Te ak’a’j tu’jal tuj tu’jal qtata Dios

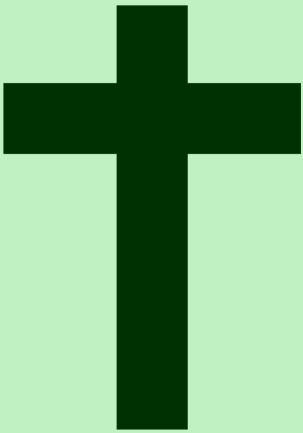

New Testament in Tektiteko (GT:ttc:Tektiteko)

Te akʼaʼj tuʼjal tuj tuʼjal qtata Dios
New Testament in Tektiteko (GT:ttc:Tektiteko)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tektiteko

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tektiteko [ttc], Guatemala

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tektiteko

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 May 2025 from source files dated 29 Jan 2022
e5f1836e-411a-57b8-bbab-959f006a00a3

Contents

Stz'ib'en Matey 1
Stz'ib'en Mak 67
Stz'ib'en Luks 110
Stz'ib'en Wa'nch 177
Kyaq'umb'en Kye Tky'ixel Jesus 224
Kye Aj Rom 285
Tb'ay U'j Kye Aj Korint 312
Tkab'i' U'j Kye Aj Korint 339
Kye Aj Galasy 356
Kye Aj Efeso 366
Kye Aj Filipos 376
Kye Aj Kolosas 383
Tb'ay U'j Kye Aj Tesalonk 390
Tkab'i' U'j Kye Aj Tesalonk 396
Tb'ay U'j Te Timotey 399
Tkab'i' U'j Te Timotey 407
Te Tit 413
Te Mo'nch 417
Kye Ebrey 419
Stz'ib'en Chaw 440
Tb'ay U'j Stz'ib'en Xhpe'y 447
Tkab'i' U'j Stz'ib'en Xhpe'y 455
Tb'ay U'j Stz'ib'en Wa'nch 460
Tkab'i' U'j Stz'ib'en Wa'nch 467
Toxi' U'j Stz'ib'en Wa'nch 469
Stz'ib'en Juds 471
Te Tmankb'il 473

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Matey

Kye Tijajil Aj Ja' Owel Te Jesukrist Ti'j Te Tnan
Luks 3:23-38

1 Bwen, aj ntzanije' kye tijajil Jesukrist aj tijajil Dawid aj tijajil Abran:*
2 Ntons, te Abran a tetz k'wa'lon ti'j Isak, b'ix te Isak k'wa'lon ti'j Jacob, b'ix
te Jacob k'wa'lon ti'j Juda b'ix kyi'j kye txq'anky aj titz'in.
3 Te Juda otzaj tk'wa'li' ti'j Tamar te Pars b'ix Sar.* B'ix te Pars k'wa'lon ti'j
Esrom, b'ix te Esrom k'wa'lon ti'j Aran.
4 Te Aran k'wa'lon ti'j Aminadab, b'ix te Aminadab k'wa'lon ti'j Naxhon,
b'ix te Naxhon k'wa'lon ti'j Salmon.
5 Te Salmon otzaj tk'wa'li' ti'j Rakab te Boxh, b'ix te Boxh otzaj tk'wa'li' ti'j
Rut te Jobed, b'ix te Jobed k'wa'lon ti'j Jesay.†
6 Te Jesay k'wa'lon ti'j Dawid aj twitzale' k'ulul mandad, b'ix te Dawid otzaj
tk'wa'li' te Salomon ti'j te [Betsabe] aj txu'jel tuq Uriys.
7 Te Salomon k'wa'lon ti'j Roboam, b'ix te Roboam k'wa'lon ti'j Abiys, b'ix
te Abiys k'wa'lon ti'j Asa.
8 Te Asa k'wa'lon ti'j Chospat, b'ix te Chospat k'wa'lon ti'j Joran, b'ix te Joran
k'wa'lon ti'j Osiy.‡
9 Te Osiy k'wa'lon ti'j Jotan, b'ix te Jotan k'wa'lon ti'j Aka'xh, b'ix te Aka'xh
k'wa'lon ti'j Esekiy.
10 Te Esekiy k'wa'lon ti'j Manases, te Manases k'wa'lon ti'j Amon, b'ix te
Amon k'wa'lon ti'j Josiy.
11 Te Josiy k'wa'lon ti'j Jekoniys b'ix kyi'j kye txq'anky aj titz'in, tuj aj tyemp
aj kxik in kye aj tijajil Israel tuj Babilony.*
12 Aj akyeqet tuq tuj Babilony, te Jekoniys tetz otzaj tk'wa'li' Xhlatye'l, b'ix
te Xhlatye'l k'wa'lon ti'j Xhbabe'l.
13 Te Xhbabe'l k'wa'lon ti'j Abyuxh, b'ix te Abyuxh k'wa'lon ti'j Elyakim,§
b'ix te Elyakim k'wa'lon ti'j Asor.
14 Te Asor tetz k'wa'lon ti'j Chok, b'ix te Chok tetz k'wa'lon ti'j Akim b'ix te
Akim tetz k'wa'lon ti'j Elyu.
15 Te Elyu k'wa'lon ti'j Elya'xh, b'ix te Elya'xh k'wa'lon ti'j Matan, b'ix te
Matan k'wa'lon ti'j Jacob.
16 B'ix te Jacob k'wa'lon ti'j Chep aj tichmil Liy, b'ix ti'j te Liy owitz'jik te
Jesus, aj n'ok q'uma' Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.*
17 Ntons ojetq tuq ky'ik kajlajuj chmanb'aj kxol te Abran b'ix max te Dawid.
B'ix yaji oky'ik junky kajlajuj chmanb'aj kxol te Dawid max aj kxik in kye
aj Tijajil Israel tuj Babilony, b'ix yaji junky kajlajuj chmanb'aj oky'ik atx
aj kxiklen in kye tijajil Israel tuj Babilony max aj titz'jik Te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi'.†

Titza' Owitz'jik Te Jesukrist
Luks 2:1-7

---

* **1:1** Gén 12:1-3 * **1:3** Ax: Zara. † **1:5** Ax: Isaí. ‡ **1:8** Ax: Uzías. * **1:11** 2Re 24:10-15; 2Cró 36:10; Jer 27:19-22 § **1:13** Ax: Elyasim. * **1:16** Ax: Krist. † **1:17** Ax: Krist.

18 Ntons, te Jesukrist owitz'jik ikxjani: Te Liy aj tnan te Jesus, ojetq tuq qet
stzaq'b'e' tzan tok junan tuky'i Chep;* per aj mina' tuq kyok junan te Liy okaj
ky'aqwaj tzan [tajwalil] te Txew Dios.
19 Te Chep, komo tetz jun b'an galan xjal tuq, k'on tgan tuq tzan tel tpakb'a'
ti'j te Liy, astilji oqet tb'isu' tzan tkaj tsi' tuq te Liy ewj.
20 B'ix tzunx tuq tetz nqet tb'isu' ikxji, yaji jun ángel tmandader Qajawil
ojaw kanet twitz tuj twitzik' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Chep, yatz aj tijajil
Dawid a'ich, k'on chb'isun tzan tjaw axujela' te Liy, tzan tpaj te tal aj owitz'jel,
tk'wa'l Txew Dios.
21 Te Liy owitz'jel jun tal b'ix yatz owokel asi' tb'i Jesus* tzan tpaj tetz [tb'i
telponx] okoloyon kyi'j kye tijajil ti'j te kchoj.»*
22 Kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix te aj ojetq tuq tzaj tq'uma' te Qajawil
tuky'i te [Chay] aj yolil tyol oqtxi' aj txik tq'uma' ikxjani:
23 "Jun xuj aj mina' tok ten twitz ichan owokelten tal, b'ix otzajel jun tal
ichan aj owokel si' tb'i Exhwe'l aj telponx te Qtata Dios atqet quky'i'l."*
24 Ya ma tzaj k'asik te Chep ti'j te twitzik', oqet tk'ulu' iktza'xkix ojetq tzaj
tq'uma' te ángel aj tlajen Qajawil b'ix ojaw txujela' te Liy.
25 Per k'onti'l oqet witan tuky'i'l maxkix aj titz'jik te tal, b'ix te Chep owok
tsi' tb'i Jesus.*

2

Aj Kypon Q'olb'eyon Kye Xjal Xnaq'tzal Che'w

1 Te Jesus owitz'jik tuj Belen, jun tal amaq' tuj tkwentil Judey. Tuj aj
tyempji nk'ulun mandad tuq te Eródes. Ntons eb'ajpon tuj Jerusalen txq'an
xjal xnaq'tzal che'w twitz ka'j, kyetz tzajnaqe' tuq tuj palaj aj ja' njakul q'ij.
2 Kyetz oxik kcha'o' [kxol kye xjal] ikxjani: «¿Ja' atqet te k'ulul mandad kyi'j
kye aj tijajil Israel, te twitzale' k'ulul mandad aj ma'tx tz'itz'jik? Qetza ma'tx
xik qena te che'w twitz ka'j aj telponx ti'j tetz, ma'tx xik qena aj ja' njakul q'ij.
Astilji qetza ma'tx qo'ulna tzan tqet qna'o'.»
3 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Eródes te twitzale' k'ulul mandad tuq tzi, tetz oje
b'isun b'ix ax kyaqil kye xjal aj nkyenajan tuq tuj Jerusalen, ax kyetz oje
kyeb'isun.
4 E'ok xtxoko' kyaqil kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye xnaq'tzal
Kawb'il, b'ix oxik xhcha'o' kyetz ja' tuq owitz'jel te Koloyon Aj Q'umankaj
Oqtxi'.*
5 Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tuj Belen tuj tkwentil Judey tzan
tpaj ikxji okaj stz'ib'a' te aj yolil tyol Dios oqtxi':
6 "Etetz aj Belen tuj tkwentil Juda, etetz etamaq' nya'tx jun tal amaq' aj
k'onti'l-wit token, tzan tpaj exol etetz ojawel jun twitzale' k'ulul mandad aj
oxe'l txnaq'tza' kye aj nxjalil aj tijajil Israel."»*
7 Ntons te Eródes ewj etzaj tuk'le' kye xjal aj xnaq'tzal che'w, b'ix oxik
xhcha'o' kyetz janik'le tuq tjawlen kanet te che'w.
8 Yaji eb'ajxik tlajo' Belen, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq txini b'ix
intok echa'o' kyaqil ti'j te k'wa'l, b'ix oj toknoj etitza', eq'uma'tz wetz, tzan
nxik wetz na'ol tetz.»

---

* **1:18** Luks 1:26-27 * **1:21** Luks 1:31 * **1:21** Sal 130:8 * **1:23** Isa 7:14 * **1:25** Luks 2:21
* **2:4** Ax: Krist. * **2:6** Miq 5:2

9 Ntons kye xjal eb'ajxik iktza'x txiklen q'uma' kyetz tzan te twitzale' k'ulul
mandad. B'ix te che'w aj oxik kyen, atqet tuq tb'ayon kywitz, b'ix yaji owa'let
tajsik te luwar aj ja' tuq atqet te k'wa'l.
10 Aj txik kyen te che'w ojetq tuq wa'let, kyetz oje kyeb'ajchalaj.
11 Ya ma kye'ox tuj te jay, oxik kyen te k'wa'l b'ix te Liy aj tnan; yaji eb'ajqet
mejlet b'ix e'okten na'ol te ne'. Ojaw kyjaqo' te kykaxh b'ix oxik kyoye' tetz
oro, pom b'ix mir.
12 Yaji otzaj q'uma' kyetz tuj jun kywitzik' tzan k'on tuq kymeltz'jik aj ja'
tuq atqet te Eródes, ntons eb'ajmeltz'jik tuj kyamaq' per tuj junky b'ey.

Aj Txik In Te Jesus Tzan Kye Stat Tuj Amaq' Ejipt

13 Ya aj ojetq tuq kyaj kye xnaq'tzal che'w, jun ángel tlajen Qajawil ojaw
kanet tuj twitzik' te Chep, b'ix oxik tq'uma': «Pajaw, intxik awin te k'wa'l b'ix te
tnan, b'ix pe'etoqik max Ejipt. Ax pe'eten tzi max oj nxik q'umal yatz junky'el,
tzan tpaj te Eródes tetz owelal joyol te k'wa'l tzan tqet tkansa'.»
14 Ntons te Chep ya ma tzaj k'asik ti'j twitzik', oxik tin te k'wa'l b'ix te alon,
b'ix oxik kyuky'i'l aj aq'b'ilji, eb'ajxik max Ejipt,
15 b'ix txini ekajten max aj tkamik te Eródes. Ikxji oky'ik tzan tponkix tuq
te aj ojetq tuq tq'umaj te Qajawil tuky'i te aj yolil tyol oqtxi' ikxjani: “Otzaj
wuk'le' te nk'wa'al max Ejipt.”*

Aj Kyqet Kansa' Kye Ne' Tuj Tkwentil Amaq' Belen

16 Ntons te Eródes ya ma tz'ok ten ojetq tuq qet eq'i' tzan kye xnaq'tzal
che'w, ntons otzaj nim tq'oj, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet kansa' kye
tal ichan aj man tuq kyitz'jlen jun aq'b'i qatzun kab'e' aq'b'iji tuj te amaq'
Belen b'ix kyaqil kye luwar qaynin tzi, oxik tin tkwentil janìk'lexi' tuq aj stzaj
kyq'uma' kye xjal xnaq'tzal che'w.
17 Ikxji oponkixi' iktza'x okaj stz'ib'a' te Jeremiy aj yolil tyol Dios oqtxi':
18 «Twi' jun xuj oxik cha'o' tuj amaq' Rama, ajun oq'el b'ix b'is; a te Rakel
b'an n'oq' tuq kyi'j tal, b'ix k'on tuq tgan tzan tjaw in tk'u'j tzan tpaj ojetq tuq
kye kamik kye tal.»*
19 Per ya ma kamik te Eródes, jun ángel tlajen Qajawil ojaw kanet twitz te
Chep tuj twitzik' tuj Ejipt,
20 b'ix oxik tq'uma' tetz te Chep ikxjani: «Pajaw wa'let, intxik awin te k'wa'l
b'ix te tnan b'ix pameltz'jik tuj tkwentil Israel, tzan tpaj ajna'l oje kyekamik
kye aj kygan tuq tzan kykansan tetz.»
21 Ntons b'eyxnajji te Chep oxik tin te k'wa'l b'ix te alon, b'ix exik tuj
tkwentil Israel.
22 Per ya ma tz'ok xhcha'o' te Chep qa te Arkelaw nk'ulun mandad tuq tuj
Judey tky'ixel te Eródes aj stat, te Chep otxob'lej tzan txik txini, b'ix tzan tpaj
otzaj q'uma' tetz tuj twitzik' ntons oxik tuj tkwentil Galiley,
23 b'ix opon najayon tuj jun tal amaq' tb'i Nasaret. Te ntzani oky'ik tzan
tponkix tuq iktza'x okyq'umaj kye aj yolil tyol Dios oqtxi', qa [te koloyon kyi'j]
“owokel q'uma'kix tuq jun aj Nasaret.”*

3

Aj Taq'ik Tpakb'an Te Wa'nch Aj Swal A'
Mak 1:1-8; Luks 3:1-9,15-17; Wnch 1:19-28

1 Ntons, tuj jun tyemp owul te Wa'nch Aj Swal A' npakb'an tuq tuj tkwentil
Judey tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon.

* **2:15** Os 11:1 * **2:18** Jer 31:15 * **2:23** Luks 2:39

2 Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Sek' intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan tpaj ma'tx
pon te tyemp b'ix ajna'l exol, te Qtat aj nnajan tuj ka'j ok'uluyon mandad
tuky'i nim tajwalil.»*
3 Te Wa'nch, a tetz te aj oqet tz'ib'a' ti'j b'an oqtxi' tzan te Chay aj yolil
tyol Dios, oqet tz'ib'a' ti'j ikxjani: "Jun xjal opakb'ayon tuky'i nim twi' tuj jun
luwar aj ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon b'ix tzi oxe'l tpakb'a' kye xjal aj
okyepoyon tuky'i'l, oxe'l tq'uma' ikxjani: 'Intqet ek'ulu' [etib'] tzan tpaj tzul
te Qajawil, intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan eten list oj tul te Qajawil.' "*
4 Tq'anaq te Wa'nch, k'ulu' tuq tuky'i pur xtx'otx'al stzamal kway kamey,
b'ix n'ok tuq tsi' ti'j tuky'i jun tsinch pur tz'u'm,* b'ix te twe' pur tuq kochi'
tuky'i ta'al tze'.
5 Kye xjal tuj Jerusalen b'ix tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix kye luwar qaynin
ti'j te Jordan A', kyetz nkyepon tuq cha'oyon ti'j.
6 Njatz tuq kyq'uma' kchoj b'ix te Wa'nch njaw tuq tsi' a' kywi' tuj te Jordan
A'.
7 Per ya ma tz'ok ten te Wa'nch ky'ila'j tuq kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj
b'uch'uj Sadusey nkyepon tuq tuky'i'l tzan tuq tjaw tsi' a' kywi', oxik tq'uma'
kyetz ikxjani: «Etetz a'ix tijajil kan.* ¿Ab'l oje xik q'uman etetz qa okxkoletel
ti'j tq'oj Qtata Dios aj ch'inky tulni?
8 Pe'eb'et waq tuj jun tume'l galan b'ix intqet eyek'u' tuky'i ek'ulb'en galan
qa b'an'ax ma'tx jaw eky'ixpu' enab'lin.
9 B'ix k'onti'l tzan txik eq'uma' tuj etanim "qetza a'o'na tijajil Abran."* Wetz
b'an'ax oxe'l nq'uma' etetz, kyi'j kye ja ab'jni te Qtata Dios b'a'n tzan kyjaw
tin tijajil Abran kyi'j.
10 Ch'inky tul te jwisy kyajsik kyaqil aj k'on kygan tzan tjaw kky'ixpu'
kynab'lin, iktza'x tajawil jun tze', qa te tze' k'onti'l nkaj twitz, njaw xtx'emu'
tuky'i ach b'ix te tze' owokex xo'o' tuj q'aq'.*
11 Wetz b'an'ax oj tjaw nsi' a' ewi' telponx ma'tx jaw eky'ixpu' enab'lin. Per
yatzun te aj tzul mas yaj nwitz wetz, tetz mas nim tajwalil nwitz; wetz twitz
tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi'† txajab' tajaw.
Tetz otzajel tsi' Txew Dios tuj etanim b'ix owelal teq'i' te nya'tx galan.
12 Tetz [iktza'] eq'i' txpulb'il tuj tq'ab', owelal tpawa' te triw ti'j tib'en, b'ix
oqtex tk'u'u' tuj tkajon, per oqtel tky'e'sa' te ky'is tuj jun q'aq' aj ni nlay qex
tzaj.»

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch
Mak 1:9-11; Luks 3:21-22

13 Ntons te Jesus owetz tuj Galiley b'ix opon stzi' te Jordan A' tzan tuq tjaw
si' a' twi' tzan Wa'nch.
14 Tb'ay te Wa'nch k'on tuq tgan tzan tjaw tsi' a' twi' Jesus, oxik tq'uma'
ikxjani: «A'in-tal wetz aj presis tzan tjaw asi' a' nwi'. ¿A'in petzun wetz ojawel
nsi' a' awi'?»
15 Per te Jesus owaj stzaq'b'e': «Tzoqpij tzan tky'ik kyaqil ikxji ajna'l, presis
tzan tb'antik kyaqil tuj jun tume'l galan iktza' te Qtata Dios tgan.»
16 Ntons ya ma jaw si' a' twi' te Jesus, tetz ojatz tuj te a' b'ix te ka'j owel jaqlik,
b'ix te Jesus oxik ten te Txew Dios ikja'n tuq tqetz tajsik iktza' jun palom.

---

* **3:2** Dan 2:44; Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:3** Ax: intqet ek'ulu' te b'ey aj ja' tzul te Qajaw, intqet eparejsa' te b'ey aj ja' tzul; Isa 40:3. * **3:4** 2Re 1:8 * **3:7** Mat 12:34; 23:33 * **3:9** Wnch 8:33 * **3:10** Mat 7:19 † **3:11** Te aq'unj pujul xajab'j a tuq te aq'unj mas b'an dyaltir kxol kyetz.

17 Ntons oxik cha'o' twi' [te Qtata Dios] ntzaj yolin tuq tuj ka'j ikxjani: «Aj
ntzani wetz nk'wa'al aj gani' nim witza' b'ix b'an nkyinchalaj ti'j.»*

4

Aj Tqet Si' Te Jesus Tuj Preb Tzan Te Tajaw Choj
Mak 1:12-13; Luks 4:1-13

1 Ntons, yaji te Jesus oxik in tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja'
k'onti'l najayon, tzan tok ten titza' te Tajaw Choj oqtel tsi' jun preb ti'j tzan
tuq tqet tz'aqik titza'.*
2 Ntons, tzi otipaj wa'ij kawnaq (40) q'ij tuky'i kawnaq aq'b'il [tzan tx-
naq'tzan], b'ix otzaj wa'ij ti'j.
3 Ntons te [Tajaw Choj] aj njoyon tume'l tzan jqet tz'aqik titza', tetz owok
laq'chet ti'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Qa yatz b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios,
intxik aq'uma' kye ja ab'jni tzan kyok wab'j.»
4 Per yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «[Tuj te Tu'jal Dios] tz'ib'ankaj
ikxjani: "Nya'tx a'ox tuky'i wab'j itz'oj jun xjal sinoke ax tuky'i kyaqil aj
ntyoli' te Qtata Dios."»*
5 Yaji te Tajaw Choj oxik tin tuj [Jerusalen], te amaq' aj pawa' te Qtata Dios,
b'ix ojax tin twi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' mas nim twa'lkal,
6 b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Qa yatz b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik
axon awib' qetl, komo tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Ochkajel tsi' tuj
kyq'ab' kye ángel aj nkye'aq'unan te tetz," b'ix "ochjawel kyin tuj kyq'ab' tzan
k'on aqet tz'aqik ti'j ab'j."»*
7 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ax tz'ib'enkaj tuj Tu'jal Dios ikxjani:
"K'on qet asi' tuj preb te Qtata Dios aj Awajawil."»*
8 Yaji te Tajaw Choj oxik teq'i' twi' jun ma nim witz, b'ix oxik tyek'u' tetz
kyaqil amaq' twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj b'an tb'anil aj at te kyetz,
9 b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxe'l nsi' kyaqil ntzani te yatz, qa yatz
ochtel mejlet nwitz b'ix okyinqtel ana'o'.»
10 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Pax yatz Satanas! Komo te Tu'jal
Dios nyolin ikxjani: "Intqet ana'o' a'ox te Qtata Dios aj Awajawil, b'ix intqet
awoksla' a'ox te tetz."»*
11 Ntons te Tajaw Choj okaj tsi' te Jesus b'ix yaji txq'an ángel eb'ajpon onel
tetz.

Aj Taq'ik Tpakb'an Te Jesus Kxol Kye Xjal Tuj Galiley
Mak 1:14-20; Luks 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19

12 Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus te Wa'nch ojetq tuq qex si' tuj pres,*
yaji oxik tuj tkwentil Galiley.
13 Per k'onti'l okaj najan tuj Nasaret, sinoke oxik najayon tuj Capernaúm*
qaynin stzi' te a' aj ja' nkyenajan kye a'e' tijajil Sabulon b'ix tijajil Nep.*
14 Te ntzani oky'ik tzan tponkix iktza'x okaj stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios
oqtxi', aj okaj stz'ib'a' ikxjani:
15 "Etetz aj xtx'o'otx' Sabulon b'ix etetz aj xtx'o'otx' Nep, etetz aj qaynin ti'j
te nim a', etetz aj junxla' te Jordan A', tb'eyil te Galiley A', te Galiley aj ja'
nkyenajan kye aj nya'tx tijajil Israel,

---

* **3:17** Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35 * **4:1** Ebr 2:18; 4:15 * **4:4** Deu 8:3 * **4:6** Sal 91:11-12 * **4:7** Deu 6:16 * **4:10** Deu 6:13 * **4:12** Mak 6:17; Luks 3:19-20 * **4:13** Wnch 2:12 * **4:13** Sabulon b'ix Nep kab'e' b'uch'uj aj tijajil Israel b'ix ax n'ok tuq q'uma' te ktx'o'otx' ikxji.

16 etetz aj atikxqex tuq tuj jun qlolj, otzaj jun chk'atunal b'an nim exol, jun
chk'atunal b'an ntxaqtxon kxol kye aj nkyenajan tuq tuj qlolj aj nqoxik tin
tuj jkamiky.”*
17 Atxji te Jesus owaq'ik tzan tpakb'an ikxjani: «Sek' intjaw eky'ixpu'
enab'lin, tzan tpaj ma'tx pon te tyemp b'ix ajna'l te Qtat aj nnajan tuj ka'j
ok'uluyon mandad exol tuky'i jun tajwalil.»*

Aj Ktzaj Tuk'le' Jesus Kaj Tzyul Kyiy Tzan Kyok Lapet Ti'j

18 Ntons te Jesus nb'et tuq stzi' te Galiley A', aj txik te'e' kab'e' xjal kyerman
tuq kyib', jun Simon tb'i aj n'ok q'uma' tuq Xhpe'y, b'ix te junky Lexh. Kyetz
kyaq'un tzyul kyiy tuq, b'ix nqex tuq ksi' te kypa tuj te a'.
19 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etok lapet wi'j b'ix wetz nk'ulu'tz
tzan etok chimol xjal [tzan kyok lapet wi'j].»
20 B'eyxnajji okaj ksi' te kypa b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.
21 Yaji ch'inky ikxjani, te Jesus oxik te'e' kab'e'ky xjal ax kyerman tuq kyib',
Jacobo† tuky'i Wa'nch, a'e' tk'ajol Sebedey, kyetz akyeqet tuq tuky'i kytat tuj
jun bark nkyek'ulun tuq kypa. Yaji te Jesus etzaj tuk'le',
22 b'ix kyetz b'eyxnajji okaj ksi' te kybark b'ix te kytat, b'ix e'ok lapet ti'j
Jesus.

Aj Kxik Txnaq'tza' Jesus Ky'ila'j Xjal Tzajnaqe' Tuq Ja'chq

23 Te Jesus nb'et tuq tuj kyaqil tkwentil Galiley, nxnaq'tzan tuq kyuj kye jay
nab'il Dios tuj junjun luwarchaq. Nxik tuq tpakb'a' tpakb'alil galan ti'j titza'
te Qtata Dios nkolon qi'j tzan jkaj tuj tq'ab' b'ix nkyeqet tuq tq'ana' kye xjal
ti'j kyaqil kyyab'il b'ix kyaqil aj tidi' ncho'on kyetz.*
24 Te tpakb'alil ti'j te Jesus ja'chq owok cha'o' tuj kyaqil tkwentil Siry
b'ix nkyetzaj kyin tuq twitz kyaqil aj yab'e' tuq tuky'i tidi'chq kyyab'il b'ix
xhcho'nal b'ix ax kye aj akyeqex tuq malspirit tuj kyanim b'ix kye aj n'ukul
tuq atak kyi'j b'ix aj kamnaq tuq kchi'jel, b'ix te Jesus, tetz nkyeqet tuq tq'ana'.
25 Ky'ila'j xjal aj tuj tkwentil Galiley b'ix tuj tkwentil Dekapl b'ix tuj amaq'
Jerusalen b'ix tuj tkwentil Judey b'ix a'e' aj tuj tkwentil junky palaj te Jordan
A' nkye'ok tuq lapet ti'j Jesus.

5

Aj Kxik Txnaq'tza' Jesus Kye Xjal Twi' Jun Witz
Luks 6:20-23

1 Ya ma kyexik ten b'an ky'ila'j kye xjal, tetz ojax twi' te mulu'j b'ix oqet
wit'let txini. Yatzun kye xjal aj nkye'ok tuq lapet ti'j, eb'aj'ok laq'chet ti'j tzan
tok kcha'o'
2 b'ix tetz owaq'ik tzan kxik txnaq'tza' ikxjani:
3 «Galanx-alo kye aj n'el kyniky' qa b'an presis te Qtata Dios te kyetz, komo
a'e' kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios tzan kyox tuj ka'j.
4 Galanx-alo kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal, komo kyetz owokel nimsa'
kyk'u'j.*
5 Galanx-alo kye aj lo'ik kyk'u'j ti'j Qtata Dios b'ix nya'tx kyi'jx kyetz, komo
kyetz okyk'amo'tz tuky'i Qtat kyaqil te twitz tx'o'tx' iktza'x ojetq xik tsi' tyol
kyetz.*

---

* **4:16** Isa 9:1-2 * **4:17** Dan 2:44; Mat 3:2 † **4:21** Ax: Chaw. * **4:23** Mat 9:35; Mak 1:39 * **5:4** Isa 61:2 * **5:5** Sal 37:11

6 Galanx-alo kye aj kygankix tzan tb'antik kyaqil tuj tume'l iktza' te Qtata
Dios tgan, komo kyetz owokel kyenkix titza' [te Qtat] ok'uluyon kyaqil tuj
tume'l.
7 Galanx-alo kye aj n'ok lo'et kyk'u'j kyi'j txq'anky, komo te Qtata Dios
owokel lo'et tk'u'j kyi'j kyetz.
8 Galanx-alo kye aj saq kyanim, komo kyetz owokel kyen te Qtata Dios.*
9 Galanx-alo kye aj nkyejoyon jun tume'l tzan kyten galan kye xjal kxolx,
komo kyetz okye'okel q'uma' tk'wa'al Dios-e'.
10 Galanx-alo kye aj nkyejaw lajo' tzan tpaj nkyek'ulun kyaqil tuj tume'l
iktza' tgan te Qtata Dios, komo kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios tzan kyox
tuj ka'j.*
11 Galanx-alo etetz a'ix oj etok yaso' b'ix cha'oj ejaw lajo' b'ix cha'oj tjaw
kynik'o' tidi'chq nya'tx galan eti'j tzan npaj wetz b'ix nya'tx b'an'ax kyitza'.*
12 Pe'echalaj waq, pe'eten kontent tzan tpaj ek'amo'tz jun nim b'an tb'anil
tuj ka'j; komo ax ikxji ejaw lajo' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.»*

Kye Aj Nkye'okslan Ti'j Jesus, Kyetz Iktza' Atz'an B'ix Jun Chk'atunal

13 «Etetz a'ix kxol kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, etetz a'ix iktza' te atz'an [aj nim
token]; per qa te atz'an owelal tq'ab',* ntons ¿titza' owokel k'ak'j junky'el? Ya
k'onti'l token ch'inwt, cha owelax xo'let tzijay b'ix oqtel wab'e'.
14 Etetz a'ix iktza' jun chk'atunal kxol kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni.* Jun amaq'
aj atjax twi' jun witz, k'onti'l nb'antik tzan tkaj ewj [tzan tpaj ntxaqtxon
qonik'an].
15 B'ix ax k'onti'l n'ok qtxaqo' jun jq'anal tzan tox qsi' tjaq' jun almun;
sinoke njaw si'let jawnaq tajsik jun mos tzan txik tq'anali' kyaqil kye aj ate'
tuj jay.*
16 Ax ikxji etetz intok esi' enab'l tzan ek'ulun jun ek'ulb'en galan kxol kye
xjal tzan txik en eti'j iktza' jun chk'atunal tuj kywitz b'ix tzan tqet kyjiq'b'a'
Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.»*

Te Jesus Owul K'ulul Kyaqil Iktza' Te Kawb'il Tgan

17 «K'on kxb'isun waq etetz qa wetz ma'tx kyin'ul tzan tpon nnajsa' te
Kawb'il b'ix te ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios oqtxi'; wetz k'onti'l ma kyin'ul
tzan tpon nnajsa' sinoke tzan tponkix ikxji iktza'x nyolin.
18 Komo oxe'l nq'uma' b'an'ax etetz, aj man atqet te twitz ka'j b'ix te twitz
tx'o'tx', ni jun ch'i tal letr nlay tz'el eq'i' ti'j te Kawb'il sinoke oky'el kixi' kyaqil
aj tz'ib'ankaj.*
19 Astilji ab'l te aj nlay qet toksla' jun tidi' aj nyolin te Kawb'il, anke jun tidi'
aj nya'tx nim, b'ix ikxji nxik txnaq'tza' kye txq'anky, tetz nlay qet jiq'b'a' tuj
ka'j. Per ab'l te aj oqtel toksla' b'ix nxik txnaq'tza' kye txq'anky tzan kyk'ulun
ikxji, tetz oqtel jiq'b'a' nim tuj ka'j.
20 Komo qa etetz nlay qet ek'ulu' tuj tume'l mas galan kywitz kye xnaq'tzal
Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, ikxji etetz nlay kxkaj tuj tq'ab' Qtata Dios
tzan etox tuj ka'j.»

---

* **5:8** Sal 24:3-6 * **5:10** 1Xhp 3:14 * **5:11** 1Xhp 4:14 * **5:12** 2Cró 36:16; Kya 7:52 * **5:13** Oqtxi' n'oken tuq kyitza' jun txakl quq aj owok q'uma' atz'an per nya'tx tuq pur atz'an sinoke samo' tuq tuky'i tidi'chq. Qa ma t'oqlet ch'in, owel ulan te b'an'ax atz'an b'ix cha okaj te quq per ya k'onti'l tuq tq'ab'. * **5:14** Wnch 8:12; 9:5 * **5:15** Mak 4:21; Luks 8:16; 11:33 * **5:16** 1Xhp 2:12 * **5:18** Luks 16:17

A Tgan Tzan Qjoyon Tume'l Tzan Qten Galan Qxolx
Luks 12:57-59

21 «Etetz oje tz'ok echa'o' te aj oxik q'uma' kye a'e' etijajil oqtxi': “K'on chkansan,” b'ix “ab'l te aj okansayon, oxe'l si' tuj il.”*
22 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l jun aj exol ojawel q'ojlik tuky'i junky terman, oxe'l si' tuj il. B'ix ab'l te aj owokel tyaso' junky terman, oxe'l si' tuj il tzan kye tijxjal aj at mas kyajwalil; b'ix ab'l te aj oxe'l tq'uma' “b'an kuch a'ich” te junky terman, tetz tmeres tzan txik tuj te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.
23 Astilji qa oj txik awin te awoyej tajsik te tz'e'sb'il b'ix otzajel tiktz'an tuj awanim jun awerman at tidi' tq'oj awi'j,
24 ntons intkaj asi' te awoyej tzi twitz te tz'e'sb'il b'ix tb'ay pax yoliyon tuky'i'l tzan eten galan exol, b'ix yaji b'a'n tzan ameltz'jik junky'el tzan txik aq'apo' te awoyej.
25 Qa at ab'l aj tgan tzan txik qaniyon awi'j, intok asi' ak'u'j tzan axik qanil najsb'il tuky'i'l, tzunx tuq at tyemp ajna'l, tzan k'on axik q'apo' tuj tq'ab' te pujul il, qa k'on yaji te pujul il otxe'l tq'apo' tuj tq'ab' te mulon† b'ix ochtex tsi' tuj pres.
26 Oxe'l nq'uma' b'an'ax, yatz nlay chjatz tuj te pres qa mina' tuq xhchojet kyaqil te amult.»

Aj Tyolin Jesus Nya'tx Galan Te K'ajajb'ilj

27 «Etetz oje tz'ok echa'o' [oqtxi'] otzaj q'uma' ikxjani: “K'on chk'ajajin.”*
28 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l aj owelal tq'ajab' ti'j jun xuj, ma'tx k'ajajin tuky'i'l tuj tanim.
29 Astilji qa te awitz‡ ntk'ulu' tzan ajoyon choj, mejor intetz awin b'ix intex axon, mejor tzan tponaj a'ox cha jun tb'aq' awitz b'ix nya'tx tzan txik xo'o' kyaqil achi'jel tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun tuj te nim q'aq'.*
30 B'ix qa te aq'ab' aj ab'anq'ab' ntk'ulu' tzan ajoyon choj, mejor intel atx'emu' b'ix intex axon, mejor tzan tponaj a'ox cha jun aq'ab' b'ix nya'tx tzan txik xo'o' kyaqil achi'jel tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun tuj te nim q'aq'.»*

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Kyqet Pawjik Kye Xjal

31 «B'ix okaj q'uma' oqtxi' ikxjani: “Ab'l aj oqtel tpawa' tib' tuky'i txu'jel, presis tzan tb'antik jun tu'jal titza'.”*
32 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, qa jun ichan oqtel tpawa' tib' tuky'i txu'jel b'ix qa nya'tx tzan tpaj te txu'jel nk'ajajin, cha ntk'ulu' tzan tk'ajajin. B'ix ab'l te aj owokel junan tuky'i jun aj cha oqet tpawa' tib' tuky'i tichmil, ax ikxji cha nk'ajajin.»*

Aj Txik Txnaq'tza' Jesus Ti'j Te Jurament

33 «Ax oje tz'ok echa'o' etetz, oqtxi' oxik q'uma' kye etijajil ikxjani: “K'on xik asi' ayol tuky'i tb'i Qajawil qa nya'tx b'an'ax awitza', sinoke ak'ulu'tz kixi' kyaqil iktza'x oje xik asi' ayol tuky'i tb'i Qajawil.”*

---

* **5:21** Exo 20:13; Deu 5:17 † **5:25** Ax: alguacil. * **5:27** Exo 20:14; Deu 5:18 ‡ **5:29** Ax: tb'aq' awitz aj amanq'ab'. * **5:29** Mat 18:9; Mak 9:47 * **5:30** Mat 18:8; Mak 9:43 * **5:31** Deu 24:1-4; Mat 19:7; Mak 10:4 * **5:32** Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luks 16:18; 1Kor 7:10-11 * **5:33** Lev 19:12; Núm 30:2; Deu 23:21

34 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, k'on txik esi' eyol tuky'i tb'i nijunwt. K'on
xik esi' eyol ti'j te ka'j tzan tpaj aji te twit'lel Qtata Dios,*
35 b'ix k'on xik esi' eyol ti'j te twitz tx'o'tx' tzan tpaj aji tujlb'il toq Qtata Dios.
B'ix nya'tx ti'j Jerusalen tzan tpaj aji tamaq' te Qtata Dios aj twitzale' k'ulul
mandad qi'j.*
36 B'ix ax k'onti'l tzan txik esi' eyol ti'j [jun stzamal] ewi', tzan tpaj etetz
k'onti'l nb'antik etitza' tzan tqet esjukinsa' ni jun stzamal ewi' qatzun tzan
sten q'eq etitza'ji.
37 Ntons etetz qa a tgan tzan txik eq'uma' "o'," intxik eq'uma' cha a'ox "O'."
Qatzun tzan txik eq'uma' "nlay," intxik eq'uma' cha a'ox "Nlay." B'ix qa ma
xik esi' eyol tuky'i tb'i jun tidi', ntons te nini cha tzajnaq ti'j te nya'tx galan.»

Qok'ulun Galan Kyuky'i Kye Qajq'oj
Luks 6:27-36

38 «Etetz oje tz'ok echa'o' [oqtxi'] okaj q'uma' ikxjani: "Qa ojawetz in tb'aq'
twitz jun, ax ojawetz in tb'aq' twitzky te junky; qa owelatz in twitz te' jun, ax
owelatz in twitz te'ky te junky."*
39 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, k'on kxjaw kaw tuky'i jun aj n'ok tk'ulu'
nya'tx galan eti'j, sinoke qa at ab'l ma tz'ok joton jun eq'o'tx, ax intxik asi'
junky palaj;
40 qa at ab'l ma xik qaniyon awi'j b'ix tgan tzan tel teq'i' te akamixh, ax
tzoqpij tzan txik teq'i' te aswetr.
41 B'ix qa otxe'l in alajwers tzan txik awiqa' jun iqtz jun kilómetr,§ ntons
pax b'ix intxik awin te iqtz kab'e' kilómetr.
42 Ab'l te aj otzajel tqani' jun tidi' yatz, intxik asi' tetz, b'ix k'on qet axk'ayi'
te aj otzajel tqani' jun tky'ex awuky'i'l.
43 Ax oje tz'ok echa'o' ikxjani: "Inkyqet egani' ab'l etetz b'ix inkyok
etajq'oja' kye etajq'oj."*
44 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, inkyqet egani' kye etajq'oj b'ix
pe'exnaq'tzan kyi'j kye aj nkyejaw lajon etetz.
45 Ikxji tzan tqet eyek'u' etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, komo
tetz ntk'ulu' tzan tjakul te q'ij kyajsik xjal aj nya'tx galan b'ix ax kyajsik kye
xjal aj galan-e', b'ix ntzaj tsi' te jab' kyajsik kye aj nkye'okslan tetz b'ix ax
kyajsik kye aj k'onti'l nkye'okslan tetz.
46 Qa etetz nkyeqet egani' a'ox kye aj nkyeqet ganin etetz, ¿tidi' ekamb'a'tz
ikxji? Komo kye xjal aj peyul chojenj [aj nya'tx tume'l nkyek'ulun] ax kyetz
nkyek'ulun ikxji.
47 B'ix qa etetz nkxliman a'ox kye aj eterman ¿tidi' mas tb'anil nkxk'ulun
ikxji? Komo kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios ax kyetz nkyek'ulun
ikxji.
48 Pe'ek'ulun waq etetz kyaqil tuj tume'l iktza' te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j
nk'ulun kyaqil tuj tume'l.»*

6

Aj Tyolin Jesus Titza' Tzan Txik Qsi' Jun Qoyej Kye Meb'a' Xjal

---

* **5:34** Isa 66:1; Mat 23:18-22; Chaw 5:12 * **5:35** Sal 48:1-2 * **5:38** Exo 21:22-25; Lev 24:19-20; Deu 19:21 § **5:41** Ax: jun miya tuj yol gryeg. Tuj aj tyempji jun miya telponx tuq jun mil txol qoq. * **5:43** Lev 19:18 * **5:48** Deu 18:13; 1Xhp 1:15-16

1 «K'on qet eyek'u' kywitz kye xjal te ek'ulb'en galan cha tzan etok e'e'.* Qa
ikxji n'ek'ulu', te Qtata Dios* aj atjax tuj ka'j nlay xik tsi' etetz ch'inwt.
2 Astilji oj etonen kyi'j kye meb'a' xjal, k'on xik epakb'a' ja'chq iktza' kye aj
xmeletz' nkyk'ulu' tuj te jay nab'il Dios b'ix tuj b'ey cha tzan kyqet jiq'b'a' tzan
kye xjal. Wetz oxe'l nq'uma' b'an'ax etetz, kyetz cha a'ox nini okykamb'a'tz,
[nlay kyk'amoj junky tidi' tuky'i Qtata Dios].
3 Yatzun etetz oj etonen ti'j jun meb'a' xjal, k'onti'l tzan txik eq'uma' tuky'i
nijunwt;
4 sinoke pe'ek'ulun tuj jun tume'l aj nlay tz'ok ksi' kynab'l kye txq'anky, b'ix
te Qtata Dios† aj nxik tka'yi' te aj nb'antik ewj, a tetz oxe'l tsi' te aj ekamb'a'tz.»

Aj Tyolin Jesus Titza' Tzan Qxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios
Luks 11:2-4

5 «B'ix oj exnaq'tzan k'on kx'ok iktza' kye aj xmeletz', mer kygan tzan
kxnaq'tzan wa'lke' tuj te jay nab'il Dios b'ix tuj kruser tzanja'x tzan kyok
en tzan kye xjal.* Wetz oxe'l nq'uma' b'an'ax etetz, kyetz cha a'ox nini
okykamb'a'tz, [nlay kyk'amoj junky tidi' tuky'i Qtata Dios].
6 Per yatzun etetz oj exnaq'tzan, okx'okex tuj ewatb'il b'ix owelatz elamo'
te lamel b'ix oxe'l exnaq'tza' te Etat aj atqet xhchukel etuky'i'l. B'ix te Qtata
Dios‡ aj nxik tka'yi' te aj nb'antik ewj, a tetz oxe'l tsi' te aj ekamb'a'tz.
7 Ntons oj exnaq'tzan, k'on xik eq'uma' ky'ila'j-el jun yol, komo nini k'onti'l
token, iktza' nxik kxnaq'tza' kye aj nya'tx tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan
te Qtata Dios; kyetz tuj kynab'l qa oxe'l kyq'uma' ky'ila'j-el, ikxji te Qtata Dios
mas owokel tsi' twi' kyi'j.
8 K'on kx'ok etetz iktza' kyetz, komo te Qtata Dios§ ya teb'enky te aj presis
te etetz anke mina' tuq txik eqani'.
9 Ntons etetz pe'exnaq'tzan waq ikxjani: “Qtata Dios aj atichjax tuj ka'j,
intqet xjani'xwit yatz ab'i.
10 Intkajxwit kyaqil tuj aq'ab' naj. Intb'antikxwit tzani twitz tx'o'tx' kyaqil
iktza'x yatz agan, iktza'x nb'antik tuj ka'j.
11 Instzaj asi' ch'in ajna'l te qwe' aj n'oken b'ajq'ij.
12 B'ix intqet anajsa' ch'in te qchoj iktza'x qetza nqet qnajsa'na te nya'tx
galan aj nkyek'ulun kye txq'anky qi'ja.
13 B'ix k'on atzoqpij ch'in tzan tok qen twitz jun tidi' aj oqotel tz'aqik titza'
sinoke qo'el akolo' ch'in ti'j kyaqil aj nya'tx galan.”*
14 Ntons etetz, qa oqtel enajsa' te nya'tx galan aj nkyek'ulun kye txq'anky
eti'j, ax te Qtata Dios† aj atjax tuj ka'j ax tetz oqtel tnajsa' te echoj etetz;*
15 per qatzun nlay qet enajsa' te nya'tx galan aj nkyek'ulun kye txq'anky
eti'j, ax te Qtata Dios‡ nlay qet tnajsa' te echoj.»*

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan

16 «Ntons etetz oj etipan wa'ij tzan exnaq'tzan, k'on qet ek'ulu' jun ewitz
b'an b'is iktza' nkyk'ulu' kye aj xmeletz' tzanja'x tzan kyok e'e' nkye'ipan
wa'ij. Wetz oxe'l nq'uma' b'an'ax etetz, kyetz cha a'ox nini okykamb'a'tz,
[nlay kyk'amoj junky tidi' tuky'i Qtata Dios tzan tpaj kyipb'en wa'ij].

---

* **6:1** Ax: te Etat. * **6:1** Mat 23:5 † **6:4** Ax: Atat. * **6:5** Luks 18:10-14 ‡ **6:6** Ax: Atat. § **6:8** Ax: Atat. * **6:13** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: “Yatz atqet kyaqil tuj aq'ab', at awajwalil te jun-ele'x, b'ix a'ox yatz at axhqitz'unal b'eyx te jun-ele'x. Amen.” 1Cró 29:11. † **6:14** Ax: Etat. * **6:14** Mak 11:25 ‡ **6:15** Ax: Etat. * **6:15** Mak 11:26

17 Per yatzun etetz oj etipan wa'ij tzan exnaq'tzan, intqet ek'ulu' ch'in etib'
galan§ b'ix intel etx'ajo' ewitz
18 tzan k'on tel kyniky' kye xjal qa nkx'ipan wa'ij, sinoke a'ox tzan tok ten te
Qtata Dios aj atqet xhchukel etuky'i'l, b'ix komo tetz b'a'n tzan txik ten kyaqil,
tetz otzajel tsi' etetz te aj ekamb'a'tz.»

A Tgan Tzan Tqet Qchimo' Jq'inomal Tuj Ka'j
Luks 12:32-34

19 «K'on qet echimo' nim eq'inomal tzani twitz tx'o'tx' aj ja' te pok' b'ix te
oks npon kynajsa' kyaqil,* b'ix ja' kye eleq' nkye'ox elq'on.
20 Mejor intqet echimo' nim eq'inomal tuj ka'j, aj ja' te pok' b'ix te oks
k'onti'l npon kynajsa', b'ix ja' k'onti'l nkye'ox kye eleq'.
21 Komo ti'j te eq'inomal, ax tzi atok mas ek'u'j.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Aj N'el Qgani' Tuky'i Tb'aq' Qwitz
Luks 11:33-36

22 «Kye tb'aq' qwitz iktza' kye q'analb'il te qchi'jel. Qa te tb'aq' qwitz galan,
ntons b'a'n tzan txik qen byenech te chk'atunal.
23 Per qa te tb'aq' qwitz nya'tx galan, ntons iktza' aqoqex tuj qlolj. Per qa
etetz tuj enab'l n'ena'o' jun chk'atunal tuj etanim, per qa te aj chk'atunalni
nya'tx tume'l, ntons kyaqil pur b'an qlolj tuj etanim.»

Te Qtata Dios Nk'ulun Kwent Kye Aj Nkye'okslan Ti'j
Luks 16:13; 12:22-31

24 «Nijunwt b'a'n tzan tq'apon tib' tuj kyq'ab' kab'e' tajaw, tzan tpaj owokel
tajq'oja' te jun b'ix te junky oqtel tgani', qatzun owokel lapet ti'j te jun b'ix te
junky owelal tik'o'. Ax ikxji nlay b'antik tzan qaq'unan te Qtata Dios b'ix ax
te jq'inomal kykab'il.*
25 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, k'on kxb'isun ti'j tidi' oxe'l ewa'a' qatzun ti'j te
etuk'a'ji tzan etanq'in, b'ix ax k'onti'l tzan eb'isun ti'j te eq'anaq aj owokel
esi'. Te qanq'in nya'tx a'ox tzan qb'isun ti'j quk'a' b'ix ti'j jq'anaq.
26 Intok esi' enab'l kyi'j kye pich' aj nkyelipan twitz ka'j. Kyetz k'onti'l
nkye'awan b'ix k'onti'l njaw kyin twitz kyawal, b'ix k'onti'l nkyek'u'un tuj
kykajon, per anke ikxji, te Qtata Dios* aj atjax tuj ka'j, tetz nkyexik tk'a'cha'.
¡B'ix etetz mas ganimix a'ix kywitz kye pich'!
27 Anke qa qetz b'an nqob'isun nim, ¿tzun petzun nb'antik tzan etanq'in
junky q'ij mas twitz iktza'x ekajlen si'x?
28 B'ix ¿tistil etetz b'an nkxb'isun ti'j te eq'anaq? Intok esi' enab'l kyi'j kye
ub'ech lirios† tuj k'ul, kyetz k'onti'l nkye'aq'unan b'ix k'onti'l nkyekyimon,
29 per anke ikxji, ni siker te Salomon [aj b'an q'inon tuq],* ni tetz b'a'n tuq
tzan tok txq'aptza' tib' iktza' kyetz.
30 Qa te Qtata Dios nk'ulun kwent ikxji te k'ul aj a'ox akyeqet ajna'l b'ix
ya nchi'j owokeyon meq'tzb'il te jorn, ntons ¡pyorx-alo etetz! Te Qtata Dios
otzajel tsi' te aj presis te etetz anke a'ix xjal aj nya'tx nim wit'lik ek'u'j ti'j.
31 Ntons etetz k'on kxb'isun, k'onti'l tzan txik eq'uma' ikxjani: “¿Tidi' oxe'l
qwa'a'?” qatzun “¿Tidi' oxe'l quk'a'?” qatzun “¿Tidi' owokel qsi' qi'j?”
32 Ti'j kyaqil ntzani ax b'an nkyeb'isun kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan te
Qtata Dios, per yatzun etetz, at jun Etat aj atjax tuj ka'j aj teb'en kyaqil aj
presis te etetz.

---

§ **6:17** Ax: intjax asi' ch'in aseyt tuj awi'. * **6:19** Chaw 5:2-3 * **6:21** Luks 12:34 * **6:24** Luks 16:13 * **6:26** Ax: Etat. † **6:28** Lirios tb'i jun txakl ub'ech tuj kyyol. * **6:29** 1Re 10:4-7; 2Cró 9:3-6

33 Ntons, mas twitz kyaqil aj nkxk'ulun, intok esi' ek'u'j tzan ejoyon tzan
tqet etoksla' titza' tgan te Qajawil, b'ix tzan ek'ulun kyaqil tuj tume'l iktza'
tetz tgan, b'ix kyaqil te aj presis te etetz, tetz otzajel tsi'.
34 K'on kxb'isun ti'j te nchi'j, tzan tpaj te nchi'j b'a'n tzan eb'isun ti'j nchi'j.
B'ajq'ij at tidi'chq b'a'n tzan qb'isun ti'j.»

7

Te Qtata Dios Otk'ulu'tz Quky'i'l Iktza'x Qetz Nqok'ulun Kyuky'i Kye Txq'anky
Luks 6:31-42; 11:9-13

1 «K'on xik epoqo' junky tzan k'on exik poqo' [tzan te Qtata Dios].
2 Komo te [Qtata Dios] okxtel ten iktza'x etetz nkyeqet eten kye txq'anky;
b'ix iktza'x etetz nkxk'ulun kyuky'i kye txq'anky, ax ikxji te Qtata Dios
ok'uluyon etuky'i'l.*
3 ¿Tistil yatz n'ok asi' anab'l ti'j te tal mu'p tuj twitz jun awerman b'ix k'onti'l
n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitzni?
4 Qa yatz at jun tros tuj awitz, ¿titza' ntnimsa' yatz ak'u'j tzan txik aq'uma'
te junky: "Tzoqpij tzan tetz win te tal mu'p tuj awitzni"?
5 ¡Xmeletz' ka'r! Intetz awin tb'aya' te tros tuj tb'aq' awitzni b'ix ikxji akayi'tz
galan tzan tetz awin te tal mu'p tuj tb'aq' twitz jun awerman.
6 K'on xik esi' jun tidi' aj xjan te jun tx'ya'n, b'ix k'on xik esi' kye kuch jun
tidi' aj tb'anil,* kebal cha oqtelb'aj kywab'e' b'ix yaji okye'ajetz meltz'jik eti'j
b'ix okx'elal kyb'a'o'.
7 Pe'eqanin b'ix otzajel si' etetz, pe'ejoyon b'ix owokelnoj etitza',
pe'eq'olb'en b'ix owelatz jaqo' te jay ewitz.
8 Komo ab'l aj nqanin, ntzaj si' tetz; b'ix te aj njoyon, n'oknoj titza'; b'ix te
aj nq'olb'en, n'ex jaqo' te jay twitz.
9 ¿At petzun jun te etetz aj otnimsa'tz tk'u'j tzan txik tsi' jun ab'j te tk'wa'al
qa te tk'wa'al oxe'l tqani' jun wab'j tetz?
10 Qatzun ¿oxe'l tsi' petzun jun kan oj txik tqani' jun kyiy?
11 Etetz aj nya'tx galan xjal a'ix, etetz eteb'en alkyetz te galan tzan txik esi' te
ek'wa'al, ntons pyorx-alo te Qtata Dios† aj atjax tuj ka'j, tetz oxe'l tsi' tidi'chq
galan kye aj okyexe'l qanin tuky'i'l.
12 Ntons ikxji intqet ek'ulu' kyuky'i txq'anky iktza'x egan etetz tzan tqet
k'ulu' etuky'i'l tzan txq'anky; komo ikxji a tgan tzan tqet jk'ulu' iktza'x
tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il b'ix tuj te ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.»

Te B'ey Aj Nxik In Qetz Tuj Ka'j Iktza' Jun Tal B'ey
Luks 13:24

13 «Ntons, a tgan tzan etox [tuj ka'j] iktza' oj etox tuj jun lamel aj nekit twitz.
Komo te lamel b'ix te b'ey aj nxik in kye xjal tzan kyponaj tuj te nim q'aq',
tetzji nim twitz b'ix ky'ila'j nkyexik tzi,
14 yatzun te lamel b'ix te b'ey aj nxik in qetz te jun qanq'in te jun-ele'x, tetzji
nekit twitz b'ix nya'tx ky'ila'j kye aj n'oknoj kyitza'.»*

Intok Esi' Enab'l Kyi'j Kye Pakb'on Aj Nya'tx B'an'ax Kyitza'
Luks 6:43-44

15 «Intok esi' enab'l tzan k'on eqet eq'i' kyitza' kye aj cha sq'o'l-e' aj
nkyeq'uman qa kyetz a'e' aj yolil tyol Dios. Nkye'ul exol etetz iktza' jun

* **7:2** Mak 4:24 * **7:6** Ax: k'on xik esi' perlas kye kuch. Jun perla jun tal ab'j aj nim tbalor, b'ix telponx iktza' qyol tb'anil aj nxik jq'uma' te jun xjal aj k'on tgan tzan tok xhcha'o'; Pro 9:8. † **7:11** Ax: Etat. * **7:14** Luks 13:24

karner b'an mans, per tuj kyanim iktza' xo'j-e' aj tgan tzan txik kchi' kye
karner.
16 Etetz owelal eniky' kyi'j tzan tpaj aj nkyk'ulu'. Komo twitz jun lob'j ub
k'onti'l n'el kanet ti'j jun wi' ky'i'x, b'ix twitz jun lob'j igos k'onti'l n'el kanet
ti'j jun wi' txaka' ky'i'x.
17 Jun tze' aj galan, ax ntswa' jun twitz galan, yatzun te jun tze' aj nya'tx
galan, ax ntswa' jun twitz nya'tx galan.
18 Jun tze' galan nlay b'antik tzan tkaj tsi' jun twitz nya'tx galan, b'ix jun
tze' nya'tx galan nlay b'antik tzan tkaj tsi' jun twitz galan.
19 Kyaqil tze' aj k'onti'l nkaj tsi' jun twitz galan, njaw tx'emlet b'ix n'ox xo'let
tuj q'aq'.*
20 Ntons etetz owelal eniky' kyi'j [kye aj sq'o'l-e'] tzan tpaj te aj nkyk'ulu'.»*

Nya'tx Kyaqil Okye'okex Aj Ja' Atqet Te Qtata Dios
Luks 13:22-30

21 «Nya'tx kyaqil kye xjal aj n'ok kyq'uma' wetz, “Tat, yatz Wajaw a'ich,”*
nya'tx kyaqil kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios aj nnajan tuj ka'j, sinoke
a'ox kye aj nqet kyk'ulu' iktza' tgan te Ntat aj atjax tuj ka'j.
22 Tuj aj q'ij [tuj te jwisy], ky'ila'j otzajel kyq'uma' wetz ikxjani: “Tat, yatz
aj Qajaw a'ich, qetza oxik qyoli'na ayol, b'ix tuky'i yatz ab'i eb'ajjatz qina
malspirit tuj kyanim xjal, b'ix tuky'i yatz ab'i oqet jk'ulu'na tidi'chq lab'al aj
a'ox tuky'i awajwalil b'a'n tzan tb'antik.”
23 Per tuj aj q'ijji wetz owajel ntzaq'b'e' kyetz ikxjani: “Wetz k'onti'l okx'ok
wotzqila'. Pe'etel laq'chet wi'j etetz aj cha ek'ulunqet pur nya'tx galan.”»*

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Kab'e' K'ulul Jay
Luks 6:46-49

24 «Ab'l te aj n'ok tsi' twi' ti'j te aj nxik nq'uma' wetz b'ix nqet tk'ulu' ikxji, tetz
iktza' jun k'ulul jay aj oqet tb'isu' b'an galan, oqet tk'ulu' tjay tajsik chi'ab'j.
25 Yaji otzaj te jab', te a' ojaw nim b'ix te kyaq'iq' oje xuk'in; per te jay k'onti'l
oqet tz'aqik tzan tpaj atqet tuq te twit'lel tajsik chi'ab'j.
26 Per te aj k'onti'l n'ok tsi' twi' wi'j b'ix k'onti'l nqet tk'ulu' te aj nxik
nq'uma', tetz iktza' jun k'ulul jay mok' aj oqet tk'ulu' tjay tajsik tz'ajon.
27 Yaji otzaj te jab', ojaw te a', b'ix te kyaq'iq' oje xuk'in, yaji te jay oqet tilan;
kyaqil oponaj.»
28 Ntons, ya ma mankun txnaq'tzan te Jesus, kyaqil kye xjal aj nkyecha'on
tuq ti'j, kyetz b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj te tume'l titza' tuq nkyexik
txnaq'tza',
29 tzan tpaj nxnaq'tzan tuq tuky'i jun tajwalil b'an b'an'ax, b'ix nya'tx iktza'
kye aj xnaq'tzal Kawb'il.*

8

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Yab' Tuq Tuky'i Lepr
Mak 1:40-45; Luks 5:12-16

1 Ntons, ya ma qetz te Jesus twi' te tal mulu'j [aj ja' tuq nxnaq'tzan kye xjal],
ntons ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j.
2 Ntons jun xjal yab' tuq, cha nq'ay tuq xhchi'jel,* owok laq'chet ti'j b'ix
oqet mejlet twitz, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan tel
awin ch'in nyab'il wi'jni.»

* **7:19** Mat 3:10; Luks 3:9 * **7:20** Mat 12:33 * **7:21** Luks 6:46 * **7:23** Sal 6:8 * **7:29** Mak 1:22; Luks 4:32 * **8:2** Ax: lepr.

3 Yaji tzaj te Jesus, owok tmako' te xjal b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ngan
tzan tel win ayab'il. Pab'antik ajna'l.» B'eyxnajji te yab' ob'antik ti'j te tyab'il.
4 Te Jesus ax oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tzaj acha'o', k'on xik aq'uma' te
nijunwt, a'ox pax yek'ul awib' twitz te pal, b'ix intxik awin tuky'i'l te awoyej
aj okaj tq'uma' Moisés [tuj te Kawb'il], tzan tok en yatz ma'tx chb'antik.»*

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tmos Jun K'ulul Mandad Kye Mulon
Luks 7:1-10

5 Ntons, ya ma pon Jesus tuj te amaq' Capernaúm, jun k'ulul mandad kxol
kye soldad aj Rom opon tuky'i Jesus b'ix oqet twitz twitz,
6 oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, wetz nmos b'an yab', atox tjaq' xnoq'l, kamnaq
xhchi'jel b'ix n'ok ten twitz nim xhcho'nal.»
7 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Okyinxe'l q'anal tetz.»
8 Ntons te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, wetz k'onti'l nwajo'
tzan awox tuj njay. A'ox intxik aq'uma' ayol tzani, b'ix te nmos ob'antel.
9 Komo ax wetz ate' xjal k'ulul mandad wi'j aj mas nim kyajwalil nwitz,
b'ix ax ate' soldad aj nkyink'ulun mandad kyi'j. Oj txik nk'ulu' mandad jun
te kyetz tzan txik, ntons nxik, b'ix oj txik nk'ulu' mandad jun te kyetz tzan
stzaj, ntons ntzaj, b'ix oj txik nk'ulu' mandad te nmos tzan tqet tk'ulu' jun
tidi', ntons nqet tk'ulu'.»
10 Ntons, ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, oje lab'an ti'j tyol te xjal, b'ix
oxik tq'uma' ikxjani kyuky'i kye aj lapike' tuq ti'j: «Oxe'l nq'uma' etetz te
b'an'ax, kxol kyaqil kye aj tijajil Israel mina' toknoj witza' jun xjal iktza'
ntzani b'an wit'lik tk'u'j wi'j b'an byenech.
11 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, [iktza' ja xjal ntzani] ky'ila'j xjal aj tzajnaqe'
ja'chq twitz tx'o'tx' b'ix tidi'chq kyijajil,† kyetz okye'okex tuj ka'j b'ix okyeqtel
wit'let wa'il tuky'i Abran b'ix Isak b'ix Jacob,
12 per ky'ila'j txq'anky kye aj tijajil Israel [aj b'a'n tuq tzan kyten tuj tq'ab'
Qtata Dios], kyetz okye'elax lajo' tuj qlolj aj ja' okye'oq'el b'ix ma qitx'itx'in
txe' kye'.»*
13 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tuky'i te k'ulul mandad kye mulon ikxjani:
«Pax ajay, b'ix iktza'x yatz ma'tx awokslaj, te yab' ob'antel.» Ntons, b'eyx aj
orji te xjal ob'antik.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Xhpe'y B'ix Ky'ila'j Txq'anky Yab'
Mak 1:29-34; Luks 4:38-41

14 Yaji te Jesus oxik tjay Xhpe'y, b'ix tji' xuj te Xhpe'y atqet tuq tjaq' xnoq'l
tzan tpaj yab' tuq b'ix ajun kyaq tuq ti'j.
15 Ntons te Jesus owok tmako' tq'ab', b'ix te kyaq b'eyx owel. Ntons tetz
ojaw wa'let b'ix exik tk'a'cha'.
16 Ntons, ya ma qoqet yupan, eb'ajpon tuky'i Jesus ky'ila'j xjal aj akyeqex
tuq malspirit tuj kyanim, b'ix cha a'ox tuky'i tyol eb'ajjatz tin kye malspirit
b'ix eb'ajqet tq'ana' kyaqil kye yab'.
17 Te ntzani oky'ik tzan tponkix tuq te aj oxik tpakb'a' te Chay aj yolil tyol
Dios oqtxi' aj txik tq'uma' ikxjani: "Tetz owel tin te aj ncho'on tuq qetz, b'ix
owel teq'i' te qyab'il."*

Tzan Qok Lapet Ti'j Jesus A Tgan Dispwest A'o' Tzan Tkaj Qsi' Tidi'chq Qetz
Luks 9:57-62

---

* **8:4** Mak 1:44; Luks 5:14 † **8:11** Ax: tzajnaqe' tumelil aj ja' njakul q'ij b'ix aj ja' nqex q'ij; Luks 13:29.
* **8:12** Mat 22:13; 25:30; Luks 13:28 * **8:17** Isa 53:4

18 Ntons, te Jesus ya ma tz'ok ten ajun xjal tuq nkyelab'un ti'j, oxik tq'uma'
[kye txnaq'atz] tzan kxik junxla' te a'.
19 Ntons owok laq'chet ti'j tetz jun xnaq'tzal Kawb'il b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Xnaq'tzon, ax wetz okyin'okel lapet awi'j aj ja' yatz otxe'l.»
20 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Kye xhi'wl at kyjul, b'ix kye pich'
aj nkyelipan twitz ka'j at kyq'u', per [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]
k'onti'l ja' tzan nqet ojlan ch'in.»
21 Yaji jun aj txnaq'atz tuq, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, tzoqpij ch'in tzan tkaj
nmuqu' tb'ay te ntat.»
22 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz, pawok lapet wi'j. Qaltetz kye
kamnaq, intqex kymuqu' kye kymuqenx.»

Aj Tlumet Te A' B'ix Te Kyaq'iq' Tzan Jesus
Mak 4:35-41; Luks 8:22-25

23 Ntons, te Jesus ojax tuj bark b'ix kye txnaq'atz eb'ajjax tuky'i'l.
24 Yaji ojaw jun nim kyaq'iq' tuj te a' b'ix te a' owaq'ik tzan tox pulan tuj te
bark b'ix ch'inky tuq kxik mulan, b'ix te Jesus nwitan tuq.
25 Kye txnaq'atz ojaw kyk'asu' b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¡Tat, kolon
ch'in qi'j! ¡Ch'inky qxik mulan!»
26 Ntons tetz [ojaw k'asik b'ix] oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil etetz b'an
nkxob'? Etetz nya'tx nim wit'lik ek'u'j wi'j.» Ya ma xik tq'uma' ikxji, tetz ojaw
wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i a', b'ix olumet kyaqil.
27 Kyetz b'an nkyelab'an tuq, nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ab'ltzun
ja xjal ntzani? ¡Komo te kyaq'iq' b'ix te a' nqet kyoksla'!»

Te Jesus Mas Nim Tajwalil Twitz Kyajwalil Kye Malspirit
Mak 5:1-20; Luks 8:26-39

28 Ntons aj tpon Jesus tuj tkwentil Gadar junxla' te alawun, e'etz kab'e' xjal
kanol tetz. B'ix ateqex tuq malspirit tuj kyanim b'ix cha nkyenajan tuq tajsik
anim b'ix b'an xob'ajil-e' tuq kyi'j, astilji nijunwt tuq nb'antik tky'ik txini.
29 B'ix eb'ajjaw siky'in ikxjani: «¿Ti' n'ajoyo' qxola yatz Jesus aj Tk'wa'al
Dios a'ich? ¿Ti'tzun, ma xhch'ul swal xhcho'nal qi'ja b'ix mina' tpon or?»
30 Ntons, laq'chik ch'inky tzi, akyeqet tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an tuq,
31 b'ix kye malspirit oqet kywitz twitz Jesus ikxjani: «Qa yatz oqojawetz
awina, ntons tzoqpij ch'in tzan jqex tuj kyk'u'j kye kuch.»
32 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Pex waq.» Ntons kye malspirit
eb'ajjatz tuj kyanim kye xjal b'ix eb'ajqex tuj kyk'u'j kye kuch, b'eyxnajji kye
kuch eb'ajjaw qitun, eb'ajxik qetl b'ix okyaqon kytilu' kyib' tuj a', kkyaqil
eb'ajjaw jeq'b'ik.
33 Kye aj nkyepastorin tuq kye kuch eb'aj'oqik b'ix ya ma kyepon tuj te
amaq', oxik kyq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik kyi'j kye kuch b'ix ax aj ojetq
tuq ky'ik kyuky'i kye xjal aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim.
34 Ntons kyaqil kye xjal eb'ajpon aj ja' tuq atqet te Jesus, b'ix ya ma xik kyen,
oqet kywitz twitz tzan tuq tex tuj te aj luwarji.

9

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Kamnaq Tuq Xhchi'jel
Mak 2:1-12; Luks 5:17-26

1 Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, yaji te Jesus ojax tuj bark junky'el b'ix
oxik junxla' a', opon tuj tamaq'.
2 Ya ma pon tzi, [txq'an xjal] opon kyin jun yab' tuky'i'l, kamnaq tuq
xhchi'jel b'ix eq'i' tuq tajsik jun twatb'il. Ya ma tz'ok ten te Jesus titza' tuq

kye xjal wit'lik kyk'u'j ti'j, tetz oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Nimsaj ak'u'j tey, te achoj ma'tx qet najslet.»
3 Ntons junjun kye aj xnaq'tzal Kawb'il [aj akyeqet tuq tzi] oqet kyyoli' kxolx ikxjani: "Ja xjalni, cha nxmayin ti'j Qtata Dios."
4 Ntons, komo te Jesus teb'en tuq te aj nqet kyb'isu', ntons oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxb'isun nya'tx galan tuj etanim?
5 ¿Alkyetz te mas kwest tzan txik jq'uma' te jun xjal: "Te achoj ma'tx qet najslet" qatzun tzan txik jq'uma' "Pajaw wa'let b'ix pab'et"?
6 Ntons tzan tok ete'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], at wajwalil tzani twitz tx'o'tx' tzan tqet nnajsa' kchoj kye xjal, [oqtel nyek'u' etetz ntzani].» Ntons yaji tetz oxik tq'uma' tuky'i te yab' ikxjani: «Pajaw wa'let b'ix intjaw awin awatb'il b'ix pax ajay.»
7 Ntons te xjal aj kamnaq tuq xhchi'jel, tetz ojaw wa'let b'ix owaj tjay.
8 Ya ma tz'ok kye'e' kye xjal ikxji, eb'ajlab'an b'ix oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios aj ntzaj tsi' tajwalil jun xjal tzan tk'ulun ikxji.

Te Jesus Jun Tajyol Kye Xjal Aj Nya'tx Jiq'b'ame'
Mak 12:13-17; Luks 5:27-32

9 Ntons te Jesus owex tzi b'ix yaji oxik te'e' jun xjal tb'i Matey wit'liqet tuq aj ja' tuq n'el tpeyu' chojenj. Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikjani: «Pawok lapet wi'j.» Ntons te Matey ojaw wa'let b'ix owok lapet ti'j.
10 Ntons yaji te Jesus nwa'an tuq tuj tjay [Matey], b'ix ky'ila'j xjal aj peyul chojenj b'ix txq'anky xjal aj nkye'ok q'uma' "chimol choj-e'" eb'ajpon tuky'i'l b'ix eb'ajqet wit'let wa'il ti'j mes junx tuky'i Jesus b'ix kye txnaq'atz.
11 Yatzun kye aj b'uch'uj Parisey, ya ma tz'ok kye'e' kyaqil ntzani, oxik kcha'o' kye txnaq'atz Jesus ikxjani: «¿Tistil te aj nxnaq'tzan etetz nwa'an kxol kye aj peyul chojenj b'ix kxol kye aj chimol chojni?»
12 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus, oxik tq'uma' ikxjani: «Kye aj b'a'ne', nya'tx presis jun q'anon kyi'j, sinoke a'ox kye aj yab'e'.
13 Pex waq b'ix intqet exnaq'tza' tidi' telponx te aj tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Qtata Dios aj ja' nyolin ikxjani: "Wetz ngan tzan tok lo'et ek'u'j kyi'j txq'anky b'ix nya'tx cha a'ox tzan stzaj eq'apo' epresent wetz."* [Ntons, astilji] wetz k'onti'l in'ul uk'lel kye aj k'onti'l kchoj sinoke in'ul uk'lel kye aj at kchoj tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin.»

Aj Tyolin Jesus Junky'el Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan
Mak 2:18-22; Luks 5:33-39

14 Ntons yaji kye txnaq'atz te Wa'nch Aj Swal A' e'ok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Qetza b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nqo'ipana wa'ij ko'chq tzan qxnaq'tzan. ¿Tistil kye axnaq'atz k'onti'l nkyek'ulun ikxji?»
15 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Kyi'j kye aj uk'leme' tzan tpaj jun xjal aj ma tz'ok junan, ¿tzun petzun kyetz nkyeb'isun qa te xjal tzunx atqet kxol? Per opoyon jun q'ij aj oxe'l eq'i' te aj ma tz'ok junan, maxji okye'ipayon wa'ij.
16 B'ix nijunwt xjal nqet txb'uqi' jun xq'apj q'anq tuky'i jun remyent ak'a'j, tzan tpaj te remyent n'ok juk'lik, nxik tlaqu' te q'anq b'ix ikxji cha mas nxik laqik.
17 B'ix k'onti'l nqex si'let ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq, tzan tpaj te tx'u'y owelal laqik, ikxji te ta'al ub b'ix te tx'u'y okyepoyonaj. Astilji presis tzan tqex si'let te ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y ak'a'j, ikxji tzan k'on kyponaj kykab'il.»

---

* **9:13** Os 6:6

Aj Tjaw Tanq'insa' Jesus Jun K'wa'l B'ix Aj Tqet Tq'ana' Jun Xuj Yab' Tuq Ky'ila'j Aq'b'i
Mak 5:21-43; Luks 8:40-56

18 Ntons aj man tuq nyolin Jesus kyuky'i'l, opon jun k'ulul mandad tuj te jay
nab'il Qtata Dios b'ix oqet mejlet twitz, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz nme'al
man tkamlen, per qo'o ch'in b'ix oqtel asi' aq'ab' tajsik b'ix owanq'iyon
junky'el.»
19 Ntons te Jesus ojaw wa'let b'ix tetz kyuky'i kye txnaq'atz eb'ajxik tuky'i
te xjal.
20 Ntons [man tuq ikja'n kxik], at tuq jun xuj aj yab' tuq atx kab'lajuj
aq'b'ixi' tuq taq'len, tetz cha tuq n'el kyik' ti'j. Ntons te xuj owok laq'chet ti'j
Jesus ewj ti'jx b'ix owok tmako' xtxa'm tq'anaq
21 tzan tpaj tetz nb'isun tuq ikxjani: «Cha a'ox oj tok nmako' ch'in tq'anaq
okyinb'antel.»
22 Per te Jesus owaj meltz'jik ti'jx b'ix oxik te'e' te xuj b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Nimsaj ak'u'j noy, tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ajna'l ma'tx
chb'antik.» Ntons b'eyxnajji te xuj ob'antik.
23 Ntons yaji, ya ma pon te Jesus tjay te k'ulul mandad, exik te'e' kye aj
nkyexuxan kyajlaj [tzan tpaj te anim] b'ix kyaqil kye xjal b'an nkye'oq' tuq.
24 Tzaj te Jesus, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etex waq. Te tal xuj nya'tx
kamnaq, cha nwitan.» Ntons kye xjal cha ejaw tze'en ti'j.
25 Per ya ma kye'ex lajo' tzijay, yaji te Jesus owox aj ja' atqet tuq te kamnaq,
ojaw stzyu' tq'ab', b'ix yatzun [te tal xuj] ojaw wa'let.
26 B'ix tuj kyaqil aj luwarji owok cha'o' te tpakb'alil ti'j te aj ojetq tuq ky'ik.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Kab'e' Moy

27 Ya ma tz'ex te Jesus tzi, kab'e' moy exik lapet ti'j b'ix nkyesiky'in tuq
ikxjani: «Intok lo'et ak'u'j qi'ja yatz aj tijajil Dawid a'ich.»
28 Ya ma tz'ox te Jesus tuj te jay, kye moy eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix te
Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿N'etoksla' pe' etetz qa b'a'n tzan eb'antik
witza'?» Ntons oxik kyq'uma' kyetz: «Tzun tat.»
29 Ntons te Jesus owok tmako' tb'aq' kywitz b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Iktza'x ma'tx tz'ok wit'let ek'u'j wi'j, ikxji intb'antik etuky'i'l.»
30 B'eyxnajji eb'ajka'yin b'ix te Jesus exik tkawi' byenech ikxjani: «Intok esi'
enab'l tzan k'on tok cha'o' tzan nijunwt.»
31 Per kye aj moy tuq, man tuq kyexlen, oxik kyq'uma' kye kyaqil xjal tuj aj
luwarji, te aj ojetq tuq tk'uluj te Jesus kyi'j.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Men

32 Ntons aj man tuq kyajtzlen kye moy, txq'an xjal opon kyin tuky'i Jesus
jun xjal men tuq tzan tpaj atqex tuq jun malspirit tuj tanim.
33 Ya ma jatz tin te Jesus te malspirit, te men owaq'ik tzan tyolin. Kye xjal
b'an nkyelab'an tuq, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Ni jun-el qxol qetz aj tijajil
Israel oje tz'ok qen jun tidi' ikxjani.»
34 Per yatzun kye aj b'uch'uj Parisey nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz b'a'n tzan
kyjatz tin kye malspirit tzan tpaj te twitzale' kxol kye malspirit, nxik sin
tajwalil.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Qonen Txq'anky Kxol Kye Xjal

35 Ntons te Jesus ja'chq tuq nky'ik tuj kyaqil amaq' b'ix aldey, b'ix nx-
naq'tzan tuq kyuj kye jay nab'il Dios. Nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan

* **9:34** Mat 10:25; 12:24; Mak 3:22; Luks 11:15

ti'j titza' te Qtata Dios nkolon qi'j tzan jkaj tuj tq'ab', b'ix nkyeqet tuq tq'ana'
kye yab' ti'j kyaqil kyyab'il b'ix aj tidi' ncho'on kyetz.*
36 B'ix aj kxik te'e' kye xjal b'an ky'ila'j, owok lo'et tk'u'j kyi'j tzan tpaj kyetz
b'an b'is tuq tuj kyanim b'ix k'onti'l tuq ab'l b'a'n tzan tonen kyi'j, kyetz iktza'
karner tuq aj k'onti'l pastoriyon kyi'j.*
37 Ntons tetz oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «B'an'ax tzan tjaw twitz te
awalj at aq'unj nim, per kye aq'unon nya'tx ky'ila'j-e'.
38 Astilji intxik eqani' etetz tuky'i Tajaw te awalj tzan ktzaj tlajo' [txq'anky]
aq'unon tzan tjaw kyin te awalj.»*

10

Aj Txik Tsi' Jesus Kyajwalil Kye Kykab'lajujil Tky'ixel
Mak 3:13-19; Luks 6:12-16

1 Ntons te Jesus etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil txnaq'atz b'ix oxik tsi' jun
kyajwalil tzan tjatz kyin malspirit tuj kyanim xjal b'ix tzan kyq'anan kyaqil
txakl yab'il b'ix tidi'chq aj ncho'on kye xjal.
2 Aj ntzani kyb'i kye kykab'lajujil tky'ixel Jesus: Tb'ay, te Simon aj n'ok
q'uma' Xhpe'y, b'ix te titz'in aj Lexh tb'i; ax te Jacobo* b'ix te titz'in aj Wa'nch
tb'i, kyetz a'e' tk'ajol Sebedey;
3 b'ix ax te Lip, te Xhto'l, te Maxh, b'ix te Matey aj peyul chojenj tuq, Jacobo†
aj tk'ajol Alfey, b'ix te Tadey;
4 te Simon aj n'ok q'uma' tuq Te Kananey,‡ b'ix te Judas Iskaryot aj mas yaj
ojaw meltz'jik ti'j Jesus.

Aj Oxik Tq'uma' Jesus Kye Kykab'lajujil Tky'ixel Tzan Kxik Pakb'ayon Ja'chq
Mak 6:7-13; 9:41; Luks 9:1-6; 12:2-9,49-53; 14:26-27

5 Ntons te Jesus eb'ajxik tlajo' kye kykab'lajujil, b'ix oxik tq'uma' kyetz
ikxjani: «K'on kxik kxol kye aj nya'tx tijajil Israel b'ix k'on kxpon kyuj kye
amaq' aj Samary,
6 sinoke pex waq kxol kye aj tijajil Israel aj oje kyexiknaj, iktza' karner aj
cha oje kyexik tanan.
7 Pex waq b'ix intxik epakb'a' ikxjani: "Ma'tx pon te tyemp tzan tk'ulun
mandad exol tuky'i nim tajwalil te Qtata Dios aj nnajan tuj ka'j."
8 Ntons inkyqet eq'ana' kye yab', inkyjaw etanq'insa' kye kamnaq, intel
etin kyyab'il kye aj at lepr kyi'j, b'ix inkyjatz etin malspirit tuj kyanim xjal.
Etetz ma'tx ek'amoj [ja etajwalilni] cha ekotz,* ntons ax k'onti'l tzan tel
epeyu' oj ek'ulun jun galan kyi'j kye xjal.
9 K'onti'l tzan txik etin etumin§ tuj ebols,
10 k'onti'l tzan txik etin eb'e'eq tuj eb'ey, b'ix k'onti'l tzan txik etin junky
moj eq'anaq b'ix ni exajab' b'ix ni exb'aq'en. Komo jun aq'unon presis tzan
tk'amon jun tidi' tzan tpaj taq'umb'en.*
11 Oj epon etetz tuj jun amaq' qatzun jun aldeyji, pe'ejoyon waq jun xjal
aj b'a'n tzan tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j, b'ix pe'eten tuj tjay maxkix oj etex tuj te
amaq'.*

---

* **9:35** Mat 4:23; Mak 1:39 * **9:36** Núm 27:16-17; 1Re 22:17; 2Cró 18:16; Jer 50:6-7; Zac 10:2; Mak 6:34 * **9:38** Luks 10:2 * **10:2** Ax: Chaw. † **10:3** Ax: Chaw. ‡ **10:4** Ax: Selot. Qanq owok q'uma' ikxji tzan tpaj tetz jun aj te b'uch'uj kananist, a'e' aj nkyeq'ojin tuq tzan kykolpjik kye aj Canaán tuj kyq'ab' kye aj Romaj nkyek'ulun mandad kyi'j. * **10:8** Mak 6:7,13 § **10:9** Ax: ni jun tidi' xtx'otx'al oro b'ix ni xtx'otx'al plata b'ix ni xtx'otx'al kobr. * **10:10** Luks 10:7; 1Kor 9:14; 1Tim 5:18 * **10:11** Luks 10:7

12 Oj etox tuj jun jay, intxik eqani' tuky'i Qtata Dios jun galan kyajsik kye
xjal aj nkyenajan tzi.*
13 Qa kyetz nkyajo' jun galan, ntons te galan aj ma'tx tzaj eqani' te kyetz
oky'elkix ikxji; per qa k'onti'l nkyajo', ntons nlay ky'ik ikxji.*
14 B'ix qa nlay kxqet kyk'amo' b'ix k'on kygan tzan tok ksi' kywi' eti'j,
pe'etetz waq tuj aj jayji qatzun tuj aj amaq'ji, b'ix intel epojk'a' te quq ti'j etoq
[tzan tel kyniky' nya'tx galan nkyk'ulu'].*
15 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, tuj te q'ij oj tul te jwisy, te xhcho'nal
aj owokel si' kyi'j kye aj amaq'ji owokel mas nim twitz te aj owokel si' kyi'j
kye xjal aj Sodom b'ix Gomor.*
16 ¡Tzaj eten! Wetz okxe'l nlajo' [kxol kye xjal] iktza' karner kxol xo'j. Astilji
pe'eten waq list iktza' jun kan, per ax pe'eten waq mans iktza' jun palom.*
17 Intok esi' enab'l tzan tpaj okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad.
Okxtelb'aj kyjub'cha' tuj te jay nab'il Dios
18 b'ix tzan npaj wetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye gobernador b'ix tuj
kyq'ab' kye kywitzale' gobernador. Ikxji etetz oxe'l eq'uma' wi'j wetz kywitz
kyetz b'ix ax kywitz kye aj nya'tx tijajil Israel [aj k'onti'l nkye'okslan].
19 Per oj exik q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad, k'on kxb'isun etetz ti'j te
aj oxe'l eq'uma', tzan tpaj oj tpon or te etetz tzan eyolin, maxji te Qtata Dios
oxe'l tsi' te eyol aj presis tzan txik eyoli'.
20 Nya'tx a'ix etetz te aj okxyoliyon, sinoke a te Txew Dios oyoliyon tuj
etanim te aj oxe'l eq'uma'.
21 Junjun xjal oxe'l kyq'apo' kyermanx tzan kyqet kansa', b'ix junjun
k'wa'lon okyexe'l kyq'apo' kyk'wa'al, b'ix junjun k'wa'alb'aj okyejawel
meltz'jik kyi'j kytat b'ix okyk'ulu'tz tzan kyqet kansa'.*
22 Kyaqil xjal okye'okel ajq'ojan etetz tzan tpaj etokslb'en wi'j, per te aj
otipa'tz kyaqil nini max oj tponb'aj kyaqil, tetzji okoletel.*
23 Oj tqet kyk'ulu' jun nya'tx galan eti'j tzan etex tuj jun amaq', pe'exik oqik
tuj junky amaq'. Wetz oxe'l nq'uma' b'an b'an'ax, etetz mina' tuq stzajb'aj
eb'etza' kyaqil amaq' tuj Israel, kyin'ul junky'el [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al
Dios [a'in].
24 Nijunwt aj nxnaq'tzan tib' mas nim tajwalil twitz te aj nxnaq'tzan tetz,
b'ix nijunwt mosj mas nim twitz te tpatron.*
25 Te aj nxnaq'tzan tib' a tgan tzan sten kontent tzan tpon iktza' te aj
nxnaq'tzan tetz, b'ix te mosj tzan tpon iktza' te tpatron. Qa kye xjal nqet
kyyoli' ti'j te twitzale' tuj jun jay, n'ok kyq'uma' qa aji te Tajaw Choj,† ¿ntons
tidi' owokel kyq'uma' kye aj tuj tjay?
26 K'on kxob' [kyi'j kye xjal] tzan tpaj k'onti'l jun tidi' aj ewj nlay-wit tz'ok
en. B'ix ax k'onti'l jun tidi' aj cha ewa' aj nlay-wit tz'ok cha'o'.*
27 Aj nxik nq'uma' wetz etetz qchukel, intxik eq'uma' etetz kyuky'i kyaqil
kye txq'anky, b'ix aj nxik nq'uma' etetz ewj, intxik epakb'a' ja'chq tzan tok

---

* **10:12** Luks 10:5-6 * **10:13** Luks 10:6 * **10:14** Luks 10:10-11; Kya 13:51 * **10:15** Gén 19:24-28; Mat 11:23-24; Luks 10:12 * **10:16** Ax: pe'etok iktza' jun kan, per ax pe'etok iktza' jun tal palom. Tuj kynab'l kye xjal tuj aj luwar te kan telponx b'an list b'ix te palom telponx mans; Luks 10:3. * **10:21** Mak 13:9-12; Luks 21:12-16 * **10:22** Mat 24:9,13; Mak 13:13; Luks 21:17 * **10:24** Luks 6:40; Wnch 13:16; 15:20 † **10:25** Ax: Belsebu; Mat 9:34; Mak 3:22; Luks 11:15. * **10:26** Mak 4:22; Luks 8:17

kcha'o' kyaqil.‡
28 K'on kxob' etetz kyi'j kye aj b'a'n tzan eqet kykansa' per nlay b'antik tzan
kykansan te etanim, sinoke intqet exob'le' te aj b'a'n tzan eqet tkansa' b'ix ax
b'a'n tzan epon tnajsa' tuj te chman q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.
29 ¿K'onti'l petzun nkyek'ayjik kab'e' tal chol tzan jun sentab? Per anke
ikxji nijunwt te kyetz nkyeqet tz'aqik twitz tx'o'tx' qa te Qtata Dios k'onti'l
nstzoqpi'.
30 Yatzun eti'j etetz, kyaqil te stzamal ewi' b'an ajla' [tzan te Qtata Dios].
31 K'on kxob' tzan tpaj etetz mas ganimix a'ix kywitz kye tal pich'.
32 B'ix ab'l aj oxe'l tq'uma' kywitz xjal qa tetz n'okslan wi'j, ax wetz oxe'l
nq'uma' galan ti'j tetz twitz te Ntat aj atjax tuj ka'j;
33 per te aj oqtel tewa' qa n'okslan wi'j, ax oqtel wewa' ti'j tetz twitz te Ntat
aj atjax tuj ka'j.*
34 K'on qet eb'isu' etetz qa wetz in'ul cha a'ox tzan kyten galan kye xjal kxol
tzani twitz tx'o'tx'; wetz k'onti'l in'ul cha a'ox tzan kyten galan kxol sinoke
owokel kyen q'oj kxol tzan npaj.
35 Tzan tpaj wetz ma'tx kyin'ul, oq'ojiyon jun xjal ti'j statx, b'ix jun xuj ti'j
tnanx, b'ix jun alib'j ti'j talib';
36 b'ix ikxji kye kyajq'oj junjun a'e'xk aj tuj kyjayx.*
37 Ab'l te aj nqet tgani' mas te stat qatzun te tnan nwitz wetz, k'onti'l ntajo'
tzan tok lapet wi'j. B'ix te aj nqet tgani' te tk'ajol qatzun te tme'al mas nwitz
wetz, k'onti'l ntajo' tzan tok lapet wi'j.
38 B'ix te aj nya'tx dispwest tzan tkamik tzan npaj wetz, iktza' wetz dispwest
tzan nkamik, ntons tetz k'onti'l ntajo' tzan tok lapet wi'j.§
39 Ab'l aj tetz tuj tnab'l ma'tx tz'oknoj jun tume'l tzan tanq'in, opoyonajk-
ixi'; yatzun te aj ma'tx kamik tzan tpaj tokslb'en wi'j, tetz otkamb'a'tz jun
tanq'in.*
40 Ab'l te aj ok'amoyon te etetz ax okyintk'amo'tz, b'ix ab'l te aj oky-
intk'amo'tz, ntk'amo' te aj otzaj lajon wetz.*
41 Ab'l te aj ntk'amo' jun tlajen Dios tzan tpaj tzajnaq tuky'i Qtata Dios,
otk'amo'tzkix jun galan te tetz iktza'x aj ntk'amo' jun aj yolil tyol Qtata
Dios. B'ix te aj ntk'amo' jun b'an galan xjal tzan tpaj te xjal b'an galan,
otk'amo'tzkix jun galan te tetz iktza'x ntk'amo' jun b'an galan xjal.
42 B'ix ab'l aj oxe'l tsi' nkesey jun ch'i bas tuk'a' a'* kye ja xjal aj
nkye'okslan wi'j aj nya'tx nim [kyajwalilni], oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax,
tetz otk'amo'tzkix jun galan te tetz.»*

11

1 Ntons, ya ma mankun tzan txik tq'uma' te Jesus ikxji kyuky'i kye
kykab'lajujil txnaq'atz, yaji owex tzi b'ix oxik pakb'on b'ix oxik xnaq'tzon
kyuj kye amaq' tuj aj luwarji.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Wa'nch Aj Swal A'
Luks 7:18-35

‡ **10:27** Ax: Aj nxik nq'uma' wetz etetz tuj qlolj, intxik eq'uma' etetz tuj toq q'ij. Aj ja' nyolin "tuj qlolj" telponx tuq tuj kyyol iktza' oj kyyolin kchukel, b'ix aj ja' nyolin "tuj toq q'ij" telponx tuq iktza' oj kyyolin kywitz kyaqil. * **10:33** 2Tim 2:12 * **10:36** Miq 7:6 § **10:38** Ax: tzan txik teq'i' tkurusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq u'j ti'j Mat 16:24. Ax Luks 9:23 b'ix 14:27 nyolin ti'j te krus. * **10:39** Mat 16:25; Mak 8:35; Luks 9:24; 17:33; Wnch 12:25 * **10:40** Mak 9:37,41; Luks 10:16; Wnch 13:20 * **10:42** Ax: txew a'. * **10:42** Luks 9:48

2 Ntons yatzun te Wa'nch, tetz atqex tuq pres, b'ix tzi owok xhcha'o' aj nqet
tk'ulu' tuq te Krist. Ntons eb'ajxik tlajo' txq'an txnaq'atz
3 tzan tuq txik kcha'o' tetz ikxjani: «¿A'ich pe' te aj nqo'iyon ti'j tzan tul
qatzun presis tzan qiyon junkyji?»
4 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq intxik eq'uma' te
Wa'nch kyaqil aj n'ok eten b'ix kyaqil aj n'ok echa'o'.
5 Intxik eq'uma' tzan npaj wetz kye moy nkyeka'yin, kye kox nkyeb'et, kye
aj yab'e' tuky'i lepr nkyeb'antik, kye tz'ak nkyecha'on, kye kamnaq nkyejaw
anq'in, b'ix kye meb'a' xjal nxik pakb'a' te kyetz te tpakb'alil titza' tzan
kykolet.*
6 Galanx-alo te xjal aj k'onti'l nqet tz'aqik [sinoke n'okslan wi'j] tzan tpaj
nk'ulb'en.»
7 Ya ma kye'aj kye tmandader Wa'nch, te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i
kye xjal ti'j te Wa'nch, oxik tq'uma' ikxjani: «Aj exwa'q tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'
aj ja' k'onti'l najayon, ¿tidi' oxwa'q ete'e'tz? ¿Oxwa'q ete'e'tz pe' cha jun toq
ajlaj njaw yak'u' tzan kyaq'iq'?
8 Qa nya'tx, ntons ¿tidi' oxwa'q ete'e'tz? ¿Qa oxwa'q ete'e'tz jun xjal pur
tb'anil tq'anaqji? Etetz eteb'en kye xjal aj pur tb'anil kyq'anaq, kyetz
nkyenajan tuj kyjay kye k'ulul mandad.
9 Ntons ¿tidi' oxwa'q ete'e'tz? ¿Jun aj yolil tyol Dios pe'? ¡B'an'ax! B'ix tetz
toklen mas nim twitz kye txq'anky aj yolil tyol Dios.
10 Komo te Wa'nch, tetz aji te aj nyolin ti'j tuj te Tu'jal Dios ikxjani: “Wetz
oxe'l nlajo' nmandader tb'ayon awitz tzan tpakb'an kxol kye xjal tzan kyiyon
awi'j.”*
11 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an'ax, kxol kye xjal tzani twitz tx'o'tx' nijunwt
mas nim twitz te Wa'nch Aj Swal A'; anke ikxji, te aj mas nekit kxol kye aj
akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios, mas nim twitz tetz.*
12 Atx aj tulen te Wa'nch Aj Swal A', b'ix tzunx ajna'l, n'ok en titza' te Qtata
Dios nkolon kyi'j kye xjal tuky'i nim tbalor, b'ix kye aj k'on kygan te nini,
tidi'chq nkyek'ulun tzan kyk'ulun mandad alajwers kyi'j kye xjal aj kolome'
titza'.*
13 Komo kyaqil kye aj yolil tyol Dios oqtxi', b'ix ax te aj nyolin tuj te Kawb'il,
kyaqil nini nyolin titza' ok'uluyon mandad te Qtata Dios, nkyeyolin tuq max
aj tul te Wa'nch.
14 B'ix qa etetz etoksla'tz ntzani, te Wa'nch a te Eliys aj a tgan tuq tzan tul.†
15 Kye aj atok kxkyin, intok ksi' kywi' ti'j ntzani.
16 ¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan kyqet nparejsa' kye xjal tuj ja tyempni? Kyetz
iktza' kye k'wa'l tuj plas aj nxik kyq'uma' kye kyuky'i'l ikxjani:
17 “Qetza owok qchimb'a'na te ajlaj b'ix etetz k'onti'l okxb'ixan, qetza oxik
qb'itza'na b'itz b'an b'is b'ix etetz k'onti'l okx'oq'.”‡

---

* **11:5** Isa 35:5-6; 61:1 * **11:10** Mal 3:1 * **11:11** Te Jesus k'onti'l owel tik'o' te Wa'nch b'ix k'onti'l otyolij ke te Wa'nch k'onti'l atqet tuj tq'ab' te Qtata Dios sinoke oxik tq'uma' te ntzani tzan tel kyniky' kye xjal ke mas presis tzan qten tuj tq'ab' te Qtata Dios twitz jun nim qajwalil tzani twitz tx'o'tx'. * **11:12** Luks 16:16 † **11:14** Ti'j te Wa'nch oponkix te yol aj okaj q'uma' ti'j Eliys oqtxi'; Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13. ‡ **11:17** Te aj yolb'enj kxol kyetz telponx ikxjani: Etetz k'on egan tzan tjaw eky'ixpu' enab'lin, etetz kxmodin quky'ila iktza' kye txq'an k'wa'l k'on kygan aj kygan txq'anky, k'onti'l nkyeb'ixan qa kye txq'anky kyuky'i'l nkyechimb'an te ajlaj b'ix k'onti'l nkye'oq' qa kye txq'anky nkyeb'itzan jun b'itz tzan qb'isun.

18 Ntons [ikxji kye xjal kyenab'lin] tzan tpaj aj tul te Wa'nch Aj Swal A', tetz
n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan tuky'i Qtata Dios,* b'ix k'onti'l owuk'an [ta'al
ub tx'amsa'], per kyetz oqet kyyoli' atqex tuq jun malspirit tuj tanim.
19 B'ix ajna'l oje kyin'ul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix wetz
nkyinwa'an b'ix nkyin'uk'an, per kye xjal nkyinqet kyyoli' qa wetz jun xujul
a'in b'ix cha wuk'anqet b'ix jun kyajyol kye aj peyul chojenj b'ix kye txq'anky
aj chimol choj. Per te tume'l titza' nqet qb'isu' n'ok e'elet ti'j te jk'ulb'en.»

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Xjal Aj K'onti'l Nkye'okslan
Luks 10:13-16

20 Ntons te Jesus owaq'ik tzan tilin kyi'j kye amaq' aj ja' ojetq tuq qet tk'ulu'
ky'ila'j lab'al tuky'i nim tajwalil Qtata Dios, tzan tpaj kye xjal aj nkyenajan tzi
k'onti'l ojaw kky'ixpu' kynab'lin. Te Jesus nxik tuq tq'uma' ikxjani:
21 «¡Last a'ix aj amaq' Korasin! ¡Last a'ix aj amaq' Betsayd! Kyaqil aj lab'al
aj oqet nk'ulu' exol tuky'i nim wajwalil, cha tzi-wit oqet nk'ulu' kxol kye aj
Tir b'ix kye aj Sidon, kyetz oqtxi'-tal tjawlen kky'expu' kyenab'lin, b'ix oje-
tal tz'ok ksi' kyq'anaq b'an wak' b'ix oje-tal kyeqet wit'let tuj tza'j tzan tqet
kyyek'u' b'an'ax ntzaj kyna'on tetz ti'j kchoj.*
22 Per oxe'l nq'uma' etetz, oj tul te jwisy, te xhcho'nal aj owokel si' eti'j
owokel mas nim twitz te aj owokel si' kyi'j kye aj Tir b'ix Sidon.
23 B'ix ax etetz aj Capernaúm, ¿ti'tzun etetz tuj enab'l okxjawel in tuj ka'j
tzan eqet jiq'b'a'? ¡Nlay! Sinoke etetz okxe'l xo'o' aj ja' ate' kye kamnaq.*
Komo cha tuj Sodom* eqet nk'ulu'-wit kye lab'al aj eqet nk'ulu' exol etetz
tuky'i nim tajwalil Qtata Dios, te aj amaq'ji tzunx-tal atqet ajna'l.
24 Per oxe'l nq'uma' etetz, oj tul te jwisy, te xhcho'nal aj owokel si' eti'j
owokel mas nim twitz te aj owokel si' kyi'j kye aj Sodom.»*

Aj Tyolin Jesus Tzan Qok Laq'chet Ti'j Tzan Qojlan
Luks 10:21-22

25 Tuj aj tyempji te Jesus oxnaq'tzan ikxjani: «Yatz Tat, aj a'ich tajawil te ka'j
b'ix te twitz tx'o'tx' kyaqil, wetz nkyinchalaj awi'j tzan tpaj ma qet awewa'
te tume'l ti'j kyaqil ntzani kywitz kye aj list-e' b'ix kye aj nkyq'uma' at jun
kynab'l, per ma'tx xik ayek'u' kye xjal aj nya'tx tlimaqal xjal-e'.*
26 Ikxji Tat tzan tpaj ikxji tuq yatz agan.»
27 «Te Ntat oje tzaj tq'apo' kyaqil tuj nq'ab'. K'onti'l junky ab'l aj totzqi' a'in
iktza' te Ntat, b'ix k'onti'l junky ab'l aj totzqi' te Ntat sinoke a'ox a'in b'ix kye
aj oje xik nyek'u' kyetz.*
28 Etetz aj siktnaqix§ b'ix etetz aj n'ok eten twitz b'is, pe'etzaj laq'chet wi'j
b'ix wetz nk'ulu'tz tzan nchewsan etanim.*
29 Pe'ek'amon waq te aj nxik nxnaq'tza' etetz tzan tqet ek'ulu'† b'ix intok
esi' enab'l wi'j wetz, galan kyinnab'lin etuky'i'l b'ix k'amo' witza' tzan wonen
eti'j, b'ix ikxji okxteyon chewsa' etanim.*

---

* **11:18** Mak 1:6 * **11:21** Isa 23:1-18; Ezq 26–28; Joel 3:4-8; Am 1:9-10; Zac 9:2-4 * **11:23** Isa 14:13-15 * **11:23** Gén 19:24-28 * **11:24** Mat 10:15; Luks 10:12 * **11:25** Luks 10:21 * **11:27** Luks 10:22; Wnch 3:35; 10:14-15 § **11:28** Telponx kyi'j kye aj siktnaqe' tzan kyjoyon titza' tzan tqet kyk'ulu' kyaqil aj nyolin te Kawb'il. * **11:28** Tuj te yol gryeg, kyetz nkyeyolin tuq "nim qaq'un" b'ix "nim qiqatz" ti'j te aj kwest tuq tzan tb'antik kyitza' iktza' nyolin te Kawb'il. B'ix nkyeyolin tuq "ojla'mj" ti'j te aj nchewsan tuq kyanim. † **11:29** Ax: yug. Te yug telponx tuq tzan tqet toksla' te xjal aj nk'ulun mandad ti'j, osey, te aj nxik txnaq'tza' tuq te Jesus. * **11:29** Jer 6:16; Ebr 3:7-11,18-19

30 Komo te aj nxik nxnaq'tza' etetz tzan ek'ulun, nini nya'tx kwest, b'ix te
aj a tgan tzan ek'ulun, ax nya'tx kwest.»

12

A Te Jesus Tajaw Te Q'ij Ojla'mj
Mak 2:23-28; Luks 6:1-5

1 Ntons tuj aj tyempji, tuj jun q'ij ojla'mj, te Jesus nb'et tuq tuj jun b'ey tuj jun
awalj triw. Kye txnaq'atz [nkyeb'et tuq tuky'i'l, b'ix] otzaj'el kyk'u'j, e'okten
potx'ol te triw b'ix oxik kyk'uxu'.*
2 Kye aj b'uch'uj Parisey nkyeka'yin tuq, b'ix oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani:
«Tzaj awen, kye axnaq'atz nkyek'ulun jun tidi' aj xjan tzan jk'ulun tuj jun q'ij
ojla'mj.»*
3 Ntons tetz owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, mina' tjaw eten tidi'
otk'uluj te Dawid jun-el aj stzaj jun wa'ij ti'j b'ix kyi'j kye aj ajune' tuq tuky'i'l?
4 Owox tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet te xhchk'atunal te Qtata Dios
b'ix oxik twa'a' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtat, b'ix xjan tuq tzan txik twa'a'
tetz b'ix kye aj ajune' tuq tuky'i'l, sinoke a'ox tuq b'a'n tzan txik wa'a' tzan kye
pal.*
5 ¿Qatzun etetz mina' tjaw ete'e' tuj te Kawb'il aj oqet stz'ib'a' Moisés, kye pal
[nkye'aq'unan] tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tuj jun q'ij ojla'mj, b'ix ikxji
k'onti'l nkyejoyon choj tuj twitz Qtata Dios?*
6 Ntons wetz oxe'l nq'uma' etetz ajna'l, tzani atqet jun aj mas presis twitz
te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.
7 Etetz mina' tel eniky' tidi' telponx te [aj tz'ib'a' tuj Tu'jal Dios] ikxjani:
"Wetz ngan tzan tok lo'et ek'u'j ti'j junky, b'ix nya'tx cha a'ox tzan stzaj eq'apo'
epresent wetz."* Ntons cha oje-wit tz'el eniky' ti'j, k'onti'l-tal nkyexik esi' tuj
il kye aj k'onti'l kypaj.
8 Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], at wajwalil ti'j te q'ij ojla'mj.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Tuj Jun Q'ij Ojla'mj
Mak 3:1-6; Luks 6:6-11

9 Ntons te Jesus oxik b'ix owox tuj te jay nab'il Dios tuj aj luwarji.
10 At tuq jun xjal tzi kamnaq tuq tq'ab', b'ix komo [kye pal] nkyejoyon tuq
tume'l titza' tzan txik kyq'uma' tuq til te Jesus, ntons oxik kcha'o' tetz ikxjani:
«¿B'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan tqet jq'ana' jun xjal tuj jun q'ij ojla'mj?»*
11 Ntons te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Ab'l jun te etetz exol oj txik
tolj jun talo' tuj jun jul tuj q'ij ojla'mj, k'onti'l petz nxik b'ix njatz teq'i'?
12 ¿Nya'tx petzun mas presis jun xjal twitz jun karner? Astilji ntumela'
tuky'i te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj q'ij ojla'mj.»
13 Ntons oxik tq'uma' tuky'i te yab' ikxjani: «Intel aqinu' aq'ab'.» Ntons te
xjal owel tqinu' b'ix okaj b'an galan iktza'x tuq te junky tq'ab'.
14 Per ya ma kye'etz kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz oqet kykawla' kxol tzan
tuq tqet kykansa' te Jesus.

Te Jesus Nk'ulun Tuq Iktza'x Aj Ojetq Kaj Tz'ib'a' Ti'j Oqtxi'

---

* **12:1** Oj kyb'et tuq tuj jun b'ey, qa njaw kyiqa' jun twitz triw, tuj kywitz kye xnaq'tzal kawb'il kyetz iktza' nkye'aq'unan, b'ix astilji kye xjal k'onti'l tuq tzoqpi'mj kyetz tzan kyk'ulun tuj jun q'ij ojla'mj; Exo 34:21. Yatzun tuj txq'anky q'ij b'a'n tuq tzan kyk'ulun; Deu 23:25. * **12:2** Exo 20:8-11 * **12:4** Lev 24:9; 1Sa 21:1-6; Mak 2:26; Luks 6:4 * **12:5** Núm 28:9-10 * **12:7** Os 6:6; Mat 9:13 * **12:10** Luks 14:1-5

15 Ntons, ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus, tetz owex tzi b'ix ky'ila'j xjal eb'ajxik
lapet ti'j. Te Jesus nkyeqet tuq tq'ana' kyaqil kye yab',
16 b'ix nxik tuq tq'uma' kyetz tzan k'on tuq txik kyyoli' ti'j tetz kywitz xjal.
17 Kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix tyol te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi'
ikxjani:
18 "Tzani atqet te aj q'apo' tib' n'aq'unan te wetz, aj oje tz'el njoyo' b'ix aj
gani' nim witza', b'ix nkyinchalaj ti'j. Oxe'l nsi' Nxew tuj tanim, b'ix tuj kyaqil
amaq' oxe'l tpakb'a' alkyetz te tume'l iktza' wetz ngan.
19 Tetz nlay jaw kaw qa kye txq'anky nya'tx dyakwerd ate' tuky'i'l b'ix nlay
jaw xtx'ay; b'ix nlay tz'ok e'e' tuj b'ey nwululun.
20 Tetz nlay modin b'an kaw kyuky'i kye aj nya'tx jwert-e', b'ix nlay tz'ok
txob'sa' kyanim kye aj nya'tx jwert-e', sinoke tetz otk'ulu'tz tzan tb'antik
kyaqil tuj tume'l
21 b'ix kyaqil amaq' owokel kywit'b'a' kyk'u'j ti'j."*

Aj Kyyolin Kye Xjal Qa Te Jesus At Tuq Jun Malspirit Tuj Tanim
Mak 3:20-30; Luks 11:14-23

22 Opon in tuky'i Jesus jun xjal moy tuq b'ix men, at tuq jun malspirit tuj
tanim, per te Jesus oqet tq'ana' b'ix ob'antik tka'yin b'ix ob'antik tyolin.
23 Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq, nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani:
«¿Aj ntzani pe' te tijajil Dawid [aj q'umankaj tuq tzan tul]?»
24 Per ya ma tz'ok kcha'o' ikxjani, kye aj b'uch'uj Parisey okyyolij ikxjani:
«Tetz b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit cha tzan tpaj te Belsebu aj twitzale'
kyi'j kye malspirit, a tetz nxik sin tajwalil.»*
25 Yaji te Jesus teb'en tuq te aj nqet kyb'isu', b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«Qa kye xjal tuj jun amaq' pawa' kyib' [tzan tpaj pur q'oj kxol], kyeb'ayle'
nponaj te amaq'. B'ix qa kye xjal tuj jun jay k'onti'l eq'i' kyib', nlay b'antik
tzan kyten junx nim tuj.
26 Ax ikxji te Satanas, qa ojawetz tin tib'x, ikxji ti'jx tetz nq'ojin. Qa ikxji,
¿titza' ob'antel tzan sten tajwalil nim tuj?
27 Etetz n'eq'uma' wetz nkyejatz win kye malspirit tzan tpaj tajwalil te
Belsebu; qa b'an'ax ikxji ntons kye aj lapike' eti'j etetz, ¿ab'l nxik sin kyajwalil
tzan tjatz kyin malspirit? Astilji a'e'xk kyetz oxe'l kyq'uma' eti'j tidi' nya'tx
galan nkxk'ulun.
28 Qa wetz nkyejatz win kye malspirit tzan tpaj te Txew Dios, te nini
telponx te Qtata Dios ma'tx tz'aq'ik tk'ulun mandad qxol tuky'i jun nim
tajwalil.
29 Komo ¿titza' owokex jun xjal elq'on tuj tjay junky aj b'an nim tbalor b'ix
tzan txik teq'i' kyaqil tidi' tetz qa nlay qet tk'alo' tb'aya'? Ikxji ob'antel tzan
txik tin kyaqil.
30 Ab'l te aj nya'tx dyakwerd wuky'i'l, tetz jun wajq'oj; b'ix ab'l te aj k'onti'l
n'onen wuky'i'l tzan xhchimon, cha nkye'el tslab'u'.
31 Astilji wetz oxe'l nq'uma' etetz, te Qtata Dios oqtel tnajsa' kyaqil xhchoj
jun xjal b'ix kyaqil aj yol nya'tx galan aj nxik tq'uma', per nlay qet najsa' te
yol nya'tx galan aj nxik q'uma' ti'j te Txew Dios.
32 Te Qtata Dios oqtel tnajsa' kyaqil aj nya'tx galan oxe'l tq'uma' jun xjal wi'j
[wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], per nlay qet tnajsa' jun yol nya'tx galan
ti'j te Txew Dios, ni ajna'l tzani twitz tx'o'tx' b'ix ni tuj junky tyemp mas yaj
tuj ka'j.

---

* **12:21** Isa 42:1-4 * **12:24** Mat 9:34; 10:25

33 Etetz eteb'en qa jun awalj galan, ntons ax otswa'tz jun twitz tb'anil, per
qa te awalj nya'tx galan, ntons ax otswa'tz jun twitz nya'tx galan. Jun tze' n'el
qniky' ti'j tzan tpaj te twitz aj ntswa'.*
34 Etetz a'ix tijajil kan.* ¿B'a'n petzun tzan txik eq'uma' jun tidi' galan qa
etetz pur nya'tx galan a'ix? Komo iktza'x aj atqex tuj tanim jun xjal, ax ikxji
te aj ntyoli'.*
35 Jun xjal galan, nyolin tidi'chq galan tzan tpaj pur galan tuj tanim. Jun
xjal aj nya'tx galan, nyolin pur nya'tx galan tzan tpaj pur nya'tx galan atqex
tuj tanim.
36 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, oj tul te jwisy, kyaqil xjal ojawetz kyq'uma' kyi'j
kyaqil yol aj k'onti'l token aj oje xik kyyoli'.
37 Komo iktza'x te eyol aj oje xik eq'uma', ax ikxji oxe'l q'uma' eti'j at etil qa
k'onti'lji.»

Aj Tyolin Jesus Kye Xjal Nlay Tz'ok Kyen Junky Seny Sinoke A'ox Oj Tjaw Anq'in
Luks 11:24-32

38 Ntons junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il oxik
kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qgana tzan tok qen nchk'ulun jun
seny [tuky'i nim tajwalil Qtata Dios].»*
39 Te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Kye xjal aj pur nya'tx galan
kyenab'lin b'ix aj oje kaj kykola' tzan kyna'on Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal,
kyetz nkyeqanin jun seny, per nlay qet k'ulet jun seny te kyetz sinoke a'ox te
aj oky'ik ti'j te Jonas aj yolil tyol Dios oqtxi'.*
40 Komo iktza'x te Jonas oqex ten oxe aq'b'il b'ix oxe q'ij tuj tk'u'j te chman
txkup tuj a',* ax ikxji te Ichan Aj Tk'wa'al Dios oqtexten oxe q'ij b'ix oxe aq'b'il
tjaq' tx'o'tx'.
41 Oj tul te jwisy, kye xjal aj Nínive okyeqtel ten q'umal kyil kye ja xjal tuj
ja tyemp ajna'l, tzan tpaj kye aj Nínive ojaw kky'ixpu' kynab'lin aj tok kcha'o'
te tpakb'alil aj oxik tq'uma' te Jonas,* per ajna'l wetz akyinqet tzani b'ix mas
nim wajwalil twitz te Jonas.
42 B'ix oj tul te jwisy, ax te xuj aj twitzale' k'ulul mandad tuj Saba, ax tetz
oqtel ten q'umal kyil kye xjal tuj ja tyemp ajna'l, tzan tpaj tetz otzaj b'an
laq'chik cha'ol tyol Salomon,* per ajna'l wetz akyinqet tzani b'ix mas nim
wajwalil twitz te Salomon.
43 Ntons, oj tjatz in jun malspirit tuj tanim jun xjal, yaji ja'chq nb'et njoyon
ja' tzan tnajan, b'ix nb'et iktza' tuj ky'ixk'oj tx'o'tx', k'onti'l n'oknoj ja' tzan
tnajan, b'ix nqet tb'isu' ikxjani:
44 "Okyinmeltz'jel tuj njay aj ja' in'etz." Ntons, oj tmeltz'jik, ntzaj tk'ulb'a'
te aj xjalji, iktza' jun jay k'onti'l junky tuj, b'an ky'isu' kyaqil, b'ix b'an k'ulu'
kyaqil.
45 Ntons yaji nxik tuk'le' junky wuq malspirit tuky'i'l aj mas b'an nya'tx
galan kyenab'lin twitz tetz, yaji kkyaqil nkyeqex najan tuj tanim te xjal, b'ix
te xjal nkaj mas b'an pyor twitz te tb'ay-el. Ax ikxji oky'el kyi'j kye ja xjal
ajna'l aj pur nya'tx galan kyenab'linni.»

Aj Tyolin Jesus Ab'le' Kye Aj Tuj Tjay
Mak 3:31-35; Luks 8:19-21

---

* **12:33** Mat 7:15-20 * **12:34** Mat 3:7; 23:33; Luks 3:7 * **12:34** Mat 15:18 * **12:38** Mat 16:1; Mak 8:11 * **12:39** Mat 16:4 * **12:40** Jon 1:17 * **12:41** Jon 3:4-10; Luks 11:32 * **12:42** 1Re 10:1-10; 2Cró 9:1-12; Luks 11:31

46 Te Jesus tzunx tuq nyolin kyuky'i kye xjal, aj tpon te tnan b'ix kye titz'in,
kyetz akyeqet tuq tzijay b'ix kygan tuq yolin tuky'i'l.
47 Ntons tzaj jun xjal, oxik tq'uma' tuky'i Jesus ikxjani: «Te anan b'ix kye
awitz'in akye'ex tzijay b'ix kygan tzan kyyolin awuky'i'l.»
48 Per yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l wetz nnan b'ix ab'le' kye
witz'in?»
49 Ntons exik tyek'u' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Kyaqil kye aj
ja ntzanije', a'e' kye nnan b'ix kye witz'in.
50 Komo kyaqil kye aj nqet kyk'ulu' iktza' tgan te Ntat aj atjax tuj ka'j, a'e'
kyetz kye witz'in b'ix kye nnan.»

13

Te Yek'b'il Ti'j Te Ijaj Aj Eqet Tz'aqik Tuj Kaje Part Tx'o'tx'
Mak 4:1-9; Luks 8:4-8

1 Ntons tuj aj q'ijji te Jesus owex tuj te jay b'ix oxwa'q wit'letel qaynin stzi'
te a'.
2 B'ix yaji, komo owok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal, ntons ojax tuj jun bark stzi'
te a' b'ix oqet wit'let tzi b'ix kye xjal nkyecha'on tuq ti'j.*
3 Ntons tetz nim nyolin tuq kyuky'i kye xjal pur tuq tuky'i yek'b'il. Oxik
tq'uma' ikxjani: «Jun xjal owex awal [triw].
4 B'ix man tuq nkyiton, junjun ijaj oqet tuj b'ey, yaji eb'ajpon kye pich', oxik
kywa'a'.
5 B'ix junjunky ijaj oqet txol ab'j aj ja' k'onti'l tuq nim xtx'otx'al, te ijaj ojakul
luwew tzan tpaj k'onti'l tuq nim xtx'otx'al,
6 per ya ma jakul te q'ij, ojaw tz'umjik, komo k'onti'l tuq nim tlok'il, astilji
ojaw ky'ixwik.
7 B'ix txq'anky ijaj oqet txol ky'i'x, b'ix te ky'i'x oky'ib' luwew b'ix te awalj
ojaw sky'ilan toq.
8 Per te txq'anky ijaj oqet tuj tb'anil tx'o'tx' b'ix otswaj twitz b'an tb'anil;
junjun ijaj otswaj oqal (100) b'ix junjunky oxqal (60) b'ix junjunky lajuj tuj
kawnaq (30).
9 Kye aj atok kxkyin, intok ksi' kywi' ti'j ntzani.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tistil Nkye'oken Kye Yek'b'il
Mak 4:10-12; Luks 8:9-10

10 Ntons kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani:
«¿Tistil nchyolin kyuky'i kye xjal tuky'i yek'b'il?»
11 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik yek'u' etetz tzan tel
eniky' te aj k'onti'l n'el kyniky' txq'anky ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal
tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j. Per yatzun kye txq'anky, k'onti'l nxik yek'u'
kyetz.
12 Astilji ab'l te aj n'ox tuj twi', yaji oxe'l si' mas tnab'l b'ix ikxji owelal tniky'
mas, per te aj k'onti'l n'ox tuj twi', yaji owelal in te aj ch'in aj oje tz'el tniky'
ti'j.*
13 Astilji wetz nkyinyolin kyuky'i'l cha a'ox tuky'i yek'b'il tzan tpaj kyetz
nkyeka'yin per k'onti'l nkyen, nkyecha'on per k'onti'l n'ox tuj kywi'.
14 Ikxji kyuky'i'l kyetz, nponkix tyol te Chay aj tlajen Dios oqtxi', aj txik
tq'uma' ikxjani: “Etetz n'ok echa'o' b'ix k'onti'l n'ox tuj ewi'; b'ix n'ok eten
tuky'i ewitz per k'onti'l n'el eniky' ti'j.

---

* **13:2** Luks 5:1-3 * **13:12** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 25:29; Mak 4:25; Luks 8:18; 19:26.

15 Ikxji tzan tpaj te kyanim kye ja xjalni k'onti'l ntna'o' ch'inwt, b'ix pen
nb'antik kcha'on tuky'i kxkyin, b'ix b'an txayi' te kywitz tzan k'on kyka'yin;
ikxji k'onti'l nb'antik kyen b'ix k'onti'l nb'antik kcha'on, b'ix k'onti'l nb'antik
tzan tel kyniky' tuj kyanim, b'ix k'onti'l nb'antik tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin
tzan kyqet nq'ana'."*
16 Yatzun etetz ajna'l galanx-alo tzan tpaj tuky'i ewitz b'a'n tzan eka'yin,
b'ix tuky'i exkyin b'a'n tzan echa'on.
17 Wetz oxe'l nq'uma' b'an'ax etetz, ky'ila'j kye aj yolil tyol Qtata Dios b'ix
ky'ila'j xjal aj b'an galan-e' tuq tuj twitz Qtata Dios, kyetz kygan tuq tzan tok
kyen te aj n'ok eten etetz ajna'l, per kyetz k'onti'l owok kyen; kygan tuq tzan
tok kcha'o' aj n'ok echa'o' etetz ajna'l, per k'onti'l owok kcha'o'.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Xtxolil Te Yek'b'il Ti'j Te Ijaj Aj Eqet Tz'aqik Tuj Kaje Part Tx'o'tx'

Mak 4:13-20; Luks 8:11-15

18 «Ntons instzaj echa'o' [tidi' telponx] te yek'b'il ti'j te jun awal [triw].
19 Jun xjal oj tok xhcha'o' te tpakb'alil titza' tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios
b'ix k'onti'l n'ox tuj twi', yaji n'ul te Tajaw Choj, npon tnajsa' tuj tanim te xjal
te tpakb'alil aj ojetq tz'ok xhcha'o'. Te ntzani iktza' te ijaj aj oqet tuj b'ey.
20 Yatzun te aj oqet txol ab'j, te nini iktza' jun xjal oj tok xhcha'o' te tpakb'alil
b'ix b'an nchalaj tzan tk'amon tetz,
21 per tzan tpaj nya'tx nim tlok', k'onti'l ntipa' oj tok ten twitz xhcho'nal b'ix
tidi'chq nya'tx galan aj n'ok ti'j tzan tpaj tokslb'en, ntons nkaj tsi' tzan tokslan.
22 Yatzun te ijaj aj oqet txol ky'i'x, telponx ti'j jun xjal aj n'ok xhcha'o' te
tpakb'alil, per tzan tpaj b'an nb'isun ti'j tidi'chq aj tzani twitz tx'o'tx', b'ix tzan
tpaj nqet eq'i' tzan tq'inomal, ntons tzan tpaj kyaqil nini npon tnajsa' te aj oje
tz'ok xhcha'o' ti'j te tpakb'alil b'ix k'onti'l n'el galan tuky'i'l.
23 Per yatzun te ijaj aj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', telponx ti'j jun xjal aj ncha'on
te tpakb'alil b'ix n'ox tuj twi' b'ix n'el galan tuky'i'l. Jun xjal ikxji iktza' te twitz
triw aj otswaj oqal (100) ti'j jun tb'aq' b'ix junjunky iktza' te aj otswaj oxqal
(60) b'ix junjunky iktza' te aj otswaj lajuj tuj kawnaq (30).»

Te Yek'b'il Ti'j Te K'ul Nya'tx Galan Tuj Te Triw

24 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz junky yek'b'il ntzani: «Te tume'l titza' te Qtat
aj nnajan tuj ka'j nkye'ok xhchimo' xjal tzan kykaj tuj tq'ab', te nini iktza' jun
xjal aj oqex tawa' tuj xtx'o'otx' jun ijaj triw b'an galan.
25 Per man tuq nkyewitan kye aq'unon, opon jun tajq'oj te tajaw b'ix oqex
tawa' jun k'ul nya'tx galan txol te triw b'ix yaji oxik.
26 Ya ma ky'ib' te triw b'ix owaq'ik tzan tel kanet te twitz owel kyniky' ti'j
te k'ul aj nya'tx galan.
27 Ntons kyetzaj kye tmos, eb'ajxwa'q tuky'i te tajawil b'ix oxik kyq'uma'
tetz ikxjani: "Tat, ¿nya'tx petzun galan tuq te ijaj aj oqex awet tuj atx'o'otx'?
¿Ja' otzaj te k'ul aj nya'tx galan?"
28 Yaji te tajaw oxik tq'uma' kyetz ikxjani: "Jun wajq'oj ok'ulun te nini."
Ntons kye tmos oxik kcha'o' ikxjani: "¿Agan tzan qxikna tx'oqol te k'ul aj
nya'tx galan?"
29 Per te tajaw oxik tq'uma' ikxjani: "K'on, tzan tpaj oj tjatz etx'oqo' te k'ul
aj nya'tx galan, kebal tjatz etx'oqo' te triw.
30 Mejor tzan kky'ib' junx tuky'i te triw max oj tjaw te triw, okyexe'l nlajo'
kye aj ojawel in te triw tzan tel kypawa' tb'ay te k'ul aj nya'tx galan b'ix tzan

* **13:15** Isa 6:9-10 * **13:17** Luks 10:23-24

tok kymanoji' b'ix tzan tok ksi' tq'aq'b'el b'ix yatzun te triw tzan tqex kyk'u'u' tuj te nkajon.”»

Te Yek'b'il Ti'j Te Tb'aq' Mostas
Mak 4:30-32; Luks 13:18-19

31 Te Jesus ax oxik tq'uma' kyetz junky yek'b'il ntzani: «Kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, kyetz iktza' jun tb'aq' mostas aj nqex tawa' jun xjal tuj xtx'o'otx'.
32 Aj ijajji a te mas b'an ch'i nekit kywitz txq'anky ijaj [aj nqo'awan], per oj tky'ib' a te awalj mas nim kywitz txq'anky awalj tuj jun pe'on, npon iktza' jun tze' b'ix kye pich' aj nkyelipan twitz ka'j nkyek'ulun kyq'u' twi'.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Malsb'il
Mak 4:33-34; Luks 13:20-21

33 Ntons ax oxik tq'uma' junky yek'b'il ntzani: «Te aj nky'ik kyuky'i kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Qtata Dios aj nnajan tuj ka'j, te nini iktza' te malsb'il aj nqex tsamo' jun xuj tuj oxe malon arin, nxik samet kyaqil tzan tmal te q'otj.»
34 Ntons te Jesus nkyexik txnaq'tza' tuq kye xjal pur tuq tuky'i yek'b'il, b'ix k'onti'l tuq nkyexik txnaq'tza' qa nya'tx tuky'i yek'b'il.
35 Te ntzani oky'ik tzan tuq tponkix tyol te aj yolil tyol Dios oqtxi': «Wetz okyinyoliyon kxol pur tuky'i yek'b'il, b'ix oxe'l nyoli' kyuky'i'l tidi'chq aj nijunwt cha'ol tetz, atx aj tqet tk'ulu' te Qtata Dios te twitz tx'o'tx'.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tidi' Telponx Te Yek'b'il Ti'j Te K'ul Aj Nya'tx Galan

36 Ntons te Jesus ekaj tkawi' kye xjal b'ix owox tuj te jay. Yaji kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j, b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Instzaj aq'uma' ch'in xtxolil tidi' telponx te yek'b'il ti'j te k'ul aj nya'tx galan.»
37 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Te aj nqex awan te ijaj aj b'an galan, a'in wetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios,
38 b'ix te tx'o'tx' aj ja' nkyin'awan telponx ti'j te twitz tx'o'tx' kyaqil. Te ijaj galan telponx kye aj kolome' tuj tq'ab' Qtata Dios, b'ix te k'ul aj nya'tx galan telponx kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Tajaw Choj.
39 Te tajq'oj te tajaw tx'o'tx' aj oqex awan te k'ul aj nya'tx galan, a te Tajaw Choj. Oj tjaw twitz te awalj telponx ti'j te jwisy, b'ix kye aq'unon iqal twitz te awalj a'e' kye ángel.
40 Iktza'x te k'ul nya'tx galan njaw chimo' b'ix n'ox xo'o' tuj q'aq' tzan tqet ky'e'sa', ntons oj tul te jwisy ax ikxji oky'el [kyi'j kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan].
41 [Tuj aj q'ijji wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyetzajel nlajo' kye ángel tzan tetz kyin kxol kye aj b'an'ax kolome' tuj tq'ab' Qtata Dios, kyaqil kye aj cha nkyek'ulun tzan kyqet tz'aqik kye txq'anky b'ix kye aj cha kyk'ulunqet pur nya'tx galan.
42 Okyexe'l xo'o' tuj [te chman q'aq' aj iktza'] jun nim jorn aj b'an nbranun aj ja' ma kye'oq' b'ix ma qitx'itx'in txe' kye'.†
43 B'ix yatzun kye aj nkyek'ulun iktza'x te Qtata Dios tgan, kyetz tuj ka'j tuky'i Qtata Dios ma kyetxaqtxon tuky'i nim kxhqitz'unal iktza' te q'ij ntxaqtxon tuky'i xhchqitz'unal.* Kye aj atok kxkyin, intok ksi' kywi' ti'j ntzani.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Q'inomal

---

* **13:35** Sal 78:2 † **13:42** Te ja jornni telponx ti'j te chman q'aq'; Tmnk 20:10,14-15. * **13:43** Exo 34:35; Mat 17:2; Fil 3:21; 1Kor 15:42-53

44 «Ntons tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, te nini iktza'
jun q'inomal ewa' tjaq' te tx'o'tx', b'ix yaji jun xjal n'oknoj titza' per oqtex
tewa' junky'el tzix; ntons komo tetz b'an nchalaj ti'j, yaji oxe'l tk'ayi' kyaqil
tidi' tetz tzan tkaj tloq'o' te tx'o'tx'.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Jun Tal Ab'j B'an Tb'anil

45 «B'ix tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, te nini ax iktza'
jun xk'a'mon njoyon jun tal ab'j b'an tb'anil.‡
46 Oj toknoj titza' jun aj b'an nim tbalor, ntons otzajel tetz, oxe'l tk'ayi'
kyaqil tidi' tetz, b'ix otloq'o'tz te aj tal ab'jni.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Pa

47 «B'ix tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, te nini ax iktza'
oj tqex xo'o' jun pa tuj te nim a' b'ix nkyejatz teq'i' kyaqil txakl kyiy.
48 Oj tnoj te pa, kye chimol kyiy n'etz kyin stzi' te a', b'ix nkyeqet wit'let tzan
tjatz kyjoyo' kye galan tuj jun chi'l, b'ix kye aj nya'tx galan owelax kxo'o'.
49 Ax ikxji oky'el oj tul te jwisy; kye ángel okye'elax tzan kyel kypawa' kye
xjal aj nya'tx galan-e' kyi'j kye aj galan.
50 Okyexe'l xo'o' tuj [te chman q'aq' aj iktza'] jun nim jorn aj b'an nbranun
aj ja' ma kye'oq' b'ix ma qitx'itx'in txe' kye'.»
51 Yaji te Jesus oxik xhcha'o' ikxjani: «¿N'ox pe' tuj ewi' kyaqil ntzani?»
«Tzun tat» kyekyi kyetz.
52 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Astilji, jun xnaq'tzal Kawb'il aj
oje tz'okslan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan
tuj ka'j, tetz parej iktza' jun tajaw jay aj njatz tin tuj tk'ub'l tidi'chq b'an tb'anil
ak'a'j b'ix aj q'anq.»

Aj Tel Ik'o' Jesus Tzan Kye Txjalilx
Mak 6:1-6; Luks 4:16-30

53 Ntons, ya ma xikb'aj tq'uma' te Jesus kyi'j kye ja yek'b'ilni, owex tuj te aj
luwarji.
54 Ya ma pon tuj tamaq', oxik txnaq'tza' kye xjal tuj te jay nab'il Dios tzi. Kye
xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j, b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Ja' otzaj txnaq'tza'
te ja xjal kyaqil aj teb'enni? ¿Titza' nb'antik tidi'chq yek'b'il titza' tuky'i
tajwalil Dios?
55 ¿Nya'tx petzun aj ntzani tk'ajol te kalpinter? ¿Nya'tx petzun te tnan Liy
tb'i, b'ix kye titz'in a'e' Chaw,§ Chep, Simon b'ix te Juds?
56 ¿K'onti'l petzun nkyenajan kye titz'in xuj tzani qxol? ¿Ja' ntzaj txkonoli'
kyaqil ntzani?»
57 Astilji owel kyik'o', per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj junky
luwar jun aj yolil tyol Dios nqet jiq'b'a', yatzun tuj tamaq'x qa tuj tjayxji,
k'onti'l nqet jiq'b'a'.»*
58 Ntons tzi k'onti'l oqet tk'ulu' ky'ila'j milagr tuky'i nim tajwalil Qtata Dios
tzan tpaj kye aj xjalji k'onti'l tuq nkye'okslan ti'j.

14

Aj Tb'isun Te Eródes Qa Te Jesus A Tuq Te Wa'nch Aj Swal A' Ojetq Tuq Jaw Anq'in
Mak 6:14-29; Luks 9:7-9

‡ **13:45** Ax: perla. § **13:55** Tuj yol gryeg tetz tb'i iktza' Jacobo, per tuj ja u'j ntzani nqet tz'ib'let Chawaj telponx ti'j titz'in Jesus. * **13:57** Wnch 4:44

1 Ntons tuj aj tyempji te Eródes aj nk'ulun mandad tuq [tuj Galiley], ya ma
tz'ok xhcha'o' ti'j te Jesus,
2 tetz oxik tq'uma' kye tmos ikxjani: «A tetz te Wa'nch Aj Swal A', ma'tx jaw
anq'in kxol kye kamnaq; astilji b'a'n tzan tk'ulun tidi'chq yek'b'il aj nqolab'an
ti'j.»
3 Komo te Eródes jun-el, tetz oqex tsi' Wa'nch pres b'ix oqet tk'alo'. Oqet
tk'ulu' ikxji tzan tpaj te Erodías txu'jel Lip aj termankix Eródes.
4 Komo te Wa'nch nxik tuq tq'uma' te Eródes ikxjani: «Xjan tzan tjaw
axujela' awixna'.»*
5 Anke te Eródes tgan tuq tzan tqet tkansa' te Wa'nch, k'onti'l tuq nb'antik
tzan tpaj tetz nxob' tuq kywitz kye xjal, komo tuj kynab'l kye xjal te Wa'nch
jun aj yolil tyol Dios.
6 Per ya ma jakon taq'b'i te Eródes, b'ix nkyeq'ijlan tuq, ntons te q'opoj tal
te Erodías ob'ixan kywitz kye xjal b'ix owel galan tuj twitz te Eródes.
7 Ntons te Eródes oxik tsi' tjurament tzan txik tsi' tetz tidi'chq aj otqani'tz
tuq te q'opoj.
8 Yaji te q'opoj tzan tpaj tmandad tnan, oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj asi' tuj
jun laq twi' te Wa'nch Aj Swal A'.»
9 Ntons te k'ulul mandad oje b'isun, per tzan tpaj ojetq tuq xik tsi' tjura-
ment b'ix tzan tpaj kye xjal ojetq kcha'oj aj txik tq'uma', ntons oxik tk'ulu'
mandad tzan txik si' twi' te Wa'nch tuj jun laq.
10 Oxik tk'ulu' mandad tzan tel in twi' te Wa'nch tuj pres.
11 Ntons twi' te Wa'nch oxik in tuj jun laq b'ix oxik si' tuky'i te q'opoj b'ix
tetz oxik tsi' te tnan.
12 Ntons eb'ajpon kye txnaq'atz, ojaw kyin te tlimal b'ix oqex kymuqu'. Yaji
eb'ajxwa'q q'umal tuky'i Jesus.

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Jweb' Mil Xjal
Mak 6:30-44; Luks 9:10-13; Wnch 6:1-14

13 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, tetz owex tuj aj luwarji, oxik xhchukel
tuj jun bark tzan tpon tuj jun luwar aj ja' k'onti'l najayon. Ya ma tz'ok kcha'o'
kye xjal, eb'aj'etz tuj kyamaq' b'ix eb'ajtb'ayaj twitz tuky'i kyoq.*
14 Ya ma qetz te Jesus tuj te bark, eb'ajxik ten kye xjal ojetq tuq tz'ok
kymontoni' kyib' b'ix owok lo'et tk'u'j kyi'j b'ix eqet tq'ana' kye yab' aj ate'
tuq kxol.
15 Ntons ikja'n tuq jqet yupan, kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet tk'atzaj b'ix
oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tzani jun luwar aj ja' k'onti'l najayon b'ix ya
qale'ky. Inkxik akawi' kye xjal tzan kxik tuj junjun aldey tzan stzaj kyloq'o'
ch'in kywe'.»*
16 Per te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Nya'tx presis tzan kyaj. Intxik
esi' etetz kywe'.»
17 Ntons kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Per nya'tx nim wab'j eq'i' qitza'na,
a'ox cha jweb' wab'j b'ix kab'e' kyiy.»
18 Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Instzaj eteq'i' tzani.»
19 Yaji tetz exik tk'ulu' mandad kye xjal tzan kyqet wit'let tuj k'ul. Ejaw
stzyu' kye jweb' wab'j b'ix kab'e' kyiy, b'ix ojax ten twitz ka'j eqet tky'iwla'
b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Ya ma kyeqet tkab'insa', eb'ajxik tsi' kye
txnaq'atz, b'ix kyetz oxik ksi' kye xjal.

---

* **14:4** Lev 20:21; Mak 6:17-18; Luks 3:19-20 * **14:13** Mak 6:32-33 * **14:15** Luks 9:12

20 Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech, b'ix ojaw kchimo'
kab'lajuj chi'l aj osobrin.
21 B'ix kye aj eb'ajwa'an qanq jweb' mil (5000) ichan tuq, b'ix k'onti'l owok
ksi' kyajlal kye xuj b'ix kye k'wa'l.

Aj Tb'et Jesus Tajsik A'
Mak 6:45-52; Wnch 6:15-21

22 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz tzan
kyjax tuq tuj te bark b'ix tzan kyjunxla'in tuq te a' tb'ay twitz, b'ix tetz okaj
kawin kyuky'i kye xjal.
23 Ya ma kye kaj tkawi' kye xjal, te Jesus ojax twiwitz xnaq'tzon xhchukel.
Ya ma qoyupan atqet tuq xhchukel tzi.
24 Yatzun kye txnaq'atz, kyetz akyeqet tuq tuj te bark ojetq tuq kyenejelan
nim nink'ajchaq te nim a' b'ix te a' n'ok tuq pulan ti'j te bark tzan tpaj te
kyaq'iq' ntzaj tuq kywitz.
25 B'an q'eqombwen te Jesus oxik aj ja' tuq akyeqet kyetz, b'ix cha oxik b'et
tajsik te a'.
26 Ya ma xik kyen kye txnaq'atz nb'et tuq tajsik te a', kyetz eb'ajxob' b'ix
eb'ajjaw wayun tzan kxob'al ikxjani: «¡Jun tanim xjal!»
27 Per te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¡K'on kxob'! ¡Nimsan waq ek'u'j!
¡A'in wetz!»
28 Ntons tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qa a'ich yatz, ntons
instzaj aq'uma' tzan nxik b'et tajsik te a' tzan npon aj ja' atichqet.»
29 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.» Ntons te Xhpe'y oqetz tuj te
bark, b'ix oxik b'et tajsik a' tzan tpon aj ja' tuq atqet te Jesus.
30 Per ya ma tz'ok ten b'an jwert tuq te kyaq'iq', oxob' b'ix owaq'ik tzan txik
mulan tuj te a'. Ojaw qawun kongan ikxjani: «Tat, ¡tzyuj ch'in a'in!»
31 B'eyxnajji te Jesus owel teq'i' tq'ab', oqet stzyu' b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Yatz aj nya'tx nim wit'lik ak'u'j wi'j, ¿tistil ma na'non awanim?»
32 Ntons ya ma kyejax tuj te bark te kyaq'iq' olumet.
33 Ntons etzaj kye aj akyejax tuq tuj te bark, eqet mejlet na'ol tetz ikxjani:
«¡B'an b'an'ax yatz a'ich Tk'wa'al Dios!»

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Kye Yab' Aj Jenesaret

34 Ntons ya ma kyejunxla'in junky palaj te a', eb'ajpon tuj tkwentil Jene-
saret.
35 Yaji kye xjal tzi owel kyniky' ti'j te Jesus b'ix te tpakb'alil owel ja'chq tuj
aj luwarji. Kye xjal etzaj kyin tuky'i'l kyaqil kye aj yab'e' tuq
36 b'ix oqet kywitz twitz tzan tok kymako' tansiker a'ox ch'in xtxa'm
tq'anaq. B'ix kyaqil kye aj owok kymako' eb'ajb'antik.

15

Alkyetz Te Aj Ntz'ilan Tuj Kyanim Kye Xjal Tuj Twitz Qtata Dios
Mak 7:1-23

1 Ntons eb'ajpon tuky'i Jesus txq'an xjal tzajnaqe' tuq tuj Jerusalen, junjun
aj b'uch'uj xnaq'tzal Kawb'il b'ix junjunky aj b'uch'uj Parisey, b'ix kyetz oxik
kyq'uma' tetz ikxjani:
2 «¿Tistil kye axnaq'atz k'onti'l eq'i' kyitza' te kostumbr aj eq'i' tuq kyitza'
kye qijajil oqtxi'? Komo k'onti'l nqet kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal tzan
tok kymu'u' kyq'ab' mina' kyokten wa'il.»*

* **15:2** Ax: wa'il pan. Tuj kyyol kyetz “wa'an pan” telponx tuq iktza' “wa'an wab'j” tuj qyol.

3 Ntons te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz tzan tpaj jun
ekostumbr etetzx, k'onti'l nqet etoksla' aj oje kaj tq'uma' Qtata Dios?
4 Komo te Qtata Dios okaj tq'uma' [tuj Tu'jal] ikxjani: “Oqtel ejiq'b'a' te etat
b'ix te enan.* Ab'l te aj otzajel tqanb'e' jun nya'tx galan tajsik tnan qatzun
statji, a tgan tzan tkamik.”*
5 Per etetz nxik eq'uma', jun xjal b'a'n tzan txik tq'uma' te stat qatzun te
tnanji ikxjani: “Wetz nlay b'antik tzan wonen awuky'i'l tzan tpaj kyaqil aj at
tidi' wetz oje xik nq'apo' te Qtata Dios.”
6 Etetz tuj enab'l ab'l aj nk'ulun ikxji ntons nya'tx presis tzan tonen ti'j stat
qatzun tnanji. Ikxji etetz tzan tpaj te ekostumbr, k'onti'l nqet etoksla' te tyol
Qtata Dios aj tz'ib'ankaj.
7 ¡Xmeletz' ka'r! B'an'ax aj txik tyoli' te Chay tyol Dios oqtxi' aj txik tq'uma'
ikxjani:
8 “Kye ja xjal ntzani nkyinqet kyjiq'b'a' a'ox tuky'i ktzi', per tuj kyanim
nya'tx b'an'ax kyitza'.
9 Chagan nkyintzaj kyna'o' tzan tpaj nxik kxnaq'tza' iktze'xtzun tq'umb'en
Dios b'ix cha kyq'umb'en xjal.”»*
10 Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' kye xjal b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj
echa'o' b'ix intox tuj ewi'.
11 Te aj n'ox tuj stzi' jun xjal, k'onti'l ntz'ilan tuj tanim tuj twitz Qtata Dios,
sinoke te aj n'etz tuj stzi', a te aj ntz'ilan tuj tanim.»
12 Ntons yaji eb'aj'ok laq'chet kye txnaq'atz ti'j b'ix oxik kyq'uma' tetz
ikxjani: «¿Aweb'en pe' qa kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz ma kyejaw q'ojlik aj
xtxik aq'uma' ayol ikxji?»
13 Tzaj te Jesus, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kyaqil awalj aj nya'tx awa' tzan
te Ntat aj atjax tuj ka'j, ojawetz tx'oqet tuky'ix tlok'.
14 Ntons k'on kxb'isun [kyi'j aj xjal aj nkyejaw q'ojlik wi'jni], komo kyetz
cha moy-e' b'ix nxik kyjocho' txq'anky moy. B'ix qa jun moy nxik tjocho'
junky moy, kykab'il okyexe'l tz'aqik tuj jul.»*
15 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj aq'uma' ch'in xtxolil qetza tidi'
telponx te yek'b'il.»
16 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, ax etetz k'onti'l n'el eniky'?
17 ¿Ti'tzun, k'onti'l n'el eniky' kyaqil aj n'ox tuj qtzi', yaji nxik tuj jk'u'j b'ix
yaji n'ex jk'u'ja'ky?
18 Per yatzun te aj n'etz tuj stzi' jun xjal, te nini ntzaj tuj tanim b'ix ntz'ilan
tuj tanim tuj twitz Qtata Dios.
19 Komo tuj tanim jun xjal, tzi ntzaj kyaqil aj nya'tx galan aj nqet tb'isu'.
Komo tzi nqet tb'isu' tzan tkansan, b'ix tzan tk'ajajin, b'ix kyaqil aj nya'tx
tume'l nk'ulun tuky'i jun xuj, b'ix tuj tanim nqet tb'isu' tzan telq'an, b'ix tzi
ntzaj kyaqil yol aj nya'tx b'an'ax nxik tq'uma', b'ix kyaqil yol nya'tx galan
nxik tq'uma' ti'j Dios.
20 Kyaqil ntzani a te aj ntz'ilan tuj tanim jun xjal tuj twitz Qtata Dios. Oj
qwa'an b'ix qa k'onti'l [nqet jk'ulu' te kostumbr] tzan tok qmu'u' jq'ab', te nini
k'onti'l ntz'ilan te qanim tuj twitz Qtata Dios.»*

Titza' Owok Wit'let Tk'u'j Jun Xuj Aj Nya'tx Tijajil Israel
Mak 7:24-30

21 Ntons, ya ma tz'etz te Jesus tzi, oxik tuj tkwentil Tir b'ix Sidon.

---

* **15:4** Exo 20:12; Deu 5:16 * **15:4** Exo 21:17; Lev 20:9 * **15:9** Isa 29:13 * **15:14** Luks 6:39
* **15:20** Mat 12:34

22 Ntons jun xuj aj Canaán† nnajan tuq tuj aj luwarji, b'ix tetz owok laq'chet
ti'j Jesus b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «¡Tat, yatz a'ich aj tijajil Dawid,
intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j! Wetz wal atqex jun malspirit tuj tanim b'ix b'an
nk'ulun nya'tx galan ti'j.»
23 Te Jesus k'onti'l tidi' otq'umaj. Ntons kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j
b'ix oqet kywitz twitz, oxik kyq'uma' ikxjani: «Intxik aq'uma' te aj xujni tzan
taj, tzan tpaj tetz lapik qi'j b'ix nsiky'in.»
24 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz intzaj lajo' joyol kye aj tijajil
Israel aj oje kyexiknaj, [oje kaj kykola' te tume'l] iktza' karner [aj cha oje
kyexik tanan].»
25 Ntons te xuj owok laq'chet ti'j, oqet mejlet twitz b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Tat, onen ch'in wi'j.»
26 Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nya'tx galan tzan tel qin kywe' kye
k'wa'l b'ix tzan txik qsi' kye qtx'ya'an.»
27 Yaji te xuj owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ye' Tat, per kye tx'ya'n ax nkyewa'an
te tpuk'u'l aj nqet tz'aqik tjaq' kymes kye kyajawil.»
28 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Xuj, yatz b'an nim wit'lik ak'u'j wi'j.
Intb'antik iktza' yatz agan.» Ntons, b'eyx aj orji te tal ob'antik.

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Kaje Mil Xjal
Mak 8:1-10

29 Ntons, te Jesus owex tzi b'ix opon stzi' te Galiley A'; yaji ojax twi' jun witz
b'ix oqet wit'let tzi.
30 Ky'ila'j xjal owok kchimo' kyib' aj ja' tuq atqet tetz b'ix nkyepon kyin tuq
tuky'i'l xjal kox, yajnaq, moy, men b'ix ky'ila'j aj at tuq chuktky kyyab'il. B'ix
eqet ksi' kye yab' txetoq te Jesus, b'ix tetz eb'ajqet tq'ana'.
31 Kye xjal b'an nkyelab'an tuq oj tok kye'e' kye men nb'antik kyyolin, kye
yajnaq nkyekaj galan, kye kox nb'antik tuq kyb'et galan, kye moy nb'antik
tuq kyka'yin. B'ix oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios tzan tpaj a tetz te aj ntzaj kyna'o'
kyetz aj tijajil Israel-e'.
32 Te Jesus etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz
n'ok lo'et nk'u'j kyi'j ja xjalni tzan tpaj oxe q'ijxi' kyqetlenten tzani b'ix k'onti'l
tidi' b'a'n tzan txik kywa'a'. Wetz k'on ngan tzan kyaj nlajo' kyjay qa mina' tuq
kywa'an, kebal tzan kykaj numan tuj b'ey.»
33 Ntons kye txnaq'atz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Per ¿titza' owokelnoj
wab'j kye ky'ila'j xjal tuj jun luwar iktza' ntzani ja' k'onti'l xjal nkyenajanni?»
34 Te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Jateb' wab'j eq'i' etitza'?» «Cha wuq
wab'j b'ix txq'an kyiy» kyekyi kyetz.
35 Ntons te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet wit'let kye xjal twitz
tx'o'tx',
36 b'ix yaji ojaw stzyu' kye wuq wab'j b'ix kye kyiy, b'ix ya ma xik tsi' pixon
te Qtata Dios, oqet tpedasi' b'ix oxik tsi' kye txnaq'atz b'ix kyetz oxik ksipa'
kyuky'i kye xjal.
37 Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj b'an byenech b'ix enoj wuq chi'l
te aj osobrin.
38 Kye xjal aj eb'ajwa'an, kaj mil (4000) tuq kyb'et tzan kyaqil b'ix k'onti'l
owok ksi' kyajlal kye xuj b'ix kye k'wa'l.
39 Yaji te Jesus ekaj tkawi' kye xjal b'ix yaji ojax tuj te bark b'ix oxik tuj
tkwentil Magadan.

---

† **15:22** Kye xjal "cananeo," kyajq'oj tuq kye aj tijajil Israel b'an oqtxi'; Gén 12:5-6; 24:3; Deu 20:17; Jos 3:10; 7:9; 24:11; Jue 1; Esd 9:1. Aj itz'oj tuq te Jesus, ya k'onti'l tuq jun amaq' kye aj tijajil "cananeo," nkyenajan tuq kxol kye txq'anky xjal tuj ky'ila'j amaq' aj Siropenesy; Mak 7:26.

16

Aj Txik Kyqani' Kye Xjal Tuky'i Jesus Tzan Tk'ulun Junky Seny Aj Telponx Tetz Tlajen Qtata Dios

Mak 8:11-13; Luks 12:54-56

1 Kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj b'uch'uj Sadusey, kyetz eb'ajpon tuky'i
Jesus tzan tqet tuq kyeq'i'. Oxik kyq'uma' kyetz tetz tzan tuq tqet tk'ulu' jun
seny tzan tuq tqet tyek'u' [qa b'an'ax Dios tuq lajol tetz].*
2 Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj jun qale' etetz nxik
eq'uma' ikxjani: "Ajna'l tzul q'ijal tzan tpaj te txeka'j kyaq."
3 B'ix tuj jun q'eqo' etetz nxik eq'uma' ikxjani: "Ajna'l tzul jab' tzan tpaj te
txeka'j b'an kyaq b'ix muj." Qa etetz n'el eniky' b'an galan ti'j te twitz ka'j,
¿tistil k'onti'l n'el eniky' tidi' telponx te aj nky'ik ajna'l?
4 Kye xjal aj pur nya'tx galan kyenab'lin b'ix aj oje kaj kykola' tzan kyna'on
Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal, kyetz nkyeqanin jun seny; per nlay qet k'ulet
jun seny ikxji sinoke a'ox aj oky'ik ti'j te Jonas [oqtxi'].»* Ntons eb'ajkaj tsi'
b'ix owex tzi.

Te Yek'b'il Ti'j Te Malsb'il Aj Telponx Ti'j Te Kxnaq'tzb'en Kye Xnaq'tzon Aj Nya'tx B'an'ax Kyitza'

Mak 8:14-21

5 Ntons ya ma kyeky'ik kye txnaq'atz tuj te junky palaj te a', owok kyen
k'onti'l oxik kyna'o' tzan txik kyin te wab'j.
6 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Instzaj echa'o', intok esi' enab'l
ti'j te malsb'il* aj kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj b'uch'uj Sadusey.»
7 Kye txnaq'atz okyyolij kxol ikxjani: «[Nyolin ikxni'n] tzan tpaj k'onti'l ma
tzaj qin te wab'j.»
8 B'ix komo te Jesus owel tniky' aj nkyb'isu' tuq, oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«Etetz k'onti'l wit'lik nim ek'u'j wi'j. ¿Tistil etetz nkxb'isun qa k'onti'l eq'i'
qwe'?
9 ¿Ti'tzun, mina'x tox tuj ewi'? B'ix ax ¿k'onti'l na'ik etitza' ti'j te jweb' wab'j
kxol jweb' mil (5000) xjal b'ix jateb' chi'l ojaw echimo' aj osobrin?*
10 ¿B'ix ax k'onti'l na'ik etitza' kye wuq wab'j kye kaj mil (4000) xjal, b'ix
jateb' chi'l ojaw echimo' aj osobrin?*
11 ¿Tistil k'onti'l n'el eniky'? Wetz k'onti'l nkyinyolin ti'j te wab'j. Per intok
esi' enab'l ti'j te malsb'il kye aj Parisey b'ix kye aj Sadusey.»
12 Ntons kye txnaq'atz owel kyniky' k'onti'l tuq nyolin te Jesus ti'j te malsb'il
wab'j, sinoke tzan tok ksi' kynab'l tuq ti'j te aj nkxnaq'tza' kye aj Parisey b'ix
kye aj Sadusey.

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Ab'l Tuq Te Jesus

13 Ntons aj tpon Jesus tuj Sesarey tuj tkwentil Filipos, oxik xhcha'o' kyuky'i
kye txnaq'atz ikxjani: «¿Titza' nkyeyolin kye xjal wi'j [wetz] te Ichan Aj
Tk'wa'al Dios [a'in]?»
14 Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Junjun nkyq'uma' a'ich te Wa'nch Aj
Swal A', b'ix junjunky nkyq'uma' a'ich Eliys, b'ix junjunky nkyq'uma' a'ich
Jeremiy qatzun junky kye aj yolil tyol Dios oqtxi'ji.»*
15 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Yatzun etetz tuj enab'l, ¿ab'l a'in
wetz?»

---

* **16:1** Mat 12:38; Luks 11:16 * **16:4** Jon 1:17–2:10; Mat 12:39-41; Luks 11:29-30 * **16:6** Luks 12:1
* **16:9** Mat 14:17-21 * **16:10** Mat 15:32-38 * **16:14** Mat 14:2; Mak 6:14-15; Luks 9:7-8

16 Tzaj te Xhpe'y,* owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz a'ich te aj Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi', yatz a'ich Tk'wa'al Qtata Dios, te Qtata Dios aj itz'oj.»*
17 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz Simon aj tk'ajol Jonas,† galanx-alo yatz a'ich tzan tpaj nya'tx jun xjal ma tzaj q'uman te yatz ikxni'n sinoke a te Ntat aj atjax tuj ka'j.
18 B'ix owokel nq'uma' yatz Xhpe'y, yatz a'ich iktza' jun ab'j [twit'lel jay]‡ b'ix oqtel nk'ulu' awuky'i'l tzan kyok jun nim b'uch'uj kye aj nkye'okslan wi'j, b'ix nlay b'antik tzan kykaj tzyu' tzan te kamikyj.§
19 Wetz oxe'l nsi' te yatz jun awajwalil kyi'j kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j,* b'ix te aj nlay atzoqpij tzani twitz ja tx'o'tx'ni ax nlay k'amet [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j, b'ix te aj atzoqpi'tz tzani twitz tx'o'tx'ni, ax ok'ametel [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j.»†
20 Yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad kye txnaq'atz tzan k'on tuq txik kyq'uma' te nijunwt qa aji tuq tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Tkamiky
Mak 8:31-9:1; Luks 9:22-27

21 B'eyx aj q'ijji te Jesus owaq'ik tzan txik tq'uma' xtxolil kye txnaq'atz, a tgan tuq tzan txik Jerusalen, b'ix tzan kypaj kye tijxjal b'ix kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, tzi tetz owokel tuq ten twitz xhcho'nal b'ix okamel tuq b'ix tuj toxi'n q'ij tkamlen ojawel tuq anq'in.
22 Ntons te Xhpe'y owel tlaq'b'a' kyi'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, k'onxwit stzoqpij te Qtata Dios tzan tky'ik awi'j ikxji. Te nini nlay ky'ik awi'j.»
23 Per te Jesus owox te'e' tuj twitz te Xhpe'y b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Intel apawa' awib' wi'j, Satanas.‡ Yatz cha agan tzan nqet tz'aqik. Yatz k'onti'l nchb'isun [tume'l] iktza' te Qtata Dios sinoke nchb'isun iktza' kye xjal nkyeb'isun.»
24 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, a tgan tzan tkaj tkola' te aj cha n'el tgani', a tgan tzan sten dispwest tzan tok ten twitz tkamiky tzan npaj wetz,§ b'ix intok lapet wi'j.
25 Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, tetzji opoyonajkixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tokslb'en wi'j, tetz otkamb'a'tz jun tanq'in.*
26 ¿At petzun jun tb'anil te jun xjal qa otkamb'a'tz kyaqil aj at twitz tx'o'tx' per opoyonaj te tanim? [¡K'onti'l!] ¿B'ix tidi' b'a'n tzan txik tsi' jun xjal tzan tkolet te tanim? [¡Ch'inwt!]

---

* **16:16** Axkix Simon Xhpe'y. * **16:16** Wnch 6:68-69 † **16:17** Nya'tx axkix te Jonas iktza' tuj tkaji' taqan sinoke junky Jonas. ‡ **16:18** Te tb'i "Xhpe'y" tuj yol gryeg telponx iktza' "ab'j" tuj yol aramey. § **16:18** Te yol "Hades" tuj kastiy telponx ti'j ja' ate' kye kamnaq, astilji telponx ti'j te kamikyj. Tuj Luks 16:23-28 nyolin te Jesus titza' te Ades. * **16:19** Ax: oxe'l nsi' yatz kye tal te tlamelul te ka'j; Mat 18:18; Wnch 20:23. † **16:19** Junjun ejempl ti'j te ntzani kxol kye qerman oqtxi': Kya 5:1-10; 8:18-23; 1Kor 5:1-13; 2Kor 13:10; Tit 2:15; 3:10-11. ‡ **16:23** Ax: intel apawa' awib' wi'j tzan tpaj cha nchyolin iktza' Satanas. § **16:24** Ax: tzan txik teq'i' tkurusx. Te krus oqtxi' jun nim tze' aj ja' tuq n'ok klabi' jun xjal tzan tkamik tzan tpaj til aj ma'tx tzaj xhchuku'. Qa kye soldad oxik kyk'ulu' mandad jun xjal tzan txik teq'i' tkurusx, a tgan tuq tzan txik teq'i' max ja' owokel kyklabi' tetz ti'j b'ix tzi okamel. Yatzun aj txik tq'uma' Jesus tzan txik qeq'i' jkurusx, nini telponx tzan qten dispwest tzan tok qen twitz xhcho'nal qatzun twitz jkamiky tzan tpaj qokslb'en ti'j; Mat 10:38; Mak 8:34; Luks 14:27. * **16:25** Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25

27 Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] kyin'ul tuky'i nim wajwalil
aj otzajel tsi' Ntat b'ix kyuky'i kye ángel aj nkye'okslan te tetz, b'ix yaji oxe'l
nsi' kye junjunchaq iktza'x ma'tx kyk'uluj tzani twitz tx'o'tx'.*
28 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun exol etetz aj atikxqet tzani,
nlay kyekamik max oj wok kyen [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oj
nk'ulun mandad tzani twitz tx'o'tx'.»

17

Aj Tky'ixpjik Tka'yin Jesus Twi' Jun Witz
Mak 9:2-13; Luks 9:28-30

1 Ntons tky'iklen waqaq q'ij, te Jesus exik tuk'le' tuky'i'l te Xhpe'y b'ix
Jacobo* b'ix Wa'nch aj titz'in te Jacobo, b'ix exik tuk'le' tzan kxik twi' jun witz
kchukel tuky'i'l.
2 B'ix tzi, kyetz owok kyen aj tky'ixpjik tka'yin te Jesus b'ix te twitz
otxaqtxon iktza' toq q'ij b'ix te tq'anaq owok b'an sjapun iktza' toq q'ij.*
3 B'ix ax ejaw kanet junx tuky'i'l te Moisés b'ix Eliys [aj a'e' tlajen Qtata Dios
oqtxi'], nkyeyolin tuq tuky'i'l.
4 Ntons tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, galan qa aqoqetna
qetza tzani; qa yatz agan ojawel jk'ulu'na ox tal pach, jun te yatz b'ix jun te
Moisés b'ix junky te Eliys.»
5 Aj man tuq nyolin te Xhpe'y, derepent jun chk'atunal otxaqtxon tuj muj
oqet kyi'j b'ix yaji otzaj q'olb'en [te Qtata Dios] ikxjani: «Aj ntzani wetz
nk'wa'al aj nqet ngani' b'ix b'an nkyinchalaj ti'j. Intok esi' ewi' ti'j tetz.»*
6 Ya ma xik kcha'o' ikxjani kye txnaq'atz, kyetz eqet mejlet tuky'i tajsik
kywitz max twitz tx'o'tx' b'ix eb'ajxob' nim.
7 Ntons te Jesus owok laq'chet kyi'j b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'ejaw
wa'let waq b'ix k'on kxob'.»
8 Ya ma jaw kyeq'i' kywitz jawnaq k'onti'l oxik kye'e' kye txq'anky sinoke
a'ox te Jesus xhchukel tuq atqet.
9 Aj man tuq ikja'n kyqetz twi' te witz, te Jesus oxik tk'ulu' mandad kyetz
ikxjani: «K'on xik eq'uma' te nijunwt aj ma'tx tz'ok ete'e', max oj njaw anq'in
kxol kye kamnaq [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].»
10 Ntons kye txnaq'atz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Tistil nkyq'uma' kye
xnaq'tzal Kawb'il qa presis tzan tul te Eliys tb'aya' [twitz te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi']?»*
11 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax te Eliys ule' tetz, b'ix aji tetz
oqtel tk'ulu' kyaqil tuj tume'l.
12 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, te Eliys oje tzul, b'ix k'onti'l owel kyniky' ti'j,
sinoke oqet kyk'ulu' tidi'chq tuky'i'l iktza' tuq kyetz kygan. Ax ikxji [wetz] te
Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] owokel wen twitz xhcho'nal tzan kypaj.»
13 Ntons kye txnaq'atz owel kyniky' ti'j, tetz nyolin tuq ti'j te Wa'nch Aj Swal
A'.*

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun K'wa'l Yab' Tuq Tzan Tpaj Jun Malspirit
Mak 9:14-29; Luks 9:37-43

14 Ya ma kyepon aj ja' tuq akyeqet txq'an xjal chimo' kyib', opon twitz Jesus
jun xjal b'ix oqet mejlet twitz b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani:

---

* **16:27** Sal 62:12; Mat 25:31-46; Rom 2:6; 14:10; 2Kor 5:10; Tmnk 2:23 * **17:1** Ax: Chaw. * **17:2** Mak 9:3; Luks 9:29; 2Xhp 1:17-18 * **17:5** Isa 42:1; Mat 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luks 9:35 * **17:10** Mal 4:5 * **17:13** Mat 11:14

15 «Tat, intok lo'et ch'in ak'u'j ti'j nk'wa'al tzan tpaj n'ukul atak ti'j b'ix n'ok
ten twitz nim xhcho'nal. Ky'ila'j-el nqet tz'aqik tuj q'aq' b'ix tuj te nim a'.
16 Wetz ma tzul win kywitz kye axnaq'atz per k'onti'l ma b'antik tzan tqet
kyq'ana'.»
17 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ententz k'onti'l n'ox tuj ewi' b'ix cha
nkxb'isun nya'tx tume'l. ¿Janik'b'a'nx-alo a tgan tzan nten etuky'i'l [tzan
etokslan]? ¿Janik'b'a'nx-alo a tgan tzan wipan etetz? Instzaj awin ak'ajol
tzani.»
18 Ntons te Jesus oxik tili' te malspirit b'ix ojatz teq'i' tuj tanim te k'wa'l, b'ix
b'eyxnajji ob'antik te k'wa'l.
19 Yaji kye txnaq'atz eb'ajyolin apart tuky'i Jesus b'ix oxik kcha'o' tetz
ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ma b'antik tzan tjatz te malspirit qitza'na?»
20 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzan tpaj etetz nya'tx nim wit'lik
ek'u'j ti'j te Qtat. Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, cha wit'lik-wit ek'u'j ch'imu's,
iktza' jun tb'aq' mostas [b'an ch'i nekit], ntons b'a'n-tal tzan txik eq'uma' te ja
witzni "pawel tzani b'ix pax tuj junky luwar" b'ix te witz owelal. Ikxji k'onti'l
jun tidi' aj nlay-wit b'antik etitza'.*
21 Per yatzun ja txakl malspiritni, a'ox njatz oj qxnaq'tzan b'ix oj qipan
wa'ij.»†

Aj Tyolin Jesus Tka'mjji'n-el Ti'j Tkamiky
Mak 9:30-32; Luks 9:43-45

22 Ntons aj man tuq nkyeb'et junx kkyaqil tuj tkwentil Galiley, te Jesus oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «[Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo'
tuj kyq'ab' xjal,
23 b'ix okyinqtel kykansa'; per tuj toxi'n q'ij okyinjawel anq'in.» Aj tok
kcha'o' ja tpakb'alil ntzani, kyetz oje kyeb'isun nim.

Aj Txik Xhchojo' Jesus Te Chojenj Ti'j Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

24 Aj tpon te Jesus b'ix kye txnaq'atz tuj Capernaúm, kye aj peyul chojenj‡
ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios e'ok laq'chet ti'j Xhpe'y b'ix oxik kcha'o' tetz
ikxjani: «¿Te xnaq'tzon te etetz, k'onti'l pe' nchojon?»
25 «Tzun, nchojon» kyi te Xhpe'y. Ya ma tz'ox te Xhpe'y tuj te jay, te
Jesus oxik tq'olb'e' tb'aya' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Titza' yatz tuj anab'l
Simon? ¿Ab'l qi'j nkyepeyun alkabal b'ix chojenj kye k'ulul mandad twitz ja
tx'o'tx'ni? ¿Kyi'jx kye tk'wa'al amaq' qatzun kyi'j kye aj nya'tx tk'wa'al amaq'
aj nkye'ulji?»
26 Ntons te Xhpe'y owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Kyi'j kye aj nya'tx tk'wa'al
amaq'.» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ntons kye tk'wa'al amaq' k'onti'l
nkyechojon.
27 Per tzan k'on jkaj nya'tx galan tuj kywitz, pax tuj te nim a' b'ix intqex asi'
te answel b'ix te tb'ay kyiy aj ojawetz awin, oj tjaw ajaqo' stzi', owelatz awin
jun tmin; oxe'l awin b'ix oxe'l achojo' te nchojen wetz b'ix te yatz.»

18

Aj Tyolin Jesus Ab'l Te Aj Mas Galan
Mak 9:33-37,42-48; Luks 9:45-48; 17:1-2

1 Ntons tuj aj orji kye txnaq'atz Jesus e'ok laq'chet ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz
ikxjani: «¿Ab'l te mas nim tajwalil kxol kyaqil kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Qtat
aj nnajan tuj ka'j?»

---

* **17:20** Mat 21:21-22; Mak 11:23-24; 1Kor 13:2 † **17:21** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin ikxjani b'ix atqet k'onti'l. ‡ **17:24** Ax: chojenj kab'e' tmin drakma tb'i.

2 Ntons te Jesus otzaj tuk'le' jun tal k'wa'l b'ix oqet twab'a' kxol
3 b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, qa
etetz nlay jaw eky'ixpu' enab'lin, b'ix qa nlay kx'ok iktza' k'wa'l, nlay b'antik
tzan eten tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j.*
4 Astilji, ab'l aj n'okslan iktza' jun k'wa'l iktza' ntzani, nim oqtel jiq'b'a' kxol
kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j.
5 B'ix ab'l te aj otk'amo'tz jun k'wa'l iktza' ntzani tzan tpaj te xjal n'okslan
wi'j, a'in nkyintk'amo'.
6 B'ix ab'l aj otk'ulu'tz tzan tqet tz'aqik jun k'wa'l iktza' kye ja ntzanije'ni aj
nkye'okslan wi'j, mejor-tal tzan tqet k'alet talq jun matij ab'j kyeb'il triw b'ix
tzan tqex xo'o' max txe' te nim a'.
7 ¡Last-al kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni aj nkyek'ulun tzan kyqet tz'aqik
txq'anky! Qetz owokel qenkix twitz tidi'chq aj tgan-tal tzan jqet tz'aqik titza',
per last-al te xjal aj nk'ulun tzan tqet tz'aqik junky.
8 Ntons qa te aq'ab' qatzun awoqji ntk'ulu' tzan aqet tz'aqik, ntons intel
atx'emu' b'ix intel awin awi'j; komo mejor tzan aten kox qa xhkutji b'ix tzan
awanq'in, b'ix nya'tx tzan axik xon tuky'i kykab'il awoq b'ix kykab'il aq'ab'
tuj te nim q'aq' aj k'onti'l nqextzaj.*
9 B'ix qa te tb'aq' awitz ntk'ulu' tzan aqet tz'aqik, ntons intetz awin b'ix
intex axon; komo mejor tzan aten cha tuky'i jun tb'aq' awitz b'ix tzan
awanq'in, b'ix nya'tx tzan axik xon tuky'i kykab'il awitz tuj te nim q'aq' aj
ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Karner Aj Ojetq Xik Naj
Luks 15:3-7

10 «Intok esi' enab'l tzan k'on kyel etik'o' nijunwt kye aj k'o k'wa'lni. Komo
kye ángel tuj ka'j aj nkyek'ulun kwent te kyetz, akyeqet twitz te Ntat aj atjax
tuj ka'j.
11 Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] in'ul koloyon kyi'j kye aj oje
kyexiknaj.*
12 ¿Titza' etetz tuj enab'l? Qa jun xjal at oqal (100) talo' b'ix qa oxe'l naj jun,
¿nlay petzun kyekaj tsi' kye txq'anky tuj k'ul b'ix oxe'l joyol te jun aj ojetq
xiknaj?
13 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, qa owokel noj titza', ochalajel mas ti'j
aj jun ojetq tz'ok noj titza' kywitz kye txq'anky aj k'onti'l ma kyexiknaj.
14 Ax ikxji te etat aj atjax tuj ka'j, tetz k'on tgan tzan kxiknaj nijunwt kye ja
k'o k'wa'lni.»

Aj Tyolin Jesus Tzan Kyqet Qnajsa' Kye Qerman

15 «Ntons, qa jun awerman ma tk'uluj jun nya'tx galan awi'j, ntons intxik
akawi', payolin tuky'i'l achukel b'ix intxik aq'uma' tetz ja' npaltin. Qa owokex
tuj twi', ntons ma'tx b'antik sten exol.
16 Per qa nlay tz'ox tuj twi', ntons instzaj awuk'le' junky qa kab'e'ky xjalji,
ikxji kyaqil aj oxe'l aq'uma' ti'j owokel kcha'o' kye kab'e'ky testiw qa oxji.*
17 Per qa ni ikxji nlay tz'ox tuj twi', ntons a tgan tzan txik aq'uma' kywitz
kyaqil kye txq'anky qerman txini; b'ix qa ni ikxji nlay tz'ox tuj twi', ntons a
tgan tzan tok q'umlet tetz iktza' jun aj nya'tx qijajil aj k'onti'l n'okslan te Qtata
Dios qatzun iktza' jun aj peyul chojenjji [aj k'onti'l n'okslan].

---

* **18:3** Mak 10:15; Luks 18:17 * **18:8** Mat 5:30 * **18:9** Mat 5:29 * **18:11** Luks 19:10. Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani. * **18:16** Deu 17:6; 19:15; 2Kor 13:1; 1Tim 5:19

18 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil aj nlay etzoqpij tzani twitz
ja tx'o'tx'ni, ax nlay k'amet [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j, b'ix kyaqil te aj
etzoqpi'tz tzani twitz tx'o'tx'ni, ax ok'ametel [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j.*
19 Ax oxe'l nq'uma' etetz qa kab'e' te etetz oj exnaq'tzan tzani twitz tx'o'tx',
qa dyakwerd atix ti'j te aj oxe'l eqani', ntons te Ntat aj atjax tuj ka'j otzajel tsi'.
20 Komo aj ja' akyeqet kab'e' qatzun oxji chimo' kyib' nkyena'on wetz, wetz
akyinqet kxol.»
21 Ntons owok laq'chet te Xhpe'y ti'j Jesus, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tat,
jateb'-el oqtel nnajsa' jun werman qa ma tk'uluj jun nya'tx galan wi'j? ¿Wuq-
el pe'?»
22 Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nya'tx cha wuq-el sinoke b'an ky'ila'j-
el† aj presis.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aq'unon Aj K'onti'l Oqet Tnajsa' Junky

23 «Nxik nq'uma' ikxji tzan tpaj oj kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan
tuj ka'j, te nini iktza' ti'j jun k'ulul mandad n'eq'in tajlal kyuky'i kye tmos.
24 Aj taq'ik tzan tpeyun kyetz, opon q'apb'aj tuky'i'l jun xjal aj k'asb'ena'
tuq titza' b'an nim tmin‡ tuky'i'l.
25 Komo te aj aq'unonji k'onti'l tuq stumin tzan xhchojet titza', ntons te
k'ulul mandad oxik tk'ulu' mandad tzan tuq txik k'ayi' te taq'unon tuky'i
junky, tuky'ix txu'jel b'ix tk'wa'al b'ix kyaqil tuq aj tidi' tetz tzan tuq xhchojet
te k'as.
26 Ntons te tmos oqet mejlet twitz b'ix oqet twitz twitz ikxjani: “Tat, insten
apasens ch'in wi'j, wetz owokel nchojo' kyaqil te nk'as awuky'i'l.”
27 Ntons te k'ulul mandad owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix oqet tnajsa' te tk'as b'ix
oxik stzoqpi'.
28 Per ya ma xik tzoqpi' te tmos, dech owoknoj twitz jun tuky'i'l aj k'asb'ena'
tuq titza' jun nim tmin tuky'i'l iktza' twi' tk'u'j jun xjal kye oqal q'ij. Otzaj
stzyu' b'ix owaq'ik tzan tok chxhipo' talq b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: “¡Intok
achojo' aj k'asb'ena' awitza' wuky'i'l!”
29 Ntons te tuky'i'l oqet mejlet twitz b'ix oqet twitz twitz ikxjani: “Insten
apasens ch'in wi'j, wetz owokel nchojo' kyaqil te nk'as.”
30 Per tetz ni k'onti'l oqet tnajsa' sinoke oxik tsama' pres max aj tok xhchojo'
kyaqil.
31 Tzan tpaj ntzani b'an oje kyeb'isun kye txq'anky mosj, kyetz exwa'q
q'umal tuky'i te k'ulul mandad kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.
32 Ntons te k'ulul mandad owok xtxoko' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Yatz
a'ich jun mosj b'an nya'tx galan. Wetz oqet nnajsa' kyaqil te ak'as wuky'i'l
tzan tpaj oqet awitz nwitz.
33 ¿Nya'tx petzun presis tuq tzan tok lo'et ak'u'j ti'j te awuky'i'l iktza'x wetz
owok lo'et nk'u'j awi'j?”
34 Ntons te k'ulul mandad ojaw q'ojlik nim, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan
tuq txik si' xhcho'nal ti'j max aj tokb'aj xhchojo' kyaqil.»
35 Te Jesus ax oxik tq'uma' ikxjani: «Ax ikxji otk'ulu'tz etuky'i'l te Ntat aj
atjax tuj ka'j qa etetz nlay qet enajsa' tuky'i jun tk'u'jlal jun eterman.»

19

Te Tume'l Tistil Nya'tx Galan Tzan Kyqet Pawjik Kye Xjal
Mat 5:31-32; Mak 10:1-12; Luks 16:18

---

* **18:18** Mat 16:19; Wnch 20:23 † **18:22** Ax: wuq-el lajuj tuj mutx' (7 veces 70). ‡ **18:24** Ax: lajuj mil talent. Jun talent iktza' twi' tk'u'j jun xjal winqi' aq'b'i.

1 Ntons ya ma xik tq'uma' kyaqil ntzani, ntons te Jesus owex tuj Galiley b'ix
oxik tuj tkwentil Judey junxla' te Jordan A'.
2 B'an ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j b'ix eb'ajqet tq'ana' kye yab'.
3 Junjun aj b'uch'uj Parisey eb'aj'ok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani tzan tuq tqet kyeq'i': «¿B'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan tqet qpawa' qib' tuky'i qxu'jel tzan tpaj jun tidi'?»
4 Ntons te Jesus owaj tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun mina' tjaw ete'e' etetz tuj Tu'jal Dios ti'j te [Qtata Dios] aj oqet k'ulun kye xjal, oqet tk'ulu' ichan tuky'i xuj?»*
5 B'ix otq'umaj ikxjani: «Astilji te ichan okajel tsi' stat b'ix te tnan tzan tok junan tuky'i txu'jel, b'ix ikxji kykab'il okye'okel iktza' cha jun xjal.*
6 Astilji, nya'tx kab'e' kyb'et sinoke cha jun xjal. Astilji jun xjal k'onti'l tzan tel tpawa' aj oje tz'ok junch'i' tzan Qtata Dios.»
7 Ntons kyetz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Ntons ¿tistil te Moisés oxik tk'ulu' mandad qa jun ichan ma qet pawjik, a tgan tzan txik tsi' jun tu'jal te txu'jel, b'ix ikxji b'a'n tzan taj tlajo' te xuj?»*
8 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Tzan tpaj etetz k'onti'l n'ox tuj ewi', te Moisés ostzoqpij tzan eqet pawjik, per tb'aya' nya'tx tuq ikxji.
9 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l aj oqtel tpawa' tib' b'ix qa nya'tx tzan tpaj te xuj nk'ajajin, b'ix qa te xjal owokel junan junky'el tuky'i junky, ntons nk'ajajin; b'ix jun xjal aj n'ok junan tuky'i jun xuj aj pawa' tib', ax nk'ajajin.»*
10 Ntons kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «Qa ikxji nky'ik tuky'i jun ichan tuky'i txu'jel, ntons mejor k'onti'l tzan tok junan.»
11 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Nya'tx kyaqil n'ox tuj kywi' te ntzani, sinoke a'ox kye aj [te Qtata Dios] ma'tx tzaj tsi' kynab'l tzan tel kyniky'.
12 Komo at tistil kye xjal k'onti'l nkye'ok junan, qa tzan tpaj eqet itz'jik slo'q, qatzun eqet k'ulu' tzan junky tzan kyok slo'q, qatzun k'onti'l nkye'ok junan tzan tpaj ikxji kygan tzan kyaq'unan te Qtat aj nnajan tuj ka'j. Ab'l te aj b'a'n tzan tk'amon te ntzani ntons intk'amon.»

Aj Kyqet Tky'iwla' Jesus Kye K'wa'l
Mak 10:13-16; Luks 18:15-17

13 Ntons [kye xjal] eb'ajpon kyeq'i' txq'an k'wa'l tuky'i Jesus tzan tuq tqet tsi' tq'ab' kyajsik b'ix tzan txnaq'tzan kyi'j. Per kye txnaq'atz e'aq'ik tzan kyok kyili' kye aj eq'il tuq kye k'wa'l.
14 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Tzoqpij waq tzan ktzaj kye k'wa'l wuky'i'l b'ix k'on tz'el etin gan kyetz, komo kye xjal aj iktza' ja k'wa'l ntzanije'ni nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j.»
15 Ntons oqet tsi' tq'ab' kyajsik kye k'wa'l b'ix yaji owex tuj aj luwarji.

Aj Tok Xhcha'o' Jun Q'inon Tidi' Presis Tzan Tox Tuj Ka'j
Mak 10:17-31; Luks 18:18-30

16 Ntons, jun xjal owok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, ¿tidi' jun galan presis tzan nk'ulun tzan nk'amon jun wanq'in te jun-ele'x?»
17 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «¿Tistil ntzaj acha'o' wetz alkyetz te galan? A'ox [Qtata Dios te] aj galan. Per qa yatz agan tzan awanq'in te jun-ele'x, a tgan tzan tqet awoksla' kyaqil te aj oje kaj tq'uma' te Qtata Dios.»

---

* **19:4** Gén 1:27; 5:2; Mal 2:15 * **19:5** Gén 2:24 * **19:7** Deu 24:1-4; Mat 5:31 * **19:9** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet oqet ktz'ib'a' te tmankb'il part tuj ja taqan ntzani b'ix atqet k'onti'l; Mat 5:32; Mak 10:11-12; Luks 16:18; 1Kor 7:10-11.

18 Yaji te xjal oxik xhcha'o' ikxjani: «¿Alkyetz?» Yaji te Jesus oxik tq'uma'
ikxjani: «K'on chkansan,* k'on chk'ajajin,* k'on xhch'elq'an,* k'on jaw anik'o'
jun yol ti'j junky,*
19 inkyqet alima' te atat b'ix te anan,* b'ix ax intqet agani' junky ab'l yatz
iktza'x nqet awen awib'x.»*
20 Ntons kyi te ku'xon: «Kyaqil nini nqet nk'ulu'. ¿Tidi' junky presis tzan tqet
nk'ulu'?»
21 Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Qa yatz agan tzan aten b'an galan tuj twitz
Qtata Dios, ntons intxik ak'ayi' kyaqil aj tidi' yatz b'ix intxik awoye' kye
meb'a' xjal. Ikxji at aq'inomal tuj ka'j. Yaji patzaj wuky'i'l b'ix pawok lapet
wi'j.»
22 Ya ma tz'ok xhcha'o' te ku'xon ikxji, tetz owaj b'ix b'an nb'isun tuq tzan
tpaj tetz b'an q'inon tuq.
23 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma'
etetz te b'an'ax, b'an kwest te jun q'inon tzan txik tq'apo' tib' tuj tq'ab' te Qtat
aj nnajan tuj ka'j.
24 Oxe'l nq'uma' junky'el etetz, mas nya'tx kwest tzan tky'ik jun kway
kamey tuj xhchutil jun akuxh, twitz te jun q'inon tzan txik tq'apo' tib' tuj
tq'ab' Qtata Dios.»
25 Ya ma tz'ok kcha'o' kye txnaq'atz ikxji, kyetz eb'ajlab'an b'ix okyyolij
kyib'kyib'x ikxjani: «Ntons ¿ab'l b'a'n tzan tkolet?»
26 Te Jesus exik te'e' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani nlay
b'antik tzan kye xjal; per yatzun te Qtata Dios, b'a'n tzan tb'antik kyaqil
titza'.»
27 Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qetza oje kaj qsi'na kyaqil aj at tuq
tidi' qetz tzan tpaj qoklen lapetna awi'j. ¿Tidi' qetza ojk'amo'tzna?»
28 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te
b'an'ax, oj tpon tyemp oj tjaw ky'ixpu' kyaqil tzan tok ak'a'j, oj nqet wit'let
[wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuj nwit'lel tuj ka'j aj ja' okyink'uluyon
mandad,* etetz aj ma'tx kx'ok lapet wi'j ax okxtel wit'let tuj kykab'lajujil
ewit'lel tzan txik eq'uma' tume'l ti'j te kyk'ulb'en kye kykab'lajujil b'uch'uj
tijajil Israel.*
29 B'ix ab'l te aj tzan npaj wetz okajel tsi' tjay qa kye terman qatzun
stat qatzun tnan qatzun kye tk'wa'al qatzun xtx'o'otx'ji, tetz otk'amo'tz b'an
ky'ila'j txq'anky ikxji, b'ix otk'amo'tz jun tanq'in te jun-ele'x.
30 Per ky'ila'j kye aj tb'ay, okye'okel xtxa'mpon, b'ix kye aj xtxa'mpon,
okye'okel tb'ay.»†

20

Te Yek'b'il Aj Telponx Te Qtata Dios Nk'ulun Parej Kyuky'i Kyaqil Kye Aj Nkye'okslan Ti'j

1 «Komo te tume'l titza' te Qtat aj nnajan tuj ka'j nk'ulun kyuky'i kye xjal aj
akyeqet tuj tq'ab', te nini iktza' aj tex jun tajaw jay b'an q'eqo' joyol taq'unon
tzan tuq kyaq'unan tuj tawal ub.
2 Okaj kyuky'i'l kye aq'unon tzan xhchojon twi' kyk'u'j iktza'x twi' tk'u'j jun
xjal jun q'ij,* ntons eb'ajxik tlajo' aq'unon tuj tawal.

---

* **19:18** Exo 20:13; Deu 5:17 * **19:18** Exo 20:14; Deu 5:18 * **19:18** Exo 20:15; Deu 5:19 * **19:18** Exo 20:16; Deu 5:20 * **19:19** Exo 20:12; Deu 5:16 * **19:19** Lev 19:18 * **19:28** Mat 25:31 * **19:28** Luks 22:30 † **19:30** Tzan tel qniky' ti'j te ntzani, a tgan tzan tjaw qe'e' Mat 20:1-16; 21:28-32; Luks 13:22-30. * **20:2** Ax: jun tmin denary.

3 Yaji owex junky'el te toxi' or te q'eqo',† b'ix eb'ajxik te'e' txq'anky xjal tuj
plas k'onti'l tuq kyaq'un,
4 oxik tq'uma' kyetz ikxjani: “Ax etetz, pex waq aq'unon tuj wawal, b'ix
oxe'l nsi' twi' ek'u'j aj presis.” Ntons kyetz eb'ajxik.
5 Yaji te tajaw owex junky'el mer chijq'ij‡ b'ix ax owex junky'el te toxi' or te
qale',§ b'ix ax etzaj tuk'le' txq'anky aq'unon.
6 Yaji ya ma qopon te tjweb'i' or te qale',* owex junky'el b'ix e'oknoj twitz
txq'anky aj k'onti'l tuq kyaq'un, b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: “¿Tistil etetz
atikxqet tzani, ma'tx tz'ex eq'ij b'ix cha atikxqet?”
7 Yaji kyetz oxik kyq'uma': “Tzan tpaj nijunwt ab'l ma tzul uk'lel qetza tzan
qaq'unan tuky'i'l.” Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: “Ax etetz pex waq
aq'unon tuj wawal.”
8 Ya ma qo'ok chukaq'b'il oxik tq'uma' te tajaw tuky'i te aj e'el taq'un:
“Inktzaj awuk'le' kye aq'unon b'ix intxik asi' twi' kyk'u'j, b'ix pawaq'ik tb'aya'
kyuky'i kye aj ma kye'ox aq'unon max tmankb'il b'ix kye aj ma kye'aq'ik b'an
tb'ay max tmankb'ilxi'.”*
9 Ntons eb'aj'ox uk'le' kye aj eb'aj'aq'ik tzan kyaq'unan te tjweb'i' or te
qale',† b'ix junjunchaq te kyetz okyk'amoj twi' kyk'u'j iktza'xkix twi' tk'u'j jun
xjal jun q'ij.
10 Yaji ya ma pon or tzan kyox uk'le' kye aj e'aq'ik tzan kyaq'unan b'an
luwew, kyetz tuj kynab'l qa ma' tuq kyk'amoj mas nim twi' kyk'u'j kywitz kye
aj e'aq'ik yaj, per ax kyetz okyk'amoj twi' kyk'u'j iktza'x twi' tk'u'j jun xjal jun
q'ij.
11 Ya ma ky'ik kyk'amo' te twi' kyk'u'j, kyetz e'aq'ik tzan kyyolin nya'tx
galan ti'j te tajawil
12 b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: “Kye aj ma kyepon aq'unon yaj, kyetz ma
kye'aq'unan cha jun or b'ix yatz ma'tx xik achojo' twi' kyk'u'j parej iktza'
qetza, b'ix qetza ma'tx qo'aq'unan nim b'ix ma'tx qipaj jun chman kyaq.”
13 Per te tajaw oxik tq'uma' te jun te kyetz ikxjani: “Wamiw, wetz k'onti'l
nkyink'ulun awuky'i'l jun nya'tx galan. ¿K'onti'l petzun ma qet tuj awitz tzan
txik nchojo' twi' ak'u'j iktza'x twi' tk'u'j jun xjal jun q'ij?
14 Intky'ik ak'amo' te twi' ak'u'j b'ix pax. Qa wetz ngan tzan txik nsi' twi'
tk'u'j te xjal aj ma tz'ox aq'unon max tmankb'il parej tuky'i twi' ak'u'j,
15 ¿nya'tx petzun wetz at woklen tzan nk'ulun tuky'i ntumin iktza' wetz
ngan? ¿Qatzun yatz nchq'ojin wi'j tzan tpaj galan xjal kyinnab'linji?”
16 Ntons ax ikxji oky'el [tzani twitz tx'o'tx'], kye aj tmankb'il okye'okel iktza'
kye aj tb'ay, b'ix kye aj tb'ay okye'okel iktza' kye aj tmankb'il.»‡

Aj Tyolin Jesus Toxmajji'n-el Ti'j Tkamiky
Mak 10:32-34; Luks 18:31-34

17 Te Jesus aj ikja'n tuq txik tuj tb'eyil Jerusalen, eb'ajtzaj tuk'le' kye
kykab'lajujil txnaq'atz apart b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
18 «Etetz eteb'en, ajna'l ikja'n qxik Jerusalen aj ja' okyinxe'l q'apo' [wetz]
te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuj kyq'ab' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye
xnaq'tzal kawb'il, b'ix yaji oxe'l kyq'uma' tzan nkamik,
19 b'ix okyinxe'l kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil aj
k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios tzan kxmayin wi'j b'ix okyinqtel kyjub'cha'

† **20:3** Ax: toxi' or. ‡ **20:5** Ax: tkaqi' or. § **20:5** Ax: tb'eljuji' or. * **20:6** Ax: tjunlajuji' or. * **20:8** Lev 19:13; Deu 24:15 † **20:9** Ax: tjunlajuji' or. ‡ **20:16** Intqet awen aj ja' nyolin tidi' telponx ntzani ti'j Mat 19:30; ax aj ja' nyolin Mak 10:31; Luks 13:30.

b'ix okyinqtel kyklabi' twitz jun krus, per yaji tuj toxi'n q'ij okyinjawel anq'in.»

Aj Tok Xhcha'o' Te Tnan Wa'nch B'ix Jacobo Tidi' Presis Tzan Jk'amon Jun Qajwalil
Mak 10:35-45

20 Ntons te kynan kye tk'ajol Sebedey opon tuky'i Jesus b'ix ajune' tuq kye tal tuky'i'l.§ Eqet mejlet twitz Jesus tzan tuq txik kyqani' tuky'i'l tzan tb'ek'an kyi'j.
21 Te Jesus oxik xhcha'o' te xuj ikxjani: «¿Tidi' agan?» Yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Oj aqet wit'let k'ulul mandad tuj awit'lel, intxik ak'ulu' mandad ch'in tzan kyqet wit'let kye wal ak'atzaj, jun tuj amanq'ab' b'ix junky tuj asurt.»
22 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Etetz k'onti'l eteb'en tidi' aj ntzaj eqani'. ¿O'petzun ob'antel tzan etipan etetz te aj xhcho'nal iktza' wetz owokel wen?»* Yaji kyekyi kyetz ikxjani: «O'.»
23 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «B'an'ax, etetz owokel eten te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen,† per tzan eqet wit'let tuj nmanq'ab' b'ix tuj nsurt nya'tx a'in wetz e'el tetz, sinoke oxe'l si'let kye aj te Ntat oje kye'el tjoyo'.»
24 Yatzun kye junky lajuj txnaq'atz, ya ma tz'ok kcha'o' tidi' oky'ik, kyetz eb'ajjaw q'ojlik kyuky'i kye kab'e' aj kyerman kyib'.
25 Per yaji te Jesus etzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz eteb'en kxol kye aj k'onti'l nkye'okslan Dios, kye k'ulul mandad b'ix kye aj tlimaqal-e', kyetz nkyek'ulun mandad b'an jwert kyi'j kye kxjalilx.
26 Per exol etetz k'onti'l tzan tok ikxji, sinoke ab'l aj tgan tzan tok nim tajwalil exol etetz, a tgan tzan taq'unan kye txq'anky;*
27 b'ix ab'l jun exol etetz aj tgan tzan tok te tb'ay ewitz, a tgan tzan taq'unan kye txq'anky iktza' jun aj cha mosi' tzan junky.*
28 Ax ikxji wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]; wetz k'onti'l in'ul tzan tok k'ulu' kyaqil te wetz, sinoke in'ul tzan kxik nna'o' kye xjal b'ix tzan txik nq'apo' wib' tzan nkamik te kky'ixel tzan kykolet ky'ila'j te kyetz.»*

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Kab'e' Moy
Mak 10:46-52; Luks 18:35-43

29 Ya ma kye'etz kyetz tuj te amaq' Jeriko, ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j Jesus.
30 Kab'e' moy aj wit'like' tuq xtx'u'k te b'ey, aj txik kcha'o' te Jesus ikja'n tuq tky'ik tzi, kyetz eb'ajjaw siky'in kongan ikxjani: «Tat, yatz aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j qi'ja.»
31 Kye xjal eb'ajxik ilin kyi'j tzan tuq kylumet, per kyetz mas tuq nkyejaw siky'in kongan ikxjani: «¡Tat, aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ak'u'j qi'ja!»
32 Ntons te Jesus owa'let, etzaj tuk'le' kye moy, b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' egan tzan nk'ulun eti'j etetz?»
33 Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Tat, qetza qgana tzan jka'yin.»
34 Ntons te Jesus owok lo'et tk'u'j kyi'j b'ix owok tmako' te kywitz, b'eyxnajji kyetz eka'yin b'ix eb'aj'ok lapet ti'j Jesus.

---

§ **20:20** Jacobo tuky'i Wa'nch; Mak 10:35. * **20:22** Ax: ¿O'petzun ob'antel tzan etipan tzan txik etuk'a' etetz te wuk'a' aj oxe'l wuk'a' wetz? † **20:23** Ax: B'an'ax etetz oxe'l etuk'a' te wuk'a' aj oxe'l wuk'a'.
* **20:26** Luks 22:25-26 * **20:27** Mat 23:11; Mak 9:35; Luks 22:26 * **20:28** Luks 22:27

21

Aj Tox Te Jesus Tuj Jerusalen Iktza'x Ojetq Tuq Kaj Tz'ib'a' Ti'j B'an Oqtxi'
Mak 11:1-11; Luks 19:28-40; Wnch 12:12-19

1 Ntons ikja'n tuq kypon qaynin ti'j Jerusalen, b'ix aj kypon [xtxa'm] jun
aldey Betfaje tb'i, ti'j te witz Olib, te Jesus exik tlajo' kab'e' txnaq'atz tzi,
2 b'ix oxik tq'uma' kyetz ikjani: «Pex waq tuj te aldey aj atqet qwitzni. B'ix
tzi owokelnoj ewitz jun bur tuky'i tal b'ix k'alo'. Owelal epuju' b'ix okyetzajel
etin tzani.
3 Qa at ab'l otzajel tq'uma' jun tidi', intxik eq'uma' tetz ikxjani: "Te Qajawil
owokeyon titza' b'ix owajetz tswa' luwew."»
4 Ntons kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix tyol te aj yolil tyol Dios, te tyol aj
oqet stz'ib'a' oqtxi' ikxjani:
5 "Intxik eq'uma' tuj te amaq' Sión* ikxjani, 'Intxik awen, tzul te twitzale'
k'ulul mandad eti'j. Tetz tzul kyeb'a' b'ix galan nab'lin, b'ix tzul iqa' tajsik jun
bur, tajsik jun bur man tal, tal jun kway iqal iqtz.' "*
6 Ntons, kye txnaq'atz eb'ajxik b'ix oqet kyk'ulu' te aj ojetq tuq xik q'uma'
kyetz tzan Jesus.
7 Otzaj kyin te bur b'ix te tal, ojax ksi' ktxo'w tajsik b'ix te Jesus ojaw iqa'.*
8 B'an ky'ila'j tuq kye xjal ajune', b'ix nqet tuq ksi' ktxo'w tuj tb'ey te Jesus
b'ix junjunky nqet tuq ksi' txaq tze'.†
9 Kye aj tb'ayome' tuq twitz b'ix kye aj lapike' tuq ti'j, nkyesiky'in tuq
ikxjani: «¡Hosana, jun chalajb'il te tijajil Dawid! ¡Galanxwit ky'ik ti'j te aj tzul aj
tlajen Qajawil! ¡Hosana, jun chalajb'il-wit tuj ka'j ti'j tetz!»*
10 Ntons, aj tox te Jesus tuj Jerusalen kyaqil kye xjal eb'aj'etz lab'un b'ix
ky'ila'j nkyecha'on tuq ikxjani: «¿Ab'l te aj xjalni?»
11 B'ix kye aj ajune' tuq tuky'i'l oxik kyq'uma': «Tetz aji te Jesus aj yolil tyol
Qtata Dios. Tzajnaq tuj Nasaret tuj tkwentil Galiley.»

Aj Kyetz Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
Mak 11:15-19; Luks 19:45-48; Wnch 2:13-22

12 Ntons, yaji te Jesus owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix eb'aj'etz
tlajo' kye aj nkyek'ayin tuq tzi b'ix kye aj nkyeloq'on tuq b'ix eb'ajjaw txon te
kymes kye ky'exb'el tmin b'ix ax kywit'lel kye aj k'ayil palom.
13 B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj te Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "Wetz
njay owokeyon tzan exnaq'tzan te wetz."* [Ikxji nyolin te Tu'jal Qtata Dios]
per yatzun etetz ma'tx ek'uluj tzan token etitza' iktza' kyjay eleq'.»*
14 Ntons tzi tuj te Nin Jay eb'aj'ok laq'chet ti'j kye moy b'ix kye kox, b'ix
eb'ajqet tq'ana'.
15 Per yatzun kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, ya ma
tz'ok kyen kyaqil kye seny aj nkyelab'an kye xjal ti'j aj nqet tuq tk'ulu', b'ix aj
txik kcha'o' kye k'wa'l nkyesiky'in tuq tuj te Nin Jay "Hosana, jun chalajb'il te
aj tijajil Dawid," ntons kyetz eb'ajjaw q'ojlik.
16 Oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «¿Nxik pe' acha'o' te aj nkyq'uma' kye ja
k'wa'lni?» Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Tzun, nxik ncha'o'. Per
¿mina' petzun tjaw ete'e' etetz tuj te Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani: "Kyuky'i
k'wa'l b'an nekit b'ix kyuky'i kye aj man nkyetxu'un, yatz ma'tx qet ak'ulu'
tzan kchalajsan awi'j"?»*

---

* **21:5** Sión te tb'i oqtxi' ti'j te amaq' Jerusalen b'ix ax telponx kyi'j kye aj tijajil Israel. * **21:5** Isa 62:11; Zac 9:9 * **21:7** Mak 11:7; Luks 19:35 † **21:8** Ikxji tuq kyetz nkyek'amon galan tuj kyamaq' jun xjal tlimaqal xjal aj nqet kygani'. * **21:9** Sal 118:25-26 * **21:13** Isa 56:7 * **21:13** Jer 7:11 * **21:16** Sal 8:2

17 Ntons tetz eb'ajkaj tsi' b'ix owex tuj te amaq' b'ix oxik Betany aj ja' oposadin.

Aj Stzaj Tqanb'e' Jesus Tajsik Te Tze' Igos Aj K'onti'l Tuq Twitz
Mak 11:12-14,20-26

18 B'an q'eqo' aj tmeltz'jik te Jesus tuj amaq' [Jerusalen], tetz otzaj wa'ij ti'j.
19 Tetz oxik te'e' jun wi' tze' igos xtx'u'k te b'ey, oxwa'q e'el te tze' per k'onti'l tuq twitz, cha pur tuq txaq. B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¡Ajna'l ya k'onky chwitzan!» B'eyxnajji te tze' igos ojaw ky'ixwik.
20 Yatzun kye txnaq'atz, ya ma tz'ok kye'e' te aj ojetq tuq ky'ik, eb'ajlab'an b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¿Titza' ma jaw ky'ixwik te tze' igos b'an luwew?»
21 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, qa etetz owokel wit'let ek'u'j wi'j b'an byenech b'ix k'onti'l nna'non etanim, ntons ob'antel etitza' nya'tx a'ox iktza' ma'tx tz'ok nk'ulu' ti'j ja tze'ni, sinoke b'a'n tzan txik eq'uma' jun tidi' iktza' te ja witzni, "Pawel tzani b'ix intxik axon awib' tuj te nim a'," b'ix ikxji oky'el.*
22 B'ix kyaqil aj oxe'l eqani' etetz oj exnaq'tzan b'ix qa wit'lik ek'u'j iktza'x n'eqani', ntons ek'amo'tz.»*

Te Jesus Nkolon Tib' Kywitz Kye Aj Nkyeqanin Tuq Tetz Ja' Tzajnaq Tuq Tajwalil
Mak 11:27-33; Luks 20:1-8

23 Yaji te Jesus owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. B'ix aj man tuq nxnaq'tzan, eb'aj'ok laq'chet ti'j kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal kxol kye aj tijajil Israel b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzan tqet ak'ulu' kyaqil ntzani? ¿Ab'l oxik sin awajwalil?»
24 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Wetz ax oxe'l ncha'o' jun tidi' etetz; qa etetz owajetz etzaq'b'e' ntons ax wetz oxe'l nq'uma' etetz tuky'i ab'l qajwalil nqet nk'ulu' kyaqil ntzani.
25 ¿Ab'l otzaj lajon te Wa'nch tzan tswan a' kywi' kye xjal? ¿[Te Qtata Dios] aj atjax tuj ka'j otzaj lajon tetz, qatzun xjal otzaj lajon tetzji?» Ntons kyetz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikjani: «Qa oxe'l jq'uma' qa [te Qtata Dios] aj atjax tuj ka'j, ntons otzajel xhcha'o' "¿Tistil k'onti'l oxik etoksla'?"
26 B'ix qa oxe'l jq'uma' qa xjal otzaj lajon tetz, [nlay b'antik tzan txik jq'uma' ikxji] tzan tpaj kyaqil kye xjal nkye'okslan te Wa'nch jun aj yolil tyol Qtata Dios tuq.»
27 Ntons kyetz oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «K'onti'l qeb'ena.» Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik nq'uma' etetz tuky'i ab'l qajwalil nqet nk'ulu' kyaqil ntzani.»

Te Yek'b'il Ti'j Kab'e' K'wa'alb'aj

28 [Ntons oxik tq'uma' te Jesus ikxjani:] «¿Titza' n'el tuj ewitz? At tuq jun xjal b'ix ate' tuq kab'e' tk'wa'al. Tzaj te k'wa'lon, oxik tq'uma' tuky'i te tb'ay tk'wa'al ikxjani: "Nk'ajol, pax aq'unon tuj qawal."
29 Yaji te tk'ajol owaj stzaq'b'e', oxik tq'uma' ikxjani: "Nlay, k'on ngan xik." Per mas yaj otzaj tna'on tetz b'ix yaji oxik aq'unon.
30 Yaji te k'wa'lon oxik tq'uma' tuky'i te tkab'i' tk'wa'al iktza'x ojetq tuq xik tq'uma' tuky'i te tb'ay tk'wa'al. Yaji te tkab'i' tk'wa'al owaj stzaq'b'e' ikxjani: "B'a'n tat, wetz ma kyinxik." B'ix yaji tetz k'onti'l oxik.
31 ¿Alkyetz jun te kyetz oqet tk'ulu' iktza' tgan te stat?» Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «A te tb'ay k'wa'l.» Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Wetz

* **21:21** Mat 17:20; 1Kor 13:2 * **21:22** Mak 11:24

oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kye aj peyul chojenj b'ix kye xuj aj k'ajajiyon, kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios tb'ay ewitz etetz.

32 Te Wa'nch owul yek'ul etetz titza' tuq tzan etanq'in tuj tume'l, per etetz k'onti'l oxik etoksla'. Per yatzun kye aj peyul chojenj b'ix kye xuj aj k'ajajiyon, kyetz oxik kyoksla'. Per etetz anke owok eten kyaqil ntzani, k'onti'l ojaw eky'ixpu' enab'lin tzan txik etoksla'.»*

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aq'unon Aj Nya'tx Galan Kyenab'lin
Mak 12:11-12; Luks 20:9-19

33 «Instzaj echa'o' junky yek'b'il: Te tajaw te jun tx'o'tx' oqex tawa' txq'an tawal ub, b'ix owok tsi' alwert ti'j; b'ix oqet tk'ulu' jun luwar ja' tzan tetz tyitz'o' ta'al te ub b'ix ax ojaw tk'ulu' jun txb'uqb'il nim twa'lkal.* Yaji tetz oxik tsi' majenj kyuky'i txq'anky aq'unon b'ix tetz oxik [najayon tuj junky luwar].

34 Ya ma pon tyemp tzan tjaw kyin twitz te awalj, ntons tetz exik tlajo' txq'an tmos kyuky'i kye majenon tzan tuq tajtz ksi' ch'in ta'al te kymajenb'en.

35 Per kye majenon, kyetz eb'ajjaw meltz'jik kyi'j kye mosj b'ix jun oqet kyb'uju' b'ix junky oqet kykansa' b'ix junky oqet kyok'onsa' tuky'i ab'j.

36 Ntons yaji te tajaw tx'o'tx' exik tlajo' txq'anky tmos mas ky'ila'j twitz te tb'ay-el, per kye majenon ax owok kyk'ulu' kyi'j kyetz iktza'x kyi'j kye txq'anky tb'ay-el.

37 Yaji mejor oxik tlajo' te tk'ajol, tetz nb'isun tuq ikxjani: “Te nk'ajol oqtel kyoksla'.”

38 Per ya ma xik kye'e' te tk'ajol, kye majenon okyyolij kyib'kyib'x ikxjani: “Aj ntzani-alo te aj okajel etzan te tx'o'tx'. Intqet jkansa' tzan tkaj te terensy te qetz.”

39 Ntons oqet ktzyu' b'ix owex kyin ti'jx te awalj b'ix oqet kykansa'.

40 Ntons, oj tpon te tajaw awalj, ¿tidi' etetz tuj enab'l oqtel tk'ulu' kyuky'i'l kye majenon?»

41 Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Okyeqtel tkansa' kye aj xjal nya'tx galan kyenab'linni b'ix nlay tz'ok lo'et tk'u'j kyi'j, b'ix oxe'l tsi' te xtx'o'otx' majenj kyuky'i txq'anky aj b'a'n tzan tajtz ksi' ch'in twitz te awalj aj ta'l te tx'o'tx'.»

42 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun mina' tjaw ete'e' etetz tuj te Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani? Komo nyolin: “Te ab'j aj owex xo'o' tzan kye albañil, ajna'l oje tz'ok iktza' te ab'j aj b'an presis te twit'lel jay. A te Qajawil oje k'ulun ikxji b'ix b'an nqolab'an ti'j tk'ulb'en.”*

43 Ntons, astilji wetz oxe'l nq'uma' etetz, owelal in exol etetz te tumelil tzan eten tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix oxe'l si' kye txq'anky xjal aj oqtel kyk'ulu' iktza' te Qtata Dios tgan.

44 B'ix ab'l aj ojawel xpetk'an ti'j ja ab'jni, opoyon najsa'; b'ix qa te ab'j oqtel tz'aqik tajsik jun xjal, te xjal okajel b'an xhink.»*

45 Yatzun kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz ya ma tz'ok kcha'o' kye aj yek'b'ilji owel kyniky' te Jesus nyolin tuq kyi'j kyetz.

46 Ntons kyetz kygan tuq tzan tjaw ktzyu', per nkyexob' tuq, tzan tpaj kye xjal nkyyoli' tuq, te Jesus jun aj yolil tyol Qtata Dios.

---

* **21:32** Luks 3:12; 7:29-30 * **21:33** Isa 5:1-2 * **21:42** Sal 118:22-23 * **21:44** Luks 20:18

22

Te Yek'b'il Aj Telponx Nya'tx Kyaqil Nkye'okslan Tuj Tume'l Tzan Kyox Tuj Ka'j

1 Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin junky'el kyuky'i'l tuky'i txq'anky yek'b'il
b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
2 «Ntons, kyi'j kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, te nini
iktza' jun k'ulul mandad aj oqet tb'isu' jun pyest tzan tpaj toklen junan te
tk'ajol.
3 Ntons eb'ajxik tlajo' kye tmos uk'lel kye aj uk'leme' tuj te pyest, per kye aj
uk'leme' k'onti'l okyb'anij tzan kypon.
4 Yaji eb'ajxik tlajo' junky'el kye tmos b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
"Intxik eq'uma' kyuky'i kye aj uk'leme' witza', wetz ma'tx kyeqet nkansa'
kye nwakaxh b'ix kye walo' aj b'an worte' b'ix kyaqil ma'tx b'antik [tzan
qpyestin]. Pe'etzaj ajna'l tuj te pyest."
5 Ntons kye aj eb'ajtzaj uk'le' k'onti'l owox tuj kywi'. Jun te kyetz oxik tuj
tawal, b'ix junky oxik tuj taq'un,
6 b'ix kye junjunky eqet kyb'uju' kye tmos te k'ulul mandad b'ix eb'ajqet
kykansa'.
7 Ntons te k'ulul mandad ojaw q'ojlik nim b'ix oxik tk'ulu' mandad kye
tsoldad tzan kyqet kykansa' kye aj eqet kansan kye tmos b'ix tzan tqet tuq
tz'e'sa' te kyamaq'.
8 Yaji oxik tq'uma' kye tmos ikxjani: "Kyaqil ma'tx b'antik tzan taq'ik te
pyest, per kye aj etzaj wuk'le' tb'aya' nya'tx tuq kymeres tzan kyul.
9 Ajna'l pex etetz tuj te nim b'ey b'ix inktzaj etuk'le' tuj te pyest aj
okye'okelnoj ewitz."
10 Ntons kye tmos eb'aj'ex kyuj kye b'ey b'ix e'ok kchimo' kyaqil kye aj
e'oknoj kywitz, kyaqil kye aj nya'tx galan-e' b'ix kye aj galan-e', b'ix ikxji te
luwar onoj tuky'i xjal.
11 Ya ma tz'ox te k'ulul mandad e'el kye aj uk'leme', oxik tka'yi' jun xjal aj
k'onti'l tuq atok jun tq'anaq galan te jun pyest toklen junan kab'e' xjal.
12 B'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: "Wamiw, ¿titza' ma xhch'otz tzani b'ix qa
k'onti'l atok jun aq'anaq galan?" Per te xjal k'onti'l owaj stzaq'b'e' ch'inwt.
13 Ntons te k'ulul mandad oxik tq'uma' kye tmos: "Intqet ek'alo' toq b'ix
tq'ab', b'ix intex etin jwer tuj qlolj. Tzi owokelten oq'el b'ix ma qitx'itx'in txe'
te'."*
14 Ntons ky'ila'j kye aj nkyetzaj uk'le', per cha junjun kye aj nkye'el joyo'.»*

Te Tume'l Ti'j Te Chojenj
Mak 12:13-17; Luks 20:20-26

15 Ntons, yaji kye aj b'uch'uj Parisey e'ex tzi b'ix e'okten kawlayon titza' tuq
tzan tqet kyeq'i' te Jesus ti'j jun tyol b'ix ikxji tzan txik kyq'uma' iktza' til.
16 Ntons eb'ajxik kylajo' junjun aj nkye'ok lapet tuq kyi'j b'ix junjunky aj
nkye'okslan tuq ti'j te Eródes tzan txik kyq'uma' tuq ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza
qeb'ena yatz jun chyolin b'ix tuj tume'l nxik axnaq'tza' tzan qanq'in tuj jun
tume'l iktza' ntq'uma' te Qtata Dios, b'ix k'onti'l nchk'ulun jun tidi' cha a'ox
tzan akaj galan tuj kywitz txq'anky, tzan tpaj k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j jun
xjal titza' tok ka'yin ti'j.

* **22:13** Mat 8:12; 25:30 * **22:14** Luks 13:28

17 Astilji, qgana tzan txik qcha'o'na jun tidi' te yatz. ¿Titza' yatz tuj anab'l
ti'j te Jkawb'il, b'a'n pe' tzan txik qchojo' chojenj* te twitzale' k'ulul mandad
tuj qamaq'† qa nya'txji?»
18 Ntons te Jesus owel tniky' ti'j te nya'tx galan aj nkyb'isu' tuq, b'ix oxik
tq'uma' ikxjani: «¡Xmeletz' ka'r! ¿Tistil egan tzan nqet eteq'i'?
19 Instzaj eyek'u' jun tmin aj n'oken tzan xhchojet te chojenj.» Ntons oxik
ksi' jun tmin iktza'x twi' tk'u'j jun xjal tuj jun q'ij,
20 b'ix tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ab'l qitzb'alil atok ti'j te ja tminni,
b'ix ab'l qb'i atok ti'j?»
21 Yaji owaj ktzaq'b'e' tetz ikxjani: «Titzb'alil te César aj twitzale' k'ulul
mandad.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik esi' te César aj
tetzkixi' b'ix intxik esi' te Qtata Dios aj te Qtata Dios.»
22 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kyetz oje kyelab'an b'ix okaj ksi' b'ix eb'aj'aj.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Oqojawel Anq'in Junky'el
Mak 12:18-27; Luks 20:27-40

23 Ntons, tuj aj q'ijji junjun aj b'uch'uj Sadusey eb'ajxwa'q q'olb'el Jesus.
Kye aj b'uch'uj Sadusey, kyetz tuj kynab'l jun xjal k'onti'l njaw anq'in,* astilji
kyetz oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani:
24 «Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qa jun xjal ma kamik b'ix qa k'onti'l
ma kaj jun tk'wa'al, ntons te junky terman a tgan tzan tok junan tuky'i'l te
xuj byud tzan tkaj tk'wa'al te xjal aj okamik.*
25 Ntons, jun-el tzani qxola ate' tuq wuq ichan kyerman tuq kyib'. Te tb'ay
ermanj owok junan b'ix yaji okamik. B'ix komo k'onti'l okaj jun tk'wa'al,
astilji te txu'jel okaj tuj tq'ab' te junky titz'in.
26 Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te tkab'i', b'ix ax ti'j te toxi' ermanj, b'ix ikxji oky'ik
kyuky'i kye txq'anky ermanj max tuky'i te twuqi'.
27 Ya ma kamik te twuqi' ermanj, ax okamik te xujky.
28 Ntons oj kyjaw anq'in kye kamnaq, ntons kxol kye kywuqi' ichan,
¿ab'l jun te kyetz owokel tichmil te xuj? Komo te xuj owok junan kyuky'i
kywuqil.»
29 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Ententz k'onti'l n'el eniky' tzan
tpaj k'onti'l eteb'en te Tu'jal Dios b'ix k'onti'l n'el eniky' ti'j te tajwalil Qtata
Dios.
30 Oj kyjaw anq'in kye kamnaq, kye xuj b'ix kye ichan, nlay kye'ok junan
iktza' kye ángel aj akyejax tuj ka'j [k'onti'l nkye'ok junan].
31 B'ix ti'j te oj kyjaw anq'in kye kamnaq, ¿ti'tzun, mina' tqet ete'e' etetz aj
otq'umaj te Qtata Dios? Komo ikxjani nyolin:
32 "Wetz a'in te Dios aj ntzaj kyna'o' te Abran b'ix te Isak b'ix te Jacob."*
Ntons astilji te Qtata Dios tetz nya'tx jun Dios kye kamnaq sinoke jun Dios aj
ntzaj na'o' kyitza' xjal aj itz'oje'.»
33 Ya ma tz'ok kcha'o' kyaqil ntzani, kye txq'anky xjal oje kyelab'an ti'j titza'
nxnaq'tzan tuq kxol kye xjal.

Te Aj Mas Presis Aj Okaj Tq'uma' Te Qtata Dios Tzan Jk'ulun
Mak 12:28-34

34 Ntons, kye aj b'uch'uj Parisey, aj tok kcha'o' ojetq tuq kye lumet kye aj
Sadusey titza', kyetz owok kchimo' kyib' ti'j Jesus,

---

* **22:17** Ax: ornat. † **22:17** Ax: César. Ikxji kyb'i kyaqil kye twitzale' aj Romaj nkyek'ulun mandad tuq. * **22:23** Kya 23:8 * **22:24** Deu 25:5-6 * **22:32** Exo 3:6

35 b'ix jun xjal kxol kyetz, jun xnaq'tzal Kawb'il, oxik tq'uma' te Jesus
ikxjani tzan tqet teq'i':
36 «Xnaq'tzon, ¿alkyetz te aj q'umankaj tuj te Kawb'il aj mas presis tzan tqet
jk'ulu'?»*
37 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Intqet egani' te Etajawil aj Qtata Dios
ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal
tuky'i ebalor, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i enab'l.*
38 Te ntzani a te tb'ay aj mas presis tzan jk'ulun.
39 B'ix te tkab'i' ax ch'inky tuq parej, b'ix nyolin ikxjani: "Intqet egani' te
junky ab'l etetz iktza'x nqet egani' etib'x etetz."*
40 Kye ja kab'e' yol ntzani aj otzaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tqet qoksla', a
te mas presis twitz kyaqil aj nyolin te Kawb'il b'ix te aj oqet ktz'ib'a' kye aj
yolil tyol Dios oqtxi'.»

Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' Mas Nim Tajwalil Twitz Te Dawid
Mak 12:35-37; Luks 20:41-44

41 Aj man tuq tzunx chimo' kyib' kye aj b'uch'uj Parisey,
42 te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Titza' etetz nkxb'isun ti'j te Koloyon
Aj Q'umankaj Oqtxi'? ¿Ab'l qijajil tetz?» Ntons kyetz oxik kyq'uma': «Tijajil
Dawid.»
43 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ntons titza' te Dawid, aj
nyolin tuq te Txew Dios tuj tanim, owok tq'uma' ti'j tetz iktza' Tajawil? Komo
te Dawid oxik tq'uma' ikxjani:
44 "Te Qtata Dios‡ oxik tq'uma' te Wajawil:§ 'Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' b'ix
nk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witza'.' "*
45 Ntons komo te Dawid oxik tq'uma' "Wajawil" ti'j te Koloyon aj Q'umankaj
Oqtxi', ¿titza' tetz jun tijajil ikxji?»
46 Ntons, nijunwt ab'l ob'antik tzan taj stzaq'b'e' ni jun yol, b'ix yaji nijunwt
otnimsaj tk'u'j tzan txik xhcha'o' jun tidi' tetz.

23

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Nkyepaltin Tuq Kye Xnaq'tzon
Mak 12:38-40; Luks 11:37-54; 20:45-47

1 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal b'ix kye txnaq'atz ikxjani:
2 «Kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, a'e'xk kyetz oje kaj ksi'x
kyib' tzan txik kyq'uma' tidi' telponx te Kawb'il iktza'x okaj tq'uma' te Moisés
oqtxi'.
3 Astilji etetz presis tzan kyqet etoksla' b'ix tzan txik eteq'i' kyaqil aj otzajel
kyq'uma', per k'on tz'el etin aj nkyk'ulu' kyetz, tzan tpaj kyetz ntzaj kyq'uma'
jun tidi' b'ix chuktky te aj nkyk'ulu'.
4 Kyetz nqet kyb'isu' tidi'chq aj b'an kwest tzan tqet kyk'ulu' txq'anky xjal,
b'ix yaji nxik kyk'ulu' mandad kyi'j kye txq'anky, per kyetz nya'tx dispwest
tzan kyonen ch'inwt.
5 Kyaqil aj nqet kyk'ulu' cha n'oken tzan kyok e'e' tzan kye xjal.* Nqet
kyk'ulu' nimaq kye tal kaxh tuky'i tyol Dios tuj aj yob'a' tajsik kywitz b'ix

---

* **22:36** Luks 10:25-26 * **22:37** Deu 6:5; Luks 10:27 * **22:39** Lev 19:18 ‡ **22:44** Tuj yol ebrey nyolin "YHWH" aj telponx iktza' "Yawe." § **22:44** Tuj yol ebrey nyolin "Adonay" aj telponx iktza' "Qajawil" tuj qyol qetz. * **22:44** Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxkix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1. * **23:5** Mat 6:1

ti'j kyq'ab' [iktza' jun ub'ech],* b'ix nqet kyk'ulu' nim twa'lkal kye ub'ech ti'j
xtxa'm kyq'anaq xluj.*
6 Oj kxik uk'le' wa'il tjay junky, mer kygan tzan kyqet wit'let tuj kyluwar aj
ja' mas jiq'b'ame', b'ix ax kyuj kye jay nab'il Dios ax tzi mer kygan tzan kyqet
wit'let tuj kyluwar aj ja' mas jiq'b'ame'.*
7 B'ix mer kygan tzan kyok lima' tzan kye xjal tuj te plas b'ix tzan kyok
q'uma' "Xnaq'tzon."
8 Per yatzun etetz, k'onti'l tzan tel egani' tzan etok q'uma' "Xnaq'tzon" tzan
tpaj cha jun te aj Xnaq'tzal etetz, te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi', b'ix etetz
ekyaqil etermanx etib'.
9 B'ix k'on tz'ok eq'uma' "Qtat" te nijunwt xjal tzani twitz tx'o'tx', tzan tpaj
cha jun te Etat, aj atjax tuj ka'j.
10 B'ix ni k'onti'l tzan etok q'uma' "Yek'ul B'ey,"* tzan tpaj a'ox te Koloyon aj
Q'umankaj Oqtxi' te Yek'ul Eb'ey [tzan eb'et iktza' te Qtata Dios tgan].
11 Te aj at nim tajwalil exol etetz, a tetz te aj nk'ulun kwent te etetz.
12 Komo ab'l aj nqet tjiq'b'a' tib'x, tetz owelal eq'i' tky'exaw; b'ix ab'l aj
k'onti'l nqet tjiq'b'a'x tib', tetz oqtel jiq'b'a'.*
13 ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix
xmeletz'! Komo etetz k'onti'l nkyekaj esi' tzan kyten kye xjal tuj tq'ab' te
Qtat aj nnajan tuj ka'j; etetz k'onti'l nxik eq'apo' etib' tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix
k'onti'l nkyekaj esi' tzan txik kyq'apo' kyib' kye txq'anky aj kygan tzan kyten
tuj tq'ab'.
14 ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix
xmeletz'! Etetz n'el etin kyjay kye ch'i byud, b'ix nkxchalaj oj etok en
[nkxtzanun] nkxnaq'tzan nim tuj; astilji etetz owokel eten jun xhcho'nal
b'an nim.†
15 ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix
xmeletz'! Etetz ja'chq nkxb'et twitz tx'o'tx' b'ix nkxjunxla'in nim a' tzan
echimon xjal tzan kyokslan te exnaq'tzb'en, b'ix oj kyk'amon te exnaq'tzb'en,
yaji n'ek'ulu' tzan stzaj si' te kymeres mas nim ewitz etetz tzan kxik xon tuj
te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.
16 ¡Last etetz aj iktza' moy a'ix b'ix nkyexik ejocho' txq'anky! Etetz n'eq'uma'
qa oxe'l qsi' qjurament ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, te nini telponx nya'tx
presis [tzan tqet jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma']; per qa oxe'l qsi' qjurament
ti'j te oro tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, te nini telponx b'an presis [tzan tqet
jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma'].
17 ¡B'an mok' a'ix, b'ix moy! ¿Alkyetz te aj mas presis, te xtx'otx'al oro qatzun
te Nin Jay aj nk'ulun tzan tkaj pawlet te oro a'ox te Qtata Dios?
18 Ax nxik eq'uma' qa qetz nxik qsi' qjurament ti'j te tz'e'sb'il, te nini
telponx nya'tx b'an presis [tzan tqet jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma']; per qa
nxik qsi' qjurament ti'j te oyej aj atqet tajsik te tz'e'sb'il, te nini telponx b'an
presis [tzan tqet jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma'].
19 ¡Moy ka'r! ¿Alkyetz te aj mas presis, te oyej aj nxik qsi' te Qtata Dios qatzun
te tz'e'sb'il aj nk'ulun tzan tkaj pawlet te qoyej a'ox te Qtata Diosji?
20 Komo ab'l te aj nxik tsi' tjurament ti'j te tz'e'sb'il, nxik tsi' tjurament
nya'tx a'ox ti'j te tz'e'sb'il sinoke ax ti'j aj atqet tajsik.

---

* **23:5** Deu 6:8 * **23:5** Núm 15:38 * **23:6** Mat 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luks 14:8-11; 22:26
* **23:10** Tuj te yol gryeg telponx te ntzani jun xnaq'tzon aj n'onen kyuky'i kye xjal tzan tel kyniky' tidi' presis tzan kyk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan. * **23:12** Luks 14:11; 18:14; 1Xhp 5:5 † **23:14** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

21 B'ix ab'l te aj nxik tsi' tjurament ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, nxik tsi'
nya'tx a'ox ti'j te Nin Jayji sinoke ax ti'jx te Qtata Dios aj nnajan tuj.
22 B'ix ab'l te aj nxik tsi' tjurament ti'j te ka'j, nxik tsi' tjurament ti'j te twit'lel
Qtata Dios b'ix ax ti'j Qtata Dios aj nqet wit'let tzi.*
23 ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix
xmeletz'! Etetz nkaj epawa' te Qtata Dios te tlajuji' part ti'j kyaqil tidi' etetz*
ti'j te menta b'ix te anixh‡ b'ix te comino, per k'onti'l nqet etoksla' te aj mas
b'an presis aj tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il, iktza' tzan jk'ulun tume'l kyuky'i
txq'anky, b'ix tzan tok lo'et jk'u'j kyi'j txq'anky b'ix tzan k'on kaj jkola' te
txnaq'tzb'en Qtata Dios. Aj ntzani te aj presis tzan ek'ulun, per ax k'onti'l
tzan tkaj esi' tzan ek'ulun te junky.
24 Etetz nxik ejocho' junky, per ax etetz a'ix moy. Etetz n'ok esi' ek'u'j ti'j te
jun tidi' aj k'onti'l nim tbalor b'ix k'onti'l n'ok esi' enab'l ti'j te aj b'an presis.§
25 ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix
xmeletz'! Etetz n'el etx'ajo' b'an saq kyi'j kye uk'b'il b'ix kye laq, per etetz
tuj etanim b'an tz'il tzan tpaj etelq'b'en b'ix tzan tpaj tqetlen ek'ulu' tidi'chq
iktza' etetz egan.
26 ¡Etetz aj b'uch'uj Parisey, moy a'ix! Mejor, intjatz etx'ajo' tb'ay kyuj kye
uk'b'il b'ix kyuj kye laq, b'ix yaji b'a'n tzan tkaj saq kyi'j.
27 ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix
xmeletz'! Etetz a'ix iktza' kye pantyon aj b'an sjapun-e' kyi'j, b'an galan kxik
ka'yin, per tujx pur tb'aqil kamnaq at b'ix tidi'chq aj nya'tx galan.
28 Ax ikxji etetz exik ka'yin, naqe cha b'an galan a'ix tuj kywitz kye xjal, per
tuj etanim pur nya'tx galan b'ix cha xmeletz' a'ix.
29 ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix
xmeletz'! Etetz njaw ek'ulu' kypantyon kye aj yolil tyol Dios b'ix nqetb'aj
etxaku' kypantyon kye xjal aj b'an galan-e' tuq,
30 b'ix nxik eq'uma' ikxjani: “Cha itz'ojo'-wit tuq aj itz'oje' tuq kye qijajilna
oqtxi', qetza k'onti'l-tal o'onena kyuky'i'l tzan tqet kykansa' kye tlajen Qtata
Dios.”
31 Tzan tpaj nkxq'uman ikxji, eti'jx nkxyolin a'ix kyijajil kye aj eqet kansan
kye tlajen Qtata Dios.
32 ¡Ntons pe'ek'ulunnajji iktza'x e'aq'ik kyk'ulun kye etijajil!
33 ¡Tijajil kan a'ix! ¿Titza' etetz okxkoletel tzan k'on exik xo'o' tuj te nim q'aq'
aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun?*
34 Astilji wetz okyexe'l nlajo' aj yolil nyol b'ix xjal aj at nim kynab'l b'ix
xnaq'tzon, per etetz okyeqtel-alo ekansa' junjun te kyetz, b'ix junjunky
okyeqtel-alo eklabi' twitz krus, b'ix kye junjunky okyeqtel-alo ejub'cha' kyuj
kye jay nab'il Dios, b'ix okyejawel elajo' tzan kyoqik ja'chq tuj ky'ila'j amaq'.
35 Tzan tpaj te nini, tzul etajsik etetz te xhcho'nal tzan tpaj telen eq'i' te
kchiky'el kye kyaqil aj galan xjal aj eqet kansa' [tzan kye etijajil oqtxi'], atx
aj tqetlen kansa' te Abel* aj b'an galan tuq tuj twitz te Qtata Dios, max aj tqet
kansa' te Sakariy aj tk'ajol Berekiys, aj onaj txol te tz'e'sb'il b'ix te Nin Jay te
Qtata Dios.*
36 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te xhcho'nal aj tzan tpaj kyaqil aj
oky'ikni, owulel kyajsik kyaqil ja xjalni.»

---

* **23:22** Isa 66:1; Mat 5:34 * **23:23** Lev 27:30 ‡ **23:23** Ax: eneldo. § **23:24** Ax: Etetz nkaj etxijo' te tal us per nxik eb'ilq'u' jun nim kamey; Mat 23:36-40. * **23:33** Mat 3:7; Luks 3:7 * **23:35** Gén 4:8 * **23:35** 2Cró 24:20-21

Aj Nb'isun Tuq Te Jesus Kyi'j Kye Xjal Aj Jerusalen
Luks 13:34-35

37 «¡Etetz aj Jerusalen! ¡Etetz aj Jerusalen! Etetz aj nkyeqet ekansa' kye aj
yolil tyol Dios, etetz aj nkye'ok exo'o' tuky'i ab'j kye aj lajome' tzan kypakb'an
tyol Dios etuky'i'l. Wetz ky'ila'j-el ngan tuq tzan nkolon eti'j iktza' jun paqon
aj nkye'ok xhchimo' tal tjaq' txiky', per etetz k'onti'l eb'anij.
38 Tzaj echa'o', te ejay okajel kola'.
39 Oxe'l nq'uma' b'eyx ajna'l etetz, ya nlay kyin'ok eten sinoke max oj tpon
te or oj txik eq'uma' wi'j: "Galanx-alo te aj tzulni, jun tlajen Qajawil."»*

24

Aj Tyolin Jesus Titza' Oky'el Oj Tul Te Jwisy
Mak 13:1-37; Luks 21:5-36; 17:25-33; 12:41-44

1 Te Jesus owetz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix ikja'n tuq tex, kye
txnaq'atz e'ok laq'chet ti'j, e'aq'ik tzan kyyolin tuky'i'l titza' tuq k'ulb'en tetz
te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.
2 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿N'ok eten etetz kyaqil ntzani? Wetz
oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, tzani nlay kaj ni jun pant tajsik junky. Kyaqil
oqtel tilu'.»
3 Ntons yaji [aj kypon] twi' te witz Olib te Jesus oqet wit'let tzi b'ix apart
kywitz kyaqil, kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j, oxik kcha'o' tetz ikxjani:
«Instzaj aq'uma' ch'in janik'b'a'n ky'ik kyaqil aj ma tzaj aq'uma'ni b'ix tidi'
seny owokel qen tzan tel qniky' qa ch'inky awul b'ix qa ch'inky tul te jwisy.»
4 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on
eqet eq'i' tzan nijunwt.
5 Komo kye'ul ky'ila'j xjal, okyeyoliyon tuky'i nb'i iktze'xtzun a'in wetz,
oxe'l kyq'uma' ikxjani: "Wetz a'in te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi'." B'ix ikxji
kyetz okyeqtel kyeq'i' ky'ila'j xjal.
6 Etetz owokel echa'o' ja'chq n'ok q'oj b'ix nq'umjik owokel q'oj ja'chq,
per yatzun etetz k'onti'l tzan exob', tzan tpaj ikxjikix oky'el per nya'tx a te
tmankb'il twitz tx'o'tx'ji.
7 Kyijajil txq'an xjal okyeq'ojiyonkix ti'j kyijajil txq'anky xjal, b'ix txq'an
amaq' okyeq'ojiyon kyi'j txq'anky amaq', b'ix ja'chq owokel en twitz wa'ij,
b'ix ja'chq oky'el ky'ila'j kab'junab'.
8 Per kyaqil nini man tuq n'aq'ik te xhcho'nal.
9 Ntons etetz [aj nkyin'etoksla'] okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' xjal aj nya'tx galan
aj owokel ksi' nim xhcho'nal eti'j, b'ix okxtel kansa', b'ix okx'okel ajq'oja' tuj
kyaqil amaq' twitz tx'o'tx' tzan tpaj etokslb'en wi'j.*
10 Tuj aj tyempji ky'ila'j xjal okajel ksi' tzan tok wit'let kyk'u'j wi'j. Kxolx
kyetz oxe'l kyq'apo' kyib'x, owokel kyajq'oja' kyib'x.
11 Ky'ila'j xjal okye'ulel, okyq'uma'tz qa kyetz a'e' aj yolil tyol Dios, per
nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix ky'ila'j xjal okyeqtel kyeq'i'.
12 B'ix tzan tpaj kye xjal mas kyek'uluyon tidi'chq nya'tx galan, ky'ila'j
okajel ksi' tzan tqet kyen kyib' galan kyuky'i txq'anky.
13 Per te aj nlay kyinkaj tkola' b'ix otipa'tz kyaqil max oj tmankun, tetzji
okoletel.*
14 B'ix te ja tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab'
Qtata Dios, oxe'l pakb'let tuj kyaqil twitz tx'o'tx', tzan tok kcha'o' kyaqil
amaq', b'ix maxji tzul te jwisy.*

---

* **23:39** Sal 118:26 * **24:9** Mat 10:22 * **24:13** Mat 10:22 * **24:14** Tmnk 5:9-10; 7:9

15 (Ntons ab'l te aj njaw te'e', intox tuj twi' ntzani:) Cha'oj tok eten te aj oqet
stz'ib'a' te Xhwe'k aj yolil tyol Dios oqtxi', ti'j te xmayiyon aj xituyon, ntons
qa ma'tx pon nini tuj te Luwar Aj B'an Xjan [tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios],*
16 ntons yaji kye aj akyeqet tuj tkwentil Judey inkxik oqik twi' witz,
17 b'ix kye [aj Judey] aj atejax twi' jay, k'onti'l tzan kyqetz eq'il jun tidi' tuj
kyjay [sinoke tzan kyoqik naj],
18 b'ix kye aj nkye'aq'unan tuj k'ul, k'onti'l tzan kymeltz'jik kyjay eq'il jun
ktxo'w.*
19 ¡Laste' kye xuj [aj Judey] aj ch'inky kky'ix tuj aj q'ijji, b'ix kye xuj aj man
nkyetxu'un kyal!
20 Pe'exnaq'tzan waq tuky'i Qtata Dios tzan k'on tky'ik ntzani tuj jab'alil
qatzun tuj jun q'ij ojla'mjji.
21 Komo owokel en twitz jun xhcho'nal b'an nim,* per jun xhcho'nal aj
mina' tky'ik ni jun-el atx aj tqetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx' b'ix yaji ya nlay ky'ik
junky'el.
22 Cha nya'tx-wit cha kab'e q'ij oteyon te nini, ntons nijunwt-tal ab'l
otipa'tz, kyaqil-tal okyekamel, per cha kab'e q'ij oky'el tzan tpaj [te Qtata Dios
n'ok lo'et tk'u'j kyi'j] kye aj joyome' titza'.
23 Ntons qa at ab'l otzajel tq'uma' etetz, "¡Instzaj eten! Tzani atqet te Koloyon
aj Q'umankaj Oqtxi'," qatzun otzajel kyq'uma', "Txini atqet," ntons yatzun
etetz, k'on xik etoksla'.
24 Komo kye'ul xjal aj sq'o'l-e' aj kyq'uma'tz a'e' kyetz te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi', per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix kye'ul kye aj okyq'uma'tz
a'e' kyetz aj yolil tyol Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza'. B'ix oqtel kyk'ulu'
tidi'chq yek'b'il tuky'i nim kyajwalil b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j
tzan kyqet-tal kyeq'i' kye xjal, b'ix kygan-tal tzan kyqet kyeq'i' kye aj joyome'
tzan Qtata Dios.
25 Intok esi' waq enab'l ti'j kyaqil aj ma'tx xik nq'uma' etetzni b'ix mina'
tky'ik.
26 Astilji qa at ab'l otzajel q'uman etetz, "Instzaj eten, tetz atqet tuj te
ky'ixk'oj tx'o'tx'," etetz k'on kxik e'el tetz. B'ix qa otzajel q'uma' etetz, "Instzaj
eten, tzani atqet ewa' tuj jay," etetz k'on xik etoksla'.
27 Komo iktza'x jun xhliky'lika'j nky'ik twitz ka'j [k'onti'l nkaj ewj], ax ikxji
oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].
28 [Ntzani b'an'ax iktza'x] ja' nkyelab'un kye loxh at jun tidi' kamnaq txini.*
29 Cha'oj tky'ik kyaqil aj tyemp nim xhcho'nal, b'eyxnajji te q'ij oqloljxb'el
twitz, te qya' ya nlay q'analin, b'ix kye che'w okyetzajel tz'aqik twitz ka'j, b'ix
kyaqil [malspirit] aj nim kyajwalil twitz ka'j okyejawel kyito'.*
30 Ntons oxe'l e'e' twitz ka'j te jun seny aj telponx wi'j [wetz] te Ichan
Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix kyaqil kyijajil xjal twitz tx'o'tx' ma kye'oq' tzan
kxob'al.* B'ix okyinxe'l kye'e' wetz ikja'n ntzaj tuj te muj tuky'i wajwalil b'ix
tuky'i nim nxhqitz'unal.
31 B'ix tuky'i [twi'] jun nim trompet okyexe'l nlajo' kye ángel, b'ix kyetz
okye'okel kchimo' kye aj joyome' witza', otzajelb'aj ksuti' kyaqil twitz tx'o'tx'
b'ix twitz ka'j.
32 Intok esi' waq enab'l ti'j jun yek'b'il ti'j te wi' igos. Cha'oj stzaj k'uplet
txaq, etetz n'el eniky' ch'inky qok kwares.

---

* **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11 * **24:18** Luks 17:31 * **24:21** Dan 12:1; Tmnk 7:14 * **24:28** Luks 17:37 * **24:29** Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Mak 13:24-25; Tmnk 6:14 * **24:30** Dan 7:13; Tmnk 1:7

33 Ax ikxji ti'j te aj ma'tx xik nq'uma'ni, tzan tpaj cha'oj tok eten aj nky'ik
ikxji twitz tx'o'tx', owelal eniky' telponx ch'inky wulky wetz.*
34 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' kykamik
kye ja qijajilni.
35 Te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj,
[opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni].*
36 Nijunwt ab'l teb'en janik'b'a'n tky'ik ja ntzani; ni kye ángel tuj ka'j k'onti'l
kyeb'en, ni wetz Tk'wa'al Dios k'onti'l web'en; a'ox te Qtat [aj atjax tuj ka'j
teb'enky janik'b'a'n tky'ik ja ntzani].*
37 Iktza'x oky'ik tuj aj tyemp aj itz'oj tuq te Noe, ax ikxji oky'el oj wul [wetz]
te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].*
38 Tuj aj tyempji aj mina' tuq stzaj te nim jab' b'ix maxkix aj tox te Noe tuj te
bark, kye xjal cha nkye'uk'an tuq b'ix nkyewa'an tuq b'ix nkye'ok tuq junan.
39 K'onti'l tuq b'isu' kyitza' qa owulel tuq te nim jab', per yaji owul te nim
jab' b'ix eb'ajponaj kkyaqil. Ax ikxji oky'el oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al
Dios [a'in].*
40 Tuj aj q'ijji qa kab'e' xjal nkye'aq'unan tuj k'ul, jun te kyetz oxe'l eq'i' [tuj
ka'j] b'ix te junky okajel si'.
41 Qa kab'e' xuj nkyekye'en ti'j ka', jun te kyetz oxe'l eq'i' [tuj ka'j] b'ix te
junky okajel si'.
42 Etetz pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en alkyetz q'ij okyin'ulel wetz
aj Etajawil a'in.
43 Intel eniky' ti'j te ntzani: Qa jun tajaw jay teb'en-wit janik'b'a'n tzul te
eleq' elq'on tuj tjay, ntons oteyon-tal list b'ix nlay-tal stzoqpij tzan tox nijunwt
tuj tjay elq'on.
44 B'ix ax ikxji eti'j etetz, a tgan tzan eten waq list tzan tpaj kyin'ul [wetz]
te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuj jun q'ij aj k'onti'l nkye'iyon kye xjal wi'j,
[astilji a tgan tzan eten waq list].»*

Jun Mosj Aj Galan Nab'lin Otkamb'a'tz Jun Tidi' Galan, B'ix Jun Mosj Aj Nya'tx Galan Nab'lin Oxe'l Si' Jun Xhcho'nal Ti'j

45 «¿Titza' nab'lin jun mosj aj b'an tume'l nb'isun b'ix nk'ulun kyaqil iktza'
te tpatron tgan, b'ix te tpatron nkaj tsi' te k'ulul mandad kxol kye txq'anky
tmos tuj tjay, tzan kxik tk'a'cha' oj tpon or?
46 Galanx-alo te aj mosjji qa oj tul te tpatron b'ix tetz nk'ulun te aj okaj
q'uma' tetz.
47 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te tpatron okajel tsi' te k'ulul mandad
ti'j kyaqil tidi' tetz.
48 Per qa jun mosj aj nya'tx galan nab'lin otq'uma'tz tuj tanim "te npatron
nlay tzul luwew,"
49 b'ix qa owaq'el tzan kyqet tk'ulu' joder kye txq'anky mosj b'ix qa cha
owa'yon b'ix owokelten uk'al kxol kye bol,
50 te tpatron te aj mosjji owulel tuj jun q'ij aj k'onti'l tuq iyo' titza', b'ix tuj
jun or aj k'onti'l tuq teb'en.
51 Ntons oxe'l tsi' jun xhcho'nal nim ti'j b'ix okajel tsi' kxol kye aj xmeletz'.
B'ix tzi owoq'el b'ix ma qitx'itx'in txe' te'.»

---

* **24:33** Mak 13:29 * **24:35** Sal 102:25-26; Mat 5:18; Mak 13:31; Luks 16:17; 21:33; Ebr 1:10-12; 1Xhp 1:25; Tmnk 6:14 * **24:36** Mak 13:32 * **24:37** Gén 6:5-8 * **24:39** Gén 7:6-24 * **24:44** Mat 25:13; Luks 12:39-40; 1Tes 5:6

25

Junky Yek'b'il Ti'j Te Jwisy: Kye Lajuj Q'opoj

1 «Ntons, kyi'j kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, te
nini iktza' [ja yek'b'il] ntzani: Tuj jun wa'amj joyome' tuq lajuj q'opoj tzan
kyk'amon te ichan tuj te jay aj ja' tuq n'ok te wa'amj. Oxik kyin te kyq'anal
b'ix e'ex iyol te ichan.
2 Jweb' kxol kyetz k'onti'l tuq nkyeb'isun tume'l, b'ix kye junky jweb' kyetz
b'an nkyeb'isun tuq tume'l.
3 Kye aj k'onti'l tuq nkyeb'isun tume'l oxik kyin tqatel te kyq'anal, per
k'onti'l oxik kyin kyaseyt [tzan tuq tqex kynojsa' junky'el].
4 Per yatzun kye aj b'an nkyeb'isun tume'l, kyetz oxik kyin junjunky
boteychaq kyaseyt te tqatel kyq'anal.
5 Ntons yaji te ichan k'onti'l opon luwew, ntons eb'ajxnakwin b'ix eb'ajkaj
b'an watl.
6 Ya ma qo'ok chukaq'b'il kxik cha'on kye xjal nkyesiky'in tuq ikxjani: “Tzul
te ichan, tzul te ichan; pe'etetz waq kanol tetz.”
7 Kkyaqil kye q'opoj eb'ajjaw wa'let k'ulul te kyq'anal.
8 Ntons kye jweb' aj k'onti'l tuq nkyeb'isun tume'l, oxik kyq'uma' ikxjani
kyuky'i'l kye aj b'an atok tuq kynab'l: “Instzaj esi' ch'in qetza qaseytni tzan
tpaj qetza jq'anal ch'inky tqextzaj,” kyekyi.
9 Per kye q'opoj aj list tuq ate' oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: “Nlay tzan tpaj
ikxji nlay kanon te qetza b'ix ax nlay kanon te etetz. Mejor tzan exik loq'ol aj
ja' nk'ayjik.”
10 Per aj kxik kye jweb' q'opoj loq'ol te kyaseyt, opon te ichan. Yatzun kye
aj list tuq akyeqet, eb'aj'ox tuky'i'l tuj te wa'amj, b'ix te lamel okaj lamo'.
11 Yaji eb'ajpon kye txq'anky q'opoj, oxik kyq'uma' ikxjani: “Tat, tat, intox
ajaqo' te lamel.”
12 Per yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: “Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax,
wetz k'onti'l wotzqi' a'ix.”»
13 [Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani:] «Ax etetz, pe'eten waq list tzan
tpaj k'onti'l eteb'en alkyetz q'ij b'ix k'onti'l eteb'en alkyetz or [cha'oj wul wetz
junky'elky].»*

Junky Yek'b'il Ti'j Te Jwisy: Kye Ox Mosj

14 «Komo [cha'oj wul wetz junky'elky, owokel] te nini iktza' jun xjal aj ikja'n
tuq txik tuj tb'ey, etzaj tuk'le' kye tmos b'ix oxik tq'apo' ti'chq tetz tuj kyq'ab'.
15 Oxik tq'apo' te jun te kyetz jweb' tmin xtx'otx'al tib',* b'ix te junky xjal
oxik tq'apo' tetz kab'e' tmin xtx'otx'al tib',† b'ix te junky xjal cha jun tmin
xtx'otx'al tib'.‡ Ntons ikxji oxik tq'apo' te junjun iktza'x te kylistul, b'ix yaji
oxik tuj tb'ey.
16 B'eyxnajji te aq'unon aj oky'ik tk'amo' jweb', tetz tidi'chq oqet txk'a'ma'
ti'j b'ix otk'uluj ganar jweb'ky.
17 B'ix ax ikxji otk'uluj te aj otk'amoj kab'e', tetz otk'uluj ganar kab'e'ky.
18 Per te aj oky'ik tk'amo' cha jun, tetz cha oqex tk'u'u' stumin te tajaw tuj
jun jul aj oqex tluki' tuj tx'o'tx'.
19 Ya ma ky'ik nim tyemp, te kyajaw kye aj mosjji omeltz'jik b'ix owokten
eq'il kwent kyuky'i'l.

---

* **25:13** Mat 24:42; Mak 13:33; Luks 12:35-38; 13:25 * **25:15** Jweb' talent telponx iktza' twi' tk'u'j jun xjal oqal (100) aq'b'i. † **25:15** Kab'e' tmin aj tb'i talent telponx iktza' twi' tk'u'j jun xjal kawnaq (40) aq'b'i. ‡ **25:15** Jun talent telponx iktza' twi' tk'u'j jun xjal winqi' aq'b'i.

20 Tb'ay opon te aj ojetq tuq ky'ik tk'amo' te jweb' tmin b'ix oxik tq'apo' jweb'ky te tajaw b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Tat, yatz otzaj asi' jweb' tmin wetz b'ix ntzani junky jweb' aj ma'tx nk'uluj ganar tuky'i atumin.”
21 Ntons te tajaw oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Byenech awitza'. Yatz a'ich jun mosj b'an galan b'ix k'onti'l nkaj asi' tzan tqet ak'ulu' kyaqil aj ngan. Ajna'l tzan tpaj ma ak'uluj galan tuky'i jun tidi' nya'tx nim, ajna'l oxe'l nsi' yatz junky mas nim. Paq'ijlan wuky'i'l.”
22 Yaji opon te aq'unon aj ojetq tuq ky'ik tk'amo' kab'e' tmin b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Tat, yatz otzaj asi' kab'e' tmin wetz b'ix ajna'l ntzani kab'e'ky aj ma'tx nk'uluj ganar.”
23 Yaji te tajaw oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Byenech awitza'. Yatz a'ich jun mosj b'an galan b'ix k'onti'l nkaj asi' tzan tqet ak'ulu' kyaqil aj ngan. Ajna'l tzan tpaj ma ak'uluj galan tuky'i jun tidi' nya'tx nim, ajna'l oxe'l nsi' yatz junky mas nim. Paq'ijlan wuky'i'l.”*
24 Yaji, ya ma pon te aq'unon aj ojetq tuq ky'ik tk'amo' cha jun tmin, oxik tq'uma' te tajaw ikxjani: “Tat, wetz web'en tuq, yatz nb'antik awitza' kyaqil mer iktza' yatz agan, b'a'n tzan tjaw awin twitz awalj aj ja' k'onti'l nxhch'awan b'ix njaw awin aj ja' k'onti'l nchkyiton te ijaj.§
25 Astilji wetz inxob' awitz, wetz cha oqex nmuqu' te atumin tuj te tx'o'tx'. Per ntzani te atumin aj otzaj asi' wetz.”
26 Ntons te tajaw oxik tq'uma' ikxjani: “Yatz a'ich jun mosj aj nya'tx galan chnab'lin b'ix ky'aj a'ich. Qa yatz aweb'en tuq qa njaw win twitz awalj aj ja' k'onti'l nkyin'awan b'ix qa njaw win aj ja' k'onti'l nkyinkyiton,
27 ntons oxik-tal awin ch'in ntumin kyuky'i kye swal ky'exj, b'ix wetz aj txkyinmeltz'jik, ma'-tal nk'amoj te ntumin b'ix te ta'al tzan kye swal ky'exj.”
28 B'ix oxik tq'uma' ikxjani kye aj akyeqet tuq tzi: “Intel etin te jun tmin b'ix intxik esi' te aj at lajuj tetz.
29 Komo te aj nk'ulun tume'l tuky'i aj nxik si' tetz, yaji oxe'l si' mas tetz b'ix ikxji owokel nim tetz; per te aj k'onti'l nk'ulun tume'l tuky'i te aj nxik si' tetz, yaji owelal in kyaqil aj at tetz.*
30 B'ix te ja mosj aj k'onti'l tokenni, b'eyx intex etin jwer tuj te qlolj aj ja' ma tz'oq' b'ix ma qitx'itx'in txe' te'.”»*

Oj Stzaj Jwisy Kyajsik Kyaqil Amaq'

31 «Ntons, cha'oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuky'i nim nxhqitz'unal b'ix tuky'i nim wajwalil tzan nk'ulun mandad ti'j kyaqil b'ix kyuky'i kyaqil kye ángel, wetz okyinqtel wit'let tuj nwit'lel aj ja' okyink'uluyon mandad tuky'i nim wajwalil ti'j kyaqil.
32 Kyaqil kye xjal tuj kyaqil amaq' okye'okel chimo' nwitz, b'ix okye'elal npawa' txq'an kyi'j txq'anky, iktza' jun pastoriyon aj nkye'el tpawa' kye karner kyi'j kye chib.
33 Kye [aj galan xjal, kyetz okyeqtel nsi' tuj nmanq'ab' iktza' jun pastoriyon] nkyeqet tsi' kye karner tuj tb'anq'ab', b'ix kye [aj nya'tx galan xjal okyeqtel nsi' tuj nsurt iktza' jun pastoriyon] nkyeqet tsi' kye chib tuj tsurt.
34 Yaji [wetz] aj nkyink'ulun mandad ti'j kyaqil oxe'l nq'uma' kyuky'i kye aj akyeqet tuj nmanq'ab' ikxjani: “Qalan waq etetz aj ma'tx kxqet ky'iwla' tzan Ntat. Pe'ek'amon waq te etajwalil aj oje qet k'ulu' listar te etetz tzan te Qtata Dios atx aj tqetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx'.

---

* **25:23** Mat 25:21 § **25:24** Te yol k'onti'l telponx jun eleq' sinoke telponx jun xjal b'an list tzan tk'ulun ganar tmin. * **25:29** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; Mak 4:25; Luks 8:18; 19:26. * **25:30** Mat 22:13; Luks 13:28

35 Komo wetz owok wen twitz wa'ij, b'ix yaji etetz otzaj esi' nwe'; b'ix owok
wen twitz tzakjel, b'ix etetz otzaj esi' wuk'a'; wetz k'onti'l tuq ja' b'a'n tzan
nkaj, b'ix otzaj esi' jun nposad;
36 k'onti'l tuq nq'anaq, b'ix etetz otzaj esi' nq'anaq;* wetz inqet yab'tik, b'ix
etetz okxpon q'olb'el wetz; wetz inqex si' tuj pres, b'ix etetz okx'ul q'olb'el
wetz.”*
37 Ntons kye aj oje kye'ok galan-e' tuj twitz Qtata Dios otzajel kcha'o' ikxjani: “Tat, ¿janik'le oxhch'ok qena tuky'i wa'ij b'ix oxik qsi'na awe'? ¿Janik'le oxhch'ok qena tuky'i tzakjel, b'ix oxik qsi'na awuk'a'?
38 ¿Janik'le k'onti'l tuq ja' b'a'n tzan akaj, b'ix oxik qsi'na jun aposad? ¿B'ix
janik'le k'onti'l tuq aq'anaq b'ix oxik qsi'na aq'anaq?
39 ¿Janik'le yab'ich tuq qatzun atichqex tuq tuj pres, b'ix qetza oxwa'qna
q'olb'el yatz?”
40 Ntons [wetz] te twitzale' k'ulul mandad ti'j kyaqil owajel ntzaq'b'e' ikxjani: “Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil aj ek'uluj kyuky'i kye ja
k'o wermanni,† ntons wuky'i'l tuq n'ek'ulu' ikxji.”
41 Yaji oxe'l nq'uma' kyuky'i kye aj akyeqet tuj nsurt ikxjani: “Intel epawa'
waq etib' wi'j, etetz aj qanb'enb'aj etajsik; pex waq tuj te nim q'aq' aj k'onti'l
nqextzaj, aj k'ulumaj te Tajaw Choj b'ix kye ángel aj nkye'okslan tetz.
42 Komo wetz at tuq wa'ij wi'j, b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' nwe'; at tuq tzajk'aj
wi'j, b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' wuk'a';
43 wetz k'onti'l tuq ja' b'a'n tzan nkaj, b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' jun nposad;
k'onti'l tuq nq'anaq, b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' nq'anaq; wetz yab'in tuq b'ix
inqexten tuj pres, b'ix etetz k'onti'l okxpon q'olb'el wetz.”
44 Ntons kyetz otzajel kcha'o' ikxjani: “Tat, ¿janik'le oxhch'ok qena tuky'i
wa'ij b'ix tuky'i tzajk'aj, qatzun k'onti'l ja' tuq tzan akaj, qatzun k'onti'l
tuq aq'anaq, qatzun yab'ich tuqji, qatzun aj aqex si' tuj presji, b'ix k'onti'l
oxhch'ok qone'na?”
45 Ntons owajel ntzaq'b'e' kyetz ikxjani: “Wetz oxe'l nq'uma' etetz te
b'an'ax, kyaqil aj k'onti'l ek'uluj kyuky'i kye ja k'o [wermanni], ntons ax
k'onti'l ek'uluj wuky'i'l.”
46 Ntons kyetz okyexe'l aj ja' at xhcho'nal te jun-ele'x, per yatzun kye aj oje
kye'ok galan-e' tuj twitz Qtata Dios, kyetz oxe'l si' jun kyanq'in te jun-ele'x.»

26

Aj Kykaj Kye Xjal Ti'j Tzan Tjaw Ktzyu' Te Jesus
Mak 14:1-2; Luks 22:1-2; Wnch 11:45-53

1 Ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz
ikxjani:
2 «Komo etetz eteb'enky, tuj kab'e' q'ij ajna'l oky'el te ninq'ij Paskw.* B'ix [tuj
aj ninq'ijji, wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo' tzan nqet
klabi' twitz krus.»
3 Ntons, [tuj aj tyempji] kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal kxol kye aj
tijajil Israel owok kchimo' kyib' tuj tjay te Kaypas aj twitzale' pal.
4 Oqet kyb'isu' tzan tuq tjaw ktzyu' te Jesus per tuky'i jun tume'l nya'tx
galan tzan tuq tqet kykansa'.
5 Per okyq'umaj ikxjani: «Per mejor nya'tx tuj te ninq'ij, tzan k'on kyjaw
lab'un kye xjal.»

Aj Tqet Jiq'b'a' Jesus Tzan Jun Xuj

---

* **25:36** Ezq 18:7 * **25:36** Ebr 13:3 † **25:40** Ax: iktza' k'wa'l. * **26:2** Exo 12:1-27

6 Ntons, te Jesus atqet tuq tuj Betany, tuj tjay jun xjal tb'i Simon aj yab' tuq
tb'ay tuky'i lepr.
7 Ntons, opon laq'chet ti'j Jesus jun xuj b'ix eq'i' tuq titza' jun tal q'awub' aj
xtx'otx'al ab'j alabastr, b'ix te tk'ok'jal aj atqex tuq tuj b'an kar. Aj man tuq
atqet te Jesus ti'j te mes, te xuj oqet tqo' te tk'ok'jal tuj twi'.*
8 Kye txnaq'atz, ya ma tz'ok kye'e' kyetz, eb'ajjaw q'ojlik b'ix owaq'ik tzan
kyyolin ikxjani: «¿Tistil nqet txq'ela' kyaqil nini?*
9 B'a'n tuq tzan txik k'aylet b'an kar te jun onb'il-tal kye meb'a' xjal.»
10 Per te Jesus oxik xhcha'o' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz
nqet eyoli' ikxji ti'j ja xujni? Te aj ma'tx tk'uluj wi'jni, nini jun galan.
11 Kye meb'a' xjal okyeqtel tenkix exol,* yatzun wetz nlay kyinqet ten exol.
12 Te aj ma'tx tk'uluj ja xujni aj txqet tqo' te tk'ok'jal wi'j, ikxji tetz ma'tx
kyinqet tk'ulu' listar tzan nmuqet.*
13 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil aj ja' oxe'l
pakb'a' te tpakb'alil titza' te Qtata Dios nkolon qi'j, ax oxe'l q'umlet ti'j te aj
ma'tx tk'uluj ja xujni tzan stzaj na'o' tetz.»*

Aj Tjaw Meltz'jik Te Juds Ti'j Te Jesus
Mak 14:10-11; Luks 22:3-6

14 Ntons, jun aj kxol kye kykab'lajujil txnaq'atz te Jesus, aj tb'i Judas
Iskaryot, tetz oxwa'q yoliyon kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil.
15 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tidi' otzajel esi' wetz tzan txik nq'apo' te
Jesus tuj eq'ab'?» Ntons kyetz ekaj ti'j tzan txik ksi' lajuj tuj kawnaq (30) tmin
xtx'otx'al plat.*
16 B'eyx tuj aj q'ijji te Juds njoyon tuq tume'l titza' tzan txik tq'apo' te Jesus
tuj kyq'ab'.

Aj Twa'an Te Jesus Kyuky'i Txnaq'atz Ti'j Te Ninq'ij Paskw
Mak 14:12-25; Luks 22:7-13; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

17 Ntons, tuj tb'ay q'ij ti'j te ninq'ij oj kywa'an te wab'j aj k'onti'l malsb'il tuj,
kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Ja' agan tzan
tqet jk'ulu' kyaqil tzan awa'an ti'j te q'ij Paskw?»
18 Tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj te amaq' tuj tjay ja xjalni
b'ix oxe'l eq'uma' tetz ikxjani: "Te xnaq'tzon ma tzaj tq'uma' ikxjani: 'Ch'inky
tpon or wetz b'ix kyinpon ajay kyuky'i kye nxnaq'atz tzan nwa'an junx
kyuky'i'l ti'j te ninq'ij Paskw.' "»
19 Ntons kye txnaq'atz oqet kyk'ulu' iktza'x tuq te Jesus ojetq xik tq'uma',
b'ix oqet kyk'ulu' kyaqil tzan kywa'an ti'j te ninq'ij Paskw.
20 Ntons, ya ma qoqet yupan, te Jesus wit'lik tuq ti'j mes junx kyuky'i kye
kykab'lajujil txnaq'atz.
21 B'ix man tuq nkyewa'an, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma'
etetz te b'an'ax, jun aj exol etetz ojawel meltz'jik wi'j.»
22 Ntons kyetz oje kyeb'isun, b'ix junjunchaq e'aq'ik tzan kcha'on tuky'i'l
ikxjani: «¿Tat, a'in petzun wetz?»
23 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Jun te etetz aj nqex tmu'u' twe' junx
wuky'i'l tuj te laq,* aji tetz te aj ojawel meltz'jik wi'j.
24 [Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oky'elkix wi'j kyaqil aj ntq'uma' te
Tu'jal Dios. ¡Per last te aj ojawel meltz'jik wi'j! ¡Mejor-tal k'onti'l owitz'jik!»

---

* **26:7** Luks 7:37-38; Wnch 12:3 * **26:8** Wnch 12:4-6 * **26:11** Deu 15:11 * **26:12** Wnch 12:7-8
* **26:13** Mak 14:9 * **26:15** Zac 11:12 * **26:23** Sal 41:9

25 Ntons te Juds aj ojawel tuq meltz'jik ti'j oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tat,
a'in petzun wetz?» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «A'ichx ma'tx tzaj
q'uman tetz.»
26 Aj man tuq nkyewa'an, te Jesus ojaw stzyu' te wab'j tuj tq'ab' b'ix ya
ma xik tsi' pixon te Qtata Dios, oqet tky'iwla', oqet tpedasi' b'ix oxik tsi' kye
txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Pe'ewa'an waq. Te ntzani te nchi'jel.»
27 Yaji ojaw stzyu' tuj tq'ab' jun uk'b'il b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios,
oky'ik tsi' te uk'b'il kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etuk'an
waq ekyaqil ti'j ja uk'b'ilni,
28 tzan tpaj ntzani te nchiky'el aj telponx b'an'ax te tume'l ak'a'j aj man nkaj
tq'uma' [Qtata Dios], te nchiky'el aj owelal oj nkamik tzan tqet najsa' kchoj
ky'ila'j xjal.*
29 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, wetz ya nlay xik wuk'a' te ta'al ub, max oj
txik wuk'a' junky'el junx etuky'i'l oj kykaj kyaqil tuj tq'ab' Ntat.»

Aj Txik Tq'uma' Te Jesus Kkyaqil Kye Txnaq'atz Okajel Tuq Kykola' Tetz
Mak 14:26-31; Luks 22:31-34; Wnch 13:36-38

30 Yaji ya ma xik kyb'itza' jun b'itz, eb'ajxik twi' witz aj tb'i witz Olib.
31 B'ix te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ekyaqil etetz ja aq'b'ilni okyinka-
jel ekola'. Komo ikxji nyolin tuj te Tu'jal Qtata Dios: "Oqtel nkansa' te
pastoriyon b'ix kye talo' okye'elal slab'e'."*
32 Per oj njaw anq'in, wetz okyinxe'l tuj Galiley tb'ayon ewitz etetz.»*
33 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Anke kyaqil ochkajel kykola', per
wetz nlay chkaj nkola'.»
34 Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz te b'an'ax,
yatz ja aq'b'il ntzani mina' tuq tjaw oq' te to'k, yatz oxmaj ojetq qet awewa'
qa awotzqimin.»
35 Per yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qa wetz presis tzan nkamik junx
awuky'i'l, wetz nlay qet wewa' qa wotzqimich.» B'ix kkyaqil kye txq'anky
txnaq'atz okyq'umaj ikxji.

Aj Txnaq'tzan Te Jesus Tuj Jetzemani
Mak 14:32-42; Luks 22:39-46

36 Ntons yaji te Jesus oxik kyuky'i txnaq'atz tuj jun luwar Jetzemani tb'i
b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'ekajten etetz tzani b'ix wetz ma kyinxik
xnaq'tzon txini.»
37 Ntons eb'ajxik tin tuky'i'l, te Xhpe'y b'ix kye kykab'il tk'ajol Sebedey* b'ix
te Jesus owaq'ik tzan tb'isun b'ix b'an ncho'on tuq tanim.
38 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz nna'o' tuj wanim jun b'is iktza' ch'inky
nkamik. Pe'ekajten etetz tzani b'ix pe'eten itz'oj wuky'i'l.»
39 Yaji te Jesus oxik ch'inky ikxjani b'ix oqet mejlet tuky'i tajsik twitz max
twitz tx'o'tx' b'ix owaq'ik tzan txnaq'tzan, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qa yatz
agan, kyin'el akolo' ch'in ti'j te ja nya'tx galan aj oky'el wi'jni, per k'onti'l tzan
tb'antik iktza' wetz ngan sinoke a'ox iktza' yatz agan.»
40 Yaji omeltz'jik aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz b'ix etzaj tkamb'a' nkye-
witan tuq, b'ix oxik tq'uma' tuky'i te Xhpe'y ikxjani: «¿K'onti'l ma etipaj ni jun
or tzan eten itz'oj junx wuky'i'l?

---

* **26:28** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 * **26:31** Zac 13:7 * **26:32** Mat 28:16 * **26:37** Wa'nch b'ix Jacobo.

41 Pe'eten waq list b'ix pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eqet tz'aqik. Etetz tuj
etanim egan tzan ek'ulun te galan, yatzun tuky'i te echi'jel nya'tx jwert a'ix
[tzan ek'ulun ikxji].»†
42 Yaji oxik junky'el tka'mjji'n-el xnaq'tzon b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Tat, qa nlay b'antik tzan tel te ja xhcho'nalni sinoke oky'elkix wi'j, ntons
intb'antik iktza' yatz agan.»
43 Ya ma meltz'jik, etzaj tk'ulb'a' junky'el kye txnaq'atz ojetq tuq kyewitan
tzan tpaj b'an nkyexnakwin tuq tzan te kywatl.
44 Ntons ekaj tsi' b'ix oxik junky'el toxmajji'n-el xnaq'tzon, b'ix oxik tq'uma'
junky'el te tyol iktza'x ojetq tuq xik tq'uma' tb'ay.
45 Ntons ometz'jik junky'el aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz b'ix oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, tzunx nkxwitan b'ix nkx'ojlan? Ma'tx pon
or te [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye
joyol choj.
46 Kare waq, sek' ejaw wa'let, ch'inky tul te aj ma'tx jaw meltz'jik wi'j.»

Aj Tjaw Tzyu' Te Jesus
Mak 14:43-50; Luks 22:47-53; Wnch 18:2-11

47 Tzunx tuq nyolin te Jesus aj tpon te Juds, jun aj kxol tuq kye kykab'lajujil
txnaq'atz, kyuky'i ky'ila'j xjal aj eq'i' tuq kymachit aj q'ojb'il b'ix ktze'.
Lajome' tuq tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye tijxjal kxol kye aj tijajil
Israel.
48 Te Juds aj ojaw meltz'jik ti'j Jesus, tetz ojetq tuq xik tq'uma' kyetz jun
tume'l titza' tuq owelal kyniky' ti'j, ojetq tuq xik tq'uma' kyetz ikxjani: «Aj
wetz oxe'l nlima' iktza' jun wamiw,‡ atzunji, b'ix ojawel etzyu'.»
49 Ikxji ya ma tz'ok laq'chet ti'j Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon,
nkyinliman te yatz.» B'ix owel stz'ub'a'.
50 Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wajyol, k'uluj kyaqil aj ma tzul
ak'ulu'tz.» Ntons e'ok laq'chet ti'j Jesus, e'ok lab'un ti'j b'ix ojaw ktzyu'.
51 Ntons jun kxol kye aj akyeqet tuq tuky'i Jesus ojatz tin tmachit tuj tjay
b'ix owel xtx'emu' jun txkyin te tmos te twitzale' pal.
52 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intqex ak'u'u' te amachit tuj tjay.
Kyaqil xjal aj nkyeq'ojin tuky'i machit kansb'il ax tuky'i te' machit kansb'il
okyekamel.
53 ¿Ti'tzun k'onti'l aweb'en qa wetz b'a'n tzan txik nqani' tuky'i Ntat, b'ix tetz
b'a'n tzan stzaj tlajo' [te kolol wetz] b'eyx ajna'l b'an ky'ila'j ángel aj k'onti'l
nb'antik kyajlet?§
54 Per qa ikxji-wit, ¿titza' opoyon aj ntq'uma' te Tu'jal Dios aj a tgan tzan
tky'ik wi'j?»
55 B'eyxnajji te Jesus oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Tistil etetz ma'tx kx'ul
tuky'i emachit kansb'il b'ix tuky'i etze' tzan njaw etzyu' iktza' wetz a'in jun
eleq'?* Kyaqil q'ij wetz nkyinqet tuq wit'let tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
xnaq'tzal kye xjal b'ix k'onti'l injaw etzyu' tzi.*
56 Per kyaqil ntzani nky'ik tzan tponkix te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol
Dios oqtxi'.» Ntons kkyaqil kye txnaq'atz okaj kykola' b'ix eb'aj'oqik.*

---

† **26:41** Ax: Etetz tuj etanim egan tzan eten jwert, per tzan tpaj joyol choj a'ix, nya'tx jwert atix tzan etipan; Mak 14:38; Chaw 1:14. ‡ **26:48** Ax: owelal ntz'ub'a'. § **26:53** Ax: kab'lajuj b'uch'uj aj lejyon. Jun lejyon jun b'uch'uj waqaq mil (6000) soldadchaq junjun. Kyi te Jesus ikxji tzan telponx iktza' jun b'uch'uj kolol tetz aj nlay b'antik tzan kyqet tzan junky. * **26:55** Mak 14:48-49; Luks 22:52-53 * **26:55** Luks 19:47; 21:37 * **26:56** Mak 14:50-52; Wnch 18:8

Aj Tpon Eq'i' Te Jesus Kywitz Kye Aj Nim Kyajwalil
Mak 14:53-65; Luks 22:54-71; Wnch 18:12-24

57 Yaji kye aj ojetq tuq jaw ktzyu' te Jesus oxik kyeq'i' tjay Kaypas, aj
twitzale' pal, b'ix tzi chimo' kyib' tuq kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye tijxjal
kxol kye aj tijajil Israel.
58 Yatzun te Xhpe'y owok lapet kyi'j laq'chikx ch'in, b'ix opon max tzijay
tjay te twitzale' pal. Tzi oqet wit'let kyuky'i kye aj xb'uqil te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios, tzan tok ten tuq tidi' oky'el.
59 Kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal aj at nim kyajwalil, kyetz
nkyejoyon tuq xjal tzan kyyolin jun til te Jesus anke nya'tx b'an'ax, per tzan
tuq txik kyq'apo' tzan tqet kansa'.
60 Per k'onti'l owoknoj jun tidi' kyitza' anke ky'ila'j xjal oxik kyq'uma'
tidi'chq til aj nya'tx tuq b'anax. Yaji eb'ajpon kab'e'ky
61 b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Ja xjal ntzani oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz
b'a'n tzan tqet nxitu' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix b'a'n tzan tjaw nk'ulu'
junky'el tuj oxe q'ij."»*
62 Ntons te twitzale' pal ojaw wa'let b'ix oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani:
«¿Ti'tzun nlay tz'ajtz atzaq'b'e' ch'inwt? ¿Tidi' kyaqil aj nkyq'uma'ni?»
63 Per te Jesus k'onti'l tidi' otq'umaj. Ntons te twitzale' pal oxik tq'uma' tetz
ikxjani: «Nxik nk'ulu' mandad te yatz tzan tjatz aq'uma' te b'an'ax tuky'i tb'i
te Qtata Dios aj itz'oj; instzaj aq'uma' qa a'ich yatz te Koloyon Aj Q'umankaj
Oqtxi', aj Tk'wa'al Qtata Dios.»
64 Yaji te Jesus owaj tq'uma' tetz ikxjani: «[B'an'ax a'in] iktza'x ma'tx tzaj
aq'uma'ni. B'ix wetz oxe'l nq'uma' etetz, okyinxe'l ete'e' [wetz] te Ichan Aj
Tk'wa'al Dios [a'in] wit'likin tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios aj at nim tajwalil, b'ix
okyinxe'l ete'e' oj ntzaj txeka'j tuj muj.»*
65 Ntons te twitzale' pal owel tlaqu' tq'anaqx ti'j,* [tzan tqet tyek'u' tq'oj ti'j
tyol Jesus], b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¡Nxmayin ti'j Qtata Dios! ¿Tistil owokel
qcha'o' txq'anky xjal tzan stzaj kyq'uma' til? Etetz ma'tx stz'ok echa'o' tetz
nxmayin ti'j Qtata Dios.
66 ¿Titza' etetz tuj enab'l?» Yaji kye xjal owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «¡Tmeres
tzan tnaj!»*
67 Ntons e'aq'ik tzan tox ktzub'a' tuj twitz b'ix oqetb'aj kytink'a'. Junjunky
owok kyloqtza' tq'o'tx,*
68 b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Yatz aj a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj
Oqtxi' [kyi], pakanonchaq ti'j ab'l ma tz'ok b'ujun te yatz.»

Aj Txik Tq'uma' Xhpe'y K'onti'l Tuq Totzqi' Te Jesus
Mak 14:66-72; Luks 22:55-62; Wnch 18:15-27

69 Ntons, te Xhpe'y wit'lik tuq jwer tzijay. Yaji tzaj te jun kryad, owok
laq'chet ti'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ax yatz ajunich tuq tuky'i Jesus aj
Galiley.»
70 Per te Xhpe'y oqet tewa' kywitz kyaqil, oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l
web'en tidi' aj n'aq'uma'ni.»
71 Yaji oxik te Xhpe'y stzi' te lamel b'ix junky xjal oxik te'e' b'ix oxik tq'uma'
kye txq'anky ikxjani: «Aj xjal nini, tetz ajun tuq tuky'i Jesus aj Nasaret.»
72 Junky'el te Xhpe'y oqet tewa' b'ix oxik tsi' tjurament. «Wetz k'onti'l
wotzqi' aj xjal nini.»

---

* **26:61** Wnch 2:19 * **26:64** Dan 7:13 * **26:65** Owel tlaqu' tq'anaqx ti'j tzan tqet tyek'u' nya'tx dyakwerd tuq tuky'i tyol Jesus, tetz tuj tnab'l tyol te Jesus b'an nya'tx galan tuj twitz Qtata Dios. * **26:66** Lev 24:15-16 * **26:67** Isa 50:6

73 Mas yaj ch'inky, kye aj akyeqet tuq tzi eb'aj'ok laq'chet ti'j te Xhpe'y b'ix
oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «B'an'ax yatz a'ich jun kxol kye aj lapike' tuq ti'j,
komo tzan tpaj titza' yatz chyolin n'el qniky' awi'j.»
74 Ntons tetz owaq'ik tzan tqanb'en b'ix tzan txik tq'uma' tjurament, b'ix
oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l wotzqi' aj xjal ni'n.» B'eyxnajji ojaw oq'
jun to'k.
75 Ntons te Xhpe'y otzaj tiktz'an ti'j tanim aj ojetq tuq xik q'uma' tetz
tzan Jesus: «Aj mina' tuq tjaw oq' te to'k ojetq tuq qet awewa' oxmaj qa
awotzqimin.» Yaji te Xhpe'y owetz tuj aj luwarji b'ix owokten oq'el tuky'i
nim xhcho'nal tuj tanim.

27

Aj Txik Q'apo' Jesus Tuj Tq'ab' Te Pilat
Mak 15:1; Luks 23:1-2; Wnch 18:28-32

1 Ya ma qojaw saqxikan, kkyaqil kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal
aj nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel, kyetz owok kchimo' kyib' tzan tqet
kyb'isu' titza' tzan tqet kansa' te Jesus.
2 Oxik kyk'alo' b'ix oxik kyq'apo' tuj tq'ab' te Pilat aj k'ulul mandad.

Aj Tkamik Te Judas Iskaryot

3 Ntons, yatzun te Juds aj ojaw meltz'jik ti'j Jesus, ya ma tz'ok ten ojetq tuq
xik kyq'uma' tzan tkamik te Jesus, yaji otzaj tna'onky tetz b'ix owaj tswa'
junky'el te lajuj tuj kawnaq (30) tmin xtx'otx'al plat kyuky'i kye pal aj nim
kyajwalil b'ix kye tijxjal.
4 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz ma'tx kyinjoyon choj, ma'tx xik nq'apo'
tzan tqet kansa' jun xjal aj k'onti'l tpaj.» Per yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani:
«¿Qetza tidi' qoklen? ¡Te nini a'ichx ma' chqet b'isun tetz!»
5 Ntons te Juds oxik tslab'u' te tmin tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios,* b'ix
yaji owex tzi, oxik b'ix ojaw tyob'a' tib'.
6 Yaji kye pal aj nim kyajwalil ojaw kchimo' te tmin b'ix okyq'umaj ikjani:
«Xjan qa oqtex qsi' ja tminni tuj te tqatel tmin te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tzan
tpaj ja ntzani twi' tkamlen jun xjal.»
7 Ntons ya ma qet kyb'isu' ti'j, owoken kyitza' tzan tqet kyloq'o' jun tx'o'tx'
aj tb'i "Te Xtx'o'otx' te Tz'aqol," tzan tuq token te tx'o'tx' te jun luwar aj ja' tzan
kyqex muqu' kye aj laq'chik xjal aj okyekamel tzi.
8 Astilji te aj tx'o'tx'ji tzunx ajna'l tb'i "Te Tx'o'tx' Telel Kyik'."*
9 Ikxji oponkix iktza'x otq'umaj te Jeremiy aj yolil tyol Dios oqtxi': "Ojaw
ktzyu' te lajuj tuj kawnaq (30) tmin xtx'otx'al plat, te twib'en te aj ojetq tuq
tz'ok ksi' kye aj tijajil Israel.
10 Tuky'i aj tminji okaj kyloq'o' te tx'o'tx' aj tb'i Te Xtx'o'otx' te Tz'aqol,
iktza'x otzaj tk'ulu' mandad te Qajawil te wetz."*

Aj Tpon In Jesus Twitz Te Pilat
Mak 15:2-20; Luks 23:3-25; Wnch 18:33-19:16

11 Ntons te Jesus atqet tuq twitz te k'ulul mandad b'ix te k'ulul mandad
oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatz te Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j
kye aj tijajil Israel?» Yaji oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Ikxji iktza'x ma'tx tzaj
aq'uma'ni.»
12 Ntons kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal nxik tuq kyq'uma' til te
Jesus, per tetz k'onti'l tuq tidi' ntq'uma'.

---

* **27:5** Zac 11:12-13 * **27:8** Kya 1:18-19 * **27:10** Jer 32:6-15

13 Astilji te Pilat oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l n'acha'o' aj ntzaj
kyq'uma' awi'j yatzni?»
14 Per te Jesus k'onti'l owaj stzaq'b'e' ch'inwt, astilji te k'ulul mandad tetz
oje lab'an.
15 Ntons, tuj te ninq'ij, te k'ulul mandad naq'ik tuq tzan txik stzoqpi' jun aj
pres, aj kygan tuq kye xjal.
16 Ntons at tuq jun aj pres b'an cha'o' tuq ti'j tzan xjal, tb'i Barabas.
17 Aj chimo' tuq kyib' tzi, te Pilat oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Ab'l egan
etetz tzan txik ntzoqpi'? ¿Egan pe' tzan txik ntzoqpi' te Barabas qatzun te
Jesus aj n'eq'uma' te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'ji?»
18 [Oxik tq'uma' ikxjani] tzan tpaj ojetq tuq tz'el tniky', oxik q'apo' tuj tq'ab'
tzan tpaj cha nkye'ek'awin tuq ti'j.*
19 Aj man tuq wit'liqet te Pilat tuj tdespach. Te txu'jel oxik tlajo' jun
q'umaltetz tuky'i'l ikxjani: «K'on tz'ox asamo' awib' tuky'i ja xjalni, tetz
k'onti'l til, b'ix nim nkyinb'isun tzan tpaj jun nwitzik' ti'j tetz ma'in qonik'an.»
20 Per kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal aj nim kyajwalil, kyetz oxik
kykub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan txik kyqani' tuky'i te k'ulul mandad tzan txik
stzoqpi' tuq te Barabas b'ix tzan tqet kansa' tuq te Jesus.
21 Yaji te k'ulul mandad oxik xhcha'o' junky'el kyetz ikxjani: «¿Ab'l jun te
kyetz egan tzan txik ntzoqpi'?» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «¡Te Barabas!»
kyekyi.
22 Yaji te Pilat oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' nk'ulu'tz tuky'i te Jesus aj
n'ok q'uma' te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'?» Yaji kkyaqil owajtz ktzaq'b'e'
ikxjani: «¡Intqet klablet ti'j krus!»
23 Yaji te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tidi' te nya'tx galan aj ma'tx
tk'uluj?» Per kkyaqil kyetz eb'ajjaw siky'in junky'el kongan ikxjani: «¡Intqet
klablet ti'j krus!»
24 Ya ma tz'ok ten te Pilat, k'onti'l tuq n'ok ksi' kywi' ti'j, sinoke cha mas
tuq nkyejaw lab'un, ntons tetz owel xtx'ajo' tq'ab' kywitz kkyaqil aj telponx
k'onti'l tuq tetz tpaj, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l web'en qa ma
kamik ja xjal ntzani aj k'onti'l tpaj. A'ix etetz e'el tetz.»
25 Kkyaqil kye xjal owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza b'ix kye jk'wa'alna a'o'na
e'el tetz qa ma kamik.»
26 Ntons te Pilat okaj stzoqpi' te Barabas b'ix ya ma qet jub'cha' te Jesus,
oxik tq'apo' [tuj kyq'ab' kye soldad] tzan tuq tqet kyklabi' twitz krus.
27 Ntons kye soldad aj nkye'aq'unan tuq te k'ulul mandad oxik kyin te Jesus
tuj kyjayx b'ix kyuky'i kyaqil kye txq'anky soldad owok kchimo' kyib' ti'j.
28 Owel kyin te tq'anaq b'ix owok ksi' junky tq'anaq xluj b'ix kyaq teb'l
[iktza' tq'anaq jun twitzale' k'ulul mandad]
29 b'ix ojax ksi' tuj twi' jun koron xpatx'i' pur ky'i'x tuq b'ix oxik ksi' jun
tze' su'an tuj tb'anq'ab'. Yaji eb'ajqet mejlet twitz, nkyexmayin tuq ti'j, oxik
tq'uma' ikxjani: «¡Je'ky tat, yatz te Twitzale' K'ulul Mandad kxol kye aj Tijajil
Israel!»
30 B'ix ax n'ok tuq ktzub'a' ti'j b'ix tuky'ixkix te tze' n'ok tuq kymaju' ti'j twi'.
31 Ya ma tz'ok kxmayi' ikxji, owel kyin te tq'anaq kyaq teb'l, b'ix owok ksi'
te tq'anaqx b'ix oxik kyeq'i' tzan tuq tqet kyklabi' twitz krus.

Aj Tqet Klabi' Te Jesus Twitz Krus
Mak 15:21-41; Luks 23:26-49; Wnch 19:17-30

32 Aj ikja'n tuq kxik, owok kyk'ulb'a' jun xjal tb'i Simon, aj Siren tuq, b'ix
oxik kyin alajwers tzan txik tiqa' tuq tkurus te Jesus.

* **27:18** Mak 15:9-10

33 Ntons, eb'ajpon tuj jun luwar aj tb'i Gólgota, aj tb'i telponx iktza' “Te
Tb'aqil Twi' Xjal.”
34 Yaji oxik ksi' te Jesus jun tuk'a' ta'al ub samo' tuq tuky'i jun k'ul yel tb'i,
per te Jesus ya ma xik tniky'b'e', ya k'onti'l oxik tuk'a'.
35 Ya ma tz'ok kyklabi' twitz krus, kye soldad oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j
tq'anaq aber ab'l tuq oxe'l eq'in tetz.*
36 Yaji eb'ajqet wit'let tzi tzan tqet tuq kxb'uqi'.
37 B'ix jawnaq tuj twi' owok ksi' jun yol aj nyolin tistil tuq ojetq tz'ok klabi',
nyolin tuq ikxjani: Aj ntzani te Jesus te twitzale' k'ulul mandad kxol kye aj
tijajil Israel.
38 B'ix ax tuky'i'l tetz e'ok klabi' twitz krus kab'e' eleq', jun owok klabi' ti'j
jun krus tuj tb'anq'ab' b'ix junky ti'j junky krus tuj tsurt.
39 Kye xjal aj nkyeky'ik tuq tzi nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j, njaw tuq
kyyak'u' kywi'*
40 b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Yatz oxik aq'uma' b'a'n tzan tqet axitu'
te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix yaji tzan tjaw ak'ulu' junky'el tuj toxi'n q'ij,*
ajna'l pakolonx awib'x najji. ¡Qa yatz a'ich Tk'wa'al Dios,* paqetz ti'j te krus
najji!»
41 B'ix ax tuq kye aj pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye
tijxjal kxol kye aj tijajil Israel, kyetz nkyq'uma' tuq ikxjani:
42 «Tetz okolon kyi'j txq'anky per ti'jx tetz k'onti'l nb'antik tzan tkolon. [Qa
b'an'ax] tetz te twitzale' k'ulul mandad qi'j qetz aj tijajil Israel a'o', ntons
intqetznajji b'ix ikxji oqo'okslayon ti'j.
43 Tetz wit'lik tk'u'j ti'j Qtata Dios, ntons intkolonnajji te Qtata Dios ti'j, qa
b'an'ax te Qtat nqet tgani' tetz. ¿K'onti'l petzun otzaj tq'uma' qa tetz aji te
Tk'wa'al Dios?»*
44 B'ix ax tuq kye eleq' aj klabime' tuq tzi tuky'i'l, kyetz nkye'ilin tuq ti'j.
45 Ntons, atx aj man tuq chijq'ij ato' max aj ojetq qopon te toxi' or te qale',
kyaqil te twitz tx'o'tx' owok b'an qlolj.
46 B'eyx tuj aj orji te Jesus ojaw siky'in kongan ikxjani: «Eli, Eli ¿lama
sabaktani?» Te nini telponx “Tata Dios, Tata Dios, ¿tistil ma'tx kyinkaj
akola'?”*
47 Junjun kye aj akyeqet tuq tzi oxik kcha'o' te aj oxik tq'uma' b'ix okyyolij
ikxjani: «Tetz nq'olb'en ti'j Eliys aj tlajen Dios oqtxi'.»
48 Yaji jun te kyetz oxik naj oqelan joyol jun esponj, b'ix oqex tmu'u' tuj
minagr b'ix oqet tk'alo' twi' jun su'an b'ix owok tlaq'b'a' tuj stzi' te Jesus tzan
tuq txik stz'ub'a'.*
49 Per kye junjunky okyq'umaj ikxjani: «Qaltetzchaq, aber qa tzul te Eliys
koloyon ti'j.»
50 Yaji te Jesus ojaw siky'in junky'el kongan b'ix yaji okamik.*
51 Tuj aj ratji te nim mant [pawb'il]* tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios oqet
laqik nink'ajchaq, otzaj max twi' max twitz tx'o'tx',
52 b'ix oky'ik jun kab'junab' b'ix kye nim ab'j eb'ajqet kab'in b'ix kye
pantyon ejaqet, b'ix ky'ila'j qerman* aj ojetq tuq kyekamik eb'ajjaw anq'in
junky'el.

---

* **27:35** Sal 22:18 * **27:39** Sal 109:25 * **27:40** Mat 26:61 * **27:40** Mat 16:16; Wnch 1:34; 10:34-36
* **27:43** Sal 22:8 * **27:46** Sal 22:1 * **27:48** Sal 69:21 * **27:50** Luks 23:46 * **27:51** Exo 26:31-33
* **27:52** Ax: ky'ila'j xjal aj pawame' tuq te Qtata Dios.

53 Eb'aj'etz tuj kypantyon b'ix ya ma jaw anq'in te Jesus [tuj toxi' q'ij], kyetz
eb'aj'ox tuj te [Jerusalen], aj amaq' aj pawa' te Qtata Dios, b'ix tzi e'ok e'e' tzan
ky'ila'j xjal.
54 B'ix yatzun te k'ulul mandad kye soldad b'ix kyaqil kye soldad aj akyeqet
tuq tzi nkyexb'uqin tuq te Jesus, kyetz ya ma xik kyen te kab'junab' b'ix
kyaqil aj nky'ik tuq, kyetz eb'ajxob' nim b'ix okyq'umaj ikxjani: «¡B'an'ax te
ja ichanni, tetz aji tuq Tk'wa'al Dios!»
55 Ntons, akyeqet tuq tzi laq'chik ch'in ky'ila'j xuj nxik tuq kyka'yi', kyetz
ojetq tuq kyetzaj lapet ti'j Jesus max Galiley tzan kyonen tuky'i'l.*
56 Kxol kyetz atqet tuq te Liy aj Magdála, ax te Liy aj tnan te Jacobo† b'ix te
Chep, b'ix ax atqet tuq tzi te tnan kye tk'ajol Sebedey.*

Aj Tox Muqu' Te Jesus
Mak 15:42-47; Luks 23:50-56; Wnch 19:38-42

57 Ntons, ya aj ch'inky tuq jqet yupan, opon jun q'inon xjal aj Arimatey,
Chep tb'i, b'ix ax tetz ojetq tuq tz'oksłan ti'j Jesus.
58 Te Chep oxwa'q tuky'i Pilat b'ix oxik tqani' permis tzan tuq tox tmuqu' te
Jesus. Ntons te Pilat oxik tk'ulu' mandad tzan tuq txik q'apo' tetz.
59 Ntons te Chep oqetz tin te txlimal b'ix owox tb'atz'o' tuj jun sabl b'an saq,
60 b'ix owox tsi' tuj jun muqb'il anim aj man ak'a'j tuq tuj jun peky tujx
xtx'o'otx'. Yaji okaj xtxayi' stzi' te jul tuky'i jun ma chman ab'j b'ix owaj.
61 B'ix te Liy aj Magdála b'ix te junky Liy wit'like' tuq twitz te jul.
62 Yaji tuj junky iwitq, tuj te q'ij ojla'mj, kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj
b'uch'uj Parisey, kyetz owok kchimo' kyib' tuky'i Pilat,
63 b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qetza ma tzaj qna'o'na, aj tzunx tuq
itz'oj te aj ma sq'o'l, tetz oxik tq'uma' oj tky'ik tuq oxe q'ij tkamlen, ojawel tuq
anq'in junky'el.*
64 Astilji intxik ak'ulu' mandad tzan tqet xb'uqi' te muqb'il anim max oj
tky'ik te oxe q'ij. Kebal kypon kye txnaq'atz chukaq'b'il elq'al txlimal b'ix
ikxji oxe'l kyq'uma' kyuky'i kye xjal ma'tx jaw anq'in. Ikxji te aj mentirji mas-
tal b'an nim twitz te tb'ay.»
65 Ntons te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik etin txq'an soldad. Pex
waq, intqet kxb'uqi' te muqb'il anim b'an byenech.»
66 Ntons kyetz eb'ajxik b'ix oqet kyk'ulu' byenech te ab'j stzi' te jul tlamelul
te muqb'il anim b'ix owok ksi' jun techa'l ti'j‡ b'ix ekaj ksi' tzi kye soldad
xb'uqil tetz.

28

Aj Tjaw Anq'in Te Jesus
Mak 16:1-8; Luks 24:1-12; Wnch 20:1-10

1 Ya ma ky'ik te q'ij ojla'mj, aj ikja'n tuq stzaj txeka'j tuj te tb'ay q'ij tuj aj
samanji, te Liy aj Magdála b'ix te junky Liy eb'ajxik e'el te muqb'il anim.
2 Yaji derepent otzaj jun kab'junab' b'an jwert tzan tpaj jun ángel aj lajo'
tzan Qajawil oqetz tuj ka'j b'ix owok laq'chet ti'j te muqb'il anim b'ix owel
tpelq'u' te ab'j stzi' b'ix oqet wit'let tajsik te ab'j.
3 Te ángel [b'an ntxaqtxon tuq] iktza' jun xhliky'lika'j b'ix te tq'anaq b'an
saq tuq iktza' te saqsb'aqon.

---

* **27:55** Luks 8:2-3 † **27:56** Ax: Chaw. * **27:56** Mak 15:40 * **27:63** Mat 16:21; 17:23; 20:19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luks 9:22; 18:31-33 ‡ **27:66** Te techa'l n'oken tuq tzan k'on tyak'jik te tlamelul ewj tzan tel elq'a' jun tidi' txini.

4 Ya ma xik kye'e' kye soldad te ángel, kyetz oje kyelu'lun tzan kxob'al, b'eyx
owaj eq'i' kynab'l.*
5 Yaji te ángel oxik tq'uma' kyuky'i'l kye xuj ikxjani: «K'on kxob'. Wetz
web'en etetz nkxjoyon ti'j Jesus aj owok klabi' twitz krus.
6 Tetz k'onti'l atqet tzani sinoke ma'tx jaw anq'in iktza'x otq'umaj. Qalan
waq e'el tetz aj ja' oqet si'.
7 Pex waq kare, b'ix intxik eq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: "Ma'tx jaw anq'in
b'ix opoyon tuj Galiley tb'ay ewitz etetz, b'ix tzi owokel eten." Tzaj eten, ma'tx
xik nq'uma' etetz.»
8 Ntons, kye xuj b'eyxnajji eb'aj'ex kare tzi, per tuky'i kxob'al b'ix nkyecha-
laj tuq, b'ix eb'ajxik oqelan q'umal te tpakb'alil kyuky'i kye txnaq'atz.
9 Derepent tjaw kanet te Jesus kywitz b'ix exik tlima'. «¡Je'ky!» B'ix kyetz
eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix eqet mejlet twitz max txetoq, otzaj kchele' kye toq
b'ix ena'on tetz.
10 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxob'. Pex waq q'umal kyuky'i
kye werman tzan kypon tuj Galiley b'ix tzi okyin'okel kyen.»

Tidi' Oxik Kyq'uma' Kye Soldad

11 Ntons aj man tuq ikja'n kyaj kye xuj, junjun soldad aj nkyexb'uqin tuq
eb'ajxik tuj te amaq' b'ix oxik kyq'uma' kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil
kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.
12 Ntons kye pal aj nim kyajwalil eb'ajxwa'q yoliyon kyuky'i kye tijxjal aj
nim kyajwalil tzan tuq kykawlan kyuky'i'l. Yaji oxik ksi' nim tmin kyuky'i
kye soldad
13 b'ix oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz intxik eq'uma' ikxjani: "Qonik'an
aj man tuq nqowitan, kye txnaq'atz eb'ajpon b'ix oxik kyelq'a' te txlimal."
14 B'ix qa te k'ulul mandad owokel xhcha'o' ti'j kyaqil ntzani, qetza oqoy-
oliyona tuky'i'l b'ix k'onti'l tidi' oky'el etetz eti'j.»
15 Ntons kye soldad oky'ik kyk'amo' te tmin b'ix oqet kyk'ulu' iktza'x aj
ojetq tuq xik q'uma' kyetz. B'ix tzunx ajna'l ikxji nq'umjik kxol kye aj tijajil
Israel.

Aj Okaj Tq'uma' Jesus Tzan Qpakb'an Tyol Kxol Kyaqil Xjal
Mak 16:14-18; Luks 24:36-49; Wnch 20:19-23

16 Ntons kye kyjunlajujil txnaq'atz te Jesus eb'ajxik Galiley twi' te witz aj
ojetq tuq xik tq'uma' te Jesus kyetz.
17 B'ix ya ma tz'ok kyen te Jesus, kyetz ena'on tetz, per junjun nna'non tuq
kyanim.
18 Ntons te Jesus owok laq'chet kyi'j b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Te
Qtata Dios] oje tzaj tsi' wajwalil ti'j kyaqil aj at tuj ka'j b'ix ti'j kyaqil aj at twitz
tx'o'tx'.
19 Astilji pex waq kxol kyaqil kyijajil xjal twitz tx'o'tx', b'ix inkxik exnaq'tza'
tzan kyokslan wi'j; b'ix intjaw esi' a' kywi' tuky'i tb'i te Qtat b'ix tuky'i nb'i
[wetz aj] Tk'wa'al [a'in] b'ix tuky'i tb'i te Txew,*
20 b'ix inkxik exnaq'tza' tzan tqet kyoksla' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'
etetzni. B'ix wetz okyinqtelten etuky'i'l kyaqil q'ij maxkix oj tul te jwisy.»

---

* **28:4** Ax: e'ok iktza' kamnaq. * **28:19** Kya 1:8

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Mak

Aj Txik Tq'uma' Wa'nch Tyol Dios B'ix Aj Tjaw Tsi' A' Kywi' Xjal
Mat 3:1-12; Luks 3:1-9,15-17; Wnch 1:19-28

1 Bwen, ntons te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist Tk'wa'al Dios owaq'ik ikxjani:
2 Owaq'ik iktza'x oqet tz'ib'a' tzan te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi', oqet stz'ib'a' tyol Qtata Dios ikxjani:* "Tzaj awen, oxe'l nlajo' jun yolil nmandad tb'ayon awitz tzan txik tq'uma' kye xjal tzan kyten list cha'oj apon kyuky'i'l.*
3 Tuj te luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, tetz oxe'l tpakb'a' kongan ikxjani: 'Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil; intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan ek'amon te Qajawil.' "*
4 Bwen, astilji at tuq jun xjal Wa'nch tb'i b'ix njaw tuq tsi' a' kywi' xjal tuj jun luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. Nxik tpakb'a' tuq tzan tjaw a' kywi' tzan tpaj tjawlen kky'ixpu' kynab'lin tzan tuq tqet najsa' kchoj.
5 Nkyepon tuq tuky'i Wa'nch b'an ky'ila'j xjal tzajnaqe' tuq tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix ax kye aj amaq' Jerusalen. Njatz tuq kyq'uma' kchoj b'ix njaw tuq si' a' kywi' tzan Wa'nch tuj te Jordan A'.
6 Te Wa'nch tetz tq'anaq cha stzamal tuq kway kamey b'ix te tk'alel tz'u'm tuq b'ix te twe' cha kochi' tuq tuky'i ta'al tze'.*
7 Nxik tpakb'a' tuq kye xjal ikxjani: «Wetz ajna'l atinqet per yajxi' tzul junky aj mas nim tajwalil nwitz; wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi' txajab' tajaw.†
8 Wetz oje jaw nsi' a' ewi' per te aj tzul, tetz otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim.»

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch
Mat 3:13-17; Luks 3:21-22

9 Bwen, tuj aj tyempji te Jesus owex tuj amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley b'ix opon stzi' te Jordan A', tzi ojaw si' a' twi' tzan Wa'nch.
10 Aj tjatz tuj te a', ojax ten te ka'j ojetq tuq tz'el jaqlik b'ix ojax ten ikja'n tuq tqetz te Txew Dios ti'j iktza' jun palom ikja'n tqetz
11 b'ix oxik cha'o' te Qtata Dios, otzaj yolin tuj ka'j ikxjani: «Yatz a'ich nk'wa'al aj ganimich nim witza'. Nkyinchalaj awi'j.»*

Aj Tqet K'ulu' Probar Jesus Tzan Te Tajaw Choj
Mat 4:1-11; Luks 4:1-13

12 Bwen, yaji te Jesus oxik eq'i' tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon.
13 Onachq'in kawnaq (40) q'ij tuj aj luwarji b'ix atqet tuq kxol txkup tuj k'ul b'ix te Satanas nxik tq'uma' tuq ti'chq tetz tzan tqet tuq tz'aqik titza'. Yaji kye ángel e'onen ti'j.

Aj Taq'ik Txnaq'tzan Jesus Kxol Kye Xjal Aj Galiley
Mat 4:12-17; Mak 6:14-29; Luks 4:14-15

---

* **1:2** Te Chay atqet tuq tzani twitz tx'o'tx' aj stzaj q'uma' tetz tzan te Txew Dios aj ojetq xik tq'uma' te Qtata Dios te Tk'wa'al tuj ka'j; astilji oqet stz'ib'a' ikxji. * **1:2** Mal 3:1 * **1:3** Isa 40:3 * **1:6** 2Re 1:8 † **1:7** Te aq'unj pujul xajab'j a tuq te aq'unj mas b'an dyaltir kxol kyetz. * **1:11** Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35

14 Bwen, yaji te Wa'nch oqex si' tuj pres, b'ix yatzun te Jesus oxik Galiley,
npakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j titza' te Qtata Dios nkolon qi'j.
15 Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Ma'tx pon te tyemp b'ix ajna'l ok'uluyon
mandad te Qtata Dios exol tuky'i nim tajwalil. ¡Intjaw eky'ixpu' waq enab'lin!
¡Intxik etoksla' waq te tpakb'alil galan!»*

Aj Ktzaj Tuk'le' Jesus Kaj Tzyul Kyiy Tzan Kyok Lapet Ti'j
Mat 4:18-22; Luks 5:1-11

16 Bwen, jun q'ij te Jesus nb'et tuq stzi' te Galiley A' b'ix oxik ten kab'e' xjal
b'ix kye xjal kyerman tuq kyib'. Jun Simon tuq b'ix te junky Lexh. Kyetz
kyaq'un tzyul kyiy tuq b'ix nqex ksi' tuq kypa tuj te a' tzan tjatz kyin kye kyiy.
17 Yaji oxik tq'uma' Jesus kyetz: «Se etok lapet wi'j, b'ix wetz oxe'l nsi' junky
etaq'un, per [nya'tx chimol kyiy sinoke] kxchimoyon xjal te Qtata Dios.»
18 Ntons okaj naj ksi' te kypa b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.
19 Ntons yaji exik b'et ch'imusit stzi'-ele' a' b'ix te Jesus oxik te'e' kab'e'ky
xjal, a'e' tk'ajol Sebedey. Jun Jacobo‡ tuq tb'i b'ix te junky Wa'nch, b'ix kyetz
nkyexb'uqin tuq kypa tuj kybark.
20 Te Jesus exik tuk'le' te Jacobo tuky'i Wa'nch b'ix kyetz okaj naj ksi' te kytat
kyuky'i kye kymos tuj te bark b'ix e'ok lapet ti'j.

Aj Tjatz Teq'i' Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Ichan
Luks 4:31-37

21 Ntons te Jesus kyuky'i a'e' tuky'i'l exwa'q tuj amaq' Capernaúm. Aj tpon
te q'ij ojla'mj, tetz owox tuj jun jay nab'il Dios kyuky'i a'e' tuky'i'l b'ix owaq'ik
txnaq'tzan [Tyol Dios] kxol kye xjal tzi.
22 Kye xjal nkyelab'an tuq ti'j tzan tpaj titza' tuq tetz nxnaq'tzan tuky'i jun
tajwalil b'ix nya'tx cha iktza' kye aj xnaq'tzal Kawb'il.
23 Ntons atqet tuq tzi tuj te jay nab'il Dios jun xjal aj atqex tuq jun malspirit
tuj tanim, b'ix [man tuq nxnaq'tzan te Jesus,] tjaw siky'in te xjal kxol b'ix oxik
tq'uma' ikxjani:
24 «Yatz Jesus aj Nasaret ¿ti' n'ajoyo' tzani qxola? ¿Ti'tzun, yatz cha ma
xhch'ul k'ulul joder qetza? Wetz wotzqi' a'ich. Yatz pawamich a'ox te Dios.»
25 Yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad te malspirit aj atqex tuq tuj tanim te
xjal, kyi ikxjani: «¡Xnatzi'! ¡Pajatz tuj tanim!»
26 Ntons te malspirit oxik tsi' jun atak ti'j te xjal b'ix owayun tjatz tuj tanim
b'ix oxik.
27 Yaji kyaqil kye aj nkyecha'on tuq oje kyelab'an, nkyyoli' tuq ikxjani:
«¿Ti'tzun ja ntzani? Tetz ntzaj txnaq'tza' jun tume'l aj mina' tok qcha'o' b'ix
tuky'i nim tajwalil. Nxik tk'ulu' mandad kye malspirit b'ix nqet kyoksla'.»
28 Ntons jun rat naj tok cha'o' ja'chq tuj tkwentil Galiley tidi' aj ojetq tuq qet
tk'ulu' Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Simon
Mat 8:14-15; Luks 4:38-39

29 Ntons, kyetzlen Jesus tuky'i Jacobo§ tuky'i Wa'nch tuky'i Simon b'ix Lexh
tuj te jay nab'il Dios, exwa'q tuj tjay Simon b'ix Lexh.
30 Tzi atqet tuq tji' xuj te Simon b'ix yab' tuq tuky'i kyaq, astilji nwitan tuq.
Oxik kyq'uma' naj te Jesus, te b'i'xh yab' tuq.
31 Yatzun te Jesus, aj tok xhcha'o'ji, tetz oxik laq'chet tk'atzaj ti'j twatub' b'ix
ojaw stzyu' tq'ab' b'ix ojaw twit'b'a' tuj twatub'. Yatzun te b'i'xh, aj tjawlen
wit'b'a' tuj twatub' tzan Jesus, owel laq'chet te tyab'il. Yaji exik tk'a'cha' tetz
te Jesus kyuky'i tuky'i'l.

---

* **1:15** Mat 3:2 ‡ **1:19** Ax: Chaw. § **1:29** Ax: Chaw.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab'
Mat 8:16-17; Luks 4:40-41

32 Yaji qale' ikja'n tuq qxmutx'e', ojetq tuq tz'ex te q'ij, kye xjal eb'ajtzaj
kyeq'i' kyaqil kye yab' tuky'i Jesus b'ix ax eb'ajtzaj kyeq'i' xjal aj ateqex tuq
malspirit tuj kyanim.
33 Kyaqil kye xjal tuj amaq' eb'ajpon kchimo' kyib' twitz tjay Simon.
34 Te Jesus ky'ila'j xjal ti'chq tuq kyyab'il eb'ajqet tq'ana' b'ix ax ejatz teq'i'
malspirit tuj kyanim ky'ila'j. Aj man nkyejatz teq'i' tuq kye malspirit, te Jesus
k'onti'l ostzoqpij tzan kyyolin ti'j tetz tzan tpaj kyotzqi'ky tuq.

Aj Taq'ik Tpakb'an Jesus Te Tpakb'alil Galan Ti'j Qtata Dios Tuj Kyaqil Tkwentil Galiley
Luks 4:42-44

35 Bwen, tuj junky iwitq, tzunx tuq qlolj aj tel twatl te Jesus, ojaw wa'let b'ix
owex tuj amaq', oxwa'q xnaq'tzon tuj jun luwar aj ja' k'onti'l xjal najayon.
36 Ntons, yaj ch'inky, oxik te Simon kyuky'i tuky'i'l joyol te Jesus.
37 Ya ma tz'ok noj kywitz, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil kye xjal
nkyejoyon awi'j.»
38 Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejor qwa'q kxol txq'anky amaq'
qaynin tzan txik npakb'a' tzi [te tpakb'alil galan ti'j Qtata Dios]; komo astilji
wetz ma'tx kyin'ul.»
39 Ntons exik b'et ja'chq tuj tkwentil Galiley b'ix te Jesus nxik tuq tpakb'a'
[te tpakb'alil galan] kyuj kye jay nab'il Dios b'ix njatz tuq tin malspirit tuj
kyanim kye xjal.*

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Cha Nq'ay Tuq Xhchi'jel
Mat 8:1-4; Luks 5:12-16

40 Bwen, jun q'ij opon tuky'i Jesus jun xjal yab' tuq b'ix te tyab'il cha nq'ay
tuq xhchi'jel.* Oqet mejlet twitz Jesus b'ix oxik tq'uma': «Qa yatz agan, b'a'n
tzan tel awin ch'in te nyab'il.»
41 Ntons te Jesus owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix owok tmako' te xjal b'ix oxik
tq'uma': «Ngan tzan ab'antik. Ntons pab'antik.»
42 Ntons a'ilnajji ob'antik naj te xjal.
43 Per te Jesus oxik tkawi', oxik tkuk'sa' tk'u'j te xjal, b'ix okaj tkawi',
44 kyi ikxjani: «K'on xik aq'uma' kye xjal tidi' ma'tx ky'ik awi'j. Mejor pax
yek'ul awib' tuky'i te pal b'ix oxe'l aq'apo' te Qtata Dios te oyej aj okaj tq'uma'
Moisés* oqtxi', te aj presis iktza' techa'l qa ojetq qob'antik tuky'i jun qyab'il
iktza' ntza'n.»
45 Ntons, yaji te xjal oxik, per k'onti'l oqet tewa' tidi' oky'ik ti'j, oxik tq'uma'
kye xjal [titza' ob'antik]. Astilji te Jesus k'onti'l tuq nb'antik tox tyek'u' tib'
tuj nijunwt amaq', astilji onachq'in aj ja' k'onti'l najayon; per yatzun kye xjal
nkyeponkix tuq tuky'i'l b'ix ja'chq tuq nkyetzaj.

2

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Kamnaq Tuq Toq
Mat 9:1-8; Luks 5:17-26

1 Bwen, yatzun tky'iklen kab'e q'ij, te Jesus omeltz'jikky tuj amaq' Caper-
naúm b'ix owok naj cha'o' luwew tzan kye xjal, tetz atqet tuq tjay.
2 Ntons eb'ajpon kye xjal b'ix eb'ajnoj tuj tjay ni k'onti'l ob'antik kyten tuj.
Ntons, man tuq npakb'an te Jesus Tyol Dios kyuky'i'l,

* **1:39** Mat 4:23; 9:35 * **1:40** Te aj yab'ilni lepr tb'i; Lev 13–14. * **1:44** Lev 14:1-32

3 kypon kaj ichan, tano' tuq jun yab' kyitza'. Te yab' kamnaq tuq toq.
4 Komo k'onti'l ob'antik kyox tuj te jay tzan kypaj kye xjal ojetq kyenoj
tuj, mejor eb'ajjax twi' jay* b'ix ojaw kypuju' jun pedas twi' te jay tzan tqex
kytumb'a' te yab'. Komo te yab' atqet tuq twitz jun twatb'il, oqex kytumb'a'
te yab' tuj te jay tzan tkyaqon aj ja' atqet tuq te Jesus.
5 Yatzun te Jesus, ya ma tz'ok ten kyetz b'an wit'lik tuq kyk'u'j ti'j, oxik
tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Last a'ich tey, per ajna'l ma'tx najslet kyaqil
achoj.»
6 Ntons akyeqet tuq tzi junjun xnaq'tzal Kawb'il wit'like' tuq tzi b'ix kyetz,
aj txik kcha'o' tyol Jesus, owaq'ik tximan kyanim ikxjani:
7 «¿Tistil nxik tyoli' tetz ikxji? Ikxji cha nxmayin ti'j te Qtata Dios, komo
nijunwt xjal b'a'n tzan tnajsan qchoj. A'ox te Qtata Dios b'a'n tzan tnajsan
qchoj» kyekyi kyetz.
8 Per yatzun te Jesus b'eyxnajji otna'oj tuj tanim aj nyolin tuq [kyanim].
Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxyolin tuj etanim ikxji?
9 ¿Tidi' mas kwest tzan txik qyoli' te jun aj kamnaq toq? ¿Tzan txik qyoli':
“Te achoj ma'tx qet najslet,” qatzun tzan txik qyoli': “Pajaw wa'let, eq'i'x
awatb'il b'ix pab'et”?
10 Ntons, ajna'l wetz oqtel nyek'u' wajwalil tzan tok eten, [wetz] te Ichan
Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil tzan nnajsan kchoj kye xjal tzani twitz
tx'o'tx'.» Ntons yaji tetz oxik tq'uma' te yab' aj kamnaq tuq toq:
11 «Pajaw wa'let, eq'i'x awatb'il b'ix pax ajay.» Ntons te yab' ojaw naj wa'let,
oxik teq'i' twatb'il b'ix owex tuj te jay kywitz kyaqil kye xjal.
12 B'ix kye xjal kyaqil eb'ajlab'an b'ix oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios, nkyyoli' tuq
ikxjani: «Ni jun-el mina' tok qen iktza' ntzani» kyekyi.

Aj Stzaj Uk'le' Lewi Tzan Jesus Tzan Tok Lapet Tuq Ti'j
Mat 9:9-13; Luks 5:27-32

13 Bwen, yaji te Jesus oxik junky'elky stzi' te Galiley A' b'ix b'an ky'ila'j kye
xjal eb'ajpon cha'oyon ti'j b'ix tetz nkyexik tuq txnaq'tza'.
14 Ntons, yaji [oxik stzyu' tb'ey b'ix] aj man tuq ikja'n tky'ik stzi' jun jay aj
ja' tuq n'el peyu' chojenj, oxik te'e' jun xjal wit'liqet tuq tzi, Lewi† tb'i, tetz
stat Alfey tuq, b'ix kyi te Jesus te Lewi: «Qalan, pawok lapet wi'j.» B'ix te Lewi
ojaw wa'let b'ix owok lapet ti'j.
15 Yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz exwa'q tjay Lewi b'ix nkyewa'an tuq
junx kyuky'i ky'ila'j aj peyul chojenj tuky'i txq'anky xjal chimol choj; komo
ky'ila'j xjal iktza' kyetz lapike' tuq ti'j Jesus.
16 Yaji txq'an aj b'uch'uj xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i aj b'uch'uj Parisey aj
akyeqet tuq tzi, kyetz owok kye'e' te Jesus nwa'an tuq junx kyuky'i kye
chimol choj b'ix kye aj peyul chojenj, ntons kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye
aj b'uch'uj Parisey oxik kyq'uma' kye txnaq'atz Jesus ikxjani: «¿Tistil nwa'an
Jesus kyuky'i aj peyul chojenj b'ix kyuky'i aj chimol chojni?»
17 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus aj nkyq'uma' tuq, tetz oxik tq'uma' kyetz
ikxjani: «Kye aj b'a'ne' nya'tx presis jun q'anon kyi'j per yatzun kye aj yab'e'
a tgan jun q'anon kyi'j. Ikxji wetz k'onti'l in'ul tzan kypaj a'e' aj k'onti'l kchoj
sinoke in'ul uk'lel kye aj at kchoj.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan
Mat 9:14-17; Luks 5:33-39

18 Bwen, jun q'ij kye txnaq'atz Wa'nch [Swal A'] b'ix kye kxnaq'atz aj
b'uch'uj Parisey, kyetz nqet tuq kyipa' wa'ij [tzan kxnaq'tzan]. Yaji kyetz oxik

* **2:4** Kyetz kyjay chq'aj twi' b'ix b'a'n tuq tzan kyjax tajsik; n'oken kyitza' iktza' qetz n'oken twitz qjay.
† **2:14** Lewi ax tb'i Matey; Mat 9:9; Mak 3:18.

kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Kye txnaq'atz Wa'nch b'ix kye kxnaq'atz kye aj b'uch'uj Parisey, nqet kyipa' wa'ij [tzan kxnaq'tzan]. Per yatz axnaq'atzni, kyetz k'onti'l nkyk'ulu' ikxji, b'ix ¿tistilji?»

19 Ntons oxik tq'uma' Jesus kyetz [jun yek'b'il] ikxjani: «¿Nqet pe' kyipa' wa'ij kye aj xtxoken aj xjal aj owelatz mojlet? K'onti'l, tzan tpaj atqet kyuky'i'l.

20 Per owokel eten jun q'ij cha'oj txik eq'i' te aj owokel mojlet, maxji kye'ipayon wa'ij kye aj xtxoken tzan kyb'is.

21 [Ax junky yek'b'il ntzani:] Nijunwt xjal nqet txb'uqi' jun xq'apj q'anq tuky'i jun ak'a'j tzan tpaj te remyent ak'a'j owokel juk'lik b'ix yatzun te xq'apj q'anq oxe'l laqik mas.

22 [Ax junky yek'b'il ntzani:] Nijunwt xjal nqex tsi' ta'al ub aj man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq tzan tpaj te ta'al ub opusiyon tzan tpaj man telentz b'ix te tx'u'y tz'u'm olaqel. Ikxji opoyonaj te ta'al ub b'ix ax te tx'u'y. A tgan tzan tqex si'let te ta'al ub aj man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm ak'a'j» kyi te Jesus.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Q'ij Ojla'mj
Mat 12:1-8; Luks 6:1-5

23 Bwen, tuj jun q'ij ojla'mj nkyeb'et tuq Jesus kyuky'i a'e' txnaq'atz tuj jun luwar ja' at tuq awalj triw kamawky tuq. Kye txnaq'atz Jesus [ojetq tuq tzaj'el kyk'u'j; astilji] njaw tuq kytoqi' ch'in triw.*

24 Yaji etzaj kye aj b'uch'uj Parisey, oxik kyq'uma' te Jesus: «¿Tistil nkyeto-qin triw kye axnaq'atzni? Komo xjan tzan jk'ulun ikxji tuj jun q'ij ojla'mj.»

25 Yaji tzaj te Jesus, oxik tq'uma' tetz kyetz: «¿Ti'tzun, mina' tjaw eten etetz titza' oqet tk'ulu' te Dawid oqtxi' aj at tuq wa'ij ti'j tetz kyuky'i tuky'i'l?

26 Tuj aj tyempji te Abiatar a tuq te twitzale' pal b'ix te Dawid owox tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios b'ix oxik twa'a' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtata Dios, b'ix xjan tuq tzan tpaj a'ox kye pal b'a'n tzan kywa'an aj wab'jji,* per te Dawid oxik twa'a' b'ix ax oxik tsi' kye a'e' tuky'i'l.»*

27 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te Qtata Dios okaj tsi' te q'ij ojla'mj te jun galan te qetz b'ix nya'tx a'o' qetz te jun galan te q'ij.

28 Ntons [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] b'a'n tzan txik nq'uma'‡ alkyetz te galan tzan jk'ulun tuj q'ij ojla'mj.»

3

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Q'ij Ojla'mj
Mat 12:9-14; Luks 6:6-11

1 Bwen ntons owox junky'elky te Jesus tuj jun jay nab'il Dios b'ix atqet tuq tzi jun ichan kamnaq tuq jun tq'ab'.

2 Ax akyeqet tuq txq'an xjal aj nkyeka'yin tuq ti'j Jesus tzan tok kyen qa ma' tuq qet tq'ana' te yab' tuj aj q'ij ojla'mj; ikxji b'a'n tuq tzan kyqanin ti'j [tzan tpaj taq'un tuj q'ij ojla'mj].

3 Ntons te Jesus oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Qalan tzani b'ix paqet wa'let kywitz kye xjal.»

4 Yaji oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Nyolin pe' te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj jun q'ij ojla'mj qatzun tzan jk'ulun nya'tx galanji? ¿Nyolin pe' tzan jkolon kyi'j xjal qatzun tzan kyqet jkansa'ji?»

5 Ntons aj txik tq'uma' ikxji, kye xjal k'onti'l tidi' okyq'umaj. Yaji exik tka'yi' kye xjal tuky'i tq'oj per ax nb'isun tuq kyi'j tzan tpaj ktz'akal. Ntons

* **2:23** Deu 23:25 * **2:26** Lev 24:5-9 * **2:26** 1Sa 21:1-6 ‡ **2:28** Telponx: "Tajawil."

te Jesus oxik tq'uma' tuky'i te yab' ikxjani: «Tzaj asi' aq'ab'.» Oxik tsi' tq'ab' b'ix ob'antik naj te tq'ab'.

6 Yaji, aj tok kyen kye aj b'uch'uj Parisey [te yab' oqet tq'ana', ob'antik titza' tuj aj q'ij ojla'mj] ntons e'ex b'ix owok kchimo' kyib' naj kyuky'i a'e' aj lapike' tuq ti'j Eróde̱s, [aj gobernador te Galiley,] b'ix oqet kykawla' kyib' tzan tqet kykansa' te Jesus.

Aj Kypon Ky'ila'j Xjal Cha'oyon Ti'j Jesus Stzi' Te Galiley A'

7 Bwen, yaji te Jesus kyuky'i txnaq'atz exik stzi' te Galiley A', b'ix ky'ila'j xjal aj tkwentil Galiley eb'ajxik kyuky'i'l, b'ix ax ky'ila'j xjal aj tzajnaqe' tuq tuj tkwentil Judey

8 b'ix xjal aj tuj tkwentil Jerusalen b'ix tuj tkwentil Idumey b'ix junxla' te Jordan A' b'ix ax xjal aj tuj tkwentil Tir tuky'i Sidon, kyaqil eb'ajpon tuky'i'l, komo ojetq tuq tz'ok kcha'o' ti'j tk'ulb'en, ntons eb'ajpon tuky'i'l stzi' te a'.

9 Komo kye xjal nkyelab'un tuq ti'j, astilji te Jesus oxik tq'uma' kye a'e' txnaq'atz tzan tqeten jun bark qaynin ti'j tzan tel tuq laq'chet kyi'j kye xjal qa ma tuq tz'ok kymontoni' kyib' ti'j.

10 Komo ky'ila'j kye xjal nkyeqet tuq tq'ana', kyaqil kye yab' nkylimla' tuq kyib' tzan kypon ti'j makol tetz b'ix ikxji n'ok tuq kyb'etz'a'.*

11 Ax kye xjal aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim, kyetz oj txik kyen tuq te Jesus nkyeqet mejlet twitz b'ix nkyejaw tuq siky'in ikxjani: «Yatz a'ich te Tk'wa'al Dios.»

12 Per te Jesus nkyexik tuq tmiyo' tzan k'on kyyolin ab'l tuq tetz.

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kab'lajuj Txnaq'atz Tzan Kyok Tky'ixel
Mat 10:1-4; Luks 6:12-16

13 Ntons yaji te Jesus ojax twiwitz b'ix oxik tq'uma' kye junjun xjal aj tgan tuq tetz tzan kypon tuky'i'l txini b'ix kyetz eb'ajpon.

14 Ntons ikxji tetz e'el tjoyo' kye kab'lajuj tky'ixel tzan kyok lapet ti'j b'ix tzan kxik tlajo' tuq pakb'al [Tyol Dios].

15 Oxik tsi' kyajwalil tzan kyjatz kyin malspirit tuj kyanim xjal.

16 A'e' kye kykab'lajujil ntzanije'ni: Jun Simon aj owok si' tb'i Xhpe'y tzan Jesus.

17 Yaji, te Jacobo* b'ix Wa'nch; kyetz kyerman tuq kyib', kyetz kytat Sebedey tuq tb'i, b'ix e'ok q'uma' Boanérje̱s tzan Jesus, jun yol aj telponx iktza' "tk'wa'al ray."†

18 Yaji, Lexh, Lip, Xhto'l, Matey,‡ Maxh b'ix Jacobo.§ Te ja Jacoboni, tetz stat Alfey. Yaji, Tadey, Simon Selot aj te b'uch'uj Kananist,*

19 b'ix Judas Iskaryot aj mas yaj ojaw meltz'jik ti'j Jesus.

Aj Nqet Tuq Yoli' Jesus Tzan Kye Xnaq'tzal Kawb'il
Mat 12:22-32; Luks 11:14-23

20 Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz aj kypon jay, owok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal kyi'j junky'elky, astilji k'onti'l nkanon tuq tzan kywa'an.

21 Yatzun aj tok kcha'o' kye aj tuj tjay te Jesus ikxji, kyetz exik tzan stzaj kyin. Kyetz nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz cha ma'tx tz'el lok.»

---

* **3:10** Mak 4:1; Luks 5:1-3 * **3:17** Ax: Chaw. † **3:17** E'ok q'uma' ikxji qanq tzan tpaj kynab'lin, qanq tzan tpaj kongan kyeyolin; per nya'tx tzan tpaj-wit a'e' tk'wa'al jun ray. ‡ **3:18** Matey ax tb'i Lewi; Mat 9:9; Mak 2:14. § **3:18** Ax: Chaw. * **3:18** A'e' aj te b'uch'uj Kananist nkyeq'ojin tuq tzan kykolpjik kye aj Canaán tuj kyq'ab' kye aj Romaj nkyek'ulun mandad kyi'j.

22 Yatzun kye xnaq'tzal Kawb'il aj tzajnaqe' tuq Jerusalen, kyetz nkyeyolin
tuq ti'j Jesus ikxjani: «Atqex tuj tanim tetz te Belsebu aj twitzale' kyi'j kye
malspirit. Astilji b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit tuj kyanim kye xjal.»†
23 Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani:
«¿Titza' ob'antel tjatz tin Satanas tib'x iktza' etetz n'eq'uma'ni?
24 Komo kye xjal tuj jun amaq', qa owokel kyajq'oja' kyib'x, nlay kyipaj tzan
kyten iktza' jun amaq'.
25 B'ix aj kye xjal tuj jun jay owokel kyajq'oja' kyib', nlay kyipaj tzan kyten
junx.
26 Ax ikxji te Satanas, qa tetz owokel tajq'oja' tib'x, nlay tipaj, ikxji opoy-
onaj.
27 Ntons jun aj tgan tzan tox elq'on tuj tjay jun xjal aj at nim tbalor, tb'ay a
tgan tzan tqet tk'alo' te tajawjay; yaji b'a'n tzan tokten elq'al ti'chq tuj te jay.
28 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, b'a'n tzan tqet najslet kyaqil choj, b'ix
b'a'n tzan tqet najslet kyaqil yol aj b'an nya'tx galan nxik kyq'uma' kye xjal,
29 per nlay najslet kchoj a'e' aj xjal aj nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j te Txew
Dios; kyetz okajelkix te kchoj kyi'j te jun-ele'x.»*
30 Ntons ikxji te Jesus oxik tq'uma' tzan tpaj kye xnaq'tzal Kawb'il nkyyoli'
tuq ikxjani: «Jun malspirit atqex tuj tanim.» [Ikxji nkyeyolin tuq nya'tx galan
ti'j te Txew Dios].

Aj Kyb'isun Ti'j Te Jesus Kye Tnan Kyuky'i Titz'in
Mat 12:46-50; Mak 3:20-21; Luks 8:19-21

31 Ntons yaji kye titz'in Jesus b'ix te tnan epon tzi aj ja' tuq atqet te Jesus b'ix
kyetz ateqet tuq tzijay, nkye'iyon tuq ti'j tzan tpaj ketant tuq kye xjal; ntons
kyetz oxik kyq'uma' kyuky'i kye xjal tzan stzaj kyuk'le'.
32 Yatzun kye xjal aj akyeqet tuq tuky'i'l tuj te jay, oxik kyq'uma' tetz
ikxjani: «Te anan kyuky'i awitz'in nkye'iyon awi'j tzijay, nkyejoyon awi'j.»
33 «¿Ab'le' werman tuky'i nnan?» kyi tetz.
34 Exik te'e' kye aj wit'like' tuq tk'atzaj b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «A'e' ja
ntzanije'ni, a'e' kyetz iktza' werman tuky'i nnan
35 tzan tpaj kye aj nqet kyk'ulu' iktza' te Dios tgan, a'e' kyetz [naqekix]
werman b'ix wanab' b'ix nnan.»

4

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tumelil Titza' Nk'ulun Mandad Dios
Mat 13:1-23; Luks 8:4-15

1 Bwen, junky q'ij junky'el te Jesus exik txnaq'tza' kye xjal stzi' te Galiley
A' b'ix kye xjal eb'ajponoj cha'oyon ti'j. Komo tzi atqet tuq jun bark, te Jesus
ojax ten tuj te bark tzan tel laq'chet ch'in kyi'j b'ix ikxji atqet tuq te Jesus tuj
te bark tuj a' b'ix kye xjal ateb'ajqet tuq tlob'en a'.*
2 Tetz nxik tuq txnaq'tza' ti'chq kye xjal tuky'i yek'b'il b'ix oxik tq'uma' ja
yek'b'il ntzani:
3 «Instzaj echa'o' ja ntzani: Jun xjal owex kyitol tawal.
4 Junjun ijaj eqet tz'aqik tuj b'ey b'ix etzaj kye pich', oxik kywan te ijaj.
5 Junjunky ijaj oqet tz'aqik txol ab'j, k'onin tuq xtx'otx'al b'ix te ijajji ojakul
luwew tzan tpaj nya'tx tuq nim xtx'otx'al,
6 per ya ma jakul te q'ij, okyaqan te q'ij b'ix ojaw tz'umjik b'ix komo nya'tx
tuq nim tlok', ojaw ky'ixwik.

---

† **3:22** Te "Belsebu" axkix junky tb'i te Satanas; Mat 9:34; 10:25; 12:24-27. * **3:29** Luks 12:19 * **4:1** Luks 5:1-3

7 B'ix junjunky ijaj oqet tz'aqik aj ja' at tuq ky'i'x tb'ay b'ix te ky'i'x ojakul junx tuky'i te awalj b'ix yatzun te awalj owok sky'ilan toq b'ix k'onti'l otswaj twitz.
8 Yatzun kye junjunky ijaj oqet tz'aqik aj ja' at tb'anil tx'o'tx' b'ix ojakul, otzaj b'an galan b'ix otswaj galan twitz. Junjun otswaj lajuj tuj kawnaq (30) b'ix junjunky otswaj oxqal (60) b'ix junjunky otswaj oqal (100).»
9 B'ix nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Ab'l aj atok txkyin, intok tsi' twi' ti'j aj nxik nq'uma'ni.»
10 Ntons aj kyajlen kyaqil kye xjal, te Jesus okajxten kyuky'i junjun xjal kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz. Oxik kyqani' tuky'i'l tidi' telponx te yek'b'il aj ma tq'umaj.
11 Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik yek'u' etetz tzan tel eniky' te aj k'onti'l n'el kyniky' txq'anky ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. Per yatzun kye aj k'onti'l nkyoksla', cha n'ok kcha'o' kye yek'b'il.
12 Ikxji "k'onti'l n'el kyniky' te aj n'ok kyen b'ix k'onti'l n'ox tuj kywi' te aj n'ok kcha'o', ikxji nlay jaw kky'ixpu' kynab'lin b'ix nlay najslet kchoj."*
13 Yatzun etetz, ¿k'onti'l n'el eniky' ti'j ja yek'b'ilni? Ntons ¿titza' owelal eniky' kyaqil kye txq'anky yek'b'il aj oxe'l nq'uma'?
14 Ntons te xjal aj nkyiton te ijaj telponx tetz iktza' jun xjal npakb'an Tyol Dios.
15 Ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet tuj b'ey. Kyetz cha n'ok kcha'o' te Tyol Dios, yaji n'ul naj te Satanas, n'el tin te aj ojetq tz'ok kcha'o'.
16 Ntons ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet txol ab'j. Kyetz cha'oj tok kcha'o' te Tyol Dios, nkyechalaj naj ti'j b'ix nkyk'amo' tuky'i jun tk'u'jlal.
17 Per komo te Tyol Dios k'onti'l nlok'an tuj kyanim, astilji cha jun rat nkyipa' tzan tpaj cha'oj tok jun nya'tx galan kyi'j, qatzun nkye'ok xmayi' tzan tpaj txiklen kyoksla' te Tyol Dios, yaji nkaj naj kykola'.
18 Ntons, ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet txol ky'i'x. Kyetz n'ok kcha'o' te Tyol Dios
19 per yaji cha kyb'isunqet ti'j kyaqil tzani twitz tx'o'tx', cha nkyechalaj ti'j te kyq'inomal, b'ix n'el kyq'ajab' ti'j ti'chq; b'ix kyaqil ntzani npon tnajsa' te Tyol Dios tuj kyanim b'ix k'onti'l nwitzan.
20 Ntons, per ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet tuj galan tx'o'tx'. Kyetz cha'oj tok kcha'o' te Tyol Dios, nkyk'amo' b'ix yaji te Tyol Dios nwitzan galan tuj kyanim iktza' te ijaj aj otswaj lajuj tuj kawnaq (30) b'ix junky otswaj oxqal (60) b'ix junky otswaj oqal (100).»

Aj Txik Tq'uma' Jesus K'onti'l Jun Tidi' B'a'n Tzan Tkaj Ewj
Luks 8:16-18

21 Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz ikxjani: «¿Ntzaj qin petzun jun kandil tuj qjay tzan tox qsi' tjaq' jun almun qatzun tjaq' jun watub'jji? ¡K'onti'l! Njaw qsi' jawnaq te kandil tzan tq'analin.*
22 Ikxji eb'ajil kyaqil b'ix nlay b'antik tkaj jun tidi' ewj.*
23 Qa at exkyin, intok esi' waq ewi' ti'j aj nq'uma'ni.»
24 Ntons, yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' ewi' ti'j te aj n'ok echan. Komo iktza' n'ok esi' ewi' ti'j Tyol Dios ax ikxji otzajel tsi' te Qtata Dios etetz* b'ix mas nim otzajel tsi' tetz te enab'l tzan tel eniky' mas.

---

* **4:12** Isa 6:9-10 * **4:21** Mat 5:15; Luks 11:33 * **4:22** Mat 10:26; Luks 12:2 * **4:24** Mat 7:2; Luks 6:38

25 Qa te Qtata Dios oje xik tsi' etetz tzan tel eniky' ti'j Tyol, ntons yaji otzajel
tsi' mas tzan tel eniky' mas. Per qa k'onti'l n'el eniky' byenech Tyol Dios tzan
tpaj k'onti'l n'ok esi' ewi' ti'j, yaji owelal in aj ch'in aj n'el eniky' tuq tb'aya'.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Yek'b'il Ti'j Titza' Nky'ib' Jun Awalj

26 Ntons, yaji oxik tq'uma' [junky yek'b'il] kyetz ikxjani: «Ntons, kyi'j kye
xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' Qtata Dios, te nini iktza' te ijaj cha'oj tkaj tkyito' jun
xjal.
27 Te xjal qa nwitan qatzun itz'ojji, chijq'ij qa qonik'anji, te ijaj ojakulel kixi'
b'ix oky'ib'el. Per te xjal k'onti'l teb'en titza' oky'ib'el.
28 Te tx'o'tx' a te nky'ib'san te awalj. Tb'ay njakul, yaji opoyon tky'ib'len,
yaji okanetel twitz.
29 Cha'oj tky'ixwik te twitz, te xjal ojawel tk'upu' tzan tpaj ojetq pon tyemp
tzan tjaw k'upet.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Yek'b'il Ti'j Te Tze' Mostas
Mat 13:31-32; Luks 13:18-19

30 Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz junky yek'b'il ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l b'a'n
tzan tqet qparejsa' titza' nk'ulun mandad te Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx'?
¿Alkyetz yek'b'il b'a'n-wit tzan token tzan txik jq'uma' tume'l ti'j?
31 Ntons, titza' nk'ulun mandad te Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx' iktza' nky'ik
ti'j jun tb'aq' mostas oj tqex awa'.† Komo te tb'aq' mostas mas nekit twitz
kyaqil tb'aq' txq'anky awalj
32 per cha'oj tqex awet, nky'ib' b'ix nky'ib' jun nim tze' mas nim twitz kyaqil
awalj. Nim tq'ab' npon b'ix kye pich' njax kyk'ulu' kyq'u' twi'.»

Tidi' Tuq Kyoken Kye Yek'b'il
Mat 13:34-35

33 Ntons tuky'i ky'ila'j yek'b'il ikxjani te Jesus nxik tuq txnaq'tza' Tyol Dios
kye xjal per a'ox aj janik'pon tuq b'a'n tzan tkaj tuq kyitza'.
34 Kyaqil-el cha'oj tyolin kyuky'i'l, nxik tuq txnaq'tza' tuky'i yek'b'il b'ix yaji
xhchukel tetz kyuky'i txnaq'atz nxik tq'uma' xtxolil tidi' tuq telponx kyaqil
aj ojetq xik tq'uma'.

Aj Tlumet Te Kyaq'iq' Tzan Jesus
Mat 8:23-27; Luks 8:22-25

35 Ntons yaji ikja'n tuq qxmutx'e', te Jesus oxik tq'uma' kye a'e' txnaq'atz
ikxjani: «Qwa'qchaq junxla' ja a'ni.»
36 Ntons ekaj kykawi' kye xjal b'ix kye txnaq'atz cha oxik kyin-oq b'ix ax
txq'anky bark ajune' tuq kyuky'i'l.
37 Yaji otzaj jun nim kyaq'iq' b'an jwert b'ix te a' n'ox tuq pulan tuj te bark
b'ix ikxji te bark ikja'n tuq tnoj tuky'i a'.
38 Yatzun te Jesus tetz nwitan tuq ti'jx te bark tajsik jun tq'uxwi' b'ix kye
txnaq'atz oxik kyk'asu'. «¡Xnaq'tzon! ¿Ti'tzun, yatz k'onti'l nchb'isun ch'inky
qxik mulan?»
39 Ntons yaji te Jesus ojaw wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i a' ikxjani:
«Se elumet.» Ntons te kyaq'ik owa'let b'ix olumet kyaqil.
40 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil b'an nkxob'? ¿Ti'tzun,
tzunx mina'x tok wit'let ek'u'j wi'j?»

---

* **4:25** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Luks 8:18; 19:26. † **4:31** Kyetz kyawal mostas, per nya'tx jun itzaj sinoke jun tze'; te mer tb'i te tze' "sinapis nigra" b'ix oxe metr twa'lkal b'ix n'oken taseytul te twitz.

41 Komo kyetz ojetq tuq kyeb'ajxob' tzan tpaj aj ojetq tuq ky'ik b'ix e'okten
yoliyon kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ti' xjal-elel ntzani? ¡Tetz nk'ulun mandad tzan
tlumet te kyaq'iq' tuky'i a' b'ix nqet oksla'!»

5

Aj Tjatz Tin Jesus Ky'ila'j Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal
Mat 8:28-34; Luks 8:26-39

1 Ntons te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l eky'ikon junxla' te a', epon tuj tkwentil
Jeras.
2 Yatzun ma qetz te Jesus tuj bark, jun xjal opon naj tuky'i'l tzajnaq tuq
tajsik anim, b'ix te xjal ateqex tuq ky'ila'j malspirit tuj tanim.
3 Tetz nnajan tuq tzi kxol kye muqb'il anim b'ix nijunwt tuq nb'antik tzan
tqet tk'alo' ni tuky'i kaden.
4 Ky'ila'j-el kye tq'ab' tuky'i toq nqet tuq waku' tuky'i kaden tuky'i xhapb'il
oqj per n'el tuq tlaqu' te kaden b'ix n'el tuq tb'uchi' te xhapb'il oqj, b'ix ikxji
k'onti'l n'ajtz tuq ti'j tzan nijunwt.
5 Tetz nb'et tuq b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il kxol kye muqb'il anim b'ix ja'chq
twiwitz b'ix njaw tuq wayun b'ix nqet tuq tok'onsa' tib'x tuky'i ab'j.
6 Ya ma xik te'e' ikja'n tuq stzaj te Jesus laq'chik, tetz oxik karedin b'ix oqet
mejlet twitz.
7 Yaji ojaw siky'in ikxjani: «¿Tidi' n'ajoyo' yatz tzani? Yatz a'ich Jesus
Tk'wa'al Dios, te Dios aj mas nim tajwalil kywitz kyaqil. Oxe'l nqani' yatz
twitz Dios tzan k'on kyinqet ak'ulu' joder.»
8 Tetz nyolin tuq ikxji tzan tpaj te Jesus ojetq tuq xik tq'uma' ikxjani: «Yatz
malspirit, pajatz tuj tanim ja xjalni.»
9 B'ix nxik tuq tqani' tuky'i te xjal ikxjani: «¿Tidi' ab'i?» [Yaji kyi te xjal
ikxjani:] «Wetz nb'i B'uch'uj tzan tpaj ky'ila'j qb'etna.»*
10 B'ix te xjal oqet twitz twitz Jesus tzan k'on kyex tlajo' tuj aj luwarji.
11 Ntons komo qaynin ti'j te witz tzi ate' tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an,
12 kye malspirit oqet kywitz twitz Jesus ikxjani: «Qoxik alajo'na kxol kye
kuchni tzan jqexa tuj kyk'u'j.»
13 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tzan kyqex tuj kyk'u'j kye kuch, b'ix kye
malspirit ejatz tuj tanim te xjal b'ix eqex tuj kyk'u'j kye kuch. B'ix kye kuch,
qanq kab'e' mil (2000) tuq kyb'et, b'eyxnajji eqex karedin qetl b'ix komo te a'
atok txe' te witz, dech eb'ajxik kyaqil tuj te a' b'ix eb'ajkamik.
14 Yaji kye pastoril kuch eb'aj'oqik tzan kxob'al, exwa'q q'umal tetz tuj
amaq' b'ix ja'chq, tidi' ojetq tuq ky'ik kyi'j. Yaji kye xjal eb'ajxwa'q e'el aj tidi'
ojetq tuq ky'ik.
15 Ya ma kyepon aj ja' atqet tuq te Jesus, owok kyen te xjal aj ky'ila'j tuq
malspirit tuj tanim tb'ay, tetz wit'liqet tuq, atok tq'anaq b'ix k'onti'lky tuq
tidi' ntk'ulu'ky. Yatzun kye xjal eb'ajxob'.
16 Kye pastoril kuch oxik kyq'uma' kye xjal tidi' tuq ojetq ky'ik ti'j te xjal
b'ix ax tidi' tuq ojetq ky'ik kyi'j kye kuch.
17 Yaji kye xjal oqet kywitz twitz Jesus tzan tex tuq tzi.
18 Yaji te Jesus ojax tuj te bark, b'ix te xjal nqet tuq twitz twitz tzan txik tuq
tuky'i'l.

---

* **5:9** K'onti'l junky part aj ja' te Jesus nxik tqani' tb'i jun malspirit sinoke cha nxik tuq tk'ulu' mandad tzan kyjatz tuj kyanim kye xjal. Ikxji n'el qniky' nya'tx presis tzan txik jqani' tb'i jun malspirit. Te Jesus oxik tqani' tb'i te xjal tzan tok totzqila', per yaji te malspirit oyolin tky'ixel te xjal.

19 Per te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan txik tuky'i'l sinoke oxik tq'uma' ikxjani:
«Pax ajay b'ix intxik aq'uma' kyuky'i kye aj tuj ajay kyaqil aj ma'tx ky'ik
awi'jni b'ix te Dios ma tz'ok lo'et tk'u'j awi'j.»
20 Yaji, te xjal owaj tzi b'ix oky'ik tuj tkwentil Dekapl† b'ix oxik tq'uma' kye
xjal aj ojetq tz'ok k'ulu' ti'j tzan Jesus. Yatzun kye xjal kyaqil oje kyelab'an.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xuj B'ix Aj Tjaw Tanq'insa' Jun Tal Xuj
Mat 9:18-26; Luks 8:40-56

21 Bwen, te Jesus kyuky'i a'e' tuky'i'l emeltz'jik tuj te bark b'ix epon stzi' te
a' aj ja' tuq nkyeqeten tb'ay b'ix kye xjal eb'ajponoj junky'elky cha'oyon ti'j.
22 Ax opon jun xjal, Jayr tuq tb'i. Tetz jun xjal k'ulul mandad tuj te jay nab'il
Dios. Ntons ya ma xik ten tetz te Jesus, tetz oqet mejlet twitz
23 b'ix oqet twitz twitz, oxik tq'uma' ikxjani: «[Tat,] wetz nme'al ch'inky
tkamik. Patzaj ch'in njay tzan tqet asi' aq'ab' tajsik tzan tb'antik ikxji tzan
tanq'in.»
24 Ntons yaji te Jesus oxik tuky'i Jayr b'ix kye xjal b'an nkyelab'tik tuq ti'j
b'ix n'ok tuq kyb'etz'a'.
25 B'ix kxol kye xjal, atqet tuq jun xuj yab' tuq. Kab'lajuj aq'b'ixi' tuq n'el
tuq kyik' ti'j.
26 Te xuj ojetq tuq ky'ik kyuky'i ky'ila'j q'anon b'ix ojetq tuq tz'ok ten twitz
xhcho'nal tzan kypaj b'ix ojetq tuq najsan kyaqil tidi'chq tuq tetz ti'j te twi'
kyk'u'j per k'onti'l tuq nb'antik sinoke cha mas tuq njaw ikyin.
27 Komo ojetq tuq tz'ok xhcha'o' kye yab' nkyeb'antik tuq tzan Jesus, yaji
owox ewj kxol kye xjal makol xtxa'm tq'anaq te Jesus.
28 Komo nyolin tuq tanim ikxjani: “Cha'oj tok nmako' ch'in nkesey cha a'ox
xtxa'm tq'anaq, okyinb'antel.”
29 Ntons aj tok tmako' tq'anaq te Jesus, b'eyxnajji owa'let te kyik' ti'j b'ix
otna'oj ojetq tuq b'antik.
30 Yatzun te Jesus, tetz otna'oj ojetq tuq b'antik jun xjal titza'. Owaj ten
ti'jx b'ix oxik tqani' kye aj ajune' tuq tuky'i'l ikxjani: «¿Ab'l ma tz'ok makon
nq'anaq?»
31 Ntons kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l n'ok awen
kye xjal nkylimla' kyib' awi'j, nxhch'ok kyb'etz'a' b'ix ikxji ntzaj aqani' qetza
ab'l ma tz'ok makon te aq'anaqni?»
32 Yatzun te Jesus nxik te'e' tuq xtxalaj ja'chq tzan tok ten ab'l tuq te aj ojetq
tz'ok makon te tq'anaq.
33 Te xuj, komo tetz otna'oj tidi' ojetq tuq ky'ik ti'j, tetz nxob' tuq b'ix nlu'lun;
opon twitz Jesus, oqet mejlet, b'ix ojatz tq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik ti'j.
34 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nme'al, te ayab'il ma'tx tz'el tzan
tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j. B'a'n tzan awaj b'ix k'on chb'isun b'ix ma'tx
chb'antik.»
35 Bwen, man tuq nyolin te Jesus tuky'i te xuj, kypon txq'anky xjal tzajnaqe'
tuq tjay Jayr, oxik kyq'uma' te Jayr ikxjani: «K'onky chk'ulun molestar ti'j te
Xnaq'tzon tzan tpaj te ame'al ma'tx kamik.»
36 Te Jesus k'onti'l oxik tk'ulu' kas, oxik tq'uma' tetz te Jayr ikxjani: «K'on
chb'isun. Cha intok wit'let yatz ak'u'j wi'j.»
37 Yaji k'onti'l ostzoqpij tzan kxik txq'anky tuky'i'l sinoke a'ox te Xhpe'y
tuky'i Jacobo‡ tuky'i Wa'nch aj terman Jacobo, b'ix exik tjay Jayr.
38 Aj kypon tjay, kye xjal tzi nkyelab'un tuq, nkyeb'aj'oq' b'ix
nkyeb'ajwayun.

---

† **5:20** Tb'i Dekapl telponx “Lajuj Amaq';” Mak 7:31. ‡ **5:37** Ax: Chaw.

39 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil nkx'oq' waq ale'ji? Te k'wa'l
nya'tx kamnaq, cha nwitan.»
40 Yatzun kye xjal cha ejaw tze'en ti'j. Yaji tetz e'ex tlajo' kyaqil b'ix okajten
tetz tuj jay a'ox kyuky'i tuky'i'l b'ix te Jayr tuky'i txu'jel b'ix e'ox aj ja' tuq
tanlik te anim.
41 Te Jesus ojaw stzyu' tq'ab' te tal xuj b'ix oxik tq'uma': «Talita ko'um.» (Ja
yol ntzani tuj kyyol kyetz, b'ix telponx iktza' "Tal xuj, pajaw wa'let.")
42 Yatzun txiklen tq'uma' te Jesus ikxji, te k'wa'l ojaw wa'let b'ix ojaw
b'et, komo tetz kab'lajuj aq'b'ixi' tuq. Yatzun kye aj akyeqet tuq tuky'i'l oje
kyelab'an.
43 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt xjal* b'ix
ax oxik tq'uma' tzan txik kyk'a'cha' te k'wa'l.

6

Aj K'onti'l Tuq Nqet Oksla' Jesus Tzan Kye Txjalil Tuj Tamaq'x
Mat 13:53-58; Luks 4:16-30

1 Ntons yaji te Jesus owex tzi b'ix oponky tuj tamaq' b'ix kye txnaq'atz
ajune' tuq tuky'i'l.
2 Yaji opon te q'ij ojla'mj b'ix te Jesus owaq'ik tzan txnaq'tzan kye xjal tuj te
jay nab'il Dios. Ky'ila'j kye aj xjal aj nkyecha'on tuq ti'j b'an nkyelab'an tuq,
b'ix nkyyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ja' otzaj txnaq'tza' tetz kyaqil nini?
¿Ab'l oxik sin jun tnab'l? ¿Ab'l oxik sin tajwalil tzan tk'ulun kye ja yek'b'ilni?
3 Tetz aj kalpinter aj qotzqi' b'ix tetz tnan Liy b'ix tetz titz'in Chaw, Chep
b'ix Juds,* Simon b'ix tetz a'e' tanab' aj najlike' qxol tzani.» Ikxji owel ik'o'
Jesus tzan kye txjalil.
4 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye xjal nqet kyjiq'b'a' jun aj
yolil tyol Dios. Per qa tetz jun aj kxjalilx, k'onti'l nqet kyjiq'b'a'; ni kye txjalil
ni kye aj tuj tjay k'onti'l nqet kyjiq'b'a'.»*
5 Ntons astilji k'onti'l oqet tk'ulu' tzi ky'ila'j yek'b'il tuky'i tajwalil Qtata
Dios. Cha junjun yab' oqet tsi' tq'ab' kyajsik b'ix eb'ajb'antik.
6 Tetz b'an nlab'an tuq kyi'j kye txjalil b'ix kyi'j kye aj tuj tjay tzan tpaj
k'onti'l tuq nkyoksla'. Yaji oxik Jesus tuj txq'anky amaq' pakb'al Tyol Dios.

Aj Kxik Tlajo' Jesus Kye Txnaq'atz Pakb'al Tyol Dios
Mat 10:5-15; Luks 9:1-6

7 Bwen, yaji te Jesus etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil tky'ixel b'ix exik tlajo'
[pakb'al Tyol Dios] ja'chq kakab'-ele' kyb'et b'ix oxik tsi' kyajwalil tzan tjatz
kyin malspirit tuj kyanim xjal.*
8 Oxik tq'uma' tzan k'on txik kyin ni jun tidi' tuj kyb'ey sinoke a'ox ch'i ktze'.
Oxik tq'uma' tzan k'on txik kyin ni kywe' ni kyb'e'eq ni kytumin*
9 b'ix tzan tok ksi'kix te kxajab' per k'onti'l tzan txik kyin junky moj
kyq'anaq.
10 Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Cha'oj etox tuj jun jay, ax tzi okxteyon max
cha'oj exik tuj junky luwar.

---

* **5:43** Mak 6:31; 8:26,30; 9:9; 5:19; 6:7-13; 16:15 * **6:3** Te ja Judsni aj titz'in Jesus, nya'tx aj Judas Iskaryot aj ojaw tmeltz'jik ti'j Jesus. * **6:4** Wnch 4:44 * **6:7** Mak 6:12-13,30 * **6:8** Luks 10:4-11

11 Qa tuj jun luwar nlay kxk'amjik kyitza', qatzun nlay kyepon cha'oyon
eti'j, ntons yaji okx'elax tzi. B'ix cha'oj etex tziji, owelal epojk'a' ti'j exajab'
kywitz* tzan tok kyen, nya'tx galan nkyk'ulu'.»†
12 Ntons eb'aj'ex tzi b'ix ja'chq oxik kypakb'a' kye xjal tzan tjaw kky'ixpu'
kynab'lin.
13 Ax ejatz kyin malspirit tuj kyanim ky'ila'j xjal, b'ix ax oqet ksi' ch'imusit
aseyt tuj kywi' ky'ila'j yab' iktza' techa'l, b'ix yatzun kye yab' eb'antik kyitza'.*

Aj Tb'isun Te Eróde̱s Qa Te Jesus A Tuq Te Wa'nch Aj Swal A' Aj Ojetq Tuq Jaw Anq'in

Mat 14:1-12; Luks 9:7-9

14 Bwen, yaji te gobernador‡ Eróde̱s owok xhcha'o' ti'j Jesus tzan tpaj ja'chq
tuq ojetq tz'el tpakb'alil ti'j b'ix kye xjal nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te Wa'nch Aj
Swal A' oje jaw anq'in junky'el. Astilji tidi'chq galan aj nqolab'an ti'j nb'antik
tuky'i nim tajwalil.»
15 B'ix txq'anky xjal nkyq'uma' tuq: «Te ja xjalni tetz aji Eliys, aj tlajen Dios
oqtxi'.» B'ix txq'anky nkyyoli' tuq: «Tetzni'n jun aj yolil tyol Dios iktza' kye aj
yolil tyol Dios oqtxi'.»*
16 Te Eróde̱s, aj tok xhcha'o' aj nkyyoli' kye xjal, tetz otq'umaj ikxjani: «Te
ntzani Wa'nch aj oxik nk'ulu' mandad tzan tel in twi' b'ix ajna'l ma'tx jaw
anq'in junky'el.»
17 Bwen komo ikxjani oky'ik ti'j te Wa'nch. Oqtxi'xi' tuq te Eróde̱s oxik
tk'ulu' mandad tzan tkaj si' te Wa'nch pres k'alo' tuky'i kaden tzan tpaj
Erodía̱s. Te Erodía̱s txu'jel tuq Lip aj terman Eróde̱s, b'ix te Eróde̱s owel tin
tuj tkwent te Lip.
18 Te Wa'nch ojetq tuq xik tq'uma' te Eróde̱s ikxjani: «Xjan tzan tjaw axujela'
awixna'.»*
19 Ntons te Erodía̱s n'ok tuq tq'oji' te Wa'nch b'ix tgan tuq tzan tqet tkansa',
per k'onti'l tuq nb'antik titza'
20 tzan tpaj te Eróde̱s nkolon tuq ti'j te Wa'nch tzan tpaj tetz tuj tnab'l tuq, te
Wa'nch nb'et tuq tuj tume'l b'ix tetz jun xjal aj pawa' te Qtata Dios; cha'oj tok
xhcha'o' tyol Wa'nch, te Eróde̱s nb'isun, k'onti'l teb'en tidi' b'a'n tzan tk'ulun,
per nchalaj tuq tzan tok xhcha'o' tyol Wa'nch.
21 Yaji opon jun q'ij aj b'a'n tuq tzan tjatz tq'oj te Erodía̱s ti'j te Wa'nch. Te
Eróde̱s oqet tq'ijla' jun q'ij tjakonlen taq'b'i b'ix oqet tsi' jun kywe' kye tmulon
b'ix kye tkoronel b'ix ax kye kyaqil xjal aj at tuq kyajwalil tuj tkwentil Galiley
[aj ja' tetz nk'ulun mandad].
22 Yaji opon tzi jun q'opoj tal Erodía̱s. Owox aj ja' nkyeq'ijlan b'ix owex
b'ixon kywitz. Te Eróde̱s kyuky'i kye xjal owel kygani' te q'opoj. Oxik tq'uma'
te Eróde̱s te q'opoj ikxjani: «Tzaj aqani' wetz tidi' agan b'ix wetz oxe'l nsi'
yatz.»
23 B'ix oxik tsi' tjurament ikxjani: «Dispwest atin tzan txik nsi' tidi' aj otzajel
aqani' wetz, qa agan lamitan te kyaqil te amaq' aj ja' nkyink'ulun mandad.»
24 Ntons te q'opoj owetz tzi b'ix oxik tq'uma' te tnan: «¿Nan, tidi' oxe'l
nqani'?» «Qanix twi' Wa'nch Aj Swal A'» kyi te tnan.

---

* **6:11** Gén 18:16; 19:29; Kya 13:51 † **6:11** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: "B'an'ax oxe'l nq'uma' etetz oj tul te jwisy, kye aj tuj aj amaq' ni'n owokel kyen mas nim xhcho'onal kywitz kye xjal aj Sodom b'ix Gomor." Gén 19:1-28.
* **6:13** Chaw 5:14 ‡ **6:14** Ax: "rey," per te Eróde̱s nya'tx te b'an'ax twitzale' tzan tpaj cha n'aq'unan iktza' jun gobernador. * **6:15** Mat 16:14; Mak 8:28; Luks 9:19 * **6:18** Lev 18:15-16; 20:21; Luks 3:19-20

25 Ntons te q'opoj owox naj kare tuky'i te Eródes b'ix oxik tq'uma': «Wetz
ngan tzan stzaj asi' naj tuj jun laq twi' Wa'nch Aj Swal A' [tzan tok qe'e' qa
ma'tx kamik].»§
26 Yaji te Eródes oje b'isun. Komo ojetq tuq xik tsi' tjurament b'ix ojetq tuq
tz'ok cha'o' tzan kye xjal, astilji k'onti'l oqet txk'ayi'.
27 Ntons oxik naj tlajo' jun soldad kansal te Wa'nch tzan stzaj in twi'. Te
soldad owox tuj te pres b'ix owel xtx'emu',
28 otzaj tin tuj jun laq, oxik tq'apo' tuky'i te q'opoj b'ix te q'opoj oxik tq'apo'
te tnan.
29 Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye txnaq'atz te Wa'nch, kyetz eb'ajxik b'ix
ojaw kyin te txlimal b'ix owox kymuqu'.

[Ntons ikxji oky'ik ti'j te Wa'nch Aj Swal A' b'ix astilji te Eródes, aj tok
xhcha'o' kye xjal nkyeyolin ti'j Jesus, oxob' b'ix oje b'isun. Tetz tuj tnab'l,
te Jesus a te Wa'nch Aj Swal A' ojetq jaw anq'in junky'elky b'ix astilji nim
tuq tajwalil tzan tk'ulun milagr.]

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Jweb' Mil Xjal
Mat 14:13-21; Luks 9:10-17; Wnch 6:1-14

30 Ntons, yatzun kye tky'ixel Jesus, aj toklen kchimo' kyib' junky'elky
tuky'i'l, oxik kyq'uma' kyetz tetz kyaqil aj ojetq tuq qet kyk'ulu' b'ix ax aj ojetq
tuq xik kxnaq'tza'.
31 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etzaj waq wuky'i'l. Qwa'q tuj
jun luwar aj ja' k'onti'l najayon tzan qojlan ch'in.» Otq'umaj ikxji tzan tpaj
ky'ila'j tuq kye xjal nkyepon kyuky'i'l b'ix k'onti'l tuq nkanon tzan kywa'an
tzan kypaj kye xjal.*
32 Ntons exik kchukel tuj jun bark max tuj jun luwar aj ja' k'onti'l najayon.
33 Per ya ma xik kyen kye xjal aj ikja'n tuq kyex, owel kyniky' ja' tuq ikja'n
kxik, b'ix eb'ajxik kyoqwen tuky'i kyoq b'ix eb'ajpon tb'ay kywitz kyetz.
Ky'ila'j tuq xjal tzajnaqe' ja'chq amaq' qaynin tzi b'ix eb'ajtb'ayaj iyol tetz.
34 Yaji, aj tpon te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l, oxik kyen kye xjal
nkyeb'ajlab'tik tuq. Te Jesus owok lo'et tk'u'j kyi'j tzan tpaj kye xjal iktza' tuq
karner aj k'onti'l pastoriyon kyi'j te k'ulul kwent te kyetz.* Ntons yaji oxik
txnaq'tza' tidi'chq kxol.
35 Yaji ojetq tuq qo'ok qale'ky, etzaj kye [kykab'lajujil] txnaq'atz, oxik
kyq'uma' tetz ikxjani: «Qale'ky b'ix k'onti'l jay tzani.
36 Mejor inkxik alajo' kye xjal loq'ol kywe' kyuj kye aldey b'ix kye txq'anky
luwar qaynin.»*
37 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejor a'ix etetz intxik esi' kywe'» kyi
te Jesus. «Per tetzni'n a tgan kab'e' oqal (200) q'ij twi' tk'u'j jun xjal* te loq'b'il
te tetz. ¿B'an'ax petzun awitza' qa agan tzan stzaj qloq'o' ale'ji?»
38 Te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Jateb' wab'j eq'i' etitza'? Sek
exikchaq e'el tetz.» Ntons yatzun ma qet kyajla', oxik kyq'uma' te Jesus
ikxjani: «Ate' jweb' wab'j tuky'i kab'e' kyiy.»
39 Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' tzan kyqet wit'let kye xjal b'uch'uji'chaq
ax tzi tuj xpatzpan.
40 Eqet wit'let txq'an b'uch'uj te oqal (100) b'ix txq'anky b'uch'uj lajuj tuj
oxqal (50).

---

§ **6:25** Oxik tqani' twi' Wa'nch tuj jun plat nya'tx tzan tpaj b'a'n-wit kyecho'on twi' xjal sinoke tzan tok kyen qa b'an'ax ojetq tuq naj b'ix tzan tok kyen ojetq kyekamb'an ti'j te Wa'nch. * **6:31** Mak 7:24 * **6:34** 1Re 22:17; 2Cró 18:16; Zac 10:2; Mat 9:36 * **6:36** Luks 9:12 * **6:37** Iktza' kab'e' oqal (200) tmin denary; Mat 20:2.

41 Yaji te Jesus oky'ik tk'amo' kye jweb' wab'j kyuky'i kye kab'e' kyiy, b'ix
ojax ten jawnaq twitz ka'j b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji owaq'ik tzan
kyqet tpedasi' kye wab'j b'ix oxik tq'apo' kye txnaq'atz, tzan txik ksipa' kxol
kye xjal. Yaji ax ikxji otk'uluj kyuky'i kye kab'e' kyiy.
42 Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech.
43 Yaji, yatzun ma mankun kywa'an kye xjal, kye txnaq'atz ojaw kchimo'
aj ojetq tsobrin b'ix kabal enoj kab'lajuj chi'l te aj osobrin.
44 Ntons kye aj eb'ajwa'an, jweb' mil (5000) ichan tuq.

Aj Txik B'et Jesus Tajsik A'
Mat 14:22-27; Wnch 6:15-21

45 Ntons yaji te Jesus exik tlajo' kye txnaq'atz tzan kyjax tuj te bark b'ix tzan
kxik tb'ayon twitz tuj amaq' Betsayd. B'ix te Jesus okajxten tzan kykaj tkawi'
kye xjal.
46 Yatzun kykajlen tkawi', tetz xhchukel oxik xnaq'tzon twi' jun witz.
47 Yatzun ma qoyupan, kye txnaq'atz nkyeb'et tuq tuj bark nink'ajchaq te
a' b'ix te Jesus tzunx tuq atqet xhchukel twi' te witz.
48 Tetz oxik ka'yin kyi'j, ojetq kyesiktik k'onti'l tuq nb'antik tzan kytb'ayaj
tzan tpaj te kyaq'iq' jwert tuq ntzaj kywitz. Yaji, ch'inky tuq qxhk'ate', te Jesus
oxik b'et aj ja' tuq akyeqet b'ix nb'et tuq tajsik te a' naqe cha derech tuq oky'ik
kyi'j.
49 Aj txik kye'e' te Jesus nb'et tuq tajsik a', eb'ajjaw wayun, kyetz tuj kynab'l
tuq qa jun tanim xjal, astilji eb'ajxob'.
50 Kkyaqil oxik kye'e' b'ix b'an nkyexob' tuq. Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz
ikxjani: «K'on kxob'. ¡Nimsaj waq ek'u'j! A'in wetz akyinqet tzani.»
51 Ntons yaji ojax tuj te bark kyuky'i'l b'ix te kyaq'iq' olumet. Yatzun kyetz
oje kyelab'an.
52 Kyetz ojetq tuq tz'ok kye'e' tidi' otk'uluj Jesus ti'j te wab'j per k'onti'l owel
kyniky' tidi' tuq telponx tzan ktz'akal.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab' Tuj Jenesaret
Mat 14:34-36

53 Ntons ya ma kyepon tuj amaq' Jenesaret tuj junky palaj te a', okaj kyk'alo'
te bark ti'j jun toqtzal.
54 B'ix aj man tuq nkyeqetz tuj te bark, kye xjal tzi owel kyniky' naj luwew
qa a tuq te Jesus.
55 Exik naj kare ja'chq b'ix e'aq'ik tzan ktzaj kyin kye yab' twitz kywatb'il
tzan kypon kyin twitz Jesus.
56 Te Jesus oky'ik ja'chq kyuj kye aldey b'ix amaq' b'ix ax tuj k'ul. Yatzun
kye xjal nponkix tuq kyeq'i' kye yab' aj ja' tuq nkyeplasin b'ix nqet tuq kywitz
twitz Jesus tzan stzoqpin tzan tok kymako' tansiker a'ox xtxa'm tq'anaq. Yaji
kyaqil kye aj e'ok makon tetz eb'ajb'antik.

7

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tidi' Ntz'ilan Qanim Tuj Twitz Qtata Dios
Mat 15:1-20

1 Jun q'ij txq'an aj b'uch'uj Parisey kyuky'i txq'an aj xnaq'tzal Kawb'il
tzajnaqe' Jerusalen, owok kchimo' kyib' tuky'i Jesus.
2 Kyetz owok kyen junjun txnaq'atz Jesus nkyewa'an tuq b'ix k'onti'l nqet
kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal tzan tok kymu'u' kyq'ab' mina' kyokten
wa'il, iktza'x eq'i' kyitza' kye tijxjal.

3 Komo kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kyaqil kye aj tijajil Israel aj b'an eq'i'
kyitza' te kykostumbr te kyijajil oqtxi', kyetz k'onti'l nkye'okten wa'il qa
mina' tqet kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal.
4 B'ix ax cha'oj kymeltz'jik tuq tuj plas, k'onti'l nkyewa'an qa mina' tuq txik
kkyito' ch'in a' kyi'jx iktza' te kykostumbr. Ax at tuq ti'chq txq'anky kostumbr
eq'i' kyitza', iktza' ti'j tx'ajb'il kybas b'ix kyq'awub' b'ix kyaqil kyokensb'il
k'uxb'il.*
5 Ntons astilji kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il oxik kyqani'
te Jesus: «¿Tistil kye axnaq'atz k'onti'l eq'i' kyitza' te kykostumbr qijajil oqtxi',
komo nkye'okten wa'il b'ix mina' tel ktx'ajo' kyq'ab' iktza'x te kostumbr?»
6 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «B'an'ax iktza'x otq'umaj te Chay
aj yolil tyol Dios oqtxi' aj tqet stz'ib'a' ikxjani eti'j etetz aj xmeletz' a'ix: "Ja
xjalni nkyinqet kxjani' cha a'ox tuky'i kyyol, per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix te
kyanim laq'chik at wi'j tzan tpaj k'onti'l atok kyk'u'j wi'j.
7 Chagan nkyintzaj kyna'o'. Kyetz nxik kxnaq'tza' aj cha tuj kywi'x kyetz
n'etz kyin."*
8 Ntons nkaj ekola' te aj okaj tq'uma' Qtata Dios b'ix cha n'ok esi' ek'u'j ti'j
kykostumbr kye oqtxi' xjal.»
9 B'ix ax nxik tuq tq'uma' kyetz ikxjani: «Kewen etetz nkaj esi' te aj okaj
tq'uma' Dios b'ix cha nxik eteq'i' kykostumbr kye oqtxi' xjal.
10 Komo te Qtata Dios okaj tq'uma' te Moisés tzan kyqet qlima' te qtat tuky'i
qnan,* b'ix ab'l aj okajel tqanb'e' jun nya'tx galan ti'j stat b'ix tnan, okaj
q'uma' tzan tqet kanslet.*
11 Per etetz n'eq'uma', jun xjal b'a'n tzan txik tq'uma' te stat tuky'i tnan: "Te
ja ntzani korban, aj telponx pawankaj te Dios te aj ma' tuq tz'oken te onb'il
te etetz."
12 Ntons oj txik tq'uma' ikxnini, ikxji a'ixk etetz k'onti'l n'etzoqpi' tzan
tonen tuky'i stat b'ix tuky'i tnan.
13 Ikxji n'el etik'o' te aj okaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tpaj te ekostumbr,
b'ix ti'chq txq'anky aj n'ek'ulu' ikxji.»
14 Ntons, yaji etzaj tuk'le' kyaqil kye xjal aj akyeqet tuq tzi b'ix oxik tq'uma'
kyetz ikxjani: «Kyintzaj echa'o' waq ekyaqil, b'ix intox tuj ewi' aj oxe'l nq'uma'
etetzni.
15 K'onti'l jun tidi' aj nqex tuj jk'u'j ntz'ilan ti'j qanim tuj twitz Qtata Dios,
sinoke te [nya'tx galan aj] njatz tuj qanim a te ntz'ilan ti'j qanim tuj twitz
Qtata Dios.
16 Ntons qa at exkyin, intok esi' ewi' ti'j aj nxik nq'uma'ni.»
17 Ntons yaji te Jesus kyuky'i txnaq'atz ekaj ksi' kye xjal b'ix e'ox tuj jun jay.
Kye txnaq'atz oxik kyqani' tetz tidi' tuq telponx te aj ojetq tuq xik tq'uma' kye
xjal.
18 Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, ax etetz k'onti'l n'el eniky'
ti'j te nini? ¿K'onti'l n'el eniky', kyaqil aj nqex tuj jk'u'j k'onti'l ntz'ilan ti'j
qanim tuj twitz Qtata Dios?
19 Komo [te aj nxik qwa'a'] k'onti'l npon tuj qanim sinoke a'ox tuj jk'u'j b'ix
yaji n'ex jk'u'ja'ky.» Ikxji te Jesus oxik tq'uma', kyaqil aj nxik qwan k'onti'l
ntz'ilan ti'j te qanim tuj twitz Qtata Dios.
20 Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj njatz tuj tanim jun xjal a te aj ntz'ilan ti'j
tanim tuj twitz Qtata Dios.

---

* **7:4** Ax: xtx'otx'al k'uxb'il brons; junjun u'j oqtxi' ax nyolin oqet kyk'ulu' te kykostumbr kyi'j kykajb'il. * **7:7** Isa 29:13 * **7:10** Exo 20:12; Deu 5:16 * **7:10** Exo 21:17; Lev 20:9

21 Komo tuj kyanim kye xjal, njatz kyaqil aj nya'tx galan nqet kxima', b'ix
qa xjal solter oj kyk'ajajin, qatzun xjal oj kyelq'an, qatzun oj kykansan,
22 qatzun xjal aj junb'e' kyib' oj kyk'ajajin, qatzun oj tel kyq'ajab' ti'j ti'chq
te junky, qatzun oj tqet kyk'ulu' tzanjelal ti'chq nya'tx galan, qatzun oj tqet
kymoyi' xjal, qatzun oj tqet kyb'isu' yol xhch'ajyol tzan kypak'achul, qatzun
oj kyek'awin ti'j junky, qatzun oj kchimon yol nkyeyolin nya'tx galan ti'j
junky, qatzun oj kyna'on qa kyetz a'e'ji tb'ay kywitz kyaqil, qatzun qa k'onti'l
nqet kyb'isu' tume'l titza' tzan kyanq'in.
23 Kyaqil ntzani njatz tuj kyanim kye xjal b'ix a te aj ntz'ilan ti'j kyanim tuj
twitz Qtata Dios.»

Aj Tjatz Tin Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Tal Xuj
Mat 15:21-28; Mak 7:36

24 Ntons yaji te Jesus owex tzi b'ix opon tuj xtx'o'otx' junky amaq' Tir tb'i.[†]
Tzi owox tuj jun jay b'ix k'on tgan tuq tzan tok cha'o' tzan nijunwt, per k'onti'l
ob'antik tewan.
25 At tuq jun xuj tzi b'ix at tuq jun tal, tal xuj, te tal atqex tuq jun malspirit
tuj tanim. Ntons te alon owok xhcha'o' qa te Jesus ojetq tuq pon tzi, yaji opon
twitz Jesus b'ix oqet mejlet twitz.
26 Te alon, tetz jun aj nya'tx tijajil Israel b'ix tzajnaq tuq tuj te amaq'
Siropenesy. Ntons oqet twitz twitz te Jesus tzan tjatz tin te malspirit tuj tanim
te tal.
27 Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «A tgan tzan txik qna'o' tb'ay kye
tk'wa'al amaq', komo [tuj jun jay] nya'tx galan tzan tel qin kywe' kye k'wa'l
b'ix tzan txik qsi' kye tx'ya'n.»
28 «Ye' tat» kyi te alon. «Per kye tx'ya'n ax nxik kywa'a' aj tpuk'u'l kywe'
k'wa'l aj nqet tz'aqik tjaq' mes.»
29 Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxja'n: «Tzan tpaj aj n'aq'uma'ni,
b'a'n tzan awaj ajay kontent tzan tpaj te malspirit ma'tx jatz tuj tanim te
awal.»
30 Yaji te xuj owaj tjay b'ix aj tpon, te tal nwitan tuq galan tuj twatub' b'ix
te malspirit ojetq tuq jatz tuj tanim.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Xk'ab' Tuq B'ix Tz'ak

31 Ntons te Jesus owex tuj tkwentil te amaq' Tirni b'ix oky'ik tuj te amaq'
Sidon b'ix yaji opon stzi' te Galiley A' tuj tkwentil Dekapl.[*]
32 Aj tpon tzi, kye xjal opon kyin twitz Jesus jun xjal xk'ab' tuq b'ix tz'ak.
Kyetz oqet kywitz twitz Jesus tzan tqet tsi' tq'ab' tajsik tzan tb'antik.
33 Ntons te Jesus owel tlaq'b'a' te xjal kyi'j kye txq'anky b'ix owox tsi' twi'
tq'ab' tuj txkyin te xjal b'ix owok tmu'u' twi' tq'ab' tuky'i ta'l stzi' b'ix owok
tmako' twi' taq' te xjal.
34 Yaji ojax ten twitz ka'j, ojatz tb'is b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Efata.» (Aj
ni'n tuj kyyol tuq kyetz b'ix telponx iktza' "Pajaqet.")
35 A'ilnajji ojaqet txkyin te xjal b'ix ax ob'antik te taq' b'ix owaq'ik tzan
tyolin galan.
36 Te Jesus oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal tzan k'on tuq txik kyq'uma' te
nijunwt tidi' aj ojetq ky'ik. Per kye xjal cha masky tuq nxik kypakb'a' tuq
ja'chq.[*]
37 Kye xjal b'an nkyelab'an tuq [b'ix nkyechalaj tuq], nxik tuq kyq'uma'
ikxjani: «Kyaqil ma'tx tk'uluj galan, kye xk'ab' nkyeb'antik b'ix kye men
nb'antik kyyolin titza'.»

[†] **7:24** Ax: Tir b'ix Sidon. [*] **7:31** Mak 5:20 [*] **7:36** Mak 8:26

8

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Kaje Mil Xjal
Mat 15:32-39

1 Bwen, tuj aj tyempji a jun xjal tuq chimo' kyib' junky'el tuky'i te Jesus, b'ix
komo k'onti'l tuq kywe', te Jesus etzaj tuk'le' kye txnaq'atz, oxik tq'uma' kyetz
ikxjani:
2 «Wetz nlo'et nk'u'j kyi'j ja xjalni tzan tpaj oxe q'ijxi' kyqetlenten tzani
wuky'i'l b'ix ajna'l k'onti'l kywe'.
3 Qa okye'ajel nlajo' mina' tuq kywa'an, okyekajel numan tuj kyb'ey, komo
ate' junjun tzajnaqe' laq'chik.»
4 Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ja' otzajel qin kywe' ja xjalni
b'ix nijunwt najayon tzani?»
5 Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Jateb' wab'j eq'i' etitza'?» «Cha wuq
wab'j at» kyekyi.
6 Ntons yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet wit'let kye xjal twitz
tx'o'tx'. Yaji oky'ik tk'amo' kye wuq wab'j, b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios.
Yaji oqet tpawa' te wab'j b'ix oxik tsi' kye txnaq'atz b'ix yatzun kyetz oxik
ksipa' kye xjal.
7 Ax ate' tuq kab'e' kyiy nekit eq'i' tuq kyitza', b'ix te Jesus, ya ma xik tsi'
pixon te Dios ti'j kywe', oxik tq'uma' kye txnaq'atz tzan txik ksipa' kxol kye
xjal.
8 Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech b'ix yatzun tmankunlen
kywa'an, ojaw kchimo' te aj osobrin b'ix kabal enoj wuq chi'l aj osobrin.
9 Kye aj eb'ajwa'an kaj mil (4000) tuq kyb'et tzan kyaqil.* Yaji te Jesus
eb'ajkaj tkawi' kye xjal,
10 b'ix yaji ojax tuj jun bark kyuky'i txnaq'atz b'ix exik tuj junky luwar,
Dalmanut tb'i.

Aj Txik Kyqani' Kye B'uch'uj Parisey Tzan Tqet Tk'ulu' Te Jesus Jun Tidi' Tuky'i Nim Tajwalil
Mat 16:1-4; Luks 12:54-56

11 Ntons [aj kypon Dalmanut], epon txq'an xjal aj b'uch'uj Parisey tuky'i
Jesus b'ix nkyewululun tuq tuky'i'l. Kyetz kygan tuq tzan tqet tk'ulu' jun
lab'al kywitz tzan tqet tyek'u' qa b'an'ax tuq [tlajen Dios].*
12 Te Jesus ojatz tb'is b'ix oxik tq'uma': «¿Tistil kye ja xjal ntzani nkyeqanin
jun lab'al?* Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, nlay qet nk'ulu' jun lab'al kywitz
iktza' kyetz kygan.»
13 Ntons tetz kyuky'i tuky'i'l owel kypawa' kyib' kyi'j, b'ix e'ox tuj te bark
b'ix e'ex tzi tzan kyjunxla'in te a'.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Kye Txnaq'atz Tzan Tok Ksi' Kynab'l Kyi'j Kye Aj B'uch'uj Parisey
Mat 16:5-12

14 Ntons, aj kxik [tuj te bark] k'onti'l oxik kyna'o' kywe', cha jun wab'j eq'i'
tuq kyitza'.
15 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l kyi'j kye
aj b'uch'uj Parisey b'ix ax ti'j te Eródes tzan tpaj kyetz iktza' malsb'il pan.»*

---

* **8:9** Mat 15:38 * **8:11** Mat 12:38; Luks 11:16 * **8:12** Mat 12:39; Luks 11:29 * **8:15** Tzan ch'imu's te malsb'il nmal nim titza'; b'ix ax kyetz nya'tx ky'ila'j kyb'et per tzan tpaj aj nkxnaq'tza' b'a'n tzan tqet kyeq'i' ky'ila'j xjal; Mat 16:12; Luks 12:1; Gal 5:9.

16 Ntons kye txnaq'atz e'aq'ik kyyolin kyib'kyib'x ikxjani: «[Ntzaj tq'uma' ikxji] tzan tpaj k'onti'l ma tzaj qin wab'j.»
17 Te Jesus owel tniky' ti' tuq nkyyoli', astilji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxb'isun qa k'onti'l eq'i' qwe'? ¿Ti'tzun, mina'x tel eniky'? Ajun etz'akal, ni k'onti'l n'ox tuj ewi'.
18 Etetz at ewitz per k'onti'l n'el eniky' te aj nxik eten, ax at exkyin per k'onti'l n'ox tuj ewi' te aj n'ok echa'o'.* ¿Ti'tzun, k'onti'l na'ik etitza'
19 aj txik nsipa' te jweb' wab'j kxol jweb' mil (5000) xjal? ¿Jateb' chi'l ojaw echimo' te aj osobrin?» Ntons kyetz oxik kyq'uma': «Kab'lajuj chi'l.»
20 «B'ix aj txik nsipa' te wuq wab'j kye kaj mil (4000) xjal, ¿jateb' chi'l ojaw echimo' te aj osobrin?» Ntons oxik kyq'uma': «Wuq chi'l.»
21 «¿B'ix ikxji tzunx k'onti'l n'el eniky'?»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy

22 Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l eb'ajpon tuj amaq' Betsayd b'ix txq'an xjal otzaj kyin jun moy tuky'i'l b'ix oqet kywitz twitz tzan tuq tok tmako' te moy tzan tb'antik.
23 Yatzun te Jesus oxik tjocho' te moy b'ix oxik teq'i' xtxa'm amaq'; b'ix owok stzub'a' ti'j tb'aq' twitz te moy b'ix oqet tsi' tq'ab' tajsik b'ix oxik tqani' tetz ikxjani: «¿Nb'antik aka'yin ch'in?»
24 Yatzun te moy oxik tq'uma' ikxjani: «Nkyewe'e' kye xjal nkyeb'et per nkyexik wen naqe tze'.»
25 Ntons yaji te Jesus owok tmako' kye tb'aq' twitz junky'elky b'ix yaji te moy ojaw tka'yi' b'ix ob'antik tka'yin galan kyaqil.
26 Ntons te Jesus owaj tlajo' te xjal tjay b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on xhch'ox tuj amaq'.»*

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Te Jesus A Tuq Tetz Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'

Mat 16:13-20; Luks 9:18-21

27 Ntons, yaji te Jesus kyuky'i txnaq'atz e'ex tuj Betsayd b'ix eb'ajxik tuj amaq' Sesarey tuj tkwentil Filipos, b'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, te Jesus oxik tqani' kyetz ikxjani: «¿Tidi' nkyyoli' kye xjal wi'j? ¿Ab'lin wetz a'in tuj kynab'l?»
28 Yaji oxik kyq'uma' kyetz tetz ikxjani: «Ate' junjun nkyq'uma' yatz a'ich Wa'nch Aj Swal A', b'ix junjunky nkyq'uma' yatz a'ich Eliys, b'ix ate' junjunky nkyq'uma' yatz a'ich jun aj yolil tyol Dios.»*
29 Ntons oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «B'ix etetz, ¿ab'l wetz a'in tuj enab'l?» Yaji oxik tzaq'b'ik te Xhpe'y, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.»*
30 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on xik eq'uma' te nijunwt.»*

Aj Tyolin Jesus Ti'j Tkamiky

Mat 16:21-28; Luks 9:22-27

31 Ntons yaji owaq'ik txnaq'tzan kxol kye txnaq'atz, qa tetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios ma'kix tuq tz'ok ten twitz te xhcho'nal, b'ix ma'kix tuq tz'el ik'o' tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kyaqil kye txq'anky kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel. Ax oxik tq'uma' qa oxe'lkix q'uma' tzan tqet kansa' b'ix tuj toxi'n q'ij tqelen kansa' ojawel anq'in.

---

* **8:18** Isa 6:9-10; Jer 5:21; Ezq 12:2 * **8:26** Mak 8:30 * **8:28** Mak 6:14-15; Luks 9:7-8 * **8:29** Wnch 6:68-69 * **8:30** Mak 9:9

32 Ntons ikxji tetz oxik tyoli' tume'l titza' oky'el tuq ti'j. Yaji te Xhpe'y owel
tlaq'b'a' Jesus kyi'j kye txq'anky b'ix owaq'ik tilin ti'j tzan tpaj aj ntyoli' tuq.
33 Yaji te Jesus owajtz meltz'jik b'ix exik ten kye txq'anky txnaq'atz, b'ix
owaq'ik tzan tilin ti'j Xhpe'y ikxjani: «¡Intel apawa' awib' wi'j yatz aj cha nxik
asamo' awib' tuky'i Satanas. Yatz nya'tx agan iktza' te Dios tgan sinoke yatz
cha agan iktza' kye xjal!»
34 Ntons yaji te Jesus etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix kye xjal b'ix oxik tq'uma'
kyetz ikxjani: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, ntons a tgan tzan tkaj tkola' te
aj cha n'el tgani', a tgan [tzan sten dispwest tzan tok ten twitz] tkamiky [tzan
npaj wetz],† b'ix intok lapet wi'j.
35 Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, opoyona-
jkixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tokslb'en wi'j b'ix ti'j te tpakb'alil galan
titza' te Qtata Dios nkolon qi'j, tetz otkamb'a'tz jun tanq'in.*
36 ¿Tidi' token qa jun xjal otkamb'a'tz kyaqil aj at tzani twitz tx'o'tx' per oj
tkamik opoyonaj te tanim? [¡Chagan!]
37 ¿B'ix tidi' b'a'n tzan txik tsi' jun xjal tzan tkolet te tanim? [¡Ch'inwt!]
38 Ab'l aj oky'ixwel wi'j b'ix ti'j npakb'alil kywitz ja xjal chimol chojni aj
oje kyinkaj kykola'ni tzan kyjoyon junky dios, ax [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al
Dios [a'in] okyinky'ixwel ti'j tetz twitz Ntat b'ix kywitz kye ángel cha'oj wul
junky'elky. Komo cha'oj wul, kyin'ul tuky'i nim wajwalil aj otzajel tsi' Ntat
b'ix kyin'ul kyuky'i kye ángel aj pawame' te Ntat.»

9

1 Ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun
exol etetz aj atikxqet tzani nlay kyekamik max oj tok kyen cha'oj tk'ulun
mandad te Qtata Dios tuky'i nim tajwalil.»

Aj Xhchukjik Tka'yin Jesus Twi' Jun Witz
Mat 17:1-13; Luks 9:28-36

2 Bwen, waqaq q'ij mas yaj, te Jesus exik tuk'le' tuky'i'l twi' jun nim witz te
Xhpe'y b'ix Jacobo* b'ix Wa'nch, b'ix akyeqet tuq kchukel tuky'i'l txini. B'ix
derepent te Jesus ochukjik tka'yin.*
3 Tetz tq'anaq otxaqtxon b'ix b'an sjapun iktza' nijunwt xjal twitz tx'o'tx'
ob'antel tk'ulun xq'apj b'an sjapun ikxji.
4 B'ix oxik kye'e' te [tzqan] Eliys* tuky'i [tzqan] Moisés* nkyeyolin tuq
tuky'i Jesus.
5 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, galan qa aqoqetna
tzani. Instzaj aq'uma' tzan tjaw jk'ulu'na ox tal pach,* jun te yatz b'ix jun te
Moisés b'ix junky te Eliys.»
6 Te Xhpe'y k'onti'l na'ik tuq titza' tidi' nxik tyoli', komo kyetz ojetq tuq
kyexob'.†
7 Yaji tanderepent oqet juptz'an jun muj kyi'j b'ix tuj te muj otzaj yolin te
Qtata Dios ikxjani: «Atzun wetz nk'wa'al ntzani aj gani' nim witza'.* Se etok
cha'on waq ti'j.»

---

† **8:34** Ax: tzan txik teq'i' tkurusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq u'j ti'j Mat 16:24. Ax Mat 10:38, b'ix Luks 9:23 b'ix 14:27 nyolin ti'j te krus. * **8:35** Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25 * **9:2** Ax: Chaw. * **9:2** 2Xhp 1:17-18 * **9:4** 1Re 17–22; 2Re 1:1–2:12 * **9:4** Exo 2–4; 18; 33–34 * **9:5** Lev 23:39-43 † **9:6** Nkyexob' tuq tzan tpaj ky'ila'j aq'b'ixi' tuq kykamlen Eliys tuky'i Moisés, ax nkyexob' tuq tzan tpaj te Jesus ojetq ky'ixpjik ka'yin. * **9:7** Mat 3:17; Mak 1:11; Luks 3:22

8 Yaji derepent txik kyen, k'onti'lky oxik kyen te Eliys b'ix te Moisés, a'ox te
Jesus atqet tuq kyuky'i'l.
9 Ntons aj man tuq ikja'n kyqetz twi' te witz, te Jesus oxik tq'uma' tzan k'on
txik kyq'uma' te nijunwt tidi' aj ojetq tuq tz'ok kyen twi' te witz, max tuq
cha'oj tjaw anq'inky tetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios.*
10 Astilji cha oqexten tuj kyanim kyaqil aj owok kyen. Per nkyecha'on tuq
kyib'kyib'x tidi' telponx qa tetz ojawel anq'in tuq.
11 Astilji oxik kyqani' te Jesus: «¿Tistil nkyq'uma' kye xnaq'tzal Kawb'il qa
te Eliys tzul junky'elky tb'ay [twitz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi']?»*
12 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «B'an'ax te Eliys tzul tb'ay tzan
tqet tk'ulu' kyaqil galan iktza' tuq tb'ay. B'ix ¿b'an'ax petzun tz'ib'ankaj tuj
Tu'jal Dios, qa te Ichan Aj Tk'wa'al Dios owokel ten twitz xhcho'nal b'ix ax
owokel xmayi' tzan kye xjal?*
13 Ax oxe'l nq'uma' etetz, te Eliys ojekix tzul b'ix kye xjal ti'chq owok
kyk'ulu' ti'j iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios.»*

Aj Tjatz Tin Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun K'wa'l
Mat 17:14-21; Luks 9:37-43

14 Ya ma kye pon aj ja' tuq akyeqet kye txq'anky txnaq'atz, oxik kyen
ky'ila'j xjal chimo' tuq kyib' kyi'j b'ix kxol kye xjal ateqet tuq junjun xnaq'tzal
Kawb'il, nkyewululun kyuky'i kye txnaq'atz.
15 Ya ma xik kyen kye xjal ikja'n stzaj tuq te Jesus, eb'ajlab'an ti'j b'ix exik
karedin q'olb'el tetz.
16 Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' n'ewululu' kyuky'i'l?»
17 Yaji jun kxol kyetz, oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, wetz ma tzaj win
nk'ajol tzan tb'antik awitza'. Tetz atqex jun malspirit tuj tanim b'ix k'onti'l
nb'antik tyolin tzan tpaj te malspirit.
18 Ja'chq ntzyet titza' b'ix nqet txon twitz tx'o'tx', npulutin stzi', nqitx'itx'in
txete' b'ix nkyaqwak'e'. Komo yatz k'onti'l tuq atichqet, ma qet nwitz kywitz
kye axnaq'atz tzan tuq tjatz kyin ch'in te malspirit, per k'onti'l ma b'antik
kyitza'.»
19 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz k'onti'l n'ox tuj ewi'.
¿O' petzun okyinqtelten etuky'i'l b'ajq'ij? ¿Janik'b'a'nx-alo wipa'tz etuky'i'l?
Instzaj etin te k'wa'l tzani.»
20 Ntons oxik kyin te k'wa'l. Yatzun te malspirit aj txik ten te Jesus, oqet
txo'o' te k'wa'l kongan twitz tx'o'tx' b'ix te k'wa'l ojaw tkyito' b'ix oje xjililin
b'ix opulutin stzi'.
21 Te Jesus oxik tqani' te k'wa'lon ikxjani: «¿Janik'le stzyetlen tuky'i ntzani?»
«Man tuq nekit» kyi te k'wa'lon.
22 «Ky'ila'j-elxi' oje qet xon tuj q'aq' b'ix tuj a' tzan te malspirit tzan tkamik.
Per qa yatz ob'antel awitza', intok lo'et ch'in ak'u'j qi'ja b'ix pawonen ch'in
quky'ila» kyi te k'wa'lon.
23 Ntons kyi te Jesus ikxjani: «¿Tistil ntzaj aq'uma' "qa wetz ob'antel witza'"?
Kyaqil b'a'n tzan tb'antik qa n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qtata Dios.»
24 Yaji te k'wa'lon oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Wit'lik nk'u'j, per pawonen
ch'in wi'j tzan tok wit'let nk'u'j mas b'an byenech.»
25 Ya ma tz'ok ten te Jesus kye xjal nkyelab'un tuq ti'j, tetz oxik tk'ulu'
mandad te malspirit tzan tjatz tuj tanim te k'wa'l, kyi ikxjani: «Yatz malspirit

---

* **9:9** Mak 5:43 * **9:11** Mal 4:5; Mat 11:14 * **9:12** Isa 53:3; Sal 22:1-18; 69:8-11,20,21; 118:22
* **9:13** 1Re 19:2,10; 2Re 2:11-12; Mat 11:13-14; 17:11-13

aj men b'ix tz'ak a'ich, pajatz tuj tanim ja k'wa'lni, b'ix k'onky chqex junky'el
tuj tanim.»
26 Yaji te malspirit ojaw wayun kongan b'ix ojaw tkyito' junky'elky te k'wa'l
b'ix yaji ojatz tuj tanim te k'wa'l. Yatzun te k'wa'l cha okaj tanlet iktza' jun
kamnaq b'ix kye xjal nkyq'uma' tuq: «Ma'tx kamik.»
27 Yatzun te Jesus ojaw stzyu' tq'ab' te k'wa'l, ojaw twab'a', b'ix te k'wa'l
ojaw wa'let.
28 Yaji te Jesus owox tuj jun jay kyuky'i kye txnaq'atz b'ix kye txnaq'atz
ewj kywitz kye xjal oxik kyqani' tetz ikxjani: «¿Tistil qetza k'onti'l ma jatz
qitza'na?» kyekyi.
29 «Jun malspirit iktza' ntzani, a tgan tb'ay nqoxnaq'tzan tzan tjatz qitza'»‡
kyi te Jesus.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Kye Txnaq'atz Oxe'l Tuq Q'apo' Tuj Kyq'ab' Kye Xjal
Mat 17:22-23; Mak 8:31; 9:9; 10:37; Luks 9:43-45

30 Bwen, yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz e'ex tzi b'ix eky'ik tuj tkwentil
Galiley. Per te Jesus k'on tgan tuq tzan tok cha'o' tzan nijunwt qa akyeqet tuq
tzi.
31 Tgan tuq jun tyemp a'ox tzan txik txnaq'tza' kye txnaq'atz kchukel b'ix
nxik tuq tq'uma' kyetz ikxjani: «Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in],
okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal b'ix okyinqtel kykansa', per tuj toxi'n q'ij
nqetlen kansa', okyinjawel anq'in.»
32 Per kye txnaq'atz, kyetz k'onti'l tuq n'el kyniky' tidi' telponx tuq te aj
ntyoli', b'ix nkyexob' tuq tzan txik kcha'o' tidi' telponx.

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Qb'isun Qi'jx Sinoke Tzan Qb'isun Kyi'j Txq'anky Qerman
Mat 18:1-5; Luks 9:46-48

33 Bwen, yatzun kyponlen tuj amaq' Capernaúm te Jesus b'ix kye txnaq'atz
e'ox tuj jun jay. Yaji te Jesus oxik tqani' kyetz: «¿Ti' tuq n'eyoli' nkxb'et tuj
b'ey?»
34 Per kyetz k'onti'l tidi' okyq'umaj tzan tpaj nkyewululun tuq ti'j ab'l te
mas nim tajwalil kxol.*
35 Ntons tetz oqet wit'let b'ix etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil tky'ixel b'ix oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa qgan tzan qok tb'ay kywitz kye txq'anky, ntons a
tgan tb'ay tzan qonen kyi'j txq'anky b'ix yaji qetz mankb'ilxi'.»*
36 Ntons, yaji tetz otzaj tin jun k'wa'l, oqet tsi' kxol b'ix ojaw xhchele' b'ix
oxik tq'uma' ikxjani:
37 «Ab'l aj otk'amo'tz jun k'wa'l [iktza' ja ntza'n] tzan tpaj te xjal n'okslan
wi'j, ax okyintk'amo'tz wetz. B'ix ab'l aj okyintk'amo'tz nya'tx a'ox a'in
okyintk'amo'tz sinoke ax otk'amo'tz te aj otzaj lajon wetz.»*

Kye Aj K'onti'l Nkyeq'ojin Qi'j, Kyetz Quky'i'l Qib'
Luks 9:49-50

38 Ntons yaji te Wa'nch oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, owok qena
jun xjal njatz tuq tin malspirit tuj kyanim xjal b'ix nxik tuq tq'uma' ab'i tzan
kyjatz titza'. Komo tetz k'onti'l lapik qxol, astilji oxik qmiyo'na tzan k'on
tk'ulunky ikxji.»
39 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «K'on xik emiyo'. Qa jun xjal nxik
tq'uma' nb'i tzan tk'ulun jun tidi' tuky'i tajwalil Qtata Dios, nlay b'antik tzan
tyolin jun nya'tx galan wi'j.

---

‡ **9:29** Ax: a tgan tb'ay nqoxnaq'tzan b'ix nqo'ipan wa'ij tzan tjatz qitza'. * **9:34** Luks 22:24 * **9:35** Mat 20:26-27; 23:11; Mak 10:43-44; Luks 22:26 * **9:37** Mat 10:40; Luks 10:16; Wnch 13:20

40 Jun xjal aj k'onti'l nq'ojin qi'j, tetz nya'tx jun qajq'oj sinoke jun aj
quky'i'l.*
41 Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj owelatz tswa' ch'in etuk'a' a' tzan
tpaj a'ix te wetz, ntons nlay ponaj taq'umb'en.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Nya'tx Galan Oj Qjoyon Choj
Mat 18:6-9; Luks 17:1-2

42 «Per ab'l aj otk'ulu'tz tzan tqet tz'aqik jun aj nkyintoksla', iktza' kye ja
k'wa'l aj ntzanije'ni, mejor-tal tzan tqet k'alet talq jun ka' nim ab'j kyeb'il b'ix
tzan tqex-tal xo'let tuj te nim a' tzan tnaj.
43 Ntons etetz, qa nkxk'ulun nya'tx galan tzan tpaj eq'ab', mejor intel
etx'emu'. Mas galan tzan qox tuj ka'j xhkut jq'ab' b'ix nya'tx tzan qox tuky'i
kykab'il jq'ab' tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun, aj ja' te nim
q'aq' ni k'onti'l nqex tzaj*
44 b'ix aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol
kye anim aj ateqex tuj q'aq'.§
45 B'ix qa tzan tpaj te etoq nkxk'ulun jun nya'tx galan, mejor intel etx'emu'.
Mas galan tzan qox tuj ka'j xhkut qoq b'ix nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il qoq
tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun*
46 b'ix aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol
kye anim aj ateqex tuj q'aq'.*
47 B'ix qa tzan tpaj te tb'aq' ewitz nkxk'ulun jun nya'tx galan, mejor intetz
etin tzan k'on ek'ulun nya'tx galan. Mas galan tzan qox tuj ka'j moy a'o' b'ix
nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il qwitz tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l
nmankun*
48 aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol kye
anim aj ateqex tuj te q'aq'.*
49 Komo owokel si' q'aq' kyi'j kyaqil xjal iktza' atz'an n'ok si' ti'j kyaqil qoyej
q'apo' te Qtata Dios [aj telponx pawankaj te tetz].†
50 Galan te atz'an per qa ojetq tz'el tq'ab' ¿titza' owokel k'ak'j junky'elky?‡
[¡Nlay!] Astilji mejor insten te atz'an eti'j aj n'el pawan te etetz te Qtata Dios
b'ix se eten waq galan exolx.»

10

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Tqet Kypawa' Kyib' Jun Ichan Tuky'i Txu'jel
Mat 19:1-12; Luks 16:18

1 Bwen, yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz e'ex tzi* b'ix exik tuj tkwentil
Judey b'ix ejunxla'in te Jordan A'. Yaji ky'ila'j xjal owok kchimo' kyib' ti'j b'ix
komo iktza'xkix tuq tetz modin, eb'ajxik txnaq'tza'.
2 Yaji eb'ajpon txq'an aj b'uch'uj Parisey b'ix kygan tuq tzan tqet kyeq'i'.
Ntons oxik kyqani' te Jesus ikxjani: «¿Nyolin pe' tuj te kawb'il qa b'a'n tzan taj
tlajo' jun ichan txu'jel qatzun nya'txji?»
3 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' okaj tq'uma' Moisés?»

---

* **9:40** Mat 12:30; Luks 11:23 * **9:41** Mat 10:42 * **9:43** Mat 5:30 § **9:44** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani. * **9:45** Mat 18:8 * **9:46** Intqet awe'e' te aj nyolin ti'j te 9:44. * **9:47** Mat 5:29 * **9:48** Isa 66:24 † **9:49** Ax: "n'ok si' tatz'b'il tuky'i q'aq'"; Lev 2:13 nyolin atgan tuq atz'an kyito' ti'j kyoyej kye xjal te Dios tzan tok en pawankaj te Dios, b'ix 1Xhp 1:7 b'ix 1Kor 3:13 nkyeyolin te q'aq' telponx iktza' te xhcho'nal aj n'ok qi'j tzan tok saq qanim; 1Xhp 4:1-2. ‡ **9:50** Ax: insten atz'an eti'j; Mat 5:13; Luks 14:34-35. * **10:1** Capernaúm; Mak 9:33.

4 Ntons owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Te Moisés okaj tq'uma', jun ichan b'a'n tzan
tqet tk'ulu' jun tu'jal tb'ay b'ix yaji tzan taj tlajo' te txu'jel.»*
5 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te Moisés okaj tq'uma' ikxji tzan
stz'akal ewi'.†
6 Per aj tqet tk'ulu' Dios kyaqil tb'ay, tetz oqet tk'ulu' ichan tuky'i xuj.*
7 Astilji te ichan okajel tsi' stat tuky'i tnan tzan tok junan tuky'i txu'jel.
8 Ikxji okye'okel iktza' jun xjal; nya'tx kab'e' sinoke iktza'xkix cha jun.*
9 Astilji komo Dios ojetq tz'ok junb'en te kyetz, k'onti'l tzan tqet kypawa'
kyib'.»
10 Ntons ya ma kye'ox tuj jun jay, kye txnaq'atz oxik kyqani' junky'el te
Jesus tidi' telponx aj oxik tyoli' kye aj b'uch'uj Parisey.
11 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa jun ichan owajel tlajo' txu'jel b'ix
yaji owokel junan tuky'i junky, ikxji cha nk'ajajin.
12 Ax qa jun xuj okajel tkola' tichmil b'ix yaji owokel junan tuky'i junky, ax
ikxji cha nk'ajajin.»*

Aj Tyolin Jesus Ab'le' Okyekajel Tuj Tq'ab' Dios
Mat 19:13-15; Luks 18:15-17

13 Kye xjal ntzaj tuq kyin kye kyk'wa'al twitz Jesus tzan tuq tqet tsi' tq'ab'
kyajsik tzan kyqet tky'iwla'. Per kye txnaq'atz nkyexik tuq kymiyo' kye xjal.
14 Ya ma tz'ok ten ikxji, te Jesus k'onti'l oqet tuj twitz, ojaw q'ojlik b'ix
oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzoqpij waq tzan kyul kye k'wa'l wuky'i'l b'ix
k'on kyexik emiyo', tzan tpaj kye xjal iktza' ja k'wa'lni [aj nkyechalaj wi'j]
okyekajel tuj tq'ab' te Qtata Dios.
15 Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nlay tk'amoj tzan tkaj tuj tq'ab' te
Qtata Dios, iktza' kye ja k'wa'l ma kyk'amojni, ntons aj xjalji nlay kaj tuj tq'ab'
te Qtata Dios.»*
16 Te Jesus nkyejaw tuq xhchele' kye k'wa'l b'ix yaji nqet tuq tsi' tq'ab'
kyajsik tzan kyqet tky'iwla'.

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj Cha Atok Kyk'u'j Ti'j Kyq'inomal
Mat 19:16-30; Luks 18:18-30

17 Aj ikja'n tuq tex te Jesus tzi, jun xjal otzaj karedin b'ix oqet mejlet twitz,
b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz galan xjal a'ich. Ngan tzan txik
nqani' yatz ¿tidi' presis tzan tqet nk'ulu' tzan wanq'in te jun-ele'x?»
18 Te Jesus oxik tq'uma': «¿Tistil ntzaj aq'uma' wetz qa galan xjal a'in? A'ox
te Qtata Dios galan.
19 Yatz aweb'enky te aj okaj tq'uma' te Qtata Dios oqtxi' tzan k'on jkansan
xjal,* b'ix tzan k'on jk'ajajin,* b'ix tzan k'on qelq'an,* b'ix tzan k'on tjaw
qnik'o' kyi'j xjal,* b'ix tzan k'on tz'el qin tidi' te junky, b'ix ax tzan kyqet
qlima' qtat tuky'i qnan.»*
20 Yaji te xjal oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, wetz owaq'ik tqet woksla'
kyaqil nini atx aj man tuq nekitin b'ix eq'i'x witza' ajna'l.»

---

* **10:4** Deu 24:1-4; Mat 5:31 † **10:5** Te Qtata Dios okaj tq'uma' te Moisés ikx nyolin tuj Deu 24:1 tzan tqet stz'ib'a' aj nstzoqpi' te Qtata Dios kyuky'i kye xjal anke nya'tx a tuq tetz tganji tzan kyk'ulun kye xjal. Nya'tx a te Moisés at tpaj sinoke ikx okaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tpaj kye xjal k'onti'l n'ox tuq tuj kywi'. * **10:6** Gén 1:27; 5:2 * **10:8** Gén 2:24 * **10:12** Mat 5:32; 1Kor 7:10-11 * **10:15** Mat 18:3 * **10:19** Exo 20:14; Deu 5:18 * **10:19** Exo 20:13; Deu 5:17 * **10:19** Exo 20:15; Deu 5:19 * **10:19** Exo 20:16; Deu 5:20 * **10:19** Exo 20:12; Deu 5:16

21 Yaji te Jesus owok te'e' te xjal b'ix ochalaj ti'j, b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Cha a'ox junky tidi' npaltin te yatz.‡ Pax, k'ayix kyaqil aj ti'chq yatz b'ix yaji
oxe'l awoye' te twib'en kye meb'a' xjal b'ix yaji owokelnoj mas aq'inomal tuj
ka'j. Yaji b'a'n tzan atzaj b'ix pawok lapet wi'j.»
22 Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te xjal ikxji, owaj b'an nb'isun tzan tpaj tetz
nim tuq tq'inomal.
23 Yaji te Jesus exik te'e' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Kye aj
q'inon xjal kwest tzan tkaj kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qtata Dios.»
24 Yatzun kye txnaq'atz, aj tok kcha'o' ikxji, kyetz oje kyelab'an. Yaji te Jesus
oxik tq'uma' junky'el ikxjani: «Nk'wa'al,§ oxe'l nq'uma' etetz, kye aj q'inon xjal
kwest tzan tkaj kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qtata Dios.
25 Jun kway kamey nlay b'antik tox tuj jun xhchutil akuxh; ax ikxji kye
q'inon nlay b'antik kykaj tuj tq'ab' te Qtata Dios [tzan tpaj kyq'inomal].»
26 Ntons kye txnaq'atz eb'ajlab'an mas. E'okten yoliyon kyib'kyib'x ikxjani:
«¿Ab'l jun te qetz b'a'n tzan tkolon tib'x?»
27 Ntons te Jesus exik te'e' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani nlay
b'antik tzan kye xjal; yatzun te Qtata Dios b'a'n tzan tb'antik titza', komo tetz
kyaqil b'a'n tzan tb'antik titza'.»
28 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qetza oje kaj qswa'na kyaqil ti'chq
qetza tzan qok lapetna awi'j.»
29 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax,
ab'lchaq xjal aj okajel tsi' tjay, qa terman ichan qatzun terman xuj qatzun
stat tuky'i tnan b'ix kye tk'wa'al qa xtx'o'otx'ji, qa okajel tsi' kyaqil nini tzan
npaj wetz qatzun tzan tpaj te tpakb'alil galan titza' te Qtata Dios nkolon qi'j,*
30 yaji tetz itz'ojx otk'amo'tz mas twitz aj at tuq te tetz tb'ay. Otk'amo'tz
ky'ila'j tjay, ky'ila'j terman ichan b'ix terman xuj, ky'ila'j xjal iktza' tnan qa
iktza' tk'wa'al b'ix ax mas nim xtx'o'otx'. Per ax oky'el nya'tx galan ti'j kyitza'
kye xjal aj nkyeq'ojin ti'j te Qtata Dios, per yatzun oj tponaj ja twitz tx'o'tx'ni
owanq'iyon te jun-ele'x tuky'i te Qtat.
31 Ky'ila'j kye aj tb'ay ajna'l okye'okel tmankb'il, b'ix kye aj tmankb'il
okye'okel tb'ay.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Aj Oky'el Tuq Ti'j Tetz Tuj Amaq' Jerusalen
Mat 20:17-19; Mak 8:31; 9:9,31; Luks 18:31-34

32 Ntons te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz ikja'n tuq kxik jawnaq Jerusalen b'ix
te Jesus tb'ayon kywitz. Kye txnaq'atz nkyelab'an tuq b'ix kye aj lapike' tuq
kyi'j nkyexob' tuq. Ntons te Jesus e'ok xhchimo' kye kykab'lajujil txnaq'atz
b'ix oxik tq'uma' kyetz tidi' oky'el tuq ti'j, oxik tq'uma' ikxjani:
33 «Ikja'n qxik Jerusalen b'ix cha'oj qpon tzi, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios
[a'in] okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye pal aj nim kyajwalil b'ix tuj kyq'ab' kye
xnaq'tzal Kawb'il. Kyetz oxe'l kyq'uma' tzan nqet kansa' b'ix yaji okyinxe'l
kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil aj k'onti'l nkye'okslan
te Qtata Dios.
34 B'ix kyetz okyin'okel kxmayi' b'ix okyin'okel ktzub'a' b'ix okyinqtel
kyjub'cha' b'ix yaji okyinqtel kykansa'. Per wetz tuj toxi'n q'ij nkamiklen
okyinjawel anq'in junky'el.»

---

‡ **10:21** Te ntzani nya'tx junky kawb'il aj npaltin tuq tuj te Tu'jal Dios aj Oqtxi' U'j sinoke oxik tq'uma' te ja xjal ntzani tzan tpaj owel tniky' te Jesus ti'j te xjal nya'tx dispwest tuq tzan tkaj tkola' tq'inomal tzan tok lapet ti'j Jesus. Tok awen titza' nnab'lin te Sakey tuj Luks 19:8. § **10:24** Telponx "a'ix aj man n'exnaq'tza' etib'." * **10:29** Nya'tx telponx tzan kyel qik'o' kye aj tuj qjay sinoke tzan tqet qgani' te Qtata Dios mas nim kywitz kye aj tuj qjay; intqet awen 1Tim 5:8. * **10:31** Mat 20:16; Luks 13:30

Aj Tyolin Jesus Tzan Kxik Qna'o' Txq'anky Qerman
Mat 20:20-28

35 Yaji te Jacobo† tuky'i Wa'nch (a'e' tk'ajol Sebedey), kyetz e'ok laq'chet ti'j
Jesus, b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qgana tzan tqet ak'ulu' te aj
oxe'l jqani'na yatz.»
36 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «¿Tidi' egan tzan tqet nk'ulu'?»
37 Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Cha'oj ajakon tuj awit'lel, qgana
tzan jqetena jun te qetza tuj ab'anq'ab' b'ix junky tuj asurt.»
38 Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz k'onti'l n'el eniky' tidi' n'eqani'. ¿Nqet
pe' eb'isu' qa etipa'tz te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen?»‡
39 «O'» kyekyi. «¡Oqipa'tzna!» Yaji kyi tetz ikxjani: «B'an'ax owokel eten twitz
te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen.§
40 Per nya'tx a'in wetz e'el tetz tzan eqet wit'let tuj nb'anq'ab' b'ix tuj nsurt,
sinoke kye nini kye aj oje kye'el joyo'.»
41 Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye lajujky txnaq'atz, kyetz ejaw q'ojlik ti'j te
Wa'nch b'ix te Jacobo.*
42 Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' kkyaqil b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«Etetz eteb'en, kxol kye aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, kye aj k'ulul
mandad b'ix kye aj tlimaqal-e', kyetz nkyek'ulun mandad b'an jwert kyi'j kye
kxjalilx.
43 Yatzun exol etetz, k'on ek'uluj ikxji* sinoke ab'l jun aj tgan tzan tok nim
tajwalil exol etetz, a tgan tzan taq'unan kye txq'anky.
44 B'ix ab'l jun etetz aj tgan tzan tok te tb'ay ewitz, a tgan tzan taq'unan kye
txq'anky iktza' jun aj cha mosi' tzan junky,*
45 iktza'x [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], k'onti'l in'ul tzan tok k'ulu'
kyaqil te wetz, sinoke in'ul tzan kxik nna'o' kye xjal b'ix tzan txik nq'apo' wib'
tzan nkamik te kky'ixel tzan kykolet ky'ila'j te kyetz.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy Tuj Amaq' Jeriko
Mat 20:29-34; Luks 18:35-43

46 Bwen, yaji eb'ajpon tuj amaq' Jeriko. Aj ikja'n tuq kyex te Jesus kyuky'i
txnaq'atz, lapike' tuq ky'ila'j xjal kyi'j. Ntons tuj b'ey atqet tuq jun xjal moy
b'ix limosner, Bartimey tuq tb'i, tetz stat Timey. Te Bartimey tetz wit'liqet tuq
tzi.
47 Ya ma xik xhcha'o' a tuq te Jesus aj Nasaret ikja'n tky'ik tzi, tetz ojaw
siky'in kongan ikxjani: «Jesus aj tijajil Dawid a'ich,† intok lo'et ch'in ak'u'j
wi'j.»
48 Ky'ila'j xjal nkyemiyon tuq ti'j tzan k'on tsiky'in, per yatzun tetz mas tuq
njaw siky'in kongan, nxik tuq tq'uma': «Tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in
ak'u'j wi'j.»
49 Ntons yaji te Jesus owa'let b'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Instzaj
etuk'le'.» Ntons otzaj kyuk'le' b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¡Nimsaj ak'u'j!
¡Pajaw wa'let! ¡Tetz nchtuk'le' a'ich!»
50 Ntons te moy okaj txon te xtxo'w b'ix ojaw wa'let toqwen tzan tpon twitz
Jesus.

---

† **10:35** Ax: Chaw. ‡ **10:38** Telponx, "¿B'a'n pe' tzan etuk'an te uk'b'il aj oxe'l wuk'a'?" Tok awen Mak 14:36; Luks 12:50. § **10:39** Telponx, "Te uk'b'il aj wetz oxe'l wuk'a' ax oxe'l etuk'a' b'ix te a' aj ojawel si' nwi' ax ojawel si' ewi'." * **10:41** Ax: Chaw. * **10:43** Luks 22:25-26 * **10:44** Mat 23:11; Mak 9:35; Luks 22:26 † **10:47** Te moy owok tq'uma' "Tk'wa'al Dawid" tzan tpaj owel tuj twitz jun koloyon kyi'j iktza' Dawid, aj kyijajil oqtxi' aj okolon kyi'j kyaqil aj Israel; Mat 1:1,6,16.

51 Yaji te Jesus oxik xhcha'o' tetz: «¿Tidi' agan tzan tok nk'ulu' awi'j?» Te
moy oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, ngan tzan tb'antik nka'yin.»
52 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «B'a'n tzan awaj; ma'tx chb'antik tzan tpaj ma
tz'ok wit'let ak'u'j wi'j.» B'eyxnajji te xjal ob'antik tka'yin b'ix owok lapet ti'j
Jesus.

11

Aj Tpon Jesus Tuj Amaq' Jerusalen
Mat 21:1-11; Luks 19:28-40; Wnch 12:12-19

1 Ntons aj ch'inky tuq kypon tuj amaq' Jerusalen, qaynin ti'j te Betfaje b'ix
te Betany, [kab'e' aldey] txe' te witz Olib, b'ix yaji te Jesus exik tlajo' kab'e'
txnaq'atz,
2 oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj aj aldey aj nxik qen junxla' txini
b'ix cha'oj epon tzi, owokel noj ewitz jun nin tal bur k'alo' b'ix mina' tiqan
xjal ni jun-el. Owelal epuju' b'ix otzajel etin.
3 Qa at ab'l otzajel cha'on etetz tistil n'el epuju' etetz oxe'l eq'uma'. "Te
Qajawil owokeyon titza' per owajetz tswa' luwew tzanikixi'."»
4 Ntons kyetz eb'ajxik b'ix owoknoj te tal bur kywitz, b'ix k'alo' twitz jun
lamel tuj b'ey b'ix owel kypuju'.
5 Akyeqet tuq junjun xjal tzi b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Tistil n'el epuju'
te tal burni?»
6 Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e' iktza'x txiklen tq'uma' te Jesus b'ix ikxji kye
xjal oktzoqpij tzan txik kyin.
7 Ntons, opon kyin te bur twitz Jesus, ojax ksi' kye kyq'anaq tajsik te jun
txpatxi'j, b'ix te Jesus ojaw iqa'.
8 Ky'ila'j xjal oqet ksi' ktxo'w tuj tb'ey b'ix junjunky oxik ksako' txaq tze' tuj
tb'ey.*
9 Kyaqil kye xjal aj tb'ayome' tuq twitz b'ix kye aj lapike' tuq ti'j nkyechala-
jsan tuq ti'j, nkyesiky'in tuq ikxjani: «¡Hosana! [¡Galanxwit te aj ma'tx tzul kolol
qetz!]† ¡Galanxwit ky'ik ti'j te aj tzul te tlajen Qajawil!*
10 ¡Galanxwit tz'el te tajwalil te qijajil Dawid, te tajwalil aj owokel junky'el!‡
¡Hosana! ¡Intqet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j!»
11 Ntons ikxji owox te Jesus tuj amaq' Jerusalen b'ix tuj te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios. B'ix ya ma tz'ok ten titza' atqet tuq kyaqil, komo qale'ky tuq, owex
b'ix oxik Betany kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz.

Aj Stzaj Tqanb'e' Jesus Tajsik Jun Wi' Igos
Mat 21:18-19

12 Bwen, tuj junky iwitq aj kyetz tuj Betany, te Jesus otzaj'el tk'u'j.
13 Yaji oxik ten jun wi' igos at tuq txaq, oxik laq'chet qaynin e'el qa at tuq
twitz. Opon qaynin b'ix oxik ten k'onti'l tuq twitz, komo nya'tx tuq tyemp
tetz.
14 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tyol ti'j te tze' ikxjani: «Nijunwt xjal nlay xik
lo'onky te awitz ajna'l.» Ntons, kye txnaq'atz okcha'oj.

---

* **11:8** Ikxjani kymod kyetz tzan kyk'amon jun xjal nim tajwalil tuj kyamaq'. † **11:9** Te yol "Hosana" atqet n'oken tuq kyitza' iktza' "¡Galanxwit te aj ma tzul kolol qetza!" tuj qyol, b'ix ax atqet telponx tuq iktza' "¡Galan te Qtata Dios tuj ka'j!" Sal 118:25. * **11:9** Sal 118:26 ‡ **11:10** Oqet kyyoli' "tijajil Dawid" tzan tpaj kyetz tuj kynab'l te Jesus ma' tuq tz'ok k'ulul mandad iktza'x tkajlen q'uma' tuq tzan Dios oqtxi', iktza' te rey Dawid ok'ulun mandad oqtxi' b'ix iktza'x tetz okolon kyi'j kye xjal; 2Sa 7:1-17.

Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
Mat 21:12-17; Luks 19:45-48; Wnch 2:13-22

15 Ntons, yaji aj kypon Jerusalen e'ox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. B'ix te Jesus owaq'ik tzan kyetz tlajo' kye aj nkyek'ayin b'ix kye aj nkyeloq'on tuq tzi b'ix eb'ajjaw tpoxk'a' kymes kye aj nkyeb'ajky'exb'en tuq tmin b'ix ax eb'ajjaw tpoxk'a' kybank kye aj nkyek'ayin tuq palom.
16 Yaji k'onti'l ostzoqpij tzan k'on tky'ik nijunwt tuky'i iqtz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.
17 B'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Tz'ib'ankaj tuj te Tu'jal Dios ikxjani: "Wetz njay owokeyon kye kyaqil amaq' tzan kyox xnaq'tzon tuj." [Ikxji nyolin te Tu'jal Dios], per yatzun etetz ma'tx ek'uluj tzan token etitza' iktza' kyjay eleq'.»§
18 Ntons yatzun kye pal aj nim kyajwalil, kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz owok kcha'o' nyolin tuq ikxji b'ix oqet kykawla' kyib' titza' tuq oqtel kykansa' tzan tpaj nkyexob' tuq ti'j tzan tpaj kyaqil kye xjal b'an nkyechalaj tuq ti'j te aj ntq'uma'.*
19 Yaji, aj qok qale', ntons te Jesus omeltz'jik Betany junky'elky kyuky'i kye txnaq'atz.

Aj Tyolin Jesus Tzan Kyqet Qnajsa' Kye Aj Nkyek'ulun Nya'tx Galan Qi'j
Mat 21:19-22

20 Ntons tuj junky iwitq q'eqo' eky'ikky aj ja' tuq atqet te wi' igos b'ix owok kyen ojetq tuq jaw ky'ixwik kyaqil tuky'ix tlok'.
21 Te Xhpe'y otzaj tiktz'an tuj tanim aj oxik tq'uma' te Jesus ti'j te tze', b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, intxik awen te tze' aj otzaj aqanb'e' tajsik iwini. ¡Ajna'l ma'tx jaw ky'ixwik!»
22 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz intok wit'let ek'u'j ti'j Dios.
23 Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj oxe'l tq'uma' te ja witzni, "Pawel tzi b'ix intxik axo'o'tz awib' tuj a'," qa te xjal k'onti'l nna'non tanim sinoke wit'likok tk'u'j ti'j te Qtata Dios qa ikxji ob'antel, ntons ikxjikix oky'el.
24 Astilji oxe'l nq'uma' etetz, cha'oj txik eqani' jun tidi' tuky'i Dios, intok wit'let ek'u'j iktza' ojetq ek'amoj; yaji ek'amo'tz.*
25 Qa man tuq nkxxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios oj stzaj tiktz'an tuj etanim jun xjal aj ojetq tk'uluj nya'tx galan eti'j, ntons intqet enajsaj waq; ikxji ax onajsletel te echoj etetz tzan Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.
26 Per qa etetz nlay enajsaj ntons ax ikxji ax nlay najslet te echoj tzan Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.»*

Titza' Owaj Stzaq'b'e' Jesus Kye K'ulul Mandad Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
Mat 21:23-27; Luks 20:1-8

27 Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz eb'ajpon junky'elky Jerusalen. Aj man tuq nkyeb'et tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, e'ok laq'chet kyi'j kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix txq'anky kywitzale' nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel.
28 Oxik kyq'uma' kyetz te Jesus ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzan ak'ulun ti'chq tzani? ¿Ab'l oxik sin te awajwalil tzan ak'ulun ti'chq tzani?»

---

§ **11:17** Telponx, "oje tz'ok etitza' jun kyjul eleq'"; Isa 56:7; Jer 7:11. * **11:18** Ax: kye pal nkyek'ulun ganar ti'j te k'ayjelj. * **11:24** Mat 17:20; 21:22; 1Kor 13:2 * **11:26** Mat 6:14-15

29 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ax wetz oxe'l nqani' ententz,
b'ix qa otzajel eq'uma' aj oxe'l nqani', yaji oxe'l nq'uma' ab'l otzaj sin wetz
wajwalil.
30 Ntons, instzaj eq'uma' ¿ab'l otzaj lajon te Wa'nch swal a' kywi' xjal, Qtata
Dios pe' otzaj lajon tetz qatzun xjalji?»
31 Ntons oqet kykawla' kyib'kyib'x ikxjani: «¿Titza' owajel qtzaq'b'e'? Qa
oxe'l jq'uma', "Dios otzaj lajon tetz," ntons otzajel tq'uma', "¿Tistil k'onti'l oxik
etoksla'?"
32 B'ix nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa xjal otzaj lajon tetz.» Nkyeyolin
tuq ikxji tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye xjal, komo kye xjal tuj kynab'l te
Wa'nch b'an'ax jun aj yolil tyol Dios tuq.
33 Astilji oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «¡Je'ky! Qetza k'onti'l qeb'ena.»
Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik nq'uma'
ab'l otzaj sin wajwalil tzan tqet nk'ulu' ja ntzani.»

12

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aq'unayon Aj Nya'tx Galan Kyemodin
Mat 21:33-46; Luks 20:9-19

1 Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i'l tuky'i yek'b'il, oxik tq'uma' kyetz
ikxjani: «Ntons at tuq jun xjal, oqet tawa' jun pedas xtx'o'otx' tuky'i lob'j ub.*
Oqet tk'ulu' jun nim pe'on byenech ti'j b'ix oqet tk'ulu' jun jul te xajb'il te lob'j
ub b'ix ojaw tk'ulu' jun txb'uqb'il nim twa'lkal. Yaji oxik tswa' te xtx'o'otx'
majenj kyuky'i txq'an xjal b'ix yaji tetz oxik laq'chik.
2 Yatzun ma pon tyemp tzan tjaw te lob'j ub b'ix komo tetz laq'chik tuq at,
oxik tlajo' jun tmos tzan txik tk'amo'tz tuq te txq'an lob'j ub te ta'al xtx'o'otx'.
3 Per kye majenayon cha oqet ktzyu', b'ix oqet kyb'uju' b'ix owaj kylajo'
tjay, k'onti'l oxik ksi' ch'inwt ta'al te tx'o'tx'.
4 Ntons yaji te tajaw oxik tlajo' junky tmos, per yatzun kye majenayon,
kyetz oqet kyok'onsa' ti'j twi' b'ix owok kyyaso'.
5 Yaji te tajaw oxik tlajo' junky taq'unon per yatzun kye majenayon, kyetz
oqet kykansa' te aj mosjji. Yaji ky'ila'j-elky te tajaw oxik tlajo' txq'anky tmos
per junjun eb'ajqet kansa' b'ix junjunky eb'ajqet b'uju'.
6 Yaji te tajaw k'onti'l tuq junky taq'unon, a'ox tuq jun tk'ajol b'ix gani'
tuq nim titza'. Ntons oqet tb'isu' ikxjani: "Te nk'ajol oqtel kyoksla' tzan tpaj
nk'ajol."
7 Per yatzun kye majenayon, aj txik kye'e' te tk'ajol, oqet kykawla'
kyib'kyib'x ikxjani: "Te aj nini, aji owetzayon te tx'o'tx' kyaqil. Mejor intqet
jkansa' tzan jkaj tajaw te tx'o'tx' kyaqil," kyekyi.
8 Ntons oqet ktzyu' b'ix oqet kykansa' b'ix yaji owex kxo'o' ti'jx te pe'on.
9 Ntons ¿tidi' oqtel tk'ulu' te tajaw tx'o'tx'? Tetz opoyon b'ix okyeqtel tkansa'
kye majenayon. Yaji oxe'l tswa' xtx'o'otx' majenj kyuky'i txq'anky xjal.
10 Mina' petzun tjaw ete'e' tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani: "Te ab'j aj
owel kyik'o' kye k'ulul jay tb'ay, oje tz'oken ajna'l te twit'lel te eskin.
11 A te Qajawil oqet k'ulun te ntzani b'ix n'el tuj qwitz b'an galan."»*
12 Yaji [kye aj at nim kyajwalil tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios], kyetz kygan
tuq tzan tjaw ktzyu', tzan tpaj owel kyniky' te yek'b'il nyolin tuq kyi'j kyetz.
Per k'onti'l okynimsaj kyk'u'j tzan tjaw ktzyu' tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz
kye xjal, ntons okaj ksi' b'ix e'aj.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Chojenj
Mat 22:15-22; Luks 20:20-26

---

* **12:1** Isa 5:1-2 * **12:11** Sal 118(117):22-23

13 Ntons oxik kylajo' junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix junjun tmulon te k'ulul
mandad aj Eródes tzan kyyolin tuky'i Jesus tzan tqet tuq kyeq'i' ti'j tuky'i
tyolx.
14 Eb'ajpon tuky'i'l b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'ena
yatz jun chyolin b'ix k'onti'l nchk'ulun jun tidi' cha a'ox tzan akaj galan tuj
kywitz txq'anky, tzan tpaj k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j jun xjal titza' tok ka'yin
ti'j b'ix nxikkix axnaq'tza' tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan. Ntons, ¿titza'
atz tuj anab'l, b'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan txik qchojo' chojenj* te twitzale'
k'ulul mandad† qatzun nya'txji?»‡
15 Yatzun te Jesus ya ma tz'el tniky' ti'j kyla'jul, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil
egan tzan nqet eteq'i'? Instzaj esi' jun tmin§ tzan tok qen.»
16 Ntons oxik ksi' jun tmin, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l qitzb'alil atok
twitz ja tminni, b'ix tidi' nyolin ti'j?» Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e': «Te titzb'alil
te César b'ix tb'i nyolin ti'j.»
17 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons intxik esi' te César te aj te
tetz b'ix intxik esi' te Qtata Dios te aj te Qtata Dios.» Ntons kyetz oje kyelab'an
titza' owajtz tq'uma'.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qjaw Anq'in
Mat 22:23-33; Luks 20:27-40

18 Ntons eb'ajpon tuky'i Jesus txq'an xjal aj b'uch'uj Sadusey, kyetz k'onti'l
tuq nkyoksla' qa oqojawel anq'in.* Ntons oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani:
19 «Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qa jun ichan okamel b'ix k'onti'l jun
tk'wa'al okajel ti'j te txu'jel, ntons te txu'jel b'a'n tzan tok junan tuky'i jun
titz'in te ichan tzan tkaj tijajil.*
20 Ntons, ate' tuq wuq ichan kyerman kyib'. Yatzun te tb'ay ermanj owok
junan b'ix mina' tuq tk'wa'lin, tkamik.
21 Yaji te tkab'i' ermanj owok junan tuky'i te tixna'. Yaji ax tetz okamik b'ix
mina' tuq tk'wa'lin. Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te toxi' ermanj.
22 Yaji ikxji oky'ik kyi'j kyaqil kye txq'anky ermanj. Yaji okamik te xuj.
23 Ntons, qa b'an'ax oqojawel anq'in, ¿ab'l jun te kyetz ojawel xujelan te xuj
[oj qjaw anq'in]? Komo kywuqil e'ok junan tuky'i te xuj.»*
24 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz nya'tx tume'l nkxyolin tzan
tpaj k'onti'l n'el eniky' ti'j te Tu'jal Dios b'ix k'onti'l n'etoksla' qa te Qtata Dios
at tajwalil tzan tb'antik ti'chq titza'.
25 Komo kye anim cha'oj kyjaw anq'in, kyetz nlay kye'ok junan tzan tpaj
okye'okel iktza' ángel tuj ka'j [kyetz k'onti'l nkye'ok junan].
26 Yatzun kyi'j kye anim qa okyejawel anq'in, ¿mina' petzun tjaw ete'e' aj ja'
oqet stz'ib'a' te Moisés oqtxi' aj ja' nyolin ti'j te ky'i'x? Komo aj tjaw kanet te
Qtata Dios twitz, tetz oxik tq'uma' tuky'i Moisés ikxjani: "Wetz a'in te Dios aj
intzaj tna'o' te Abran b'ix te Isak b'ix te Jacob."*
27 Ntons te Qtata Dios tetz nya'tx a'ox jun Dios kye aj oje kyekamik, sinoke
ax Dios kye aj itz'oje'. Ntons etetz nya'tx tume'l nkxyolin.»

---

* **12:14** Ax: ornat. † **12:14** Ax: César. Ikxji kyb'i kyaqil kye aj Romaj nkyek'ulun mandad tuq. ‡ **12:14** Qatzun otq'uma'tz tuq qa b'a'n, kye xjal okyeq'ojiyon tuq ti'j tzan tpaj kyetz k'on kygan tuq chojon te ornat. Qatzun otq'uma'tz tuq qa k'on, ntons ma' tuq xik kyq'uma' te k'ulul mandad tzan tqet tk'ulu' joder naqe jun eleq'. § **12:15** Te tmin jun denary tuq. * **12:18** Kya 23:8 * **12:19** Deu 25:5-10 * **12:23** Oxik kyqani' ikxjani tzan tel kyik'o' te Jesus. Komo te Jesus teb'enky tuq ke oqojawel anq'in b'ix kyetz k'onti'l nkyoksla' ikxji, ntons oxik kchan ikxji tzan tpaj kyetz tuj kynab'l nlay b'antik tuq tzan tajtz stzaq'b'e'. * **12:26** Exo 3:6

Aj Tyolin Jesus Alkyetz Te Aj Mas Presis Tzan Tqet Qoksla'
Mat 22:34-40; Luks 10:25-28

28 Yaji otzaj laq'chet jun xnaq'tzal Kawb'il b'ix tetz ncha'on tuq kyi'j aj
nkyewululun tuq tuky'i Jesus. Owok ten titza' te Jesus owaj stzaq'b'e'
byenech tuj tume'l. Ntons oxik xhcha'o' tetz te Jesus ikxjani: «¿Alkyetz te aj
mas presis aj okaj tq'uma' Dios oqtxi' tzan tqet qoksla'?»
29 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj mas presis tzan tqet qoksla' a te
aj ja' nyolin, "Instzaj echa'o' waq etetz aj tijajil Israel a'ix, te Etajawil aj Qtata
Dios ntzaj ena'o', a'ox tetz Etajawil,
30 b'ix intqet egani' te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i
jun tk'u'jlal tuj etanim, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i enab'l, b'ix tuky'i jun
tk'u'jlal tuky'i ebalor, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal ti'j kyaqil."†
31 Yatzun te tkab'i' aj mas presis tzan tqet qoksla' a te aj ja' nyolin, "Intqet
egani' ab'l etetz iktza' nqet egani' etib'x."* Ntons k'onti'l junky Tyol Dios
q'umankaj aj mas presis twitz kykab'il ja ntzani.»
32 Yaji kyi te xnaq'tzal Kawb'il ikxjani: «Xnaq'tzon, b'an'ax tume'l aj
n'ayoli'ni. A'ox jun Dios at b'ix k'onti'l junky*
33 b'ix presis tzan tqet qgani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj qanim, b'ix tuky'i jun
tk'u'jlal tuky'i qnab'l, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i qbalor, b'ix tuky'i jun
tk'u'jlal ti'j kyaqil, b'ix ax tzan kyqet qgani' ab'l qetz iktza' nqet qgani' qib'x.
Nini mas presis twitz jun oyej aj nqet tz'e'sa' twitz Qtata Dios b'ix kyaqil
qpresent‡ aj nxik qsi' te tetz.»*
34 Yaji te Jesus owok ten, te xjal nyolin tuq tuky'i jun tnab'l b'an galan.
Astilji oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Yatz ch'inky tkaj aq'apo' awib' tuj tq'ab'
te Qtata Dios.» Ntons, yaji nijunwt ab'l otnimsaj tk'u'j tzan txik tqani' mas
tuky'i'l.

Aj Tyolin Jesus Ab'l Qijajil Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'
Mat 22:41-46; Luks 20:41-44

35 Yaji te Jesus nkyexik txnaq'tza' tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata
Dios, oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkyyoli' kye xnaq'tzal Kawb'il qa te
Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tetz jun aj tijajil Dawid?
36 Komo te Dawid, aj man tuq nyolin te Txew Dios tuj tanim, oxik tq'uma'
ikxjani: "Te Qtata Dios§ oxik tq'uma' te Wajawil,* 'Paqet wit'let tzani tuj
nb'anq'ab' b'ix nk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witza'.' "†
37 Axk te Dawid n'ok tq'uma' "Wajawil." Ntons, ¿titza' ikxji qa te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi' tetz jun tijajil [Dawid]?» Ntons, kyaqil kye xjal nkyecha'on
tuq ti'j tuky'i jun chalajb'il.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tok Ksi' Kynab'l Kyi'j Kye Aj Nim Kyajwalil
Mat 23:1-36; Luks 11:37-54; 20:45-47

38 Ax nxik tq'uma' tuq kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l kyi'j kye
xnaq'tzal Kawb'il aj kygan tzan kyb'et tuky'i kyq'anaq xluj b'ix ax tzan kyok
lima' tzan kyaqil xjal plasiyon.

---

† **12:30** Te "qanim" tuj qyol telponx iktza' "corazón" b'ix ax iktza' "alma" tuj kastiy. Telponx te ja ntzani tzan tqet qgani' te Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i qkyaqil a'o'; Deu 6:4-5. * **12:31** Lev 19:18; 1Wnch 4:21 * **12:32** Deu 4:35 ‡ **12:33** Ax: kyaqil txakl txkup aj nqet qtz'esa' te jun present te Qtata Dios b'ix kyaqil txq'anky txakl qpresent aj nxik jq'apo' te Qtata Dios. * **12:33** Os 6:6 § **12:36** Tuj yol ebrey nyolin "YHWH" aj telponx iktza' "Yawe." * **12:36** Tuj yol ebrey nyolin "Adonay" aj telponx "Qajawil." † **12:36** Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxkix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1.

39 Kyetz cha'oj kyox kyuj kye jay nab'il Dios, qa cha'oj kyqeten tuj jun
ninq'ij, mer kygan kywit'lel aj ja' tzan kyok lima' tzan kyaqil xjal.
40 Kyetz ax n'el kyin tidi'chq te jun ch'i byud b'ix tuky'i jun kxnaq'tzb'il nim
tuj nqet kyyek'u' iktze'xtzun galan-e'. Kyi'j kyetz te Qtata Dios oxe'l tsi' mas
nim xhcho'nal.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Toyej Jun Ch'i Byud Meb'a'
Luks 21:1-4

41 Yaji tetz wit'liqet tuq qaynin twitz te tqatel tmin [tuj te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios] b'ix nka'yin tuq kyi'j kye xjal aj nqex ksi' tuq kytumin. Eb'ajpon
ky'ila'j q'inon xjal b'ix kyetz oqex ksi' nim kytumin.
42 Yaji ax opon jun ch'i xuj byud b'an meb'a' tuq. Oqex tsi' ch'i kab'e' tmin
iktza' twisentab.‡
43 Te Jesus aj txik te'e'ji, ntons tetz etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'anax, te aj ch'i byud
meb'a'ni ma'tx qex tsi' mas nim kywitz kye txq'anky.
44 Kye txq'anky ma qex ksi' a'ox te aj nsobrin tuq te kyetz, per te ja ch'i
byudni ma'tx qex tsi' kyaqil aj chimo' tuq titza' tuj tmeb'a'ul, kyaqil aj b'a'n
tuq tzan token tzan twa'an.»

13

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Aj Oky'el Twitz Tx'o'tx' Oj Tul Junky'elky
Mat 24:1-28; Luks 21:5-24; 17:22-24

1 Ntons aj man tuq nkye'etz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios jun txnaq'atz
te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, intjax awen ja nin jayni tb'anil b'ix
k'ulu' byenech tuky'i limaq ab'j.»
2 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «N'ok awen yatz titza' k'ulb'en tetz te ja
nin jayni, kyaqil oqtel tilan. Nlay kaj ni jun pant tajsik junky.»
3 Ntons mas yaj ch'inky, [eb'ajpon] twi' te witz Olib b'ix te Jesus oqet wit'let
tzi junxla' twitz te aj nin jayji b'ix apart kywitz kyaqil te Xhpe'y tuky'i Jacobo*
tuky'i Wa'nch b'ix tuky'i Lexh, kyetz oxik kcha'o' te Jesus ikxjani:
4 «[Tat,] instzaj aq'uma' janik'b'a'n ky'ik aj ma tzaj aq'uma' qetzani. ¿Tidi'
owokel qen tzan tel qniky' qa ch'inky tuq tky'ik ja ntzani?»
5 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l byenech
tzan k'on eqet eq'i' tzan nijunwt.
6 Komo ky'ila'j xjal okye'ulel, okyeyoliyon tuky'i nb'i ikxjani: "A'in wetz aj
nkyin'etiyo'" b'ix ikxji kyetz okyeqtel kyeq'i' ky'ila'j xjal.
7 Etetz cha'oj tok echa'o' ja'chq n'ok q'oj, qatzun cha'oj tok echa'o' nq'umjik
tzul q'oj, ntons etetz k'on kxob' tzan tpaj kyaqil nini oky'elkixi' per nya'tx a
te tmankb'il twitz tx'o'tx'ji.†
8 Kyijajil txq'an xjal okyeq'ojiyonkix ti'j kyijajil txq'anky xjal b'ix txq'an
amaq' okyeq'ojiyonkix kyi'j txq'anky amaq'. Ax kab'junab' ja'chq oky'el b'ix
te wa'ij ax ja'chq oky'el. Per te ja ntzani man tuq n'aq'ik te xhcho'nal.
9 Intok esi' waq enab'l ti'j aj oky'el eti'j. Etetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj
at nim kyajwalil kyuj kye jay nab'il Dios b'ix tzi okxtel jub'cha'. Okxtel wab'a'
kywitz kye k'ulul mandad b'ix kywitz kye kywitzale' k'ulul mandad tzan tpaj
etokslb'en wi'j b'ix ikxji b'a'n tzan eyolin wi'j kywitz kyetz.

---

‡ **12:42** Twi' iktza' jun "kodrant" tuj kytumin kyetz, ax jun "lepta" tb'i tuj kastiy.
* **13:3** Ax: Chaw.
† **13:7** Tuj txq'an u'j aj Tu'jal Qtata Dios, te tb'ay part te twajxaqi' taqan nkaj iktza' te tkab'i' part te twuqi' taqan.

10 Mina' tuq tpon te tmankb'il, a tgan tzan tponb'aj pakb'let kxol kyaqil
kyijajil xjal ja'chq te tpakb'alil galan ti'j titza' te Qtata Dios nkolon kyi'j kye
xjal.
11 B'ix cha'oj exik q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad, k'on kxb'isun waq
ti'j te aj oxe'l eq'uma' tzan tpaj a te Txew Dios oyoliyon tuj etanim te aj presis
tzan txik eq'uma', komo nya'tx a'ix te aj okxyoliyon sinoke a te Txew Dios.*
12 Kye aj nkye'okslan Dios okyexe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul man-
dad tzan kyermanx tuj kyjayx tzan kyqet kansa', ax okyexe'l q'apo' kye
k'wa'alb'aj tzan kytat b'ix ax k'wa'alb'aj oxe'l kyq'apo' kytat tzan kyqet
kansa'.
13 Etetz [aj nkx'okslan wi'j] okx'okel q'oji' tzan xjal ja'chq kyaqil twitz
tx'o'tx' tzan tpaj etokslb'en wi'j. Per etetz aj etipa'tz max tmankb'il, okxko-
letel tzan Qtata Dios.*
14 (Ntons ab'l te aj njaw te'e', intox tuj twi' ntzani:) Cha'oj tok eten ojetq pon
te xmayiyon aj xituyon aj ja' k'onti'l toklen tzan toxten,* ntons kye aj akyeqet
tuj Judey a tgan tzan kyoqik naj tzan kyewan twi' witz,
15 b'ix kye aj akyejax twi' jay, k'onti'l tzan kyqetz eq'il jun tidi' tuj kyjay
[sinoke tzan kyoqik naj].
16 B'ix kye aj nkye'aq'unan tuj k'ul, k'onti'l tzan kyemeltz'jik kyjay eq'il
kchump; ax tzi inkyoqik naj.*
17 Laste' kye xuj aj ch'inky kky'ix aj q'ijji. Laste' kye xuj aj man nkyetxu'un
kyal aj q'ijji.
18 Pe'exnaq'tzan waq tuky'i Qtata Dios tzan k'on tky'ik ja ntzani tuj jab'alil.
19 Tuj aj q'ijji owokel en twitz jun xhcho'nal b'an nim,* per jun xhcho'nal aj
mina' tky'ik ni jun-el atx aj tqetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx' tzan Qtata Dios b'ix
ya nlay ky'ik junky'el.
20 Aj xhcho'nal b'an nimni, qa te Qajawil otk'ulu'tz-wit tzan tok nim tuj,
nijunwt-tal ab'l otipa'tz. Per tetz oqtel tk'ulu' tzan k'on tnachq'in nim tuj tzan
tpaj [nlo'et tk'u'j kyi'j] kye aj joyome' titza'.
21 Ntons qa at ab'l otzajel tq'uma' etetz, "¡Instzaj eten! Tzani atqet te Koloyon
Aj Q'umankaj Oqtxi'," qatzun kyekyitel "E'ex txini," ntons etetz, k'on xik
etoksla'.
22 Komo kye'ul xjal mentiros aj okyq'uma'tz qa kyetz a'e'ji te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi', per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix kye'ul xjal aj okyq'uma'tz
qa kyetz a'e' aj yolil tyol Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza'. Oqtel kyk'ulu' nim
lab'al tuky'i kyajwalil b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j b'ix kygan-tal
tzan kyqet kyeq'i' kye aj joyome' tzan Qtata Dios.
23 Intok esi' waq enab'l ti'j kyaqil aj ma'tx xik nq'uma' etetzni b'ix kyaqil
nini mina' tky'ik.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Owulel Junky'elky
Mat 24:29-35,42-44; Luks 21:25-36

24 Ntons, cha'oj tky'ik aj tyemp nim xhcho'nalni, yaji te q'ij oqloljxb'el twitz,
b'ix te qya' ax nlay q'analin.
25 Kye che'w twitz ka'j okyetzajel tz'aqik* b'ix kyaqil [malspirit] aj nim
kyajwalil twitz ka'j okyejawel kyito'.
26 Yaji okyinxe'l e'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ikja'n ntzaj tuj
muj tuky'i nim wajwalil b'ix nxhqitz'unal.*

---

* **13:11** Mat 10:17-20; Luks 12:11-12 * **13:13** Mat 10:22 * **13:14** Dan 9:27; 11:31; 12:11 * **13:16** Luks 17:31 * **13:19** Dan 12:1; Tmnk 7:14 * **13:25** Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Tmnk 6:12-13 * **13:26** Dan 7:13; Tmnk 1:7

27 Okyexe'l nlajo' kye ángel tzan kyok kchimo' kye aj joyome' witza' ja'chq,
otzajelb'aj ksuti' kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix twitz ka'j.‡
28 Ntons intok esi' waq enab'l ti'j ja yek'b'il ti'j te wi' igos. Cha'oj tok ala'j
tq'ab' b'ix te txaq ikja'n stzaj k'uplet, etetz n'el eniky' ch'inky qok kwares.
29 Ax ikxji cha'oj tok eten nky'ik twitz tx'o'tx' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni,
owelal eniky' telponx ch'inky wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].
30 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' tuq
kykamik kye ja qijajilni.
31 Te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj,
opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni.
32 Nijunwt ab'l teb'en janik'b'a'n tky'ik ja ntzani; ni kye ángel tuj ka'j, ni wetz
aj Tk'wa'al Dios a'in k'onti'l web'en; a'ox te Qtata Dios teb'en janik'b'a'n ky'ik
ja ntzani.*
33 Ntons pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en janik'b'a'n ky'ik kyaqil ja
ntzani [aj ma'tx xik nq'uma' etetzni].
34 Te ja ntzani iktza' jun tajaw jay ikja'n txik tuj tb'ey. Tetz okajel tsi'
kyajwalil b'ix kyaq'un te junjunchaq tmos b'ix okajel tq'uma' te xb'uqiljay
tzan sten list.*
35 Ax ikxji etetz pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en janik'b'a'n wul
wetz junky'elky aj etajawil a'in, qa nqoxmutx'e' qatzun chukaq'b'ilji qatzun
tb'ay§ toq' kxlan qatzun cha'oj stzaj txeka'jji.
36 Tanderepent kyin'ul b'ix nya'tx galan qa nya'tx list atix.
37 Te aj nxik nq'uma' etetzni, ax ikxji kye kyaqil xjal b'ix astilji oxe'l nq'uma'
kye kyaqil tzan kyten list.»

14

Aj Tqet Kyb'isu' Kye Xjal Titza' Tuq Tzan Tqet Kykansa' Te Jesus
Mat 26:1-5; Luks 22:1-2; Wnch 11:45-53

1 Ntons atx tuq kab'e'ky q'ij tzan taq'ik kab'e' ninq'ij aj kyiqan kyib'x, te
jun te ninq'ij Paskw* b'ix te junky ninq'ij cha'oj kywa'an wab'j pan aj k'onti'l
malsb'il tuj. Kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz
nkyjoyo' tuq tume'l titza' tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus ewj b'ix tzan tqet
kykansa'.
2 Kyetz nkyyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Mejor k'on jaw qtzyu' mer tuj te
ninq'ij tzan tpaj kye xjal okyejawel lab'un q'ojiyon qi'j.»

Aj Tqet K'ulu' Abyar Tib' Te Jesus Ti'j Tkamiky
Mat 26:6-13; Wnch 12:1-8

3 Bwen, te Jesus atqet tuq tuj amaq' Betany tjay Simon aj oje tz'el tuky'i lepr
b'ix wit'lik tuq ti'j mes. Yaji opon jun xuj b'ix eq'i' titza' jun ch'i tal q'awub'
nekit. Te xtx'otx'al te tal q'awub' b'an tb'anil, jun ab'j alabastr tb'i b'ix atqex
tuq tuj, jun tk'ok'jal xhchukeltib' ta'al jun k'ul nardo b'ix b'an kar tuq ti'j; b'ix
te xuj ojaw tpink'u' talq te tal q'awub' b'ix oqet xhchuli' kyeb'a' tuj twi' Jesus.*
4 Ntons, junjun aj akyeqet tuq tzi, kyetz otzaj kyq'oj ti'j te xuj, b'ix kyekyi
ikxjani: «¿Tistil ma'tx qet txq'ela' te ja tk'ok'jalni?
5 B'a'n tuq tzan txik k'aylet tzan twi' tk'u'j jun xjal te jun aq'b'i† b'ix yaji tzan

‡ **13:27** Ax: "Oxe'l tlajo' kye angeles b'ix okye'okel kchimo' kye aj joyome' titza' tuj kykajil kyaq'iq' max xtxa'm te twitz tx'o'tx' max xtxa'm te ka'j." * **13:32** Mat 24:36 * **13:34** Luks 12:36-38 § **13:35** Ax: k'onti'l eteb'en janik'or tzul te tajaw jay. * **14:1** Exo 12:1-27 * **14:3** Twi' te aj perjumji qanq iktza' twi' tk'u'j jun aq'unon te jun aq'b'i; Luks 7:37-38. † **14:5** Iktza' 300 tmin denary tuj kytumin kyetz; Mat 20:2.

txik oylet te twib'en kye meb'a' xjal.» Ikxji owok kyili' te xuj.
6 Per te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on tz'ok etili'. ¿Tistil nkxk'ulun
joder ti'j? Te aj ma'tx tk'ulujni, galan.
7 Kye meb'a' xjal kyaqil q'ij ate'* b'ix etetz b'a'n tzan etonen kyi'j
alchaqkyetz q'ij egan. Per wetz nlay kyinqeten etuky'i'l b'ajq'ij.
8 Te ja xujni ma'tx tk'uluj te aj janik'pon ma b'antik titza', ma'tx tz'ok tsi'
tk'ok'jal wi'j tzan nten list te muqb'il wetz.
9 Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil aj ja' oxe'l pakb'let
te tpakb'alil galan ti'j Dios, ax oxe'l q'umlet ti'j aj ma'tx tk'ulu' ja xujni tzan
stzaj na'o' te tk'ulb'en.»

Aj Tkawlan Te Juds Kyuky'i Kye Aj Nim Kyajwalil
Mat 26:14-16; Luks 22:3-6

10 Yaji te Judas Iskaryot, jun aj kxol kye kykab'lajujil tuky'i'l Jesus, aj
tmankun tyolin te Jesus, tetz owex yoliyon kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil
tzan txik tuq tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'.
11 Yatzun kyetz aj tok kcha'o' ikxji, oje kyechalaj b'ix oxik ksi' kyyol tuky'i'l
tzan txik kchojo' twi' tk'u'j. Yaji te Juds otjoyoj tume'l titza' tuq tzan txik
tq'apo' Jesus tuj kyq'ab'.

Aj Kxik Tlajo' Jesus Kab'e' Tuky'i'l Tzan Tqet Kyk'ulu' Te Kywe' Ti'j Te Tq'ijlal Paskw
Mat 26:17-29; Luks 22:7-23; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

12 Ntons, tuj te tb'ay q'ij oj taq'ik te ninq'ij cha'oj kywa'an te wab'j pan aj
k'onti'l malsb'il tuj b'ix oj txik kyq'apo' te tal karner te jun present ti'j te tq'ijlal
Paskw, ntons aj q'ijji kye txnaq'atz oxik kcha'o' te Jesus ikxjani: «¿Ja' agan
tzan qxikna k'ulul te qwe' ti'j te Ninq'ij Paskw?»
13 Ntons yaji tetz exik tlajo' kab'e' txnaq'atz, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«Pex waq tuj amaq'‡ b'ix tzi owokel ek'ulb'a' jun ichan tuj b'ey eq'i' jun
q'awub' a' titza'. Ntons okxe'l lapet ti'j.
14 Tuj te jay aj ja' owokex, tzi oxe'l eq'uma' tuky'i te tajawjay ikxjani: "Te
Xnaq'tzon ma qotzaj tlajo'na awuky'i'l qanil tetz ja' oqowa'yona ti'j te Ninq'ij
Paskw."
15 B'ix tetz otzajel tyek'u' jun nim kwart aj atjax jawnaq tkab'i' txol. B'ix tzi
at mes, at wit'lelj, at kyaqil. Tzi oqtel ek'ulu' tzan qwa'an.»
16 Ntons kye kab'e' txnaq'atz eb'ajxik, b'ix eb'ajpon tuj amaq' b'ix ikxji
oky'ik iktza'x txiklen q'uma' kyetz tzan Jesus. Ntons oqet kyk'ulu' tzan
kywa'an ti'j te Ninq'ij Paskw.

Aj Kyb'ajwa'an Jesus Kyuky'i Txnaq'atz Ti'j Te Ninq'ij Paskw
Exo 12:1-28

17 Ntons ya ma qoxmutx'e', opon te Jesus kyuky'i kye kykab'lajujil tx-
naq'atz wa'il.
18 Aj man tuq nkyewa'an ti'j mes, te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Oxe'l
nq'uma' etetz te b'an'ax, jun aj exol etetz aj nwa'an junx wuky'i'l tzani ojawel
meltz'jik wi'j, okyinxe'l tq'apo' tuj kyq'ab' kye aj okyk'ulu'tz nya'tx galan
wi'j.»
19 Yaji kyetz oje kyeb'isun b'ix oxik kyq'uma' kyetz tetz ikxjani: «¿Ab'ltzun
te aj n'ayoli'ni? ¡Wetz nlay!»
20 Yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax jun exol etetz ekab'lajujil aj nwa'an
junch'in wuky'i'lni ojawel meltz'jik wi'j.

---

* **14:7** Deu 15:11 ‡ **14:13** Amaq' Jerusalen.

21 [Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oky'el wi'j iktza' tkajlen tz'ib'a' wi'jx
oqtxi'.* Per last te aj xjal aj ojawel meltz'jik wi'j. Mejor-tal k'onti'l otzaj ala'.»
22 Ntons aj man tuq nkyewa'an, te Jesus ojaw tin jun wab'j b'ix ya ma xik
tsi' pixon te Dios ti'j, oqet tpedasi', b'ix oxik tsipa' te wab'j te junjun. Oxik
tq'uma' ikxjani: «Se ewa'an waq tzan tpaj te ntzani [te] nchi'jel.»
23 Yaji ojaw tin jun uk'b'il b'ix oxik tsi' pixon te Dios b'ix yaji oxik tsipa'
ch'inch'inaq te junjun b'ix oxik kyuk'a' kkyaqil.
24 B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani te nchiky'el [aj telponx
b'an'ax] te tume'l ak'a'j aj man nkaj tq'uma' [Qtata Dios], te nchiky'el aj owelal
oj nkamik te jun galan kye ky'ila'j xjal.*
25 Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ya nlayky wuk'aj te ta'al ub max oj txik
wuk'a' junky'el oj kykaj kyaqil tuj tq'ab' Ntat.»*

Aj Tjaw Tzyu' Jesus Tzan Kye Xjal
Mat 26:30-35; Luks 22:31-34; Wnch 13:36-38

26 Ntons ya ma xik kyb'itza' jun kyb'itz nab'il te Dios, e'ex tzi b'ix exik twi'
te witz Olib.
27 Te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Ekyaqil etetz okyinkajel
ekola', opoyon iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin, "Oqtel nkansa'
te pastoriyon b'ix yatzun kye talo' okye'elal slab'e'."*
28 Per cha'oj njaw anq'in, okyinxe'l tb'ayon ewitz tuj Galiley.»*
29 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qa kyaqil ochkajel kykola' b'ix
okyeqtel tz'aqik, per wetz nlay.»
30 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Wetz oxe'l nq'uma' yatz te b'an'ax, yatz ja
aq'b'il ntzani mina' tuq tjaw oq' te to'k tka'mjji'n-el, yatz ojetq qet awewa'
oxmaj qa awotzqimin.»
31 Per te Xhpe'y oxik tq'uma' junky'elky: «Anke wetz ma kyinqet
kansa' junch'in awuky'i'l, ntons o'kix kyinkamel per nlay qet wewa' qa
wotzqimich.» Yaji ax ikxji okyq'umaj kyaqil kye txq'anky.

Aj Txnaq'tzan Jesus Tuj Jetzemani
Mat 26:36-46; Luks 22:39-46

32 Ntons yaji epon tuj jun luwar Jetzemani tb'i. Aj kypon tzi, te Jesus oxik
tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Pe'eqet wit'let tzani b'ix wetz ma kyinxik
xnaq'tzon tuky'i Ntat txini.»
33 Ntons exik tin tuky'i'l te Xhpe'y, Jacobo,§ Wa'nch. Yaji otzaj jun nim
xob'alj ti'j b'ix oxik tanim tuj b'is.
34 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz nna'o' ma'tx xik wanim tuj b'is, per jun
b'is b'an jwert, nna'o' iktza' ch'inky nkamik. Pe'ekajten waq tzani b'ix se eten
waq list.»
35 Yaji te Jesus owel laq'chet ch'in kyi'j b'ix oqet mejlet b'ix oqet tsi' twitz
twitz tx'o'tx'. Yaji oxik tqani' te Qtata Dios tzan k'on-wit tky'ik ti'j te xhcho'nal
aj ch'inky tuq tok ten.
36 Oxik tq'uma' ikxjani: «Ntat,* Ntat, yatz b'a'n tzan tb'antik kyaqil awitza',
astilji oxe'l nqani' ch'in awuky'i'l tzan wel akolo' tzan tel laq'chet te nya'tx
galan aj oky'el wi'jni.† Per mejor k'on, tzan tpaj wetz ngan tzan tky'ik wi'j
a'ox iktza' yatz agan.»

---

* **14:21** Sal 41:9; Isa 53:12 * **14:24** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 * **14:25** Luks 22:16; 1Kor 11:23-26
* **14:27** Zac 13:7 * **14:28** Mat 28:16 § **14:33** Ax: Chaw. * **14:36** "Abba" telponx "tat". † **14:36** Ax: intel awin ja uk'b'il wi'jni; Mak 10:38.

37 Yaji tetz omeltz'jik, opon aj ja' tuq akyeqet te Xhpe'y tuky'i Jacobo b'ix
Wa'nch, b'ix kyetz nkyewitan tuq. Oxik tk'asu' te Xhpe'y b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Simon,‡ nchwitan. ¿Ti'tzun, k'onti'l ma b'antik tzan aten list cha jun
rat?§
38 Pe'eten waq list, b'ix pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eqet tz'aqik. Etetz tuj
etanim egan tzan ek'ulun te galan, yatzun tuky'i te echi'jel nya'tx jwert a'ix
[tzan ek'ulun ikxji].»*
39 Yaji tetz oxik junky'elky xnaq'tzon tuky'i Stat iktza'x tb'ay-el.
40 Yaji opon junky'elky kyuky'i kye txnaq'atz b'ix kyetz nkyewitan tuq
junky'elky tzan tpaj ojetq tuq tzaj noj watl kyi'j b'ix k'onti'l okyipaj tzan kyten
itz'oj. Te tb'aq' kywitz b'an kyaqchapun tuq tzan watl b'ix aj kxik tk'asu',
kyetz k'onti'l tidi' otzaj kanet tuj kyanim tzan taj ktzaq'b'e'.
41 Yaji tetz opon junky'elky, toxmajji'n-el, oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«¿Ti'tzun, tzunx nkxwitan b'ix tzunx nkx'ojlan? Kabal nini. Ma'tx pon or b'ix
[wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj joyol
choj.
42 ¡Sek' ejaw wa'let! ¡Qwa'q! Intxik ete'e' tzul te aj oxe'l q'apon wetz.»

Aj Tjaw Tzyu' Jesus
Mat 26:47-56; Luks 22:47-53; Wnch 18:2-11

43 Man tuq nyolin Jesus kyuky'i'l, tpon te Judas Iskaryot, jun aj kye
kykab'lajujil tuq. Ajune' tuq tuky'i'l jun b'uch'uj xjal eq'i' kymachit kansb'il
tuky'i kytortol. Kyetz cha lajome' tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye
xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel.
44 Komo te Juds ojetq tuq qet tkawla' kyuky'i kye xjal ikxjani: “Aj wetz
owokel nlima' iktza' b'an quky'i'l qib',* atzunji. Ojawel etzyu' b'ix oxe'l etin
kyeb'a'.”
45 Ntons owok laq'chet naj ti'j Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon,
Xnaq'tzon.» Yaji owok tlima' iktza' b'an kyuky'i'l kyib'.†
46 Yaji kye xjal nkyexik naj tzyul te Jesus b'ix oxik kyin.
47 Ntons jun txnaq'atz te Jesus ojatz tin tmachit aj kansb'il tuj tjay b'ix owel
xtx'emu' jun txkyin jun tmos te twitzale' pal.
48 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Tistil ma kxtzaj tzyul wetz
tuky'i emachit aj eq'ojb'il b'ix tuky'i etortol? ¿A'in petzun wetz jun eleq'?
49 Wetz nkyinxnaq'tzan tuq b'ajq'ij kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios*
b'ix a'ilji k'onti'l injaw etzyu'. Per te ntzani nky'ik wi'j iktza'x tz'ib'ankaj tuj
Tu'jal Dios.»
50 Ntons yaji kyaqil kye txnaq'atz okaj kykola' b'ix eb'aj'oqik.
51 Ntons, atqet tuq jun ku'xon aj lapik tuq ti'j Jesus, b'ix te tq'anaq cha suku'
tuq jun nim xq'apj ti'j. Ax tetz ojaw tzyu' tzan kye xjal
52 per owel ch'oqan te nim xq'ap ti'j, b'ix sqit owoqik.

Aj Txik Kyyoli' Tidi' Tuq Til Te Jesus
Mat 26:57-68; Luks 22:54-55,63-71; Wnch 18:12-14,19-24

53 Yaji oxik kyin te Jesus twitz te twitzale' pal, b'ix tzi owok kchimo' kyib'
kkyaqil kye txq'anky pal aj nim kyajwalil kyuky'i kyaqil kye kywitzale' aj
nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel kyuky'i kyaqil kye xnaq'tzal Kawb'il.

---

‡ **14:37** Te Xhpe'y b'ix te Simon, axkix te xjalji. § **14:37** Ax: jun or. * **14:38** Mat 26:41; Chaw 1:14
* **14:44** Ax: owelal ntz'ub'a'. † **14:45** Ax: owel stz'ub'a'. * **14:49** Luks 19:47; 21:37

54 Yatzun te Xhpe'y oxik lapet laq'chik kyi'j b'ix owox lapet kyi'j tzijay tuj
tjay te twitzale' pal b'ix oqet wit'let q'exnel q'aq' kyuky'i kye mulon aj ate'ox
tzi.
55 Ntons kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kyaqil kye kywitzale' aj nim
kyajwalil kxol kye tijajil Israel, kyetz kygan tuq tzan tkamik te Jesus, astilji
nkyjoyo' tuq jun ab'l aj otq'uma'tz tidi' tuq til. Per nijunwt ab'l owoknoj
kyitza'.
56 Ky'ila'j tuq njaw kynik'o' tidi' tuq til per nya'tx parej tuq nxik kyq'uma'.
57 Yaji junjun kxol ojaw kynik'o' ikxjani:
58 «Qetza owok qcha'o'na, aj txik tyoli', "Wetz oqtel nxitu' ja Nin Jay Nab'il
Qtata Dios aj kyk'ulb'en xjal, b'ix tuj toxi'n q'ij tqetlen nxitu', ojawel nk'ulu'
junky'el aj nya'tx kyk'ulb'en xjal."»*
59 Per ax ni ti'j te ntzani nya'tx tuq parej te aj nxik kyq'uma'.
60 Ntons ojaw wa'let te twitzale' pal b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani:
«¿Tistil k'onti'l ntzaj atzaq'b'e'? ¿Tidi' awil aj ntzaj kyq'uma'ni?»
61 Per te Jesus k'onti'l tidi' tuq ntq'uma' ch'inwt. Yaji oxik xhcha'o' junky'el
te pal: «¿B'an'ax pe' a'ich yatz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'? ¿B'an'ax pe'
a'ich te Tk'wa'al Qtata Dios aj ntzaj qna'o'?»
62 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «A'in, b'ix jun q'ij, [wetz] te Ichan Aj
Tk'wa'al Dios [a'in], okyin'okel eten wit'likin tuj ka'j tuj tb'anq'ab'‡ Qtata Dios
aj at mas nim tajwalil kywitz kyaqil. Ax okyinxe'l eten tuj muj cha'oj wul
junky'elky tzani twitz tx'o'tx'.»*
63 Yaji te twitzale' pal toklen xhcha'o' ikxji, tetz owel tlaqu' tq'anaq ti'jx
[tzan tq'oj ti'j tyol Jesus.] B'ix oxik tq'uma': «¿Tistil owokel qcha'o' mas xjal
q'umal mas til? [¡Kabal a'ox tzan tpaj aj tyol nini!]
64 Etetz ma'tx tz'ok echa'o' tyol titza' nxmayin ti'j Qtata Dios. ¿Titza' etetz tuj
enab'l? ¿Titza' oteyon qitza'?» Yaji kkyaqil oxik kyq'uma' tzan tqet kanslet te
Jesus.*
65 Yaji junjun eb'aj'aq'ik tzan tok ktzub'a' ti'j b'ix owok ktxayi' twitz b'ix
owok kyb'uju' b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Qa ochkanoyon ti'j, ¿ab'l ma tz'ok
b'ujun yatz?»§ Yaji, [oxik q'apo' tuj kyq'ab'] kye mulon b'ix kyetz owok
kypoq'cha'.

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y K'onti'l Totzqi' Te Jesus
Mat 26:69-75; Luks 22:55-62; Wnch 18:15-18,25-27

66 Bwen, yatzun te Xhpe'y atqet tuq tzijay tjaq' b'ix opon jun tkryad te
twitzale' pal.
67 Oxik te'e' tetz te Xhpe'y nq'exnen tuq q'aq' b'ix owox te'e' tuj twitz b'ix
oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich jun aj tuky'i'l Jesus aj Nasaret.»
68 Per te Xhpe'y oqet tewa', oxik tq'uma' ikxjani: «K'onti'l wotzqi' b'ix je'ky
tidi'-alo n'ayoli'.» Yaji te Xhpe'y owel laq'chet, owex stzi' lamel. Aj orji ojaw
oq' jun to'k.
69 Yatzunji te kryad oxik te'e' junky'elky b'ix oxik tq'uma' kye aj
nkyeq'exnen tuq tzi, oxik tq'uma' ikxjani: «Aj xjal nini tetz jun tuky'i'l Jesus.»

---

* **14:58** Mak 13:2; Wnch 2:19 ‡ **14:62** Qa atoqet tuj tmanq'ab' jun k'ulul mandad telponx b'a'n tzan jk'ulun mandad te tky'ixel iktza'xkix tetz. * **14:62** Dan 7:13; Mat 24:30; Mak 13:26; Tmnk 1:7
* **14:64** Lev 24:16 § **14:65** Telponx iktza'x: "¡Profetize!"

70 Per te Xhpe'y oqet tewa' junky'elky. Ntons ch'intkyqnajji, kye xjal aj akyeqet tuq qaynin tzi oxik kyq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «B'an'ax yatz a'ich jun tuky'i'l Jesus tzan tpaj yatz a'ich aj Galiley iktza' kye aj tuky'i'l Jesus.»*
71 Yatzun te Xhpe'y otq'umaj tzan tok ten twitz xhcho'nal qa nya'tx b'an'ax tuq aj ojetq xik tq'uma' b'ix oxik tsi' tjurament b'an'ax kyaqil aj ojetq xik tq'uma', oxik tq'uma' ikxjani: «¡Je'ky! Wetz k'onti'l wotzqi' aj xjal aj n'eq'uma' etetzni. ¡Je'ky ab'l-alo!»
72 A'ilnajji otzaj oq' junky'elky te to'k b'ix te Xhpe'y otzaj tna'o' aj otq'umaj te Jesus tetz. Komo atx ma'in tuq txiklen q'uma' tetz tzan Jesus, "Mina' tjaw oq' te to'k tka'mjji'n-el, yatz ojetq kyinqet awewa' oxmaj." Ntons te Xhpe'y aj stzaj tna'o' ntzani, owokten oq'el.

15

Aj Tpon Q'apb'aj Jesus Tuky'i Pilat
Mat 27:1-2,11-14; Luks 23:1-5; Wnch 18:28-38

1 Ntons tuj junky iwitq b'an q'eqo', kye pal aj nim kyajwalil owok kchimo' kyib' kyuky'i kye tijxjal b'ix kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kyaqil kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel, kyetz oxik kywaku' te Jesus b'ix oxwa'q kyq'apo'tz tuky'i te Pilat aj k'ulul mandad tzi.
2 Te Pilat oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani: «¿B'an'ax pe' qa yatz a'ich te twitzale' k'ulul mandad kxol kye axjalilni?» Yaji te Jesus oxik tq'uma': «B'an'ax iktza'x aj n'aq'uma'ni.»
3 Yaji kye pal aj nim kyajwalil, kyetz nxik kyq'uma' tuq te Pilat tidi'chq til.
4 Yaji te Pilat oxik tqani' te Jesus ikxjani: «¿Nlay pe' tzaj atzaq'b'e'? Komo kyetz ma'tx tzaj kyq'uma' tidi'chq awi'j.»
5 Per te Jesus k'onti'l tidi' oxik tq'uma'; astilji te Pilat oje lab'an ti'j.

Aj Tkaj Tq'uma' Te Pilat Tzan Tqet Kansa' Te Jesus
Mat 27:15-31; Luks 23:13-25; Wnch 18:38-19:16

6 Ntons komo ninq'ij tuq, te Pilat, tetz aq'b'ia' tuq tuj te ninq'ij nxik tuq stzoqpi' jun aj pres aj kye xjal nkyqani' tzan txik stzoqpi'.
7 At tuq jun aj pres Barabas tb'i, b'ix tetz atqex tuq tuj pres kyuky'i txq'anky tuky'i'l lamome' tzan tpaj kykansb'en xjal tzan tpaj nkyeq'ojin tuq ti'j te gobyern.
8 Ntons [komo ninq'ij tuq], kye xjal eb'ajjakon kchimo' kyib' b'ix oxik kyqani' te Pilat tzan txik stzoqpi' tuq jun aj pres iktza'x tuq modin aq'b'ia'.
9 Yaji te Pilat oxik xhcha'o' kye xjal ikxjani: «¿Egan pe' tzan txik ntzoqpi' te aj n'ok q'uma' te twitzale' k'ulul mandad eti'j etetz aj tijajil Israel?»*
10 Komo te Pilat ojetq tuq tz'el tniky' kye pal aj nim kyajwalil oxik kyq'apo' te Jesus tzan tpaj cha nkye'ek'awin tuq ti'j.
11 Per yaji kye pal oxik kykub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan txik kyqani' tzan txik tzoqplet te Barabas.
12 Ntons te Pilat oxik tqani' junky'el kyetz ikxjani: «¿Tidi' egan tzan tqet nk'ulu' tuky'i te aj n'ok eq'uma' te twitzale' k'ulul mandad eti'jni?»
13 Yaji kyaqil kye xjal ejaw siky'in: «Intok klablet twitz krus.»
14 Yaji te Pilat oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil? ¿Tidi' til ma'tx tzaj xhchuku'?» Per kye xjal mas tuq nkyejaw siky'in kongan, nkyq'uma' tuq ikxjani: «Intok klablet twitz krus.»

---

* **14:70** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: "Yatz chyolin iktza'x kyeyolin kye aj Galiley." * **15:9** Ax: a'e' aj Israel, osey, kye judiy.

15 Te Pilat, tetz tgan tuq tzan tkaj galan kyuky'i kye xjal, ntons oxik stzoqpi'
te Barabas. Oxik tq'uma' kyuky'i kye soldad tzan tqet kyjub'cha' te Jesus b'ix
yaji tzan tok kyklabi' twitz krus.
16 Yaji kye soldad oxik kyin te Jesus tuj junky luwar ax tzi tuj tjay te
gobernador, b'ix etzaj kyuk'le' kyaqil kye txq'anky soldad tzan tok kchimo'
kyib'.
17 Owok ksi' ti'j jun tkap kyaq q'eqmuqin [te xmayb'il tetz].† B'ix oqet
kxpatx'i' jun tkoron pur ky'i'x b'ix ojax ksi' tuj twi' [cha te xmayb'il tetz].‡
18 Yaji e'okten limal tetz [per nya'tx tuq b'an'ax kyitza']. Oxik kyq'uma'
ikxjani: «Tz'okxwit jun galan awi'j yatz te twitzale' k'ulul mandad kye aj tijajil
Israel.»
19 N'ok tuq kyjitu' ti'j twi' tuky'i jun su'an saqsky'i'l b'ix yaji n'ok tuq ktzub'a'
ti'j b'ix nkyeqet mejlet twitz [iktza' twitz jun twitzale' k'ulul mandad] tzan
tqet kylima'. [Per nya'tx b'an'ax tuq kyitza', cha nkyexmayin tuq ti'j.]
20 Yatzun toklenb'aj kxmayi', owel kyin te tkap ti'j b'ix owok ksi' te tq'anaqx
ti'j.§

Aj Tkamik Jesus Twitz Krus
Mat 27:32-56; Luks 23:26-49; Wnch 19:17-30

21 Yaji kye soldad owex kyin xtxa'm amaq' tzan tok kyklabi' twitz krus. B'ix
man tuq nkyeb'et tuj b'ey, owok kyk'ulb'a' te Simon aj Siren, stat Jant b'ix
Rúfo,* tetz tzajnaq tuq tuj k'ul. Ntons owok kylajo' alajwers tzan txik tiqa'
tkurus Jesus.
22 Ntons oxik kyin te Jesus tuj jun luwar tb'i Gólgota. "Gólgota" tuj kyyol
kyetz telponx iktza' "Te Luwar Aj Tb'aqil Twi' Xjal."
23 Kye soldad oxik ksuqu' te Jesus ta'al ub samo' tuky'i ta'al jun k'ul mir tb'i
[tzan tel tuq te xhcho'nal] per te Jesus k'onti'l oxik tk'amo'.
24 Ntons owok kyklabi' twitz krus. B'ix oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j tq'anaq
aber ab'l tuq jun te kyetz aj okamb'ayon, ikxji oqet kypawa' te tq'anaq kxol.*
25 Ntons owok kyklabi' twitz krus te toxi' or q'eqo'*
26 b'ix owok ktz'ib'a' jun yol twi' te krus, nyolin tuq te yol ti'j til ikxjani: Te
Twitzale' K'ulul Mandad Kyi'j Kye Aj Tijajil Israel.
27 Axkix aj orji owok kyklabi' kab'e' eleq' naql ti'j, jun te tb'anq'ab' b'ix jun
te tsurt b'ix ti'j kykurusxchaq te junjun.
28 Ikxji oponkix te aj tz'ib'ankaj tuq oqtxi' tuj Tu'jal Dios, aj nyolin ikxjani:
"Tetz oxik samo' kxol kye xjal nya'tx okslal kawb'il."*
29 Ntons, kye aj nkyeky'ik tuq tzi njaw tuq kyyak'u' kywi'* b'ix n'ok tuq
kyili' ikxjani: «Yatz n'ayoli' tuq tzan tqet axitu' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
b'ix tuj toxi'n q'ij b'a'n tuq tzan tjaw ak'ulu' junky ak'a'j.*
30 Ajna'l kolpij awib'x b'ix paqetz twitz krus.»
31 Ax kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, ax kyetz
nkyexmayin tuq ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tetz okolon kyi'j txq'anky
per nlay b'antik tzan tkolpin tib'x.
32 Qa b'an'ax tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix qa b'an'ax tetz aji
te twitzale' k'ulul mandad, ntons intqetz najji tib'x twitz krus tzan tok qen qa

---

† **15:17** Jun kap kyaq q'eqmuqin teb'l telponx tuq iktza' tq'anaq jun twitzale' k'ulul mandad, per owok ksi' cha te jun xmayb'il te tetz. ‡ **15:17** Jun xmayb'il tetz tzan tpaj nya'tx oro iktza' tkoron jun twitzale' k'ulul mandad. § **15:20** Tuj txq'an u'j aj Tyol Qtata Dios, te tb'ay part te taqan 21 nkaj te tkab'i' part te taqan 20. * **15:21** Rom 16:13 * **15:24** Sal 22:18 * **15:25** Ax: te toxi' or. * **15:28** Isa 53:12 * **15:29** Sal 22:7; 109:25 * **15:29** Mak 14:58; Wnch 2:19

b'an'ax titza' b'ix tzan qokslan ti'j.» Ax kye eleq' aj klabime' tuq junx tuky'i'l,
ax kyetz nkye'ilin tuq ti'j Jesus.
33 Ntons ya ma qo'ok mer chijq'ij, oqloljxb'ik kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix te qlolj
onachq'in oxe or max tuj toxi' or te qale'.†
34 Yatzun ma qo'ok toxi' or te qale',‡ te Jesus ojaw wayun b'ix kyi ikxjani:
«Eloy, Eloy, ¿lama sabaktani?» Tuj qyol ja ntzani telponx iktza' "Tata Dios, Tata
Dios, ¿tistil ma'tx kyinkaj akola'?"*
35 Ntons junjun kye xjal aj akyeqet tuq tzi, oxik kyq'uma' ikxjani: «Intxik
echa'o' waq tyol; ntzaj tuk'le' Eliys.»
36 Yaji jun te kyetz oxik karedin b'ix oqex tmu'u' jun esponj tuj ta'al ub
tuky'i minagr b'ix yaji oqet tkotb'a' te esponj twi' jun su'an b'ix ojax tsi' tzan
txik stz'ub'a' tuq te Jesus [tzan tipan ch'inky].* Kyi te xjal kyuky'i kye aj
ateb'ajqet tuq tzi: «Qaltetzchaq, owokel qen aber qa tzul te Eliys tzan tqetz
tin ti'j krus.»
37 Per te Jesus ojaw wayun kongan b'ix yaji okamik.
38 A'ilnajji, max tuj amaq', te nin xq'apj te pawb'il§ tuj te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios oqetz laqik qetnaq.
39 Ntons, te kapitan kyi'j kye soldad aj atqet tuq twitz Jesus, ya ma tz'ok ten
titza' te Jesus aj tel tk'u'j, oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax tetz jun Tk'wa'al Dios
tuq.»
40 Ax txq'an xuj nkyexik ka'yin tuq laq'chik ti'j Jesus. Jun, Liy aj Magdála,
b'ix junky Liy te alon kyi'j Jacobit* b'ix Chep, b'ix junky xuj Salomey.
41 Komo kyetz, aj tb'ajten Jesus tuj Galiley, kyetz nkye'ok lapet tuq ti'j
b'ix nkye'onen tuq tuky'i'l.* Ax akyeqet tuq txq'anky xuj kyuky'i'l aj ejakon
Jerusalen tuky'i Jesus tuj te ninq'ij b'ix ky'ila'j kyb'et tuq.

Aj Tox Muqu' Jesus
Mat 27:57-61; Luks 23:50-56; Wnch 19:38-42

42 Bwen, yatzun aj ikja'n tuq tex q'ij b'ix komo aj q'ij tuqji te q'ij tzan
kyk'ulun kyib' ti'j te q'ij ojla'mj [ntons nya'tx galan tuq tzan tkaj te anim ti'j
krus.]
43 Tzaj te Chep jun xjal aj Arimatey, jun tijxjal kxol kye kywitzale' nim
kyajwalil b'ix tetz b'an jiq'b'a' tuq kyitza', per lo'ik tuq tk'u'j tujb'a'n te Qtata
Dios kolpiyon kye aj nkye'okslan ti'j.† Tetz otnimsaj tk'u'j tzan txik qanil
permis tuky'i Pilat tzan tqetz tin te txlimal Jesus ti'j krus [tzan tox tmuqu'].
44 Ntons te Pilat, aj tok xhcha'o'ji, tetz oje lab'an ti'j te Jesus tzan tpaj k'onti'l
onachq'in b'ix jun rat tkamik. Astilji oxik tlajo' jun uk'lel te kapitan tzan tul
tuky'i'l aber qa b'an'ax ojetq tuq kamik te Jesus.
45 Aj tpon te kapitan, oxik tq'uma' te Jesus b'an'ax ojetq tuq kamik. Ntons
te Pilat oxik stzaq'b'e' tzan tqetz eq'i' te anim tzan te Chep.
46 Ntons te Chep oqetz teq'i' txlimal te Jesus b'ix owok tb'alq'i' ti'j jun xq'apj
b'an tb'anil aj ojetq tuq tzaj tloq'o'. Yaji owox tmuqu' te anim tuj jun pantyon,
jun nim jul k'ulu' tuq twitz jun ab'j. Yaji oxik stoli' te lamb'il stzi' te pantyon
jun nim ab'j k'ulumaj tuq.

---

† **15:33** Ax: te tqaqi' or ... te tb'eljuji' or. ‡ **15:34** Ax: te tb'eljuji' or. * **15:34** Sal 22:1 * **15:36** Sal 69:21 § **15:38** Te pawb'il jun nim xq'apj aj nqet pawan kxol aj lamitan jay ja' nkye'ox kye pal b'ajq'ij b'ix tuky'i junky lamitan jay aj ja' n'ox te pal aj mas nim tajwalil jun-el aq'b'ia'chaq q'apol kyoyej tzan tel in tetz xhchojx b'ix kchoj kkyaqil kye xjal; Exo 26:31-33; Ebr 9:1-7. * **15:40** Ax: Chawit. * **15:41** Luks 8:2-3 † **15:43** N'iyon tuq tzan stzaj tlajo' tuq te Qtata Dios te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tzan tkolpin kyetz tuj kyq'ab' kye aj Rom, b'ix ikxji tzan kykaj tuj tq'ab' te Qtata Dios b'eyx te jun-ele'x.

47 Yatzun te Liy aj Magdála* b'ix te Liy* aj tnan Chep, kyetz okye'ej ja' owox
muqu' te anim.

16

Aj Tok Cha'o' Ojetq Tuq Jaw Anq'in Te Jesus
Mat 28:1-10; Luks 24:1-12; Wnch 20:1-10

1 Bwen, yatzun tky'iklen te q'ij ojla'mj,* te Liy aj Magdála b'ix te Liy aj tnan
Jacobo† b'ix Salomey, kyetz exik loq'ol jun tk'ok'jal tzan tok ksi' tuq ti'j te
anim.
2 Tuj junky iwitq b'an q'eqo' man tuq tjakullen q'ij tuj te tb'ay q'ij te saman,
exik stzi' te pantyon.
3 B'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, nqet tuq kykawla' ikxjani: «¿Ab'l owelal
tolin te ab'j stzi' te pantyon tzan qox?»
4 Per aj kypon, oxik kyen te ab'j lamb'il stzi' te pantyon ojetq tuq tz'el toli'
b'ix te ab'j jun chman ab'j tuq.
5 Ya ma kye'ox tuj te pantyon oxik kyen jun ku'xon wit'liqet tuj tb'anq'ab'.
Tetz tq'anaq xluj b'ix b'an sjapun tuq. Aj txik kye'e', kyetz etzajb'aj.
6 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxob' waq. Wetz web'en etetz
nkxjoyon ti'j Jesus aj Nasaret aj okamik twitz krus. Per tetz ma'tx jaw anq'in,
k'onti'lky atqet tzani. E'ej waq tzani aj ja' okaj tamb'a'.
7 Ntons ajna'l, pex waq kyuky'i kye txnaq'atz b'ix tuky'i Xhpe'y, intxik
eq'uma' tzan kxik max Galiley* tzan tpaj tetz ma'tx tb'ayaj, b'ix max tzi
owokel kyen iktza'x otq'umaj.»
8 Ntons kye xuj e'aj kared b'ix nkyelu'lun tuq tzan kxob'al b'ix k'onti'l oxik
kyq'uma' te nijunwt [tuj b'ey] tzan tpaj ojetq tuq kyexob'.*

Aj Tyolin Jesus Kyuky'i Tuky'i'l Tjawlen Anq'in
Luks 24:13-35; Wnch 20:11-18

9 Bwen, ntons te Jesus tjawlen anq'in q'eqombwen tuj te tb'ay q'ij te saman,
tb'ay owok e'e' tzan te Liy aj Magdála aj ejatz in wuq malspirit tuj tanim
oqtxi'.
10 Yaji te Liy oxwa'q q'umal tetz kyuky'i kye aj e'ok lapet ti'j, kyetz b'an b'is
tuq ate' b'ix nkye'oq' tuq ti'j.
11 Per aj txik tq'uma' te Liy kyetz qa te Jesus ojetq tuq jaw anq'in b'ix ojetq
tuq tz'ok te'e', kyetz k'onti'l okyokslaj.
12 Ntons mas yaj te Jesus ojunan kyuky'i kab'e' txnaq'atz tuj b'ey tuj k'ul,
per tetz ojetq tuq chukjik ka'yin.
13 Yaji kyetz ax oxik kyq'uma' kye txq'anky [txnaq'atz], per kye txq'anky
k'onti'l oxik kyoksla'.

Aj Tkaj Tq'uma' Te Jesus Tidi' Tuq Okyk'ulu'tz Kye Tky'ixel
Mat 28:16-20; Luks 24:36-49; Wnch 20:19-23

14 Mas yaj te Jesus ojaw kanet kxol kye kyjunlajujil txnaq'atz nkyewa'an
tuq junx tuj jun jay. B'ix owilin kyi'j tzan tpaj k'onti'l nkyoksla' tzan ktz'akal,
k'onti'l oxik kyoksla' kye aj ojetq tz'ok e'en tetz, aj tjawlen anq'in.
15 Yaji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq ja'chq kyaqil twitz tx'o'tx' tzan
txik epakb'a' kye kyaqil xjal te tpakb'alil galan.*
16 Kye aj okyoksla'tz b'ix ojawel si' a' kywi', kyetz okyekoletel tzan Qtata
Dios; yatzun kye aj nlay kyokslaj, kyetz okyexe'l si' tuj il te jun-ele'x.

---

* **15:47** Luks 8:2 * **15:47** Mat 27:56 * **16:1** Ojetq tky'ik te tqaqi' or te qale' te q'ij sabl. † **16:1** Ax: Chaw. * **16:7** Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8** Mat 28:8; Luks 24:9 * **16:15** Kya 1:8

17 Yatzun kye aj nkyinkyoksla', oqtel kyk'ulu' yek'b'il ikxjani: Ojawetz
kyin malspirit tuj kyanim xjal,* b'ix okyeyoliyon tuky'i junky yol aj k'onti'l
kyotzqi' tb'ay,*
18 b'ix tuky'i kyq'ab' ojawel ktzyu' kan aj b'a'n kyetx'a'on, benen* b'ix qa
oxe'l kyuk'a' jun tidi' benen nlay ky'ik tidi' kyi'j, b'ix oqtel ksi' kyq'ab' kyajsik
yab' b'ix kye yab' okyeb'antel kyitza'.»*

Aj Txik Jesus Tuj Ka'j
Luks 24:50-53

19 Ntons te Qajawil Jesus, aj tmankun tyolin kyuky'i'l, ojax in tuj ka'j* b'ix
oqet wit'let tuj tb'anq'ab'‡ te stat aj Qtata Dios.
20 Ntons kye txnaq'atz eb'ajxik ja'chq pakb'al te tpakb'alil galan. Yatzun te
Qajawil n'onen tuq kyuky'i'l tzan kyk'ulun tidi'chq tzan tok en qa b'an'ax te
aj nxik kyq'uma'.

---

* **16:17** Kya 5:16; 8:7; 16:16-18; 19:11-12 * **16:17** Kya 2:1-12; 10:44-46; 19:6; 1Kor 14:18 * **16:18** Kya 28:3-6 * **16:18** Kya 3:1-10; 5:15-16; 8:5-8; 9:36-42; 14:8-10; 19:11-12; 20:7-12; 28:7-9; Chaw 5:14-15 * **16:19** Kya 1:9-11 ‡ **16:19** Qa atoqet tuj tmanq'ab' jun k'ulul mandad, telponx b'a'n tzan jk'ulun mandad te tky'ixel iktza'xkix tetz.

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Luks

Jun Limb'il

1 Bwen, ky'ila'j xjal oje qet ktz'ib'a' ti'j kyaqil aj oje ky'ik qxol,
2 [oqet ktz'ib'a'] iktza'x owok qcha'o' kyuky'i kye aj e'ok e'en tetz tuky'i
kykab'il kywitz atx aj tb'ay-el oqtxi', a'e' aj otzaj kxnaq'tza' te tyol [Qtata Dios].
3 Ntons tat Teófilo, komo ax wetz ma'tx xik ncha'o' b'an byenech ti'j kyaqil
aj oje tz'ok ncha'o' ti'j te ja tpakb'alilni atx aj taq'ik b'an tb'ay-el, astilji ax
wetz oqet nb'isu' tzan tqet ntz'ib'a' te yatz kyaqil ntzani tuky'i jun tume'l b'an
xtxolil
4 tzan tok acha'o' te tume'l b'an'ax ti'j kyaqil aj oje xik xnaq'tza' yatz.

Aj Tpon Yolb'aj Owitz'jel Tuq Te Wa'nch Aj Swal A'

5 Ntons, tuj aj tyempji aj nk'ulun mandad tuq te Eródes tuj Judey, at tuq jun
pal Sakariy tb'i, aj tijajil Abiys,* b'ix tetz txu'jel Chabet† aj tijajil Aron.
6 Te Sakariy b'ix te Chabet nkyeb'et tuq tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios,
k'onti'l nkyepaltin tuq ti'j te Kawb'il b'ix ti'j te aj okaj tq'uma' te Qajawil.
7 Kyetz k'onti'l tuq kyk'wa'al tzan tpaj te Chabet machor tuq, b'ix kykab'il
tuq kyetz ya tijxjale'ky tuq.
8 Ntons, jun q'ij te Sakariy n'aq'unan tuq tuj taq'un twitz Qtata Dios iktza'x
kye txq'anky pal aj nkye'aq'unan tuq tuky'i'l tuj aj b'uch'uj palji.
9 B'ix iktza'x tuq naq'ike' kxol kyetz, oqet kyk'ulu' te loteriy‡ tzan tuq tok
kyen ab'l tuq jun te kyetz owokex tz'e'sal te pom tuj te luwar b'an xjan mas
tujx te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, yaji dech a te Sakariy okamb'an.
10 B'ix aj man tuq nky'e'slet te pom, kyaqil kye xjal nkyexnaq'tzan tuq
tzijay.
11 Yaji ojaw kanet jun ángel wa'lqet tumel tb'anq'ab' te pomb'il [aj ja' atox
te Sakariy tuj te Nin Jay].
12 Ya ma xik ten te Sakariy, b'eyx otzajb'aj b'ix b'an oxob'.
13 Yaji te ángel oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Sakariy, k'on txob' tzan tpaj te aj
nxik aqani' tuq [tuky'i Qtata Dios] ma'tx stzaj cha'o', b'ix te axu'jel Chabet
otzajel jun tal b'ix owokel asi' tb'i Wa'nch.
14 Yatz b'an oxhchalajel ti'j, b'ix oj titz'jik, ax ky'ila'j xjal okyechalajel ti'j
15 tzan tpaj te Qajawil oxe'l tsi' te ak'ajol jun nim tajwalil. B'ix te ak'ajol nlay
xik tuk'a' te ta'al ub tx'amsa' b'ix nlay tz'uk'an xhb'a'j,* b'ix tetz b'eyx okajel
te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil atx aj man tuq atqex tuj tb'o'til.
16 Tzan tpaj tetz, ky'ila'j kye xjal aj tijajil Israel ojawel kky'ixpu' kynab'lin
tzan kyok lapet ti'j Qajawil.
17 Tetz oxe'l tb'ayon twitz te Qajawil b'ix oqtexten [Txew Dios tuj tanim
iktza'x tuq tuj] tanim te Eliys [aj tlajen Dios oqtxi'] b'ix oxe'l si' jun tajwalil
b'an nim [iktza' oxik si' te Eliys].* Ikxji otk'ulu'tz tzan kyten galan kye

* **1:5** Abiys jun pal b'an oqtxi' aj tijajil Israel; 1Cró 24:10. † **1:5** Ax: Chabel. ‡ **1:9** Kye xjal tzi, tzan tqet kyjoyo' jun pal tzan tox twitz te Qtata Dios, kyetz oqet kyk'ulu' loteriy tzan k'on tkaj si' jun aj cha kygan tuq kye xjal. * **1:15** Núm 6:3 * **1:17** Mal 4:5-6

k'wa'lon kyuky'i kyk'wa'al,§ b'ix kye aj nkyek'ulun nya'tx galan tzan tjaw
kky'ixpu' kynab'lin tzan kyb'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios, b'ix ikxji
okyk'ulu'tz listar kyib' tzan kyk'amon te Qajawil.»
18 Yaji te Sakariy oxik xhcha'o' te ángel ikxjani: «¿Titza' oxe'l woksla' kyaqil
nini? Komo wetz ya tijxjalky a'in b'ix te nxu'jel ya b'i'xhtky.»
19 Yaji te ángel owaj stzaq'b'e': «Wetz a'in Gabriel* b'ix b'ajq'ij atinqet twitz
Qtata Dios, b'ix a tetz ma tzaj lajon te wetz tzan txik nq'uma' yatz te ja
tpakb'alil galanni.
20 Per ajna'l tzan tpaj k'onti'l ma xik awoksla' aj ma xik nq'uma' yatz,
ochkajel men b'ix nlay b'antik tzan ayolin max oj tponkix kyaqil ntzani.»
21 Aj nky'ik tuq kyaqil ntzani, kye xjal man tuq nkye'iyon ti'j tzijay.
Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x tistil tuq ojetq nachq'in tuj te Nin Jay Nab'il Qtata
Dios.
22 Ya ma tz'etz, k'onti'l tuq nb'antik tzan tyolin kyuky'i'l, b'ix owel kyniky'
ti'j, ojetq tuq tz'ok joto' tuj twitz jun tidi'. Tetz nyolin tuq kyuky'i'l pur tuky'i
señ, komo ojetq tuq kaj men.
23 Ya ma tz'ex styemp tzan taq'unan tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, te
Sakariy owaj tjay tuj tamaq'.
24 Yaji te txu'jel owokten tal b'ix owox tewa' tib' tuj tjay jweb' qya'. Tetz
nyolin tuq tuj tanim ikxjani:
25 «Te Qajawil ma'tx tk'uluj wuky'i'l ikxjani tzan k'on wel kyik'o' kye xjal.»

Aj Tpon Yolb'aj Owitz'jel Tuq Te Jesus

26 Ntons, ya ma jakon waqaq qya' [toklen ten tal te Chabet], yaji te ángel
Gabriel oxik lajo' tzan Qtata Dios tuj amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley,
q'umal jun tpakb'alil tuky'i jun q'opoj.*
27 Te q'opoj Liy tb'i, b'ix tetz mina' tuq tok ten twitz ichan. Tetz ojetq tuq
qet stzaq'b'e' jun ichan tb'i Chep aj tijajil Dawid* [te twitzale' k'ulul mandad
oqtxi' kxol tijajil Israel].
28 Te ángel owox tuj te jay aj ja' atqet tuq te q'opoj b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«¡Je'ky, Qajawilxwit awuky'i'l! Te Qajawil b'an nchalaj awi'j b'ix tetz atqet
awuky'i'l.»
29 Ya ma xik ten tetz te ángel, tetz oje b'isun ti'j te tyol, b'ix oyolin tuj tanim
tidi' telponx tuq te aj tlimb'il ikxji.
30 Yaji te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «Liy, k'on txob'. Yatz ma'tx tzaj tsi' Qtata
Dios jun nim b'an galan awajsik.
31 Ajna'l ochkajel ky'aqwaj, b'ix owitz'jel jun awal b'ix owokel asi' tb'i
Jesus.*
32 Tetz owokel jun xjal aj nim tajwalil, b'ix owokel q'uma' Tk'wa'al Qtata
Dios aj atjax tuj ka'j. B'ix te Qtata Dios aj Tajawil Ti'j Kyaqil oxe'l tsi' jun
tajwalil tzan tk'ulun mandad iktza' twitzale' kyi'j kye xjal, iktza' oxik tsi'
tajwalil te Dawid aj tijajil oqtxi'.
33 Ikxji tetz ok'uluyon mandad b'eyx te jun-ele'x kyi'j kye tijajil Israel, b'ix
nlay ponaj tajwalil tzan tk'ulun mandad.»*
34 Ntons te Liy oxik xhcha'o': «¿Titza' oky'el ntzani? Komo wetz mina' tok
wen twitz ichan.»

---

§ **1:17** Ax: kyanim kye k'wa'alon owokel iktza' kyanim kyk'wa'al. B'a'n tzan telponx kye k'wa'alon iktza' kye aj nkye'okslan te tume'l oqtxi' b'ix kye kyk'wa'al iktza' kye aj nkye'okslan te tume'l ak'a'j; Mal 4:6; Mat 3:9. * **1:19** Dan 8:16; 9:21 * **1:26** Luks 1:36 * **1:27** Mat 1:18 * **1:31** Mat 1:21 * **1:33** Isa 9:7

35 Yaji te ángel owaj stzaq'b'e': «Te Txew Dios otzajel awajsik b'ix oky'el
ntzani tzan tajwalil Qtata Dios aj atjax tuj ka'j. Astilji te awal aj pawa' a'ox
te Qtata Dios, owokel q'uma' Tk'wa'al Dios.
36 Ax te aprim Chabet oje tz'ok ten jun tal, b'ix tetz b'an b'i'xh. Kye xjal
nkyq'uma' tuq machor, per waqaq qya'xi' toklen ten tal.
37 Komo te Qtata Dios k'onti'l jun tidi' nlay-wit b'antik titza'.»*
38 Ntons te Liy oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz atinqet tzan nk'ulun te aj tgan te
Qajawil. Intk'ulun wuky'i'l iktza'x ma'tx aq'umajni.» Yaji te ángel owex tzi.

Aj Tpon Te Liy Q'olb'el Chabet

39 Yaji te Liy nkayayan txik tuj jun amaq' twiwitz tuj tkwentil Judey*
40 b'ix tzi opon tjay Sakariy b'ix oxik tlima' te Chabet.
41 Ya ma xik xhcha'o' te Chabet te Liy nliman tuq tetz, te tal ojaw xlink'an
tuj tb'o'til b'ix onoj te Txew Dios tuj tanim,
42 b'ix tetz oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Te Qtata Dios ma'tx chqet tky'iwla'
nim, mas nim kywitz kyaqil xuj. B'ix ma'tx qet tky'iwla' te awal aj eq'i'
awitza'ni.
43 ¿Tidi' wetz we'en tzan tul tnan te Wajawil q'olb'el wetz?
44 Aj xtxik ncha'o' nchliman tuq te wetz, te wal ma jaw xlink'an tuj tb'o'til
tzan tpaj b'an nchalaj.
45 Galanx-al yatz a'ich txiklen awoksla' oky'elkixi' awuky'i'l aj otq'umaj te
Qtata Dios.»
46 Ntons yaji te Liy oxik tq'uma' ikxjani:* «Wetz wanim nyolin b'an tb'anil
ti'j Qajawil,
47 wetz wanim b'an nchalaj ti'j Qtata Dios aj koloyon wi'j.
48 Komo tetz ma'tx kyintzaj tna'o' wetz aj q'apo' wib' tuj tq'ab' anke
nya'tx nmeres [tzan ntzaj tna'o']. Ajna'l b'ix b'eyx te jun-ele'x kyaqil xjal
okyq'uma'tz, te Qtata Dios ma'tx tk'uluj nim galan wuky'i'l
49 tzan tpaj tetz aj mas nim tajwalil twitz kyaqil, ma'tx tk'uluj nim galan
wuky'i'l b'ix tetz pawa' tib' ti'j kyaqil nya'tx galan†
50 b'ix n'ok lo'et tk'u'j kyi'j kyaqil kye aj nkyexjanin tetz oqtxi' b'ix ax ajna'l.
51 Tidi'chq galan ma'tx tk'uluj tuky'i nim tajwalil b'ix ma'tx kye'ex tlajo' kye
aj nkchalani' kyib' tuj kyanim.
52 Ma'tx tz'el tin kyajwalil kye k'ulul mandad; yatzun kye aj k'onti'l
kyajwalil, kyetz ma'tx kyejaw tin.
53 B'ix kye aj at tuq wa'ij kyi'j, tetz ma'tx xik tswa' tidi'chq kyetz; yatzun kye
q'inon xjal, ma'tx stz'el tin kyaqil te kyetz.
54 Ma'tx tz'onen qi'j [qkyaqil qetz] aj tijajil Israel aj q'apo' qib' tuj tq'ab',
k'onti'l ma qo'aj naj ti'j tk'u'j, ma'tx tz'ok lo'et tk'u'j qi'j
55 b'eyx te jun-ele'x iktza'xkix oxik tq'uma' oqtxi' kyuky'i qijajil, aj oxik
tq'uma' tuky'i te Abran b'ix kyaqil tijajil.»*
56 Ntons, te Liy okaj ten oxe qya' tjay te Chabet, b'ix yaji owajtz tjay.

Aj Titz'jik Te Wa'nch Aj Swal A'

57 Ntons yaji opon tyemp tzan tky'ix te Chabet, b'ix owitz'jik jun tal ichan.
58 Ya ma tz'ok cha'o' tzan kye tbesin b'ix kyaqil tfamily qa te Qajawil ojetq
tz'ok lo'et tk'u'j ti'j Chabet, kyetz b'an nkyechalaj tuq.

---

* **1:37** Gén 18:14 * **1:39** Ax: Juda. * **1:46** 1Sa 2:1-10 † **1:49** Ax: tetz tb'i pawa' ti'j kyaqil nya'tx galan. * **1:55** Gén 17:7

59 Ya ma b'antik jun saman, eb'aj'ul txq'an xjal tzan tok ksi' techalul* b'ix
tzan tok ksi' tuq tb'i te ne', b'ix owok ksi' tuq tb'i Sakariy iktza' tb'i stat.
60 Per yaji kyi te alon: «Nlay tzan tpaj tetz tb'i owokel Wa'nch.»
61 Yaji kye xjal okyyolij: «¿Tistil? Komo k'onti'l ab'l tuj ajay tb'i ikxji.»
62 Yaji oxik kchan te k'wa'lon aber tidi' tuq tetz tgan tzan tok tsi' tb'i tk'ajol.
63 Yaji te Sakariy oxik tqani' jun tal tz'alam b'ix oqet stz'ib'a' ikxjani: «Tetz
tb'i Wa'nch.» Kyaqil kye aj akyeqet tuq tzi oje kyelab'an.
64 Ya ma qet stz'ib'a' te Sakariy tb'i te ne', ojaqet stzi', owaq'ik tzan tyolin
b'ix oxik tq'uma' yol jiq'b'il te Qtata Dios.
65 Kyaqil kye tbesin eb'ajlab'an, b'ix ja'chq tuj aj luwar twiwitz tuj tkwentil
Judey owok cha'o' ti'j kyaqil ja ntzani aj oky'ik.
66 B'ix kyaqil kye xjal aj e'ok cha'on tetz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani:
«¿Tidi'-alo owokel tajwalil ja k'wa'lni?» Nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj n'ok
kyen tuq te Qajawil n'onen tuq tuky'i'l.

67 Ntons te k'wa'lon oyolin te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil, b'ix
oxik tq'uma' tyol Qtata Dios ikxjani:
68 «Kyeyolinxwit galan kyaqil xjal ti'j te Qajawil, tetz te Qtata Dios aj ntzaj
qna'o' qetz aj tijajil Israel a'o'. Tetz ma'tx tzul qxol b'ix ma'tx qotkolpij qetz aj
a'o' te tetz.
69 Ma'tx jaw tin qxol jun koloyon te qetz, tetz aj tijajil Dawid, te Dawid aj
q'apo' tuq tib' tuj tq'ab' Qtata Dios.
70 Komo iktza'x otq'umaj oqtxi' kyuky'i kye aj yolil tyol aj pawame' a'ox te
tetz, otq'umaj ikxjani:
71 “Tetz okoloyonkix qetz tuj kyq'ab' kye qajq'oj b'ix tuj kyq'ab' kye aj
nqo'ok kyajq'oja'.”
72 [Ntons oqotkolo'tz] tzan tqet tyek'u' n'ok lo'et tk'u'j kyi'j qijajil b'ix tzan
tponkix te tyol aj oxik tsi' oqtxi',
73 te tyol aj oxik tsi' tuky'i qijajil Abran, oxik tsi' tyol tzan tkolon qi'j tuj
kyq'ab' kye qajq'oj.
74 Oxik tsi' tyol ikxji tzan qten te tetz [tuky'i jun tk'u'jlal] b'ix nya'tx tuky'i
jun txob'lal,
75 tzan qten pawa' a'ox te tetz b'ix tzan qb'et tuj twitz tuky'i tume'l b'ajq'ij
aj itz'ojo' tzani twitz tx'o'tx'.
76 Ntons yatz nk'ajol oxhch'okel q'uma', a'ich jun aj yolil tyol te Qtata Dios
aj atjax tuj ka'j, tzan tpaj yatz otxe'l tb'ayon twitz te Qajawil tzan kyten list
kye xjal oj tul tetz.*
77 [Oxe'l aq'uma'] tzan tok kcha'o' kye txjalil te Qtata Dios, tetz b'a'n tzan
tkolon kyi'j tzan tpaj b'a'n tzan tnajslet te kchoj.*
78 Komo te Qtata Dios b'an nlo'et tk'u'j qi'j, astilji tetz oqtel tk'ulu' tzan
xhchukjik kyaqil te jun galan te qetz,
79 tzan stzaj tsi' jun chk'atunal tuj kywitz kye xjal aj qlolj tuj kywitz* b'ix
b'an perdid ate', b'ix tzan stzaj tyek'u' te qb'ey tzan qb'et tuj jun tume'l aj
nchewsan jk'u'j.»

80 Ntons te k'wa'l jun rat stzaj b'ix owok b'an jwert tuky'i Qtata Dios b'ix
yaji okajten tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l xjal najayon, max aj tyek'un
tib' kywitz kye xjal aj tijajil Israel.

---

* **1:59** Lev 12:3 * **1:76** Mal 3:1 * **1:77** Luks 3:3 * **1:79** Isa 9:2

2

Aj Titz'jik Jesus
Mat 1:18-25

1 Ntons tuj aj tyempji te César Agústo a te twitzale' k'ulul mandad, b'ix oxik
tk'ulu' mandad tzan ktz'ib'an kyib' kyaqil kye xjal ja'chq tuj kyamaq'x aj ja'
e'itz'jik.
2 Aj ntzani te tb'ay-el aj ktz'ib'an kyib' kye xjal tuj kyamaq'x tuj tyemp aj
nk'ulun mandad te Kirin* tuj Siry.
3 Kyaqil kye xjal e'aj tuj kyamaq'x tzan ktz'ib'an kyib'.
4 Astilji te Chep owetz tuj te amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley b'ix ojax
Belen, aj tamaq' te Dawid oqtxi', oxik tzi tzan tpaj ax tetz jun tijajil Dawid.
5 Ntons oxik Belen tz'ib'al tib' junx tuky'i Liy, aj txu'jel† b'ix te Liy ch'inky
tuq tky'ix.
6 Ntons, aj man tuq ate' Belen, te Liy opon tyemp tetz tzan titz'jik te tal.
7 Tzi owitz'jik te tb'ay tal b'ix owok tb'alq'i' tam te ne' b'ix oqex twatza' tuj
jun chok kye alo'mj tzan tpaj ojetq kyenoj kye posad ja' tzan kykaj.

Aj Kypon Kye Angel Swal Tpakb'alil Kyuky'i Kye Pastoriyon

8 Ntons, qaynin tzi tuj Belen, ate' tuq txq'an pastoriyon aj nkyek'ulun
kwent tuq kyalo' qonik'an.
9 B'ix derepent jun ángel tlajen Qajawil ojaw kanet kywitz b'ix owok b'an
xhk'atun aj ja' tuq akyeqet tzan tpaj xhchqitz'unal te Qajawil, b'ix kyetz b'an
nkyexob' tuq.
10 Per te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «¡K'on kxob'! Wetz ma kyin'ul q'umal
jun tpakb'alil galan etetz, b'ix okyechalajel kyaqil xjal ti'j.
11 Ajna'l ma'tx tz'itz'jik jun koloyon eti'j, a tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Tuq
Oqtxi', a tetz te Tajawil Ti'j Kyaqil. Ma'tx tz'itz'jik tuj tamaq' te Dawid.
12 B'ix tzan tel eniky' ti'j te ne', otzajel ekamb'a' watzanqex tuj jun chok kye
alo'mj b'ix b'atz'o' tuj tam.»
13 B'ix derepent ejaw kanet b'an ky'ila'j txq'anky ángel tlajen Dios tzajnaqe'
tuj ka'j, b'ix nxik kyq'uma' tuq tb'anil yol te jiq'b'il te Qtata Dios:
14 «Qet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios kyaqil tuj ka'j, b'ix yatzun twitz tx'o'tx'
inkyna'on kye xjal jun chewsb'il kyk'u'j, kyetz aj b'an ganime' tzan Qtata
Dios.»
15 Ya ma kye'aj kye ángel tuj ka'j, kye pastoriyon e'okten yoliyon [tzan kxik
e'el te ne']. «Qwa'qnajji tuj Belen e'el kyaqil aj ma'tx tzaj tq'uma' te Qajawil
qetz.»
16 Ntons nkyekayayan tuq tzan kxik e'el te ne', b'ix otzaj kykamb'a' te Liy
b'ix te Chep, b'ix te ne' watzanqex tuq tuj kchok kye alo'mj.
17 Ya ma tz'ok kyen te ne', kye pastoriyon e'okten q'umal kyaqil aj ojetq tuq
xik q'uma' kyetz tzan te ángel,
18 b'ix kyaqil kye xjal aj e'ok cha'on kyyol kye pastoriyon eb'ajlab'an ti'j.
19 Yatzun te Liy, kyaqil ntzani cha tuq atqex tuj tanim.
20 Ya ma kyemeltz'jik kye pastoriyon, b'an nqet tuq kyjiq'b'a' te Qtata Dios
b'ix nxik ksi' tuq pixon te tetz tzan tpaj aj ojetq tz'ok kcha'o' b'ix aj ojetq tz'ok
kyen, kyaqil aj ojetq tuq ky'ik iktza'x aj oxik q'uma' kyetz tzan te ángel.

Aj Txik Kyin Te Ne' Jesus Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

---

* **2:2** Ax: Siren. † **2:5** Owok q'uma' "txu'jel" anke mina' kyok junan, per ojetq ktzaq'b'ej tzan kyjunan.

21 Ya ma jakon jun saman tzan tok si' techalul te ne',* owok ksi' tb'i Jesus,
axkix te tb'i aj oxik q'uma' te Liy tzan te ángel aj mina' tuq tkaj ky'aqwaj.*
22 B'ix yaji, ya ma ky'ik te tyemp aj tgan tuq te Kawb'il tzan kykaj saq
tuj twitz Qtata Dios [tzan tpaj titz'jlen te k'wa'l], kyetz oxik kyin te k'wa'l
Jerusalen tzan tkaj kyq'apo' tuj tq'ab' Qajawil, iktza'x tz'ib'ankaj tuj te
Kawb'il aj okaj tsi' Moisés oqtxi'.*
23 Komo tz'ib'ankaj tuj tkawb'il te Qajawil ikxjani: "Kyaqil tb'ay k'wa'l
ichan owokel q'uma' pawankaj te Qajawil."*
24 Ntons eb'ajxwa'q q'apol te kypresent te Qajawil iktza'x q'umankaj tuj
Tkawb'il ikxjani: "Kab'e' tal alpagr qatzun kab'e' tal tirisculji."*
25 Ntons, tuj aj tyempji nnajan tuq tuj Jerusalen jun xjal tb'i Simeón. Tetz
jun xjal aj nb'et tuq tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios b'ix b'an nxjanin tuq Qtata
Dios b'ix lo'ik tuq tk'u'j tujb'a'n te Qtata Dios ojawel tin tuq kyk'u'j kye aj
tijajil Israel [tzan te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'], b'ix te Txew Dios atqet
tuq tuky'i'l.
26 Te Txew Dios ojetq tuq xik tq'uma' tetz, nlay tuq kamik qa mina' tuq tok
ten te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' aj oje kaj swa' tzan te Qtata Dios.
27 Aj q'ijji te Txew Dios oxik tq'uma' tuj tanim tzan txik tuj te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios. Aj tpon kyeq'i' kye k'wa'lon te ne' Jesus tzan kyk'ulun iktza'xkix
te Kawb'il ntq'uma',
28 te Simeón ojaw xhchele' te ne' b'ix oyolin yol jiq'b'il te Qtata Dios, oxik
tq'uma' te Qtata Dios ikxjani:
29 «Wajaw, ajna'l b'a'n tzan nkamik tzan tpaj ma'tx achewsaj nk'u'j iktza'x
otzaj aq'uma' wetz.
30 Komo ajna'l ma'tx tz'ok wen tuky'i kykab'il nwitz te Koloyon aj ma'tx tzaj
alajo',
31 b'ix ma'tx b'antik awitza' ikxji tzan tok kcha'o' kyaqil xjal twitz tx'o'tx'.
32 Te ja ntzani owokel jun chk'atunal tuj kywitz kye xjal aj nya'tx tijajil
Israel, b'ix te jun jiq'b'il kye aj tijajil Israel.»*
33 Ntons, te k'wa'lon b'ix te alon b'an nkyelab'an tuq ti'j te aj otq'umaj te
Simeón ti'j te ne'.
34 Ntons te Simeón ax eqet tky'iwla' kye k'wa'lon b'ix oxik tq'uma' tetz te
Liy ikxjani: «Tzaj acha'o', ja ne'ni oje kaj si' tzan kxik tsi' tuj il ky'ila'j qxjalil aj
tijajil Israel, per ax okoloyon kyi'j ky'ila'j txq'anky qxjalil.‡ B'ix tetz oje kaj si'
tzan sten qxol te jun seny per owelal ik'o'.
35 Tzan tpaj tetz, owokel cha'o' kyaqil aj nyolin tuj kyanim kye xjal. B'ix
tzan tpaj aj oky'el ti'j awal, owokel jun nim xhcho'nal tuj awanim.»
36 Ntons ax atqet tuq txini jun xuj aj yolil tyol Dios, An tb'i. Tetz tme'al
Fanwel tuq, b'ix tijajil Aser, b'ix b'an b'i'xhtky tuq. Tetz cha wuq aq'b'i owok
junan tuky'i tichmil
37 b'ix yaji okaj byud. Ojetq tuq jakon kaj tuj oqal (84) aq'b'i tetz, b'ix k'onti'l
okaj tsi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il tetz nna'on tuq
te Qtat, b'ix n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan.
38 Ntons man tuq nyolin te tij [kyuky'i stat te Jesus], te b'i'xh opon kyuky'i'l
b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios ti'j te ne' b'ix oxik tq'uma' ti'j te ne' kyuky'i
kyaqil kye xjal aj lo'ik kyk'u'j tzan kykolpjik kye aj Jerusalen.

---

* **2:21** Lev 12:3 * **2:21** Luks 1:31 * **2:22** Lev 12:1-8 * **2:23** Exo 13:2,12 * **2:24** Lev 12:6-8
* **2:32** Isa 42:6; 49:6 ‡ **2:34** Ax: tzan kyjaw jilan ky'ila'j aj tijajil Israel b'ix ax tzan kyjaw teq'i' txq'anky; 1Xhp 2:7-8.

Aj Tjaw Ky'ib' Te Jesus

39 Ntons, ya ma kyk'uluj kyaqil aj ntq'uma' tuq te Kawb'il, yaji kyetz
eb'ajmeltz'jik tuj kyamaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley.*
40 Te k'wa'l jun rat stzaj b'ix b'ajq'ij tuq ntzaj si' mas tnab'l b'ix te Qtata Dios
nk'ulun tuq nim b'an galan tuky'i'l.
41 Ntons kye stat te Jesus aq'b'ia' tuq nkyexik tuj Jerusalen tuj te q'ij Paskw,*
42 b'ix te Jesus aj tjakon kab'lajuj aq'b'i tetz, ax tetz oxik kyuky'i stat tuj te
q'ij iktza'x tuq naq'ike' tzan kxik.
43 Ya ma mankun te q'ij, ikja'n tuq kyajtz kyjay, per te Jesus okajten tuj
Jerusalen b'ix kye stat k'onti'l owok ksi' kynab'l ti'j.
44 Kyetz tuj kynab'l qa te Jesus ajun tuq kxol kye kyuky'i'l, ikxji kyetz
eb'ajxik b'ix ojetq tuq xik kyb'ete' jun q'ij kyb'ey. Per ya ma qet kyjoyo' kxol
kye kyfamily b'ix kye xjal aj kyotzqi'
45 k'onti'l owoknoj kyitza'. Ntons eb'ajmeltz'jik junky'el tuj Jerusalen joyol
tetz.
46 Ya ma ky'ik toxi' q'ij tuq tqetlen kyjoyo', owoknoj kywitz tuj te Nin Jay
Nab'il Qtata Dios, wit'lik tuq kxol kye xnaq'tzal Kawb'il, ncha'on tuq kyi'j b'ix
nxik tuq xhcha'o' tidi'chq kyetz.
47 B'ix kyaqil kye aj nkyecha'on tuq ti'j b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj tlistul
b'ix tzan tpaj titza' n'aj stzaq'b'e' kyetz tuky'i jun tume'l b'an galan.
48 Ya ma tz'oknoj tzan kye stat, kyetz oje kyelab'an ti'j. Tzaj te tnan, oxik
tq'uma' tetz ikxjani: «¿Wal, tistil ma ak'uluj ikxjani quky'ila? Qetza nqojoyon
awi'j, b'an nqob'isuna tuq awi'j.»
49 Te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxjoyon tuq ja'chq?
¿K'onti'l petzun tuq eteb'en wetz presis tzan nten tuj tjay Ntat?»
50 Yatzun kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j aj otzaj tyoli' kyetz.
51 Ntons owaj kyuky'i'l tuj kyamaq' Nasaret, b'ix n'okslan tuq te kyetz.
Yatzun te tnan, kyaqil ntzani cha tuq atqex tuj tanim.
52 Te Jesus b'ajq'ij at tuq mas tnab'l b'ix jun rat stzaj, b'ix n'el galan tuq tuj
twitz Qtata Dios b'ix tuj kywitz kye xjal.

3

Aj Npakb'an Tuq Te Wa'nch Aj Swal A' Tuj Ky'ixk'oj Tx'o'tx'
Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Wnch 1:19-28

1 Bwen, jweb'lajuj aq'b'ixi' tuq tk'ulb'en mandad te twitzale' k'ulul mandad
Tibério César,* ntons te Pónsio Piláto a tuq tetz nk'ulun mandad tuj tkwentil
Judey, b'ix te Eródes nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Galiley, b'ix te Lip aj
terman nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Iturey b'ix Trakonit, b'ix te Lisánias
nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Abiliny,
2 b'ix te Anas b'ix Kaypas a'e' tuq kye pal mas nim kyajwalilji. Ntons tuj aj
tyempji, te Qtata Dios oyolin tuky'i Wa'nch aj tk'ajol Sakariy, tuj te ky'ixk'oj
tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon.
3 Ntons te Wa'nch oky'ik tuj kyaqil luwar qaynin stzi' te Jordan A', nxik
tpakb'a' tuq kye xjal tzan tjaw si' a' kywi' tzan tpaj tjawlen kky'ixpu' kynab'lin
tzan tqet najsa' kchoj.
4 Te ntzani oky'ik iktza'x ojetq tuq kaj stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios
oqtxi': "Jun xjal opakb'ayon tuky'i nim twi' tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l

* **2:39** Mat 2:23 * **2:41** Exo 12:1-27; Deu 16:1-8 * **3:1** Aq'b'i 28 DC.

najayon, oxe'l tq'uma' kye xjal, ‘Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil, intqet ek'ulu' etib' tzan ek'amon tetz.†

5 Kyaqil [oqtel k'ulu' tzan sten list oj tul te Qajawil, iktza' tuj jun] b'ey oqtel nojslet kyaqil joko'j, oqtel eq'i' kyaqil te witz, qa xq'e'w okajel si' rekt, b'ix kyaqil xb'uk' oqtel parejsa'.

6 Kyaqil xjal owokel kyen titza' te Qtata Dios okoloyon kyi'j.’ ”

7 Astilji te Wa'nch nxik tuq tq'uma' ikxjani kyuky'i kye xjal aj nkyepon tuq tuky'i'l tzan tjaw si' a' kywi': «¡Ететz a'ix tijajil kan!* ¿Ab'l oje xik q'uman etetz qa okxkoletel ti'j te xhcho'nal aj ch'inky stzaj tsi' [te Qtata Dios]?

8 Astilji pe'eb'etnajji tuj tume'l tzan tqet eyek'u' jun ek'ulb'en aj telponx b'an b'an'ax oje jaw eky'ixpu' enab'lin. B'ix k'on kxyolin ikxjani: “Qetza a'o'na tijajil Abran.”* Komo wetz oxe'l nq'uma' etetz, te Qtata Dios kyi'j ja ab'j ntzanije'ni b'a'n tzan tk'ulun tzan kyok tijajil Abran.

9 Ch'inky stzaj tsi' te Qtata Dios jun xhcho'nal kyi'j kye xjal aj nlay jaw kky'expu' kynab'lin, iktza'x qa jun tze' k'onti'l nkaj twitz, ojawel tx'emu' b'ix te tze' owokex xo'o' tuj q'aq'.»*

10 Ntons kye xjal oxik kyqani' tetz ikxjani: «¿Tidi' presis tzan jk'ulun qetza ajna'l?»

11 Te Wa'nch owaj stzaq'b'e': «Ab'l te aj at ky'ila'j‡ moj tq'anaq, intxik tsi' jun moj te aj ch'i meb'a' xjal;§ b'ix te aj at twe', ax a tgan tzan tk'ulun ikxji [kyuky'i kye aj k'onti'l kywe'].»

12 Ntons ax e'ok laq'chet tuky'i Wa'nch txq'an xjal aj peyul chojenj b'ix ax kyetz kygan tuq tzan tjaw si' a' kywi',* b'ix oxik kcha'o' te Wa'nch ikxjani: «Xnaq'tzon, yatzun qetza, ¿tidi' presis tzan jk'uluna?»

13 Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «K'on tz'el epeyu' mas tajsik aj oje kaj q'uma'.»

14 Ntons ax txq'an soldad oxik kcha'o' te Wa'nch ikxjani: «Yatzun qetza, ¿tidi' presis tzan jk'uluna?» Te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz: «K'on tz'el epeyu' ti'j nijunwt, k'on jaw enik'o' kyil xjal, b'ix pe'eten kontent tuky'i te twi' ek'u'j.»

15 Ntons kye xjal tuj kynab'l, ch'inky tuq tul te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', b'ix nkyeb'isun tuq qa a tuq te Wa'nch,

16 per te Wa'nch oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz b'an'ax njaw nsi' a' ewi' cha a'ox tuky'i a'. Per mas yaj tzul junky aj mas nim tajwalil nwitz wetz. Wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi' txajab' tajaw.* Tetz otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim b'ix owelal teq'i' te nya'tx galan.†

17 [Tetz otk'ulu'tz etuky'i'l iktza' jun aq'unon tuky'i] te txpulb'il eq'i' tuj tq'ab', owelal tpawa' te triw ti'j tib'en, te triw oqtex tk'u'u' tuj tkajon, b'ix oqtel stz'e'sa' te ky'is tuj jun q'aq' aj ni nlay qex tzaj.»

18 Ikxjani te Wa'nch tidi'chq tuq konsej nxik tq'uma' b'ix ikxji nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan kyuky'i kye xjal.

19 Ntons te Eródes aj nk'ulun tuq mandad tuj kyaqil tkwentil Galiley, te Wa'nch oje xik tq'uma' tetz nya'tx tuq galan tzan tjaw txujela' te Erodías aj txu'jel tuq Lip aj termanx, b'ix ax nya'tx tuq galan kyaqil aj tidi'chq aj ntk'ulu'.

---

† **3:4** Ax: intqet ek'ulu' galan tb'ey Qajawil, intqet ek'ulu' rekt tb'ey; Isa 40:3-5. * **3:7** Mat 12:34; 23:33 * **3:8** Wnch 8:33 * **3:9** Mat 7:19 ‡ **3:11** Ax: kab'e'. § **3:11** Ax: aj k'onti'l nijunwt. * **3:12** Luks 7:29 * **3:16** Ax: jun pujul twitz txajab' tajaw. † **3:16** Ax: te Txew Dios b'ix q'aq'. Komo tzan tpaj te twuqi' taqan, te q'aq' telponx ti'j te jwisy.

20 Per mas yaj, te Eródes oqet tk'ulu' junky tidi' b'an nya'tx galan: Oqex tsi'
te Wa'nch tuj pres.*

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch
Mat 3:13-17; Mak 1:9-11

21 Ntons, [tzunx tuq] njaw si' a' kywi' kye xjal tzan te Wa'nch, ax te Jesus
ojaw si' a' twi' tzan Wa'nch. B'ix aj man tuq nxnaq'tzan, te ka'j owel jaqlik
22 b'ix te Txew Dios oqetz tajsik, b'ix txik e'en aj tqetz iktza' [txik e'en] jun
palom, b'ix oxik cha'on twi' Qtata Dios tuj ka'j nyolin tuq ikxjani: «Yatz a'ich
nk'wa'al aj ganimich nim witza'. Oje xhch'el njoyo' b'ix nkyinchalaj awi'j.»‡

Kye Tijajil Aj Ja' Owel Te Jesukrist Ti'j Te Stat
Mat 1:1-7

23 Ntons, aj taq'ik tpakb'an Jesus b'ix tzan tonen kxol kye xjal, ojetq tuq
jakon lajuj tuj kawnaq (30) aq'b'i tetz. Tuj kynab'l kye xjal tetz tk'ajol Chep.
Te Chep tk'ajol Eli,
24 b'ix te Eli tk'ajol Matat, te Matat tk'ajol Lewi, te Lewi tk'ajol Melkiy, te
Melkiy tk'ajol Jannay, te Jannay tk'ajol Chep.
25 Te Chep tk'ajol Matatiy, te Matatiy tk'ajol Amos, te Amos tk'ajol Naum, te
Naum tk'ajol Exhli, te Exhli tk'ajol Nagay.
26 Te Nagay tk'ajol Xhmat, te Xhmat tk'ajol Matatiy, te Matatiy tk'ajol
Semeyin, te Semeyin tk'ajol Josek, te Josek tk'ajol Xhjoda.
27 Te Xhjoda tk'ajol Xhwa'nan, te Xhwa'nan tk'ajol Xhe's, te Xhe's tk'ajol
Xhbabe'l, te Xhbabe'l tk'ajol Xhlatye'l, te Xhlatye'l tk'ajol Neri.
28 Te Neri tk'ajol Melkiy, te Melkiy tk'ajol Adiy, te Adiy tk'ajol Kosam, te
Kosam tk'ajol Elmadam, te Elmadam tk'ajol Xh'er.
29 Te Xh'er tk'ajol Chowe,§ te Chowe tk'ajol Elye'xh, te Elye'xh tk'ajol
Chorim, te Chorim tk'ajol Mattat, te Mattat tk'ajol Lewi.
30 Te Lewi tk'ajol Xhmo'nch, te Xhmo'nch tk'ajol Juda, te Juda tk'ajol Chep,
te Chep tk'ajol Jonan, te Jonan tk'ajol Elyakim.
31 Te Elyakim tk'ajol Meley, te Meley tk'ajol Menn, te Menn tk'ajol Mattatay,
te Mattatay tk'ajol Natam.
32 Te Natam tk'ajol Dawid, te Dawid tk'ajol Jesay,* te Jesay tk'ajol Jobed, te
Jobed tk'ajol Boxh, te Boxh tk'ajol Xha'l,† te Xha'l tk'ajol Nason.
33 Te Nason tk'ajol Aminadab, te Aminadab tk'ajol Admin, te Admin tk'ajol
Arni, te Arni tk'ajol Esrom, te Esrom tk'ajol Pars, te Pars tk'ajol Juda.
34 Te Juda tk'ajol Jacob, te Jacob tk'ajol Isak, te Isak tk'ajol Abran, te Abran
tk'ajol Tar, te Tar tk'ajol Nakor.
35 Te Nakor tk'ajol Xheruk, te Xheruk tk'ajol Xhagaw, te Xhagaw tk'ajol
Palek, te Palek tk'ajol Eber, te Eber tk'ajol Xha'l.
36 Te Xha'l tk'ajol Kaynan, te Kaynan tk'ajol Arpaks, te Arpaks tk'ajol Xhem,
te Xhem tk'ajol Noe, te Noe tk'ajol Xhme'k.
37 Te Xhme'k tk'ajol Matoxha'l, te Matoxha'l tk'ajol Enok, te Enok tk'ajol
Jaret, te Jaret tk'ajol Xhmale'l, te Xhmale'l tk'ajol Kaynan.
38 Te Kaynan tk'ajol Enos, te Enos tk'ajol Set, te Set tk'ajol Adan, te Adan
tk'wa'al Qtata Dios.

---

* **3:20** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 ‡ **3:22** Te ja yol ntzani tuj yol gryeg at kab'e' tidi' telponx: jun telponx iktza' "oje xhch'el njoyo'" b'ix ax telponx iktza' "nkyinchalaj awi'j"; Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35. § **3:29** Ax: Jesus. * **3:32** Ax: Isaí. † **3:32** Ax: Salmon n'ok q'uma', per te tb'i tuj yol gryeg mas iktza' Sala, astilji n'ok q'uma' Xha'l tuj qyol.

4

Aj Tqet K'ulu' Probar Jesus Tzan Te Tajaw Choj
Mat 4:1-11; Mak 1:12-13

1 Ntons te Jesus ya ma meltz'jik stzi' te Jordan A', tetz atqex tuq te Txew Dios
tuj tanim tuky'i nim tajwalil, b'ix oxik in tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj
tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon,
2 b'ix tzi oqeten kawnaq (40) q'ij, b'ix te Tajaw Choj nxik tuq tq'uma' ti'chq
tetz tzan tqet tuq tz'aqik titza'. Tuj aj kawnaq (40) q'ijji, te Jesus k'onti'l
owa'an ch'inwt, b'ix otna'oj wa'ij.
3 Ntons tzaj te Tajaw Choj, oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Qa yatz b'an'ax
a'ich Tk'wa'al Dios, intxik aq'uma' kye ja ab'jni tzan kyok wab'j.»
4 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e': «[Tuj te Tu'jal Dios] tz'ib'ankaj ikxjani:
"Nya'tx a'ox tuky'i wab'j itz'oj jun xjal."»*
5 Yaji te Tajaw Choj oxik teq'i'ky te Jesus twi' jun witz, b'ix tuj jun rat oxik
tyek'u' kyaqil kye amaq' twitz tx'o'tx'.*
6 Ntons oxik tq'uma' te Tajaw Choj te Jesus ikxjani: «Wetz oxe'l nsi'
awajwalil tzan ak'ulun mandad tuj kyaqil ja amaq'ni b'ix oxe'l nsi' yatz
kyaqil aj b'an tb'anil aj at te kyetz tzan tpaj oje tzaj si' wetz kyaqil, b'ix wetz
b'a'n tzan txik nsi' tuky'i junky aj ja' wetz ngan tzan txik nsi'.
7 Qa yatz ochtel mejlet nwitz b'ix qa okyinqtel ana'o', ntons kyaqil owokel
te yatz.»
8 Per tzaj te Jesus, owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tuj Tu'jal Dios nyolin ikxjani:
"Intqet ana'o' a'ox te Qtata Dios aj Awajawil, b'ix intqet awoksla' a'ox te
tetz."»*
9 Yaji te Tajaw Choj oxik teq'i'ky te Jesus tuj te amaq' Jerusalen b'ix ojax tin
twi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' mas nim twa'lkal b'ix oxik tq'uma' tetz
ikxjani: «Qa b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik axon awib' qetl,
10 komo tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios], "Tuj kyq'ab' kye ángel aj nkye'aq'unan
te tetz ochkajel tsi' tzan aqet kykolo'."*
11 b'ix "ochjawel kyin tuj kyq'ab' tzan k'on aqet tz'aqik ti'j ab'j."»*
12 Per ya te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ax nyolin tuj te Tu'jal Dios ikxjani:
"K'on qet ab'isu' tzan tqet asi' tuj preb te Qtata Dios aj Awajawil."»*
13 Yaji te Tajaw Choj k'onti'l owoknoj junky tume'l tzan tqet tz'aqik te Jesus
titza'; ntons okaj tkola' jun tyemp.

Aj Taq'ik Tpakb'an Te Jesus Tuj Galiley
Mat 4:12-17; Mak 1:14-15

14 Yaji te Jesus oxik junky'el tuj tkwentil Galiley b'ix te Txew Dios nxik tuq
tsi' nim tajwalil b'ix kyaqil kye xjal ja'chq nxik kcha'o' tuq te tpakb'alil ti'j.
15 Tetz nxnaq'tzan tuq kyuj kye jay nab'il Dios b'ix kye xjal nqet tuq
kyjiq'b'a'.

Aj Tpon Jesus Tuj Amaq' Nasaret
Mat 13:53-58; Mak 6:1-6

16 Yaji te Jesus oxik Nasaret, te amaq' aj ja' ojaw ky'ib'. Tuj jun q'ij ojla'mj
owox tuj te jay nab'il Qtata Dios, iktza'x tuq tetz naq'ik tzan tox, ojaw wa'let
tzan tjaw te'e' te Tu'jal Dios
17 b'ix oxik si' tetz te u'j aj stz'ib'en te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi'. B'ix ya
ma tz'el tjaqo' te u'j, owoknoj twitz aj ja' tz'ib'ankaj ikxjani:*

---

* **4:4** Deu 8:3 * **4:5** Mat 4:8 * **4:8** Deu 6:13 * **4:10** Sal 91:11 * **4:11** Sal 91:12 * **4:12** Deu 6:16; Chaw 1:13 * **4:17** Isa 61:1-2

18 “Te Txew Dios atqet wuky'i'l, tetz in'el tjoyo' tzan txik nq'uma' jun
tpakb'alil galan kye meb'a' xjal, intzaj tlajo' tzan txik npakb'a' tzan kykolpjik
kye aj [tzyume' iktza'] pres ate' b'ix tzan tjaw njaqo' kywitz kye moy b'ix tzan
kxik ntzoqpi' kye aj nkyeqet mosi'
19 b'ix tzan txik npakb'a' ma'tx pon te tyemp tzan tkolon te Qajawil kyi'j kye
xjal.”
20 Yaji te Jesus oqet tlamo' te u'j b'ix oxik tq'apo' te aj n'onen tuq tuj te jay
nab'il Qtata Dios, b'ix oqet wit'let. B'ix kyaqil eb'ajk'ab'let ti'j.
21 Yaji tetz owaq'ik tzan tyolin kyuky'i'l ikxjani: «Te ja ntzani aj nyolin tuj
Tu'jal Dios, ajna'l ma'txkix pon ikxji exol etetz.»
22 Kyaqil nkyeyolin tuq galan ti'j Jesus b'ix nkyeb'ajlab'an tuq tzan tpaj
te tyol aj nxik tuq tq'uma' b'an galan. Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani:
«¿Nya'tx petzun aj ntzani tk'ajol te Chep?»
23 Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ententz otzajelkix eq'uma' wetz te aj
yolb'enj ikxjani: “Q'anon, intqet aq'ana' awib'x najji.” [B'ix ax otzajel eq'uma'
ikxjani:] “Oje tz'ok qcha'o'na tidi'chq b'an tb'anil ma'tx qet ak'ulu' tuj amaq'
Capernaúm; intqet ak'ulu' najji junky'el tzani tuj awamaq'xni.”»
24 Ax oxik tyoli' ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, nijunwt aj yolil
tyol Dios nqet k'amo' tuj tamaq'x.*
25 Per oxe'l nq'uma' te b'an'ax, ketant tuq kye byud [tzani] tuj Israel aj
tyemp aj tul te Eliys tlajen Dios oqtxi', aj k'onti'l otzaj jab' twitz ka'j oxe aq'b'i
tuky'i mey b'ix owul jun nim wa'ij tuj kyaqil amaq'.*
26 Per te Eliys k'onti'l oxik lajo' tjay nijunwt te kyetz sinoke tjay jun byud aj
Sarept tuj tkwentil Sidon.*
27 B'ix tuj aj tyemp aj atqet tuq te Elisey aj yolil tyol Dios oqtxi', ate' tuq
ky'ila'j xjal aj at tuq Iepr kyyab'il [tzani] tuj Israel, per nijunwt kyetz owel in
kyyab'il, sinoke a'ox te Naman, jun aj Siry.»*
28 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kyaqil kye xjal tuj te jay nab'il Qtata Dios
eb'ajjaw q'ojlik.*
29 Kkyaqil eb'aj'oklab'un ti'j Jesus b'ix owex kyin tuj te amaq', oxik kyin twi'
jun xaq xtxa'm te amaq', kygan tuq tzan txik kxo'o' twi' te xaq.
30 Per te Jesus cha owel jotlik tuj kyq'ab', owex kxol b'ix oxik.

Aj Tjatz Teq'i' Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal
Mak 1:21-28

31 Ntons, te Jesus oxik tuj amaq' Capernaúm tuj tkwentil Galiley b'ix kyaqil
q'ij ojla'mj nkyexik tuq txnaq'tza' kye xjal.
32 Kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j te aj nxik txnaq'tza' tzan tpaj tetz nyolin
tuq tuky'i tajwalil.*
33 Ntons, tuj te jay nab'il Qtata Dios atqet tuq jun xjal aj atqex jun malspirit
tuj tanim b'ix ojaw siky'in kongan ikxjani:
34 «¿Ti' n'ajoyo' qxola yatz Jesus aj Nasaret? ¿Ti'tzun, ma'tx xhch'ul tzan
qpon anajsa'na? Wetz wotzqi' a'ich. Yatz pawamich a'ox te Dios.»
35 Yatzun te Jesus oxik tmiyo' te malspirit, oxik tq'uma' ikxjani: «¡Xnatzi',
b'ix pajatz tuj tanim ja xjalni!» Ntons te malspirit oqet txon te xjal twitz
tx'o'tx' kywitz kyaqil b'ix ojatz tuj tanim b'ix k'onti'l owok tk'ulu' jun nya'tx
galan ti'j te xjal.

---

* **4:24** Wnch 4:44 * **4:25** 1Re 17:1 * **4:26** 1Re 17:8-16 * **4:27** 2Re 5:1-14 * **4:28** Eb'ajjaw q'ojlik tzan tpaj kye aj Siry b'ix kye a'e' aj Sidon a'e' kyajq'oj tuq. * **4:32** Mat 7:28-29

36 Kyaqil kye xjal etzajb'aj b'ix nkyeyolin tuq ikxjani: «¿Tidi' te aj
ntq'uma'ni? Tuky'i jun tajwalil b'ix tuky'i nim tpoder nxik tk'ulu' mandad
tzan kyjatz kye malspirit, b'ix kyetz nkyejatz.»
37 Kkyaqil kye xjal tuj kyaqil luwar tzi n'ok tuq kcha'o' ti'j Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Xhpe'y
Mat 8:14-15; Mak 1:29-31

38 Ntons, te Jesus owetz tuj te jay nab'il Qtata Dios b'ix oxik tjay Simon.† Tji'
te Simon b'an jwert tuq at tuky'i kyaq, astilji oqet kywitz twitz Jesus [tzan tuq
tqet tq'ana'].
39 Ntons te Jesus owok laq'chet, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan tel te kyaq
b'ix te kyaq owel ti'j. B'eyxnajji te xuj ojaw wa'let b'ix owaq'ik tzan kxik
tk'a'cha'.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab'
Mat 8:16-17; Mak 1:32-34

40 Ya ma jakul te q'ij, kyaqil kye xjal aj kyotzqi' tuq jun yab' kxol tuky'i
kwalker yab'il, oxik kyeq'i' twitz Jesus b'ix tetz oqet tsi' tq'ab' kyajsik junjun-
chaq te kyetz b'ix eb'ajqet tq'ana'.
41 Ax eb'ajjatz tin malspirit tuj kyanim ky'ila'j kye xjal b'ix nkyesiky'in
tuq ikxjani: «Yatz a'ich Tk'wa'al Dios.» Per te Jesus nkyexik tuq tmiyo'
kye malspirit b'ix k'onti'l tuq nkyestzoqpi' tzan kyyolin ti'j tzan tpaj kyetz
kyeb'en tuq tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.

Aj Tpakb'an Jesus Ja'chq Tuj Galiley
Mak 1:35-39

42 Ya ma qoxhk'ate', te Jesus owex xtxa'm te amaq' tuj jun luwar b'an takun
aj ja' k'onti'l xjal. Per kye xjal nkyejoyon tuq ti'j b'ix eb'ajpon aj ja' tuq atqet
tetz b'ix oqet tuq ktzyu' tzan k'on txik tuj junky part.
43 Per tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ax presis tzan txik npakb'a' tuj
txq'anky amaq' te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj
tq'ab' Qtata Dios, komo astilji wetz intzaj lajo'.»
44 Astilji te Jesus oxik ja'chq tuj tkwentil Judey, b'ix nxik tuq tpakb'a' te
tpakb'alil galan kyuj kye jay nab'il Dios.*

5

Aj Tkaj Ksi' Kyaq'un Ox Xjal Chimol Kyiy Tzan Kyok Lapet Ti'j Jesus
Mat 4:18-22; Mak 1:16-20

1 Jun q'ij te Jesus atqet tuq stzi' te Jenesaret A', b'ix ky'ila'j xjal n'ok tuq
kyb'etz'a' kyib' tzan tok kcha'o' [te aj ntxnaq'tza' tuq ti'j] tyol Qtata Dios.
2 Te Jesus exik te'e' kab'e' bark stzi' te a', b'ix kye chimol kyiy ojetq tuq
kyqetz b'ix nkyetx'ajon tuq te kypa.
3 Ntons te Jesus ojax tuj jun bark, aj tbark tuq te Simon,* b'ix oxik tqani'
tzan tox tpilq'u' ch'inky te bark tuj te a'. Yaji oqet wit'let xtxa'm te bark b'ix
owaq'ik tzan kxik txnaq'tza' kye xjal.*
4 Ya ma mankun tyolin kyuky'i kye xjal, oxik tq'uma' tetz te Simon ikxjani:
«Intxik awin te abark aj ja' nim txe' b'ix intqex exon te epa tzan kyjatz etin
kye kyiy.»
5 Ntons te Simon owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza ma'tx tz'ex
qaq'b'ilna tzan qaq'unan b'ix k'onti'l ma jatz ch'inwt.* Per qa yatz n'aq'uma',
ntons oqtex nsi' te pa.»

---

† **4:38** Ax: Xhpe'y. * **4:44** Luks 5:1 * **5:3** Ax: Xhpe'y. * **5:3** Mat 13:1-2; Mak 3:9-10; 4:1 * **5:5** Wnch 21:3

6 Ya ma qex ksi' te kypa, ejatz kyin ky'ila'j kyiy b'ix te kypa ikja'n tuq tel laqik.*
7 Astilji etzaj kxmatxb'e' kye txq'anky kyuky'i'l tuj junky bark, tzan tuq kypon onel kyetz. Ntons kye kyuky'i'l eb'ajpon b'ix eb'ajnoj kykab'il kye bark, b'ix ch'inky tuq eb'ajxik mulan tzan talal.
8 Tzan tpaj ntzani te Simon oqet mejlet twitz te Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, intel apawa' awib' wi'j; wetz a'in jun chimol choj.»
9 Komo te Simon b'ix kye txq'anky tuky'i'l ojetq tuq kyexob' tzan tpaj tjatzlen kyin ale' kyiyji.
10 B'ix ax te Jacobo† b'ix te Wa'nch a'e' tk'ajol Sebedey, kyetz ax a'e' tuq tuky'i'l Simon, ax kyetz xob'naqe' tuq. Per te Jesus oxik tq'uma' te Simon: «K'on txob'. Ajna'l yatz oxhchimoyon xjal [te Qtata Dios].»
11 Ntons oxik kyin te kybark stzi' te a', tzi okaj ksi' kyaqil b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Yab' Tuq Tuky'i Lepr
Mat 8:1-4; Mak 1:40-45

12 Jun q'ij aj atqet tuq te Jesus tuj jun amaq', opon jun xjal tuky'i'l, at tuq te yab'il lepr ti'j kyaqil xhchi'jel. Ya ma xik ten tetz te Jesus, oqet mejlet tuky'i twitz max twitz tx'o'tx', oqet twitz twitz Jesus ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan tel awin ch'in te nyab'il.»
13 Ntons te Jesus owok tmako' tuky'i tq'ab' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz ngan. Pab'antik.» B'eyxnajji owel te lepr ti'j te yab'.
14 Oxik tq'uma' te Jesus tetz ikxjani: «K'on xik aq'uma' te nijunwt. Pax yek'ul awib' twitz te pal, b'ix intxik awin te awoyej aj telponx ma'tx chb'antik iktza' aj okaj tq'uma' Moisés [oqtxi'],* ikxji tzan tok kyen kye pal yatz ma'tx chb'antik tuky'i aj ayab'il ni'n.»
15 Per ja'chq tuq n'ok cha'o' te tpakb'alil ti'j te Jesus b'ix ky'ila'j xjal n'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j b'ix tzan tuq kyqet q'ana' tuky'i kyyab'il.
16 Per te Jesus kob'chaq tuq nxikkix xnaq'tzon tuky'i te Qtata Dios aj ja' k'onti'l ate' tuq xjal.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Kamnaq Tuq Toq
Mat 9:1-8; Mak 2:1-12

17 Ntons, jun q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal, b'ix ate' tuq junjun xjal aj b'uch'uj Parisey b'ix xnaq'tzal Kawb'il, kyetz tzajnaqe' tuq tuj kyaqil aldey tuj tkwentil Galiley b'ix tkwentil Judey b'ix te amaq' Jerusalen, b'ix te Jesus at tuq tajwalil Qtata Dios tuky'i'l tzan tq'anan xjal.
18 Ntons eb'ajpon txq'an xjal eq'i' tuq kyitza' jun yab' aj kamnaqe' tuq toq, kyetz kygan tuq tzan tox kyin te yab' tuj te jay tzan tqet ksi' twitz Jesus.
19 Per k'onti'l ob'antik tzan tox kyin tzan tpaj ajun xjal tuq; astilji eb'ajjax twi' te jay b'ix [ojaw kypuju'] te tej b'ix oqex kytumb'a' te yab' twitz twatb'il twi' te jay, oqex kytumb'a' kywitz kyaqil tzan tkyaqon twitz Jesus.
20 Ya ma tz'ok ten te Jesus titza' tuq wit'lik kyk'u'j ti'j, ntons oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Yatz ajna'l te achoj ma'tx qet najslet.»
21 Ntons kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nkyeb'isun tuq ikxjani: «¿Tidi' tetz tajwalil tuj tnab'l tzan txik tq'uma' xmayb'il ti'j Dios? ¿Ab'l junky b'a'n tzan tnajsan qchoj twitz te Qtata Dios?»
22 Per te Jesus owel tniky' tidi' tuq nqet kyb'isu' b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxb'isun tuj etanim ikxji?

---

* **5:6** Wnch 21:6 † **5:10** Ax: Chaw. * **5:14** Lev 14:1-32

23 ¿Alkyetz nya'tx kwest tzan txik jq'uma': “Te achoj ma'tx qet najslet”
qatzun “pajaw wa'let b'ix pab'et”?
24 Per tzan tel eniky' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil
tzani twitz tx'o'tx' tzan tqet nnajsa' kchoj xjal,» (ntons oxik tq'uma' tetz te
yab' ikxjani): «Oxe'l nq'uma' yatz, pajaw wa'let, intjaw awin awatb'il b'ix pax
ajay.»
25 B'eyxnajji te xjal ojaw wa'let kywitz kyaqil, ojaw tin te twatb'il aj ja' tuq
atqet, b'ix owaj tjay, b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios.
26 Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata
Dios, b'ix ojetq tuq kyetzajb'aj, b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Ajna'l ma'tx tz'ok
qen tidi'chq aj b'an nqolab'an ti'j.»

Aj Txik Tuk'le' Te Jesus Lewi Tzan Tok Lapet Ti'j
Mat 9:9-13; Mak 2:13-17

27 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus owex tzi b'ix oxik ten jun xjal aj
peyul chojenj b'ix tetz tb'i Lewi‡ b'ix wit'liqet tuq aj ja' n'el tpeyu' te chojenj.
Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pawok lapet wi'j.»
28 Ntons te Lewi ojaw wa'let, okaj tsi' kyaqil b'ix oxik lapet ti'j Jesus.
29 Yaji te Lewi etzaj tuk'le' ky'ila'j xtxoken tuj tjay, b'ix oqet tsi' jun kywe'
b'ix ky'ila'j tuq kye aj peyul chojenj b'ix txq'anky xjal nkyewa'an tuq kyuky'i'l
twimes.
30 B'ix kye b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il kxol kyetz, kyetz
nkye'ok tuq kyili' kye txnaq'atz Jesus, nkyeyolin tuq ikxjani: «¿Tistil etetz
nkxwa'an kxol kye aj peyul chojenj b'ix kxol kye aj chimol choj?»
31 Tzaj te Jesus, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye aj b'a'ne' nya'tx presis jun
q'anon kyi'j, per yatzun kye aj yab'e' a tgan jun q'anon kyi'j.
32 Ikxji k'onti'l in'ul joyol kye aj k'onti'l kchoj sinoke in'ul joyol kye aj at
kchoj tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan
Mat 9:14-17; Mak 2:18-22

33 Oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Kye a'e' txnaq'atz Wa'nch b'ix kye kx-
naq'atz kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz ko'chq nkye'ipan wa'ij tzan kxnaq'tzan
nim, per yatzun yatz axnaq'atz nkyewa'an kixi' b'ix nkye'uk'an.»
34 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun? ¿B'a'n petzun
tzan kyipan wa'ij kye xtxoken jun xjal aj owokel mojlet qa tetz man atqet
kyuky'i'l?
35 Per opoyon jun or oj txik eq'i' te xjal aj owokel mojlet, ntons maxji
okye'ipayon wa'ij.»
36 B'ix ax oxik tq'uma' kyetz jun yek'b'il ikxjani: «Nijunwt ab'l nqet tk'upu'
jun xq'apj ak'a'j tzan tok tremyenti' ti'j jun xq'apj q'anq. Qa oqtel tk'ulu'-wit
ikxji, ntons te remyent ak'a'j olaqelkixi' b'ix nlay kaj galan tuky'i te q'anq.»
37 [Ax oxik tq'uma' junky yek'b'il ikxjani:] «B'ix nijunwt nqex tsi' ta'al ub
man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq tzan tpaj te aj man telentz owelal tlaqu'
te tx'u'y q'anq b'ix ikxji te ta'al ub b'ix te tx'u'y kykab'il okyepoyonaj.
38 Astilji a tgan tzan tqex si'let te ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y man
ak'a'j.
39 Nijunwt aj n'uk'an te ta'al ub tx'amsa' oxe'l tuk'a'ky te aj man telentz tzan
tpaj otq'uma'tz “te aj tx'amsa' mas galan.”»

‡ **5:27** Te Lewi ax Matey tuq tb'i.

6

Aj Txik Tq'uma' Jesus A Tetz Te Tajaw Te Q'ij Ojla'mj
Mat 12:1-8; Mak 2:23-28

1 Ntons jun q'ij ojla'mj, te Jesus nb'et tuq tuj jun awalj. Kye txnaq'atz njaw
tuq kytoqi' ch'in twitz triw, n'etz tuq kypoq'o', b'ix nxik tuq kyk'uxu'.
2 Tzaj kye txq'an aj b'uch'uj Parisey, oxik kcha'o' ikxjani: «¿Tistil etetz nqet
ek'ulu' jun tidi' aj xjan tzan jk'ulun tuj jun q'ij ojla'mj?»
3 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, mina' tjaw eten tidi'
oqet tk'ulu' te Dawid aj at tuq wa'ij ti'j tetz kyuky'i a'e' tuky'i'l?
4 Owox tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios,
ojaw stzyu' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtat b'ix owa'an ti'j b'ix ax oxik tsi'
kye a'e' tuky'i'l, anke te Kawb'il nyolin a'ox kye pal b'a'n tzan kywa'an aj
wab'jji.»*
5 Ntons, yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al
Dios [a'in] at wajwalil ti'j te q'ij ojla'mj.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Jun Q'ij Ojla'mj
Mat 12:9-14; Mak 3:1-6

6 Ntons tuj junky q'ij ojla'mj te Jesus owox tuj te jay nab'il Dios, owaq'ik tzan
txnaq'tzan kye xjal. Atqet tuq jun xjal tzi kamnaq tuq te tq'ab' aj tb'anq'ab',
7 b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nkyeka'yin tuq ti'j
Jesus qa oqtel tuq tq'ana' tuj te q'ij ojla'mj, ikxji tzan tuq txik kypoqo' te Jesus
tuky'i jun til.
8 Per tetz teb'en tuq te aj nkyb'isu', astilji oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Pajaw
wa'let b'ix paqeten nink'ajchaq kxol kye xjal.» Ntons te yab' ojaw wa'let b'ix
oqeten kxol.
9 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txq'anky: «Wetz oxe'l ncha'o' jun tidi' etetz.
¿Nyolin pe' te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj jun q'ij ojla'mj, qatzun tzan
jk'ulun jun nya'tx galanji? ¿Nyolin pe' tzan jkolon kyi'j xjal qatzun tzan kyqet
jkansa'ji?»
10 Yaji exik te'e' kyaqil kye aj akyeqet tuq tk'atzaj b'ix oxik tq'uma' tetz te
yab' ikxjani: «Intel awin aq'ab'.» Yaji te yab' owel tin tq'ab' b'ix ob'antik.
11 Per kye aj nkyeq'ojin tuq ti'j te Jesus, kyetz eb'ajjaw q'ojlik nim b'ix
e'aq'ik tzan kywululun aber tidi' tuq owokel kyk'ulu' ti'j.

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kykab'lajujil Tky'ixel
Mat 10:1-4; Mak 3:13-19

12 Ntons tuj aj tyempji, jun q'ij te Jesus oxik xnaq'tzon twi' jun witz, b'ix
owex taq'b'il tzan txnaq'tzan tuky'i Qtata Dios.
13 Ya ma qo xhk'ate', etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix e'el tjoyo' kab'lajuj kxol
kyaqil b'ix e'ok tq'uma' kyetz tky'ixel.
14 [Aj ntzanije' kye aj e'el tjoyo':] Owel tjoyo' te Simon, b'ix owok tsi' tb'i
Xhpe'y; b'ix owel tjoyo' te Lexh aj titz'in Xhpe'y, b'ix te Jacobo* b'ix te Wa'nch,
b'ix te Lip b'ix te Xhto'l,
15 b'ix te Matey, b'ix te Maxh, b'ix te Jacobo† aj tk'ajol Alfey, b'ix te Simon aj
n'ok q'uma' Selot,
16 b'ix te Juds aj terman Jacobo,‡ b'ix te junky Juds aj Judas Iskaryot aj ojaw
meltz'jik ti'j.

Aj Kxik Txnaq'tza' Jesus Ky'ila'j Xjal
Mat 4:23-25

---

* **6:4** Lev 24:9; 1Sa 21:1-6 * **6:14** Ax: Chaw. † **6:15** Ax: Chaw. ‡ **6:16** Ax: Chaw.

17 Te Jesus oqetz twi' te witz kyuky'i'l b'ix eqeten tuj jun chq'aj b'ix ojetq
tuq tz'ok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal aj nkye'ok tuq lapet ti'j b'ix ax ky'ila'j xjal aj
ja'chq tuj tkwentil Judey b'ix aj amaq' Jerusalen b'ix aj te nim chq'aj tkwentil
Tir xtxa'm te nim a' b'ix aj tkwentil Sidon. Eb'ajpon cha'oyon ti'j Jesus b'ix
eb'ajpon tzan kyqet q'ana' ti'j kyyab'il.
18 Kye xjal aj n'ok kyen tuq twitz xhcho'nal tzan kypaj kye malspirit ax
nkyeb'antik tuq titza'.
19 Kkyaqil tuq kye xjal kygan tuq tzan tok kymako' te Jesus tzan tpaj at tuq
jun tajwalil tzan tq'anan b'ix oj tok kymako' n'el tuq te kyyab'il.

Te Aj Tb'anil Oky'el Kyi'j Kye Aj N'ok Kyen Twitz Xhcho'nal
Mat 5:1-12

20 Te Jesus eb'ajxik ten kye aj nkye'ok tuq lapet ti'j b'ix oxik tyoli' kyetz
ikxjani: «Galanx-alo etetz aj b'is atix,§ komo etetz atikxqet tuj tq'ab' Qtata Dios.
21 Galanx-alo etetz aj n'ok eten twitz wa'ij, komo etetz okxnojel b'an
byenech. Galanx-alo etetz aj nkx'oq' ajna'l, komo mas yaj etetz okxtze'yon.*
22 Galanx-alo etetz qa kye xjal nkx'ok kyq'oji' tzan npaj [wetz] te Ichan Aj
Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix qa kye xjal k'onti'lky nkx'ok kyq'olb'e', b'ix nkx'ok
yaso', b'ix oj etel kyik'o' iktza' etetz nya'tx galan xjal a'ix.*
23 Pe'eten waq kontent b'ix pe'echalaj waq tuj aj q'ijji tzan tpaj etetz otzajel
si' jun nim b'a'n tb'anil te etetz tuj ka'j. Ax ikxji okyk'uluj kye kyijajil kyetz
kyi'j kye aj yolil tyol Dios oqtxi', [eb'aj'el kyik'o'].*
24 Per last etetz aj q'inon a'ix ajna'l, komo etetz ma'tx ek'amoj kyaqil.
25 Last etetz a'ix aj at kyaqil etetz ajna'l, komo owokel eten twitz wa'ij.
Last etetz a'ix aj nkxtze'en ajna'l, komo otzajel ena'on tetz b'ix okx'oq'el tzan
xhcho'nal.
26 Last etetz a'ix aj nkxqet jiq'b'a' tzan kyaqil xjal, komo ikxji okyk'uluj kye
kyijajil kyetz kyi'j kye aj nya'tx b'an'ax yolil tyol Dios.»

Presis Tzan Kyqet Qgani' Kye Qajq'oj
Mat 5:38-48; 7:12

27 «Per etetz aj nkxcha'on wi'j ajna'l oxe'l nq'uma' etetz: Inkyqet egani' kye
etajq'oj, b'ix pe'ek'ulun jun galan kyi'j kye aj nkye'ok ajq'ojan etetz,
28 b'ix inkyqet eky'iwla' kye aj nkyeqanb'en etajsik, b'ix pe'exnaq'tzan jun
galan kyi'j kye aj n'ok kyk'ulu' nya'tx galan eti'j.
29 Qa at ab'l n'ok loqtz'an jun aq'o'tx, intxik asi' te junky palaj; b'ix qa at ab'l
owelal eq'in te atxo'w, k'on qet axk'ayi' tzan txik tin te akamixh.
30 Ab'l aj otzajel tqani' jun tidi' yatz, intxik asi'; b'ix te aj owelal teq'i' jun
tidi' yatz, k'on xik aqani' junky'el.
31 Intqet ek'ulu' etetz kyuky'i txq'anky iktza'x etetz egan tzan kyk'ulun
txq'anky etuky'i'l.
32 Komo qa etetz nkyeqet egani' a'ox kye aj nkyeqet ganin te etetz, ¿tidi' jun
galan n'ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nkyek'ulun ikxji.
33 B'ix qa etetz nqet ek'ulu' jun galan a'ox kyi'j kye aj nkyek'ulun jun
galan eti'j, ¿tidi' jun tb'anil nqet ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj
nkyek'ulun ikxji kxol kyetz.
34 B'ix qa etetz nxik esi' tky'ex junky aj b'a'n tzan tok xhchojo' junky'el, ¿tidi'
jun galan n'ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nxik ksi' tky'ex junky aj
b'a'n tzan tok xhchojo' junky'el.

---

§ **6:20** Ax: aj meb'a' xjal a'ix; Mat 5:3. * **6:21** Mat 5:4 * **6:22** 1Xhp 4:14 * **6:23** 2Cró 36:16; Kya 7:52

35 Yatzun etetz inkyqet egani' kye aj nkye'ok ajq'ojan etetz, b'ix intqet
ek'ulu' jun galan te kyetz, b'ix intxik esi' kky'ex b'ix k'on tz'ok lo'et ek'u'j tzan
tajtz ksi' junky'el te aj oje xik esi'. Ikxji ek'amo'tz junky tidi' mas tb'anil, b'ix
okxtel ky'iwla' iktza' tk'wa'al Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, komo tetz b'an galan
nab'lin kyuky'i kye aj k'onti'l nxik ksi' jun pixon tetz, b'ix ax kyuky'i kye aj
nya'tx galan kyemodin.
36 Ax etetz intok lo'et ek'u'j ti'j junky iktza' te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j ti'j
junky.»

K'on Qet Eyoli' Junky
Mat 7:1-5

37 «K'on xik epoqo' junky b'ix ax etetz nlay kxik poqo' [tzan te Qtata Dios].
K'on xik eq'uma' til junky b'ix ax etetz nlay xik q'uma' etil. Intqet enajsa'
junky b'ix ax etetz okxtel najsa'.*
38 Aj at etetz, intxik esipa' ch'in te junky b'ix ikxji otzajel si' mas etetz.
Otzajel si' kabal, b'itz'o', txijo' b'ix och'uqel. Iktza'x etetz kxmalon, ax ikxji
oqtel malo' te etetz.»
39 Yaji te Jesus oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: «¿Jun moy ob'antel
petzun tzan txik tjocho' junky moy? Qa at jun jul ¿nya'tx petzun kykab'il
okyexe'l tuj te jul?*
40 Nijunwt aj man nxnaq'tzan tib' mas totzqi' twitz te xnaq'tzon, oj
tmankun tzan tqetb'aj xnaq'tza', ntons owokel iktza' te xnaq'tzal tetz.*
41 ¿Tistil n'ok asi' anab'l ti'j te tal mu'p tuj twitz junky awerman b'ix k'onti'l
n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitz yatz?
42 Qa yatz k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitzni, ¿titza'
ntnimsa' ak'u'j tzan txik aq'uma' te junky awerman, “Erman, tzoqpij ch'in
tzan tetz win te tal mu'p tuj awitzni”? ¡Xmeletz' ka'r! Intetz awin tb'ay te tros
tuj awitzni b'ix ikxji b'a'n tzan txik awen byenech tzan tetz awin te mu'p tuj
twitz junky awerman.»

Jun Tze' N'el Qniky' Ti'j Tzan Tpaj Te Twitz Aj Ntswa'
Mat 7:17-20; 12:34-35

43 «Jun tze' galan k'onti'l nkaj twitz nya'tx galan, b'ix ax jun tze' nya'tx galan
k'onti'l nkaj twitz galan.
44 Komo kyaqil tze' n'el qniky' ti'j tzan tpaj te twitz. K'onti'l njaw qin lob'j
igos ti'j jun wi' ky'i'x b'ix ax k'onti'l njaw qin lob'j ub ti'j jun wi' txaka' ky'i'x.
45 Jun galan xjal [nyolin] iktza'x te galan aj atqex tuj tanim. B'ix jun xjal aj
nya'tx galan [nyolin] iktza'x te nya'tx galan aj atqex tuj tanim. Komo iktza'x
te aj atqex tuj qanim, ax ikxji te aj n'etz tuj qtzi'.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kab'e' K'ulul Jay
Mat 7:24-27

46 «¿Tistil nkxyolin qa wetz a'in etajawil b'ix k'onti'l nkyinqet etoksla'?
47 Wetz oxe'l nq'uma' etetz titza' te xjal aj n'ok lapet wi'j b'ix n'ok tsi' twi'
wi'j b'ix nkyinqet toksla'.
48 Tetz iktza' jun xjal aj tqet tk'ulu' jun tjay, oqex tjuli' nim txe' te tkajonil
b'ix oqet tsi' te twit'lel tajsik pur chi'ab'j. Aj tjaw te a', te a' owok pulan ti'j, per
te jay k'onti'l ob'antik tzan tyak'un tzan tpaj b'an galan tkajlen k'ulu'.
49 Yatzun junky xjal aj nkyin'ok xhcha'o' per k'onti'l nkyinqet toksla', tetz
iktza' jun xjal aj tqet tk'ulu' jun tjay, cha oqet tk'ulu' tajsik tx'o'tx' b'ix k'onti'l
twit'lel. Aj tjaw te a', te a' owok pulan ti'j, per te jay oqet tz'aqik b'ix okaj b'an
xitu' kyaqil.»

---

* **6:37** Mat 6:14 * **6:39** Mat 15:14 * **6:40** Mat 10:24-25; Wnch 13:16; 15:20

7

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tmos Jun K'ulul Mandad Aj Rom
Mat 8:5-13

1 Ya ma mankun tyolin Jesus kyuky'i kye xjal ti'j ntzani, oxik Capernaúm.
2 Ntons, nnajan tuq txini jun k'ulul mandad ti'j jun nim b'uch'uj soldad aj
Rom, b'ix tetz at tuq jun taq'unon aj gani' tuq nim titza' b'ix te taq'unon b'an
yab' tuq b'ix ch'inky tuq tkamik.
3 Ya ma tz'ok xhcha'o' te k'ulul mandad ti'j te Jesus, ntons exik tlajo' junjun
tijxjal aj nim kyajwalil kxol aj tijajil Israel tzan tqet kywitz twitz tzan tuq tqet
tq'ana' te taq'unon.
4 Ntons kyetz eb'ajpon tuky'i Jesus b'ix oqet kywitz twitz b'ix oxik kyq'uma'
ikxjani: «A tgan tzan awonen tuky'i ja xjalni
5 tzan tpaj tetz nkyeqet tgani' qxjalil b'ix ojaw tk'ulu' qxol jun jay nab'il
Dios.»
6 Yaji te Jesus oxik kyuky'i'l, per ya ma kyepon qaynin ti'j te jay, te k'ulul
mandad kxol kye soldad eb'ajxik tlajo' txq'an tajyol tzan txik kyq'uma'
ikxjani: «Tat, k'on chb'isun tzan apon max njay tzan tpaj wetz k'onti'l nwajo'
tzan awox tuj njay.
7 Astilji wetz k'onti'l ma nnimsaj nk'u'j tzan nxik nwitzale' wetz uk'lel yatz.
Cha a'ox instzaj aq'uma' te ayol tzan tb'antik te waq'unon b'ix tetz ob'antel.
8 Komo ax wetz at ab'l nk'ulun mandad wi'j b'ix ax nkyink'ulun mandad
kyi'j txq'anky. Oj txik nq'uma' te jun te kyetz tzan txik, ntons nxik, b'ix oj
txik nq'uma' te jun te kyetz tzan stzaj, ntons ntzaj, b'ix oj txik nq'uma' te
waq'unon tzan tqet tk'ulu' jun tidi', ntons nqet tk'ulu' kixi'.»
9 Ntons te Jesus aj tok xhcha'o' ntzani, oje lab'an ti'j te k'ulul mandad b'ix
exik te'e' kye xjal aj lapike' tuq ti'j b'ix oxik tyoli' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l
nq'uma' etetz, ni kxol kye qxjalil aj tijajil Israel oje tz'ok wen jun aj wit'lik
tk'u'j b'an byenech iktza' te ja xjalni.»
10 Ntons ya ma kyemeltz'jik kye mandader tjay te xjal, te yab' ojetq tuq
b'antik.

Aj Tjaw Anq'in Tzan Jesus Tal Jun Byud

11 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik tuj jun amaq' aj tb'i Naín.
Ajune' tuq kye txnaq'atz tuky'i'l b'ix ky'ila'j xjalky.
12 Ya ma kyepon qaynin ti'j tlamelul te amaq', txq'an xjal ikja'n tuq kxik
muqul jun anim. Te anim tal tuq jun xuj byud b'ix a'ox tuq jun talji. B'ix
ky'ila'j xjal tuj amaq' ajune' tuq tuky'i'l.
13 Ya ma tz'ok te'e' te [Jesus aj] Qajawil, tetz owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix oxik
tq'uma' tetz ikxjani: «K'on xhch'oq'.»
14 Yaji owok laq'chet ti'j te anim b'ix owok tmako' te tkaxh te anim. B'ix
kye aj eq'il te anim eb'ajwa'let, b'ix te Jesus oxik tq'uma' te anim ikxjani: «Tey,
wetz nxik nq'uma' yatz, pajaw wit'let.»
15 Ntons te aj kamnaq tuq ojaw wit'let b'ix owaq'ik tzan tyolin. B'ix te Jesus
okaj tq'apo' te tnan.
16 Ya ma tz'ok kyen ntzani, kye xjal etzajb'aj b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a'
Qtata Dios, oxik kyq'uma' ikxjani: «Jun aj yolil tyol Dios nim tajwalil ma'tx
jaw kanet qxol.» B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te Qtata Dios ma'tx
tzul qxol qetz aj txjalil a'o'.»
17 B'ix tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix ja'chq qaynin tzi, owok cha'o' aj ojetq
tuq qet tk'ulu' te Jesus.

Aj Ktzaj Tlajo' Te Wa'nch Aj Swal A' Kye Txnaq'atz Yoliyon Tuky'i Jesus
Mat 11:2-19

18 Ntons te Wa'nch owok xhcha'o' kyaqil ntzani tzan tpaj kye txnaq'atz nxik
tuq kyq'uma' tetz. Ntons oxik tuk'le' kab'e' te kyetz
19 b'ix exik tlajo' tuky'i [Jesus aj] Qajawil cha'ol tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatz
te [Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'] aj owulel tuq qatzun presis tzan qiyon ti'j
junkyji?»
20 Ntons kye tmandader Wa'nch eb'ajpon tuky'i Jesus b'ix oxik kyq'uma'
tetz ikxjani: «Te Wa'nch Aj Swal A' ma qotzaj tlajo'na cha'ol te yatz qa a'ich te
[Koloyon] aj o'kix tuq owulel qatzun presis tzan qiyon ti'j junkyji.»
21 Ntons aj orji te Jesus eb'ajqet tq'ana' ky'ila'j yab' aj tidi'chq tuq kyyab'il
b'ix kye aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim b'ix ax ky'ila'j moy eb'antik titza'.
22 Yaji oxik tq'uma' kye tmandader Wa'nch ikxjani: «Pex waq, intxik
eq'uma' te Wa'nch kyaqil aj ma'tx tz'ok eten b'ix aj ma'tx tz'ok echa'o'. Intxik
eq'uma' tetz kye moy nb'antik kyka'yin, b'ix kye kox nb'antik kyb'et, kye aj
at lepr kyi'j oje tz'el in te kyyab'il, kye tz'ak nb'antik kcha'on, kye kamnaq
nkyejaw anq'in junky'el, b'ix kye meb'a' xjal oje tz'ok kcha'o' te tpakb'alil
galan.*
23 Galanx-alo te aj n'el tuj twitz galan te aj nqet nk'ulu' aj n'oken tzan
tokslan.»
24 Ntons, ya ma kye'aj kye tmandader te Wa'nch, te Jesus owaq'ik tzan
tyolin kyuky'i kye xjal ti'j te Wa'nch. Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Aj exwa'q
tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, ¿tidi' oxwa'q ete'e'tz? ¿Owex etetz'
pe' jun karis njaw yak'u' tzan kyaq'iq'?
25 Qa nya'tx ntons ¿tidi' owex etetz'? ¿Qa owex etetz' jun xjal pur tb'anil
xq'apj atok ti'jji? Etetz eteb'en kye xjal aj pur tb'anil kyq'anaq b'ix aj at
tidi'chq b'an tb'anil te kyetz, kyetz nkyenajan tuj kyjay kye k'ulul mandad
jun amaq'.
26 Ntons ¿tidi' owex etetz'? ¿Jun aj yolil tyol Dios? ¡B'an'ax! B'ix tetz taq'un
mas tb'anil kywitz kye txq'anky tlajen Dios.*
27 Komo te Wa'nch, tetz aji te aj nyolin ti'j [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Wetz
oxe'l nlajo' nmandader tb'ayon awitz tzan tqet tk'ulu' listar te ab'ey."*
28 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an'ax, kxol kye xjal tzani twitz tx'o'tx' nijunwt
mas nim twitz te Wa'nch Aj Swal A'; anke ikxji, te aj mas nekit kxol kye aj
akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios mas nim twitz tetz.»†
29 Ntons aj tok kcha'o' te ntzani, kye xjal b'ix kye aj peyul chojenj, komo
kyetz ojetq tuq jaw si' a' kywi' tzan Wa'nch, ntons kyetz dyakwerd tuq ate' te
Qtata Dios at tkawb'il tuj tq'ab'.
30 Per yatzun kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, komo kyetz
k'onti'l okyk'amoj tzan tjaw si' a' kywi' tzan Wa'nch, ntons kyetz owel kyik'o'
te galan aj ojetq tuq qet tb'isu' te Qtata Dios.*
31 [Ntons oxik tq'uma' Jesus ikxjani:] «¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan kyqet
qparejsa' kye xjal tuj ja tyempni? ¿Tidi' quky'i'l okyeqtel nparejsa' tzan txik
nyoli' kyi'j?
32 Kyetz parej iktza' kye k'wa'l aj wit'like' tuj plas b'ix nxik kyq'uma' kye
kyuky'i'l ikxjani: "¿Tistil etetz, aj tok qchimb'a'na te ajlaj tzan qchalaj, etetz
k'onti'l okxb'ixan; b'ix aj txik qb'itza'na b'itz b'an b'is, etetz k'onti'l okx'oq'?"

---

* **7:22** Isa 35:5-6; 61:1 * **7:26** Taq'un Wa'nch mas tb'anil kywitz kyaq'un kye txq'anky tlajen Dios tzan tpaj nya'tx cha a'ox nyolin tuq ti'j te Koloyon aj tzul tuq, sinoke te Wa'nch totzqi' tuq te Koloyon, ojaw tsi' a' twi', b'ix nxik tyoli' tuq kye xjal tzan tel kyniky' ab'l te Koloyon; Wnch 1:29-39. * **7:27** Mal 3:1 † **7:28** Intqet awe'e' titza' nyolin tuj te txe' txaq u'j ti'j te Mat 11:11. * **7:30** Mat 21:32; Luks 3:12

33 Komo te Wa'nch Aj Swal A' oje tzul b'ix n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan
b'ix k'onti'l n'uk'an ta'al ub tx'amsa', per etetz oqet eyoli' qa tetz at tuq jun
malspirit tuj tanim.
34 B'ix ajna'l oje kyin'ul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix nky-
inwa'an b'ix nkyin'uk'an, per etetz nkyinqet eyoli' qa wetz jun xujul b'ix cha
wuk'anqet b'ix jun kyajyol kye aj peyul chojenj b'ix kyajyol kye aj chimol
choj.
35 Per kye aj at jun kynab'l b'an tume'l, ntons tzan tpaj te aj nqet kyk'ulu'
n'ok en qa b'an'ax te kynab'l b'an tume'l.»

Aj Tqet Si' Jun Tk'ok'jal Ti'j Jesus Tzan Sten List Te Muqb'il Tetz
Mat 26:6-13; Mak 14:3-9; Wnch 12:1-8

36 Ntons, jun xjal aj b'uch'uj Parisey oxik tuk'le' Jesus tzan twa'an tuq tjay.
Ntons te Jesus oxik b'ix oqet wit'let ti'j mes.
37 B'ix at tuq jun xuj chimol choj tuj aj amaq'ji, tetz owok xhcha'o' ti'j te
Jesus ojetq tuq pon wa'il tjay te xjal aj b'uch'uj Parisey, ntons owox tzi tuky'i
jun tal xar xtx'otx'al alabastr nojnaq tuq tuky'i tk'ok'jal.
38 Oqeten ti'ajx Jesus b'ix oqet mejlet txe' toq, b'ix owokten oq'el b'ix tuky'i
ta'l twitz owel xtx'ajo' ti'j toq Jesus, yaji owel tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi'
b'ix n'el tuq b'aj stz'ub'a' ti'j toq b'ix oqet tqo' te tk'ok'jal ti'j toq.*
39 Te xjal aj b'uch'uj Parisey aj otzaj uk'len te Jesus, ya ma tz'ok ten ntzani,
oqet tb'isu' tuj tanim ikxjani: "Qa te ja xjalni b'an'axwit jun aj yolil tyol Dios,
ntons teb'en-tal ab'l te xuj aj n'ok makon tetzni, komo tetz jun xuj chimol
choj."
40 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Simon, wetz at jun tidi' aj ngan
tzan txik nq'uma' yatz.» Yaji te aj Parisey owajtz stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon,
instzaj aq'uma'chaq.»
41 Ntons kyi te Jesus ikxjani: «At tuq jun xjal swal ky'exj b'ix jun xjal
k'asb'ena' tuq jweb' oqal (500) tmin titza' b'ix junky k'asb'ena' tuq lajuj tuj
oxqal (50) tmin titza'.‡
42 Komo k'onti'l tuq nb'antik tzan tok kchojo' te kyk'as, ntons te xjal aj swal
ky'exj oqet tnajsa' te kyk'asb'en. Ntons ¿ab'l te kyetz oqtel ganin mas te xjal?»
43 Ntons te Simon oxik tq'uma': «Wetz tuj nnab'l te xjal aj mas nim tuq
tk'asb'en.» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «B'an'ax awitza'.»
44 Yaji te Jesus owok tka'yi' te xuj, b'ix oxik tq'uma' tetz te Simon ikxjani:
«¿N'ok asi' anab'l ti'j ja xujni? Wetz ma kyin'otz tuj ajay b'ix k'onti'l ma tzaj
asi' ch'in wa' tzan tel ntx'ajo' ti'j woq; yatzun te ja xujni, tetz ma'tx tz'el xtx'ajo'
ti'j woq tuky'i ta'l twitz b'ix ma'tx tz'ok tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi'.
45 Yatz k'onti'l ma kyintzaj alima' tuky'i jun limb'il tb'anil iktza'x nqoli-
man;§ yatzun te ja xujni mina' tkaj tsi' tzan telb'aj stz'ub'a' ti'j woq atx aj
wotzlen.
46 Yatz k'onti'l ma qet asi' ch'in aseyt tuj nwi' [tzan ak'amon wetz galan tuj
ajay], per tetz ma'tx qet tsi' tk'ok'jal ti'j woq.
47 Astilji wetz oxe'l nq'uma' yatz, anke tetz nim tuq xhchoj per ajna'l ma'tx
najslet kyaqil; astilji nkyinqet tgani' nim. Yatzun jun xjal aj nya'tx nim
xhchoj, qa tetz nnajslet te xhchoj, k'onti'l nkyinqet tgani' nim.»
48 Yaji oxik tq'uma' te Jesus tuky'i te xuj ikxjani: «Kyaqil te achoj ma'tx qet
najslet.»

---

* **7:38** Mat 26:7; Mak 14:3; Wnch 12:3 ‡ **7:41** Jweb' oqal tmin denary iktza' twi' tk'u'j jun xjal te kab'e' aq'b'i, b'ix lajuj tuj oxqal tmin iktza' twi' tk'u'j jun xjal te kab'e' qya'. § **7:45** Ax: ma kyin'el atz'ub'a'.

49 Ntons kye txq'anky xjal aj akyeqet tuq tzi, nkyeyolin tuq kyib'kyib'x
ikxjani: «¿Ab'l te ja xjal ntzani aj b'a'n tzan tqet tnajsa' xhchoj junky xjal?»
50 Yaji tetz oxik tq'uma' tuky'i te xuj ikxjani: «Tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j
wi'j, ma'tx chkolet, b'a'n tzan awaj ajay b'ix k'on chb'isun.»

8

Kye Xuj Aj Nkye'onen Tuq Tuky'i Jesus

1 Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus ja'chq tuq nky'ik tuj ky'ila'j amaq' tuj
ky'ila'j aldey npakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye
xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. B'ix kye kykab'lajujil txnaq'atz ajune' tuq tuky'i'l ja'
oj txik.
2 B'ix ax ajune' tuq tuky'i'l txq'an xuj aj ojetq tuq kyejatz teq'i' malspirit tuj
kyanim b'ix ojetq tuq kyeqet tq'ana' [tuky'i tidi'chq kyyab'il]. Kxol kyetz ajun
tuq te Liy aj Magdála aj ojetq tuq kyejatz wuq malspirit tuj tanim;
3 b'ix ajun tuq te Xhwan aj txu'jel Kuxh, aj e'el aq'unj tuq tuj tjay Eródes;
b'ix ajun tuq te Susana b'ix ky'ila'j txq'anky aj nkye'onen tuq kyuky'i'l tuky'i
aj at tuq te kyetz.*

Te Yek'b'il Ti'j Te Awalj
Mat 13:1-9; Mak 4:1-9

4 Ntons, ky'ila'j xjal eb'ajtzaj ja'chq tuj junjun amaq' tzan kypon tuq e'el
Jesus, ntons owok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal. Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ja
yek'b'il ntzani:
5 «Jun xjal owex awal, b'ix man tuq nkyiton, txq'an tijaj oqet tuj b'ey, ntons
te ijaj oqet xajb'e' b'ix kye pich' eb'ajxik lo'on tetz.
6 Txq'anky ijaj oqet txol ab'j, b'ix ya ma jakul te ijaj ojaw ky'ixwik tzan tpaj
k'onti'l tuq chb'u'inal.
7 B'ix txq'anky ijaj oqet txol ky'i'x b'ix ya ma jakul te ijaj, ojakul junx tuky'i
te ky'i'x, b'ix yatzun te awalj owok sky'ilan toq.
8 Yatzun kye txq'anky ijaj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', ojakul b'ix oky'ib' b'ix
okaj b'an tb'anil twitz, b'ix junjun ijaj otswaj oqal (100) twitz.» Ntons, ya ma
mankun tyolin, oxik tq'uma' ikxjani: «Ab'l te aj at txkyin, intok xhcha'o'.»

Tistil Te Jesus Nxnaq'tzan Tuq Tuky'i Yek'b'il
Mat 13:10-17; Mak 4:10-12

9 Ntons, tzaj kye txnaq'atz Jesus, oxik kyqani' tetz tidi' tuq telponx te aj
yek'b'il ni'n.
10 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik yek'u' etetz
tzan tel eniky' te aj k'onti'l n'el kyniky' txq'anky ti'j te tume'l titza' tzan kykaj
kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. Per kye txq'anky xjal, wetz nkyinyolin kyuky'i'l
a'ox tuky'i yek'b'il, ikxji anke tz'ok kyen, k'onti'l nxik kyen, b'ix anke tz'ok
kcha'o', k'onti'l n'ox tuj kywi'.»*

Te Jesus Nyolin Ti'j Tumelil Te Yek'b'il Ti'j Te Ijaj
Mat 13:18-23; Mak 4:13-20

11 «Ntons te yek'b'il telponx ikxjani: Te ijaj telponx te tyol Qtata Dios.
12 B'ix te ijaj aj oqet tuj b'ey telponx kye xjal aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata
Dios, per n'ul te Tajaw Choj, n'el tin te Tyol Qtata Dios tuj kyanim tzan k'on
txik kyoksla' b'ix tzan k'on kykolet.
13 Te ijaj aj oqet txol ab'j telponx kye aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios b'ix
nkyechalaj tzan kyk'amon, per [iktza' te awalj] nya'tx nim tlok'il [cha jun

* **8:3** Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luks 23:49 * **8:10** Isa 6:9-10

tyemp nten], ax ikxji kye xjal aj cha jun tyemp nxik kyoksla'; cha'oj tok kyen jun tidi' aj b'a'n tzan kyqet tz'aqaqik titza', yaji nkaj kykola' tzan kyokslan.
14 Te ijaj aj oqet txol ky'i'x telponx kye aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios, per yaji kyeb'ayle' nkaj kykola' tzan tpaj nkyeb'isun ti'j tidi'chq, b'ix tzan tpaj kyq'inomal b'ix tzan tpaj jun kchalajb'il cha kyganx, b'ix ikxji te aj kyk'ulb'en k'onti'l npon iktza' te Dios tgan.
15 Per te ijaj aj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', tetz nini iktza' kye xjal aj tuky'i jun tk'u'jlal nkyoksla' te Tyol Qtata Dios aj n'ok kcha'o', b'ix k'onti'l nkaj kykola' tzan kyokslan b'ix k'onti'l nkaj ksi' tzan kyk'ulun b'an galan.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Kandil
Mak 4:21-25

16 «Nijunwt ab'l aj n'ok xtxaqo' jun tq'anal b'ix yaji oqtel xtxayi' tuky'i jun tidi' qatzun owokex tsi' tjaq' twatub'ji, sinoke ojawel tsi' jawnaq, ikxji kye aj nkye'ox oxe'l kyen chk'atunal.*
17 Komo k'onti'l jun tidi' aj ewa' nlay-wit b'antik tzan tok cha'o', b'ix k'onti'l jun tidi' aj ewj nlay-wit tz'ok e'e' b'ix nlay-wit tz'el niky'j ti'j.*
18 Ntons instzaj echa'o' byenech. Komo ab'l te aj n'ox tuj twi' oxe'l si' mas tnab'l, per te aj k'onti'l n'ox tuj twi' owelal in te aj ch'in aj oje tz'el tniky'.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Ab'le' Kye Aj Iktza' Tnan B'ix Terman
Mat 12:46-50; Mak 3:31-35

19 Ntons, te tnan Jesus b'ix kye titz'in eb'ajpon aj ja' tuq atqet te Jesus, per k'onti'l ob'antik tzan kypon qaynin ti'j tzan tpaj ajun xjal tuq k'onti'l tuq nb'antik tzan kky'ik.
20 Ntons tzaj jun xjal, oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Te anan b'ix kye a'e' awitz'in akye'ex jwer b'ix kygan tzan kyyolin awuky'i'l.»
21 Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Kye aj nkyecha'on te tyol Qtata Dios b'ix nqet kyoksla', a'e' kyetz [iktza'] kye nnan b'ix kye werman.»

Aj Tlumet Te Kyaq'iq' Tzan Jesus
Mat 8:23-27; Mak 4:35-41

22 Ntons, jun q'ij te Jesus owox tuj jun bark kyuky'i a'e' txnaq'atz, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qwa'q, qob'ajjunxla'in ja a'ni.» Ntons eb'ajxik,
23 b'ix aj man tuq nkyeb'et tuj te a', te Jesus owitan. Aj orji ojaw jun nim kyaq'iq' tuj te a' b'ix te a' n'ox tuq pulan tuj te bark b'ix ch'inky tuq kxik mulan.
24 Ntons eb'ajxik k'asul te Jesus b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¡Xnaq'tzon! ¡Xnaq'tzon! ¡Ch'inky qxik mulan!» Yaji te Jesus ojaw wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i te a' b'ix olumet kyaqil.
25 Yaji tetz oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ma tz'ok wit'let ek'u'j wi'j?» Per kyetz b'an ojetq tuq kyetzajb'aj b'ix b'an nkyelab'an tuq, nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ab'l te ja xjalni aj nxik tk'ulu' mandad te kyaq'iq' b'ix te a' b'ix nqet oksla'?»

Aj Tjatz Tin Jesus Ky'ila'j Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal Aj Jeras
Mat 8:28-34; Mak 5:1-20

26 Ntons, yaji eb'ajpon tuj tkwentil Jeras† junxla' te Galiley A'.
27 Ya ma qetz te Jesus tuj te bark, dech opon tuky'i'l jun xjal aj tuj amaq' tuq [tb'ay] b'ix akyeqex tuq malspirit tuj tanim. Ky'ila'j aq'b'ixi' tuq k'onti'l n'ok

---

* **8:16** Mat 5:15; Luks 11:33 * **8:17** Mat 10:26; Luks 12:2 * **8:18** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Mak 4:25; Luks 19:26. † **8:26** Tuj tkwentil Jeras nkyenajan tuq xjal aj nya'tx aj tijajil Israel iktza' te Jesus.

tsi' tq'anaq b'ix k'onti'l tuq nnajan tuj jun jay, sinoke cha tuq nnajan kxol kye
muqb'il anim.
28 Ya ma xik te'e' ikja'n stzaj tuq te Jesus, tetz ojaw siky'in kongan, b'ix oqet
mejlet twitz b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «¿Ti' n'ajoyo' wuky'i'l, yatz
Jesus aj Tk'wa'al Dios a'ich, te Dios aj mas nim tajwalil twitz kyaqil? Wetz
nqet nwitz awitz tzan k'on tok aswa' jun xhcho'nal wi'j.»
29 [Te malspirit oxik tq'uma'] ikxjani tzan tpaj te Jesus ojetq tuq xik tk'ulu'
mandad tzan tjatz tuj tanim te xjal. Komo te xjal ky'ila'j-el ntzyet tuq tzan te
malspirit, b'ix anke nqet tuq k'alo' tq'ab' b'ix toq tuky'i kaden, per tetz nkye'el
tuq tlaqu' kye kaden b'ix te malspirit nxik tuq teq'i' tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj
ja' k'onti'l najayon.
30 Te Jesus oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tidi' ab'i?» Yaji tetz owajtz
stzaq'b'e': «Wetz nb'i B'uch'uj.»‡ Tetz otzaj tq'uma' tb'i ikxji tzan tpaj ky'ila'j
tuq kye malspirit ojetq kyeqex tuj tanim.
31 B'ix oqet kywitz twitz Jesus tzan k'on tuq kxik tlajo' tuj te jul aj k'onti'l
txe'.
32 Ntons komo ate' tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an tuq ti'j te witz tzi, kye
malspirit oqet kywitz twitz Jesus tzan stzoqpin tuq tzan kyqex tuj kyk'u'j kye
kuch. Ntons te Jesus ostzoqpij.
33 Ntons kye malspirit eb'ajjatz tuj tanim te xjal b'ix eb'ajqex tuj kyk'u'j kye
kuch. B'eyxnajji kye kuch kkyaqil eb'ajjaw qitun, eb'ajxik qetl b'ix okyaqon
kytilu' kyib' tuj a', kkyaqil eb'ajjaw jeq'b'ik.
34 Ntons kye aj nkyepastorin tuq kye kuch, ya ma tz'ok kyen kyaqil aj ojetq
tuq ky'ik, kyetz eb'aj'oqik, b'ix eb'ajxik q'umal tuj amaq' b'ix ja'chq, ti'j kyaqil
aj ojetq tuq ky'ik.
35 Ntons ky'ila'j xjal eb'ajpon e'el kyaqil aj ojetq tuq ky'ik. Eb'ajpon tuky'i
Jesus b'ix otzaj kykamb'a' te xjal aj ojetq tuq kyejatz kye malspirit tuj tanim,
tetz wit'lik tuq qaynin twitz Jesus b'ix atok tuq tq'anaq b'ix ya k'onti'l tuq
nlokin. B'ix yatzun kye xjal eb'ajxob'.
36 Kye aj ojetq tuq tz'ok e'en te aj oky'ik, kyetz oxik kyq'uma' titza' ojetq tuq
b'antik te xjal aj akyeqex tuq kye malspirit tuj tanim.
37 Ntons kyaqil kye aj tuj tkwentil Jeras, kyetz oqet kywitz twitz Jesus tzan
tuq tex tzi tzan tpaj b'an nkyexob' tuq.
38 Ntons te Jesus ojax tuj te bark b'ix owex. Yatzun te xjal aj ojetq tuq
kyejatz kye malspirit tuj tanim, tetz nqet tuq twitz twitz Jesus tzan txik tuq
tuky'i'l. Per te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani:
39 «Pax ajay b'ix intxik aq'uma' kyuky'i axjalil ti'j te nim b'an galan aj ma'tx
tk'uluj te Qtata Dios awi'jni.» Ntons, te xjal oxik tpakb'a' tuj kyaqil te amaq'
te aj b'an tb'anil aj ojetq tuq tk'uluj te Qtata Dios tuky'i'l.

Aj Tjaw Tanq'insa' Jesus Tme'al Jayr B'ix Aj Tqet Tq'ana' Jun Xuj Yab' Tuq Ky'ila'j Aq'b'i

Mat 9:18-26; Mak 5:21-43

40 Ntons, ya ma meltz'jik Jesus [tuj tkwentil Galiley], kyaqil kye xjal
nkyechalaj tuq tulen tzan tpaj kyaqil tuq nkye'iyon ti'j.
41 B'ix ntons, at tuq jun xjal tb'i Jayr, a tuq tetz jun k'ulul mandad tuj te jay
nab'il Dios. Ntons oqet mejlet twitz Jesus b'ix oqet twitz tzan tuq txik te Jesus
tjay tetz,
42 tzan tpaj at tuq jun tme'al b'ix cha jun tuq, qanq kab'lajuj aq'b'i tetz, b'ix
te tme'al ch'ínky tuq tkamik. Aj man tuq ikja'n kxik, kye xjal b'an nkylimla'
tuq kyib' ti'j Jesus.

‡ **8:30** Ax, Lejyon; aj tb'i telponx iktza' jun mil.

43 Ntons kxol kye xjal at tuq jun xuj aj n'ok ten tuq twitz jun tyab'il aj cha
pur tuq kyik' n'el ti'j, kab'lajuj aq'b'ixi' tuq tjawlen tzyet, anke tetz ojetq tuq
qetb'aj tnajsa' kyaqil tidi' tetz chojb'il kye q'anon, per k'onti'l ob'antik tzan
nijunwt.
44 Ntons owok laq'chet ti'j Jesus ti'ajx, b'ix owok tmako' xtxa'm tq'anaq.
B'eyxnajji te kyik' owa'let ti'j.
45 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l te aj ma'tx tz'ok makon
wetzni?» Komo nijunwt tuq ntzaj q'uman ab'l, ntons te Xhpe'y oxik tq'uma'
ikxjani: «Xnaq'tzon, kye xjal n'okb'aj kyb'itz'u' kyib' awi'j.»
46 Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «At ab'l ma'tx tz'ok makon te wetz, komo
wetz ma nna'oj at ab'l ma'tx b'antik witza'.»
47 Ntons te xuj ya ma tz'ok ten k'onti'l nb'antik tzan tkaj ewj, ntons opon
twitz Jesus b'ix b'an nlu'lun tuq, oqet mejlet twitz, ojatz tq'uma' kywitz kyaqil
kye xjal tistil tuq ojetq tz'ok tmako' xtxa'm tq'anaq te Jesus b'ix titza' tuq
b'eyxnajji ob'antik.
48 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Noy, tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j
wi'j, ajna'l ma'tx chb'antik. B'a'n tzan awaj b'ix k'on chb'isun.»
49 Ntons tetz man tuq nyolin, tpon jun xjal tzajnaq tuq tjay Jayr b'ix
oxik tq'uma' ikxjani: «Te ame'al ma'tx kamik. Ya k'onky xik awuk'le' te
xnaq'tzon.»
50 Ya ma tz'ok xhcha'o', te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on txob', cha
intok awit'b'a' yatz ak'u'j wi'j b'ix te ame'al ob'antel.»
51 Ntons ya ma pon tjay te xjal, te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan tox nijunwt
txq'anky xjal tuky'i'l, a'ox tzan kyox te Xhpe'y tuky'i Wa'nch tuky'i Jacobo§
b'ix kye k'wa'lon ti'j te k'wa'l.
52 Kyaqil tuq b'an nkyeb'aj'oq' b'ix b'an nkye'uxin tuq ti'j te k'wa'l. Per
tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kx'oq', tetz nya'tx kamnaq, sinoke cha
nwitan.»
53 Per kye xjal cha tuq n'ok kxmayi', kyetz kyeb'en tuq te k'wa'l ojetq tuq
kamik.
54 Per tetz ojaw stzyu' tq'ab' te k'wa'l b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Noy,
sek' ajaw.»
55 Ntons te k'wa'l owul tnab'l, b'eyxnajji ojaw wa'let, b'ix te Jesus oxik
tq'uma' kyetz tzan txik kyk'a'cha'.
56 Kye stat te k'wa'l b'an nkyelab'an tuq, per te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan
k'on tuq txik kyq'uma' te nijunwt kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.

9

Aj Txik Tlajo' Jesus Kye Txnaq'atz Pakb'al Tyol Qtata Dios
Mat 10:5-15; Mak 6:7-13

1 Te Jesus e'ok xhchimo' kykab'lajujil kye txnaq'atz b'ix oxik tsi' kypoder
b'ix kyajwalil tzan tjatz kyin kyaqil malspirit tuj kyanim xjal b'ix tzan
kyq'anan,
2 b'ix exik tlajo' pakb'al te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal
tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix tzan kyq'anan xjal.
3 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'onti'l tzan txik etin ch'inwt tuj eb'ey, k'onti'l
tzan txik etin etze' ni jun eb'e'eq ni jun ewe' ni jun etumin ni junky moj
eq'anaq.*
4 Oj etox tuj jun jay, ax tzi okxkajel max oj exik tuj junky amaq'.

§ **8:51** Ax: Chaw. * **9:3** Luks 10:4

5 B'ix aj ja' nlay kxk'amet, oj etetz tuj aj amaq'ji, owelal ekyito' te quq ti'j
etoq, nini telponx nya'tx galan te aj ma'tx kyk'uluj.»*
6 Ntons ya ma kye'ex tzi, nkyeky'ik tuq tuj jun aldey b'ix yaji tuj junky,
nkyepakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j Qtata Dios b'ix nkyeq'anan tuq xjal
ja'chq.

Aj Tb'isun Te Eródes Ti'j Te Jesus Qa Tetz A Tuq Te Wa'nch Aj Swal A'
Mat 14:1-12; Mak 6:14-29

7 Ntons te Eródes aj nk'ulun mandad* tuq ti'j jun part te tkwentil Galiley,
tetz owok xhcha'o' ti'j Jesus b'ix kyaqil aj nb'antik tuq titza'. Tetz b'an nb'isun
tuq tzan tpaj junjun nkyq'uma' tuq te Wa'nch [Aj Swal A'] ma'tx jaw anq'in
kxol kye kamnaq.
8 Junjunky nkyq'uma' tuq, te Eliys aj yolil tyol Dios oqtxi' ojetq tuq jaw
kanet junky'el; b'ix junjunky nkyq'uma' tuq, te Jesus jun tlajen Dios oqtxi'
aj ojetq tuq jaw anq'in.*
9 Per te Eródes ntq'uma' tuq ikxjani: «Wetz oxik nk'ulu' mandad tzan tel
in twi' te Wa'nch. ¿Ntons ab'l te xjal aj n'ok ncha'o' tidi'chq ti'jni?» Komo te
Eródes n'ok il tuq njoyon tume'l tzan tok te'e'.

Aj Txik Tsi' Jesus Kywe' Jweb' Mil Xjal
Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Wnch 6:1-14

10 Ntons ya ma kyemeltz'jik kye tky'ixel Jesus, oxik kyq'uma' tetz kyaqil aj
ojetq tuq qet kyk'ulu'. Yaji te Jesus exik tuk'le' tzan kxik kchukel tuky'i'l tuj
jun amaq' Betsayd tb'i.
11 Ya ma tz'el kyniky' kye xjal ja' ikja'n tuq kxik, eb'ajxik tzan kypon aj ja'
tuq opoyon tetz. Yatzun te Jesus aj tpon, etk'amoj b'ix oxik tyoli' kyuky'i'l ti'j
te tume'l titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, b'ix eb'ajqet tq'ana' kye yab'.
12 Yaji ikja'n tuq tex te q'ij, kye kykab'lajujil txnaq'atz e'ok laq'chet ti'j Jesus
b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Pakawin ch'in kyuky'i'l kye xjal, b'ix inkxik
alajo' kyuj kye aldey b'ix ja'chq jay qaynin tzani, aj ja' b'a'n tzan kyposadin
b'ix tzan kywa'an, komo tzani k'onti'l jay.»
13 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Inkxik ek'a'cha' etetz.» Yaji
kyetz oxik kyq'uma': «Qetza k'onti'l tidi' at. Cha a'ox jweb' wab'j b'ix kab'e'
kyiy at. A'ox qa ma qoxika loq'ol kywe' kyaqil ja xjalni.»
14 Komo qanq at tuq jweb' mil (5000) ichan tzan kyaqil. Ntons te Jesus oxik
tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Inkyqet ewit'b'a' kye xjal, junjun b'uch'uj te
lajuj tuj oxqal (50) xjalchaq junjun.»
15 Ntons oqet kyk'ulu' ikxji, b'ix kkyaqil kye xjal eb'ajqet wit'let.
16 Ntons te Jesus ojaw stzyu' kye jweb' wab'j b'ix kye kab'e' kyiy, ojax ten
twitz ka'j b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji oqet tpawa' te wab'j b'ix nxik
tuq tsipa' kye txnaq'atz tzan txik ksipa' kyetz kye xjal.
17 Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech, b'ix ti'j te aj osobrin
ojaw kchimo' kab'lajuj chi'l.

Aj Txik Tq'uma' Xhpe'y Ab'l Tuq Te Jesus
Mat 16:13-19; Mak 8:27-29

18 Ntons jun q'ij aj nxnaq'tzan tuq te Jesus xhchukel kyuky'i txnaq'atz, oxik
xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Ab'l a'in tuj kynab'l kye xjal?»
19 Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Junjun nkyq'uma', a'ich te
Wa'nch Aj Swal A', b'ix junjunky nkyq'uma', yatz a'ich Eliys qatzun jun aj
yolil tyol Dios oqtxi' aj ma'tx jaw anq'in.»*

---

* **9:5** Luks 10:10-11; Kya 13:51 * **9:7** Ax: tetrarca. * **9:8** Mat 16:14; Mak 8:28; Luks 9:19 * **9:19** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luks 9:7-8

20 Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «Yatzun etetz tuj enab'l ¿ab'l a'in etetz
tuj enab'l?» Ntons tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich te Koloyon
Aj Q'umankaj Oqtxi' tzan te Qtata Dios.»*
21 Per yaji te Jesus exik tkawi' byenech tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Ti'j Tkamiky
Mat 16:20-28; Mak 8:30-9:1

22 B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Presiskix tzan tky'ik nim xhcho'nal wi'j
[wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix okyin'elal ik'o' tzan kye tijxjal aj
nim kyajwalil b'ix tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il,
b'ix presiskix tzan nkamik b'ix tzan njaw anq'in tuj toxi'n q'ij.»
23 Tetz nxik tuq tq'uma' ikxjani kye kyaqil: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j,
ntons b'ajq'ij a tgan tzan tkaj tkola' te aj cha n'el tgani', a tgan tzan sten
dispwest tzan tok ten twitz tkamiky tzan npaj wetz,† b'ix ntons intok lapet
wi'j.
24 Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, opoyonaj
kixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tokslb'en wi'j, tetz otkamb'a'tz jun
tanq'in.*
25 Komo ¿tidi' token qa jun xjal otkamb'a'tz kyaqil aj at tzani twitz ja
tx'o'tx'ni per qa axk tetz opoyon tnajsa'x tanq'in?
26 Komo ab'l te aj oky'ixwel wi'j b'ix ti'j te npakb'alil, ntons ti'j tetz ax [wetz]
te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinqtel ky'ixwik ti'j oj wul wetz tuky'i nim
wajwalil b'ix tuky'i tajwalil te Ntat b'ix kyuky'i kye ángel aj pawame' te Qtata
Dios.
27 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun exol etetz tzani nlay kyekamik
max oj tok kyen cha'oj tk'ulun mandad te Qtata Dios [tuky'i nim tajwalil tzani
twitz tx'o'tx'].»

Aj Xhchukjik Tka'yin Jesus
Mat 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Ntons ya ma ky'ik jun saman txiklen tq'uma' ja tyol ikxjani, ntons
eb'ajxik tuk'le' tuky'i'l, te Xhpe'y, Wa'nch b'ix Jacobo,‡ b'ix exik twi' jun witz
xnaq'tzon.
29 Aj man tuq nxnaq'tzan te Jesus, ojaw ky'ixpjik tka'yin b'ix te tq'anaq
owok b'an saq b'ix ntxaqtxon.
30 Yaji ejaw kanet kab'e' xjal nkyeyolin tuq tuky'i'l, jun te [tzqan] Moisés*
tuq b'ix te junky te [tzqan] Eliys,*
31 b'ix kxik e'en b'an nkyetxaqtxon tuq b'ix nkyeyolin tuq tuky'i Jesus ti'j
aj oky'el tuq ti'j tuj Jerusalen, tetz ch'inky tuq tkamik tzan tky'ik kyaqil aj oje
qet tz'ib'a' ti'j oqtxi'.
32 Ntons, te Xhpe'y b'ix kye tuky'i'l b'an ajun kywatl tuq, per ya ma tz'el
kywatl byenech, oxik kyen xhchqitz'unal te Jesus b'ix kye kab'e'ky xjal aj
akyeqet tuq tuky'i'l.
33 B'ix aj man tuq ikja'n kxik kye kab'e' xjal, te Xhpe'y oxik tq'uma' te Jesus
ikxjani: «Xnaq'tzon, galan qa aqoqetna tzani. Ojawel jk'ulu'na ox tal pach,
jun te yatz b'ix jun te Moisés b'ix jun te Eliys.» Komo te Xhpe'y k'onti'l tuq
n'el tniky' tidi' nxik tq'uma', cha nxik-oq tyoli'.

---

* **9:20** Wnch 6:68-69; 11:27 † **9:23** Ax: tzan txik teq'i' tkurusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq u'j ti'j Mat 16:24. Ax Mat 10:38, Mak 8:34 b'ix Luks 14:27 nyolin ti'j te krus. * **9:24** Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25 ‡ **9:28** Ax: Chaw. * **9:30** Exo 2–20; 24; 32–34; Deu 32:44-52; 34:1-8 * **9:30** 1Re 17–19; 2Re 1–2

34 Aj man tuq nyolin ikxjani, oqet jun muj kyi'j, b'ix aj ikja'n tqet te muj
kyi'j, te Xhpe'y b'ix kye txq'anky eb'ajxob'.
35 Ntons tuj te muj otzaj yolin te Qtata Dios, otzaj tq'uma' ikxjani: «Aj ntzani
wetz nk'wa'al aj joyomaj witza'.* Intok esi' ewi' ti'j.»
36 Yaji, ya ma mankun tyolin, ntons te Jesus okaj xhchukel junky'el
kyuky'i'l. Per kyetz cha oqet kyewa' kyaqil, k'onti'l oxik kyq'uma' te nijunwt
te aj ojetq tuq tz'ok kyen.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun K'wa'l Aj At Tuq Jun Malspirit Tuj Tanim
Mat 17:14-21; Mak 9:14-29

37 Yaji tuj junky iwitq, aj ojetq tuq kyemeltz'jik twi' te witz, ky'ila'j xjal
eb'ajpon kanol tetz.
38 Kxol kye xjal at tuq jun ichan aj ojaw siky'in kongan ikxjani: «Xnaq'tzon,
nqet nwitz awitz tzan tok awen ch'in te nk'ajol, a'ox jun ch'i nk'ajol nini.
39 Tetz tzyu' tzan jun malspirit aj ntk'ulu' tzan tjaw siky'in b'ix nxik tsi' atak
ti'j b'ix ntk'ulu' tzan tpulutin stzi'. K'onti'l nkaj stzoqpi' luwew b'ix ikja'n tpon
tnajsa'.
40 Wetz ma'tx qet nwitz kywitz kye axnaq'atz tzan tuq tjatz kyin per k'onti'l
ma b'antik kyitza'.»
41 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz k'onti'l n'ox tuj ewi' b'ix
cha nkxb'isun nya'tx tume'l. ¿Janik'b'a'nx-alo tzunx okyinqtelten exol b'ix
janik'b'a'nx okxwipa'tz? Instzaj awin ak'ajol tzani.»
42 Aj man tuq ikja'n tpon laq'chet te k'wa'l, te malspirit oqet txo'o' te k'wa'l
twitz tx'o'tx' b'ix oxik tsi' atak ti'j. Per te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan tjatz
te malspirit, oqet tq'ana' te k'wa'l b'ix okaj tq'apo' tuj tq'ab' stat.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tka'mjji'n-el Ti'j Tkamiky
Mat 17:22-23; Mak 9:30-32

43 Ntons kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j tajwalil te Qtata Dios. Kyetz
nkyechalaj tuq, nkyeyolin tuq galan ti'j kyaqil aj nqet tuq tk'ulu', per yatzun
te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani:
44 «Intox tuj ewi' b'an byenech te aj oxe'l nq'uma'ni. [Wetz] te Ichan Aj
Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal.»
45 Per kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j aj oxik tq'uma' tzan tpaj txayi' tuq te
kywitz, k'onti'l owel kyniky' ti'j, b'ix ax nkyexob' tuq tzan txik kyqani' tuky'i'l
tidi' telponx.

Aj Txik Tyoli' Jesus Ab'l Te Aj Mas Nim Tajwalil Twitz Junky
Mat 18:1-5; Mak 9:33-37

46 Ntons kxol kye txnaq'atz eb'ajjaw wululun tzan tpaj nkyeyolin tuq ab'l
tuq jun te kyetz owokel mas nim tajwalil kxol.*
47 Per te Jesus owel tniky' ti' tuq nkyb'isu' tuj kyanim, astilji otzaj teq'i' jun
k'wa'l b'ix oqet tsi' tk'atzaj
48 b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ab'l aj otk'amo'tz ja k'wa'l tzan npaj
wetz, ntons [a'in nkyintk'amo']; b'ix ab'l te aj nkyintk'amo', ntons nk'amon
te aj otzaj lajon te wetz.* Komo te aj mas k'onti'l jiq'b'a' exol etetz, aji tetz te
aj mas jiq'b'a' tuj twitz te Qtata Dios.»

Te Aj Nya'tx Qajq'oj, Tetz Jun Quky'i'l Qib'
Mak 9:38-40

---

* **9:35** Isa 42:1; Mat 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luks 3:22; 2Xhp 1:17-18 * **9:46** Luks 22:24 * **9:48** Mat 10:40; Luks 10:16; Wnch 13:20

49 Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza owok qena jun
xjal, nkyejatz teq'i' tuq malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj nxik tq'uma' tuq
ab'i, per qetza owel qin gan tetz tzan tpaj k'onti'l ajun qxol.»
50 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on tz'el etin gan tetz. Komo
ab'l kye aj k'onti'l nqo'ok kyajq'oja', dyakwerd ate' quky'i'l.»

Aj Tel Ik'o' Jesus Tzan Kye Aj Samary

51 Ntons jun q'ij, aj ch'inky tuq tpon tyemp tzan txik te Jesus tuj ka'j, tetz
oxik Jerusalen per tuky'i jun tk'u'jlal.
52 Eb'ajxik tlajo' tmandader tb'ayon twitz tuj jun aldey aj ja' nkyenajan kye
aj Samary, tzan tok kyjoyo' ja' b'a'n tuq tzan kyposadin.
53 Per kye xjal tzi k'onti'l okyk'amoj tzan tpaj kyeb'enky tuq tetz ikja'n tuq
txik tuj te amaq' Jerusalen.§
54 Ya ma tz'ok kyen ikxji, te Jacobo* b'ix Wa'nch, a'e' aj txnaq'atz Jesus,
kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tat, ¿agan pe' tzan txik jk'ulu' mandad tzan
stzaj q'aq' tuj ka'j kyajsik tzan kyponaj?»*
55 Ntons tetz owaj ka'yin kyi'j b'ix exik tkawi'.†
56 Yaji eb'ajxik tuj junky aldey.‡

Kye Aj Kygan Tuq Tzan Kyok Lapet Ti'j Jesus
Mat 8:19-22

57 Aj man tuq nkyeb'et tuj b'ey, jun xjal oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat,
wetz okyin'okel lapet awi'j. Aj ja' otxe'l yatz, ax okyinxe'l wetz.»
58 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kye xhi'wl at kyjul, b'ix kye pich'
kyetz at kyq'u', per [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] k'onti'l ja' b'a'n tzan
nqet ojlan ch'in.»
59 Ntons oxik tq'uma' tuky'i junky xjal ikxjani: «Pawok lapet wi'j.» Per tzaj te
xjal, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, tkamik-yun tb'ay te ntat, maxji okyin'okel
lapet awi'j.»
60 Yaji oxik tq'uma' te Jesus tetz: «Qaltetz, kye aj kamnaqe' intqex kymuqu'
kye kymuqenx, per yatz pax b'ix intxik apakb'a' te tpakb'alil ti'j te tume'l
titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios.»
61 Ntons tzaj junky xjal, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, wetz okyin'okel lapet
awi'j, per tzoqpij ch'in tzan nxik kawil kye a'e' aj tuj njay.»
62 Per tzaj te Jesus, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ab'l aj n'ok lapet wi'j b'ix kab'
tk'u'j, tetzji nya'tx galan tzan taq'unan tzan kykaj xjal tuj tq'ab' Qtata Dios.»§

10

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kab'lajuj Tuj Mutx' (72) Xjal Tzan Kxik Pakb'ayon

1 Ya ma ky'ik te nini, te Twitzale' e'el tjoyo' junky kab'lajuj tuj mutx' (72)*
xjal b'ix eb'ajxik tlajo' kakab'chaq kyb'et tzan kxik tb'ayon twitz kyuj kye
amaq' b'ix ja'chq aj ja' tuq opoyon tetzky.

---

§ **9:53** Kye aj Samary b'ix kye aj Judey k'onti'l tuq eq'i' kyib', b'ix komo te Jesus ikja'n tuq txik tuj amaq' Jerusalen tuj tkwentil Judey, astilji k'onti'l okyk'amoj te Jesus. * **9:54** Ax: Chaw. * **9:54** 2Re 1:9-16 † **9:55** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Oxik tq'uma' Jesus ikxjani: K'onti'l eteb'en tidi' tgan te Txew Dios. ‡ **9:56** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' kab'e'ky yol tb'ay twitz ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Komo te Ichan Tk'wa'al Dios k'onti'l owul tzan kyponaj kyanim kye xjal sinoke tzan tkolon kyi'j. § **9:62** Ax: jun xjal aj tzyu' te arad titza' b'ix nka'yin ti'jx, tetz nlay b'antik tzan taq'unan tzan kykaj xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. * **10:1** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' "lajuj tuj mutx' (70)" b'ix nya'tx "kab'lajuj tuj mutx' (72)" tuj ja taqan ntzani.

2 B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Kye xjal iktza'] jun awalj aj nab'enky tzan
tjaw, b'ix kye aq'unon nya'tx ky'ila'j-e'. Intqet ewitz twitz te tajaw te awalj
tzan ktzaj tlajo' txq'anky aq'unon tzan tjaw kyin te awalj.*
3 ¡Pex waq! Wetz nkxik nlajo' iktza' tal karner [aj nkyexik tuj jun luwar aj
ja' ate'] xo'j.*
4 B'ix k'on xik eteq'i' eb'e'eq ni etumin ni exajab' b'ix [pe'exik sak'son], k'on
kxqet yolin tuky'i nijunwt tuj b'ey.
5 Oj etox tuj jun jay, tb'ay inkxik elima' kye xjal ikxjani: "Tz'okxwit jun
galan tuj ja jayni."
6 Tuj aj jayji, qa at jun xjal aj njoyon tume'l tzan qten galan kyuky'i txq'anky
b'ix tuky'i Qtata Dios, ntons te aj galan aj otzajel eqani', oky'el tuky'i'l. Per qa
k'onti'l jun xjal ikxji, ntons a'ox etetz ek'amo'tz jun galan tuky'i Qtata Dios.
7 B'ix oj epon tuj jun amaq', pe'ekajten cha tuj jun jay b'ix intxik ewan
b'ix intxik etuk'a' kyaqil aj oqtel si' ewitz; komo jun aj n'aq'unan presis tzan
tk'amon jun tidi' tzan tpaj taq'umb'en.† K'on kxjaw b'et tuj jun jay tuj jun jay.
8 Oj epon tuj jun amaq' aj ja' okxtel k'amo', intxik ewa'a' te aj oqtel si' ewitz,
9 b'ix inkyqet eq'ana' kye yab' tuj aj luwarji b'ix intxik eq'uma' kyetz
ikxjani: "Ajna'l ma'tx pon te tyemp tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios exol
tuky'i nim tajwalil."
10 Per oj etox tuj jun amaq' b'ix qa nlay kxqet k'amo', ntons intxik epakb'a'
kyuj kye b'ey tuj aj amaq'ji, oxe'l eq'uma' ikxjani:
11 "Kyaqil te quq aj ma'tx tz'ok lak'et ti'j qoqna, owelal qkyito' [tzan tpaj
etetz k'onti'l ma qoqet ek'amo'na]. Per instzaj echa'o' waq: Ajna'l ma'tx pon
te tyemp tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i nim tajwalil."*
12 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, [oj tul te jwisy], oxe'l si' mas nim xhcho'nal kyi'j
kye xjal aj amaq'ji kywitz kye aj te amaq' Sodom.»*

Te Aj Oky'el Kyi'j Kye Amaq' Aj K'onti'l Nkye'okslan
Mat 11:20-24

13 «¡Last a'ix aj Korasin! ¡Last a'ix aj Betsayd! Kyaqil aj yek'b'il aj oqet
nk'ulu' exol tuky'i nim wajwalil, cha tzi-wit oqet nk'ulu' kxol kye aj Tir b'ix
kye aj Sidon, kyetz oqtxi'-tal tjawlen kky'expu' kynab'lin, b'ix oje-tal tz'ok
ksi' kyq'anaq b'an wak', b'ix oje-tal kyeqet wit'let tuj tza'j tzan tqet kyyek'u'
b'an'ax ntzaj kyna'on tetz ti'j kchoj.*
14 Astilji oj tul te jwisy ntons te xhcho'nal aj oxe'l si' eti'j owokel mas nim
twitz te aj oxe'l si' kye aj Tir b'ix Sidon.
15 B'ix ax etetz aj Capernaúm ¿ti'tzun etetz tuj enab'l okxjawel in tuj ka'j tzan
eqet jiq'b'a'? ¡Nlay! Komo etetz okxe'l xo'o' tuj aj ja' ate' kye kamnaq.*
16 Ntons [etetz aj nkx'ok lapet wi'j], ab'l te aj owokel tsi' twi' eti'j, wi'j n'ok
tsi' twi', b'ix ab'l te aj okx'elal tik'o', a'in nkyin'el tik'o', b'ix te aj nkyin'el tik'o'
ax n'el tik'o' te aj otzaj lajon wetz.»*

Aj Kymeltz'jik Kye Kab'lajuj Tuj Mutx' (72) Aj Exik Lajo' Pakb'ayon

---

* **10:2** Mat 9:37-38 * **10:3** Mat 10:16 † **10:7** Ax: presis jun twi' tk'u'j. Tzani te "twi' tk'u'j" telponx ti'j te wab'j; 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. * **10:11** Mat 10:7-14; Mak 6:11; Luks 9:5; Kya 13:51 * **10:12** Gén 19:24-28; Mat 10:15; 11:24 * **10:13** Isa 23:1-18; Ezq 26–28; Joel 3:4-8; Am 1:9-10; Zac 9:2-4 * **10:15** Isa 14:13-15 * **10:16** Mat 10:40; Mak 9:37; Luks 9:48; Wnch 13:20

17 Ntons, aj kymeltz'jik kye aj kab'lajuj tuj mutx' (72)‡ tlajen Jesus, kyetz
eb'ajmeltz'jik b'an nkyechalaj tuq, nkyyoli' tuq ikxjani: «¡Tat, ax kye mal-
spirit nqoqet kyoksla'na tzan tpaj yatz awajwalil!»
18 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxik wen te Satanas
[oponaj tajwalil] naqe jun ray aj ntzaj txeka'j [nqet b'ix nponaj].
19 Wetz ma'tx xik nsi' etajwalil tzan eb'et kyajsik kan b'ix alakran b'ix tzan
kyqet etitza',* b'ix tzan tqet etitza' tidi'chq aj nk'ulun te aj n'ok ajq'ojan qetz,
b'ix k'onti'l tidi' oky'el eti'j.
20 Per k'on kxchalaj tzan tpaj qa kye malspirit nkxqet kyoksla' sinoke
pe'echalaj tzan tpaj etetz tz'ib'amix a'ix tuj ka'j.»
21 Ntons te Jesus, te Txew Dios nxik tsi' tuq jun chalajb'il tuj tanim, b'ix oxik
tq'uma' [tuky'i Qtata Dios] ikxjani: «Tat, yatz a'ich tajawil te ka'j b'ix te twitz
tx'o'tx' kyaqil. Wetz nkyinchalaj awi'j tzan tpaj ma qet awewa' te tume'l ti'j
kyaqil ntzani kywitz kye aj b'an list-e' b'ix kye aj at jun kynab'l, per ma'tx
xik ayek'u' kye xjal aj nya'tx tlimaqal xjal-e'.* Ikxji tat tzan tpaj ikxji tuq yatz
agan.»
22 «Te Ntat oje tzaj tq'apo' kyaqil tuj nq'ab'. K'onti'l junky ab'l aj totzqi' a'in
iktza' te Ntat, b'ix k'onti'l junky ab'l aj totzqi' te Ntat sinoke a'ox a'in b'ix kye
aj oje xik nyek'u' kyetz.»*
23 Yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz apart kchukel ikxjani: «Galanx-alo kye aj
owokel e'en kyaqil aj n'ok eten etetz.
24 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ky'ila'j aj yolil tyol Dios oqtxi' b'ix kye aj k'ulul
mandad b'an kygan tuq tzan tok kyen aj n'ok eten etetz ajna'l, per k'onti'l
owok kyen, b'ix kygan tuq tzan tok kcha'o' aj n'ok echa'o' etetz ajna'l, per
kyetz k'onti'l owok kcha'o'.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aj Galan Xjal
Mat 22:35-40; Mak 12:28-34

25 Ntons jun xnaq'tzal Kawb'il ojaw wa'let b'ix oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani
tzan tuq tok ten tidi' otq'uma'tz: «Xnaq'tzon, ¿tidi' presis tzan nk'ulun tzan
stzaj si' jun wanq'in te jun-ele'x?»
26 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Tidi' tz'ib'anqex tuj te Kawb'il?
¿Tidi' njaw awe'e' tuj?»
27 Ntons te xnaq'tzal Kawb'il owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Nyolin ikxjani: Intqet
egani' te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj
etanim b'ix tuky'i kyaqil exwinqlal b'ix tuky'i kyaqil ebalor, b'ix tuky'i kyaqil
enab'l, b'ix ax inkyqet egani' junky ab'l etetz iktza'x nqet egani' etib'x etetz.»*
28 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «B'an'ax iktza'x ma'tx stzaj aq'uma'ni. Qa
yatz oqtel ak'ulu' nini ntons otzajel si' yatz jun awanq'in te jun-ele'x.»
29 Per te xnaq'tzal Kawb'il, tgan tuq tzan tjoyon jun tume'l tzan tkaj galan
ti'j te aj oxik xhcha'o', ntons oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'ltzun te junky aj ab'l
wetz?»
30 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «At tuq jun xjal owetz Jerusalen, oqex
Jeriko, b'ix tuj b'ey dech e'etz txq'an eleq' ti'j. Owel kyelq'a' kyaqil tidi' tetz,
oqetb'aj kyok'onsa' b'ix eb'aj'oqik, okaj ksi' ch'inky tuq tkamik.
31 Yaji dech oky'ik jun pal tuj aj b'eyji. Ya ma xik te'e' te xjal ok'onsa', cha
oky'ik xtx'u'k, cha okaj tka'yi'.

---

‡ **10:17** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' "lajuj tuj mutx' (70)" b'ix nya'tx "kab'lajuj tuj mutx' (72)" tuj ja taqan ntzani. * **10:19** Sal 91:13 * **10:21** Mat 11:25-26 * **10:22** Mat 11:27; Wnch 3:35; 10:14-15 * **10:24** Mat 13:16-17 * **10:27** Deu 6:5; Lev 19:18

32 Yaji ax oky'ik junky xjal aj b'uch'uj Lewi, opon qaynin ti'j, ya ma tz'ok
ten, cha okaj tka'yi'.
33 Per yaji oky'ik jun aj Samary, ikja'n tuq txik tuj jun tb'ey, ya ma tz'ok te'e',
owok lo'et tk'u'j ti'j.
34 Owok laq'chet ti'j, b'ix oqet tq'ana' te ok'ol ti'j te xjal tuky'i aseyt b'ix ta'al
ub tx'amsa' b'ix yaji oqet tb'atz'o'. Yaji ojax tsi' tajsik tkway b'ix oxik teq'i' aj
ja' tuq ntzaj si' jun posad ntons oqet tk'ulu' kwent.
35 Yaji tuj junky iwitq te xjal aj Samary oxik tsi' kab'e' stumin§ te tajaw te
jay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: "Intqet ak'ulu' kwent ch'in ja xjalni, b'ix qatzun
ochnajsayon mas tzan tpaj tetz, wetz owokel nchojo' oj nmeltz'jik junky'el."
36 Ntons yatz tuj anab'l, ¿kxol kye ox xjal aj eky'ik, ab'l te junky ab'l tetz te
aj oqet ok'onsa' tzan kye eleq'?»
37 Ntons te xnaq'tzal Kawb'il owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Te aj owok lo'et tk'u'j
ti'j.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ntons ax yatz intqet ak'ulu'
ikxji.»

Aj Tpon Jesus Tjay Ma't B'ix Liy

38 Ntons te Jesus oxikky tuj tb'ey b'ix opon tuj jun aldey, b'ix jun xuj tb'i Ma't
otk'amoj tuj tjay.
39 Tetz at tuq jun titz'in tb'i Liy, b'ix te Liy oqet wit'let tk'atzaj te Qajawil b'ix
ncha'on tuq ti'j kyaqil aj ntyoli'.*
40 Per te Ma't cha nb'isun tuq ti'j taq'un, b'ix owok laq'chet kyi'j b'ix oxik
tq'uma' ikxjani: «Tat, ¿k'onti'l nchb'isun yatz tzan tpaj te witz'in ma'tx kyinkaj
tsi' nchukel aq'unonni? Q'umax ch'in tetz tzan wok tone'.»
41 Per te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ma't, Ma't, yatz n'ok asi' ak'u'j
ti'j tidi'chq b'ix b'an nchb'isun,
42 per a'ox jun tidi' te aj b'an presis. Te awitz'in ma'tx tz'el tjoyo' te aj presis,
b'ix k'onti'l ab'l owelal in te tetz.»

11

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Tzan Qxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios
Mat 6:9-15; 7:7-11

1 Ntons, jun-el te Jesus nxnaq'tzan tuq tuj jun luwar, b'ix ya ma mankun
txnaq'tzan, jun txnaq'atz oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qotzaj axnaq'tza'na
tzan qxnaq'tzan iktza'x te Wa'nch oxik txnaq'tza' kye txnaq'atz.»
2 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Oj exnaq'tzan oxe'l eq'uma'
ikxjani: "Qtata Dios, intqet xjani'xwit yatz ab'i. Chk'ulun mandadxwit qi'j.
3 Instzaj asi' ch'in te qwe' aj n'oken b'ajq'ij.
4 Intqet anajsa' ch'in te qchoj, iktza'x qetza nqet qnajsa'na te nya'tx galan
aj nkyek'ulun kye txq'anky qi'ja. K'on atzoqpij ch'in tzan tok qen twitz jun
tidi' aj oqotel tz'aqik titza'."»
5 B'ix ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons, ax qokyi-wit, jun te etetz xik-
wit b'an chukaq'b'il tjay jun etamiw b'ix oxe'l eq'uma' tetz ikxjani: "Werman,
tzaj asi' ch'in kab'e wab'j nky'ex
6 tzan tpaj ma'tx tzul jun wula' njay, tzajnaq laq'chik b'ix ma'tx mankun te
wab'j tuj qjaya."
7 B'ix te etamiw owelatz tzaq'b'ik max tuj twatub' ikxjani: "K'on chk'ulun
molestar wetz. Te lamel ma'tx lamet b'ix kye nk'wa'al b'ix a'in ma'tx
qowitana. Nlay b'antik tzan njaw wa'let swal tidi' yatz."

§ **10:35** Kab'e' tmin denary iktza' twi' tk'u'j jun xjal kab'e' q'ij. * **10:39** Wnch 11:1

8 Oxe'l nq'uma' etetz, anke tetz nlay jaw swal jun tidi' tetz tzan tpaj jun
etamiw, per tzan tpaj k'onti'l nkaj esi' tzan eq'olb'en, ntons ojawel b'ix oxe'l
tsi' kyaqil aj nkxqanin.
9 B'ix wetz oxe'l nq'uma' etetz: Pe'eqanin b'ix otzajel si' etetz, pe'ejoyon b'ix
owokelnoj etitza', pe'eq'olb'en b'ix owelatz jaqo' te jay ewitz.
10 Komo ab'l aj nqanin, ntzaj si' tetz; b'ix te aj njoyon, n'oknoj titza', b'ix te
aj nq'olb'en, n'ex jaqo' te jay twitz.
11 Ntons ax qokyi-wit qa jun ek'wa'al oxe'l tqani' te etetz jun twe', ¿oxe'l esi'
petzun jun ab'j? ¿Qatzun oxe'l esi' petzun jun kan qa te k'wa'l oxe'l tqani' jun
kyiy?
12 ¿Qatzun oxe'l esi' jun alakran qa te k'wa'l oxe'l tqani' jun jos etetzji?
13 Iktza'x etetz a'ix xjal aj nya'tx galan kxmodin n'el eniky' ti'j tidi' alkyetz
jun galan tzan txik esi' kye ek'wa'al, ntons pyorx-alo te Qtat aj atjax tuj ka'j,
tetz otzajel tsi' te Txew ab'l aj oxe'l tqani' tetz.»

Aj Txik Kyq'uma' Kye Xjal Te Jesus Jun Tuky'i'l Te Tajaw Choj
Mat 12:22-30; Mak 3:20-30

14 Te Jesus ojatz tin jun malspirit tuj tanim jun xjal aj ojetq tuq kaj men
[tzan tpaj te malspirit]; b'ix ya ma jatz te malspirit, te men owaq'ik tzan
tyolin. Kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j te ntzani.
15 Per junjun nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit
tzan tpaj te Belsebu aj twitzale' kyi'j kye malspirit nxik sin tajwalil.»*
16 B'ix junjunky tzan tpaj kygan tuq tzan tok kyen, oxik kyq'uma' tetz tzan
tuq tqet tk'ulu' jun lab'al aj telponx qa te tajwalil tzajnaq tuq tuj ka'j.*
17 Per te Jesus teb'en tuq te aj nqet tuq kyb'isu', astilji oxik tq'uma' kyetz
ikxjani: «Kyaqil amaq' aj ja' kye xjal cha nkyeq'ojin kxolx kyetz, o'kix
okyepoyonaj. B'ix qa kye xjal tuj jun jay pawa' kyib', ikxji opoyon kynajsa'
kyib'.
18 Ax ikxji te Satanas, qa tetz nq'ojin ti'jx, ¿titza' ob'antel tzan sten tajwalil
nim tuj? Wetz nxik nq'uma' ntzani tzan tpaj etetz n'eq'uma' qa wetz nkyejatz
win malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj te Belsebu.*
19 Qa wetz nkyejatz win malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj te Belsebu,
ntons ¿ab'l tzan qpaj njatz kyeq'i' kye aj lapike' eti'j? Astilji a'e'xk kyetz oxe'l
kyq'uma' eti'j tidi' nya'tx galan nkxk'ulun.
20 Qa wetz nkyejatz win malspirit tzan tpaj tajwalil Qtata Dios, nini telponx
te Qtata Dios ma'tx tz'aq'ik tzan tk'ulun mandad tuky'i nim tajwalil exol.
21 Qa jun xjal nxb'uqin tjay b'ix at nim tbalor b'ix b'an list atqet tuky'i
taq'umb'il tq'ojb'il, ntons kyaqil aj tidi' tetz k'onti'l tidi' oky'el ti'j.
22 Per qa tzul junky mas nim tbalor twitz tetz, opoyon tuky'i'l b'ix oqtel
titza', owelal tin kyaqil te taq'umb'il tq'ojb'il aj ja' tuq wit'lik tk'u'j b'ix oqtel
tsipa' kyaqil aj tidi' tetz.
23 Ntons, ab'l te aj nya'tx dyakwerd atqet wuky'i'l, tetz jun wajq'oj; b'ix ab'l
te aj k'onti'l n'onen wuky'i'l tzan tok nchimo', tetz cha mas nxik tslab'u' kyaqil
te aj n'ok nchimo'.»*

Tidi' Nky'ik Oj Tmeltz'jik Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal
Mat 12:43-45

24 «Oj tjatz jun malspirit tuj tanim jun xjal, te malspirit ja'chq nb'et njoyon
ja' tzan tnajan, b'ix nb'et iktza' tuj ky'ixk'oj tx'o'tx', k'onti'l n'oknoj ja' tzan
tnajan, b'ix nqet tb'isu' ikxjani: "Okyinmeltz'jel junky'el tuj njay aj ja' in'etz."

---

* **11:15** Mat 9:34; 10:25 * **11:16** Mat 12:38; 16:1; Mak 8:11 * **11:18** Belsebu iktza' junky tb'i te Satanas. * **11:23** Mak 9:40

25 Ntons oj tmeltz'jik, ntzaj tk'ulb'a' te aj xjalji iktza' jun jay b'an ky'isu'
kyaqil, b'ix b'an k'ulu' kyaqil.
26 Yaji nxik tuk'le' junky wuq malspirit tuky'i'l aj mas b'an nya'tx galan
twitz tetz, yaji kkyaqil nkyeqex najan tuj tanim te xjal, b'ix te xjal nkaj mas
b'an pyor twitz te tb'ay-el.»
27 Aj man tuq nxik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, jun xuj kxol kyaqil kye
xjal aj nkyecha'on tuq ti'j, ojaw siky'in ikxjani: «Galanx-alo te xuj aj otzaj alan
te yatz b'ix ochjaw tky'ib'sa'.»
28 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Mas galanx-alo te aj n'ok xhcha'o' te
tyol Qtata Dios b'ix nqet toksla'.»

Te Aj Oqet Tyek'u' Te Qtata Dios Aj Telponx Ti'j Jesus
Mat 12:38-42; Mak 8:12

29 Ntons, mas tuq n'ok kchimo' kyib' kye xjal ti'j te Jesus. Yaji te Jesus oxik
tq'uma' ikxjani: «Kye ja xjal ntzani b'an nya'tx galan-e'. Kyetz cha kygan jun
techa'l yek'b'il tajwalil Qtata Dios; per nlay qet k'ulet jun techa'l ikxji sinoke
a'ox te aj oky'ik ti'j te Jonas [oqtxi'].*
30 Komo iktza'x oky'ik tuky'i Jonas [oqtxi'] owok te jun techa'l kye xjal aj
Nínive,* ax [te aj oky'el wi'j wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] owokel te
jun techa'l kye ja xjal ajna'l.
31 Cha'oj tul te jwisy, te xuj aj k'ulul mandad tuj Saba,† tetz oqtel ten q'umal
kyil kye ja xjal ajna'l tzan tpaj tetz otzaj b'an laq'chik cha'ol tyol Salomon, per
ajna'l [wetz] akyinqet tzani b'ix mas nim [wajwalil] twitz te Salomon.
32 Ax kye aj Nínive, oj tul te jwisy, ax kyetz okyeqtel ten q'umal kyil kye
xjal tuj ja tyempni tzan tpaj kyetz ojaw kky'ixpu' kynab'lin b'ix e'okslan te
Qtata Dios aj tok kcha'o' tpakb'alil aj ntpakb'a' tuq te Jonas,* per ajna'l wetz
akyinqet tzani b'ix mas nim [wajwalil] twitz te Jonas.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Q'analb'il
Mat 6:22-23; Mak 4:21-25; Luks 8:16-18

33 «Nijunwt n'ok xtxaqo' jun tkandil b'ix yaji nqet tsi' ewj qatzun n'ox tsi'
tjaq' jun almun, sinoke njaw tsi' jawnaq; ikxji kye aj nkye'ox oxe'l kyen
chk'atunal.
34 Kye tb'aq' qwitz iktza' kye q'analb'il te qchi'jel. Qa te tb'aq' qwitz galan,
ntons b'a'n tzan txik qen byenech te chk'atunal; per qa te tb'aq' qwitz nya'tx
galan, ntons iktza' aqoqex tuj qlolj.
35 Intok esi' enab'l qa te aj chk'atunal aj at tuj etanim b'an b'an'ax galan b'ix
nya'tx cha qlolj.
36 Qa yatz tuj awanim pur galan, k'onti'l nya'tx galan tuj, ntons kyaqil
owelal aniky' alkyetz te galan b'ix alkyetz te aj nya'tx galan, ntons ikxji iktza'
jun kandil ntzaj tq'anali' tuj etanim tuky'i chk'atunal.»

Aj Txik Tyoli' Jesus Kyi'j Kye Parisey
Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luks 20:45-47

37 Ya ma mankun tyolin te Jesus, tzaj jun xjal aj b'uch'uj Parisey, oxik tuk'le'
wa'il tjay. Ntons te Jesus oxik b'ix oqet wit'let ti'j mes.
38 Te xjal aj b'uch'uj Parisey, tetz oje lab'an tzan tpaj te Jesus k'onti'l [oqet
tk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal] tzan tok tmu'u' tq'ab' qa mina' tuq tokten
wa'il.

---

* **11:29** Mat 16:4; Mak 8:12 * **11:30** Jon 1:17–2:10 † **11:31** Ax: reina del sur; 1Re 10:1-10; 2Cró 9:1-12. * **11:32** Jon 3:4-10

39 Ntons tzaj te Qajawil, oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz aj b'uch'uj Parisey eq'i'x
etitza' [te kostumbr] tzan tel etx'ajo' ti'j te elaq b'ix ti'j te ebas, per etetz tuj
etanim cha nkx'elq'an b'ix tidi'chq b'an nya'tx galan nkxk'ulun.
40 ¡Etetz b'an mok' a'ix! ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en te [Qtata Dios] aj oqet k'ulun
qetz, ax oqet tk'ulu' te qanim?
41 [Astilji] mejor intxik esi' kye meb'a' xjal te aj at te etetz b'ix ikxji okajel
saq etanim.
42 ¡Last etetz a'ix aj b'uch'uj Parisey! Komo nkaj epawa' te Qtata Dios te
tlajuji' part ti'j kyaqil tidi' etetz‡ ti'j te menta b'ix te ruda b'ix ti'j tidi'chq klas
awalj, per [chagan tzan tpaj] k'onti'l nkxk'ulun tume'l kyuky'i txq'anky b'ix
k'onti'l nkyeqet egani' txq'anky iktza' tetz nqoqet tgani'. Aji te presis tzan
ek'ulun, b'ix ax k'onti'l tzan tkaj esi' tzan txik esi' etoyej te Qtata Dios.
43 ¡Last etetz a'ix aj b'uch'uj Parisey! Komo etetz mer egan tzan eqet wit'let
tuj te tb'ay bank tuj te jay nab'il Dios b'ix mer egan tzan etok lima' tzan kyaqil
xjal tuj plas.
44 ¡Last etetz a'ix! Komo etetz a'ix iktza' jun luwar aj ja' muqume' kye
kamnaq, aj k'onti'l eb'l, b'ix kye xjal nkyeky'ik b'ix k'onti'l kyeb'en tidi' at
txini.»
45 Ntons tzaj te jun aj xnaq'tzal Kawb'il, owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani:
«Xnaq'tzon, oj stzaj aq'uma' ikxji, ax nqoqet ayoli'na.»
46 Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Ax last etetz a'ix aj xnaq'tzal Kawb'il!
Komo etetz nxik ek'ulu' mandad te junky tzan tqet tk'ulu' jun tidi' aj nijunwt
b'a'n tzan tb'antik titza'. B'ix etetz k'on egan tzan etonen ch'inwt.
47 ¡Last etetz a'ix! Komo etetz nqet ek'ulu' kypantyon kye aj yolil tyol Dios
aj eb'ajqet kansa' tzan kye etijajil oqtxi'.
48 Ikxji etetz eteb'en te aj okyk'uluj b'ix dyakwerd atix ti'j te aj okyk'uluj,
komo a'e' kyetz kye aj ekansan te kyetz b'ix etetz ajna'l njaw ek'ulu' te
kypantyon.
49 Astilji oqtxi' te Qtata Dios aj teb'en kyaqil otq'umaj ikxjani: “Okyexe'l
nlajo' kye aj yolil nyol b'ix kye aj nky'ixel kxol kyetz, per okyeqtel kykansa'
junjun kye nlajen b'ix txq'anky okyejawel kylajo'.”
50 Ntons kye ja tijajil xjal ajna'l, te Qtata Dios otzajel xhcha'o' kyetz kyi'j kye
aj yolil tyol aj eb'ajqet kansa' atx aj tb'antlen te ja twitz tx'o'tx'ni,
51 [otzajel xhcha'o'] ti'j tkamlen te Abel* b'ix max aj tkamlenkix te Sakariy*
aj oqet kykansa' txol te tz'e'sb'il b'ix te Nim Jay Nab'il Te Qtata Dios. Wetz
nxik nq'uma' etetz, te Qtata Dios otzajel xhcha'o' kyuky'i kye ja xjal ajna'l ti'j
kykamlen kyaqil kyetz.
52 ¡Last etetz a'ix aj xnaq'tzal Kawb'il! Etetz cha nqet etewa' te b'an'ax
kywitz kye xjal. Etetz k'onti'l nkxk'amon te b'an'ax b'ix k'onti'l n'etzoqpi' tzan
tel kyniky' kye txq'anky.»
53 Ntons ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix
kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz eb'ajjaw q'ojlik nim b'ix e'aq'ik tzan txik kcha'o'
tidi'chq tetz
54 tzan tok kcha'o' jun tidi' aj owokeyon tuq kyitza' tzan txik kyq'uma' jun
til.

12

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Qok Xmeletz'

1 Ntons man tuq nkyeyolin, owok kchimo' kyib' ky'ila'j mil xjal tzi, b'ix
k'onti'l tuq nb'antik tzan kyb'et kxolx. Ntons te Jesus owaq'ik tzan tyolin

‡ **11:42** Ax: diezmo; Lev 27:30. * **11:51** Gén 4:8 * **11:51** 2Cró 24:20-21

kyuky'i kye txnaq'atz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l ti'j kxmeletz'ul kye aj
b'uch'uj Parisey, [aj naqe jun] malsb'il [aj nxik tsipa' tib' ja'chq].*
2 K'onti'l jun tidi' aj ewj aj nlay-wit tz'ok cha'o', b'ix k'onti'l jun tidi' aj ewa'
nlay-wit tz'ok e'e'.*
3 Ikxji kyaqil tidi' aj oje xik qyoli' tuj qlolj, owokel cha'o' chijq'ij, b'ix aj oje
xik jq'uma' ewj tuj jun jay lamo' qib', oxe'l pakb'a' tzan tok cha'o' tzan kyaqil.»

A Te Qtata Dios Te Aj Presis Tzan Tqet Qxob'le'
Mat 10:26-31

4 «Etetz aj wajyol a'ix, wetz ajna'l nxik nq'uma' etetz k'on qet exob'le' te aj
a'ox b'a'n tzan tpon tnajsa' te echi'jel b'ix nlay pon tnajsa' te etanim.
5 Wetz oxe'l nq'uma' etetz ab'l te aj presis tzan tqet exob'le': Intqet exob'le'
te [Qtata Dios] aj at tajwalil tzan tel tin tanq'in jun xjal b'ix yaji b'a'n tzan
txik tsi' tuj te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun. Ti'j tetz presis
tzan tqet exob'le'.
6 ¿Ti'tzun k'onti'l nkyetzaj k'ayi' jweb' tal pich' tzan kab'e' tmin nya'tx nim
tbalor? Per te Qtata Dios k'onti'l n'ajnaj ti'j tk'u'j ti'j junjun te kyetz.
7 Pyorx-alo etetz, [te Qtata Dios nkxqet tk'ulu' kwent] asta kyaqil te stzamal
ewi' b'an ajla' titza'. Ntons k'on kxob', etetz mas ganimix a'ix kywitz ky'ila'j
tal pich'.»

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj K'onti'l Nkyeky'ixwik Ti'j Tetz Kywitz Xjal
Mat 10:19-20,32-33; 12:32; Mak 3:29; 8:38

8 «Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l te aj oxe'l tq'uma' kywitz xjal qa tetz
n'okslan wi'j, ax [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinyoliyon galan
ti'j tetz kywitz kye ángel aj tuj ka'j.
9 Per te aj okyin'elal tik'o' kywitz xjal, ax tetz owelal wik'o' kywitz kye ángel
aj tuj ka'j.
10 Ab'l te aj oxe'l tq'uma' tyol nya'tx galan wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al
Dios [a'in], b'a'n tzan tqet najsa' te aj ma'tx xik tq'uma', per nlay qet najsa' qa
nyolin nya'tx galan ti'j te Txew Dios.*
11 B'ix oj exik in tuj te jay nab'il Dios b'ix kywitz kye k'ulul mandad b'ix kye
aj at nim kyajwalil, k'on kxb'isun ti'j tidi' oxe'l eq'uma' b'ix ti'j tidi' owajel
etzaq'b'e' kyetz.
12 Komo tuj aj orji te Txew Dios oxe'l tq'uma' etetz te aj presis tzan txik
eq'uma'.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Q'inomal

13 Ntons, tzaj te jun xjal aj atqet tuq kxol kye xjal, oxik tq'uma' ikxjani:
«Xnaq'tzon, intxik aq'uma' ch'in te witzik tzan tqet tpawa' te erensy qxola.»
14 Ntons te Jesus oxik tq'uma': «¡Ombre! ¿A'in petzun wetz exol etetz iktza'
jun pujul il qatzun jun pawon* exolji?»
15 Yaji oxik tq'uma' kye kyaqil ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on tel
egani' tidi'chq. Komo tzan qanq'in, nya'tx presis qa at tidi'chq nim qetz.»
16 Yaji oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: «At tuq jun xjal b'an q'inon,
b'ix te tawal okaj b'an tb'anil.
17 Ntons te q'inon oqeten b'isuyon ikxjani: "¿Tidi' nk'ulu'tz ajna'l? Ma'tx
noj kyaqil ja' nqex nk'u'u' te twitz wawal b'ix k'onti'l ja' tzan tqex nk'u'u'
txq'anky."

---

* **12:1** Mat 16:6; Mak 8:15 * **12:2** Mak 4:22; Luks 8:17 * **12:10** Mak 3:29 * **12:12** Mat 10:19-20; Mak 13:11; Luks 21:14-15 * **12:14** Ax: jun chewsal q'oj.

18 Yaji otq'umaj ikxjani: “Ya web'enky tidi' nk'ulu'tz. Okyeqtel nxitu' aj ja'
nqex nk'u'u' twitz wawal, b'ix yaji okyeqtel nk'ulu' kye tqatel mas limaq tzan
tqex nk'u'u' kyaqil twitz te wawal b'ix kyaqil tidi'chq wetz tuj.
19 Yaji onq'uma'tz wetzx tuj wanim ikxjani: ‘Wetz tidi'chq k'u'u' witza' te
ky'ila'j aq'b'i. Ajna'l okyin'ojlayon, b'ix okyinwa'yon b'ix okyin'uk'ayon b'ix
okyinchalajel.’ ”
20 Per yaji te Qtata Dios oxik tq'uma' tetz ikxjani: “¡T'a'q ka'r! Ja aq'b'ilni
yatz ochkamel, b'ix kyaqil aj tidi' yatz ¿ab'l qetz okajel asi'?”
21 Ntons ikxji nky'ik tuky'i jun xjal aj tidi'chq tq'inomal nqet xhchimo' cha
te tetzx tzani twitz tx'o'tx' b'ix k'onti'l jun tq'inomal tuky'i Qtata Dios.»

Te Qtata Dios Nkyeqet Tk'ulu' Kwent Kye Tk'wa'al
Mat 6:25-34

22 Te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz,
k'on kxb'isun ti'j titza' okx'anq'iyon, ti'j tidi' oxe'l ewa'a' b'ix ti'j tidi' eq'anaq
owokel esi' eti'j.
23 Qa itz'ojo' a te mas presisji twitz te qwe', b'ix te qchi'jel a te mas presis
twitz te jq'anaq.
24 Intok esi' enab'l kyi'j kye pich', kyetz k'onti'l nkye'awan b'ix k'onti'l njaw
kyin tidi', k'onti'l kyk'ub'l ni kykajon, per te Qtata Dios nxik tsi' kywe' tzan
kywa'an. Per yatzun etetz mas ganimix a'ix kywitz kye pich'.
25 ¿Ab'l jun etetz, qa ob'isuyon ti'jx, ob'antel tzan tjaw tky'ib'sa'x tib' junky
txejq'ab'?
26 Qa etetz k'onti'l nb'antik etitza' jun tidi' aj b'an ch'i nekit, ntons ¿tistil
nkxb'isun ti'j tidi'chq?
27 Intok esi' enab'l titza' nkyejaw ky'ib' kye ub'ech† tuj k'ul. Kyetz k'onti'l
nkye'aq'unan b'ix k'onti'l nkyekyimon, per wetz oxe'l nq'uma' etetz, ni siker
te Salomon* [aj k'ulul mandad oqtxi'], ni tetz tzan tpaj kyaqil aj b'an tb'anil
tidi'chq tuq tetz b'a'n tuq tzan tok txq'aptza' tib' iktza' kyetz.
28 Qa te Qtata Dios nxq'aptzan b'an tb'anil kye ub'ech tuj k'ul, aj akyeqet
b'an tb'anil ajna'l per nchi'j ojetq kyeponaj b'ix okye'okex si' tuj q'aq', ntons
pyorx-alo eti'j etetz a'ix, te Qtata Dios oxq'aptzayon etetz aj nya'tx nim wit'lik
ek'u'j ti'j.
29 Ntons k'on kxb'isun ti'j tidi' oxe'l ewa'a' b'ix tidi' oxe'l etuk'a', b'ix k'onti'l
tzan eb'isun ti'j ch'inwt, k'on qex esi' b'is tuj etanim.
30 Kyaqil kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata
Dios, kyetz nkyeb'isun ti'j kyaqil nini, per etetz ntzaj ena'o' jun etat aj teb'en
tidi' presis te etetz.
31 Intok esi' etetz ek'u'j tzan tqet etoksla' titza' tgan te Qajawil, b'ix kyaqil
te aj presis te etetz, otzajel si'.»

Te Aj At Te Qetz Tuj Ka'j
Mat 6:19-21

32 «K'on kxb'isun, komo etetz a'ix iktza' walo'. Anke etetz nya'tx ky'ila'j eb'et
b'ix nya'tx nim ebalor, per a te Ntat te twitzale' k'ulul mandad ti'j kyaqil, b'ix
oqet tuj twitz tzan txik tsi' etajwalil tzan ek'ulun mandad tuky'i'l.
33 Intxik ek'ayi' tidi'chq aj at etetz, b'ix intxik etoye' kye meb'a' xjal. Intqet
echimo' jun eq'inomal aj k'onti'l nponaj; intqet echimo' jun eq'inomal tuj ka'j
aj ja' te eq'inomal k'onti'l nmankun b'ix ja' kye eleq' k'onti'l nkye'ox b'ix te
pok' k'onti'l npon tnajsa'.
34 Komo aj ja' atqet te eq'inomal, ax tzi okajel te etanim.»

---

† **12:27** Ax: lirios. * **12:27** 1Re 10:4-7; 2Cró 9:3-6

A Tgan Tzan Qten List
Mat 13:33-37

35 «Pe'eten waq list iktza' jun xjal atok tq'anaq b'ix at tq'anal txaqo'.*
36 Pe'eten waq list iktza' kye aq'unon aj nkye'iyon ti'j te kyajawil ch'inky tmeltz'jik aj ja' ojetq xik uk'le' tzan tpaj telentz mojlet jun xjal, iktza' kye aq'unon nkye'iyon tzan totz kyjaqo' te jay twitz oj tok tzk'onk'a' te lamel, ax ikxji pe'eten etetz.*
37 Galanx-alo kye aj mosj aj list ate', oj tul te kyajawil okyetzajel k'ulb'a' nkye'iyon ti'j. Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te kyajawil owokel tsi' tq'anaq taq'umb'il tzan kxik tk'a'cha', b'ix oxe'l tq'uma' tzan kyqet wit'let ti'j tmes b'ix ajixk tetz oxe'l k'a'chan te kyetz.*
38 Galanx-alo kyetz okyetzajel k'ulb'a' tzunx itz'oje'x, nkesey te kypatron owulel b'an chukaq'b'il qatzun b'an q'eqombwenji.
39 Ntons, instzaj echa'o' junky yek'b'il ntzani: Qa te tajaw jay teb'en-wit janik'or owulel jun eleq', tetz nlay-tal tz'otz stzoqpi' tzan totz tuj te jay.
40 Ax ikxji etetz, pe'eten waq list tzan tpaj [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] kyin'ul tuj jun q'ij aj k'onti'l eteb'en etetz janik'b'a'n.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Mosj Galan B'ix Te Mosj Aj Nya'tx Galan
Mat 24:45-51

41 Yaji te Xhpe'y oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ¿ma tzaj aq'uma' te ja yek'b'il a'ox te qetza qatzun kye kyaqilji?»
42 Yaji te Twitzale' oxik tq'uma': «¿Titza' nab'lin jun mosj aj b'an tume'l nb'isun b'ix nk'ulun kyaqil iktza' te tpatron tgan, b'ix te tpatron nkaj tsi' tuj tq'ab' tetz kye txq'anky tuj tjay tzan kxik tk'a'cha' oj tpon or?
43 Galanx-alo te aj mosjji oj tul te tpatron otzajel k'ulb'a' nk'ulun kyaqil taq'un iktza'x ojetq kaj q'uma' tetz.
44 Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te tpatron okajel tsi' te k'ulul mandad ti'j kyaqil tidi'chq tetz.
45 Per qa te mosj oqtel tb'isu' tuj tanim, “Te wajawil nlay tzul luwew,” b'ix yaji qa tetz owaq'el tzan kyqet tb'uju' kye txq'anky mosj xuj tuky'i ichan, b'ix cha owokelten wa'il b'ix uk'ayon b'ix oboliyon,
46 ntons yaji tuj jun q'ij aj k'onti'l teb'en, te tpatron omeltz'jel b'ix oxe'l tsi' nim xhcho'nal ti'j, b'ix te xjal okajel kyuky'i kye aj k'onti'l nkye'okslan.
47 Te jun mosj aj teb'en tidi' tgan te tpatron, b'ix qa k'onti'l nqet tk'ulu' te aq'unj, yaji oj tul te tpatron oxe'l si' jun nim xhcho'nal ti'j.
48 Per qa te jun aq'unon tzan tpaj k'onti'l tuq teb'en ma tk'uluj jun tidi' nya'tx galan, tetz oxe'l si' xhcho'nal ti'j per nya'tx nim. Ab'lchaq xjal aj nxik si' nim [tajwalil], te tpatron otzajel xhcha'o' nim tuky'i'l; b'ix te aj nkaj si' nim tuj tq'ab', te tpatron oxe'l tqani' tuky'i'l mas nim kywitz kye txq'anky.»

Tzan Tpaj Te Jesus Kye Xjal Oqtel Kypawa' Kyib' Kxol
Mat 10:34-36

49 «Wetz ma'tx kyin'ul twitz ja tx'o'tx'ni [iktza'] tzan nswan q'aq' [tzan tpon tnajsa' te nya'tx galan]. B'ix galan-talo qa oje-wit tz'aq'ik tzan strenun.
50 Wetz presis tzan tok wen jun xhcho'nal nim, b'ix b'an n'ok wen twitz tzan tpaj mina' tky'ik.
51 ¿Ententz tuj enab'l qa wetz in'ul tzan kyten galan kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni? Nya'tx sinoke tzan tqet kypawa' kyib'.

---

* **12:35** Mat 25:1-13 * **12:36** Mak 13:34-36 * **12:37** Wnch 13:3-17 * **12:40** Mat 24:43-44

52 Ajnali jweb' xjal tuj jun jay oqtel kypawa' kyib', ox okyejawel meltz'jik
kyi'j kab'e' b'ix kab'e' okyejawel meltz'jik kyi'j ox.
53 Te k'wa'lon ojawel meltz'jik ti'j tk'wa'al b'ix te k'wa'alb'aj ojawel meltz'jik
ti'j te k'wa'lon; te alon ojawel meltz'jik ti'j tal, b'ix te tal ojawel meltz'jik ti'j
tnan; b'ix jun alib'on ojawel meltz'jik ti'j talib', b'ix te alib'j ojawel meltz'jik
ti'j te alib'on.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tok Qsi' Qnab'l Ti'j Te Aj Nky'ik Twitz Tx'o'tx'
Mat 16:1-4; Mak 8:11-13

54 Ntons te Jesus ax oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¡Oj txik eten etetz te muj
ikja'n stzaj aj ja' nqet te q'ij, nxik eq'uma' "tzul jab'" b'ix ikxji nky'ik.
55 B'ix qa te kyaq'iq' tzajnaq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' ntons n'eq'uma' "tzul
q'ijal" b'ix ikxji nky'ik.
56 ¡Xmeletz' ka'r! Qa etetz n'el eniky' tidi' nky'ik twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx',
ntons ¿tistil k'onti'l n'el eniky' ti'j te aj nky'ik tuj ja tyemp ajna'lni?»

Tok Asi' Ak'u'j Tzan Aqeten Galan Tuky'i Awajq'oj
Mat 5:25-26

57 «¿Tistil k'onti'l nqet eb'isu' byenech alkyetz te galan?
58 Qa at ab'l ma xik qaniyon eti'j b'ix okxe'l teq'i' twitz te pujul il, pe'eyolin
tzan eten galan exol tzunx tuq atx luwar. Ikxji tzan k'on epon teq'i' max tuky'i
te pujul il, b'ix tetz okxe'l tq'apo' tuj kyq'ab' kye mulon, b'ix okxtex ksi' tuj
pres.
59 Wetz oxe'l nq'uma', etetz nlay kxjatz tuj te pres qa mina' tuq tokb'aj
echojo' te emult kyaqil.»

13

Titza' Owaj Stzaq'b'e' Jesus Te Aj Otzaj Kcha'o' Kye Xjal Ti'j Te Nya'tx Galan Aj Nky'ik

1 Ntons, tuj aj tyempji eb'ajpon txq'an xjal tuky'i Jesus, b'ix oxik kyq'uma'
tetz ti'j te Pilat aj txik tk'ulu' mandad tzan kyqet tkansa' txq'an xjal aj Galiley
b'ix te kchiky'el oxik samo' tuky'i kchiky'el kye kyalo' aj nxik tuq kyq'apo' te
jun present.
2 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Titza' etetz tuj enab'l, te aj
oky'ik kyi'j kye aj xjalji, oky'ik tzan tpaj kyetz mas chimol choj-e' kywitz kye
txq'anky xjal tuj kyamaq'?
3 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, nya'tx. B'ix yatzun etetz, qa nlay jaw eky'ixpu'
enab'lin b'ix nlay kx'okslan ti'j Qtata Dios, ax etetz okxkamel ikxji.
4 ¿Qatzun etetz tuj enab'l, kye aj wajxaqlajuj xjal aj eb'ajkamik aj tqet tz'aqik
te jay nim twa'lkal kyajsik aj atqet tuq tuj Siloé, qa kyetz mas chimol choj-e'
kywitz kye txq'anky xjal aj nkyenajan tuq tuj Jerusalen?
5 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, nya'tx. B'ix yatzun etetz qa nlay jaw eky'ixpu'
enab'lin ax etetz okxkamel ikxji.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Igos Aj K'onti'l Twitz

6 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ja yek'b'il ntzani: «¡Jun xjal awa' tuq titza'
jun wi' igos tuj xtx'o'otx' b'ix oxwa'q e'el tetz qa at tuq twitz te wi' igos per
k'onti'l tuq nijunwt.
7 Ntons tetz oxik tq'uma' te taq'unon aj nk'ulun kwent tuq te awalj: "Tzaj
acha'o', oxe aq'b'ixi' nkyin'ul aq'b'ia' tuj ja awaljni joyol qa at twitz per
k'onti'l, ni jun-el oje tz'oknoj witza'. Ntons intjaw atx'emu' ch'in. ¿Tistil atqet
cha perjoder?"

* **12:53** Miq 7:6

8 Per te aj nk'ulun kwent tuq te awalj owaj stzaq'b'e' ikxjani: “Tat, qaltetz.
Insten junky aq'b'ichaq, ojawel nq'u'u' txe' b'ix oqtex nsi' ch'in tabonil.
9 Qanq ikxji qanq okajel twitz, qa nlay ntons ojawel tx'emlet.”»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xuj Tuj Q'ij Ojla'mj

10 Ntons, jun q'ij ojla'mj te Jesus owox tuj jun jay nab'il Dios b'ix owokten
xnaq'tzal kye xjal.
11 B'ix atqet tuq tzi jun xuj yab' tuq, b'ix wajxaqlajuj aq'b'ixi' tuq tqetlen
yab'tik. Jun malspirit ojetq tuq tk'uluj tzan tqet txoki' ti'j talq b'ix k'onti'l tuq
nb'antik tzan tkaj rekt tzelti'j.
12 B'ix te Jesus, ya ma xik te'e', otzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani:
«Xuj, ajna'l yatz ma'tx chkolpjik ti'j te ayab'il.»
13 Ntons te Jesus oqet tsi' tq'ab' tajsik, b'ix b'eyxnajji te xuj okaj rekt tzelti'j
b'ix oqet tjiq'b'a' Qtata Dios.
14 Per te k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios ojaw q'ojlik nim tzan tpaj te
Jesus oqet tq'ana' te xuj tuj aj q'ijji, komo jun q'ij ojla'mj tuq, b'ix oxik tq'uma'
kyuky'i kye xjal ikxjani: «Ate' waqaq q'ij tzan qaq'unan b'ix pe'etul tuj aj q'ijji
tzan eqet q'ana' b'ix nya'tx tuj te q'ij ojla'mj.»*
15 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¡Xmeletz' ka'r! ¿Ti'tzun, k'onti'l
nkye'el epuju' kye ewakaxh qatzun kye ekwayji tuj jun q'ij ojla'mj tzan kxik
eteq'i' uk'al a'?
16 Yatzun ja xujni, tetz jun tijajil Abran b'ix tzyu' tuq tzan te Satanas atx
wajxaqlajuj aq'b'ixi'. ¿Ti'tzun nya'tx petzun galan tuq tzan tkolpjik tuj jun
q'ij ojla'mj?»
17 Ya ma xik tyoli' te Jesus kyaqil ntzani, kye a'e' tajq'oj eqet ky'ixwik, per
kyaqil kye xjal nkyechalaj tuq tzan tpaj tidi'chq nqet tk'ulu' tuq tuky'i nim
tajwalil Qtata Dios.

Te Yek'b'il Ti'j Te Tze' Mostas
Mat 13:31-32; Mak 4:30-32

18 Yaji te Jesus ax oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l parej te tume'l titza'
nkyekaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios? ¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan tqet nparejsa'?
19 Te nini iktza' jun tb'aq' mostas aj nqex tawa' jun xjal tuj xtx'o'otx', nky'ib',
n'ok jun tze', b'ix kye pich' njax kyk'ulu' kyq'u' twi'.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Malsb'il Q'otj
Mat 13:33

20 Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'elky ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l parej te
tume'l titza' nkyekaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios?
21 Te nini iktza' te malsb'il aj nqex tsi' jun xuj tuj oxe malon arin tzan tmal
te q'otj kyaqil.»

Oj Qokslan Ti'j Jesus, Nini Iktza' Nqo'ox Tuj Jun Lamel Nekit
Mat 7:13-14,21-23

22 Ntons, aj ikja'n tuq txik te Jesus tuj Jerusalen, nkyexik txnaq'tza' tuq kye
xjal kyuj kye amaq' b'ix aldey aj ja' tuq nky'ik.
23 Tzaj jun xjal, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tat, b'an'ax petzun qa nya'tx
ky'ila'j xjal okyekoletel?» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani:
24 «Intok esi' waq ek'u'j tzan etox tuj te lamel aj nekit. Wetz oxe'l nq'uma'
etetz, ky'ila'j xjal owelal kyq'ajab' tzan kyox, per nlay b'antik tzan kyox.

---

* **13:14** Exo 20:9-10; Deu 5:13-14

25 Oj tkaj tlamo' te tajaw jay te lamel, qa etetz okxkajel jwer, okx'okex
q'olb'en b'ix oxe'l-al eq'uma' ikxjani: “Tat, intox ajaqo' ch'in te jay.” Per
owelatz tq'uma' etetz ikxjani: “Wetz k'onti'l wotzqi' ab'l a'ix.”*
26 Yaji okx'aq'el etetz tzan txik eq'uma': “Qetza owa'ana junx awuky'i'l b'ix
yatz otzaj axnaq'tza'na a'o' tuj qamaq'.”
27 Per yaji tetz oxe'l tq'uma' ikxjani: “Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz, k'onti'l
wotzqimix. Intel epawa' etib' wi'j kyaqil etetz aj a'ix k'ulul nya'tx galan.”*
28 Tzi [junjun] te etetz okx'oq'el b'ix ma qitx'itx'in txe' ete'* oj txik ete'e' te
Abran b'ix Isak b'ix Jacob* b'ix kyaqil kye aj yolil tyol Dios akyeqet tuj tq'ab'
Qtata Dios b'ix etetz k'onti'l.
29 Okye'ulel xjal aj tzajnaqe' ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil,† b'ix okyeqtel wit'let
wa'il ti'j mes tuky'i Qtata Dios kyuky'i kyaqil kye txq'anky aj akyeqet tuky'i'l
tuj ka'j.
30 Ntons ate' kye aj xtxa'mpon okye'okel tb'ay, yatzun kye aj tb'ay okye'okel
xtxa'mpon.»*

Aj Toq' Jesus Tzan Tpaj A'e' Aj Amaq' Jerusalen
Mat 23:37-39

31 Ntons aj orji, ax eb'ajpon junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix oxik kyq'uma' te
Jesus ikxjani: «Pax, pawex tuj ja amaq'ni tzan tpaj te Eródes tgan tzan aqet
tkansa'.»
32 Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Pex waq tuky'i'l b'ix intxik eq'uma'
ikxjani tuky'i te aj ma xhi'wl titza'ni: “Tzaj awen, ajna'l b'ix nchi'j nkyejatz
win malspirit tuj kyanim xjal b'ix nkyeqet nq'ana' kye yab' b'ix tuj toxi'n q'ij
omankuyon waq'un.”
33 Per presis tzan nxik tuj nb'ey ajna'l b'ix nchi'j b'ix kab'j tzan tpaj nlay
b'antik tzan tkamik jun aj yolil tyol Dios qa nya'tx tuj Jerusalen.
34 ¡Last etetz aj Jerusalen a'ix! Etetz cha nkyeqet ekansa' kye tlajen Dios b'ix
nkye'ok exo'o' tuky'i ab'j kye xjal aj tmandader Dios. Wetz ky'ila'j-el ngan tuq
tzan etok nchimo' iktza' jun paqon nkye'ok xhchimo' kye tal tjaq' txiky', per
etetz k'onti'l eb'anij.
35 Te ejay okajel ekola' b'ix oxe'l nq'uma' etetz ya nlay kyin'ok eten max
oj tpon te or oj txik eq'uma' wi'j ikxjani: “¡Galanx-alo te aj tzul tuky'i tb'i te
Qajawil!”»*

14

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Junky Yab' Tuj Q'ij Ojla'mj

1 Ntons tuj jun q'ij ojla'mj, te Jesus oxwa'q wa'il tjay jun k'ulul mandad kxol
kye aj b'uch'uj Parisey, b'ix kye aj b'uch'uj Parisey n'ok ksi' tuq kynab'l ti'j.
2 B'ix qaynin twitz tetz, atqet tuq jun yab', mal tuq ti'j.
3 Ntons te Jesus oxik xhcha'o' kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il kye aj b'uch'uj
Parisey aj akyeqet tuq tzi: «¿Titza' etetz tuj enab'l tidi' nyolin te Kawb'il, galan
pe' tzan tqet q'anlet jun yab' tuj q'ij ojla'mj qa nya'txji?»
4 Kyetz k'onti'l tidi' okyq'umaj. Ntons tetz otzaj tjocho' te yab', oqet tq'ana'
b'ix oxik tq'uma' tetz b'a'n tuq tzan taj tjay.

---

* **13:25** Ax: k'onti'l web'en ja' tzajnaqix. * **13:27** Sal 6:8 * **13:28** Mat 22:13; 25:30 * **13:28** Mat 8:11 † **13:29** Ax: tzajnaqe' aj tumelil ja' njakul q'ij b'ix aj ja' nqex q'ij b'ix aj norte b'ix sur; Mat 8:11. * **13:30** Mat 19:30; 20:16; Mak 10:31 * **13:35** Sal 118:26

5 Yaji oxik tq'uma' kye txq'anky xjal tzi: «¿Ab'l jun te etetz qa ma qex tz'aqik
jun ek'wa'al qatzun jun etalo'ji tuj jun jul, nlay kxqex naj eq'il tetz nkesey tuj
jun q'ij ojla'mj?»*
6 Kyetz k'onti'l tidi' owaj ktzaq'b'e' tetz.

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aj Mer Kygan Jun Kywit'lel Kxol Kye Tlimaqal Xjal

7 Yaji ya ma xik ten te Jesus titza' tuq kye xjal aj eb'ajtzaj uk'le' wa'il n'el tuq
kyjoyo' kywit'lel aj ja' tzan kyqet jiq'b'a' mas tzan kye txq'anky, ntons oxik
tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani:
8 «Oj etzaj uk'le' wa'il tzan tpaj jun xjal omojletel, k'on tz'el ejoyo' te ewit'lel
aj mas b'an tb'anil tzan tpaj qanq at junky aj mas jiq'b'a' ewitz etetz ojetq tzaj
uk'le'.
9 B'ix te aj otzaj uk'len etetz ekab'il, kebal tpon awuky'i'l, q'umal tetz
ikxjani: "Pawel tzi, oqtel wit'let tetz tuj aluwar." Nimod ntons presis tzan
axik wit'letel aj ja' kye txq'anky k'on kygan b'ix tuky'i aky'exaw otxe'l.
10 Ntons oj etzaj uk'le' wa'il, pe'eqet wit'let aj ja' nya'tx kygan kye xjal tzan
kyqet wit'let. Ikxji oj tul te aj otzaj uk'len yatz, oxe'l tq'uma' yatz ikxjani:
"Wamiw, paky'ik wit'letel tzani aj ja' mas tb'anil." Ntons ikxji ochtel jiq'b'a'
tzan kye txq'anky aj wit'like' awuky'i'l ti'j mes.*
11 Komo ab'l te aj nqet tjiq'b'a' tib'x, tetz owelal eq'i' tky'exaw, b'ix te aj
k'onti'l nqet tjiq'b'a' tib'x, tetz oqtel jiq'b'a'.»*
12 B'ix ax oxik tq'uma' te Jesus ikxjani tuky'i te xjal aj otzaj uk'len tetz: «Oj
kxik awuk'le' xjal wa'il tuj ajay, k'on kyetzaj awuk'le' [cha a'ox] kye aj a'e'
awajyol b'ix kye aj a'e' awerman b'ix kye txq'anky afamiliar ni kye a'e' abesin
aj q'inon-e' tzan tpaj kyetz otxe'l kyuk'le' junky'el b'ix ikxji owokel kchojo'
junky'el awuky'i'l.
13 Mejor, oj ktzaj awuk'le' xjal wa'il ajay, inktzaj awuk'le' kye meb'a' xjal
b'ix kye k'o yajnaq b'ix kye kox b'ix kye moy
14 b'ix ochtel ky'iwla' tzan tpaj kyetz nlay b'antik tzan tok kchojo' junky'el,
per [te Qtata Dios] owokel chojon te yatz oj kyjaw anq'in kye aj oje kye'el
galan tuj twitz.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aj Uk'leme' Tuq Wa'il
Mat 22:1-10

15 Ya ma tz'ok cha'o' te nini, jun xjal aj wit'liqet tuq twimes oxik tq'uma' tetz
te Jesus ikxjani: «Galanx-alo kye aj okyewa'yon tuky'i te Qtata Dios aj atjax tuj
ka'j.»
16 Ntons te Jesus oxik tq'uma' [jun yek'b'il] ikxjani: «At tuq jun xjal oqet tsi'
jun wab'j b'an tb'anil b'ix etzaj tuk'le' ky'ila'j xjal wa'il.
17 Ya ma pon or tzan kywa'an tuq te wab'j, oxik tlajo' jun tmos q'umal
kyuky'i'l kye xjal aj ojetq tuq kyetzaj tuk'le', oxik tq'uma' ikxjani: "Pe'etzaj
waq, ma'tx b'antik te wab'j."
18 Per nijunwt eb'ajpon, junjunchaq tidi'chq owok ksi' tzan k'on kxik. Jun
oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz ma'tx kaj nloq'o' jun ntx'o'otx', b'ix presis tzan
nxik e'el tetz. Najsaj ch'in, per nlay b'antik tzan nxik."
19 Tzaj te junky, oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz ma'tx qet nloq'o' jweb' yunt
nwakaxh, presis tzan kyqet nk'ulu' probar ajna'l. Najsaj ch'in, nlay b'antik
tzan nxik."
20 Yaji junky oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz man woklen junan, astilji nlay
b'antik tzan nxik."

---

* **14:5** Mat 12:11 * **14:10** Pro 25:6-7 * **14:11** Mat 23:12; Luks 18:14

21 Ya ma meltz'jik te mosj, oxik tq'uma' kyaqil ntzani te tpatron. Ntons
yatzun te twitzale' ojaw q'ojlik nim, b'ix oxik tq'uma' te tmos ikxjani: “Pax
naj ja'chq tuj plas b'ix kye nim b'ey tuj amaq', b'ix inktzaj awin tzani kye a'e'
meb'a' b'ix kye a'e' aj xhkut-e', b'ix kye aj moy-e' b'ix kye aj kox-e'.”
22 Yaji te mosj oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Tat, ma'tx b'antik kyaqil aj ma'tx
tzaj aq'uma' b'ix tzunx atx luwar kye txq'anky.”
23 Ntons te twitzale' oxik tq'uma' te tmos ikxjani: “Pax kyuj kye nim b'ey
b'ix kyuj kye b'ey nekit, b'ix intxik ayoli' kye xjal tzan kyotz tuj njay tzan
kynoj kyaqil tuj njay.
24 Oxe'l nq'uma', nijunwt kye aj etzaj wuk'le' tb'ay-el okyexe'l niky'b'en te
wab'j aj ma'tx b'antikni.”»

Kwest Tzan Qok Lapet Ti'j Jesus
Mat 10:37-38

25 Ky'ila'j xjal nkye'ok lapet tuq ti'j Jesus, b'ix tetz owaj meltz'jik ti'j b'ix oxik
tq'uma' kyetz ikxjani:
26 «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, qa tetz nya'tx dispwest tzan kykaj tsi' kye
stat qa txu'jel qatzun tk'wa'al qatzun a'e' termanji, qatzun tetz tuj tnab'l mas
presis tetz tanq'in twitz tzan tok lapet wi'j, ntons nlay b'antik tzan tok lapet
wi'j te nxnaq'atz.
27 B'ix ab'l te aj nya'tx dispwest tzan tok ten twitz xhcho'nal b'ix tzan tok
lapet wi'j, ntons nlay b'antik tzan tok nxnaq'atz.*
28 Komo ab'l jun te etetz aj owokelten k'ulul jun nim jay, ¿k'onti'l petzun
nqet wit'let tb'aya' b'isul tetz jateb' oqtel tnajsa', ikxji tzan tok ten qa kabal
okanoyon tzan tjakonb'aj titza'?
29 Kebal ojetq tqet twit'b'a' ja' tzan tqet tk'ulu' b'ix yaji qa nlay b'antik, kye
aj okyeky'el tzi okyexmayiyon ti'j tzan tpaj k'onti'l ojakon b'antik titza',
30 b'ix oxe'l kyq'uma' ikxjani: “Ja xjal ntzani owaq'ik tzan tjaw tk'ulu' tjay
b'ix k'onti'l ojakon b'antik titza'.”
31 ¿Qatzun ab'l jun k'ulul mandad, aj owelax q'ojiyon tuky'i junky k'ulul
mandad, nlay petzun qet wit'let tb'aya' b'ix oqtel tb'isu' b'ix oxe'l xhcha'o'
kyuky'i txq'anky qa b'a'n tzan txik q'ojiyon tuky'i lajuj mil (10,000) tsoldad
tuky'i te junky aj ate' winqi' mil (20,000) ikja'n ktzaj tuky'i'l?
32 Ikxji qa nlay b'antik tzan tq'ojin man ikja'n ktzaj kye tajq'oj laq'chik, oxe'l
tlajo' txq'an yoliyon tb'ayon twitz tzan kyyolin tzan k'on kyq'ojin sinoke tzan
kyten galan kxol.
33 Ax ikxji, ab'l aj nlay kaj tkola' kyaqil aj tidi' tetz, ntons nlay b'antik tzan
tok te nxnaq'atz.»
34 «Te atz'an galan, per qa ma tz'el tq'ab' ¿titza' owokel junky'el k'ak'j?
35 Ya k'onti'l token ni tzan tqex si'let txe' awalj, ni tzan tqex samo' tuky'i
abon, sinoke cha owelax xo'let. Ab'l te aj at txkyin, intok xhcha'o'.»

15

Te Yek'b'il Ti'j Te Pastoriyon Aj Oxiknaj Jun Talo' B'ix Owoknoj Junky'el
Mat 18:10-14

1 Ntons, ky'ila'j kye aj peyul chojenj te amaq' Rom b'ix txq'anky xjal aj
chimol choj, nkye'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j Jesus.
2 Ntons tzan tpaj nini kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il,
nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tetz nkyetk'amo'
kye aj chimol choj b'ix nwa'an junx kyuky'i'l.»
3 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ja yek'b'il kyetz ikxjani:

* **14:27** Mat 16:24; Mak 8:34; Luks 9:23

4 «¿Ab'l jun te ententz, qa at oqal (100) talo' b'ix yaji dech oxe'l naj jun, nlay
petzun kyekaj tb'ub'a' kye txq'anky xtxa'm pastorb'il b'ix yaji oxe'l joyol te
junky aj ojetq xiknaj maxkix oj toknoj titza'?
5 B'ix ya oj toknoj titza', nchalaj, njax tsi' twi' tq'ab'
6 b'ix oj tpon tjay, okye'okel xhchimo' tajyol b'ix kye a'e' tbesin, oxe'l tq'uma'
kyetz ikxjani: "Pe'echalaj waq wuky'i'l tzan tpaj ma'tx tz'oknoj witza' te walo'
aj ojetq tuq xiknaj."
7 Wetz oxe'l nq'uma' ententz, ax ikxji tuj ka'j at mas chalajb'il tzan tpaj jun
chimol choj ma'tx jaw tky'ixpu' tnab'lin, kywitz kye ky'ila'j txq'anky* galan
xjal aj nya'tx presis tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Xuj Aj Oxiknaj Jun Stumin B'ix Owoknoj Junky'el

8 «¿Ab'l jun xuj aj at lajuj stumin, qa oxe'l tnajsa' jun, k'onti'l petzun
n'ok xtxaqo' jun tq'anal b'ix owelax tky'isu' [byenech kyeb'a'] tuj tjay b'ix
ojoyoyon [kyeb'a'] maxkix oj toknoj?
9 B'ix oj toknoj titza' okye'okel xhchimo' kye a'e' tajyol b'ix kye tbesin, oxe'l
tq'uma' kyetz ikxjani: "Pe'echalaj waq junx wuky'i'l tzan tpaj ma'tx tz'oknoj
te tmin witza' aj ojetq tuq xiknaj."
10 Wetz oxe'l nq'uma' ententz, ax ikxji tuj ka'j at nim chalajb'il tzan tpaj ma'tx
jaw tky'ixpu' tnab'lin jun joyol choj.»

Te Yek'b'il Ti'j Te K'wa'lon Aj Nchalaj Ti'j Te Tk'wa'al Aj Omeltz'jik Tjay

11 Ntons, ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Jun xjal ate' tuq kab'e' tk'wa'al.
12 Tzaj te itz'inj, oxik tq'uma' te stat ikxjani: "Tat, instzaj asi' te werensy aj
at woklen ti'j." Ntons te k'wa'lon oqet tpawa' te kyerensy.
13 Ntons nya'tx ky'ila'j q'ijky, te itz'inj, ya ma chimet titza' kyaqil [aj tidi'
tetz], tetz oxik tuj junky amaq' laq'chik b'ix tzi oqet txq'ela' kyaqil te terensy,
owanq'in tuj jun tume'l b'an nya'tx galan b'ix ikxji cha oqet txq'ela' te stumin.
14 B'ix ya ma qetb'aj tnajsa' kyaqil te stumin, yaji otzaj jun nim wa'ij tuj aj
amaq'ji, yaji tetz otna'oj tidi'chq tuq npaltin tetz.
15 Yaji tzaj tetz, oxwa'q tuky'i jun xjal tuj aj amaq'ji qanil jun taq'un b'ix te
xjal oxik tlajo' k'ulul kwent kye kuch tuj k'ul.
16 [B'ix komo n'okten tuq twitz nim wa'ij], tetz tgan tuq tzan txik twa'a'
kywe' kye kuch, per nijunwt tuq ab'l nxik sin tetz.
17 Ntons oqeten b'isul tetz b'ix otyolij tib'x ikxjani: "Ky'ila'j kye aq'unon tuj
tjay ntat, kyetz at nim kywe', b'ix wetz tzani ch'inky nkamik tzan wa'ij.
18 Mejor ma kyin'aj tjay ntat b'ix oxe'l nq'uma' tetz ikxjani: 'Tat, wetz ma'tx
kyinjoyon choj tuj twitz [Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j b'ix tuj awitz yatz.
19 K'onti'l woklen tzan wok aq'uma' ak'wa'al a'in. K'uluj ch'in wuky'i'l iktza'
n'ak'ulu' kyuky'i kye aj awaq'unon.' "
20 Ntons owaj b'ix oxik, opon tuky'i stat. Aj man tuq ikxja'n stzaj laq'chet
laq'chik, te stat oxik te'e' b'ix owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix oxik oqelan kanol tetz,
b'ix b'an nchalaj otzaj xhchele'.†
21 Tzaj te tk'wa'al, oxik tq'uma' tetz ikxjani: "Tat, wetz ma'tx kyinjoyon choj
tuj twitz [Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j b'ix tuj awitz yatz. K'onti'l woklen tzan
wok aq'uma' ak'wa'al a'in."
22 Per tzaj te stat, oxik tq'uma' kye tmos ikxjani: "Instzaj ejoyo' naj jun
tq'anaq aj mas b'an tb'anil b'ix intok esi' ti'j, b'ix intok esi' jun txmulq'ab' b'ix
intok esi' txajab'.
23 B'ix instzaj etin te tal wakxh aj mas b'an wort b'ix intqet ekansa'.
Qob'ajwa'an b'ix qob'ajchalaj waq

---

* **15:7** Ax: b'eljujlajuj tuj oqal. † **15:20** Ax: otzaj xhchele' b'ix owel stz'ub'a'.

24 tzan tpaj te ja nk'ajolni, tetz iktza' kamnaq tuq b'ix ajna'l ma'tx jaw
anq'inky, ojetq tuq xiknaj per ajna'l ma'tx tz'oknoj.” B'ix e'aq'ik tzan kchalaj
kxolx.
25 Ntons te itzikj n'aq'unan tuq tuj k'ul. Ya ma tzul, otzaj laq'chet tzijay b'ix
oxik xhcha'o' te b'ixb'ilj b'ix te son.
26 Ntons otzaj tuk'le' jun aq'unon b'ix oxik xhcha'o' tistil tuq kyaqil nini.
27 Tzaj te aq'unon, oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Te awitz'in ma'tx tzul b'ix te
atat ma xik tk'ulu' mandad tzan tqet kanslet te tal wakxh aj mas b'an wort
tzan tpaj ma tzul galan.”
28 Ntons tetz ojaw q'ojlik nim b'ix k'on tgan tuq tzan tox. Ntons owetz te
stat b'ix oqet twitz twitz tzan tuq tox.
29 Tzaj te itzikj, oxik tq'uma' te stat ikxjani: “Wetz tzani akyinqet ky'ila'j
aq'b'i nkyin'aq'unan te yatz, b'ix kyaqil tyemp ma chqet woksla' ti'j kyaqil aj
ntzaj ak'ulu' mandad wetz, b'ix ni jun-el oje tzaj asi'-wit wetz ni jun ch'i tal
chib tzan nchalaj kyuky'i wamiw.
30 Per ajna'l tulen te ja ak'wa'al aj ma'tx qetb'aj txq'ela' kyaqil tidi' yatz
kyuky'i xuj aj cha nkyek'ayin kyib', b'ix ma'tx qet akansa' te tetz te tal wakxh
aj mas b'an wort.”
31 Ntons te stat oxik tq'uma' ikxjani: “Nk'ajol, yatz atichqetkix tzani
wuky'i'l b'ajq'ij b'ix kyaqil aj tidi' wetz kyaqil te yatz.
32 Per presis tuq tzan qchalaj qkyaqil tzan tpaj te ja awitz'inni tetz [iktza']
kamnaq tuq, per ajna'l ma'tx jaw anq'in junky'el, tetz ojetq tuq xiknaj per
ajna'l ma'tx tz'oknoj.”»

16

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aq'unon Aj Nya'tx Galan Nab'lin

1 Ntons, ax oxik tq'uma' kye txnaq'atz [jun yek'b'il] ikxjani: «At tuq jun xjal
b'an q'inon, b'ix tetz at tuq jun taq'unon aj nk'ulun mandad tuq ti'j kyaqil
tidi' tetz, per yaji owok jun part tuky'i'l, te aj taq'unonni nqet tuq b'aj txq'ela'
kyaqil aj tidi' tetz.
2 Ntons te ajawilon otzaj tuk'le', oxik tq'uma' tetz ikxjani: “¿Tidi' kyaqil aj
n'ok ncha'o' awi'jni? Ajna'l ngan tok ncha'o' ti'j kyaqil aj n'awaq'una', b'ix ya
nlay xhch'ok k'ulul mandad ti'j kyaqil tidi' wetz.”
3 Ntons te aq'unon otyolij tib'x ikxjani: “¿Ajna'l tidi' nk'ulu'tz? Te npatron
okyin'elal tin tuj waq'un. B'ix tzan waq'unan tuj k'ul k'onti'l nb'antik. B'ix
tzan nqanin jun limosn nkyinky'ixwik.
4 Ya web'enky tidi' nk'ulu'tz tzan nk'amet tuj kyjay kye xjal oj tel eq'i'
waq'un.”
5 Ntons eb'ajtzaj tuk'le' junjunchaq kye xjal aj at tuq kyk'as tuky'i te tpatron
b'ix oxik tq'uma' te aj tb'ay ikxjani: “¿Jateb' k'asb'ena' awitza' tuky'i npatron?”
6 Te junky oxik tq'uma' ikxjani: “K'asb'ena' witza' oqal (100) malon aseyt.”
Ntons tetz oxik tyoli' tuky'i te k'asb'enon ikxjani: “Ntzani te tu'jal; paqet
wit'let b'ix intqet atz'ib'a' lajuj tuj oxqal (50) malon.”
7 Yaji otzaj tuk'le' junky, oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Yor yatz, ¿jateb'
k'asb'ena' awitza'?” Te xjal oxik tq'uma': “Wetz k'asb'ena' oqal (100) malon*
triw.” Yaji tetz oxik tq'uma': “Ntzani te tu'jal b'ix paqet wit'let b'ix inqet
atz'ib'a' cha mutx' (80) malon.”
8 Ntons yaji te tpatron owel tniky' ti'j te aq'unon aj nya'tx tuq galan nab'lin,
oje lab'an ti'j tzan tpaj titza' tuq ojetq qet tb'isu' tzan tk'ulun kyuky'i kye xjal.
Komo kye xjal aj twitz ja tx'o'tx'ni aj k'onti'l Dios tuj kywitz, kyetz nkye'ok

* **16:7** Koros tb'i te malb'il tuj yol gryeg.

il tzan kyjoyon jun tume'l titza' tzan kyten galan kxolx, yatzun kye tk'wa'al
Qtata Dios k'onti'l n'ok ksi' kyk'u'j [tzan kyjoyon te tume'l b'an'ax].
9 Wetz oxe'l nq'uma' etetz tzan token etitza' kyaqil eq'inomal aj twitz
ja tx'o'tx'ni tzan kyok mas etajyol. Ikxji oj tmankun kyaqil te aj twitz ja
tx'o'tx'ni, yaji at ab'l aj ok'amoyon te etetz tuj kyjay tuj ka'j te jun-ele'x.
10 Ab'l te aj galan ntk'ulu' tuky'i jun tidi' aj nya'tx nim, ax galan ntk'ulu'
tuky'i jun tidi' nim; b'ix te aj k'onti'l ntk'ulu' galan tuky'i jun tidi' nya'tx nim,
ax k'onti'l ntk'ulu' galan tuky'i jun tidi' aj nim.
11 Qa etetz k'onti'l n'ek'ulu' jun galan tuky'i te eq'inomal aj twitz ja tx'o'tx'ni,
¿ntons ab'l okajel wit'let tk'u'j eti'j tzan tkaj tuj eq'ab' te q'inomal b'an b'an'ax
[aj tuj ka'j]?
12 Qa etetz k'onti'l n'ek'ulu' galan tuky'i jun tidi' aj nya'tx etetz, ntons ¿ab'l
oxe'l sin jun tidi' te etetz?
13 Nijunwt mosj b'a'n tzan taq'unan te kab'e' tpatron tzan tpaj owokel
tajq'oja' te jun b'ix te junky oqtel tgani', qatzun oqtel toksla' te jun b'ix te
junky owelal tik'o'. Ax ikxji nlay b'antik tzan qaq'unan te Qtata Dios b'ix ti'j
kyaqil te jq'inomal kykab'il.»*

Te Jesus Nxnaq'tzan Ti'j Junjun Tidi' Aj Nlay Ky'ixpjik

14 Kye aj b'uch'uj Parisey nkyecha'on tuq aj txik tq'uma' ikxjani, b'ix kyetz
b'an kygan tuq te q'inomal b'ix nkyexmayin tuq ti'j Jesus.
15 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz a'ixk nkxyolin galan eti'jx
tzan etel galan tuj kywitz kye xjal, per te Qtata Dios totzqi' te etanim. Te aj
b'an tb'anil tuj kywitz kye xjal, n'el tuj twitz te Qtata Dios b'an nya'tx galan.
16 Te Kawb'il b'ix te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi', nyolin tuq
titza' tzan qb'et tuj tume'l max aj tul te Wa'nch. Yaji owaq'ik tzan txik pakb'let
te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios
b'ix kkyaqil nkye'ok il tzan kykaj tuj tq'ab'.*
17 Anke ponaj-wit te twitz tx'o'tx' b'ix te twitz ka'j, yatzun te tyol Qtata
Dios aj oje kaj tsi', nlay b'antik tzan tponaj ch'inwt, opoyonkix kyaqil aj
tz'ib'ankaj.*
18 Ab'l aj owelal tpawa' tib' ti'j txu'jel b'ix owokel junan tuky'i junky, te nini
cha nk'ajajin. B'ix ab'l te aj owokel junan tuky'i jun aj pawa' tib' tuky'i tichmil
ax cha nk'ajajin.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Q'inon B'ix Jun Meb'a' Xjal

19 [Yaji oxik tq'uma' Jesus ikxjani]: «Ntons, at tuq jun xjal b'an q'inon tuq,
b'ix n'ok tsi' tuq tq'anaq púrpura teb'l b'an kar b'ix lino b'an tz'u'in. B'ix b'ajq'ij
nq'ijlan tuq tuky'i tidi'chq b'an tb'anil.
20 B'ix ax at tuq jun meb'a' xjal, Lásaro tb'i, aj cha nqeten tuq stzi' tlamel te
q'inon qanil jun tlimosn b'ix tetz ajun tx'a'k tuq ti'j.
21 Tetz b'an tgan tuq tzan twa'an ch'in te aj nqet tz'aqik tjaq' tmes te q'inon
[per k'onti'l ob'antik], b'ix nkyetzaj tuq kye tx'ya'n n'el tuq kyleq'u' twitz
xtx'a'ak te meb'a'.
22 Ntons, jun q'ij okamik te meb'a' b'ix oxik eq'i' tuj ka'j tzan kye ángel aj ja'
atqet te Abran. B'ix ax okamik te q'inon xjal, b'ix tetz owox muqu'.
23 Te q'inon atqet tuq kxol kye kamnaq† aj ja' n'ok ten tuq twitz nim
xhcho'nal, b'ix ojaw ka'yin b'ix oxik ten laq'chik te Abran b'ix te Lásaro
tuky'i'l.

---

* **16:13** Mat 6:24 * **16:16** Mat 11:12-13 * **16:17** Mat 5:18 * **16:18** Mat 5:31-32; 19:3-12; Mak 10:2-12; 1Kor 7:10-11 † **16:23** Ax: aj ja' nkyexik kye kamnaq.

24 Te q'inon ojaw siky'in ikxjani: “Tat Abran, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j.
Instzaj alajo' ch'in te Lásaro tzan tok tmu'u' ch'in te twi' tq'ab' tuky'i a' tzan
stzaj mu'ul ch'in te waq' tzan tpaj n'ok wen twitz nim xhcho'nal tuj ja q'aq'ni.”
25 Per te Abran owaj stzaq'b'e' ikxjani: “Tey, instzaj ana'o', yatz kyaqil b'an
galan oky'ik awi'j aj itz'ojich tuq, per te Lásaro k'onti'l oky'ik galan ti'j. Tetz
ajna'l nxik nimsa' tk'u'j tzani b'ix yatz tzi n'ok awen twitz xhcho'nal.
26 B'ix oje kaj si' qxol jun chman xaq, b'ix nlay b'antik kky'ix nijunwt aj
qxola tzani tzan tpon etuky'i'l tzi. B'ix kye aj kygan kky'itz exol tzi tzan kyul
tzani, ax nlay b'antik tzan kky'itz.”
27 Yaji te q'inon oxik tq'uma' ikxjani: “Ntons b'ek'an ch'in tat Abran tzan
txik alajo' ch'in te Lásaro tjay te ntat.
28 Ate' jweb' werman, b'ix tzan txik tyoli' kyuky'i'l tzan k'on ktzaj kyetz tuj
ja luwar aj ja' nim xhcho'nalni.”
29 Te Abran oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Kyetz atqet kyuky'i'l te aj oqet
stz'ib'a' Moisés b'ix ax aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. Intok ksi'
kywi' ti'j.”
30 Yaji te q'inon oxik tq'uma': “B'an'ax tat, per qa jun kamnaq ojawel anq'in
b'ix oyoliyon kyuky'i'l ntons kyetz ojawel kky'ixpu' kynab'lin.”
31 Per te Abran oxik tq'uma': “Qa k'on kygan tzan txik kyoksla' aj stz'ib'en
Moisés b'ix aj ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios oqtxi', ax nlay xik kyoksla' anke
ma jaw anq'in jun kamnaq kxol.”»

17

A Tgan Tzan Kyqet Qnajsa' Kye Aj Nkyek'ulun Nya'tx Galan Qi'j
Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42

1 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Oky'elkix tidi'chq aj
b'a'n tzan tqet tz'aqik jun xjal titza'. Per last te aj otk'ulu'tz tzan kyjoyon choj
txq'anky.
2 Mejor-talo tzan tk'alet jun chman ka' talq b'ix tzan tqex xo'o' tuj te nim a',
b'ix ikxji k'onti'l tzan kyqet tz'aqik nijunwt kye ja k'wa'l ntzanije'ni.
3 Intok esi' waq enab'l eti'jx etetz, qa jun eterman njoyon choj, intxik
ekawi'; b'ix qa otzajel tna'on tetz ntons intqet enajsa' te xhchoj.*
4 Qa wuq-el jun q'ij nk'ulun nya'tx galan eti'j, b'ix qa wuq-el owulel etuky'i'l
b'ix oxe'l tq'uma' etetz ikxjani: “Najsaj ch'in, ntzaj nna'on tetz,” ntons yatzun
etetz intqet enajsa'.»

A Tgan Tzan Tok Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Qtata Dios Tuky'i Jun Jk'u'j

5 Tzaj kye tky'ixel Jesus, oxik kyqani' tuky'i'l ikxjani: «Qo'ok awone' ch'in
tzan tok wit'let jk'u'j mas byenech ti'j te Qtata Dios.»
6 Ntons te Qajawil oxik tq'uma' ikxjani: «Cha wit'likok-wit ek'u'j ch'imu's
iktza' jun tb'aq' mostas [b'an ch'i nekit],* ntons b'a'n-tal tzan txik eq'uma' te
ja nim tze' sicomrni,* “intjatz atx'oqo' awib'x b'ix intqex awawa' awib' tuj te
nim a',” ntons te ja tze'ni okxtel-tal toksla'.»

Te Tume'l Titza' Tzan Tqet Qb'isu' Ti'j Qaq'un Te Qtata Dios

7 [Ntons yaji oxik tq'uma' Jesus ikxjani]: «Qa jun te etetz at jun tmos b'ix
te xjal omeltz'jel aq'unon tuj te awalj qatzun pastoril karnerji, ¿tzun petzun
nxik eq'uma' tetz “paky'ik ti'j mes, paqet wit'let wa'il”?

---

* **17:3** Mat 18:15 * **17:6** Mat 13:31-32; 17:20; Mak 4:31-32; Luks 13:19 * **17:6** Jun tze' sicomr npon mas tajsik qaq metr twa'lkal.

8 K'onti'l, sinoke nxik eq'uma' tetz ikxjani: “Intqet ak'ulu' ch'in te nwe', intok asi' aq'anaq galan b'ix kyintzaj ak'a'cha'. Wetz okyinwa'yon b'ix oj tmankun wetz nwa'an, ntons b'a'n tzan awa'an yatz.”
9 B'ix ax k'onti'l nxik esi' pixon te jun emos tzan tpaj tqetlen tk'ulu' taq'un aj oxik eq'uma'.
10 Ax ikxji etetz oj tmankun ek'ulun kyaqil aj otzaj tq'uma' [te Qtata Dios] tzan tqet ek'ulu', presis tzan txik eq'uma' ikxjani: “Qetz aqoqet tzan jk'ulun te aj tgan te Qajawil b'ix k'onti'l nqajo' jun tidi' tzan tpaj cha a'ox ma qet jk'ulu' aj ma kaj q'uma' qetz.”»

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Lajuj Xjal Nq'ay Tuq Kchi'jel

11 Ntons, aj ikja'n tuq txik te Jesus tuj Jerusalen, man tuq ikja'n tkaj tsi' tkwentil Galiley tzan tox tuj tkwentil Samary,
12 b'ix ya ma pon tuj jun aldey, e'etz kanol tetz lajuj yab' aj nq'ay tuq kchi'jel tuky'i lepr. Kyetz eb'ajqet wa'let laq'chik
13 b'ix oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «¡Jesus! ¡Xnaq'tzon! ¡Intok lo'et ch'in ak'u'j qi'ja!»
14 Ya ma kyexik te'e', tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq b'ix pex yek'ul etib' kywitz kye pal.»* Ntons, aj man tuq ikja'n kxik nkyeb'et tuq tuj b'ey, te kyyab'il owel in kyi'j.
15 Ntons jun te kyetz, ya ma tz'ok ten ojetq tuq b'antik, omeltz'jik b'ix b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios tuky'i nim twi'.
16 B'ix oqet mejlet twitz tx'o'tx' twitz Jesus, nxik tsi' tuq pixon tetz. B'ix te ja xjal ntzani, tetz jun aj Samary tuq.
17 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Nya'tx petzun lajuj kyb'et tuq kye aj ma tz'el in kyyab'il? B'ix kye b'eljujky, ¿ja' akyeqet?
18 ¿Ti'tzun, nijunwt te kyetz ma kyemeltz'jik tzan txik ksi' pixon te Dios sinoke a'ox ja xjal aj nya'tx b'an qxjalilni?»
19 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tuky'i te xjal ikxjani: «Pax, pajaw wa'let. Ajna'l ma'tx chb'antik tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j.»

Titza' Owulel Te Ichan Aj Tk'wa'al Dios
Mat 24:23-28,36-41

20 Ntons jun-el, kye aj b'uch'uj Parisey oxik kcha'o' tuky'i Jesus tujb'a'n tuq ok'uluyon mandad te Qtata Dios [tzan kykolpjik kye aj Israel]. Tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios [tzan kykolpjik] kye qxjalil, te nini jun tidi' aj cha ojawel jalet,
21 b'ix nlay b'antik tzan jq'uman “atqet tzani” qatzun “txini atqet” tzan tpaj te Qtata Dios ajna'l qxol nk'ulunkix mandad tuj kyanim kye xjal.»
22 Yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Tzul jun tyemp aj etetz owelal eq'ajab' tzan tok ete'e' jun q'ij aj akyinqet [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], per nlay tz'ok eten.
23 Junjun okyq'uma'tz “tzani atqet” qatzun oxe'l kyq'uma' “txini atqet” per etetz k'on kxik aj ja' okyq'uma'tz b'ix k'on kx'ok lapet kyi'j.
24 Komo iktza'x te ray oj tjaw xhliky'k'an txe' ka'j b'ix nxik tq'anali' te txe' ka'j max junky palaj, ax ikxji [b'an eb'ajil] oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].
25 Per tb'ay presis tzan tok wen twitz xhcho'nal b'ix tzan wel ik'o' tzan kye xjal tuj ja tyempni.
26 Iktza'x oky'ik tuj aj tyemp aj atqet tuq te Noe [b'an oqtxi'],* ax ikxji oky'el tuj te tyemp oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].

---

* **17:14** Lev 14:1-32 * **17:26** Gén 6:5-8

27 Kye xjal tuj aj tyempji, nkyewa'an tuq b'ix nkye'uk'an b'ix nkye'ok junan
b'ix nkyeq'apon tuq kyk'wa'al tzan kyjunan b'ix yaji te Noe owox tuj te bark
b'ix owul te ninjab' b'ix kkyaqil eb'ajkamik.*
28 B'ix ax ikxji oky'ik iktza'x tuj te tyemp aj atqet tuq te Lot. Kye
xjal nkyewa'an tuq b'ix nkye'uk'an b'ix nkyeloq'on b'ix nkyek'ayin tuq,
nkye'awan tuq b'ix nkyek'ulun tuq kyjay,
29 per ya ma tz'etz te Lot tuj te amaq' Sodom, otzaj twitz ka'j q'aq' tuky'i
asupr oqetz iktza' jab', b'ix kkyaqil kye xjal eb'ajkamik.*
30 Ax ikxji oky'el oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], [kye xjal
nya'tx list ate'].
31 Tuj aj q'ijji ab'l te aj atjax twi' jay, b'ix qa te tidi'chq tetz atox tuj jay, k'onti'l
tzan tox eq'il tetz, b'ix te aj atqet tuj k'ul k'onti'l tzan tmeltz'jik tjay.*
32 Instzaj ena'o' aj oky'ik ti'j te txu'jel te Lot.*
33 Ab'l te aj owokel tsi' tk'u'j tzan tkolon tanq'in, okamel kixi'; per ab'l te aj
[tzan npaj wetz] k'onti'l nkolon tib'x tzan tanq'in, tetz owanq'iyon kixi'.*
34 Oxe'l nq'uma' etetz, tuj aj aq'b'ilji, kab'e' aj nkyewitan tuj jun watub'j,
jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky okajel si'.
35 Kab'e' xuj aj nkyeb'aq'un junx, jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky
okajel si'.
36 [B'ix ax kab'e' xjal aj nkye'aq'unan junx tuj k'ul, jun te kyetz ojawel eq'i'
b'ix te junky okajel si'.]»†
37 Ntons [kye txnaq'atz] oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ¿ja' oky'el kyaqil
ntzani?» Ntons te Twitzale' oxik tq'uma' kyetz: «Aj ja' at jun txkup kamnaq
ax tzi nkyelab'tik kye loxh.»

18

Te Yek'b'il Tzan K'on Tkaj Qsi' Tzan Qxnaq'tzan

1 Ntons, yaji te Jesus ax oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz tzan kxik tuq
txnaq'tza' tzan kxnaq'tzan b'ajq'ij tuky'i Qtata Dios b'ix k'onti'l tzan tkaj
kykola'.
2 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «At tuq jun pujul il tuj jun amaq', tetz k'onti'l
tuq n'okslan ti'j Qtata Dios b'ix k'onti'l tuq nxob' kywitz nijunwt xjal.
3 B'ix ax tuj aj amaq'ji at tuq jun xuj byud, kob'chaq tuq npon tuky'i te pujul
il, nxik tuq tq'uma' tetz ikxjani: "Kolon ch'in wi'j, k'uluj tume'l tuky'i te aj
nq'ojin wi'jni."
4 Te pujul il k'onti'l otb'anij tzan txik tna'o' te xjal, per yaji oqet tb'isu'
ikxjani: "Anke wetz k'onti'l nkyin'okslan ti'j Dios b'ix k'onti'l nkyeqet nxob'le'
xjal,
5 oqtel nkolo' ja byudni, oqtel nk'ulu' tume'l tuky'i'l tzan tpaj k'onti'l nkaj
tsi' tzan tk'ulun joder, kebal otzajel tmeq'tza' nwi'."»
6 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intok esi' ewi' ti'j te aj ntyoli' te pujul il
aj k'onti'l Kawb'il tuj tq'ab'.
7 Pyorx-alo te Qtata Dios. ¿Nlay petzun kyeqet tkolo' kye aj nqet kywitz
twitz b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il? ¿O' petzun onachq'iyon nim tuj tzan tkolon
kyetz?

---

* **17:27** Gén 7:6-24 * **17:29** Gén 18:20–19:25 * **17:31** Mat 24:17-18; Mak 13:15-16 * **17:32** Gén 19:26 * **17:33** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luks 9:24; Wnch 12:25 † **17:36** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

8 Oxe'l nq'uma' etetz, tetz tuky'i tkawb'il tuj tq'ab' okoloyon kyetz naj. Per
cha'oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], ¿ate'x petzun xjal twitz
tx'o'tx' aj tzunx wit'lik kyk'u'j wi'j?»

Te Yek'b'il Tzan K'on Tqet Qjiq'b'a' Qib' Twitz Qtata Dios

9 Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky yek'b'il ntzani tzan tpaj junjun xjal, kyetz
tuj kynab'l b'an galan-e' tuj twitz te Qtata Dios, b'ix cha n'el tuq kyik'o' kye
txq'anky. Oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
10 «Kab'e' xjal eb'ajxwa'q xnaq'tzon tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, jun aj
b'uch'uj Parisey, b'ix te junky, tetz jun aj peyul chojenj tuq.
11 Te xjal aj b'uch'uj Parisey, tetz wa'lk nxnaq'tzan tuq ikxjani: "Tata Dios,
wetz nxik nsi' pixon te yatz tzan tpaj wetz nya'tx a'in iktza' kye txq'anky xjal,
kyetz eleq'-e' b'ix k'onti'l kykawb'il tuj kyq'ab' b'ix nkyek'ajajin, b'ix wetz
nya'tx a'in iktza' te ja peyul chojenjni.
12 Wetz nkyin'ipan wa'ij ka'mj jun saman [tzan atzaj nna'o'] b'ix nkaj
npawa' te yatz te tlajuji' part ti'j kyaqil aj nkyink'ulun ganar."
13 Per yatzun te peyul chojenj, tetz okaj wa'let laq'chik b'ix ni k'onti'l tuq
ntnimsa' tk'u'j tzan tjaw tka'yi' ch'in jawnaq. Cha tuq n'ok stink'a' tpech b'ix
nxik tuq tq'uma' ikxjani: "Tata Dios, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j. Wetz a'in jun
xjal chimol choj tuj awitz."
14 Ntons, wetz oxe'l nq'uma' etetz, te aj peyul chojenj tetz aj taj tjay, ojetq
tuq qet najsa' xhchoj; yatzun te aj Parisey tetz xhchoj k'onti'l oqet najsa'. Ab'l
te aj nqet tjiq'b'a' tib'x, owelal eq'i' tky'exaw; yatzun te aj nb'isun nim tuj
twitz Qtata Dios tzan tpaj xhchoj, tetz oqtel jiq'b'a'.»*

Aj Kyqet Tky'iwla' Jesus Kye K'wa'l
Mat 19:13-15; Mak 10:13-16

15 Ax nkyepon in tuq twitz Jesus kye tal k'wa'l tzan tuq tqet tsi' tq'ab' kyajsik
[tzan kyqet tky'iwla'], per ya ma xik kyen kye txnaq'atz, kyetz e'aq'ik tzan tok
kyili' [kye xjal aj nkyepon in tuq kye k'wa'l].
16 Ntons te Jesus etzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzoqpij waq
tzan kyul kye k'wa'l wuky'i'l b'ix k'on tz'el eteq'i' gan kyetz tzan tpaj kye aj
nkyekaj tuj tq'ab' te Qtata Dios iktza' kye aj ntzanije'ni.
17 Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nlay tk'amoj tzan tk'ulun mandad
te Qtata Dios ti'j iktza' jun k'wa'l [ntk'amo'], ntons tetz nlay b'antik tzan tkaj
tuj tq'ab' Qtata Dios.»

Aj Tpon Tuky'i Jesus Jun Xjal Q'inon
Mat 19:16-30; Mak 10:17-31

18 Ntons tzaj te jun xjal aj b'an otzqi'mj tuq kxol kye xjal, oxik xhcha'o' te
Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz b'an galan a'ich. ¿Tidi' presis tzan nk'ulun tzan
wanq'in te jun-ele'x?»
19 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «¿Tistil ntzaj aq'uma' wetz qa
b'an galan a'in? A'ox at cha jun te aj b'an galan: A'ox te Qtata Dios.
20 Yatz aweb'en te aj okaj tq'uma' te Qtat oqtxi': K'on chk'ajajin,* k'on
chkansan,* k'on xhch'elq'an,* k'on chyolin jun nik'b'il ti'j junky,* b'ix ax
inkyqet awoksla' te anan b'ix te atat.»*
21 Yaji te xjal oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil nini wetz nqet nk'ulu' atx aj
man tuq k'wa'l a'in.»

---

* **18:14** Mat 23:12; Luks 14:11 * **18:20** Exo 20:14; Deu 5:18 * **18:20** Exo 20:13; Deu 5:17 * **18:20** Exo 20:15; Deu 5:19 * **18:20** Exo 20:16; Deu 5:20 * **18:20** Exo 20:12; Deu 5:16

22 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Atx junky
tidi' npaltin aj mina' tqet ak'ulu': Intxik ak'ayi' kyaqil aj tidi' yatz b'ix intqet
asipa' te twib'en kxol kye meb'a' xjal b'ix yaji owokelnoj jun aq'inomal tuj
ka'j, b'ix pawok lapet wi'j.»
23 Yaji, te xjal, ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, tetz oje b'isun tzan tpaj tetz jun
xjal q'inon tuq.
24 Yaji, ya ma tz'ok ten te Jesus [te xjal b'an nb'isun tuq], oxik tq'uma'
ikxjani: «B'an kwest tzan tk'amon jun q'inon tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios.
25 Komo mas nya'tx kwest tzan tky'ik jun kway kamey tuj xhchutil jun
akuxh, twitz te jun q'inon [tzan tkaj tsi' tq'inomal] tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata
Dios.»
26 Ntons kye xjal aj nkyecha'on tuq ti'j oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Ntons ¿ab'l
ob'antel tzan tkolet?»
27 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj nlay b'antik tzan kye xjal, te
Qtata Dios b'a'n tzan tb'antik titza'.»
28 Tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qetza oje kaj qsi'na kyaqil
aj tidi' qetza, b'ix lapiko'na awi'j.»
29 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj
nkaj tsi' tjay qatzun te txu'jelji qatzun kye terman qatzun kye statji tzan tpaj
tkajlen tuj tq'ab' te Qtata Dios,
30 yaji tetz otk'amo'tz mas nim tzani twitz tx'o'tx' [twitz te aj oje kaj tsi'
tb'ay], b'ix mas yaj oj tponaj ja twitz tx'o'tx'ni, otk'amo'tz jun tanq'in b'eyx
te jun-ele'x.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Toxmajji'n-el Ti'j Tkamiky
Mat 20:17-19; Mak 10:32-34

31 Yaji te Jesus etzaj tuk'le' apart kye kykab'lajujil txnaq'atz b'ix oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l ikja'n qxik tuj Jerusalen aj ja' oky'el kyaqil wi'j
[wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] iktza'x oje qet tz'ib'a' oqtxi' tzan kye aj
yolil tyol Dios.
32 Okyinxe'l kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil
aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, b'ix okyin'okelb'aj kxmayi', b'ix
okyin'okelb'aj kyyaso' b'ix okyin'okel ktzub'a'.
33 Okyinqtelb'aj kyb'uju' b'ix okyinqtel kykansa', per yaji tuj toxi'n q'ij
okyinjawel anq'in.»
34 Ntons [yatzun kye txnaq'atz], kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j kyaqil
ntzani; qlolj tuq tuj kywitz ti'j aj ntyoli', astilji k'onti'l owel kyniky' ti'j.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy Tuj Amaq' Jeriko
Mat 20:29-34; Mak 10:46-52

35 Aj ch'inky tuq tpon Jesus qaynin ti'j te amaq' Jeriko, atqet tuq jun moy
tuj b'ey nqanin tlimosn.
36 Ya ma xik xhcha'o' ketant tuq kye xjal nkyeky'ik tzi, oxik xhcha'o' kyuky'i
txq'anky tidi' tuq nky'ik.
37 B'ix oxik kyq'uma' man tuq nky'ik te Jesus aj Nasaret.
38 Ntons tetz ojaw siky'in kongan ikxjani: «Yatz Jesus aj tijajil Dawid a'ich,
intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j.»
39 Kye xjal aj ajune' tuq tb'ayon twitz [te Jesus] owok kyili' tzan tlumet, per
tetz mas tuq njaw siky'in: «¡Jesus aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j
wi'j!»
40 Yaji te Jesus owa'let b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan tuq tpon kyin tuky'i'l.
Ya ma pon in qaynin twitz, oxik xhcha'o' tetz ikxjani:

41 «¿Tidi' agan tzan tok nk'ulu' awi'j?» Yaji te moy owaj stzaq'b'e' ikxjani:
«Tat, ngan tzan nka'yin junky'el.»
42 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Paka'yin junky'el! Tzan tpaj ma
tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ma'tx chb'antik.»
43 B'eyxnajji te moy oka'yin b'ix owok lapet ti'j Jesus, b'ix b'an nqet tuq
tjiq'b'a' Qtata Dios. B'ix ax kyaqil kye xjal aj e'ok e'en ntzani, kyetz ax b'an
nkyechalajsan tuq ti'j Qtata Dios.

19

Aj Tok Otzqila' Te Sakey Tzan Jesus

1 Ntons te Jesus opon Jeriko, b'ix ikja'n tuq tky'ik tuj te amaq'.
2 Ntons, tuj aj amaq'ji nnajan tuq jun xjal Sakey tb'i. Tetz jun k'ulul mandad
tuq kxol kye aj peyul chojenj te amaq' Rom, b'ix b'an q'inon tuq.
3 Tetz tgan tuq tzan tok totzqila' Jesus, per k'onti'l tuq nb'antik tzan tpaj
ajun xjal tuq, b'ix te Sakey, nya'tx tuq nim twa'lkal.
4 Astilji tetz oxik tb'ayon b'ix ojax twi' jun tze' sikómoro, qaynin aj ja' tuq
ch'inky tky'ik te Jesus.
5 Yaji ya ma ky'ik te Jesus tjaq' te tze', ojax tka'yi' jawnaq b'ix oxik tq'uma'
tetz ikxjani: «Sakey, paqetz naj tzan tpaj ajna'l a tgan tzan nkaj ajay.»
6 Ntons te Sakey oqetz naj b'ix nchalaj tuq tzan tk'amon te Jesus tuj tjay.
7 Ya ma tz'ok kye'e' kye xjal ntzani, owaq'ik tzan kyyolin nya'tx galan ti'j
Jesus. Nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz ma'tx xik tjay jun chimol choj.»
8 Yatzun te Sakey, tetz ojaw wa'let [kxol kye xjal tuj tjay] b'ix oxik tq'uma' te
Jesus ikxjani: «Tat, tzaj awe'e', wetz oxe'l nsi' kye meb'a' xjal lamitan te aj at
te wetz, b'ix qa wetz owel welq'a' jun tidi' te junky, ajna'l owajel nsi' kajmaj
mas twitz te aj owel welq'a'.»
9 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Tuj ja q'ij ajna'l tuj ja jay ntzani, ma'tx
k'amet te tume'l titza' te Qtata Dios nkolon kye xjal tzan tpaj te ja xjalni ax jun
aj n'okslan te Qtata Dios iktza' te Abran.*
10 Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ma'tx kyin'ul joyol b'ix kolol
te aj ojetq tuq xiknaj.»*

Te Yek'b'il Ti'j Titza' Tzan Jk'ulun Tuky'i Te Aj Ntzaj Tsi' Te Qtata Dios Qetz Mat 25:14-30

11 Ntons, man tuq nkyecha'on kye xjal ti'j Jesus, tetz oxik tq'uma' jun
yek'b'il tzan tpaj qaynin tuq atqet ti'j Jerusalen, b'ix kyetz nkyb'isu' tuq te
Qtata Dios ch'inky tuq tk'ulun mandad tzan tkolpin kye aj tijajil Israel.
12 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «At tuq jun xjal, tlimaqal xjal tuq, b'ix oxik
tuj junky amaq' b'an laq'chik k'amol te tajwalil tzan tuq tmeltz'jik k'ulul
mandad tuj tamaq'x.
13 Ntons aj mina' tuq txik tuj tb'ey, e'ok xhchimo' lajuj tmos b'ix oxik tq'apo'
junjun te kyetz nim tmin* b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Pe'exk'a'man tuky'i ja
tminni max oj nmeltz'jik.”
14 Per kye xjal tuj aj amaq'ji, kyetz k'on kygan tuq tzan tk'ulun mandad te
xjal kyi'j. Astilji oxik kylajo' jun b'uch'uj xjal ti'jx tzan kypon aj ja' tuq opoyon
te xjal k'amol tajwalil b'ix tzan tuq txik kyq'uma' ikxjani: “Qetza k'on qgan
tzan tok ja xjal ntzani te k'ulul mandad qetza.”

---

* **19:9** Rom 4:1-25 * **19:10** Mat 18:11 * **19:13** Ax, lajuj tmin “mína” tuq tb'i; jun tmin mína twi' iktza' lajuj q'ij twi' tk'u'j jun xjal, b'ix lajuj kyetz iktza' twi' tk'u'j jun xjal te oqal q'ij.

15 Per te xjal, otzaj si' tajwalil tzan tk'ulun mandad b'ix yaji omeltz'jik tuj
tamaq'. Ya ma tzul tuj te tamaq', e'ok xhchimo' kye tmos aj ja' ojetq tuq xik
tsi' te tmin kyetz tzan tuq tok xhcha'o' tidi' oqet kyk'ulu' tuky'i te tmin.
16 Opon te tb'ay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: "Tat, yatz atumin ma'tx talaj lajuj-
el mas nim twitz aj otzaj aq'apo' wetz."
17 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: "Byenech awitza', yatz a'ich
jun mosj b'an galan. B'ix ajna'l tzan tpaj galan ma ak'uluj tuky'i jun tidi' aj
nya'tx nim, ajna'l oxhch'okel nsi' k'ulul mandad ti'j lajuj amaq'."
18 Yaji opon junky tmos b'ix oxik tq'uma' ikxjani: "Tat, te atumin ma'tx talaj
jweb'-el mas nim twitz aj otzaj aq'apo' wetz."
19 Yaji ax oxik tq'uma' te k'ulul mandad tetz ikxjani: "Ax yatz, oxhch'okel
k'ulul mandad kyi'j jweb' amaq'."
20 Per yaji opon junky tmos b'ix oxik tq'uma' ikxjani: "Tat, ntzani te atumin.
Wetz cha owox nk'u'u' tuj jun k'alb'ilj,
21 tzan tpaj wetz ochqet nxob'le' tzan tpaj yatz a'ich jun xjal b'an kaw b'ix
njaw awin aj ja' k'onti'l oqet asi', b'ix njaw awin aj ja' k'onti'l oxhch'awan."
22 Ntons te k'ulul mandad oxik tq'uma' tetz ikxjani: "Yatz a'ich jun mosj
aj nya'tx galan chnab'lin. Otxe'l nsi' tuj il tzan tpaj aj ma'tx ayolijni. Qa yatz
aweb'en tuq qa wetz a'in jun xjal aj kaw kyinnab'lin, b'ix qa wetz njaw weq'i'
aj ja' k'onti'l nqet nsi' b'ix qa njaw weq'i' aj ja' k'onti'l in'awan,
23 ¿tistil k'onti'l oxik asi' ntumin kyuky'i kye swal ky'exj tzan nk'amon wetz
junky'el tuky'i ta'al ntumin oj nmeltz'jik njay?"
24 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' kye aj akyeqet tuq tzi, oxik tq'uma'
ikxjani: "Intel etin te tmin tetz, b'ix intxik eswa' te aj otalaj lajuj-el mas nim."
25 Yaji kye xjal oxik kyq'uma' ikxjani: "Tat, per tetz ma'tx tk'amoj lajuj
tmin."
26 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l
te aj at nim tetz, oxe'l si'let mas, per te aj nya'tx nim tetz, te aj nya'tx nim
owelal iq'let.†
27 B'ix kye aj wajq'oj aj k'on kygan tuq tzan nk'ulun mandad kyi'j, inktzaj
eteq'i' tzani, b'ix inkyqet ekansa' nwitz wetz."»

Aj Tox Te Jesus Tuj Jerusalen
Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Wnch 12:12-19

28 Ya ma xik tq'uma' te Jesus ikxjani, tetz oxik tb'ayon kywitz kye txnaq'atz
tuj tb'eyil Jerusalen.
29 Ya ma pon qaynin ti'j te [aldey] Betfaje b'ix te [aldey] Betany, ti'j te witz
aj tb'i Olib, exik tlajo' kab'e' txnaq'atz,
30 oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj te aldey aj nxik qen qwitzni, b'ix
oj epon txini, owokelnoj ewitz jun tal bur, aj nijunwt xjal oje jaw tiqa' ni jun-
el. Owelal epuju' b'ix otzajel etin tzani.
31 Qa at ab'l otzajel qanin etetz tistil n'el epuju' ntons owajel etzaq'b'e': "Te
Qajawil owokeyon titza'."»
32 Ntons kye aj eb'ajxik lajo', kyetz eb'ajxik, b'ix owoknoj kywitz iktza'x
ojetq tuq xik q'uma' kyetz.
33 Aj man tuq n'el kypuju' te tal bur, kye tajaw oxik kcha'o' ikxjani: «¿Tistil
n'el epuju' te tal bur?»
34 Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Tzan tpaj te Qajawil owokeyon titza'.»
35 Ntons opon kyin te tal bur tuky'i Jesus, b'ix ojax ksi' te ktxo'w tajsik b'ix
te Jesus ojaw iqa'.

---

† **19:26** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Mak 4:25; Luks 8:18.

36 B'ix aj man tuq nb'et tuj tb'ey, kye xjal nqet tuq ksako' te ktxo'w tuj b'ey
[tzan tky'ik tajsik tzan kyk'amon tetz tuky'i jun tume'l b'an galan].
37 Aj ch'inky tuq taq'ik tzan tqetlin te witz Olib, kyaqil kye aj txnaq'atz b'an
nkyechalaj tuq, e'aq'ik tzan kchalajsan te Qtata Dios tuky'i jun kywi' b'an nim
tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kye'e' tidi'chq tk'ulb'en Jesus tuky'i nim tajwalil Qtata
Dios.
38 Nxik tuq kyq'uma' kongan ikxjani: «Galanxwit ky'ik ti'j te k'ulul mandad
aj tzul aj tlajen Qajawil. [Te Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j chewsa' tk'u'j b'ix nim
chalajb'il nky'ik tuj ka'j.»*
39 Ntons junjun aj te b'uch'uj Parisey aj akyeqet tuq kxol kye xjal oxik
kyq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, inkxik amiyo' kye aj lapike' awi'jni.»
40 Per yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz, qa
kyetz okyelumetel, ntons kye ab'j [stzi' b'ey] okyejawel siky'in.»
41 Ya ma pon qaynin ti'j Jerusalen b'ix ya ma xik te'e' te amaq', ntons te
Jesus owokten oq'el ti'j,
42 oxik tq'uma' ikxjani: «Cha tzun-wit n'ox tuj ewi', nkesey-tal max ajna'l te
aj b'a'n tzan xhchewsan ek'u'j. Per tzunx qlolj tuj ewitz.
43 Tzul jun tyemp aj oky'el nim nya'tx galan eti'j, b'ix kye etajq'oj owokel
kch'uqi' tx'o'tx' ti'j te loq' ti'j etamaq', ikxji tzan kyox b'ix okye'okel noj eti'j
kyaqil palaj okyeq'ojiyon eti'j.
44 B'ix te etamaq' oqtelb'aj kxitu' kyaqil. Okxtel kykansa' ekyaqil aj
nkxnajan tzi b'ix ni nlay kaj ksi' ni jun pant ab'j tajsik junky, oky'el kyaqil
ntzani tzan tpaj k'onti'l owel eniky' aj tul te Qtata Dios kolol etetz.»

Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Wnch 2:13-22

45 Yaji te Jesus owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix owaq'ik tzan kyex
tlajo' kye aj nkyek'ayin tuq tzi.
46 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tz'ib'ankaj ikxjani: "Wetz njay owokeyon
tzan kxnaq'tzan wi'j."* Per yatzun etetz ma'tx ek'uluj tzan token etitza' iktza'
kyjay eleq'.»*
47 Ntons, kyaqil q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios b'ix kye aj k'ulul mandad kye pal b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il b'ix
kye aj at kyajwalil kxol kye xjal, kyetz nkyejoyon tuq tume'l titza' tzan tqet
kykansa'.
48 Per k'onti'l tuq n'oknoj jun tume'l titza' tzan tqet kykansa' tzan tpaj kyaqil
tuq kye xjal nkyecha'on tuq ti'j.

20

Aj Txik Kcha'o' Kye Xjal Tidi' Tuq Tajwalil Te Jesus
Mat 21:23-27; Mak 11:27-33

1 Jun q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
b'ix npakb'an tuq te tpakb'alil titza' tzan jkolet. Ntons eb'ajpon kye pal aj nim
kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj tijxjal k'ulul mandad kxol kye
aj tijajil Israel,
2 b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzani tzan ak'ulun kyaqil aj
n'ak'ulu'? ¿Ab'l oxik sin awajwalil?»
3 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ax wetz oxe'l ncha'o' etetz. Intajtz
etzaq'b'e' ti'j te ntzani:

* **19:38** Sal 118:26 * **19:46** Isa 56:7 * **19:46** Jer 7:11

4 ¿Ab'l otzaj lajon te Wa'nch [tuky'i jun tajwalil] tzan tjaw tsi' a' kywi' xjal,
te Qtata Dios tuj ka'j qatzun kye xjalji?»
5 Yaji kyetz e'aq'ik tzan kywululun kyib'kyib'x ikxjani: «Qa oxe'l jq'uma' qa
Qtata Dios aj atjax tuj ka'j otzaj lajon tetz, otzajel tq'uma' "¿Tistil k'onti'l oxik
etoksla'?"
6 B'ix ax nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa kye xjal etzaj lajon tetz tzan
tpaj kye xjal oqotel kykansa' tuky'i ab'j tzan tpaj kkyaqil kyetz tuj kynab'l
te Wa'nch jun aj yolil tyol Dios tuq.»
7 Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e', k'onti'l kyeb'en ab'l otzaj lajon te Wa'nch swal
a'.
8 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik
nq'uma' etetz ab'l otzaj sin wajwalil tzan nk'ulun ntzani.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Majenon Aj Nya'tx Galan Kyenab'lin
Mat 21:33-44; Mak 12:1-11

9 Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye xjal b'ix oxik tq'uma' ja
yek'b'il ntzani:* «Jun xjal oqex tawa' jun punuj ub. Yaji oxik tmajena' kye
txq'an xjal, b'ix yaji oxik tuj jun tb'ey laq'chik ky'ila'j q'ij.
10 Ya ma pon tyemp tzan tjaw te awalj, te tajaw oxik tlajo' jun tmos
qanil [ch'in ta'l te kymajenb'en] twitz te awalj aj presis tuq te tetz, per kye
majenayon oqet kyb'uju' b'ix k'onti'l oxik ksi' ch'inwt b'ix owaj kylajo'.
11 Ntons yaji te tajaw oxik tlajo' junky tmos, per ax tetz owokb'aj kyili' b'ix
oqet kyb'uju' b'ix ax k'onti'l oxik ksi' nich'inwt, b'ix owaj kylajo'.
12 Yaji oxik tlajo' junky taq'unon per ax oqet kyok'onsa' b'ix owex kylajo'.
13 Yaji te tajaw awalj oqet tb'isu' ikxjani: "Ajna'l ¿tidi' nk'ulu'tz? Oxe'l nlajo'
te nk'ajol aj gani' nim witza'. Qanq oqtel kyoksla'."
14 Per ya ma xik kye'e' kye majenayon ikja'n tuq stzaj, ntons okyyolij
kyib'kyib'x ikxjani: "Aj nini-alo te aj ok'amoyon te erensy. Intqet jkansa' tzan
tkaj tuj jq'ab' qetz te ja tx'o'tx'ni oj tkamik stat."
15 Ntons owex kyin ti'jx te awalj b'ix oqet kykansa'. Ntons ¿tidi' otk'ulu'tz
te tajaw awalj ajna'l?
16 Otzajel tetz, okyeqtel tkansa' kye aj eleq'ni b'ix oxe'l tmajena' te xtx'o'otx'
kyuky'i txq'anky xjal.» Ntons, kye xjal ya ma tz'ok kcha'o' ja yek'b'ilni,
okyq'umaj ikxjani: «¡K'onxwit ky'ik jun tidi' ikxji!»
17 Yaji tetz eb'ajxik tka'yi' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons ¿tidi'
telponx te aj tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin "Te ab'j aj owel kyik'o' kye
k'ulul jay, oje tz'ok ajna'l te ab'j twit'lel jay b'ix b'an presis"?*
18 Ab'l te aj oqtel tz'aqik ti'j te aj ab'jji, oqtel tok'onsa' tib'; b'ix qa te ab'j oqtel
tz'aq'ik tajsik jun xjal, te xjal okajel b'an xhink.»
19 Ntons, kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz kygan
tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus b'eyx tuj aj q'ijji tzan tpaj kyeb'en tuq te yek'b'il
telponx tuq kyi'j kyetz. Per nkyexob' tuq kywitz kye xjal.*

Aj Txik Txnaq'tza' Jesus Tzan Qchojon
Mat 22:15-22; Mak 12:13-17

20 Yaji oxik kylajo' tuky'i Jesus txq'an xjal aj nqet kyk'ulu' kyib' tuq
iktze'xtzun galan xjal-e', tzan tuq tqet kyeq'i' Jesus tuky'i tyolx, ikxji b'a'n
tuq tzan txik kyq'uma' til b'ix tzan txik kyq'apo' tuj tq'ab' te twitzale' k'ulul
mandad.
21 Kyetz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'ena, yatz jun
chyolin b'ix tume'l aj ntzaj axnaq'tza', b'ix k'onti'l n'el tuj awitz jun mas

* **20:9** Isa 5:1-2 * **20:17** Sal 118:22 * **20:19** Mat 21:45-46; Mak 12:12

tb'anil twitz junky. Yatz nxik axnaq'tza' a'ox te b'an'ax titza' tzan qanq'in
iktza' te Qtata Dios tgan.
22 Ntons, ¿titza' yatz tuj anab'l, b'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan txik
qchojo' chojenj* [aj q'umankaj tzan] te César† aj twitzale' k'ulul mandad, qa
nya'txji?»
23 Ntons, te Jesus owel tniky' tistil tuq nxik kcha'o', ntons tetz oxik tq'uma'
kyetz ikxjani:
24 «Instzaj eyek'u' jun tmin. ¿Ab'l qwitz atok ti'j te tminni b'ix ab'l qb'i atok
ti'j?» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «Twitz te César b'ix ax tb'i.»
25 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik esi' te César aj te tetz
kixi', b'ix intxik esi' te Qtata Dios aj te Qtata Dios.»
26 Ntons k'onti'l ob'antik tzan tqet kyeq'i' ti'j tyol kywitz kye xjal. Cha b'an
nkyelab'an tuq tzan tpaj aj ojetq tz'ajtz stzaq'b'e' b'ix yaji elumet.

Aj Txik Cha'o' Te Jesus Qa Kye Anim Nkyejaw Anq'in
Mat 22:23-33; Mak 12:18-27

27 Yaji eb'ajpon txq'an aj b'uch'uj Sadusey tuky'i Jesus. Komo kyetz k'onti'l
nkyoksla' qa kye kamnaq nkyejaw anq'in.* Astilji kyetz oxik kcha'o' tetz
ikxjani:
28 «Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qetza, qa ma kamik jun ichan aj ojetq
tz'ok junan b'ix k'onti'l ma kaj nijunwt tk'wa'al, ntons titz'in te xjal presis tuq
tzan tok junan tuky'i te xuj byud tzan tkaj tijajil te titzik aj ma kamik.*
29 Ntons, jun-el ate' tuq wuq ichan, kyerman kyib'. Te tb'ay owok junan per
yaji okamik b'ix k'onti'l okaj nijunwt tk'wa'al.
30 Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te tkab'i'
31 b'ix te toxi', ax e'ok junan tuky'i'l [per eb'ajkamik]; b'ix ax ikxji oky'ik
kyuky'i kye txq'anky, b'ix eb'ajkamik kywuqil b'ix k'onti'l okaj kyijajil.
32 Yaji ax okamik te xuj.
33 Ya oj kyjaw anq'in kye kamnaq, komo kywuqil e'ok junan tuky'i'l, ¿ab'l
qxu'jel owokel te xuj?»
34 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Twitz ja tx'o'tx'ni, kye ichan b'ix
kye xuj nkye'ok junan.
35 Yatzun kye aj nkyajo' tzan kyjaw anq'in kxol kye kamnaq tzan kyox tuj
ka'j, kyetz qa xuj qatzun ichanji, ya nlay kye'ok junan
36 tzan tpaj kyetz ya nlay kyekamik tzan tpaj okye'okel iktza' kye ángel b'ix
kyetz tk'wa'al Qtata Dios-e', komo ma'tx kyejaw anq'in junky'el.
37 B'ix yatzun kyi'j kye kamnaq qa nkyejaw anq'in, te Moisés oyolin ti'j nini
aj ja' oqet stz'ib'a' ti'j te k'ul aj ntilun tuq, komo tzi nyolin ti'j te Qajawil, aji te
Qtata Dios aj ntzaj tna'o' te Abran, aj ntzaj tna'o' te Isak, b'ix aj ntzaj tna'o' te
Jacob.*
38 Te Qtata Dios nya'tx jun Dios aj ntzaj na'o' tzan kye kamnaq sinoke aj
ntzaj na'o' tzan kye aj itz'oje', komo tuj twitz tetz kyaqil itz'oje'.»
39 Ntons junjun aj xnaq'tzal Kawb'il oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon,
yatz galan ma tz'aj atzaq'b'e'.»
40 Yaji ya k'onti'l okynimsaj kyk'u'j tzan txik kcha'o' tidi'chq tetz.

Te Tijajil Aj Ja' Tzajnaq Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'
Mat 22:41-46; Mak 12:35-37

---

* **20:22** Ax: ornat. † **20:22** Ax: César. Ikxji nkye'ok q'uma' kyaqil kye kywitzale' k'ulul mandad aj Romaj nkyejakon tuq tuj kywit'lel. * **20:27** Kya 23:8 * **20:28** Deu 25:5-6 * **20:37** Exo 3:6

41 Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil nq'umjik qa te Koloyon
Aj Q'umankaj Oqtxi' jun tijajil te [tzqan] Dawid?
42 Axkix te Dawid oyolin tuj te tu'jal Kye Salmo, otq'umaj ikxjani: "Te Qtata
Dios‡ oxik tq'uma' te Wajawil,§ 'Paqet wit'let tzani tuj nb'anq'ab'
43 b'ix onk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witza'.' "*
44 Ntons, te Dawid n'ok tuq tq'uma' "Wajawil" [ti'j te Koloyon Aj Q'umankaj
Oqtxi'], b'ix ¿titza' atok ikxji qa te Koloyon otzaj tijajil ti'j Dawid?»

Intok Qsi' Qnab'l Tzan K'on Qoqet Eq'i' Tzan Kye Aj Kyok Ka'yin B'an Relijyos-e'
Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luks 11:37-54

45 Kyaqil kye xjal nkyecha'on tuq ti'j Jesus, ntons tetz owaq'ik tzan txik
tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani:
46 «Intok esi' waq enab'l kyi'j kye aj xnaq'tzal Kawb'il. Kyetz mer kygan
tzan tok ksi' kyq'anaq xluj b'an tb'anil, b'ix mer kygan tzan kyok lima' iktza'
tlimaqal xjal-e' tzan kye xjal tuj te plas. B'ix kyetz mer kygan tzan kyqet
wit'let kyuj kye jay nab'il Dios aj ja' nkyeqet jiq'b'a', b'ix ax kygan ikxji oj kxik
uk'le' wa'il tzan junky.
47 Per kyetz n'el kyin kyjay kye byud, b'ix yaji nim tuj nkyexnaq'tzan tzan
kyqet jiq'b'a' tzan xjal [iktze'xtzun galan xjal-e']. Kyetz oxe'l si' jun nim
xhcho'nal kyi'j.»

21

Te Toyej Jun Ch'i Byud Meb'a'
Mak 12:41-44

1 Ntons yaji te Jesus ojaw tin twitz, exik tka'yi' kye xjal q'inon aj nqex ksi'
tuq kyoyej tuj te tqatel tmin tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios,
2 b'ix ax oxik te'e' jun ch'i byud b'an meb'a' xjal, nqex tuq tsi' kab'e' tmin
nya'tx nim tbalor.
3 Ntons oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te ja ch'i
byud meb'a'ni, tetz ma'tx qex tsi' mas nim kywitz kyaqil kye txq'anky xjal.
4 Komo kyaqil kye txq'anky nxik kyoye' a'ox aj nsobrin te kyetz, per tetz
konserke b'an ch'i meb'a', tetz ma'tx xik tsi' kyaqil aj at tuq tetz tzan tanq'in.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Jwisy
Mat 24:1-44; Mak 13:1-37

5 Ntons junjun kye tuky'i'l nkyeyolin tuq ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios,
nkyq'uma' tuq kye ab'j k'ulb'en tetz b'an tb'anil b'ix ax b'an tb'anil kyoyej
kye xjal txakb'il te jay. Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani:
6 «Tzul jun tyemp, kyaqil aj b'an tb'anil nxik eten etetzni nlay kaj per ni jun
pant tajsik junky; kyaqil oqtel tilu'.»
7 Ntons junjun aj ajune' tuq tuky'i'l oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon,
¿janik'b'a'n ky'ik kyaqil ntzani? ¿B'ix tidi' oky'el tzan tel qniky' qa ch'inky
tky'ik kyaqil nini?»
8 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on eqet
eq'i'. Komo okye'ulel ky'ila'j xjal okyeyoliyon tuky'i nb'i iktze'xtzun a'in wetz,
b'ix oxe'l kyq'uma' ikxjani: "A'in wetz [te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'],"
kyekyitel. B'ix ax oxe'l kyq'uma' ikxjani: "Ajna'l ch'inky tul [te jwisy]." Ntons
etetz k'on kx'ok lapet kyi'j.

‡ **20:42** Tuj yol ebrey nyolin "YHWH" aj nkyeyolin tuq iktza' "Yawe" aj telponx iktza' tb'i te Qtata Dios.
§ **20:42** Tuj yol ebrey nyolin "Adonay" aj telponx iktza' "Qajawil" tuj qyol. * **20:43** Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxkix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1.

9 B'ix cha'oj tok echa'o' ja'chq n'ok q'oj b'ix kye xjal ja'chq nkyejaw lab'un,
yatzun etetz k'on kxob' waq tzan tpaj oky'elkixi' kyaqil nini mina' tpon te
tmankb'il, per te tmankb'il nlay pon b'eyxnajji.»
10 B'ix ax oxik tq'uma' ikxjani: «Kyijajil txq'an xjal okyeq'ojiyonkix ti'j
kyijajil txq'anky xjal, b'ix txq'an amaq' okyeq'ojiyon kyi'j txq'anky amaq'.
11 Okyeky'el kab'junab' b'an jwert, b'ix owokel e'e' twitz yab'il b'an jwert
b'ix wa'ij ja'chq. Tidi'chq aj nim txob'lal b'ix tidi'chq b'an chuktky ojawel jalet
twitz ka'j.
12 Per aj mina' tuq tky'ik kyaqil ntzani, etetz okxjawel tzyu' b'ix okxjawel
lajo'. Etetz tzan tpaj etokslb'en wi'j, etetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj at
kyajwalil kyuj kye jay nab'il Dios b'ix okxtex si' pres b'ix okxe'l eq'i' kywitz
kye kywitzale' k'ulul mandad b'ix kywitz kye aj at nim kyajwalil.
13 Ikxji etetz b'a'n tzan eyolin wi'j wetz kywitz kyetz.
14 Per intqet eb'isu' tuj etanim tzan k'on eb'isun ti'j tidi' okxyoliyon tzan
ekolon etib'x.
15 Komo wetz oxe'l nsi' te eyol tuky'i jun enab'l, astilji nijunwt kye etajq'oj
ob'antel tzan kyq'uman jun tidi' nya'tx galan eti'j qatzun ti'j aj n'eyoli'ji.*
16 B'ix okyejawel meltz'jik eti'j, okxe'l q'apo' [tuj kyq'ab' kye k'ulul man-
dad] tzan kye etat-x, b'ix kye etermanx, b'ix kye a'e' efamilyx b'ix kye a'e'
etajyol, b'ix junjun te etetz okxtel kansa',
17 b'ix etetz [aj nkyin'etoksla'] okx'okel q'oji' kyitza' kyaqil xjal tzan tpaj
etokslb'en wi'j.
18 Per [anke owokel eti'j ikxji], kolomixkix [tuj tq'ab' Qtata Dios];*
19 okoletel te etanim tzan tpaj nlay kaj esi' tzan etokslan.
20 Oj txik eten te amaq' Jerusalen ajun soldad kyajq'oj nojnaqe' ti'j, ntons
owelal eniky' ch'inky tuq tzan tpon najsa'.
21 Yaji kye aj akyeqet tuj Judey inkyoqik twi' witz, b'ix kye aj akyeqet tuj
amaq' Jerusalen ax inkyex naj tuj te amaq', b'ix kye aj akyeqet xtxa'm amaq'
k'onti'l tzan kyox.
22 Komo nini owokel jun tyemp aj owokel si' jun nim xhcho'nal kyi'j kye
xjal [aj tijajil Israel] tzan tponkix te aj tz'ib'a' tuj Tu'jal Dios.*
23 Laste' kye xuj [aj Judey] aj ch'inky kky'ix tuj aj q'ijji, qatzun kye aj xuj
tzunx nkyetxu'un kyal, komo owokel nim b'is txini b'ix jun nim xhcho'nal
otzajel si' kyajsik qxjalil.
24 B'an ky'ila'j kyetz okyeqtel kansa' tuky'i machit kansb'il b'ix txq'anky
okyexe'l eq'i' pres tuj kyaqil amaq' ja'chq. B'ix kye aj nya'tx tijajil Israel
okye'elax tajsik Jerusalen maxkix oj tpon te tyemp aj q'umankaj kyi'j [tzan
Qtata Dios].
25 Owokel en tidi'chq b'an chuktky twitz q'ij b'ix ti'j qya' b'ix kyi'j kye
che'w.* B'ix tzani twitz tx'o'tx' kye xjal okyexob'el b'ix okyeb'isuyon ti'j titza'
nxojin te nim a' [b'an chuktky] b'ix titza' npon pulan [b'an chuktky] xtxa'm
te nim a'.
26 Kye xjal okyetzajel numan tzan kxob'al oj tqet kyb'isu' ti'j aj oky'el twitz
ja tx'o'tx'ni; b'ix tidi'chq aj at twitz ka'j okyejawel kyito'.
27 Ntons okyinxe'l e'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ikja'n ntzaj tuj
muj tuky'i wajwalil b'ix tuky'i nim nxhqitz'unal.*
28 Ya oj taq'ik tzan tky'ik kyaqil ntzani, intok esi' enab'l b'ix intjaw etin ewi'
[nimsan waq ek'u'j] tzan tpaj ch'inky tuq tzan ekolet.»

---

* **21:15** Luks 12:11-12 * **21:18** Ax: ni jun stzamal ewi' opoyonaj. * **21:22** Os 9:7 * **21:25** Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Tmnk 6:12-13 * **21:27** Dan 7:13; Tmnk 1:7

29 Ntons te Jesus ax oxik tq'uma' ja yek'b'il ntzani: «Intok esi' waq enab'l ti'j
te wi' igos b'ix kyaqil kye tze'.
30 Cha'oj tok ete'e' ikja'n ktzaj k'uplet txaq, etetz n'el eniky' ch'inky qok
kwares.
31 Ax ikxji ti'j te aj ma'tx xik nq'uma'ni, tzan tpaj cha'oj tok eten aj nky'ik
ikxji twitz tx'o'tx', owelal eniky' telponx ch'inky tul te Qtata Dios k'ulul
mandad tuky'i nim tajwalil.
32 Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' kykamik
kye ja qijajilni.
33 Te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj,
[opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'].
34 Intok esi' enab'l tzan k'on tok esi' ek'u'j cha a'ox ti'j jun chalajb'il tzani
twitz tx'o'tx' qatzun ti'j te xhb'a'j qatzun ti'j tidi'chq aj cha a'ox n'oken tzan
qanq'in twitz ja tx'o'tx'ni, b'ix derepent okanoyon eti'j kyaqil tuj aj q'ijji iktza'
jun xpatxab'.
35 Komo oky'el kyaqil ntzani kyi'j kyaqil xjal twitz tx'o'tx'.
36 Etetz pe'eten list, pe'exnaq'tzan waq b'ajq'ij tzan ekolet ti'j kyaqil aj
oky'elni, b'ix tzan [k'on eqet ky'ixwik tuj aj q'ijji cha'oj] tpon eyek'u'tz etib'
nwitz [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].»
37 Ntons, te Jesus chijq'ij nxnaq'tzan tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix
qonik'an nxik tuq twi' te witz aj tb'i Olib.
38 Kyaqil kye xjal b'an q'eqombwen nkyepon tuq cha'oyon ti'j tuj te Nin Jay
Nab'il Qtata Dios.

22

Aj Tkawlan Te Juds Kyuky'i Kye Kywitzale' Tzan Txik Tq'apo' Jesus Tuj Kyq'ab'

Mat 26:1-5,14; Mak 14:1-2,10-11; Wnch 11:45-53

1 Ntons, ch'inky tuq tkanon te ninq'ij aj ja' tuq nkyewa'an te wab'j pan aj
k'onti'l malsb'il tuj, te q'ij aj Paskw tb'i.*
2 Kye pal aj nim kyajwalil, b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz nkyejoyon tuq
jun tume'l titza' tuq tzan tqet kykansa' te Jesus ewj, tzan tpaj nkyexob' tuq
kywitz kye xjal.
3 Ntons te Satanas [aj Tajaw Choj] oqex tuj tanim te Juds aj n'ok q'uma' tuq
Iskaryot b'ix jun tuq aj kxol kye kykab'lajujil tky'ixel Jesus.
4 Tetz oxwa'q yoliyon kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj k'ulul
mandad tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, oyolin kyuky'i'l titza' tuq b'a'n tzan
txik tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'.
5 Kyetz oje kyechalaj b'ix oxik kyq'uma' tetz tzan tqet kchojo' tzan tpaj nini.
6 Ntons te Juds oqet tuj twitz, b'ix njoyon tuq jun tyemp aj k'onti'l tuq ky'ila'j
xjal tzan tuq txik tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'.

Aj Kywa'an Ti'j Te Tq'ijlal Paskw

Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

7 Ntons opon te q'ij aj ja' tuq nkyewa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj,
b'ix oj tqet tuq kansa' te tal karner tzan txik q'apo' te jun present te Qtata Dios
ti'j te tq'ijlal Paskw.
8 Te Jesus exik tlajo' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«Pex waq k'ulul kyaqil aj presis tzan qwa'an ti'j te q'ij Paskw.»
9 Yaji kyetz oxik kcha'o' ikxjani: «¿Ja' agan tzan tqet jk'ulu' abyar te wab'j?»

* **22:1** Exo 12:1-27

10 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Oj etox etetz tuj te amaq', owokelnoj etitza' jun ichan eq'i' jun q'awub' a' titza'. Okx'okel lapet ti'j b'ix okx'okex tuj te jay aj ja' owokex.
11 B'ix oxe'l eq'uma' te tajaw jay ikxjani: "Te xnaq'tzon ntzaj xhcha'o' ikxjani: '¿Ja' okyinwa'yon kyuky'i nxnaq'atz?' "
12 Ntons tetz otzajel tyek'u' jun txol jay tajsik b'ix nim b'ix k'ulumaj. B'ix tzi intqet ek'ulu' kyaqil ti'j te q'ij.»
13 Ntons kyetz eb'ajxik, b'ix owoknoj kyitza' kyaqil iktza'xkix aj ojetq tuq xik q'uma' kyetz tzan te Jesus, b'ix tzi oqet kyk'ulu' kyaqil ti'j te q'ij.
14 Ntons ya ma pon or tzan kywa'an ti'j te q'ij Paskw, te Jesus b'ix kye tky'ixel eqet wit'let ti'j mes.
15 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz b'an ngan tuq tzan nwa'an etuky'i'l ti'j ja q'ij ntzani mina'x tuq tok wen twitz nkamiky.
16 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, nlay kyinwa'an junky'el te ntzani sinoke max oj tponkix te q'ij cha'oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i jun tajwalil kxol kye xjal.»
17 Ntons ojaw stzyu' tuj tq'ab' jun uk'b'il b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Intky'ik ek'amo' ntzani b'ix intqet esipa' exol.
18 Oxe'l nq'uma' etetz, wetz nlay xik wuk'a' masky ta'al ub, sinoke max oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i jun nim tajwalil.»
19 Ntons yaji ojaw stzyu' te wab'j b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios, oxik tq'uma' ikxjani: «Te ntzani te nchi'jel aj oxe'l q'apo' te jun galan te etetz. Intxik ewa'a' ntzani tzan ntzaj ena'o'.»
20 B'ix ikxji otk'uluj tuky'i te uk'b'il aj tmankun kywa'an, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Te ja quk'a' ntzani telponx ti'j te tyol Qtata Dios aj man tkajlen tsi' etuky'i'l, b'ix owokel ikxji tzan tpaj nchiky'el aj owelal oj nkamik te jun galan te etetz.*
21 Per ajna'l te aj ojawel meltz'jik wi'j, atqet junch'in wuky'i'l tzani ti'j mes.*
22 Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], presiskix tzan tky'ik wi'j iktza'xkix oje qet b'isu' ti'j, per last-talo te aj ojawel meltz'jik wi'j.»
23 Ntons eb'aj'aq'ik tzan kcha'on kyib'kyib'x ab'l tuq te aj ojawel meltz'jik ti'j.

Aj Kyb'isun Kye Txnaq'atz Jesus Ab'l Tuq Te Aj Mas Nim Tajwalil Kxol Kyetz

24 Ntons, kye txnaq'atz Jesus eb'aj'aq'ik tzan kywululun kxol, ab'l tuq kxol kyetz te aj mas nim tajwalil.*
25 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye k'ulul mandad kxol kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan Dios b'ix kye aj at nim kyajwalil, kyetz n'el kyetza' kye kxjalilx b'ix nkye'ok q'uma' "galan xjal."
26 Per exol etetz k'onti'l tzan tky'ik ikxji, sinoke te aj at nim tajwalil exol etetz inkxik tna'o' kye txq'anky iktza' jun aj nya'tx nim tajwalil, b'ix te aj nk'ulun mandad a tgan tzan taq'unan kye txq'anky.*
27 ¿Ab'l te aj at mas tajwalil, qa te aj nqet wit'let ti'j mes wa'il, qatzun te aj nky'ik swan te wab'j twi' mesji? ¿Nya'tx petzun te aj nqet wit'let ti'j mes? Per wetz akyinqet exol etetz iktza' te aj nky'ik swan te wab'j twi' mes.*
28 Etetz ma'tx kxtenkix wuky'i'l tuj kyaqil xhcho'nal aj ma'tx tz'ok wen.
29 Ntons komo iktza'x te ntat oje tzaj tsi' wetz wajwalil tzan nk'ulun mandad, ax wetz oxe'l nsi' jun etajwalil

---

* **22:20** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 * **22:21** Sal 41:9 * **22:24** Mat 18:1; Mak 9:34; Luks 9:46 * **22:26** Mat 20:25-28; 23:11; Mak 9:35; 10:42-44 * **22:27** Wnch 13:12-15

30 tzan eten junch'in wuky'i'l oj nk'ulun mandad. Okxwa'yon b'ix okx'uk'ayon ti'j mes wuky'i'l, b'ix okxtel wit'let tuj ewit'lel tzan txik eq'uma' tume'l ti'j te kyk'ulb'en kye kykab'lajujil b'uch'uj tijajil Israel.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Xhpe'y Oqtel Tuq Tewa' Qa Totzqi' Tetz
Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Wnch 13:36-38

31 [B'ix ax oxik tq'uma' te Jesus ikxjani]: «Simon, Simon, tzaj acha'o', te Satanas ma'tx tzaj tqani' eti'j etetz tzan eqet tk'ulu' probar,*
32 per wetz ma'tx qet nwitz twitz Qtat tzan k'on tkaj asi' yatz† tzan tok wit'let ak'u'j wi'j. B'ix yatz oj tjaw awin ak'u'j, intxik animsa' kyk'u'j kye txq'anky qerman.»
33 Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, dispwest atin tzan nxik awuky'i'l qa okyinqtex si' pres qatzun tzan tok wen twitz nkamikyji.»
34 Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz Xhpe'y, oj tjaw oq' te to'k, yatz oxmaj ojetq qet awewa' qa awotzqimin.»
35 B'ix oxik tq'uma' kye kkyaqil ikxjani: «Aj exik nlajo' jun-el, k'onti'l tuq tzan txik etin eb'e'eq b'ix etumin b'ix te exajab', ¿opaltin petzun jun tidi' te etetz?»* Yaji kyetz oxik kyq'uma': «K'onti'l.»
36 Ntons oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l te aj at tb'e'eq intxik tin tuky'i stumin, b'ix intqet ek'ulu' etib' tzan eten list oj tky'ik te nya'tx galan aj tzul naj.‡
37 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, presiskix tzan tky'ik wi'j kyaqil aj tz'ib'ankaj oqtxi' ikxjani: "B'ix tetz owok en iktza' jun joyol choj." Komo kyaqil aj tz'ib'a' wi'j wetz oky'elkix ikxji.»*
38 Ntons kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, tzani ate' kab'e' machit q'ojb'il.» Yaji kyi tetz: «Qaltetz.»§

Aj Txnaq'tzan Te Jesus Tuj Jetzemani
Mat 26:36-46; Mak 14:32-42

39 Yaji te Jesus owex tzi b'ix oxik twi' te witz Olib, komo tzi naq'ik tuq tzan txik xnaq'tzon, b'ix kye txnaq'atz e'ok lapet ti'j.
40 Ya ma pon tzi, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eqet tz'aqik.»
41 Ntons owel laq'chet ch'in kyi'j, qanq iktza' jun xo'on ab'j aj ja' opoyon, b'ix oqet mejlet b'ix owokten xnaq'tzon.
42 B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan akolon ch'in wi'j ti'j ja xhcho'nal ntzani, per k'onti'l tzan tb'antik iktza' wetz ngan sinoke intb'antik iktza' yatz agan.»
43 Ntons jun ángel aj tzajnaq tuj ka'j ojaw kanet twitz tzan tjaw tin tk'u'j.
44 Te Jesus n'ok ten tuq twitz nim xhcho'nal, per mas tuq nxnaq'tzan nim, b'ix te a' aj n'el tuq ti'j iktza' kyik' nqet tuq tz'aqik twitz tx'o'tx'.
45 Ya ma mankun txnaq'tzan, ojaw wa'let b'ix opon aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz, b'ix etzaj tk'ulb'a' ojetq tuq kyewitan tzan tpaj kyb'is.

---

* **22:30** Mat 19:28 * **22:31** Ax: tzan ejawb'aj tkyito' iktza' triw. † **22:32** Te Satanas oxik tqani' tzan tqet tk'ulu' probar kyaqil kyetz, per a'ox ostzoqpij tzan tk'ulun probar te Xhpe'y; astilji te Jesus oqet twitz twitz te Qtat ti'j te Xhpe'y. * **22:35** Mat 10:9-10; Mak 6:8-9; Luks 9:3; 10:4 ‡ **22:36** Ax: b'ix te aj k'onti'l jun tespad, intxik tk'ayi' te xtxo'w b'ix instzaj tloq'o' jun. Te ja ntzani k'onti'l telponx tzan stzaj kyloq'o' tuq kymachit q'ojb'il, komo tzan tpaj 22:49-51 qeb'enky te Jesus k'onti'l tuq nqet tuj twitz tzan token machit q'ojb'il kyitza'; astilji n'el qniky' ja taqanni telponx tzan kyten list ti'j jun nya'tx galan aj tzul tuq. * **22:37** Isa 53:9,12 § **22:38** Ax: "Qaltetz. Etetz k'onti'l n'el eniky'."

46 B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxwitan? Sek' ejaw wa'let, b'ix
pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eqet tz'aqik.»

Aj Tjaw Tzyu' Jesus
Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Wnch 18:2-11

47 Man tuq nyolin te Jesus, kypon lab'un ky'ila'j xjal. Te eq'il kyb'ey a tuq te
Juds aj jun tuq kxol kye kykab'lajujil txnaq'atz Jesus. Tetz owok laq'chet ti'j
Jesus limal tetz tuky'i jun limb'il iktza' jun tajyol.*
48 Per te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Juds, ¿nkyin'ok alima' naqextzun
qajyol qib'† b'ix ikxji nchjaw meltz'jik wi'j wetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios?»
49 Kye aj akyeqet tuq tuky'i Jesus, ya ma tz'ok kyen tidi' nky'ik, oxik kcha'o'
kyetz te Jesus ikxjani: «Tat, ¿oqoq'ojiyona kyi'j tuky'i qmachit kansb'il?»
50 Yaji jun txnaq'atz te Jesus oxik sililin, oqet tok'onsa' tmos te twitzale' pal,
owel xtx'emu' txkyin aj tb'anq'ab'.
51 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Qaltetz! ¡Ya k'onky!» Ntons te Jesus
owok tmako' txkyin te xjal b'ix oqet tq'ana'.
52 B'ix oxik tq'uma' kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye k'ulul mandad
tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix kye tijxjal kxol kye xjal aj tijajil Israel
aj ojetq tuq kyepon tzyul tetz, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil etetz ma'tx kx'ul
tzani tuky'i emachit kansb'il b'ix tuky'i exb'aq'en, iktza' wetz a'in jun eleq'?
53 Kyaqil q'ij wetz akyinqet tuq etuky'i'l tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix
tzi k'onti'l injaw etzyu'.* Per ajna'l ma'tx pon or b'ix at etajwalil tzan te Tajaw
Choj tzan ek'ulun etetz tidi'chq aj nya'tx galan aj egan tzan ek'ulun.»

Aj Tqet Ewa' Jesus Tzan Xhpe'y
Mat 26:56-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Wnch 18:12-18

54 Ntons ojaw ktzyu' te Jesus b'ix oxik kyeq'i' twitz te twitzale' pal. Yatzun
te Xhpe'y, tetz lapik tuq laq'chik.
55 Stzi' tjay te pal ojetq tuq qet kyb'ichk'a' kyq'aq', ntons kye xjal eb'ajqet
wit'let ti'j b'ix ax te Xhpe'y ax oqet wit'let kxol.
56 Ntons te jun kriad ya ma xik te'e' te Xhpe'y, okaj ka'yin ti'j b'ix oxik
tq'uma' ikxjani: «Tetz, ax ajun tuq tuky'i Jesus.»
57 Per te Xhpe'y oqet tewa', oxik tq'uma' ikxjani: «Yen, wetz k'onti'l wotzqi'
tetz.»
58 Mas yaj tzaj te junky xjal, ax oxik tq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «Ax yatz a'ich
jun aj kyuky'i'l.» Per yaji te Xhpe'y owaj stzaq'b'e': ¡Nya'tx b'an'ax awitza'!
59 Yaji jun or mas yajky, junky xjal oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax tetz atqet
tuq tuky'i'l, komo ax tetz jun aj Galiley.»
60 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tzaj acha'o', wetz k'onti'l web'en tidi'
aj n'ayoli'ni.» Ntons, b'eyxnajji aj man tuq nyolin te Xhpe'y, ojaw oq' jun to'k.
61 Ntons te Qajawil owaj ka'yin ti'j te Xhpe'y, b'ix te Xhpe'y otzaj tiktz'an ti'j
tanim aj ojetq tuq xik q'uma' tetz ikxjani: "B'ex mina' tjaw oq' te to'k, ojetq
tuq kyinqet awewa' oxmaj."
62 Ntons te Xhpe'y owetz tzi, b'ix owokten oq'el.

Aj Tok Kxmayi' Jesus
Mat 26:67-68; Mak 14:65

63 Ntons, kye xjal aj nkyexb'uqin tuq te Jesus, nqet tuq b'aj kxmayi' b'ix n'ok
tuq b'aj kyb'uju'.
64 Owok ktxayi' twitz, b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Pakanonchaq ti'j ab'l ma
tz'ok b'ujun te yatz.»

---

* **22:47** Ax: owok laq'chet ti'j tz'ub'al tq'o'tx te Jesus. † **22:48** Ax: nkyin'ok atz'ub'a'. * **22:53** Luks 19:47; 21:37

65 B'ix n'ok tuq b'aj kyyaso', tidi'chq tuq n'ok kyq'uma' tetz.

Aj Tpon In Jesus Kywitz Kyaqil Kye Tijxjal K'ulul Mandad
Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Wnch 18:19-24

66 Ya ma qo xhk'ate', owok kchimo' kyib' [junjun] kye tijxjal k'ulul mandad kxol kye xjal aj tijajil Israel —kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il— b'ix kyetz oxik kyin te Jesus kywitz kye txq'anky tijxjal k'ulul mandad. B'ix oxik kcha'o' te Jesus ikxjani:
67 «Tzaj aq'uma' ¿a'ich pe' yatz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'?» Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa wetz oxe'l nq'uma' qa a'in, nlay kyinxik etoksla';
68 b'ix qa oxe'l ncha'o' jun tidi', etetz nlay b'antik tzan tajtz etzaq'b'e'.
69 Per b'eyx ajna'l [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinqtel wit'let tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios aj at nim tajwalil.»
70 Yaji kyaqil exik cha'on tetz ikxjani: «¿Ntons a'ich yatz te Tk'wa'al Dios?» Yaji tetz oxik tq'uma': «A'ixk etetz ma'tx tzaj eq'uma' qa a'in.»
71 Ntons kyetz okyq'umaj ikxjani: «¿Tistil mas xjal tzan kyyolin tidi' til? A'o'xk ma'tx tz'ok qcha'o', tuj stzi'x ma'tx tz'etz.»

23

Aj Tpon In Jesus Twitz Pilat B'ix Te Eródes
Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Wnch 18:29-38

1 Ntons kkyaqil eb'ajjaw wa'let b'ix oxik kyin te Jesus twitz te Pilat.
2 B'ix oxik kyq'uma' til ikxjani: «Ma tzaj jkamb'a'na te ja xjalni cha nxik tkub'sa' kyk'u'j kye qxjalil tzan kyq'ojin ti'j te tume'l titza' nkxk'ulun mandad tzani tuj qamaq'. Tetz ntq'uma' tzan k'on txik qchojo' te chojenj te César, b'ix ntq'uma' tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' aj k'ulul mandad.»
3 Ntons te Pilat oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatz te k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel?» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «A'ichx ma'tx tzaj q'uman tetz.»
4 Ntons te Pilat oxik tq'uma' kye pal aj nim kyajwalil ikxjani: «Wetz k'onti'l jun til n'el tuj nwitz te ja ichan ntzani.»
5 Per kyetz nxik tuq kyq'uma' junky'el ikxjani: «Tetz cha nk'ulun tzan kyjaw lab'un kye xjal, b'ix nxik txnaq'tza' tidi'chq tuj kyaqil tkwentil Judey, komo owaq'ik tuj Galiley b'ix ax max tzani.»
6 Ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, te Pilat oxik xhcha'o' qa tetz jun aj Galiley tuq.
7 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Pilat qa tetz tzajnaq tzi aj ja' tuq nk'ulun mandad te Eródes, ntons oxik tsama' tuky'i te Eródes tzan tpaj tetz atqet tuq tuj Jerusalen tuj aj tyempji.
8 Ya ma xik ten te Eródes te Jesus, tetz oje chalaj tzan tpaj ky'ila'j q'ijxi' tuq tgan tzan tok totzqila' tzan tpaj ojetq tuq tz'ok xhcha'o' tidi'chq ti'j, b'ix tetz tgan tuq tzan tok te'e' oj tk'ulun jun tidi' aj okyelab'ayon kye xjal ti'j.
9 Te Eródes oxik xhcha'o' tidi'chq tetz per te Jesus k'onti'l owaj stzaq'b'e' ch'inwt.
10 Ax akyeqet tuq tzi kye pal aj nim kyajwalil, b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz tuky'i kyq'oj nxik tuq kyq'uma' til.
11 Per te Eródes b'ix kye tmulon, ya ma tz'ok kyk'ulu' tidi'chq nya'tx galan ti'j b'ix ya ma tz'ok kxmayi', yaji owok ksi' jun tq'anaq te jun k'ulul mandad cha te xmayb'il tetz. Yaji te Eródes oxik tsama' junky'el tuky'i Pilat.
12 Tuj aj q'ijji te Pilat b'ix te Eródes e'ok kyajyol kyib', komo tb'ay nkyeq'ojin tuq.

Aj Txik Q'uma' Tzan Tqet Kansa' Te Jesus
Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Wnch 18:39-19:16

13 Ntons te Pilat e'ok xhchimo' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye
txq'anky aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye xjal.
14 B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz otzaj eteq'i' te ja xjal tzani,
n'eq'uma' qa nkub'san kyk'u'j kye xjal tzan kyjaw lab'un, per wetz ma'tx xik
ncha'o' tidi'chq tetz ewitz etetz, b'ix k'onti'l jun til n'oknoj witza' ti'j kyaqil aj
ntzaj eq'uma' etetzni.
15 B'ix ax te Eródes k'onti'l ma tz'oknoj jun til titza', astilji ma'tx stzaj tsama'
junky'el quky'i'l. Ma'tx tz'ok qen k'onti'l tidi' jun til aj presis-wit tzan tkamik
tzan tpaj.
16 Oxe'l nsi' jun xhcho'nal ti'j b'ix yaji oxe'l ntzoqpi'.»
17 Ntons komo tuj te ninq'ij, aq'b'ia' te Pilat presis tuq tzan txik stzoqpi' jun
aj pres.*
18 Per kyaqil kye xjal eb'aj'aq'ik tzan ksiky'in ikxjani: «Intqet akansa' tetz
b'ix intxik atzoqpi' te Barabas.»
19 (Te Barabas ojetq tuq qex si' pres tzan tpaj nk'ulun tuq tzan kyjaw lab'un
kye xjal tuj amaq' b'ix tzan tpaj okansan.)
20 Te Pilat tgan tuq tzan txik stzoqpi' te Jesus, b'ix oxik tq'uma' junky'el
kyetz,
21 per kye xjal eb'ajjaw siky'in kongan ikxjani: «¡Intqet eklabi' twitz krus!
¡Intqet eklabi' twitz krus!»
22 Yaji toxmajji'n-el te Pilat oxik tq'uma' junky'el kyetz ikxjani: «¿Tidi'
nya'tx galan ma'tx tk'uluj? Wetz k'onti'l n'oknoj witza' jun tidi' til aj presis-
wit tzan tkamik tzan tpaj. Oxe'l nsi' jun xhcho'nal ti'j b'ix yaji oxe'l ntzoqpi'.»
23 Per kyetz b'an nkyesiky'in tuq, nxik tuq kyq'uma' tzan tqet klabi' twitz
krus. B'an nim nkyesiky'in tuq, b'ix yaji oqetkix k'ulu' iktza' tuq kyetz kygan.
24 Te Pilat oqet tb'isu' tzan tqet tk'ulu' iktza' tuq kyetz kygan.
25 Oxik stzoqpi' te xjal aj kygan tuq kyetz aj atqex tuq pres tzan tpaj nk'ulun
tuq tzan kyjaw lab'un kye xjal b'ix tzan tpaj tkansb'en, b'ix oqet tk'ulu' tuky'i
Jesus iktza'x tuq kyetz kygan.

Aj Tjaw Yob'a' Te Jesus Twitz Krus
Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Wnch 19:17-27

26 B'ix ya ma xik in te Jesus, at tuq jun xjal tzajnaq tuq tuj k'ul, Simon tb'i,
tetz aj Siren tuq, b'ix oxik in alajwers tzan txik tiqa' te krus twi' tq'ab', lapik
ti'jx Jesus.
27 Ky'ila'j tuq xjal lapike' ti'j b'ix ate' tuq xuj lapike', b'an nkye'oq' tuq nim
b'ix b'an nkyeb'isun tuq ti'j.
28 Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz xuj aj Jerusalen, k'on
kx'oq' tzan npaj wetz, sinoke pe'etoq' eti'jx etetz b'ix kyi'j kye etal.
29 Komo tzul jun q'ij aj oxe'l eq'uma', "Galanx-alo kye aj machor aj k'onti'l
ojaw kyiqa' jun kyal, galanx-alo kye xuj aj k'onti'l eb'aj'alan."
30 Tuj aj tyempji kye xjal okye'aq'el tzan txik kyyoli' kye witz, "Pe'eqet tilan
qajsikna." B'ix oxe'l kyq'uma' kye twi' witz, "Qoqet awewa'na."*
31 Komo qa kye xjal k'onti'l n'ok lo'et kyk'u'j [tzan tky'ik kxon] jun tze' man
txa'x, ntons pyorx-alo oqtel kyk'ulu' tuky'i jun tze' ky'ixk'oj.»†

---

* **23:17** Junjun txaq u'j tyol Qtata Dios oqtxi' k'onti'l nyolin ja taqanni. * **23:30** Os 10:8; Tmnk 6:16
† **23:31** Ax: Komo qa kye xjal k'onti'l n'ok lo'et kyk'u'j wi'j wetz, iktza' k'onti'l nkyeb'isun tzan tky'ik kxon jun tze' man txa'x, ntons pyorx-alo oqtel kyk'ulu' eti'j etetz aj lapikix wi'j, iktza' k'onti'l nkyeb'isun tzan tky'ik kxon jun tze' ky'ixk'oj.

32 Ntons ax eq'ime' tuq kyitza' kab'e'ky xjal eleq'-e' tzan tuq kyqet kansa'
junx tuky'i'l.
33 B'ix ya ma kyepon tuj te luwar aj tb'i "Tb'aqil Twi' Xjal," owok kyklabi'
te Jesus twitz krus kyuky'i kye eleq', jun tuj tb'anq'ab' b'ix junky tuj tsurt.
34 B'ix te Jesus nxik tuq tq'uma' te Stat ikxjani: «Tat, intqet anajsa' ch'in
kchoj tzan tpaj k'onti'l kyeb'en te aj nqet kyk'ulu'ni.» Ntons te tq'anaq oqet
ksaqchb'ila' loteriy ti'j tzan tqet kypawa' kxol.*
35 Ntons kyaqil kye xjal wa'lke' tuq nkyeka'yin b'ix kye k'ulul mandad
nkyexmayin tuq ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Eb'ajqet tkolo' txq'anky
xjal, ajna'l intqet tkolo'chaq tetz tib'x, aber qa b'an'ax aji tetz te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi', aj joyomaj tzan Qtata Dios.»
36 B'ix kye soldad ax kyetz nkyexmayin tuq ti'j Jesus. Nkye'ok tuq laq'chet
ti'j b'ix nxik ksi' tuq minagr tetz,
37 nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Qa yatz a'ich te Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j
kye aj tijajil Israel, intqet akolo' awib'x.»
38 B'ix at tuq jun yol tz'ib'a' twi' te krus, tajsik twi' ikxjani: Aj ntzani te
Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j kye aj tijajil Israel.
39 Ntons jun te aj owok klabi' xtx'u'k Jesus nyolin tuq nya'tx galan ti'j
ikxjani: «Qa yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', ntons intqet akolo'
awib'x b'ix qoqet akolo'na.»
40 Per te junky oxik tmiyo', oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l ntxob'
twitz Dios anke n'ok awen twitz ja xhcho'nalni?
41 B'an'ax, qetz nqajo' tzan tok qen twitz ja xhcho'nalni te chojb'il kyaqil
jk'ulb'en, per te ja xjal ntzani, tetz k'onti'l tidi' nya'tx galan otk'uluj.»
42 Yaji oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Jesus, kyintzaj ana'o' ch'in oj
ajakon wit'let tuj awit'lel.»
43 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz te b'an'ax,
b'eyx ajna'l ochtelten wuky'i'l tuj te luwar b'an tb'anil.»

Aj Tkamik Te Jesus
Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Wnch 19:28-30

44 Ntons, atx aj man tuq chijq'ij max aj qpon te toxi' or te qale', kyaqil te
twitz tx'o'tx' oqet yupan.
45 Te q'ij ya k'onti'l oq'analin b'ix te nim xq'apj pawb'il* tuj te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios oqet laqik nink'ajchaq.
46 Te Jesus ojaw siky'in kongan, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, tuj aq'ab' okajel
nq'apo' wanim.»* Ya ma xik tq'uma' ikxjani, okamik.
47 Yaji te k'ulul mandad kyi'j kye soldad, ya ma tz'ok ten kyaqil aj ojetq
ky'ik, tetz oqet tjiq'b'a' Qtata Dios, oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax ja xjal ntzani
k'onti'l tuq til.»
48 Kyaqil kye xjal aj akyeqet tuq, ya ma tz'ok kyen kyaqil aj ojetq ky'ik,
eb'aj'aj kyjay b'ix n'ok tuq kytink'a' kypechx [tzan tpaj ntzaj tuq kyna'on tetz].
49 Per kyaqil kye aj otzqilal tuq te Jesus b'ix kye xuj aj eb'ajtzaj lapet ti'j max
Galiley, eb'ajkajten tzi, cha eb'ajxik ka'yin laq'chik ti'j kyaqil tuq aj nky'ik.*

Aj Txwa'q Muqb'aj Te Jesus
Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Wnch 19:38-42

50 Ntons at tuq jun xjal tb'i Chep, tetz jun kxol kye aj tijxjal k'ulul mandad
kxol kye aj tijajil Israel, b'ix tetz jun xjal b'an galan tuq nab'lin, b'ix nb'et tuq
tuj tume'l.

---

* **23:34** Sal 22:18 * **23:45** Exo 26:31-33 * **23:46** Sal 31:5 * **23:49** Luks 8:2-3

51 Tetz nya'tx dyakwerd tuq tuky'i te aj oxik kyq'uma' kye txq'anky ni tuky'i
te aj oqet kyk'ulu'. Tetz jun aj Arimatey tuq, jun kyamaq' kye aj tijajil Israel,
b'ix tetz lo'ík tuq tk'u'j te Qtata Dios okoloyon kyi'j kye tijajil.
52 Ntons oxwa'q tuky'i Pilat b'ix oxik tqani' tzan tqetz tin tuq xhchi'jel te
Jesus twitz krus.
53 Ya ma qetz tin twitz te krus owok tb'atz'o' ti'j jun xq'apj xtx'otx'al lino,
b'ix owox tmuqu' tuj jun jul muqb'il anim k'ulumaj tuq twitz jun peky b'ix
nijunwt tuq anim ojetq kye'ox muqu' tzi.
54 Ntons aj q'ijji presis tuq tzan tqet kyk'ulu' kyaqil, ch'inky tuq taq'ik te q'ij
ojla'mj.
55 Kye xuj aj eb'ajtzaj tuky'i'l max Galiley, ax kyetz eb'ajxik lapet kyi'j kye
aj e'ox muqun te Jesus b'ix owok kye'e' ja' owox muqu' b'ix titza' oqet si' te
txlimal.
56 Yaji eb'ajmeltz'jik [tuj kyposad] b'ix oqet kyk'ulu' ti'chq txakl tk'ok'jal
[aj owokeyon tuq ti'j te kamnaq]. Yaji tzan tpaj q'ij ojla'mj, a tgan tuq tzan
kyojlan iktza'x tuq tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il.*

24

Aj Tjaw Anq'in Te Jesus
Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Wnch 20:1-10

1 Yaji tuj junky iwitq tb'ay q'ij te saman, b'an q'eqombwen kyetz eb'ajxik aj
ja' owox muqu' te Jesus b'ix oxik kyin te tk'ok'jal aj ojetq tuq qet kyk'ulu'.
2 Otzaj kykamb'a' te ab'j ojetq tuq tz'el in twitz te jul muqb'il anim,
3 per ya ma kye'ox tuj te jul k'onti'l otzaj kykamb'a' te txlimal te Jesus aj
Qajawil b'ix ojetq tuq kyetzajb'aj, k'onti'l tuq n'el kyniky' tidi' ojetq ky'ik.
4 Yaji derepent kyjaw kanet kab'e' xjal akyeqet tuq kyk'atzaj, atok tuq
kyq'anaq b'an xhqitz'un.
5 Yaji kyetz b'an xob'naqe' tuq, b'ix eb'ajqet mejlet tuky'i tajsik kywitz max
twitz tx'o'tx', per kye kab'e' xjal oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz
n'ejoyo' tuj jun muqb'il anim te aj itz'oj?
6 Tetz k'onti'l atqet tzani, tetz ma'tx jaw anq'in. Instzaj ena'o' aj oxik tq'uma'
etetz aj tzunx tuq atqet tuj Galiley,
7 "Te Ichan Aj Tk'wa'al Dios presiskix tuq tzan txik q'apo' tuj kyq'ab' kye
xjal chimol choj, b'ix tzan tqet klabi' twitz krus, per tuj toxi'n q'ij ojawelkix
anq'in."»*
8 Ntons kye xuj otzaj tiktz'an tuj kyanim te tyol Jesus aj ojetq tuq xik tq'uma'
kyetz.
9 Yaji ya ma kyemeltz'jik, oxik kyq'uma' kyaqil ntzani kye kyjunlajujil
tky'ixel Jesus, b'ix kye txq'anky aj ajune' tuq kyuky'i'l.
10 Kye aj oxik in te tpakb'alil kyuky'i kye tky'ixel Jesus, a'e' kye Liy aj
Magdála b'ix Xhwan, b'ix Liy tnan Jacobo* b'ix kye txq'anky xuj kyuky'i'l,
11 per tuj kynab'l kye tky'ixel Jesus b'ix kye txq'anky aj ajune' tuq kyuky'i'l,
kyetz tuj kynab'l cha loke' tuq b'ix k'onti'l tuq nkyoksla' aj nxik kyq'uma'.
12 Yaji te Xhpe'y oxik oqelan tuj te muqb'il anim, b'ix ya ma tz'ox ten tuj te
jul, k'onti'l oxik ten tidi' sinoke a'ox tuq kye xq'apj aj owok b'atz'o' ti'j Jesus.
Yaji omeltz'jik aj ja' tuq ate' kye txq'anky b'ix k'onti'l owel stzi' tzan tpaj kyaqil
aj ojetq tuq ky'ik.

---

* **23:56** Exo 20:8-10; Deu 5:12-15 * **24:7** Mat 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luks 9:22; 18:31-33 * **24:10** Ax: Chaw.

Aj Tjaw Kanet Jesus
Mak 16:12-13

13 Axkix aj q'ijji kab'e' kye txnaq'atz ikja'n tuq kxik tuj [aldey] Emaus nkaj
tuq qanq kab'lajuj kilómetr† ti'j Jerusalen.
14 Kyetz nkyeyolin tuq ti'j kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.
15 Aj man tuq nkyeyolin b'ix tidi'chq tuq ntzaj kyna'o', te Jesus owok
laq'chet kyk'atzaj b'ix oxik junch'in kyuky'i'l.
16 Anke kyetz n'ok tuq kye'e', per k'onti'l ob'antik tel kyniky' ab'l tuq tetz.
17 Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' n'eyoli' etetz?» Ntons
eb'ajqet wa'let b'ix b'an b'is tuq kywitz.
18 Yaji jun te kyetz aj tb'i Kliops oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun kxol kyaqil
kye aj kxb'ak'on tuj Jerusalen, a'ox yatz a'ich mina' tok acha'o' aj oky'ik ja
samanni?»
19 Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz: «¿Tidi' oky'ik?» Yaji kyetz oxik kyq'uma'
ikxjani: «Aj oky'ik ti'j te Jesus aj Nasaret, tetz jun aj yolil tyol Dios tuq, at tuq
nim tajwalil tzan tk'ulun tidi'chq b'ix kyaqil te tyol b'an galan tuq tuj twitz
Qtata Dios b'ix ax tuj kywitz kye xjal.
20 B'ix kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal k'ulul mandad qxol, kyetz
oxik kyq'apo' [tuj tq'ab' te gobernador] tzan txik q'uma' tzan tkamik b'ix tzan
tqet klabi' twitz krus.
21 Qetza lo'ik tuq jk'u'j tetz aji tuq te aj okolpiyon kye qxjalil aj tijajil Israel.
B'ix kab'eje oky'ik kyaqil nini.
22 B'ix yaji junjun xuj aj akyeqet quky'ila ma qo'ok kxob'sa'na. Kyetz ma
kyexwa'tz b'an q'eqombwen tuj te muqb'il anim,
23 k'onti'l ma tzaj kyk'ulb'a' te txlimal, ntons ma kyemeltz'jik b'ix ma
kyq'umaj ma tz'ok kye'e' txq'an ángel aj ma kyq'umaj qa tetz itz'oj.
24 B'ix junjunky quky'ila ma kyexwa'tz tuj te muqb'il anim b'ix ma tzaj
kyk'ulb'a' iktza'x kye xuj ma kyq'umaj, per k'onti'l ma tz'ok kyen te Jesus.»
25 Ntons, yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¡Etetz b'an k'onti'l n'ox tuj
ewi', b'ix pen n'etoksla' te aj okyq'umaj kye aj yolil tyol Dios oqtxi'!
26 ¿Nya'tx petzun presis tuq tzan tky'ik kyaqil nini ti'j te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi' b'ix tzan tox tuj ka'j tzan tqet jiq'b'a' txini?»
27 Yaji tetz n'aq'ik tuq tuky'i stz'ib'en Moisés, b'ix yaji kyuky'i ktz'ib'en kye
txq'anky aj yolil tyol Dios oqtxi', nxik tuq tq'uma' xtxolil te Tu'jal Dios aj ja'
tuq nyolin ti'jx tetz.
28 Ya ma kyepon tuj te aldey aj ja' tuq ikja'n kxik, te Jesus oqet tk'ulu'
iktze'xtzun tetz ikja'n tuq txik mas laq'chik.
29 Per kyetz oqet kywitz twitz tzan tkaj tuq kyuky'i'l, oxik kyq'uma' ikxjani:
«Pakaj quky'ila. B'an qale'ky ajna'l tzan axik tuj ab'ey. Ch'inky qyupan.»
Ntons te Jesus okaj kyuky'i'l.
30 Ntons ya ma kyeqet wit'let ti'j mes wa'il, te Jesus ojaw stzyu' te jun wab'j
tuj tq'ab' b'ix ya ma xik tsi' pixon te Dios, oqet tpedasi' b'ix oxik tsi' kyetz.
31 B'eyxnajji kyetz owel kyniky', aji tuq te Jesus, per tetz luwew oqet naj.
32 B'ix nkyyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿K'onti'l petzun b'an nqochalaj tuq
tuj qanim aj stzaj tq'uma' xtxolil ti'j te Tu'jal Dios?»
33 Yaji kyetz b'eyxnajji eb'ajmeltz'jik tuj Jerusalen, aj ja' otzaj kykamb'a'
chimo' tuq kyib' kye kyjunlajujil kye tky'ixel Jesus b'ix txq'anky aj kyuky'i'l
tuq,
34 b'ix nkyeyolin tuq ikxjani: «B'an'ax te Qajawil ma'tx jaw anq'in b'ix ma'tx
jaw kanet twitz Simon.»

† **24:13** Ax: sesenta stadiones.

35 Ntons kyetz kykab'il oxik kyq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik kyi'j tuj b'ey
b'ix titza' owel kyniky' ti'j Jesus aj tqet tpedasi' te wab'j.

Aj Tjaw Kanet Jesus Kxol Txnaq'atz
Wnch 20:19-23

36 Man tuq nkyeyolin ti'j kyaqil ntzani, aj tjaw kanet te Jesus kxol b'ix
oqet ten nink'ajchaq kxol b'ix exik tlima' ikxjani: «Tz'okxwit jun chewsb'il tuj
etanim.»
37 Yaji kyetz etzajb'aj b'ix eb'ajxob' nim. Kyetz tuj kynab'l tuq qa nxik kyen
tuq jun tanim xjal.
38 Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxob'? B'ix
¿tistil nna'non etanim?
39 Instzaj eten kye nq'ab' b'ix kye woq. ¡A'inxkix wetz! Kyin'ok eten, kyin'ok
emako' pe'. Jun tanim xjal k'onti'l xhchi'jel b'ix k'onti'l tb'aqil iktza' wetz
nchi'jel aj n'ok etenni.»
40 Ya ma xik tq'uma' ikxji oxik tyek'u' kyetz kye tq'ab' b'ix kye toq.
41 B'ix komo kyetz k'onti'l tuq nb'antik tzan kyokslan, b'an nkyechalaj tuq
b'ix b'an nkyelab'an tuq, ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿At wab'j
tzan nwa'an ch'in?»
42 Ntons oxik ksi' tetz jun pedas xhchi' kyiy tx'amsa' tuq tuj txanq'a'l.
43 Yaji tetz oky'ik tk'amo' b'ix oxik twa'a' kywitz kyaqil.

Aj Kykaj Tkawi' Jesus Kye Txnaq'atz
Mat 28:16-20; Mak 16:14-18

44 Yaji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Aj ma'tx ky'ik wi'jni, iktza'xkix aj oxik
nq'uma' etetz aj tzunx tuq akyinqet etuky'i'l, presiskix tuq tzan tky'ik kyaqil
iktza'xkix tz'ib'ankaj wi'j tuj te Kawb'il aj oqet tz'ib'a' tzan Moisés, b'ix kyuj
kye ktz'ib'en kye aj yolil tyol Qtata Dios oqtxi' b'ix kyuj Kye Salmo.»
45 Ntons, yaji otk'uluj tzan tel kyniky' titza' tuq nyolin te Tu'jal Dios,
46 oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tz'ib'ankaj* [wi'j wetz] te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi', presiskix tuq tzan tok wen twitz xhcho'nal, b'ix tuj toxi'n
q'ij tzan njaw anq'inky kxol kye kamnaq,
47 b'ix kye aj nkye'okslan wi'j oxe'l kypakb'a' tuj kyaqil Jerusalen b'ix yaji
tuj kyaqil amaq' twitz tx'o'tx' tzan tjaw kky'ixpu' kye xjal titza' kynab'lin b'ix
tzan tqet najsa' kyaqil te kchoj.
48 Etetz ma'tx tz'ok ete'e' kyaqil aj ma'tx ky'ikni.
49 B'ix wetz otzajel nlajo' etuky'i'l te aj okaj tsi' tyol te Ntat ti'j. Per etetz
pe'eqeten ax tzani tuj te amaq' Jerusalen max oj stzaj si' te etajwalil aj tzajnaq
tuj ka'j.»*

Aj Tjaw In Jesus Tuj Ka'j
Mak 16:19-20

50 Yaji te Jesus e'ex tin tzi, eb'ajxik teq'i' qaynin ti'j te amaq' Betany, b'ix yaji
ojaw teq'i' tq'ab' tzan kyqet tky'iwla'.
51 B'ix aj man tuq nkyeqet tky'iwla', tetz ojaw eq'i' twitz ka'j.
52 Ntons kyetz ya ma mankun kyna'on tetz, eb'ajmeltz'jikky tuj Jerusalen,
b'an nkyechalaj tuq.
53 Kyetz b'ajq'ij akyeqet tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, aj ja' tuq
nkyena'on te Qtata Dios.

---

* **24:46** Sal 16:10; Isa 52:13–53:12 * **24:49** Kya 1:4

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Wa'nch

Te Jesukrist Atqet Tuq Atx Aj B'an Oqtxi' Mina' Tuq Tqet K'ulu' Kyaqil Aj Nxik Qen

1 Bwen, aj tqet k'ulu' kyaqil aj nxik qen, Te Aj Swal Tpakb'alil [ti'j te Qtata
Dios] atqetkix tuq, b'ix tetz atqet tuq tuky'i [Qtata] Dios b'ix tetz Dioskix tuq.
2 Ntons aj tqet k'ulu' kyaqil, tetz atqetkix tuq tuky'i Qtata Dios.
3 Aji tetz oqet k'ulun kyaqil aj at, k'onti'l jun tidi' aj nya'tx-wit aji oqet
k'ulun.*
4 A tetz ntzaj sin kyanq'in kye xjal b'ix te nini jun chk'atunal tuj kywitz.
5 Te chk'atunal npon tnajsa' te qlolj, per te qlolj nlay b'antik tzan tpon
tnajsa' te chk'atunal.
6 Ntons at tuq jun xjal Wa'nch tb'i aj otzaj lajo' tzan Qtata Dios*
7 tzan tyolin aj teb'enky tuq ti'j te aj ntzaj swan te chk'atunal tuj kywitz kye
xjal, ikxji tzan txik kyoksla' kyaqil xjal.
8 Te Wa'nch nya'tx tuq aji tetz aj ntzaj swan te chk'atunal tuj qwitz, sinoke
lajo' tuq tzan tyolin aj teb'enky tuq ti'j te aj nswan chk'atunal tuj qwitz.
9 Te aj nswan chk'atunal b'an b'an'ax, tetz owul tzani twitz tx'o'tx' b'ix
nswan chk'atunal kye kyaqil xjal.
10 Atqetkix tuq kxol kye xjal, b'ix anke aji tetz oqet k'ulun te twitz tx'o'tx'
kyaqil, per kye xjal k'onti'l owel kyniky' ti'j ab'l tuq tetz.
11 Tetz owul kxol txjalil per k'onti'l oqet kyk'amo', [k'onti'l oxik kyoksla'].
12 Per kyaqil kye aj ek'amon tetz, kye aj e'okslan ti'j, tetz otzaj tsi' jun
kyoklen tzan kyok tk'wa'al Qtata Dios.
13 Kyetz a'e' tk'wa'al Qtata Dios, nya'tx tzan tpaj nkye'itz'jik iktza'x-wit
nkye'itz'jik kye xjal, b'ix nya'tx tzan tpaj aj n'el kygani'-wit te kytat, sinoke
axk te Qtata Dios otk'uluj tzan kyitz'jik junky'el tuj kyanim.
14 Te Swal Tpakb'alil [Qtata Dios] owok xjal b'ix onajan qxol, b'ix oje tz'ok
qen tajwalil, b'ix tetz tajwalil telponx a'ox tetz te Tk'wa'al Stat, b'ix b'an
tb'anil tuq nab'lin b'ix b'an'ax jun yolin.*
15 Te Wa'nch nyolin tuq ti'j te aj teb'enky tuq, oxik tpakb'a' ikxjani: «Aj
ntzani te xjal aj nkyinyolin tuq ti'j aj txik nq'uma', "Te aj tzul mas yaj nwitz
wetz, tetz mas nim tajwalil nwitz tzan tpaj tetz atqetkix tuq tb'ay nwitz
wetz."»
16 B'ix tetz ntzaj tsi' qetz jun nim b'an galan nya'tx tzan tpaj-wit tb'anil a'o'
sinoke cha jkotz, b'ix yaji ntzaj tsi' masky.
17 Te Qtata Dios otzaj tsi' te Tkawb'il qetz tzan te Moisés, per kyaqil te aj
b'an galan aj cha jkotz b'ix te tume'l b'an'ax, tetz otzaj tsi' qetz tzan tpaj te
Jesukrist.
18 Nijunwt ab'l oje tz'ok en te Qtata Dios, a'ox te tk'wa'al aj cha jun tuq b'ix
atqet junch'in tuky'i Stat, a tetz oje tzaj yek'un te Qtata Dios qetz.

Aj Txik Tq'uma' Te Wa'nch Ab'l Tuq Te Jesukrist
Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luks 3:15-17

19 Ntons, ikxjani oxik tq'uma' te Wa'nch aj kypon tuky'i'l txq'an pal b'ix
txq'an aj b'uch'uj Lewi lajome' tzan kye txq'anky k'ulul mandad kxol kye xjal

* **1:3** Gén 1:1-3; Kol 1:15-17 * **1:6** Mat 3:1; Mak 1:4; Luks 3:1-2 * **1:14** 1Wnch 1:2

aj tijajil Israel tuj amaq' Jerusalen, b'ix oxik kyqani' te Wa'nch ikxjani: «¿Ab'l
a'ich?»
20 Yaji tetz owaj stzaq'b'e' b'an'ax b'ix k'onti'l oqet tewa': «Wetz nya'tx a'in
te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.»*
21 Yaji oxik kcha'o' junky'el tetz: «¿Ab'l yatz a'ichji? ¿A'ich pe' yatz Eliys aj
yolil tyol Dios oqtxi'?»* Yaji te Wa'nch owaj stzaq'b'e': «Nya'tx a'in.» Yaji kyetz
oxik kcha'o'ky: «¿Ntons yatz a'ich te junky aj yolil tyol Dios aj o'kix owulel?»*
Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' junky'el: «Nya'tx.»
22 Ntons kyetz oxik kyq'uma' junky'el tetz: «¿Ab'l yatz a'ichji? Qetza presis
tzan txik jq'uma' ab'l yatz a'ich kyuky'i kye aj ma kyetzaj lajon qetza. ¿Tidi'
yatz otzajel aq'uma' awi'jx yatz?»
23 Te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz: «Wetz a'in te jun aj npakb'an tuj te
ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, iktza' otq'umaj te Chay aj yolil tyol Dios
oqtxi', "Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil, intjaw eky'ixpu' enab'lin
tzan etiyon ti'j te Qajawil."»*
24 Yatzun kye aj exik lajo' yoliyon tuky'i Wa'nch, kyetz aj te b'uch'uj Parisey,
25 b'ix oxik kcha'o'ky te Wa'nch ikxjani: «Qa yatz nya'tx a'ich te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi' b'ix qa nya'tx a'ich te Eliys b'ix qa nya'tx a'ich te junky aj
yolil tyol Dios, ¿tistil njaw asi' a' kywi' xjal?»
26 Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz: «Wetz njaw nsi' a' kywi' xjal cha
a'ox tuky'i a', per exol etetz at jun aj k'onti'l etotzqi',
27 b'ix tzul mas yaj nwitz, b'ix wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza'
jun taq'unon aj n'el tkotpi' twitz txajab'.»
28 Ntons, te ntzani oky'ik tuj Betany, junxla' te Jordan A' aj ja' tuq te Wa'nch
njaw tsi' a' kywi' xjal.

Te Jesus Otzaj Lajo' Tzan Qtata Dios Koloyon Qi'j Ti'j Te Qchoj

29 Tuj junky iwitq te Wa'nch oxik ten te Jesus ikja'n tuq tpon laq'chet
tk'atzaj, oxik tq'uma' ikxjani: «Intxik eten, aj ntzani te aj otzaj tsi' Qtata Dios
tzan tel tin kchoj kyaqil xjal.
30 Ti'j tuq tetz nkyinyolin aj txik nq'uma', mas yaj nwitz tzul jun aj mas nim
tajwalil nwitz tzan tpaj tetz atqetkix tuq tb'ay nwitz wetz.
31 Tb'ay k'onti'l tuq web'en ab'l tetz, per njaw nsi' a' kywi' kye aj tijajil Israel
tzan kyten list oj tok kyen ab'l tetz.»
32 Te Wa'nch ax oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxik wen te Txew Dios aj tqetz
tuj ka'j iktza' jun palom ikja'n tqetz b'ix oqet tajsik b'ix okajten tuky'i'l.
33 Wetz k'onti'l tuq web'en qa aji tetz, per te Qtata Dios* aj otzaj lajon wetz
tzan tjaw nsi' a' kywi' xjal, tetz otzaj tq'uma' wetz ikxjani: "Ab'l te aj oxe'l
awen te Txew Dios ikja'n tqetz tajsik b'ix okajel tuky'i'l, a tetz te oxe'l sin Txew
Dios tuj kyanim kye xjal."
34 Wetz oje tz'ok wen, astilji b'a'n tzan nyolin aji te Tk'wa'al Dios.»

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kye Tb'ay Txnaq'atz

35 Tuj junky iwitq te Wa'nch atqet tuq tzi junky'el tuky'i kab'e' txnaq'atz.
36 Ya ma xik ten te Wa'nch aj tky'ik te Jesus, oxik tq'uma' ikxjani: «Intxik
eten te aj lajomaj tzan Qtata Dios [iktza'] te tal moch [chojb'il te qchoj].»
37 Yatzun kye kab'e' txnaq'atz Wa'nch oxik kcha'o' aj txik tq'uma' te Wa'nch,
b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.

---

* **1:20** Ax: te Krist. * **1:21** Mal 4:5 * **1:21** Deu 18:15,18 * **1:23** Isa 40:3 * **1:33** Wnch 1:6

38 Te Jesus owajtz meltz'jik, ya ma tz'ok ten lapike' tuq ti'j, oxik tq'uma'
kyetz ikxjani: «¿Tidi' n'ejoyo'?» Kyetz oxik kyq'uma': «Xnaq'tzon, ¿ja' yatz
nchnajan?»
39 Te Jesus oxik tq'uma': «Qwa'q e'el tetz.» Ntons exwa'q, b'ix owok kyen ja'
tuq nnajan, b'ix komo ya ojetq tuq qo'ok tkaji' or te qale'† ntons kyetz ekajten
tzi max aj qyupan.
40 Jun te kyetz aj oxik lapet ti'j Jesus b'ix ojetq tuq tz'ok xhcha'o' aj ntq'uma'
tuq te Wa'nch, tetz Lexh tuq tb'i, aj terman Simon Xhpe'y.*
41 Yaji te Lexh oxwa'q joyol te terman, aj Xhpe'y, b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Ma'tx tz'ok qen te Koloyon Aj Q'umankaj Tuq Oqtxi'.» (Oj qyolin "Koloyon Aj
Q'umankaj Tuq Oqtxi'," te nini telponx iktza' "Krist.")
42 Yaji te Lexh oxik tin najji te terman aj ja' tuq atqet te Jesus. Ya ma xik
ten te Jesus, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich Simon tk'ajol Wa'nch, per ajna'l
owokel q'umlet ab'i Kefas.»‡ (Aj tb'i Kefas telponx "Xhpe'y.")
43 Ntons, tuj junky iwitq te Jesus oqet tb'isu' tzan txik tuj tkwentil Galiley,
b'ix owoknoj te Lip twitz b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pawok lapet wi'j.»
44 Te ja Lipni, tetz aj Betsayd aj ja' tzajnaqe' te Lexh tuky'i Xhpe'y.
45 Tzaj te Lip, oxwa'q joyol te Nat b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx tz'oknoj
qitza' te aj tz'ib'ankaj ti'j tzan Moisés tuj te Kawb'il, b'ix ax aj oqet tz'ib'a' ti'j
tzan kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. A te Jesus aj tk'ajol Chep aj Nasaret.»
46 Oxik tq'uma' te Nat: «¿At petzun jun tidi' galan tuj Nasaret?» Yaji te Lip
owaj stzaq'b'e': «Qalan e'el tetz qa nya'tx b'an'ax.»
47 Ya ma xik ten te Jesus ikja'n tuq stzaj laq'chet te Nat ti'j, oxik tq'uma'
ikxjani: «Intxik eten, tzul jun aj tijajil Israel b'an b'an'ax aj jun yolin.»
48 Te Nat oxik xhcha'o' tetz: «¿Titza' awotzqi' a'in?» Te Jesus owaj stzaq'b'e':
«Wetz otxik wen tjaq' te wi' igos aj mina' tuq atzaj uk'le' tzan Lip.»
49 Te Nat owaj stzaq'b'e': «Xnaq'tzon, yatz a'ich Tk'wa'al Dios, yatz a'ich te
twitzale' k'ulul mandad te qamaq' Israel.»*
50 Te Jesus owaj stzaq'b'e': «¿Nkyinxik awoksla' tzan tpaj ma xik nq'uma'
yatz qa ma xhch'ok wen tjaq' te wi' igos? Per owokel awen txq'anky tidi'chq
aj mas tb'anil twitz te ntzani.»
51 Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz b'an b'an'ax, oxe'l eten
te ka'j jaqo', okyexe'l eten kye ángel ikja'n kyjax b'ix ikja'n kyqetz tajsik te
Ichan Aj Tk'wa'al Dios.»*

2

Te Tb'ay Milagr Aj Oqet Tk'ulu' Jesus

1 Ntons aj tky'iklen oxe q'ij, nkyeq'ijlan tuq txq'an xjal tuj amaq' Kana tuj
tkwentil Galiley kyoklen mojlet kab'e' xjal. Te tnan te Jesus atqet tuq tzi,
2 b'ix te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz ax kyetz eb'ajxik uk'le' tzan kyq'ijlan.
3 Yaji omankun te kyuk'a' ta'al ub, b'ix tzaj tnan te Jesus, oxik tq'uma' te
Jesus ikxjani: «Ma'tx mankun te ta'al ub.»
4 Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Nan, ¿tistil ntzaj aq'uma' wetz? Komo
mina' tpon or te wetz.»
5 Yaji te tnan oxik tq'uma' ikxjani kye a'e' aj nkyesipan tuq kywe' kye xjal:
«Intqet ek'ulu' kyaqil aj otzajel tq'uma'.»*

---

† **1:39** Ax: te tlajuji' or. Komo te kyetz n'aq'ik tuq kyajlan kye or oj tjakul q'ij. * **1:40** Mak 1:21,29
‡ **1:42** Ax: Cefas. * **1:49** Mat 16:15-16 * **1:51** Gén 28:12 * **2:5** Gén 41:55

6 Ntons, ateqet tuq tzi waqaq q'awub' pur xtx'otx'al ab'j aj n'oken tuq
tqatel kya' kye xjal* oj tqet kyk'ulu' jun kostumbr aj eq'i' kyitza' tzan tkaj saq
kyanim. Tuj junjun q'awub' kabal tuq nxik mas tajsik lajuj tuj oxqal (50) litr
a' tuj.
7 Oxik tq'uma' te Jesus kyetz ikxjani: «Intqex enojsa' kye q'awub' tuky'i a'.»
Ntons oqet kynojsa' kye q'awub' b'ix ejaw lib'an.
8 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Intjatz etin ch'in b'ix intxik etin tuky'i te xb'uqil
te q'ij.» Ntons oxik kyin.
9 Aj txik tniky'b'e' te xb'uqil te q'ij, te a' ojetq tuq tz'ok ta'al ub, b'ix te xjal
k'onti'l tuq teb'en ja' otzaj te ta'al ub, per kye mosj kyeb'enky qa cha a' tuq
tb'ay. Tzaj te xjal, otzaj tuk'le' te ichan aj njunan tuq
10 b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil kye xjal tb'ay nqet ksi' te aj b'an
tb'anil ta'al ub. Ya oj tjatz kygan kyaqil, nqet ksi' te aj nya'tx b'an tb'anil. Per
te aj ma qet asi' max tmankb'ilxi', mas b'an tb'anil twitz te junky aj ma'tx xik
quk'a'.»
11 Ntons te ja ntzani aj oqet tk'ulu' te Jesus tuj te amaq' Kana tuj tkwentil
Galiley a te tb'ay yek'b'il aj oqet tk'ulu' tuky'i tajwalil, ikxji oqet tyek'u'
tajwalil† iktza' te Qtata Dios b'ix kye txnaq'atz e'okslan ti'j.
12 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik Capernaúm* tuky'i te tnan
b'ix kyuky'i titz'in b'ix kyaqil kye txnaq'atz, b'ix tzi ekajten kab'e q'ij.

Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye Aj Nkyek'ayin Tuq Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luks 19:45-46

13 Ntons yaji komo ch'inky tuq tkanon te q'ij Paskw* aj eq'i' tuq kyitza' kye
aj tijajil Israel, astilji te Jesus oxik tuj amaq' Jerusalen.
14 B'ix etzaj tk'ulb'a' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios kye xjal aj nkyek'ayin
tuq wakxh b'ix karner b'ix palom,‡ b'ix kye ky'exb'el tmin.
15 Ya ma xik ten kyaqil nini, oxik tin jun tasyal b'ix e'etz tlajo' kye k'ayiyon
tuky'ix kyalo' b'ix kywakaxh b'ix owel tkyitu' kytumin kye aj nkyeky'exb'en
tuq tmin b'ix eb'ajjaw tpoxk'a' te kymes.
16 B'ix oxik tq'uma' kye aj k'ayil palom ikxjani: «Intex etin kyaqil ntzani.
K'on tz'ok te tjay Ntat te jun jay te ek'ayb'il.»
17 Ntons kye txnaq'atz otzaj kyna'o' aj tz'ib'ankaj oqtxi' [tuj Tu'jal Dios]
ikxjani: "K'onti'l n'el win ta'al twitz ajay."*
18 Yaji txq'an xjal tzi [aj nim tuq kyajwalil kxol kye] aj tijajil Israel§ oxik
kyq'uma' ikxjani: «¿Tidi' oqtel ak'ulu' tzan tok qen qa at awajwalil tzan
ak'ulun ikxjani?»
19 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e': «Intjaw exitu' ja jayni b'ix tuj toxi'n q'ij
ob'antel junky'el witza'.»*
20 Yaji kyetz oxik kyq'uma': «Oxik tin waqaq tuj oxqal (46) aq'b'i tzan
tb'antik, b'ix ¿yatz n'aq'uma' tzan oxe q'ij ob'antel junky'el awitza'?»
21 Per te jay aj ntq'uma' tuq te Jesus, nyolin ti'jx tuq tetz xhchi'jel.
22 Astilji aj tjaw anq'in junky'el, kye txnaq'atz otzaj kyna'o' te aj otq'umaj,
b'ix oxik kyoksla' te Tu'jal Dios oqtxi' b'ix ti'j te aj otq'umaj te Jesus kyetz.
23 Aj man tuq atqet te Jesus tuj Jerusalen tuj te q'ij Paskw, ky'ila'j xjal
e'okslan ti'j, toklen kyen tidi'chq lab'al aj nqet tuq tk'ulu' tuky'i nim tajwalil.

---

* **2:6** Ax: xjal judiy. † **2:11** Ax: xhchqitz'unal. * **2:12** Mat 4:13 * **2:13** Exo 12:1-27; Deu 16:1-8
‡ **2:14** Kye txkup nkye'oken tuq te kypresent kye xjal; Lev 1:3-9; 4:2-21; 8:2; 22:21. * **2:17** Sal 69:9
§ **2:18** Ax: xjal judiy. * **2:19** Mat 26:61; 27:40; Mak 14:58; 15:29

24 Per te Jesus k'onti'l tuq wit'lik tk'u'j kyi'j tzan tpaj tetz ojetq tuq tz'el tniky'
kyi'j kyaqil xjal.
25 Nya'tx presis tuq tzan tyolin junky titza' tuq kyenab'lin kye xjal tzan tpaj
tetz oje tz'el tniky' tuq ti'j kyanim kye xjal.

3

Aj Tyolin Jesus Tuky'i Nicodemo

1 Ntons at tuq jun xjal kxol kye aj b'uch'uj Parisey, Nicodemo tuq tb'i, tetz
nim tuq tajwalil kxol kye xjal aj tijajil Israel.
2 Tetz oxwa'q qonik'an q'olb'el Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon,
qetza qeb'enkyna yatz lajomich tzan Qtata Dios tzan qtzaj axnaq'tza'na.
Komo yatz tidi'chq lab'al nqet ayek'u', b'ix nijunwt b'a'n tzan tk'ulun ikxni'n
qa te Qtata Dios k'onti'l-wit atqet tuky'i'l.»
3 Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Oxe'l nq'uma' yatz b'an b'an'ax, qa jun xjal nlay
tz'itz'jik junky'el, nlay b'antik tzan sten tuj tq'ab' Qtata Dios.»*
4 Yaji te Nicodemo oxik tq'uma'ky ikxjani: «¿Titza' ob'antel tzan titz'jik
jun xjal aj ya tijky? ¿O' petzun ob'antel tzan tox tuj talb'il tnan tzan titz'jik
junky'el?»
5 Te Jesus owaj stzaq'b'e'ky: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz b'an b'an'ax, ab'l aj
nlay tz'itz'jik tuky'i a'* b'ix ax tuky'i Txew Dios nlay b'antik tzan sten tuj tq'ab'
Qtata Dios.
6 Te aj n'itz'jik tzan tpaj tetz stat jun xjal, ax tetz xjal, per te aj n'itz'jik tzan
tpaj Txew Dios, ntons tetz at te Txew Dios tuj tanim.
7 K'on chlab'an tzan tpaj ma xik nq'uma' yatz qa presis tzan etitz'jik
junky'el tzan te Txew Dios.
8 Komo iktza' te kyaq'iq' ja'chq nxik, anke nxik qcha'o' nxuk'in, k'onti'l
qeb'en ja' tzajnaq b'ix k'onti'l qeb'en ja' ikja'n txik, ax ikxji kyaqil kye aj
nkye'itz'jik tzan te Txew Dios.»
9 Yaji te Nicodemo oxik xhcha'o'ky: «¿Titza' b'a'n tzan tb'antik kyaqil
ntzani?»
10 Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Yatz aj ntxnaq'tzan kye xjal aj tijajil Israel,
¿ti'tzun, k'onti'l n'el aniky' ti'j kyaqil ntzani?
11 Wetz oxe'l nq'uma' yatz b'an b'an'ax, qetza nxik jq'uma'na te aj qeb'enky
b'ix ax nxik qyoli'na te aj oje tz'ok qen, per etetz k'onti'l nxik etoksla' aj nxik
qyoli'na.
12 Qa k'onti'l nkyinxik etoksla' oj txik nq'uma' ti'j tidi' aj at twitz tx'o'tx',
¿titza' okyinxe'l etoksla' oj nyolin ti'j tidi'chq aj at tuj ka'j?
13 K'onti'l ab'l oje jax tuj ka'j sinoke a'ox te aj oje qetz tuj ka'j b'ix a tetz te
Ichan Aj Tk'wa'al Dios.
14 Iktza'x te Moisés tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' ojaw tin jawnaq te kan [tzan
kykolet tuq kye xjal],* ax ikxji te Ichan Aj Tk'wa'al Dios presis tzan tjaw eq'i'
jawnaq*
15 tzan kyanq'in te jun-ele'x kyaqil kye aj okye'okslayon ti'j.
16 Te Qtata Dios nkyeqet tgani' kyaqil xjal twitz tx'o'tx', astilji otzaj tlajo' te
Tk'wa'al aj cha jun tuq, otzaj tlajo' tzan k'on kyexiknaj kye aj nkye'okslan ti'j
sinoke tzan kyanq'in te jun-ele'x.

---

* **3:3** 1Xhp 1:3,23 * **3:5** Tuj kyyol kyetz te yol "qitz'jik tuky'i a'" telponx oj qitz'jik ti'j qnan; n'el qniky' nini tzan tpaj te tqaqi' taqan. * **3:14** Núm 21:9 * **3:14** Isa 52:13; Wnch 8:28; 12:32-34

17 Komo te Qtata Dios intzaj tlajo' wetz aj Tk'wa'al a'in twitz tx'o'tx', nya'tx
tzan txik nswa' xhcho'nal kyi'j kye xjal sinoke tzan nkolon te kyetz.
18 Ab'lchaq aj n'okslan wi'j [wetz] aj Tk'wa'al Dios [a'in], tetz nlay xik si' tuj
il. Yatzun te aj nlay tz'okslan, tetz ya q'umankaj jun xhcho'nal ti'j tzan tpaj
k'onti'l n'okslan wi'j wetz aj cha jun a'in Tk'wa'al Dios.
19 Kyetz kyajo'tz tzan kxik si' tuj il tzan tpaj aj ntzani: Intkyaqul swal
jun chk'atunal tuj kywitz, b'ix kye xjal owel kygani' mas te qlolj twitz te
chk'atunal tzan tpaj te kyk'ulb'en nya'tx tuq galan.
20 Kyaqil kye aj nkyek'ulun nya'tx galan k'on kygan te chk'atunal tzan tpaj
k'on kygan tzan tok en te aj nkyk'ulu'.†
21 Yatzun kye xjal aj nkyeb'et tuj tume'l, kyetz nkye'ok laq'chet ti'j te
chk'atunal‡ tzan tok e'e' te kyk'ulb'en nqet kyk'ulu' iktza'x te Qtata Dios
tgan.»

Aj Tyolin Junky'el Te Wa'nch Ti'j Jesus

22 Ntons yaji, te Jesus kyuky'i txnaq'atz eb'ajxik tuj jun luwar tuj tkwentil
Judey, b'ix okajten tzi kyuky'i'l b'ix njaw tuq tsi' a' kywi' kye xjal.
23 Ax te Wa'nch njaw tuq tsi' a' kywi' xjal tuj Enon qaynin ti'j Salim, tzan
tpaj tzi ajun a' tuq b'ix kye xjal nkyepon tuq tuky'i'l b'ix njaw si' tuq a' kywi'.
24 Kyaqil ntzani oky'ik aj mina' tuq tqex si' te Wa'nch pres.*
25 Ntons jun q'ij kye txnaq'atz Wa'nch b'ix txq'an kxjalil aj tijajil Israel
eb'ajjaw wululun ch'in ti'j titza' nkaj saq qanim tuj twitz Qtata Dios.
26 Yaji exwa'q q'umal te Wa'nch: «Xnaq'tzon, te aj opon awuky'i'l jun-el aj
atoqet tuq junxla' te Jordan A', aj ochyolin ti'j, ajna'l njaw tsi' a' kywi' xjal b'ix
kyaqil kye xjal nkyepon tuky'i'l.»
27 Tzaj te Wa'nch, owaj stzaq'b'e' kyetz: «Jun xjal k'onti'l nb'antik tzan tjaw
tjalb'e' jun tajwalil§ qa nya'tx a te [Qtata Dios] aj tuj ka'j ntzaj sin tetz.
28 Etetz eteb'en b'an'ax wetz oxik nq'uma', nya'tx a'in te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi'* sinoke a'in wetz te aj lajomin tb'ayon twitz tetz [tzan txik
npakb'a' ti'j tetz].
29 Komo iktza' oj tok junan jun ichan tuky'i txu'jel, yatzun jun tajyol te
ichan nchalaj oj tok xhcha'o' te ichan ojetq tzul; ax ikxji wetz ajna'l b'an
nkyinchalaj ti'j tetz.
30 A tgan tzan tok mas nim tajwalil tetz nwitz wetz b'ix wetz nlay kyinpon
iktza' tetz.
31 Tetz tzajnaq tuj ka'j b'ix at tajwalil ti'j kyaqil. Per jun xjal aj tzajnaq cha
a'ox tzani twitz tx'o'tx' ntons cha a'ox aj te twitz tx'o'tx', b'ix cha nyolin ti'j te
aj at tzani twitz tx'o'tx'. Te aj tzajnaq tuj ka'j, tetz at toklen ti'j kyaqil
32 b'ix nyolin ti'j aj oje tz'ok ten b'ix ti'j aj oje tz'ok xhcha'o', per k'onti'l ab'l
nxik okslan te aj ntyoli'.
33 Per qa at ab'l nxik okslan tetz, ntons ikxji tetz ntq'uma' te Qtata Dios jun
yolin.
34 Te aj otzaj lajo' tzan Qtata Dios, tyol Qtata Dios ntyoli' tzan tpaj te Qtata
Dios nxik tsi' Txew tuky'i'l b'eyx te jun-ele'x.
35 Te Qtata Dios nqet tgani' Tk'wa'al, b'ix kyaqil oje kaj tsi' tuj tq'ab'.*
36 Jun xjal aj n'okslan ti'j te Tk'wa'al Dios at jun tanq'in te jun-ele'x, per te
junky aj k'onti'l nqet toksla' te Tk'wa'al Dios k'onti'l jun tanq'in ikxji, sinoke
te tq'oj Qtata Dios n'ul tajsik.»

---

† **3:20** Ax: n'el kyik'o' te chk'atunal tzan tpaj k'on kygan tzan tok en aj nkyk'ulu'; Job24:13-17. ‡ **3:21** A te Tk'wa'al Dios iktza' te chk'atunal. * **3:24** Mat 14:3; Mak 6:17; Luks 3:19-20 § **3:27** Ax: k'onti'l ntk'amo' jun tidi'. * **3:28** Wnch 1:20 * **3:35** Mat 11:27; Luks 10:22

4

Aj Tyolin Jesus Tuky'i Jun Xuj Aj Samary

1 Ntons yaji te Qajawil [Jesus] owok xhcha'o' kyi'j kye aj b'uch'uj Parisey,
kyetz ojetq tuq tz'ok kcha'o' qa te Jesus njaw tsi' a' kywi' mas xjal twitz te
Wa'nch b'ix ate' tuq mas txnaq'atz twitz te Wa'nch,
2 anke nya'tx a tuq te Jesus njaw sin a' kywi' kye xjal, sinoke a'e' kye
txnaq'atz.
3 Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus aj nkyb'isu' tuq kye aj b'uch'uj Parisey,
ntons owex tuj tkwentil Judey b'ix oxik Galiley.
4 Ntons, tzan tuq txik txini, a tgan tuq tzan tky'ik tuj tkwentil Samary.
5 Astilji eb'ajpon qaynin ti'j jun amaq' tb'i Sikar tuj tkwentil Samary, qaynin
ti'j te tx'o'tx' aj oxik tsi' te Jacob erensy te tk'ajol aj Chep [atx b'an oqtxi'],*
6 b'ix atqet tuq tzi te soch aj oqet tk'ulu' Jacob. Ntons te Jesus ojetq tuq siktik
tb'etb'en, b'ix oqet wit'let stzi' te soch, b'ix ojetq qopon tuq mer chijq'ij.*
7 Ntons yaji opon jun xuj aj Samary q'a'il. Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz
ikxjani: «Tzaj asi' ch'in wuk'a' a'.»
8 Komo kye txnaq'atz ojetq tuq kyexik tuj amaq' loq'ol kywe'.
9 Ntons te xuj owaj stzaq'b'e' ikxjani: «¿Titza' yatz ntzaj aqani' awuk'a' a'
wetz b'ix yatz a'ich jun aj tijajil Israel b'ix wetz a'in aj Samary?»†
10 Ntons kyi te Jesus: «Cha aweb'en-wit te aj ntzaj tsi' te Qtata Dios b'ix
aweb'en-wit ab'lin wetz aj nkyinqanin awuky'i'l tzan stzaj asi' ch'in wuk'a'
a', ntons otzajel-tal aqani' wetz b'ix wetz oxe'l nsi' yatz te jun a' aj b'a'n tzan
tanq'in [awanim] titza' b'ix nlay tzaj k'achjel awi'j.»
11 Yaji kyi te xuj: «Tat, yatz k'onti'l jun apulb'il b'ix te soch nim txe'. ¿Ja'
otzajel awin te a' aj otzajel tsi' tanq'in [te wanim]?
12 ¿Mas petzun nim yatz awajwalil twitz te qijajil Jacob aj okaj tsi' te qetza
ja sochni aj ja' ojatz tin tetz tuk'a' a' b'ix kye tk'wa'al b'ix kye talo'?»
13 Yaji owaj stzaq'b'e' te Jesus: «Kyaqil kye xjal aj nkye'uk'an ti'j te ja a' ntzani
otzajelkix k'achjel kyi'j.
14 Per te aj owuk'ayon te a' aj wetz oxe'l nsi', ya nlay tzaj k'achjel ti'j tzan
tpaj te aj oxe'l nsi' wetz otk'ulu'tz tuj tanim tzan tanq'in te jun-ele'x naqe jun
a' aj nxojin tuj tanim.»*
15 Te xuj oxik tq'uma': «Tat, instzaj asi' ch'in wetz te aj a'ni tzan k'on stzaj
k'achjel wi'j b'ix tzan k'on wulky junky'el tzani q'a'il.»
16 Yaji oxik tq'uma' Jesus tetz: «Pax uk'lel te awichmil b'ix okx'ulel junky'el
tzani.»
17 Yaji owaj stzaq'b'e' te xuj ikxjani: «K'onti'l wichmil.» Ntons te Jesus oxik
tq'uma'ky: «B'an'ax awitza' k'onti'l awichmil.
18 K'onti'l awichmil per jweb' ichanxi' oje kyekaj asi' b'ix te aj eq'i' awitza'
ajna'l nya'tx awichmil; ntons tume'l aj ma'tx tzaj aq'uma'ni.»
19 Yaji te xuj oxik tq'uma': «Tat, n'el nniky' awi'j yatz a'ich jun aj yolil tyol
Qtata Dios.
20 Qetza qijajilna eb'ajna'on te Qtata Dios tzani twi' ja witzni, per etetz
n'eq'uma' qa a'ox tuj amaq' Jerusalen b'a'n tzan qna'on te Qtata Dios.»
21 Te Jesus oxik tq'uma': «Kyinxik awoksla' xuj, ch'inky tpon te or aj nlay
kx'ul twi' ja witzni b'ix nlay kxik tuj Jerusalen na'ol te Qtat.

---

* **4:5** Gén 33:19; Jos 24:32 * **4:6** Ax: te tkaqi' or. † **4:9** Kye xjal judiy k'onti'l eq'i' tuq kyib' kyuky'i a'e' aj Samary; Esd 4:1-5; Neh 4:1-2. * **4:14** Jer 2:13; 17:13; Wnch 7:37-39

22 Etetz nkxna'on te Qtat per k'onti'l n'el eniky' ti'j. Qetza nqona'ona b'ix
n'el qniky' tzan tpaj te Koloyon tzajnaq ti'j tijajil Israel.
23 Ch'inky tpon or, b'ix ma'tx pon ajna'l kye aj b'an b'an'ax na'ol te Qtata
Dios okyena'oyon tetz tuj kyanim b'ix tuky'i jun tume'l b'an'ax tzan tpaj te
Qtata Dios njoyon xjal iktza' kyetz.
24 Te Qtata Dios k'onti'l eb'ajil, astilji kye aj nkyena'on tetz, a tgan tzan
kyna'on tuky'i kyanim b'ix tuky'i tume'l b'an b'an'ax.»
25 Ntons kyi te xuj ikxjani: «Wetz web'en tzul te Koloyon Aj Q'umankaj
Oqtxi', aj n'ok q'uma' Krist, b'ix cha'oj tul tetz otzajel tq'uma' kyaqil titza'
atok.»
26 Te Jesus oxik tq'uma': «A'in wetz aj nkyinyolin awuky'i'lni.»
27 Ntons man tuq nkyeyolin, kyul kye txnaq'atz, b'ix eb'ajlab'an tzan tpaj
nyolin tuq tuky'i jun xuj. Per nijunwt ab'l otnimsaj tk'u'j tzan txik xhcha'o',
“¿Tidi' n'ayoli' tuky'i'l?”
28 Ntons te xuj okaj tsi' tq'awub' tzi b'ix oxik tuj amaq' q'umal kye xjal, oxik
tq'uma' ikxjani:
29 «Qalan waq, sek' etzaj e'el jun xjal aj ma tzaj tq'uma' kyaqil aj oje qet
nk'ulu'. ¿Nya'tx petzun-tal aji tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'?»
30 Ntons kye xjal eb'ajxwa'q aj ja' tuq atqet te Jesus.
31 Ntons aj man tuq nkyeb'et kye xjal tuj b'ey, kye txnaq'atz nqet tuq kywitz
twitz Jesus, nxik tuq kyq'uma' tetz: «Xnaq'tzon, pawa'an ch'in.»
32 Oxik tq'uma' tetz kyetz: «Wetz at jun nwe' aj etetz mina' tel eniky' ti'j.»
33 Ntons kye txnaq'atz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿At petz-talo ab'l
ma tzul swal twe'?»
34 Per te Jesus oxik tq'uma'ky: «Wetz aj nk'ulu' naqe nwe' b'ix te aj nk'ulu'
iktza' tgan te aj otzaj lajon te wetz b'ix tzan tkajb'aj nk'ulu' taq'un.
35 Etetz n'eq'uma' qa atx kaje qya' tzan tkanon tzan tjaw te twitz awalj, per
wetz oxe'l nq'uma' etetz intxik eten te awalj, ya kamaw tzan tjaw iq'let.
36 Te aj njaw xhchimo' twitz te awalj, ntk'amo' twi' tk'u'j te jun kyanq'in kye
xjal te jun-ele'x; ikxji te aj n'awan b'ix te aj nchimon, junch'in nkyechalaj.
37 Komo b'an'ax iktza'x te q'umb'enj “jun te aj n'awan te awalj b'ix junky te
aj njaw chimon tetz.”
38 Wetz ma'tx kxik nlajo' tzan tjaw echimo' twitz te awalj aj ja' k'onti'l etetz
okx'awan b'ix chuktky kye txq'anky eb'aj'awan, b'ix etetz ma'tx kx'ox tuj
kyawb'en tzan ek'amon te aj kyaq'umb'en kyetz.»
39 Ntons, tuj aj amaq'ji ky'ila'j kye xjal aj Samary eb'aj'okslan ti'j Jesus tzan
tpaj tyolb'en te xuj aj txik tq'uma', “Ma tzaj tq'uma' kyaqil aj oje nk'uluj.”
40 Astilji aj kypon kye xjal, oqet kywitz twitz tzan tkaj kyuky'i'l; yaji okaj
kab'e' q'ij kyuky'i'l.
41 B'ix ky'ila'j txq'anky e'okslan ti'j tzan tpaj tyol.
42 B'ix oxik kyq'uma' te te xuj ikxjani: «Ajna'l nqo'okslana nya'tx a'ox tzan
tpaj aj ma tzaj aq'uma'ni. Ajna'l a'o'xkna ma'tx tz'ok qcha'o', b'ix qeb'enky aji
tetz te Koloyon b'an b'an'ax kyi'j kyaqil xjal twitz tx'o'tx'.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tk'wa'al Jun K'ulul Mandad

43 Ntons, ya ma ky'ik aj kab'e' q'ijji, owetz tuj Samary b'ix oxik tinky tb'ey
tzan txik tuj xtx'o'otx' Galiley.
44 Komo te Jesus ojetq xik tq'uma', jun aj yolil tyol Dios k'onti'l nqet jiq'b'a'
tuj tamaq'.‡

‡ **4:44** Komo tetz tamaq' tuj tkwentil Judey, tetz owetz tzi tzan tpaj k'onti'l e'okslan ti'j; Mat 13:57; Mak 6:4; Luks 4:24; Wnch 4:1.

45 Aj tpon tuj Galiley, kye xjal tzi ek'amon galan te tetz tzan tpaj ax kyetz
eb'ajxwa'q tuj te q'ij tuj Jerusalen b'ix owok kyen aj oqet tk'ulu' tzi.*
46 Yaji opon junky'el tuj te amaq' Kana tuj tkwentil Galiley aj ja' otk'uluj
tzan tok te a' ta'al ub.* Ntons at tuq jun k'ulul mandad b'ix tetz at tuq jun
tk'wa'al yab' tuq max tuj Capernaúm.
47 Ya ma tz'ok xhcha'o' te xjal qa te Jesus ojetq tuq meltz'jik Judey b'ix ojetq
tuq ponky tuj Galiley, ntons te xjal oxwa'q tuky'i'l b'ix oqet twitz twitz tzan
tuq txik q'anal te tk'wa'al tzan tpaj ch'inky tuq tkamik.
48 Kyi te Jesus ikxjani: «Qa etetz k'onti'l n'ok eten jun nk'ulb'en aj telponx
ti'j wajwalil qatzun jun tidi' aj nkxlab'an ti'j, etetz k'onti'l nkx'okslan.»
49 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qo'o naj tzunxk tuq itz'oj
te nk'wa'al.»
50 Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Pax ajay. Te ak'wa'al owanq'iyon.» Te xjal oxik
toksla' tyol Jesus b'ix owaj.
51 Ntons, man ch'inky tuq tpon tjay, kye a'e' tmos eb'aj'etz kanol tetz b'ix
oxik kyq'uma' ikxjani: «Te ak'wa'al ma'tx b'antik.»
52 Te xjal oxik xhcha'o' janik'le taq'ik tzan tna'on b'a'nx te k'wa'l. «Iwi te
tb'ay or te qale'§ tel te kyaq ti'j» kyekyi.
53 Te k'wa'lon owel tniky' mer aj orji aj stzaj tq'uma' te Jesus, "Te ak'wa'al
owanq'iyon." Astilji tetz b'ix kyaqil a'e' aj tuj tjay eb'aj'okslan ti'j Jesus.
54 Ntons, aj [tqet tq'ana' Jesus te k'wa'l], aj stzajlen tuj Judey b'ix opon tuj
Galiley, ntons a te tkab'i' tk'ulb'en aj telponx tuq ti'j tajwalil.

5

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Amaq' Betest

1 Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik Jerusalen tzan tpaj at tuq
jun q'ij aj nkyeq'ijlan tuq kye xjal aj tijajil Israel.
2 Ntons te amaq' Jerusalen at tuq jun tlamelul b'ix tb'i te lamel "Kyb'ey
Karner," b'ix qaynin tzi at tuq jun nim tqatel a', Betest tb'i tuj yol ebrey aj
kyyol kyetz. Te tqatel a' tuj jun nim galera b'ix jweb' palaj te galera.
3 Tzi atkyeqet tuq ky'ila'j xjal yab'e', iktza' moy, kox, b'ix kye aj kamnaq
kchi'jel, b'ix cha lanchike' twitz tx'o'tx' stzi' te a' b'ix cha nkye'iyon tuq tzan
tjaw yak'un te a'.
4 Komo atqet jun ángel derepent nkyaqul tuj te a' b'ix njaw tuq tyak'u' te a',
b'ix te tb'ay xjal aj nqex tuq tuj te a' oj tjaw yak'un, ntons nb'antik tuq b'eyx
alchaqkyetz tyab'il.*
5 Ntons at tuq kxol kyetz jun xjal b'an yab' tuq, wajxaqlajuj tuj kawnaq (38)
aq'b'ixi' tuq tqetlen yab'tik.
6 Ntons te Jesus, ya ma xik te'e' cha b'aqlik tuq b'ix aj tok xhcha'o' jateb'
aq'b'ixi' tuq tqetlen yab'tik, yaji oxik tqani' te yab' ikxjani: «¿Agan pe' tzan
ab'antik?»
7 Owaj stzaq'b'e' te yab': «Tat, wetz k'onti'l ab'l nqex swan wetz tuj a' cha'oj
tjaw yak'un te a'. Oj nqex wetz, junky nkanon tb'ay nwitz.»
8 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Pajaw wa'let, intxik awin awatb'il b'ix pab'et.»
9 B'eyxnajji te xjal ob'antik b'ix ojaw tin te twatb'il b'ix ob'et. Aj q'ijji, jun
q'ij ojla'mj tuq.

---

* **4:45** Wnch 2:23 * **4:46** Wnch 2:1-11 § **4:52** Ax: te twuqi' or. * **5:4** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

10 Ntons kye aj tijajil Israel aj at tuq kyajwalil, kyetz oxik kyq'uma' tuky'i te
xjal aj ojetq tuq b'antik: «Ajna'l q'ij ojla'mj. Xjan tzan txik awin awatb'il.»*
11 Te xjal owaj stzaq'b'e': «Te xjal aj ma qet q'anan wetz, ma tzaj tq'uma'
"intjaw awin awatb'il b'ix pab'et."»
12 Yaji kyetz oxik kcha'o' tetz: «¿Ab'l te aj xjal ma xik q'uman yatz "intjaw
awin awatb'il b'ix pab'et"?»
13 K'onti'l tuq teb'en ab'l ojetq qet q'anan tetz tzan tpaj te Jesus ojetq tuq
xiknaj kxol kye xjal aj akyeqet tuq tzi.
14 Mas yaj te Jesus owok tk'ulb'a' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix oxik
tq'uma' tetz ikxjani: «Tzaj acha'o', ajna'l yatz b'a'nich. K'onky chjoyon choj
tzan k'on tky'ik junky tidi' awi'j mas b'an nya'tx galan.»
15 Te xjal owaj b'ix oxik tyoli' kyuky'i kye aj at kyajwalil a te Jesus ojetq tuq
qet q'anan tetz.
16 Astilji kygan tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus tzan tpaj nkyeqet tq'ana' xjal
tuj q'ij ojla'mj.
17 Per te Jesus oxik tq'uma': «Wetz Ntat k'onti'l nkaj tsi' tzan tk'ulun galan
kyi'j kye xjal b'ix ax wetz nkyink'ulun ikxji.»
18 Astilji kygan tuq tzan tqet kykansa' tzan tpaj kyetz tuj kynab'l k'onti'l
nqet txjani' te q'ij ojla'mj b'ix tzan tpaj ntq'uma' tuq qa tetz Stat a te Qtata
Dios, ikxji ntparejsa' tuq tib' tuky'i te Qtata Dios.

Aj Tyolin Jesus Ja' Tzajnaq Tuq Tetz Tajwalil

19 Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani:† «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax,
[wetz] aj Tk'wa'al Dios [a'in] k'onti'l nqet nk'ulu' jun tidi' aj cha tuj nwi'x-wit
wetz n'etz win sinoke aj n'ok wen tuky'i te Ntat; b'ix aj nqet tk'ulu' te Ntat, ax
nqet nk'ulu' wetz [tzan tpaj a'in] tk'wa'al.
20 Komo te Ntat nkyinqet tgani' b'ix ntzaj tyek'u' kyaqil aj ntk'ulu', b'ix
atx tzan stzaj tyek'u' kye tk'ulb'en mas nim twitz te aj ntza'n, b'ix etetz
okxlab'ayon ti'j.
21 Iktza'x te Ntat njaw anq'in jun kamnaq titza' b'ix nxik tsi' tanq'in, ax ikxji
[wetz] nxik nsi' tanq'in ab'l aj wetz ngan [tzan tpaj a'in] Tk'wa'al [Dios].
22 Komo te Ntat k'onti'l nxik tq'uma' ab'l at til sinoke oje kaj tsi' tuj nq'ab'
tzan txik nq'uma' wetz ab'le' kye aj at kyil
23 tzan nqet jiq'b'a' tzan kyaqil xjal iktza'x nqet kyjiq'b'a' te Ntat. Komo
[a'in wetz] te Tk'wa'al [Dios], ab'l aj k'onti'l nkyinqet tjiq'b'a' ax k'onti'l nqet
tjiq'b'a' te Ntat aj otzaj lajon [wetz].
24 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l te aj n'ok xhcha'o' nyol b'ix
n'okslan ti'j te aj otzaj lajon wetz, at jun tanq'in te jun-ele'x b'ix nlay xik si' tuj
il, tetz kamnaq tuq, per ajna'l at jun tanq'in.
25 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ch'inky tpon te or, b'ix ajna'l ma'tx
pon, tzan tok kcha'o' nwi' wetz‡ kye aj kamnaq [kyanim] b'ix kye aj oxe'l
kcha'o' okye'anq'iyon.
26 Komo te Ntat at tanq'in tib'x [tzan txik tsi' kyanq'in kye xjal], ax oje tzaj
tsi' te wetz§ tzan wanq'in wib'x [tzan txik nsi' kyanq'in kye xjal].
27 B'ix te Ntat oje tzaj tsi' wajwalil tzan txik nq'uma' kyil kye xjal tzan tpaj
wetz a'in te Ichan Aj Tk'wa'al Dios.
28 K'on kxlab'an ti'j te ntzani. Ch'inky tpon te or aj owokel kcha'o' nwi'
kyaqil kye kamnaq

---

* **5:10** Neh 13:19; Jer 17:21 † **5:19** Kyuj taqan 19 max 29 aj ja' nyolin Jesus ti'jx tetz, n'el tuj yol gryeg iktza' ti'j junky xjal nyolin, per axkix ti'jx tetzji nyolin. ‡ **5:25** Ax: te Tk'wa'al Dios. § **5:26** Ax: te Tk'wa'al Dios.

29 b'ix okyejawel anq'in kye aj eb'ajqex muqu'. Kye aj oqet kyk'ulu' galan
okyejawel anq'in junky'el tzan kyanq'in te jun-ele'x, b'ix kye aj ek'ulun nya'tx
galan okyejawel anq'in tzan kxik si' tuj il.*
30 Wetz k'onti'l nqet nk'ulu' jun tidi' aj cha tuj nwi'x-wit wetz n'etz win,
sinoke nxik nq'uma' iktza' ntzaj tq'uma' te Ntat, b'ix nxik nq'uma' tume'l tzan
tpaj k'onti'l nqet nk'ulu' iktza' wetz ngan, sinoke nqet nk'ulu' iktza' tgan te
Ntat aj otzaj lajon wetz.
31 Qa wetz nchukel nkyinyolin wi'jx wetz, k'onti'l token [tzan tpaj cha a'ox
nchukel nkyinyolin],
32 per at junky aj nyolin wi'j b'ix wetz web'en te aj ntyoli' wi'j b'an'ax.
33 Etetz oxwa'q echa'o'tz tuky'i Wa'nch, b'ix aj otyolij tetz tume'l ti'j te
b'an'ax,*
34 per wetz nya'tx presis tzan tyolin jun xjal galan wi'j. Wetz nxik nq'uma'
etetz kyaqil ntzani te jun galan te etetz tzan ekolet.
35 Te Wa'nch oxik tpakb'a' tzan tel eniky' ti'j te tume'l b'ix etetz nkxchalaj
tuq ti'j per cha te kab'e q'ij tuq.*
36 Per te aj nk'ulb'en wetz telponx wi'j mas nim twitz te aj ntyoli' tuq te
Wa'nch wi'j tzan tpaj wetz nk'ulb'en ikx titza' otzaj tq'uma' te Ntat, ikxji b'a'n
tzan tel qniky' qa a te Ntat otzaj lajon wetz.
37 B'ix te Ntat aj otzaj lajon te wetz, tetz oje tzaj tyoli' b'an'ax wi'j.* Per etetz
mina' tok echa'o' aj ntyoli' b'ix mina' txik eten titza' ka'yin
38 b'ix k'onti'l n'ox tuj ewi' te tyol tzan tpaj k'onti'l nkx'okslan wi'j wetz aj
intzaj tlajo'.
39 Etetz nqet eten b'an kyeb'a' te Tu'jal Dios tzan tpaj etetz tuj enab'l ikxji
okx'anq'iyon te jun-ele'x,* per axkix aj Tu'jalji nyolin wi'j wetz.
40 Per etetz k'on egan tzan etok lapet wi'j tzan txik nsi' jun etanq'in te jun-
ele'x.
41 Wetz k'onti'l nkyinb'isun ti'j kyyol kye xjal qa nkyinqet kyjiq'b'a'.
42 Wetz oje tz'el nniky' eti'j, etetz k'onti'l nqet egani' te Qtata Dios.
43 Wetz lajomin tzan Ntat b'ix k'onti'l nkyin'ek'amo'. Qa tzul-wit junky aj
cha oqtel tjiq'b'a' tib', tetzji ek'amo'tz-talo.
44 ¿Titza' okyinxe'l etoksla' qa cha nqet ejiq'b'a' etib'x exolx b'ix k'onti'l
nkxjoyon tzan eqet jiq'b'a' tzan Qtata Dios aj cha jun at?
45 Wetz nya'tx presis tzan txik nq'uma' etil tzan tpaj a te Kawb'il† aj ja'
wit'lik etetz ek'u'j, aji te aj oxe'l tq'uma' etil.
46 Cha tzun-wit nxik etoksla' [te aj okaj stz'ib'a'] Moisés [tuj te Kawb'il],
ntons tzun-tal nkyinxik etoksla' etetz, tzan tpaj aj oqet stz'ib'a' nyolin wi'j.
47 Per qa etetz k'onti'l nxik etoksla' aj oqet stz'ib'a' tetz, ¿titza' oxe'l etoksla'
te aj nxik nq'uma' wetz?»

6

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Jweb' Mil Xjal
Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luks 9:10-17

1 Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxwa'q junxla' te Galiley A', aj
n'ok q'uma' Tibérias A'.

---

* **5:29** Dan 12:2 * **5:33** Wnch 1:19-27; 3:27-30 * **5:35** Ax: Te Wa'nch a tuq tetz iktza' te q'aq' aj ntilun b'ix nq'analin, b'ix etetz kxchalaj ti'j chk'atunal tetz jun ch'i rat. * **5:37** Mat 3:17; Mak 1:11; Luks 3:22 * **5:39** Deu 4:1; 8:1; 30:15-20 † **5:45** Ax: Moisés.

2 Ky'ila'j tuq xjal nkye'ok lapet ti'j tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kyen aj kyqet
tq'ana' kye xjal tuky'i nim tajwalil.
3 Ntons komo at tuq jun witz txini, te Jesus ojax twi' te witz b'ix tzi oqet
wit'let kyuky'i txnaq'atz
4 b'ix ch'inky tuq tpon te q'ij Paskw aj nqet tuq kyq'ijla' kye xjal aj tijajil
Israel.
5 Ya ma xik ten, oxik te'e' ajun xjal tuq lapike' ti'j, oxik tq'uma' tetz te Lip
ikxjani: «¿Ja' otzajel qloq'o' kywe' kyaqil ja xjal ntzani?»
6 Tetz oxik tq'uma' ikxjani tzan tpaj tgan tuq tzan tok xhcha'o' tidi'
otq'uma'tz te Lip, per tetz teb'enky tuq tidi' otk'ulu'tz.
7 Ntons te Lip owaj stzaq'b'e': «Tajlal kab'e' oqal (200) q'ij twi' tk'u'j jun xjal
loq'b'il te wab'j nlay kanon nisiker tzan txik kyniky'b'e'-wit ch'in.»
8 Ntons yaji tzaj te Lexh, jun aj kxol kye txnaq'atz b'ix terman Simon
Xhpe'y, oxik tq'uma' tetz ikxjani:
9 «Tzani atqet jun k'wa'l aj eq'i' jweb' wab'j brisk titza' b'ix kab'e' kyiy, ¿per
titza' okanoyon ntzani kxol kyaqil ja xjalni?»
10 Te Jesus oxik tq'uma': «Intxik aq'uma' kyetz tzan kyqet wit'let.» Komo
ajun xpatzpan tuq txini b'ix kye xjal eqet wit'let tzi, b'ix tzan kyaqil qanq
jweb' mil (5000) ichan tuq.
11 Te Jesus ojaw stzyu' kye wab'j, b'ix ya ma xik tsi' pixon te Dios, oxik tsipa'
kxol kye xjal aj wit'like' tuq tzi. B'ix ax otk'uluj ikxji kyuky'i kye kyiy, b'ix exik
tk'a'cha' b'ix enoj.
12 Ya ma kyenoj b'an byenech ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz
ikxjani: «Intjaw echimo' kyaqil xtx'anqa' tzan k'on tkaj xq'eljik.»
13 Yaji kyetz ojaw kchimo' b'ix enoj kab'lajuj chi'l tzan kyaqil te aj osobrin
kyi'j kye jweb' wab'j.
14 Ya ma tz'ok kyen kye xjal te lab'al aj nqet tuq tk'ulu', okyyolij ikxjani:
«B'an'ax a tetz te aj yolil tyol Dios aj tzul twitz tx'o'tx'ni.»
15 Te Jesus owel tniky' kyi'j, kygan tuq tzan txik kyin tzan tok te twitzale'
k'ulul mandad tuj kyamaq', astilji owex kxol b'ix oxik twi' te witz xhchukel.

Aj Tb'et Jesus Tajsik A'
Mat 14:22-27; Mak 6:45-52

16 Ya ma qoqet yupan, kye txnaq'atz eb'ajkyaqon stzi' te nim a',
17 eb'ajjax tuj jun bark, b'ix eb'ajjunxla'in te a' tzan kypon Capernaúm.
Ntons yajxi' ojetq tuq qo'ok b'an chukaq'b'il b'ix te Jesus mina' tuq tkanon
kyi'j,
18 b'ix te kyaq'iq' b'an nxuk'in tuq tuj te nim a' b'ix te a' njaw puljik tzan te
kyaq'iq'.
19 Ya ojetq tuq xik kyb'ete' ch'inky waqaq kilómetr txik kye'e' te Jesus ikja'n
tuq tok laq'chet kyk'atzaj, nb'et tuq tajsik te a', b'ix kyetz eb'ajxob'.
20 Tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¡A'in wetz! ¡K'on kxob' waq!»
21 Kyetz nkyechalaj tuq tzan kyk'amon te tetz tuj te bark. Yaji eb'ajponaj aj
ja' tuq kygan kypon.

Aj Nkyejoyon Tuq Kye Xjal Ti'j Jesus

22 Bwen, tuj junky iwitq kye xjal aj akyeqet tuq junxla' te a' owok kcha'o',
kye txnaq'atz ojetq tuq kyexik tuj te bark aj ale'x tuqji at, b'ix te Jesus k'onti'l
tuq ajun kyuky'i'l, kchukel eb'ajxik.
23 Yaji eb'ajpon txq'an bark aj tzajnaqe' tuj amaq' Tibérias, eb'ajpon qaynin
ti'j te luwar aj ja' eb'ajwa'an aj txik tsi' te Qajawil jun pixon te Qtata Dios.

24 Ya ma tz'ok kyen kye xjal k'onti'l akyeqet tuq tzi b'ix ax kye txnaq'atz
k'onti'l tuq ateqet, eb'ajjax kyuj kye bark, b'ix eb'ajxik Capernaúm joyol tetz.

A Te Jesus Swal Qanq'in Te Jun-ele'x

25 Ya ma kyepon kye xjal junxla' te a', owoknoj te Jesus kywitz b'ix oxik
kyq'uma' tetz: «Xnaq'tzon, ¿janik'letzun awulen yatz tzani?»
26 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an
b'an'ax, etetz nkyin'ejoyo' tzan tpaj okxwa'an byenech b'ix nya'tx-wit tzan
tpaj owel-wit eniky' ti'j te lab'al aj oqet nk'ulu'.
27 K'on kxjoyon te ewe' aj cha a'ox nxik tsi' tanq'in te echi'jel; mejor
pe'ejoyon waq te aj nxik sin jun tanq'in etanim te jun-ele'x, aj etanq'in aj
otzajel nsi' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tzan tpaj a'in wetz intzaj
lajo' tzan te Qtat.»*
28 Yaji kyetz oxik kcha'o' tetz: «¿Tidi' presis tzan jk'ulun tzan tb'antik qitza'
aj tgan te Qtata Dios?»
29 Owaj stzaq'b'e' tetz: «Te Qtata Dios tgan tzan etokslan [wi'j wetz] aj intzaj
tlajo'.»
30 Oxik kcha'o'ky tetz ikxjani: «¿Tidi' jun lab'al oqtel ak'ulu' [tuky'i tajwalil
Qtata Dios] tzan tok qen qetza b'ix tzan qokslana awi'j? ¿Tidi' nb'antik
awitza'?
31 Kye qijajil oqtxi', kyetz oxik kywa'a' te wab'j mana [aj otzaj tsi' te Qtata
Dios kyetz] tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.* Iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Qtata Dios]
ikxjani: "Te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j otzaj tsi' te kywe' tzan kywa'an."»*
32 Te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an
b'an'ax, nya'tx a te Moisés nxik sin etetz te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j sinoke
a te Ntat ntzaj sin te wab'j b'an b'an'ax aj tzajnaq tuj ka'j.
33 Te wab'j aj ntzaj tsi' te Qtata Dios tzajnaq tuj ka'j b'ix nxik tsi' kyanq'in
kye xjal twitz tx'o'tx'.»
34 Kyetz oxik kyqani' ikxjani: «Tat, tzaj asi' aj wab'jni te qetza.»
35 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «A'in wetz te wab'j aj nxik sin etanq'in. Ab'l
aj owokel lapet wi'j nlay tz'ok wa'ij ti'j, b'ix te aj owokslayon wi'j nlay tzaj
tzajk'aj ti'j.
36 Komo iktza'x ma'tx xik nq'uma', etetz k'onti'l nkx'okslan wi'j anke oje
kyin'ok eten.
37 Kyaqil aj nkyetzaj tsi' Ntat wetz, nkye'ok lapet wi'j b'ix kye aj nkye'ok
lapet wi'j, nlay kye'el wik'o'.
38 Komo wetz tzajnaqin tuj ka'j in'ul tzani twitz tx'o'tx', nya'tx tzan tqet
nk'ulu' iktza' wetz ngan, sinoke iktza' tgan te Ntat.
39 Ikxjani tgan te aj otzaj lajon wetz, tzan k'on kxik nnajsa' nijunwt kye aj
oje kyetzaj tswa' wetz, sinoke tzan kyjaw anq'in oj tul te jwisy.
40 Komo aj tgan te Ntat, ab'l aj okyin'okel te'e' b'ix owokslayon wi'j, oxe'l si'
jun tanq'in te jun-ele'x b'ix ojawel anq'in oj tpon or te jwisy.»†
41 Ntons kye xjal tzi, a'e' aj tijajil Israel owaq'ik tzan kyjasnaje' ti'j tzan tpaj
oxik tq'uma', "Wetz a'in te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j."*
42 B'ix nkyyoli' tuq ikxjani: «¿Nya'tx petzun a te tk'ajol te Chep, aj qotzqi'
stat b'ix tnan? ¿Tistil ntq'uma' tetz qa tuj ka'j tzajnaq?»
43 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxjasnaje' waq exol.

---

* **6:27** Nyolin tuq Jesus ti'jx iktza' te Tk'wa'al Dios; Wnch 6:30. * **6:31** Exo 16:4,15 * **6:31** Sal 78:24 † **6:40** Nyolin tuq Jesus ti'jx iktza' te Tk'wa'al Dios. * **6:41** Wnch 6:35

44 K'onti'l ab'l b'a'n tzan tok lapet wi'j qa nya'tx a te Ntat aj otzaj lajon wetz
axk tetz ntzaj uk'len te tetz wuky'i'l, b'ix ojawel anq'in witza' oj tul te jwisy.
45 Iktza'x tz'ib'ankaj oqtxi' tzan kye aj yolil tyol Dios "kyaqil okyexe'l
xnaq'tza' tzan Qtata Dios."* Ikxji kyaqil kye aj n'ok ksi' kywi' ti'j te Ntat b'ix
qa n'ox tuj kywi' aj nxik txnaq'tza' kyetz, okye'okel lapet wi'j.
46 Nya'tx tzan tpaj-wit at ab'l oje tz'ok en te Qtata Dios, a'ox te Tk'wa'al oje
tz'ok en tetz.
47 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj owokslayon wi'j owanq'iyon
te jun-ele'x.
48 A'in wetz te wab'j aj nxik sin etanq'in.
49 Kye etijajil etetz oxik kywa'a' te wab'j mana aj ate' tuq tuj te ky'ixk'oj
tx'o'tx' per aj tpon or kyetz, kyetz eb'ajkamikkixi'.
50 [Per ajna'l wetz nkyinyolin ti'j] te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j b'ix ab'l aj
owa'yon ti'j nlay kamik [sinoke owanq'iyon te jun-ele'x].
51 A'in wetz te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j; ab'l aj owa'yon te ja wab'jni
owanq'iyon te jun-ele'x. Te aj wab'j nxik nsi' wetz, akix te nchi'jel aj oxe'l
nsi' tzan kyanq'in kye xjal twitz tx'o'tx'.»
52 Ntons kye xjal e'okten wululuyon kyib'kyib'x ikxjani: «¿Titza' tetz otzajel
tsi' xhchi'jelx tzan txik qwa'a'?»
53 Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, qa
nlay xik ewa'a' te nchi'jel [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix qa nlay
xik etuk'a' te nchiky'el, k'onti'l jun etanq'in.
54 Ab'l te aj oxe'l twa'a' te nchi'jel b'ix oxe'l tuk'a' te nchiky'el, at jun tanq'in
te jun-ele'x b'ix wetz ojawel anq'in witza' oj tul te jwisy
55 tzan tpaj wetz nchi'jel a te wab'j b'an b'an'axji b'ix te nchiky'el a te etuk'a'
b'an b'an'axji.
56 Te aj nwa'an te nchi'jel b'ix nxik tuk'a' te nchiky'el, tetz n'anq'inkix junx
wuky'i'l b'ix wetz tuky'i'l.
57 Te Ntat aj otzaj lajon wetz, tetz at tanq'in b'ix wetz nkyin'anq'in tzan tpaj
tetz, b'ix ab'l te owa'yon wi'j, ax owanq'iyon witza'.
58 [Wetz a'in] te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j, nya'tx iktza' te aj wab'j mana aj oxik
kywa'a' kye etijajil b'ix tzan te aj wab'jji kyetz k'onti'l eb'aj'anqin te jun-ele'x;
per ab'l te aj oxe'l twa'a' te ja wab'j ntzani owanq'iyon te jun-ele'x.»
59 Te Jesus oxik txnaq'tza' kyaqil ntzani aj tok kchimo' kyib' kye xjal tuj te
jay nab'il Qtata Dios tuj amaq' Capernaúm.
60 Ya ma tz'ok kcha'o' nini, ky'ila'j kxol kye aj lapike' tuq ti'j okyyolij ikxjani:
«Te aj ntq'uma'ni b'an kwest tzan tel qniky' ti'j. ¿Ab'l owokel tswa' twi' ti'j?»
61 Ya ma tz'el tniky' te Jesus ti'j aj nkywululu', oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«¿Ti'tzun, ma'tx kxjaw q'ojlik tzan tpaj aj nyolb'enni?
62 ¿Tidi'-tal eq'uma'tz oj nxik eten [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oj
njax tuj ka'j aj ja' tuq atinjax tb'aya'?
63 A te qanim ntzaj sin tanq'in [te qchi'jel], nya'tx a te qchi'jel nqo'anq'in
tib'x titza'; per wetz nyol aj ma'tx xik nq'uma'ni nxik tsi' tanq'in te etanim
b'ix te echi'jel [kykab'il].
64 Per tzunx ate' junjun exol etetz aj k'onti'l nkye'okslan wi'j.» [Ikxji oxik
tq'uma'] tzan tpaj atx aj b'an tb'ay, tetz teb'enky tuq ab'le' kye aj k'onti'l
nkye'okslan b'ix ab'l te aj oxe'l q'apon tuq tetz.
65 B'ix ax oxik tq'uma' ikxjani: «Astilji wetz ma'tx xik nq'uma' etetz* nijunwt
ab'l b'a'n tzan tok lapet wi'j qa te Ntat nlay tzaj uk'len tetz.»

* **6:45** Isa 54:13 * **6:65** Wnch 6:37,44

66 Yaji ky'ila'j aj lapike' tuq ti'j te Jesus okaj kykola', b'ix ya k'onti'l eb'aj'ok
lapet ti'j.
67 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kye kykab'lajujil txnaq'atz: «¿Ax etetz egan tzan
nkaj ekola' b'ix tzan exik kyuky'i'l?»
68 Ntons te Simon Xhpe'y oxik tq'uma': «Tat, ¿per ab'l qi'j oqo'okel lapet?
Yatz aj n'ayoli' te jun qanq'in te jun-ele'x.
69 Qetza nqo'okslana awi'j b'ix qeb'enkyna yatz a'ich te aj pawamich a'ox
te Qtata Dios.»‡
70 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e': «¿B'ix nya'tx petzun a'in wetz aj in'el joyon
etetz ekab'lajujilni? B'ix jun aj exol etetz, tetz jun aj te Tajaw Choj.»
71 Aj txik tq'uma' te Jesus ikxji, nyolin tuq ti'j te Juds, aj tk'ajol Simon
Iskaryot. Oxik tq'uma' ikxji tzan tpaj te Juds ojawel tuq meltz'jik ti'j anke
tetz jun kxol kye kykab'lajujil tuq.

7

Aj K'onti'l Tuq Nxik Oksla' Te Jesus Tzan Kye Titz'inx

1 Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus nb'et tuq tuj tkwentil Galiley,
tzan tpaj k'on tgan tuq tzan tqet ten tuj tkwentil Judey tzan kypaj kye aj at
kyajwalil kxol kye xjal aj tijajil Israel nkyejoyon tuq tume'l tzan kykansan
tetz.
2 Ntons komo ch'inky tuq tkanon te q'ij aj nqet kyq'ijla' kye xjal aj tijajil
Israel, tb'i te q'ij "Q'ij te Sak'ab'te',"*
3 kye titz'in oxik kyq'uma' tetz: «K'on chkajten tzani. Pax tuj Judey tzan tok
e'e' kyaqil ak'ulb'en tzan kye aj axnaq'atz.
4 Jun xjal aj tgan tzan tok otzqila' tzan kye xjal, k'onti'l nqet tk'ulu' cha
pur ewj. Komo yatz nqet ak'ulu' tidi'chq ikxjani, mejor intqet ak'ulu' kywitz
kyaqil xjal.»
5 Kye titz'in nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj k'onti'l tuq nkye'okslan ti'j.
6 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Atx mina' tpon or te wetz, per etetz b'a'n tzan
exik tzan tpaj etetz ab'lchaq kyetz q'ij b'a'n tzan exik.
7 Kye xjal nlay b'antik tzan etok kyq'oji', per wetz okyin'okel kyq'oji' tzan
tpaj wetz nkyinyolin b'an'ax kyi'j tzan tpaj te nya'tx galan aj nkyek'ulun.
8 Pex waq etetz tuj te q'ij. Wetz nlay kyinxik tzan tpaj mina' tpon or wetz.»
9 Txiklen tq'uma' ikxji, tetz okajten Galiley.

Aj K'onti'l Tuq Nkyeten Dyakwerd Kye Xjal Ab'l Tuq Te Jesus

10 Ntons ojetq tuq kyexik kye titz'in tuj te q'ij, yaji ax te Jesus oxik, per ewj,
k'onti'l tuq kyeb'en kye xjal.
11 Kye tijxjal aj tijajil Israel nkyejoyon tuq ti'j tuj te q'ij, nkyyoli' tuq ikxjani:
«¿Ja' atqet aj xjal-alo?»
12 Kyaqil kye xjal nkyeyolin tuq ti'j, junjun nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz
b'an galan xjal.» B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz nya'tx galan, cha
nkyeqet teq'i' xjal.»
13 Per nijunwt tuq nkynimsa' kyk'u'j tzan kyyolin ti'j kywitz kye xjal tzan
tpaj nkyexob' tuq kywitz kye aj nim kyajwalil.
14 Ntons, ya ojetq tuq qopon lamitan te q'ij, tzaj te Jesus, owox tuj te Nin Jay
Nab'il Qtata Dios b'ix owaq'ik tzan txnaq'tzan kye xjal ti'j te Tu'jal Dios.
15 Kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, b'an nkyelab'an tuq
ti'j, b'ix nkyyoli' tuq ikxjani: «¿Titza' tetz b'an totzqi' kyaqil b'ix mina' stzaj
xnaq'tza' tzan jun xnaq'tzon?»

---

‡ **6:69** Ax: tzajnaqich tuky'i Qtata Dios; Mat 16:16; Mak 8:29; Luks 9:20.

* **7:2** Lev 23:34; Deu 16:13

16 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz aj nxik nxnaq'tza'ni nya'tx cha
tuj nwi'x n'etz win, sinoke aj ntq'uma' te aj otzaj lajon wetz.
17 Ab'l aj tgan k'ulun iktza' tgan te Qtata Dios, ntons b'a'n tzan tel tniky' qa
aj nxik nxnaq'tza'ni ntzaj tuky'i Qtata Dios qatzun cha tuj nwi'x wetz n'etz
winji.
18 Te aj nyolin nim ti'jx, cha tgan tzan tqet jiq'b'a' tzan xjal; yatzun te aj tgan
tzan tqet jiq'b'a' tzan te [Qtata Dios] aj otzaj lajon tetz, tetzni'n jun yolin b'ix
k'onti'l nnik'on.
19 ¿Nya'tx petzun Moisés okaj sin te Ekawb'il? Per nijunwt exol etetz nqet
tk'ulu' iktza' tgan te Kawb'il. ¿Tistil egan etetz tzan nqet ekansa'?»
20 Yaji kye xjal owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Yatz cha at malspirit tuj awanim
[astilji n'aq'uma' ikxji]. ¿Ab'l tgan tzan tkansan yatz?»
21 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz: «Ententz b'an nkxlab'an tzan tpaj jun tidi'
galan oqet nk'ulu'.*
22 Te Moisés okaj tq'uma' tzan tok si'let qechalul ti'j qchi'jel,* per nya'tx cha
tuj twi'x te Moisés owetz tin, sinoke eq'i'kix tuq tzan kye qijajil oqtxi',* b'ix
etetz n'ok esi' techalul ti'j xhchi'jel jun k'wa'l nkesey tuj q'ij ojla'mj.
23 Qa etetz tuj jun q'ij ojla'mj n'ok esi' techalul ti'j xhchi'jel jun k'wa'l tzan
tpaj te Kawb'il, ¿tistil nkxjaw q'ojlik wi'j tzan tpaj ma qet nq'ana' kyaqil
xhchi'jel jun xjal tuj jun q'ij ojla'mj?*
24 K'on xik eq'uma' jun tidi' ti'j jun xjal tzan tpaj titza' tok ka'yin, sinoke
intqet eb'isu' ti'j tuky'i jun tume'l b'an b'an'ax.»

Aj Tyolin Jesus Ja' Tzajnaq Tuq Tetz

25 Junjun xjal aj kyjayx tzi tuj Jerusalen nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Nya'tx
petzun aj ntzani te xjal aj kygan tuq kansan tetz?
26 B'ix intxik eten, ajna'l nyolin kywitz kyaqil xjal b'ix k'onti'l tidi' nxik
kyq'uma' tetz. ¿Qanq b'an'ax ajna'l ma'tx tz'ok kyen kye aj nim kyajwalil qa a
tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'?
27 Per qetz qeb'en ja' tzajnaq ja xjalni, b'ix cha'oj tul te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi', nijunwt teb'en ja' tzajnaq.»
28 Astilji te Jesus, aj nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios,
oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Ententz etotzqimin b'ix ax etotzqi' ja' tzajnaqin,
per wetz nya'tx tzajnaqin tzan tpaj nganxwit wetz, sinoke te aj otzaj lajon te
wetz, tetz jun yolin, per etetz k'onti'l etotzqi' tetz.
29 Wetz wotzqi' tzan tpaj tuky'i'l tetz tzajnaqin, b'ix aji otzaj lajon te wetz.»
30 Ntons kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, kyetz kygan tuq
tzan tjaw ktzyu', per nijunwt owok tsi' tq'ab' ti'j tzan tpaj mina' tuq tpon or
te tetz.
31 Kye xjal aj akyeqet tuq tzi, ky'ila'j eb'aj'okslan ti'j, b'ix nkyq'uma' tuq
ikxjani: «Oj tul te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', ¿oqtel tk'ulu' petzun mas
lab'al twitz te aj nqet tk'ulu' te ja xjalni?»

Aj Kygan Tuq Tjaw Ktzyu' Te Jesus

32 Kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz owok kcha'o' aj nkyq'uma' tuq kye xjal ti'j
Jesus, b'ix kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye aj b'uch'uj Parisey eb'ajxik
kylajo' mulon tzan tuq tjaw ktzyu'.
33 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz akyinqet etuky'i'l, per ya
nya'tx nim tyemp, b'ix yaji ma kyinxik tuky'i'l te aj otzaj lajon wetz.

---

* **7:21** Wnch 5:1-18 * **7:22** Gén 17:10 * **7:22** Lev 12:3 * **7:23** Wnch 5:9

34 Etetz okxjoyoyon wi'j, per nlay kyin'oknoj etitza' tzan tpaj etetz nlay
b'antik exik aj ja' okyinteyon wetz.»
35 Ntons kye xjal* owaq'ik tzan kyyolin kyib'kyib'x, nkyq'uma' tuq ikxjani:
«¿Ja' oxe'l tetz qa nlay tz'oknoj qitza'? ¿Oxe'l petzun kxol txq'anky qxjalil
aj laq'chik ate', samome' kxol kye aj nya'tx qijajil?† ¿Qatzun oxe'l petzun
xnaq'tzal kye aj nya'tx qxjalil?
36 ¿Tidi' telponx aj ma tq'umaj, "Etetz okxjoyoyon wi'j per nlay kyin'oknoj
etitza' tzan tpaj etetz nlay b'antik exik aj ja' okyinteyon"?»

A Te Jesus Ntzaj Sin Tanq'in Te Qanim

37 Ntons te tmankb'il q'ij te q'ij, a tuq te ninq'ijji,* b'ix te Jesus ojaw wa'let
kxol kye xjal b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani:
38 «Qa at ab'l aj ntna'o' iktza' jun k'achjel [tuj tanim], instzaj laq'chet wi'j b'ix
otk'amo'tz [te aj npaltin tetz]. Ab'l aj owokslayon wi'j otk'amo'tz tuj tanim
iktza' jun nim a' aj nxik tsi' jun tanq'in, iktza'x nyolin tuj Tu'jal Dios.»‡
39 Aj txik tq'uma' te Jesus ikxjani, nyolin tuq ti'j te Txew Dios aj okyk'amo'tz
tuq kye aj okye'okslayon ti'j. Komo te Txew mina' tuq txik si' tuj kyanim tzan
tpaj mina' tuq tjakon Jesus tuj twit'lel tuj ka'j.

Junky'el Kye Xjal Nya'tx Tuq Dyakwerd Ate' Ti'j Jesus

40 Ate' tuq junjun kxol kye xjal txiklen kcha'o' aj ntq'uma' tuq te Jesus, kyetz
nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te ntzani, b'an'ax a tetz te aj yolil tyol Dios.»*
41 Junjunky nkyq'uma' tuq: «Aj ntzani te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.»
B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Ti'tzun, tuj Galiley otzajel te Koloyon
Aj Q'umankaj Oqtxi'?
42 Komo nyolin tuj te Tu'jal Dios, te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tzajnaq
ti'j tijajil Dawid b'ix tzi otzajel tuj Belen* aj ja' tuq nnajan te Dawid.»
43 Ikxji kye xjal oqet kypawa' kyib', nya'tx tuq dyakwerd ate' ti'j te Jesus.
44 Junjun kygan tuq tzan txik kyin tuj pres per nijunwt ab'l oxik in tetz.
45 Yaji kye mulon eb'ajmeltz'jik kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj
b'uch'uj Parisey b'ix oxik cha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ma tzaj etin?»
46 Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Nijunwt xjal mina' tyolin ni jun-el
iktza' tetz nyolin aj nxik tq'uma'.»
47 Ntons kye aj b'uch'uj Parisey oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, ax etetz
ma'tx kxqet teq'i'?
48 Nijunwt kxol kye aj nim kyajwalil qxol nkye'okslan ti'j, pyor qetz aj
b'uch'uj Parisey.
49 Kyaqil aj xjal ntzani aj k'onti'l n'el kyniky' ti'j te Kawb'il qanb'enb'aj
kyajsik.»
50 Te Nicodemo jun aj te b'uch'uj Parisey aj owul jun-el q'olb'el te Jesus,*
oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
51 «Iktza'x nyolin tuj Jkawb'il nlay b'antik tzan txik qsi' tuj il jun xjal qa
mina' tok qcha'o' tidi' ma'tx tk'uluj.»
52 Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' tetz: «¿Ti'tzun, ax yatz a'ich aj Galiley [iktza'x
tetz]? Intqet axnaq'tza' te Tu'jal Dios b'ix owelal aniky' tuj Galiley nijunwt aj
yolil tyol Dios oje tzaj.»
53 Ntons yaji kkyaqil kyetz junjunchaq eb'aj'aj kyjay.

---

* **7:35** Ax: xjal judiy. † **7:35** Ax: xjal gryeg. * **7:37** Lev 23:36; Núm 29:35 ‡ **7:38** Ax: Qa at ab'l aj at k'achjel ti'j, instzaj laq'chet wi'j b'ix intuk'an. Ab'l aj owokslayon wi'j wetz, owelatz tuj tanim jun nim a' aj nxik tsi' jun tanq'in; Ezq 47:1; Zac 14:8. * **7:40** Deu 18:15 * **7:42** Miq 5:2 * **7:50** Wnch 3:1-2

8

Aj Tqet Tnajsa' Te Jesus Xhchoj Jun Xuj Aj Nk'ajajin Tuq

1 Yaji te Jesus oxik twi' te witz Olib.*
2 Ya tuj junky iwitq b'an q'eqo', oxik junky'el tuj te Nin Jay Nab'il Qtata
Dios, b'ix kyaqil kye xjal eb'ajpon tuky'i'l, oqet wit'let kxol b'ix owaq'ik tzan
txnaq'tzan kyetz.
3 Yaji kye xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kye aj b'uch'uj Parisey otzaj kyin jun
xuj twitz, man tuq stzajlen kyk'ulb'a' nk'ajajin tuq b'ix oqet ksi' kxol kye aj
akyeqet tuq tzi.
4 B'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, ja xujni ma'tx stzaj k'ulb'a'
nk'ajajin tuq.
5 Tuj te Kawb'il aj okaj tsi' te Moisés nyolin qa jun xuj nk'ulun ikxjani, ntons
a tgan tzan tqet kanslet tuky'i pur ab'j.* B'ix yatz, ¿titza' yatz tuj anab'l?»
6 Komo kyetz oxik kyq'uma' ikxjani tzan tqet kyeq'i' tuq ti'j, aber tidi' tuq
otq'uma'tz, tzan txik kyq'uma' til. Tzaj te Jesus, oqet xhk'ojlet b'ix owokten
tz'ib'on twitz tx'o'tx' tuky'i twi' tq'ab'.
7 Komo b'an nkyeqanlaj tuq, yaji ojaw wa'let b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ab'l
aj exol etetz aj k'onti'l xhchoj intaq'ik tzan txik txon te tb'ay ab'j.»
8 Yaji tetz oqet mok'let junky'el b'ix owokten junky'el tz'ib'on twitz tx'o'tx'.
9 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, junjunchaq e'aq'ik tzan kyaj, tb'ay e'aj kye tij,
kyeb'ayle' eb'ajkaj kchukel te Jesus tuky'i te xuj.
10 Yaji te Jesus ojaw wa'let junky'el b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xuj, ¿janije'
kye aj nkyexik poqon tuq te yatz? ¿Nijunwt ab'l ma xik sin atz tuj il?»
11 Yaji te xuj oxik tq'uma' tetz: «Nijunwt, tat.» Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Ax
wetz nlay txik nsi' tuj il. [K'on chb'isun,] pax, b'ix k'onky chjoyon choj.»

Te Jesus Iktza' Jun Chk'atunal Te Yek'ul Qb'ey

12 Yaji te Jesus oyolin junky'el kyuky'i kye xjal, b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«A'in wetz te chk'atunal twitz tx'o'tx'.* Ab'l aj owokel lapet wi'j nlay b'et tuj
qlolj, sinoke ob'etel tuj te chk'atunal tzan tanq'in.»
13 Yaji kye aj b'uch'uj Parisey oxik kyq'uma' ikxjani: «Komo yatz cha
achukel nchyolin galan awi'jx yatz, ntons aj nchyolin awi'jxni k'onti'l to-
ken.»*
14 Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz aj nxik nyoli' wi'jxni, b'an'ax. Anke
wi'jx wetz nxik nyoli', te nini b'an'ax tzan tpaj wetz web'en ja' tzajnaqin b'ix
ja' okyinxe'l. Per etetz k'onti'l eteb'en ja' tzajnaqin b'ix ja' okyinxe'lky.
15 Etetz nkxq'uman nya'tx galan ntk'ulu' jun xjal b'ix cha tuj ewi'x n'etz etin
qa nya'tx galan. Per wetz k'onti'l nkyinq'uman til nijunwt.
16 Qa wetz nxik nq'uma'-wit til junky, wetz aj nxik nq'uma' b'an'ax tzan tpaj
wetz nya'tx nchukel akyinqet sinoke akyinqet wetz tuky'i te [Ntat] aj otzaj
lajon wetz.
17 Tuj te Kawb'il† tz'ib'anqex qa kab'e' xjal nxik kyyoli' ti'j jun tidi' b'ix parej
nkyeyolin kykab'il, ntons te aj nxik kyq'uma' at token b'ix b'an'ax.
18 Wetz a'in jun aj nkyinyolin b'an'ax wi'jx wetz b'ix ax te Ntat aj otzaj lajon
wetz nyolin b'an'ax wi'j.»
19 Ntons kyetz oxik kyqani' tetz: «¿Ja' atqet yatz atat?» Yaji te Jesus
owaj stzaq'b'e': «Etetz k'onti'l etotzqimin b'ix ax k'onti'l etotzqi' te Ntat, per
etotzqimin-wit ax-tal etotzqi' wetz Ntat.»

---

* **8:1** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' 7:53 max 8:11. * **8:5** Lev 20:10; Deu 22:22-24
* **8:12** Mat 5:14; Wnch 9:5 * **8:13** Wnch 5:31 † **8:17** Ax: ekawb'il.

20 Te Jesus oxik tq'uma' kyaqil ntzani aj man tuq nxnaq'tzan kye xjal tuj te
Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' tuq nkaj ksi' te kytumin te kyoyej. B'ix nijunwt
ojaw tzyun tetz tzan tpaj atx tuq tzan tpon or te tetz.
21 Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'el kyetz: «Wetz ma kyinxik b'ix okxjoy-
oyon wi'j, b'ix okxkamel tuky'ix echoj; aj ja' ma kyinxik wetz, etetz nlay
b'antik tzan exik tzi.»
22 Yaji kye xjal‡ nkyyoli' tuq ikxjani: «Ti'tzun, ¿oqtel tkansa' tib'x? Komo
ntq'uma', "Aj ja' ma kyinxik wetz, nlay b'antik exik etetz."»
23 Te Jesus nxik tuq tq'uma' kyetz: «Etetz a'ix aj tzani, per wetz a'in aj ajas tuj
ka'j; etetz a'ix te ja twitz tx'o'tx'ni, per wetz nya'tx a'in aj te ja twitz tx'o'tx'ni.
24 Astilji wetz ma xik nq'uma' etetz okxkamel tuky'i echoj. Komo qa nlay
xik etoksla' ab'l a'in iktza'x aj ma'tx xik nq'uma'ni, okxkamelkix tuj te echoj.»
25 Ntons kyetz oxik kcha'o' tetz: «¿Ab'l yatz a'ich?» Yaji te Jesus owaj
stzaq'b'e' ikxjani: «¿Tidi' oje xik nq'uma' etetz atx b'an tb'ay-el?§
26 Atx nim tzan txik nq'uma' eti'j etetz b'ix tzan txik nq'uma' qa nya'tx
galan nkxk'ulun, per te aj otzaj lajon te wetz, tetz jun yolin, b'ix wetz aj owok
ncha'o' tuky'i'l, te nini aj nxik nq'uma' kxol kye xjal twitz tx'o'tx'.»
27 Ntons kyetz k'onti'l owel kyniky' qa nyolin ti'j te Stat.
28 Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz: «Max oj njaw in wetz jawnaq, [wetz] te Ichan
Aj Tk'wa'al Dios [a'in], maxji owelal eniky' qa a'in wetz iktza'x aj ma'tx xik
nq'uma' b'ix qa k'onti'l tidi' nb'antik witza' cha wib'x-wit sinoke nqet nk'ulu'
iktza'x otzaj txnaq'tza' te Ntat wetz.
29 Te [Ntat] aj otzaj lajon wetz atqet wuky'i'l b'ix k'onti'l nkyinkaj tsi'
nchukel tzan tpaj te aj nqet nk'ulu' n'el galan tuj twitz.»
30 Ntons aj man tuq nxik tq'uma' te Jesus ikxjani, ky'ila'j xjal eb'aj'okslan
ti'j.

Te Jesus Nyolin Ab'le' Kye Aj Tk'wa'al Dios B'a'n B'an'ax

31 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal aj tijajil Israel aj ojetq tuq
kye'okslan ti'j, oxik tq'uma' ikxjani: «Qa etetz nlay kaj ekola' aj nxik nq'uma',
ntons a'ix nxnaq'atz b'an b'an'ax
32 b'ix owokel etotzqila' te tume'l b'an'ax, b'ix tzan tpaj te tume'l b'an'ax
okxkolpjel.»
33 Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza a'o'na tijajil Abran,* b'ix qetz ni
jun-el oqetna mosi' tzan junky. ¿Tistil yatz n'aq'uma' oqokolpjelna?»
34 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj
njoyon choj tetz nqet mosi' tzan te choj.
35 Jun xjal aj mosi' tzan jun tajaw, tetz nya'tx b'an b'an'ax jun aj tuj tjay te
tajawil; per te jun aj tk'wa'al te tajawil, tetzji jun aj tuj tjay te jun-ele'x.
36 Astilji qa te Tk'wa'al [Dios] okolpiyon te etetz, ntons b'an b'an'ax
okxkolpjel.*
37 Wetz web'en etetz a'ix aj tijajil Abran, per egan tzan nqet ekansa' tzan
tpaj k'onti'l n'el galan tuj ewitz te aj nkyinyolin etuky'i'l.
38 Wetz nxik nq'uma' etetz aj oje tzaj tyek'u' te Ntat wetz, per etetz nqet
ek'ulu' aj oje xik q'uma' etetz tzan te etat.»
39 Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza qijajilna Abran.» Ntons te Jesus
oxik tq'uma' kyetz: «Qa etetz a'ix-wit tijajil te Abran, ntons nqet-tal ek'ulu'
iktza' te Abran oqet tk'ulu'.

---

‡ **8:22** Kye tijxjal kxol kye xjal judiy. § **8:25** Ax: ¿ti'tzun, tistil wetz nkyinyolin etuky'i'l? * **8:33** Mat 3:9; Luks 3:8 * **8:36** Gal 5:1,13

40 Per etetz egan tzan nqet ekansa' anke wetz ma'tx xik nq'uma' etetz te
b'an'ax iktza'x aj otzaj tq'uma' te Qtata Dios wetz. Te Abran k'onti'l otk'uluj
iktza' etetz n'ek'ulu'.
41 Etetz nqet ek'ulu' iktza' tk'ulb'en te etat.» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e':
«Qetza nya'tx cha sik'o'l a'o'na, sinoke cha jun qetza qtata, aj Qtata Dios.»
42 Oxik tq'uma' te Jesus kyetz ikxjani: «Qa etetz etat a-wit te Qtata Dios,
nkyinqet-tal egani' tzan tpaj wetz tzajnaqin tuky'i'l b'ix akyinqet tzani tzan
tpaj tetz, nya'tx cha a'inx-wit wetz intzaj sinoke aji otzaj lajon te wetz.
43 ¿Tistil k'onti'l n'el eniky' ti'j aj nxik nq'uma' etetzni? K'onti'l n'el eniky'
tzan tpaj k'on egan cha'on te aj nxik nq'uma'ni.
44 Te etat etetz a te Tajaw Choj, b'ix aj tgan k'ulun te etat, ax ikxji etetz
egan k'ulun. Atx aj b'an tb'ay-el, tetz jun kansal xjal b'ix k'onti'l oxik tin te
b'an'ax, kyaqil aj ntyoli' nya'tx b'an'ax. Cha'oj txik tq'uma' jun nya'tx b'an'ax,
nyolin iktza'x tetz yolin tzan tpaj tetz jun b'an ajun nik'on b'ix aji tetz te aj
swal kyaqil nik'b'il.
45 Wetz tzan tpaj nkyinyolin te b'an'ax, astilji etetz k'onti'l nkyinxik etok-
sla'.
46 ¿Ab'l jun te etetz b'a'n tzan stzaj tq'uma' qa wetz at nchoj? B'ix qa wetz
nkyinyolin te b'an'ax ¿tistil k'onti'l nkyinxik etoksla'?
47 Ab'l te aj q'apo' tib' tuj tq'ab' Qtata Dios n'ok xhcha'o' aj ntyoli' te Qtata
Dios, per komo etetz nya'tx a'ix aj te Qtata Dios, astilji k'on egan tzan tok
echa'o' aj ntyoli' tetz.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tetz Atqetkix Tuq Tb'ay Twitz Abran

48 Yaji kye xjal* oxik kyq'uma' tetz: «Ntons b'an'ax qetza qyol, yatz a'ich jun
[nya'tx galan iktza' kye] aj Samary b'ix atqex jun malspirit tuj awanim.»
49 Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz k'onti'l jun malspirit tuj wanim.
Kyaqil aj nqet nk'ulu'ni tzan tqet njiq'b'a' te Ntat, per etetz cha n'el etin
nky'exaw.
50 Wetz k'onti'l nkyinjoyon tzan nqet jiq'b'a', per at ab'l tgan tzan nqet
tjiq'b'a' b'ix b'a'n tzan stzaj tq'uma' alkyetz te tume'l.
51 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj oxe'l toksla' te nyol, nlay
tz'ok ten twitz te kamikyj te jun-ele'x.»
52 Yaji kye xjal† oxik kyq'uma' tetz: «Ajna'l b'an b'an'ax qeb'en, yatz atqex
jun malspirit tuj awanim. Komo te Abran b'ix kyaqil kye aj yolil tyol Qtata
Dios oqtxi' eb'ajkamik, per yatz n'aq'uma' ab'l aj oxe'l toksla' te ayol nlay tz'ok
ten twitz te kamikyj te jun-ele'x.
53 ¿Ti'tzun, mas nim yatz awajwalil twitz te qijajil Abran b'ix tetz okamik?
Ax kye aj yolil tyol Dios oqtxi' eb'ajkamik. ¿Ab'l yatz a'ich tuj anab'l?»
54 Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Qa wetz nqet njiq'b'a'-wit wib'x, te aj
nxik nq'uma' tzan tqet njiq'b'a' wib'x k'onti'l-tal token. Te aj nqet jiq'b'an
wetz a te Ntat b'ix a tetz te aj n'eq'uma' etetz ntzaj ena'o'.
55 Etetz k'onti'l etotzqi' tetz. Wetz b'an'ax wotzqi'. Qa wetz oxe'l nq'uma'
k'onti'l wotzqi', ntons a'in-tal wetz jun nik'oyon iktza' etetz a'ixni; per wetz
wotzqi' tetz b'ix nkyin'okslan tyol.
56 Te Abran aj etijajil etetz, tetz oje chalaj tzan wul wetz tzani b'ix in'ok ten
b'ix oje chalaj.»
57 Ntons kye xjal oxik kyq'uma' tetz: «¡Per yatz nisiker oje jakon lajuj tuj
oxqal (50) aq'b'i a'ich b'ix n'aq'uma' qa oje tz'ok awen te Abran!»
58 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, atx aj
mina' tuq titz'jik te Abran wetz akyinqetkix tuq.»*

---

* **8:48** Kye xjal judiy. † **8:52** Kye xjal judiy. * **8:58** Exo 3:14

59 Yaji kye xjal ojaw kyin ab'j tzan tuq tok kxo'o', per te Jesus owewan b'ix
owex tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.

9

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Moy Tuq Titz'jlenx

1 Ntons aj tky'ik te Jesus tuj jun luwar, oxik ten jun xjal moy tuq titz'jlenx.
2 Yaji kye txnaq'atz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, ¿tistil te ja xjal
owitz'jik moy? ¿Tzan tpaj xhchoj tetz qatzun tzan tpaj kchoj statji?»
3 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz: «Nya'tx tzan tpaj xhchoj tetz ni tzan tpaj
kchoj stat sinoke tzan tok e'elet tajwalil te Qtata Dios ti'j.
4 Qetz presis tzan tqet jk'ulu' te tk'ulb'en te [Ntat] aj otzaj lajon wetz tzan
tpaj atx tuq ch'inky qi'j tzan qaq'unan. Cha'oj qok chukaq'b'il nijunwt b'a'n
tzan taq'unan.
5 Aj man akyinqet tzani twitz tx'o'tx', a'in wetz [nxik nyek'u' te tumelil titza'
tzan kyb'et kye xjal tuj tume'l, iktza' jun] chk'atunal aj nxik yek'un kyb'ey.»*
6 Ya ma xik tq'uma' ikxjani, te Jesus oqet stzub'a' twitz tx'o'tx' b'ix owokten
xyoq'ol ch'in tx'o'tx' b'ix owok tsi' ti'j tb'aq' twitz te moy.
7 B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Pax tx'ajol awitz tuj te tqatel a' aj tb'i Siloé.»
(Siloé tb'i tuj kyyol kyetz per tuj qyol qetz telponx iktza' Lajomaj.) Yaji te moy
oxik b'ix ya ma tz'el xtx'ajo', ya ma meltz'jik, b'a'n tuq tzan tka'yin.
8 Yaji kye aj nkyenajan tuq tzi b'ix kye aj n'ok en tuq tetz nqanin tuq ch'i
tlimosn, nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Nya'tx petzun aj ntzani te aj nqet tuq wit'let
nqanin tuq ch'in stumin?»
9 Junjun nkyq'uma' tuq ikxjani: «Aji, a tetz.» B'ix txq'anky nkyq'uma' tuq:
«Nya'tx aji, cha parej ka'yin.» Per tetz ntq'uma' tuq: «A'in wetz.»
10 Ntons oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Titza' ojaqet awitz b'ix n'aka'yi' ajna'l?»
11 Ntons, owaj stzaq'b'e' tetz: «Te xjal aj tb'i Jesus, tetz oqet txyoq'o' ch'in
tx'o'tx' b'ix owok tsi' ti'j tb'aq' nwitz b'ix otzaj tq'uma' tzan nxik tx'ajol nwitz
tuj te tqatel a' aj tb'i Siloé. Yaji wetz inxwa'q b'ix ya ma tz'el ntx'ajo' nwitz,
ob'antik nka'yin.»
12 Ntons oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Ja' atqet te aj xjalni?» B'ix tetz owaj
stzaq'b'e': «Je'ky, k'onti'l web'en.»
13 Ntons te aj moy tuq oxik kyin kywitz kye aj b'uch'uj Parisey
14 tzan tpaj aj tqet txyoq'o' te Jesus te xoq'l b'ix aj tjaqet twitz te moy tuj jun
q'ij ojla'mj tuq.
15 Yaji kye aj b'uch'uj Parisey oxik kcha'o' junky'el tetz titza' ojaqet twitz.
Yaji tetz owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Tetz owok tsi' xoq'l ti'j tb'aq' nwitz b'ix
yaji owel ntx'ajo' b'ix ajna'l nkyinka'yin.»
16 Ntons junjun kxol kye aj b'uch'uj Parisey nkyq'uma' tuq ikxjani: «Ntons
te aj otk'uluj ntzani nya'tx jun xjal aj tzajnaq tuky'i Qtata Dios tzan tpaj
k'onti'l nqet txjani' te q'ij ojla'mj.» Per junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Per
titza' nb'antik titza' jun lab'al ikxjani qa tetz jun chimol choj?» Ntons oqet
kypawa' kyib', nya'tx tuq dyakwerd ate' kxol.
17 Yaji oxik kcha'o' junky'el te aj moy tuq tb'aya': «B'ix te xjal aj oje jaw tjaqo'
awitzni, ¿ab'l yatz tuj anab'l tetz?» Yaji tetz owaj stzaq'b'e': «Wetz tuj nnab'l
tetz jun aj yolil tyol Dios.»
18 Per kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, kyetz k'onti'l tuq
nkyoksla' qa tetz moy tuq tb'aya' b'ix ajna'l nka'yin. Yaji etzaj kyuk'le' kye
k'wa'lon,

* **9:5** Mat 5:14; Wnch 8:12

19 oxik kcha'o' kyetz ikxjani: «¿Aj ntzani etetz ek'wa'al aj n'eq'uma' etetz
moy titz'jik? ¿Titza' ajna'l tetz nb'antik tka'yin?»
20 Yaji kye k'wa'lon owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza qeb'ena a tetz te jk'wa'al
b'ix owitz'jik moy.
21 Per k'onti'l qeb'ena titza' ob'antik tka'yin, b'ix ax k'onti'l qeb'ena ab'l oqet
q'anan tetz. Intxik echa'o' tetz. Komo tetz ya tijxjalky, teb'en tidi' oky'ik ti'j.
Otzajel tq'uma'.»
22 Kye stat oxik kyq'uma' ikxjani tzan kxob'al tzan tpaj kye kxjalil aj at
kyajwalil kxol ojetq tuq qet kykawla' kyib' qa jun xjal oxe'l tq'uma' ti'j te Jesus
qa aji tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', ntons owelatz tuq kyin kxol tuj te
jay nab'il Dios.
23 Astilji kye k'wa'lon oxik kyq'uma', “Intxik echa'o' tetz; tetz ya tijxjalky.”
24 Yaji otzaj kyuk'le' tka'mjji'n-el te ichan aj moy tuq tb'aya' b'ix oxik kcha'o'
tetz junky'el ikxjani: «Intxik asi' pixon te Qtata Dios ti'j aj ma'tx ky'ik awi'jni.
Per yatzun ti'j aj xjalni, qetza qeb'en aj xjalni tetz jun chimol choj.»
25 Yaji tetz owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Wetz k'onti'l web'en qa tetz jun
chimol choj qa nya'txji, a'ox web'en, wetz jun moy tuq a'in b'ix ajna'l nwe'e'.»
26 Yaji oxik kcha'o' junky'el tetz: «¿Tidi' owok tk'ulu' awi'j? ¿Titza' ob'antik
tzan tjaw tjaqo' awitzni?»
27 Yaji oxik tq'uma' junky'el kyetz: «Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz b'ix k'onti'l
nkyinxik etoksla'. ¿Tistil ntzaj echa'o' junky'el wetz? ¿Ti'tzun, ax etetz egan
tzan etokslan ti'j tzan etok te txnaq'atz?»
28 Ntons yaji owok kyili' b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Yatz a'ich jun aj
txnaq'atz tetz, per qetza nxik qoksla'na te aj oqet stz'ib'a' Moisés b'an oqtxi'.
29 Qetz qeb'en te Qtata Dios oyolin tuky'i Moisés, per te ja xjalni k'onti'l
qeb'en ja' tzajnaq.»
30 Yaji te ichan owaj stzaq'b'e' kyetz: «Te ntzani b'an chuktky. Etetz k'onti'l
eteb'en ja' tzajnaq, per wetz ma'tx kyinqet tq'ana', ma'tx jaw tjaqo' nwitz.
31 Qetz qeb'enky b'an b'an'ax te Qtata Dios k'onti'l ntzaj tsi' twi' kyi'j kye
xjal aj chimol choj, sinoke ntzaj tsi' twi' a'ox kyi'j kye aj nkyexjanin tetz b'ix
nqet kyk'ulu' iktza' tetz tgan.*
32 Ni jun-el twitz ja tx'o'tx'ni oje tz'ok qen jun xjal oje jaw tjaqo' twitz jun
xjal moy titz'jlenx.
33 Qa ja xjalni nya'tx-wit jun yolil tyol Dios, ntons k'onti'l-tal nb'antik
tk'ulun ch'inwt.»
34 Ntons oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Yatz aj joyol choj a'ich awitz'jlenx,
¿ti'tzun, agan tzan qtzaj axnaq'tza'na?» Yaji owex kylajo'.
35 Ntons te Jesus owok xhcha'o' qa te xjal ojetq tuq tz'etz in, yaji owok
tk'ulb'a' junky'el, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Nxhch'okslan pe' yatz ti'j te Ichan
Aj Tk'wa'al Dios?»
36 Yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, tzaj aq'uma' ab'ltzun tetz tzan
wokslan wetz ti'j.»
37 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «A'in wetz.»*
38 Yaji te xjal oxik tq'uma': «Ntons tat, wetz nkyin'okslan awi'j.» Yaji oqet
mejlet twitz, b'ix ona'on ti'j.
39 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz oje kyin'ul tzani twitz tx'o'tx'
q'umal te b'an'ax kyi'j kye xjal, in'ul jaqol kywitz kye aj moy-e' b'ix txayil
kywitz kye aj nkyq'uma' qa kyetz nkyeka'yin.»

---

* **9:31** Pro 15:29 * **9:37** Ax: yatz ma'tx tz'ok awen b'ix nchyolin tuky'i'l.

40 Yaji kye aj b'uch'uj Parisey aj akyeqet tuq tzi okcha'oj aj txik tq'uma' ikxji
b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, ax qetza moy a'o'na?»
41 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa etetz a'ix-wit moy ntons
k'onti'l-tal epaj ti'j te echoj. Per komo etetz n'eq'uma' "qetza nqoka'yina"
ntons te echoj tzunx atok eti'j.»

10

Te Jesus Iktza' Te Pastoriyon Aj Nkyeqet Tk'ulu' Kwent Kye Talo' Tuky'i Jun Tume'l B'an Galan

1 «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj nlay tz'ox tuj tlamelul te jun
pe'on sinoke cha njaw twi' te pe'on ntons te nini cha jun eleq'.
2 Per te aj n'ox tuj te tlamelul, te nini aji tetz te pastoriyon.
3 Te xb'uqil stzi' te lamel n'el tjaqo' te tlamelul twitz te pastoriyon b'ix kye
talo' ntzaj kcha'o' twi' b'ix nkyetzaj xtxoko' kye talo' tuky'i kyb'ichaq te junjun
b'ix nkye'etz tin.
4 Cha'oj kyetzb'aj tinji, nxik tb'ayon kywitz b'ix kye talo' nkye'ok lapet ti'j
tzan tpaj n'el kyniky' ti'j twi'.
5 Per jun aj nya'tx kyajawil k'onti'l nkye'ok lapet ti'j sinoke cha nkye'el oqik
ti'j tzan tpaj k'onti'l kyotzqi' te twi'.»
6 Te Jesus oxik tq'uma' ja yek'b'il kyuky'i'lni per kyetz k'onti'l owel kyniky'
tidi' qi'j tuq nyolin.
7 Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'el kyetz: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an
b'an'ax, wetz a'in te lamel aj ja' nkye'ox kye walo'.
8 Kyaqil kye aj e'ul tb'ey nwitz wetz, kyetz cha eleq'-e', per kye walo' k'onti'l
oxik kyoksla'.
9 Wetz a'in te lamel, ab'l aj owoketz tzan npaj wetz, ntons okoletel b'ix
owokex iktza'x jun karner aj n'etz b'ix n'oknoj twe'.
10 Te eleq' n'ul cha elq'on b'ix cha kanson b'ix xitul kyaqil, per wetz in'ul
swal jun etanq'in b'an tume'l b'ix tzan etanq'in te jun-ele'x.
11 Wetz a'in te pastoriyon aj b'an galan.* Jun pastoriyon b'an galan
dispwest tzan tkamik tzan kypaj kye talo'.
12 Per te aj cha n'aq'unan tzan tpaj jun twi' tk'u'j, nya'tx aji te tajawil, b'ix oj
tul te xo'j kyi'j kye karner tetz cha n'oqik, cha nkyekaj tka'yi' tzan tpaj nya'tx
tetz kye karner. Ya te xo'j nkyetzaj tb'aq'u' b'ix nkyexik tslab'u'.
13 Te aj xjal nini cha n'oqik tzan tpaj tetz cha a'ox atok tk'u'j ti'j te twi' tk'u'j,
b'ix kyi'j kye karner k'onti'l n'ok tsi' tk'u'j kyi'j.
14 A'in wetz te pastoriyon aj b'an galan kyinnab'lin. Wetz wotzqime' kye
walo' b'ix kyetz kyotzqimin,
15 iktza'x te Ntat totzqi' a'in b'ix wetz wotzqi' te Ntat,* b'ix wetz oxe'l nq'apo'
wanq'in tzan kypaj kye walo'.
16 Wetz ax ate' txq'anky walo' aj nya'tx a'e' tuj ja pe'onni, ax kyetz presis
tzan ktzaj win b'ix okyinqtel kyoksla'* b'ix ikxji okye'okel cha jun pe'on-oq
b'ix tuky'i cha jun pastoriyon.
17 Astilji te Ntat nkyinqet tgani', tzan tpaj wetz nxik nq'apo' wanq'in tzan
tky'ik nk'amo' junky'el.
18 K'onti'l ab'l n'el eq'in te wanq'in sinoke a'inx wetz nxik nq'apo' wib'x. At
wajwalil tzan txik nq'apo' wib'x b'ix at wajwalil tzan tjaw wanq'insa' wib'x
junky'el tzan tpaj ikxji otzaj tq'uma' te Ntat.»

---

* **10:11** Isa 40:11; Ezq 34:11-12 * **10:15** Mat 11:27; Luks 10:22 * **10:16** Ax: okyetzajel kcha'o' nwi'.

19 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxjani kye aj tijajil Israel oqet kypawa' kyib', k'onti'l
eb'ajten dyakwerd.
20 Ky'ila'j xjal kxol nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz atqex jun malspirit tuj
tanim b'ix oje tz'el lok. ¿Tistil tzunx n'ok esi' ewi' ti'j?»
21 Junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Nijunwt aj atqex jun malspirit tuj
tanim nyolin ikxjani. ¿Ti'tzun, jun malspirit nb'antik titza' tzan tjaw tjaqo'
twitz jun moy?»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Aji Tetz Te Tk'wa'al Dios

22 Ntons, jab'alil tuq b'ix nqet tuq q'ijla' te q'ij aj nkyna'o' aq'b'ia' tb'antlen
te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.
23 Te Jesus atqet tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix nb'et tuq aj ja' n'ok
q'uma' te twitzjay aj "Tk'ulb'en Salomon."
24 Yaji kye xjal owok kymontoni' kyib' ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani:
«¿Tujb'a'n tzaj aq'uma' ab'l yatz a'ich? Qa yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj
Oqtxi', instzaj aq'uma' b'eyx ajna'l.»
25 Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz b'ix k'onti'l
nkyinxik etoksla'. Kyaqil aj nkyink'ulun tzan tpaj tky'ixel Ntat a'in telponx
wi'j [ab'l a'in].
26 Etetz k'onti'l n'etoksla' wi'j tzan tpaj nya'tx a'ix iktza' walo' [aj lapike'
wi'j].
27 Wetz walo' n'el nniky' kyi'j, b'ix kyetz n'el kyniky' ti'j nwi' b'ix nkye'ok
lapet wi'j.
28 Wetz nxik nsi' jun kyanq'in te jun-ele'x b'ix nlay kyexiknaj b'ix nijunwt
ab'l okye'elal eq'in tuj nq'ab'.
29 Te Ntat aj otzaj sin wajwalil, tetz mas nim twitz kyaqil b'ix nijunwt ab'l
b'a'n tzan kyel tin tuj tq'ab' Ntat.
30 Wetz a'in tuky'i Ntat cha jun-oq a'o'na.»
31 Yaji kye xjal† ojaw ktzyu' ab'j junky'el tzan tuq txik kxon ti'j [tzan tqet
kykansa'].
32 Te Jesus owaj tq'uma' kyetz ikxjani: «Tidi'chq galan ma'tx qet nk'ulu'
ewitz etetz tuky'i tajwalil Ntat. ¿Tzan tpaj alkyetz nk'ulb'en okyin'okel exo'o'
tuky'i ab'j?»
33 Yaji kye xjal owaj ktzaq'b'e': «Qetza nlay xhch'ok qxo'o'na tzan tpaj jun
ak'ulb'en galan, sinoke tzan tpaj aj ayol b'an nya'tx galan nxik aq'uma',*
komo n'ok aq'uma' awi'jx qa a'ich Dios b'ix cha xjal a'ich.»
34 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj te Kawb'il tz'ib'anqex [aj txik
tq'uma' te Qtata Dios kyuky'i xjal] ikxjani: "Wetz oxik nq'uma' etetz, 'Etetz
iktza' Dios a'ix.' "*
35 Ntons, qa te Qtata Dios owok tq'uma' iktza' Dios-e' kye xjal aj nkyecha'on
tuq tyol, komo te Tu'jal Qtata Dios nyolin ikxji b'ix te nini nlay b'antik tzan
tjaw ky'ixpu',
36 komo te Qtata Dios in'el tpawa' a'in a'ox te tetz b'ix intzaj tlajo' tzani twitz
tx'o'tx', ¿tistil etetz nkxyolin wi'j qa wetz nkyinyolin nya'tx galan ti'j te Qtat,
tzan tpaj oxik nq'uma' qa wetz a'in Tk'wa'al?
37 Qa wetz nlay-wit qet nk'ulu' aj nqet tk'ulu' te Ntat, k'onti'l-tal nkx'okslan
wi'j.
38 Per komo wetz nqet nk'ulu' aj nqet tk'ulu' te Ntat, anke k'onti'l nxik
etoksla' te aj nkyinyolin, mejor pe'etokslan wi'j tzan tpaj te aj nqet nk'ulu'.
Ikxji tzan tel eniky' b'eyx te jun-ele'x wetz tuky'i Ntat cha jun-oq a'o'.»

---

† **10:31** Kye xjal judiy. * **10:33** Lev 24:16 * **10:34** Sal 82:6

39 Ntons yaji [kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel] kygan tuq
tzan tjaw ktzyu' junky'el, per te Jesus luwew owex kxol.
40 Yaji te Jesus oxik junxla' te Jordan A' aj ja' tuq te Wa'nch njaw tsi' a' kywi'
xjal tb'aya',* b'ix okaj ten jun tyemp txini.
41 Ky'ila'j tuq kye xjal nkyepon tuq tuky'i'l, b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani:
«B'an'ax te Wa'nch k'onti'l oqet tk'ulu' jun lab'al [tuky'i tajwalil Qtata Dios]
per aj otyolij ti'j ja xjalni, b'an'ax.»
42 Tuj aj luwarji, ky'ila'j xjal eb'aj'okslan ti'j te Jesus.

11

Aj Tjaw Anq'in Te Lásaro Tzan Jesus

1 Ntons at tuq jun xjal yab', Lásaro tb'i. Tetz tjay tuj Betany aj ja' nkyenajan
tuq kye tanab' te Liy tuky'i Ma't.*
2 Te Liy aj titz'in Lásaroni axkix te aj owok tsi' tk'ok'jal ti'j toq te Jesus b'ix
yaji owok tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi'x.*
3 Ntons kye tanab' te Lásaro oxik kylajo' jun kymandader q'umal tuky'i
Jesus ikxjani: «Tat, te atayk'u'uj aj nqet agani' nim, tetz b'an yab'.»
4 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj yab'ilni nlay
kansan sinoke owokeyon tzan tok en tajwalil te Qtata Dios ti'j te kamikyj,
ikxji tzan tok en wajwalil wetz aj Tk'wa'al a'in.»
5 Te Jesus b'an nkyeqet tuq tgani' te Lásaro kyuky'i a'e' tanab',
6 per ya ma tz'ok xhcha'o' qa te Lásaro b'an yab' tuq, ntons okajten kab'e'ky
q'ij aj ja' tuq atqet.
7 Mas yaj oxik tq'uma' kyuky'i kye txnaq'atz ikxjani: «Qwa'q junky'el tuj
Judey.»
8 Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz aweb'en kye
aj tijajil Israel kygan tuq tzan aqet kykansa' tuky'i ab'j. ¿Ti'tzun, agan axik
junky'el txini?»
9 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz [jun yek'b'il] ikxjani: «¿K'onti'l eteb'en
etetz te q'ij at kab'lajuj or tuj? Qa qetz nqob'et chijq'ij, nlay qojaw xpetk'an
tzan tpaj nxik qen te chk'atunal.
10 Per qa nqob'et qonik'an, nqojaw xpetk'an tzan tpaj k'onti'l chk'atunal tuj
qwitz.»
11 Yaji oxik tq'uma'ky ikxjani: «Te qtayk'u'uj Lásaro cha ma'tx witan, per
wetz ma kyinxik k'asul tetz.»
12 Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qa tetz cha ma'tx
witan [tzan tpaj tyab'il], ntons ob'antel.»
13 Per aj txik tq'uma' te Jesus ikxji telponx tuq te Lásaro ojetq tuq kamik,
per kyetz tuj kynab'l qa cha nwitan tuq.
14 Ntons te Jesus oxik tq'uma' b'an b'an'ax kyetz ikxjani: «Te Lásaro ma'tx
kamik,
15 b'ix wetz nkyinchalaj k'onti'l atinqet tuq txini tzan tpaj ajna'l galan tzan
etokslan etetz wi'j. Qwa'q e'el tetz.»
16 Ntons te Maxh, aj n'ok q'uma' tb'i Yuxh, oxik tq'uma' kye txq'anky
txnaq'atz Jesus ikxjani: «Ax qwa'q qetz tzan jkamik junx tuky'i'l.»
17 Ya ma pon te Jesus opon tuj Betany [aj tamaq' te yab'], ojetq tuq pon tkaji'
q'ij toklen muqu' te Lásaro.
18 B'ix komo te Betany qaynin tuq ti'j Jerusalen, qanq cha ox kilómetr tuq,

* **10:40** Wnch 1:28 * **11:1** Luks 10:38-39 * **11:2** Wnch 12:3

19 ky'ila'j kye xjal aj tijajil Israel ojetq tuq kyepon q'olb'el te Liy tuky'i te
Ma't tzan tpaj tkamlen te kyitzik.
20 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Ma't qa te Jesus ikja'n tuq tpon, ntons owetz kanol
tetz, per te Liy okaj ten tjay.
21 Yaji te Ma't oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, cha atichqet-wit tuq tzani
te witzik, k'onti'l-tal ma kamik.
22 Per wetz web'en, te Dios otzajel tsi' kyaqil aj oxe'l aqani' yatz tetz ajna'l.»
23 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «Te awitzik ojawel anq'in
junky'el.»
24 Yaji te Ma't oxik tq'uma' tetz: «B'an'ax wetz web'enky ojawel anq'in
junky'el oj kyjaw anq'in kyaqil kye kamnaq oj tpon or te jwisy.»*
25 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «A'in wetz aj nkyejaw anq'in kye
xjal witza' b'ix nxik nsi' kyanq'in ab'l aj owokslayon wi'j, anke ma kamik per
owanq'iyon,*
26 b'ix kyaqil kye aj itz'oje' qa nkye'okslan wi'j, nlay kyekamik te jun-ele'x.
¿N'awoksla' yatz nini?»
27 Yaji te Ma't oxik tq'uma' tetz: «B'an'ax tat, wetz nwoksla' yatz a'ich te
Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', aj Tk'wa'al Dios aj owulelkix tuq twitz tx'o'tx'.»
28 Ya ma xik tq'uma' ntzani oxik uk'lel te titzik aj Liy b'ix oxik tjask'a' tetz
ikxjani: «Te xnaq'tzon ma'tx tzul b'ix tgan yolin awuky'i'l.»
29 Ya ma tz'ok xhchan te Liy, ojaw naj wa'let b'ix oxik naj q'olb'el te Jesus.
30 Te Jesus mina' tuq tpon tuj te amaq', tzunx tuq atqet aj ja' owok tk'ulb'a'
te Ma't.
31 Ya ma xik kyen kye xjal aj akyeqet tuq tjay aj nkyeq'olb'en tuq te Liy, ya
ma xik kyen tjaw karre te Liy, kyetz eb'aj'ok lapet ti'j, kyetz tuj kynab'l tuq qa
ikja'n txik oq'eyon tajsik anim.
32 Ya ma pon te Liy aj ja' tuq atqet te Jesus, oqet mejlet twitz tuky'i twitz max
twitz tx'o'tx' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, cha atichqet-wit tuq yatz tzani, te
witzik k'onti'l-tal ma kamik.»
33 Ya ma xik ten te Jesus te Liy b'an n'oq' tuq b'ix kye kxjalil aj tijajil Israel
aj ajune' tuq tuky'i'l ax nkye'oq' tuq, tetz otzaj cho'on tanim b'ix oje b'isun.
34 Yaji oxik xhcha'o' kyetz: «¿Ja' oqex emuqu'?» Kyetz oxik kyq'uma': «Qalan
e'el tetz, tat.»
35 Yaji te Jesus owokten oq'el.
36 Yaji kyekyi kye xjal aj tijajil Israel ikxjani: «Intxik eten, b'an nqet tuq
tgani'.»
37 Yatzun junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Komo tetz ob'antik tzan tjaw
tjaqo' twitz te moy, ¿ti'tzun k'onti'l-tal ma b'antik titza' tzan k'on tkamik ja
xjalni?»
38 Yaji te Jesus junky'el otzaj cho'on tanim, owok laq'chet ti'j te jul aj ja' oqex
muqu', jun jul lamo' tuq stzi' tuky'i jun nim ab'j.
39 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intel etin te ab'j.» Ntons te Ma't aj titz'in
te kamnaq oxik tq'uma': «Tat, oje tzu'wxik tzan tpaj kaje q'ijxi' tnajlen.»
40 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿K'onti'l petzun ma xik nq'uma'
yatz qa awoksla'tz owokel awen tajwalil te Qtata Dios?»
41 Ntons owel kyin te ab'j b'ix te Jesus ojax ten twitz ka'j b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Tat, wetz nxik nsi' pixon te yatz tzan tpaj ma'tx kyintzaj acha'o'.
42 Wetz web'en yatz ntzaj asi'kix awi' wi'j, per wetz nxik nq'uma' ntzani
tzan tok jun galan kye ja xjalni b'ix tzan kyokslan a'ich lajol te wetz.»
43 Ya ma xik tq'uma' ikxji, owox q'olb'en ti'j kongan: «Lásaro, pawetz tzi.»

* **11:24** Dan 12:2 * **11:25** Rom 6:4-5; Kol 2:12; 3:1

44 Yaji te aj kamnaq tuq owetz tuj te jul b'ix tzunx tuq k'alome' kye toq b'ix
tq'ab', b'ix te twitz tzunx b'atz'o' tuky'i jun xq'apj. Yaji te Jesus oxik tq'uma'
kyetz: «Intel epuju' b'ix intxik etzoqpi'.»

Aj Kykaj Ti'j Kye Aj B'uch'uj Parisey Tzan Tqet Kykansa' Te Jesus
Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luks 22:1-2

45 Ntons tzan tpaj te nini, ky'ila'j xjal aj tijajil Israel aj ajune' tuq tuky'i Liy
owok kyen te aj oqet tk'ulu' te Jesus, b'ix e'okslan ti'j.
46 Per ate' junjun eb'ajxik yoliyon kyuky'i kye aj b'uch'uj Parisey b'ix oxik
kyq'uma' te aj ojetq tuq tk'uluj te Jesus.
47 Ntons kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye pal aj nim kyajwalil owok kchimo'
kyib' kyuky'i kye aj b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil
Israel, b'ix oxik kyyoli' ikxjani: «¿Tidi' ojk'ulu'tz ajna'l tuky'i ja ichanni? Nqet
tk'ulu' ky'ila'j seny lab'al tuky'i nim tajwalil.
48 Qa cha owokel qen ikxji, kyaqil xjal okye'okslayon ti'j b'ix kye aj Rom
owelal kyin lad tzan qna'on te Qtata Dios tuj te Nin Jay b'ix owelal kyin lad
tzan jk'ulun mandad kxol qxjalil.»
49 Yaji jun kxol kyetz aj tb'i Kaypas, aj twitzale' pal tuj aj aq'b'iji, tetz oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz k'onti'l eteb'en ch'inwt.
50 K'onti'l n'ok esi' enab'l mejor qa ma naj cha jun xjal tzan tpaj te qamaq'
b'ix nya'tx tzan tponaj kyaqil te qamaq'.»
51 Per te Kaypas nya'tx cha tuj twi'xwit tetz owetz tin aj txik tq'uma' ikxji.
Komo tetz te twitzale' pal, astilji oxik tq'uma' ikxji tzan tpaj te Qtata Dios
oyolin tuj tanim qa te Jesus ma'kix tuq kamik te jun galan kye txjalil,
52 b'ix nya'tx tuq a'ox kyi'j kyetz sinoke tzan kyok iktza' jun b'uch'uj kyaqil
kye aj tk'wa'al Dios aj slab'ume' tuq kyib' ja'chq.
53 Tuj aj q'ijji te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel
ekaj ti'j tzan tqet tuq kykansa' te Jesus.
54 Astilji te Jesus ya k'onti'l ojawb'et tzi kywitz kye txjalil aj tijajil Israel,
sinoke owex tzi, oxik tuj junky amaq' tb'i Chayin, qaynin ti'j te ky'ixk'oj
tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, b'ix tzi oqeten kyuky'i txnaq'atz.
55 Ch'inky tkanon tuq te q'ij aj tb'i Paskw aj nqet tuq kyq'ijla' kye xjal
aj tijajil Israel, b'ix ky'ila'j xjal tuj ky'ila'j luwar eb'ajxik Jerusalen atx tuq
ch'inky tzan tkanon te ninq'ij, eb'ajxik tzan kyk'ulun kykostumbr tzan tkaj
saq kyanim tuj twitz Dios.
56 Kye xjal tuj te q'ij nqet tuq kyjoyo' te Jesus tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Titza' etetz tuj enab'l, tzul petz-talo tuj te q'ij qa
nlayji?»
57 Kye aj b'uch'uj Parisey kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil ojetq tuq xik
kyq'uma' qa at ab'l tuq teb'en ja' atqet te Jesus a tgan tuq tzan stzaj tq'uma'
ikxji tzan tuq tjaw ktzyu'.

12

Aj Tqet K'ulu' Abyar Jesus Ti'j Tkamiky
Mat 26:6-13; Mak 14:3-9

1 Aj atx tuq waqaq q'ij tzan tkanon te q'ij aj tb'i Paskw, te Jesus oxwa'q tuj
Betany aj tamaq' Lásaro aj ojaw anq'in titza'.
2 Tzi oqet ksi' jun twe' te Jesus tzan kywa'an te qale', b'ix te Ma't nsipan tuq
te wab'j b'ix te Lásaro jun kxol kye aj nkyewa'an tuq twi' mes kyuky'i kye aj
uk'leme'.

3 Te Liy otzaj tin jun libr tk'ok'jal xhchukeltib' aj ta'al nardo b'ix b'an
tb'anil tuq, b'an kar ti'j b'ix owok tsi' ti'j toq Jesus b'ix owel tky'ixwinsa' tuky'i
stzamal twi'.* B'ix kyaqil te jay onoj tuky'i tk'ok'jal.
4 Ntons te Judas Iskaryot jun te aj txnaq'atz te Jesus b'ix aj ojawel tuq
meltz'jik ti'jky, tetz oxik tq'uma' ikxjani:
5 «¿Tistil k'onti'l ma xik k'aylet te ja tk'ok'jalni tzan twi' tk'u'j jun xjal te jun
aq'b'i* b'ix ma'-tal xik si'let kye a'e' meb'a' xjal?»
6 Per te Juds oxik tq'uma' ntzani nya'tx tzan tpaj-wit n'ok lo'et tk'u'j kyi'j
kye meb'a' xjal, sinoke komo tetz aji tuq te k'u'ul tmin, ntons oxik tq'uma'
ikxji tzan tuq tel telq'a' ch'in ti'j.
7 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on chyolin ti'j ja xujni, tetz cha
k'u'u' tuq titza' tzan nqet tk'ulu' b'ex ajna'l cha'oj nmuqet.
8 B'ix yatzun kyi'j kye meb'a' xjal, kyetz b'ajq'ij okyeqtelten exol* per wetz
nlay kyinqeten exol.»

Aj Tqet Kyb'isu' Tzan Tqet Kykansa' Te Lásaro

9 Yaji ky'ila'j kye aj tijajil Israel owok kcha'o' qa te Jesus atqet tuq tuj Betany,
ntons eb'ajxwa'q tjay Lásaro nya'tx a'ox e'el Jesus sinoke ax e'el tuq te Lásaro
aj ojaw anq'in tzan te Jesus.
10 Ntons kye pal aj nim kyajwalil oqet kyb'isu' tzan tuq tqet kykansa' ax te
Lásaro,
11 tzan tpaj ky'ila'j tuq kye xjal aj tijajil Israel n'el kypawa' tuq kyib' kyi'j
kyetz tzan kyokslan tuq ti'j te Jesus tzan tpaj te Lásaro.

Titza' Ok'amjik Te Jesus Tzan Kye Xjal Aj Jerusalen
Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luks 19:28-40

12 Tuj junky iwitq ky'ila'j xjal aj ojetq tuq kyejakon tuj te q'ij te Paskw, owok
kcha'o' qa te Jesus opoyon tuq Jerusalen,
13 ntons kyetz otzaj kyiqa' txaq rams b'ix e'ex kanol tetz, b'ix nkyesiky'in
tuq ikxjani: «¡Galanxwit ky'ik ti'j te aj ma tzul kolol qetza!* ¡Galanxwit ky'ik
ti'j te aj tzul aj tlajen Qajawil! ¡A tetz te twitzale' k'ulul mandad te qamaq'
Israel!»
14 Te Jesus, oxik si' tetz jun ch'i tal bur, b'ix ojaw iqa' tzan te tal bur, ikxji
oky'ik kixi' iktza'x nyolin tuj te Tu'jal Dios,
15 "Etetz a'ix aj amaq' Jerusalen,† k'on kxob'. Intxik eten te twitzale' k'ulul
mandad te etetz, tzul iqa' tzan jun ch'i tal bur."*
16 Tb'ay kye txnaq'atz te Jesus k'onti'l owox tuj kywi' kyaqil aj ntzani, per
ya ma jakon tuj twit'lel tuj ka'j ntons maxji otzaj kyna'o' kyaqil aj oky'ik ti'j aj
q'ijji, komo ya tz'ib'ankaj tuq ti'j oqtxi'.
17 Ntons kye xjal aj akyeqet tuq tuky'i Jesus aj tetz tuk'le' te Lásaro aj tjaw
anq'in titza', kyetz nxik tuq kypakb'a' kyaqil aj ojetq tuq tz'ok kyen.
18 Astilji kye xjal e'etz kanol tetz tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kcha'o' ti'j te seny
aj oqet tk'ulu' tuky'i tajwalil Dios.
19 Yatzun kye aj b'uch'uj Parisey nkyq'uma' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Intok
eten waq etetz, ikxji nlay b'antik tidi' qitza', intxik eten kyaqil kye xjal
nkye'ok lapet ti'j.»

Aj Tpon Joyb'aj Jesus Tzan Xjal Aj Nya'tx Txjalil

20 Ntons, kxol kye xjal aj ejakon na'ol Dios tuj te q'ij, ate' junjun xjal aj nya'tx
tijajil Israel.

---

* **12:3** Luks 7:37-38 * **12:5** Ox oqal (300) tmin denary. * **12:8** Deu 15:11 * **12:13** Sal 118:25-26
† **12:15** Ax: Sión. * **12:15** Zac 9:9

21 Kyetz e'ok laq'chet ti'j te Lip aj Betsayd jun amaq' tuj tkwentil Galiley,
b'ix oqet kywitz twitz, oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, qetza qgana tzan tok qen
te Jesus.»
22 Ntons te Lip oxik tq'uma' te Lexh b'ix kykab'il exwa'q q'umal tuky'i Jesus.
23 Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Ma'tx pon or tzan tok en te tume'l b'an
b'an'ax iktza'xkix [wetz a'in] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].
24 Oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, qa jun twitz triw nqet tuj tx'o'tx' b'ix qa
nlay naj, ntons xhchukel tetz atqet, per qa okamel ntons opuquyon mas.
25 Ab'l te aj n'ok tsi' tk'u'j tzan tkolon tanq'in, tetz okamel; yatzun te aj k'on
tgan tzan tkolon tanq'in iktza' kyanq'in kye xjal aj tzani twitz tx'o'tx', tetz
owanq'iyon kixi'.*
26 Ab'l aj tgan tzan nqet toksla', ntons intok lapet wi'j, b'ix aj ja' wetz
okyinqtelten, ax tzi oqtelten tetz. Ab'l aj nkyinqet toksla', oqtel jiq'b'a' tzan
Ntat.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Tuq Ntna'o' Tuj Tanim Tzan Tpaj Ch'inky Tuq Tkamik

27 «Wetz ajna'l tuj wanim ma'tx kyinxik tuj b'is, b'ix ¿tidi' nyoli'tz wetz? ¿O'
petzun oxe'l nq'uma' "Tat, kyin'el akolo' ti'j aj oky'el wi'j tuj ja orni"? ¡Nlay!
Komo wetz in'ul tzan tky'ikkix wi'j aj oky'el tuj ja orni.
28 Tat, intqet ayek'u' te tume'l b'an b'an'ax awi'j iktza'xkix yatz a'ich.»
Yaji oxik cha'o' tuj ka'j ikxjani: «Wetz oje qet nyek'u' te tume'l b'an'ax wi'j
iktza'xkix wetz a'in b'ix oqtel nk'ulu' junky'el.»
29 Ntons kye xjal aj akyeqet tuq tzi, oxik kcha'o', b'ix nkyq'uma' tuq qa jun
ray ma tzaj, b'ix junjunky nkyq'uma' tuq jun ángel ma tzaj yolin tuky'i'l.
30 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Nya'tx tzan tnimsan nk'u'j wetz aj ma
tzaj q'uma'ni sinoke te jun galan te etetz.
31 Ma'tx pon or tzan txik q'uma' te b'an'ax kyi'j kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni,
b'ix ma'tx pon or tzan tex lajo' te twitzale' ti'j te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni.
32 B'ix wetz, oj njaw eq'i' wetz tajsik tx'o'tx', okyetzajel wuk'le' kyaqil xjal
wi'j.»
33 Ntons tetz, aj nxik tuq tyoli' ikxjani telponx ti'j titza' tuq tetz okamel.
34 Kye xjal owaj kyqani' tetz ikxjani: «Qetza oje tz'ok qcha'o'na tuj te
Kawb'il, te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' oqteltenkix te jun-ele'x.* ¿Titza'
txiklen ayol ikxnini qa te Ichan Aj Tk'wa'al Dios ojawel eq'i' twitz tx'o'tx'?
¿Ab'l te Ichan Aj Tk'wa'al Dios n'aq'uma'ni?»
35 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Ya nya'tx nim tyemp tzan nten exol
etetz tzan nswan chk'atunal tuj ewitz. Pe'eb'et tuj ja chk'atunalni mina'x tuq
tul te qlolj eti'j tzan tpaj te aj nb'et tuj qlolj k'onti'l teb'en ja' ikja'n txik.
36 Pe'etokslan waq wi'j man atinqet exol tzan nswan chk'atunal tuj ewitz,
b'ix ikxji tzan etok etetz xjal aj xhk'atun tuj ewitz.» Ya ma xik tq'uma' kyaqil
ntzani, te Jesus owex kxol b'ix owewan kywitz.

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj K'onti'l Tuq Nkye'okslan

37 Anke te Jesus ojetq tuq qet tk'ulu' tidi'chq yek'b'il kywitz kye xjal tuky'i
tajwalil Dios, per k'onti'l tuq nkye'okslan [ky'ila'j xjal] ti'j.
38 Presiskix tuq tzan tpon tyol te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi', aj ja' nyolin
ikxjani: "Tat, nijunwt ab'l oje xik okslan te aj nxik qpakb'a'na. ¡Per a'e'xk
kyetz oje tz'ok kyen apoder yatz!"‡

---

* **12:25** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luks 9:24; 17:33 * **12:34** Sal 110:4; Isa 9:7; Ezq 37:25; Dan 7:14
‡ **12:38** Ax: Qajawil, ¿ab'l oje xik okslan te aj nxik qpakb'a'na? ¿Ab'l qetz oje xik tyek'u' te Qajawil kyaqil tpoder? Isa 53:1.

39 Astilji k'onti'l tuq nxik kyoksla'. Komo ax oqet stz'ib'a' te Chay ikxjani:
40 “Te Qtata Dios oje qet xtxayi' te kywitz, oje qet xtxayi' twitz te kyanim,
tzan k'on tel kyniky', tzan k'on kyok lapet wi'j tzan kyb'antik.”*
41 Aj ntzani oqet stz'ib'a' te Chay tzan tpaj tetz owok joto' tuj twitz tidi'chq
aj telponx te Qtata Dios atqet tuq tuky'i te [Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'] b'ix
oqet stz'ib'a' ti'j.
42 Per yatzun kxol kye xjal aj nim kyajwalil [kxol kye aj tijajil Israel], ky'ila'j
kxol kyetz kygan tuq tzan kyokslan ti'j, per tzan tpaj kye aj b'uch'uj Parisey
k'onti'l tuq nxik kyq'uma' kywitz xjal tzan k'on tuq kyetz eq'i' tuj te jay nab'il
Dios.
43 Mas kygan tuq tzan kyqet jiq'b'a' tzan kye xjal b'ix nya'tx tzan Qtata Dios.
44 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kongan [aj ja' tuq npakb'an kxol kye xjal]:
«Ab'l te aj n'okslan wi'j, nya'tx cha a'ox wi'j n'okslan sinoke ax ti'j te aj otzaj
lajon wetz.
45 B'ix ab'l te aj nkyin'ok totzqila' ax n'ok totzqila' te aj otzaj lajon wetz.
46 A'in wetz swal chk'atunal tuj kywitz kye xjal, b'ix ma'tx kyin'ul tzani
twitz tx'o'tx' tzan k'on kyten tuj qlolj kyaqil kye aj okye'okslayon wi'j.
47 Qa at ab'l n'ok xhchan te nyol b'ix k'onti'l nqet toksla', wetz k'onti'l nxik
nswa' xhcho'nal ti'j tzan tpaj wetz nya'tx swal xhcho'nal kyi'j kye xjal in'ul
twitz tx'o'tx' sinoke tzan nkolon kyi'j.
48 Ab'l te aj okyin'elal tik'o' b'ix nlay xik toksla' te nyol, cha'oj tul te jwisy
at titza' oxe'l swa' tuj il, komo wetz nyol aj oje xik nq'uma', max tuj te jwisy
otzajelkix na'o' tzan txik swa' tuj il te aj xjalji.
49 Tzan tpaj wetz k'onti'l nkyinyolin cha tuj nwi'x-wit n'etz win, sinoke
te Ntat aj otzaj lajon wetz aji ntzaj q'uman wetz kyaqil aj a tgan tzan txik
nq'uma'.
50 B'ix wetz web'en kyaqil aj ntzaj tq'uma' te Ntat te jun qanq'in te jun-ele'x.
Ntons, iktza'x te aj oje tzaj tq'uma' te Ntat ax ikxji wetz nxik nq'uma'.»

13

Aj Tel Xtx'ajo' Jesus Ti'j Kyok Kye Txnaq'atz

1 Ntons atx ch'inky tuq tzan taq'ik te q'ij Paskw, te Jesus teb'enky tuq ya
ojetq tuq pon or tzan tkaj tsi' ja twitz tx'o'tx'ni b'ix tzan txik tuq junky'el tuky'i
Stat, b'ix komo nkyeqet tgani' tuq kyaqil kye aj nkye'okslan tuq ti'j tzani twitz
tx'o'tx', tetz dispwest tuq tzan tkamik tzan kypaj.
2 Man tuq nkyewa'an te qale', b'ix komo te Tajaw Choj ojetq tuq xik tq'uma'
tuj tanim te Judas Iskaryot aj tk'ajol Simon Iskaryot tzan txik tq'apo' te Jesus,
3 ntons te Jesus, tetz teb'en tuq te Qtata Dios ojetq tuq kaj tsi' kyaqil tuj
tq'ab' tetz, b'ix teb'en tuq, tetz tzajnaq tuky'i Qtata Dios b'ix tzikix tuq ma
tz'aj junky'el.
4 Ntons, man tuq nkyewa'an, ojaw wa'let b'ix owel tin te xtxo'w b'ix otzaj
tin jun twayj, owok tk'alo' twi' tkux,
5 b'ix yaji oqex tsi' a' tuj jun tuk'lal b'ix owokten tx'ajol ti'j kyok kye
txnaq'atz b'ix owel tky'ixwinsa' tuky'i te twayj aj atok tuq twi' tkux.
6 Ya ma tz'el xtx'ajo' tuq ti'j toq te Simon Xhpe'y, te Simon Xhpe'y oxik
tq'uma': «Tat, ¿ti'tzun, a'ich yatz oxhch'elal tx'ajon ti'j woq?»
7 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Ajna'l k'onti'l n'el aniky' ti'j aj nqet nk'ulu'ni,
per mas yaj owelal aniky' ti'j.»

* **12:40** Isa 6:10

8 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma': «Wetz nlay. K'on tz'el atx'ajo' ti'j woq.» Ntons
te Jesus oxik tq'uma' tetz: «Qa nlay tz'el ntx'ajo' ti'j awoq, ntons nlay b'antik
tzan awok lapet wi'j.»*
9 Tzaj te Simon Xhpe'y, oxik tq'uma': «Qa ikxji, ntons nya'tx a'ox ti'j woq
sinoke kyaqil nq'ab' b'ix nwi'.»
10 Oxik tq'uma' junky'el te Jesus: «Ab'l te aj ma'tx tz'ichin nya'tx presis tzan
tel xtx'ajo' kyaqil xhchi'jel sinoke a'ox te toq tzan tpaj saq kyaqil xhchi'jel.
Etetz saq etanim, anke nya'tx ekyaqil.»
11 Tetz oxik tq'uma', "Nya'tx ekyaqil [saq etanim]" tzan tpaj teb'enky tuq
ab'l te aj oxe'l q'apon tetz.
12 Ya ma mankun xtx'ajon ti'j kyoq kye txnaq'atz, owok tsi' junky'el te
xtxo'w b'ix oqet wit'let junky'el kxol b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿N'el etetz
eniky' ti'j aj ma'tx qet nk'ulu'ni?
13 Etetz n'ok eq'uma' wetz "Xnaq'tzon" b'ix "Qajawil," b'ix ikxji nkxyolin
galan tzan tpaj a'inkix wetz iktza' aj n'eq'uma'ni.
14 Qa wetz ma tz'el ntx'ajo' ti'j etoq etetz b'ix wetz a'in te xnaq'tzon b'ix te
etajawil, ntons presis tzan ek'ulun ikxji etetz exolx tzan tel etx'ajo' ti'j etoq.
15 Wetz ma'tx kaj nyek'u' etetz, iktza'x ma'tx qet nk'ulu' ax ikxji etetz intqet
ek'ulu'.*
16 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, k'onti'l jun mosj mas nim tajwalil
twitz te tpatron* b'ix k'onti'l jun mandader mas nim tajwalil twitz te aj otzaj
lajon tetz.
17 Galan oky'el eti'j tzan Qtata Dios qa n'ox tuj ewi' kyaqil ntzani b'ix qa
nqet ek'ulu'.
18 K'onti'l nkyinyolin eti'j etetz ekyaqil. Wetz web'en ab'le' aj oje kye'el
njoyo', per nkyinyolin ikxjani tzan tpaj oky'elkix iktza'x tz'ib'ankaj tuj te
Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani: "Te aj nxik nmojla' nlaq tuky'i'l, ojawel
meltz'jik wi'j."*
19 Wetz nxik nq'uma' b'eyx etetz ajna'l, ikxji oj tky'ik ntzani oxe'l etoksla'
wetz a'in kixi' [Dios].
20 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj okyetk'amo'tz ab'le'chq
aj okyexe'l nlajo' te nky'ixel, nkyintk'amo' a'in; b'ix ab'l te aj nkyintk'amo',
ntk'amo' te aj otzaj lajon wetz.»*

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Aj Oxe'l Q'apon Tuq Tetz Tzan Tkamik
Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luks 22:21-23

21 Yaji, ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, oxik tanim tuj b'is b'ix oxik
tq'uma' b'an xtxolil kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, jun
aj etetz exol okyinxe'l tq'apo'.»
22 Ntons kye txnaq'atz e'aq'ik tzan tox kyen tuj kywitz, k'onti'l tuq kyeb'en
ab'l tuq qi'j nyolin ikxji.
23 Jun txnaq'atz aj nqet tuq b'an tgani' wit'likqet tuq qaynin tk'atzaj,
24 b'ix yaji te Simon Xhpe'y oxik tsi' jun señ te tetz tzan tuq txik xhcha'o'
tetz te Jesus ab'l tuq qi'j nyolin.
25 Yaji te aj junky owok laq'chet ch'inky ti'j te Jesus, oxik xhcha'o' ikxjani:
«Tat, ¿ab'ltzun aj oxe'l q'apon te yatz?»

---

* **13:8** Ax: nlay b'antik tzan awok te wetz. * **13:15** Mat 20:28; Mak 10:45; Luks 22:27 * **13:16** Mat 10:24; Luks 6:40; Wnch 15:20 * **13:18** Sal 41:9 * **13:20** Mat 10:40; Mak 9:37; Luks 9:48; 10:16

26 Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz oqtex nmu'u' jun pedas wab'j, ab'l
qetz oxe'l nsi', ajitzun tetz.» Ntons yaji oqex tmu'u' jun wab'j b'ix oxik tsi' te
Judas Iskaryot aj tk'wa'al Simon Iskaryot.
27 Ya ma ky'ik tk'amo' te Juds te wab'j b'eyxnajji te Satanas oqex tuj tanim
te Juds. Astílji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «Aj presis tzan tqet ak'ulu', inqet
ak'ulu' naj.»
28 Kyaqil kye aj nkyewa'an tuq twi' te mes, nijunwt owel tniky' tistil tuq te
Jesus nxik tq'uma' tetz ikxji.
29 Komo te Juds aji tuq tetz k'u'ul te tqatel tmin, ntons junjun kyetz tuj
kynab'l qa te Jesus nxik tuq tq'uma' tzan stzaj tuq tloq'o' kyaqil tidi'chq aj
owokeyon tuq te kyetz tzan tpaj te q'ij, qatzun aj presis kye meb'a' xjalji.
30 Ntons ya ma ky'ik tk'amo' te Juds te wab'j, b'eyx owetz, b'ix ojetq tuq
qoyupan.

Aj Tkaj Tq'uma' Jesus Tzan Kyqet Qgani' Qerman

31 Ya ma tz'etz te Juds, te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ajna'l owokel en te
tume'l b'an'ax wi'j iktza'xkix [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] b'ix tzan
tpajji owokel en te tume'l b'an'ax ti'j te Qtata Dios iktza'xkix tetz.
32 B'ix qa tzan npaj wetz owokel en te tume'l b'an b'an'ax ti'j te Qtata Dios
iktza'xkix tetz, ntons ax ti'jx te Qtata Dios oxe'l tyek'u' te tume'l b'an b'an'ax
wi'jx wetz, b'ix oxe'l tyek'u' naj.
33 Etetz nk'wa'al, wetz ya nlay kyinqeten etuky'i'l nim tyempky. Iktza'x
oxik nq'uma' kye xjal† ax oxe'l nq'uma' etetz: "Etetz okxjoyoyon wi'j, per aj
ja' ma kyinxik wetz, etetz nlay b'antik tzan exik wuky'i'l."*
34 Ajna'l okajel nq'uma' jun tume'l ak'a'j titza' ngan tzan ek'ulun: Intqet
egani' etib' exolx. Iktza'x wetz okx'el ngani', ax ikxji intxik etin etib' etetz.*
35 Qa etetz oqtel egani' etib'x exol ntons ikxji kye xjal owokel kye'e' qa etetz
a'ix nxnaq'atz.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Xhpe'y Oqtel Tewa' Qa Totzqi' Tetz
Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luks 22:31-34

36 Yaji te Simon Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, ¿ja' yatz ma txik?»
Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' tetz: «Ajna'l aj ja' wetz ma kyinx, yatz nlay b'antik
tzan axik wuky'i'l, per otxe'l mas yaj.»
37 Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma': «Tat, ¿tistil wetz nlay b'antik tzan nxik
awuky'i'l ajna'l? Wetz dispwest atin ajna'l tzan nkamik tzan apaj yatz.»
38 Te Jesus oxik tq'uma' tetz: «¿B'an'ax dispwest atich tzan akamik tzan npaj
wetz? Oxe'l nq'uma' yatz te b'an'ax, mina' tuq tjaw oq' te to'k, yatz ojetq qet
awewa' oxmaj qa yatz awotzqimin.»

14

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tmeltz'jik Eq'il Kye Aj Nkye'okslan Ti'j

1 «K'on kxb'isun etetz tuj etanim; intok wit'let ek'u'j ti'j te Qtata Dios b'ix
intok wit'let ek'u'j wi'j wetz.
2 Tuj tjay Ntat ketant ja' tzan eten; qa nya'tx-wit ikxji, wetz oxik-tal nq'uma'
etetz. Per wetz okyinxe'l k'ulul jun luwar te etetz.
3 Qa wetz ma kyinx k'ulul ja' tzan eten, wetz kyin'ul junky'el b'ix okxe'l
weq'i'. Ikxji okxteyon etetz aj ja' wetz okyinqtelten.
4 B'ix etetz eteb'en te b'ey aj ja' wetz okyinxe'l.»

---

† **13:33** Kye xjal judiy. * **13:33** Wnch 7:34 * **13:34** Wnch 15:12,17; 1Wnch 3:23; 2Wnch 5

5 Yaji oxik tq'uma' te Maxh tetz: «Tat, qetza k'onti'l qeb'ena aj ja' otxe'l.
¿Titza' owelal qniky'a ti'j te b'ey?»
6 Ntons te Jesus oxik tq'uma': «A'in wetz te b'ey b'ix te b'an'ax b'ix te aj nxik
sin etanq'in; a'ox tzan npaj wetz b'a'n tzan epon tuky'i Ntat.*
7 Komo etetz etotzqi' a'in, ax etotzqi' te Ntat. Ajna'l oje tz'ok etotzqila' te
Ntat b'ix oje tz'ok eten.»
8 Yaji te Lip oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, instzaj ayek'u' ch'in te Qtata Dios tzan
txik qen. Aj nini kabal te qetza.»
9 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Lip, wetz ky'ila'j tyemp nqetlenten etuky'i'l,
b'ix ¿mina' tel aniky' wi'j? Ab'l te aj oje kyin'ok ten, oje tz'ok ten te Qtat. ¿Tistil
ntzaj eqani' tzan txik nyek'u' te Qtat etetz?
10 ¿K'onti'l n'awoksla' qa wetz tuky'i Qtat cha jun-oq a'o', b'ix te Qtat wuky'i'l
ax jun-oq a'o'? Kyaqil aj nyol aj nxik nq'uma' etetz, nya'tx cha nyolx-oq
[sinoke te Qtat], b'ix te Qtat aj jun-oq wuky'i'l, aji tetz nk'ulun te aj nqet
nk'ulu'.
11 Pe'etokslan waq, wetz tuky'i Qtat cha jun-oq a'o', b'ix te Qtat wuky'i'l ax
jun-oq a'o'; pe'etokslan waq nkesey cha a'ox ti'j aj nqet nk'ulu' tzan tpaj tetz.
12 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj owokslayon wi'j, kyaqil aj
nqet nk'ulu' wetz ax tetz oqtel tk'ulu', b'ix oqtel tk'ulu' mas nim twitz te aj oje
kyeqet nk'ulu' wetz tzan tpaj wetz ma kyinxik aj ja' atqet te Qtat.
13 B'ix kyaqil aj oxe'l eqani' iktza' nky'ixel a'ix, wetz oqtel nk'ulu' tzan tok
en te tume'l b'an b'an'ax ti'j te Ntat iktza'xkix tetz, ikxji owokel en tzan npaj
wetz aj tk'ajol a'in.
14 Qa at tidi' aj otzajel eqani' iktza' nky'ixel a'ix, wetz oqtel nk'ulu'.»*

A Te Jesus Swal Txew Dios Tuj Qanim

15 «Qa etetz nkyinqet egani', intqet etoksla' te aj nxik nq'uma'ni.
16 B'ix wetz oqtel nwitz twitz te Qtat tzan stzaj tlajo' junky oneyon te etetz
tzan sten etuky'i'l b'eyx te jun-ele'x.
17 A te Txew aj nyolin te tume'l ti'j te b'an'ax, b'ix kye xjal aj k'onti'l
nkye'okslan nlay b'antik tzan kyk'amon tetz tzan tpaj k'onti'l n'ok kyen
b'ix k'onti'l n'ok kyotzqila'. Yatzun etetz oje tz'ok etotzqila' tzan tpaj atqet
etuky'i'l b'ix oqtexten tuj etanim.
18 Wetz nlay kxkaj nkola'; okyinmeltz'jel junky'el etuky'i'l.
19 Ya nya'tx nim tyemp akyinqet tzani, kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan wi'j
nlay kyin'ok kyen. Per yatzun etetz okyin'okel eten tzan tpaj wetz itz'ojin,
b'ix ax etetz okx'anq'iyon.
20 Tuj aj q'ijji etetz owelal eniky', wetz akyinqet tuky'i Ntat, b'ix akyinqet
etuky'i'l b'ix etetz atikxqet wuky'i'l.
21 Ab'l te aj ntk'amo' te aj nxik nq'uma' b'ix nqet tk'ulu' ikxji, ntons nqet
tyek'u' b'an b'an'ax nkyinqet tgani', b'ix te Ntat oqtel tgani' ab'l aj nkyinqet
tgani', b'ix ax wetz oqtel ngani' b'ix onk'ulu'tz tzan wok totzqila'.»
22 Ntons te Juds oxik xhcha'o' tetz, nya'tx Juds aj Iskaryot sinoke te junky
Juds, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ¿tistil ayek'u'tz awib' a'ox te qetza b'ix
nya'tx kywitz kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx'?»
23 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «Ab'l aj nkyinqet tgani', nqet toksla' te nyol
b'ix te Ntat oqtel tgani' tetz, wetz tuky'i Ntat oqo'ulelna najayon tuj tanim.

---

* **14:6** Mat 11:27; Wnch 1:18; 6:46; Kya 4:12; Efe 2:13; 1Tim 2:5; Ebr 4:14; 10:19-22 * **14:14** Mat 7:7-11; Luks 11:9-13; Wnch 15:7,16; 16:23-24; 1Wnch 3:21-22; 5:14-15

24 Ab'l te aj k'onti'l nkyinqet tgani', k'onti'l nqet toksla' te aj nxik nyoli'. Te
nyol aj nxik nq'uma' etetz nya'tx cha tuj nwi'x-oq sinoke tyol Ntat, te Ntat aj
otzaj lajon wetz.
25 Wetz nxik nq'uma' kyaqil ntzani te etetz tzunxk tuq akyinqet etuky'i'l.
26 Per yaji te Ntat otzajel tlajo' te Txew te nky'ixel aj owoneyon etuky'i'l,
b'ix tetz oxe'l txnaq'tza' tidi'chq etetz b'ix otzajel tna'o' tuj etanim kyaqil aj
ma'tx xik nq'uma' te etetz.
27 A'in wetz nkyinchewsan ek'u'j b'ix nya'tx iktza' kye xjal nkyechewsan
kyanim xjal. K'on kxb'isun tuj etanim b'ix k'on kxob'.
28 Etetz oje tz'ok echa'o' aj oje xik nq'uma' etetz, wetz okyinxe'l b'ix kyin'ul
junky'el etuky'i'l. Qa etetz nkyinqet egani', ntons nkxchalaj-talo tzan tpaj
wetz okyinxe'l tuky'i Ntat, komo te Ntat mas nim tajwalil nwitz wetz.
29 Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz ntzani mina'x tuq tky'ik, ikxji cha'oj tky'ik,
etetz etoksla'tz.
30 Nlay b'antik tzan nyolin nim etuky'i'l tzan tpaj tzul te twitzale' ti'j [te
nya'tx galan] twitz ja tx'o'tx'ni. Tetz k'onti'l tajwalil tzan tk'ulun mandad wi'j,
31 per a tgan tzan tok kcha'o' kyaqil kye xjal, wetz nqet ngani' te Qtata Dios
b'ix nqet nk'ulu' iktza' tetz otzaj tq'uma'. ¡Pe'ejaw wa'let waq! ¡Qwa'q!»

15

A Te Jesus Ntzaj Sin Qbalor Tzan Qten Jwert Tuky'i Qtata Dios

1 «Wetz a'in iktza' te toqil awalj ub b'an b'an'ax, b'ix a te Ntat a tetz iktza' te
aj k'ulul kwent te awalj.
2 Kyaqil aj nq'ab'al iktza' tq'ab' te awalj b'ix qa k'onti'l nwitzan, owelal
xtx'emu', per qa nkaj twitz, owelal tisa' ti'j tzan twitzan mas.
3 Yatzun etetz saq etanim tzan tpaj te aj nyol oje xik nq'uma' etetz.
4 K'on kyinkaj ekola'; pe'eten junch'in wuky'i'l b'ix ikxji wetz okyinqtelten
junch'in etuky'i'l; pe'eten junch'in wuky'i'l iktza' tq'ab' awalj nlay kaj twitz
qa k'onti'l lak'o' tib' ti'j te toq, ax ikxji etetz qa k'onti'l atikxqet wuky'i'l.
5 A'in wetz iktza' toq jun awalj b'ix a'ix etetz iktza' te nq'ab'al iktza' tq'ab'
te awalj. Ab'l te aj oteyon junch'in wuky'i'l b'ix qa wetz akyinqet junch'in
tuky'i'l, tetz ob'antel nim galan titza' [tzan npaj wetz].* Komo nlay b'antik
ek'ulun ch'inwt qa wetz k'onti'l akyinqet etuky'i'l.
6 Ab'l te aj okyinkajel tkola', tetz owelal in iktza' tq'ab' te awalj, oky'ixwel
b'ix ojawel chimo' b'ix owokex xo'o' tuj q'aq' b'ix owokel tq'aq'b'el.
7 Qa etetz nlay kyinkaj ekola' b'ix te nyol nlay tz'aj enajsa', ntons b'a'n tzan
txik eqani' aj tidi' egan b'ix ikxji oqtel k'ulet.
8 Ikxji owokel en te tume'l b'an b'an'ax ti'j te Ntat iktza'xkix tetz, tzan tpaj
etetz oqtel ek'ulu' nim galan [tzan npaj wetz]† b'ix ikxji etetz nqet eyek'u' qa
b'an'ax a'ix nxnaq'atz.
9 Wetz nkxqet ngani' iktza'x nkyinqet tgani' te Ntat. Pe'eten junch'in
wuky'i'l tzan tok eten titza' wetz nkxqet ngani'.
10 Qa etetz oqtel etoksla' kyaqil aj nxik nq'uma' ntons etetz atikxqet
junch'in wuky'i'l b'ix owokel eten titza' nkxqet ngani'. Iktza'x wetz nqet
woksla' aj ntzaj tq'uma' te Ntat b'ix k'onti'l nkaj nkola' b'ix ikxji n'ok wen titza'
tetz nkyinqet tgani'.
11 Wetz nkyinyolin etuky'i'l ikxjani tzan echalaj junch'in wuky'i'l b'ix tzan
echalaj b'an byenech.

---

* **15:5** Ax: tetz nwitzan. † **15:8** Ax: qa etetz nkxwitzan.

12 Aj ntzani wetz nxik nk'ulu' mandad te ententz, tzan tqet egani' etib'* iktza'x
wetz nkxqet ngani'.
13 Jun xjal aj b'an'ax nqet tgani' tajyol, dispwest tzan tkamik tzan tpaj
tajyol.
14 Etetz a'ix wajyol qa etetz nqet ek'ulu' iktza' wetz nxik nq'uma'.
15 Wetz k'onti'l n'ok nq'uma' etetz nmos, tzan tpaj te jun mosj k'onti'l n'el
tniky' tidi' ntb'isu' te tajawil, per etetz a'ix wajyol tzan tpaj wetz oje xik
nq'uma' etetz kyaqil aj otzaj tq'uma' te Ntat wetz.
16 Etetz nya'tx a'ix okx'el joyon te wetz sinoke a'in in'el joyon te etetz b'ix
wetz okxkaj nsi' tzan exik tzan ek'ulun nim galan [tzan npaj wetz]‡ b'ix tzan
tel jun galan aj nlay ponaj. Ikxji kyaqil aj oxe'l eqani' te Ntat iktza' nky'ixel
a'ix, tetz otzajel tsi'.
17 Wetz nxik nq'uma' etetz ntzani: Intqet egani' etib'x exolx.»

Kye Aj K'onti'l Nkyexnaq'tzan Oqo'okel Kyq'oji' Iktza'x Owok Kyq'oji' Te Jesus

18 «Qa kye xjal okx'okel kyq'oji', instzaj ena'o' etetz, wetz ax in'ok q'oji' tb'ay
ewitz etetz.
19 Qa etetz parejix-wit naqe kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, ntons tzun-tal
nkxqet kyjiq'b'a'. Per etetz ya nya'tx a'ix naqe kye ja xjalni tzan tpaj wetz a'in
intzaj uk'len te etetz kxol kyetz, astilji kyetz nkx'ok kyajq'oja'.
20 Instzaj ena'o' te aj oje xik nq'uma': "Nijunwt mosj mas nim tajwalil twitz
te tpatron."* Iktza' kye xjal in'ok kyajq'oja', ax ikxji etetz okx'okel kyajq'oja';
b'ix qa kye xjal e'okslan ti'j aj oxik nq'uma' ntons ax ikxji oxe'l kyoksla' aj
oxe'l eq'uma'.
21 Kyaqil ntzani oky'el eti'j tzan tpaj etokslb'en wi'j, komo k'onti'l kyotzqi'
te Qtata Dios aj otzaj lajon wetz.
22 K'onti'l-wit wetz in'ul b'ix k'onti'l-wit inyolin kxol kyetz, ntons k'onti'l-tal
kchoj, per ajna'l k'onti'l ja' b'a'n tzan kykolet ti'j kchoj.
23 Ab'l te aj nkyin'ok tajq'oja', ax n'ok tajq'oja' te Ntat.
24 Qa wetz k'onti'l-wit oqet nk'ulu' kxol kyetz te nk'ulb'en aj nijunwt xjal
oje qet k'ulun tetz tb'aya', ntons kyetz k'onti'l-tal kchoj. Per kyetz oje tz'ok
kyen b'ix nkyin'ok kyq'oji' b'ix ax n'ok kyq'oji' te Ntat.
25 Per kyaqil ntzani nky'ik tzan tponkix iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il
ikxjani: "Wetz in'ok kyq'oji' b'ix k'onti'l tuq npaj."*
26 Per cha'oj tul te aj owoneyon etuky'i'l aj otzajel nlajo', aj tzajnaq tuky'i
Ntat, te Txew aj jun yolin ti'j te b'an'ax, tetz oyoliyon te b'an'ax wi'j
27 b'ix ax etetz okxyoliyon wi'j tzan tpaj atx b'an tb'ay-el atikxqet tuq
wuky'i'l.»

16

1 «Kyaqil ntzani ma'tx xik nq'uma' etetz tzan k'on tkaj ekola' tzan tok wit'let
ek'u'j wi'j.
2 Okx'elatz kyin kyuj kye jay nab'il Dios b'ix tzul jun tyemp ab'l aj okxtel
kykansa' okyq'uma'tz jun galan nkyek'ulun te Qtata Dios.
3 Kyetz oqtel kyk'ulu' ikxjani tzan tpaj k'onti'l kyotzqi' te Ntat b'ix ax k'onti'l
kyotzqimin wetz.

---

* **15:12** Wnch 13:34; 15:17; 1Wnch 3:23; 2Wnch 5 ‡ **15:16** Ax: ewitzan. * **15:20** Mat 10:24; Luks 6:40; Wnch 13:16 * **15:25** Sal 35:19; 69:4

4 Per wetz ma'tx xik nq'uma' kyaqil ntzani etetz ikxji oj tky'ik kyaqil ntzani
otzajel ena'o' wetz ikxji oxik nq'uma'. K'onti'l oxik nq'uma' etetz oqtxi' tzan
tpaj wetz akyinqet tuq exol.»

A Te Txew Dios Nnimsan Jk'u'j

5 «Wetz ajna'l ma kyinxik tuky'i te aj otzaj lajon te wetz b'ix nijunwt te etetz
ntzaj xhcha'o' ja' ma kyinx.
6 Te etanim b'an nb'isun tzan tpaj ma'tx xik nq'uma' etetz ntzani.
7 Per wetz oxe'l nq'uma' te b'an'ax etetz, wetz a tgan tzan nxik tzan tok jun
galan te etetz, qa wetz nlay kyinxik ntons nlay tzul te aj owoneyon etuky'i'l.
Qa wetz ma kyinxik ntons otzajel nlajo'.
8 Oj tul tetz, tetz oxe'l tyoli' tuj kyanim kye xjal ti'j te kchoj b'ix ti'j te tume'l
tzan kyb'et b'ix ti'j te jwisy.
9 Oxe'l tyoli' ti'j kyaqil te kchoj tzan tpaj k'onti'l nkye'okslan wi'j.
10 B'ix oxe'l tyoli' tuj kyanim titza' tzan kyb'et tuj tume'l tzan tpaj ma
kyinxik tuky'i Ntat b'ix ya nlay kyin'ok eten.
11 B'ix oxe'l tyek'u' ti'j te jwisy tzan tpaj oje kaj q'uma' tzan txik si' tuj il te
twitzale' [ti'j te nya'tx galan] twitz ja tx'o'tx'ni.
12 At tidi'chq aj presis tzan txik nq'uma' etetz per ajna'l nlay xik nq'uma'
tzan tpaj owokel b'an kwest te etetz.
13 Per oj tul te Txew aj b'an'ax yolin, tetz oxe'l tyek'u' etetz kyaqil te b'an'ax
tzan tpaj tetz nlay yolin cha tib'x-oq sinoke oxe'l tq'uma' aj otzajel q'uma' tetz
b'ix oxe'l tq'uma' kyaqil aj oky'el.
14 Tetz oxe'l tyek'u' te tume'l b'an'ax wi'j wetz iktza'xkix a'in tzan tpaj tetz
oxe'l tq'uma' etetz kyaqil wi'j wetz.
15 Kyaqil aj at te Ntat kyaqil wetz, astilji wetz ma xik nq'uma' etetz kyaqil
aj wetz oxe'l tq'uma' te etetz.
16 Nya'tx nim tyemp okyinqteltenky exol, ya nlay kyin'ok eten per mas yaj
okyin'okel eten junky'el.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te B'is B'ix Ti'j Te Chalajb'il Aj Owokel Kyen Kye Tx-naq'atz

17 Ntons junjun kye txnaq'atz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Tidi'
telponx aj ntzaj tq'uma' qetzni, “nya'tx nim tyemp okyinqteltenky exol, ya
nlay kyin'ok eten per mas yaj okyin'okel eten junky'el”? ¿B'ix tidi' telponx
“ma kyinxik tuky'i Ntat”?»
18 Nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Tidi' telponx “nya'tx nim tyemp”? K'onti'l n'el
qniky' ti'j tidi' aj ntq'uma'ni.»
19 Te Jesus owel tniky' kyi'j, kyetz kygan tuq tzan txik kcha'o' tetz, astilji
oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz nkxqanin etib'x tidi' telponx aj xtxik
nq'uma' wetz “nya'tx nim tyemp akyinqet exol, ya nlay kyin'ok eten per mas
yaj okyin'okel eten junky'el.”
20 Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, etetz okx'oq'el b'ix otzajel ena'on
tetz, b'ix kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan wi'j okyechalajel; yatzun etetz
okxb'isuyon, per mas yaj okxchalajel.
21 Oj talan jun xuj, b'an nb'isun tzan tpaj ma'tx pon tyemp, per oj titz'jik te
k'wa'l ya k'onti'l ntzaj tna'o' te xhcho'nal aj owok ten, tzan tpaj b'an nchalaj
ti'j te ne' aj ma'tx tz'itz'jik.*
22 Ax ikxji etetz b'an nkxb'isun ajna'l, per wetz okyin'ulel junky'el e'el etetz
b'ix okxchalajel tuj etanim, b'ix te chalajb'il tuj etanim nijunwt ab'l owelal
in tetz.

---

* **16:21** Ax: tzani twitz tx'o'tx'.

23 B'ix tuj aj q'ijji nlay tzaj echa'o' wetz ch'inwt, wetz oxe'l nq'uma' etetz
b'an b'an'ax, kyaqil aj oxe'l eqani' te Ntat iktza' nky'ixel a'ix, tetz otzajel tsi'.
24 Etetz ajna'l mina' txik eqani' ch'inwt iktza' nky'ixel a'ix. Intxik eqani' b'ix
[te Ntat] otzajel tsi' tzan echalaj nim.*
25 Kyaqil aj ntzani ma'tx xik nq'uma' etetz pur tuky'i yek'b'il, per tzul jun
tyemp aj nya'tx tuky'i yek'b'il sinoke oxe'l nq'uma' kyaqil xtxolil etetz ti'j te
Ntat.
26 Tuj aj q'ijji oxe'l eqani' tuky'i te Ntat iktza' nky'ixel a'ix, b'ix ya nya'tx
presis tzan nyolin wetz eti'j twitz tetz
27 tzan tpaj te Ntat nkxqet tgani' nim tzan tpaj etetz nkyinqet egani' b'ix
etetz n'etoksla' qa wetz tzajnaqin tuky'i Qtata Dios.
28 Wetz tzajnaqin tuky'i Ntat b'ix in'ul tzani twitz tx'o'tx', per ajna'l okajel
nsi' junky'el te twitz tx'o'tx' b'ix ma kyinxik tuky'i Ntat.»
29 Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «Ajna'l b'an'ax nchyolin xtxolil,
ajna'l k'onti'l nchyolin tuky'i yek'b'il.
30 Ajna'l ma'tx tz'el qniky'a awi'j, yatz aweb'en kyaqil b'ix nya'tx presis
tzan txik qani' [qa b'an'ax awitza']. Tzan tpaj ntzani, qetza nqoksla'na yatz
tzajnaqich tuky'i Qtata Dios.»
31 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ntons ajna'l n'etoksla'?
32 Intok esi' enab'l, ma'tx pon or b'ix etetz oxe'l eslab'u' etib', okx'ajel ejay
b'ix okyinkajel ekola' nchukel per nya'tx nchukel akyinqet tzan tpaj te Ntat
atqet wuky'i'l.
33 Wetz nxik nq'uma' etetz ntzani tzan xhchewxik ek'u'j tzan tpaj woklen
etotzqila'. Twitz ja tx'o'tx'ni, etetz owokel eten xhcho'nal, per k'on kxb'isun,
wetz oje tz'ajtz ti'j witza' kyaqil te aj nya'tx galan twitz tx'o'tx'.»*

17

Aj Txnaq'tzan Te Jesus Kyi'j Txnaq'atz Tzan Tonen Te Qtata Dios Kyi'j

1 Txiklen tq'uma' Jesus ikxjani, yaji ojax ten twitz ka'j b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Tat, ma'tx pon or, instzaj ayek'u' ch'in te tume'l b'an b'an'ax wi'j
wetz iktza'xkix wetz aj ak'wa'al a'in, tzan txik nyek'u' te tume'l b'an b'an'ax
awi'j yatz iktza'xkix yatz a'ich.
2 Komo yatz oje tzaj asi' wajwalil kyi'j kyaqil xjal, tzan txik nsi' kye kkyaqil
aj etzaj asi' wetz jun kyanq'in te jun-ele'x.
3 B'ix te jun kyanq'in te jun-ele'x tzan awok kyotzqila' yatz aj b'an b'an'ax
Dios a'ich b'ix tzan wok kyotzqila' wetz aj lajomin awitza'.
4 Wetz tzani twitz tx'o'tx' ma'tx xik nyek'u' te tume'l b'an b'an'ax awi'j yatz
iktza'xkix yatz a'ich, ikxji ma'tx mankun nk'ulun kyaqil aj okaj aq'uma' wetz.
5 Ajna'l Tat, tzoqpij ch'in tzan nqet wit'let tuj nwit'lel tuj ka'j iktza'xkix
tuq wit'likin tuj nwit'lel aj akyinqet tuq tb'ay awuky'i'l yatz aj mina' tuq tqet
k'ulu' te twitz tx'o'tx'
6 Wetz oje chqet nyek'u' kywitz kkyaqil kye aj e'el ajoyo' kxol kye aj twitz
tx'o'tx' tzan ktzaj asi' wetz. Kyetz a'e'kix tuq yatz, b'ix eb'ajtzaj asi' wetz b'ix
kyetz nqet kyoksla' te ayol.
7 Ajna'l oje tz'el kyniky', kyaqil aj otzaj asi' wetz, a'ich ostzaj sin tetz
8 tzan tpaj wetz ma'tx xik nq'uma' kyaqil aj otzaj aq'uma' wetz, b'ix kyetz
ma'tx xik kyoksla' b'ix ma'tx stz'el kyniky' b'an'ax wetz tzajnaqin awuky'i'l
b'ix ma'tx kyokslaj qa a'ich oxhstzaj lajon wetz.

---

* **16:24** Mat 7:7-11; Luks 11:9-13; Wnch 15:7,16; Chaw 1:5-6; 1Wnch 3:21-22; 5:14-15 * **16:33** Rom 8:37; 2Kor 2:14; 1Wnch 4:4; Tmnk 3:21; 5:5

9 Wetz nqet nwitz awitz kyi'j kyetz b'ix nya'tx kyi'j kye aj k'onti'l
nkye'okslan, sinoke kyi'j kye aj etzaj asi' wetz, tzan tpaj ax kyetz a'e' te yatz.
10 Kyaqil aj te wetz ax te yatz, b'ix kyaqil aj te yatz ax te wetz, b'ix kyi'j kyetz
oje tz'ok en te tume'l b'an'ax wi'j iktza'xkix wetz a'in.
11 Wetz ya nlay kyinqeten twitz ja tx'o'tx'ni, per kyetz okyeqtelten, b'ix
wetz ma kyinxik awuky'i'l. Yatz tat, aj b'an k'onti'l achoj, [nqet nwitz awitz]
tzan kyqet ak'ulu' kwent ch'in kye [aj oje kyetzaj asi' wetz], inkyqet ak'ulu'
kwent ch'in tuky'i awajwalil* aj otzaj asi' wetz, tzan txik kyeq'i' kyib' junch'in
iktza' qetz eq'i' qib' junch'in.
12 Aj akyinqet tuq kyuky'i'l, wetz nkyeqet tuq nk'ulu' kwent tuky'i awa-
jwalil aj otzaj asi' wetz, b'ix nijunwt te kyetz exiknaj, a'ox te jun aj tkajlen
si'kix tuj il tzan tky'ik iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Awu'jal.*
13 Ajna'l wetz ma kyinxik aj ja' yatz atichqet b'ix wetz man akyinqet tzani
twitz tx'o'tx' nkyinyolin awuky'i'l tzan kchalaj b'an b'an'ax mer ikx titza' wetz
nkyinchalaj.
14 Wetz ma'tx xik npakb'a' te apakb'alil kyetz, b'ix nkye'ok ajq'oja' tzan kye
xjal, komo kyetz nya'tx iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, iktza'x wetz
nya'tx a'in iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan.
15 Wetz nqet nwitz awitz nya'tx tzan kyel awin kxol kye xjal twitz ja
tx'o'tx'ni, sinoke tzan kyqet akolo' ch'in ti'j te Twitzale' Joyol Q'oj.
16 Kyetz nya'tx iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, iktza'x wetz nya'tx a'in
iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan.
17 Inkyel apawa' a'ox te yatz iktza'xkix te tume'l b'an'ax, yatz ayol a te
tume'l b'an'axji.
18 Wetz ma'tx kyexik nlajo' kxol kye xjal tzani twitz tx'o'tx' iktza'x yatz
intzaj alajo' kxol.
19 Wetz oje tz'el npawa' wib'x a'ox te yatz tzan kypawlet ax kyetz a'ox te
yatz.†
20 Wetz nqet nwitz awitz nya'tx a'ox kyi'j kyetz sinoke ax kyi'j kye txq'anky
aj okye'okslayon wi'j tzan tpaj kyyol kyetz aj oxe'l kyq'uma' wi'j wetz.
21 Ikxji okye'okel cha jun-oq iktza'x yatz Tat atichqet wuky'i'l b'ix wetz
akyinqet awuky'i'l, ax ikxji kyetz inkyok quky'i'l tzan kyokslan kye xjal qa
yatz a'ich oxhstzaj lajon wetz.
22 Iktza'x yatz oje tzaj asi' jun woklen awuky'i'l, ax wetz oje xik nsi' kyetz
jun kyoklen tzan kyok jun-oq quky'i'l iktza'x qetz cha jun-oq a'o'.
23 Ikxji wetz atinqet kyuky'i'l b'ix yatz atichqet wuky'i'l tzan kyok b'an'ax
naqekix jun xjal. Ikxji kye xjal owelal kyniky' b'an'ax yatz a'ich oxhstzaj
lajon wetz b'ix nkyeqet agani' kye aj lapike' wi'j parej iktza'xkix wetz
nkyinqet agani'.
24 Tat, a'ich oxhstzaj sin kyetz te wetz b'ix ngan tzan kyten wuky'i'l aj ja'
wetz okyinteyon tzan tok kyen nxhqitz'unal. A'ich oxhtzaj sin tetz tzan tpaj
ojetq tuq kyinqet agani' aj mina' tuq tb'antik kyaqil ja twitz tx'o'tx'ni.
25 Tat, yatz aj k'onti'l achoj, kye xjal k'onti'l kyotzqi' a'ich per wetz wotzqi'
a'ich b'ix kye ja ntzanije', kyetz kyeb'en a'ich oxhstzaj lajon wetz.
26 Oje xik nq'uma' kyetz titza' yatz a'ich b'ix oxe'l nq'uma' masky tzan tok
kyen titza' nkyeqet agani' iktza' wetz nkyinqet agani' b'ix tzan nten kxol.»

---

* **17:11** Ax: tuky'i ab'i. * **17:12** Sal 41:9; Wnch 13:18 † **17:19** Ax: Tzan tok jun galan te kyetz, wetz atok nk'u'j a'ox awi'j, tzan tok ksi' kyetz kyk'u'j a'ox awi'j b'an b'an'ax.

18

Aj Tjaw Tzyu' Jesus
Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luks 22:47-53

1 Ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, owex tzi kyuky'i txnaq'atz b'ix
exik tuj jun luwar junxla' te joko'j Sedron b'ix e'ox aj ja' tuq at awalj.
2 Ax te Juds aj ojaw meltz'jik ti'j Jesus, tetz ax totzqi' tuq te aj luwarji tzan
tpaj ky'ila'j-el te Jesus owok xhchimo' tib' kyuky'i txnaq'atz tzi.
3 Ntons yaji te Juds oxik tin jun b'uch'uj soldad tuky'i junjun mulon aj
lajome' tuq tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye aj b'uch'uj Parisey,
b'ix kyetz eq'i' tuq kyq'anal b'ix kykandil b'ix eq'i' tuq kymachit kykansb'il.
4 Ntons komo te Jesus teb'enky tuq tidi' aj oky'el ti'j, ntons tetz owetz, otzaj
laq'chet kanol kyetz, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l n'ejoyo'?»
5 Yaji kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Nqojoyona te Jesus aj Nasaret.» Yaji
te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «A'in wetz.» Te Juds aj nxik tuq q'apon tetz atqet
tuq kyuky'i'l.
6 Ya ma xik tq'uma' te Jesus qa aji tuq tetz, kyetz eb'aj'aj tz'aqik kyi'jx twitz
tx'o'tx'.
7 Yaji oxik tqani' te Jesus kyetz junky'el: «¿Ab'l aj n'ejoyo'?» Yaji kyetz oxik
kyq'uma' junky'el: «Nqojoyona te Jesus aj Nasaret.»
8 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz,
a'in wetz. Qa a'in wetz nkyin'ejoyo', inkxik etzoqpi' kye txq'anky.»
9 Kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix tuq iktza'x ojetq tq'umaj te Jesus, "Tat,
nijunwt ma kyexiknaj kye aj etzaj asi' wetz."
10 Ntons te Simon Xhpe'y at tuq jun tk'uxb'al tuj tq'ab', ojatz tin tuj tjay b'ix
owel stz'ito' txkyin aj tb'anq'ab' te jun xjal tb'i Malk, jun tmos te twitzale' pal.
11 Te Jesus oxik tq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «Intqex asi' te ak'uxb'al tuj tjay.
Qa te Ntat tgan tzan tky'ik wi'j te aj nya'tx galanni,* ¿ti'tzun, nlay nk'amoj?»*

Aj Tpon In Jesus Twitz Tji' Te Twitzale' Pal
Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luks 22:54

12 Ntons te b'uch'uj soldad tuky'i te k'ulul mandad kyi'j b'ix kyuky'i kye
mulon aj nkye'aq'unan tuq kye aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, kyetz
ojaw ktzyu' te Jesus b'ix oqet kyk'alo' [tq'ab'].
13 Tb'ay oxik kyin tuky'i Anas, tji' Kaypas te twitzale' pal tuj aj aq'b'iji.
14 Te Kaypas, aji tuq tetz te aj ojetq xik q'uman [kyuky'i kye b'uch'uj tijxjal
aj mas nim kyajwalil kxol] tijajil Israel qa b'a'n tuq qa jun xjal ma kamik tzan
kypaj kyaqil kye xjal.*

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y K'onti'l Tuq Totzqi' Te Jesus
Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luks 22:55-57

15 Ntons te Simon Xhpe'y b'ix junky txnaq'atz Jesus exik lapet ti'j Jesus [aj
txik eq'i' tzan kye xjal]. Komo te junky otzqi'mj tuq tzan te twitzale' pal, owox
tuky'i Jesus stzi' tjay te pal.
16 Te Xhpe'y ax tuq atqet stzi' te lamel tzijay, astilji owetz te junky aj tuky'i'l
b'ix oyolin tuky'i te aj nxb'uqin tuq te lamel b'ix oxik tq'uma' tzan tox tin tuq
te Xhpe'y tuky'i'l tuj tjay te pal.
17 Ntons te xuj aj nxb'uqin tuq te lamel oxik tq'uma' te Xhpe'y ikxjani:
«¿Ti'tzun, nya'tx a'ich yatz jun kye aj txnaq'atz te aj xjal ni'n?» Ntons te Xhpe'y
oxik tq'uma' tetz: «Nya'tx a'in wetz.»

---

* **18:11** Ax: te uk'b'il aj oje tzaj tsi' wetz. * **18:11** Mat 26:39; Mak 14:36; Luks 22:42 * **18:14** Wnch 11:49-50

18 Ntons, tzan tpaj ajun che'w tuq, kye mosj b'ix kye mulon oqet ksi' kyq'aq',
nkyeq'exnen tuq b'ix ax tuq te Xhpe'y nq'exnen tuq junch'in kyuky'i'l.

Aj Tqet Pich'o' Jesus Tzan Te Twitzale' Pal
Mat 26:59-68; Mak 14:55-64; Luks 22:66-71

19 Bwen, te twitzale' pal owaq'ik tzan txik tqani' tuky'i Jesus kyi'j kye
txnaq'atz b'ix ti'j te aj nxik tuq txnaq'tza'.
20 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz nxik nq'uma' tuq kyaqil tume'l
kywitz kyaqil xjal, nkyinxnaq'tzankix tuq kye xjal kyuj kye jay nab'il Dios,
b'ix tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' kyaqil kye xjal aj tijajil Israel n'ok
kchimo' kyib', b'ix k'onti'l tidi' ma'tx nyolij ewj-wit.
21 ¿Tistil ntzaj acha'o' wetz? Intxik acha'o' kyuky'i kye aj in'ok kcha'o'
b'ix tidi' aj nxik nq'uma' tuq kyetz, komo kyetz kyeb'en aj nxik tuq nq'uma'
kyetz.»
22 Txiklen tq'uma' te Jesus ikxji, tzaj te jun mulon aj atqet tuq tk'atzaj te
Jesus, owok tloqi' tq'o'tx te Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, ikxji n'aj
atzaq'b'e' te twitzale' pal?»
23 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Qa nya'tx galan aj ma'tx xik
nq'uma'ni, intxik ayoli' alkyetz te aj nya'tx galan. Per komo galan te aj ma'tx
xik nq'uma', ¿tistil nkyin'ok ab'uju'?»
24 Tzaj te Anas, oxik tsama' b'an waku' tuky'i Kaypas te twitzale' pal.

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Junky'el K'onti'l Tuq Totzqi' Te Jesus
Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luks 22:58-62

25 Ntons yatzun te Xhpe'y, tetz atqet tuq nq'exnen tuq teq'aq' b'ix oxik cha'o'
tetz ikxjani: «¿Nya'tx petzun yatz a'ich jun kye aj txnaq'atz ja xjalni?» Yaji tetz
oqet tewa' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Nya'tx a'in wetz.»
26 Yaji tzaj jun tmos te twitzale' pal, jun xjal aj kyfamily kyib' tuq tuky'i te
aj owel tz'ito' txkyin tzan te Xhpe'y, tzaj tetz, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun,
nya'tx a'ich yatz oxhch'okwen ajunich tuq tuky'i'l tuj te awalj?»
27 Yaji te Xhpe'y oqet tewa' junky'el, b'eyxnajji ojaw oq' jun to'k.

Aj Tpon In Jesus Twitz Pilat
Mat 27:1-2; Mak 15:1-5; Luks 23:1-5

28 Ntons owetz kyin te Jesus tuj tjay te Kaypas b'ix oxik kyin tuj tdespach te
Pilat te twitzale' k'ulul mandad aj Rom. Komo ya ch'inky tuq qxhk'ate' [tzan
tpon te q'ij b'an xjan], kye xjal aj tijajil Israel k'onti'l e'ox tuj te despach tzan
k'on ktz'ilan tuj kyanim tzan kywa'an tuj te q'ij Paskw.
29 Ntons te Pilat owetz yoliyon kyuky'i'l b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
«¿Tidi' til ja xjal aj ma'tx tzul etin tzanini?»
30 Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qa nya'tx-wit jun xjal aj at til,
k'onti'l-tal ma tzul jq'apo'tzna awuky'i'l.»
31 Ntons te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik etin etetz, pe'ek'ulun
etetz tuky'i'l iktza'x nyolin tuj ekawb'il.» Yaji kyetz oxik kyq'uma' tetz
ikxjani: «Per qetza qxjalil k'onti'l qoklena tzan tqet jkansa' jun xjal.»
32 Ikxji oky'ik tzan tponkix tyol te Jesus aj txik tq'uma' titza' tuq tetz
okamel.*
33 Yaji te Pilat owox tuk'le' te Jesus tuj te tdespach b'ix oxik tqani' tetz
ikxjani: «¿A'ich pe' yatz te twitzale' k'ulul mandad kxol kye axjalil aj tijajil
Israel?»
34 Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Aj ntzaj acha'o' wetzni, tuj awi'x pe' n'etz
awin qatzun cha oxik q'uma' wi'j tzan junkyji?»

---

* **18:32** Wnch 3:14; 12:32

35 Ntons te Pilat owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «¿A'in petzun wetz jun aj tijajil
Israel? Kye axjalil b'ix kye pal aj nim kyajwalil ma'tx chkaj kyq'apo' tuj
nq'ab'. ¿Tidi' ma ak'uluj?»
36 Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz wajwalil tzan nk'ulun mandad
nya'tx iktza' kye xjal nkyek'ulun mandad twitz ja tx'o'tx'ni. Qa cha iktza'-wit
kyetz nkyek'ulun mandad tzani twitz ja tx'o'tx'ni, ntons kye aj nkye'onen te
wetz okyeq'ojiyon-tal tzan kykolon wi'j tzan k'on nxik q'apo' tuj kyq'ab' kye
xjal aj tijajil Israel [aj nkyeq'ojin wi'j]. Wetz wajwalil tzan nk'ulun mandad
nya'tx iktza' kye xjal tzani twitz tx'o'tx'.»
37 Ntons te Pilat oxik xhcha'o' tetz: «¿Ntons yatz b'an'ax pe' a'ich jun
twitzale' k'ulul mandad?» Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Iktza'x ma'tx tzaj
aq'uma'ni, wetz a'in jun twitzale' k'ulul mandad. Astilji wetz in'ul, in'itz'jik
tzani twitz tx'o'tx', tzan txik nyoli' te tume'l b'an'ax, b'ix kyaqil kye aj
nkye'okslan te b'an'ax, n'ok kysi' kywi' wi'j.»
38 Ntons te Pilat oxik xhcha'o': «¿Tidi' te b'an'ax?» Ntons owetz junky'el b'ix
oxik tq'uma' junky'el kye xjal ikxjani: «Wetz n'el tuj nwitz te ja xjalni k'onti'l
jun til.
39 Per komo etetz naq'ikixkixi' tzan txik ntzoqpi' jun aj pres tuj te q'ij
Paskw, ¿egan pe' tzan txik ntzoqpi' te aj [n'ok q'uma' te] twitzale' k'ulul
mandad eti'jni?»†
40 Ntons kyaqil eb'ajjaw siky'in kongan, oxik kyq'uma' ikxjani: «¡K'on xik
atzoqpi' te nini! ¡Mejor intxik atzoqpi' te Barabas!» Komo te Barabas jun xjal
aj [kygan tuq kye xjal tzan tpaj tetz] nq'ojin tuq kyi'j kye k'ulul mandad [aj
Rom].*

19

Aj Txik Q'uma' Tzan Tkamik Te Jesus
Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luks 23:13-25

1 Ntons te Pilat oxik tq'uma' tzan txik kyin te Jesus b'ix tzan txik si' xhchikot.
2 Ntons kye soldad oqet kxpatx'i' jun koron pur ky'i'x* b'ix ojax ksi' tuj twi',
b'ix owok ksi' jun tq'anaq kyaq q'eqmuqin [te xmayb'il tetz].†
3 B'ix nkye'ok tuq laq'chet ti'j b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tz'okxwit jun
galan awi'j yatz aj twitzale' k'ulul mandad kyi'j kye aj tijajil Israel.» Per yaji
n'ok tuq kyloqi' tq'o'tx.
4 Yaji owetz junky'el te Pilat b'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Instzaj eten,
wetz ma'tx tz'etz win tzan tok eten, wetz k'onti'l jun til n'oknoj witza'.»
5 Ntons te Jesus owetz b'ix atjax tuq te koron ky'i'x tuj twi' b'ix atok tuq
tq'anaq kyaq q'eqmuqin. Te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntzani te xjal.»
6 Ya ma xik kye'e' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye mulon aj te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «¡Intqet klablet ti'j krus, intqet
klablet ti'j krus!» Te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejor intxik etin etetz
b'ix intqet eklabi' ti'j krus. Wetz k'onti'l jun til n'oknoj witza'.»
7 Ntons kye xjal aj tijajil Israel owaj ktzaq'b'e': «Qetza at jun jkawb'ilna b'ix
iktza'x nyolin tuj jkawb'ilna tetz a tgan tzan tkamik tzan tpaj tetz n'ok tq'uma'
tib'x qa aji te Tk'wa'al Dios.»
8 Ya ma xik xhcha'o' te Pilat aj nkyyoli' tuq, tetz otzaj nim txob'al

---

† **18:39** Ax: te twitzale' k'ulul mandad kye xjal judiy. * **18:40** Mat 27:16; Mak 15:7; Luks 23:19

* **19:2** Jun koron telponx tajwalil jun twitzale' k'ulul mandad, per jun koron ky'i'x cha te xmayb'il tuq tetz. † **19:2** Jun tq'anaq kyaq q'eqmuqin telponx tuq iktza' tq'anaq jun twitzale' k'ulul mandad kxol, per cha te xmayb'il te tetz owok ksi'.

9 b'ix owox junky'el tuj te tdespach b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani:
«¿Ja' tzajnaqich yatz?» Per te Jesus k'onti'l tidi' owaj stzaq'b'e'.
10 Ntons te Pilat oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, nlay kyintzaj atzaq'b'e'?
¿Ti'tzun, k'onti'l aweb'en wetz at wajwalil tzan axik ntzoqpi' b'ix ax at
wajwalil tzan aqet nklabi' twitz krus?»
11 Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz k'onti'l-tal awajwalil cha
nya'tx-wit a te Qtata Dios aj tuj ka'j otzaj sin te awajwalil. Astilji te aj oxik
q'apon te wetz tuj aq'ab' at mas nim xhchoj awitz yatz.»
12 Astilji te Pilat njoyon tuq tume'l titza' tzan txik stzoqpi' per yatzun
kye xjal oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «Qa yatz oxe'l atzoqpi', ntons nya'tx
a'ich tajyol te twitzale' k'ulul mandad‡ tzan tpaj ma'tx xik atzoqpi' te aj n'ok
tq'uma' tib'x qa aji te twitzale' k'ulul mandad qxol, b'ix ikxji tetz cha njaw
meltz'jik ti'j te twitzale'.»§
13 Te Pilat ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, ntons tetz oxik tq'uma' tzan tetz kyin
te Jesus; yaji oxik tuj junky txoljay aj Tz'aqo'ab'j tb'i, b'ix ax n'ok tuq q'uma'
Gabat tuj yol ebrey, b'ix tzi oqet wit'let tuj twit'lel aj ja' npujun tuq kyil kye
xjal.
14 Atx tuq junky q'ij tzan taq'ik te q'ij Paskw, b'ix qanq mer chijq'ij aj txik
tq'uma' te Pilat kye xjal aj tijajil Israel ikxjani: «Intxik eten, atqet te twitzale'
k'ulul mandad exol.»
15 Per kye xjal eb'ajjaw siky'in ikxjani: «¡Intel awin tetz qxol! ¡Intqet aklabi'
twitz krus!» Ntons te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, oqtel nklabi'
twitz krus te aj twitzale' k'ulul mandad exol?» Ntons kye pal aj nim kyajwalil
owaj ktzaq'b'e': «Qetza a'ox te César te twitzale' k'ulul mandad qi'ja, b'ix
k'onti'l junky.»
16 Ntons te Pilat okaj tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab' kye soldad tzan tqet tuq
kyklabi' twitz krus b'ix kyetz oxik kyin.

Aj Tqet Klabi' Jesus Twitz Krus
Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luks 23:26-43

17 Ntons te Jesus oxik tiqa' te tkurusx b'ix oxik eq'i' tuj jun luwar tb'i "Aj
Tb'aqil Twi' Xjal" b'ix tuj yol ebrey aj kyyol kyetz tb'i "Gólgota."
18 Tzi oqet kyklabi' twitz jun krus b'ix ax eqet kyklabi' tuky'i'l kab'e'ky xjal,
junjunchaq junjun palaj tetz b'ix tetz okaj xolj.
19 Te Pilat oqet stz'ib'a' [jun tpakb'alil aj owok si'] tajsik te krus junjun yol
ikxjani: Te Jesus Aj Nasaret Aj Twitzale' K'ulul Mandad Kye Xjal Aj Tijajil
Israel.
20 Te aj yol ntzani ky'ila'j kye xjal aj tijajil Israel ojaw e'en tetz tzan tpaj
nya'tx tuq laq'chik ti'j te amaq' aj ja' owok klabi'. B'ix tz'ib'anqet tuq tuj yol
ebrey b'ix yol latin b'ix yol gryeg.
21 Kye pal aj nim kyajwalil oxik kyyoli' te Pilat ikxjani: «K'on qet atz'ib'a' "Te
Twitzale' K'ulul Mandad Kye Xjal Aj Tijajil Israel" sinoke "Tetz Aj Ntq'uma' Aji
Te Twitzale' K'ulul Mandad Kye Xjal Aj Tijajil Israel."»
22 Per te Pilat owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Aj ma'tx qet ntz'ib'a', nimod ma'tx
qet ntz'ib'a'.»
23 Ntons kye soldad tqetlen kyklabi' te Jesus twitz krus, b'ix yatzun te
tq'anaq oqet kykab'insa' tuj kaje pedas, junjun pedas te junjun. Per te
tq'anaq aj xluj k'onti'l tuq slapb'en tetz sinoke kyimo' tuq parej kyaqil,
24 astilji okyyolij ikxjani: «K'on qet jkab'insa' sinoke qob'ajsaqchb'ilan
loteriy ti'j aber ab'l oxe'l in tetz.» Ntons ikxji oky'ik tzan tpon kixi' iktza'x
tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Qtata Dios ikxjani: "Oqet kypawa' te nq'anaq kxol b'ix ax

‡ **19:12** Ax: César. § **19:12** Ax: César.

oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j nq'anaq aj xluj.”* Astilji kye soldad oqet kyk'ulu' ikxji.

25 Ntons qaynin ti'j te krus akyeqet tuq te tnan, b'ix titzik tnan, b'ix te Liy aj txu'jel Kliops, b'ix te Liy aj Magdála.

26 Te Jesus ya ma xik ten te tnan b'ix te txnaq'atz aj b'an nqet tuq tgani' nim, ntons oxik tq'uma' te tnan ikxjani: «Nan, tzaj awen, [ajna'l tetz iktza'] awal.»

27 Yaji ax oxik tq'uma' te txnaq'atz ikxjani: «Tzaj awen [erman], [ajna'l tetz iktza'] anan.» Ntons b'eyx tuj aj q'ijji te txnaq'atz ok'amon tetz tuj tjay.

Aj Tel Tk'u'j Jesus Twitz Krus
Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luks 23:44-49

28 Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, komo te Jesus teb'enky tuq, ojetq qet tk'ulu' kyaqil tzan tponkix iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios, yaji oxik tq'uma': «Nkyink'achjik.»*

29 Atqet tuq tzi jun xar nojnaq tuq tuky'i minagr, yaji oqex kymu'u' jun esponj tuj te minagr, te esponj oqet kykotb'a' twi' jun su'an, isopo tb'i, b'ix owox ksi' tuj stzi'.

30 Ya ma xik tuk'a' te Jesus te minagr oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx mankun.» Yaji otzaj mok'let twi' b'ix okamik.*

31 Ntons komo atx tuq cha junky q'ij te ninq'ij Paskw, kye xjal aj tijajil Israel k'on tuq kygan tzan tkaj te kylimal kye kamnaq twitz krus tuj te q'ij ojla'mj, tzan tpaj te aj q'ij ojla'mjji jun ninq'ij b'an xjan tuq. Astilji oqet kywitz twitz te Pilat tzan txik tk'ulu' mandad tzan tok q'uchi' twitz kyoq kye a'e' aj e'ok klabi' twitz krus [tzan kykamik] tzan kyqetz in naj.

32 Etzaj kye soldad, owok kyq'uchi' kyoq kykab'il kye xjal aj e'ok klabi' junx tuky'i Jesus.

33 Ya ma kye'ok laq'chet ti'j te Jesus owok kyen ojetq tuq kamik ntons k'onti'l owok kyq'uchi' twitz toq.

34 Jun soldad owox tok'onsa' tuj txu'uk tuky'i tmachit kansb'il, b'ix otzaj kyik' tuky'i a'.

35 Wetz owok wen nini tuky'i kykab'il nwitz, b'ix ma'tx xik nq'uma' tuj tume'l, b'ix web'en te aj ma'tx xik nq'uma'ni b'an'ax b'ix nqet ntz'ib'a' tzan etokslan etetz.

36 Oky'ik kyaqil ntzani tzan tponkix tuq te aj nyolin tuj te Tu'jal Dios ikxjani: “Nlay tz'ok q'uchi' nijunwt tb'aqil.”*

37 B'ix ax at ja' nyolin tuj te Tu'jal Dios ikxjani: “Oxe'l kyen te aj owox kyok'onsa' tuj txu'uk.”*

Aj Tox Muqu' Jesus
Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luks 23:50-56

38 Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, tzaj te jun xjal aj Arimatey, Chep tb'i, tetz jun txnaq'atz tuq te Jesus per k'onti'l kchab'en tuq kye xjal tzan tpaj tetz nxob' tuq kyi'j kye txq'anky txjalil aj tijajil Israel; ntons tetz oqet twitz twitz Pilat tzan tqetz tin tuq txlimal te Jesus. Ntons tzaj te Pilat oxik stzaq'b'e', yaji te Chep oqetz tin te txlimal b'ix oxik tin.

39 Yaji ax te Nicodemo aj opon jun qonik'an tuky'i Jesus,* tetz opon tuky'i oqal (100) libr tk'ok'jal xtx'otx'al mir samo' tuky'i aloe.

---

* **19:24** Sal 22:18 * **19:28** Sal 69:21 * **19:30** Luks 23:46 * **19:36** Exo 12:46; Núm 9:12; Sal 34:20
* **19:37** Zac 12:10; Tmnk 1:7 * **19:39** Wnch 3:1-2

40 Ikxji te Chep b'ix te Nicodemo oqetz kyin te txlimal b'ix owok kyb'atz'o'
ti'j tuky'i xq'apj b'an mu'u' tuky'i aj tk'ok'jalji, iktza'x kyemodin kxol kye aj
tijajil Israel tzan kymuqun jun anim.
41 Qaynin tuj te luwar aj ja' owok klabi' twitz krus, at tuq jun luwar aj ja'
tuq at awalj b'ix tzi at tuq jun muqb'il anim ak'a'j aj ja' mina' tuq tox muqu'
nijunwt.
42 Tzi owox kymuqu' te Jesus tzan tpaj qaynin tuq b'ix tzan tpaj a tuq te q'ij
tzan tqet kyk'ulu' kyib' tzan kyna'on te q'ij ojla'mj.

20

Aj Tjaw Anq'in Jesus
Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luks 24:1-12

1 Ntons, tuj tb'ay q'ij te saman, man tuq qloljx, te Liy aj Magdála oxik aj ja'
owox muqu' te Jesus, b'ix otzaj tkamb'a' te ab'j lamb'il stzi' te jul ojetq tuq
tz'el in.
2 Oxik naj oqelan aj ja' tuq atqet te Simon Xhpe'y tuky'i te junky txnaq'atz aj
b'an gani' tzan te Jesus, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx xtxik kyin te Qajawil
b'ix k'onti'l qeb'en ja' ma'tx kaj ksi'.»
3 Tzaj te Xhpe'y tuky'i te junky txnaq'atz, eb'ajxik oqelan max tuj te jul aj
ja' owox muqu'.
4 Kykab'il nkyekaredin tuq b'ix te junky otb'ayaj twitz te Xhpe'y b'ix opon
tb'ay.
5 Owox chluk'i' tuj te jul b'ix owox ten te xq'apj aj owok kyb'alq'i' ti'j, per
k'onti'l owox tuj te jul.
6 Ntons yaji man tuq tponlen, tpon te Simon Xhpe'y b'ix derech owox tuj te
jul b'ix ax owok ten te xq'apj aj owok kyb'alq'i' ti'j.
7 B'ix ax owok ten te xq'apj aj owoken k'alb'il twi' te Jesus, k'onti'l tuq atqet
junch'in tuky'i te aj xq'apj aj owok kyb'alq'i' ti'j sinoke cha tuq paqo' atqet
apart.
8 Yaji owox lapetky te txnaq'atz aj ojetq tuq pon tb'ay, owok ten b'ix
otokslaj.
9 Komo kyetz mina' tuq tel kyniky' ti'j te Tu'jal Dios qa te Jesus ojawel tuq
anq'in junky'el.
10 Yaji eb'aj'ajtz kyjay.

Aj Tjaw Kanet Jesus Twitz Liy Aj Magdála
Mak 16:9-11

11 Ntons te Liy [aj Magdála]* tetz ojetq tuq kaj ti'jx te jul, b'ix b'an n'oq' tuq.
Yaji oqet mok'let, owox xhluk'in tuj te jul,
12 b'ix owox ten kab'e' ángel, saq kyq'anaq b'ix wit'like' tuq tzi, jun tuj twi'
b'ix junky txe' toq aj ja' oqet kytamb'a' te Jesus.
13 Ntons kye ángel oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xuj, ¿tistil yatz nxhch'oq'?»
Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Tzan tpaj ma'tx xik kyin tlimal te Wajawil
b'ix k'onti'l web'en ja' ma'tx kaj ksi'.»
14 Man tuq txiklen tq'uma' ikxjani ntons owajtz meltz'jik ti'jx b'ix oxik ten
te Jesus, per k'onti'l owel tniky' ti'j ab'l tuq.
15 Ntons te Jesus oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Xuj, ¿tistil nxhch'oq'? ¿Ab'l
n'ajoyo'?» Tuj tnab'l te Liy qa aji tuq te aj nxb'uqin te awalj b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Tat, qa yatz a'ich ma'tx xik eq'in tetz, instzaj aq'uma' ja' atqet tzan
nxik wetz eq'il tetz.»

* **20:11** Wnch 20:18

16 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¡Liy!» Ntons tetz owajtz ka'yin
b'ix oxik tq'uma' tetz tuj yol ebrey aj kyyol kyetz ikxjani: «¡Rabóni!» (Te ntzani
telponx Xnaq'tzon.)
17 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Kyintzaj atzoqpi' tzan tpaj mina'
nxik tuky'i Ntat. Mejor pax kyuky'i a'e' werman tzan txik aq'uma' kyetz, "ma
kyinxik tuky'i Ntat wetz b'ix Etat etetz, te Qtata Dios aj ntzaj nna'o' wetz b'ix
aj ntzaj ena'o' etetz."»
18 Ntons [oxik, b'ix yaji] tzaj te Liy aj Magdála, oxik tq'uma' kyuky'i kye
txnaq'atz te Jesus ikxjani: «¡Ma'tx tz'ok wen te Qajawil!» Yaji oxik tq'uma'
kyetz iktza'x te Jesus otq'umaj tuky'i'l.

Aj Tjaw Kanet Jesus Kywitz Kye Txnaq'atz
Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luks 24:36-49

19 Ya ma qoqet yupan tuj aj q'ijji, komo tuj tb'ay q'ij tuj te saman, b'ix te
tlamelul te jay aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz Jesus lamo' tzan tpaj nkyexob'
tuq kyi'j kye [aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel], ntons ojaw kanet te
Jesus kxol kyetz
20 b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Intok jun chewsb'il te etanim.» Ya ma
xik tq'uma' ikxjani, oxik tyek'u' kyetz kye tq'ab' b'ix te txu'uk. Per kyetz
eb'ajchalaj aj tok kyen te Qajawil.
21 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok jun chewsb'il te etanim.
B'ix iktza'x te Ntat intzaj tlajo' exol, ax ikxji okxe'l nlajo' wetz.»
22 Ya ma xik tq'uma' ikxjani oxik txupi' kyajsik b'ix oxik tq'uma' kyetz
ikxjani: «Pe'ek'amon waq te Txew Dios.
23 Ab'l aj oqtel enajsa' xhchoj, ntons b'an'ax onajsletel te xhchoj. Per te aj
nlay qet enajsa' xhchoj, nlaykix najslet te xhchoj.»*

Aj Tok E'e' Jesus Tzan Maxh

24 Ntons jun aj kye kykab'lajujil, Maxh tb'i, aji aj n'ok q'uma' tuq Yuxh, tetz
k'onti'l tuq atqet kxol aj tpon Jesus.
25 Etzaj kye txq'anky txnaq'atz te Jesus, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¡Qetza
ma'tx tz'ok qena te Qajawil!» B'ix te Maxh oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz max
cha'oj tok wen te techa'l te klab tuj tq'ab', b'ix max oj tok nmako' ja' e'ox kye
klab, b'ix max oj tok nmako' te techa'l tuj txu'uk, maxji owoksla'tz.»
26 Ntons wajxaq q'ijxi' tuq, b'ix kye txnaq'atz Jesus ateqet tuq junch'in
junky'el tuj te jay, b'ix te Maxh atqet tuq kyuky'i'l b'ix te tlamelul te jay b'an
lamo' byenech tuq. Per te Jesus ojaw kanet kxol b'ix oqet wa'let kxol b'ix exik
tlima' kyetz ikxjani: «Intok jun chewsb'il te etanim.»
27 Yaji oxik tq'uma' te Jesus te Maxh ikxjani: «Intok amako' tzani b'ix tzaj
awen tuj nq'ab' b'ix intok amako' te techa'l tuj nxu'uk. K'on xhch'ok jun xjal
aj k'onti'l n'okslan sinoke intox tuj awi'.»
28 Ntons te Maxh oxik tq'uma' ikxjani: «¡Wajawil, yatz a'ich Dios aj ntzaj
nna'o'!»
29 Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Yatz ajna'l nxhch'okslan wi'j tzan tpaj ma'tx
kyin'ok awen, per galanx-alo kye aj nkye'okslan wi'j b'ix k'onti'l in'ok kyen.»

Tidi' Token Te Ja U'jni

30 Te Jesus oqet tk'ulu' tidi'chq yek'b'il kywitz kye txnaq'atz aj k'onti'l
tz'ib'anqex tuj ja u'jni,
31 per te ja ntzani ma'tx qet tz'ib'let tzan etokslan te Jesus a te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi' b'ix aji tetz Tk'wa'al Qtata Dios, b'ix tzan tpaj etokslb'en,
etetz at jun etanq'in te jun-ele'x tzan tpaj tajwalil.

---

* **20:23** Mat 16:19; 18:18

21

Aj Tjaw Kanet Jesus Tuj Galiley

1 Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus ojaw kanet kywitz kye txnaq'atz stzi'
te Tibérias A' b'ix ikxjani oky'ik.
2 Atqet tuq tzi te Simon Xhpe'y, b'ix te Maxh aj n'ok tuq q'uma' tb'i Yuxh,
b'ix te Nat aj Kana tuj tkwentil Galiley, b'ix kye tk'wa'al Sebedey, b'ix kab'e'ky
txnaq'atz Jesus.
3 Yaji te Simon Xhpe'y oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz ma kyinx tzyul
kyiy.» Yaji kyetz oxik kyq'uma': «Ax qetza ma qoxika awuky'i'l.» Ntons kyetz
exik b'ix ejax tuj jun bark. Per aj aq'b'ilji nijunwt kyiy otzyet kyitza'.*
4 Ntons ikja'n tuq qxhk'ate', oxik kye'e' te Jesus stzi' te a', per k'onti'l owel
kyniky' qa aji tuq.
5 Te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «Waq, ¿etetz mina' tjatz etin nijunwt
kyiy?» «Nijunwt» kyekyi.
6 Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Intqex esi' te epa txini tuj eb'anq'ab' b'ix
okyetzyetel kye kyiy etitza'.» Ntons ikxji okyk'uluj. Yaji k'onti'l tuq npon
kybalor tzan tjatz kyin te pa tzan tpaj kye kyiy b'an ketant tuq akyeqex tuj
te pa.*
7 Ntons te jun txnaq'atz aj b'an gani' tuq tzan Jesus, tetz oxik tq'uma' te
Simon Xhpe'y ikxjani: «¡A tetz te Qajawil!»
8 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Xhpe'y qa aji tuq te Qajawil, owok tsi' tetz tq'anaq
b'ix oxik txon tib' tuj te a' [tzan tpon luwew tuky'i'l]. Ya kye txq'anky
txnaq'atz, kyetz eb'ajpon tuj te bark, akyeqet tuq qaynin tzi cha oqal (100)
metr tuq. Oxik kyjuk'u' te pa ja' akyeqex kye kyiy.
9 Ya ma kye'etz xtxa'm tlob'en a', oxik kyen jun q'aq' b'ix jun kyiy tuj te
txanq'a'l b'ix at tuq te wab'jky.
10 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani kyetz: «Instzaj etin kab'e kyiy aj man
kyjatzlen etinni.»
11 Tzaj te Simon Xhpe'y, ojax tuj te bark, b'ix otzaj tjuk'u' te pa b'an nojnaq
tuq tuky'i kyiy. Ate' tuq oqal tuky'i oxlajuj tuj oxqal (153) kyiy b'an limaq per
anke ky'ila'j, te pa k'onti'l owel laqik.
12 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etzaj waq wa'il.» B'ix
nijunwt tuq kxol kye txnaq'atz nkynimsa' tuq kyk'u'j tzan txik kyqani' tetz
ab'l tuq, tzan tpaj kyetz kyeb'en tuq aji te Qajawil.
13 Yaji tzaj te Jesus, ojaw stzyu' te wab'j b'ix oxik tsi' kyetz, ax ikxji otk'uluj
kyuky'i kye kyiy.
14 Te ntzani toxmajji'n-el tuq tjawlen kanet te Jesus kywitz kye txnaq'atz
atx aj tjawlen anq'in.

Aj Txik Tqani' Jesus Tuky'i Xhpe'y Qa Nqet Tuq Tgani'

15 Ntons, ya ma mankun kywa'an, yaji te Jesus oxik tqani' te Simon Xhpe'y
ikxjani: «Simon aj tk'ajol Wa'nch, ¿nkyinqet pe' agani' mas nim kywitz kye aj
ntzani?» Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, yatz aweb'en, wetz nchqet
ngani'.» Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Ntons inkyqet ak'ulu' kwent kye aj lapike'
wi'j.»*
16 Yaji oxik tqani' junky'el te Jesus te Xhpe'y: «Simon aj tk'ajol Wa'nch,
¿nkyinqet pe' agani'?» Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz: «Ye' tat, yatz aweb'en
wetz nchqet ngani'.» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Inkxik awen kye aj lapike'
wi'j.»†

---

* **21:3** Luks 5:5 * **21:6** Luks 5:6 * **21:15** Ax: inkyqet ak'ulu' kwent kye walo'. † **21:16** Ax: inkyqet apastori' kye tal walo'.

17 Yaji oxik tq'uma' toxmajji'n-el te Jesus te Simon Xhpe'y: «Simon aj tk'ajol
Wa'nch, ¿b'an'ax nkyinqet pe' agani'?» Yaji te Xhpe'y oje b'isun tzan tpaj ojetq
tuq xik cha'o' tetz toxmajji'n-el. Owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat, yatz aweb'en
kyaqil. Yatz aweb'en wetz nchqet ngani'.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz
ikxjani: «Inkyqet ak'ulu' kwent kye aj lapike' wi'j.‡
18 Wetz oxe'l nq'uma' yatz b'an b'an'ax, aj man tuq k'wa'l a'ich, n'ok tuq asi'
aq'anaq awib'x b'ix ntxik tuq aj ja' yatz agan, per ya oj atijin cha owelal awin
aq'ab' b'ix junky owokel sin aq'anaq b'ix otxe'l tin aj ja' yatz k'on agan xik.»
19 Ntons ikxji te Jesus oxik tq'uma' tume'l titza' tuq okamel te Xhpe'y b'ix
ikxji tzan tqet tyek'u' te tume'l b'an b'an'ax ti'j te Qtata Dios. Yaji oxik tq'uma'
ikxjani: «Pawok lapet wi'j.»
20 Ya ma tz'aj ten ti'j, te Xhpe'y oxik ten lapik tuq kyi'j te txnaq'atz aj b'an
gani' tuq tzan Jesus, aj owok wit'let qaynin ti'j Jesus aj man tuq nkyewa'an te
qale' [ti'j te q'ij Paskw]* b'ix oxik tqani' tuky'i Jesus ikxjani: «¿Tat, ab'l oxe'l
q'apon te yatz?»*
21 Ntons, te Xhpe'y, ya ma xik ten te aj junky, oxik tqani' tuky'i Jesus ikxjani:
«Tat, ¿titza' oky'el ti'j tetz?»
22 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Qa wetz ngan tzan sten max oj wul
tzani junky'el, ¿tidi' yatz awoklen tzan tok acha'o'? Yatz pawok lapet wi'j.»
23 Astilji owel tpakb'al kxol kye erman qa tetz nlay tuq kamik. Per te
Jesus k'onti'l oxik tq'uma' qa tetz nlay tuq kamik sinoke oxik tq'uma', “Qa
wetz ngan tzan sten max oj wul tzani junky'el, ¿tidi' yatz awoklen tzan tok
acha'o'?”

Jun Tpakb'alil Ti'j Te Aj Oqet Tz'ib'an Ja U'jni

24 A'in wetz tuq te aj txnaq'atzni b'ix wetz nxik nq'uma' te aj owok wen, b'ix
a'in wetz nkyintz'ib'an te ja u'jni, b'ix etetz eteb'enky wetz aj nqet ntz'ib'a'ni,
b'an b'an'ax.
25 Ax at tidi'chq oqet tk'ulu' Jesus, b'ix cha oqtel-wit tz'ib'let kyaqil, kye aj
u'j ja' oqtex tz'ib'let nlay-tal b'antik kyten twitz tx'o'tx'.

‡ **21:17** Ax: inkyqet ak'ulu' kwent kye tal walo'. * **21:20** Wnch 13:23 * **21:20** Wnch 13:25

Te Kyaq'umb'en Kye Tky'ixel Jesus

Aj Okaj Tq'uma' Jesus Kyuky'i Kye Txnaq'atz Aj Ch'inky Tuq Txik Tuj Ka'j

1 Wetz tuj te tb'ay u'j aj oqet ntz'ib'a' te yatz, tat Teófilo,* oqet ntz'ib'a' ti'j te
Jesus, ti'j kyaqil aj nqet tuq tk'ulu' qxol, b'ix kyaqil aj nxik tuq txnaq'tza',
2 max aj txik in junky'el tuj ka'j. Aj mina' tuq txik in tuj ka'j, tetz oxik tyoli'
kye tky'ixel aj ojetq tuq kye'el tjoyo'; oxik tk'ulu' mandad kyetz tzan kyk'ulun
te aj nyolin tuq te Txew Dios.
3 B'ix kywitz kyetz opon tyek'u'tz tib' b'ix tidi'chq oqet tk'ulu' kxol tzan tel
kyniky' b'an'ax ojetq tuq jaw anq'in, b'ix oqeten kawnaq (40) q'ij kxol b'ix
exik txnaq'tza' titza' tzan qb'et oj jkaj tuj tq'ab' Qtata Dios.
4 Aj man tuq atqet kxol, oxik tq'uma' kyetz tzan k'on tuq kyex tzi Jerusalen,
exik tkawi' ikxjani: «Pe'etiyon waq max oj tponkix te aj oxik tsi' te Ntat tyol ti'j,
axkix aj oje tz'ok echa'o' wuky'i'l.*
5 Te Wa'nch njaw tuq tsi' a' ewi' cha a'ox tuky'i a', per ajna'l cha kab'e q'ijky
tzan stzaj te Txew Dios etajsik.»*

Aj Txik Te Jesus Tuj Ka'j

6 Ntons kye aj akyeqet tuq tuky'i Jesus oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Tat,
¿ak'ulu'tz ajna'l tzan kyk'ulun mandad kye qxjalil tuj qamaq'x Israel?»
7 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Etetz k'onti'l etoklen tzan tok
echa'o' janik'b'a'n ky'ik nini; a'ox te Qtat [teb'en tzan tpaj] a tetz oje qet tb'isu'
tuky'i tajwalil tujb'a'n ky'ik.
8 Per oj tul te Txew Dios etajsik, etetz ek'amo'tz jun etajwalil b'ix okx-
pakb'ayon wi'j, tb'ay tuj Jerusalen, yaji tuj tkwentil Judey b'ix Samary, b'ix
yaji tuj kyaqil twitz tx'o'tx' b'an laq'chik.»*
9 Ya ma xik tq'uma' ti'j kyaqil ntzani b'ix atxik tuq kywitz ti'j, tetz ojax in
tuj ka'j b'ix jun muj owok ti'j, ya k'onti'l oxik kye'e'.*
10 Aj man tuq nxik kyen titza' tuq ikja'n tjax in tuj ka'j, ejaw kanet kab'e'
xjal kyk'atzaj, atok jun kyq'anaq saq.
11 B'ix kye xjal oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz aj Galiley a'ix, ¿tistil
nkxkaj k'ab'let twitz ka'j? Te ja Jesus aj ma'tx jaw eq'i' exol, tetz owulel
junky'el, b'ix tzul iktza'xkix ma'tx xik eten xtxik tuj ka'j, ax ikxji tzul
junky'el.»
12 Ntons yaji eb'aj'ajtz txini twi' te witz Olib, b'ix eb'ajpon Jerusalen. Komo
te witz Olib nya'tx tuq laq'chik nkaj ti'j Jerusalen; te tb'eyil cha a'ox aj
b'a'nkix tzan txik kyb'ete' tuj jun q'ij ojla'mj [iktza'x nyolin tuj te Kawb'il ti'j
kyrelijyon].
13 Ya ma kyepon tuj te jay aj ja' tuq atok kyposad tuj te amaq', eb'ajjax tuj
tmankb'il txol te jay, a'e' tuq te Xhpe'y b'ix Wa'nch, Chaw, Lexh, Lip, Maxh,
Xhto'l, Matey, Jacobo* aj tk'ajol Alfey, b'ix Simon "Selot"† b'ix Juds aj tk'ajol‡
Jacobo.§

---

* **1:1** Luks 1:1-4 * **1:4** Luks 24:49 * **1:5** Mat 3:11; Mak 1:8; Luks 3:16; Wnch 1:33 * **1:8** Mat 28:19; Mak 16:15; Luks 24:47-48 * **1:9** Mak 16:19; Luks 24:50-51 * **1:13** Ax: Chaw. † **1:13** Kye xjal "Selot" nkyeq'ojin tuq tzan kykolpin kyamaq' tuj tq'ab' kye k'ulul mandad aj Rom. ‡ **1:13** Ax: terman; Mat 10:2-4; Mak 3:16-19; Luks 6:14-16. § **1:13** Ax: Chaw.

14 Kkyaqil kyetz k'onti'l tuq nkaj ksi' tzan tok kchimo' kyib' tzan kxnaq'tzan
junx, b'ix n'ok tuq kchimo' kyib' kyuky'i'l txq'an xuj b'ix te Liy aj tnan Jesus
b'ix kye a'e' titz'in Jesus.

Aj Tel Joyo' Junky Xjal Tzan Tkaj Tky'ixel Juds Kxol Kye Tky'ixel Jesus

15 Tuj aj tyempji te Xhpe'y ojaw wa'let kxol kye erman aj n'ok tuq kchimo'
kyib', kyetz tzan kkyaqil jun oqal tuky'i winqi' (120) xjal tuq kyb'et, b'ix oxik
tq'uma' ikxjani:
16 «Erman, presiskix tuq tzan tpon iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios. Komo
te Txew Dios otq'umaj tuky'i Dawid ti'j te Juds aj oxik eq'in kye aj ejaw tzyun
te Jesus.
17 Te Juds jun quky'i'l tuq, b'ix n'aq'unan tuq iktza'x qetza nqok'ulun.»
18 (Yaji oqet tloq'o' jun tx'o'tx' tuky'i te tmin aj otzaj si' twi' tk'u'j txiklen
tq'apo' te Qajaw, per yaji, tzi otzaj tz'aqik qetl twi' b'ix owetz kyaqil tuj tk'u'j.
19 Kyaqil xjal tuj Jerusalen owok kcha'o' nini; astilji owok ksi' tb'i te luwar
Acéldama, aj telponx tuj kyyol kyetz "Te Tx'o'tx' Aj Ja' Owel Kyik'."*
20 Komo tuj te u'j Kye Salmo nyolin ikxjani: "Te tjay intok b'an takun
b'ix nijunwt intnajan tzi."* B'ix ax nyolin ikxjani: "Intkaj junky tky'ixel tuj
taq'un.")*
21 «Astilji a tgan [tzan tqet qjoyo'] junky qerman [te tky'ixel], jun aj ajun tuq
quky'ila kyaqil tyemp aj oqeten te Qajaw Jesukrist qxol,
22 atx aj tjaw si' a' twi' tzan Wa'nch* max aj txik in tuj ka'j.* Jun te kyetz b'a'n
tzan tok te jun quky'ila tzan txik tpakb'a' junx quky'i'l, te Jesus ojaw anq'in.»
23 Ntons oqet kyb'isu' tzan kykaj ksi' kab'e' aber ab'l tuq jun te kyetz okajel,
te Matiys qatzun Chepji, aj Chep aj n'ok q'uma' tuq Barsabas b'ix ax tuq n'ok
q'uma' tb'i Justo.
24 Yaji exnaq'tzan kyi'j ikxjani: «Tat, yatz n'el aniky' kyi'j kyanim kyaqil
xjal. Instzaj ayek'u' ch'in qetza ab'l jun te kykab'ilni oje tz'el ajoyo' yatz
25 tzan tk'amon tajwalil tzan taq'unan junx quky'ila tuj awaq'un tzan tok
jun aky'ixel tzan tpaj te Juds okaj tkola' te ntzani tzan txik tuj te luwar aj
tetxkkix tuq iktza'x tkajlen si'.»
26 Ntons yaji oqet kyk'ulu' loteriy aber ab'l tuq jun te kyetz okamb'ayon.
Dech okamb'an te Matiys; yaji tetz ok'amet kxol kye kyjunlajujil iktza'xkix
jun tky'ixel Jesus.

2

Aj Stzaj Te Txew Dios Kyajsik Kye Qerman

1 Aj tkanon te ninq'ij aj tb'i Pentecostés,* kkyaqil kye erman ojetq tuq tz'ok
kchimo' kyib' tuj jun luwar.
2 Yaji, tanderepent oje trenun ikja'n stzaj tuq twitz ka'j naqe jun kyaq'iq'
b'an jwert, oje trenun tuj te jay aj ja' tuq wit'like' kyetz.
3 B'ix oxik kyen kyajsikchaq te junjun kyetz jun tidi' naqe jun toq q'aq' aj
nkaj tuq kyajsik,
4 b'ix kkyaqil kyetz onoj te Txew Dios tuj kyanim, b'ix e'aq'ik tzan kyyolin
tuj txq'anky yol tzan tpaj te Txew Dios nxik tsi' tuq kyyol tzan kyyolin.
5 Ntons, tuj aj q'ijji ateqet tuq Jerusalen b'an ky'ila'j aj tijajil Israel tzajnaqe'
ja'chq tuj junjun amaq', kyetz xjal aj b'an xjani' tuq Qtata Dios kyitza'.

---

* **1:19** Mat 27:3-8 * **1:20** Sal 69:25 * **1:20** Sal 109:8 * **1:22** Mat 3:16; Mak 1:9; Luks 3:21
* **1:22** Mak 16:19; Luks 24:51 * **2:1** Lev 23:15-21; Deu 16:9-11

6 Kyetz owok kchimo' kyib' txiklen kcha'o' te aj b'an ntrenun tuq b'ix k'onti'l
owel kyniky' tidi' tuq nky'ik. Komo n'ok kcha'o' tuq kye erman nkyeyolin tuq
tuj kyyolx kyetz aj ja' tzajnaqe'.
7 Kyetz ojetq tuq kyetzajb'aj b'ix b'an nkyelab'an tuq, nxik tuq kyq'uma'
ikxjani: «¿Ti'tzun? ¿Nya'tx petzun kkyaqil kyetz a'e' aj Galiley kye aj nkyey-
olinni?
8 ¿Titza' kyetz nkyeyolin tuj qyol qetz aj qitz'jlenx?
9 Qxol qetz ate' xjal aj Parts b'ix aj Meds b'ix a'e' aj Elam b'ix kye aj
nkyenajan max Mesopotamy, b'ix aj Judey b'ix ax ate' aj Kapadosy b'ix aj
Pont b'ix max Asy,
10 ax ate' aj tzajnaqe' tuq Prijy b'ix Panfily b'ix max Ejipt, b'ix tkwentil Liby
aj mas laq'chik twitz te amaq' Siren, b'ix kye aj tzajnaqe' Rom aj nkyenajan
tzani, b'ix kxol kyetz, ax kye aj tijajil Israel b'ix txq'anky aj nkye'okslan iktza'
kye aj tijajil Israel,
11 b'ix aj tzajnaqe' tuq Kret b'ix Araby. Qkyaqil qetz nkye'ok qcha'o'
nkyeyolin tuj qyolx ti'j tidi'chq tk'ulb'en Qtata Dios tuky'i nim tajwalil.»
12 Kyaqil ojetq tuq kyetzajb'aj b'ix k'onti'l tuq n'el kyniky' ti'j tidi' nky'ik.
Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Tidi' telponx kyaqil ntzani?»
13 Per ate' tuq junjun cha tuq nkyexmayin kyi'j, nxik tuq kyyoli' ikxjani:
«Kye ninije' cha ma'tx cho'on kywi'.»

Aj Tyolin Te Xhpe'y Tistil Otzaj Te Txew Dios Kyajsik

14 Ntons te Xhpe'y kyuky'i kye kyjunlajujilky tky'ixel Jesus eb'ajjaw wa'let
kxol b'ix tetz owaq'ik tzan tyolin ikxjani kongan [tzan kcha'on kye xjal]:
«Etetz aj tijajil Israel, b'ix ekyaqil etetz aj nkxnajan tzani Jerusalen, instzaj
echa'o' ntzani b'ix intok esi' ewi' ti'j aj oxe'l nq'uma' etetzni.
15 Kye ja xjal ntzanije' nya'tx bol-e' iktza' etetz n'eq'uma'ni, komo man
q'eqo' ato', te toxi' or te q'eqo'.
16 Te aj nky'ik tzani, cha ma'tx ponkix tyol te Joel aj yolil tyol Dios oqtxi', aj
txik tq'uma' tyol
17 Qtata Dios ikxjani: “Mina' stzaj te jwisy, wetz oxe'l nsi' te Nxew kyajsik
kye xjal ja'chq, b'ix kye ek'wa'al ichan b'ix xuj okyeyoliyon aj oxe'l nq'uma'
kyetz, kye aj man ku'xon owokel joto' tidi'chq tuj kywitz, b'ix kye tij okye-
witzk'ayon [tidi'chq aj oxe'l nyek'u' kyetz] tuj kywitzik'.
18 Kyajsik kye ichan b'ix kye xuj aj nkye'okslan te wetz, wetz oxe'l nsi' Nxew
kyajsik b'ix okyeyoliyon aj oxe'l nq'uma' kyetz.
19 B'ix oqtel nk'ulu' twitz ka'j tidi'chq aj b'an okyelab'ayon kyaqil xjal ti'j
b'ix tidi'chq b'an chuktky twitz tx'o'tx', owokel e'elet twitz kyik', q'aq' b'ix sib'.
20 Aj mina' tuq tky'ik te q'ij aj owokel kyen kyaqil xjal cha'oj wul wetz, ntons
tb'ay te q'ij owokel b'an qlolj twitz, b'ix te qya' owokel b'an kyik' twitz.
21 B'ix kyaqil kye xjal aj oqtel kywitz nwitz wetz aj kyajawil a'in, kyetz
okyekoletel.”*
22 Ntons etetz aj tijajil Israel, instzaj echa'o' ja nyolni: Etetz eteb'en, te Jesus
aj Nasaret jun xjal aj nqet tuq tuj twitz Qtata Dios. Komo oje tz'ok eten tetz
b'a'n tuq tzan tk'ulun tidi'chq tuky'i nim tajwalil, tetz oqet tk'ulu' tidi'chq aj
nqolab'an ti'j b'ix tidi'chq yek'b'il aj telponx a'ox Dios b'a'n tzan tk'ulun tetz.
23 Per aj txik q'apo' tuj eq'ab' etetz iktza'x ojetq tuq qet tb'isu' te Qtata Dios,
etetz k'onti'l oxik etzoqpi'. Oxik eq'apo' tuj kyq'ab' xjal aj k'onti'l Dios tuj
kywitz tzan tok kyklabi' twitz krus b'ix ikxji etetz oqet ekansa'.*

---

* **2:21** Joel 2:28-32 * **2:23** Mat 27:20-56; Mak 15:1-37; Luks 23:1-49; Wnch 18:28–19:37

24 Per te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in.* Ikxji tetz okolpjik ti'j te
xhcho'nal aj owok ten aj tkamik, komo tzan tpaj nlay tuq b'antik tzan tkajkix
tuj tq'ab' te kamikyj b'eyx te jun-ele'x.
25 Te Dawid nyolin tuq ikxjani ti'j te Jesus: “Wetz nxikkix tuq wen te
Qajawil nwitz wetz, b'ix komo tetz atqet wuky'i'l [kolol te wetz], k'onti'l
nkyinxob'.
26 Astilji wetz wanim b'an nchalaj, b'ix wetz tuky'i ntzi' nkyinb'itzan tuky'i
jun chalajb'il, b'ix wetz tuky'i kyaqil nchi'jel okyin'ojlayon tzan tpaj tuky'i
jun tk'u'jlal lo'ik nk'u'j [ti'j Qtata Dios].
27 Yatz nlay kaj akola' wanim kxol kye kamnaq, b'ix nlay atzoqpij tzan
tponaj xhchi'jel te aj oje tz'el apawa' a'ox te yatz.
28 Otzaj ayek'u' wetz tume'l titza' tzan wanq'in, b'ix tzan tpaj yatz atichqet
wuky'i'l, wetz b'an nkyinchalaj.”*
29 Ntons waq erman, oxe'l nq'uma' etetz tuky'i jun tk'u'jlal, te qijajil Dawid
tetz okamik b'ix oqex muqu', b'ix qetz qeb'en ja' oqex muqu'.
30 Komo tetz jun aj yolil tyol Dios tuq, tetz teb'en tuq te Qtat ojetq tuq xik
tsi' tyol ma'kix tuq kaj tsi' te k'ulul mandad jun aj tijajil tetz tzan tqet wit'let
tuj twit'lel.*
31 Ikxji te Dawid owel tniky' ti'j te aj oky'el tuq mas yaj, tetz otq'umaj ojawel
anq'inkix tuq te Krist, [te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi']. Komo otq'umaj nlay
tuq kaj kola' kxol kye kamnaq b'ix te xhchi'jel nlay tuq ponaj.*
32 Ajna'l te Qtata Dios ma'txkix jaw anq'in te Jesus titza', b'ix qkyaqil qetz
owok qen.
33 Te Jesus oxik eq'i' tzan txik wit'letel tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios tzan tqet
jiq'b'a' tzi, b'ix te Qtata Dios, ikxtza'x ojetq tuq xik tsi' tyol ti'j, tetz oxik tsi' te
Txewx [te Jesus] tzan stzaj tsi' te qetza iktza'x n'ok eten b'ix n'ok echa'o'ni.
34 Komo te Dawid k'onti'l ojax tuj ka'j sinoke axk tetz otq'umaj ikxjani: “Te
Qajawil oxik tq'uma' Wajawil, ‘Paqet wit'let tuj nmanq'ab'
35 man nkyink'ulun tzan kyqet kye awajq'oj tjaq' awoq.’ ”*
36 Ekyaqil etetz aj tijajil Israel, a tgan tzan tok echa'o' te b'an b'an'ax, te
Jesus aj owok eklabi' twitz krus, te Qtata Dios otk'uluj tzan tok tetz Tajawil
kyaqil b'ix tzan tok te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi'.»
37 Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye aj akyeqet tuq tzi, kyetz oje kyeb'isun. Oxik
kcha'o' tuky'i Xhpe'y b'ix kye txq'anky tky'ixel Jesus ikxjani: «Erman, ¿tidi'
presis tzan jk'uluna ajna'l?»
38 Yaji te Xhpe'y oxik tyoli' kyetz ikxjani: «Intjaw eky'ixpu' enab'lin b'ix
intjaw si' a' ewi' tuky'i tb'i Jesukrist tzan tqet tnajsa' tetz echoj; yaji tetz
otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim.
39 Ti'j te ntzani, te Qtata Dios oje xik tsi' tyol te etetz b'ix kye ek'wa'al b'ix
kye kyaqil aj laq'chik ate', kyaqil a'e' aj okyetzajel uk'le' tzan te Qtata Dios aj
Qajawil qetz.»
40 Ntons, te Xhpe'y nxik tuq tq'uma' tidi'chq kyetz ti'j te b'an'ax aj teb'en
tuq ti'j Jesukrist, b'ix nxik tuq tnimsa' kyk'u'j ikxjani: «[Pe'etokslan waq te ja
tpakb'alilni] tzan ekolet kxol ja xjal aj nya'tx galan-e'ni twitz ja tx'o'tx'ni.»
41 Ntons ikxji kye aj eb'aj'okslan te aj ntq'uma' tuq, ojaw si' a' kywi' b'ix
tuj aj q'ijji e'ok lapet junky ox mil (3000) xjal kxol [kye aj nkye'okslan tuq ti'j
Jesukrist].

---

* **2:24** Mat 28:1-6; Mak 16:1-8; Luks 24:1-8; Wnch 20:1-9 * **2:28** Sal 16:8-11 * **2:30** 2Sa 7:11-16; 1Re 2:4; 1Cró 17:11-14; Sal 89:4; 132:11-12 * **2:31** Sal 16:10 * **2:35** Ax: man nkyink'ulun tzan kyok kye awajq'oj te tujlb'il kye awoq; Sal 110:1.

42 Kyetz k'onti'l tuq nkaj kykola' tzan kcha'on te aj nxik kxnaq'tza' kye
tky'ixel Jesus, b'ix n'ok tuq kchimo' kyib' tzan kywa'an junch'in b'ix tzan
kxnaq'tzan tuq junx.
43 Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq, komo te Qtata Dios nqet tuq tk'ulu'
kyuky'i kye tky'ixel tidi'chq aj nqolab'an ti'j b'ix tidi'chq yek'b'il tuky'i nim
tajwalil.
44 Kyaqil kye aj nkye'okslan, b'an eq'i' tuq kyib' b'ix nqet tuq ksipa' tidi'
kyetz kxolx tuq kyetz.*
45 B'ix te aj tidi' kyetz b'ix te ktx'o'otx', nxik tuq kyk'ayi' b'ix nqet tuq ksipa'
kxol aber janik'ponkix aj presis tuq te junjun aj at tuq tidi' npaltin te kyetz.
46 B'an dyakwerd tuq ate' kxol b'ix b'ajq'ij tuq n'ok kchimo' kyib' tuj te Nin
Jay Nab'il Qtata Dios; b'ix tjay jun, tjay jun, nkyewa'an tuq junch'in kkyaqil
tuky'i jun chalajb'il b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuj tume'l.
47 Nkyeyolin tuq galan ti'j Qtata Dios b'ix nqet tuq tuj kywitz kyaqil xjal tuj
te amaq', b'ix tzan tpaj Qajawil b'ajq'ij nkye'ok tuq mas b'an ky'ila'j kye aj
nkye'okslan.

3

Aj Tb'antik Jun Xjal Kox Tuq

1 Ntons jun q'ij te Xhpe'y tuky'i Wa'nch exwa'q tuj te Nin Jay Nab'il Qtata
Dios tuj toxi' or te qale', aj orji a tuq te or tzan kxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios.
2 Ntons, stzi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios atqet tuq jun ch'i kox tetxkkix
tuq. B'ajq'ij tuq nxik in tzi, nqet tuq si' stzi' te lamel aj n'ok kyq'uma' "Tb'anil
Lamel" tzan tuq txik tqani' ch'in tlimosn kyuky'i kye aj nkye'ox tuq tzi.
3 Yatzun te yab', ya ma kyexik te'e' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch ikja'n tuq kyox
tuj te Nin Jay, tetz oxik tqani' jun ch'i tlimosn kyetz.
4 Yaji kyetz ekaj ka'yin ti'j b'ix te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qotzaj
awena.»
5 Yaji te xjal okaj ka'yin kyi'j, tetz tuj tnab'l qa ma' tuq xik si' jun ch'i tlimosn.
6 Per yatzun te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l [tmin] plata ni
oro, per te aj at te wetz oxe'l nsi' yatz: Tuky'i tb'i Jesukrist aj Nasaret oxe'l
nq'uma' yatz, [pajaw wa'let b'ix] pab'et.»
7 Ya ma xik tq'uma' te Xhpe'y ikxji, ojaw stzyu' tb'anq'ab' te yab' b'ix ojaw
twab'a', b'ix te yab', aj tjaw wa'let, kye toq eb'antik b'ix kye tmapil toq
ekawxik.
8 Yaji te xjal njaw naj xlink'an tzan tjaw wa'let, b'ix owaq'ik tzan tb'et;
yaji owox kyuky'i'l tuj te Nin Jay b'ix b'an nxlink'an [b'an nchalaj] tuq, nxik
tq'uma' tuq tidi'chq b'an galan ti'j te Qtata Dios.
9 Kyaqil kye xjal e'ok e'en tetz nb'et tuq b'ix nxik tuq tq'uma' tidi'chq b'an
galan ti'j Qtata Dios.
10 B'ix komo kyeb'enky tuq ajixkix tuq te kox aj nqeten tuq stzi' tlamelul te
Nin Jay aj n'ok tuq kyq'uma' "Tb'anil Lamel," nqeten tuq qanil ch'i tlimosn,
kyetz oje kyeb'ajlab'an b'ix b'eyx etzajb'aj tzan tpaj aj ojetq tuq ky'ik ti'j.
11 Te kox aj ojetq tuq b'antik k'onti'l tuq n'el tpawa' tib' ti'j te Xhpe'y b'ix
te Wa'nch. Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq b'ix eb'ajpon kare aj ja' tuq
akyeqet twitzjay aj n'ok kyq'uma' tuq "Aj Salomon."
12 Ya ma tz'ok ten te Xhpe'y nkyelab'an tuq kye xjal, tetz oxik tq'uma'
ikxjani: «Etetz aj tijajil Israel, ¿tistil b'an nkxlab'an? ¿Tistil nqotzaj ete'e'na
naqe cha a'o'na ma qoqet q'anan ja xjalni, naqe cha qetza b'a'n qitza' tzan
tb'antik tb'et qitza'na, naqe cha tzan tpaj b'an galan a'o'na tuj twitz te Qtata
Dios?

* **2:44** Kya 4:32-35

13 Te Qtata Dios aj ntzaj tuq kyna'o' kye a'e' [qijajil] Abran b'ix Isak b'ix
Jacob, tetz aj ntzaj na'o' tzan kye qijajil oqtxi', tetz oje tk'uluj tzan tqet wit'let
tuj twit'lel tuj ka'j te Jesus aj aq'unon te tetz. Etetz oxik eq'apo' tuj kyq'ab' kye
k'ulul mandad b'ix owel etik'o' twitz te Pilat, anke te Pilat ojetq qet tb'isu' tzan
txik stzoqpi'.*
14 Etetz oxik eq'uma' tzan txik tzoqpi' jun kansal xjal, per yatzun ti'j te Jesus
aj pawa' a'ox te Qtata Dios b'ix b'an k'onti'l tuq xhchoj, etetz cha owel etik'o'
tzan k'on tkaj tzoqpi'.*
15 Ikxji etetz oqet ekansa' te Qajawil aj ntzaj tsi' qanq'in, per te Qtata Dios
otk'uluj tzan tjaw anq'in junky'el b'ix qetza owok qe'e'na aj ojetq tuq tjaw
anq'in.
16 Ja xjal aj etetz etotzqi' b'ix atqet ewitz, tetz ma b'antik tzan tpaj toklen
wit'let jk'u'ja ti'j tajwalil Jesus. Tzan tpaj toklen wit'let jk'u'ja ti'j Jesus, tetz
ma'tx b'antik iktza'x n'ok eten ajna'l.
17 Wetz web'en waq erman, etetz b'ix kye aj nim kyajwalil exol, etetz aj tqet
ekansa' te Jesus, k'onti'l n'el eniky' tidi' tuq n'ek'ulu'.
18 Ikxji oponkix tyol te Qtata Dios aj ojetq tuq xik tyoli' kyuky'i kyaqil kye
aj yolil tyol oqtxi', qa te Krist aj [Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi',] ma'kix tuq
tz'ok ten twitz xhcho'nal.
19 Astilji ajna'l etetz intjaw eky'ixpu' enab'lin b'ix pe'etokslan ti'j tetz tzan
tqet tnajsa' te echoj. Ikxji te Qtata Dios otzajel tsi' jun chewsb'il tuj etanim,
20 b'ix b'a'n tzan stzaj tlajo' tetz te Jesukrist, aj Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.
21 Aj Jesusji a tgan tzan sten tuj ka'j max oj tpon kyaqil iktza'x okaj q'uma'
oqtxi' kyuky'i kye aj yolil tyol Dios aj pawame' a'ox te tetz.
22 Te Moisés oxik tq'uma' kye qijajil oqtxi' ikxjani: “Te Qtata Dios, aj
Qajawil, otk'ulu'tz tzan tetz exol etetz jun aj yolil tyol iktza' a'in. Intqet
etoksla' kyaqil aj otzajel tq'uma' etetz.*
23 Ab'l te aj nlay qet toksla' te ja yolil tyol Dios ntzani, owelax in kxol kye
xjal tzan tponaj.”*
24 B'ix kyaqil kye aj yolil tyol Dios aj e'aq'ik atx aj tul te Samuel, oxik
kypakb'a' ti'j kyaqil aj nky'ik ajna'l.
25 Qetz a'o' kyijajil kye aj yolil tyol Qtata Dios oqtxi' b'ix ax at qoklen ti'j te
aj oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j kyuky'i kye qijajil oqtxi'. Komo te Qtata Dios
oxik tq'uma' te qijajil Abran ikxjani: “Kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx' okyeqtel
ky'iwla' tzan tpaj jun awijajil.”*
26 Ya ma tk'uluj te Qtata Dios tzan tjaw anq'in te [Jesus] aj aq'unon te
tetz, yaji otzaj tlajo' tb'aya' qxol qetz tzan jqet tky'iwla' tzan tjaw qky'ixpu'
qnab'lin ti'j te qchoj.»

4

Aj Kyqex Si' Pres Te Xhpe'y B'ix Te Wa'nch

1 Aj man tuq nkyeyolin [te Xhpe'y b'ix te Wa'nch] kyuky'i kye xjal, eb'ajpon
kye pal b'ix te k'ulul mandad kyi'j kye xb'uqil te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix
ax eb'ajpon kye aj b'uch'uj Sadusey.
2 Kyetz b'an nkyeq'ojin tuq tzan tpaj te Xhpe'y b'ix te Wa'nch nxik kx-
naq'tza' tuq kye xjal b'ix nxik tuq kypakb'a' tpakb'alil ti'j te Jesus tjawlen
anq'in kxol kye kamnaq.

---

* **3:13** Mat 27:23-25 * **3:14** Mat 27:15-26; Mak 15:6-14; Luks 23:13-25; Wnch 18:40; 19:12-16
* **3:22** Kya 7:37; Deu 18:15,18 * **3:23** Deu 18:19; Lev 23:29 * **3:25** Gén 22:18

3 B'ix ejaw ktzyu', eb'ajqex ksi' tuj pres; b'ix komo qale'ky tuq max tuj junky
q'ij eb'ajjatz kyin.
4 Per ky'ila'j kxol kye aj nkyecha'on tuq te tpakb'alil eb'aj'okslan, b'ix kye
aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus e'ok mas ky'ila'j qanq jweb' mil (5000) tuq kyb'et
tzan kkyaqil, nini a'ox kye ichan.
5 Ntons tuj junky iwitq owok kchimo' kyib' tuj Jerusalen kye aj b'uch'uj
tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol tijajil Israel b'ix kye txq'anky tijxjal aj n'ok
tuq kchimo' kyib' kyuky'i'l b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il ti'j te kyrelijyon.
6 B'ix ax atqet tuq kxol kyetz te Anas, te twitzale' pal, b'ix te Kaypas b'ix te
Wa'nch b'ix te Jant b'ix kyaqil kye aj tuj tjay te twitzale' pal.
7 Kyetz oxik kyk'ulu' mandad tzan kyqet wab'a' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch
kywitz, b'ix oxik kcha'o' ikxjani: «¿Ab'l oxik sin etetz etajwalil, qatzun ab'l
otzaj lajon te etetz, tzan tqet ek'ulu' ikxnini?»
8 Ntons te Xhpe'y nojnaq tuq tuky'i Txew Dios tuj tanim b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Etetz aj at nim etajwalil [qxol qetz aj Israel] b'ix etetz aj tijxjal qxol,
9 etetz ajna'l nqoqet epich'o' tzan tpaj jun galan aj oqet jk'ulu'na ti'j jun xjal
yab' tuq b'ix ajna'l oje b'antik.
10 Galan tzan tok echa'o' ekyaqil etetz, b'ix tzan tok kcha'o' kyaqil xjal aj
tijajil Israel, te ja xjal aj atqet tzani ewitz etetzni, tetz ob'antik tzan tajwalil
Jesukrist aj Nasaret, axkix aj owok eklabi' twitz krus b'ix te Qtata Dios ojaw
anq'in junky'el titza'.
11 Te Jesus, a tetz iktza' jun ab'j twit'lel jay b'ix etetz iktza' a'ix aj k'ulul jay
owel etik'o', per ajna'l tetz oje kaj si' tzan junky iktza' te ab'j aj b'an presis
twit'lel jay.*
12 K'onti'l junky twitz te Jesus aj b'a'n tzan tkolon qetz. K'onti'l junky tzani
twitz tx'o'tx' aj oje kaj si' tzan Qtata Dios tzan tkolon qi'j.»
13 Ntons yaji, ya ma tz'ok kye'e' kye k'ulul mandad titza' tuq nkyeyolin te
Xhpe'y b'ix te Wa'nch tuky'i jun kyajwalil, b'ix owel kyniky' kyi'j nya'tx tuq
xjal aj b'an tlimaqal-e'wit ti'j letr, cha pareje' tuq iktza' kye txq'anky xjal, yaji
kyetz oje kyelab'an b'ix owel kyniky' kyi'j, kyetz a'e' tuq aj lapike' ti'j Jesus.
14 B'ix komo te aj ojetq tuq qet q'ana', tetz atqet tuq kywitz, astilji k'onti'l
tidi' b'a'n tuq tzan txik kyq'uma' kyi'j.
15 Ntons oxik kyk'ulu' mandad tzan tuq kyex aj ja' tuq chimo' kyib' b'ix ekaj
wululun kxolx.
16 Nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Tidi' ojk'ulu'tz kyuky'i ja xjalni? Kyaqil xjal tuj
ja amaq' Jerusalenni kyeb'en qa kyetz ma'tx qet kyk'ulu' ja senyni tuky'i nim
tajwalil Qtata Dios. Ajna'l nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa nya'tx tume'l.
17 Per ajna'l tzan k'on txik kyyoli' kyuky'i txq'anky, okye'okel qxob'sa' tzan
tkaj ksi' tzan kyyolin ti'j aj Jesusni.»
18 Ntons owox kyuk'le' junky'el te Xhpe'y b'ix te Wa'nch, b'ix e'ok kyili' tzan
k'on txik kyq'uma' ch'inwt ti'j Jesus b'ix tzan k'on txik kxnaq'tza' ch'inwt ti'j.
19 Per yaji te Xhpe'y b'ix te Wa'nch owaj ktzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Intqet
eb'isu'x etetz, ¿galan pe' tuj twitz Qtata Dios tzan eqet qoksla'na etetz a'ix
qatzun tzan tqet qoksla'na te Qtatji?
20 Qetza nlay b'antik tzan tkaj qsi'na tzan qyolin ti'j kyaqil aj oje tz'ok qena
b'ix ti'j kyaqil aj oje tz'ok qcha'o'na.»
21 Yaji kye k'ulul mandad e'ok kxob'sa', per ekaj ktzoqpi' tzan tpaj k'onti'l
owoknoj jun kyil kyitza' b'ix kyaqil tuq kye xjal b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata
Dios tzan tpaj aj ojetq tuq ky'ik,
22 komo te xjal aj oqet kyq'ana' ojetq tuq jakon mas tajsik kawnaq (40) aq'b'i
tetz.

* **4:11** Sal 118:22

Aj Kxnaq'tzan Kye Qerman Tuky'i Qtata Dios Tzan Stzaj Si' Jun Kybalor

23 Ya ma kyexik tzoqpi'ji, te Xhpe'y b'ix te Wa'nch eb'aj'ex tzi, b'ix owok kchimo' kyib' kyuky'i kye txq'anky qerman. Oxik kyq'uma' kyetz kyaqil aj ojetq tuq kyyolij kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal.
24 Ya ma tz'ok kcha'o'ji, kkyaqil kyetz e'ok ten xnaq'tzon tuky'i Qtata Dios, oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, yatz aj mas nim awajwalil twitz kyaqil, yatz oqet ak'ulu' te twitz ka'j, te twitz tx'o'tx', kye nim a', b'ix kyaqil aj at twitz tx'o'tx' b'ix twitz ka'j b'ix tuj te nim a'.*
25 Yatz tuky'i Axew oxik ayoli' tuj tanim te Dawid aj qijajilna oqtxi', aj q'apo' tib' n'aq'unan te yatz, oxik ayoli' tuj tanim ikxjani: "¿Tistil nkyejaw lab'un kye aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios?* ¿Tistil nqet kyb'isu' jun tidi' aj k'onti'l tume'l?
26 Kye k'ulul mandad twitz tx'o'tx' b'ix txq'anky aj nim kyajwalil, owok kchimo' kyib' tzan kyjaw meltz'jik ti'j te Qtata Dios aj Tajawil Ti'j Kyaqil, b'ix tzan kyq'ojin ti'j te Koloyon aj Q'umankaj titza'."*
27 B'an'ax owok kchimo' kyib' tuj ja amaq' ntzani te Eródes* b'ix te Pónsio Piláto,* b'ix kye aj nya'tx tijajil Israel b'ix kye [qxjalil] aj tijajil Israel, kyaqil kyetz owok kchimo' kyib', eb'ajjaw meltz'jik ti'j te Jesus aj joyomaj awitza' b'ix pawa' awitza' b'ix q'apo' tib' n'aq'unan te yatz.
28 Kyetz oqet kyk'ulu' iktza'x tuq yatz† ojetq qet ab'isu' tb'aya' b'ix tuky'i awajwalil n'ak'ulu' tzan tky'ik.
29 Ajna'l Tat, intok asi' ch'in anab'l ti'j te aj nya'tx galan nkyq'uma'ni, b'ix instzaj asi' ch'in mas qbalor qetza aj nchqet qoksla'na tzan txik qpakb'a'na te ayol b'ix k'onti'l tzan qxob'.
30 B'ix [tuky'i awajwalil], intqet asi' ch'in aq'ab' kyajsik kye yab' tzan kyqet aq'ana', b'ix intqet ak'ulu' ch'in tidi'chq yek'b'il tuky'i nim awajwalil b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j, intqet ak'ulu' ch'in kyaqil nini tzan tpaj te Jesus aj pawa' awitza' b'ix q'apo' tib' n'aq'unan te yatz.»
31 Ntons, ya ma mankun kxnaq'tzan, yaji tuj te luwar aj ja' tuq chimo' kyib' otzaj jun kab'junab' b'ix te Txew Dios oxik tsi' tuj kyanim kkyaqil kyetz jun nim kyajwalil b'ix e'aq'ik tzan kypakb'an tyol Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal, k'onti'l tuq txob'lal te kyetz.

Titza' Tuq Kyemodin Kye Aj Nkyexnaq'tzan

32 Kyaqil kye aj nkye'okslan tuq nkyna'o' tuq tuj kyanim parej kkyaqil, nijunwt kxol kyetz ntq'uma' tuq qa aj tidi' tetz cha a'oxwit te tetz, sinoke kyaqil aj tidi' kyetz n'oken tuq kye txq'anky parej kkyaqil.*
33 Yatzun kye tky'ixel Jesus nkyepakb'an tuq ti'j tjawlen anq'in te Qajaw Jesus, per nkyepakb'an tuq tuky'i jun kyajwalil, b'ix b'an atqet tuq te Qtata Dios kyuky'i'l tzan tqet tk'ulu' tidi'chq nim b'an galan.
34 Kxol kyetz k'onti'l tuq kye xjal meb'a', tzan tpaj kye aj at tidi'chq kyetz qa kyjay qa ktx'o'otx'ji, nxik tuq kyk'ayi' b'ix te twi' ntzaj tuq kyin
35 b'ix nxik tuq kyq'apo' kye a'e' tky'ixel Jesus tzan tuq tqet ksipa' kxol kye aj presis tuq jun onb'il te kyetz.*
36 At tuq jun xjal Chep tb'i aj b'uch'uj Lewi, oqet itz'jik tuj te amaq' Chipr, b'ix kye tky'ixel Jesus n'ok tuq kyq'uma' B'e'ch, aj telponx "nnimsan jk'u'j."
37 Tetz at tuq jun xtx'o'otx' oxik tk'ayi' b'ix te tmin oxik tq'apo' kye tky'ixel Jesus.

---

* **4:24** Exo 20:11; Sal 146:6 * **4:25** Ax: amaq'. * **4:26** Sal 2:1-2 * **4:27** Luks 23:7-12 * **4:27** Mat 27:1-2,11-26; Mak 15:1-15; Luks 23:1-6,13-25; Wnch 18:28-40 † **4:28** Ax: aq'ab'. * **4:32** Kya 2:44-45 * **4:35** Kya 2:44-45

5

Aj Oky'ik Ti'j Te Ananiys B'ix Te Sapir

1 At tuq jun ichan tb'i Ananiys, b'ix te txu'jel Sapir tuq tb'i, kyetz oqet
kykawla' tzan txik kyk'ayi' jun ktx'o'otx'.
2 Te ja ichanni oqet tkawla' tuky'i txu'jel, okaj tewa' ch'in ti'j twib'en te
tx'o'tx' b'ix te txq'anky oxik kyq'apo' kyuky'i kye tky'ixel Jesus.
3 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ananiys, ¿tistil ma atzoqpij tzan
tyolin te Satanas tuj awanim? ¿Tistil yatz tuj anab'l b'a'n tzan tqet aweq'i' te
Txew Dios, ma kaj awewa' ch'in te tmin aj ma chojlik ti'j te atx'o'otx'?
4 ¿Ti'tzun, nya'tx petzun yatz tuq te tx'o'tx'? B'ix txiklen ak'ayi', ¿nya'tx
petzun tuj aq'ab' tuq atkaj kyaqil? ¿Tistil ma qet ab'isu' tuj awanim tzan
ak'ulun ikxji? Yatz nya'tx kyuky'i xjal ma'tx chnik'on sinoke ma'tx chnik'on
tuky'i Qtata Dios.»
5 Ntons, ya ma tz'ok xhcha'o' te Ananiys ikxji, oqet tilan b'ix b'eyx okamik.
Kye aj akyeqet tuq tzi, otzaj jun nim xob'alj kyi'j.
6 Eb'ajtzaj kye txq'an ku'xon, oqet ksi' tmortaj, owex kyin tzi b'ix oxwa'q
kymuqu'tz.
7 Ntons yaji, qanq ojetq tuq ky'ik oxe or, tpon te txu'jel. Tetz k'onti'l tuq
teb'en te aj ojetq ky'ik.
8 Yaji te Xhpe'y oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Instzaj aq'uma' qa te tx'o'tx' aj
oxik ek'ayi', ochojlik ikxjani ti'j tzan kyaqil.» Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani:
«Ye', ikxji.»
9 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Tistil oqet ekawla' ekab'il tzan
tqet eteq'i' te Txew Dios? Intxik awen; kye'ul kye aj ma kyexwa'tz muqul te
awichmil, b'ix ajna'l ax yatz otxe'l kyin junky'el.»
10 B'eyxnajji oqet tilan ax twitz te Xhpe'y b'ix okamik. Ya ma kye'okon
kye ku'xon, otzaj kykamb'a' ojetq tuq kamik, yaji owex kyin b'ix oxwa'q
kymuqu'tz ti'jx te tichmil.
11 B'ix kyaqil kye qerman txini, b'ix ax kyaqil kye txq'anky xjal aj owok
kcha'o' ti'j te ntzani, kkyaqil kyetz eb'ajxob' nim.

Aj Kyk'ulun Kye Tky'ixel Jesus Tidi'chq Yek'b'il

12 Kye tky'ixel Jesus nqet tuq kyk'ulu' tidi'chq yek'b'il tuky'i nim tajwalil
Dios b'ix tidi'chq aj nkyelab'an tuq kye xjal ti'j. Kkyaqil [kye aj nkye'okslan
tuq ti'j Jesus] n'ok tuq kchimo' kyib' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tuj te
twitzjay aj n'ok kyq'uma' tuq "Aj Salomon" b'ix b'an dyakwerd tuq ate'.
13 B'an nkyeqet tuq jiq'b'a' tzan kyaqil kye xjal, per kye txq'anky xjal [aj
k'on tuq kygan tzan kyokslan], nijunwt kxol kyetz ntnimsa' tuq kyk'u'j tzan
tox ksamo' kyib' kxol.
14 Per mas tuq ky'ila'j kye xjal nkye'okslan ti'j te Qajawil, ichan b'ix xuj
nkye'okslan tuq ti'j.
15 B'ix kye yab' nkye'etz tuq kyin tuj kyjay twitz kywatub' tzan kyqet
tuq ksi' tuj b'ey aj ja' nky'ik tuq te Xhpe'y tzan tky'ik tuq nkesey a'ox ch'i
txmojomal kyajsik.
16 Kye xjal tuj amaq' qaynin tzi, ax nkyepon tuq Jerusalen, npon kyin tuq
kye yab' b'ix kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj malspirit tuj kyanim,
b'ix kyaqil nkyeb'antik tuq.

Aj Kyjaw Lajo' Kye A'e' Tky'ixel Jesus Tzan Kye Aj Nim Kyajwalil

17 Ntons tzaj te twitzale' pal b'ix kye tuky'i'l aj b'uch'uj Sadusey, kyetz otzaj
nim kyq'oj
18 b'ix ejaw ktzyu' kye tky'ixel Jesus b'ix eqex ksi' tuj pres.

19 Per qonik'an jun ángel tlajen Qajawil owel tjaqo' te tlamelul te pres,
eb'ajjatz teq'i', b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
20 «Pex waq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, intxik epakb'a' kye xjal kyaqil
tume'l ti'j titza' tzan kyanq'in [tuky'i Jesus].»
21 Ntons, iktza'x ojetq tuq tzaj q'uma' kyetz, tuj junky iwitq b'an q'eqo'
eb'ajxik tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix e'aq'ik tzan txik kxnaq'tza'.
Yatzun te twitzale' pal kyuky'i kye tuky'i'l, kyetz etzaj kyuk'le' kyaqil kye
txq'anky aj te b'uch'uj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel tzan tok
kchimo' kyib', b'ix yaji oxik kyk'ulu' mandad tzan ktzaj in kye tuky'i'l Jesus
aj akyeqex tuq tuj pres.
22 Ya ma kyepon kye mulon tuj te pres, k'onti'l tuq akyeqex tuj te pres.
Emeltz'jik b'ix oxik kyq'uma' tpakb'alil ikxjani:
23 «Ma tzaj jkamb'a'na te pres b'an lamo' tuq b'ix kye soldad nkyexb'uqin
tuq stzi' te lamel per aj stz'ox qjaqo'na k'onti'l tuq akyeqex kye xjal tuj te
pres.»
24 Ya ma tz'ok kchan ikxji, te k'ulul mandad kye aj xb'uqil te Nin Jay Nab'il
Qtata Dios b'ix kye pal aj nim kyajwalil b'an nkyelab'an tuq, nkyeb'isun tuq
tidi' oky'el tzan tpaj nini.
25 Per yaji opon jun swal tpakb'alil kyuky'i'l ikxjani: «Kye xjal aj eqex
esi' etetz tuj pres, kyetz akye'ox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix nxik
kxnaq'tza' kye xjal.»
26 Yaji kyetzaj kye xb'uqil jay b'ix te k'ulul mandad kxol kyetz, exwa'q e'el
kyetz, b'ix etzaj kyin kyeb'a', k'onti'l owok kyk'ulu' ch'inwt kyi'j tzan tpaj
nkyexob' tuq kyi'j kye xjal, kebal tuq tzan kyok xo'o' tuky'i ab'j.
27 Ya ma kyepon eq'i', eqet si' kywitz kkyaqil kye aj nim kyajwalil kxol kye
aj tijajil Israel, b'ix tzaj te twitzale' pal, oxik tq'uma' kyetz ikxjani:
28 «¿Ti'tzun, k'onti'l oxik jq'uma'na etetz tzan k'on exnaq'tzan ti'j aj xjalni?*
B'ix ajna'l oje kyexik exnaq'tza' kyaqil xjal tuj Jerusalen. B'ix egan tzan tok
esi' qpajna qa tzan qpaj qetza okamik te aj ichan aj n'eq'uma' etetzni.»*
29 Yaji te Xhpe'y kyuky'i kye txq'anky tky'ixel Jesus owaj ktzaq'b'e' ikxjani:
«Qetza presis tzan tqet qoksla'na te Qtata Dios b'ix nya'tx cha a'ox kyyol xjal.
30 Te Qtata Dios aj ntzaj kyna'o' tuq kye qijajil oqtxi', otk'uluj tzan tjaw
anq'in te Jesus, axkix aj oqet ekansa' etetz aj tjaw eyob'a' twitz krus.
31 Ajna'l oje jaw anq'in tzan te Qtata Dios, b'ix ajna'l wit'lik tuj tb'anq'ab'
b'ix oje tk'uluj tzan tok te Twitzale' K'ulul Mandad b'ix Koloyon kyi'j qxjalil
aj tijajil Israel. Tzan tpaj tetz kye qxjalil b'a'n tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin
tzan tqet najsa' te kchoj.
32 Qetza oje tz'ok qena te ntzani. B'ix ax te Txew Dios teb'en b'ix nyolin
b'an'ax ti'j ntzani, b'ix tetz oje tzaj si' tzan Qtata Dios kye a'e' aj nkyeqet okslan
tetz.»
33 Ya ma tz'ok kcha'o' kyetz ikxjani, kye k'ulul mandad eb'ajjaw q'ojlik kyi'j
tky'ixel Jesus b'ix kygan tuq tzan kyqet kykansa'.
34 Ntons jun xjal aj b'uch'uj Parisey, Gamaliel tb'i, ojaw wa'let kxol. Tetz
jun xnaq'tzal Kawb'il ti'j kyrelijyon tuq b'ix jiq'b'a' tuq tzan kye xjal. Yaji tetz
oxik tk'ulu' mandad tzan kyex in tuq kye tky'ixel Jesus jun rat jwer.
35 Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz aj tijajil Israel, intok esi' enab'l
ti'j aj oqtel ek'ulu' kyuky'i kye ja xjalni.
36 Instzaj ena'o', jun-el jun xjal Teúdas tb'i, nxik tuq tpakb'a' at tuq nim
tajwalil. Tuj aj tyempji ky'ila'j xjal e'ok lapet ti'j, qanq kaj oqal (400) xjal tuq.

* **5:28** Kya 4:18 * **5:28** Mat 27:25

Yaji txq'an xjal oqet kansan tetz; yatzun kye aj lapike' tuq ti'j, oxik kslab'u' kyib' b'ix ikxji te aj nkyek'ulun oponaj.
37 Yaji, mas yaj otzaj junky, te Juds aj Galiley, mer tuj te tyemp aj njaw tuq kyajlal kye xjal, b'ix ax ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j. Yaji ax tetz oqet kansa' b'ix kye aj ajune' tuq tuky'i'l oxik kslab'u' kyib' b'ix te aj nkyek'ulun tuq oponaj.
38 Ntons kyi'j ja xjalni, oxe'l nq'uma' etetz tzan tel epawa' etib' kyi'j, inkxik etzoqpi'. Qa te aj nxik kxnaq'tza' cha tuj kywi'x kyetz, ntons opoyonaj.
39 Per qa te aj nxik kxnaq'tza' b'an'ax tzajnaq tuky'i Qtata Dios, etetz nlay b'antik tzan tpon enajsa'. ¡Oj stzaj enab'e' etib', qanq kebal nkxq'ojin tuky'i Qtata Dios!» Ntons kye txq'anky aj nkyecha'on tuq ti'j oxik kyoksla' tyol.
40 Yaji etzaj kyuk'le' kye tky'ixel Jesus b'ix eqetb'aj kyjub'cha'. Yaji e'ok kyili' tzan k'on tuq kxnaq'tzan junky'el tuky'i tb'i te Jesus b'ix yaji exik ktzoqpi'.
41 Kye tky'ixel Jesus eb'ajchalaj aj kyex kxol, tzan tpaj te Qtata Dios owel galan tuj twitz tzan [kypakb'an, anke] n'ok kyen tuq twitz xhcho'nal tzan tpaj te Jesukrist.
42 B'ajq'ij kyetz k'onti'l tuq nkaj ksi' tzan kxik tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix ja'chq tuj kyjay kye xjal, tzan txik kxnaq'tza' b'ix tzan txik kypakb'a' a te Jesus te Koloyon aj Q'umankaj.

6

Aj Kyel Joyo' Wuq Oneyon Kye Tky'ixel Jesus

1 Ntons tuj aj tyempji mas tuq ky'ila'j kye txq'anky xjal nkye'okslan ti'j Jesus, b'ix kye aj tijajil Israel aj nkyeyolin tuq tuj yol gryeg,* kyetz e'aq'ik tzan kyyolin nya'tx galan kyi'j kye aj nkyeyolin tuq tuj yol ebrey. Kyetz nkyeyolin tuq, kye xuj byud kxol kyetz k'onti'l tuq nkyeqet en galan oj tqet sipa' te onb'il aj nxik si' tuq kyetz b'ajq'ij.
2 Ntons kye kykab'lajujil tky'ixel Jesus e'ok kchimo' kyaqil kye qerman b'ix oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «Nya'tx galan qa qetza okajel qsi'na tzan qpakb'an tyol Qtata Dios b'ix tzan txik qsipa' b'ajq'ij te onb'il kye qerman.
3 Astilji waq erman, intqet ejoyo' exol etetz wuq ichan aj jiq'b'ame' tzan kye xjal b'ix nojnaqe' tuky'i Txew Dios b'ix nim kynab'l, b'ix okajel si'let tuj kyq'ab' kyetz te ja aq'unj ntzani.
4 Per qetza owelax jq'ij b'ajq'ij tzan qxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios b'ix tzan txik qxnaq'tza' Tyol.»
5 Ya ma xik kyyoli' kyuky'i kye qerman ikxji, kyaqil kye aj akyeqet tuq tzi oqet tuj kywitz. Ntons owel kyjoyo' te Xhte'k, jun xjal b'an wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qajawil b'ix nojnaq tuq tuky'i Txew Dios, b'ix ax te Lip b'ix Prócoro b'ix Nicánor b'ix Timon b'ix Pármenas, b'ix te Nik jun xjal aj Antyokiy tuq aj nya'tx tijajil Israel per nxik tin tuq te aj nkye'okslan kye aj tijajil Israel.
6 Yaji exik kyin kywitz kye a'e' tky'ixel Jesus, b'ix kyetz oqet ksi' kyq'ab' kyajsik b'ix eb'ajxnaq'tzan kyi'j.†
7 Ntons, te tyol Qtata Dios n'ok tuq cha'o' ja'chq tuj Jerusalen b'ix mas tuq txq'anky xjal nkye'okslan, b'ix ax ky'ila'j kye pal nkye'okslan tuq te tume'l titza' n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qajawil.

Aj Txik In Pres Te Xhte'k

---

* **6:1** Ax: helenista. † **6:6** Aj tqet ksi' kyq'ab' kyajsik telponx kyetz okyk'amoj jun kyajwalil b'ix kyaqil kye qerman dyakwerd tuq tuky'i nini.

8 Te Xhte'k, tetz jun xjal aj b'an atqet tuq te Qtata Dios tuky'i'l b'ix tidi'chq
nb'antik tuq titza' tzan tpaj tajwalil te Qtata Dios. Tetz nqet tuq tk'ulu' kxol
kye xjal tidi'chq aj nkyelab'an tuq ti'j b'ix tidi'chq yek'b'il tuky'i tajwalil Dios.
9 Junjun xjal aj n'ok kchimo' tuq kyib' tuj te jun jay nab'il Dios aj tb'i "Te
Jay Nab'il Dios Kye Aj Oje Kyejatz Tzoqpi'," kyetz b'ix txq'anky a'e' aj amaq'
Siren, b'ix txq'anky aj amaq' Alejandriy, b'ix txq'anky aj amaq' Silisy, b'ix xjal
aj txq'anky amaq' tuj tkwentil Asy, kyaqil kyetz e'aq'ik tzan kywululun tuky'i
Xhte'k.
10 Per k'onti'l nb'antik tuq tzan tqet kyitza' tzan tpaj te Xhte'k jun xjal aj
b'a'n nb'isun tuq tuj tume'l b'ix komo te aj ntyoli' tzan tpaj te Txew Dios
nyolin tuq tuj tanim.
11 Ntons kyetz eqet kchojo' txq'an xjal tzan kyyolin ti'j te Xhte'k ikxjani:
«Owok qcha'o'na nyolin tidi'chq yol nya'tx galan ti'j Qtata Dios b'ix ti'j te
[Kawb'il aj oqet stz'ib'a'] Moisés.»
12 Ntons ikxji kyetz okyk'uluj tzan kyjaw lab'un kye xjal b'ix kye tijxjal aj
nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il ti'j kyrelijyon, ojaw ktzyu' te Xhte'k
b'ix oxik kyeq'i' twitz te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil
Israel.
13 B'ix oxik kyin xjal aj nya'tx b'an'ax tuq kyitza', oxik kyq'uma' ikxjani: «Te
ja xjalni k'onti'l nkaj tsi' tzan tyolin yol nya'tx galan ti'j te ja jay ntzani aj pawa'
te Qtata Dios b'ix ti'j te Kawb'il ti'j qrelijyon.
14 Qetza oje tz'ok qcha'o'na nyolin tuq qa te Jesus aj Nasaretni oqtel txitu'
tuq te ja jayni b'ix ojawel tky'ixpu' te aj okaj stz'ib'a' Moisés aj nqet jk'ulu'
qetz.»
15 Ntons kkyaqil kye aj te b'uch'uj tijxjal aj wit'like' tuq tzi, kyetz oxik kyen
te Xhte'k, per tetz twitz naqe twitz jun ángel.

7

1 Ntons te twitzale' pal oxik xhcha'o' te Xhte'k ikxjani: «¿B'an'ax kyaqil
nini?»
2 Yaji te Xhte'k oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz waq erman b'ix etetz aj tijxjal
a'ix, kyintzaj echa'o'. Te Qtata Dios aj nim tajwalil, tetz ojaw kanet twitz te
qijajil Abran oqtxi' aj man nnajan tuq tuj Mesopotamy b'ix aj mina' tuq tpon
najayon tuj amaq' Aran.
3 B'ix oxik tq'uma' tetz, "Intkaj asi' te atx'o'otx' b'ix kye axjalil b'ix pax tuj
junky amaq' aj oxe'l nyek'u' yatz."*
4 Ntons te Abran owetz kxol kye xjal aj Kaldey b'ix oxik najayon tuj amaq'
Aran. B'ix ya ma kamik te stat tzi, te Qtata Dios otzaj teq'i' te Abran tuj te ja
tx'o'tx' ntzani aj ja' nqonajan qetz ajna'l.*
5 Per te Qtata Dios k'onti'l oxik tsi' jun xtx'o'otx' te terensy tzani, ni jun
pedas ja' tzan tqet tsi' jun toq, per oxik tsi' tyol oj tkamik, o'kix tuq oxe'l tsi'
te tx'o'tx' kye a'e' tijajil anke mina' tuq titz'jik nijunwt tk'wa'al.*
6 B'ix te Qtata Dios oxik tq'uma' tetz, kye tijajil okyenajayon tuq tuj jun
tx'o'tx' aj nya'tx tuq ktx'o'otx' kyetz, cha xb'ak'one' tuq b'ix tzi okyeqtel mosi'
tuq b'ix owokel kyen tuq twitz xhcho'nal kaj oqal (400) aq'b'i.*
7 B'ix ax oxik tq'uma' te Qtata Dios tetz ikxjani: "Wetz oxe'l nsi' xhcho'nal
ti'j te amaq' aj oqtel mosin kyetz, yaji kyetz okye'elatz tuj aj amaq'ji b'ix
okyinqtel kyna'o' tuj ja luwar ntzani."*

---

* **7:3** Gén 12:1 * **7:4** Gén 11:31–12:5 * **7:5** Gén 12:7; 13:15; 15:18; 17:7-8 * **7:6** Gén 15:13 * **7:7** Gén 15:14

8 B'ix te Qtata Dios ekaj ti'j tuky'i Abran tzan tok si' jun techalul ti'j kchi'jel
kye tijajil. Astilji, aj man tuq wajxaq q'ij te Isak, owok si' techalul tzan
Abran.* B'ix ax ikxji otk'uluj te Isak* tuky'i tk'ajol tetz, aj Jacob,* b'ix te Jacob
otk'uluj ikxji kyuky'i kye kykab'lajujil tk'ajol,* a'e' aj k'wa'lon kyi'j kyaqil
qijajil.
9 Ntons, kye tk'ajol te Jacob, a'e' aj k'wa'lon kyi'j qijajil, kyetz owok
kyajq'oja' te kyitz'in aj Chep, b'ix oxik kyk'ayi' tzan txik in max Ejipt.* Per
te Qtata Dios atqetkix tuq tuky'i'l*
10 b'ix okolon ti'j tuj kyaqil xhcho'nal aj oky'ik ti'j. Te Qtata Dios owonen
tuky'i'l b'ix oxik tsi' jun tnab'l tzan tel galan tuj twitz te Faraón aj twitzale'
k'ulul mandad tuj kyaqil tkwentil Ejipt. Te Faraón okaj tsi' te Chep tzan tok
te k'ulul mandad te aq'unj tuj tjay b'ix ti'j kyaqil tkwentil Ejipt.*
11 Ntons yaji, owok jun nim wa'ij tuj kyaqil tkwentil Ejipt b'ix tuj kyaqil
tkwentil Canaán, tidi'chq xhcho'nal owok kyen b'ix kye qijajil k'onti'l tuq
n'oknoj kywe'.*
12 Te Jacob owok xhcha'o', tuj Ejipt at tuq te wab'j, astilji exik tlajo' kye
tk'ajol aj qijajil, exik tlajo' Ejipt loq'ol kywe'.* A te tb'ay-elji kxik Ejipt.
13 Ya tuj tka'mjji'n-el kxwaqlen, te Chep oxik tq'uma' kyuky'i'l ab'l tuq tetz,*
b'ix te Faraón e'ok totzqila' kye txjalil te Chep.*
14 Ntons yaji te Chep oxik tk'ulu' mandad tzan ktzaj in Ejipt te stat b'ix
kyaqil a'e' aj tuj tjay, jweb'lajuj tuj mutx' (75) kyb'et tuq tzan kkyaqil.*
15 Ntons ikxji opon te Jacob tuj Ejipt, b'ix [tuj jun tyemp] okamik tzi, b'ix ax
ky'ila'j qijajil tzi eb'ajkamik [aj tky'ik ky'ila'j aq'b'i].*
16 Yatzun mas yaj, oxik in tuj amaq' Sikem* te kyb'aqil, b'ix tzi e'ox muqu'
tajsik anim aj okaj tloq'o' te Abran [oqtxi'] kyuky'i kab'e' tk'wa'al Emmor tzan
txq'an tmin plata.*
17 Aj ch'inky tuq tpon tyemp tzan tpon te aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios
tyol ti'j tuky'i Abran, kye aj tijajil Israel ojetq tuq kyepuqun txini tuj amaq'
Ejipt, ojetq tuq kye'ok b'an ky'ila'j.*
18 Yaji txini tuj Ejipt owok junky twitzale' k'ulul mandad aj k'onti'l tuq
totzqi' te Chep.*
19 Te ja k'ulul mandadni, tetz eqet teq'i' kye qijajil b'ix oxik tsi' nim
xhcho'nal kyi'j, b'ix otk'uluj tzan tkaj kykola' kye kyk'wa'al aj man ne'-e' tzan
kykamik.*
20 Tuj aj tyempji owitz'jik te Moisés, b'ix tetz jun k'wa'l aj owel galan tuj
twitz Qtata Dios, b'ix kye stat oqet kyk'ulu' kwent tuj kyjay oxe qya'.*
21 Ya ma kaj kola' tzan kye stat, te ne' otzaj kamb'a' tzan tme'al te twitzale'
k'ulul mandad tuj kyaqil tkwentil Ejipt, b'ix tetz ojaw tin, oxik tin tuj tjay b'ix
ojaw tky'ib'sa' iktza' tal.*
22 Ikxji te Moisés oqet xnaq'tza' tuky'i kyaqil aj kyotzqi' kye aj Ejipt, b'ix
b'a'n tuq yolin kywitz xjal b'ix tidi'chq galan nk'ulun.

---

* **7:8** Gén 17:10-14 * **7:8** Gén 21:2-4 * **7:8** Gén 25:26 * **7:8** Gén 35:23-26 * **7:9** Gén 37:3-28 * **7:9** Gén 39:2,21 * **7:10** Gén 41:39-44 * **7:11** Gén 41:54-57 * **7:12** Gén 42:1-2 * **7:13** Gén 42:8; 45:1-15 * **7:13** Gén 45:16 * **7:14** Gén 45:9–46:29 * **7:15** Exo 1:6 * **7:16** Gén 49:33–50:14 * **7:16** Gén 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Jos 24:32 * **7:17** Exo 1:7 * **7:18** Exo 1:8 * **7:19** Exo 1:10-11,22 * **7:20** Exo 2:2 * **7:21** Exo 2:3-10

23 Ya ma jakon kawnaq (40) aq'b'i tetz, oqet tb'isu' tuj tanim tzan tex q'olb'el
kye txjalil, a'e' aj tijajil Israel.
24 Ya ma xik ten jun aj Ejipt nqet tuq tok'onsa' jun aj tijajil Israel, te Moisés
oqet tkolo' b'ix oqet tkansa' te aj Ejipt.*
25 Nqet tb'isu' tuq qanq kye txjalil owelal kyniky', te Qtata Dios b'a'n tuq
tzan tkolpin kyetz tzan tpaj tetz, per k'onti'l owox tuj kywi' ikxji.
26 Yaji te Moisés tuj junky iwitq etzaj tk'ulb'a' kab'e' aj tijajil Israel
nkyeq'ojin tuq, b'ix tgan tuq k'ulun tzan kyten galan kxol. Oxik tq'uma',
"Etetz eterman etib'. ¿Tistil nkxq'ojin?"*
27 Ntons te aj nb'ujun tuq te junky tuky'i'l, oxik tq'uma' tetz te Moisés, "¿Ab'l
oje xik sin awajwalil te yatz tzan ak'ulun mandad qi'ja b'ix tzan stzaj aq'uma'
qil?
28 ¿Ti'tzun, ax agan tzan nqet akansa' iktza' oqet akansa' te aj Ejipt iwi?"*
29 Ya ma tz'ok xhcha'o' te Moisés ikxji, owoqik, owex tuj Ejipt b'ix oxik
najayon iktza' jun xb'ak'on tuj jun luwar tb'i Madián, [b'ix owok noj txu'jel
txini] b'ix etzaj kab'e' tk'wa'al.*
30 Ya ma ky'ik kawnaq (40) aq'b'i, yaji tuj jun luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' qaynin
ti'j te witz aj tb'i Sinayi, jun ángel ojaw kanet twitz tuj jun q'aq' ntilun ti'j jun
wi' ky'i'x.
31 Ntons yaji te Moisés oje lab'an ti'j te aj oxik ten b'ix ya ma tz'ok laq'chet
qaynin ti'j tzan tuq tok tka'yi', oxik xhcha'o' twi' te Qajawil, otzaj tyoli',*
32 "Wetz a'in te Dios aj ntzaj kyna'o' kye awijajil oqtxi', a'in te Dios aj ntzaj
tna'o' tuq te Abran b'ix te Isak b'ix Jacob." Ntons te Moisés cha nlu'lun tuq
tzan txob'al, k'onti'l tuq njaw tin twitz jawnaq tzan txik tka'yi'.*
33 Ntons te Qajawil oxik tq'uma' tetz, "Intel awin te axajab'ni tzan tpaj te
luwar aj ja' wa'lkich b'an xjan [tzan tpaj a'in wetz atinqet tzani].*
34 Wetz n'ok wen titza' n'ok kyen twitz xhcho'nal kye nxjalil tuj te amaq'
Ejipt. Nkyexik ncha'o' nkyejulin tzan xhcho'nal, b'ix ajna'l ma'tx kyin'ul
kolpil kyetz. Ajna'l instzaj acha'o', otxe'l nlajo' max Ejipt."*
35 Te ja Moisésni axkix te aj owel ik'o' tzan kye txjalil aj owok q'uma' ikxjani:
"¿Ab'l oje xik sin awajwalil te yatz tzan ak'ulun mandad qi'ja b'ix tzan stzaj
aq'uma' qil?" Per a te Qtata Dios aj oxik lajon te Moisés. Komo jun ángel ojaw
kanet twitz tuj te ky'i'x, b'ix oxik tlajo' tzan tk'ulun mandad kxol kye xjal b'ix
tzan tkolpin te kyetz.
36 Te Moisés e'etz tin kye qijajil tuj Ejipt,* b'ix tidi'chq yek'b'il oqet tk'ulu'
tuky'i tajwalil Dios b'ix tidi'chq aj nkyelab'an tuq kye xjal ti'j* oqet tk'ulu' tuj
Ejipt b'ix tuj te nim a' Kyaq A' b'ix kawnaq (40) aq'b'i tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.*
37 Te ja Moisés axkix aj oxik q'uman kyuky'i kye [qxjalil oqtxi'] aj tijajil
Israel ikxjani: "Te Qtata Dios otk'ulu'tz tzan tetz exol etetz jun aj yolil tyol
iktza' a'in; intqet etoksla'."*
38 B'ix axkix te Moisés aj oqeten kxol kye aj tijajil Israel tuj te ky'ixk'oj
tx'o'tx' b'ix oyolin tuky'i te ángel twi' te witz Sinayi kyuky'i kye aj tijxjal qijajil
oqtxi'.*

---

* **7:24** Exo 2:11-12 * **7:26** Exo 2:13 * **7:28** Exo 2:14 * **7:29** Exo 2:14-22 * **7:31** Exo 3:1-5
* **7:32** Exo 3:6 * **7:33** Exo 3:5 * **7:34** Exo 3:7-10 * **7:36** Exo 12:37 * **7:36** Exo 14:1-29
* **7:36** Núm 14:33-34 * **7:37** Kya 3:22; Deu 18:15 * **7:38** Exo 19:9–20:17

39 B'ix aji kixi' te aj ok'amon te yol aj k'onti'l nponaj.* B'ix kye qijajil
oqtxi' owel kyik'o' b'ix k'onti'l oqet kyoksla' sinoke tuj kyanim eb'ajmeltz'jik
junky'el Ejipt.
40 Komo oxik kyq'uma' te Aron, “Intqet ak'ulu' txq'an qdios aj oxe'l yek'un
te qb'ey, komo je'ky tidi'-alo ma'tx ky'ik ti'j te Moisés aj owetz in te qetz tuj
Ejipt.”*
41 Ntons oqet kyk'ulu' titzb'alil jun tal wakxh b'ix oxik kyq'apo' te kyp-
resent twitz b'ix oqet kyq'ijla' jun q'ij tzan tpaj te titzb'alil aj ojetq tuq qet
kyk'ulu'.*
42 Astilji te Qtata Dios ekaj tkola', oxik tsi' lad kyetz tzan kxnaq'tzan kywitz
che'w twitz ka'j.* Ikxji oky'ik iktza'xkix ojetq kaj ktz'ib'a' kye aj yolil tyol
Dios oqtxi' ikxjani: “Etetz aj tijajil Israel a'ix, ¿ti'tzun te wetz otzaj eq'apo' te
epresent aj nkxb'et tuq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' kawnaq (40) aq'b'i?*
43 Nya'tx sinoke ojaw etiqa' tjay te Molok aj nkxqet mejlet twitz, b'ix ax
otzaj ena'o' te che'w Ronfa iktza' jun dios te etetz, otzaj ena'o' kyitzb'alil
tidi'chq dios aj a'ixk k'ulul tetz. Astilji ajna'l okx'elax nlajo' mas laq'chik twitz
te xtx'o'otx' Babilony.”*
44 Ntons, kye qijajil oqtxi', aj akyeqet tuq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx', kyetz at
tuq te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios aj telponx
tetz atqet tuq kxol. Te jay k'ulu' tuq iktza'x okaj tq'uma' te Qtata Dios tuky'i
Moisés tzan tqet tk'ulu' iktza'x te aj ojetq xik tyek'u' tetz.*
45 B'ix kye qijajil oqtxi', kyetz eq'i'kix tuq kyitza' te aj jayji, b'ix kye aj ajune'
tuq tuky'i Chowe* oxik kyinkix kyuky'i'l aj tqet ktzyu' kye amaq' aj ja' te Qtata
Dios e'ex tin kye aj nkyenajan tuq tzi. Ikxji okaj te jay kyuky'i'l max aj itz'oj
tuq te Dawid.
46 Te Dawid owel galan tuj twitz Qtata Dios, b'ix tetz oxik tqani' tuky'i Qtata
Dios tzan tuq tqet tk'ulu' jun nim jay aj ja' kye txjalil aj tijajil Jacob b'a'n tuq
tzan kyna'on te Qtata Dios.*
47 Per a te Salomon te aj oqet k'ulun te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.*
48 Per te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, tetz k'onti'l nnajan tuj jun jay aj cha
kyk'ulb'en xjal. Ikxji tetz oxik tq'uma' jun-el kye qijajil tzan te aj yolil tyol
oqtxi',* kyi ikxjani:
49 “Kyaqil tuj ka'j iktza' te nwit'lel aj ja' tzan nk'ulun mandad ti'j kyaqil, b'ix
te twitz tx'o'tx' iktza' tujlb'il woq. ¿Titza' te njay aj oqtel ak'ulu'ni?” kyi te
Qajawil. “¿Ja' wetz b'a'n tzan wojlan?*
50 ¿Nya'tx petzun a'in wetz inqet k'ulun kyaqil aj at?”*
51 Ntons, per etetz ajna'l, b'an tz'akkix a'ix. Etetz tuj etanim iktza' aj k'onti'l
nkx'okslan Dios b'ix k'onti'l n'ox tyol tuj ewi'. Etetz nkxq'ojin kixi' ti'j te Txew
Dios iktza'x okyk'uluj kye etijajil oqtxi'.*
52 Kyetz ejaw kylajo' kyaqil kye aj yolil tyol Dios. Oqet kykansa' kye aj
nkyepakb'an tuq ti'j te aj tzul mas yaj aj k'onti'l xhchoj, b'ix ajna'l te aj k'onti'l
xhchojni oje tzul, b'ix etetz okxjaw meltz'jik ti'j b'ix oqet ekansa'.
53 Etetz ek'amoj te Kawb'il ti'j qrelijyon aj otzaj si' tzan kye ángel b'ix k'onti'l
oqet etoksla'.»

---

* **7:39** Deu 5:1-33 * **7:40** Exo 32:1 * **7:41** Exo 32:2-6 * **7:42** Rom 1:24,26,28 * **7:42** Am 5:25 * **7:43** Am 5:26-27 * **7:44** Exo 25:9,40 * **7:45** Jos 3:14-17 * **7:46** 2Sa 7:1-16; 1Cró 17:1-14 * **7:47** 1Re 6:1-38; 2Cró 3:1-17 * **7:48** Chay. * **7:49** Isa 66:1 * **7:50** Isa 66:2 * **7:51** Isa 63:10

54 Ntons yaji, ya ma tz'ok kcha'o' kye xjal ikxji, otzaj nim kyq'oj b'ix
nqitx'itx'in tuq txekye' tzan kyq'oj ti'j te Xhte'k.
55 Per yatzun te Xhte'k, tetz atqex tuq te Txew Dios tuj tanim b'ix ojax ten
tuj ka'j b'ix oxik ten chqitz'unal te Qtata Dios b'ix oxik ten Jesus wa'lqet tuq
tuj tb'anq'ab' te Qtat.
56 B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Intxik eten. Wetz nxik wen tuj ka'j b'ix te Ichan
Aj Tk'wa'al Dios atqet tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios.»
57 Per kye xjal, owok ktxayi' te kxkyin, eb'ajjaw siky'in kongan b'ix e'ok
lab'un ti'j.
58 Owetz kyin xtxa'm amaq' b'ix owok kxo'o' tuky'i ab'j, b'ix kye aj nxik
kyq'uma' tuq til, okaj ksi' te ktxo'w tuky'i jun ku'xon tb'i Saulo.
59 Yatzun te Xhte'k, aj man tuq n'ok kxo'o' tuky'i ab'j, oxnaq'tzan, «Tat Jesus,
k'amoj ch'in te wanim.»
60 Yaji oqet mejlet twitz tx'o'tx' b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Wajaw,
k'on tzaj ana'o' te ja kchojni.» Ya ma xik tq'uma' ikxji, okamik.

8

Aj Taq'ik Tzan Kyjaw Lajo' Kye Aj Nkye'okslan Ti'j Jesukrist

1 Ntons te Saulo b'an dyakwerd tuq tzan tkamik te Xhte'k. Ntons, tuj aj
q'ijji owaq'ik kyjoylik kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus tuj te amaq' Jerusalen.
Astilji kyaqil kyetz oxik kslab'u' kyib' ja'chq tuj tkwentil Judey b'ix Samary,
a'ox kye tky'ixel Jesus ekaj txini tuj amaq' Jerusalen.
2 Yaji txq'an xjal aj nkyexjanin tuq te Qtata Dios ojaw kyin txlimal te Xhte'k
b'ix oqet kyitz'le' b'ix oje kyeb'isun nim.
3 Yatzun te Saulo, tetz njoyonkix tuq kyi'j kye aj nkye'okslan b'ix n'ox tuq tuj
kyjay tzan kyetz tjuki', ichan b'ix xuj nkye'etz tuq tin b'ix nkyexik tuq tsama'
pres.*

Aj Tpakb'an Lip Tuj Samary

4 Ntons kye aj eb'ajxik slab'u', ja'chq nxik tuq kypakb'a' te tpakb'alil galan
titza' tzan jkolet.
5 Jun te kyetz, Lip tb'i, oxik Samary b'ix tzi oxik tpakb'a' kxol kye xjal ti'j te
Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.
6 Kye xjal n'ok tuq kchimo' kyib' b'ix n'ok tuq ksi' kywi' ti'j tyol te Lip, b'ix
dyakwerd tuq ate' ti'j tyol b'ix n'ok tuq kyen kye yek'b'il aj nqet tuq tk'ulu'
tuky'i tajwalil Dios.
7 Komo ky'ila'j tuq kye xjal aj akyeqex tuq malspirit tuj kyanim nkyeb'antik
tuq, b'ix kye malspirit nkyeqawun tuq oj kyjatz; ax ky'ila'j aj kamnaq tuq
kchi'jel b'ix a'e' aj kox-e' nkyeb'antik tuq.
8 Ntons kye xjal tzi, b'an nkyechalaj tuq.
9 Ntons at tuq jun xjal tzi, Simon tb'i. Tetz jun chman tuq b'ix kyaqil kye
xjal aj Samary nkyelab'an tuq ti'j te tidi'chq aj nqet tk'ulu', b'ix tetz nxik tuq
tq'uma' at tuq nim tajwalil.
10 Kyaqil kye xjal n'ok tuq ksi' kywi' ti'j, k'wa'l, tijxjal, kyaqil, b'ix nkyq'uma'
tuq ikxjani: «A tetz te aj tzajnaq tuky'i Qtata Dios tuky'i nim tajwalil b'ix n'ok
q'uma' "Te Aj Nim Tajwalil."»
11 Kyetz nxik tuq kyoksla', b'an nkyelab'an tuq ti'j tzan tpaj te aj xhch-
manb'en ky'ila'j aq'b'ixi' tuq.

---

* **8:3** Kya 22:4-5; 26:9-11

12 Per ya ma xik kyoksla' aj nxik tpakb'a' tuq te Lip ti'j te tpakb'alil galan
aj nyolin ti'j Jesukrist b'ix titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, ya ma xik
kyoksla' nini, ojaw si' a' kywi' ichan tuky'i xuj.
13 B'ix ax te Simon otokslaj, b'ix ya tjawlen si' a' twi' k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan
tok lapet ti'j Lip, b'an nlab'an tuq ti'j kyaqil yek'b'il aj nqet tk'ulu' tuq te Lip
b'ix ti'j kyaqil yek'b'il aj nk'ulun tuq tuky'i tajwalil Qtata Dios.
14 Ntons, kye tky'ixel Jesus tuj Jerusalen, ya ma tz'ok kcha'o' qa kye aj
Samary ojetq tuq kye'okslan te tyol Qtata Dios, yaji oxik kylajo' te Xhpe'y b'ix
te Wa'nch tuj Samary.
15 B'ix ya ma kyepon kyetz txini, exnaq'tzan kyi'j kye aj ojetq tuq
kye'okslan, tzan tqex te Txew Dios tuj kyanim.
16 Komo mina' tuq tqex te Txew Dios tuj kyanim, sinoke a'ox tuq ojetq tjaw
si' a' kywi' tuky'i tb'i Qajaw Jesus.
17 Ntons te Xhpe'y b'ix te Wa'nch oqet ksi' kyq'ab' kyajsik, b'ix kyetz
okyk'amoj te Txew Dios tuj kyanim.
18 Ya ma tz'ok ten te Simon oj tqet ksi' kyq'ab' kye tky'ixel Jesus kyajsik kye
xjal nqex tuq te Txew Dios tuj kyanim, ntons tetz oxik tsuqu' tmin kyetz b'ix
oxik tq'uma' ikxjani:
19 «Ax instzaj esi' wetz wajwalil tzan tqex te Txew Dios tuj kyanim kye xjal
cha'oj tqet nsi' nq'ab' kyajsik.»
20 Ntons yaji te Xhpe'y oxik tq'uma', «Paxikx-wit tuj q'aq' tuky'ix atumin tzan
tpaj yatz nchb'isun qa tuky'i tmin b'a'n tzan stzaj aloq'o' te aj ntzaj tsi' te Qtata
Dios cha jkotz.
21 Yatz k'onti'l awoklen tzan ak'amon tetz tzan tpaj te awanim nya'tx galan
ntb'isu' tuj twitz Qtata Dios.*
22 Intkaj akola' te aj nya'tx galan aj n'ak'ulu'ni, b'ix paxnaq'tzan tuky'i
Qajawil. Ikxji qanq oqtel tnajsa' te aj nya'tx galan aj nchb'isun tuj awanim.
23 Wetz n'ok wen awi'j at nim q'oj tuj awanim b'ix tzunx atichqet tuj tq'ab'
te aj nya'tx galan.»
24 Yaji te Simon oxik tq'uma': «Pe'exnaq'tzan ch'in waq etetz wi'j tuky'i Qtata
Dios tzan k'on tky'ik wi'j aj ma'tx stzaj eq'uma'ni.»
25 Ntons ya ma mankun kyyolin b'an byenech ti'j te b'an'ax aj kyeb'enky
tuq b'ix aj tmankun kypakb'an kyuky'i kye xjal ti'j Tyol Qtata Dios, eb'aj'aj
Jerusalen, b'ix aj ikja'n tuq kyaj, nxik tuq kypakb'a' tuj junjunky aldey tuj
tkwentil Samary.

Aj Txik Tpakb'a' Lip Tuky'i Jun Xjal Aj Etyopiy

26 Ntons, yatzun te Lip, jun ángel tlajen Qajawil oxik tq'uma' tuky'i'l: «Pajaw
wa'let b'ix pax qetnaq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' tuj tb'eyil Gas aj ntzaj Jerusalen.»
27 Ntons te Lip oxik, b'ix tuj b'ey owoknoj twitz jun xjal aj Etyopiy. Tetz jun
xjal slo'q b'ix nim tuq tajwalil, tetz aji tuq te chimol tmin te xuj aj tb'i Candace
aj twitzale' k'ulul mandad tuj Etyopiy. Te xjal ojetq tuq meltz'jik na'ol Qtata
Dios tuj Jerusalen
28 b'ix ikja'n tuq taj tuj tamaq'. Wit'lijax tuq tuj te tkaret, b'ix njaw tuq te'e'
te u'j aj oqet stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios.
29 Yaji te Txew Dios oxik tq'uma' te Lip: «Pax, pawok laq'chet ti'j aj karet
ni'n.»
30 Ya ma tz'ok laq'chet te Lip, oxik xhcha'o', te xjal aj Etyopiy njaw tuq te'e'
te u'j aj oqet stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi'. Yaji te Lip oxik xhcha'o'
tetz ikxjani: «¿N'el pe' aniky' ti'j aj njaw awe'e'ni?»

---

* **8:21** Sal 78:37

31 Tzaj te xjal, owaj stzaq'b'e': «¿Titza' owelal nniky' ti'j? Komo k'onti'l ab'l
ntzaj q'uman wetz titza' atok xtxolil.» Yaji oxik tq'uma' tetz te Lip tzan tjax
tuj te karr b'ix tzan tqet wit'let tuky'i'l.
32 Te aj njaw tuq ten tuj te Tu'jal Dios aj ntzani: "Tetz oxik eq'i' tuj kansb'il
iktza' jun ch'i tal karner, iktza' jun ch'i tal karner aj k'onti'l njaw oq' oj tel in
stzamal, ax ikxji tetz k'onti'l owel stzi' ch'inwt.
33 Owel in tky'exaw b'ix k'onti'l oqet kyk'ulu' tume'l tuky'i'l. Nlay b'antik
tzan txik jq'uma' ab'le' tijajil tzan tpaj ma'tx mankun te tanq'in tzani twitz
tx'o'tx'."*
34 Ntons yaji te xjal oxik tqani' te Lip: «Instzaj aq'uma' ch'in, ¿ab'l qi'j nyolin
tuq te aj yolil tyol Diosni? ¿Nyolin pe' ti'jx tetz qatzun ti'j junkyji?»
35 Ntons te Lip owaq'ik tzan tyolin ti'j te aj ja' tuq njaw kye'e', b'ix ax tuky'i
txq'anky u'j tuj te Tu'jal Dios oxik tq'uma' te tpakb'alil galan ti'j Jesus.
36 Mas yaj eky'ik aj ja' tuq at jun a' b'ix te xjal oxik tq'uma', «Tzani at jun a'
aj ja' galan tzan tjaw asi' a' nwi'.»
37 Te Lip oxik tq'uma': «Qa yatz b'an'ax n'awoksla' tuky'i jun tk'u'jlal, b'a'n
tzan tjaw nsi' a' awi'.» Yaji te xjal owaj stzaq'b'e': «Wetz nkyin'okslan ti'j te
Jesukrist aji te Tk'wa'al Qtata Dios.»*
38 Ntons te xjal oxik tk'ulu' mandad tzan twa'let te tkaret b'ix kykab'il eqex
tuj† te a' b'ix te Lip ojaw tsi' a' twi'.
39 Ya ma kyejatz tuj te a', te Txew Dios oxik teq'i' te Lip, b'ix yatzun te xjal
k'onti'lky owok ten te Lip. Yaji oxik tin junky'el tb'ey per b'an nchalaj tuq.
40 Yaji te Lip otzaj tnab'e' tib' tuj amaq' Asot b'ix nxik tuq tpakb'a' te
tpakb'alil galan tuj kyaqil amaq' max aj tponkix amaq' Sesarey.

9

Aj Tokslan Te Saulo Ti'j Jesukrist

1 Te Saulo k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan kyjaw tlajo' kye aj nkye'okslan ti'j
Qajawil. Nkye'ok tuq txob'sa' b'ix tgan tuq tzan kyqet tkansa'. Ntons oxwa'q
yoliyon tuky'i te twitzale' pal
2 b'ix oxik tqani' jun u'j tzan txik tuq Damask kyuj kye jay nab'il Dios
joyol kye xjal aj nkye'okslan tuq aj tume'l ni'n, tzan tuq ktzaj twaku' pres tuj
Jerusalen xuj qa ichanji.
3 Yaji ikja'n tuq txik tb'eyil Damask, mer aj ch'inky tuq tpon qaynin ti'j te
amaq', tanderepent oqet txaqtxon ti'j tetz jun chk'atunal otzaj tuj ka'j.
4 Oqet tz'aqik twitz tx'o'tx' b'ix oxik xhcha'o' twi' jun xjal ikxjani: «Saulo,
Saulo, ¿tistil nkyinjaw alajo'?»
5 B'ix te Saulo oxik xhcha'o': «¿Ab'ltzun yatz a'ich Tat?»* «Wetz a'in Jesus aj
nkyinjaw alajo'.†
6 Pajaw wa'let b'ix pax tuj amaq'. Tzi oxe'l q'umlet yatz te aj presis tzan tqet
ak'ulu'.»‡
7 Kye xjal aj ajune' tuq tuky'i'l, b'an ojetq tuq kyetzajb'aj. Cha eb'ajkaj
wa'let, nxik kcha'o' tuq iktza' twi' jun xjal, per k'onti'l tuq nxik kyen nijunwt.
8 Ntons te Saulo ojaw wa'let, b'ix ya ma jaw tjaqo' twitz, k'onti'l ob'antik
tka'yin ch'inwt. Yaji cha oxik kyjocho' b'ix oxik kyin tuj te amaq' Damask.

---

* **8:33** Isa 53:7-8 * **8:37** Cha junjun tz'ib'enj oqtxi' nyolin taqan 37. † **8:38** N'el qniky' eqex tuj te a' tzan tpaj taqan 39. * **9:5** Ax: Wajaw. † **9:5** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix telponx ikxjani: "¿Tistil k'on agan tzan ak'amon iktza' wetz ngan tzan ab'et?" ‡ **9:6** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' kab'e'ky yol tb'ay twitz ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Yaji, tetz nlu'lun tuq tuky'i txob'al, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, ¿tidi' agan tzan nk'ulun?»

9 Aj kypon tzi, tetz cha oqeten oxe q'ij, k'onti'l tuq nka'yin, k'onti'l nwa'an,
k'onti'l tuq n'uk'an ch'inwt.
10 Ntons, at tuq jun xjal tzi aj n'okslan tuq ti'j Jesus, Ananiys tb'i, b'ix owok
joto' te Qajawil tuj twitz tetz. Te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ananiys.»
Te Ananiys owaj stzaq'b'e': «Wajaw, akyinqet tzani.»
11 B'ix te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pajaw b'ix pax tuj tjay Juds aj
nnajan tuj te b'ey aj tb'i "B'ey B'an Rekt," b'ix tzi owokelnoj awitza' jun xjal
tb'i Saulo aj Tars. Tetz b'an nxnaq'tzan ajna'l.
12 B'ix ma'tx tz'ok joto' tuj twitz jun xjal Ananiys tb'i npon tuky'i'l b'ix nqet
tsi' tq'ab' tajsik tzan tb'antik tka'yin junky'el.»
13 Ntons te Ananiys oxik tq'uma': «Wajaw, wetz oje tz'ok ncha'o' ti'j aj xjalji.
Tetz tuj Jerusalen tidi'chq nya'tx galan oje qet tk'ulu' kyi'j kye aj pawame' te
yatz.
14 B'ix ax tzani tuj ja amaq'ni at tajwalil tzan kye pal aj nim kyajwalil tzan
kxik tin pres tuj Jerusalen kyaqil kye aj nkyexnaq'tzan awi'j.»
15 Per te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pax tuky'i'l tzan tpaj te ja
ichanni ma'tx tz'el njoyo' tzan txik tpakb'a' te npakb'alil kxol kye aj nya'tx
tijajil Israel, b'ix kxol kye aj nim kyajwalil tzan kyk'ulun mandad, b'ix kxol
kye aj tijajil Israel.
16 Wetz oxe'l nyek'u' tetz a tgan tzan tok ten nim xhcho'nal tzan npaj wetz.»
17 Ntons te Ananiys oxik, owox tuj te jay, oqet tsi' tq'ab' tajsik te Saulo, b'ix
oxik tq'uma' ikxjani: «Werman Saulo, te Qajaw Jesus aj ojaw kanet awitz tuj
b'ey aj ikja'n tuq atzaj tzani, ma kyintzaj tlajo' tzan tjaqet awitz b'ix tzan tnoj
te Txew Dios tuj awanim.»
18 B'eyxnajji tuj twitz te Saulo oqet tz'aqik jun tidi' iktza' mu'p§ b'ix ob'antik
tka'yin. Ya ma jaw wa'let, b'eyx ojaw si' a' twi'.
19 Yaji owokten wa'il b'ix owetz ten twitz. Yaji okajten kab'e q'ij kxol kye aj
Damask aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus.

Aj Tpakb'an Te Saulo Tuj Damask

20 B'eyxnajji te Saulo owaq'ik tzan tpakb'an kyuj kye jay nab'il Dios, nxik
tuq tpakb'a' te Jesus Tk'wa'al Dios.
21 Kyaqil kye aj nkyecha'on tuq ti'j b'an nkyelab'an tuq b'ix nkyq'uma' tuq
ikxjani: «¿Ti'tzun, nya'tx petzun aji tetz te aj njoyon tuq tuj Jerusalen kyi'j
kyaqil kye aj nkyexnaq'tzan ti'j Jesus? ¿Nya'tx petzun axkix tetz owul tzani
tzan tuq kyjaw stzyu' tzan kxik twaku' tuj kyq'ab' kye pal aj nim kyajwalil?»
22 Per te Saulo, te Txew Dios atqet tuq tuky'i'l tzan txik tpakb'a' tuky'i jun
tajwalil, b'ix kye aj tijajil Israel tuj Damask [aj nya'tx dyakwerd tuq ate'
tuky'i'l], kyetz k'onti'l ob'antik tzan taj ktzaq'b'e' tzan tpaj b'an xtxolil tuq te
aj nxik tq'uma' [tuky'i te Tu'jal Dios] qa te Jesus aji te Koloyon Aj Q'umankaj
Oqtxi'.
23 Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij, kye aj at tuq nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel
oqet kykawla' kyib' tzan tuq tqet kykansa' te Saulo.
24 Per yaji tetz dech owok xhcha'o'. B'ajq'ij tuq, chijq'ij tuky'i qonik'an, nqet
tuq kxb'uqi' stzi' tlamelul te amaq' tzan tuq tqet kykansa'.
25 Per kye a'e' aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus, kyetz oqex ksi' te Saulo tuj jun
matij chi'l b'ix oqex kytumb'a' qonik'an twi' te loq' ti'j te amaq', ikxji te Saulo
okolpjik tuj kyq'ab' kye xjal.*

Aj Tpakb'an Te Saulo Tuj Jerusalen

§ **9:18** Ax: iktza' tib'en kyiy. * **9:25** 2Kor 11:32-33

26 Ya ma pon Jerusalen, tetz tgan tuq tzan tok xhchimo' tib' kyuky'i kye a'e'
aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus, per kyaqil kyetz b'an nkyexob' tuq ti'j tzan tpaj
k'onti'l tuq nkyoksla' qa tetz ojetq tz'okslan.
27 Tzaj te B'e'ch, oxik tin te Saulo kxol kye tky'ixel Jesus. Oxik tq'uma' kyetz
te Saulo ojetq tuq tz'ok ten te Qajawil tuj b'ey aj ikja'n tuq txik Damask, b'ix te
Qajawil ojetq tuq yolin tuky'i'l, b'ix tuj Damask te Saulo ojetq tuq xik tpakb'a'
te tpakb'alil galan tuky'i tb'i Jesus tuky'i jun tk'u'jlal.
28 Ikxji te Saulo okajten kyuky'i'l Jerusalen, b'ix n'ok tuq xhchimo' tib'
[kyuky'i kye erman]. Per tetz npakb'an tuq ti'j te Qajawil tuky'i jun tk'u'jlal.
29 Nim tuq nyolin kyuky'i kye aj tijajil Israel aj nkyeyolin tuq te yol gryeg
b'ix nim tuq nxik tqani' tzan tqet kyb'isu' byenech, per kyetz kygan tuq tzan
tqet kykansa'.
30 Ya ma tz'ok kyen kye qerman ikxji, yaji oxik kyin te Saulo tuj amaq'
Sesarey, yaji tzi oxik kylajo' max amaq' Tars.
31 Ntons kyaqil kye b'uch'uj qerman ja'chq tuj tkwentil Judey b'ix
Galiley b'ix Samary, k'onti'l tuq nkyejaw lajo', b'ix mas tuq nkye'ok jwert
nkye'okslan tuq ti'j Qajawil tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix nkyeb'et tuq tuky'i jun
tume'l nkyexjanin tuq Qajawil, b'ix mas tuq nxik nimsa' kyk'u'j tzan te Txew
Dios b'ix nkye'ok tuq ky'ila'j.

Aj Tqet Q'ana' Jun Yab' Kamnaq Tuq Xhchi'jel

32 Ntons, yatzun te Xhpe'y, tetz ja'chq tuq nxik [nimsal kyk'u'j kye qerman],
ax opon q'olb'el kye qerman* tuj te amaq' Lida.
33 Tzi owoknoj twitz jun xjal tb'i Eneys, wajxaq aq'b'ixi' tuq toxlen ten tjaq'
xnoq'l tzan tpaj kamnaq tuq xhchi'jel.
34 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Eneys, te Jesukrist nchqet tq'ana'
ajna'l. Pajaw wa'let b'ix intjaw aweq'i' aj awatub'ni.» B'eyxnajji te Eneys
ojaw wa'let.
35 Kyaqil kye aj nkyenajan tuq Lida b'ix tkwentil Saron owok kye'e' te xjal
b'ix kyaqil eb'aj'okslan ti'j te Qajawil.

Aj Tjaw Anq'in Te Dorks

36 Ntons, at tuq jun xuj aj nnajan tuq tuj amaq' Jop. Tetz n'okslan tuq, b'ix
tetz tb'i Tabit, b'ix tuj te yol gryeg Dorks tb'i [aj telponx "kyej"]. Te ja xujni nim
galan nqet tk'ulu' tuq tzan tonen kyuky'i xjal b'ix nxik toye' tuq jun onb'il kye
meb'a' xjal.
37 Tuj aj tyempji te Dorks oqet yab'tik b'ix okamik. Ya ma tz'el tx'ajo' ti'j te
xhchi'jel, oqet si' tuj jun kwart aj atjax tuq tmankb'il txol te jay.
38 Ntons, komo te amaq' Jop qaynin ti'j te amaq' Lida aj ja' tuq atqet te
Xhpe'y, ya ma tz'ok kcha'o' kye qerman aj Jop qa te Xhpe'y atqet tuq Lida,
oxik kylajo' kab'e' qerman q'umal tuky'i'l ikxjani: «Yatz presis tzan axik Jop
ajna'l, k'on chnachq'inky mas tzani.»
39 Yaji te Xhpe'y oxik kyuky'i'l. Ya ma kyepon txini, te Xhpe'y oxik in aj ja'
tuq tanlik te kamnaq. Kyaqil kye xuj byud e'ok noj ti'j te Xhpe'y, b'an nkye'oq'
tuq b'ix oxik kyyek'u' te Xhpe'y kyaqil txakl kyq'anaq kye xjal aj k'ulume' tuq
tzan te Dorks [b'ix nkyexik tuq toye'].
40 Yaji te Xhpe'y e'etz tlajo' kyaqil kye aj ate'ox tuq tzi, b'ix oqet mejlet b'ix
owokten xnaq'tzon ti'j. Yaji oxik te'e' te kamnaq b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Tabit, pajaw wa'let.» Yaji te xuj ojaw tjaqo' twitz, ya ma xik ten te Xhpe'y,
ojaw wit'let.

---

* **9:32** Ax: kye txq'anky aj pawame' te Qtata Dios.

41 Te Xhpe'y ojaw stzyu' tq'ab' b'ix ojaw twab'a', yaji etzaj tuk'le' kye xuj
byud b'ix kyaqil kye txq'anky erman,† b'ix oxik tyek'u' kyetz ya itz'oj.
42 Te aj oky'ikni owok cha'o' tuj kyaqil te amaq' Jop b'ix ky'ila'j eb'aj'okslan
ti'j Qajawil.
43 Yaji te Xhpe'y okajten ky'ila'j q'ij txini tjay jun xjal tb'i Simon aj tetz taq'un
pur tuq tuky'i tz'u'm.

10

Te Tb'ay-el Aj Tpakb'an Te Xhpe'y Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

1 Tuj te amaq' Sesarey at tuq jun xjal Kone'l tb'i, tetz jun kapitan ti'j jun
b'uch'uj soldad aj tb'i "Kye Aj Italy."
2 Tetz kyuky'i kyaqil a'e' aj tuj tjay b'an nkyexjanin tuq Qtata Dios. Ax nxik
toye' tuq jun onb'il kye meb'a' xjal [aj tijajil Israel] b'ix nxnaq'tzankix tuq
tuky'i Qtata Dios.
3 Jun q'ij qanq tuj toxi' or tuq te qale', owok joto' tuj twitz, oxik ten b'an
b'an'ax jun ángel tlajen Dios tpon tuky'i'l aj ja' tuq tetz atqet, b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Kone'l.»
4 Te Kone'l okaj ka'yin ti'j te ángel b'ix tuky'i jun txob'al oxik xhcha'o'
ikxjani: «¿Tat, tidi'tzun?» Yaji te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «Te Qtata Dios
ma'tx tz'el galan tuj twitz te aj nxik axnaq'tza' b'ix te onb'il aj nxik awoye'
kye meb'a' xjal.
5 Ntons ajna'l, inkxik alajo' kab'e xjal max tuj te amaq' Jop, tzan stzaj
kyuk'le' te Simon aj ax n'ok q'uma' tb'i Xhpe'y.
6 Tetz atok tposad tjay jun xjal tb'i Simon aj n'aq'unan tuky'i tz'u'm b'ix
nnajan qaynin stzi' te nim a'.»
7 Ya ma xik te ángel aj ojetq tuq yolin tuky'i'l, te Kone'l etzaj tuk'le' kab'e'
tmos b'ix jun soldad aj b'an nxjanin tuq te Qtata Dios.
8 Ya ma xikb'aj tq'uma' kyetz kyaqil, exik tlajo' tuj te amaq' Jop.
9 Ya tuj junky iwitq, ojetq tuq qo'ok chijq'ij, aj man tuq ikja'n kypon kye xjal
tuj amaq' Jop, te Xhpe'y ojax xnaq'tzon twi' te jay.
10 Tetz b'an n'el tuq tk'u'j b'ix tgan tuq wa'an, per aj man tuq nqet k'ulu' te
twe', owok joto' tuj twitz.
11 Oxik ten te ka'j tel jaqlik, b'ix oxik te'e' tqetz twitz tx'o'tx' jun tidi' iktza'
jun sabl tzyu' tuq kykajil xtxa'm.
12 Tuj te sabl ate' tuq kyaqil txakl txkup kaj kyoq b'ix txkup aj cha nkyexik
jilin twitz tx'o'tx' b'ix pich'.
13 B'ix oxik xhcha'o' twi' jun xjal, otzaj tq'uma' ikxjani: «Pajaw wa'let Xhpe'y.
Intqet akansa' jun achi' b'ix pawa'an.»
14 B'ix te Xhpe'y owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat,* wetz nlay. Ni jun-el oje xik
nwa'a' jun tidi' aj xjan tzan qwa'an.»*
15 B'ix twi' te xjal otzaj tq'uma'ky tka'mjji'n-el ikxjani: «Te aj oje tk'uluj te
Qtata Dios tzan tkaj saq tuj twitz, k'on tz'ok aq'uma' yatz qa jun tidi' nya'tx
galan.»
16 Te ntzani oky'ik oxmaj, yaji b'eyxnajji te sabl ojax in junky'el tuj ka'j.
17 Te Xhpe'y b'an nb'isun tuq ti'j tidi' telponx te aj ojetq tuq tz'ok joto' tuj
twitz. Yaji kabal kypon kye a'e' tlajen Kone'l stzi' tlamelul te jay, nkyecha'on
tuq ti'j te Simon.

---

† **9:41** Ax: kye txq'anky aj pawame' te Qtata Dios. * **10:14** Ax: Wajaw. * **10:14** Lev 11:1-47

18 Ya ma kyepon, oxik kcha'o' qa tzi atok tuq tposad jun xjal aj tb'i Simon aj
n'ok tuq q'uma' Xhpe'y.
19 B'ix aj man tuq nb'isun te Xhpe'y ti'j te aj ojetq tuq tz'ok joto' tuj twitz, te
Txew Dios oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ate' ox† ichan nkyejoyon te yatz.
20 Pajaw wa'let b'ix paqex kyuky'i'l b'ix pax kyuky'i'l. K'on na'non awanim
tzan tpaj a'in wetz ma kyintzaj lajon te kyetz.»
21 Ntons te Xhpe'y oqetznajji b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «A'in wetz te aj
nkyin'ejoyo'. ¿Tidi' emandad ma kx'ul?»
22 B'ix kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza ma qotzaj lajo'na tzan jun
kapitan te jun b'uch'uj soldad, Kone'l tb'i. Tetz jun xjal aj nb'et tuj tume'l,
aj nqet txjani' Qtata Dios, b'ix aj b'an jiq'b'a' kyitza' kyaqil kye aj tijajil Israel.
Jun ángel tlajen Dios oxik q'uman te tetz presis tuq tzan axik tuk'le' tzan axik
tjay b'ix ikxji tzan tok xhcha'o' kyaqil tidi'chq aj at tzan txik aq'uma'.»
23 Ntons te Xhpe'y e'ox tuk'le' tuj jay, b'ix eb'ajkaj aj aq'b'ilji tuky'i'l. Tuj
junky iwitq te Xhpe'y oxik kyuky'i'l b'ix txq'an erman aj nkyenajan tuq Jop
eb'ajxik tuky'i'l.
24 Ya tuj junky iwitq eb'ajpon Sesarey, b'ix te Kone'l n'iyon tuq kyi'j, b'ix
ojetq tuq kye'ok tuk'le' a'e' tfamily b'ix junjun xjal aj b'an tajyol-e' tuq.
25 Ya ma pon te Xhpe'y tjay te Kone'l, te Kone'l owetz kanol tetz b'ix oqet
mejlet twitz [iktza' twitz jun dios].
26 Per te Xhpe'y ojaw tjuk'u', oxik tq'uma' ikxjani: «Pajaw wa'let. Wetz ax
a'in jun xjal iktza' a'ich.»
27 Aj man tuq nyolin tuky'i Kone'l, owox tuj te jay b'ix ky'ila'j xjal ojetq tuq
tz'ok kchimo' kyib' tzi.
28 Yaji oxik tq'uma' te Xhpe'y kye xjal ikxjani: «Etetz eteb'en qetza aj tijajil
Israel, tzan tpaj te qrelijyona, qetza k'onti'l tzoqpimo' tzan tox qsamo' qib'a
kyuky'i xjal aj nya'tx tijajil Israel b'ix pyor tzan qliman kyetz. Per te Qtata
Dios ma'tx tzaj tyek'u' wetz tzan k'on tok nq'uma' qa xjan tzan qyolin tuky'i
jun xjal aj nya'tx qijajil.*
29 Astilji aj stzaj q'uma' wetz tzan ntzaj, wetz ma kyintzaj b'ix k'onti'l tidi'
ma nq'umaj. Ajna'l ngan tzan tok ncha'o' ¿tistil ma kyintzaj etuk'le'?»
30 Yaji te Kone'l oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kaje q'ijxi', qanq axkix ja or
ntzani, wetz nkyin'ipan tuq wa'ij b'ix nkyinxnaq'tzan tuq tzani tuj njay, b'ix
yaji qanq te toxi' or te qale', ojaw kanet jun xjal nwitz b'ix te tq'anaq b'an
ntxaqtxon tuq,
31 b'ix otzaj tq'uma' wetz ikxjani: “Kone'l, te Qtata Dios ma'tx tz'el galan tuj
twitz te aj nxik axnaq'tza' b'ix te onb'il aj nxik awoye' kye meb'a' xjal.
32 Inkxik alajo' xjal tuj te amaq' Jop tzan stzaj kyuk'le' te Simon aj n'ok
q'uma' Xhpe'y, tetz atqet tuj tjay junky Simon aj n'aq'unan tuky'i tz'u'm b'ix
nnajan qaynin stzi' te nim a'.”‡
33 Astilji b'eyx oxik nk'ulu' mandad tzan axik joyb'aj, b'ix yatz galan a'ich
ma' xhch'ul. Qkyaqil qetza tzani, ato' twitz Qtata Dios b'ix qgana tzan tok
qcha'o' kyaqil aj ma'tx tzaj tq'uma' te Qtata Dios te yatz tzan tok qcha'o'na.»
34 Ntons te Xhpe'y owaq'ik tzan tyolin kxol, oxik tq'uma' ikxjani: «Ajna'l
b'an'ax n'el nniky' te Qtata Dios k'onti'l n'ok ten kyi'j kye xjal ab'l jun mas
tb'anil twitz junky,*

---

† **10:19** Ax: kab'e' xjal (qa k'onti'l nqo'ajlan te soldad iktza' jun yolil mandad). * **10:28** Kya 10:15
‡ **10:32** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin “cha'oj tul tetz, otzajel tq'uma' jun tpakb'alil yatz.” * **10:34** Deu 10:17

35 sinoke tuj kyaqil amaq' tetz nkyetk'amo' kye aj nkyexjanin te tetz b'ix
kye aj nkyek'ulun kyaqil tuj tume'l.
36 Te ja tpakb'alil ntzani axkix aj oxik pakb'a' kye a'e' aj tijajil Israel tzan te
Jesukrist, aj Tajawil ti'j kyaqil, tzan qten galan tuky'i Qtata Dios.
37 Etetz eteb'en te tpakb'alil aj oje xik pakb'a' tuj kyaqil tkwentil Judey,
owaq'ik tuj Galiley aj tmankun tpakb'an te Wa'nch [qa presis tuq] tzan tjaw
si' a' qwi'.
38 Etetz eteb'en titza' te Qtata Dios oqet tyek'u' te Jesus aj Nasaret joyomaj
titza' tzan tpaj okaj tsi' te Txew tajsik b'ix oxik tsi' jun tajwalil. B'ix te Jesus
ja'chq oqet tk'ulu' tidi'chq b'an galan, b'ix nkyeqet tq'ana' tuq kyaqil kye aj
n'ok kyen tuq twitz xhcho'nal tzan tpaj te Tajaw Choj. Kyaqil ntzani oqet
tk'ulu' tzan tpaj te Qtata Dios atqet tuq tuky'i'l.
39 Qetza owok qena kyaqil aj oqet tk'ulu' te Jesus tuj tkwentil Judey b'ix tuj
amaq' Jerusalen, per kyetz oqet kykansa', ojaw kyyob'a' twitz jun krus.
40 Per te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in tuj toxi'n q'ij b'ix ojaw kanet
qwitza.
41 K'onti'l ojaw kanet kywitz kyaqil xjal, sinoke a'ox ojaw kanet qwitz qetza
aj ojetq tuq qo'el tjoyo' te Qtata Dios tzan txik qpakb'a'na te aj ojetq tz'ok qen,
qetza aj owa'ana tuky'i'l b'ix o'uk'ana tuky'i'l aj tjaw anq'in.
42 B'ix tetz otzaj tlajo'na pakb'ayon kxol kyaqil xjal b'ix tzan txik jq'uma'na
te aj qeb'en ti'j te b'an'ax, qa te Qtata Dios ma'tx qet tsi' te Jesukrist tzan txik
tq'uma' qa at kypaj kye aj itz'oje' b'ix kye aj kamnaqe'.
43 Kkyaqil kye aj yolil tyol Dios oqtxi' ojetq tuq kyeyolin ti'j Jesus, kkyaqil
kye aj okye'okslayon ti'j, kyetz oqtel najsa' te kchoj.»
44 Ntons aj man tuq nyolin te Xhpe'y kyaqil ntzani kyuky'i'l, otzaj te Txew
Dios kyajsik kkyaqil kye aj nkyecha'on tuq ti'j.
45 Yatzun kye aj tijajil Israel§ aj ajune' tuq tuky'i Xhpe'y b'ix aj ojetq tuq
kye'okslan, kyetz b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj te Txew Dios ax ojetq tuq tzaj
si' kyajsik kye xjal aj nya'tx tijajil Israel.
46 Komo n'ok tuq kcha'o' nkyeyolin tuq tuj junky yol chuktky aj k'onti'l n'el
kyniky' tuq ti'j tb'aya', b'ix nxik kyq'uma' tuq tidi'chq b'an galan ti'j Qtata
Dios.
47 Ntons te Xhpe'y oxik tyoli' ikxjani: «¿B'a'n petzun tzan tel qin gan tzan
k'on tjaw si' a' kywi' ja xjalni, aj ma'tx tzaj te Txew Dios kyajsik iktza'x qetz?»
48 Yaji tetz exik tk'ulu' mandad tzan tjaw si' a' kywi' tuky'i tb'i Jesukrist. B'ix
yaji oqet kywitz twitz te Xhpe'y tzan tuq tkajten kab'e'ky q'ij kxol tzi.

11

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Tidi' Oky'ik Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

1 Kye a'e' tky'ixel Jesus b'ix kye a'e' qerman aj akyeqet tuq Judey, kyetz
owok kcha'o' kye aj nya'tx tijajil Israel ax ojetq tuq kyk'amoj tyol Qtata Dios.
2 Ya ma ponky te Xhpe'y Jerusalen, tetz owok ili' kyitza' kye aj tzunx nxik
tuq kxnaq'tza' tzan tok kyechalul kye qerman [iktza' nyolin te Kawb'il oqtxi'].
3 Oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¿Tistil yatz ma xhch'ox tuj kyjay aj xjal [aj
nya'tx qxjalil] aj k'onti'l atok kyechalul, b'ix ma chwa'an kyuky'i'l?»
4 Ntons yaji te Xhpe'y owaq'ik tzan txik tq'uma' kyetz titza' oky'ik kyaqil,
b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
5 «Wetz akyinqet tuq tuj amaq' Jop, aj man tuq nkyinxnaq'tzan owok joto'
tuj nwitz jun nim sabl, oxik wen tzyu' tuq kykajil xtxa'm ikja'n tuq tqetz tuj
ka'j tzan tkyaqul aj ja' tuq wetz akyinqet.

§ **10:45** Ax: kye aj atok kyechalul kyi'j.

6 Ya ma tz'ok nsi' nnab'l tidi' tuq at tuj, oxik wen kyaqil txakl txkup twitz
tx'o'tx', txkup aj kaj kyoq b'ix txkup aj nya'tx alo'mj b'ix txkup aj cha nkyexik
jilin twitz tx'o'tx' b'ix kye pich'.
7 B'ix oxik ncha'o' twi' jun xjal otzaj tq'uma' wetz ikxjani: "Pajaw wa'let
Xhpe'y, intqet akansa' achi' b'ix pawa'an."
8 B'ix wetz oxik nq'uma': "Nlay Tat, wetz ni jun-el oxik nwa'a' jun tidi' aj
xjan tzan qwa'an."
9 Ntons oxik ncha'o' tka'mjji'n-el twi' te xjal tuj ka'j, otzaj tq'uma' ikxjani:
"Te aj oje tk'uluj te Qtata Dios tzan tkaj saq tuj twitz, k'on tz'ok aq'uma' yatz
qa jun tidi' nya'tx galan."
10 Te ntzani oky'ik oxmaj b'ix yaji kyaqil ojax in junky'el tuj ka'j.
11 B'eyxnajji tuj aj ratji epon ox ichan tuj te jay aj ja' tuq atin, etzaj lajo' max
amaq' Sesarey, eb'ajpon joyol wetz txini.
12 Te Txew Dios otzaj tq'uma' wetz tzan nxik kyuky'i'l b'ix tzan k'on tna'non
wanim. Astilji inxwa'q b'ix exik wuky'i'l kye ja waqaq erman ntzani, b'ix
qkyaqilna o'oxna tuj tjay jun xjal txini.
13 Te xjal otzaj tq'uma' qetza titza' owok joto' tuj twitz jun ángel wa'lk tuq
tuj tjay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: "Inkxik alajo' xjal tuj te amaq' Jop tzan stzaj
kyuk'le' te Simon aj n'ok q'uma' tb'i Xhpe'y.
14 Tetz otzajel tq'uma' titza' b'a'n tzan akolet yatz b'ix kyaqil kye a'e' aj tuj
ajay."
15 Ntons, man tuq waq'len nyolin kyuky'i'l, te Txew Dios otzaj kyajsik
iktza'x otzaj qajsik qetz aj taq'ik kyaqil ntzani.
16 Otzaj tiktz'an ti'j wanim tyol te Qajaw Jesus ikxjani: "Te Wa'nch ojaw tsi'
a' kywi' xjal, per ajna'l ch'inky stzaj te Txew Dios etajsik."*
17 Astilji, qa te Qtata Dios ntzaj tsi' Txew te qetz aj nqo'okslan ti'j te Qajaw
Jesukrist, b'ix yaji ax nxik tsi' parej kye aj nya'tx tijajil Israel, ¿tidi' wetz
wajwalil tzan tel weq'i' gan te Qtata Dios?»
18 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxjani, kkyaqil k'onti'lky tidi' okyq'umaj, sinoke b'an
oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios. Oxik kyq'uma' ikxjani: «Ntons ax kye aj nya'tx tijajil
Israel ax te Qtata Dios nk'ulun tzan kyna'on tuj kyanim tzan tjaw kky'ixpu'
kynab'lin tzan kyanq'in te jun-ele'x.»

Aj Kyok Q'uma' "Cristianos" Tuj Antyokiy

19 Ntons, yatzun kye aj eb'ajxik slab'u' ja'chq tzan tpaj nkyejoylik tuq atx
aj tkamlen te Xhte'k,* kyetz eb'ajpon max amaq' Penisy b'ix amaq' Chipr b'ix
max amaq' Antyokiy, b'ix nxik tuq kypakb'a' te tpakb'alil [ti'j Jesus] anke a'ox
kyuky'i kye aj tijajil Israel b'ix nya'tx kye txq'anky.
20 Per ax ate' tuq junjun kyetz a'e' aj Chipr tuq b'ix a'e' aj Siren, eb'ajpon
Antyokiy b'ix oxik kypakb'a' tpakb'alil ti'j Qajaw Jesus kye a'e' aj nkyeyolin
tuq gryeg.
21 Te Qajawil atqet tuq kyuky'i'l per tuky'i nim tajwalil. [Astilji,] ky'ila'j xjal
eb'aj'okslan b'ix oxik kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qajawil.
22 Ya ma tz'ok kcha'o' kye qerman tuj Jerusalen ikxji, yaji oxik kylajo' te
B'e'ch max Antyokiy.
23 Ya ma pon te B'e'ch txini, tetz owok ten titza' te Qajawil ojetq qet tk'ulu'
nim b'an galan kxol, ntons tetz oje chalaj b'ix oxik tnimsa' kyk'u'j tzan k'on
tna'non kyanim tzan tkaj kykola' te Qajawil.

---

* **11:16** Kya 1:5 * **11:19** Kya 8:1-4

24 Komo te B'e'ch jun xjal b'an galan tuq b'ix atqex tuq te Txew Dios tuj
tanim tuky'i nim tajwalil, b'ix b'an wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios. B'ix ky'ila'j
xjal tzi eb'aj'okslan ti'j Qajawil.
25 Yaji te B'e'ch oxik amaq' Tars joyol te Saulo, b'ix ya ma tz'oknoj twitz,
oxik tin Antyokiy.
26 Tzi eqeten jun aq'b'i kxol kye qerman b'ix exik kxnaq'tza' ky'ila'j xjal.
Tuj Antyokiy, tzi owok q'uma' tb'ay-el "Kye Aj Krist" kyb'i kye aj nkye'okslan
tuq ti'j Jesukrist.*
27 Tuj aj tyempji junjun aj yolil tyol Dios aj akyeqet tuq Jerusalen eb'ajqex
Antyokiy.
28 Jun te kyetz Agab* tb'i, b'ix tetz oxik tq'uma' te aj nyolin tuq te Txew Dios
tuj tanim, qa ma' tuq ky'ik jun nim wa'ij tuj kyaqil amaq'. Te nini oky'ikkixi'
mas yaj tuj tkwent te Claudio aj gobernador k'ulul mandad.
29 Yaji kye qerman tuj Antyokiy oqet kyb'isu' tzan txik ksama' jun onb'il kye
qerman tuj Judey, oqet kykawla' tzan stzaj kyin junjunchaq aj janik'pon'ixi'
b'a'n tuq tzan txik kswa' te kyonb'il.
30 Ikxji oqet kyk'ulu', b'ix yaji exik kylajo' te B'e'ch b'ix Saulo tzan txik kyin
kyuky'i kye a'e' aj te b'uch'uj tijxjal [tuj Judey].

12

Aj Tqet Kansa' Te Jacobo, B'ix Aj Tkolpjik Te Xhpe'y

1 Tuj aj tyempji, te Eródes* aj rey k'ulul mandad, tetz eb'ajjaw stzyu' junjun
qerman tzan txik tsi' jun xhcho'nal kyi'j.
2 B'ix oqet tkansa' tuky'i machit kansb'il xjal te Jacobo† aj titzik Wa'nch.
3 Ya ma tz'ok ten galan owel tuj kywitz kye [tijxjal] aj tijajil Israel, yaji ax
ojaw stzyu' te Xhpe'y mer tuj te ninq'ij aj nkyewa'an wab'j pan aj k'onti'l
malsb'il tuj.
4 Ya ma jaw ktzyu', oqex ksi' tuj pres, b'ix oqet xb'uqi' tuky'i kaj b'uch'uj
soldad kajkajchaq soldad te junjun b'uch'uj, b'ix b'isu' tuq kyitza' tzan tjatz
kyin kywitz kye xjal oj tky'ik tuq te ninq'ij Paskw.*
5 Ikxji te Xhpe'y lamo' tuq tuj pres, per kye qerman tuky'i jun tk'u'jlal b'an
nkyexnaq'tzan tuq tuky'i Qtata Dios.
6 Ntons, te Eródes b'isu' tuq titza' tzan tjatz tin te Xhpe'y [tzan tok tsi' jun
xhcho'nal ti'j], b'ix axkix aj aq'b'ilji te Xhpe'y nwitan tuq kxol kab'e' soldad
b'ix k'alo' tuq tuky'i kab'e' kaden b'ix kye xb'uqil pres ateqet tuq stzi' lamel
nkyexb'uqin tuq te pres.
7 Yaji tanderepent ojaw kanet tuj pres jun ángel tlajen Qajawil b'ix jun
chk'atunal otxaqtxon tuj pres. Owok tmako' xtxalaj tk'u'j te Xhpe'y b'ix ojaw
tk'asu', oxik tq'uma': «Pajaw sek'.» Yaji kye kaden aj akye'ok tuq tq'ab' te
Xhpe'y e'el tz'aqik kyib'x.
8 Yaji te ángel oxik tq'uma': «Intok asi' aq'anaq b'ix intok asi' axajab'.» Ntons
te Xhpe'y ikxji oqet tk'ulu'. B'ix ax oxik tq'uma' ikxjani: «Intok asuku' atxo'w
awi'j b'ix pawok lapet wi'j.»
9 Yaji te Xhpe'y owok lapet ti'j per k'onti'l teb'en qa b'an'ax kyaqil aj ntk'ulu'
tuq te ángel; tuj tnab'l te Xhpe'y cha tuq n'ok joto' tuj twitz.
10 Eky'ik kywitz kye aj tb'ay b'uch'uj soldad aj nkyexb'uqin tuq te lamel,
yaji tkab'i' b'uch'uj, ya ma kyepon twitz te lamel aj pur k'uxb'il aj atqet

---

* **11:26** "Cristiano" telponx "kye aj nkye'okslan ti'j Krist" tzan tpaj njatz tuq kyq'uma' a te Krist te Kyajawil. * **11:28** Kya 21:10 * **12:1** Eródes Agrípa. † **12:2** Ax: Chaw. * **12:4** Exo 12:1-27

stzib'ey, te lamel owel jaqlik tib'x, exik b'et max tuj junky b'ey, b'ix yaji te ángel oqetnaj.

11 Ya ma tzaj tnab'e' tib' te Xhpe'y, otq'umaj ikxjani: «Ajna'l ma'tx tz'el nniky', b'an'ax te Qajawil ma'tx tzaj tlajo' te ángel kolol wetz tuj tq'ab' te Eródes b'ix ti'j kyaqil aj nkyb'isu' kye [tijxjal aj qxjalil] aj tijajil Israel.»

12 Ya ma tzaj tnab'e' tib' ti'j kyaqil ntzani, tetz oxik tjay Liy aj tnan Wa'nch aj n'ok tuq q'uma' tb'i Mak, b'ix tzi ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' ky'ila'j tzan kxnaq'tzan.

13 Ya ma tz'ok tzk'onk'a' te Xhpe'y te lamel tzijay, owetz e'el tetz jun xuj Róde tb'i, jun kryad tzi.

14 Ya ma tz'el tniky' te xuj ti'j twi' te Xhpe'y, tetz tzan tpaj b'an nchalaj tuq, k'onti'l otna'oj tzan tox tjaqo' te lamel sinoke owajkok junky'el tuj jay q'umal te tpakb'alil te Xhpe'y atqet tuq tzilamel jwer.

15 Yaji kye txq'anky erman oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Qanq cha lok a'ichni.» Per tetz nxik tuq tyoli' kyetz, b'an'ax a tuq te Xhpe'y. Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Nya'tx aji. Te nini cha tanim tetz.»‡

16 Per te Xhpe'y tzunx tuq n'ok tzk'onk'a' te lamel tzan totz jaqo' te jay twitz. Ya ma tz'ox kyjaqo', kkyaqil kyetz etzajb'aj.

17 Per tetz ojaw tin tq'ab' te jun seny tzan tuq kylumet, b'ix oxik tq'uma' kyetz titza' te Qajawil ojetq tuq kolpin tetz tuj pres. B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik eq'uma' ntzani te Chaw§ b'ix kye a'e' qerman.» Yaji tetz owex tzi b'ix oxik tuj junky luwar.

18 Ya ma qojaw saqxikan, kye soldad eb'ajjaw lab'un tzan tpaj k'onti'l tuq kyeb'en ja' ojetq xik te Xhpe'y.

19 Te Eródes oxik tk'ulu' mandad tzan tqet joyo' te Xhpe'y per k'onti'l owoknoj kyitza'. Ya ma kyeqet pich'o' kye soldad titza' oten, yaji oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet kansa'. Yatzun te Xhpe'y owetz Judey b'ix oxik Sesarey, b'ix ax okaj tzi.

Aj Tkamik Te Eródes Agrípa

20 Ntons, te Eródes nq'ojin tuq kyi'j kye xjal aj amaq' Tir b'ix amaq' Sidon. Astilji kye xjal owok kchimo' kyib' tzan kyyolin tuky'i'l. Komo ojetq tuq qet kywitz twitz te Blasto aj k'ulul mandad te aq'unj tuj tjay te twitzale' k'ulul mandad aj [Eródes], ikxji e'ox yoliyon tuky'i te twitzale' tzan k'on tuq tq'ojin kyi'j, komo tzi tuq ntzaj kywe' tuj tamaq' te twitzale'.

21 Yaji, tuj jun q'ij aj okaj si' tzan te [twitzale' aj] Eródes tzan tuq tok xhchimo' tib' kyuky'i'l, tetz owok tsi' tq'anaq b'an tb'anil b'ix owox wit'let tuj twit'lel aj ja' npujun kyil kye xjal b'ix owaq'ik tzan tyolin kyuky'i'l.

22 Kye xjal [oqet kyjiq'b'a' tetz,] owaq'ik tzan ksiky'in ikxjani: «Tetz nyolin iktza' jun dios b'ix nya'tx iktza' jun xjal.»

23 B'ix tzan tpaj te Eródes k'onti'l oqet tjiq'b'a' te Qtata Dios, b'eyxnajji jun ángel tlajen Qtata Dios oxik tsama' xhchuq' ti'j, oqet lo' tzan kye xhchuq' b'ix onaj.

24 Ntons, te tyol Qajawil ja'chq tuq nxik pakb'a' b'ix ky'ila'j tuq nkye'okslan tetz.

25 Ya ma b'antik kymandad te B'e'ch b'ix Saulo [tuj Judey],* eb'ajmeltz'jikky Jerusalen b'ix oxik kyin kyuky'i'l jun erman Wa'nch tb'i, b'ix ax n'ok tuq q'uma' Mak.

---

‡ **12:15** Tuj kynab'l kye xjal judiy oqtxi', cha'oj tkamik jun xjal aj galan nab'lin, yaji n'ok iktza' jun ángel.

§ **12:17** Ja Chawni, jun titz'in Jesus. * **12:25** Kya 11:29-30

13

Te Tb'ay-el Aj Kxik Lajo' Te Pa'k B'ix B'e'ch Pakb'on Laq'chik

1 Kxol kye qerman tuj Antyokiy, ate' tuq junjun erman aj yolil tyol Dios
b'ix junjunky aj nkyexnaq'tzan tuq txq'anky, b'ix kyetz a'e' aj ntzanije': B'e'ch
jun, b'ix junky te Simon aj n'ok tuq q'uma' Níger,* b'ix Lusy aj Siren junky, b'ix
junky te Manaem† aj ojaw kyib' junx tuky'i Eródes te gobernador [tuj Galiley],
b'ix junky Saulo.
2 Aj man tuq nkyexnaq'tzan te Qajawil b'ix nkye'ipan tuq wa'ij, te Txew
Dios otzaj tyoli' kyetz ikxjani: «Intel epawa' te B'e'ch b'ix te Saulo te wetz tzan
kyk'ulun jun kyaq'un aj oxe'l nsi' kyetz.»
3 Ntons ya ma mankun kxnaq'tzan b'ix ma mankun kyipan wa'ij, kye
qerman oqet ksi' kyq'ab' kyajsik‡ b'ix eb'ajkawin b'ix kyetz eb'ajxik.

Aj Tkaj Moy Jun Chman Tuj Chipr Tzan Tyol Te Pa'k

4 Ntons, ikxji kyetz exik lajo' tzan te Txew Dios b'ix eb'ajqex Selewsy b'ix
yaji eb'ajxik tuj jun bark max amaq' Chipr.
5 B'ix ya ma kyepon tuj amaq' Salamín [tuj tkwentil Chipr], nxik tuq
kypakb'a' te tyol Qtata Dios kyuj kye jay nab'il Dios aj ja' n'ok kchimo' tuq
kyib' kye aj tijajil Israel. B'ix ax tuq n'onen te Wa'nch§ kyuky'i'l.
6 Ya ma kyeky'ik tuj kyaqil tkwentil te isla Chipr, eb'ajpon tuj te amaq' Páfos.
Tzi owok kyen jun xjal aj tijajil Israel, tb'i Barjesus,* tetz jun chman tuq, b'ix
nyolin tuq tetz jun aj yolil tyol Dios per nya'tx b'an'ax tuq titza'.
7 B'ix te ja chmanni, tetz jun tuky'i'l te k'ulul mandad tuj aj amaq'ji, Sergio
Paulo tb'i. Te k'ulul mandad tetz jun xjal b'an list tuq, b'ix etzaj tuk'le' te B'e'ch
b'ix te Saulo tzan tok xhcha'o' tyol Qtata Dios.
8 Per te chman, aj n'ok q'uma' Èlims tuj te yol gryeg, tetz oxik tq'uma'
tidi'chq tuky'i te k'ulul mandad tzan k'on tokslan te tume'l titza' n'ok qwit'b'a'
jk'u'j ti'j te Qajawil.
9 Ntons te Saulo, aj ax owok q'uma' Pa'k, tetz nojnaq tuq tuky'i Txew Dios
b'ix oxik ka'yin ti'j te chman,
10 oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz aj a'ich tk'wa'al te Tajaw Choj, cha aweq'inqet
kyi'j xjal b'ix k'onti'l nchb'isun qa at jun tume'l aj presis, yatz aj cha n'el
awik'o' te tume'l galan, ¿tujb'a'n kaj asi' tzan ayolin nya'tx galan ti'j te tume'l
aj ntzaj txnaq'tza' te Qajawil qetz?
11 Ajna'l te Qajawil ok'uluyon awi'j tuky'i tajwalil tzan akaj moy b'ix tuj jun
tyemp nlay xik awen te chk'atunal te q'ij.» B'eyxnajji te xjal okaj moy, owok
b'an qlolj tuj twitz b'ix ntakanje' njoyon ab'l tuq b'a'n tzan txik jochon tetz.
12 Ntons ya ma tz'ok ten te k'ulul mandad aj ojetq tuq ky'ik, tetz owokslan
b'ix b'an nlab'an tuq ti'j te tpakb'alil ti'j Qajawil.

Aj Tpakb'an Te Pa'k B'ix B'e'ch Tuj Antyokiy Tkwentil Pisidy

13 Yaji ya ma kye'ex Páfos tuj jun bark, te Pa'k b'ix kye txq'anky tuky'i'l
eb'ajpon Perg tuj tkwentil Panfily. Tzi te Wa'nch owel tpawa' tib' kyi'j, tetz
omeltz'jikky Jerusalen.
14 Ya ma kye'etz Perg, eb'ajpon Antyokiy qaynin tuj tkwentil Pisidy. Tzi tuj
jun q'ij ojla'mj e'ox tuj te jay nab'il Dios b'ix eqet wit'let tzi.
15 Ya ma jaw e'e' [te aj nyolin] tuj te Kawb'il ti'j te kyrelijyon b'ix te ktz'ib'en
kye aj yolil tyol Dios,† kye k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios oxik kyq'uma'

---

* **13:1** Tetz tb'i telponx jun xjal q'eq xhchi'jel. † **13:1** Ax: Manaen. ‡ **13:3** Intqet awen tidi' telponx ti'j 6:6. § **13:5** Ax: tb'i Juan Marcos. * **13:6** Telponx "tk'ajol Chowe." † **13:15** Kyetz n'ok kyq'uma' tuq ti'j te Tu'jal Dios: "te Kawb'il ti'j te qrelijyon b'ix te ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios."

kyuky'i'l ikxjani: «Etetz waq qxjalil,‡ qa at jun eyol tzan qtzaj ekawi'na qetza
aj atoqetna tzani ntons pe'eyolin ajna'l.»
16 Ntons te Pa'k ojaw wa'let, b'ix ojaw tin tq'ab' tzan tuq kylumet, b'ix oxik
tq'uma' ikxjani: «Etetz aj tijajil Israel a'ix, b'ix etetz aj nkxjanin Qtata Dios
anke [nya'tx aj tijajil Israel a'ix], instzaj echa'o' ntzani:
17 Te Qtata Dios aj ntzaj kyna'o' kye qijajil Israel oqtxi', tetz e'el tjoyo' kye
qijajil b'ix otk'uluj tzan kyok jun nim amaq' man tuq akyeqet Ejipt.* Yaji
tuky'i nim tajwalil tetz eb'aj'etz tin tuj te aj amaq' ni'n.
18 B'ix kawnaq (40) aq'b'i tetz oten tpasens kyi'j tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.*
19 B'ix te Qtata Dios otk'uluj tzan kyqet kyitza' wuq amaq' tuj te tkwentil
Canaán tzan txik tsi' te ktx'o'otx' [kye qijajil oqtxi'].*
20 Ntons, oky'ik kaj oqal tuky'i lajuj tuj oxqal (450) aq'b'i,§ b'ix yaji ojaw
tin junjun kxol kyetz tuky'i nim kyajwalil tzan kyk'ulun mandad b'ix tzan
kykolon kyi'j kye xjal,* max aj tkaj tsi' te Samuel aj yolil tyol Dios oqtxi'.*
21 Yaji kyetz okyqanij tuky'i Qtata Dios tzan stzaj tsi' jun twitzale' k'ulul
mandad te kyetz,* b'ix tetz okaj tsi' te Saúl aj tk'ajol Sis aj te b'uch'uj tijajil
Minch.* B'ix te Saúl ok'ulun mandad kawnaq (40) aq'b'i.
22 Ya ma tz'el te Saúl,* te Qtata Dios okaj tsi' junky twitzale' k'ulul mandad
kxol, okaj tsi' te Dawid,* b'ix oxik tq'uma' ti'j te Dawid ikxjani: "Ma'tx
tz'el galan tuj nwitz te Dawid aj tk'ajol Jesey.* Tetz nb'isun iktza' wetz
nkyinb'isun, b'ix tetz oqtel tk'ulu' iktza'x wetz ngan."*
23 Ntons ti'j tijajil tetz, otzaj te Jesus aj Koloyon qi'j qetz aj tijajil Israel a'o',
iktza'x te Qtata Dios ojetq xik tsi' tyol ti'j.
24 Aj mina' tuq tul te Jesus, te Wa'nch oxik tpakb'a' kxol kye xjal aj tijajil
Israel tzan tjaw si' a' kywi' tjawlen kky'ixpu' kynab'lin.*
25 B'ix aj ch'inky tuq tmankun aj presis tuq tzan tk'ulun te Wa'nch, tetz oxik
xhcha'o' kye xjal ikxjani: "¿Ab'l a'in etetz tuj enab'l? Wetz nya'tx a'in te xjal
aj n'eb'isu' etetz,* per tzul junky mas yaj, b'ix wetz twitz tetz k'onti'l npon
wajwalil iktza' jun xjal aj n'aq'unan te pujul twitz txajab' tajaw."†
26 Etetz waq erman aj a'ix tijajil Abran, b'ix etetz [aj nya'tx tijajil Abran] aj
nkxjanin Qtata Dios, te qkyaqil qetz otzaj si' te ja tpakb'alil ntzani tzan jkolet.
27 Kye aj nkyenajan tuq Jerusalen b'ix te b'uch'uj tijxjal aj mas nim
kyajwalil kxol qxjalil, k'onti'l oxik kyoksla' te Jesus, b'ix ni k'onti'l owox tuj
kywi' te kyyol kye aj yolil tyol Dios oqtxi' aj njaw e'elet kyuj kye jay nab'il
Dios tuj kyaqil q'ij ojla'mj. Ikxji kyetz, aj txik ksi' te Jesus tuj il, oponkix te aj
nq'umjik tuq oqtxi'.
28 Anke tetz k'onti'l til owoknoj kyitza' tzan tuq tqet kykansa', oxik
kyq'uma' te Pilat tzan txik tk'ulu' mandad tzan tuq tqet kansa'.*

---

‡ **13:15** Ax: erman. * **13:17** Exo 1:7 * **13:18** Núm 14:34 * **13:19** Deu 7:1 § **13:20** Akyeqet tuq kaj oqal (400) aq'b'i tuj Ejipt, yaji kawnaq (40) aq'b'i tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx', yaji epon Canaán b'ix oky'ik lajuj aq'b'i max aj tqet ksipa' te ktx'o'otx' kxol b'ix tzan kyk'ulun mandad tzi tuky'i jun tume'l. * **13:20** Jue 2:16 * **13:20** 1Sa 3:20 * **13:21** 1Sa 8:5 * **13:21** 1Sa 10:1 * **13:22** 1Sa 13:13-14 * **13:22** 1Sa 16:1,12-13 * **13:22** Ax: Isaí. * **13:22** 1Sa 13:14; Sal 89:20 * **13:24** Mak 1:4-5; Luks 3:3 * **13:25** Wnch 1:20 † **13:25** Te aq'unj pujul xajab'j a tuq te aq'unj mas b'an dyaltir kxol kyetz; Mat 3:11; Mak 1:7; Luks 3:16; Wnch 1:27. * **13:28** Mat 27:22-23; Mak 15:13-14; Luks 23:13-23; Wnch 19:15-16

29 Ya ma ky'ik kyaqil iktza'x tz'ib'ankaj tuq ti'j tuj te Tu'jal Dios, oqetz kyin
twitz te krus b'ix owox kymuqu'.*
30 Per te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in kxol kye kamnaq.*
31 Tetz ojaw kanet b'ix ky'ila'j q'ij oqet ten kyuky'i kye aj ajune' tuq tuky'i'l
aj ktzaj Galiley max Jerusalen. B'ix a'e' kyetz ajna'l aj nkyexik pakb'an ti'j tetz
kxol kyaqil xjal.
32 Qetza ajna'l nxik qpakb'a'na etetz te tyol Qtata Dios aj oxik tsi' kye qijajil
oqtxi',
33 ajna'l ma'txkix tk'uluj quky'i'l qetz aj a'o' kyijajil. Opon kyaqil ntzani aj
tjawlen anq'in te Jesus titza', iktza'x tz'ib'ankaj tuj te tkab'i' Salmo aj nyolin
ikxjani: “Yatz a'ich nk'wa'al; wetz ajna'l ma'tx xhtzaj nk'wa'li'.”*
34 B'ix b'an'ax, tzan te Qtata Dios ojaw anq'in te Jesus kxol kye kamnaq tzan
k'on tponaj xhchi'jel. Komo otyolij ikxjani: “Oxe'l nsi' etetz kyaqil aj b'an
galan aj wetz nwitzale' oxik nsi' nyol ti'j tuky'i Dawid [oqtxi'].”*
35 B'ix ax nyolin [te Dawid tuky'i Qtata Dios] tuj junky Salmo ikxjani: “Nlay
atzoqpij tzan tponaj xhchi'jel tetz aj pawa' a'ox te yatz.”*
36 B'an'ax te Dawid tetz ok'ulun kxol txjalil tuj aj tyempji iktza' te Qtata Dios
tgan tuq, b'ix yaji tetz okamik‡ b'ix te xhchi'jel oponaj.
37 Per te xhchi'jel te aj ojaw tanq'insa' te Qtata Dios, tetzji k'onti'l oponaj.
38 Intok echa'o' waq erman, tzan tpaj tetz, ajna'l nxik pakb'let tzan tqet
najsa' te echoj. B'ix komo k'onti'l nb'antik tuq tzan jk'ulun iktza' nyolin tuj
te Kawb'il ti'j qrelijyon [aj oqet stz'ib'a'] Moisés tzan tkaj saq qanim tuj twitz
Qtata Dios,
39 ntons ajna'l tzan tpaj te Jesus kyaqil xjal aj okye'okslayon ti'j tetz, b'a'n
tzan tel in kchoj.
40 Intok esi' enab'l tzan k'on tkanonpon eti'j te tyol Dios aj oqet ktz'ib'a' kye
aj yolil tyol oqtxi' ikxjani:
41 “Instzaj echa'o' etetz aj nkxmayin ti'j [Nyol], pe'elab'an waq b'ix
pe'eponaj, tzan tpaj wetz ajna'l oqtel nk'ulu' jun tidi', b'ix cha at-wit ab'l oxe'l
q'uman etetz ti'j, nlay-tal xik etoksla'.”»*
42 Ntons, ya ma kye'etz kyetz tuj te jay nab'il Dios, kye xjal oqet kywitz tzan
tuq kyyolin junky'el ti'j kyaqil nini tuj junky q'ij ojla'mj.
43 Ya ma kyekawin kxolx tzan kyaj, ky'ila'j kye aj tijajil Israel b'ix kye aj
ojetq tuq kye'okslan iktza' kye aj tijajil Israel, e'ok lapet ti'j Pa'k b'ix ti'j B'e'ch,
b'ix te Pa'k tuky'i B'e'ch nxik tuq kykub'sa' kyk'u'j tzan k'on tuq tkaj kykola'
te nim b'an galan aj nk'ulun te Qtata Dios kxol.
44 Ya tuj junky saman, tuj te q'ij ojla'mj, kyaqil kye xjal tuj te amaq' owok
kchimo' kyib' cha'ol tyol Qtata Dios.
45 Yatzun kye aj nim kyajwalil kxol, ya ma tz'ok kyen ky'ila'j tuq kye xjal
[n'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j te Pa'k], ntons b'an nkye'ek'awin tuq
b'ix nkyeyolin tuq nya'tx b'an'ax te aj ntyoli' te Pa'k b'ix b'an nya'tx galan
nkyeyolin tuq ti'j.
46 Ntons te Pa'k b'ix B'e'ch eyolin tuky'i jun tk'u'jlal b'ix oxik kyq'uma'
ikxjani: «Exol etetz presiskix tuq tzan txik jq'uma'na tb'ay te tpakb'alil ti'j
te tyol Qtata Dios. Per komo etetz ma tz'el etik'o' b'ix n'ena'o' etetz k'onti'l

* **13:29** Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luks 23:50-56; Wnch 19:38-42 * **13:30** Mat 28:5-10; Mak 16:6-8; Luks 24:1-7; Wnch 20:11-18; Kya 1:3 * **13:33** Sal 2:7 * **13:34** Isa 55:3 * **13:35** Sal 16:10 ‡ **13:36** Tuj yol gryeg te aj nyolin “owitan b'ix owok xhchimo' tib' kyuky'i stat” cha telponx okamik. * **13:41** Hab 1:5

n'etajo' tzan ek'amon jun etanq'in te jun-ele'x, ntons qetza ajna'l ma qoxika
kxol kye a'e' aj nya'tx tijajil Israel.
47 Komo te Qtata Dios otzaj tk'ulu' mandad qetza ikxjani: “Wetz ma'tx
kxqet nsi' tzan tjaw ejaqo' kywitz kye a'e' aj nya'tx tijajil Israel tzan txik
epakb'a' titza' tzan kykolet kye xjal ja'chq twitz tx'o'tx'.”»*
48 Ntons, ya ma tz'ok kcha'o' kye aj nya'tx tijajil Israel ikxji, kyetz oje
kyeb'ajchalaj b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a' te tyol Qajawil. B'ix e'okslan kyaqil
kye aj ojetq tuq kyekaj si'kix tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x.
49 Ikxji oxik pakb'a' te tpakb'alil ti'j te Qajawil tuj kyaqil aj luwarji.
50 Per yaji [kye aj nim kyajwalil kxol] kye aj tijajil Israel, kyetz oxik
kykub'sa' kyk'u'j junjun xuj aj b'an eq'i' kyitza' te kyrelijyon b'ix aj b'an
otzqi'mj-e' b'ix ax kyaqil kye ichan aj tlimaqal xjal-e' tuj te amaq'. Astilji ejaw
ktzyu' te Pa'k b'ix B'e'ch, b'ix eb'aj'ex kylajo' tuj tkwentil kyamaq'.
51 Ntons te Pa'k tuky'i B'e'ch owel kkyito' te quq ti'j kxajab' [te jun señ
kyi'j],§ yaji eb'ajxik max amaq' Ikony.
52 Ikxji kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus, kyetz b'an nkyechalaj tuq b'ix
eb'ajnoj tuky'i te Txew Dios tuj kyanim.*

14

Aj Tpakb'an Te Pa'k B'ix B'e'ch Tuj Amaq' Ikony

1 Ntons yaji [eb'ajpon] Ikony, b'ix tzi te Pa'k b'ix te B'e'ch e'ox tuj te jay nab'il
Dios aj ja' n'ok kchimo' kyib' kye aj tijajil Israel. Tzi eb'ajpakb'an kxol kye xjal
b'ix ky'ila'j eb'aj'okslan, xjal aj tijajil Israel b'ix aj nya'tx tijajil Israel.
2 Per kye aj tijajil Israel aj k'onti'l e'okslan, kyetz oxik kyq'uma' tidi'chq
nya'tx galan kyuky'i kye aj nya'tx tijajil Israel tzan stzaj kyq'oj kyi'j kye
qerman b'ix tzan kyb'isun nya'tx galan kyi'j.
3 Astilji te Pa'k b'ix te B'e'ch ekajten txini ky'ila'j q'ij, b'ix nkyepakb'an tuq
tuky'i jun tk'u'jlal ti'j Qajawil, qa tetz mas b'an galan quky'i'l twitz te aj nqajo'.
B'ix te Qajawil nqet tuq tyek'u' b'an'ax te aj nkyepakb'an tuq ti'j jun galan aj
k'onti'l nqajo', astilji te Qajawil oxik tsi' tajwalil te kyetz tzan tqet kyk'ulu'
tidi'chq yek'b'il b'ix tidi'chq aj nkyelab'an tuq kye xjal ti'j.
4 Kyaqil kye xjal tuj te amaq' pawa' tuq kyib', junjun dyakwerd tuq
ate' kyuky'i kye [aj nim kyajwalil kxol kye] aj tijajil Israel, b'ix txq'anky
dyakwerd tuq ate' kyuky'i kye tky'ixel Jesus.
5 Per txq'an aj nya'tx tijajil Israel b'ix txq'anky aj tijajil Israel, kyetz kyuky'i
kye k'ulul mandad kxol, oqet kyb'isu' tzan kyok kyyaso' b'ix tzan kyok kxon
tuky'i ab'j.
6 Per yatzun te Pa'k b'ix B'e'ch, ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, eb'aj'oqik b'ix exik
max Listr b'ix Derb, kab'e' amaq' tuj tkwentil Likawny, b'ix ax exik tuj ky'ila'j
luwar aj qaynin tzi.
7 B'ix tzi, kyetz nxik tuq kypakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist.

Aj Tqet Kyb'isu' Kye Aj Amaq' Listr Qa Te Pa'k B'ix B'e'ch Dios-e'

8 Ntons, at tuq jun xjal txini tuj amaq' Listr aj k'onti'l tuq nb'antik tb'et tzan
tpaj tetz kox tuq titz'jlenx, ni jun-el tetz ob'et.
9 Tetz b'an atok tuq txkyin ti'j te aj ntq'uma' tuq te Pa'k. Te Pa'k oxik te'e'
b'ix owok ten te xjal wit'lik tuq tk'u'j tzan tb'antik.

---

* **13:47** Isa 42:6; 49:6 § **13:51** Owel kkyito' te quq ti'j te kxajab' telponx tuq nya'tx galan ma'tx kyk'uluj kye xjal; Mat 10:14; Mak 6:11; Luks 9:5; 10:11. * **13:52** Kya 5:41

10 Yaji oxik tq'uma' tuky'i nim twi' ikxjani: «Pajaw wa'let.» Yaji te xjal ojaw
xlink'an b'ix ob'et.
11 Ya ma tz'ok kyen kye xjal aj ojetq tuq tk'uluj te Pa'k, kyetz eb'ajjaw
siky'in kongan tuj kyyol aj Líkawny, oxik kyq'uma' ikxjani: «Kye dios ma'tx
kyekyaqul qxol iktza' xjal.»
12 Owok kyq'uma' [tuky'i kyb'i junjun dios aj ntzaj kyna'o' kyetz], te B'e'ch
owok kyq'uma' Séus* b'ix te Pa'k owok kyq'uma' Ermes† tzan tpaj a tetz te aj
mas nyolin tuq.
13 Te jay aj ja' nkyena'on tuq te Séus‡ atqet tuq twitz te amaq', b'ix te chman
aj te Séus otzaj tin stzi' tlamelul te amaq' junjun tal tor b'ix ub'ech b'an txaku',
b'ix tetz kyuky'i kyaqil kye xjal kygan tuq tzan tqet ksi' present te Pa'k b'ix te
B'e'ch.
14 Ya ma tz'ok kcha'o' te Pa'k b'ix te B'e'ch, kyetz owel kylaqu' kyq'anaq kyi'j
[tzan tqet kyyek'u' nya'tx dyakwerd tuq ate'], b'ix e'ox kxol kye xjal b'ix oxik
kyq'uma' tuky'i nim kywi' ikxjani:
15 «Etetz ¿tistil etetz n'ek'ulu' ikxjani? Qetza ax a'o'na xjal iktza' etetz a'ix.
Qetza cha nqopakb'an etetz te tpakb'alil galan tzan tkaj esi' kyaqil aj nya'tx
galanni, b'ix tzan etokslan ti'j Qtata Dios aj at jun tanq'in, aj oqet k'ulun te
twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix te nim a' b'ix kyaqil aj at.»
16 Oqtxi' te Qtata Dios ostzoqpij tzan kyb'et kyaqil xjal iktza' kyetz kyganx.
17 Per tetz k'onti'l okaj tsi' tzan tqet tyek'u' ab'l tuq tetz, komo tidi'chq galan
ntk'ulu'. Komo aji tetz te aj ntzaj saman te jab', b'ix kyaqil aj tb'anil twitz
etawal aj nkaj, b'ix ax ntzaj tsi' kyaqil aj presis tzan ewa'an, b'ix tzan xhchalaj
etanim.
18 Anke kyetz oxik kyq'uma' kyaqil nini, pen ob'antik tzan tel kyin gan kye
xjal tzan tqet ksi' tuq te present te kyetz.
19 Ntons yaji, kyetzaj txq'an aj tijajil Israel a'e' aj Antyokiy [qaynin tuj
tkwentil Pisidy] b'ix txq'anky aj Ikony. Kyetz oxik kykub'sa' kyk'u'j kye xjal,
b'ix astilji owok kxo'o' tuky'i ab'j te Pa'k, b'ix yaji owex kyjuki' xtxa'm amaq',
komo kyetz tuj kynab'l qa ojetq tuq kamik.
20 Yaji, kye qerman, kyetz owok kchimo' kyib' ti'j te Pa'k, b'ix tetz ojaw
wa'let b'ix oxik junky'el tuj amaq'. Ya tuj junky iwitq oxik Derb tuky'i B'e'ch.
21 Ya ma xik kypakb'a' te tpakb'alil galan tuj Derb, b'ix ya ma kye'okslan ti'j
Jesus ky'ila'j xjal tzi, emeltz'jik junky'el Listr b'ix Ikony b'ix Antyokiy [qaynin
tuj tkwentil Pisidy].
22 Kyuj kye aj amaq' ni'n kyetz oxik kynimsa' kyk'u'j kye aj nkye'okslan ti'j
Jesus b'ix nkyexik tuq kykawi' tzan k'on tkaj ksi' tzan tok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j
Qajawil. B'ix oxik kyq'uma' kyetz kye xjal ikxjani: «Qetz aj nqokaj tuj tq'ab'
Qtata Dios, qetz n'ok qen twitz tidi'chq xhcho'nal [tzan tpaj xjal aj nkyeq'ojin
qi'j].»
23 Yaji kxol junjunchaq b'uch'uj qerman, ekaj ksi' tijxjal tuky'i kyajwalil.
Yaji ya ma kyexnaq'tzan b'ix ma kye'ipan wa'ij, ekaj kswa' tuj tq'ab' te
Qajawil aj ja' wit'lik kyk'u'j.

Aj Kymeltz'jik Junky'el Te Pa'k B'ix B'e'ch Aj Ja' Eb'ajtzaj Lajo'

24 Ntons ya ma kyeky'ik tuj tkwentil Pisidy, yaji eb'ajpon tuj tkwentil
Panfily.
25 Ya ma xik kypakb'a' Tyol Qtata Dios tuj amaq' Perg [tuj tkwentil Panfily],
yaji eb'ajxik amaq' Ataly.

---

* **14:12** Ax: Júpiter. † **14:12** Ax: Mercurio. ‡ **14:13** Ax: Júpiter.

26 Yaji eb'ajxik tuj bark tzan kypon junky'el amaq' Antyokiy [tuj tkwentil
Siry] aj ja' exik q'apo' tuj tq'ab' Qtata Dios jun-el tzan tqet kyk'ulu' tuq te
aq'unj, b'ix ajna'l ojetq tuq b'antik kyitza'.
27 Ya ma kyepon Antyokiy, e'ok kchimo' kyaqil kye aj b'uch'uj qerman
txini b'ix oxik kyq'uma' kyaqil aj b'an tb'anil ojetq tuq tk'uluj te Qtata Dios
kyuky'i'l kxol kye xjal, b'ix oxik kyq'uma' titza' tuq kye aj nya'tx tijajil Israel
ojetq tuq tz'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Jesus.
28 Yaji eb'ajkaj tzi ky'ila'j q'ij kxol kye qerman.

15

Aj Txik Kyq'uma' Kye Tijxjal Tidi' Te Aj Presis Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

1 Ntons junjun aj tzajnaqe' tuq Judey, nkyexnaq'tzan tuq kxol kye qerman
ikxjani: «Qa etetz nlay tz'ok etechalul iktza'x [eq'i' qitza'na] aj okaj tq'uma'
Moisés,* ntons nlay kxkolet.»
2 Yaji te Pa'k b'ix te B'e'ch eb'ajjaw wululun kyuky'i'l tzan tpaj te ntzani.
Astilji kye qerman oqet kyb'isu' tzan txik max Jerusalen te Pa'k b'ix B'e'ch b'ix
txq'anky aj kxol kyetz, tzan kyyolin ti'j te ntzani kxol kye a'e' tky'ixel Jesus
txini b'ix kyuky'i kye txq'anky aj te b'uch'uj tijxjal.
3 Ntons kye aj exik lajo' tzan kye qerman, eky'ik tuj tkwentil Penisy b'ix
Samary, b'ix oxik kyq'uma' kxol kye qerman tzi kyaqil titza' kye aj nya'tx
tijajil Israel ojetq tuq kaj kykola' te kykostumbr tzan kyokslan ti'j te b'an'ax,
b'ix ikxji kyaqil kye qerman b'an nkyechalaj tuq.
4 Ya ma kyepon Jerusalen, kyetz eb'ajk'amet tzan kyaqil kye qerman txini
b'ix tzan kye tky'ixel Jesus b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal. Yaji oxik kyq'uma'
kyaqil aj tb'anil aj ojetq tuq tk'uluj te Qtata Dios kyuky'i'l.
5 Ntons eb'ajjaw wa'let junjun aj b'uch'uj Parisey aj ojetq tuq kye'okslan
b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Presis tzan tq'umlet kye xjal tzan tok si'let
kyechalul b'ix tzan tqet kyoksla' te Kawb'il ti'j qrelijyon [aj oqet stz'ib'a']
Moisés.»
6 Ntons kye tky'ixel Jesus b'ix kye tijxjal owok kchimo' kyib' tzan kyyolin
ti'j te ntzani.
7 Ya ma kyeyolin nim ti'j, te Xhpe'y ojaw wa'let b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Instzaj echa'o' waq erman, etetz eteb'en te Qtata Dios jun-el in'el tjoyo' tzan
txik nq'uma' te tpakb'alil galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kyokslan.*
8 Te Qtata Dios aj totzqi' kyanim kye xjal, tetz oqet tyek'u' b'a'n tuq tzan
tk'amon kyetz, komo otzaj tsi' te Txew tuj kyanim iktza'x otzaj tsi' qetz.*
9 Tuj twitz te Qtata Dios, qetz nya'tx mas tb'anil a'o' kywitz kyetz, komo ax
kyetz nkaj saq kyanim tzan tpaj toklen wit'let kyk'u'j ti'j Qtat.
10 Ajna'l etetz, ¿tistil k'onti'l nqet etoksla' te Qtat tzan tpaj nxik eq'uma' kye
qerman tzan txik kyin te Kawb'il aj eq'i' kyitza' qxjalil,* aj ni kye qijajil oqtxi'
ni qetz ajna'l k'onti'l nb'antik tzan tqet jk'ulu'?
11 Qetz nqo'okslan nqokolet tzan te Qajaw Jesus nya'tx tzan tpaj tb'anil-wit
a'o' sinoke tzan tpaj ikxji tetz tgan, b'ix ax kyetz nkyekolet ikxji.»
12 Kkyaqil kye xjal eb'ajlumet b'ix yaji n'ok tuq kcha'o' aj nxik tuq kyq'uma'
te Pa'k b'ix te B'e'ch ti'j tidi'chq aj nqet tk'ulu' tuq te Qtata Dios kxol kye aj
nya'tx tijajil Israel, tidi'chq yek'b'il tuky'i tajwalil Qtata Dios b'ix tidi'chq aj
nkyelab'an tuq kye xjal ti'j.
13 Ya ma mankun kyyolin kyetz, yaji te Chaw oxik tq'uma' ikxjani:

---

* **15:1** Gén 17:10-14 * **15:7** Kya 10:1-43 * **15:8** Kya 10:44 * **15:10** Ax: yug.

14 «Erman, kyintzaj echa'o'. Te Simon ma'tx tzaj tq'uma' titza' te Qtata Dios
nnab'lin b'an galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kyel tpawa' txq'an kxol
kyetz tzan kyok te tetz.
15 Tzan tpaj te nini nponkix tyol [te Qtata Dios aj oqet tz'ib'a' tzan] te aj yolil
tyol oqtxi' aj tz'ib'ankaj ikxjani:
16 " 'Oj tky'ik kyaqil ntzani, yaji kyin'ulel junky'el, b'ix ojawel nk'ulu'ky te
tjay tijajil Dawid; te aj oje ponaj, ojawel nk'ulu' junky'el.†
17 Ikxji kye txq'anky xjal okyejoyoyon wi'j wetz aj Kyajawil a'in, kyaqil a'e'
aj nya'tx tijajil Israel aj uk'leme' tzan kyok te wetz ax kyetz okye'okel te wetz.'
18 Ikxji ntq'uma' te Qajawil aj okaj tsi' kyaqil ntzani atx b'an oqtxi'."*
19 Ntons astilji wetz tuj nnab'l k'onti'l tzan tel qin gan kye aj nya'tx tijajil
Israel tzan kyk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan.
20 Mejor a'ox intqet tz'ib'let jun u'j tzan tkaj kykola' tzan kyna'on kye
titzb'alil tidi'chq* b'ix te k'ajajb'ilj* b'ix tzan k'on txik kchi' txkup aj cha n'el
b'ino' kyalq‡ b'ix ni k'onti'l tzan txik kchi' kyik'.*
21 Komo atx aj b'an oqtxi' tuj kyaqil q'ij ojla'mj tuj te jay nab'il Dios tuj
kyaqil amaq', ate'kix xjal aj njaw e'en te Kawb'il aj oqet stz'ib'a' Moisés.»
22 Ntons kye tky'ixel Jesus b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal b'ix kyaqil kye
txq'anky qerman oqet kyb'isu' tzan kyel kyjoyo' xjal tzan kxik kylajo' amaq'
Antyokiy tuky'i Pa'k b'ix B'e'ch. Owel kyjoyo' te Juds aj n'ok tuq q'uma'
Barsabas, b'ix Chil,§ kyetz at tuq kyajwalil kxol kye qerman.
23 Kyi'j kyetz oxik ksama' te u'j aj ja' tuq nyolin ikxjani: «Qetza aj tky'ixel
Jesus a'o'na b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal, nqet qtz'ib'a'na te etetz qerman aj
nya'tx tijajil Israel, etetz aj atikxqet Antyokiy, Siry b'ix Silisy. Jun limb'il te
etetz.
24 Qetza oje tz'ok qcha'o'na ate' junjun xjal xiknaqe' tzani oje kyepon tzi
b'ix qetza k'onti'l exik jk'ulu' mandad. Oje tz'ok qcha'o'na cha nkyek'ulun
joder eti'j tuky'i aj nxik kyq'uma', b'ix cha nkyk'ulu' tzan tna'non etanim
(tzan tpaj nxik kyq'uma' tzan tok si'let etechalul b'ix tzan tqet etoksla' te
Kawb'il oqtxi'.)*
25 Astilji qetza ma tz'ok qchimo'na qib' b'ix ma qet qb'isu'na tzan kyel
qjoyo'na kab'e' qerman tzan kxik q'olb'el etetz junx kyuky'i kye qerman aj
ganime' nim qitza', te Pa'k b'ix B'e'ch.
26 Kyetz oje tz'ok kyen nim xhcho'nal ch'inky tuq nkyeqet kansa' tzan tpaj
nkyepakb'an ti'j Qajaw Jesukrist.
27 Astilji qetza ma'tx xik qlajo'na etuky'i'l te Juds b'ix te Chil tzan kyyolin
kyetz etuky'i'l b'ix oxe'l kyq'uma' xtxolil tidi' ma'tx qokajna ti'j tzani.
28 Tuj twitz te Txew Dios b'ix ax tuj qwitz qetza ma tz'el galan tzan k'on txik
jq'uma'na junky tidi' mas aj presis tzan tqet ek'ulu' kywitz kye ntzani:
29 K'on xik echi' txkup aj oje xik q'apet kye titzb'alil, b'ix k'on xik echi' kyik',
b'ix k'on xik echi' txkup aj cha n'el b'ino' kyalq, b'ix k'on kxk'ajajin. Qa etetz
oqtel etoksla' nini ntons jun galan n'ek'ulu'. Dios etuky'i'l. [A'ox ntzani.]»
30 Ntons ya ma kyexik kawi', kyetz eb'ajxik max Antyokiy, b'ix ya ma
kyepon, e'ok kchimo' kyaqil kye qerman b'ix oxik kyq'apo' te u'j.

---

† **15:16** B'a'n tzan telponx "tjay tijajil Dawid" ti'j te Koloyon Aj Q'uman Kaj Tuq Oqtxi', iktza' ntzani: "onk'ulu'tzkix tzan tk'ulun mandad junky'el jun tijajil te Dawid"; ax b'a'n tzan telponx kyi'j kye aj nkye'okslan iktza' te Dawid n'okslan tuq; Kya 13:22-23,34-39; 1Xhp 2:4-12; Mak 13:1-2. * **15:18** Am 9:11-12 * **15:20** Exo 34:14-17 * **15:20** Lev 17:10-16 ‡ **15:20** Telponx tzan k'on tuq txik kchi' chib'j aj tzunx tuq at kyik' tuj. * **15:20** Lev 18:6-23 § **15:22** Ax: Sílas. * **15:24** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin "tzan tok si'let etechalul b'ix tzan tqet etoksla' te kawb'il."

31 Ya ma jaw kye'e' kye qerman te u'j, kyetz oje kyechalaj tzan tpaj jun
nimsb'il kyk'u'j.
32 B'ix komo te Juds b'ix te Chil kyetz a'e' aj yolil tyol Dios tuq, ntons oxik
kynimsa' kyk'u'j kye qerman tuky'i kyyol b'an galan, b'ix ikxji ojaw kyin
kyk'u'j kye qerman.
33 Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij kyqetlen ten txini, yaji e'etz kawi' tuky'i jun
tume'l galan tzan kye qerman tzi tzan kymeltz'jikky kxol kye qerman [tuj
Jerusalen] aj eb'ajxik lajon te kyetz.
34 Per yatzun te Chil oqet tuj twitz tzan tkajten txini.†
35 Yatzun te Pa'k b'ix te B'e'ch, kyetz eb'ajkaj Antyokiy, nxik tuq kxnaq'tza'
b'ix nkyepakb'an tuq ti'j Tyol Qajawil junx kyuky'i ky'ila'j txq'anky aj
nkyepakb'an tuq.

Aj Txik Te Pa'k B'ix B'e'ch Q'olb'el Kye Qerman Aj Ja' Tuq Ojetq Kyeky'ik Tb'aya'

36 Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij, te Pa'k oxik tq'uma' te B'e'ch ikxjani: «Qo'o junky'el
q'olb'el kye qerman tuj kyaqil amaq' aj ja' oje xik qpakb'a' te tyol Qajawil,
tzan tok qcha'o' titza' ate'.»
37 Te B'e'ch tgan tuq tzan txik tin kyuky'i'l kyetz te Wa'nch aj n'ok q'uma'
tuq Mak.
38 Per te Pa'k k'onti'l oqet tuj twitz tzan tpaj te Mak ojetq tuq kyekaj tka'yi'
jun-el* tuj tkwentil Panfily b'ix k'onti'l oxik kyuky'i'l pakb'ayon.
39 Kyetz k'onti'l eten dyakwerd kxol, astilji oqet kypawa' kyib', te B'e'ch
oxik tin Mak tuky'i'l b'ix exik Chipr* tuj jun bark,
40 b'ix te Pa'k owel tjoyo' te Chil‡ tzan txik tuky'i'l. Kye txq'anky qerman
eb'ajxik kykawi' b'ix ekaj kyq'apo' tuj tq'ab' Qajawil tzan tk'ulun jun nim b'an
galan kyuky'i'l.
41 Ntons te Pa'k oky'ik tuj tkwentil Siry b'ix Silisy, b'ix njaw tuq tin kyk'u'j
kye kyaqil b'uch'uj qerman txini.

16

Aj Txik Te Timotey Tuky'i Pa'k B'ix Chil

1 Ntons, te Pa'k opon amaq' Derb b'ix yaji amaq' Listr, b'ix tzi at tuq jun xjal
aj n'okslan tuq ti'j Jesus, Timotey tb'i. Tetz tnan jun aj tijajil Israel, jun xuj aj
k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan tokslan [ti'j Jesukrist], b'ix te stat jun aj nya'tx tuq
tijajil Israel.
2 Kye qerman aj Listr b'ix kye aj Ikony nkyeyolin tuq galan ti'j te Timotey.
3 Te Pa'k tgan tuq tzan txik te Timotey tuky'i'l, ntons oxik tuk'le' per tb'ay
owok tsi' techalul tzan k'on tuq kyyolin kye aj tijajil Israel aj nkyenajan tuq
tuj aj luwarji, tzan tpaj kyeb'en tuq te stat nya'tx tuq jun aj tijajil Israel.
4 Tuj kyaqil amaq' aj ja' tuq nkyeky'ik, nxik tuq kyq'uma' kye qerman
kyaqil aj ojetq tuq kye kaj ti'j kye tky'ixel Jesus b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal
tuj Jerusalen.
5 Ikxji kye b'uch'uj qerman ja'chq, kyetz mas tuq nkyeten jwert titza' wit'lik
kyk'u'j ti'j Qajawil b'ix b'ajq'ij mas xjal nkye'ok lapet tzan kyokslan.

Aj Tok Joto' Tuj Twitz Te Pa'k Jun Xjal Aj Masedony

6 Ntons, komo te Txew Dios k'onti'l ostzoqpij tzan kky'ik pakb'al tyol Qtata
Dios tuj Asy, astilji eb'ajky'ik tuj tkwentil Prijy b'ix Galasy.

---

† **15:34** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani. * **15:38** Kya 13:13 * **15:39** Kya 4:36 ‡ **15:40** Ax: Sílas.

7 Ya ma kyepon xtxa'm xtx'o'otx' te Misy, kyetz nqet tuq kyb'isu' tzan kyox
tuj te amaq' Bitiny per te Txew Jesus k'onti'l ostzoqpij.
8 Ya ma kyeky'ik tuj tkwentil Misy, eb'ajxik Troas.
9 Tzi te Pa'k jun aq'b'il owok joto' tuj twitz jun ichan aj Masedony wa'lqet
tuq twitz b'ix nqet tuq twitz twitz, oxik tq'uma' ikxjani: «Paky'ik ch'in
Masedony b'ix pawonen ch'in qi'ja.»
10 B'eyx aj tok joto' tuj twitz te Pa'k, oxikna Masedony. Qetza wit'lik jk'u'jna
tuq, te Qtata Dios ojetq tuq qoxik tuk'le'na tzan txik qpakb'a'na txini te
tpakb'alil galan ti'j Jesukrist.

Aj Tpon Te Pa'k B'ix Chil Tuj Amaq' Filipos

11 Ya ma qo'etzna tuky'i bark tuj Troas, oxikna derech Samotrasy b'ix tuj
junky iwitq opona Neápolis.
12 Yaji oxikna Filipos te amaq' aj mas nim tuj tkwentil Masedony, b'ix jun
amaq' aj ja' nkyek'ulun mandad kye aj Rom. Ntons txini, oqetena kab'e q'ij.
13 Yaji tuj jun q'ij ojla'mj o'exna xtxa'm te amaq' stzi' jun a', komo qetza tuj
qnab'la qa tzi at tuq jun luwar ja' n'ok kchimo' kyib' kye xjal tzan kxnaq'tzan.
Aj qpona txini, oqet wit'letna yoliyon kyuky'i kye xuj aj ojetq tuq tz'ok
kchimo' kyib' tzi b'ix oyolina kyuky'i'l.
14 Jun xuj [aj atqet tuq tzi] Lidy tb'i, tetz jun aj k'ayil xq'apj xtx'otx'al
púrpura, b'ix tzajnaq tuq Tyatir b'ix nna'on tuq Qtata Dios. B'ix te Qajawil
oxik tsi' jun tnab'l tzan tel tniky' tzan tokslan ti'j te aj nxik tq'uma' tuq te Pa'k.
15 Ya ma jaw si' a' twi' tetz b'ix kye a'e' aj tuj tjay, tetz oqet twitz qwitza,
otzaj tq'uma' ikxjani: «Qa etetz tuj ewitz nkyin'okslan b'an b'an'ax ti'j Qajawil
ntons pe'ekaj njay ajna'l.» Astilji, okajna tzi.

Aj Kyel Jaqlik Kye Lamel Te Pres Aj Ja' Lamome' Tuq Te Pa'k B'ix Chil

16 Jun q'ij aj ikja'n tuq qxikna tuj te luwar aj ja' nqoxnaq'tzan te Qtata Dios,
owetz tuj qb'eya jun q'opoj aj ate' tuq tajawil b'ix tetz at tuq jun malspirit*
tuj tanim aj nxik tsi' tpoder tzan tkanon tuq ti'j tidi' aj oky'el. B'ix tzan tpaj
nini tetz nim tuq tmin ntk'ulu' ganar kye tajawil.
17 Te ja q'opojni tetz lapik tuq qi'ja b'ix ti'j Pa'k, b'ix nxik tuq tq'uma' kongan
ikxjani: «Kye ja xjal ntzanije' nkye'aq'unan te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j aj
mas nim tajwalil twitz kyaqil. Kyetz nxik kypakb'a' te etetz te b'ey galan titza'
tzan jkolet ti'j qchoj.»
18 Ky'ila'j q'ijxi' tuq ntk'ulu' ikxji, b'ix yaji te Pa'k ojetq tuq tziktik tzan txik
xhcha'o' kob'chaq ikxji. Tetz owaj meltz'jik ti'j, b'ix oxik tq'uma' tuky'i te
malspirit aj atqex tuq tuj tanim te q'opoj, oxik tq'uma' ikxjani: «Tuky'i tajwalil
Jesukrist, oxe'l nk'ulu' mandad yatz tzan ajatz tuj tanim ja q'opojni.» Ntons,
b'eyxnajji te malspirit ojatz tuj tanim te q'opoj.
19 Ya ma tz'ok kyen kye tajaw te q'opoj ya nlay tuq b'antik tzan tok mas
kytumin tzan tpaj tetz, ojaw ktzyu' te Pa'k b'ix te Chil, b'ix exik kyin tuj plas
te amaq' kywitz kye k'ulul mandad tuj amaq'.
20 Ya ma pon kyin kywitz kye k'ulul mandad, oxik kyq'uma' ikxjani: «Kye aj
tijajil Israel ntzanije'ni, kyetz cha nkyek'ulun tzan kyjaw lab'un kye xjal tuj
qamaq'
21 b'ix nxik kxnaq'tza' junky kostumbr aj qetz tzan te jkawb'il nlay b'antik
tzan txik qin b'ix ni tzan tqet jk'ulu' qetz aj a'o' aj Rom.»
22 Ntons kye xjal eb'ajjaw lab'un kyi'j, b'ix kye k'ulul mandad owel kylaqu'
kyq'anaq te Pa'k b'ix Chil† b'ix oxik kyk'ulu' mandad tzan kyqet jub'cha'
tuky'i tze'.

---

* **16:16** Ax: malspirit aj te kan piton. † **16:22** Ax: Sílas.

23 Ya ma kyeqet jub'cha' ky'ila'j-el, yaji eb'ajqex si' tuj pres b'ix oxik
kyq'uma' te xb'uqil pres tzan kyqet kxb'uqi' byenech.
24 Yatzun te xb'uqil pres eqex tlamo' tuj jun luwar tujx te pres, b'ix oqex tsi'
kyoq tuj jun xhapb'il oqj.
25 Ntons mas yaj, qanq b'an chukaq'b'il tuq, te Pa'k b'ix te Chil nkyex-
naq'tzan tuq b'ix nkyeb'itzan tuq b'itz te Qtata Dios, b'ix kye txq'anky aj pres
nkyecha'on tuq kyi'j.
26 Yaji tanderepent otzaj jun kab'junab' b'an nim, ojaw tkyito' kyaqil
twit'lel te loq' te pres, b'eyxnajji kye tlamelul te pres eb'aj'el jaqlik b'ix kye
kaden aj n'oken tuq k'alb'il kye xjal eb'aj'el kyib'x.
27 Ya ma tz'el twatl te xb'uqil pres b'ix ya ma xik ten te lamb'il stzi' te pres
jaqo' tuq, ntons tetz otzyet tmachit aj q'ojb'il b'ix oqet tuq tkansa' tib' tzan
tpaj tetz tuj tnab'l ojetq tuq kye'oqik kye aj pres.
28 Per te Pa'k luwew ojaw siky'in kongan ikxjani: «K'on tz'ok ak'ulu' jun tidi'
awi'j. Qkyaqil qetza aqoqetna tzani.»
29 Ntons te xjal oxik tq'uma' tzan stzaj q'anali' tuq tuj tb'ey b'ix owox oqelan
tuj te pres, b'ix b'an nlu'lun tuq oqet mejlet twitz Pa'k b'ix Chil.
30 Yaji eb'aj'etz tin tuj te pres b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «Tat, instzaj
eq'uma' ch'in, tidi' presis tzan tqet nk'ulu' tzan nkolet.»
31 Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Pawokslan ti'j Qajaw Jesus, ikxji
ochkoletel yatz a'ich b'ix kyaqil a'e' aj tuj ajay.»
32 Ntons kyetz oxik kypakb'a' te Tyol Qtata Dios tetz b'ix kye kyaqil a'e' aj
tuj tjay.
33 Axkix aj or aj aq'b'ilji, ojaw xtx'ajo' twitz kye ok'ol kyqetlen jub'cha'. B'ix
tetz ojaw si' a' twi' b'ix kyaqil kye a'e' aj tuj tjay.
34 Ntons te xjal eb'aj'ox tin tuj tjay b'ix [otq'umaj tzan] txik si' kywe', b'ix
kyaqil kye aj tuj tjay eb'ajchalaj tzan tpaj kyokslb'en ti'j Qtata Dios.
35 Ntons, ya ma qosaqxikan kye k'ulul mandad oxik kylajo' txq'an mulon
q'umal tetz ikxjani: «Inkxik atzoqpi' kye aj xjalni.»
36 Yaji te xb'uqil pres oxik tq'uma' te Pa'k ikxjani: «Kye k'ulul mandad ma'tx
stzaj kyq'uma' tzan exik tzoqplet. Ajna'l b'a'n tzan exik. ¡Kyeb'a' waq kxik!»
37 Per yatzun te Pa'k oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tb'ay ma qoqetb'aj
kyjub'cha' kywitz kyaqil b'ix k'onti'l tuq qil, b'ix qetza a'o'na at qoklena tzan
jkolet tzan te kawb'il aj Rom, b'ix ma qoqex ksi'na tuj pres. ¿B'ix ajna'l kygan
tzan qxikna ktzoqpi' ewj? ¡Nlay! Inktzaj kyetz kywitzale' eq'il te qetza.»
38 Ntons ikxji kye mulon oxik kyq'uma' kyuky'i kye k'ulul mandad te
amaq', b'ix kyetz eb'ajxob' toklen kcha'o' qa at tuq kyoklen tzan kykolet tzan
te kawb'il aj Rom.
39 Ntons kye k'ulul mandad eb'ajxwa'q aj ja' tuq akyeqet kyetz, b'ix oqet
kywitz kywitz [tzan kyex]. Ya ma kyejatz kyin, oqet kywitz kywitz tzan kyex
tuj te amaq'.
40 Ntons ya ma kyejatz tuj te pres, eb'ajxik tjay Lidy, b'ix ya ma kyepon kxol
kye qerman, oxik kynimsa' kyk'u'j tzan kyten jwert. Yaji eb'aj'ex tzi.

17

Aj Tpakb'an Pa'k Tuj Amaq' Tesalonk

1 Ya ma kyeky'ik tuj tkwentil te Anfípolis b'ix te Polony, yaji eb'ajpon
Tesalonk aj ja' at tuq jun jay nab'il Dios ja' tuq n'ok kchimo' kyib' kye aj tijajil
Israel.
2 Iktza'x naq'ik tuq te Pa'k, owox kxol kyetz, b'ix oxe q'ij aj q'ij ojla'mj tetz
oyolin kyuky'i'l ti'j te Tu'jal Dios.

3 Nxik tuq tq'uma' xtxolil b'ix nqet tuq tyek'u' tuky'i Tu'jal Dios, ma'kix tuq
kamik te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', b'ix ma'kix tuq jaw anq'in kxol kye
kamnaq. Tetz nxik tuq tyoli' ikxjani: «Te Jesus aj nxik npakb'a' etetzni, a tetz
te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.»
4 B'ix junjun kxol kyetz eb'aj'okslan b'ix owok kyjunch'i' kyib' tuky'i Pa'k
b'ix Chil, b'ix ax ky'ila'j aj nya'tx tijajil Israel aj nkyexjanin tuq Dios ax kyetz
eb'aj'okslan, b'ix ax ky'ila'j xuj aj tlimaqal xjal-e'.
5 Ntons kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel [aj k'onti'l
nkye'okslan tuj aj amaq'ji], kyetz b'an nkye'ek'awin tuq, b'ix e'ok kchimo'
txq'an xjal aj nya'tx galan kyenab'lin aj cha nkyeb'aqanje' tuq tuj amaq',
ntons okyk'uluj tzan kyjawlab'un kye xjal tuj te amaq'. Eb'aj'ox tuj tjay Jason
joyol te Pa'k b'ix Chil tzan tuq kyetz kyeq'i' jwer tzan tuq txik kyq'apo' tuj
kyq'ab' kye xjal.
6 Yaji, komo k'onti'l owoknoj te Pa'k kyitza', astilji exik kyeq'i' te Jason b'ix
junjunky qerman kywitz kye k'ulul mandad tuj te amaq'. Oxik kyq'uma'
kongan ikxjani: «Kye ja xjalni nkyek'ulun nya'tx galan ja'chq, ax ma'tx kye'ul
tzani tuj qamaq'.
7 B'ix te Jason ma'tx kye tk'amoj tuj tjay. Kyaqil kyetz k'onti'l nkye'okslan
te kawb'il aj ntzaj tq'uma' te César [aj twitzale' kyi'j kye k'ulul mandad qi'j],
b'ix kyetz nkyq'uma' at junky twitzale' k'ulul mandad qi'j aj tb'i Jesus.»
8 B'ix ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, eb'ajjaw q'ojlik kyaqil kye xjal b'ix kye aj
nkyek'ulun mandad tuq txini.
9 Per te Jason b'ix kye txq'anky okchojoj kymult b'ix eb'ajxik tzoqpi'.

Aj Tpakb'an Te Pa'k B'ix Chil Tuj Amaq' Berey

10 Yaji qonik'an kye qerman exik kylajo' te Pa'k b'ix Chil tzan kxik Berey.
B'ix ya ma kyepon tzi, eb'aj'ox tuj te jay nab'il Dios aj ja' tuq n'ok kchimo'
kyib' kye aj tijajil Israel.
11 Kye xjal tzi mas tuq galan ch'inky kyenab'lin kywitz kye aj Tesalonk.
Kyetz okyk'amoj te tpakb'alil tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix b'ajq'ij nqet tuq b'aj
kxnaq'tza' te Tu'jal Dios aber qa b'an'ax te aj nkypakb'a' tuq te Pa'k b'ix Chil.
12 Ikxji ky'ila'j xjal aj tijajil Israel eb'aj'okslan b'ix ax ky'ila'j xjal aj nya'tx
tijajil Israel eb'aj'okslan, nya'tx a'ox ichan sinoke ax xuj a'e' aj tlimaqal-e' aj
nkyeyolin tuq te yol gryeg.
13 Ya ma tz'ok kcha'o' kye aj tijajil Israel aj nkyenajan Tesalonk qa te Pa'k
ax npakb'an tuq tyol Qtata Dios tuj Berey, eb'ajxik txini b'ix okyk'uluj tzan
kyjawlab'un kye xjal.
14 Ntons kye qerman luwew oxik kylajo' te Pa'k tzan txik tumelil te nim a',
yatzun te Chil b'ix te Timotey eb'ajkaj tzi.
15 Ya kye aj eb'ajxik in te Pa'k, eb'ajxik tuky'i'l max tuj te amaq' Aténas.
Yaji te Pa'k oxik tq'uma' kyetz tzan txik kyq'uma' te Chil b'ix te Timotey tzan
kypon luwew txini; ntons kye qerman e'ajtz meltz'jik.

Aj Tpakb'an Te Pa'k Tuj Amaq' Aténas

16 Aj man tuq n'iyon te Pa'k kyi'j kye tuky'i'l tuj Aténas, tetz otzaj cho'on
tanim tzan tpaj te aj amaq'ji kyaqil kye xjal b'an q'apo' tuq kyib' tzan kyna'on
twitz titzb'alil tidi'chq.
17 Tetz nyolin tuq nim tuj te jay nab'il Dios kyuky'i kye aj tijajil Israel b'ix
kyuky'i kye aj nya'tx aj tijajil Israel aj nkyexjanin Dios, b'ix b'ajq'ij tuq nyolin
tuj plas kyuky'i kye aj nkye'ok te'e' tuq tzi.
18 B'ix junjun xnaq'tzon aj b'uch'uj Epikury b'ix aj b'uch'uj Estoyk nkyey-
olin tuq tuky'i'l. Junjun nkyyoli' tuq ikxjani: «¡Tidi'-alo ntwululu'!» kyekyi.
B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz cha npakb'an kyi'j txq'anky dios

aj k'onti'l ntzaj qna'o' tzani.» Nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj te Pa'k nxik tuq
tpakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesus b'ix ti'j titza' tjawlen anq'in.
19 Yaji kyetz otzaj kyuk'le' b'ix oxik kyin twitz te [b'uch'uj xjal aj n'ok q'uma'
tb'i] Ariyop, b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Qgana tzan tok qcha'o' ti'j te aj
tpakb'alil ak'a'j aj nxik apakb'a'ni.
20 Yatz ntzaj aq'uma' qetza tidi'chq aj chuktky mina' tok qcha'o'na, per
qetza qgana tzan tok qcha'o' tidi' telponx kyaqil nini.»
21 Komo kye aj Aténas b'ix kye aj laq'chik xjal aj nkyenajan tuq tzi, k'onti'l
junky tidi' aj b'an presis n'el tuj kywitz sinoke tzan txik kyyoli' qatzun tzan
tok kcha'o' jun tidi' aj mina' tok kcha'o'ji.
22 Ntons te Pa'k ojaw wa'let kxol kye aj te Ariyop b'ix oxik tq'uma' ikxjani:
«Etetz aj amaq' Aténas, wetz n'ok wen etetz at nim erelijyon eq'i' etitza'.
23 Komo aj nkyinb'et wetz tuj junjun luwar tuj etamaq', n'ok nka'yi' ky'ila'j
titzb'alil tidi'chq aj nkyeqet ena'o'. B'ix wetz ma tz'ok wen tuj jun enab'il
dios tz'ib'a' ja yol ikxjani: "Te ja ntzani te jun nab'il te dios aj k'onti'l qotzqi'."
Ntons te Dios aj ntzaj ena'o' etetz, aj k'onti'l etotzqi'ni, ti'j tetz nkyinpakb'an
ajna'l.
24 A tetz te Dios aj oqet k'ulun te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at tzani twitz
tx'o'tx', a tetz Tajaw te ka'j b'ix te tx'o'tx', b'ix k'onti'l nnajan tuj jun jay aj cha
tk'ulb'en xjal.
25 Tetz k'onti'l lo'ik tk'u'j tzan txik si' jun tidi' tetz iktza'-wit tetz at tidi'
npaltin tetz, a tetz ntzaj sin qanq'in qkyaqil b'ix ntzaj tsi' qxew b'ix ntzaj tsi'
kyaqil aj at.*
26 Cha ti'j jun xjal eqet tk'ulu' kyaqil kyijajil xjal aj at twitz tx'o'tx', tzan
kynajan ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil. Tetz oje kaj tsi' kyaqil tumelil te tyemp
b'ix jateb' tyemp qo'anq'iyon [tzani twitz tx'o'tx'] b'ix ja' oqonajayon.
27 Tgan tzan kyjoyon kye xjal tetz tzan toknoj kyitza' oj kyok taktz'an twitz
nkyetakanje' nkyejoyon ti'j, komo nya'tx laq'chik atqetkix te Qtata Dios qi'j.*
28 Komo "tzan tpaj tetz itz'ojo' ajna'l, b'ix nqo'aq'unan, nqok'ulun tidi'chq,
b'ix tzan tpaj tetz ato' ajna'l." Iktza'x okyq'umaj junjun aj otzqi'mj tzan tpaj
b'an b'isu' nkyeyolin, oje kyq'umaj ikxjani: "Komo tzan tpaj ti'j o'el, ax a'o'
tijajil."
29 Komo qetz a'o' tijajil Qtata Dios, a tgan tzan tel qniky', tetz nya'tx jun tidi'
aj k'ulumaj tuky'i xtx'otx'al oro b'ix plata qatzun ab'jji, b'ix tetz nya'tx cha
jun titzb'alil aj tk'ulb'en jun xjal b'ix tetz nya'tx jun aj xkonoli' tzan xjal.
30 Oqtxi' kye xjal k'onti'l owel kyniky' ti'j te Qtata Dios b'ix tetz cha oky'ix-oq
titza' te nini,* per ajna'l tetz ntzaj tq'uma' te qkyaqil qetz aj ja'chq tzajnaqo'
tzan tjaw qky'ixpu' qnab'lin.
31 Te Qtata Dios oje kaj tsi' jun q'ij aj ja' oxe'l tq'uma' kyil kye xjal tuky'i
tkawb'il tuj tq'ab'. B'ix oxe'l tq'uma' kyil tzan jun xjal aj oje tz'el tjoyo'
tetz, b'ix oje qet tyek'u' ntzani b'an'ax tzan tpaj te aj xjalji oje jaw tanq'insa'
junky'el.»
32 Ntons, ya ma tz'ok kcha'o' ti'j oj kyjaw anq'in kye kamnaq, junjun
cha eb'ajxmayin ti'j b'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Qgana tzan awok
qcha'o' ti'j te nini tuj junky q'ij.»
33 Ntons astilji te Pa'k owex kxol.
34 Per junjun kyetz eb'aj'okslan b'ix eb'aj'ok lapet ti'j. Kxol kyetz atqet tuq
te Yoni'xh, tetz jun kxol kye aj n'ok tuq kchimo' kyib' txini tuj te Ariyop, b'ix
junky, jun xuj tb'i Dámaris, b'ix ax ate' tuq txq'anky xjal.

* **17:25** Isa 42:5 * **17:27** Rom 10:8 * **17:30** Rom 3:25; 2Kor 5:19

18

Aj Tyolin Te Qajawil Tuky'i Pa'k Tzan K'on Tkaj Tsi' Tzan Tpakb'an Tuj Amaq' Korint

1 Ya ma ky'ik kyaqil te nini, yaji te Pa'k owetz Aténas b'ix oxik max amaq' Korint.
2 Tzi owoknoj twitz tetz jun ichan aj tijajil Israel, Akiy tb'i. Tetz aj tuj tkwentil Pont tuq b'ix te txu'jel tb'i Xhil. Kyetz man tuq kyponlen tzi, tzajnaqe' tuq Italy tzan tpaj te Claudio [aj nk'ulun mandad tzi] ojetq tuq xik tk'ulu' mandad tzan kyex kyaqil kye aj tijajil Israel aj nkyenajan tuq tuj Rom. Ntons te Pa'k oxwa'q q'olb'el kyetz.
3 B'ix komo te Pa'k parej tuq taq'un iktza'x tuq kyetz, komo kyetz k'ulul jay pach pur xtx'otx'al tz'u'm tuq, ntons tetz okajten kyuky'i'l aq'unon.
4 Kyaqil q'ij ojla'mj te Pa'k nxik tuq tuj te jay nab'il Dios, b'ix tzi nxik txnaq'tza' tuq kye xjal. Nim tuq nyolin tzan kyokslan kye xjal aj tijajil Israel b'ix ax kye xjal aj nya'tx tijajil Israel.
5 Ya ma kyepon te Chil* b'ix te Timotey tzajnaqe' tuq tkwentil Masedony, yatzun te Pa'k okaj tsi' tzan taq'unan b'ix owokten pakb'al Tyol Qtata Dios b'ajq'ij. Tuky'i jun tk'u'jlal nxik tuq tkpakb'a' kyuky'i kye aj tijajil Israel, tetz teb'enky tuq a te Jesus te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.
6 Per yaji, txq'an aj kxol kyetz nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j Pa'k b'ix k'onti'l tuq nkyoksla'. Astilji te Pa'k owel tkyito' tq'anaq kywitz [tzan tqet tyek'u' tetz k'onti'l oqet tuj twitz te aj okyk'uluj], b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «A'ixk at epaj qa tzul jun xhcho'nal etajsik ajna'l. Wetz ajna'l k'onti'l npaj ti'j te aj oky'el eti'j.* Ajna'l ma kyinxik kxol kye aj nya'tx tijajil Israel.»
7 Yaji owetz tuj te jay nab'il Dios b'ix oxik tjay jun xjal tb'i Ticio Justo, jun xjal [aj nya'tx tijajil Israel per]† nna'on tuq Qtata Dios, b'ix tetz tjay atqet tuq qaynin ti'j te jay nab'il Dios.
8 Ntons at tuq jun xjal Krisp tb'i, tetz aji tuq te twitzale' tuj te jay nab'il Dios [tuj aj amaq'ji], b'ix ax tetz owokslan ti'j Qajawil kyuky'i kyaqil aj tuj tjay. B'ix ky'ila'j xjal aj amaq' Korint aj n'ok kcha'o' tuq te aj nxik tpakb'a' te Pa'k, e'okslan b'ix njaw tuq si' a' kywi'.
9 Ntons, jun qonik'an te Pa'k owok joto' tuj twitz tzan te Qajawil, b'ix te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on txob'. Intxik apakb'a' te tpakb'alil galan b'ix k'on chlumet,
10 tzan tpaj wetz akyinqet awuky'i'l b'ix nijunwt ab'l b'a'n tzan tok tk'ulu' jun nya'tx galan awi'j. Wetz ate' ky'ila'j xjal tuj ja amaq'ni aj oje kye'el njoyo'.»
11 Ntons te Pa'k okajten kxol kye aj Korint jun aq'b'i tuky'i waqaq qya', b'ix nxik tuq txnaq'tza' tyol Qtata Dios kxol.
12 Yaji, tuj jun tyemp at tuq junky k'ulul mandad tuj amaq' Akay, Galyon tb'i, tuj aj tyempji kye aj tijajil Israel [aj nkyeq'ojin tuq ti'j te Pa'k], oqet kykawla' junch'in b'ix ojaw ktzyu' te Pa'k b'ix oxik kyin tuj despach twitz te k'ulul mandad.
13 Oxik kyq'uma' ikxjani: «Te ja xjal ntzani nxik tkub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan kyna'on te Qtata Dios tuky'i junky tume'l aj k'onti'l nyolin te Kawb'il ti'j qrelijyon.»
14 Ya ma tz'aq'ik tuq te Pa'k tzan tyolin, tzaj te Galyon, oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Qa tzan tpaj-wit jun til nya'tx nim qatzun b'an nimji, a'inx-tal wetz owokel nsi' nwi' eti'j etetz aj tijajil Israel.

---

* **18:5** Ax: Sílas. * **18:6** Ezq 33:1-9 † **18:7** "Jun xjal aj nna'on Qtata Dios" telponx tuq jun aj nya'tx tijajil Israel per eq'i' titza' iktza' kye aj tijajil Israel eq'i' kyitza'.

15 Per komo etetz cha nkxwululun ti'j jun yol b'ix ti'j kyb'i xjal b'ix ti'j te
Kawb'il te erelijyon etetz, intok etenx etetz titza' okxteyon. Wetz k'on ngan
tzan wok jun pujul il exol etetz ti'j te nini.»
16 Ntons eb'aj'etz tlajo' tuj tdespach.
17 Ntons yaji, kye xjal e'ok lab'un ti'j te Sóstenes, te twitzale' tuj te jay nab'il
Dios tzi, b'ix oqetb'aj kyb'uju' ax twitz te despach, per te Galyon k'onti'l tidi'
otq'umaj.

Aj Tmeltz'jik Junky'el Te Pa'k Tuj Amaq' Antyokiy Tuj Tkwentil Siry

18 Te Pa'k okajten ky'ila'j q'ijky tzi, yaji ekaj tkawi' kye qerman b'ix oxik tuj
bark tzan tpon Siry, b'ix ajune' tuq tuky'i'l te Akiy b'ix Xhil. Ya ma pon amaq'
Senkrey owel tjoso' ti'j twi' tzan tpaj ojetq tuq xik tsi' tjurament.*
19 Yaji eb'ajpon Efeso, b'ix tetz ekaj tsi' tzi te Akiy b'ix te Xhil, b'ix oxik tuj
te jay nab'il Dios b'ix nyolin tuq kyuky'i kye aj tijajil Israel tzi.
20 Kye xjal oqet kywitz twitz tzan tuq tkaj kab'e'ky q'ij, per tetz k'onti'l
otb'anij tzan tkaj.
21 Ekaj tkawi' b'ix oxik tq'uma' kyetz: «(A tgan tzan nten Jerusalen tuj
ninq'ij aj oky'el naj)‡ per kyin'ul junky'el etuky'i'l qa te Qtata Dios tgan.» Yaji
owex tzi tuj amaq' Efeso b'ix oxik tuj jun bark.
22 Yaji opon tuj amaq' Sesarey, b'ix ojax [Jerusalen] limal kye qerman txini.
Yaji oqex Antyokiy junky'el.
23 Ya ma ky'ik nim tyemp tzi, oxik tuj tkwentil Galasy b'ix Prijy q'olb'el kye
b'uch'uj qerman tuj junjunchaq amaq' txini b'ix nkyexik tuq tnimsa' kyk'u'j
kyaqil kye aj nkye'okslan ti'j Jesus.

Aj Tpakb'an Te Pol Tuj Amaq' Efeso

24 Ntons, tuj aj tyempji opon tuj amaq' Efeso jun xjal tb'i Pol. Tetz jun aj
tijajil Israel aj amaq' Alejandriy tuq, b'ix npakb'an tuq b'an galan, b'an totzqi'
tuq nim ti'j te Tu'jal Dios.
25 Tetz ojetq tuq tzaj xnaq'tza' ti'j te tpakb'alil ti'j Qajawil, b'ix tuky'i jun
tk'u'jlal npakb'an b'ix b'an byenech nxnaq'tzan tuq ti'j te Jesus, per a'ox tuq
teb'en ti'j te aj ntxnaq'tza' tuq te Wa'nch aj njaw tsi' a' tuq kywi' xjal.
26 Ntons jun q'ij owaq'ik tzan tpakb'an tuky'i jun tk'u'jlal tuj te jay nab'il
Dios [aj ja' nkyepon tuq Akiy b'ix Xhil], per yatzun kyetz, ya ma tz'ok kcha'o'
tidi' tuq ntxnaq'tza', ntons kyetz eyolin tuky'i'l apart, kchukel, oxik kyq'uma'
xtxolil ti'j te Qtata Dios.
27 Yaji, komo tetz tgan tuq tzan txik [pakb'on] tuj tkwentil Akay, kye
qerman oxik kynimsa' tk'u'j b'ix oqet ktz'ib'a' jun u'j kye a'e' aj nkye'okslan
ti'j Jesus txini tzan kyk'amon te tetz galan. Ya ma pon txini kxol kye aj
ojetq kye'okslan tzan tpaj te nim b'an galan aj ojetq qet tk'ulu' te Qajawil tuj
kyanim, ntons tetz owonen nim kyuky'i'l.
28 Kywitz kyaqil xjal nxik tuq tpakb'a' tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix kye aj tijajil
Israel aj nya'tx dyakwerd tuq ate', k'onti'l ob'antik tzan taj ktzaq'b'e' tzan
tpaj tetz nqet tuq tyek'u' tuky'i Tu'jalx Dios, te Jesus aji tuq te Koloyon Aj
Q'umankaj Oqtxi'.

19

Aj Stzaj Te Txew Dios Kyajsik Kye Aj Efeso

---

* **18:18** Núm 6:18 ‡ **18:21** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin "tzan nten Jerusalen tuj ninq'ij."

1 Aj tzunx tuq atqet te Pol tuj Korint, yatzun te Pa'k tky'iklen kyuj junjun
luwar laq'chik stzi' te nim a', opon tuj amaq' Efeso aj ja' e'oknoj twitz junjun
xjal aj nkye'okslan ti'j Jesus.
2 Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Otzaj pe'etajsik etetz te Txew Dios aj
etokslan?» Kyetzaj kyetz, owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza mina' tok qcha'o'na
qa at jun Txew Dios.»
3 Ntons te Pa'k oxik xhcha'o' kyetz: «¿Ntons tuky'i ab'l qb'i ojaw si' a' etetz
ewi'?» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «Tuky'i tume'l iktza' aj ntxnaq'tza' tuq te
Wa'nch.»
4 Yaji te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Te Wa'nch njaw tsi' tuq a' kywi' kye xjal
tjawlen kky'ixpu' kynab'lin b'ix nxik tuq tq'uma' kyetz tzan kyokslan tuq ti'j
te aj tzul mas yaj, b'ix a tuq te Jesus aj tzul.»*
5 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kye xjal ojaw si' a' kywi' tuky'i tb'i Qajaw Jesus.
6 Ya ma qet tsi' te Pa'k tq'ab' kyajsik, yaji te Txew Dios otzaj kyajsik b'ix
e'aq'ik tzan kyyolin tuj junky yol, b'ix epakb'an aj otzaj q'uma' kyetz tzan
Qtata Dios.
7 Kyetz kab'lajuj xjal kyb'et tuq tzan kkyaqil.
8 Ntons te Pa'k n'ox tuq tuj te jay nab'il Dios b'ix opakb'an oxe qya' tzi tuky'i
jun tk'u'jlal b'ix nyolin tuq kyuky'i'l b'ix nkyexik tuq txnaq'tza' ti'j te tume'l
titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix kye xjal nkye'okslan tuq.
9 Per ate' tuq txq'anky aj b'an tz'ak-e', k'on kygan tuq tzan kyokslan sinoke
kywitz kye xjal cha nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j te Tumelil* [ti'j Qajawil].
Ntons te Pa'k owel tpawa' tib' kyi'j, b'ix eb'ajxik tin tuky'i'l kye aj ojetq tuq
kye'okslan ti'j Jesus, exik tin tuj jun skwel aj te jun xjal tb'i Tiran, b'ix tzi
nyolin tuq b'ajq'ij kyuky'i'l.
10 Ikxji otk'uluj kab'e' aq'b'i, b'ix kyaqil kye aj nkyenajan tuq kyuj kye
amaq' tuj Asy, kyaqil aj tijajil Israel b'ix kye aj nya'tx tijajil Israel, kyetz owok
kcha'o' te Tyol Qajawil.
11 Te Qtata Dios nqet tuq tk'ulu' tidi'chq yek'b'il aj a'ox tetz nb'antik titza',
nxik tuq tsi' tajwalil te Pa'k b'ix ikxji ky'ila'j yab' nkyeb'antik tuq titza'.
12 Kye xjal nxik tuq kyeq'i' k'alb'ilj qatzun xhq'apjji aj ojetq tuq tz'ok tmako'
te Pa'k, b'ix yaji nqet tuq ksi' kyajsik kye yab' b'ix te yab'il n'el tuq kyi'j b'ix
kye malspirit nkyejatz tuq tuj kyanim.

Aj Oky'ik Kyi'j Wuq Xjal Aj Njatz Kyin Tuq Malspirit Tuj Kyanim Xjal

13 Ntons, junjun aj tijajil Israel q'anon xb'etlon-e', aj njatz tuq kyin mal-
spirit tuj kyanim xjal, yaji oqet kyk'ulu' probar tzan kyk'ulun nini tuky'i tb'i
Jesus. Nxik tuq kyq'uma' te jun malspirit ikxjani: «Oxe'l nk'ulu' mandad yatz
tuky'i tb'i te Jesus aj ntpakb'a' te Pa'k.»
14 Ntons jun xjal aj tijajil Israel, jun pal aj nim tajwalil, Exheb tb'i, tetz ate'
tuq wuq tk'ajol b'ix kywuqil kyetz nkyek'ulun tuq ikxji.
15 Yaji te malspirit owajtz stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz wotzqi' te Jesus b'ix ax
te Pa'k, per etetz k'onti'l wotzqimix a'ix. ¿Ab'lixtzun etetz?»
16 Yaji te xjal aj ja' tuq atqex te malspirit oxik lipan kyi'j b'ix eqet titza' b'ix
eqet tb'uju', b'ix sqit eb'aj'ex oqik tuj te jay b'ix tuky'i ok'ol.
17 Kyaqil kye xjal aj nkyenajan tuq tuj amaq' Efeso, kye aj tijajil Israel b'ix
a'e' aj nya'tx tijajil Israel, kyetz owok kcha'o' te ntzani, b'ix kkyaqil eb'ajxob'.
Ikxji te Qajaw Jesus nqet tuq b'aj jiq'b'a' kxol.

---

* **19:4** Mat 3:11; Mak 1:4,7-8; Luks 3:16; Wnch 1:26-27; Kya 2:38

* **19:9** Te aj nkyoksla' tuq kye xjal aj okslon ti'j Jesus owok q'uma' "Te Tumelil"; Kya 19:23; 11:26.

18 Ky'ila'j kye aj ojetq tuq kye'okslan, njatz tuq kyq'uma' kchoj kywitz
kyaqil b'ix tidi'chq nya'tx galan aj kchmanb'en tuq.
19 Ky'ila'j kye aj b'a'n tuq kyechmanin eb'aj'okslan, b'ix otzaj kyin kyaqil
kyu'uj aj n'oken tuq kyitza' b'ix oqet kky'e'sa' kywitz kyaqil. Oxik kyin
kykwent jateb' tzan kyaqil kye u'j, b'ix tzan kyaqil jakon lajuj tuj oxqal mil
(50,000) tmin xtx'otx'al plat.
20 Ikxji te tpakb'alil ti'j te Qajawil ja'chq tuq n'ok cha'o' b'ix nqet tuq yek'u'
tajwalil.
21 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Pa'k oqet tb'isu' tuj tanim tzan txik
Jerusalen, per tb'ay mejor tzan txik tuq q'olb'el kye qerman tuj Masedony
b'ix Akay. Oxik tq'uma' ikxjani: «Cha'oj nten Jerusalen, yaji a tgan tzan nxik
max Rom.»
22 Ntons, tetz exik tlajo' kab'e' xjal tuj Masedony aj nkye'onen tuq tuky'i'l,
jun Timotey b'ix te junky Erast tb'i, b'ix yaji tetz okaj kab'e'ky q'ij Asy.

Aj Kyjaw Lab'un Kye Xjal Tuj Amaq' Efeso

23 Ntons tuj aj tyempji eb'ajjaw lab'un kye xjal tuj Efeso tzan tpaj [nya'tx
dyakwerd tuq ate' tuky'i] te Tumelil* [ti'j Qajawil].
24 Komo tuj aj amaq'ji, at tuq jun xjal aj tb'i Met, tetz jun tz'aqol, b'ix nqet
tz'aqo' tuq tidi'chq tuky'i xtx'otx'al plat, b'ix nk'ulun tuq titzb'alil te jay aj ja'
tuq ntzaj na'o' te dios aj tb'i Artemis,† b'ix tzan tpaj tetz kye tz'aqol nkyek'ulun
ganar tuq nim tmin.
25 Ntons e'ok xhchimo' kkyaqil kye txq'anky aj parej kyaq'un, b'ix oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «Instzaj echan waq, etetz eteb'en tzan tpaj te ja
qaq'unni n'ok nim qtumin.
26 B'ix n'ok echa'o' ti'j te xjal aj Pa'k tb'ini, tetz nxik tq'uma' kye xjal, kye
dios aj nqet jk'ulu' tuky'i jq'ab' k'onti'l tidi' token, b'ix ikxji ky'ila'j xjal tuj ja
qamaq' Efesoni b'ix tuj kyaqil amaq' tuj tkwentil Asy, oje kye'okslan tetz b'ix
oje kaj kykola' iktza' eq'i' qitza'.
27 Te ntzani nya'tx galan tzan tpaj qanq te qaq'un nlay qet en galan tzan kye
xjal, b'ix ax kebal nlay qet xjani' te jay nab'il te dios Artemis aj nqet jiq'b'a'
nim. Ikxji owelal ik'o' kyaqil tajwalil, tetz aj nqet na'o' tzan kye xjal tuj kyaqil
amaq' tuj tkwentil Asy b'ix tzan kyaqil xjal twitz tx'o'tx'.»
28 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kkyaqil otzaj kyq'oj b'ix oxik kyq'uma' kongan
ikxjani: «¡A te Artemis dios ti'j qamaq' Efeso! ¡A tetz nim tajwalil!»
29 Kye xjal ejaw lab'un, b'ix derepent owok kchimo' kyib', e'ok lab'un kyi'j
kab'e' xjal aj Masedony aj ajune' tuq tuky'i Pa'k, te Gay b'ix Aristark, b'ix oe'ex
kyjuki' b'ix epon kyin aj ja'kix tuq n'ok kchimo' kyib'.
30 Te Pa'k tgan tuq tzan tox kxol tzan tuq tyolin kyuky'i'l per kye a'e' qerman
k'onti'l oktzoqpij.
31 B'ix ax junjun xjal aj at nim kyajwalil aj nkyek'ulun mandad tuj junjun
amaq' aj Asy, kyetz tajyol-e' tuq te Pa'k, b'ix ax kyetz oxik kylajo' kymandader
tuky'i Pa'k tzan tqet tuq kywitz twitz tzan k'on tuq tpon tyek'u' twitz kxol kye
xjal.
32 Kye xjal aj nkyelab'un tuq, junjun nkyesiky'in jun tidi' b'ix junjunky
chuktky, tzan tpaj k'onti'l tuq kyeb'en tidi' nky'ik, b'ix ky'ila'j k'onti'l tuq
kyeb'en tistil ojetq tz'ok kchimo' kyib' tzi.
33 Txq'an xjal aj tijajil Israel oxik kyyoli' tume'l te jun xjal Jant tb'i, tzan
tyolin kyuky'i kye xjal. Te Jant ojaw tin tq'ab' [tzan tuq kylumet] tzan txik
tyoli' xtxolil ti'j te aj nky'ik.

---

* **19:23** Kya 19:9; 11:26 † **19:24** Ax: Dyan.

34 Per ya ma tz'el kyniky' ti'j qa tetz jun aj tijajil Israel, kye xjal mas ejaw
siky'in, qanq kab'e' or eten tzan ksiky'in: «¡A te Artemis dios ti'j qamaq' Efeso!
¡A tetz nim tajwalil!»
35 Yaji te aj tz'ib'on tuj te despach elumet kye xjal titza', b'ix oxik tq'uma'
kyetz ikxjani: «Etetz waq aj Efeso, kyaqil xjal kyeb'en qetz aj Efeso nqet
jk'ulu' kwent te jay nab'il te dios Artemis aj b'an jiq'b'a' nim b'ix te titzb'alil
aj tzajnaq tuj ka'j.‡
36 Nijunwt nyolin qa nya'tx ikxji. Astilji presis tzan elumet ch'in b'ix k'on
ek'uluj jun tidi' tzan tpaj b'an nksakantik aj otzajel ena'on tetz junky'el mas
yajx.
37 Etetz ma'tx kyetzaj etin kye ja xjalni b'ix kyetz k'onti'l tidi' nya'tx galan
ma'tx kyk'uluj ti'j te jay aj ja' ntzaj qna'o' te dios Artemis b'ix k'onti'l ma'tx
xtxik kyyoli' kyyol nya'tx galan ti'j.
38 Ikxji qa te Met b'ix kye aj nkye'aq'unan tuky'i'l at kyq'oj kyi'j ja xjalni,
ntons akyeqet kye k'ulul mandad b'ix at kydespach, mejor tzan kypon txini
q'umal tidi' kyil ja xjalni.
39 B'ix qa etetz egan junky tidi', ntons b'a'n tzan tok qchimo' qib' tuj jun
tume'l iktza'x nyolin te Kawb'il.
40 Komo tzan tpaj kyaqil aj ma'tx ky'ikni, kebal qo'ok q'uma' aj joyol q'oj
a'o', b'ix qa otzajel cha'o' tistil ma ky'ik kyaqil ntzani, k'onti'l tidi' b'a'n tzan
txik jq'uma', komo k'onti'l qeb'en.»
41 Ya ma xik tq'uma' ikxji, eb'aj'aj tlajo' kyaqil kye xjal kyjay.

20

Aj Txik Te Pa'k Toxmajji'n-el Pakb'on Laq'chik

1 Ntons ya ma ky'ik kyaqil nini, te Pa'k e'ok xhchimo' kyaqil kye aj
nkye'okslan tuq ti'j Jesus, b'ix oxik tsi' junjun konsej te kyetz b'ix etzaj txjaq'e'
tzan tkawin kyetz. Yaji eb'ajkaj tkawi' b'ix oxik Masedony.
2 Otzajb'aj tb'etza' kyaqil tkwentil Masedony b'ix nxik tuq tnimsa' kyk'u'j
kye qerman b'ix tidi'chq konsej nxik tuq tq'uma' kyetz. Yaji oxik Gresy
3 b'ix tzi okajten oxe qya'. Yaji ikja'n tuq txik Siry, per owok xhcha'o' kye
aj tijajil Israel tuj aj luwarji ojetq tuq qet kyb'isu' tzan tuq tjaw ktzyu', mejor
oqet tb'isu' tzan tky'ik Masedony junky'el.
4 Eb'ajxik tuky'i'l te Sópater aj tk'ajol Pir, jun aj amaq' Berey; b'ix Aristark
b'ix te Segundo, kyetz a'e' aj amaq' Tesalonk; b'ix Gay aj amaq' Derb; b'ix te
Timotey; b'ix ax te Tíkiko b'ix Trófimo a'e' aj Asy.
5 Kyetz eb'ajtb'ayaj qwitza b'ix oqet kyiyo'na tuj amaq' Troas.
6 Per ya ma kyeky'ik kye ninq'ij aj nqowa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il
tuj, qetza oxik tuj jun bark aj owetz Filipos b'ix tuj jweb' q'ij owok qchimo'
qib'a amaq' Troas b'ix tzi oqetena wuq q'ij.

Aj Tpon Te Pa'k Tuj Amaq' Troas

7 Ntons, tuj te tb'ay q'ij te saman, qetza owok qchimo' qib'a kyuky'i kye
qerman tzi tzan qwa'an junx,* b'ix te Pa'k owaq'ik tzan txnaq'tzan qxola.
Komo tuj junky q'ij presis tuq tzan txik tuj tb'ey, astilji oyolin nim tuj max
aj qok chukaq'b'il.
8 B'ix tuj te kwart twi' te jay aj ja' tuq chimo' qib', at tuq ky'ila'j kandil
txaqome'.

‡ **19:35** Ax: "tzajnaq tuq Júpiter," qatzun "tzajnaq tuky'i Séus."

* **20:7** "Tzan qwa'an junx" qanq telponx nkyewa'an tuq tzan stzaj kyna'o' tkamlen Jesus twitz krus, komo kyetz ko'chq ikxji nkyek'ulun cha'oj tok tuq kchimo' kyib'; Luks 22:19; 1Kor 11:25; Kya 2:42,46.

9 B'ix at tuq jun ku'xon tb'i Ewtik, tetz wit'likqet tuq tuj jun tbentanul te
jay. B'ix komo te Pa'k onachq'in nim tzan txik txnaq'tza', ntons te ku'xon
owaj tzyu' tk'u'j, dech otzaj tz'aqik max tuj toxi' txol jawnaq te jay. Ya ma
jaw kyeq'i', ojetq tuq kamik.
10 Ntons te Pa'k oqetz, oqet mutzlet tajsik te ku'xon b'ix ojaw xhchile', b'ix
oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «K'on kxob', tetz itz'ojx.»
11 Yaji te Pa'k ojax junky'el aj ja' tuq chimo' qib' b'ix owa'ana.† Ya ma
qowa'an, te Pa'k nyolin tuq kyuky'i kye qerman max aj stzaj txeka'j. Yaji
oxikna tuj qb'ey.
12 B'ix yatzun te ku'xon, owaj in tjay itz'oj b'ix b'an nkyechalaj tuq.
13 Qetza otb'ayajna twitz te Pa'k b'ix ojaxna tuj jun bark tzan qxikna max
amaq' Ason aj ja' owokel jk'ulb'a'na tuq te Pa'k. Komo ikxji ojetq tuq qet
tb'isu' tetz tzan tpaj tgan tuq tzan txik tuky'i toq.
14 Ya ma tz'ok jk'ulb'a'na qib' amaq' Ason, tetz ojax quky'ila tuj bark b'ix
oxikna tuj jun amaq' tb'i Mitilen.
15 Yaji tuj junky iwitq o'exna tzi ax tuj bark b'ix opona qaynin twitz jun
luwar tb'i Kiy. Ya tuj junky iwitq oxikna junxla' te a' b'ix opona tuj te amaq'
Sámos b'ix yaji, tuj junky iwitq [tuj toxi' qi'j] opona amaq' Milet.
16 Oky'ik ikxji tzan tpaj te Pa'k ojetq tuq qet tb'isu' tzan tky'ik xtxalaj amaq'
Efeso tzan tpaj k'on tgan tuq nachq'in tuj tkwentil Asy, tetz tgan tuq tpon
luwew Jerusalen tzan jqeten txini tuj te nim q'ij Pentecostés.

Aj Kykaj Tkawi' Te Pa'k Kye Qerman Aj Efeso

17 [Ntons tzi tuj Milet,] te Pa'k oxik tlajo' tmandader tzan ktzaj tuk'le' kye
tijxjal kxol kye qerman tuj Efeso.
18 Ya ma kyepon, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz eteb'en titza' wetz
nkyinb'et tuj tume'l exol etetz atxkix aj wul tzani tuj tkwentil Asy.
19 Wetz q'apo' wib' nkyin'aq'unankix tuq te Qajawil b'ix k'onti'l tuq nky-
inb'isun wi'jx wetz, sinoke nim tuq nkyinb'isun kyi'j kye qerman‡ anke
tidi'chq xhcho'nal nky'ik tuq wi'j tzan tpaj nya'tx galan nkyb'isu' kye aj tijajil
Israel wi'j.
20 B'ix wetz k'onti'l okaj nsi' tzan txik npakb'a' te aj b'an galan te etetz,
nxikkix tuq nxnaq'tza' kywitz kyaqil xjal b'ix ja'chq tuj junjun jay.
21 Nxik tuq npakb'a' kyuky'i kye aj tijajil Israel b'ix kyuky'i kye aj nya'tx
tijajil Israel, oje xik nq'uma' kyetz tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin iktza' te Qtata
Dios tgan b'ix tzan tok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Qajaw Jesus.
22 Ajna'l wetz ma kyinxik Jerusalen b'ix tuj wanim nkyinna'on b'an presis
tzan nxik anke k'onti'l web'en tidi' oky'el wi'j txini.
23 Per tuj kyaqil amaq' aj ja' nkyinpon, te Txew Dios ntzaj tq'uma' tuj
wanim oky'el tidi'chq xhcho'nal wi'j, b'ix okyinqtex si' tuj pres, okyinqtel
k'alo' tuky'i kaden.
24 Per wetz k'onti'l nkyinb'isun qa okyinkamel, sinoke cha a'ox ngan tzan
tb'antik kyaqil te aj okaj tsi' te Qajaw Jesus wetz, tzan txik npakb'a' te
tpakb'alil titza' nqokolet tzan te Qtata Dios aj b'a'n galan nab'lin quky'i'l.*
25 Wetz oje kyinpakb'an exol etetz te tume'l titza' tzan ekaj tuj tq'ab' Qtata
Dios. B'ix ajna'l, wetz sewur atin ya nlay kyin'ok e'e' tzan nijunwt te etetz.
26 Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz ajna'l, k'onti'l npaj ti'j kyaqil aj oky'el
kyi'j* kye xjal.

---

† **20:11** Intqet awen ti'j te 20:7. ‡ **20:19** Ax: nkyin'oq' tuq. * **20:24** 2Tim 4:7-8 * **20:26** Ezq 33:1-9

27 Komo wetz oxik npakb'a' kyaqil te tpakb'alil galan aj b'isu'xkix tuq tzan
te Qtata Dios b'ix k'onti'l oqet wewa' ch'inwt.
28 Intok esi' waq enab'l eti'jx etetz, b'ix kyi'j kye qerman§ aj nkyexik ete'e'
tzan tpaj okxkaj si' tzan te Txew Dios te k'ulul kwent te kyetz. Etetz a tgan
tzan kyqet ek'ulu' kwent kyaqil kye qerman aj nkye'okslan ti'j te Qtata Dios,
kyaqil kye aj ajixk tetz etzaj tuk'le' tzan tpaj tkamlen aj tel xhchiky'el.
29 Wetz web'en, oj waj wetz, kye'ul txq'anky xjal k'ulul tidi'chq nya'tx galan
kyi'j kye qerman, kye'ul iktza' xo'j aj b'an xtx'u'j npon kynajsa' kye karner.
30 B'ix exolx etetz, okye'elatz junjun aj oxe'l kxnaq'tza' tidi'chq aj nya'tx
b'an'ax tzan kyqet kyeq'i' kye aj nkye'okslan ti'j Jesus.
31 Astilji, intok esi' waq enab'l. Instzaj ena'o', wetz oxe aq'b'i aj ma'tx
kyinqeten exol, k'onti'l okaj nsi' tzan txik nsi' jun konsej etuky'i'l ekyaqil etetz
anke tidi'chq tuq xhcho'nal n'ok wen.
32 Ajna'l waq erman, wetz wit'lik nk'u'j tzan tonen etuky'i'l te Qajawil b'ix
te Tyol aj b'an galan tzan eten b'an jwert tuky'i'l b'ix tzan txik tsi' te etetz te
nim b'an galan aj oqet tb'isu' tzan stzaj tsi' te qkyaqil qetz aj pawamo' a'ox te
tetz.
33 Wetz k'onti'l ma'tx tz'el nq'ajab' ti'j jun tidi' te junky, k'onti'l ma'tx tz'el
ngani' stumin ni tq'anaq.
34 Etetz eteb'en, wetz ma'tx kyin'aq'unan tuky'i nq'ab'x tzan tuq toknoj
kyaqil aj presis te wetz b'ix kye aj ajune' tuq wuky'i'l.
35 Wetz oje kxik nxnaq'tza', aji te tume'l tzan qaq'unan b'ix ikxji tzan qonen
kyuky'i kye aj presis jun onb'il te kyetz. Komo iktza'x otq'umaj te Qajaw Jesus
ikxjani: “Mas nchalaj qanim oj txik qoye' jun tidi' te junky, twitz oj jk'amon.”»
36 Ntons, ya ma xik tq'uma' kyaqil ntzani, te Pa'k oqet mejlet b'ix owokten
xnaq'tzon kyuky'i kkyaqil kyetz.
37 Kkyaqil eb'aj'oq' b'ix otzaj kchele' te Pa'k b'ix ekawin tuky'i'l tuky'i jun
limb'il b'an galan.*
38 Kye xjal b'an nkyeb'isun tuq tzan tpaj ojetq tuq xik tq'uma' kyetz, ya nlay
tuq tz'ok kye'e'ky. Yaji oxwa'q kywab'a'tz max tuj te bark.

21

Tidi' Oky'ik Tuj Tb'ey Pa'k Aj Tmeltz'jikky Jerusalen

1 Ya ma kyekaj jkawi'na, qetza ojaxna tuj te bark b'ix oxikna derech tumelil
amaq' Kos, b'ix ya tuj junky iwitq amaq' Ródas, b'ix yaji amaq' Pátara.
2 B'ix txini owoknoj jun bark qwitz aj ikja'n tuq txik derech Penisy b'ix
ntons oxikna tuj te bark.
3 Aj qky'ikna, oxik qena te tkwentil Chipr, cha okaj tuj qsurt, yaji oxikna
tumelil Siry b'ix opona amaq' Tir tzan tpaj te bark presis tuq tzan tkaj tsi'
iqtz txini.
4 Tzi e'oknoj qwitza kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus b'ix okajtena tzi wuq
q'ij. Tzan tpaj te Txew Dios nyolin tuq tuj kyanim [qa te Pa'k owokel ten twitz
xhcho'nal], kyetz oxik kyq'uma' te Pa'k tzan k'on tuq txik Jerusalen.
5 Ya ma ky'ik wuq q'ij tzi, o'etzna b'ix kye qerman etzaj wab'al qetza max
xtxa'm te amaq', ax ajune' kyaqil kye kxu'jel b'ix kye kyk'wa'al. Yaji oqet
mejletna tlob'en a' b'ix ax tzi oxnaq'tzana te Qtata Dios.
6 Yaji ekaj jkawi'na b'ix ojaxna tuj te bark, b'ix kyetz eb'aj'aj kyjay.
7 Ya ma qopona Tolemáida qetzlen Tir, oxwa'qna q'olb'el kye qerman tzi
b'ix okajna jun q'ij kyuky'i'l txini.

§ **20:28** Ax: kye karner. * **20:37** Kyetz tzan kykawin te jun xjal tuky'i jun limb'il b'an galan, owok ktz'ub'a' te xjal.

8 Ya tuj junky iwitq [qkyaqil qetza aj aqoqetna tuq tuky'i Pa'k], o'exna tzi
b'ix opona Sesarey b'ix okajna tjay Lip* aj pakb'al ti'j te tpakb'alil galan ti'j
Jesus, tetz jun te kywuqil kye aj nkye'onen tuq kyuky'i'l kye tky'ixel Jesus.
9 Tetz ate' tuq kaj tme'al q'opoj mina' tuq tok kyen twitz ichan b'ix kyetz a'e'
aj yolil tyol Dios tuq.
10 Aj aqoqetna tuq tzi, komo oqetena ky'ila'j q'ij, opon jun aj yolil tyol Dios
tzajnaq tuq Judey, tetz tb'i Agab.*
11 Ya ma pon quky'ila, owel tin tsinch te Pa'k b'ix owok tk'alo' tq'ab'x tuky'i
toq b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ikxjani ntyoli' te Txew Dios: “Kye aj tijajil Israel
tuj Jerusalen oqtel kyk'alo' ikxjani te tajaw ja sinchni b'ix oxe'l kyq'apo' tuj
kyq'ab' kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios.”»
12 Ya ma tz'ok qcha'o'na ikxji, qetza b'ix kye aj Sesarey oqet qwitza twitz te
Pa'k tzan k'on tuq txik Jerusalen.
13 Ntons te Pa'k owajtz stzaq'b'e' qetza ikxjani: «¿Tistil nkx'oq'? Ikxji cha
mas ntzaj cho'on wanim etitza'. Wetz dispwest a'in nya'tx a'ox tzan nqet
k'alo' sinoke ax tzan nkamik Jerusalen tzan tpaj te Qajaw Jesus.»
14 Ntons qetza oqet qwitza twitz tzan k'on tuq txik per k'onti'l oxik tok-
sla'na. Ntons oxik qtzoqpi'na b'ix oxik jq'uma'na ikxjani: «Intky'ik iktza'x
tgan te Qajawil.»
15 Yaji qetza oqet jk'ulu'na qib' b'ix oxikna Jerusalen.
16 Ax eb'ajtzaj quky'ila txq'anky qerman aj Sesarey aj nkye'okslan ti'j Jesus,
b'ix opon kyina tjay Mnason jun xjal aj Chipr, tetz jun xjal b'an oqtxi'xi' tuq
tokslb'en ti'j Jesus b'ix tzi okajtena tjay.

Aj Txik Tq'uma' Te Pa'k Tidi' Ojetq Tk'uluj Te Qtata Dios Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

17 Ya ma qopona Jerusalen kye qerman okyk'amojna tuky'i jun tk'u'jlal,
b'an nkyechalaj tuq.
18 Tuj junky iwitq te Pa'k oxik quky'ila q'olb'el te Chaw b'ix kkyaqil kye
tijxjal ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' tzi.
19 Ya ma liman te kyetz kkyaqil, yaji oxik tq'uma' kyaqil xtxolil ti'j tk'ulb'en
Qtata Dios tuky'i'l kxol kye aj nya'tx tijajil Israel.
20 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kkyaqil kyetz oqet kyjiq'b'a' nim te Qtata Dios.
Yaji oxik kyq'uma' te Pa'k ikxjani: «Ajna'l erman, yatz n'ok awen ate' b'an
ky'ila'j* aj tijajil Israel oje kye'okslan, b'ix kyetz k'on kygan tzan tkaj ksi' te
Kawb'il ti'j qrelijyon.
21 B'ix oje tz'ok kcha'o' awi'j qa yatz nxik axnaq'tza' kxol kye [qxjalil] aj
tijajil Israel aj [nkyenajan tuj txq'anky amaq'] kxol kye aj nya'tx qijajil, tzan
tkaj kykola' te [Kawb'il ti'j qrelijyon aj oqet stz'ib'a'] Moisés, b'ix tzan tkaj
kykola' tzan tok ksi' kyechalul te kyk'wa'al, b'ix tzan tkaj kykola' kyaqil aj
nkyk'ulu' qxjalil ikxji.
22 ¿Titza' oqoteyon ajna'l? Kye xjal owokel kchimo' kyib'† tzan tpaj
owokelkix kcha'o' qa yatz ma'tx xhch'ul.
23 Ajna'l intqet ak'ulu' te aj oxe'l jq'uma'na yatz: Qxola ate' kaj xjal aj oje
xik ksi' kyyol tzan kyk'ulun jun tidi' te Qtata Dios.
24 Inkxik awin awuky'i'l b'ix intqet ak'ulu' junx kyuky'i'l iktza' nyolin te
Kawb'il ti'j qrelijyon tzan tkaj saq etanim tuj twitz Qtata Dios, b'ix yatz intxik
achojo' kyaqil aj presis tzan tqet ksk'oni' kywi'.* Ikxji kyaqil kye xjal owelal

---

* **21:8** Kya 6:5; 8:5-6 * **21:10** Kya 11:28 * **21:20** Ax: ky'ila'j mil. † **21:22** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin “owokel kchimo' kyib'.” * **21:24** Núm 6:13-21

kyniky' te aj oje tz'ok kcha'o' awi'j nya'tx b'an'ax, b'ix ikxji owokel kyen yatz
nqet ak'ulu' iktza'xkix te Kawb'il ti'j qrelijyon.
25 Yatzun kyi'j kye xjal aj nya'tx tijajil Israel aj oje kye'okslan, qetza oje qet
qtz'ib'a'na jun u'j te kyetz [nya'tx presis tzan txik kyin te Kawb'il te qrelijyon
sinoke cha a'ox] tzan k'on xik kywa'a' aj q'apomaj kye titzb'alil jun tidi', b'ix
tzan k'on xik kchi' jun txkup aj cha n'el b'ino' kyalq, b'ix tzan k'on xik kchi'
xhchiky'el jun txkup, b'ix tzan k'on kyek'ajajin.»*

Aj Tjaw Tzyu' Te Pa'k Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

26 Ntons te Pa'k eb'ajxik tin tuky'i'l kye aj kaj ichan. Yaji tuj junky iwitq
oqet tk'ulu' junx kyuky'i'l iktza' te Kawb'il nyolin tzan tkaj saq kyanim tuj
twitz Qtata Dios. Yaji owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tzan txik tq'uma'
alkyetz q'ij tuq omankuyon tzan tb'antik kyaqil aj nyolin tuq te Kawb'il ti'j te
nini, b'ix ikxji tzan txik kyq'apo' te kyoyej aj presis tzan txik ksi' junjunchaq
te kyetz.
27 Ya aj ch'inky tuq tmankun te twuqi' q'ij, junjun aj tijajil Israel aj tzajnaqe'
tuq tuj tkwentil Asy, ya ma xik kyen te Pa'k atqet tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata
Dios, okyk'uluj tzan kyjaw lab'un kye xjal b'ix e'ok tenan ti'j te Pa'k.
28 Nkyesiky'in tuq ikxjani: «¡Ententz aj tijajil Israel a'ix, sek' etonen waq
quky'ila! Aj ntza'n te xjal aj nxik txnaq'tza' nya'tx tume'l, aj nya'tx ikxji eq'i'
tzan kye qxjalil b'ix nya'tx iktza' nyolin tuj te Kawb'il ti'j qrelijyon aj oqet
stz'ib'a' Moisés, b'ix nxnaq'tzan nya'tx galan ti'j te ja Nin Jay Nab'il Qtata Dios
b'ix ma'tx kye'otz tin txq'an xjal aj nya'tx tijajil Israel. Ikxji nk'ulun jun b'an
nya'tx galan ti'j te ja Nin Jay aj pawa' a'ox te nab'il Qtata Dios.»
29 Nxik kyyoli' tuq ikxjani tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kyen jun qerman aj
Efeso, Trófimo tb'i,* ajun tuq tuky'i Pa'k tuj aj amaq'ji, b'ix kyetz tuj kynab'l
qa te Pa'k owox tuk'le' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.
30 Ntons kyaqil kye xjal tuj te amaq' eb'ajjaw lab'un, exik karedin tzi, ojaw
ktzyu' te Pa'k b'ix owex kyjuki' ti'jx te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix okaj
kylamo' tlamelul.
31 Ch'inky tuq tqet kykansa', b'ix te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye
soldad tuj Jerusalen owok xhcha'o', kyaqil kye xjal tuj te amaq' ojetq tuq
kyejaw lab'un.
32 Ntons, tetz e'ok xhchimo' kye tsoldad b'ix kye kapitan kye soldad b'ix
eb'ajxik oqelan aj ja' tuq akyeqet kye xjal. Ya ma xik kye'e' kye xjal ojetq pon
te k'ulul mandad kyuky'i tsoldad, ntons okaj ksi' tzan tqet kyb'uju' te Pa'k.
33 Ntons te k'ulul mandad kye kapitan kye soldad owok laq'chet ti'j te Pa'k
b'ix oqet ktzyu', oxik tk'ulu' mandad tzan tqet kyk'alo' tuky'i kab'e' kaden.
Yaji oxik xhcha'o' ab'l tuq tetz b'ix tidi' tuq ojetq tk'uluj.
34 Per kxol kye xjal junjun nkyq'uma' tuq jun tidi' b'ix junjunky nkyq'uma'
tuq junky tidi', ikxji te k'ulul mandad k'onti'l owel tniky' tidi' te tume'l tzan
tpaj b'an nkyeqawje' tuq, mejor oxik tk'ulu' mandad tzan txik kyin tuj kyjay
kye soldad.
35 Ya ma kyepon aj ja' xhkaleli' stzi' kyjay kye soldad, kye soldad oxik kyin
te Pa'k per cha ojaw kyiqa' tzan tpaj kye xjal kygan tuq tzan kyb'ujun tetz.
36 Kyaqil tuq kye xjal lapike' tuq kyi'j b'ix nkyesiky'in tuq ikxjani: «¡Intqet
kanslet, intqet kanslet!»
37 Aj ikja'n tuq tox in tuj kyjay kye soldad, te Pa'k oxik xhcha'o' tuky'i
te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad ikxjani: «¿B'a'n tzan nyolin
awuky'i'l jun ch'i rat?» Yaji te k'ulul mandad oxik xhcha'o' ikxjani: «¡Ntons
yatz b'a'n chyolin tuj yol gryeg!

* **21:25** Kya 15:23-29 * **21:29** Kya 20:4

38 ¿Nya'tx pe' a'ich yatz aj Ejipt aj oxik tkub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan kyq'ojin
ti'j te gobyern, b'ix yaji owex, oxik tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' tuky'i kaj mil (4000)
xjal a'e' aj joyol q'oj?»
39 Yaji te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz b'an'ax a'in jun aj tijajil Israel b'ix
a'in aj Tars tuj tkwentil Silisy, jun nim amaq'. Per tzoqpij ch'in tzan nyolin
wetz kyuky'i'l kye ja xjalni.»
40 Ya ma stzoqpij te k'ulul mandad kye soldad tzan tyolin te Pa'k, ntons te
Pa'k oqet wa'let twi' te grad b'ix ojaw tin tq'ab' tzan kylumet kye xjal. Ya ma
kyelumet kye xjal, owaq'ik tzan tyolin tuj te yol ebrey, oxik tq'uma' ikxjani:

22

1 «Ajna'l waq erman b'ix etetz erman aj tijxjal a'ix, instzaj echa'o' te aj oxe'l
nyoli' wi'j tzan nkolon wib' ewitz.»
2 Ya ma xik kcha'o' te Pa'k nyolin tuq kyuky'i'l tuj kyyol ebrey, ntons kye
xjal elumet byenech b'ix te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani:
3 «Ax wetz a'in aj tijajil Israel [iktza'x a'ix]. In'itz'jik amaq' Tars tuj tkwentil
Silisy per injaw ky'ib' tuj ja amaq' ntzani. Inqet xnaq'tza' tzan te Gamaliel*
b'ix b'an eq'i' witza' te Kawb'il ti'j qrelijyon aj nxik kyin tuq kye qijajil oqtxi'.
B'ix wetz b'an nqet nxjani' te Qtata Dios iktza'x etetz ajna'l.
4 Wetz tb'aya' wajq'oj tuq kywitz kye aj nkye'okslan te tume'l aj eq'i' witza'
ajna'l. Nkyejaw tuq nlajo' tzan kyqet nkansa', b'ix nkyejaw tuq ntzyu' b'ix
nkyeqex tuq nsi' tuj pres xuj qa ichanji.
5 Komo te twitzale' pal, tetz teb'en qa b'an'ax ntzani, b'ix kyaqil kye aj te
b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil qxol qetz aj tijajil Israel a'o' ax kyetz
kyeb'en. Kyetz b'a'n tzan kyyolin jun-el otzaj ksi' jun u'j tzan nxik tuq
Damask tzyul a'e' aj nkye'okslan tuq txini b'ix tzan tuq ktzaj win tzani
Jerusalen tzan kyqex nsi' pres.*
6 Per aj ikja'n tuq nxik wetz txini, b'ix aj ch'inky tuq npon Damask, qanq
ojetq qopon chijq'ij tuq, tanderepent jun xhk'atun oqet txaqtxon wi'j tzajnaq
tuq tuj ka'j.
7 Inqet tz'aqik twitz tx'o'tx' b'ix oxik ncha'o' twi' jun xjal, otzaj tq'uma' wetz
ikxjani: “Saulo, Saulo, ¿tistil nkyinjaw alajo'?”
8 Yaji wetz oxik ncha'o': “¿Ab'ltzun a'ich tat?” Yaji tetz owajtz stzaq'b'e'
ikxjani: “Wetz a'in Jesus aj Nasaret aj njaw alajo' yatzni.”
9 Kye aj ajune' tuq wuky'i'l oxik kyen te aj xhk'atun ntxaqtxon per k'onti'l
owel kyniky' te aj ntzaj yolin tuq wuky'i'l.
10 Yaji wetz oxik ncha'o' tetz: “¿Tat, tidi' presis tzan nk'ulun?” Yaji te
Qajawil otzaj tq'uma' ikxjani: “Pax Damask b'ix tzi otzajel q'uma' yatz te aj
presis tzan tqet ak'ulu'.”
11 Komo tzan tpaj xhchqitz'unal aj otzaj txaqtxon, b'eyx inkaj moy titza',
yaji kye wuky'i'l cha inxik kyjocho' max amaq' Damask.
12 Tzi at tuq jun xjal tb'i Ananiys. Tetz jun xjal aj b'an eq'i' titza' kyaqil
iktza'x nyolin tuj te Kawb'il ti'j qrelijyon b'ix nqet tuq txjani' te Qtata Dios.
Kyaqil kye xjal aj tijajil Israel nkyeyolin tuq galan ti'j tetz.
13 Tetz opon q'olb'el wetz aj ja' tuq atinqet, b'ix otzaj tq'uma' wetz ikxjani:
“Erman Saulo, ajnali intjaw jaqet te awitz.” Yaji b'eyxnajji ojaqet te nwitz
b'ix b'a'n tuq tzan txik wen tetz.
14 Yaji otzaj tq'uma' ikxjani: “Te Dios aj ntzaj kyna'o' kye qijajil oqtxi', tetz
ma'tx xhch'el tjoyo' tzan tel aniky' tidi' tetz tgan, b'ix tzan tok awen te Jesus
aj k'onti'l xhchoj b'ix tzan tok acha'o' Tyol tuj stzi'x tetz.

---

* **22:3** Kya 5:34-39 * **22:5** Kya 8:3; 26:9-11

15 Yatz oxe'l aq'uma' kywitz kyaqil xjal kyaqil aj ma'tx tz'ok awen b'ix aj
ma'tx tz'ok acha'o' ti'j tetz.
16 B'ix k'on xhch'iyon mas. Pajaw wa'let, intjaw a' awi' b'ix intqet awitz
twitz te Qajawil tzan tqet tnajsa' tetz te achoj."
17 Ya ma kyinmeltz'jik Jerusalen, in'ox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
xnaq'tzon b'ix owok joto' tuj nwitz.
18 Oxik we'e' te Qajawil, otzaj tq'uma' wetz ikxjani: "Sek' awex b'eyxnaj tuj
ja amaq'ni tzan tpaj nlay tz'ok ksi' kye xjal kywi' ti'j te aj oxe'l aq'uma' kyetz
wi'j wetz."
19 Yaji oxik nq'uma' ikxjani: "Tat, kyetz kyeb'en qa wetz nkyejaw tuq ntzyu'
kyuj kye jay nab'il yatz kye aj nkye'okslan awi'j b'ix nkyeqex tuq nsi' tuj pres
b'ix nkyeqet tuq nb'uju'.
20 B'ix aj tqet kykansa' te Xhte'k aj n'aq'unan tuq te yatz, ax wetz akyinqet
tuq tzi b'ix dyakwerd tuq atin kyuky'i'l b'ix [nkyin'onen tuq kyuky'i'l] oqet
nxb'uqi' ktxo'w kye aj eqet kansan tetz."*
21 Yaji tetz otzaj tq'uma' wetz ikxjani: "Pax, intqet ak'ulu' awib', wetz otxe'l
nlajo' laq'chik kxol kye xjal aj nya'tx tijajil Israel."»
22 Ntons, max tzani kye xjal owok ksi' kywi' ti'j per [ya ma tz'ok kcha'o' te ja
ntzani], yaji e'aq'ik tzan kyjaw siky'in junky'el b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani:
«¡Intqet ekansa' ja xjalni! ¡Nya'tx galan tzan tanq'in!»
23 Nkyesiky'in tuq b'ix njaw tuq kkyito' kyq'anaq b'ix nkyequqin tuq.
24 Yaji te k'ulul mandad kye soldad oxik tq'uma' tzan tox si' te Pa'k tuj kyjay
kye soldad. Yaji oxik tk'ulu' mandad tzan tqet poq'cha' tzan tjatz tq'uma' tistil
tuq kye xjal b'an nkyelab'un tuq ti'j.
25 Per ya aj ojetq tuq qet waku' tzan tuq tqet jub'cha', te Pa'k oxik xhcha'o'
te jun kapitan kxol kye soldad aj atqet tuq qaynin ti'j, oxik tq'uma' ikxjani:
«¿At etetz etajwalil tzan te kawb'il [aj Rom] tzan tqet ejub'cha' jun xjal aj at
toklen tzan tkolet tzan te kawb'il aj Rom b'ix qa k'onti'l til ojetq tz'ok eten?»
26 Ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, te kapitan oxik yoliyon tuky'i te k'ulul mandad
b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' ak'ulu'tz ajna'l? Te ja xjalni, tetz at toklen
tzan tkolet tzan te jkawb'il qetz aj Rom.»
27 Yaji tzaj te k'ulul mandad, owok laq'chet ti'j te Pa'k, oxik xhcha'o' tetz
ikxjani: «¿B'an'ax yatz at awoklen tzan akolet tzan te jkawb'ilna qetza aj
Rom?» Yaji te Pa'k owaj stzaq'b'e': «B'an'ax.»
28 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz nim tmin onnajsaj
tzan wok jun aj b'a'n tzan tkolet tzan te kykawb'il aj Rom.» Yaji te Pa'k
owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Per wetz witz'jlenx at woklen tzan nkolet tzan te
kykawb'il aj Rom.»
29 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kye aj oxik tuq sin xhcho'nal ti'j te Pa'k e'el
laq'chet ti'j, b'ix ax te k'ulul mandad kyi'j ax oxob' tzan tpaj te Pa'k at tuq
toklen tzan tqet kolo' tzan te kykawb'il aj Rom, b'ix ojetq tuq qet waku' tuky'i
kaden.

Aj Tpon In Te Pa'k Kywitz Kye Aj At Kyajwalil Kxol Kye Tijajil Israel

30 Ya tuj junky iwitq te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad tgan
tuq tzan tok xhcha'o' byenech alkyetz te b'an'ax tistil tuq kye aj tijajil Israel
nkyeqanin tuq ti'j te Pa'k. Ntons e'el tin kye kaden ti'j, b'ix e'ok xtxoko' kye
pal aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye tijxjal aj te b'uch'uj mas nim kyajwalil
kxol kye tijajil Israel, b'ix yaji oxik tq'uma' tzan stzaj in te Pa'k, b'ix oqet tsi'
te Pa'k kywitz.

---

* **22:20** Kya 7:58; 8:1

23

1 Ntons te Pa'k oxik tka'yi' kye tijxjal aj nim kyajwalil b'ix oxik tq'uma' kyetz
ikxjani: «[Instzaj echan] waq erman, wetz nkyinb'et galan tuj twitz Qtata
Dios, b'ix k'onti'l tidi' nya'tx galan ntyoli' wanim wi'j.»
2 Ntons te Ananiys aj twitzale' pal, tetz oxik tk'ulu' mandad tzan tok joto'
stzi'.
3 Per yaji te Pa'k owaj stzaq'b'e': «Te Qtata Dios otzajel tsi' jun xhcho'nal te
yatz, yatz aj xmeletz'* a'ich. Yatz atichqet tuj awit'lel tzan stzaj aq'uma' wil
iktza'x nyolin te Kawb'il ti'j qrelijyon, per yatz nxik ak'ulu' mandad tzan wok
b'uju', b'ix ikxji k'onti'l nqet ak'ulu' iktza'xkix te Kawb'il tgan.»
4 Yaji tzaj kye aj akyeqet tuq tzi, oxik kyq'uma': «¡Ti'tzun, ikxji n'aj atzaq'b'e'
yatz te twitzale' pal!»
5 Yaji te Pa'k oxik tq'uma': «Erman, wetz k'onti'l tuq web'en qa a te twitzale'
pal. Komo tuj Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "K'on tzaj aqanb'e' jun nya'tx galan
ti'j jun k'ulul mandad tuj awamaq'."»*
6 Ntons yaji, te Pa'k ya ma tz'el tniky' kxol kye aj akyeqet tuq txini, junjun te
kyetz aj b'uch'uj Sadusey b'ix txq'anky aj b'uch'uj Parisey, ntons oxik tq'uma'
kongan ikxjani: «Erman, wetz a'in aj b'uch'uj Parisey,* b'ix a'in tk'ajol jun aj
b'uch'uj Parisey, b'ix wetz nkyinxik poqo' tzan tpaj lo'ik nk'u'j, cha'oj jkamik
oqojawel anq'in.»
7 Ya ma xik tq'uma' ikxjani eb'ajjaw wululun kye aj b'uch'uj Parisey kyuky'i
kye aj b'uch'uj Sadusey, b'ix kkyaqil oqet kypawa' kyib', nya'tx dyakwerd tuq
ate' kxolx.
8 Komo kye aj b'uch'uj Sadusey, kyetz k'onti'l nkyoksla' qa oqob'ajjawel
anq'in junky'el* b'ix ax k'onti'l nkyoksla' qa ate' kye ángel ni qa kye xjal at
kyanim, b'ix yatzun kye aj b'uch'uj Parisey kyetz nkye'okslan ti'j kyaqil nini.
9 Ntons eb'ajjaw wululun b'ix eb'ajjaw wa'let junjun aj xnaq'tzal Kawb'il
kxol kye aj b'uch'uj Parisey, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Te ja ichanni k'onti'l
tidi' ma'tx tk'uluj. Qanq jun tanim xjal qatzun jun ángel ma'tx tzaj yolin
tuky'i'l; [qa ikxji nlay b'antik tzan txik qpoqo'].»†
10 Komo cha mas nkyejaw tuq wululun, te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan
kye soldad owok xtxob'al tzan tpaj kebal tuq tzan tqet kylaqu' te Pa'k kxol.
Astilji exik tk'ulu' mandad txq'an tsoldad tzan tuq tetz kyin te Pa'k kxol b'ix
tzan tox kyin junky'el tuj kyjay kye soldad.
11 Ntons qonik'an tuj junky iwitq te Qajawil opon tuky'i te Pa'k b'ix oxik
tq'uma' tetz ikxjani: «Nimsan ak'u'j. Iktza'x yatz k'onti'l ma kaj asi' tzan txik
apakb'a' npakb'alil tuj Jerusalen, ax ikxji presis tzan axik max Rom tzan txik
apakb'a' npakb'alil txini.»

Aj Tqet Kyb'isu' Kye Xjal Tzan Tqet Kykansa' Te Pa'k

12 Ya tuj junky iwitq junjun aj tijajil Israel oqet kyb'isu' tzan tuq tqet
kykansa' te Pa'k b'ix oxik ksi' kyjurament tzan k'on tuq kywa'an ni tzan
kyuk'an qa mina' tuq tnaj kyitza'.
13 Mas tuq tajsik kawnaq (40) xjal kye aj ojetq tuq xik kyq'uma' ikxji.
14 Ntons kyetz eb'ajxwa'q kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyuky'i kye
aj tijxjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, b'ix oxik kyq'uma' kyetz
ikxjani: «Qetza ma'tx xik qsi' qjurament nlay qowa'ana sinoke max oj tkamik
te Pa'k qitza'.

---

* **23:3** Ax: jun loq' sk'apun; Ezq 13:10-16; Mat 23:27-28; Luks 11:44. * **23:5** Exo 22:28 * **23:6** Kya 26:5; Fil 3:5 * **23:8** Mat 22:23; Mak 12:18; Luks 20:27 † **23:9** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

15 Ajna'l etetz kyuky'i kye aj b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol
qxjalil, intxik eq'uma'tz tuky'i te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad
tzan stzaj tin ewitz etetz tzan tqet epich'o' junky'el, b'ix qetza tuj b'ey mina'
tuq tul tzani, oqtel qiyo'na tzan tqet jkansa'.»
16 Per tal tanab' te Pa'k ncha'on tuq aj kyyolin ti'j te ntzani. Yaji oxik aj ja'
tuq atqet te Pa'k b'ix oxik tq'uma' tetz aj ojetq tuq qet kyb'isu'.
17 Tzaj te Pa'k, otzaj tuk'le' jun kapitan kxol kye soldad b'ix oxik tq'uma' tetz
ikxjani: «Intxik awin ch'in ja k'wa'l tuky'i te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan
tzan tpaj at tidi' aj b'an presis tzan txik tq'uma' tuky'i'l.»
18 Ntons te soldad oxik teq'i' te k'wa'l tuky'i te k'ulul mandad b'ix oxik
tq'uma' ikxjani: «Te Pa'k aj atqex tuj pres, tetz ma tzaj tq'uma' wetz tzan stzaj
win ja k'wa'l awuky'i'lni tzan tpaj at tidi' tzan txik tq'uma' awuky'i'l.»
19 Yaji te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad oxik tjuk'u' tq'ab' te
k'wa'l b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Tidi' agan tzan stzaj aq'uma' wetz?»
20 Tzaj te k'wa'l, oxik tq'uma' ikxjani: «Kye aj nim kyajwalil kxol kye aj
qijajilna Israel, kyetz ma'tx kyekaj ti'j tzan tul kyq'uma'tz awuky'i'l tzan txik
awin te Pa'k nchi'j txini kyuky'i kye aj te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil,
iktze'xtzun owokel kcha'o' kyeb'a' te til.
21 Per yatz k'on kyexik awoksla' tzan tpaj mas tajsik kawnaq (40) xjal ma'tx
qet kyb'isu' tzan kyqeten list tuj b'ey. B'ix ma'tx xik ksi' kyjurament tzan k'on
kywa'an ni tzan kyuk'an qa mina' tuq tqet kykansa' te Pa'k. Ajna'l kyetz cha
nkye'iyon tzan txik asi' ayol.»
22 Yaji te k'ulul mandad owaj tlajo', per oxik tkawi': «K'on xik aq'uma' te
nijunwt qa ma'tx tz'ok ncha'o'.»

Aj Txik Sama' Pa'k Twitz Félix

23 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' kyuky'i kab'e' kapitan kxol kye soldad,
oxik tq'uma' ikxjani: «Intqet ek'ulu' listar kab'e' oqal (200) soldad tzan kxik
tuky'i kyoq, b'ix lajuj tuj mutx' (70) tuky'i kway, b'ix kab'e' oqal (200) tzan
txik kyin kylans, kyaqil kyetz tzan kxik Sesarey te toxi' or te qonik'an.
24 B'ix intqet ek'ulu' listar jun kway aj oxe'l iqan te Pa'k tzan tpon galan
max tuky'i te gobernador Félix.»
25 B'ix yaji oqet stz'ib'a' jun u'j aj nyolin tuq tuj ikxjani:
26 «Wetz a'in Claudio Lísias nxik nsama' jun limb'il te yatz, tat Félix aj b'an
lima' a'ich, yatz a'ich te gobernador qi'j.
27 Kye aj tijajil Israel ojetq tuq jaw ktzyu' te ja xjalni b'ix ikja'n tuq tqet
kykansa' aj npon wetz kyuky'i kye soldad. Wetz owel nkolpi' tuj kyq'ab' b'ix
oqet jkolo'na tzan tpaj oje tz'ok ncha'o', tetz at toklen tzan tqet kolo' tzan te
jkawb'il qetz aj Rom.
28 Wetz ngan tuq tzan tok ncha'o' tidi' tuq til, astilji oxik weq'i' twitz te
b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kyetz,
29 yaji owok ncha'o' te til cha tzan tpaj te Kawb'il ti'j te kyrelijyon kyetz.
Wetz k'onti'l owok wen jun til aj presis-wit tuq tzan tnaj qatzun tzan txik tuj
pres tzan tpaj.
30 Ya ma tz'ok ncha'o' kye aj tijajil Israel oje kyekaj ti'j tzan tqet kykansa'
ja xjalni, yaji wetz mejor ma xik nsama' awuky'i'l b'ix ax ma'tx xik nq'uma'
kyuky'i'l kye aj nkyexik poqon tetz tzan txik kyq'uma' til awitz yatz tzi.»
31 Ntons kye soldad oxik kyin te Pa'k qonik'an max tuj amaq' Antípatris
iktza'x ojetq tuq xik k'ulu' mandad kyetz.
32 Yaji tuj junky iwitq kye soldad aj exik tuky'i kyoq, kyetz emeltz'jik tuj
kyjay kye soldad. Yatzun kye aj exik tuky'i kway exikkixi' tuky'i Pa'k.

33 Ya ma kyepon Sesarey, oxik kyq'apo' te u'j tuky'i te gobernador [Félix]
b'ix okaj kyq'apo' te Pa'k tuj tq'ab'.
34 Yaji tetz ojaw te'e' te u'j, b'ix oxik xhcha'o' ja' tuq tzajnaq te Pa'k. Ya ma
tz'ok xhcha'o' te Pa'k jun aj Silisy, oxik tq'uma' ikxjani:
35 «Oxhch'okel ncha'o' cha'oj kyul kye a'e' aj nkyexik poqon te yatz.» Yaji
oxik tk'ulu' mandad tzan txik in tuj te nim jay aj tk'ulb'en Eródes.

24

Aj Tyolin Te Pa'k Twitz Félix

1 Jweb' q'ij mas yaj, te Ananiys aj twitzale' pal, tetz opon [Sesarey] b'ix
ajune' tuq tuky'i'l junjun tijxjal aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel, b'ix ax
ajun tuq kyuky'i'l jun xjal tb'iÉrtulo tzan tyolin tuq kyi'j kyetz. Epon twitz
te gobernador [Félix] tzan tuq txik kyyoli' til te Pa'k.
2 Ya ma pon in te Pa'k twitz te gobernador, teÉrtulo owaq'ik tzan txik
tq'uma' til te Pa'k, oxik tq'uma' ikxjani: «[Tat], pixon te yatz tzani k'onti'l
n'ok qen twitz q'oj b'ix tidi'chq nb'antik te jun galan te qamaq' tzan tpaj yatz
nchb'isun tuj jun tume'l b'an galan.
3 Tat Félix aj b'an lima' a'ich, nxik qsi'na pixon te yatz ti'j kyaqil aj
nchk'ulun.
4 K'on qgana tzan ab'isun tzan tpaj nqoyolina nim, cha a'ox qgana tzan
qtzaj acha'o'na ch'in jun rat.
5 Qetza oje tz'el qniky'a ti'j te ja ichanni, tuj kyaqil amaq' tetz cha nkub'san
kyk'u'j kye aj tijajil Israel tzan kyq'ojin b'ix aji tetz kabesant ti'j jun b'uch'uj
xjal aj chuktky nkye'okslan; kyetz a'e' aj nkye'ok q'uma' "kye aj Nasaren."
6 Tetz otk'uluj tuq jun b'an nya'tx galan tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, yaji
qetza ojaw qtzyu'na. (B'ix ma' tuq xik qsi'na tuj il iktza'x nyolin te jkawb'ilna
7 per luwew ma kanon te kapitan kyi'j kye soldad, aj Lixh tb'i, b'ix owel
kyqicho' tuj jq'ab'na.
8 Oxik tk'ulu' mandad tzan qulna awuky'i'l qetza aj nqoxik poqon tetz.)*
Yatz b'a'n tzan txik acha'o' tetz tzan tok awen te b'an'ax ti'j kyaqil til aj nxik
jq'uma'nani.»
9 Yaji kye aj tijajil Israel aj junch'in tuq akyeqet tuky'i'l ax nkyeyolin tuq
ikxji.
10 Ntons yatzun te gobernador Félix, aj txik tq'uma' tzan tyolin te Pa'k, yaji
te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz web'en ky'ila'j aq'b'ixi' yatz a'ich jun pujul
il kxol kye xjal tuj qamaq'na, astilji wetz nkyinchalaj tzan txik nq'uma' wi'j
awitz yatz, wetz k'onti'l wil.
11 Yatz b'a'n tzan tok acha'o' wetz kab'lajuj q'ijxi' inpon Jerusalen na'ol te
Qtata Dios.
12 B'ix kye aj nkyeqanin wi'j, kyetz k'onti'l intzaj kyk'ulb'a' nkyinwululun-
wit tuky'i jun ab'l, b'ix k'onti'l nkyink'ulun tuq tzan kyjaw lab'un kye xjal tuj
te Nin Jay Nab'il Qtata Dios ni kyuj kye jay nab'il Dios ni ja'chq tuj ja amaq'ni.
K'onti'l nkyink'ulun tuq tidi'.
13 Kye ja xjalni nlay b'antik tzan tqet kyyek'u' jun preb ti'j aj wil nxik
kyq'uma'ni.
14 Per oxe'l nq'uma' te b'an'ax wi'jx wetz: Wetz nqet nna'o' axkix te Qtata
Dios iktza'x te tumelil aj n'ok q'uma' "jun relijyon b'an chuktky" tzan kye
aj nkyeqanin wi'j; per axkix aj ntzaj kyna'o' tuq kye qijajilna oqtxi' ax

* **24:8** Cha junjun tz'ib'enj oqtxi' nyolin tkab'i' part te tqaqi' taqan max te tb'ay part te twajxaqi' taqan.

wetz nkyin'okslan kyaqil aj nyolin tuj te Kawb'il te qrelijyona, b'ix ax te aj tz'ib'ankaj tzan kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.
15 B'ix wetz lo'ik nk'u'j ti'j Qtata Dios iktza'x kyetz lo'ik kyk'u'j ti'j, kye kamnaq okyejawel anq'in, kyaqil kye aj oje tz'el in kchoj b'ix kyaqil kye aj joyol choj, kkyaqil okyejawel anq'in.
16 Komo wetz nkyinb'isun ikxji, astilji wetz n'ok nsi' nk'u'j tuky'i jun tk'u'jlal tzan nk'ulun kyaqil galan, wetz wanim k'onti'l nyolin jun nya'tx galan wi'j tuj twitz Qtata Dios b'ix tuj kywitz kye xjal.
17 Ntons ya ma ky'ik ky'ila'j aq'b'i nb'etb'en ja'chq tuj txq'anky luwar, inmeltz'jik junky'el tuj wamaq' tzan txik nq'apo' jun wonb'il kyuky'i kye nxjalil b'ix tzan txik nq'apo' jun woyej te Qtata Dios.
18 Aj man tuq nkyink'ulun kyaqil nini, txq'an aj qrelijyona aj tzajnaqe' Asy intzaj kyk'ulb'a' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix man tuq nkyink'ulun te aj eq'i' tzan kye qxjalila tzan tkaj saq wanim tuj twitz Dios,* per k'onti'l atin tuq kyuky'i ky'ila'j xjal b'ix k'onti'l nkyink'ulun jun tidi' tzan kyjaw lab'un.
19 A'e'-tal kye tijajil Israel aj Asy, a'e'-tal kyetz kye aj presis tzan kyul tzani awuky'i'l q'umal wil qa tuj kynab'l kyetz at wil.
20 Qa k'on, kye aj akyeqet tzani, instzaj kyq'uma' tidi' wil qa kyetz tuj kynab'l at wil owoknoj kyitza' aj nten twitz te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye qxjalila.
21 Aj nten kxol, cha a'ox oxik nq'uma' kongan ikxjani: “Etetz nkyinxik epoqo' tzan tpaj nwoksla' kye kamnaq okyejawel anq'in.”»*
22 Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te Félix kyaqil ntzani, b'ix komo tetz ojetq tuq tz'ok xhcha'o' nim ti'j te tume'l [aj ntpakb'a' te Pa'k], ntons k'onti'l ob'antik sten b'eyx sinoke okaj tsi' tuj junky q'ij. Oxik tq'uma' ikxjani: «Oj tul te Lixh aj k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad, oqtel nb'isu' mas ti'j te q'oj aj exolni.»
23 Ntons te Félix oxik tk'ulu' mandad te kapitan kxol kye soldad tzan tqet kxb'uqi' te Pa'k, b'ix ostzoqpij tzan tpon q'olb'aj tzan txq'anky tzan kye tajyol aj kygan tuq onen tuky'i'l.
24 Ky'ila'j q'ij mas yaj opon junky'el te Félix b'ix ajun tuq te txu'jel, Drusil tb'i. Te Drusil jun aj tijajil Israel tuq. Ntons te Félix oxik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k kywitz, b'ix owok xhcha'o' kyaqil aj ntyoli' tuq te Pa'k ti'j te tpakb'alil titza' tzan tok wit'let jk'u'j ti'j Kristo Jesus.
25 Per ya ma xik tq'uma' te Pa'k ti'j te jun qanq'in tzan qb'et tuj tume'l, b'ix ti'j titza' tzan jk'ulun mandad qib'x, b'ix ti'j te aj oky'el mas yaj cha'oj kxik swa' kye xjal tuj il, yatzun te Félix oxob' nim b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Pax ajna'l, oxhtzajel wuk'le' junky'el cha'oj tok luwar wi'j tzan awok ncha'o'.»
26 Te Félix cha tuq n'iyon tzan txik tsi' te Pa'k ch'in tmin tetz tzan tuq txik stzoqpi'; astilji kob'chaq tuq nxik tuk'le' tzan tyolin tuky'i'l.
27 Ntons, ikxji oky'ik kab'e' aq'b'i. Yaji te Félix owex txini b'ix okaj si' junky tky'ixel, Porcio Festo tb'i. Komo te Félix tgan tuq tzan tkaj galan kyuky'i kye aj tijajil Israel, astilji okaj tsi' pres te Pa'k.

25

Aj Tpon In Te Pa'k Twitz Porcio Festo

1 Yaji te Festo oxe q'ijxi' tuq tk'amlen te tmulb'il tzan tk'ulun mandad tuj tkwentil Sesarey, yaji oxik Jerusalen.

---

* **24:18** Kya 21:23-27 * **24:21** Kya 23:6

2 Ya ma pon Jerusalen, yaji kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xjal aj tlimaqal
xjal-e' kxol kye aj tijajil Israel, eb'ajpon twitz tetz qaniyon ti'j te Pa'k. Oqet
kywitz twitz
3 tzan tb'ek'an tzan txik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k tuj Jerusalen.
Komo ikxji kyetz b'a'n tuq tzan kyten list tuj b'ey tzan tuq tqet kykansa' te
Pa'k.
4 Per te Festo oxik tq'uma', te Pa'k atqet pres Sesarey, b'ix tetz owajel tuq
luwew junky'el txini.
5 Oxik tq'uma' ikxjani: «Junjun exol etetz aj at kyajwalil, inkxik b'eyx
wuky'i'l. Qa te aj ichanji at til, ntons b'a'n tzan txik epoqo' txini.»
6 Te Festo oqeten txini wajxaq q'ij qatzun lajuj q'ijji, yaji omeltz'jik junky'el
Sesarey. Yaji tuj junky iwitq, owox tuj twit'lel tuj tdespach aj ja' npujun kyil
kye xjal b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k twitz.
7 Ya ma pon in te Pa'k, kye aj tijajil Israel aj tzajnaqe' tuq Jerusalen e'ok
tenan ti'j b'ix oxik kyq'uma' tidi'chq til b'an nim b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan
tqet kyyek'u' jun preb qa b'an'ax.
8 Yaji te Pa'k, tzan tkolet, nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l wil ma'tx
tzaj nchuku', ni ti'j te Kawb'il ti'j te qrelijyon qetz aj tijajil Israel, ni ti'j te Nin
Jay Nab'il Qtata Dios, ni ti'j te César aj te twitzale' kyi'j kye k'ulul mandad,
k'onti'l ma'tx kyinjoyon choj.»
9 Komo te Festo tgan tuq tzan tkaj galan kyuky'i kye aj tijajil Israel, oxik
tq'uma' tetz te Pa'k ikxjani: «¿Agan pe' tzan axik Jerusalen tzan tok ncha'o'
awi'j txini?»
10 Ntons te Pa'k owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz akyinqet tuj tdespach te
tky'ixel te César aj te twitzale' kyi'j kye k'ulul mandad, b'ix tzani aj ja' a tgan
tzan tok cha'o' wi'j. Yatz aweb'en wetz k'onti'l jun nya'tx galan ma'tx nk'uluj
kyi'j kye aj tijajil Israel.
11 Qa wetz a'in jun joyol il, b'ix qa tzan tpaj jun tidi' aj ma'tx nk'uluj presis
tzan nkamik, dispwest a'in tzan nkamik; per qa nya'tx b'an'ax kyaqil wil aj
ntzaj kyq'uma' kye ja xjalni, k'onti'l ab'l at toklen tzan nxik tq'apo' tuj kyq'ab'.
Wetz at woklen tzan nkolon wib' twitz te César aj te twitzale' kyi'j kye k'ulul
mandad, astilji ajna'l nkyinqanin tzan nxik etin twitz tetz.»
12 Ya ma xik xhcha'o' te Festo kyuky'i kye a'e' aj nkyetzaj swan tuq jun
konsej kyetz, oxik tq'uma' tetz te Pa'k ikxjani: «Yatz ma'tx aqanij tzan axik
in twitz te twitzale', ntons ma txikkix tuky'i'l.»

Aj Tyolin Te Porcio Festo Twitz Te Agrípa Ti'j Te Pa'k

13 Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij, jun rey k'ulul mandad Agrípa* tb'i, b'ix te Berenis
[aj tanab'], epon Sesarey q'olb'el te Festo.
14 Komo eqeten txini ky'ila'j q'ij, ntons te Festo oyolin tuky'i te Agrípa ti'j te
Pa'k, oxik tq'uma' ikxjani: «Tzani, at jun xjal okaj si' pres tzan Félix.
15 Aj nxwa'q Jerusalen, kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal
aj mas nim kyajwalil kxol tijajil Israel, kyetz eb'ajpon wuky'i'l qaniyon ti'j te
Pa'k, tzan tkanslet.
16 Yaji wetz oxik nq'uma', qxol qetz aj Rom, k'onti'l nxik qsi' tuj il jun xjal
qa te xjal mina' tkolon tib' kywitz kye aj nkyexik poqon tetz.
17 Astilji aj wul qet tzani, b'eyx tuj junky iwitq in'ox tuj nwit'lel tuj ndespach
b'ix owok nchimo' wib' kyuky'i'l b'ix oxik nk'ulu' mandad tzan stzaj in te xjal
nwitz.
18 Per ya ma kye'ul kye aj nkyexik poqon tuq tetz, k'onti'l otzaj kyq'uma'
jun til nim iktza' ojetq tuq qet nb'isu' wetz.

---

* **25:13** Te Tkab'i' Eródes Agrípa.

19 Te aj nxik tuq kyq'uma' ti'j, cha a'ox tuq ti'j kyrelijyon kyetz b'ix ti'j jun
xjal tb'i Jesus aj oje kamik b'ix te Pa'k ntyoli' itz'oj.
20 Wetz k'onti'l tuq web'en tidi' tuq b'a'n tzan nk'ulun, astilji oxik ncha'o' te
Pa'k qa dispwest tuq tetz tzan txik in Jerusalen tzan tok qcha'o' ti'j txini.
21 Per yaji otqanij tzan tkolon tib' twitz te twitzale' qi'j; astilji oxik nk'ulu'
mandad tzan tqet kxb'uqi' max oj txik nsama' tuky'i te twitzale'.»†
22 Ntons te Agrípa oxik tq'uma' ikxjani: «Ax wetz ngan-tal tzan tok ncha'o' te
ja xjalni.» Yaji te Festo owaj stzaq'b'e' ikxjani: «B'eyx nchi'j owokel acha'o'.»
23 Yaji tuj junky iwitq te Agrípa b'ix te Berenis eb'ajpon, b'ix kye xjal
ek'amon te kyetz tuky'i jun nim limb'il, b'ix e'ox junx kyuky'i kye k'ulul
mandad kyi'j kye kapitan kye soldad b'ix kyuky'i kye ichan tlímaqal xjal-e'
tuj te amaq'. Yaji te Festo oxik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k kywitz.
24 Ntons te Festo oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz tat Agrípa, b'ix ekyaqil etetz
waq aj ma'tx tz'ok echimo' etib' tzani quky'ila, aj ntzani te xjal aj nkyq'uma'
kyaqil kye aj tijajil Israel tuj Jerusalen, b'ix kye aj nkyenajan tzani, nkyq'uma'
tzan tkamik.
25 Wetz k'onti'l n'oknoj witza' jun til aj presis-wit tzan tkamik. Ajna'l komo
ajixk tetz ma'tx tqanij tzan txik tq'uma' til twitz te twitzale'‡ qi'j, ntons ma'tx
qet nb'isu' tzan txik nsama' tuky'i'l.
26 Per wetz k'onti'l web'en tidi' oqtel ntz'ib'a' ti'j tetz tzan txik nsama' tuky'i
te twitzale'. Astilji ma'tx tzul win awitz yatz tat Agrípa b'ix ax ewitz etetz.
Ikxji oj tok echa'o' kyaqil ti'j, b'a'n tzan tqet ntz'ib'a' tuky'i te twitzale'§ ti'j ja
xjalni titza' etetz n'el tuj ewitz.
27 Komo nya'tx tume'l tzan txik nsama' jun aj pres b'ix qa k'onti'l tidi' til
nyolin ti'j.»

26

Aj Tyolin Te Pa'k Twitz Agrípa Tzan Tkolon Tib'

1 Ntons te Agrípa oxik tq'uma' te Pa'k ikxjani: «B'a'n tzan ayolin awi'jx tzan
akolon awib'x yatz.» Ntons te Pa'k ojaw tin tq'ab' b'ix owaq'ik tzan tyolin
tzan tkolon tib'x ikxjani:
2 «Wetz nkyinchalaj tzan nyolin ajna'l awitz yatz tat Agrípa, b'ix tzan nkolon
wib' ti'j kyaqil te aj nxik kyq'uma' wi'j kye [nxjalil] aj tijajil Israel.
3 Komo yatz awotzqi' kyaqil ti'j te qrelijyona qxol qetza aj tijajil Israel b'ix
kyaqil tidi'chq aj nqob'isun, astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' ch'in yatz
tzan ntzaj acha'o' ch'in tuky'i apasens.
4 Kkyaqil kye nxjalil aj tijajil Israel, b'ix pyor kye aj Jerusalen, kyetz
kyeb'en titza' nkyinb'et atx aj man tuq k'wa'al a'in,
5 b'ix kyeb'en wetz a'inkixi' jun aj b'uch'uj Parisey, osey a'inkixi' jun aj te
b'uch'uj aj mas b'an eq'i' twitz kyaqil qitza'na tuj te qrelijyon qetza. A'e'xk
kyetz b'a'n tzan tjatz kyq'uma' ntzani, [per k'on kygan].
6 B'ix ajna'l tzan tpaj lo'ik nk'u'j ti'j te aj oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j kyuky'i
qijajilna oqtxi', nkyinxik kypoqo'.
7 [Te aj oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j,] axkix te aj lo'ik kyk'u'j kkyaqil kye aj
kykab'lajujil b'uch'uj qxjalilna, b'ix astilji, kyetz b'ajq'ij eq'i' kyitza' aj nyolin
tuj te Kawb'il ti'j qrelijyona aj otzaj tsi' Qtata Dios oqtxi'. Tzan tpaj te aj
nkyin'okslan wetz, nkyinxik kypoqo' kye nxjalil aj tijajil Israel awitz yatz,
tat Agrípa.
8 ¿Tistil k'onti'l nxik etoksla' qa te Qtata Dios b'a'n tzan tjaw anq'in kye
kamnaq titza'?

---

† **25:21** César Augusto. ‡ **25:25** César Augusto. § **25:26** César Augusto.

9 Wetz tb'aya' nqet tuq nb'isu' presis tuq tzan nk'ulun tidi'chq nya'tx galan
[kyi'j kye aj nkye'okslan] ti'j te Jesus aj Nasaret.
10 B'ix ikxjikix oqet nk'ulu' txini tuj Jerusalen. Wetz eqex nsi' tuj pres
ky'ila'j kye aj pawame' te Qtata Dios. Kye pal aj nim kyajwalil otzaj ksi' per-
mis wetz tzan nk'ulun kyaqil ni'n b'ix yají, aj kyqet kanslet, wetz dyakwerd
tuq atin.
11 Kyuj kyaqil kye jay nab'il Dios wetz nkyinjoyon tuq tzan txik nsi'
xhcho'nal kyi'j [kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus], b'ix oqet nk'ulu' tzan txik
kyq'uma' alajwers "Te Jesus ya nya'tx Qajawil."* Wetz b'an ajun nq'oj tuq
kyi'j, b'ix ja'chq tuj amaq' laq'chik nkyinxik tuq tzan kyjaw nlajo'.*
12 A tuq wetz nkyink'ulunji, b'ix jun q'ij ikja'n tuq nxik tuj te amaq' Damask,
ojetq tuq tzaj si' permis wetz tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix lajomin tuq
kyitza'.
13 Mer chijq'ij, wetz oxik wen jun xhk'atun stzaj txaqtxon wi'j max tuj ka'j,
mas b'an xhqitz'un twitz te toq q'ij, otzaj txaqtxon wi'j b'ix kyi'j kye aj ajune'
tuq wuky'i'l.
14 Qkyaqil qetza oqet tz'aqikna twitz tx'o'tx' b'ix oxik ncha'o' twi' jun xjal aj
ntzaj tq'uma' tuq wetz tuj te qyol ebrey ikxjani: "Saulo, Saulo ¿tistil nkyinjaw
alajo'? ¡Cha a'ichx nqet awok'onsa' awib' oj njaw alajo'!"†
15 Yaji wetz oxik ncha'o' ikxjani: "¿Tat, ab'ltzun yatz a'ich?" Yaji tetz owajtz
stzaq'b'e': "Wetz a'in Jesus aj nkyinjaw alajo'.
16 Per ajna'l pajaw wa'let naj. Wetz ma'tx kyinjaw kanet awitz tzan akaj
nsi' tzan awaq'unan te wetz b'ix tzan txik aq'uma' kye xjal kyaqil aj ma'tx
tz'ok awen b'ix ti'j kyaqil aj oxe'l nyek'u' yatz mas yaj.
17 Wetz ochtel nkolo' kyi'j kye axjalil aj tijajil Israel b'ix ax kyi'j kye aj nya'tx
axjalil. B'ix otxe'l nlajo' kxol kye aj nya'tx tijajil Israel
18 tzan tjaw ajaqo' kywitz tzan k'on kyb'et mas tuj qlolj sinoke tzan kyb'et
tuj chk'atunal. Ikxji tzan k'on kyten tuj tq'ab' te Satanas sinoke tzan kyten
tuj nq'ab' b'ix tzan tpaj toklen wit'let kyk'u'j wi'j, oqtel nnajsa' te kchoj b'ix
okyk'amo'tz te aj otzajel tsi' te Ntat kye kyaqil kye aj pawame' a'ox te wetz."
19 Tat Agrípa, wetz oqet woksla' te aj oxik wen tuj ka'j.
20 Tb'ay oxik npakb'a' te tpakb'alil galan kxol kye aj Damask,* yaji kxol
kye aj Jerusalen* b'ix tuj kyaqil tkwentil Judey, b'ix ax kxol kye aj nya'tx
qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios. Oje xik nq'uma' kyetz
tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin b'ix tzan kyokslan ti'j Qtata Dios, b'ix tzan tqet
kyk'ulu' tidi'chq galan tzan tpaj b'an'ax oje jaw kky'ixpu' kynab'lin.
21 Tzan tpaj kyaqil ntzani, junjun aj tijajil Israel injaw ktzyu' akyin'ox
tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, injaw ktzyu' b'ix kygan tuq tzan nqet
kykansa'.
22 Per tzan tpaj te Dios n'onen wi'j, tzunx itz'ojin, tzunx nxik npakb'a'
tpakb'alil Dios kyuky'i kye aj at nim kyajwalil b'ix kyuky'i kye aj k'onti'l
kyajwalil. Wetz k'onti'l nxik nxnaq'tza' jun tidi' aj nya'tx-wit iktza' [aj okaj
stz'ib'a'] te Moisés b'ix aj okaj ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios aj oky'elkix tuq.
23 [Komo oqet ktz'ib'a'], te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' okamelkix tuq, per
yaji akix tuq tetz te tb'ay* aj ojawel anq'in kxol kye kamnaq; ikxji tzan tel
xhk'ate' tuj kywitz* kye aj tijajil Israel b'ix kye aj nya'tx tijajil Israel.»

---

* **26:11** Ax: tzan txik kyq'uma' nya'tx galan ti'j Kyajawil. * **26:11** Kya 8:3; 22:4-5 † **26:14** Kastiy: dura cosa te es dar coses contra el aguijón. * **26:20** Kya 9:19-22 * **26:20** Kya 9:28-29 * **26:23** 1Kor 15:20 * **26:23** Isa 42:6; 49:6

24 Aj txik tq'uma' te Pa'k ntzani tzan tkolon tib'x, yaji te Festo oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Pa'k, yatz cha nchlokin. Oje xhch'el lok tzan tpaj tqetlen awe'e' nim u'j.»
25 Per yaji te Pa'k owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat Festo aj b'an lima' a'ich, wetz nya'tx lok a'in. Wetz aj nxik nq'uma'ni b'an'ax b'ix tuj tume'l.
26 Te Qtat‡ Agrípa n'el tniky' ti'j te aj nxik nyoli' tuky'i jun tk'u'jlalni. Wetz sewur atin kyaqil ntzani nya'tx jun tidi' aj mina' tok cha'let-wit ni jun-el, komo nya'tx jun tidi' aj cha ojaw xkonoli' ewj tuj jun luwar.
27 Tat Agrípa, ¿yatz tuj anab'l b'an'ax pe' te aj okaj ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'? Wetz web'en yatz n'el tuj awitz b'an'ax.»
28 Ntons te Agrípa owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz ch'inky tuq ma kyinqet awitza' tzan wok jun okslon ti'j Krist.»§
29 Yaji te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Nya'txxwit-tal cha ch'inky tuq, sinoke xhch'okxwit. B'ix nya'tx-tal a'ox a'ich sinoke kkyaqil-wit aj nkyecha'on wi'j aj akyeqet tzani, kye'okxwit iktza' a'in anke nya'tx-tal tuky'i ja kaden eq'ime' witza'ni.»
30 [Ya ma xik tq'uma' kyaqil ntzani] ntons te twitzale' k'ulul mandad b'ix te gobernador b'ix te Berenis b'ix kye kyaqil aj ojetq tuq kyeqet wit'let junx kyuky'i'l, kyetz ejaw wa'let
31 b'ix ya ma kye'el laq'chet ch'in, nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Te ja xjalni k'onti'l tidi' ma'tx tk'uluj aj presis-wit tzan tkamik, ni tzan tqexten tuj pres.»
32 Yaji te Agrípa oxik tq'uma' tuky'i te Festo ikxjani: «B'a'n-tal tzan txik tzoqplet te ja xjalni, cha k'onti'l-wit otq'umaj tzan txik in twitz te César.»

27

Aj Txik Eq'i' Te Pa'k Tuj Amaq' Rom

1 Ya ma kyekaj ti'j qa presis tuq tzan qxikna tuj bark max Italy, yatzun te Pa'k kyuky'i txq'anky aj pres ekaj q'apo' tuj tq'ab' jun kapitan kye soldad aj tb'i July, jun kapitan ti'j jun b'uch'uj soldad aj tb'i "A'e' Aj Te César."
2 Oxikna tuj jun bark aj atqet tuq tzi, te bark tzajnaq Adramity, b'ix oky'el tuq kyuj kye txq'anky amaq' stzi'-ele' tlob'en te nim a' tuj tkwentil Asy. Ax ajun tuq quky'ila te Aristark, tetz jun aj Tesalonk tuj tkwentil Masedony.
3 Ya tuj junky iwitq opona Sidon, jun amaq' stzi' tlob'en te nim a'. Te July b'an galan onab'lin tuky'i Pa'k, ostzoqpij tzan txik q'olb'el kye tajyol tzan kyonen tuky'i'l.
4 Ya ma qo'exna Sidon, ojaxna junky'el tuj te bark b'ix oky'ikna qaynin twitz te xtx'o'otx' amaq' Chipr tzan tpaj te kyaq'iq' ntzaj tuq qwitza.
5 Ya ma qoky'ikna twitz xtxa'm te Silisy b'ix te Panfily, opona amaq' Mír, jun amaq' tuj tkwentil Lisy.
6 Te kapitan kyi'j kye soldad owoknoj titza' junky bark, jun aj te amaq' Alejandriy ikja'n tuq txik Italy, b'ix ojaxna tuj te bark tzan qxik.
7 Ky'ila'j q'ij ob'etna kyeb'a', pen oky'ikna twitz amaq' Knid. Komo tzunx tuq te kyaq'iq' n'ok jub'an qwitza, astilji oky'ikna twitz amaq' Salmon. Yaji oky'ikna stzi'-ele' ti'j te tx'o'tx' Kret tb'i tzan tkolon te tx'o'tx' qi'ja ti'j te kyaq'iq'.
8 Pen tuq nqob'etna tuj te a' [tzan tpaj te kyaq'iq']. Yaji opona tuj jun luwar tb'i Kyojlb'il Bark b'ix qaynin tzi atqet tuq te amaq' tb'i Lasey.

‡ **26:26** Ax: rey Agrípa. § **26:28** Ax: tzan wok Cristiano.

9 Nim tuq tyemp ojetq tz'el, b'ix nya'tx tuq galan tzan qb'et tuj a' tzan tpaj
ch'inky tuq qok jab'alil,* astilji te Pa'k oxik tsi' jun konsej kye xjal,
10 oxik tq'uma' ikxjani: «Kyintzaj echa'o' waq. N'ok wen te qb'eyni owokel
b'an nya'tx galan, opoyonaj te ja barkni b'ix kyaqil tiqatz b'ix axpe qetz a'o'.»
11 Per te kapitan kyi'j kye soldad okaj twit'b'a' tk'u'j ti'j tajaw te bark b'ix ti'j
te chofer te bark, b'ix nya'tx ti'j te Pa'k.
12 Komo te tzi nya'tx tuq b'an galan tzan tky'ik jun jab'alil qetza txini, ntons
tlimal kye xjal dyakwerd tuq ate' tzan qex tzi tuky'i te bark, b'ix tzan qpon
Penixh, jun amaq' ewonj stzi' tlob'en te nim a' aj tuj tkwentil Kret, tuj aj
amaq'ji b'a'n tzan txik qen tumelil noroccidente b'ix suroccidente.†

Aj Oky'ik Kyi'j Ikja'n Tuq Kxik Rom

13 Yaji ntzaj tuq jun kyaq'iq' nya'tx b'an jwert tzajnaq tumelil te sur b'ix
oqet kyb'isu' nini galan tzan qxik, b'ix oxikna junky'el stzi'-ele' tlob'en a' te
Kret, nya'tx laq'chik twitz te tx'o'tx'.
14 Per mas yaj otzaj jun kyaq'iq' b'an jwert, owok ti'j te bark, jun kyaq'iq'
aj n'ok q'uma' "te nororiente" b'ix b'an jwert samo' tuky'i jab', tzajnaq tuq
xtx'o'otx' [Kret], owok tjub'i' tib' ti'j te bark.
15 Komo b'an jwert tuq te kyaq'iq' b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan qxik twitz
te kyaq'iq', kyeb'ayle' oxik tpelq'u' mas tuj te a' ntons cha oxik qtzoqpi'na b'ix
ikxji oxik eq'i'na tzan te kyaq'iq'.
16 Oky'ikna ti'ajx jun tx'o'tx' tb'i Cauda, oky'ikna ti'ajx ja' tuq te kyaq'iq'
nya'tx tuq b'an jwert iktza' tb'ay, b'ix pen ob'antik tzan tjax qin te tal bark
tuj te nim bark.‡
17 Ya ma jax kyin te tal bark, yaji oqet kywaku' te nim bark tuky'i las te
onb'il te bark tzan k'on tpax. Yaji, komo nkyexob' tuq kebal tuq tpon qxon
qib' aj ja' tuq atqet te tz'ajon nya'tx nim txe' tjaq' a' twitz jun luwar Sírte tb'i,
astilji oqetz kyin twi' te bark b'ix ikxji cha oxik ina tzan te kyaq'iq'.
18 Yaji tuj junky iwitq tzunx tuq b'an jwert te kyaq'iq', ntons owaq'ik tzan
tkaj kxon tuj a' tiqatz te bark.
19 Yaji tuj toxi'n q'ij a'e'xk kyetz okaj kxo'o' tuj a' tidi'chq okensb'il te bark.
20 Ky'ila'j q'ij k'onti'l tuq eb'ajil te q'ij, ni kye che'w, ajun tuq kyaq'iq' b'ix
jab' aj njub'in tuq, b'ix qetza tuj qnab'l ya k'onti'l tuq lo'ik jk'u'j tzan jkoletna.
21 Komo ky'ila'j q'ij k'onti'l nqowa'ana tuq, ntons yaji te Pa'k ojaw wa'let b'ix
oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj echa'o' waq, mejor ma'-tal tz'ok esi' ewi' wi'j tzan
k'on qetz, ikxji k'onti'l-tal ma qo'etz Kret b'ix k'onti'l-tal ma ponaj tidi'chq,
b'ix k'onti'l-tal ma ky'ik qi'j kyaqil aj ntzani.
22 Per ajna'l etetz k'on kxob' tzan tpaj nijunwt te qetz okamel anke te bark
opoyonaj.
23 Ma'in qonik'an ma jaw kanet nwitz jun ángel aj tlajen te Qtata Dios aj
Wajawil b'ix aj nqet woksla'.
24 B'ix ma tzaj tq'uma' wetz ikxjani: "K'on txob' Pa'k. Yatz presis tzan apon
twitz César [aj twitzale' kyi'j kye k'ulul mandad], b'ix tzan apaj yatz te Qtata
Dios okyetkolo'tz kyaqil aj ajune' awuky'i'l tuj te bark."
25 Ntons etetz waq, intjaw etin ek'u'j, k'on kxob'. Wetz wit'lik nk'u'j te Qtata
Dios otk'ulu'tz iktza'x ma'tx tzaj tq'uma' wetz.
26 Per presiskixi' tzan qpon jub'an twitz jun tx'o'tx'.»

---

* **27:9** Ax: ch'inky tpon tuq te nim q'ij aj nqo'ipan wa'ij. † **27:12** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' tuj ja taqanni ikxjani: "tumelil nororiente b'ix suroriente." ‡ **27:16** Tuj jun nim bark, nxik kyin tuq jun tal bark tzan kyb'et ja' nya'tx nim txe' te a'.

27 Ntons jun aq'b'il aj ojetq tuq tky'ik kab'e' samanxi' tuq te qb'ey tuj a',
nqob'etna tuq tuj te nim a' aj ja' n'ok q'uma' Adriático. Nqoxik ina tuq
xkumutx'i' tzan te kyaq'iq', qanq ojetq tuq qo'ok chukaq'b'il, kye chofer te
bark owel kyniky' ch'inky tuq qpon tuj jun tx'o'tx'.
28 Oqex kymalo' janik'pon txe' tuq te a', wuqlajuj tuj kawnaq (37) metr tuq
txe'. Yaji ya ma kye'ok laq'chet, oqex kymalo' junky'el, wuq tuj kawnaq (27)
metr tuq.
29 Tzan tpaj nkyexob' tuq tzan k'on tok kyjoto' kyib' ti'j te ab'j, yaji oqex
kxon b'eyx kye kaj k'uxb'il tq'a'el ti'ajx te bark tzan twa'let kyeb'a' b'ix
nkyexnaq'tzan tuq tzan qel xhk'ate' naj luwew.
30 Per kye aj nkyek'ulun manejar te bark kygan tuq tzan kyoqik tzan kyex
tuj te bark. Astilji e'aq'ik tzan tqetz kyin te tal bark, nkyk'ulu' tuq iktze'xtzun
oqtex tuq kxon txq'anky tq'a'el twitz te bark.
31 Per te Pa'k luwew oxik tq'uma' kye soldad b'ix tuky'i te kapitan kyi'j
ikxjani: «Qa kyetz nlay kyekaj tuj ja barkni, etetz nlay b'antik tzan ekolet.»
32 Ntons kye soldad owel kytajk'u' k'alb'en tetz te tal bark, b'ix oxik ktzoqpi'
tuj a'.
33 B'an q'eqo' te Pa'k oxik tq'uma' kye kyaqil tzan kywa'an tuq ch'in, oxik
tq'uma' kyetz ikxjani: «Kab'e' samanxi' etipb'en wa'ij, mina' txik ewa'a' jun
ewe'.
34 Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan ewa'an ch'in. Nini b'an presis qa
egan tzan etanq'in. Nijunwt okamel, k'onti'l tidi' oky'el eti'j nich'inwt.»
35 Ya ma xik tq'uma' ikxjani te Pa'k ojaw tin jun wab'j, b'ix kywitz kkyaqil
oxik tsi' pixon te Qtata Dios ti'j, b'ix owokten wa'il.
36 Yaji kyaqil ojaw kyin kyk'u'j b'ix eb'ajwa'an.
37 Tzan qkyaqil aj ato'oxna tuq tuj te bark kab'e' oqal tuky'i qaqlajuj tuj
mutx' (276) xjal tzan qkyaqil.
38 Ya ma qob'ajwa'ana qkyaqil, yaji kyetz okaj kxon tuj a' te triw aj tzunx
atx tuq, ikxji tzan tjaw iqb'e' mas te bark.
39 Ya ma qo xhk'ate', oxik qe'e' jun tx'o'tx' per k'onti'l owel qniky' ja' tuq
ojetq qopon, per oxik qe'e' te tx'o'tx' ewonj ti'j te kyaq'iq' b'ix at tuq nim
tlob'en a' b'ix oqet kyb'isu' tzan txik kyin te bark tzi.
40 E'el kytajk'u' kyaq'e'l kye tq'a'el aj oqex ksi' tuj te a', cha ekaj kyka'yi' tuj te
a', b'ix oxik kyko'pi' te aj n'oken tuq tzan txik kyin te bark aj ja' kyetz kygan.
Yaji ojaw kyjuk'u' tuj kyaq'iq' te jun sabl, b'ix ikxji kyeb'ayle' epon laq'chet
tlob'en a'.
41 Per dech opon jub'an te bark ti'j jun tz'ajon nink'ajchaq te a' b'ix twitz te
bark okaj utx'lik tuj tz'ajon, k'onti'l tuq nyak'jik. Yaji ti'ajx te bark kyeb'ayle'
tuq n'elb'aj pax tzan tbalor te a' aj n'ok tuq pulan ti'j.
42 Ntons kye soldad oqet kyb'isu' tzan kyqet tuq kykansa' kye aj pres tzan
k'on tuq kyoqik oj txik kxon kyib' tuj a'.
43 Per te kapitan kyi'j kye soldad, tetz tgan tuq tzan tkolet te Pa'k. Astilji
k'onti'l ostzoqpij tzan kyqet kansa' kye aj pres. Mejor oxik tk'ulu' mandad
ab'l aj kyotzqi' tuq tzan kypumiq'in, b'a'n tuq tzan txik kxon kyib' tuj te a'
tzan kypon tb'ay xtxa'm te tx'o'tx',
44 b'ix yaji kye txq'anky b'a'n tuq tzan kxik tuky'i jun xtx'anqa' tz'alam,
qatzun tuky'i xtx'anqa' tuq te barkji. Ntons ikxji okyk'uluj b'ix kkyaqil
eb'ajkolet, eb'ajpon twitz tx'o'tx'.

28

Aj Tpon Te Pa'k Tuj Malt

1 Ntons aj ojetq tuq qolibrina, owok qcha'o'na te tx'o'tx' Malt tb'i, jun tx'o'tx'
nim a' kyaqil palaj.
2 Kye aj nkyenajan tuq txini, kyetz b'an galan enab'lin quky'ila. Komo ajun
jab' tuq b'ix ajun xhchewal, ntons kyetz oqet kyb'ichk'a' jun q'aq' b'an nim te
jq'ex, o'ok kyuk'le'na q'exnon.
3 Te Pa'k ojetq tuq tzaj xhchimo' txq'an ky'ixhlab', ikja'n tuq tox tsi' tuj q'aq',
tuj te ky'ixhlab' owetz oqik jun kan tzan te kyaq b'ix owok tunlet ti'j tq'ab' te
Pa'k.
4 Ya kye aj nkyenajan tuq tzi oxik kyen te kan atok tuq ti'j tq'ab' te Pa'k,
nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «B'an'ax te ja xjalni tetz jun kansal xjal-
alo. Anke ma librin tuj te nim a' per tetxk tzan tnaj, k'onti'l ntzoqpjik tzan
tanq'in.»
5 Per te Pa'k owel tkyito' te kan ti'j tq'ab' tuj te q'aq' b'ix k'onti'l tidi' oky'ik
ti'j.
6 Kyetz cha nkye'iyon tuq janik'or oxe'l mal xhchi'jel qatzun oqtel tuq tilan
derepentji b'ix okamel. Per ya ma ky'ik nim tuj b'ix k'onti'l tuq tidi' nky'ik ti'j,
yaji kye xjal tzi, ojaw kky'ixpu' titza' tuq nkyeb'isun ti'j b'ix nkyq'uma' tuq qa
tetz jun dios.
7 Ntons tuj aj luwarji at tuq jun xjal tb'i Públio, a tetz te twitzale' tuj aj
luwarji, b'ix at tuq nim xtx'o'otx' tzi. Tetz oqet tk'amo'na tuj tjay b'ix otzaj
tzi qposadna b'ix oqet tk'ulu' kwentna galan oxe q'ij.
8 Yaji te stat te Públio atqet tuq tjaq' xnoq'l tzan tpaj yab' tuq tuky'i kyaq b'ix
kyik'oj. Ntons te Pa'k owox aj ja' tuq tetz atqet, b'ix ya ma mankun txnaq'tzan,
oqet tsi' tq'ab' tajsik b'ix te tij ob'antik.
9 Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, kyaqil kye yab' tuj aj luwar nkyepon tuq tuky'i
Pa'k b'ix nkyeqet tuq q'ana'.
10 Kyetz oqet kyena b'an galan b'ix ya ma qo'exna tzi, otzaj ksi' kyaqil aj
presis tuq tuj qb'eya.

Aj Tpon Te Pa'k Tuj Amaq' Rom

11 Ya ma ky'ik oxe qya' txini, oxikna tuj jun bark aj tzajnaq tuq Alejandriy
aj ojetq tuq kaj txini te jab'alil. Atok tuq ti'j te bark jun titzb'alil kyi'j kye dios
aj yuxhe' Cástor b'ix Póluks.
12 B'ix ya ma qopona Sirakus, jun amaq' stzi' te nim a', tzi oqetena oxe q'ij.
13 Yaji kyeb'ayle' oxikna xtxa'm-ele' te a', opona tuj amaq' Rejy. Ya ma
ky'ik jun q'ij qb'etb'ena, ojaw jun kyaq'iq' galan tuj qb'eya, jun kyaq'iq' iktza'
kyaq'iq' tuj kwares,* b'ix tuj tkab'i' q'ij opona Puteóli.
14 Tuj aj luwarji ate' tuq junjun qerman txini b'ix okaj kyuk'le'na tzan
jkajtena tuq kyuky'i'l b'ix okajtena wuq q'ij. B'ix ikxji kyeb'ayle' opona max
Rom.
15 Kye qerman aj Rom, ya ma tz'ok kcha'o' qi'ja, kyetz eb'aj'ul kanol qetza
max tuj te luwar aj tb'i Ox Posad b'ix aj n'ok q'uma' Apio aj ja' n'ok kchimo'
kyib' kye xjal. Te Pa'k ya ma kyexik te'e', ochalaj b'ix oxik tsi' pixon te Qtata
Dios.

Aj Tpakb'an Te Pa'k Tuj Amaq' Rom

16 Aj qpona Rom, te kapitan† kyi'j kye soldad ostzoqpij tzan tnajan te Pa'k
xhchukel tuj jun jay, per tzan sten jun soldad xb'uqil tetz.
17 Ya ma ky'ik oxe q'ij, te Pa'k e'ok xhchimo' kye aj tijajil Israel aj at tuq
nim kyajwalil, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Waq erman, wetz k'onti'l oqet
nk'ulu' jun nya'tx galan kyi'j kye qxjalil ni ti'j te aj eq'i' qitza' iktza'x kye

* **28:13** Ax: jun kyaq'iq' tzajnaq tumelil sur. † **28:16** Cha junjun tz'ib'enj oqtxi' nyolin te kapitan exik tq'apo' kye aj pres tuj tq'ab' junky k'ulul mandad txini.

qijajil oqtxi'. Wetz k'onti'l wil b'ix ma'tx kyinxik q'apo' pres max Jerusalen tuj kyq'ab' kye a'e' aj Rom.

18 Ya ma tz'okb'aj kcha'o' kyaqil wi'j, kygan tuq tzan nxik ktzoqpi' tzan tpaj k'onti'l owoknoj jun wil kyitza' aj presis-wit tzan nkamik.

19 Per kye qxjalil aj tijajil Israel eb'ajjaw lab'un wi'j. Astilji wetz nqanij tzan nkolon wib' twitz te César [aj twitzale' kyi'j kye k'ulul mandad, tzan tyolin tetz qa at wil qa k'onti'lji],* nya'tx tzan tpaj at-wit tidi' oxe'l nq'uma' aj nya'tx galan kyi'j kye qxjalil.

20 Astilji wetz ma kxtzaj wuk'le' tzan etok wen b'ix tzan nyolin etuky'i'l, tzan tpaj wetz lo'ik nk'u'j [ti'j te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi'] parej iktza'x kye aj qijajil Israel oqtxi', b'ix astilji wetz k'alomin tuky'i kaden.»

21 Ntons kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Qetza k'onti'l ojk'amojna jun u'j aj tzajnaq-wit Judey aj nyolin-wit awi'j, b'ix nijunwt kye qerman aj oje kye'ul txini oje tzaj kyq'uma'-wit jun tidi' aj nya'tx galan awi'j.

22 Qetza tuj qnab'l b'a'n tzan awok qcha'o'na aj n'ab'isu' yatz ti'j aj relijyon man ak'a'j, komo ja'chq kye xjal nkyeyolin nya'tx galan ti'j.»

23 Ikxji okaj ksi' jun q'ij, b'ix e'ul ky'ila'j xjal aj ja' tuq tetz nnajan. Te Pa'k nxik tuq tpakb'a' ti'j te tume'l titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, owaq'ik q'eqo' b'ix max qonik'an n'ok il tuq nxik tq'uma' xtxolil ti'j Jesus tuky'i te Kawb'il [aj oqet stz'ib'a'] Moisés b'ix tuky'i te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.

24 Junjun nxik tuq kyoksla' te aj ntyoli', per kye txq'anky k'onti'l tuq nxik kyoksla'.

25 Kye xjal nya'tx tuq dyakwerd ate' kxolx, b'ix kyeb'ayle' owaq'ik tzan kyaj junjun. Yaji te Pa'k oxik tq'uma' [kye aj k'onti'l tuq nkye'okslan] ikxjani: «B'an'ax te aj otyolij te Txew Dios tuky'i te Chay aj yolil tyol Dios. Tetz oxik tyoli' tuky'i'l kyi'j kye a'e' etijajil oqtxi' ikxjani:

26 “Pax kxol ja xjalni b'ix intxik aq'uma': ‘Owokel echa'o' [npakb'alil], per nlay tz'ox tuj ewi'; b'ix owokel ete'e' [nk'ulb'en], per nlay tz'el eniky' ti'j.

27 Komo kyetz kyanim nya'tx dispwest tzan nqet kyoksla', te kxkyin b'an lamo', b'ix kywitz b'an txayi'. Ikxji k'onti'l nkyeka'yin tuky'i kywitz, k'onti'l nkyecha'on tuky'i kxkyin, k'onti'l n'ox tuj kywi' tuky'i jun tk'u'jlal. Ikxji nlay kye'okslan wi'j, b'ix nlay kyeqet nq'ana'.’ ”*

28 Instzaj echa'o' ntzani: Te tume'l titza' te Qtata Dios nqoqet tkolo' nxik q'umlet kye xjal aj nya'tx tijajil Israel [b'ix kyetz nkye'okslan].»

29 [Ya ma xik tq'uma' tetz ikxji, kye aj tijajil Israel kyeb'ayle' eb'aj'aj b'ix b'an nkyewululun tuq kxol.]‡

30 Ntons, te Pa'k okajten kab'e' aq'b'i kabal tuj te jay aj ja' tuq nnajan per nchojon tuq, b'ix tzi nkyetk'amo' tuq kyaqil kye aj nkyepon tuq q'olb'el tetz.

31 Tuky'i jun tk'u'jlal tetz nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, b'ix nxik tuq txnaq'tza' ti'j te Qajaw Jesukrist, b'ix nijunwt tuq ab'l n'el in gan tetz.

* **28:19** Kya 25:11 * **28:27** Isa 6:9-10 ‡ **28:29** Cha junjun tz'ib'enj oqtxi' nyolin taqan 29.

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Rom

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k, b'ix a te Kristo Jesus wajawil aj nqet woksla'; b'ix joyomin
titza' tzan wok tky'ixel, b'ix pawamin [tzan txik npakb'a'] te tpakb'alil galan
aj Qtata Dios swal tetz,
2 te tpakb'alil aj okaj tq'uma' oqtxi' kyuky'i kye aj yolil tyol aj oqet ktz'ib'a'
tuj Tu'jal aj b'an tume'l.
3 Aj ja tpakb'alilni nyolin ti'j te Tk'wa'al; tetz tzan kypaj stat, tetz jun tijajil
Dawid [aj twitzale' k'ulul mandad oqtxi'],
4 per ax tetz b'an'ax Tk'wa'al Dios, komo owel niky'j ti'j tjawlen anq'in kxol
kye kamnaq tzan te tajwalil te Txewx Qtata Dios; ntons a tetz te Jesukrist aj
Qajawil.
5 A tetz otzaj sin wetz* jun nim b'an galan aj k'onti'l nwajo' b'ix otzaj tsi'
wajwalil tzan wok jun tky'ixel, tzan txik npakb'a' kxol kyaqil kye aj nya'tx
tijajil Israel tzan tqet kyoksla' te tpakb'alil ti'j Jesukrist tzan tqet kyjiq'b'a',
6 b'ix kxol kye aj xjalni, ax atikxqet etetz, joyomix tzan eten te tetz.
7 [Wetz nqet ntz'ib'a' te ja u'jni] te etetz ekyaqil qerman aj amaq' Rom,
etetz aj ganimix tzan Qtata Dios b'ix joyomix tzan eten pawa' a'ox te tetz.
Qtata Diosxwit b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit jun nim b'an galan etajsik
ekyaqil etetz b'ix qet kchewsa'xwit ek'u'j.

Te Pa'k Nxik Tsi' Pixon Te Dios Kyi'j Kye Qerman Aj Rom

8 Ntons, tb'ay nxik nsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz ekyaqil tuky'i tb'i te
Qajaw Jesukrist tzan tpaj ja'chq n'ok cha'let titza' etetz wit'lik ek'u'j ti'j.
9 Te Qtata Dios aj wetz nqet woksla' tuky'i jun tk'u'jlal tzan txik nq'uma' te
tpakb'alil ti'j te Tk'wa'al, tetz teb'en, wetz k'onti'l nkx'ajnaj ti'j wanim tzan
etzaj nna'o' kyaqil-el oj nxnaq'tzan tuky'i'l.
10 Wetz nqet nwitz twitz tzan stzaj tsi' jun tume'l tzan nxik q'olb'el etetz, qa
tetz tgan ikxji.
11 Wetz ngan tzan nxik q'olb'el etetz tzan wonen etuky'i'l tzan eten jwert
tuky'i Qtata Dios;
12 ikxji ojawel qnimsa' jk'u'j qib'qib'x iktza'x qetz qkyaqil wit'likok jk'u'j ti'j
Qtata Dios.
13 Wetz ajna'l waq erman, ngan tzan tok echa'o', wetz ky'ila'j-el oje qet
nb'isu' tzan nxik q'olb'el etetz per ti'chq n'ok nojan, k'onti'l nb'antik tzan
nxik.* Komo ngan tzan tok wen jun galan exol [exiklen nxnaq'tza'], iktza'x
n'ok wen tuj txq'anky amaq'.†
14 Wetz nna'o' iktza' k'asb'ena' witza' tzan txik npakb'a' kye aj nya'tx tijajil
Israel qa tlimaqal-e' qatzun nya'txji, b'ix kyuky'i kye aj at jun kynab'l tume'l
b'ix kyuky'i kye aj k'onti'l.
15 Astilji wetz ngan tzan txik npakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist exol
etetz tzi tuj Rom.

Tzan Tpaj Te Tpakb'alil Ti'j Jesukrist, B'a'n Tzan Qel Galan Tuj Twitz Qtata Dios

16 Wetz k'onti'l nkyinqet ky'ixwik kywitz xjal ti'j te tpakb'alil ti'j Jesukrist,
komo ti'j te ntzani te Qtata Dios b'a'n tzan tkolon kyi'j kyaqil kye aj

* **1:5** Ax: qetza. * **1:13** Kya 19:21 † **1:13** Atqet te tmankb'il part te toxlajuji' taqan nkaj iktza' tb'ay part te tkajlajuji' taqan.

nkye'okslan ti'j, tb'ay [oxik pakb'let] kxol kye aj qijajil Israel b'ix yaji kxol kye aj nya'tx tijajil Israel.

17 Komo te tpakb'alil nyolin titza' te Qtata Dios nk'ulun tzan jkaj saq tuj twitz, b'ix n'el qniky' te nini oj tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tetz b'ix tzan tkaj wit'let jk'u'j ti'j, ikx tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Qtata Dios ikxjani: "Te aj oje tz'el in xhchoj owanq'iyon tzan tpaj wit'lik tk'u'j [ti'j Qtata Dios]."*

Kye Xjal K'on Kygan Okslan Anke N'ok Kyen Kyaqil Aj Nqet Tk'ulu' Te Qtata Dios

18 Qetz n'ok qen, te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j ntzaj tq'oj kyi'j kyaqil kye xjal aj k'onti'l nkyexjanin te tetz b'ix tidi'chq nya'tx galan nkyk'ulu' tzan k'on tok e'e' te b'an'ax.

19 Komo te aj b'a'n tzan tel qniky' ti'j te Qtata Dios oje tz'ok kyen kxol, komo axk te Qtata Dios oje tzaj tyek'u' kyetz.

20 Komo atx tkajlen k'ulu' te twitz tx'o'tx', te aj k'onti'l nxik qen titza' te Qtata Dios, b'a'n tzan tel qniky' ti'j tzan tpaj kyaqil te tk'ulb'en aj b'a'n tzan txik qen. Kyaqil tk'ulb'en telponx te tajwalil nlay mankun b'ix a'ox tetz Dios; astilji nlay b'antik tzan txik kyq'uma' ch'inwt tzan kykolon kyib'.

21 Komo kye xjal kyeb'enky tuq ikxji ti'j te Qtata Dios, per k'onti'l oqet kyjiq'b'a' iktza' Qtata Dios, b'ix k'onti'l oxik ksi' pixon tetz. B'ix tzan tpaj nini te kywi' k'onti'l n'oken tzan kyb'isun galan, b'ix tuj kyanim k'onti'l owel kyniky' ch'inwt, b'ix qlolj tuj kywitz.

22 Nkyq'uma' tuq b'an list-e' per oje tz'ok te kywi' b'an tont.

23 B'ix okaj ksi' tzan kyna'on te Qtata Dios aj mas b'an tb'anil twitz kyaqil b'ix itz'oj te jun-ele'x, b'ix ojaw kky'ixpu' tzan kyna'on titzb'alil xjal aj nkyeponaj, b'ix titzb'alil pich' b'ix tidi'chq txkup kaj kyoq b'ix txkup aj cha nkyexik jilin twitz tx'o'tx'.

24 Ntons astilji te Qtata Dios ekaj tkola' tzan kyk'ulun ti'chq nya'tx galan aj n'el tgani' te kyanim, tzan tel kyin kky'exawx, ti'chq nya'tx galan nkyk'ulu' kyib'kyib'x tuky'i kchi'jel.

25 Ojaw kky'ixpu' te b'an'ax ti'j te Qtata Dios tuky'i te aj nya'tx b'an'ax, b'ix oqet kyna'o', oqet kyoksla' te aj cha k'ulume'; k'onti'l oqet kyoksla' te Tz'aqol, per a te Tz'aqol te aj jiq'b'a' te jun-ele'x. ¡Ikxjikixi'!

26 Ntons tzan tpaj kyaqil ntzani, te Qtata Dios ekaj tkola' tzan kxik tuj kyaqil aj eq'b'il kky'exaw. Kye xuj k'onti'l nqet kyen kyib' tuky'i jun ichan sinoke xuj tuky'i xuj.

27 Ax kye ichan ojaw kky'ixpu' titza' tuq kykajlen si' tzan tqet kyen kyib' tuky'i jun xuj, ojakul kygan tzan kyk'ulun ti'chq eq'b'il ky'exawil, oqet kyen kyib' ichan tuky'i ichan b'ix ikxji owok kyen xhcho'nal tzan tpaj kyk'ulb'en nya'tx galan.

28 Komo k'onti'l oqet tuj kywitz tzan tqet kyjiq'b'a' Qtata Dios, yaji tetz ekaj tsi' tzan kyb'isun jun kynab'l b'an k'onti'l token tzan kyk'ulun tidi'chq nya'tx galan.

29 Kyetz ma'tx kyk'uluj tidi'chq nya'tx galan kxol: pur k'ajajb'ilj tuj kyanim, ax n'el kyq'ajab' ti'j te aj at te junky, nkyetzeqtik tzan kyk'ulun nya'tx galan, cha kyq'ojinqet tzan tpaj aj at te junky, nkyekansan txq'anky, cha kywululunqet, nqet kyeq'i' junky, list-e' tzan kyk'ulun nya'tx galan, chimol yole',

30 nkyeyolin nya'tx galan ti'j junky, n'ok kyq'oji' Qtata Dios, n'ok kywulk'a' junky, nqet kchalani' kyib', nqet kyjiq'b'a' kyib', cha kxkonolinqet titza' tzan kyk'ulun nya'tx galan, k'onti'l nkye'okslan kytat,

---

* **1:17** Hab 2:4; Fil 3:9

31 kuch-e', k'onti'l nkyek'ulun iktza' aj ojetq kyyolij, k'onti'l nqet kygani'
ab'lkyetz, k'onti'l nlo'et kyk'u'j ti'j junky.
32 Kyetz kyeb'en te Qtata Dios okaj tq'uma' tzan kynaj kye aj nkyek'ulun te
ja ntzani, per kyetz nkyk'ulu' kyaqil ja ntzani b'ix nkyechalaj oj kyk'ulun kye
txq'anky iktza' kyetz nkyk'ulu'.

2

Te Qtata Dios At Tkawb'il Tuj Tq'ab', Astilji Tuj Twitz Tetz K'onti'l Jun Mas Tb'anil Twitz Junky

1 Astilji nlay b'antik tzan txik aq'uma' ch'inwt tzan akolet yatz nkesey ab'l
a'ich tzi, yatz aj nchpoqon kye txq'anky. Yatz aj nchyolin ikxji, awib'x nxik
apoqo' tzan tpaj ax yatz n'ak'ulu' ikxji.*
2 Qeb'enky te Qtata Dios tuky'i tkawb'il tuj tq'ab' nkyexik tpoqo' kye aj
nkyek'ulun kyaqil aj nya'tx galanni.
3 Yatz aj nchpoqon kye txq'anky b'ix ax n'ak'ulu' ikxji, ¿ti'tzun yatz tuj anab'l
ochkoletel tuj tq'ab' Qtata Dios oj tul te jwisy?
4 ¿N'el awik'o' pe' titza' te Qtata Dios galan nab'lin awuky'i'l b'ix nim tpasens
b'ix k'onti'l nxik tsi' xhcho'nal awi'j luwew? ¿N'el aniky' pe' te tume'l b'an
galan titza' nab'lin te Qtata Dios aj nk'ulun tzan tjaw aky'ixpu' anab'lin b'ix
nya'tx tzan tqet ayajla' titza' tetz nab'lin?
5 Per tzan tpaj b'an tz'ak a'ich b'ix tuj awanim k'on agan tzan tjaw aky'ixpu'
anab'lin, b'ajq'ij mas njaw ach'uqi' tq'oj Qtata Dios awajsik, b'ix otzajel
awajsik tuj te jwisy oj tok en te tq'oj Qtata Dios kyi'j kye aj nya'tx galan b'ix
oj kyk'amon kyaqil xjal iktza'x te kyk'ulb'en.
6 Tetz otzajel tsi' te junjun iktza'x ma'tx kyk'uluj.*
7 Kye aj k'onti'l nkaj ksi' tzan kyk'ulun galan tzan tpaj kygan tzan kyten
tuj ka'j tuky'i Qtata Dios b'ix tzan kyqet jiq'b'a' b'ix tzan kyanq'in tuky'i'l te
jun-ele'x, ntons te Qtat oxe'l tsi' jun kyanq'in te jun-ele'x.
8 Yatzun kye aj nqet kyjiq'b'a' kyib' b'ix k'onti'l nqet kyoksla' te b'an'ax,
sinoke cha nqet kyoksla' te aj nya'tx galan, ntons te Qtata Dios otzajel tq'oj
b'an jwert kyi'j.
9 Ntons kyaqil xjal aj cha kyk'ulunqet nya'tx galan, otzajel si' nim xhcho'nal
kyajsik b'ix jun b'is; tb'ay kyi'j kye aj tijajil Israel b'ix yaji kyi'j kye aj nya'tx
tijajil Israel.
10 Yatzun kye aj nkyek'ulun galan, okyepoyon tuj ka'j tuky'i te Qtata Dios
b'ix okyeqtel jiq'b'a' b'ix oqtel xhchewsa' kyk'u'j; tb'ay kye aj tijajil Israel b'ix
yaji kye aj nya'tx tijajil Israel.
11 Komo tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun mas tb'anil twitz junky.*
12 Komo kyaqil kye [aj nya'tx tijajil Israel] aj nkyejoyon choj b'ix k'onti'l
kyeb'en te Tkawb'il Qtata Dios, kyetz ax okyekamel, per nya'tx tzan tpaj te
Kawb'il. Per kyaqil kye [aj tijajil Israel] aj nkyejoyon choj b'ix kyeb'en te
Kawb'il, kyetz okyexe'l poqo' tzan te Kawb'il.
13 Komo kye aj galan tuj twitz Qtata Dios nya'tx a'e' aj cha n'ok kcha'o' tuky'i
kxkyin te Tkawb'il sinoke kye aj nkyek'ulun iktza' tgan te Kawb'il, a'e' kyetz
kye aj owelal in kchoj.
14 Komo kye aj nya'tx tijajil Israel, anke k'onti'l te Tkawb'il Qtata Dios
kyuky'i'l, cha'oj kyk'ulun galan iktza' nyolin tuj te Kawb'il, ikxji a'e'xk kyetz
nkyna'o' tuj kyanim alkyetz te galan iktza' tgan te Kawb'il.

---

* **2:1** Mat 7:1; Luks 6:37 * **2:6** Sal 62:12 * **2:11** Deu 10:17

15 Ikxji tuky'i kyk'ulb'en nqet kyyek'u' te aj tgan te Kawb'il aj oje kaj si' tuj
kyanim, b'ix ikxji te aj oje kaj si' tuj kyanim atqet nyolin nya'tx galan kyi'j b'ix
atqet nyolin galan kyi'j.
16 B'ix tuj te jwisy, kyaqil te aj k'onti'l nxik qen aj nkyk'ulu' kye xjal, te Qtata
Dios oxe'l tq'uma' galan qa nya'txji tzan tpaj te Jesukrist aj q'umal kyil kye
xjal. Te ja ntzani ntumela' tuky'i te tpakb'alil aj nxik npakb'a'.

Te Aj B'an B'an'ax Tijajil Israel Jun Aj N'okslan Tuj Tanim

17 Ntons qa yatz a'ich aj tijajil Israel, b'ix qa yatz wit'lik ak'u'j ti'j te Tkawb'il
Qtata Dios, b'ix qa nqet ajiq'b'a' awib' tzan tpaj te Qtata Dios ok'ulun jun
galan awi'j oqtxi',
18 b'ix qa aweb'en tidi' tetz tgan b'ix qa oje tz'el aniky' ti'j te Tkawb'il tzan
tel ajoyo' alkyetz te mas tb'anil,
19 b'ix qa yatz tuj anab'l b'a'n tzan txik aq'uma' tume'l kyb'ey kye aj mina'
tel kyniky' tzan tpaj qlolj tuj kywitz,
20 b'ix qa nxik axnaq'tza' ti'j te Qtata Dios kye aj mina' tox tuj kywi', b'ix qa
b'a'n tzan txik axnaq'tza' kye aj man tal, b'ix komo at te Tkawb'il Qtata Dios
awuky'i'l aj pur tume'l b'ix b'an'ax,
21 ntons yatz aj nkyexik axnaq'tza' txq'anky, ¿k'onti'l petzun nqet axnaq'tza'
awib'x tb'aya'? Yatz aj nchpakb'an tzan k'on qelq'an, ¿tzun pe' nxhch'elq'an?
22 Yatz aj nchq'uman tzan k'on jk'ajajin, ¿tzun pe' nchk'ajajin? Yatz aj
nchq'uman k'onti'l token kye titzb'alil aj ntzaj kyna'o' kye xjal, ¿tzun pe'
nkye'ex awelq'a' ja' ntzaj kyna'o' nini?
23 Yatz aj nqet ajiq'b'a' awib' tzan tpaj te Tkawb'il Qtata Dios tuj aq'ab',
¿tzun pe' n'el awin tky'exaw Qtata Dios tzan tpaj k'onti'l nqet awoksla' titza'
ntq'uma' te Tkawb'il?
24 Iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Kye aj nya'tx tijajil
Israel nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios tzan epaj etetz aj tijajil Israel
a'ix."*
25 Te qechalul [ti'j qchi'jel iktza' nyolin te Kawb'il], tetzji jun galan a'ox qa
nqet qoksla' kyaqil iktza' tgan te Tkawb'il Qtata Dios. Per qa k'onti'l nqet
qoksla' [kyaqil] iktza' te Kawb'il tgan, ntons te qechalul chagan.
26 Qa jun xjal aj k'onti'l atok techalul ntk'ulu'-wit iktza' ntq'uma' te Kawb'il,
¿nya'tx petzun tetz iktza' at techalul?
27 Ikxji etetz aj at te Kawb'il etuky'i'l b'ix atok etechalul, etetz okxe'l-tal
poqo' tzan kye aj k'onti'l kyechalul tzan tpaj kyetz nkyk'ulu' iktza' tgan te
Kawb'il b'ix etetz k'onti'l.
28 Komo jun xjal aj b'an b'an'ax tijajil Israel nya'tx cha a'ox tzan tpaj iktza'
tok e'en naqe jun aj tijajil Israel, b'ix te aj atok techalul nya'tx tijajil Israel cha
a'ox tzan tpaj jun techa'l ti'j xhchi'jel;
29 sinoke te jun aj tijajil Israel b'an b'an'ax, a te aj ky'ixpumaj tanim, b'ix
tetz "techalul" atok ti'j tanim* tzan tpaj tjawlen ky'expu' tanim tzan te Txew
[Dios], nya'tx cha tzan tpaj nk'ulun-wit iktza' nyolin te Kawb'il. Te ja xjal
iktza' ntzani nqet jiq'b'a' tzan Qtata Dios, nya'tx cha a'ox tzan xjal.

3

Nijunwt Xjal Nk'ulun Tume'l Tuj Twitz Qtata Dios

1 Ntons ¿tidi' jun tb'anil kye aj tijajil Israel kywitz kye aj nya'tx tijajil Israel?
¿Tidi' token te kyechalul kye aj tijajil Israel?

---

* **2:24** Isa 52:5 * **2:29** Deu 10:16; Jer 4:4; Gal 6:14-15; Fil 3:3; Kol 2:11-13

2 At nim tb'anil b'ix nim token. Tb'ay* tzan tpaj a'e' kyetz kye tb'ay aj ja'
oxik tsi' te Qtata Dios te tpakb'alil oqtxi'.
3 Ntons ¿tidi' ojq'uma'tz tzan tpaj junjun k'onti'l oxik kyoksla'? ¿Tzan tpaj
k'onti'l e'okslan, ajna'l nlay petzun tk'uluj te Qtata Dios iktza' okaj tq'uma'?
4 ¡Nya'tx! Anke kyaqil xjal la'j-e', per te Qtata Dios jun yolin. Komo nyolin
tuj te Tu'jal oqtxi' ikxjani: "Owokel e'elet b'an'ax yatz at akawb'il tuj aq'ab'
tzan tpaj aj n'aq'uma', b'ix kye aj okyepoqoyon te yatz nlay b'antik tzan aqet
kyitza'."*
5 Ntons, per qa tzan tpaj te jk'ulb'en nya'tx galan n'ok qen mas titza' te Qtata
Dios at tkawb'il tuj tq'ab', ntons ¿tidi' ojq'uma'tz? ¿K'onti'l petzun tkawb'il tuj
tq'ab' te Qtata Dios oj txik tsi' xhcho'nal kyi'j kye aj nkyek'ulun nya'tx galan?
(Ja ntzani iktza'x nkyq'uma' kye xjal.)
6 ¡Nya'tx ikxji! Qa te Qtata Dios k'onti'l-wit tkawb'il tuj tq'ab', ¿titza'-tal
ob'antel tzan txik tq'uma' qa nya'tx galan aj njk'ulu'?
7 Qanq junjun oxe'l kyq'uma' ikxjani: "Qa tzan tpaj qetz qxmeletz'ul n'ok
en mas b'an galan nab'lin te Qtata Dios, ¿tistil qetz oqoxe'l poqo' iktza' jun
chimol choj?"
8 ¿Ntons tistil nya'tx mejor tzan jk'ulun te nya'tx galan tzan tok en mas titza'
te Qtata Dios b'an galan nab'lin? Ate' junjun nqoqet kyyoli' qa qetz nxik qyoli'
ikxji. ¡Tzan tpaj nkyeyolin ikxji, nkyajo' tzan kxik si' tuj il!
9 ¿Tidi' ojq'uma'tz? ¿Ti'tzun, mas tb'anil a'o' qetz kywitz kye aj nya'tx tijajil
Israel? ¡Nya'tx! Komo ma'tx tz'ok qchan, tijajil Israel qatzun nya'txji, kyaqil
xjal akyeqet tuj tq'ab' te choj.
10 Iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "K'onti'l ate' nijunwt xjal
aj k'onti'l xhchoj, ni tansiker ch'i jun-wit.
11 Nijunwt n'ox tuj twi', k'onti'l ab'l njoyon te Qtata Dios.
12 Kyaqil oje tz'el kypawa' kyib' ti'j Qtata Dios, kyaqil k'onti'l kyoken,
k'onti'l ni jun-wit aj nk'ulun galan [tuj twitz Qtata Dios], tansiker ch'i jun-wit,
ch'inwt.*
13 Te ktzi' iktza' jun tjay anim cha peq'lik, kyetz kyaq' n'oken tzan tqet
kyeq'i' xjal, te ktzi' n'oken iktza' stzi' jun kan aj nkansan xjal,*
14 b'ix kyaqil aj n'etz tuj ktzi' cha kyqanb'enqet b'ix cha xtx'u'jetqet kywi'.*
15 Tzan ch'imu's, nqet naj kyok'onsa' junky,
16 ja' nkyeky'ik npon kynajsa' kyaqil b'ix kye xjal nkyekaj ksi' tuj yaj,
17 k'onti'l owok kyotzqila' te tume'l titza' tzan qten galan kyuky'i xjal,*
18 k'onti'l Dios tuj kywitz."*
19 Qeb'enky kyaqil aj nyolin tuj te Tkawb'il Qtata Dios, nyolin kye aj
akyeqet tuj tq'ab' te Kawb'il. Ikxji oj txik tq'uma' te Qtata Dios kyil, nlay
b'antik tzan kyyolin ch'inwt tzan kykolet b'ix kye kyaqil xjal twitz tx'o'tx'
oxe'l tsi' te aj okyajo'tz.
20 Komo nijunwt xjal owelal in xhchoj tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj jun
tk'ulb'en iktza' aj ntyoli' te Kawb'il, komo te Kawb'il cha a'ox n'oken tzan tel
qniky' alkyetz te qchoj.*

A'ox Tzan Tpaj Toklen Wit'let Jk'u'j Ti'j Qtata Dios B'a'n Tzan Qel Galan Tuj Twitz

---

* **3:2** Rom 9:4-5 * **3:4** Sal 51:4 * **3:12** Sal 14:1-3; 53:1-3 * **3:13** Sal 5:9; 140:3 * **3:14** Sal 10:7
* **3:17** Isa 59:8 * **3:18** Sal 36:1 * **3:20** Sal 143:2; Gal 2:16

21 Yatzun ajna'l, tuj junky tume'l ak'a'j te Qtata Dios oje tzaj tyek'u' titza' n'el
tin te qchoj, per nya'tx tzan tpaj te Kawb'il, sinoke te Kawb'il oqtxi' oyolin ti'j
te ntzani b'ix ax kye yolil tyol oqtxi' okyyolij ti'j.
22 Te Qtata Dios ntk'ulu' tzan tel tin te qchoj cha a'ox tzan tpaj toklen
qwit'b'a' jk'u'j ti'j Jesukrist.* Te ja ntzani kye kyaqil kye aj nkye'okslan tzan
tpaj kyaqil xjal pareje' tuj twitz Qtata Dios,*
23 komo kyaqil xjal ejoyon choj tuj twitz, astilji nijunwt npon iktza' te Qtata
Dios tzan tpaj tetz nim xhchqitz'unal b'ix k'onti'l xhchoj.
24 Qetz n'el in qchoj b'ix nya'tx presis tzan qchojon tzan tel in sinoke tzan
tpaj tetz b'an galan nab'lin quky'i'l tzan tpaj te Kristo Jesus okolpin te qetz.
25 Te Qtata Dios okaj tsi' te Jesukrist iktza' te jun present te chojb'il te qchoj
te qkyaqil qetz aj n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tkamlen aj telen xhchiky'el [twitz
krus]; ikxji nqet tyek'u' te Qtat at tkawb'il tuj tq'ab' anke [tb'ay] cha oky'ix-
oq te qchoj titza'*
26 tzan tpaj nim tpasens, per yatzun ajna'l nqet tyek'u' at tkawb'il tuj tq'ab'
b'ix a tetz te aj n'el in qchoj toklen qwit'b'a' jk'u'j ti'j Jesus.
27 Ntons qa ikxji ¿titza' b'a'n tzan tqet qjiq'b'a' qib'? ¡Nlay b'antik! ¿Tistil nlay
b'antik? Tzan tpaj jun jk'ulb'en k'onti'l token tzan tel in qchoj; sinoke te aj
n'oken cha a'ox oj tok wit'let jk'u'j [ti'j Jesukrist].
28 Komo n'el qniky' te qchoj n'el in oj tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tetz b'ix nya'tx
tzan tpaj jun jk'ulb'en galan iktza' tgan te Kawb'il.
29 Ntons ¿te Qtata Dios a'ox Dios petzun qi'j qetz aj tijajil Israel? ¿Nya'tx
petzun ax Dios kyi'j kye aj nya'tx tijajil Israel? ¡Ax! Te Qtata Dios tetz ax Dios
kyi'j kye aj nya'tx tijajil Israel.
30 Komo cha jun te Qtata Dios at, b'ix a tetz n'el in te kchoj kyaqil xjal cha
a'ox tzan tpaj toklen kywit'b'a' kyk'u'j ti'j, tijajil Israel-e' qatzun nya'txji.*
31 Ntons ¿k'onti'l petzun token te Kawb'il tzan tpaj ajna'l cha a'ox a tgan
tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Jesukrist? At token, b'ix nqet qyek'u' dyakwerd
ato' tuky'i te aj ntyoli' te Kawb'il.

4

Te Abran Owel Galan Tuj Twitz Qtata Dios Tzan Tpaj Tokslb'en

1 Ntons te Abran aj qijajil oqtxi', ¿tidi' otkamb'aj tetz ti'j kyaqil ntzani?
2 Qa te Abran tzan tpaj-wit te tk'ulb'en owel in xhchoj, qanq b'a'n-tal tzan
tqet tjiq'b'a' tib' kywitz kye xjal, per nya'tx tuj twitz Qtata Dios.
3 Te Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "Te Abran oxik toksla' [tyol] Qtata Dios, b'ix
tzan tpaj tokslb'en, owel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj."*
4 [Tuj kywitz kye xjal], qa jun xjal nk'ulun taq'un junky, te aj twi' tk'u'j
ntk'amo' nya'tx naqe jun oyej sinoke te chojb'il te tetz.
5 Yatzun jun xjal chimol choj aj k'onti'l wit'lik tk'u'j ti'j tk'ulb'en tzan tel in
xhchoj sinoke n'okslan ti'j te Qtata Dios tzan tel in xhchoj, ntons tetz n'el tuj
twitz te Qtat k'onti'l xhchoj tzan tpaj tokslb'en ti'j.
6 Komo ikxji te Dawid [aj twitzale' k'ulul mandad oqtxi'] otq'umaj galan at
te xjal aj oje tz'el tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj per nya'tx tzan tpaj jun
tk'ulb'en. [Otq'umaj ikxjani:]
7 "Galanx-alo kye aj oje qet najsa' te kyk'ulb'en nya'tx galan, b'ix aj nlay tzaj
na'o' kchoj tzan te Qtata Dios.

* **3:22** Gal 2:16 * **3:22** Kol 3:11 * **3:25** Kya 17:30; 2Kor 5:19 * **3:30** Ax: qa kye aj atok kyechalul qatzun k'onti'lji. * **4:3** Gén 15:6; Sal 106:31; Rom 4:5,11,22; Gal 3:6; Chaw 2:23

8 Galanx-alo te xjal aj cha nky'ix-oq te xhchoj tzan te Qtata Dios.”*
9 ¿Te ja galan ntzani a'ox pe' kye aj atok kyechalul qatzun ax kye aj k'onti'lji?
Ma'tx tz'ok qcha'o' te Abran owel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj tzan tpaj
toklen wit'let tk'u'j ti'j.
10 ¿Titza' tuq atqet te Abran aj tel galan tuj twitz Qtata Dios? ¿Ojetq tuq tz'ok
si' techalul ti'j qatzun mina' tuqji? Owel galan tuj twitz Qtata Dios aj mina'
tuq tok si'let techalul, nya'tx aj ojetq tuq.*
11 Te techalul* telponx tuq, tetz owel tuj twitz te Qtat ya k'onti'l xhchoj tzan
tpaj ojetq tz'ok wit'let tk'u'j ti'j, per aj mina' tuq tok si'let techalul. Ikxji tetz
owok naqe k'wa'lon kyi'j kye aj nya'tx tijajil Israel aj k'onti'l atok kyechalul
b'ix nkye'okslan, ikxji tzan kyel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l kchoj.
12 B'ix te Abran ax owok naqe k'wa'lon kyi'j kye aj tijajil Israel aj atok
kyechalul per n'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j te Qtata Dios iktza'x te qijajil Abran
owok twit'b'a' tk'u'j ti'j aj mina' tuq tok techalul.
13 Te Qtata Dios oxik tsi' tyol te Abran b'ix kye kyaqil tijajil, tzan kyk'amon
te twitz tx'o'tx' te jun kykotz, per nya'tx tzan tpaj-wit [kyk'ulb'en aj ntyoli'] te
Kawb'il, sinoke tzan tpaj n'el in kchoj toklen wit'let kyk'u'j ti'j tetz.*
14 Qa cha a'oxwit kye aj nkye'okslan te Kawb'il kye aj okyek'amoyon te jun
kykotz, ntons chagan-talo tzan tok wit'let jk'u'j ti'j Qtata Dios b'ix ax k'onti'l-
tal tajb'en kyaqil te aj oje xik tsi' tyol ti'j.*
15 Komo tzan tpaj [k'onti'l nqet qoksla'] te Kawb'il, astilji ntzaj tq'oj te Qtata
Dios [qi'j qetz aj qeb'en tidi' ntyoli' te Kawb'il], per qa k'onti'l-wit te Kawb'il
ax k'onti'l-tal tidi' qi'j ja' nqopaltin.
16 Astilji a'ox tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j [ti'j Qtata Dios nqo'el galan tuj
twitz], ikxji tzan tok iktza'xkix tetz b'an galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l
nqajo'; ikxji tzan jk'amon qkyaqil qetz te aj okaj tsi' Qtata Dios tyol ti'j, nya'tx
a'ox kye aj [kygan] te Kawb'il sinoke ax kye aj wit'lik kyk'u'j ti'j te Qtat, iktza'x
te Abran aj naqe k'wa'lon qi'j qkyaqil qetz [toklen wit'let jk'u'j iktza' tetz].*
17 Iktza'x nyolin tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: “Oje chkaj nsi' k'wa'lon
kyi'j ky'ila'j amaq'.”* Te Qtata Dios aj okaj tyoli' ntzani, a tetz te aj oxik oksla'
tzan te Abran, b'ix tetz nkyejaw anq'in kye kamnaq titza', b'ix b'a'n tzan txik
tq'uma' tzan tok jun tidi' aj k'onti'l at.*
18 Te Abran otokslaj b'ix lo'ik tuq tk'u'j, anke k'onti'l tuq tidi' qi'j b'a'n tzan
tkaj lo'et tk'u'j ti'jx, per okaj lo'et tk'u'j tzan tok k'wa'lon kye ky'ila'j amaq' tzan
tpaj ojetq xik tq'uma' te Qtata Dios tuky'i'l ikxjani: “Okye'okel [b'an ky'ila'j]
awijajil.”*
19 B'ix tetz k'onti'l ona'non tanim tzan tok wit'let tk'u'j [ti'j te aj otzaj tq'uma'
Qtata Dios] konserke teb'enky tuq tetz xhchi'jel b'an tijky, komo ojetq tuq
jakon oqal (100) aq'b'i tetz, b'ix te Sar ya nlay b'antikky tuq tzan talan.*
20 Tetz k'onti'l ona'non tanim ti'j te aj ojetq tuq tzaj tq'uma' Qtata Dios tetz,
sinoke onimsan tk'u'j tzan tok twit'b'a' tk'u'j ti'j Qtat b'ix oqet tjiq'b'a' te Qtat.
21 B'an ntoksla' tuq at nim tajwalil te Qtata Dios tzan tk'ulun iktza'x ojetq
tzaj tq'uma'.
22 Astilji owel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj.
23 Aj ntzani te aj oqet tz'ib'a' ti'j: “Owel galan tuj twitz Qtata Dios.” Ntons,
te ja ntzani nya'tx telponx te jun galan a'ox ti'j tetz

---

* **4:8** Sal 32:1-2; Kya 17:30; Rom 3:25; 2Kor 5:19 * **4:10** Gén 15:6 * **4:11** Gén 17:10 * **4:13** Gal 3:29 * **4:14** Gal 3:18 * **4:16** Gal 3:7 * **4:17** Gén 17:5 * **4:17** 1Kor 1:28 * **4:18** Gén 15:5 * **4:19** Gén 17:17

24 sinoke ax te jun galan te qetz ajna'l. Ax qetz oqo'elal galan tuj twitz Qtata
Dios, qetz aj nqo'okslan ti'j te aj ojaw anq'in kxol kye kamnaq, te Qajaw Jesus.
25 Tetz oxik q'apo' tzan tpaj kyaqil aj jk'ulb'en nya'tx galan, b'ix yaji ojaw
anq'in tzan qten galan tuky'i Qtata Dios.

5

Galan Ato' Tuky'i Qtata Dios Tzan Tpaj Tkamlen Jesukrist

1 Ntons komo ma'tx tz'el in qchoj tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j [Jesukrist],
astilji galan ato' tuky'i te Qtat tzan tpaj te Qajaw Jesukrist.
2 Komo tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j, astilji at qoklen ti'j te galan aj ntzaj
tsi' anke k'onti'l nqajo', b'ix ikxji jwert ato' ti'j nini b'ix b'an nqochalaj tzan
tpaj lo'ik jk'u'j [tzan tok qen] xhchqitz'unal te Qtata Dios.*
3 B'ix ax nqochalaj oj tok qen twitz xhcho'nal, komo qeb'enky oj tok qen
twitz xhcho'nal n'ok mas nim qpasens,
4 b'ix tzan tpaj te qpasens, yaji b'a'n tzan qipan tidi'chq, b'ix tzan tpaj b'a'n
tzan qipan tidi'chq yaji nkaj lo'et jk'u'j mas byenech ti'j Qtata Dios,
5 b'ix oj tkaj lo'et jk'u'j ti'j, k'onti'l nqoqet ky'ixwik, komo te Qtata Dios oje
tzaj tsi' te Txew tuj qanim tzan tok qen nqoqet tgani'.
6 Qetz k'onti'l nb'antik tuq tzan jkolonx tuq qib', per yatzun te Jesukrist,
mer tuj aj or aj b'an presis tuq, tetz owul b'ix okamik tzan qpaj qetz aj chimol
choj a'o'.
7 Nijunwt ab'l tgan tzan tkamik tky'ixel junky aj galan xjal, a'ox qa te aj
junkyni jun b'an galan xjal, ikxji qanq at ab'l dispwest tzan tkamik te tky'ixel.
8 Yatzun te Qtata Dios oje qet tyek'u' titza' b'an nqoqet tgani', komo otzaj
tlajo' te Jesukrist tzan tkamik tzan qpaj, anke qetz tzunx tuq a'o' chimol choj.
9 Komo ajna'l oje tz'el in qchoj tzan tpaj tkamlen Jesukrist aj tel xhchiky'el,
tzan tpaj tetz ajna'l b'an b'an'ax oqokoletel ti'j te xhcho'nal aj otzajel tsi' te
Qtata Dios cha'oj tul te jwisy.
10 Komo qetz tb'ay, a'o' tuq tajq'oj Qtata Dios, b'ix yaji okaj galan tuky'i'l
tzan tpaj tkamlen te Tk'wa'al, ntons ajna'l tzan tpaj ojaw anq'in junky'el ax
oqokoletelkix titza'.
11 Astilji ajna'l nqochalaj tuky'i Qtata Dios tzan tpaj te Qajaw Jesukrist,
komo tzan tpaj tetz galan ato' tuky'i te Qtat.
12 Ntons iktza'x te choj owok tzani twitz tx'o'tx' cha tzan jun xjal, b'ix yaji
tzan tpaj te choj owok te kamikyj, b'ix ikxji te kamikyj owok kyi'j kyaqil xjal
tzan tpaj kyaqil eb'ajjoyon choj.*
13 Aj mina' tuq tkaj si' te Kawb'il, te choj ojetq tuq tz'ok tzani twitz tx'o'tx';
per komo k'onti'l tuq te Kawb'il, astilji k'onti'l tuq jun tidi' aj nyolin tidi' tuq
te qchoj.
14 Per anke ikxji tuq, te kamikyj atqet tuq kyajsik kyaqil xjal, atx aj atqet
tuq te Adan max aj tul te Moisés [tzan txik tsi' te Kawb'il kyetz], b'ix ax kyajsik
kyaqil kye aj k'onti'l ejoyon choj parej iktza' te Adan, b'ix te Adan at tuq tidi'
telponx ti'j te [Krist] aj tzul tuq mas yaj.
15 Per te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios aj k'onti'l nqajo' k'onti'l
owel iktza' te aj nya'tx galan [aj otk'uluj te Adan]. Komo tzan tpaj xhchoj
tetz, kyaqil kamnaqe'. Per yatzun tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin
quky'i'l b'ix tzan tpaj te nim b'an galan aj otzaj tsi' cha jkotz tzan tpaj te
Jesukrist aj cha jun tuq, te nini owel te jun b'an galan kye ky'ila'j xjal.
16 B'ix te aj b'an galan aj otzaj tsi' cha jkotz, k'onti'l owel iktza' xhchoj te xjal.
Komo a'ox tzan tpaj te jun choj aj otk'uluj aj xjalji, kyaqil at kypaj, yatzun tzan

* **5:2** Rom 9:23 * **5:12** Gén 3:6

tpaj te jun nim b'an galan aj otzaj si' cha jkotz, ajna'l qkyaqil b'a'n tzan tel in te qchoj.
17 Komo tzan tpaj te jun aj ojoyon choj oqtxi', kyaqil xjal eb'ajkaj tuj tq'ab' te kamikyj; per yaji tzan tpaj te Jesukrist, otzajel si' jun qanq'in b'an galan qkyaqil qetz aj njk'amo' te aj nim b'an galan aj k'onti'l nqajo' b'ix otzajel si' cha jkotz tzan jkaj galan tuj twitz te Qtata Dios.
18 Ntons iktza'x tzan tpaj xhchoj te jun xjal owel tzan kxik chimlik kyaqil tzan kxik si' tuj il, ntons yatzun ajna'l te galan aj tk'ulb'en te junky owel tzan tel in qchoj qkyaqil qetz tzan qanq'in [tuky'i'l te jun-ele'x].
19 Komo tzan tpaj k'onti'l oqet toksla' te jun oqtxi', kyaqil xjal chimol choj-e', yatzun ajna'l tzan tpaj tokslb'en [te Jesukrist], ky'ila'j saq-e' tuj twitz Qtata Dios.
20 Te Kawb'il okaj si' tzan [tel qniky'] b'an nim te nya'tx galan aj nqok'ulun, per aj [tel qniky'] b'an nim te nya'tx galan, mas owok en b'an galan nab'lin te Qtata Dios quky'i'l [tzan tqet tnajsa' te qchoj];
21 ikxji iktza'x te choj okaj kyi'j kyaqil xjal tzan kykamik, ax ikxji ajna'l te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios ma'tx kaj qi'j tzan tpaj te tume'l [aj n'el tin qchoj] tzan qanq'in te jun-ele'x tzan tpaj Jesukrist aj Qajawil.

6

Te Choj Ya K'onti'l Toklen Qi'j

1 Ntons, ¿tidi' ojq'uma'tz? ¿Qob'ajjoyoyon pe' mas choj tzan tok qen mas te nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios?
2 ¡Nlay! Komo qetz ya k'onti'l tidi' qoklen ti'j te choj, iktza' kamnaq a'o' ti'j te choj, b'ix ¿titza' oqo'anq'iyon junky'el tzan qchimon choj?
3 ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en etetz aj qok junx tuky'i Jesukrist aj tjaw si' a' qwi', telponx ax qetz okamik tuky'i'l?
4 Komo aj tjaw si' a' qwi' telponx ax qetz omuqet junx tuky'i'l aj tkamlen, per yaji iktza'x tetz ojaw anq'in kxol kye kamnaq tzan tajwalil* Qtata Dios, ax ikxji qetz b'a'n tzan qb'et tuj jun tume'l ak'a'j.*
5 Komo iktza'x qetz oje tz'ok qmojb'a' qib' junx tuky'i'l tzan tpaj tkamlen, ax ikxji qetz at jun qanq'in ak'a'j tzan tpaj tjawlen anq'in.
6 B'ix qetz qeb'enky te tume'l titza' nqo'anq'in tuq oqtxi' oje ponaj tzan tpaj tkamlen twitz krus, b'ix ikxji tzan tponaj te aj tuj qchi'jel njoyon choj, tzan qanq'in kolpimo' tuj tq'ab' te choj.
7 Komo jun xjal aj oje kamik, tetz kolpimaj tuj tq'ab' te choj.
8 Ntons komo qetz oje qokamik [ti'j te choj] tzan tpaj tkamlen Krist, astilji nxik qoksla' oqo'anq'iyon junx tuky'i'l.
9 Qetz qeb'enky te Krist ojaw anq'in junky'el kxol kye kamnaq, astilji ya nlay kamikky junky'el, komo te kamikyj ya k'onti'l toklen ti'j.
10 Komo aj tkamik, tetz okamik ti'j te choj b'eyx te jun-ele'x; per komo itz'oj ajna'l, tetz itz'oj [te jun-ele'x] tzan tanq'in q'apo' tib' te Qtata Dios.
11 Ax ikxji eti'j etetz, ajna'l pe'ena'on kamnaq a'ix ti'j te choj, b'ix itz'ojix tzan etanq'in te Qtata Dios tzan tpaj te Kristo Jesus.
12 Ntons tzan tpaj nini, ya k'onky etzoqpij tzan tk'ulun mandad te choj ti'j echi'jel aj nponaj, ikxji tzan k'on tqet etoksla' te nya'tx galan aj tgan te echi'jel.
13 B'ix ax k'on kaj eq'apo' te echi'jel tzan token etitza' tzan ek'ulun te nya'tx galan, sinoke intkaj eq'apo' etib' [tuj tq'ab'] te Qtata Dios iktza' xjal aj oje

* **6:4** Ax: xhchqitz'unal. * **6:4** Kol 2:12

kxjaw anq'in junky'el kxol kye kamnaq, b'ix intkaj eq'apo' kyaqil part te echi'jel te Qtata Dios tzan token te jun tume'l b'an galan.
14 Komo te choj ya k'onti'l toklen eti'j, komo etetz ajna'l ya k'onti'l atikxqet tuj tq'ab' te Kawb'il sinoke tuj tq'ab' te Qtata Dios aj ntzaj tsi' nim b'an galan etajsik anke k'onti'l n'etajo'.

A Tgan Tzan Jk'ulun A'ox Te Galan Tzan Tpaj Ya K'onti'l Atoqet Tuj Tq'ab' Te Choj

15 Ntons, ¿tidi' ojq'uma'tz? ¿Oqojoyoyon pe' mas choj tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l nqajo' b'ix ya k'onti'l aqoqet tuj tq'ab' te Kawb'il? ¡Nlay!
16 Etetz eteb'enky oj tkaj eq'apo' etib' tuj tq'ab' junky tzan tqet etoksla', etetz mosi' a'ix tzan te aj nqet etoksla'; ikxji qa mosi' a'ix tzan te choj, okxkamel, b'ix qa mosi' a'ix tzan te tume'l, owelal in te echoj.
17 Per pixon te Qtata Dios, anke etetz oqtxi' atikxqet tuq tuj tq'ab' te choj, yatzun ajna'l oje qet etoksla' tuky'i jun tk'u'jlal te xnaq'tzb'ilj aj oje xik xnaq'tza' etetz.
18 B'ix aj ekolpjik tuj tq'ab' te choj, okxkaj tuj tq'ab' te tume'l galan.
19 Nkyinyolin ikxjani naqekix kyeyolin kye xjal, tzan tpaj nya'tx jwert atix tzan tel eniky'. Oqtxi' etetz oxik eq'apo' etib' tuj tq'ab' te nya'tx galan tzan ek'ulun tidi'chq nya'tx galan, yatzun ajna'l intxik eq'apo' kyaqil part te echi'jel tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix pe'eb'et tuj tume'l tzan ekaj pawa' a'ox te Qtata Dios.*
20 Komo aj atikxqet tuq tuj tq'ab' te choj, k'onti'l tuq nb'antik tzan tqet ek'ulu' tume'l tzan tpaj nya'tx tuq kolpimix [tuj tq'ab' te choj].
21 B'ix ¿tidi' tuq jun galan te etetz tzan tpaj te nini tuj aj tyempji? Komo kyaqil te aj n'ek'ulu' tuq akix te aj nkxky'ixwik ti'j ajna'l, b'ix kyaqil nini n'oken tuq tzan ekamik.
22 Per ajna'l oje kxkolpjik tuj tq'ab' te choj, b'ix oje xik eq'apo' etib' tuj tq'ab' te Qtata Dios; astilji nkxk'ulun galan b'ix pawamix a'ox te Qtata Dios b'ix ikxji okx'anq'iyon tuky'i'l te jun-ele'x.
23 Te aj njkamb'a' tzan tpaj te qchoj, a'ox jun jkamiky; yatzun te aj njkamb'a' tuky'i Qtata Dios, jun qanq'in te jun-ele'x [tzan tpaj] mojb'a' qib' tuky'i Qajaw Kristo Jesus.

7

Oje Qokolpjik Tuj Tq'ab' Te Choj Tzan Jkaj Tuj Tq'ab' Qtata Dios

1 Nxik nyoli' etetz waq erman aj etotzqi' te Kawb'il, ¿k'onti'l petzun eteb'en qa jun xjal tzunx itz'oj, tzunx atqet tuj tq'ab' te Kawb'il?
2 Komo jun xuj aj at tichmil, te Kawb'il nyolin mojb'a' tib' tuky'i tichmil man itz'oj te tichmil, per ax nyolin qa ma kamik te tichmil yaji te xuj okolpjel ti'j te tichmil.
3 Yatzun qa te xuj owokel junan tuky'i junky ichan man itz'oj te tichmil, tetz jun k'ajajiyon. Per qa te tichmil ma kamik ntons tetz oje kolpjik ti'j te aj ntyoli' te Kawb'il b'ix b'a'n tzan tok junan tuky'i junky ichan b'ix nlay tz'ok q'umlet jun k'ajajiyon.
4 Ax ikxji etetz waq erman [ti'j te Kawb'il]. Etetz ax oje kxkolpjik tuj tq'ab' te Kawb'il tzan tpaj tkamlen te Krist tzan eten te tetz. Tetz ojaw anq'in kxol kye kamnaq, b'ix astilji b'a'n tzan etaq'unan te jun galan te Qtata Dios.

---

* **6:19** Rom 6:13

5 Komo oqtxi' tidi'chq nqok'ulun tuq iktza' tgan te qchi'jel b'ix kyaqil aj
nya'tx galan aj ntyoli' te Kawb'il, b'ix kyaqil nini cha nqoxik tuq tin tuj
jkamiky.
6 Per ajna'l oje qokolpjik ti'j te aj ntyoli' te Kawb'il tzan tpaj oje qokamik ti'j
aj nini aj tzyumo' tuq titza', b'ix ajna'l tzan tqet qoksla' [te Qtata Dios] tuky'i
jun tume'l ak'a'j tzan te Txew, b'ix ya nya'tx cha a'ox iktza' aj ntyoli' tuq te
Kawb'il oqtxi'.

Tzan Tpaj Aj Ntyoli' Te Kawb'il N'el Qniky' Alkyetz Te Galan B'ix Alkyetz Te Nya'tx Galan

7 Ntons ¿tidi' ojq'uma'tz? ¿Te aj ntyoli' te Kawb'il jun choj? ¡Nya'tx!
Qa k'onti'l-wit tuq te Kawb'il, wetz k'onti'l-tal owel nniky' alkyetz te choj. Komo
oj tel jq'ajab' ti'j jun tidi' te junky, wetz k'onti'l-tal web'en qa choj nini qa
k'onti'l-wit tuq te Kawb'il. Per n'el nniky' ti'j tzan tpaj te Kawb'il nyolin
ikxjani: "K'on tz'el aq'ajab' ti'j jun tidi' aj te junky xjal."*
8 Per ya ma tz'ok ncha'o' aj ntyoli' te Kawb'il alkyetz te choj, yaji wetz mas
owel ngani' te choj, komo k'onti'l-wit te Kawb'il, ax k'onti'l-tal [owel nniky'
ti'j] te choj.
9 Wetz tb'aya' k'onti'l tuq web'en tidi' nyolin te Kawb'il [ti'j te choj], per aj
tok ncha'o' titza' nyolin te Kawb'il, yaji owel nniky' ti'j te choj tuj wanim, b'ix
tzan tpaj nini kamnaqin tuq;
10 ikxji te Kawb'il aj okaj si' [tzan txnaq'tzan wetz titza'] tzan wanq'in tuj
tume'l, cha mas inxik tin tuj nkamiky.
11 Komo ya ma tz'ok ncha'o' aj ntyoli' te Kawb'il alkyetz te choj, yaji wetz
mas owel ngani' te choj, b'ix ikxji inqet eq'i' tzan nxik in tuj nkamiky.
12 Ikxji n'ok qen te Kawb'il ch'inwt nya'tx galan ti'j,* b'ix kyaqil aj ntyoli'
b'an galan b'ix tume'l b'ix ch'inwt nya'tx galan ti'j.
13 Ntons nini aj te jun galan tuq te wetz, ¿cha owok pe' tzan nxik tin tuj
nkamiky? ¡Nya'tx! Sinoke toklen ncha'o' ti'j te tume'l galan, yaji te nya'tx
galan tuj wanim inxik tin tuj nkamiky, ikxji tzan tok wen te choj b'an b'an'ax
jun nya'tx galan tuj wanim.
14 Komo qeb'enky te Kawb'il tzajnaq tuky'i Qtata Dios [te jun galan] te
qanim, per wetz cha xjal a'in aj pur nya'tx galan n'el ngani' iktza' q'apomin
tuj tq'ab' te choj.
15 Komo te aj nk'ulu' k'onti'l n'el nniky' tistil nqet nk'ulu', komo k'onti'l nqet
nk'ulu' te aj ngan tzan tqet nk'ulu', sinoke nqet nk'ulu' aj k'on ngan k'ulun.*
16 Ntons komo k'on ngan te aj nqet nk'ulu', ikxji dyakwerd atin ti'j te aj
ntyoli' te Kawb'il.
17 Ikxji nya'tx a'in wetz te aj nkyink'ulun te nya'tx galan sinoke a te choj aj
atqex tuj wanim.
18 Wetz web'en tuj nchi'jel ch'inwt tidi' galan, komo wetz ngan-tal tzan
nk'ulun galan kyaqil per k'onti'l nb'antik witza'.
19 Komo k'onti'l nqet nk'ulu' te galan aj ngan, sinoke nqet nk'ulu' te nya'tx
galan aj k'on ngan tzan tqet nk'ulu'.
20 Ntons qa wetz nqet nk'ulu' aj k'on ngan k'ulun, ntons nya'tx a'in wetz te
aj nqet k'ulun te nya'tx galan sinoke a te choj aj atqex tuj wanim.
21 Ntons n'ok wen te aj nky'ik wi'j a te ja ntzani: wetz ngan k'ulun te galan,
per yaji k'onti'l nqet nk'ulu' sinoke nkyink'ulun te nya'tx galan aj k'on ngan
k'ulun, tzan tpaj te nya'tx galan aj at tuj wanim.

---

* **7:7** Exo 20:17; Deu 5:21 * **7:12** Tuj yol grieg, aj ja' nyolin te yol "hagios" ti'j te Kawb'il, te nini ax telponx te Kawb'il okaj si' tzan te Qtata Dios. * **7:15** Gal 5:17

22 Wetz tuj wanim nkyinchalaj ti'j te aj tgan te Qtata Dios.
23 Per n'ok wen te nchi'jel k'onti'l n'el tgani' te aj tgan te Qtata Dios b'ix te
nchi'jel iktza' nq'ojin ti'j te tume'l aj web'en tuj nwi', b'ix ikxji nkyinkaj stzyu'
tuj tq'ab' te choj aj n'el tgani' te nchi'jel.
24 ¡Ik'b'ajil nwitz! ¿Ab'l owelal kolon te wetz ti'j te nchi'jel aj cha nkyinxik
tin tuj nkamiky?
25 Pixon te Qtata Dios tzan tpaj te Jesukrist aj Qajawil [b'a'n tzan tkolpin te
wetz]. Ntons, ikxji wetz tuj wanim q'apo' wib' nqet woksla' aj tgan te Qtata
Dios, per tzan tpaj wetz jun xjal a'in, te nchi'jel nqet toksla' mas te choj.

8

Nya'tx K'asb'ena' Qitza' Tzan Jk'ulun Iktza' Tgan Te Qchi'jel

1 Astilji ajna'l k'onti'l tidi' b'a'n tzan txik poqon te qetz aj mojb'a' qib' tuky'i
Kristo Jesus.
2 Komo te tume'l ti'j te qanq'in [te jun-ele'x] aj ntzaj tsi' te Txew Dios tzan
tpaj te Kristo Jesus, tzan tpaj te nini oje qokolpjik tuj tq'ab' te choj b'ix ti'j te
kamikyj.
3 Komo te aj k'onti'l ob'antik tzan tk'ulun te Kawb'il tzan tpaj nya'tx jwert
ato' tzan tpaj te aj n'el tgani' te qchi'jel, yatzun te Qtata Dios ob'antik titza'.
Tetz otzaj tlajo' te tk'wa'al iktza' jun xjal tuky'i xhchi'jel [iktza' qetz aj] at
qchoj, b'ix ikxji oky'ik tsi' te qchoj ti'j tetz, b'ix ikxji aj tkamlen opon tnajsa'
te qchoj.
4 Ikxji tzan tb'antik titza' kyaqil aj tgan tuq te Kawb'il tzan jk'ulun qetz, qetz
aj k'onti'l nqob'et iktza' n'el tgani' te qchi'jel sinoke iktza' tgan te Txew Dios.
5 Komo kye aj nkyeb'et iktza' n'el tgani' te kchi'jel, kyetz nkyeb'isun mas
ti'j te aj tgan te kchi'jel; yatzun kye aj nkyeb'et iktza' tgan te Txew Dios,
nkyeb'isun mas ti'j te aj tgan te Txew Dios.
6 Komo qa nqet qb'isu' ti'j te aj tgan te qchi'jel, cha nqoxik tin tuj jkamiky;
yatzun qa nqet qb'isu' ti'j te aj tgan te Txew Dios, nqoxik tin tzan qanq'in b'ix
nchewsan jk'u'j.
7 Komo oj tel qgani' tuj qanim tzan jk'ulun aj tgan te qchi'jel, qetz nqo'ok
iktza' tajq'oj Qtata Dios tzan tpaj k'onti'l nqet qoksla' te Tkawb'il, komo
nlaykix b'antik tzan tqet qoksla' [qa n'el qgani' ikxji].
8 Astilji kye aj nkye'anq'in iktza' tgan te kchi'jel, kyetz nlay b'antik tzan kyel
galan tuj twitz Qtata Dios.
9 Yatzun etetz k'onti'l nkxb'et iktza' tgan te echi'jel sinoke nkxb'et iktza'
tgan te Txew Dios, tzan tpaj tetz atqex tuj etanim. Per qa at ab'l aj k'onti'l
atqex [te Txew Dios, osey]* Txew Krist, tuj tanim, ntons tetz nya'tx mojb'a'
tib' tuky'i Krist.
10 Per tzan tpaj atqex te Krist tuj etanim, etetz anke te echi'jel kamnaq tzan
tpaj te choj, yatzun te etanim itz'oj tzan tpaj te Qtata Dios ntk'ulu' kyaqil tuj
tume'l.
11 B'ix tzan tpaj atqex tuj etanim te Txew Dios aj otk'uluj tzan tjaw anq'in
te Jesus kxol kye kamnaq, ntons tetz ax otk'ulu'tz tzan txik tsi' jun tanq'in te
echi'jel tzan tpaj tetz atqex tuj etanim.
12 Astilji waq erman, qetz nya'tx k'asb'ena' qitza' tzan jk'ulun iktza' tgan te
qchi'jel.

---

* **8:9** Aj ja' nyolin "Txew Krist" nyolin axkix ti'j te Txew Dios tzan tpaj a'ox jun te Txew; 1Kor 2:11; 6:17; 12:3,7-9,11; Efe 2:18; 4:4; 1Xhp 1:11.

13 Komo qa etetz nkxb'et iktza' tgan te echi'jel, okxkamel; yatzun qa
okxb'etel iktza' tgan te Txew Dios, opoyon enajsa' te nya'tx galan aj tgan te
echi'jel b'ix etetz okx'anq'iyon.
14 Komo kye aj nkyeb'et iktza' tgan te Txew Dios, kyetz a'e' tk'wa'al Qtata
Dios.
15 Komo te Txew Dios aj ek'amoj etetz, nya'tx tzan ekaj tuj tq'ab' [te choj]
b'ix nya'tx tzan exob', sinoke tzan etok tk'wa'al Qtata Dios b'ix ikxji tzan txik
eq'uma' tetz ikxjani: "¡Tat!† ¡Tat!"
16 Axkix te Txew Dios nyolin tuj qanim qetz a'o' tk'wa'al Qtata Dios.
17 B'ix tzan tpaj tk'wa'al a'o',* ntons at qoklen tzan qetzan aj okaj tq'uma',
otzajel tsi' qetz junx tuky'i Krist, b'ix qa b'an'ax n'ok qen twitz xhcho'nal junx
tuky'i'l, ax junx tuky'i'l qetz otzajel si' qajwalil iktza' tetz at tajwalil.
18 B'ix wetz web'en te xhcho'nal aj n'ok qen twitz ajna'l, k'onti'l npon
ch'inwt iktza' te nim b'an galan aj owokel qen mas yaj.
19 Komo kyaqil te tk'ulb'en Qtata Dios n'iyon n'el tq'ajab' tujb'a'n te Qtat
otk'ulu'tz tzan kyok en ab'le' kye tk'wa'al.
20 Komo kyaqil te tk'ulb'en Qtata Dios ajna'l k'onti'l n'oken iktza'x ojetq
tuq qet tb'isu', nya'tx tzan tpaj axk-wit te tk'ulb'en owel tgani' ikxji, sinoke
tzan tpaj ikxji okaj tswa' te Qtata Dios tzan tkaj iktza'x atqet ajna'l [max oj
tkolpjik].
21 Komo ax kyaqil te tk'ulb'en okolpjel tuj tq'ab' te kamikyj b'ix ikxji tzan
tok b'an galan kyaqil iktza' qi'j qetz aj tk'wa'al Qtata Dios a'o'.
22 Qeb'enky te aj nky'ik ti'j kyaqil te tk'ulb'en Qtata Dios, naqe te xhcho'nal
aj nky'ik ti'j jun xuj aj ntx'e'qun tzan xhcho'nal ala'mj.
23 B'ix te ntzani nya'tx a'ox ti'j te tk'ulb'en Qtata Dios sinoke ax qetz
nqotx'e'qun anke te Qtat oje tzaj tsi' te Txew tuj qanim iktza' te tb'ay twitz
ti'j kyaqil aj otzajel si' qetz. Nqotx'e'qun tzan tpaj te xhcho'nal aj n'ok qen
tzani twitz tx'o'tx' b'ix lo'ik jk'u'j tzan jk'amet k'wa'alb'aj a'o' oj stzaj tsi' Qtata
Dios junky qchi'jel ak'a'j.
24 Kolomo' per tzunx lo'ik jk'u'j; komo qa te aj lo'ik jk'u'j ti'j tzan jk'amon
oje tzaj si' te qetz, ntons nya'tx presis tzan qiyon tzan tpaj ya at. Komo jun
tidi' aj oje jk'amoj, ¿tistil tzunx qo'iyoyon ti'j qa oje jk'amoj?
25 Per qa lo'ik jk'u'j tzan jk'amon te aj mina' tok qen tuky'i qwitz, ntons a
tgan tzan qiyon tuky'i qpasens.
26 Ax te Txew Dios nqo'ok tone' tzan qten jwert [tzan qiyon tuky'i qpasens].
Komo qetz k'onti'l qotzqi' titza' tzan qxnaq'tzan tuj jun tume'l galan, per te
Txew nqet twitz twitz Qtata Dios qi'j qetz, ntx'e'qun tuky'i jun yol aj k'onti'l
n'oknoj qyol ti'j.
27 B'ix te Qtata Dios teb'en tidi' atqex tuj kyanim kyaqil xjal, ax teb'en tidi'
ntb'isu' te Txew aj nxnaq'tzan qi'j qkyaqil qetz aj pawamo' te Qtata Dios b'ix
nxnaq'tzan iktza' te Qtat tgan.

K'onti'l Jun Tidi' B'a'n Tzan Qel Tpawa' Ti'j Qtata Dios

28 B'ix qetz qeb'enky qkyaqil qetz aj nqet qgani' te Qtata Dios, tetz nk'ulun
tzan tok kyaqil tidi'chq te jun galan te qetz, qetz aj oje qotzaj tuk'le' iktza' tetz
tgan.
29 Komo qeb'enky kye aj e'ok totzqila' te Qtata Dios atx aj mina' tuq tb'antik
kyaqil twitz tx'o'tx', kyetz ekaj tsi' tzan kyok iktza'x te Tk'wa'al, tzan tok tetz
te aj mas nim kxol kyaqil terman.

---

† **8:15** "Abba" tuj yol gryeg. * **8:17** Gal 4:5-7

30 B'ix kye aj ekaj tsi' ikxji, ax etzaj tuk'le' [tzan kyok iktza'x te Tk'wa'al];
b'ix kye aj etzaj tuk'le', ax otk'uluj tzan tel in kchoj; b'ix kye aj owel in kchoj,
ax eqet tjiq'b'a'.
31 ¿Tidi' ojq'uma'tz ti'j kyaqil ntzani? Komo te Qtata Dios n'onen quky'i'l,
ntons ¿ab'l ok'uluyon jun nya'tx galan qi'j?
32 Te Qtata Dios k'onti'l oqet txk'ayi' tzan stzaj tlajo' te Tk'wa'al sinoke oxik
tq'apo' tzan tkamik tzan qpaj qkyaqil qetz. Ntons ¿token nlay tzaj tsi' tidi'chq
kyaqil qetz junx tuky'i'l?
33 Ntons ¿ab'l b'a'n tzan qxik tpoqo' qetz aj joyomo' a'o' tzan Qtata Dios?
Komo a te Qtata Dios te aj owel in qchoj.
34 B'ix ¿ab'l b'a'n tzan qxik tsi' tuj il? Komo a te Krist te aj okamik [tzan
qpaj] b'ix ax ojaw anq'in junky'el b'ix ajna'l atqet tuj tb'anq'ab' Qtata Dios
nxnaq'tzan qi'j qetz.
35 B'ix ¿ab'l b'a'n tzan qel tpawa' ti'j te Krist tzan k'on jqet tgani'? ¿Tzan tpaj
petzun te xhcho'nal, qatzun tzan tpaj te b'is, qatzun tzan tpaj nqo'ok q'oji'
tzan txq'anky xjal, qatzun tzan tpaj wa'ijji, qatzun tzan tpaj k'onti'l jq'anaqji,
qatzun tidi'chq nya'tx galan aj oky'el qi'jji, qatzun tzan tpaj te jkamikyji?‡
36 Iktza'x nyolin [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Tzan apaj yatz n'ok qen twitz
jkamiky b'ajq'ij, kye'en tetz a'o' naqe karner aj nkyexik in tuj te kansb'il."*
37 Per anke kyaqil ntzani b'a'n tzan tok qi'j, per qkyaqil qetz nqo'ok b'an
jwert tzan tpaj te [Krist] aj oqet ganin te qetz.
38 Astilji wetz b'an sewur atin k'onti'l tidi' b'a'n tzan qel tpawa' ti'j Qtata
Dios tzan k'on-wit jqet tgani', ni te jkamiky, ni te qanq'in, ni kye ángel, ni
kye malspirit, ni kyaqil aj at ajna'lni, ni aj oky'el mas yaj, ni kye aj at nim
kyajwalil,
39 ni te aj nim twa'lkal ni te aj nim txe', b'ix ni ch'inwt aj oqet tk'ulu' Qtata
Dios b'a'n tzan qel tpawa' ti'j titza' nqoqet tgani' tetz stzajlen tlajo' te Qajaw
Jesukrist aj [kolol qetz].

9

B'a'n Tzan Qok Tk'wa'al Qtata Dios A'ox Oj Tok Wit'let Jk'u'j Ti'j

1 Wetz nkyinyolin te b'an'ax, te Qajaw Jesukrist teb'en k'onti'l nkyinnik'on,
b'ix te Txew Dios ntzaj tq'uma' tuj wanim b'an'ax te ntzani:
2 Wetz b'ajq'ij at jun nim b'is nna'o' tuj wanim.
3 A'in-tal wetz aj qanb'enb'aj wajsik b'ix pawa'-tal wib' ti'j Krist kky'ixel kye
nxjalil b'ix kye wijajil.
4 Komo kyetz a'e' tijajil Israel, b'ix te Qtata Dios otk'amoj te kyetz iktza'
tk'wa'al-e' b'ix oqeten kxol tuky'i nim xhchqitz'unal, oxik tsi' tyol kyetz ti'j
[te galan aj otzajel tsi' mas yaj], oxik tsi' Tkawb'il, ekaj tsi' kyetz tzan tqet
kyna'o', oxik tsi' tyol [tzan tkolon] te kyetz,
5 a'e' kyetz kyijajil kye aj b'an tb'ay twitzale' qijajil oqtxi', b'ix ax ti'j kyijajil
otzaj te Krist, te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix a tetz te Dios aj at tajwalil
ti'j kyaqil. Instzaj na'o'xwit tuj kyaqil tyemp. ¡Intky'ikxwit ikxji!
6 Nya'tx-wit te Qtata Dios k'onti'l otk'uluj iktza'x okaj tyoli' kyuky'i kye
qijajil oqtxi'. Komo nya'tx kyaqil kye aj tk'wa'al qijajil Israel [nkyeqet en
iktza' b'an b'an'ax] a'e' tijajil,
7 b'ix nya'tx kyaqil kye aj tijajil Abran [nkyeqet en iktza' b'an b'an'ax]
k'wa'alb'aj-e'. Komo [te Qtata Dios oxik tq'uma' tetz ikxjani]: "Tzan tpaj te
ak'wa'al Isak okyepuquyon awijajil."*

‡ **8:35** Ax: qatzun tzan tpaj machit te q'ojb'il. * **8:36** Sal 44:22 * **9:7** Gén 21:12

8 Te ntzani telponx nijunwt tk'wa'al Qtata Dios cha tzan tpaj te kyijajil,
sinoke kye aj k'wa'alb'aj-e' b'an b'an'ax, a'e' kye aj n'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j
te tyol aj oxik tsi', iktza'x te Abran owok twit'b'a' tk'u'j ti'j.
9 Komo ikxjani oxik tsi' tyol Qtata Dios tuky'i Abran: “Oj tpon te q'ij aj b'isu'
witza', kyin'ul, b'ix te Sar owitz'jel jun tal.”*
10 Ntons, ax nya'tx a'ox nini, sinoke ax oky'ik ikxji kyuky'i kye tal te Rebek,
kye aj tk'wa'al qijajil Isak oqtxi'.
11 Komo mina' tuq kyitz'jik kye k'wa'l, b'ix mina' tuq tqet kyk'ulu' ch'inwt
qa galan qatzun nya'txji, b'ix tzan tky'ik kyaqil iktza'x tgan te Qtata Dios aj
n'el tjoyo' iktza'x tetz tgan, b'ix nya'tx tzan tpaj jun jk'ulb'en galan sinoke tzan
tpaj ikxji tetz tgan,
12 [astilji te Qtata Dios] oxik tq'uma' te Rebek ikxjani: “Te itzikj oqtel mosi'
tzan te itz'inj.”*
13 Ntons ikxji, owel iktza'x tz'ib'ankaj tuq [tuj Tu'jal Dios] aj ja' nyolin
ikxjani: “Owel njoyo'* te Jacob b'ix te Sawu owel wik'o'.”*
14 Ntons ¿tidi' telponx ntzani? ¿B'a'n petzun tzan txik jq'uma' te Qtata Dios
nya'tx tume'l nk'ulun? ¡Nlay!
15 Komo te Qtata Dios oxik tyoli' te Moisés ikxjani: “Owokel wone' ab'l aj
wetz ngan tzan wonen tuky'i'l,† b'ix owokel lo'et nk'u'j ti'j ab'l aj wetz ngan
tzan tok lo'et nk'u'j ti'j.”*
16 Astilji te aj nk'ulun te Qtata Dios nya'tx tzan tpaj-wit qetz qgan ikxji, b'ix
nya'tx tzan tpaj-wit jun jk'ulb'en, sinoke a tetz e'el tetz titza' n'ok lo'et tk'u'j
qi'j.
17 Komo te Tu'jal Dios ax nyolin aj ja' oxik tq'uma' te Qtata Dios tuky'i
Faraón ikxjani: “Wetz ochkaj nsi' tzan ak'ulun mandad tzan tqet nyek'u'
wajwalil awi'j, b'ix ikxji tzan txik pakb'a' te tpakb'alil wi'j wetz tuj kyaqil
twitz tx'o'tx'.”*
18 Ntons ikxji [n'el qniky'], te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j ti'j ab'l aj tetz tgan,
b'ix nk'ulun tzan k'on tokslan ab'l aj tetz tgan.‡
19 Ntons qanq jun te etetz otzajel tq'uma' ikxjani: “Qa ikxji, ntons ¿tistil te
Qtata Dios n'el tuj twitz qa at qpaj? Komo nijunwt ab'l b'a'n tzan tel tik'o' te
aj tgan te Qtata Dios.”
20 ¡Yatz aj cha xjal a'ich! ¿Ab'l yatz a'ich tuj anab'l tzan ajaw kaw tuky'i Qtata
Dios? Ti'tzun, ob'antel tzan txik tq'uma' jun uky'il tuky'i te aj tz'aqol tetz:
«¿Tistil ma kyinqet ak'ulu' iktza' ntzani?»*
21 ¿K'onti'l petzun tajwalil te jun tz'aqol tzan tk'ulun tuky'i te tx'o'tx' jun
uky'il tzan token te jun galan, b'ix junky tzan token te jun nya'tx galan?
22 Komo te Qtata Dios b'a'n tzan tq'ojin ti'j ab'l aj tetz tgan b'ix b'a'n tzan
tqet tyek'u' tajwalil ti'j ab'l aj tetz tgan, b'ix a tetz e'el tetz qa at nim tpasens
kyi'j kye aj presis tzan kypon tnajsa',
23 b'ix [a tetz e'el tetz qa tgan] tzan tqet tyek'u' titza' tetz b'an galan
nab'lin kyi'j kye aj n'ok lo'et tk'u'j kyi'j, a'e' aj eqet tk'ulu' tzan tok kyen
xhchqitz'unal,*
24 aj a'o' qetz aj uk'lemo' kxol kye aj tijajil Israel b'ix kxol kye aj nya'tx tijajil
Israel.

---

* **9:9** Gén 18:10 * **9:12** Gén 25:23 * **9:13** Ax: oqet ngani' te Jacob. * **9:13** Mal 1:2-3 † **9:15** Ax: oqtel ngani' aj wetz ngan tzan tel ngani'. * **9:15** Exo 33:19 * **9:17** Exo 9:16 ‡ **9:18** Ax: b'ix n'ok tsi' jun tanim b'an kaw ab'l aj tetz tgan. * **9:20** Isa 45:9 * **9:23** Rom 5:2

25 Iktza'x nyolin tuj [Tu'jal Dios] aj oqet stz'ib'a' Oseas [oqtxi'] ikxjani: “Kye
aj nya'tx tuq nk'wa'ale', okyetzajel wuk'le' tzan kyok nk'wa'al, b'ix kye aj
nya'tx tuq ganime' witza', okyeqtel ngani'.*
26 B'ix aj ja' oxik q'umlet etetz nya'tx a'ix nxjalil, ntons axkix tzi oxe'l
q'umlet etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios, te Qtata Dios aj itz'oj.”*
27 Per kyi'j kye aj tijajil Israel, te Chay okaj tq'uma' ikxjani:* “Anke kye
aj tijajil Israel b'an ky'ila'j naqe sanik,§ cha txq'an okyekajel, cha txq'an
okyekoletel.
28 Komo te Qajawil otk'ulu'tz te ja ntzani twitz tx'o'tx', per b'eyx
omankuyon kyaqil b'ix nlay qna'oj oky'el luwew.”
29 Iktza' oqet stz'ib'a' te Chay oqtxi' ikxjani: “Qa te Qajawil k'onti'l-wit okaj
tsi' jun qijajil, ntons oponaj-talo qetz iktza' kye xjal aj Sodom b'ix Gomor.”*

Qa Tijajil Israel A'o' Qa Nya'txji, B'a'n Tzan Jkolet A'ox Tzan Tpaj Toklen Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Krist

30 Ntons ¿tidi' ojq'uma'tz? Kye aj nya'tx tijajil Israel aj k'onti'l tuq nkyejoyon
te tume'l titza' tzan tel in kchoj, kyetz owel in kchoj tzan tpaj toklen wit'let
kyk'u'j ti'j [Krist].
31 Yatzun kye aj tijajil Israel aj kygan tuq tzan tel in kchoj tzan tpaj tqetlen
kyoksla' te Kawb'il, kyetz k'onti'l owel in kchoj.
32 ¿Tistil? Tzan tpaj k'onti'l owok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j sinoke cha wit'lik
tuq kyk'u'j ti'j te kyk'ulb'en. Ikxji [te Jesus iktza'] jun ab'j b'ix kyetz eb'ajjaw
tz'aqik ti'j.
33 Iktza'x tz'ib'ankaj [tuj te Tu'jal Dios] ikxjani: “Ajna'l nqet nsi' tuj Sión [jun
xjal iktza'] jun ab'j b'ix okyejawel jilan ti'j b'ix otzajel kyq'oj ti'j; yatzun ab'l
aj owokslayon ti'j, tetz nlay tz'el in tky'exaw.”*

10

1 Ntons waq erman, wetz nkyinxnaq'tzan tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i Qtata
Dios kyi'j kye aj tijajil Israel, ngan-talo tuky'i jun tk'u'jlal tzan kykolet kkyaqil
kyetz.
2 Wetz web'en, kyetz tuj kynab'l tuky'i jun tk'u'jlal nkye'okslan ti'j Qtata
Dios, per web'en kyetz nya'tx tuky'i jun kynab'l b'an tume'l.
3 Komo k'on kygan tuq tzan kyk'amon te tume'l titza' te Qtata Dios n'el tin
qchoj, sinoke nkyek'ulun jun tume'l aj kyganx, ikxji k'onti'l nqet kyoksla' te
tume'l iktza' te Qtat tgan.
4 Komo iktza' nyolin te Kawb'il, a te Krist oje k'ulun tetz, astilji kyaqil kye
aj okye'okslayon ti'j okye'elal galan tuj twitz Qtata Dios.
5 Komo te Moisés oqet stz'ib'a' [oqtxi'] te tume'l titza' n'el in te qchoj iktza'
nyolin te Kawb'il, oqet stz'ib'a' ikxjani: “Te xjal aj oqtel tk'ulu' kyaqil iktza'
nyolin te Kawb'il, ikxji owanq'iyon.”*
6 Per ti'j te tume'l titza' n'el in qchoj tzan tpaj wit'lik jk'u'j ti'j Krist, b'a'n tzan
txik q'uma' ikxjani: “K'on yolin qanim ab'l ojawex tuj ka'j” (tzan tqetz tin te
Krist [tzani twitz tx'o'tx']),
7 b'ix ax [k'onti'l tzan tyolin qanim] “ab'l oqtex tjaq' tx'o'tx'” (tzan tjatz tin
te Krist kxol kye kamnaq).*

---

* **9:25** Os 2:23 * **9:26** Os 1:10 * **9:27** Gén 15:5; 22:17; 26:4; Isa 10:22-23 § **9:27** Ax: naqe aren. * **9:29** Isa 1:9 * **9:33** Isa 8:14-15; 28:16; 1Kor 1:23; 1Xhp 2:8 * **10:5** Lev 18:5 * **10:7** Deu 30:12-14

8 Per ¿tidi' nyolin te tume'l? “Te tyol Qtata Dios atqet qaynin awi'j, tuj atzi'
b'ix tuj awanim.” Ntons aj ntzani te tpakb'alil aj nxik qpakb'a'na, te tpakb'alil
tzan tok wit'let jk'u'j ti'j [Krist].
9 Qa qetz oxe'l jq'uma'* tuky'i qtzi' qa a te Jesus Qajawil, b'ix qa oxe'l qoksla'
tuj qanim tuky'i jun tk'u'jlal qa te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in junky'el
kxol kye kamnaq, ntons oqokoletel.
10 Komo tuj qanim nqo'okslan tzan tel in qchoj, b'ix tuky'i qtzi' nxik jq'uma'
te [aj nqoksla'] tzan jkolet.
11 Komo tuj te Tu'jal Dios nyolin ikxjani: “Ab'l aj owokslayon ti'j, tetz nlay
tz'el in tky'exaw.”*
12 Tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun mas tb'anil twitz junky kxol kye aj
tijajil Israel b'ix kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. Komo axkix tetz te Tajaw kyi'j
kyaqil xjal b'ix ntzaj tsi' tidi'chq galan kyaqil kye aj nqet kywitz twitz.
13 Komo ikxjani [nyolin tuj te Tu'jal Dios]: “Ab'l aj nqet twitz twitz Qajawil,
okoletel.”†
14 ¿Per titza' oqtel kywitz twitz Qajawil qa mina' kyokslan ti'j tb'ay? ¿B'ix
titza' okye'okslayon ti'j qa mina' tok kcha'o' ti'j? ¿B'ix titza' owokel kcha'o' qa
k'onti'l ab'l nxik pakb'an te kyetz?
15 ¿B'ix titza' oxe'l kypakb'a' qa k'onti'l ab'l nxik lajon te kyetz? Iktza'x
tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi': “B'an nqochalaj oj kyul kye aj nkyepakb'an
te tpakb'alil galan.”*
16 Per nya'tx kyaqil xjal oxik kyoksla' te tpakb'alil galan. Iktza'x otq'umaj
te Chay oqtxi' [tuj te Tu'jal Qtata Dios] ikxjani: “Tat, nijunwt ma'tx xik toksla'
te aj nxik qpakb'a'na.”*
17 Ntons [yatzun qetz] n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tzan tpaj n'ok qcha'o'; b'ix te
aj n'ok qcha'o', a te tpakb'alil ti'j Krist.
18 Ntons ax qokyi-wit ikxjani: “¿Mina' petzun tok kcha'o' [kye xjal] te
tpakb'alil?” ¡Oje tz'ok kcha'o'! [Komo ikxji nyolin tuj te Tu'jal Dios:] “Tuj
kyaqil twitz tx'o'tx' oje xik pakb'let te tpakb'alil, b'ix kyaqil ja'chq twitz
tx'o'tx' oje tz'ok cha'o' te aj kyyolb'en.”*
19 Ntons ax qokyi-wit ikxjani: ¿Mina' petzun tel kyniky' kye aj tijajil Israel?
Komo tb'ay, te Moisés oqet stz'ib'a' [tyol Dios] ikxjani: “Wetz onk'ulu'tz tzan
tel egani' tuj etanim [tzan etokslan] oj tok eten [titza' nkyeqet wen] kye
aj junky amaq', b'ix nk'ulu'tz tzan stzaj jun eq'oj tzan kypaj xjal aj k'onti'l
kyotzqi' a'in.”*
20 B'ix ax te Chay oqet stz'ib'a' [tyol Dios] ikxjani: “Wetz oje kyin'oknoj tzan
kye aj k'onti'l tuq nkyejoyon wi'j, b'ix oje xik nyek'u' wib' kywitz kye aj k'onti'l
tuq nkyejoyon wi'j.”*
21 Per ax otq'umaj kyi'j kye aj tijajil Israel ikxjani: “B'ajq'ij nkyetzaj tuq
wuk'le' kye aj k'on kygan okslan, b'ix k'on kygan tzan tox tuj kywi'.”*

11

Kye Aj Tijajil Israel Okyekoletel Max Oj Kykolet Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

---

* **10:9** Ax: qa ojawetz aq'uma'. * **10:11** Isa 28:16 † **10:13** Ax: kyaqil kye aj okyeq'olb'eyon tb'i Qajaw okyeqtel kolo'; Joel 2:32. * **10:15** Isa 52:7 * **10:16** Isa 53:1 * **10:18** Sal 19:4 * **10:19** Deu 32:21 * **10:20** Isa 65:1 * **10:21** Isa 65:2

1 Ntons ax qokyi-wit ikxjani: ¿Oje petzun tz'el tik'o' te Qtata Dios kye aj tijajil
Israel aj joyome' titza'? ¡K'onti'l! Komo wetz a'in jun aj tijajil Israel, a'in tijajil
Abran aj te b'uch'uj Minch.*
2 Te Qtata Dios k'onti'l e'el tik'o' kye aj joyome' titza' atx b'an oqtxi'. ¿Ti'tzun,
k'onti'l eteb'en etetz tidi' nyolin ti'j te Eliys tuj te Tu'jal Dios? Komo tetz oxik
tq'uma' tuky'i Qtata Dios ikxjani kyi'j kye aj tijajil Israel:
3 "Tat, kye aj yolil ayol yatz oje kyeqet kansa', b'ix kye tz'e'sb'il oyej te yatz
oje kye qet xitu'; a'ox wetz nchukel oje kyinkaj, per ajna'l ax wetz a'in kygan
tzan nqet kykansa'."*
4 Per ¿tidi' owajtz tq'uma' te Qtata Dios tetz? Owajtz tq'uma' ikxjani: "Ate'x
wuq mil (7000) xjal kolome' te wetz, kyetz mina' kyqet mejlet twitz titzb'alil
te Baal."*
5 Ntons ax ikxji ajna'l; ate'x ky'ila'j [aj tijajil Israel] aj joyome' tzan Qtata
Dios tzan tpaj tetz b'an galan nab'lin.
6 B'ix komo te ntzani cha a'ox tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin anke
k'onti'l nqajo', ntons nya'tx tzan tpaj jun kyk'ulb'en [galan]; per qa cha tzan
tpaj-wit te kyk'ulb'en [galan], ntons nya'tx-tal cha a'ox tzan tpaj te Qtata Dios
galan nab'lin.

7 Ntons ¿tidi' ojq'uma'tz? Kye aj tijajil Israel aj kygan tuq [tzan kyel galan
tuj twitz] Qtata Dios, kyetz k'onti'l owoknoj kyitza'. Yatzun kye aj joyome'
tzan Qtata Dios, kyetz ob'antik tzan kyel galan tuj twitz, yatzun kye txq'anky
cha e'ok b'an tz'ak.
8 Komo nyolin tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Te Qtata Dios oxik tsi' jun
kyanim tzan k'on tel kyniky', oxik tsi' jun kywitz naqe cha k'onti'l nkye'e', b'ix
jun kxkyin iktza' k'onti'l akye'ok, b'ix tzunx ikxji kyetz tuj ja tyemp ajna'l."*
9 Ax te Dawid oqet stz'ib'a' [Tyol Dios oqtxi'] ikxjani:* "Kyaqilxwit q'ij aj
nkyeq'ijlan tz'okxwit naqe jun tramp te kyetzx, b'ix tzan kykaj q'a'et tuj b'ix
tzan kyjaw tz'aqik, ikxji tzan tok kyen twitz xhcho'nal,
10 te kywitz k'onxwit tze'en iktza' jun moy, b'ix te tzelkyi'j intqetxwit b'aj
yuk'an tzan tpaj toklen kyen nim xhcho'nal."
11 Ntons ax qokyi-wit ikxjani: ¿Ti'tzun, ya ma kyeqet tz'aqik, b'eyx petzun
eqet tz'aqik te jun-ele'x? ¡K'onti'l! Sinoke tqetlen kyk'ulu' nya'tx galan, yaji
opon te tpakb'alil galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kykolet, b'ix ikxji
kye aj tijajil Israel owelal kygani' tuj kyanim [tzan kyokslan].
12 B'ix tzan tpaj te kyk'ulb'en nya'tx galan owel te jun galan kye txq'anky
xjal twitz tx'o'tx', b'ix komo tzan tpaj k'onti'l e'ok [jun amaq' okslon], ikxji
owel te jun galan kye aj nya'tx tijajil Israel, ntons qa kyetz oxe'l kyin te galan
junky'el, ntons owelalkix te jun nim b'an galan [kye kyaqil].

13 Ngan tzan txik nq'uma' etetz aj nya'tx a'ix tijajil Israel, te Qtata Dios intzaj
tlajo' te tky'ixel Jesus kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, astilji wetz nkyinyolin
nim ti'j waq'un te tetz
14 tzan tel kygani' tuj kyanim kye nxjalil tzan kykolet junjun te kyetz.
15 Komo qa kye ky'ila'j xjal [aj nya'tx tijajil Israel] oje kyekaj galan tuky'i
Qtata Dios kyelen ik'o' kye aj tijajil Israel, ntons owokel mas b'an tb'anil oj
kyk'amet kye aj tijajil Israel junky'el, owokel mer iktza' jun kamnaq aj ojawel
anq'in junky'el.

---

* **11:1** Fil 3:5 * **11:3** 1Re 19:10-14 * **11:4** 1Re 19:18 * **11:8** Deu 29:4; Isa 29:10 * **11:9** Sal 69:22-23

16 Komo [kye aj tijajil Israel pawame' te Qtata Dios] iktza'x te tb'ay wakaj
q'otj* nkaj pawa' te tetz b'ix ikxji kyaqil te q'otj ax nkaj pawa' te tetz. B'ix
yatzun ti'j jun tze' [aj telponx ti'j qijajil], tzan tpaj te tlok' pawa' a'ox te Qtata
Dios, ikxji kyaqil te tq'ab' ax nkaj pawa' te tetz.†
17 B'ix komo iktza'x junjun tq'ab' te tze' oje tz'el tx'emu' tzan tox lak'o' junky
tq'ab', [aj telponx iktza' eti'j] etetz iktza' tq'ab' jun wi' olib aj tuj k'ul olib b'ix
ajna'l oje kx'ox junch'i' ti'j te b'an'ax olib‡ aj ja' ntzaj ek'amo' jun etanq'in ti'j
te tlok'.
18 Ntons k'on qet ejiq'b'a' etib' qa mas tb'anil etetz a'ix kywitz kye [aj tijajil
Israel] aj iktza' kye tq'ab' olib aj e'el eq'i'. Qa etetz oqtel ejiq'b'a' etib', instzaj
ena'o' titza' itz'ojix, komo te tlok' nya'tx itz'oj tzan epaj etetz sinoke etetz
itz'ojix tzan tpaj te tlok'.
19 Qanq etetz eq'uma'tz ikxjani: "Ye', per kyetz e'etz in iktza' te tq'ab' olib
owetz in, b'ix tzan qox junch'i' qetza."
20 B'an'ax e'etz in iktza' tq'ab' te tze', per tzan tpaj k'onti'l e'okslan ti'j Qtata
Dios; b'ix etetz ajna'l oje kx'ox junch'i' [quky'ila] tzan tpaj owok ewit'b'a'
ek'u'j ti'j Qtata Dios. Astilji k'on qet ejiq'b'a' etib' sinoke intxik exob'le' ch'in.
21 Komo qa te Qtata Dios k'onti'l oqet tnajsa' kchoj kye aj tijajil Israel§
konser kyetz a'e' kye aj joyome', ntons pyorx-al etetz, ax nlay qet tnajsa' echoj
[qa k'onti'l nkx'okslan te tetz].
22 Ntons intok esi' enab'l ti'j ja ntzani: Te Qtata Dios b'an galan nab'lin per
ax nswan xhcho'nal [kyi'j kye aj k'onti'l nkye'okslan]. Oxik tswa' xhcho'nal
kyi'j kye aj eqet tz'aqik, per b'an galan nab'lin etuky'i'l qa nlay kaj esi' tzan
etokslan. Per qa okajel esi' tzan etokslan ntons ax etetz oxkx'elal tin.
23 B'ix ax kye aj tijajil Israel, qa kyetz okye'okslayonky, ax kyetz okye'okex
junch'i' junky'el qxol qetz tzan tpaj te Qtata Dios at nim tajwalil tzan tk'ulun
nini.
24 Ntons, komo etetz [nya'tx a'ix aj tijajil Israel], a'ix iktza' tq'ab' aj tuj k'ul
olib aj owok lak'o' ti'j te b'an'ax olib, pyorx kyetz aj tijajil Israel, kyetz iktza'
te b'an b'an'ax tq'ab' te wi' olib, kyetz b'a'n tzan kyox junch'i' junky'el.
25 Ntons, tzan k'on tqet ejiq'b'a' etetz etib' waq erman, wetz ngan tzan tok
echa'o' te aj kwest tzan tel kyniky' kye xjal ti'j ikxjani: Kye aj tijajil Israel ajna'l
k'onti'l nqet kyoksla', per okye'okslayon cha'oj kykolet kyaqil kye aj nya'tx
tijajil Israel [aj joyome' tzan Qtata Dios].
26 B'ix yaji okyekoletel kyaqil kye aj tijajil Israel, iktza'x oqet tz'ib'a' [tuj te
Tu'jal Qtata Dios oqtxi'] ikxjani: "Tzul te aj okolpiyon kye txjalil, tzajnaq kxol
kye aj tijajil Israel,* owelal tin te nya'tx galan ti'j kyanim.*
27 Ikxji opoyonkix kyaqil aj nxik nsi' nyol ti'j kyuky'i'l cha'oj tqet nnajsa' te
kchoj."*
28 Ntons, ti'j te tpakb'alil galan, kyetz a'e' tajq'oj Qtata Dios [ajna'l], tzan
tok te jun galan te etetz. Per tzan tpaj a'e' kyetz kye aj joyome' tb'aya', tzunx
ganime' tzan Qtata Dios tzan tpaj kye kyijajil oqtxi'.

---

* **11:16** Tuj kastiy telponx iktza' "primicias" per tzani k'onti'l nyolin ti'j jun kyawal sinoke ti'j te tb'ay wakaj q'otj aj nkyek'ulun oj tjaw kyin te kyawal. Tb'ay nxik kyq'apo' tuq jun wakaj q'otj te jun present te Qtata Dios tzan tok en kyaqil te aj njaw kyin q'apo' te Qtat, b'ix yaji, b'a'n tuq tzan token te q'otj kyitza'; Núm 15:17-21. † **11:16** Ax: B'ix qa te tlok'il te tze' pawa' a'ox te Qtata Dios, ax kyaqil tq'ab' pawa' te tetz. Tuj kyyol kyetz, nkyeyolin tuq kyi'j kye tb'ay twitzale' kyijajil oqtxi' ("patriarcas" tuj kastiy) iktza' te tlok'il jun tze', b'ix te kyaqil kyijajil iktza' te jun tze' tuky'i tq'ab' kyaqil. ‡ **11:17** Ax: Qa junjun kye tq'ab' tze' e'el jetz'u' b'ix yatz iktza' jun wi' tolib ku'k oxch'ok lak'o' kxol b'ix nxik ak'amo' ti'chq galan ti'j te tlok'il. § **11:21** Ax: te tq'ab' tze'. * **11:26** Ax: Sión; b'ix ax nyolin tzani ti'j te Jacob, b'ix kykab'il telponx kyi'j kye aj tijajil Israel. * **11:26** Isa 59:20 * **11:27** Jer 31:33-34

29 Kyaqil aj ntzaj tsi' Qtata Dios,* ya k'onti'l n'el tinky, b'ix ax k'onti'l nkye'aj
tlajo' aj ojetq kyetzaj tuk'le'.
30 Ax etetz oqtxi' ax k'onti'l tuq nqet etoksla' Qtata Dios, per ajna'l te Qtat
oje tz'ok lo'et tk'u'j eti'j tzan kypaj kye aj tijajil Israel k'onti'l nqet kyoksla'.
31 Ax ikxji owelal kyi'j: Ajna'l kyetz k'onti'l nqet kyoksla' per cha tzan tok
lo'et tk'u'j Qtata Dios kyi'j iktza'x owok lo'et tk'u'j eti'j.
32 Ikxji te Qtat ostzoqpij tzan k'on qokslan tb'ay qkyaqil qetz, b'ix yaji tzan
tok lo'et tk'u'j qi'j qkyaqil.
33 ¡B'an tb'anil te galan aj te Qtata Dios, b'ix tetz at jun tnab'l b'an tume'l b'ix
n'el tniky' ti'j kyaqil! K'onti'l n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' tume'l ti'j aj nqet
tb'isu', b'ix ni k'onti'l n'el qniky' ti'j kyaqil titza' nab'lin.
34 ¿Ab'l oje tz'el tniky' ti'j aj ntb'isu' te Qajaw? ¿Qatzun ab'l oje xik xnaq'tzan
tetz?*
35 ¿Ab'l oje xik tsi' jun tidi' te Qtata Dios tzan tk'amon tky'ixel te aj oxik tsi'?
36 Kyaqil aj tidi'chq at, a te Qtata Dios ntzaj sin tetz; b'ix kyaqil aj at, tzan
tpaj tetz atqet, b'ix tzan token te tetz. ¡Intqetxwit jiq'b'a' tetz tuj kyaqil tyemp!
Intky'ikxwit ikxji.

12

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Intkaj Jq'apo' Qib' Tuj Tq'ab' Qtata Dios

1 Ntons wetz ajna'l nqet nwitz ewitz waq erman, tzan tpaj te Qtata Dios
n'ok lo'et tk'u'j qi'j, intkaj eq'apo' etib' tuj tq'ab' tuky'i kyaqil echi'jel naqe jun
present te tetz, jun present aj pawa' a'ox te tetz b'ix aj galan n'el tuj twitz. Aj
ntza'n te tume'l b'an'ax titza' tzan tqet qna'o' te Qtat.
2 K'on kx'ok iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, sinoke intky'ixpjik titza'
nkxb'isun; ikxji tzan tel eniky' tidi' tgan te Qtata Dios, alkyetz te tb'anil b'ix
galan b'ix tume'l.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Injk'ulun Te Qajb'en Kxol Kye Qerman Tuky'i Jun Tk'u'jlal

3 Komo te Qtata Dios oje tzaj tsi' wajwalil tzan tpaj tetz b'an galan nab'lin,
astilji oxe'l nq'uma' te ekyaqil etetz tzan k'on eb'isun mas tlimaqal xjal a'ix
kywitz kye txq'anky, sinoke intqet eb'isu' tuky'i tume'l iktza'x janik'pon oje
tzaj tsi' te Qtata Dios te junjunchaq te etetz tzan tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j.
4 Komo iktza'x qetz qchi'jel cha jun xtx'otx'al tib'-oq, per junjunchaq part
tetz at tidi' token, kye junjun part k'onti'l nkyek'ulun te aj nkyek'ulun kye
txq'anky part.*
5 Ax ikxji qetz a'o'; anke ky'ila'j qb'et per cha jun-oq a'o' ti'j Krist, b'ix
qkyaqil qetz ato' tzan qonen qxolx iktza' cha jun-oq tzan qkyaqil.
6 Te Qtata Dios ntzaj tsi' qajb'en te junjunchaq te qetz b'ix chuktkychaq
qajb'en te junjun b'ix ntzaj tsi' tuj jun tume'l b'an galan iktza'x tetz tgan anke
k'onti'l nqajo'. Ntons kye aj at kyajb'en tzan txik kypakb'a' jun tpakb'alil aj
Txew Dios swal tetz, ntons a tgan tzan kypakb'an janik'pon wit'likok kyk'u'j
ti'j tetz.*
7 B'ix ax ikxji kyi'j kye aj at kyajb'en tzan kyonen kxol kye qerman:
Inkyonen najji. B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan kxnaq'tzan: Inkxnaq'tzan
najji.
8 B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan kynimsan kyk'u'j txq'anky: Inkynimsan
kyk'u'j txq'anky najji. B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan txik ksi' te aj npaltin kye
txq'anky: Intxik ksi' nim najji tuky'i jun tk'u'jlal. B'ix ax kye aj at kyajb'en

* **11:29** Rom 9:4-5 * **11:34** Isa 40:13 * **12:4** 1Kor 12:12 * **12:6** 1Kor 12:4-11

tzan kxik kyuk'le' kye txq'anky: Inkyk'ulun najji tuj jun tume'l galan. B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan tok lo'et kyk'u'j kyi'j txq'anky: Inkyk'ulun najji tuky'i jun chalajb'il.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Inkyqet Qgani' Kye Txq'anky Tuky'i Jun Tk'u'jlal

9 Intqet egani' etib' exol tuky'i jun tk'u'jlal, intkaj esi' te aj nya'tx galan b'ix
k'on kaj esi' tzan ek'ulun te aj galan.
10 Intqet egani' etib' naqe etermanx etib', intxik esi' luwar te junky eterman
exolx.
11 Intjaw etin ch'in etib', k'on kx'ok ky'aj, sinoke sek' etaq'unan te Qtata
Dios tuky'i jun tk'u'jlal.
12 Pe'echalaj tuj etanim tzan tpaj lo'ik ek'u'j [ti'j Qtata Dios], insten epasens
oj tok eten jun xhcho'nal, k'on kaj esi' tzan exnaq'tzan.
13 Inkyok etone' kye txq'anky eterman ti'j te aj presis te kyetz komo ax
kyetz pawame' te Qtata Dios, b'ix intxik esi' kyposad kye aj nkyeq'olb'en
etetz.
14 Inkyqet eky'iwla' kye aj nkx'ok kyajq'oja', instzaj eqani' jun galan kyajsik
b'ix k'on kxqanb'en.*
15 Pe'echalaj kyuky'i kye aj nkyechalaj, b'ix pe'etoq' kyuky'i kye aj nkye'oq'.
16 Pe'eb'et galan exolx, k'on qet ejiq'b'a' etib' b'ix inkyqet eten galan kye
meb'a' xjal, k'on qet eb'isu' eti'jx qa b'an list a'ix.*
17 K'on qet eb'isu' tzan ek'ulun jun nya'tx galan ti'j junky aj nk'ulun nya'tx
galan eti'j. Intok esi' ek'u'j tzan ek'ulun te tume'l kywitz kyaqil xjal.
18 Qa b'a'n tzan tb'antik etitza', intok esi' ek'u'j tzan eten galan kyuky'i
txq'anky anke atqet nlay b'antik tzan tpaj kye txq'anky k'on kygan.
19 Etetz aj ganimix witza', k'on kxjoyon tume'l tzan tel xhchojo' te junky aj
nya'tx galan ma'tx tk'uluj eti'j, sinoke tzoqpij waq tzan tk'ulun te Qtata Dios
iktza' tetz tgan tuky'i ja xjalni, komo nyolin te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "A'in
wetz nk'ulu'tz tzan tel xhchojo'" kyi te Qajaw.*
20 B'ix ax qa te jun etajq'oj at wa'ij ti'j, intxik esi' twe', b'ix qa at sekiy ti'j
intxik esi' tuk'a'; ikxji ek'ulu'tz tzan tq'aq'wen twitz tzan tky'exaw.*
21 K'on kxqet eq'i' tzan te nya'tx galan, sinoke intqet ek'ulu' te galan tzan
tpon enajsa' te nya'tx galan.

13

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Inkyqet Qoksla' Kye K'ulul Mandad

1 Inkyqet qoksla' kye k'ulul mandad. Komo k'onti'l jun k'ulul mandad qa
nya'tx Qtata Dios okaj swan tetz, b'ix kye aj k'ulul mandad ate' ajna'l, a te
Qtata Dios okaj sin kyetz.
2 Ab'l kye aj k'on kygan okslan kye k'ulul mandad, kyetz k'on kygan okslan
te aj okaj tsi' Qtata Dios b'ix kyetz okyexe'l poqo'.
3 Komo kye k'ulul mandad k'onti'l akyeqet cha tzan tok kswa' kxob'al kye
aj nkyek'ulun galan, sinoke kye aj nkyek'ulun nya'tx galan. ¿Egan tzan eb'et
nya'tx tuky'i txob'lal kywitz kye k'ulul mandad? Ntons pe'ek'ulun galan b'ix
okxtel kyjiq'b'a'.
4 Komo kye k'ulul mandad akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios tzan kyk'ulun jun
galan te etetz. Per qa kxk'uluyon nya'tx galan, ntons pe'exob' tzan tpaj nya'tx
chagan akyeqet; komo at kyajwalil aj oje tzaj si' tzan Qtata Dios tzan txik ksi'
xhcho'nal kyi'j xjal aj nkyek'ulun nya'tx galan.

* **12:14** Luks 6:28 * **12:16** Pro 3:7 * **12:19** Deu 32:35 * **12:20** Pro 25:21-22

5 Astilji presis tzan kyqet qoksla' kye k'ulul mandad, nya'tx a'ox cha tzan
k'on stzaj ksi' xhcho'nal qi'j sinoke tzan k'on tyolin qanim qi'jx.
6 Astilji etetz nkxchojon te chojenj, komo kye k'ulul mandad akyeqet tuj
tq'ab' Qtata Dios b'ix a kyaq'unji.
7 Intxik esi' te junjunchaq te aj presis tzan txik esi' kyetz: Intxik echojo'
kyaqil txakl chojenj te aj npeyun tetz,* b'ix inkyqet etoksla' kye aj presis tzan
kyqet etoksla', b'ix inkyqet elima' kye aj presis tzan kyqet elima'.

Tzan Kyqet Qgani' Txq'anky A Te Mas Presis Tzan Qb'et Tuj Tume'l

8 K'on kaj ek'asb'ena' ch'inwt tuky'i nijunwt, sinoke tzan tqet egani' etib'x
exolx; komo jun aj nkyeqet tgani' ab'l tetz, tetz nk'ulun iktza' tgan te Kawb'il.
9 Komo te Kawb'il nyolin ikxjani: "K'on chk'ajajin,* k'on chkansan,* k'on
xhch'elq'an,* k'on chnik'on,* k'on tz'el agani' aj nya'tx yatz."* Kyaqil aj ntzani
b'ix kye txq'anky aj okaj q'uma', b'a'n tzan txik jq'uma' ikxjani: "Intqet agani'
ab'l yatz iktza'x nqet agani' yatz awib'x."*
10 Ntons oj tqet qgani' ab'l qetz, k'onti'l nqok'ulun jun nya'tx galan kyi'j;
komo oj kyqet qgani' ab'l qetz, nqok'ulun iktza' tgan te Kawb'il.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Intkaj Jkola' Kyaqil Te Nya'tx Galan

11 Intqet ek'ulu' aj ma'tx xik nq'uma'ni, per instzaj ena'o' te ja tyemp aj
itz'ojixni, ma'tx pon or tzan tjaw eteb'e' ch'in ewitz, komo ch'inky tpon or
tzan jkolet, nya'tx iktza' aj qokslan b'an tb'ay-el.
12 Nqo'anq'in tuj jun tyemp iktza' ma'tx tz'ex te aq'b'il b'ix ch'inky qxhk'ate',
astilji intkaj jkola' kyaqil te aj nya'tx galan b'ix intok qsi' jk'u'j tzan jk'ulun
a'ox te galan iktza' nqob'et chijq'ij naqe jun soldad n'ok tsi' taq'umb'il tzan
tq'ojin ti'j te aj nya'tx galan.
13 Qob'ajb'et tuj tume'l, naqe oj qb'et chijq'ij; k'on qob'ajk'ulun pyest aj ja'
kye xjal cha nkyek'ulun pur nya'tx galan, b'ix k'on qob'ajxhb'ajin b'ix k'on
qob'ajb'et tuj k'ajajb'ilj ni tuj tidi'chq aj nya'tx galan, b'ix k'on tz'ok jq'oji'
junky b'ix k'on tz'el qgani' aj at te junky.
14 Qob'ajb'et waq iktza' te Qajaw Jesukrist nb'et, b'ix k'on xik qsi' lad te
qchi'jel ti'j kyaqil aj nya'tx galan n'el tgani'.

14

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan K'on Kyqet Qyoli' Kye Qerman

1 Jun qerman aj mina' tok jwert ti'j titza' nqo'okslan, pe'ek'amon tetz, per
k'on kxwululun tuky'i'l ti'j jun tidi' aj nya'tx b'an presis.
2 Komo ate' junjun qerman aj kyetz tuj kynab'l b'a'n tuj twitz Qtata Dios
tzan txik qwa'a' tidi'chq. Per ax ate' junjunky aj mina' tel kyniky' byenech ti'j
te tume'l titza' nqo'okslan, kyetz tuj kynab'l nya'tx galan tzan qwa'an kyaqil,
kyetz a'ox ch'i itzaj tb'el kywe' [tzan tpaj te aj nxik kyoksla'].
3 Ntons, kye aj nkyewa'an kyaqil, k'onti'l tzan tel kyik'o' kye aj k'onti'l
nkyewa'an kyaqil, b'ix yatzun kye aj k'onti'l nkyewa'an kyaqil, ax k'onti'l
tzan kyyolin kyi'j kye aj nkyewa'an kyaqil; komo te Qtata Dios nk'amon kyetz
[ikxtza'x kyetz nkyeb'isun].
4 ¿Komo tidi' awoklen yatz tzan tqet ayoli' te tmos junky? Galan aj ntk'ulu'
qa nya'txji, per a te tajaw e'el tetz b'ix te Qajawil b'a'n tzan tonen tuky'i'l tzan
tk'ulun iktza' te aj presis.

---

* **13:7** Mat 22:21; Mak 12:17; Luks 20:25 * **13:9** Exo 20:14; Deu 5:18 * **13:9** Exo 20:13; Deu 5:17
* **13:9** Exo 20:15; Deu 5:19 * **13:9** Exo 20:16; Deu 5:20 * **13:9** Exo 20:17; Deu 5:21 * **13:9** Lev 19:18

5 Ax ate' junjun tuj kynab'l kyetz junjun q'ij mas xjan twitz junky, b'ix
ax ate' junjunky nkyq'uma' kyaqil q'ij parej. Junjunchaq a tgan tzan tqet
kyb'isu' aj tume'l nqet tuj kywitz.
6 Ab'l aj n'ok tsi' twi' ti'j jun q'ij, n'ok tsi' twi' ti'j tzan tqet tjiq'b'a' te Qajawil;
b'ix ab'l aj b'a'n tzan twa'an kyaqil, ax nwa'an tzan tqet tjiq'b'a' te Qajawil
tzan tpaj nxik tsi' pixon te Qtata Dios; b'ix te aj k'onti'l nwa'an kyaqil, k'onti'l
nwa'an tzan tqet tjiq'b'a' te Qajawil b'ix nxik tsi' pixon te Qtata Dios.
7 Komo nijunwt jun te qetz nqo'anq'in cha a'ox te jun galan te qetzx, b'ix ni
te jkamiky nya'tx te qetzx.
8 Qa itz'ojo', ntons te Qajaw itz'ojo'; b'ix qa nqokamik, te Qajaw nqokamik.
Ikxji, qa itz'ojo' qatzun kamnaqo'ji, te Qajaw a'o'.
9 Komo tzan tpaj ntzani te Krist okamik b'ix ojaw anq'in junky'el, tzan tok
te Kyajawil kye kamnaq b'ix kye aj itz'oje'.
10 Per yatz, ¿tistil nqet ayoli' awerman? ¿Tistil n'el awik'o'? Jun q'ij qkyaqil
qetz oqopoyon twitz Qtata Dios tzan stzaj tq'uma' qa at qil qatzun k'onti'lji.*
11 Komo tuj te Tu'jal Dios oqtxi' nyolin te Qajawil ikxjani: “Iktza'x b'an'ax
itz'ojin, ax b'an'ax iktza' oxe'l nsi' nyol ikxjani: Kyaqil xjal okyeqtel mejlet
nwitz b'ix kyaqil oxe'l kyq'uma' wetz a'in Dios.”*
12 Astilji qkyaqil qetz twitz Qtata Dios oxe'l jq'uma' kyaqil tidi' jk'ulb'en.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan K'on Jk'ulun Tzan Tqet Tz'aqik Junky Qerman

13 Ntons, astilji ya k'onky qet qyoli' junky sinoke intqet qb'isu' tuj tume'l
tzan k'on jk'ulun jun tidi' aj ona'noyon tanim junky, b'ix k'on qok'ulun jun
tidi' tzan tqet tz'aqik junky.
14 Wetz web'en b'ix sewur atin, k'onti'l jun tidi' aj nya'tx galan tzan tpaj
ikxji-wit tkajlen swa'.* A'ox qa at ab'l nqet tb'isu' ti'j jun tidi' qa nya'tx galan,
ntons tuj twitz tetz nya'tx galan.
15 Qa tzan tpaj te aj nxik awa'a', ona'noyon tanim junky awerman, ntons
ikxji k'onti'l nchb'et tuj jun tume'l tzan tqet agani'. K'on xik awa'a' jun tidi' aj
oqtel tz'aqik junky awitza', komo ax tzan tpaj te aj awerman te Krist okamik.
16 Ntons, k'on chk'ulun ch'inwt tuky'i jun tume'l nya'tx galan; ikxji tzan
k'on kyyolin txq'anky nya'tx galan ti'j te aj yatz tuj anab'l jun galan.*
17 Komo tzan jkaj tuj tq'ab' Qtata Dios, te nini nya'tx tzan tpaj jun tidi' aj
nxik qwa'a' qatzun aj nxik quk'a'ji, sinoke tzan qb'et tuj tume'l b'ix tzan qten
galan qxolx b'ix tuky'i jun chalajsb'il tuj qanim tzan te Txew Dios.
18 Te aj n'aq'unan te Krist ikxji, n'el galan tuj twitz Qtata Dios b'ix ax n'el
galan tuj kywitz kye xjal.
19 Ntons astilji qob'ajk'ulun waq galan tzan qten galan qxolx b'ix tzan qten
jwert qxolx tuky'i Qtata Dios.
20 K'on ek'uluj tzan tponaj taq'un te Qtata Dios exol tzan tpaj aj nxik ewa'a'.
B'a'n tzan qwa'an kyaqil, per nya'tx galan qa tzan tpaj aj nxik qwa'a' oqtel
tz'aqik te jun ab'l qetz.
21 Mejor-tal tzan k'on echo'on chib'j b'ix tzan k'on etuk'an ta'al ub tx'amsa'
b'ix tzan k'on ek'ulun ch'inwt aj ok'uluyon tzan tqet tz'aqik awerman.
22 Te tume'l titza' yatz wit'lik ak'u'j ti'j Dios, k'on kaj asi'. Galanx-alo te aj
nk'ulun jun tidi' b'ix k'onti'l tidi' nyolin tanim ti'j.

---

* **14:10** 2Kor 5:10 * **14:11** Isa 45:23 * **14:14** Gén 1:31; Mak 7:15; Kya 10:15; 1Tim 4:4 * **14:16** Te galan aj b'a'n tuq tzan kyk'ulun, tzoqpime' tzan kywa'an alchaqkyetz kywe'. Te Pa'k oyolin, qa at jun tidi' aj b'a'n tzan jk'ulun tzan tpaj kolpimo' tzan te Krist, te nini nya'tx galan qa tzan tpaj nini te junky qerman oqtel tz'aqik.

23 Per te aj [nxik twa'a' jun tidi' b'ix] nna'non tanim ti'j [qa b'a'n tzan] txik
twa'a', ajixk nxik tpoqo' tib' tzan tpaj k'onti'l nxik twa'a' iktza' tetz wit'lik
tk'u'j; komo kyaqil aj nqet jk'ulu' qa nya'tx iktza' wit'lik jk'u'j ntons nqojoyon
choj.

15

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Inqonen Kyuky'i Kye Aj Nya'tx Jwert Ate'

1 Ntons astilji, qetz aj jwert ato' tuky'i Qtata Dios a tgan tzan sten qpasens
kyi'j kye aj nya'tx jwert ate', b'ix nya'tx tzan tok qsi' jk'u'jx cha te jun galan te
qetzx.
2 Junjunchaq te qetz a tgan tzan tok qsi' jk'u'j tzan jkaj galan kyuky'i
txq'anky tuj kyaqil tume'l tzan kyok jwert kyetz.
3 Komo te Krist, tetz k'onti'l owok tsi' tk'u'j cha te jun galan te tetzx, sinoke
iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: “Kyaqil te kyyasb'en kye aj
nkye'ok yason te yatz, a'in in'el chojon tetz.”*
4 Kyaqil te aj oqet tz'ib'let oqtxi', oqet tz'ib'let te jun xnaq'tzb'ilj te qetz tzan
k'on tkaj qsi' tzan qokslan b'ix tzan tnimsan jk'u'j tzan tpaj te aj ntyoli' te
Tu'jal Dios.
5 Qtata Diosxwit aj ntzaj sin qpasens b'ix nnimsan jk'u'j, tz'onenxwit
etuky'i'l tzan etanq'in galan exolx iktza'x te Krist tgan.
6 Ikxji junx ekyaqil, tuky'i jun ewi' oqtel ejiq'b'a' te Qtata Dios aj stat te
Qajaw Jesukrist.
7 Ntons pe'ek'amon waq etib'x exolx iktza'x te Krist otk'amoj a'o' tzan tqet
jiq'b'a' te Qtata Dios.
8 Nxik nq'uma' etetz, te Krist owul k'ulul jun galan kye aj tijajil Israel* tzan
tky'ik kyaqil aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j kyuky'i kye qijajil oqtxi', ikxji
tzan tqet tyek'u' tetz jun yolin tuky'i aj nkaj tq'uma'.
9 B'ix ax owul tzan tqet kyjiq'b'a' te Qtata Dios kye aj nya'tx tijajil Israel
tzan tpaj ax owok lo'et tk'u'j kyi'j kyetz; iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi'
ikxjani: “Astilji wetz oxe'l npakb'a' te tpakb'alil awi'j kxol kye aj nya'tx tijajil
Israel b'ix okyinb'itzayon te yatz kxol kyetz.”*
10 Ax nyolin tuj junky part ikxjani: “Etetz aj nya'tx tijajil Israel a'ix,
pe'echalaj waq junx kyuky'i kye [aj tijajil Israel] aj pawame' te Qtata Dios.”*
11 B'ix ax nyolin tuj junky part ikxjani: “Pe'ena'on te Qajawil tuky'i nim
chalajb'il etetz aj nya'tx tijajil Israel a'ix, pe'ena'on te tetz kyaqil amaq' twitz
tx'o'tx'.”*
12 Ax te Chay okaj stz'ib'a' ikxjani: “Tzul jun aj tijajil Jesey,† tzul k'ulul
mandad kyi'j kye aj nya'tx tijajil Israel, b'ix kyaqil kye aj nya'tx tijajil Israel
okajel lo'et kyk'u'j ti'j.”*
13 Qtata Dios aj ja' lo'ik jk'u'j, tzaj sinxwit te etetz jun nim chalajsb'il b'ix
jun chewsb'il tuj etanim etetz aj nkx'okslan ti'j, b'ix tzan tonen te Txew Dios
etuky'i'l tuky'i nim tajwalil tzan tkaj lo'et ek'u'j ti'j te Qtat.

Te Pa'k Nyolin Ti'j Te Aj Ojetq B'antik Titza' B'ix Ti'j Te Aj B'isu' Titza' Tzan Tk'ulun

14 Wetz web'en waq erman, etetz b'an galan xjal a'ix, b'ix at jun enab'l tzan
tel eniky' ti'j tidi'chq b'ix b'a'n tzan txik ekawi' kye txq'anky exolx etib'x.

---

* **15:3** Sal 69:9 * **15:8** Ax: kye aj at kyechalul. * **15:9** 2Sa 22:50; Sal 18:49 * **15:10** Deu 32:43
* **15:11** Sal 117:1 † **15:12** Ax: Isaí. * **15:12** Isa 11:10

15 Wetz k'onti'l tuj nwitz, ma qet ntz'ib'a' te etetz ja ntzani tzan stzaj ena'o'
tuj etanim jun tidi' aj presis. Nqet nk'ulu' ntzani tzan tpaj te wajwalil aj otzaj
tsi' te Qtata Dios
16 tzan waq'unan te Kristo Jesus kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, tzan txik
npakb'a' te tpakb'alil galan kxol, b'ix tzan kxik nxnaq'tza'. Ikxji tzan kxik
nq'apo' te Qtata Dios iktza' jun oyej galan tuj twitz b'ix pawankaj a'ox te tetz
tzan te Txew Dios.
17 Astilji, wetz b'an nkyinchalaj tuky'i Kristo Jesus ti'j te waq'un aj
nkyink'ulun te Qtata Dios.
18 Wetz nlay b'antik tzan tjaw njaqo' ntzi' nich'inwt, sinoke a'ox ti'j te aj
oje qet tk'ulu' Jesus wuky'i'l tzan kyokslan kye aj nya'tx tijajil Israel tzan tpaj
npakb'en b'ix nk'ulb'en
19 b'ix tuky'i tidi'chq yek'b'il aj at tidi' telponx b'ix tuky'i nim tajwalil Txew
Dios. Ikxji nxik tuq npakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist tuj Jerusalen b'ix
ja'chq max tuj tkwentil Ilíriko.
20 Ikxji tuq wetz nkyin'ok il tzan txik npakb'a' kyuj kye luwar aj ja' mina'
tok cha'let te tpakb'alil ti'j te Krist, tzan k'on txik npakb'a' aj ja' oje xik pakb'let
tzan txq'anky
21 sinoke [tzan npakb'an] iktza' ntq'uma' te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani:
“Owokel kyen kye aj ja' k'onti'l oxik pakb'let, b'ix owokex tuj kywi' kye aj
mina' tuq tok kcha'o' ni jun-el ti'j tetz.”*
22 Astilji tzan tpaj ntzani k'onti'l ob'antik witza' tzan nxik q'olb'el etetz
iktza'x ky'ila'j-el oqet nb'isu',*
23 yatzun ajna'l oje b'antik kyaqil waq'un aj presis tuj kyaqil ja luwar tzani,
b'ix tzan tpaj ky'ila'j aq'b'ixi' ngan tuq tzan nxik q'olb'el etetz.
24 Astilji oj nxik Espany, ngan tzan nky'ik tb'ay q'olb'el etetz tzi, b'ix oj nten
jun tyemp exol tzan qchalaj ch'in junx qkyaqil, yaji qanq b'a'n tzan etonen
ch'in wuky'i'l tzan nxik tuj nb'ey max Espany.
25 Per ajna'l okyinxe'l tuj Jerusalen, oxe'l win jun onb'il kye aj pawame' te
Qtata Dios txini.
26 Komo kye aj Masedony b'ix kye aj Akay, kyetz oqet kyb'isu' tzan tok
kchimo' jun onb'il kye qerman‡ meb'a' tuj Jerusalen.*
27 Komo ma qet kyb'isu' tuj tume'l tzan kyk'ulun ikxjani, b'ix b'an'ax presis
tzan txik kswa', tzan tpaj kye aj tijajil Israel oje xik ksi' jun galan te kyetz, osey
oje xik kypakb'a' te tpakb'alil galan kyuky'i'l, ntons ajna'l presis tzan kyonen
kyuky'i kye aj tijajil Israel tuky'i jun tidi' aj at te kyetz.*
28 Ya oj tkajb'aj nk'ulu' kyaqil ja ntzani b'ix oj tkaj nq'apo' kyetz ja onb'il
ntzani, yaji oj nxik Espany okyinky'el q'olb'el etetz tzi.
29 Wetz web'en oj npon exol etetz, owokel eten jun nim b'an galan aj otzajel
tsi' Jesukrist te etetz.
30 Wetz oxe'l nq'uma' etetz waq erman tuky'i tb'i Qajaw Jesukrist b'ix tzan
tpaj te Txew ntnimsa' jk'u'j tzan tqet qgani' qib'x qxolx, nqet nwitz ewitz tzan
etonen ch'in wuky'i'l tzan exnaq'tzan tuky'i jun tk'u'jlal wi'j wetz.
31 Intxik exnaq'tza' tuky'i Qtata Dios tzan nqet tkolo' kxol kye aj k'onti'l
nkyexnaq'tzan tuj Judey, b'ix tzan tel galan kyuky'i kye qerman§ tuj
Jerusalen te onb'il aj oxe'l nq'apo' kyuky'i'l.
32 Ikxji tzan npon exol tuky'i jun chalajsb'il tuj wanim tzan te Qtata Dios
b'ix tzan wojlan ch'in exol.

---

* **15:21** Isa 52:15 * **15:22** Rom 1:13 ‡ **15:26** Ax: kye aj pawame' te Qtata Dios. * **15:26** 1Kor 16:1-4 * **15:27** 1Kor 9:11 § **15:31** Ax: kye aj pawame' te Qtata Dios.

33 Qtata Diosxwit aj chewsal qanim qetenxwit etuky'i'l ekyaqil etetz. ¡Ky'ikxwit ikxji!

16

Te Pa'k Nliman Te Junjunchaq

1 Wetz ngan tzan txik nq'uma' ti'j te qerman Fébe aj tetz topis n'onen k'ulul kwent kye qerman tuj amaq' Senkrey, tetz jun galan xjal.

2 Ngan tzan ek'amon tetz tuj jun tume'l b'an galan tuky'i tb'i Qajaw iktza' aj presis tzan jk'amon kye qerman aj pawame' te Qtata Dios; b'ix ngan tzan tok etone' tuky'i jun tidi' aj presis tetz, komo tetz oje tz'onen kyi'j ky'ila'j qerman b'ix ax wi'j wetz.

3 Jun limb'il te qerman Akiy tuky'i txu'jel aj Xhil, a'e' aj nkye'onen wuky'i'l tuj qaq'un te Kristo Jesus.*

4 Eb'aj'onen te wetz, dispwest tuq tzan kykamik tzan npaj, b'ix ajna'l nxik nsi' pixon te kyetz, b'ix nya'tx a'ox a'in sinoke ax kyaqil kye qerman aj nya'tx tijajil Israel, ax kyetz nxik ksi' pixon te kyetz.

5 B'ix ax jun limb'il kye qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj kyjay [te Akiy b'ix Xhil]. B'ix jun limb'il te wajyol Epenet aj ajb'ila' nim witza'; a tetz te tb'ay tuj Akay aj owokslan ti'j Krist.

6 Jun limb'il te Liy, aj oje tz'aq'unan te jun nim galan te etetz.

7 Txik esi' ch'in jun limb'il kye a'e' nxjalil Andronk b'ix Júnias; kyetz a'e' tuq wuky'i'l aj akyeqex tuq pres; kyetz b'an otzqi'mj-e' kxol kye tky'ixel Jesus, b'ix kyetz e'okslan ti'j Krist tb'ayon nwitz wetz.

8 Jun limb'il te wamiw Amplias aj ajb'ila' nim witza' tzan tpaj tetz werman tzan tpaj Krist.

9 Jun limb'il te Urbáno aj n'onen wuky'i'l tuj qaq'un te Krist, b'ix jun limb'il te Estaks aj ajb'ila' nim witza'.

10 Jun limb'il te Ape'xh aj oje tipaj [te preb] b'ix oje tz'el galan tuj twitz Krist, b'ix jun limb'il kye kyaqil tuj tjay Aristóbulo.

11 Jun limb'il kye nxjalil Eradiy b'ix kye aj tuj tjay te Xhixh aj nkye'okslan te Qajawil.

12 Jun limb'il te Trifena b'ix te Trifos aj nkye'aq'unan nim tuj taq'un Qajawil. B'ix jun limb'il te qerman Persid aj gani' nim qitza', tetz oje tz'aq'unan nim tuj taq'un Qajaw.

13 Jun limb'il te Rúfo* aj joyo' tzan te Qajawil, b'ix jun limb'il te tnan aj ax naqe nnan wetz.

14 Jun limb'il te Asinkrit, te Flejont, te Ermes, te Patrobs, te Ermas, b'ix kye kyaqil qerman aj akyeqet kyuky'i'l.

15 Ax jun limb'il te Filólogo, b'ix te July, te Nerey b'ix te tanab', b'ix te Olimp, b'ix kye kyaqil aj pawame' te Qtata Dios aj akyeqet kyuky'i'l.

16 Pe'eliman etetz etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il b'an tume'l* tzan tpaj cha jun te Qtat. Kyaqil kye qerman aj kye kyaqil b'uch'uj aj nkye'okslan ti'j Jesukrist, kyetz nkyesaman jun limb'il te etetz.

17 Ntons, ajna'l wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz waq erman tzan tok esi' enab'l kyi'j kye aj nkyek'ulun tzan tok jun q'oj exol b'ix ax kyi'j kye aj nkyek'ulun tidi'chq tzan eqet tz'aqik, kyaqil aj nkyek'ulun nya'tx iktza' te xnaq'tzb'ilj aj oxik xnaq'tza' etetz. Intel epawa' etib' kyi'j

* **16:3** Kya 18:2 * **16:13** Mak 15:21 * **16:16** Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan.

18 tzan tpaj k'onti'l nkye'aq'unan te Qajaw Jesukrist, sinoke cha tzyume'
tzan te aj n'el kygani', b'ix tuky'i kyyol b'an tb'anil nqet kyeq'i' kye xjal aj
nya'tx b'an jwert ate' tuky'i te tume'l.
19 Kyaqil oje tz'ok kcha'o' titza' etetz oje qet etoksla', astilji wetz b'an
nkyinchalaj eti'j, b'ix ngan tzan tel eniky' byenech ti'j te tume'l galan b'ix tzan
k'on tox esamo' etib' tuky'i te nya'tx galan.
20 Ikxji te Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j, tetz ch'inky tk'ulun tzan tox te
Satanas tjaq' etoq. Tzajxwit si' etajsik etetz jun nim b'an galan tzan te Qajaw
Jesukrist.
21 Jun limb'il te etetz tzan te wuky'i'l Timotey* aj n'onen wuky'i'l, b'ix ax
tzan Lusy, Jason b'ix Sosípater, a'e' nxjalil.
22 Wetz, Tértios aj nkyintz'ib'an ja u'jni, ajna'l ax nkyinsaman jun limb'il te
etetz tuky'i tb'i te Qajawil.
23 Ax jun limb'il etetz tzan Gay.* Wetz atin tjay, b'ix ax n'ok kchimo' kyib'
kyaqil kye qerman tuj tjay. Ax jun limb'il te etetz tzan Erast* aj eq'il tkwentil
te tmin te amaq', b'ix ax jun limb'il te etetz tzan te qerman Kwa'xh.†
24 Tzajxwit si' etajsik etetz ekyaqil jun nim b'an galan tzan te Qajaw
Jesukrist. ¡Ky'ikxwit ikxji!

Jun Pixon Te Qtata Dios Aj K'onti'l Junky Iktza' Tetz

25 Ntons jun pixon te Qtata Dios aj b'a'n tzan tk'ulun tzan eten mas jwert
tuky'i'l iktza'x ntyoli' te tpakb'alil aj nxik npakb'a' wetz b'ix nxik nxnaq'tza'
ti'j Jesukrist. Te ntzani iktza'xkix te aj oje tzaj tq'uma' Qtata Dios ti'j te aj
ntb'isu' aj k'onti'l tuq qeb'en oqtxi', aj ewa' tuq atx aj mina' tuq tqet k'ulu'
te twitz tx'o'tx'.
26 Per ajna'l oje xik q'umlet tzan tpaj ktz'ib'en kye aj yolil tyol oqtxi' iktza'x
oxik q'uma' kyetz tzan te Qtata Dios aj itz'oj te jun-ele'x. Te ja ntzani oje xik
q'umlet tzan tqet kyoksla' kyaqil xjal tuj kyaqil amaq' tzan tok wit'let kyk'u'j
ti'j te Qtat.
27 ¡Te Qtata Dios aj k'onti'l junky iktza' tetz b'ix aj totzqi' kyaqil, intqet
jiq'b'a'xwit te jun-ele'x tzan tpaj te Jesukrist! ¡Ky'ikxwit ikxji!

---

* **16:21** Kya 16:1 * **16:23** Kya 19:29; 1Kor 1:14 * **16:23** 2Tim 4:20 † **16:23** Cuartos tb'i te xjal tuj yol gryeg.

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Korint

Jun Limb'il Kye Aj Korint

1 Wetz a'in Pa'k aj inxik uk'le' tzan wok tky'ixel te Kristo Jesus tzan tpaj ikxji
tgan tuq te Qtata Dios, ntons wetz junx tuky'i te qerman Sóstenes
2 nqet ntz'ib'a' ja u'j ntzani te etetz waq erman* aj amaq' Korint,* etetz
aj oje kxkaj saq tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj te Qajaw Jesukrist, etetz aj
uk'lemix tzan ekaj pawa' a'ox te Qtat junx kyuky'i kyaqil kye qerman ja'chq
aj nkyexnaq'tzan te Qajaw Jesukrist, te Jesukrist aj Etajawil etetz b'ix ax
Qajawil qetza.
3 Tzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz b'ix qet chewsa'xwit
ek'u'j tzan te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist.

Tidi'chq B'an Galan Oje Tzaj Si' Qetz Tzan Tpaj Te Jesukrist

4 Wetz b'ajq'ij nxik nsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz tzan tpaj te nim b'an
galan aj oje tzaj tsi' etetz tzan tpaj mojb'a' etib' tuky'i Kristo Jesus.
5 Komo junx atix tuky'i'l, tetz oje tzaj tsi' tidi'chq b'an galan tuj etanim,
komo b'a'n tzan eyolin tb'anil b'ix oje tz'el eniky' ti'j tidi'chq.
6 Ikxji te tpakb'alil aj owok echa'o' ti'j te Krist oje tz'ok en b'an b'an'ax exol.
7 Ikxji k'onti'l npaltin te etetz ch'inwt ti'j etajb'en tzan kyok jwert kye
qerman tuky'i Qtata Dios, man nkx'iyon tuky'i jun tk'u'jlal tzan tulky te
Qajaw Jesukrist.
8 Tetz otk'ulu'tz tzan eten b'an jwert max oj tul te jwisy, tzan k'on exik poqo'
oj tul tetz.
9 Te Qtata Dios jun yolin b'ix okxtzaj tuk'le' tzan eten junx tuky'i te Tk'wa'al,
aj Jesukrist aj Qajawil.

K'onti'l Tzan Tqet Qpawa' Qib' Kyuky'i Txq'anky Qerman

10 Erman waq, tuky'i tb'i te Qajaw Jesukrist wetz oxe'l nq'uma' jun tume'l
etetz tzan eten dyakwerd exolx b'ix k'on qet epawa' etib' exolx. Pe'etanq'in
waq galan exolx tuky'i jun enab'l parej ekyaqil b'ix pe'eten dyakwerd ti'j te
aj n'eb'isu'.
11 Komo wetz oje tz'ok ncha'o' eti'j etetz waq erman, otzaj kyq'uma' kye aj
tuj tjay te Kloey, at q'oj exol etetz b'ix nqet epawa' etib' exolx.
12 Wetz n'ok ncha'o' ate' junjun exol etetz nkyq'uma' ikxjani: “Wetz a'in
te Pa'k.” B'ix junjunky nkyq'uma': “Wetz a'in te Pol.”† Junjunky nkyq'uma':
“Wetz a'in te Xhpe'y.”* B'ix junjunky nkyq'uma': “Wetz a'in te Jesukrist.”
13 ¿Ti'tzun? ¿Pawa' petzun tib' te Krist? ¿A petzun te Pa'k te aj owok klabi'
twitz krus tzan epaj? ¿Ojaw si' a' petzun ewi' tuky'i tb'i te Pa'k?
14 Wetz nxik nsi' pixon te Dios tzan tpaj k'onti'l ojaw nsi' a' kywi' nijunwt
exol etetz, sinoke a'ox te Krisp* b'ix te Gay.*
15 Ikxji nijunwt exol etetz b'a'n tzan tyolin qa a'in injaw sin a' twi' tuky'i
nb'i.
16 Ah nye', ajna'l ntzaj nna'o', ojaw nsi' a' kywi' kye aj tuj tjay te Estéfan,*
per k'onti'l ntzaj nna'o' qa ojaw nsi' a' twi' junky xjal exol tzi.

---

* **1:2** Ax: etetz aj n'ok echimo' etib' na'ol Qtata Dios. * **1:2** Kya 18:1 † **1:12** Ax: Cefas. * **1:12** Kya 18:24-28 * **1:14** Kya 18:8 * **1:14** Kya 19:29; Rom 16:23 * **1:16** 1Kor 16:15

17 Wetz k'onti'l intzaj tlajo' Krist swal a' kywi' xjal sinoke pakb'al te
tpakb'alil galan, b'ix nya'tx cha tuky'i junjun yol aj b'an tb'anil tok cha'on;
ikxji tzan k'on tok chagan te tkamlen te Qajaw Krist twitz krus.

Ti'j Jesukrist N'ok Qe'e' Tajwalil Te Qtata Dios

18 Tuj kywitz kye aj nkyexiknaj, te tpakb'alil ti'j te tkamlen [Jesus] twitz
krus naqe cha k'onti'l tidi' token; per yatzun qetz aj kolomo' a'o'ni, [n'el qniky'
te nini jun] tajwalil te Qtata Dios.
19 Iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios oqtxi'] ikxjani: “Wetz owelal win
kynab'l kye aj at nim kynab'l, b'ix kye aj b'an list-e' owelal win kyaqil titza'
nkyeb'isun.”*
20 Ntons ¿ja' ate' kye aj b'an list-e'? B'ix ¿ja' ate' kye aj xnaq'tzal Kawb'il? B'ix
¿ja' ate' kye aj nkyewululun cha a'ox ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx'? ¿Ti'tzun,
nya'tx b'an'ax te Qtata Dios oje qet tyek'u' te kynab'l kyetz k'onti'l token?*
21 Te Qtata Dios oqet tb'isu' b'an tume'l tzan k'on tok kyotzqila' kye xjal
te tetz tuky'i kynab'lx kyetz, sinoke oqet tb'isu' tzan tkolon kyi'j kye aj
nkye'okslan ti'j iktza' nyolin te tpakb'alil galan aj nxik pakb'let, anke te
tpakb'alilni n'el tuj kywitz junjun iktza' cha jun tidi' aj k'onti'l token.
22 Kye xjal aj tijajil Israel kygan tzan tok kyen jun lab'al tuky'i nim tajwalil
Qtata Dios tzan tok kyen qa b'an'ax, b'ix yatzun kye aj nya'tx tijajil Israel,
kyetz nkyejoyon jun tume'l cha tzan stz'aqet mas kynab'l.
23 Per yatzun qetz, nqopakb'an te tpakb'alil ti'j te Krist aj owok klabi' twitz
krus. Te ntzani n'ok kye aj tijajil Israel iktza' jun ab'j aj nkyejaw xpetk'an ti'j,*
b'ix kye aj nya'tx aj tijajil Israel, kyetz tuj kynab'l te ja ntza'n cha jun tontwil.
24 Per kye aj uk'leme' tzan te Qtata Dios kxol kye aj tijajil Israel b'ix kxol kye
aj nya'tx aj tijajil Israel, kxol kykab'il tijajil xjal, n'ok qen ti'j te Krist tajwalil
te Qtata Dios, b'ix ax ti'j tetz n'ok qen te tume'l titza' te Qtata Dios nqet tb'isu'
tuky'i jun tnab'l b'an tume'l.
25 Komo te aj nkyb'isu' kye xjal ti'j te tk'ulb'en te Qtata Dios qa k'onti'l token,
per kebaser te tk'ulb'enni a te aj mas b'an galan twitz kyaqil aj nkyb'isu' kye
xjal. B'ix te aj nkyb'isu' ti'j tajwalil Qtata Dios qa nya'tx nim, a te aj mas b'an
nim twitz kyaqil kyajwalil kyetz.

Te Qtata Dios O'el Tjoyo' Anke K'onti'l Tidi' B'a'n Qitza'

26 Instzaj ena'o' waq erman titza' tuq atix aj etzaj uk'le' etetz tzan te Qtata
Dios. Nya'tx tuq ky'ila'j etetz b'an list a'ix tuj kywitz kye xjal, b'ix nya'tx tuq
ky'ila'j etetz aj at nim etajwalil, b'ix nya'tx tuq tlimaqal xjal a'ix.
27 Per te Qtata Dios e'el tjoyo' kye aj tuj kywitz kye xjal cha tont-e', tzan
tel tin kky'exaw kye aj tuj kynab'lx kyetz b'an list-e'. B'ix e'el tjoyo' kye aj tuj
kywitz kye xjal k'onti'l kyajwalil, tzan tel tin kky'exaw kye aj at nim kyajwalil
tzani twitz tx'o'tx',*
28 b'ix e'el tjoyo' kye aj nkye'el ik'o' b'ix kye aj k'onti'l nkyeqet en galan tzan
kye xjal, b'ix owel tjoyo' te aj k'onti'l at* tzan tpon najsa' kyaqil aj nim token
tuj kywitz kye xjal.
29 Ikxji oqet tk'ulu' te Qtata Dios tzan k'on tqet tjiq'b'a' tib' nijunwt xjal tuj
twitz.
30 Tzan tpaj te aj oqet tk'ulu' Qtata Dios, etetz mojb'a' etib' tuky'i Kristo
Jesus; komo te Krist [oje tzul kolol te qetz] tzan tpaj ikxji oqet tb'isu' te Qtata
Dios tuky'i jun tume'l b'an galan, b'ix a tetz te aj nk'ulun tzan tel in qchoj, b'ix
tzan jkaj pawa' a'ox te Qtat, b'ix a tetz te aj nkolon te qetz.

---

* **1:19** Isa 29:14 * **1:20** Job 12:17; Isa 44:25 * **1:23** Isa 8:14-15; Rom 9:32-33; 1Xhp 2:8 * **1:27** Kya 4:13 * **1:28** Rom 4:17

31 Komo iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios oqtxi'] ikxjani: “Ab'l te aj tgan
tzan tqet tjiq'b'a' tib' ti'j jun tidi', mejor intqet tjiq'b'a' tib' ti'j Qajawil.”*

2

Te Tpakb'alil Tkamlen Krist Twitz Krus A Te Aj Mas Presisji

1 Erman, aj npon wetz etuky'i'l pakb'al te tpakb'alil Qtata Dios, wetz k'onti'l
inpakb'an exol tuky'i pur tb'anil yol b'ix nya'tx tuky'i jun nnab'l aj kwest-wit
tzan tel eniky' ti'j.
2 Wetz aj akyinqet tuq exol, wetz oqet nb'isu' tuj wanim tzan k'on tqet
nb'isu' ti'j junky tidi' sinoke a'ox ti'j te Kristo Jesus aj owok klabi' twitz krus.
3 Wetz aj npon exol k'onti'l tuq nbalor b'ix nkyinlu'lun tuq tuky'i nxob'al.
4 Aj nkyinpakb'an tuq te tpakb'alil galan, wetz k'onti'l oxik nq'uma' etetz
tuky'i tb'anil yol tzan txik etoksla' iktza' nkyeyolin kye xjal, sinoke nkyin-
pakb'an tuq tuky'i jun nim tajwalil Txew Dios iktza'x aj owok eten etetz.
5 Ikxji tzan k'on tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j tyol jun xjal, sinoke tzan tok ewit'b'a'
ek'u'j ti'j tajwalil te Qtata Dios.

Tzan Tel Qniky' Ti'j Te Aj Tgan Te Qtata Dios, A Tgan Te Txew Tuj Qanim

6 Ntons oj qyolin kxol kye aj jwert ate' tuky'i Qtata Dios, nqoyolina tuky'i
jun tume'l b'an b'isu' byenech, b'ix nya'tx tuky'i jun tume'l aj otzaj xnaq'tza'-
wit qetza tzan kye xjal aj twitz ja tx'o'tx'ni, qatzun tzan kye k'ulul mandad aj
twitz ja tx'o'tx'ni aj ikja'n kyponaj.*
7 Sinoke nqoyolin a ti'j te aj b'isu' tuq tzan te Qtata Dios oqtxi', ti'j aj nijunwt
ab'l tuq n'el tniky' ti'j, aj ojetq tuq qet tb'isu', atx aj mina' tuq tqet tk'ulu' te
twitz tx'o'tx', tzan tok te jun nim b'an galan te qetz.
8 Te ntzani jun tidi' aj mina' tel kyniky' kye k'ulul mandad aj twitz ja
tx'o'tx'ni; qa owox-wit tuj kywi', k'onti'l-tal oqet kyklabi' twitz krus te Qajawil
aj at mas nim xhchqitz'unal twitz kyaqil.
9 Iktza'x nyolin [tuj te Oqtxi' Tu'jal Dios] ikxjani: “Nijunwt ab'l oje tz'ok en
tetz, b'ix nijunwt ab'l oje tz'ok cha'on tetz, b'ix nijunwt ab'l oje qet tb'isu' ti'j
te aj oje qet tk'ulu' te Qtata Dios [te jun galan] kye aj nkyeqet ganin tetz.”*
10 Komo te Qtata Dios oje tzaj tyek'u' kyaqil qetz tzan te Txew tuj qanim.
Komo te Txew nqet tb'isu' ti'j kyaqil b'ix teb'en kyaqil aj nqet tb'isu' te Qtata
Dios.
11 ¿Ab'l jun xjal teb'en kyaqil tidi'chq aj nky'ik tuj tanim junky xjal?
Nijunwt, sinoke a'oxkix tanim te xjal teb'en. Ax ikxji nijunwt ab'l teb'en tidi'
ntb'isu' te Qtata Dios sinoke a'ox te Txewx tetz.
12 Te Txew Dios aj oje jk'amoj, nya'tx iktza' te aj atqex tuj kyanim kye xjal
aj k'onti'l nkye'okslan, sinoke tetz n'onen quky'i'l tzan tel qniky' ti'j te aj oje
tzaj tsi' te Qtata Dios qetz cha jkotz.
13 Qetza nqoyolina ti'j ntzani nya'tx tuky'i jun tume'l aj otzaj xnaq'tza' qetza
tzan xjal, sinoke tuky'i jun tume'l aj otzaj txnaq'tza' te Txew Dios qetza; ikxji
nqoyolin te b'an'ax ti'j te Qtata Dios tuky'i jun tume'l aj ntzaj tsi' te Txew.
14 Jun xjal aj k'onti'l atqex Txew Dios tuj tanim, tetz k'onti'l ntk'amo' te aj
ntq'uma' te Txew Dios tzan tpaj tetz tuj tnab'l cha jun tontwil, b'ix k'onti'l n'el
tniky' ti'j; komo a'ox qa atqex te Txew Dios tuj qanim b'a'n tzan tel qniky' ti'j.
15 Per yatzun te jun xjal aj atqex Txew Dios tuj tanim, tetzji nqetb'aj tb'isu'
kyaqil alkyetz te galan b'ix alkyetz te nya'tx galan, b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan
txik q'uman tidi' ti'j.

---

* **1:31** Jer 9:23-24 * **2:6** 1Kor 2:13-14 * **2:9** Isa 64:4

16 Komo nyolin [te Tu'jal Dios oqtxi'] ikxjani: “¿Ab'l jun xjal totzqi' kyaqil aj
ntb'isu' te Qtata Dios? ¿Ab'l b'a'n tzan txnaq'tzan tetz?”* Per qetz [b'a'n tzan
tel qniky' ti'j te ntzani tzan tpaj] nqob'isun tuj tume'l iktza'x te Krist nb'isun.

3

Qetz Aj Nqoxnaq'tzan, Cha Jun Te Qajawil Aj Lapiko' Ti'j

1 Wetz erman, [aj atin tuq exol], k'onti'l ob'antik tzan nyolin etuky'i'l iktza'
jwert atix tuky'i Qtata Dios, sinoke inyolin etuky'i'l iktza' cha n'ok esi' ek'u'j
ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx' b'ix iktza' man txiklen etoksla' ti'j Krist.
2 A tgan tuq tzan [exik nxnaq'tza' kyeb'a' iktza'] jun tal k'wa'l aj man
nxik si' xtxu' b'ix nya'tx twe', komo etetz mina' tuq tb'antik tzan ek'amon
[jun xnaq'tzb'ilj aj mas kwest].* B'ix tzunx ajna'l etetz nya'tx list atix tzan
ek'amon jun tidi' ikxji,
3 tzan tpaj etetz tzunx n'ok esi' ek'u'j ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx', komo
etetz tzunx b'an enbidyos a'ix exolx b'ix nkxq'ojin exolx. ¿Ti'tzun, nya'tx
petzun ikxji nkxk'ulun iktza' aj cha tgan te echi'jel b'ix cha nkxb'et iktza' kye
txq'anky xjal?
4 Oj eyolin ikxjani, “wetz a'in te Pa'k,” b'ix junjunky, “wetz a'in te Pol,”*
ikxnini cha nkxb'isun etetz iktza' nkyeb'isun kye xjal aj k'onti'l nkyex-
naq'tzan.
5 Komo ¿tidi' [tajwalil] te Pol? B'ix ¿tidi' [wajwalil] wetz? Qetza cha a'o'na
aq'unon te Qajaw Jesukrist, b'ix b'a'n tuq tzan etokslan tzan tpaj te Qajawil
otzaj tsi' qajwalilna te junjunchaq qetza tzan txik qpakb'a'na etuky'i'l.
6 Tb'ay a'in wetz [inpakb'an exol iktza' jun xjal aj] nqex tawa' jun awalj, b'ix
yaji a te Pol* [oxik xnaq'tzan etetz iktza' jun xjal aj] nqet a'len te awalj, per a
te Qtata Dios njaw tky'ib'sa' te awalj.*
7 Ikxji, te aj n'awan b'ix te aj n'a'len k'onti'l kyajwalil sinoke a'ox te Qtata
Dios aj njaw tky'ib'sa' kyaqil.
8 Kye aj nkye'awan b'ix kye aj nkye'a'len, kyetz junx nkye'aq'unan tzan tok
galan te awalj, b'ix kykab'il okyk'amo'tz twi' kyk'u'j iktza'x kyaq'umb'en.
9 Komo qetza iktza' a'o'na oneyon te Qtata Dios [tuj taq'un], b'ix etetz a'ix
iktza' te awalj aj nkxk'amon jun etanq'in tuky'i'l. B'ix ax [b'a'n tzan qyolin]
etetz iktza' jun jay aj tk'ulb'en Qtata Dios.
10 Komo te Qtata Dios oje tzaj tsi' wetz jun wajwalil, b'ix tzan tpaj nini wetz
a'in iktza' jun aj k'ulu jay aj totzqi' nim aj wit'b'al txe' jun jay b'ix txq'anky
njaw ktz'aqo' te loq'. Per junjunchaq te qetz a tgan tzan tok qsi' qnab'l titza'
nqo'aq'unan
11 tzan tpaj nlay b'antik tzan txik xnaq'tza' junky tume'l titza' tzan jkolet
sinoke a'ox te tume'l ti'j Jesukrist.
12 Te ntzani iktza' qa jun xjal ojawel tk'ulu' jun loq' tajsik te twit'lel tuky'i
xtx'otx'al oro, xtx'otx'al plat, qatzun tuky'i pur ab'j aj b'an tb'anil, qatzun
tuky'i tze'ji qatzun tuky'i ky'imji qatzun cha toq triwji,
13 per te taq'umb'en owokel e'elet qa b'a'n oj tok te q'aq' ti'j oj tul te jwisy*
b'ix oqtel k'ulu' probar kyaq'umb'enchaq te junjun.
14 Qa taq'umb'en jun xjal owelal galan oj tul te jwisy ntons otk'amo'tz te aj
tmeres.
15 Per qa te taq'umb'en opoyonaj, ntons tetz okoletel, per iktza' jun xjal aj
pen okoletel tuj jun q'aq' b'ix opoyonaj kyaqil tidi' tetz.

---

* **2:16** Isa 40:13; Rom 11:34 * **3:2** Ebr 5:12-13 * **3:4** 1Kor 1:12 * **3:6** Kya 18:1-17 * **3:6** Kya 18:24-28 * **3:13** Ax: q'ij.

16 ¿K'onti'l petzun eteb'en qa etetz [echi'jel] iktza' te jay aj nab'il Qtata Dios
b'ix te Txew nnajan tuj etanim?
17 Qa at ab'l opoyon tnajsa' te aj jayji, ntons te Qtata Dios opoyon tnajsa' te
tetz tzan tpaj tetz tjay pawa' a'ox te tetz, b'ix etetz a'ix iktza' aj jayji.
18 Intok esi' enab'l tzan k'on tqet eteq'i' etib'x. Qa exol etetz at jun aj tuj
tnab'l b'an teb'en nim, ntons mejor intok iktze'xtzun k'onti'l teb'en nich'inwt
[tuj kywitz kye xjal] tzan tok tetz jun aj b'an'ax totzqi' nim [ti'j te tume'l
b'an'ax].
19 Komo te tume'l titza' nkyeb'isun kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, cha jun tidi'
aj k'onti'l token tuj twitz Qtata Dios. Komo iktza'x nyolin [tuj Tu'jal] ikxjani:
"Te Qtata Dios tuky'i kylistulx nkyeqet titza' kye aj b'an kyotzqi' kyaqil."*
20 B'ix ax nyolin ikxjani: "Te Qajawil totzqi' titza' nqet kyb'isu' kye [aj twitz
ja tx'o'tx'ni] aj nim kylistul, per k'onti'l token te aj nkyb'isu'."*
21 Astilji nijunwt intqet tjiq'b'a' tib' ti'j junky [aj ja' n'ok lapet], tzan tpaj
kyaqil te jun galan te etetz exolx,
22 qa te Pa'k, qatzun te Pol, qatzun te Xhpe'y, qatzun kyaqil aj at twitz ja
tx'o'tx'ni, qatzun te etanq'in, qatzun te ekamiky, qatzun kyaqil aj at ajna'l
qatzun kyaqil aj oky'el mas yaj, kyaqil nini te etetz
23 b'ix etetz a'ix te Krist b'ix te Krist te Qtata Dios.

4

A'ox Te Qtata Dios At Tajwalil Tzan Txik Tyoli' Titza' Taq'un Jun Tky'ixel

1 Ntons, kyaqil xjal injqet kyena ch'in iktza' q'apo' qib'a nqo'aq'unana te
Krist, b'ix oje tzaj si' qajwalilna tzan txik qpakb'a' te aj k'onti'l owel niky'j ti'j
te Qtata Dios tb'aya'.
2 Kye aj oje tzaj si' kyajwalil presis tzan k'on tkaj ksi' tzan kyaq'unan tuky'i
tume'l.
3 Wetz k'onti'l nkyinb'isun titza' nkyin'el tuj ewitz, qatzun tuj kywitz kye aj
nkyepoqon txq'anky, komo ni wetz k'onti'l tidi' b'a'n tzan txik nq'uma' wi'jx.
4 Wetz nna'o' tuj wanim nkyin'aq'unan tume'l, per nya'tx tzan tpajji wetz
galan atin tuj twitz Qtata Dios, a'ox te Qtat e'el tetz.*
5 Ntons k'on xik eq'uma' til te junky qa mina' tpon or, sinoke [pe'etiyon
waq] max oj tul te Qajawil; a tetz otzajel tq'uma' xtxolil kyaqil tidi'chq aj
nkyek'ulun ewj tuj qlolj b'ix a tetz otzajel tyek'u' kyaqil aj n'el tgani' te qanim.
Ntons junjunchaq okyeqtel jiq'b'a' tzan te Qtata Dios tzan tpaj aj owokel en
kyi'j.
6 Ntons wetz erman, nxik nq'uma' etetz ntzani te jun galan te etetzx b'ix
nqet nyek'u' jun ejempl te etetz ti'j te Pol b'ix wi'jx wetz, tzan tox tuj ewi' te
aj tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios] tzan k'on ena'on etetz mas tb'anil a'ix kywitz
txq'anky.
7 Komo ¿ab'l jun mas tb'anil kywitz kye txq'anky? B'ix ¿tidi' at te etetz aj
nya'tx a te Qtata Dios oje tzaj sin tetz? Per qa te Qtat oje tzaj sin tetz, ntons
¿tistil etetz nqet ejiq'b'a' etib'?
8 Qa tuj enab'l k'onti'l tidi' npaltin te etetz b'ix q'inon a'ix b'ix wit'likix tuj
ewit'lel iktza' jun k'ulul mandad, galan-talo qa b'an'axwit a'ix iktza' jun k'ulul
mandad, ikxji qetza b'a'n-tal tzan jk'uluna mandad ch'in etuky'i'l.
9 Per ajna'l qetza aj tky'ixel Jesus a'o'ni, qanq te Qtata Dios oje qokaj
tkola' b'ix okaj si'na tzan jkamik, b'ix cha a'o'na te kyka'yb'il kyaqil xjal b'ix
kyka'yb'il kye ángel.

---

* **3:19** Job 5:13 * **3:20** Sal 94:11 * **4:4** 1Wnch 3:19-21

10 Qetza tzan tpaj nqet qgani'na te Krist, n'el tuj ewitz iktza' b'an t'a'q a'o'na,
per etetz tuj enab'l b'an list a'ix tzan tpaj te Krist; b'ix etetz tuj enab'l qetza
k'onti'l b'a'n qitza'na per etetz b'a'n etitza'. Etetz b'an jiq'b'amix per qetza
nya'tx jiq'b'amo'na.
11 Qetza n'ok qen twitz wa'ij b'ix at tzakjel qi'ja b'ix pur ch'i xhb'u'q jq'anaq,
b'ix nqoqetb'aj b'uju'na b'ix k'onti'l jun qjaya aj qetzax,
12 b'ix njkansa' qib' tzan tpaj nim nqo'aq'unana. Kye xjal nqo'ok kyyaso'na,
per qetza nkyeqet qky'iwla'na; kyetz nqo'ex kylajo'na, per nky'ix qitza'na;
13 njaw kynik'o' yol qi'j, per qetza tuky'i yol tume'l n'aj qtzaq'b'e'na; qetza
nqoqet ena tzan kye xjal iktza' ky'is b'ix iktza' k'onti'l qokena.
14 Wetz nqet ntz'ib'a' ntzani nya'tx tzan tel win eky'exaw sinoke tzan txik
nsi' jun konsej etetz iktza' nk'wa'al a'ix aj ganimix witza'.
15 Anke ate' b'an ky'ila'j* xnaq'tzon te xnaq'tzal etetz ti'j te Krist, per
nijunwt te kyetz iktza' jun etat. Tzan tpaj te Kristo Jesus wetz a'in etat toklen
echa'o' te tpakb'alil galan aj oxik npakb'a' te etetz.
16 Astilji wetz nxik nq'uma' etetz, intel etin iktza' wetz a'in.*
17 Astilji wetz oxik nlajo' te Timotey etuky'i'l tzi. Tetz iktza' jun nk'wa'al
aj gani' nim witza', b'ix k'onti'l nkaj tsi' tzan tqet toksla' te Qajawil. Tetz
oxe'l tq'uma' etuky'i'l tzan stzaj ena'o' titza' wetz nkyinb'et tuj tume'l iktza'x
nkyin'okslan ti'j Krist, iktza'x nxik nxnaq'tza' ja'chq kxol kyaqil b'uch'uj
qerman.
18 Ntons, ate' junjun exol etetz, b'an nqet kyjiq'b'a' kyib' iktza' tlimaqal xjal-
e', kyetz tuj kynab'l qa nlay kyinpon exol.
19 Wetz okyinpoyon naj etuky'i'l, qa ikxji tgan te Qajawil, b'ix ikxji owokel
ncha'o' kyaqil aj nkyyoli' kye ja cha kyjiq'b'anqet kyib'ni b'ix owokel wen tidi'
b'a'n tzan kyk'ulun.
20 Komo tzan jkaj tuj tq'ab' Qtata Dios, nya'tx cha tzan tpaj aj nim nqoyolin
sinoke tzan tpaj nqo'anq'in tuky'i jun tume'l aj ntzaj tsi' te Qtata Dios qetz
tuky'i nim tajwalil.
21 ¿Titza' egan etetz oj npon exol? ¿Egan pe' tzan wilin eti'j, qatzun tzan
nyolin tuky'i jun tume'l b'an galanji iktza' nkxqet ngani' b'ix tzan tok lo'et
nk'u'j eti'j?

5

Titza' Tzan Jkaj Ti'j Jun Qerman Aj Tidi'chq Nk'ulun

1 Ntons wetz owok ncha'o' exol etetz at jun k'ajajb'ilj aj ni kxol kye aj nya'tx
aj tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios nkyek'ulun ikxji. Oje tz'ok
ncha'o' jun te etetz xujela' tnanb'ilx titza'. Te nini b'an nya'tx galan.*
2 ¡B'ix etetz tuj enab'l b'an galan atix! ¿Nya'tx petzun cha-tal b'an kxb'isun
ch'in ti'j nini? ¿Tistil mina'x tetz etin exol te aj nk'ulun ikxnini?
3 Wetz, anke k'onti'l akyinqet nwitzale' exol, wetz nkyinb'isun nim tuj
wanim eti'j, b'ix oje qet nb'isu', te aj ntk'ulu' te aj xjalni jun b'an nya'tx galan.
4 Nxik nq'uma' etetz, cha'oj tok echimo' etib' tzan ena'on te Qajaw Jesukrist
b'ix oj tqet eb'isu' ti'j te nyol aj ma'tx xik nq'uma', ntons tuky'i tajwalil te
Qajaw Jesukrist aj oje xik tsi' etetz,
5 intetz etin exol te aj xjalni tzan tkaj tuj tq'ab' te Satanas tzan tponaj te
xhchi'jel b'ix tzan tkolet te tanim oj tul te Qajaw junky'el.

---

* **4:15** Ax: lajuj mil. * **4:16** 1Kor 11:1; Fil 3:17 * **5:1** Deu 22:30

6 Etetz nya'tx galan nkxk'ulun b'ix nqet ejiq'b'a' etib'. ¿Ti'tzun, k'onti'l
eteb'en [aj ntk'ulu' jun xjal ikxnini owokel jun nya'tx galan kxol kye txq'anky
iktza'] te malsb'il aj nxik tsipa' tib' tuj kyaqil te q'otj?*
7 [Astilji] intex etin [te aj xjal exolni] tzan ekaj saq exol etetz iktza' te qjay
nkaj saq cha'oj tex qin te malsb'il wab'j q'anq tuj qjay tuj te q'ij Paskw. Ikxji
tzan etok exol etetz iktza' jun ak'a'j q'otj k'onti'l jun malsb'il tuj. Komo te Krist
oje qet klabi' twitz krus te chojb'il qchoj iktza' te tal moch* aj nqet kansa' tuj
te q'ij Paskw.
8 Ntons intqet jq'ijla' te q'ij, per nya'tx tuky'i jun [nya'tx galan qxol iktza']
jun malsb'il q'anq tuj te wab'j, iktza' te [aj b'an nya'tx galan tuj qanim tuq
oqtxi'], sinoke intqet jq'ijla' tuky'i jun tk'u'jlal b'ix tuj tume'l b'an'ax iktza'
nqet jq'ijla' te q'ij tuky'i jun wab'j aj k'onti'l malsb'il tuj.*
9 Wetz oje qet ntz'ib'a' te etetz tzan k'on tz'ox esamo' etib' kyuky'i kye aj
nkyek'ajajin.
10 Per wetz k'onti'l nkyinyolin kyi'j kye aj nya'tx a'e' aj qxol, iktza' a'e' aj
k'ajajiyon b'ix nkyetzeqtik ti'j tmin b'ix eleq' b'ix kye aj nkyena'on titzb'alil
jun tidi'; qa nkyinyolin-wit kyi'j kyetz, ntons presis-tal tzan tkaj ekola' te ja
twitz tx'o'tx'ni.
11 Nqet ntz'ib'a' te etetz tzan k'on tox esamo' etib' kyuky'i kye aj nkyyoli'
qerman-e' b'ix nkyek'ajajin, nkyetzeqtik ti'j tmin, nkyena'on twitz titzb'alil
jun tidi', ntzaj kyqanb'e' ti'j junky, nkyexhb'a'jin, nkye'elq'an. Kyuky'i kyaqil
aj xjalji ni k'on kxwa'an junx kyuky'i'l.
12 Komo ¿tidi' wetz woklen tzan kxik npoqo' kye aj k'onti'l nkye'okslan?
¿Nya'tx petzun a'ix etetz aj at etoklen tzan kxik epoqo' kye aj exol etetz?
13 Kye aj k'onti'l nkye'okslan, a te Qtata Dios oxe'l poqon kyetz. Per yatzun
exol etetz, inkyetz etin kye aj nkyejoyon choj.

6

K'onti'l Tzan Qxik Qaniyon Ti'j Jun Qermanx Sinoke Tzan Tb'antik Sten Kyaqil Qxolx Qetz

1 Ntons, qa at jun exol etetz aj oxe'l qaniyon ti'j junky, ¿tistil nxik qaniyon
ti'j, kywitz kye aj k'onti'l nkye'okslan Qtata Dios? ¿Tistil nya'tx kywitz kye
qerman aj pawame' te Qtata Dios?
2 ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en etetz, qetz aj pawamo' te Qtata Dios oxe'l jq'uma'
kyil kye aj k'onti'l nkye'okslan Qtata Dios [cha'oj tul te Qajaw]?* Qa qetz aj
nqo'okslan Qtata Dios oxe'l jq'uma' kyil kye aj k'onti'l nkye'okslan, ¿ti'tzun
etetz nlay b'antik etitza' tzan txik eq'uma' tidi' presis tzan tb'antik tuky'i jun
tidi' nekit aj exolx etetz?
3 ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en, qetz aj nqo'okslan Qtata Dios oxe'l jq'uma' kyi'j
kye ángel? Qa ikxji, ntons ¿token nlay b'antik tzan txik epoqo' jun tidi' aj tzani
twitz tx'o'tx'?
4 Qa etetz at jun q'oj exol, ¿tistil nkxik kyuky'i kye pujul il aj k'onti'l kyoklen
qxol qetz aj nqo'okslan Qtata Dios?
5 Wetz nxik nq'uma' etetz ntzani tzan eky'ixwik ch'in. ¿Ti'tzun, k'onti'l
nijunwt exol etetz aj b'a'n tzan txik tq'uma' alkyetz te tume'l kyi'j kab'e'
qerman aj nkyeq'ojin?
6 [Per k'onti'l] sinoke cha nkxqanin ti'j junky etermanx exolx b'ix nkxik
qaniyon kywitz xjal aj k'onti'l nkye'okslan.

---

* **5:6** Gal 5:9 * **5:7** Exo 12:5 * **5:8** Exo 13:7; Deu 16:3 * **6:2** Tmnk 20:4

7 Tzan tpaj cha nkxqanin eti'jx exolx, nini telponx etetz k'onti'l nkxb'et tuj
tume'l. ¿Tistil nya'tx mejor cha tzan etipan kyaqil te aj nya'tx galan aj n'ok
k'ulu' eti'j? ¿Tistil mejor nya'tx tzan etzoqpin qa ma kxqet elq'a'?
8 Per etetz cha mas nkxk'ulun ti'chq nya'tx galan b'ix nkyeqet etelq'a'
txq'anky, b'ix kyaqil ntzani kyi'j etermanx.
9 ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en etetz kyaqil kye aj nkyek'ulun nya'tx galan nlay
b'antik tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x tuky'i Qtata Dios? K'on qet
emoyi' etib'; kye aj nkyek'ajajin b'ix kye aj nkyena'on twitz titzb'alil jun tidi'
b'ix kye aj xhq'e-e',
10 b'ix kye aj eleq' b'ix kye aj nkyetzeqtik ti'j tidi'chq, b'ix ax kye aj pur
xhb'a'j kyaq'un b'ix kye aj yasol txq'anky, b'ix kye aj nqet kyelq'a' junky,
nijunwt kyetz nlay b'antik tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x tuky'i
Qtata Dios.
11 Oqtxi' junjun exol etetz a'ix tuq iktza' kye ja xjalni, per ya etetz ajna'l oje
kaj saq etanim, oje kx'el pawa' a'ox te Qtata Dios, b'ix oje tz'el in echoj tzan
tpaj tajwalil Qajaw Jesukrist b'ix tzan tpaj te Txew Dios.

Te Qchi'jel Nya'tx Te Qetzx Sinoke Te Qtata Dios

12 Wetz libr atin tzan tqet nk'ulu' kyaqil aj ngan, per nya'tx kyaqil owokel
te jun galan te wetz. Libr atin tzan tqet nk'ulu' kyaqil, per wetz nlay ntzoqpij
tzan nqet kyk'ulu' mandad kyaqil nini.*
13 [Iktza'x kye xjal nkyeyolin] "te qwe' n'oken te jk'u'j, b'ix te jk'u'j te qwe'."
Per jun q'ij te Qtata Dios opoyon tnajsa'xkix kykab'il nini. B'ix te qchi'jel
nya'tx tzan token te k'ajajb'ilj, sinoke te qchi'jel te Qajaw, b'ix te Qajaw te
qchi'jel.*
14 B'ix te Qtata Dios aj otk'uluj tzan tjaw anq'in te Qajawil, ax otk'ulu'tz tzan
qjaw anq'in qetz tzan tajwalil.
15 ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en etetz, te echi'jel [nya'tx te etetzx sinoke] te Krist
[tzan tpaj te Txew atqex tuj etanim tuj echi'jel]? ¿Nk'ulu'tz petzun wetz tzan
tok njunb'e' te xhchi'jel Jesukrist ti'j xhchi'jel jun xuj aj nk'ayin tib'? ¡Nlay!
16 ¿K'onti'l petzun etetz eteb'en qa jun xjal ma tz'ok tjunb'e' tib' tuky'i jun
xuj aj nk'ayin tib', nkye'ok cha jun xjal-oq kykab'il? Komo te Qtata Dios
nyolin ikxjani [tuj Tu'jal]: "Te kchi'jel kyetz owokel iktza' cha jun xjal tzan
kykab'il."*
17 Per te aj n'ok tjunb'e' tib' tuky'i Qajawil, tetz n'ok cha jun-oq tuj tanim
tuky'i'l.
18 Intkaj ekola' waq te k'ajajb'ilj. Kye txq'anky txakl choj aj ntk'ulu' jun xjal
k'onti'l tidi' nky'ik ti'j te xhchi'jel tetz, per te xjal aj nk'ajajin, te nini njoyon
choj ti'jx te xhchi'jel tetz.
19 ¿K'onti'l petzun eteb'en etetz, te echi'jel iktza' tjay te Txew Dios aj atqex
tuj etanim b'ix otzaj si' tzan te Qtata Dios, b'ix [astilji] etetz nya'tx a'ix
etajawilx eti'j?*
20 Te Qtata Dios oje tz'el xhchojo' te echoj tzan tkolon etetz, astilji etetz
presis tzan tqet ejiq'b'a' te Qtata Dios tuky'i echi'jel.

7

Jun Konsej Tistil Nqo'ok Junan

* **6:12** 1Kor 10:23 * **6:13** Telponx te qchi'jel a tgan tzan token te Qajawil, b'ix a tetz te Tajawil te qchi'jel. * **6:16** Gén 2:24 * **6:19** 1Kor 3:16; 2Kor 6:16

1 Ajna'l ti'j te aj oqet etz'ib'a' tuj etu'uj aj otzaj esama' wetz, b'a'n qa jun
ichan nlay tz'ok tmako' xuj.*
2 Per tzan tpaj at nim k'ajajb'ilj mejor junjunchaq intqet tjoyo' txu'jel b'ix
junjunchaq intqet tjoyo' tichmil.
3 Jun ichmilb'aj a tgan tzan tk'ulun tuky'i te txu'jel kyaqil aj presis iktza'x
tkajlen si', b'ix ax ikxji te xuj tuky'i tichmil.
4 Te xuj k'onti'l tzan tk'ulun mandad tib'x ti'j xhchi'jel sinoke a te tichmil,
b'ix ax te ichmilb'aj k'onti'l tzan tk'ulun mandad tib'x ti'j xhchi'jel sinoke a te
txu'jel.
5 K'on qet exk'ayi' waq etib'x, a'ox qa ma kxkaj ti'j tzan k'on ek'ulun jun
tyemp tzan tok esi' ek'u'j tzan exnaq'tzan, b'ix yaji a tgan tzan eqet witan
junch'in junky'el tzan k'on eqet tz'aqik tzan te Satanas, tzan tpaj cha nqet
etipa' aj tgan te echi'jel.
6 Kyaqil ntzani nxik nq'uma' iktza' cha jun konsej, nya'tx jun tidi' aj nxik
nk'ulu' mandad-wit tzan ek'ulun ikxji.
7 Wetz ngan-talo kyaqil kye ichan tzan kykaj [kchukel] iktza' wetz a'in, per
te Qtata Dios oje kaj tsi'chaq te junjun te aj b'an galan te tetz, junjun tzan kyok
junan b'ix junjunky tzan k'on kyok junan.
8 Wetz oxe'l nq'uma' ntzani kye aj ku'xon b'ix kye aj byud-e', b'a'n-talo tzan
kykaj kchukel iktza' wetz a'in.
9 Per qa k'onti'l nb'antik tzan kyipan aj ntqani' te kchi'jel, ntons mejor
inkyok junan; komo mejor tzan kyok junan b'ix nya'tx tzan kkyaqub'an b'ix
nlay qet kyk'ulu'.
10 Per yatzun kye aj oje kye'ok junan, oxe'l nq'uma' kyetz, te ntzani nya'tx
nyol wetz sinoke te Qajawil: Te jun xujelb'aj k'onti'l tzan tqet tpawa' tib' ti'j
te tichmil.
11 Per qa oqtel tpawa' tib' ti'j te tichmil, a tgan tzan k'on tok junan tuky'i
junky; b'ix qa nya'tx ikxji, ntons intjoyon tume'l tzan sten kontent junky'el
tuky'i tichmil. B'ix yatzun te ichmilb'aj, k'onti'l tzan tkaj tkola' te txu'jel.*
12 Yatzun kyi'j kye txq'anky, wetz oxe'l nq'uma' kyetz, te ntzani cha nyolx
wetz, nya'tx te Qajawil: Qa te txu'jel jun qerman k'onti'l n'okslan b'ix ntna'o'
qa b'a'n tzan tanq'in tuky'i'l, ntons te qerman k'onti'l tzan taj tlajo' te txu'jel.
13 B'ix qa te tichmil jun qerman xuj k'onti'l n'okslan b'ix ntna'o' qa b'a'n
tzan tanq'in tuky'i'l, ntons te qerman xuj k'onti'l tzan tkaj tkola' te tichmil.
14 Komo te jun ichmilb'aj aj k'onti'l n'okslan nkaj pawa' te Qtata Dios tzan
tpaj tokslb'en te txu'jel; b'ix ax te jun xujelb'aj aj k'onti'l n'okslan nkaj pawa'
te Qtata Dios tzan tpaj tokslb'en te tichmil; qa nya'tx-wit ikxji ntons kye
kyk'wa'al, kyetz nya'tx-tal pawame' te Qtata Dios, per ajna'l kyetz pawame'
te tetz.
15 Per qa te ichmilb'aj, qatzun te xujelb'aj, aj k'onti'l n'okslan te Qtata Dios
tgan tzan tqet tpawa' tib' tuky'i txu'jel qatzun tuky'i tichmilji [aj n'okslan],
ntons intqet tpawa' tib'; ikxji te qerman ichan qatzun te qerman xuj okolpjel
ti'j te ntzani, tzan tpaj te Qtata Dios oje tzaj tq'uma' tzan qanq'in tuj jun tume'l
k'onti'l q'oj.
16 Komo ¿aweb'en petzun yatz aj xujelb'aj a'ich, qa ob'antel tzan tkolet
te awichmil awitza'? Qatzun ¿aweb'en petzun yatz aj ichmilb'aj a'ich, qa
ob'antel tzan tkolet te axu'jel awitza'?
17 Junjunchaq te etetz pe'eb'et iktza' te tume'l galan aj oje tzaj tsi' te Qajawil
etetz iktza'x etzajlen tuk'le'. Aj ntzani wetz nxik nq'uma' kye kyaqil b'uch'uj
qerman ja'chq.

---

* **7:1** Ax: b'a'n qa jun ichan nlay tz'ok junan.

* **7:11** Mat 5:32; 19:9; Mak 10:11-12; Luks 16:18

18 Qa te Qtata Dios otzaj tuk'le' jun aj atok techalul, ntons intkaj ikxji b'ix
k'on b'isun; per qa te Qtata Dios otzaj tuk'le' jun aj k'onti'l atok techalul ntons
k'on tz'ok tsi' techalul.
19 Komo qa atok qechalul qatzun k'onti'lji, nya'tx a te presisji; komo te aj
presis tzan tqet qoksla' te aj okaj tq'uma' Qtata Dios.
20 Junjunchaq inkyten iktza'x tuq akyeqet aj ktzaj uk'le' tzan Qtata Dios.
21 ¿Aj awokslan yatz, mosi' petzun tuq a'ich? K'on chb'isun, per qa b'a'n
tzan akaj tzoqpi', intok asi' ak'u'j tzan akaj tzoqpi'.
22 Te aj mosi' tuq tzan junky b'ix yaji otzaj uk'le' tzan te Qajawil, tetz ajna'l
oje tzoqpjik [tuj tq'ab' te choj] tzan tpaj te Qajawil; b'ix te aj otzaj uk'le' b'ix
nya'tx tuj tq'ab' junky tuq n'aq'unan, tetz ajna'l n'aq'unan te Krist.
23 Te Qtata Dios oje tz'el xhchojo' te echoj tzan tkolon etetz, astilji k'on
etzoqpij tzan ekaj tuj tq'ab' junky.
24 Astilji waq erman, [ti'j te etechalul] pe'eten tuky'i Qtata Dios iktza'x aj
atikxqet tuq aj etzaj tuk'le' tb'ay-el.
25 Ntons kyi'j kye aj mina' tok kyen twitz ichan qatzun twitz xujji,† wetz
k'onti'l jun tidi' tzan txik nq'uma' kyetz aj oje kaj tq'uma'-wit te Qajawil, per
oxe'l nq'uma' aj wetz nb'isu' tuj nnab'l iktza' a'in jun aj oje tz'ok lo'et tk'u'j
Qtata Dios wi'j b'ix astilji b'a'n tzan tok ewit'b'a' ek'u'j wi'j.
26 Wetz tuj nnab'l, galan qa jun ichan nkaj iktza'x atqet ajna'l tzan tpaj te ja
tyemp ajna'l aj itz'ojo' qetzni b'an kwest tzan qanq'in.
27 Qa yatz at axu'jel, ntons k'onti'l tzan tkaj akola'; qa k'onti'l axu'jel, mejor-
tal k'onti'l tzan tqet ab'isu' tzan tqet ajoyo'.
28 Qa jun ichan ma tz'ok junan, k'onti'l njoyon choj, b'ix qa jun xuj ma tz'ok
junan, ax k'onti'l njoyon choj; qa ma kye'ok junan, kyetz owokel kyen twitz
xhcho'nal tzan tpaj te aj presis te kyetz tzan kyanq'in, b'ix wetz k'on-tal ngan
tzan tky'ik eti'j ikxji.
29 [Ntons instzaj echa'o' te ja ntzani,] wetz nxik nq'uma' etetz erman, nya'tx
nim tyempky [tzan tul te jwisy]. Astilji kye aj at kxu'jel, k'onti'l tzan tok ksi'
kyk'u'j cha a'ox ti'j kxu'jel,‡
30 b'ix kye aj nkye'oq', inkyten iktze'xtzun k'onti'l nkye'oq', b'ix kye aj
nkyechalaj, inkyten iktze'xtzun k'onti'l nkyechalaj, b'ix kye aj ntzaj kyloq'o'
jun tidi', inkyten iktze'xtzun te tidi' nlay b'antik tzan tkaj te kyetz b'eyx te
jun-ele'x.
31 B'ix kye aj n'oken kyitza' tidi'chq aj tzani twitz ja tx'o'tx'ni, k'onti'l tzan
tok ksi' kyk'u'j a'ox ti'j nini, tzan tpaj kyaqil aj at twitz ja tx'o'tx'ni opoyonaj.
32 Wetz ngan-tal tzan k'on eb'isun ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx'. [Komo] te
aj mina' toknoj txu'jel, tetz n'ok tsi' tk'u'j ti'j taq'un te Qajawil b'ix titza' tzan
tanq'in tuj tume'l tuj twitz tetz.
33 Yatzun te aj oje tz'oknoj txu'jel, tetz n'ok tsi' tk'u'j ti'j tidi'chq twitz ja
tx'o'tx'ni b'ix n'ok tsi' tk'u'j tzan tkaj galan tuj twitz txu'jel
34 b'ix ikxji pawa' tib'. Yatzun jun xuj aj xhchukel at, qatzun jun xuj aj
mina' tok ten twitz ichanji, kyetz wit'lik kyk'u'j ti'j te taq'un Qajawil tzan tpaj
pawame' te Qtata Dios, nya'tx a'ox kyanim sinoke ax te kchi'jel. Per yatzun
jun xuj aj at tichmil, tetz n'ok tsi' tk'u'j ti'j tidi'chq aj at twitz tx'o'tx' tzan tkaj
galan tuj twitz te tichmil.

---

† **7:25** Tuj yol grieg te ja ntzani ax telponx kyi'j kye xjal aj oje kye kaj byud, b'ix k'onti'l junky kxu'jel qatzun junky kyichmilji. ‡ **7:29** Ax: inkyanq'in iktze'xtzun k'onti'l kxu'jel. A tgan tzan tel qniky' te ntzani tuky'i kyaqil txq'anky aj ntyoli' te Pa'k, iktza' tuj Efe 5:25-33; Kol 3:19; 1Tim 5:8; ax te aj nyolin junjunky aj tz'ib'on, iktza' tuj 1Xhp 3:7; Génn 2:23-24; 1Sa 1:4-5.

35 Wetz nqet ntz'ib'a' te ntzani te jun galan te etetzx b'ix nya'tx cha nk'ulu'
tzan tok mas kwest te etetz, sinoke tzan etanq'in tuj jun tume'l b'an galan,
b'ix tzan eten q'apo' etib' te Qajawil tuky'i jun tk'u'jlal.
36 Qa jun ichan n'ok tq'olb'e' jun xuj aj mina' tok ten twitz ichan b'ix ma
ky'ik tedad te xuj, b'ix te ichan ntb'isu' qa a tgan tzan tjunan tuky'i'l, intok
junan tuky'i'l, nini nya'tx choj.
37 Per te aj ntb'isu' tuj tanim tuky'i jun tk'u'jlal [tzan k'on tok junan], b'ix qa
k'onti'l tidi' nlajon tetz tzan tok junan, b'ix qa b'a'n tzan tk'ulun mandad tib'x
ti'jx, b'ix qa oje qet tb'isu' tzan k'on tok junan, ntons ax tetz ntk'ulu' galan.
38 Ntons ikxji, te aj n'ok junan, ntk'ulu' galan, b'ix te aj k'onti'l n'ok junan,
ntk'ulu' mas b'an galan.
39 Jun xuj aj at tichmil, tetz junb'e' tib' ti'j te tichmil qa tzunx itz'oj te tichmil,
per qa ma kamik te tichmil ntons te xuj b'a'n tzan tok junan tuky'i junky aj
tetz tgan, per a'ox tuky'i jun aj n'okslan te Qajawil.
40 Per wetz tuj nnab'l tetz mas ochalajel qa nlay tz'ok junan junky'el. Te
ntzani cha tuj nnab'l wetz, per wetz web'en atqex te Txew Dios tuj wanim.

8

K'onti'l Tzan Jk'ulun Tzan Kyqet Tz'aqik Txq'anky

1 Ntons kyi'j kye present aj q'apome' kye kyitzb'alil tidi'chq, qetz qkyaqil
qeb'enky ti'j nini. Per qa tuj qnab'lx qetz qeb'en nim, cha nqet qjiq'b'a' qib'
ti'j te aj k'onti'l token; yatzun oj tqet qgani' junky xjal, te nini at nim token
tzan tpaj n'ok te jun galan.
2 Per qa tuj qnab'lx qetz qotzqi' nim ti'j tidi'chq, qetz mina' tel qniky' te aj
presis.
3 Per qa at ab'l nqet tgani' te Qtata Dios, te Qtata Dios n'el tniky' ti'j tetz.
4 Ntons ti'j te wab'j aj oje xik q'apo' kye kyitzb'alil tidi'chq aj nkyetzaj na'o'
tzan kye xjal, qetz qeb'en te jun titzb'alil k'onti'l token ch'inwt, b'ix qeb'enky
cha a'ox jun Qtata Dios at.
5 Anke ate' kye aj nkye'ok q'uma' dios-e', qa twitz ka'j qatzun tzani twitz
tx'o'tx', komo ate' ky'ila'j aj nkye'ok q'uma' dios-e' b'ix ky'ila'j aj at jun
kyajawil;
6 yatzun te qetz, cha jun Qtata Dios at,* b'ix tuky'i'l tetz otzaj kyaqil aj nxik
qen, b'ix qetz a'o' te tetz; b'ix cha a'ox jun Qajawil at, a te Jesukrist,* b'ix a tetz
oqet k'ulun kyaqil aj at, b'ix a tetz ntzaj sin qanq'in.*
7 Per nya'tx kyaqil kye xjal n'el kyniky' ti'j ntzani; komo junjun [aj man
txiklen kyoksla' Qtata Dios], qa kyetz oje kyenaq'et kyi'j kye kyitzb'alil
tidi'chq aj ntzaj tuq kyna'o', kyetz tuj kynab'l ajna'l, qa ma xik qwa'a' jun
wab'j aj oje xik q'apo' kye kyitzb'alil, ntons nqojoyon choj, b'ix nkyeb'isun
ikxji tzan tpaj nna'non kyanim.
8 B'an'ax qetz nqo'el galan tuj twitz Qtata Dios nya'tx tzan tpaj aj nxik
qwa'a', komo qa nlay xik qwa'a' k'onti'l nqo'ok nya'tx galan, b'ix qa ma xik
qwa'a' k'onti'l nqo'ok mas tb'anil.
9 Per intok esi' waq enab'l, qa etetz n'ena'o' b'a'n tzan ek'ulun tidi'chq aj
egan, k'on tz'oken te nini tzan tqet tz'aqik junky aj nya'tx jwert at tuky'i Qtata
Dios.
10 Qa yatz aweb'en kyaqil nini b'ix nchwa'an jun wab'j tuj jun jay aj ja'
nkyetzaj na'o' kye kyitzb'alil, b'ix qa oxhch'okel e'e' tzan junky aj nya'tx jwert

* **8:6** Mal 2:10; Efe 4:6 * **8:6** Wnch 13:13 * **8:6** Wnch 1:3; Kya 17:25; Rom 11:36; Kol 1:16

at tuky'i Qtata Dios, ¿ti'tzun, nlay petzun qet tz'aqik tzan tpaj aj nchk'ulun yatz?
11 Ikxji tzan tpaj te aj nqet ab'isu', te qerman aj nya'tx jwert at opoyonaj, b'ix ti'j tetz te Qajaw Jesukrist okamik.
12 Ikxji oj qjoyon choj ti'j te qerman b'ix oj jk'ulun tzan k'on tqet tb'isu' te qerman tuj tume'l tzan tpaj nya'tx b'an jwert at, ntons ikxji qetz nqojoyon choj ti'j Krist.
13 Ikxji qa tzan tpaj te aj nxik nwa'a' wetz nqet tz'aqik junky qerman, mejor wetz nlay xik ncho' aj chib'jni tzan k'on nk'ulun tzan tqet tz'aqik te junky qerman.

9

Kye Aj Nkyepakb'an Tyol Dios Presis Tzan Txik Si'let Aj Owokeyon Tzan Kyanq'in

1 ¿Nya'tx petzun kolpimin wetz a'in? ¿Nya'tx petzun wetz a'in tky'ixel te Qajaw Jesus? ¿K'onti'l petzun wetz owok wen te Jesus aj Qajawil qetz?* ¿Nya'tx petzun eti'j etetz n'ok wen te waq'umb'en exol, te waq'umb'en aj te Qajawil?
2 Qa tuj kynab'l kye txq'anky nya'tx a'in tky'ixel Qajawil, per etetz eteb'en, wetz a'in tky'ixel tzan tpaj eti'j etetz telponx a'in wetz tky'ixel.
3 Aj ntzani wetz te nyol tzan nkolon wib'x kywitz kye aj nkyinxik kypoqo':
4 ¿K'onti'l petzun qetza qoklena tzan qwa'an b'ix tzan quk'an?
5 ¿K'onti'l petzun qetza qoklena tzan qok junan tuky'i jun qerman xuj, iktza' kye txq'anky tky'ixel Qajawil b'ix iktza' kye titz'in te Qajawil b'ix iktza' te Xhpe'y?*
6 ¿Qatzun a'ox pe' te B'e'ch b'ix wetz a'in aj presis tzan qaq'unan [tzan qanq'inxnajji]?
7 ¿Ab'l jun soldad aj ajixk tetz nchojonx kyaqil aj presis te tetz? ¿B'ix ab'l jun aj n'awan tawal qa nya'tx aji oxe'l níky'b'en te twitz? ¿B'ix ab'l jun aj nk'ulun kwent kye talo' qa nlay tz'uk'an ta'l kyim?
8 ¿Cha tuj nwi'x petzun wetz n'etz win aj nxik nq'uma'ni? ¿K'onti'l petzun tz'ib'ankaj ikxji tuj te Kawb'il?
9 Komo tuj te [Kawb'il aj stz'ib'en] Moisés nyolin ikxjani: "Jun bweys aj n'aq'unan k'on tz'ok ek'alo' stzi'."† ¿Nb'isun petzun te Qtata Dios [cha a'ox] kyi'j kye bweys [aj txik tq'uma' te ntzani]?
10 ¿Qatzun nyolin qi'j qetzji? Okaj tz'ib'a' tzan qpaj qetz, [komo iktza'x nyolin] te aj nq'u'un, a tgan tzan tok lo'et tk'u'j tistil nq'u'un, b'ix te aj nb'ujun twitz tawal, a tgan tzan tok lo'et tk'u'j ti'j te aj ntaq'una'.
11 Qa qetza a'o'na oxik pakb'an exol etetz te tpakb'alil tzan etokslan ti'j Qtata Dios, ntons ¿ti'tzun, nim petzun qa qetza jk'amo'tza ch'in ti'j etaq'umb'en etetz [tzan qanq'in]?*
12 Qa txq'anky xjal at kyoklen tzan kyk'amon ti'j te etaq'umb'en etetz, ntons qetza at mas qoklena. Anke qetza at qoklena, k'onti'l owok qsi' jk'u'j tzan jk'amon jun tidi' ti'j te nini, sinoke qetza ma'tx qipajna kyaqil tzan tpakb'let mas te tpakb'alil galan ti'j Krist.
13 ¿Ti'tzun, k'onti'l petzun eteb'en etetz, kye aj nkye'aq'unan tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios nkyewa'an ti'j te oyej aj npon in txini? ¿K'onti'l petzun

* **9:1** Kya 9:3-6; 1Kor 15:8 * **9:5** Ax: Cefas. † **9:9** Ax: k'onti'l n'ok si'let tbosal; Deu 25:4; 1Tim 5:18.
* **9:11** Rom 15:27

eteb'en kye [pal] aj nkye'aq'unan ti'j te tz'e'sb'il nkyewa'an ti'j te aj nxik q'apo'
twi' te tz'e'sb'il?*
14 Ax ikxji okaj tq'uma' te Qajawil kyi'j kye aj nkye'aq'unan tzan kypakb'an
te tpakb'alil galan, ax ikxji a tgan tzan kywa'an ti'j te tpakb'alil galan.*

Te Aj Presis Tzan Tk'ulun Jun Aj Npakb'an Te Tyol Qtata Dios

15 Per wetz k'onti'l [ma'tx tz'ok lo'et nk'u'j] tzan nk'amon jun tidi' ti'j
waq'umb'en [te Qtat]. B'ix ax k'onti'l nqet ntz'ib'a' ja ntzani tzan stzaj esi' tidi'
wetz. Wetz mejor-tal inkamik, b'ix nya'tx tzan tponaj te chalajb'il aj nna'o' tuj
wanim [ti'j waq'un te Qtat aj k'onti'l nkyinpeyun ti'j].
16 Qa wetz nkyinpakb'an te tpakb'alil galan, nlay b'antik tzan tqet njiq'b'a'
wib' tzan tpaj nini, komo at woklen tzan txik npakb'a' b'ix nlay b'antik tzan
tkaj nkola'. Last wetz a'in qa nlay xik npakb'a' te tpakb'alil galan.*
17 Qa oqtel nk'ulu' a'ox tzan tpaj wetz ngan k'ulun ntzani, ntons
onkamb'a'tz jun galan te wetz; per qa oqtel nk'ulu' tzan tpaj lajomin, ikxji
cha nkyink'ulun aj okaj tq'uma' te Qajawil.
18 Wetz te aj nkamb'a' [jun chalajb'il tuj wanim] tzan tpaj txiklen npakb'a'
te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist b'ix k'onti'l n'el npeyu' ch'inwt; b'ix ikxji
k'onti'l nkyinjoyon jun galan te wetz tzan tpaj at woklen ti'j waq'un iktza'
jun pakb'on.
19 Ntons anke kolpimin b'ix k'onti'l akyinqet tuj tq'ab' junky, wetz oje
nk'uluj tzan waq'unan te jun galan kye kyaqil tzan kyokslan ky'ila'j xjal.
20 Qa atinqet kxol kye aj tijajil Israel, nkyinb'et iktza' jun aj tijajil Israel tzan
kyokslan; komo kyuky'i kye aj presis tzan tqet kyoksla' te Kawb'il, ax wetz
a'in iktza' jun aj presis tzan tqet woksla' te Kawb'il, anke wetz nya'tx presis
tzan nk'ulun nini, per nk'ulu' ikxji tzan kyokslan.
21 Kyuky'i kye aj k'onti'l toklen te Kawb'il kyi'j, wetz a'in iktza'x kyetz tzan
kyokslan, (anke a te Qtata Dios aj nk'ulun mandad wi'j, b'ix a te tume'l ti'j te
Krist at toklen wi'j).
22 B'ix ax qa akyinqet kxol kye aj nya'tx jwert ate' tuky'i Qtata Dios, wetz
nkyinb'et kxol tuj jun tume'l galan tzan k'on kyjoyon choj tzan npaj wetz.‡
Nkyin'ok iktza'x kyaqil xjal, ikxji tzan kykolet junjun te kyetz.
23 Wetz nqet nk'ulu' kyaqil nini tzan tpaj te tpakb'alil galan aj nxik
npakb'a', b'ix lo'ik nk'u'j tzan nk'amon te galan aj ntq'uma' te tpakb'alil.
24 Etetz eteb'en titza' nkye'oqelan kye xjal tuj jun estadio anke kyetz
kyeb'en cha jun te aj nkamb'an te kykanab'. Ax ikxji eti'j etetz, k'on kaj esi'
tzan eb'et tuj tume'l tzan ek'amon te ekanab' tuky'i Qtata Dios.
25 Kye aj nkyek'ulun kyib' tzan kyoqelan kyuky'i txq'anky, nkyk'ulu'
mandad kyib'x tzan tkaj ksi' kyaqil aj n'ok jun nya'tx galan te kyetz, per
kyetz nkyek'ulun nini tzan kykamb'an jun tidi'§ aj nmankun, per qetz tzan
jk'amon jun [qanq'in] aj nlay nmankun.
26 Ax ikxji wetz nkyinb'et tuj tume'l b'ix nkyink'ulun te aj presis, b'ix
nkyin'aq'unan b'an jwert nya'tx iktza' k'onti'l-wit web'en tidi' nkyink'ulun,
27 sinoke tzan nqet toksla' te nchi'jel tzan k'on tponaj kyaqil waq'umb'en,
pyorx-alo tzan tpaj oje kyexik nxnaq'tza' txq'anky.

10

Tidi' Presis Tzan Tqet Qjiq'b'a' Te Qtata Dios

---

* **9:13** Deu 18:1 * **9:14** Mat 10:10; Luks 10:7 * **9:16** Jer 20:9; Am 3:8 ‡ **9:22** Ax: nkyinnab'lin kxol kye aj nya'tx jwert ate' iktza' nya'tx jwert a'in. § **9:25** Ax: koron. Kye saqchb'ilon oqtxi' oj kykamb'an, nkyk'amo' tuq jun kykoron aj telponx tuq nkyeqet jiq'b'a' tzan kye xjal.

1 Waq erman, k'on ngan tzan tajnaj ti'j etanim, kye qijajil oqtxi' kkyaqil
kyetz eb'ajb'et tjaq' te muj [aj nxik yek'un tuq kyb'ey] b'ix kkyaqil kyetz eky'ix
tuj te nim a',*
2 b'ix tzan tpaj kyb'etb'en tjaq' te muj b'ix tzan tpaj kky'iklen tuj te nim a',
kkyaqil kyetz e'ok en nkye'ok lapet tuq ti'j Moisés.*
3 B'ix kkyaqil kyetz eb'ajwa'an axkix te kywe' te junjunchaq aj otzaj tsi' te
Qtata Dios kyetz.*
4 B'ix kkyaqil eb'aj'uk'an axkix te kyuk'a' te junjunchaq aj otzaj tsi' te Qtata
Dios, komo nkye'uk'an tuq te a' aj n'etz tuq twitz te ab'j aj nb'et tuq kyuky'i'l,
jun ab'j aj ja' otzaj tsi' te Qtata Dios kyuk'a'; b'ix telponx tuq te ab'j ti'j te Krist
aj atqet tuq kyuky'i'l.*
5 Anke [kkyaqil kyetz owok kyen nini] nya'tx kkyaqil eb'aj'el galan tuj twitz
te Qtata Dios, ky'ila'j kyetz eb'ajkaj jilan tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.*
6 Ntons, kyaqil nini oky'ik tzan tok qsi' qnab'l tzan k'on tel qgani' tidi'chq
nya'tx galan iktza' kyetz [oqtxi'] owel kygani'.*
7 B'ix ax ikxji eti'j etetz, k'onti'l tzan stzaj ena'o' kye kyitzb'alil tidi'chq iktza'
okyk'uluj kyetz oqtxi'; iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Kye xjal
eb'ajqet wit'let wa'il b'ix uk'al [xhb'a'j], b'ix yaji eb'ajjaw wa'let k'ulul tidi'chq
aj cha kyganx tuq kyetz."*
8 B'ix k'on kxk'ajajin iktza' junjun kyetz eb'ajk'ajajin b'ix tzan tpaj nini cha
tuj jun q'ij b'eyx eb'ajnaj ox tuj kawnaq mil (23,000) xjal.†
9 B'ix k'on kxjoyon choj tzan ek'ulun probar te Qajawil, iktza' kyetz oqet
kyk'ulu' probar b'ix tzan tpaj nini eb'ajkamik tzan kye kan.*
10 B'ix k'on qet eyoli' [te Qtata Dios] iktza' kyetz oqet kyyoli', komo tzan tpaj
nini eb'ajnaj, eb'ajqet kansa' tzan te ángel aj kanson.*
11 Kyaqil ntzani oky'ik kyi'j kye qijajil oqtxi' tzan tok qsi' qnab'l qetz [tzan
k'on jk'ulun ikxji], b'ix okaj tz'ib'a' tzan tok qsi' qnab'l qetz aj itz'ojo' tuj ja
tyemp ajna'l tmankb'il twitz ja tx'o'tx'ni.
12 Ntons tzan tpaj nini, ab'l aj tuj tnab'l tetz jwert at, intok tsi' tnab'l tzan
k'on tqet tz'aqik.
13 Etetz k'onti'l jun preb n'ok eti'j tzan eqet tz'aqik titza', aj mina'-wit tok
qen qetz qkyaqil. Per te Qtata Dios jun yolin,* tetz nlay stzoqpij tzan tok eten
twitz jun preb aj nlay-wit b'antik tzan etipan tetz, sinoke junx tuky'i te preb
tetz otzajel tsi' jun tume'l titza' tzan etipan tetz.
14 Astilji waq erman aj ganimix witza', intkaj ekola' tzan ena'on kyitzb'alil
jun tidi'.
15 Wetz nxik nq'uma' etetz iktza' kyuky'i xjal aj n'el kyniky' ti'j aj nxik nyoli',
etetz b'a'n tzan tqet eb'isu' ti'j ja ntzani:

---

* **10:1** Exo 13:21-22; 14:21-29; Núm 9:15-23; 14:14; Deu 1:33; Sal 78:14 * **10:2** Oj tjaw si' a' kywi' oqtxi', a te tb'ay tidi' aj nkyek'ulun kywitz kye txq'anky xjal tzan kyok lapet ti'j jun twitzale'. Ntons kyi'j kye aj tijajil Israel aj kyaq'ik tzan kyok lapet ti'j Moisés, tb'ay exik in tzan te muj aj oqet si' tzan te Qtata Dios b'ix exik in tuj te nim a' aj oqet pawa' tzan te Qtat, b'ix nini telponx iktza' ojaw si' a' kywi' tzan kyok lapet ti'j Moisés. * **10:3** Exo 16:35 * **10:4** Exo 17:6; Núm 20:11 * **10:5** Núm 14:29-30 * **10:6** Núm 11:4-20 * **10:7** Exo 32:1-20 † **10:8** Núm 25:1-18. Tuj Núm 25:9 nyolin kyi'j 24,000, per te Pa'k oqet stz'ib'a' 23,000 qanq tzan tpaj k'onti'l owok tsi' kyajlal kye k'ulul mandad aj eb'ajkamik apart. * **10:9** Núm 21:5-6; Sal 78:18 * **10:10** Núm 16:41-50 * **10:13** Exo 19:4; Deu 33:27; 2Cró 16:9; Sal 34:7; 40:17; Isa 41:10; 46:4; Wnch 10:28; Ebr 6:18; 13:6; 1Xhp 4:19

16 Te quk'a' aj nqo'uk'an junx [tzan stzaj qna'o' te tkamlen Krist] b'ix aj nxik
qsi' pixon te Dios ti'j, ¿te nini nya'tx petzun tzan tpaj mojb'a' qib' tuky'i'l ti'j
[tkamlen] aj tel xhchiky'el? B'ix te wab'j aj nqowa'an junx [tzan stzaj qna'o'
te Krist], ¿te nini nya'tx petzun tzan tpaj mojb'a' qib' tuky'i'l ti'j xhchi'jel?*
17 Ntons te wab'j cha jun, b'ix qetz anke ky'ila'j qb'et, per qetz iktza' cha jun
a'o' tzan tpaj qkyaqil nqowa'an ti'jkix cha jun wab'j.
18 Instzaj ena'o' kyi'j kye aj tijajil Israel: Oj kywa'an ti'j te kypresent aj nxik
kyq'apo' te Qtata Dios twi' te tz'e'sb'il [tuj te Nim Jay Te Dios],* ¿ti'tzun, nya'tx
petzun nxik kysamo' kyib' ti'j te aj oje xik kyq'apo' twi' te tz'e'sb'il?
19 Ntons, ¿tidi' telponx te ntzani [ti'j jun present te jun titzb'alil]? ¿Telponx
pe' qa te present at tajb'en, qatzun te titzb'alil at nim tajb'enji? [¡K'onti'l!]
20 Wetz nxik nq'uma' kyi'j kye aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, kyetz
cha'oj txik kyq'apo' kypresent twitz titzb'alil jun tidi', kyetz nxik kyq'apo' kye
malspirit* b'ix nya'tx te Qtata Dios; b'ix yatzun eti'j etetz, wetz ngan tzan k'on
tox esamo' etib' kyuky'i kye malspirit.
21 Etetz nlay b'antik etuk'an te quk'a' tzan qna'on te Qajawil b'ix qa ax
nkx'uk'an te uk'b'il tzan ena'on kye malspirit; nlay b'antik tzan ewa'an tzan
qna'on te Qajawil b'ix qa ax nkxwa'an tzan ena'on kye malspirit.
22 ¿Ti'tzun, ojk'ulu'tz tzan stzaj qchuku' te Qajawil?* ¿Mas petzun nim
qbalor qetz twitz tetz [tzan qipan tetz]?
23 Ntons, [iktza'x etetz n'eq'uma'] kyaqil b'a'n tzan tqet nk'ulu', per nya'tx
kyaqil n'ok te jun galan. Kyaqil b'a'n tzan tqet nk'ulu', per nya'tx kyaqil
n'oken tzan qok mas jwert tuky'i Qtata Dios.*
24 K'onti'l tzan ejoyon jun galan cha a'ox te etetzx sinoke jun galan kye
txq'anky.
25 B'a'n tzan txik echi' kyaqil txakl chib'j aj nk'ayjik tuj jun k'ayb'il chib'j
b'ix nya'tx kab' ek'u'j oxe'l echi'.
26 Komo te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at twitz, a te Qajawil tajaw.*
27 Qa jun xjal aj k'onti'l n'okslan te Qtata Dios ma xik uk'len te etetz [tzan
ewa'an tuky'i'l], b'ix egan tzan exik, [b'a'n tzan exik] b'ix intxik ewa'a' kyaqil
aj oqtel tsi', b'ix k'on na'non etanim.
28 Per qa at ab'l ma tzaj q'uman te etetz: "Te ntzani jun wab'j aj q'apomaj
kye kyitzb'alil kye dios," ntons yatzun etetz, k'on xik echi' tzan tpaj te aj ma
tzaj q'uman te etetz b'ix tzan tpaj te aj ntyoli' tanim.‡
29 Wetz nxik nq'uma' te ntzani tzan tpaj titza' nyolin tuj tanim te junky b'ix
nya'tx ti'j etanim etetz. [Qatzun at jun etetz ntyoli'], "Wetz libr atin; ¿tistil nlay
b'antik tzan txik nwa'a' cha a'ox tzan tpaj aj ntna'o' te junky?"
30 B'ix wetz, qa nxik nsi' pixon te Qtata Dios ti'j te aj nxik nwa'a', ¿ntons tistil
wetz nkyinxik poqo' tzan tpaj te aj nxik nwa'a'?
31 Ntons, qa etetz okxwa'yon, qatzun okx'uk'ayon, qatzun okxk'uluyon
junky tidi', intqet ek'ulu' kyaqil tzan tqet ejiq'b'a' te Qtata Dios.
32 K'on kxk'ulun tzan kyqet tz'aqik kye aj tijajil Israel, qatzun kye aj nya'tx
tijajil Israel qatzun kye txq'anky qerman aj tk'wa'al Qtata Dios.
33 Wetz a'inxk nkyin'ok-il tzan nkaj galan tuj kywitz txq'anky tuky'i kyaqil
aj nk'ulu', k'onti'l nkyinjoyon jun galan aj cha a'ox te wetz sinoke jun galan
kye txq'anky tzan kykolet.

---

* **10:16** Mat 26:26-28; Mak 14:22-24; Luks 22:19-20 * **10:18** Lev 7:6 * **10:20** Deu 32:17 * **10:22** Exo 20:5; Deu 32:21 * **10:23** 1Kor 6:12 * **10:26** Sal 24:1; 50:12; 89:11 ‡ **10:28** Junjun kye tz'ib'enj oqtxi' ax nyolin "te munt b'ix kyaqil aj at twitz, a te Qajawil tajaw"; Rom 14:13-18; 1Kor 8:7-13.

11

Titza' A Tgan Tzan Sten Jun Xuj Oj Tok Qchimo' Qib' Na'ol Dios

1 Ntons, intel etin iktza' wetz nkyink'ulun, iktza' wetz n'el win iktza' te
Jesukrist.*
2 Wetz nkxqet njiq'b'a' tzan tpaj etetz k'onti'l nkyin'ajnaj ti'j etanim, b'ix
etetz nqet etoksla' kyaqil iktza'x aj okaj nq'uma' etetz.
3 Per ngan tzan txik nq'uma' etetz, te Krist aji tetz te twitzale' kyi'j kye
ichmilb'aj, iktza'x kye ichmilb'aj a'e' kyetz twitzale' kyi'j kye kxu'jel, iktza'x
te Qtata Dios a te twitzale' ti'j te Krist.
4 Qa jun ichan oj txnaq'tzan, qatzun oj txik tpakb'a' jun tpakb'alil aj Txew
Dios swal tetz, ntons qa atjax jun tidi' tuj twi', n'el tin tky'exaw te [Krist] aj
twitzale' ti'j.
5 B'ix jun xuj oj txnaq'tzan, qatzun oj txik tpakb'a' jun tpakb'alil aj Txew
Dios swal tetz, ntons qa k'onti'l atjax jun tidi' txayb'il twi', n'el tin tky'exaw te
twitzale' ti'j, osey te tichmil, komo ikxji iktze'xtzun ma'tx qet tmatzo' twi'.
6 Qa jun xuj k'onti'l njax tsi' txmuj tuj twi', mejor intqet stzqitu' te twi', b'ix
qa nky'ixwik tzan tqet tzqitu' twi', ntons mejor intjax tsi' txmuj.
7 Jun ichan k'onti'l tzan tjax tsi' jun tidi' tuj twi', tzan tpaj te Qtata Dios oqet
tk'ulu' te ichan iktza'x tetz b'ix [ikxji] ti'j te ichan nxik e'elet tajwalil te Qtata
Dios, yatzun ti'j te xuj nxik e'elet tajwalil te ichan.*
8 Komo te ichan k'onti'l owel ti'j te xuj, sinoke te xuj owel ti'j te ichan,
9 b'ix te ichan k'onti'l oqet k'ulu' tzan tpaj te xuj, sinoke te xuj oqet k'ulu'
tzan tpaj te ichan.*
10 Astilji te xuj presis tzan tjax tsi' jun tidi' tuj twi' aj telponx at jun twitzale'
ti'j, b'ix ax tzan tok kyen kye ángel.
11 Tuj twitz te Qajawil te ichan itz'oj tzan tpaj te xuj, b'ix te xuj itz'oj tzan
tpaj te ichan.
12 Komo te xuj tzajnaq ti'j te ichan, b'ix te ichan tzajnaq ti'j te xuj, per kyaqil
tzajnaq tuky'i Qtata Dios.
13 A'ix etetz intqet eb'isu': ¿Galan pe' qa jun xuj oxnaq'tzayon ti'j Qtata Dios
qa k'onti'l atjax txmuj?
14 Iktza'x jkajlen si', qa jun ichan okajel tky'ib'sa' twi' [iktza' twi' xuj], ¿nya'tx
petzun ky'exawil te tetz?
15 Per yatzun jun xuj qa nim xtxa'm twi', te nini jun tb'anil te tetz tzan tpaj
te xtxa'm twi' iktza' te txayb'il tetz.
16 Qa at ab'l tgan tzan twululun ti'j te ntzani, qetza k'onti'l eq'i' qitza'na
junky tume'l twitz te ja ntzani b'ix ax kye txq'anky b'uch'uj qerman ax ikxji
eq'i' kyitza'.

Oj Qwa'an Junx K'onti'l Tzan Qb'isun Tb'ay Qi'jx

17 Ntons, wetz aj oqtel ntz'ib'a'ni nya'tx tzan eqet njiq'b'a', tzan tpaj etetz
k'onti'l n'ok echimo' etib' tzan tok jun galan exol, sinoke n'ok echimo' etib'
tzan tok jun nya'tx galan.
18 Tb'ay oxe'l nq'uma', wetz n'ok ncha'o' oj tok echimo' etib' exolx erman,
cha pur nqet epawa' etib' exolx tzi, b'ix qanq b'an'ax.
19 ¿Presis petzun tzan tqet epawa' etib' ikxnini tzan tok e'elet ab'le' kye aj
nkye'el mas galan tuj twitz Qtata Dios?
20 Oj tok echimo' etib' tzan ewa'an junx na'ol te Qajawil, k'onti'l n'ok esi'
ek'u'j tzan ena'on te Qajawil.

---

* **11:1** 1Kor 4:16; Fil 3:17 * **11:7** Gén 1:26-27 * **11:9** Gén 2:18-23

21 Komo oj etokten wa'il, junjun tb'ay nkyexik naj eq'il kyetz kywe' te
kyetzx, yaji kye txq'anky nkyekaj tuky'i wa'ij b'ix junjunky nkyeuk'an nim.
22 ¿K'onti'l petzun ejay aj ja' tzan exik wa'il b'ix tzan etuk'an? ¿Tistil n'el
etik'o' kye qerman aj te Qtata Dios b'ix n'el etin kky'exaw kye aj k'onti'l
ch'inwt tidi' kyetz? ¿Tidi' oxe'l nq'uma' eti'j? ¿Okxtel njiq'b'a'? Wetz nlay kxqet
njiq'b'a' tzan tpaj nini.

Te Tume'l Titza' Tzan Stzaj Qna'o' Te Qajawil Oj Qwa'an Junx

23 Ntons te aj oxik nxnaq'tza' etetz, a te Qajawil otzaj sin te wetz b'ix etetz
ek'amoj galan ikxjani: Aj aq'b'il aj txik q'apo' te Qajawil, tetz ojaw stzyu' jun
wab'j,
24 b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios ti'j, oxik tsipa' b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: "Te ntzani te nchi'jel [aj oxe'l q'apo' te jun galan] te etetz. Intxik
ewa'a' tzan ntzaj ena'o'."*
25 B'ix ax ikxji otk'uluj tuky'i te uk'b'il aj tmankun kywa'an, b'ix oxik
tq'uma' kyetz, "Te ja quk'a' ntzani telponx ti'j te tume'l ak'a'j [titza' nqokolet],
tzan tpaj nchiky'el [aj owelal oj nkamik]; intqet ek'ulu' ikxjani kyaqil-el oj
etuk'an ti'j, tzan ntzaj ena'o'."*
26 Ntons [ax etetz tzi], kyaqil-el oj ewa'an ti'j te aj wab'jni b'ix oj etuk'an ti'j
te aj uk'b'ilni, ntons ikxji max oj tul tetz nqet eyek'u' ntzaj ena'o' te tkamlen
te Qajawil.
27 Ikxji ab'lchaq aj oxe'l twa'a' ja wab'jni, qatzun oxe'l tuk'a' ja uk'b'ilni aj te
Qajawilni, b'ix qa nya'tx tuj jun tume'l atqet, ntons njoyon choj ti'j xhchi'jel
te Qajawil b'ix ti'j te xhchiky'el.
28 Ntons tzan txik ewa'a' te wab'j b'ix tzan etuk'an ti'j te uk'b'il, presis tzan
tqet eb'isu' tuj etanim titza' atix tuj twitz Qtata Dios.
29 Komo jun xjal aj nxik twa'a' b'ix nxik tuk'a' b'ix k'onti'l nqet tb'isu' tume'l
ti'j te xhchi'jel te Qajaw Jesukrist, ikxji cha nk'ulun tzan stzaj si' jun xhcho'nal
tajsik.
30 Astilji exol etetz ketant kye yab' b'ix kye aj nya'tx jwert-e' b'ix junjun oje
kyekamik.
31 Qa qetz nqet-wit qb'isu' qi'j titza' ato', ntons te Qajawil k'onti'l-tal ntzaj
tsi' xhcho'nal qi'j.
32 Qa te Qajaw ntzaj tsi' xhcho'nal qi'j, te nini [tzan tkaj qmañ] tzan k'on
qxik si' tuj il iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan.*
33 Astilji waq erman, wetz nxik nq'uma' etetz oj tok echimo' etib' tzan
ewa'an, junjunchaq pe'etiyon waq eti'jx.
34 Qa at jun aj at wa'ij ti'j, intxik wa'il tjay; ikxji tzan k'on tok echimo' etib'
tzan stzaj tsi' te Qtata Dios jun xhcho'nal eti'j. B'ix ti'j kye txq'anky tidi'chq,
okyinyoliyon ti'j oj npon tzi.

12

Te Qtata Dios Ntzaj Tsi' Qajb'en Tzan Qonen Qib'x Qxol Tzan Qten Jwert Tuky'i'l

1 Ntons waq erman, wetz ax ngan tzan tok echa'o' ch'in ti'j te qajb'en aj
ntzaj tsi' te Txew Dios.
2 Etetz eteb'en, aj mina' tuq etokslan ti'j Qtata Dios, etetz ja'chq tuq nkxik
eq'i' tzan etokslan kye kyitzb'alil tidi'chq aj k'onti'l n'el ktzi'.

---

* **11:24** Mat 26:26; Mak 14:22; Luks 22:19; 24:30 * **11:25** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34; Mat 26:27-29; Mak 14:23-25; Luks 22:20 * **11:32** Deu 8:5; Ebr 12:5-11

3 Astilji, wetz ajna'l oxe'l nq'uma' etetz, nijunwt xjal aj atqex Txew Dios
tuj tanim b'a'n tzan txik tq'uma', “Ti'-wit jun syent tkotz te Jesus.” B'ix qa
tetz k'onti'l nyolin tuky'i Txew Dios, nlay b'antik tzan tyolin, “Te Jesus aji te
Qajawil.”
4 Ntons, tidi'chq qajb'en ntzaj si', per cha junkix te Txew Dios aj ntzaj sin
tetz.*
5 B'ix tidi'chq tume'l tzan qonen kyuky'i kye qerman, per te Qajawil axkix
cha jun.
6 B'ix ax at ky'ila'j tume'l titza' nb'antik tidi'chq qxol, per cha junkix te Qtata
Dios aj nb'antik kyaqil nini titza'.
7 Te junjunchaq te qetz ntzaj si' jun qajb'en tzan te Txew Dios tzan qonen
kyuky'i txq'anky qerman tzan tok te jun galan te qkyaqil.
8 Komo jun qerman b'a'n tzan tyolin tuj tume'l tuky'i jun tnab'l aj ntzaj tsi'
te Txew Dios, b'ix axkix te Txew Dios ntzaj tsi' te junky qerman tzan tyolin
yol tuky'i nim aj totzqi',
9 b'ix tzan tpaj axkix te Txew Dios junky qerman b'a'n tzan tok twit'b'a'
tk'u'j ti'j te Qtat tzan tb'antik tidi'chq titza', b'ix [tzan tpaj axkix te Txew Dios]
junky qerman b'a'n tzan tq'anan yab' tuky'i tajwalil Qtata Dios,
10 b'ix junky qerman ntk'amo' tajwalil tzan tk'ulun tuky'i tajwalil Qtata
Dios jun tidi' aj mina' tok qen, b'ix junky b'a'n tzan txik tpakb'a' jun tpakb'alil
aj Txew Dios swal tetz, b'ix junky qerman ntzaj si' jun tnab'l tzan tel tniky'
alkyetz kye malspirit, b'ix ax [tzan tpaj te Txew Dios] junky qerman b'a'n
tzan tyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j, b'ix [tzan
tpaj axkix te Txew Dios] junky qerman b'a'n tzan txik tq'uma' tidi' telponx te
aj yol.
11 Per kyaqil te ntzani, cha jun te aj ntzaj swan tetz, a'ox te Txew Dios. A
tetz ntzaj sin te junjunchaq iktza' tetz tgan.

Qkyaqil Qetz Cha Jun-oq A'o' Aj Nqo'okslan Ti'j Jesukrist

12 Ntons, komo iktza'x te qchi'jel cha jun-oq tzan kyaqil b'ix at ky'ila'jchaq
part tetz, anke ky'ila'j part tetz, cha jun-oq; b'ix ax ikxji [qi'j qkyaqil qetz aj
nqo'okslan ti'j] te Qajaw Jesukrist.*
13 Komo qetz otzaj si' te Txew Dios tuj qanim tzan qok qkyaqil qetz cha jun-
oq, qa qetz tijajil Israel a'o' qatzun nya'txji, qa mosi' a'o' tzan junky qatzun
nya'txji, qetz parej qkyaqil oje tz'ok qen axkix te Txew Dios.
14 Te qchi'jel nya'tx cha jun-oq part sinoke ky'ila'j part.
15 Qa jun qoq oxe'l tq'uma'-wit, “Wetz nya'tx a'in aq'ab', astilji nya'tx a'in
part ti'j achi'jel,” per nya'tx tzan tpaj aj yolni telponx nya'tx aji part te qchi'jel.
16 B'ix qa jun qxkyin oxe'l tq'uma'-wit, “Wetz nya'tx a'in awitz, astilji nya'tx
a'in part ti'j achi'jel,” per nya'tx tzan tpaj aj yolni telponx nya'tx aji part te
qchi'jel.
17 Qa kyaqil-wit te qchi'jel pur-wit qwitz, ntons ¿titza'-tal ob'antel tzan
qcha'on? B'ix qa kyaqil-wit te qchi'jel pur-wit qxkyin, ntons ¿titza'-tal
ob'antel tzan qsiqon?
18 Per te Qtata Dios okaj tsi' junjunchaq part te qchi'jel aj ja' tuq n'el tetz tuj
twitz galan.
19 Qa kyaqil part te qchi'jel cha jun-wit, ntons ¿titza'-tal te qchi'jel ikxji?
20 Per nya'tx ikxji tuky'i qchi'jel sinoke te qchi'jel ate' ky'ila'j part, per tzan
kyaqil te qchi'jel cha jun-oq.

---

* **12:4** Rom 12:6 * **12:12** Rom 12:4-5; Efe 4:4-16

21 Te qwitz nlay b'antik tzan txik tq'uma' te jq'ab', “Yatz a'ich nya'tx presis te wetz.” B'ix te qwi' nlay b'antik tzan txik tq'uma' te qoq, “Etetz a'ix nya'tx presis te wetz.”
22 Nya'tx ikxji sinoke kye a'e' aj part te qchi'jel aj naqe cha k'onti'l nim kybalor, kye nini at nim kyoken.
23 B'ix kye part te qchi'jel aj k'on qgan tzan qyolin kyi'j, kyetzji nkyeqet qen galan; b'ix kye part te qchi'jel aj nya'tx eb'l, nqok'ulun kwent tuky'i jun tume'l galan.
24 Nya'tx presis tzan jk'ulun ikxji kyuky'i kye part te qchi'jel aj b'a'n tzan kykaj eb'l. Per te Qtata Dios okaj tsi' te qchi'jel tzan tqet jk'ulu' tuj jun tume'l galan kye aj part aj nya'tx eb'l.
25 Ikxji tzan k'on kykaj pawa' kyib' jun part ti'j junky part sinoke tzan kyten-oq tzan kyaq'unan junch'in.
26 Qa tuj jun part te qchi'jel, nqna'o' jun xhcho'nal, ax tuj kyaqil qchi'jel nqna'o' xhcho'nal; b'ix qa nqok'ulun kwent te jun part te qchi'jel, ax nqna'o' galan kyaqil part te qchi'jel.
27 [Ntons ax ikxji eti'j etetz tuky'i Krist.] Etetz a'ix iktza' xhchi'jel Krist, b'ix junjunchaq te etetz a'ix iktza' part te xhchi'jel.
28 B'ix ax ikxji okaj tsi' te Qtata Dios kye junjunchaq kye qerman. Tb'ay ekaj tsi' kye tky'ixel, tkab'i' kye aj yolil tyol, toxi' kye xnaq'tzon, b'ix yaji kye aj nqet kyk'ulu' tuky'i tajwalil Qtata Dios tidi'chq milagr, [yaji] kye aj b'a'n kyeq'anan, b'ix kye aj b'a'n kye'onen kye txq'anky, b'ix kye aj b'a'n kye'e'en tume'l kxol kye b'uch'uj qerman titza' tzan tb'antik kyaqil tuj tume'l, b'ix kye aj b'a'n kyeyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j.*
29 ¿Qkyaqil petzun a'o' tky'ixel? ¿Qkyaqil petzun a'o' yolil tyol? ¿Qkyaqil petzun a'o' xnaq'tzon? ¿Qkyaqil petzun b'a'n tzan jk'ulun tuky'i tajwalil Dios jun milagr?
30 ¿Ax qkyaqil petzun qetz b'a'n tzan jq'anan? ¿Qkyaqil petzun nqoyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j? ¿Qkyaqil petzun b'a'n tzan txik jq'uma' tidi' telponx jun yol ikxji?
31 Per etetz intok esi' ek'u'j tzan txik eqani' tuky'i Qtata Dios kye etajb'en aj mas at token. B'ix wetz oxe'l nq'uma' etetz te tume'l aj mas b'an tb'anil twitz kyaqil.

13

Te Tume'l Titza' Tzan Kyqet Qgani' Txq'anky

1 Qa wetz b'a'n kyinyolin tuj jun yol aj nya'tx nyol qatzun jun yol aj nkyeyolin kye ángel, per qa k'onti'l nkyeqet ngani' txq'anky, wetz a'in iktza' jun k'uxb'il aj cha njaw wok'in, qatzun iktza' jun k'uxb'il* aj cha njaw tzlinun.
2 Qa wetz b'a'n-wit kyinpakb'an jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, b'ix qa n'el nniky'-wit kyaqil aj b'an kwest tzan tel qniky' ti'j b'ix qa wotzqi'-wit tidi'chq, b'ix qa b'a'n-wit tzan tok nwit'b'a' nk'u'j b'an byenech ti'j Qtata Dios tzan tky'ik nky'ixpu' kye witz,* qa b'a'n-wit tzan tb'antik kyaqil nini witza' per qa k'onti'l nkyeqet ngani' txq'anky, wetz k'onti'l woken, [chagan kyaqil nini].
3 B'ix qa oxe'l nsipa'-wit kyaqil tidi' wetz kye meb'a' xjal b'ix qa dispwest-wit a'in tzan tok si' nq'aq'b'el, per qa k'onti'l nkyeqet ngani' txq'anky, kyaqil nini k'onti'l token te wetz.

* **12:28** Efe 4:11 * **13:1** Ax: címbalos. * **13:2** Mat 17:20; 21:21; Mak 11:23

4 Te tume'l titza' nqet qgani' junky ikxjani: a tgan tzan sten nim qpasens,
b'ix tzan qb'ek'an ti'j junky, b'ix k'onti'l n'ok jq'oji' junky tzan tpaj tidi' tetz,
b'ix k'onti'l nqet qjiq'b'a' qib' b'ix k'onti'l nqchalani' qib'.
5 B'ix k'onti'l nqet jk'ulu' jun tidi' aj eq'b'ajil ky'exawil, k'onti'l nqob'isun
a'ox qi'jx qetz, k'onti'l nqojaw q'ojlik luwew, b'ix k'onti'l nqex qsi' jq'oj ti'j
junky.
6 K'onti'l nqochalaj ti'j te aj nya'tx galan, per b'an nqochalaj ti'j kyaqil aj
tume'l b'an'ax.
7 A tgan tzan tqet qnajsa' kye txq'anky, b'ix k'onti'l nkaj qsi' tzan qokslan
[te galan], k'onti'l nkaj qsi' tzan tkaj lo'et jk'u'j, b'ix kyaqil nqipa'.
8 Oj kyqet qgani' kye txq'anky, ntons k'onti'l nkaj qsi' tzan kyqet qgani'.
Yatzun oj qpakb'an jun tpakb'alil aj nswan te Txew Dios tuj qanim, te nini
omankuyon b'ix ax oj qyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el
qniky' ti'j, b'ix ax oj tel qniky' ti'j tidi'chq, kyaqil nini opoyonaj, per oj kyqet
qgani' kye txq'anky, nlay ponaj.
9 Komo nya'tx kyaqil n'el qniky' ti'j, b'ix nlay b'antik tzan txik qyoli' kyaqil
ti'j,
10 per oj tpon te aj b'an nich'inwt nya'tx galan ti'j, ntons opoyonaj te aj at
ajna'l.
11 Wetz aj man tuq tal k'wa'l a'in, nkyinyolin tuq iktza' jun k'wa'l, b'ix
nkyinb'isun tuq iktza' jun k'wa'l, b'ix nqet nb'isu' tuq ti'j jun tidi' iktza' jun
k'wa'l; per ya ma kyin'ok tijxjal, okaj nsi' kyaqil aj nini.
12 Ajna'l k'onti'l n'el qniky' b'an byenech, iktza' nxik qen smujin tuj jun
despej, per jun q'ij owokel qen qetz qwitzale'x [te Qajawil] tuky'i kykab'il
qwitz. Ajna'l wetz web'en cha ch'imu's web'en ti'j, per yaji owokel wen b'an
byenech iktza'x wetz otzqimin titza'.*
13 Ntons, ate' ox tidi' aj k'onti'l nponaj b'ix aj ntzanije': [jun,] te tume'l
titza' n'ok wit'let jk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix [junky] te tume'l titza' lo'ik jk'u'j ti'j,
b'ix [junky] te tume'l titza' nkyeqet qgani' txq'anky; aj ntzanije' kye kyoxil
aj k'onti'l nkyeponaj per te aj mas presis a te tume'l titza' nkyeqet qgani'
txq'anky.

14

Te Tume'l Ti'j Jun Yol Aj Tzajnaq Tuj Ka'j Aj K'onti'l N'el Qniky' Ti'j

1 Intok esi' enab'l tzan kyqet egani' txq'anky, b'ix tzan stzaj tsi' Qtata Dios
jun etajb'en kxol kye qerman,* b'ix mejor tzan eyolin tyol.*
2 Komo te aj nxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j aj
k'onti'l n'el qniky' ti'j, tetz k'onti'l nyolin kye xjal sinoke nyolin tuky'i Qtata
Dios, komo nijunwt n'el tniky' ti'j te aj nxik tq'uma' sinoke tuj tanim nyolin
tidi'chq aj k'onti'l n'el qniky' ti'j.
3 Per yatzun te jun aj yolil tyol, tetz nyolin kye xjal tzan kyten jwert tuky'i
Qtata Dios b'ix tzan txik tnimsa' kyk'u'j, b'ix tzan txik xhchewsa' kyanim.
4 Jun aj nxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, cha a'ox
te tetz jun galan; yatzun te aj yolil tyol Dios, tetz tyol n'ok te jun galan kye
kyaqil qerman.
5 Wetz ngan-tal tzan exnaq'tzan ekyaqil etetz tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j,
per mas ngan tzan eyolin tyol Dios tuj jun yol aj n'el qniky' ti'j twitz te oj
exnaq'tzan tuj yol aj tzajnaq tuj ka'j, nini b'a'n a'ox qa oxe'l q'umlet tidi'
telponx tzan tok te jun galan kye kyaqil qerman.

---

* **13:12** 1Wnch 3:2 * **14:1** 1Kor 12:4-11 * **14:1** Ax: tpakb'alil.

6 Erman waq, qa wetz okyinpoyon exol b'ix okyinyoliyon tuj jun yol aj
tzajnaq tuj ka'j, ¿titza' owokel te jun galan te etetz? Owokel te jun galan
a'ox qa oxe'l nq'uma' te aj otzajel tyek'u' te Txew Dios [tidi' telponx], qatzun
okyinyoliyon tuky'i jun nnab'l b'an tume'l ti'j, qatzun jun tpakb'alil aj Txew
Dios swal tetz, qatzun tzan txik nxnaq'tza' etetz ti'j [tidi' telponx].
7 Qa jun chinab' iktza' te ajlaj qatzun te arp aj k'onti'l tnab'l, qa k'onti'l-wit
jun tume'l te twi' junjunchaq te kyetz, ntons nlay tz'el qniky' ti'j te b'itz aj
njatz eq'i' tuky'i te chinab' qa ajlaj qatzun arpji.
8 B'ix qa te twi' te trompet nlay xik cha'o' n'oq' tuky'i tume'l, ntons kye
soldad nlay qet kyk'ulu' kyib' tzan kyq'ojin kyi'j kye kyajq'oj.†
9 Ntons ax ikxji eti'j etetz, qa k'onti'l nxik eq'uma' jun yol aj n'el qniky' ti'j,
ntons ¿titza' owelal qniky' ti'j te aj nxik eq'uma'? Ikxji chagan nkxyolin.‡
10 B'an'ax ate' ky'ila'j yol twitz tx'o'tx', per kyaqil at tidi' telponx.
11 Qa wetz k'onti'l n'el nniky' ti'j kyyol txq'anky, wetz a'in iktza' jun laq'chik
xjal te kyetz b'ix ax kyetz iktza' jun laq'chik xjal te wetz.
12 Ntons ax ikxji eti'j etetz, komo b'an mer egan tzan tok eten nim etajb'en
tuky'i te Txew Dios, ntons intok esi' ek'u'j tzan ek'ulun nini tzan kyok jwert
kye qerman tuky'i Qtata Dios.
13 Ntons astilji jun aj nyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, intxik tqani' tuky'i
Qtat tzan stzaj si' tnab'l tzan tb'antik txik tq'uma' kyuky'i kye txq'anky tidi'
telponx.
14 Komo qa wetz nkyinxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tuky'i jun yol aj tzajnaq
tuj ka'j, wetz wanim nxnaq'tzan per te nnab'l k'onti'l nqet tb'isu'.
15 Ntons ¿tidi' nk'ulu'tz? Ntons wetz okyinxnaq'tzayon tuky'i wanim, per
ax okyinxnaq'tzayon tuky'i nnab'l; ax okyinb'itzayon tuky'i wanim per ax
okyinb'itzayon tuky'i nnab'l.
16 Qa yatz a'ox tuj awanim nchyolin yol galan te Qtata Dios, b'ix qa jun xjal
aj ncha'on awi'j k'onti'l n'el tniky' ti'j ayol, tetz nlay b'antik tzan txik tq'uma'
qa dyakwerd§ at tuky'i te aj nxik asi' pixon te Dios, tzan tpaj k'onti'l n'ox tuj
twi' te aj nxik aq'uma'.
17 Yatz b'an'ax nxik asi' pixon te Qtata Dios, per yatzun ti'j te junky, k'onti'l
n'ok jun galan te tetz.
18 Wetz nxik nsi' pixon te Qtata Dios tzan tpaj b'a'n kyinxnaq'tzan tuj jun
yol aj tzajnaq tuj ka'j mas ewitz etetz ekyaqil.
19 Per cha'oj tok nchimo' wib' kyuky'i qerman, mejor tzan txik nq'uma' cha
kab'e nyol aj n'el kyniky' kye qerman ti'j, b'ix nya'tx tzan nyolin b'an ky'ila'j
yol aj k'onti'l n'el kyniky'.
20 Etetz waq erman, k'on kx'ok ixne' waq titza' nkxb'isun. Pe'etok ixne' ti'j
te nya'tx galan, yatzun titza' nkxb'isun, pe'etok iktza' tijxjal.
21 Tuj te Tu'jal Dios tz'ib'ankaj ikxjani: “ ‘Wetz okyinyoliyon kyuky'i ja
xjalni tuj ktzi' aj laq'chik xjal, b'ix ax okyinyoliyon kyuky'i'l tuj junky yol aj
mina' tok kcha'o', per ni ikxji, nlay kyinxik kyoksla',’ kyi te Qajawil.”*
22 Ntons, oj qyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, nini n'oken te jun seny kye
aj k'onti'l nkye'okslan b'ix nya'tx kye aj nkye'okslan; per oj txik qpakb'a' jun
tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, te nini n'oken kye aj nkye'okslan b'ix nya'tx
kye aj k'onti'l nkye'okslan.
23 Ntons, qa kyaqil kye qerman owokel kchimo' kyib' b'ix kkyaqil okyey-
oliyon tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j, b'ix qa ma kye'ox

† **14:8** Oqtxi', cha'oj tok oq'sa' jun trompet tzan te twitzale' kxol soldad, telponx tuq tzan kyk'ulun listar kyib' kye soldad tzan kyq'ojin kyi'j te kyajq'oj. ‡ **14:9** Ax: ikxji cha nkxyolin tuj kyaq'iq'. § **14:16** Ax: Amen. * **14:21** Isa 28:11-12

xjal aj k'onti'l n'el kyniky' ti'j kyaqil ntzani qatzun xjal aj k'onti'l nkye'okslan,
¿nlay petzun kyeyolin qa etetz cha lok a'ix?
24 Per yatzun qa kyaqil qerman nkyeyolin tyol Dios [tuj jun yol aj n'el
qniky'], b'ix owokex jun aj k'onti'l n'okslan qatzun jun aj k'onti'l n'el tniky'
ti'j kyaqil ntzani, tetz owelal tniky' ti'j te xhchoj b'ix oqtel tb'isu' titza' at tzan
tpaj te aj nkyyoli'.
25 Ntons kyaqil aj ewa' tuq tuj tanim, owelal tniky' [nya'tx galan te nini],
b'ix oqtel mejlet owokelten na'ol Qtata Dios, b'ix ikxji otq'uma'tz b'an'ax te
Qtata Dios atqet exol.

Oj Tok Qchimo' Qib' Na'ol Qtata Dios A Tgan Tzan Jk'ulun Kyaqil Tuj Tume'l

26 Ntons erman, ¿titza' qoteyon ti'j te ntzani? Etetz oj tok echimo' etib',
junjunchaq b'a'n tzan txik eb'itza' jun eb'itz, qatzun tzan txik exnaq'tza'
txq'anky, qatzun tzan txik eq'uma' tidi' aj ojetq tq'umaj te Qtata Dios tuj
etanim, qatzun tzan eyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, qatzun tzan
epakb'an tidi' telponx te yol aj tuj ka'j. Per kyaqil intb'antik tzan kyten jwert
kye qerman.
27 B'ix oj eyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, cha inkyyolin a'ox kab'e' qa ox
qermanji, jun tb'ay, yaji junky, a tgan tzan kyiyon kytyemp te junjunchaq,
b'ix a tgan tzan txik q'umlet tidi' telponx aj yolji.
28 B'ix qa k'onti'l ab'l b'a'n tzan txik tq'uma' tidi' telponx te aj nkyyoli',
mejor tzan k'on txik kyyoli' ch'inwt tuj junky yol oj tok echimo' etib' exolx,
b'ix mejor tzan txik kyyoli' tuj aj yol a'ox tuj kyanim b'ix tuky'i Qtata Dios.
29 B'ix ax ikxji kyi'j kye aj yolil tyol Dios, inkyyolin cha kab'e' qa oxji, b'ix
kye txq'anky intxik kyq'uma' qa tume'l qa nya'txji.
30 Per qa te Txew Dios otzajel tswa' jun tpakb'alil tuj tanim te junky aj
wit'lik, ntons tb'ay a tgan tzan tlumet te aj nyolin tzan tyolin te junky.
31 Junjunchaq etetz aj nyolin tyol Dios, a tgan tzan etiyon tzan tlumet te aj
nyolin b'ix yaji tzan tyolin junky, ikxji kyaqil qerman b'a'n tzan tel kyniky',
b'ix b'a'n tzan tnimsan kyk'u'j.
32 Komo jun aj yolil tyol Dios b'a'n tzan tiyon oj tmankun tyolin te junky
b'ix yaji tzan tyolin tetz.
33 Komo te Qtata Dios nya'tx jun Qtata Dios aj tgan k'ulun jun tidi' aj k'onti'l
tumelil, sinoke nk'ulun kyaqil tuj tume'l.
34 Ntons ax iktza'x kxol kyaqil kye b'uch'uj qerman aj pawame' te Qtata
Dios, ntons oj tok echimo' etib' exolx, ax a tgan tzan kylumet kye xuj, k'onti'l
tzan kyyolin sinoke tzan kyokslan iktza'x ntyoli' te Kawb'il.*
35 Qa kye xuj kygan tzan tok kcha'o' ti'j jun tidi' ntons a tgan tzan txik
kcha'o' te kyichmil tuj kyjay, tzan tpaj nya'tx tume'l qa jun xuj oyoliyon kxol
jun b'uch'uj qerman oj tok kchimo' kyib'.
36 ¿Etuky'i'l petzun etetz otzaj te tyol Qtata Dios? ¿B'ix a'ox petzun etetz oje
kx'ok cha'on tetz?
37 Qa at jun exol etetz aj tetz tuj tnab'l tetz jun aj yolil tyol Dios, qatzun tetz
tuj tnab'l nk'ulun kyaqil b'an tume'l iktza' te Qtata Dios tgan, ntons owelal
tniky' te aj nxik nq'uma'ni a te Qtata Dios otzaj q'uman tetz.
38 Per qa tetz k'onti'l n'okslan ti'j, ntons ax tetz k'on xik etoksla'.
39 Ntons waq erman, intel egani' tzan eyolin tyol Dios, ax k'on tz'el etin gan
qa junky oyoliyon tuj junky yol aj k'onti'l n'el qniky' ti'j.
40 Per intqet ek'ulu' waq kyaqil tuky'i tume'l galan b'ix xtxolil.

---

* **14:34** Gén 3:16; 1Kor 11:3; 1Tim 2:10-14

15

Tidi' Telponx Tjawlen Anq'in Te Krist

1 Erman waq, wetz ngan tzan stzaj nna'o' te etetz te tpakb'alil galan aj oxik
npakb'a' etetz, etetz etokslaj b'ix ajna'l k'onti'l nkaj ekola'.
2 B'ix tzan tpaj te aj tpakb'alilni etetz kolomix, wen qa b'an'ax okx'okslan
[tuky'i jun tk'u'jlal]; qa k'on, chagan.
3 Wetz oje xik nxnaq'tza' te etetz te aj mas presis aj otzaj xnaq'tza', b'ix aj
ntzani: Te Krist okamik tzan tpaj te qchoj iktza'x nyolin tuj Tu'jal Dios*
4 b'ix owox muqu' b'ix yaji ojaw anq'in tuj toxi'n q'ij iktza'xkix nyolin tuj te
Tu'jal Dios.*
5 B'ix yaji ojaw kanet twitz te Xhpe'y* b'ix yaji kywitz kykab'lajujil kye
tky'ixel.†
6 Yaji ojaw kanet b'eyx kywitz mas tajsik jweb' oqal (500) qerman, ky'ila'j
kyetz tzunx itz'oje' ajna'l b'ix junjunky oje kyekamik.
7 Yaji ojaw kanet twitz Chaw, yaji kywitz kkyaqil kye tky'ixel.
8 B'ix yaji mas yaj ojaw kanet nwitz wetz,* wetz a'in iktza' naqe jun k'wa'l
aj in'itz'jik mas yaj kywitz kye txq'anky.
9 Wetz a'in kxol kyetz, a'in iktza' aj k'onti'l nim woken kywitz kye txq'anky
tky'ixel, b'ix nya'tx nmeres tzan wok q'uma' tky'ixel Jesus tzan tpaj wetz
tb'aya' nkyejaw tuq nlajo' kye aj nkye'okslan tuq ti'j.*
10 Per tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin wuky'i'l anke k'onti'l tuq
nwajo', a'in iktza'xkix atin ajna'l; b'ix nya'tx chagan titza' tetz b'an galan
nab'lin wuky'i'l tzaj tpaj wetz oje kyin'aq'unan mas nim kywitz kyaqil kye
txq'anky, per nya'tx a'in wetz sinoke a te Qtata Dios n'onen wuky'i'l.
11 Ab'l oxik pakb'an te etetz nya'tx a te presisji, qa a'in qatzun txq'ankyji,
te tpakb'alil axkixji aj oxik qpakb'a'na b'ix etetz etokslaj.
12 Ntons komo nxik pakb'let te Krist ojaw anq'in kxol kye kamnaq, ¿tistil
nkyq'uma' junjun exol etetz qa kye kamnaq k'onti'l nkyejaw anq'in?
13 Qa kye kamnaq nlay-wit kyejaw anq'in [iktza' nkyq'uma' junjun], ntons
ax-tal te Krist k'onti'l ojaw anq'in.
14 B'ix qa te Krist k'onti'l-wit ojaw anq'in, ntons chagan-tal te aj nxik
qpakb'a'ni, b'ix chagan-tal etetz wit'lik ek'u'j ti'j.
15 B'ix qa ikxji-wit ntons qetza aj nqyoli' nya'tx-tal b'an'ax qitza'na, komo
qetza nxik qpakb'a'na te Qtata Dios ojaw tanq'insa' te Krist. Qa b'an'axwit
kye kamnaq k'onti'l nkyejaw anq'in, ntons k'onti'l-tal ojaw anq'in te Krist.
16 Komo qa kye kamnaq k'onti'l-wit nkyejaw anq'in, ntons ax-tal te Krist
k'onti'l ojaw anq'in.
17 B'ix qa te Krist k'onti'l-wit ojaw anq'in, ntons chagan-tal wit'likok ek'u'j
ti'j b'ix tzunx-tal at echoj.
18 B'ix qa ikxji-wit, ntons kye aj oje kyekamik aj nkye'okslan tuq ti'j Krist,
kyetz b'an perdid-tal ate'.
19 Qa qetz atok jk'u'j ti'j Krist a'oxwit te jun qanq'in tzani twitz tx'o'tx', qetz
mas b'an ek'b'ajil-tal qwitz kywitz kye txq'anky.
20 Per yatzun ajna'l te Krist, b'an b'an'ax oje jaw anq'in kxol kye kamnaq.
Ikxji a tetz te tb'ay aj oje jaw anq'in kxol kyaqil kye aj oje kyekamik aj
okyejawel anq'in b'eyx te jun-ele'x.

---

* **15:3** Isa 53:5-12 * **15:4** Sal 16:8-10 * **15:5** Ax: Cefas, b'ix ax Simon tb'i; Luks 24:34. † **15:5** Ax: kykab'lajujil. Telponx kyi'j kye aj te b'uch'uj tky'ixel aj kab'lajuj-e' tuq, per te Judsoje kamik b'ix te Matiys mina' tox kxol; Mat 28:16-17; Mak 16:14; Luks 24:36; Wnch 20:19. * **15:8** Kya 9:3-6 * **15:9** Kya 8:3

21 Komo iktza'x te kamikyj owul tzani twitz tx'o'tx' tzan tpaj jun xjal,* ax
ikxji ajna'l tzan tpaj junky xjal kye kamnaq b'a'n tzan kyjaw anq'in.
22 Komo iktza'x tzan tpaj te Adan qkyaqil nqokamik, b'ix ax ikxji tzan tpaj
te Krist qkyaqil qob'aj'anq'iyon.
23 Per kyaqil oky'el tuj tume'l, junjunchaq okyejawel anq'in; tb'ay te Krist,
yaji qkyaqil qetz aj oje qo'okslan ti'j te Jesukrist oj tul tetz tka'mjji'n-el.
24 Ntons yaji opoyonaj te twitz tx'o'tx' b'ix opoyonaj kyaqil kyajwalil xjal
b'ix okyepoyonaj kye aj b'a'n kyitza' tuj kyaq'iq', b'ix yaji tetz okajel tq'apo'
kyaqil tuj tq'ab' te Qtata Dios.
25 Komo [te Qajaw Krist] presiskix tzan tk'ulun mandad max oj kyqet
kyaqil kye tajq'oj tjaq' toq,*
26 b'ix te tmankb'il aj iktza' jun tajq'oj aj opoyonaj, a te kamikyj.
27 Komo [iktza' nyolin tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Te Qtata Dios],
kyaqil oje kaj tsi' tjaq' toq"* [te Qajaw Krist]. B'ix oj tq'uman qa "kyaqil oje
kaj tjaq' toq," nya'tx telponx ax te Qtata Dios, komo tetz aji te aj ok'ulun tzan
tkaj kyaqil tjaq' toq.
28 B'ix oj tkaj kyaqil tjaq' toq, yaji ax tetz okajel tq'apo' tib' tuj tq'ab' te Qtata
Dios aj otk'uluj tzan tkaj kyaqil tjaq' toq, b'ix ikxji te Qtata Dios okajel tajsik
kyaqil.
29 Qa ikxji, kye aj njaw si' a' kywi' kky'ixel kye kamnaq, ¿titza' okyeteyon qa
kye kamnaq k'onti'l nkyejaw anq'in? ¿Tistil njaw si' a' kywi' tzan kypaj kyetz?
[Komo kye kamnaq okyejawel anq'in.]
30 B'ix ¿tistil qetz kyaqil q'ij njk'amo' tzan tok qen te nya'tx galan aj nky'ik?
31 Erman waq, b'ajq'ij wetz ch'inky tuq nkyinkamik, b'ix dispwest a'in tzan
tpaj wetz b'an nkyinchalaj eti'j etetz tzan tpaj te Qajaw Kristo Jesus.
32 Wetz owipaj tidi'chq nya'tx galan tzan kye xjal aj k'onti'l Dios tuj kywitz
tuj Efeso,‡ per ¿tidi' ma'tx nkamb'aj tzan tpaj nini? Qa b'an'ax kye kamnaq
k'onti'l nkyejaw anq'in, ntons mejor tzan nk'ulun iktza'x nkyq'uma' junjun
ikxjani: "Qob'ajwa'an waq b'ix qob'aj'uk'an tzan tpaj nchi'j qob'ajkamel."
33 Intok esi' waq enab'l tzan k'on eqet eq'i' tuky'i kyyol aj nxik kyyoli'. "Qa
qetz nqob'et kyuky'i xjal aj nya'tx galan nkyeb'et, opoyon qnajsa' te galan aj
eq'i' qitza'."
34 Pe'emeltz'jik junky'el tzan tqet eb'isu' tuj tume'l b'ix k'on kxjoyon choj;
komo junjun exol etetz k'onti'l kyotzqi' te Qtata Dios. Wetz nxik nq'uma'
ntzani tzan eky'ixwik ch'in.
35 Ntons, qanq ate' junjun otzajel kcha'o' ikxjani: "¿Titza' nkyejaw anq'in
kye kamnaq? ¿Titza' te kchi'jel oj kyjaw anq'in?"
36 Aj ntzaj echa'o' b'an tont. Komo jun tidi' aj oqtex awet, te ijaj tb'ay
opoyonaj tzan tjakul te tal awalj.
37 Te aj nqex awet nya'tx a te toq te awalj b'eyx sinoke tb'ay te ch'i tal ijaj,
triw qatzun tidi' junkyji.
38 Yaji te Qtata Dios kyeb'a' njaw tky'ib'sa' iktza' tetz tgan, b'ix yaji ti'j
junjunchaq ijaj n'el iktza'x a tgan tzan tel.
39 Nya'tx kyaqil aj at kyanq'in twitz tx'o'tx' parej kkyaqil. Chuktky kchi'jel
kye xjal, b'ix chuktky kchi'jel kye txkup, b'ix chuktky kchi'jel kye pich' b'ix
chuktky kchi'jel kye kyiy.
40 Ax chuktky kykajlen k'ulu' kye tidi'chq twitz ka'j b'ix chuktky kykajlen
k'ulu' kye tidi'chq twitz tx'o'tx', b'ix chuktky te b'an tb'anil te junjunchaq te
kyetz.

---

* **15:21** Gén 3:1-24; Rom 5:12-18 * **15:25** Sal 110:1 * **15:27** Sal 8:6; Efe 1:22; Ebr 2:8 ‡ **15:32** Ax: xjal iktza' tuj k'ul txkup.

41 Chuktky te xhchqitz'unal te q'ij, b'ix chuktky xhchqitz'unal te qya', b'ix
chuktky kxhqitz'unal kye che'w, b'ix junjunchaq kye che'w chuktky kywitz
kye txq'anky che'w.
42 B'ix ax ikxji oky'el oj kyjaw anq'in kye kamnaq. Komo te aj nqex muqet,
nponaj; yatzun te aj njaw anq'in k'onti'l nponaj.
43 Te aj nqex muqet k'onti'l token; yatzun te aj njaw anq'in, ojawel anq'in
tuky'i jun xhchqitz'unal. Te aj nqex muqet, k'onti'l tbalor, yatzun te aj ojawel
anq'in, at nim tbalor.
44 Te aj nqex muqet, at jun xhchi'jel aj n'oken tzani twitz tx'o'tx'; yatzun te
aj ojawel anq'in, at jun xhchi'jel aj n'oken tuj ka'j. Komo at jun qchi'jel tzani
twitz tx'o'tx', ax owokel junky qchi'jel aj tuj ka'j.
45 Ikxjani tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios]: "Te tb'ay Adan, tetz jun xjal aj tzani
twitz tx'o'tx' b'ix oxik si' jun tanq'in."* Yatzun te tkab'i' Adan [osey te Krist],
tetz at xhchi'jel tuj ka'j b'ix ntzaj tsi' qanq'in.*
46 Per anke ikxji, te qchi'jel aj k'onti'l nponaj, te nini k'onti'l otzaj si' tb'ay,
sinoke tb'ay otzaj si' te qchi'jel aj nponaj, b'ix yaji otzajel si' te aj k'onti'l
nponaj.
47 Te tb'ay ichan [osey te Adan] oqet k'ulu' tuky'i tx'o'tx' b'ix tetz te tzani
twitz tx'o'tx' kixi', per te tkab'i' ichan [osey te Krist] tetz tzajnaq tuq tuj ka'j.
48 Kye [kchi'jel kyaqil] aj twitz tx'o'tx', iktza'xkix kye aj twitz tx'o'tx'. B'ix
kye aj [nkyexik] tuj ka'j, [kyetz kchi'jel] iktza'xkix te aj tzajnaq tuj ka'j.
49 Komo qchi'jel qetz ajna'l parej iktza'x xhchi'jel te Adan, ntons ax oj qpon
tuj ka'j qetz otzajel si' junky qchi'jel iktza'x te Krist.
50 Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz waq erman, te qchi'jel§ nlay b'antik
tox tuj ka'j aj ja' atqet te Qtata Dios; b'ix te qchi'jel aj nponaj, nlay b'antik tzan
tanq'in te jun-ele'x.
51 Per wetz ngan tzan tok echa'o' jun tidi': Nya'tx qkyaqil qetz qob'ajkamel
per qkyaqil qetz qoky'ixpjel.
52 Cha tuj jun rat, cha tuj jun mutz',* oj tjaw oq' te tmankb'il trompet, kyaqil
kye kamnaq okyejawel anq'in tuky'i junky kchi'jel aj nlay ponaj b'ix qetz aj
itz'ojo' [aj tyempji] qoky'ixpjel.*
53 Komo te qchi'jel aj nponaj owokel jun aj k'onti'l nponaj, b'ix te qchi'jel aj
nkamik owokel jun aj k'onti'l nkamik.
54 B'ix te ja qchi'jelni aj nponaj, cha'oj tok junky aj k'onti'l nponaj, b'ix te
ja qchi'jel aj nkamik, cha'oj tok junky aj k'onti'l nkamik, ntons opoyon kixi'
te yol aj tz'ib'ankaj ikxjani: "Te kamikyj oje ponaj tzan tpaj oje qet [tzan te
Qajaw Jesukrist]."*
55 "¿Titza' ob'antel tzan jqet tzan te kamikyj? ¿B'ix titza' ob'antel tzan
tk'ulun jun nya'tx galan qi'j?"*
56 Komo tzan tpaj te Kawb'il [aj oxik tsi' te Qtata Dios te Moisés] n'el qniky'
at te qchoj b'ix tzan tpaj te qchoj nqokamik.
57 Per a tgan tzan txik qsi' pixon te Qtata Dios, tetz nk'ulun tzan k'on jqet
tzan te kamikyj, tzan tpaj te Qajaw Krist.
58 Ntons waq erman aj ganimix witza', intok esi' enab'l, pe'eten waq jwert
tuky'i Qajaw b'ix k'on kaj ekola', pe'etaq'unan tuky'i jun tk'u'jlal te Qajaw,
tzan tpaj eteb'enky te qaq'un tuky'i Qajawil nlay ponaj.

---

* **15:45** Gén 2:7 * **15:45** Rom 5:11-18 § **15:50** Ax: te qchi'jel b'ix te qkyiky'el. * **15:52** Ax: jun jaqon b'ix jun mutz' qwitz. * **15:52** 1Tes 4:15-17 * **15:54** Isa 25:8 * **15:55** Os 13:14

16

Te Pa'k Ntb'isu' Tuq Tb'ey Max Korint

1 Ntons, ti'j te etonb'il aj owelal echimo'* kye aj pawame' te Qtata Dios
[tuj Jerusalen],* intqet ek'ulu' iktza'x te tumelil aj oxik nq'uma' kye b'uch'uj
qerman aj ate' tuj tkwentil Galasy ikxjani:
2 Te tb'ay q'ij tuj te saman, junjunchaq te etetz a tgan tzan tkaj epawa' ch'in
iktza'x janik'pon ma'tx ek'uluj ganar b'ix junjunchaq intqet ek'u'u', b'ix ikxji
oj npon wetz eq'il tetz, nya'tx maxji ojawel chimlet.
3 B'ix oj npon wetz, okyexe'l nlajo' tuj Jerusalen tuky'i jun u'j, kye qerman
aj oje kye'el ejoyo' etetz, tzan txik kyin te etonb'il.
4 B'ix qa wetz presis tzan nxik Jerusalen, okyexe'l wuky'i'l.
5 Wetz okyinpoyon etuky'i'l per tb'ay a tgan tzan nky'ik tuj tkwentil
Masedony, tzan tpaj presis tzan nky'ik txini tb'ay.*
6 B'ix qanq okyinkajel etuky'i'l tzi, qanq okyinkajel kyaqil jab'alil, ikxji tzan
etonen wuky'i'l tzan nxik aj ja' presis tzan nxik.
7 Komo k'on ngan ky'ik e'el etetz cha jun rat, sinoke ngan tzan nten jun
tyemp exol etetz qa ikxji tgan te Qajawil.
8 Per wetz ajna'l okyinkajel tuj Efeso max oj tpon te ninq'ij Pentecostés
9 tzan tpaj ma'tx tz'oknoj jun tume'l tzan npakb'an tzani tzan tok jun b'an
galan kye ky'ila'j xjal, anke ate' ky'ila'j txq'anky aj k'on kygan.*
10 B'ix qa ma pon te Timotey,* intok esi' enab'l tzan tna'on galan exol, tzan
tpaj tetz ax n'aq'unan tuj taq'un te Qajawil iktza' wetz.
11 Nijunwt exol etetz owelal ik'on tetz, sinoke pe'etonen tuky'i'l tzan tul
tzani wuky'i'l tuky'i jun chewsb'il tuj tanim, komo wetz nkyin'iyon ti'j junx
kyuky'i txq'anky qerman.
12 B'ix ti'j te qerman Pol, wetz oqet nwitz twitz tzan txik tuq exol etetz
kyuky'i kye txq'anky qerman; k'onti'l otb'anij tzan txik, per oxe'l oj tkanon
ti'j.

Jun Tkawb'il Te Pa'k Kye Aj Korint

13 Ntons, intok esi' waq enab'l, tzan eten jwert, k'onti'l tzan tkaj esi' tzan
tok wit'let ek'u'j ti'j te Qtata Dios. Pe'eb'et tuj jun tume'l iktza' ichan a'ix, b'ix
intetz eten ewitz.
14 Kyaqil aj nqet ek'ulu', intqet ek'ulu' tuj jun tume'l aj nkyeqet egani' kye
qerman b'ix te Qtata Dios.
15 Erman waq, etetz eteb'en kye aj tuj tjay te Estéfan, kyetz a'e' kye aj b'an
tb'ay e'okslan tuj tkwentil Akay, b'ix kyetz ajna'l nkye'aq'unan te jun galan te
qkyaqil qetz aj pawamo' te Qtata Dios.
16 Wetz ngan tzan txik nq'uma' ch'in etetz tzan kyqet etoksla' kye xjal aj
iktza' kyetz, b'ix kyaqil kye aj nkye'onen b'ix nkye'aq'unan nim qxol.
17 Wetz nkyinchalaj kyulen te Estéfan* b'ix te Portunat, b'ix Akayk, kyetz
e'ul te eky'ixel tzan kyonen,
18 ojaw kyin nk'u'j b'ix ojaw kyin ek'u'j etetz; astilji inkyqet eten galan kye
xjal aj iktza' kyetz.
19 Kye b'uch'uj qerman tuj Asy, kyetz nkyesaman jun limb'il te etetz. Te
qerman Akiy b'ix te Xhil* b'ix kye qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj kyjay,
kyetz nkyesaman jun limb'il te etetz.

---

* **16:1** Rom 15:25-26; 2Kor 8:1-15; 9:1-15 * **16:1** 1Kor 16:3-4 * **16:5** Kya 19:21 * **16:9** Kya 19:9-10 * **16:10** 1Kor 4:17 * **16:17** 1Kor 1:16 * **16:19** Ax: Prisk; Kya 18:1-3,18-19,26; Rom 16:3; 2Tim 4:19.

20 Kyaqil kye qerman tzani nxik ksama' jun limb'il te etetz. Pe'eliman etetz
etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il iktza' b'an eterman etib' tzan tpaj te Qtata
Dios.†
21 Wetz a'in Pa'k nqet ntz'ib'a' ja limb'il te etetz tuky'i nq'ab'x.
22 Qa at ab'l aj k'onti'l nqet tgani' Qajaw, te tq'oj Qtata Dios okajel tajsik.*
Te Qajawil ch'inky tul.
23 Tzaj si'xwit etajsik etetz ekyaqil jun nim b'an galan tzan te Qajaw Jesus.
24 Wetz nkxqet ngani' nim iktza' te Kristo Jesus nqoqet tgani'.

† **16:20** Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan.

* **16:22** 1Kor 12:3

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Korint

Jun Limb'il Kye Aj Korint B'ix Akay

1 Wetz a'in Pa'k tky'ixel Qajaw Jesukrist, tzan tpaj ikxji tgan tuq te Qtata Dios. Wetz tuky'i te qerman Timotey, qetza nqet qtz'ib'a'na te etetz erman* aj atikxqet Korint, b'ix kye kyaqil kye txq'anky qerman aj pawame' te Qtata Dios aj nkyenajan tuj tkwentil Akay.
2 Qtata Diosxwit b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz b'ix qet kchewsa'xwit ek'u'j.

A'ox Te Qtata Dios B'a'n Tzan Tonen Qi'j Oj Tok Qen Twitz Xhcho'nal

3 Qet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios; aji tetz te Stat Qajaw Jesukrist, aji tetz te Qtat aj n'ok lo'et tk'u'j qi'j, b'ix a tetz Dios aj njaw tin jk'u'j.
4 Tetz njaw tin jk'u'j tuj kyaqil xhcho'nal aj n'ok qen, b'ix ikxji tzan tjaw qin kyk'u'j kye txq'anky aj n'ok kyen twitz xhcho'nal iktza'x qetz njaw in jk'u'j tzan te Qtat.
5 Qetz n'ok qen nim xhcho'nal iktza'x oky'ik ti'j te Qajaw Jesukrist, per axkix tetz njaw tin jk'u'j nim.
6 Qa qetza n'ok qen twitz xhcho'nal, nini tzan tb'antik tjaw qina ek'u'j b'ix tzan ekolet; b'ix qa te Qtata Dios njaw tin jk'u'j, nini ax tzan tb'antik tjaw qina ek'u'j b'ix tzan etipan tuky'i epasens axkix te xhcho'nal aj nky'ik qi'ja.
7 B'ix qetza lo'ik jk'u'jna tuky'i jun tk'u'jlal, oj tok eten twitz xhcho'nal iktza'x n'ok qen qetza, ax etetz ojawel in ek'u'j iktza'x qetza njaw in jk'u'j tzan te Qtata Dios.
8 Erman waq, qetza qgana tzan tok echa'o' kyaqil aj xhcho'nal aj oky'ik qi'ja tuj tkwentil Asy. Owok qena twitz jun nim xhcho'nal aj nlay b'antik tuq tzan qipana, qetza tuj qnab'la nlay tuq qo'anq'ina.
9 Qetza tuj qanima oqna'oj iktza' oqokamelna tuq, per te nini owoken tzan k'on tuq tok qwit'b'a' jk'u'j qi'jxa sinoke ti'j te Qtata Dios aj nkyejaw tanq'insa' kye kamnaq.
10 Tetz oqet tkolo'na ti'j ja kamikyjni b'ix tzunx oqoqtel tkolo', b'ix ti'j tetz lo'ik jk'u'jna oqoqtel tkolo'ky.
11 Tetz oqoqtel tkolo'na tzan tpaj etetz nkx'onen quky'ila tzan tpaj nkx-naq'tzan qi'ja. B'ix tzan tpaj nini ky'ila'j xjal oxe'l ksi' pixon te Qtata Dios tzan tpaj tetz oje tz'onen qi'ja tzan tpaj kxnaq'tzb'en ky'ila'j xjal tuky'i'l.

Titza' Onab'lin Te Pa'k Kyi'j Kye Aj Korint

12 Qetza nqna'o'na jun chalajb'il tuj qanim tzan tpaj te qanim nyolin ma'tx qob'etna tuj jun tume'l galan twitz ja tx'o'tx'ni b'ix pyor exol etetz, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuj twitz Qtata Dios. Kyaqil ntzani nya'tx tzan tpaj-wit qetza jun qlistulna, sinoke tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin quky'ila anke k'onti'l nqajo'.
13 Tuj kyaqil qu'uja qetza k'onti'l tidi' ma'tx qet qewa'na ewitz, kyaqil ma'tx xik jq'uma'na etetz,† b'ix wetz lo'ik nk'u'j, [jun q'ij jun tyemp] owokex tuj ewi' b'an byenech,

---

* **1:1** Ax: kye aj pawame' a'ox te Qtata Dios. † **1:13** Ax: k'onti'l oqet qtz'ib'a'na jun tidi' aj nlay tuq b'antik tjaw ete'e' b'ix aj nlay b'antik tuq tel eniky' ti'j.

14 anke mina' tel eniky' b'an byenech. Ikxji, cha'oj tmeltz'jik te Qajaw Jesus,
etetz okxchalajel qi'ja iktza'x qetza ajna'l nqochalajna eti'j.
15 Ntons, komo ojetq tuq qet nb'isu' ikxji tb'ay, wetz oqet nb'isu' tzan npon
tb'ay etuky'i'l q'olb'el etetz, b'ix yaji oj npon etuky'i'l mas yaj owokel te jun
nim b'an galan te etetz junky'el.
16 Ikxji tzan nky'ik tuq exol etetz aj ikja'n nxik tuj nb'ey Masedony,* yaji
okyinmeltz'jel tuq junky'el etuky'i'l, b'ix yaji tzan etonen tuq wi'j tzan nxik
Judey.
17 Etetz tuj enab'l aj tqet nb'isu' ntzani, kxkyin-alo etetz qa k'onti'l oqet
nb'isu' b'an byenech. ¿Etetz tuj enab'l oj tqet nb'isu' jun tidi' nna'non wanim,
cha nqet nb'isu' tuky'i nnab'lx wetz b'ix ikxji tzan txik nq'uma' “o'” per yaji
“nlay”?
18 Iktza'x te Qtata Dios tetz jun yolin, ax qetza [jun qoyolina] oj txik jq'uma'
jun tidi' etetz, k'onti'l nxik qyoli'na tb'ay “o'” b'ix yaji “nlay.”
19 Komo te Tk'wa'al Qtata Dios, aj Jesukrist, aj oje xik pakb'let exol qitza'na
wetz tuky'i te Silbáno b'ix te Timotey, tetz k'onti'l nxik tq'uma' “o'” b'ix yaji
“nlay,” sinoke tetz b'an'ax nk'ulun iktza'x ojetq txik tq'uma'.
20 Komo ti'j te Qajaw Jesukrist nponkix kyaqil aj oje kaj tsi' te Qtata Dios
tyol ti'j, b'ix astilji qetza, cha'oj tqet qjiq'b'a' te Qtata Dios tzan tpaj te Krist,
nxik jq'uma'na “intky'ikxwit ikxji” [tzan tpaj dyakwerd ato' tuky'i'l].
21 A te Qtata Dios ntk'ulu' quky'i'l b'ix etuky'i'l tzan qten jwert tuky'i Krist,
b'ix a tetz o'el tjoyo'na.
22 B'ix otzaj tsi' jun techa'l qi'j, otzaj tsi' te Txew tuj qanim te jun techa'l aj
telponx b'an'ax kyaqil aj oje xik tq'uma'.
23 Ajna'l nxik nqani' te Qtata Dios tzan tkaj testiw wi'j, nxik nsi' nyol wi'jx
wetz, wetz k'onti'l inxik exol etetz tuj Korint tzan tpaj k'on ngan tuq tzan tok
jun nya'tx galan exol.
24 Qetza k'onti'l nkx'ok qlajo'na titza' tzan tok ewit'b'a' ek'u'j, sinoke cha
a'ox nqo'onen etuky'i'l te jun chalajb'il te etetz; komo etetz tzan tpaj n'ok
ewit'b'a' ek'u'j ti'j Qtata Dios astilji jwert atix tuky'i'l.

2

1 Astilji wetz oqet nb'isu' tuj wanim tzan k'on nxik q'olb'el etetz tka'mjji'n-
el qa cha te jun b'is te etetz.
2 Komo qa nk'ulu'tz tzan tok jun b'is tuj etanim, ntons yaji ¿ab'l ok'uluyon
tzan nchalaj wetz qa nya'tx a'ix etetz?
3 Astilji oqet ntz'ib'a' etetz iktza'x oqet ntz'ib'a' tb'ay-el. Ikxji oj npon k'onti'l
tzan nna'on jun b'is tzan epaj etetz aj a'ox b'a'n-tal tzan nchalaj eti'j; wetz
lo'ik nk'u'j eti'j ekyaqil etetz tzan ek'ulun tzan nchalaj tuj wanim eti'j etetz
b'ix ikxji ax tzan echalaj etetz wuky'i'l.
4 Per aj tqet ntz'ib'a' aj u'jji, wetz b'an nkyinb'isun tuq b'ix nkyin'oq' tuq.
Per k'onti'l oqet ntz'ib'a' tzan tok tuq jun b'is tuj etanim, sinoke tzan tok eten
tuq titza' wetz nkxqet b'an ngani' nim.

A Tgan Tzan Tqet Qnajsa' Te Aj Nk'ulun Jun Nya'tx Galan Qi'j

5 Ab'l aj ma'tx tk'uluj tzan tok jun b'is tuj wanim, nya'tx cha a'ox wi'j wetz
ma'tx tz'ok tsi' te b'is, sinoke wetz tuj nnab'l ax eti'j etetz ekyaqil.
6 Te xhcho'nal aj ma'tx xik esi' ekyaqil etetz ti'j, kabal nini.
7 Ajna'l a tgan tzan tqet enajsa' b'ix tzan tjaw etin tk'u'j tzan k'on txik tanim
tuj b'is.

---

* **1:16** Kya 19:21

8 Astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan tqet eyek'u' te tetz titza' nqet
egani'.
9 Komo astilji wetz tb'aya' oqet ntz'ib'a' te etetz ti'j te ntzani, tzan eqet
nk'ulu' probar qa etetz dispwest atix tzan tqet etoksla' kyaqil aj nxik nq'uma'
etetz.
10 Ikxji te aj nqet enajsa' etetz, ax wetz nqet nnajsa'. B'ix aj oje qet nnajsa'
wetz, qa b'an'ax at tidi' tuq tzan tqet nnajsa', oqet nnajsa' te nini tuj twitz te
Krist te jun galan te etetz.
11 Nkyink'ulun ikxji tzan k'on qoqet eq'i' tzan te Satanas; komo oje tz'el
qniky' titza' tetz nk'ulun.

Titza' Te Qtata Dios Owonen Tuky'i Pa'k Tzan Tpakb'an

12 Aj npon wetz tuj Troas tzan txik npakb'a' ti'j te tpakb'alil galan ti'j te Krist,
ink'amjik b'an galan tzan npakb'an tzan tpaj te Qajawil n'onen tuq wuky'i'l.
13 Per te wanim k'onti'l tuq nchalaj, tzan tpaj k'onti'l owoknoj witza' te
qerman Tit, astilji wetz mejor ekaj nkawi' b'ix inxik tuj Masedony.*
14 Per pixon te Qtata Dios, komo tzan tpaj te Kristo Jesus, tetz nk'ulun tzan
k'on jqet tz'aqik, b'ix ja'chq aj ja' nqopon n'ok en qi'j qetz te aj b'an tb'anil*
toklen qotzqila' tetz.
15 Twitz ja tx'o'tx'ni kxol kye aj nkyekolet, qetz iktza' at jun jk'ok'jal tuj twitz
te Qtata Dios tzan tpaj te Krist; b'ix kxol kye aj nkyexiknaj
16 nqotzu'wxik tuj kywitz tzan tpaj qi'j qetz kyetz ntzaj kyna'o' okyekamel;
per yatzun kxol kye aj nkyekolet, tzan qpaj qetz ntzaj kyna'o' okye'anq'iyon.
Ti'j te ntzani ¿ab'l b'a'n tzan tb'antik titza'?*
17 Komo qetza nya'tx a'o' iktza' junjun aj cha nkyexk'a'man ti'j Tyol Dios,
sinoke qetza nqoyolina tuky'i jun tume'l tzan tpaj tlajen Qtata Dios a'o'na,
b'ix tuj twitz Qtat nqoyolina [tuky'i jun qajwalil aj ntzaj tsi'] Krist.

3

Te Pa'k Nyolin Ti'j Tistil Okaj Si' Tetz Jun Pakb'on Ti'j Te Ak'a'j Tyolb'en Qtata Dios

1 ¿Oqo'aq'el petzun tzan qyolina galan qi'jx qetza ti'j qajwalilna? ¿Presis
petzun tzan txik jqani'na jun u'j tzan jk'ametna etitza', qatzun tzan eyolin
galan qi'ja tzan jk'amet tuj junky partji iktza' nkyk'ulu' txq'anky xjal?
2 A'ixk etetz iktza' te u'j tzan jk'ametna, [nya'tx cha jun txaq u'j sinoke] te
qanima nyolin eti'j, b'ix kyaqil xjal oje tz'ok kcha'o' eti'j.
3 Kyetz kyeb'en etetz a'ix iktza' jun u'j aj oqet tz'ib'a' tzan te Krist, b'ix
a'o'na qetza iktza' kye tmandader aj nxik qeq'i' te u'j tzan jk'ametna; b'ix ja
tpakb'alilni nya'tx tz'ib'a' tuky'i jun tinta sinoke tuky'i Txew te Qtata Dios aj at
jun tanq'in, b'ix ax nya'tx jun tpakb'alil aj tz'ib'a' twitz ab'j* sinoke tuj qanim.
4 Tzan tpaj te Krist, qetz tuj twitz Qtata Dios nqna'o' kyaqil ntzani b'an'ax.
5 Nlay b'antik tzan tok jq'uma' qa jun tidi' jk'ulb'en jun tidi' aj te qetzx,
sinoke kyaqil aj b'a'n qitza' a te Qtata Dios ntzaj swan tetz.
6 A tetz oje qokaj tsi' tzan qpakb'an te tume'l ak'a'j [titza' nqokolet], b'ix
nya'tx jun tume'l iktza' nyolin te Kawb'il, sinoke ti'j te Txew Dios; komo
te Kawb'il cha nqoxik tpoqo' tzan jkamik, per te Txew Dios ntzaj tsi' jun
qanq'in.*
7 Te Kawb'il oqtxi' aj cha nqoxik tuq tpoqo' tzan jkamik, aj tz'ib'anqet tuq
twitz ab'j, at tuq jun xhchqitz'unal ti'j [aj tzajnaq tuky'i Qtata Dios], astilji kye

* **2:13** Kya 20:1 * **2:14** Ax: tk'ok'jal perjum. * **2:16** 2Kor 3:4-6 * **3:3** Exo 24:12 * **3:6** Jer 31:31-34

aj tijajil Israel k'onti'l ob'antik tzan txik kyka'yi' twitz te Moisés tzan tpaj te xhchqitz'unal ti'j twitz, anke te nini jun xhchqitz'unal aj kyeb'ayle' nmankun tuq.*
8 Per yatzun ti'j te aj nk'ulun te Txew Dios quky'i'l, ¿nya'tx petzun mas b'an tb'anil te nini twitz te aj oqtxi'?
9 Komo te Kawb'il aj cha nqoxik tpoqo' tuq, tetz nini tb'anil tuq, pyorx-alo te tume'l aj n'el tin qchoj [b'eyx te jun-ele'x] mas b'an tb'anil.
10 Te aj at tuq tb'aya' galan tuq, per ajna'l ya k'onti'l npon iktza' te aj mas b'an galan aj at ajna'l.
11 Komo te aj nponaj oqtxi' b'an tb'anil tuq, pyorx-alo te aj k'onti'l nponaj mas b'an tb'anil.
12 Tzan tpaj qetza wit'lik jk'u'jna ti'j te ntzani, k'onti'l nqoxob' tzan qyolina tuky'i jun tk'u'jlal.
13 Qetza k'onti'l njk'ulu'na iktza' te Moisés otk'uluj, oqet tsi' jun bel twitz* tzan k'on txik kye'e' kye aj tijajil Israel te chqitz'unal aj kyeb'a' tuq nqextzaj.
14 Per kyetz k'onti'l owox tuj kywi', b'ix tzunx ajna'l oj tjaw kye'e' te Tu'jal Dios oqtxi', iktza' atok jun bel kywitz aj k'onti'l ntzoqpin tzan tel kyniky' ti'j tzan tpaj a'ox b'a'n tzan tjaqet kywitz tzan tpaj te Krist.
15 B'ix tzunx ajna'l oj tjaw kyen te stz'ib'en Moisés, k'onti'l n'ox tuj kywi' iktza' atok jun bel kywitz aj k'onti'l ntzoqpin tzan tel kyniky'.
16 Per oj kyokslan ti'j te Qajaw, n'el in te bel aj k'onti'l ntzoqpin tuq tzan tox tuj kywi'.
17 Te aj Qajawilni, a tetz te Txew Dios, b'ix aj ja' atqex te Txew Dios, tetz nqotkolpi'.
18 Qkyaqil qetz [aj nqo'okslan] ajna'l oje tz'el in te aj ntxayin tuq qwitz [aj k'onti'l ntzoqpin tuq tzan tel qniky'], b'ix ajna'l qi'j qetz n'ok en titza' b'an galan nab'lin te Qajawil. B'ix komo te Txew te Qajawil n'aq'unan tuj qanim, b'ajq'ij ikja'n nqo'ok iktza' tetz b'ix mas ntzaj en qi'j titza' tetz b'an galan nab'lin.

4

1 Ntons astilji, te ja qaq'una ntzani otzaj si' qetza [tzan te Qajawil] tzan tpaj owok lo'et tk'u'j qi'ja, b'ix ajna'l qetza nqonimsan jk'u'jna b'ix k'onti'l nkaj jkola'na.
2 Qetza n'el qik'o'na kyaqil aj nya'tx galan aj nqet kyk'ulu' kye xjal ewj b'ix kyaqil aj eq'b'il ky'exawil, b'ix k'onti'l nqojoyona titza' tzan tqet qeq'i' nijunwt, b'ix k'onti'l njaw qky'ixpu' te Tyol Qtata Dios. Qetza nqoyolina te b'an'ax b'ix ikxji tzan tok en tzan kyaqil xjal titza' nqob'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios.
3 B'ix qa te tpakb'alil aj nxik qpakb'a'na k'onti'l n'el kyniky' junjun ti'j, ikxji nky'ik kyuky'i kye aj nkyexiknaj.
4 Te twitzale' ti'j te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni* oje kyeqet tmoyi' kye aj k'onti'l nkye'okslan, tzan k'on tel kyniky' te aj b'an tb'anil† ti'j te tpakb'alil galan aj nyolin ti'j te tajwalil te Krist aj mer iktza'x Qtata Dios.
5 Qetza k'onti'l nxik qpakb'a'na qi'jx qetza, sinoke nxik qpakb'a'na ti'j te Kristo Jesus, aji tetz te Qajawil, b'ix qetza nqo'aq'unan te jun galan te etetz tzan tpaj tetz.

---

* **3:7** Exo 34:29 * **3:13** Exo 34:33 * **4:4** Ax: Satanas; Wnch 12:31. † **4:4** Ax: tzan k'on tel xhk'ate' tuj kywitz.

6 Komo te Qtata Dios aj oxik tk'ulu' mandad tzan tok xhk'atun tuj te qlolj,* axkix tetz otk'uluj tzan tel xhk'ate' tuj qwitz‡ tzan tel qniky' ti'j te aj b'an tb'anil te tetz aj n'ok qen ti'j§ Qajaw Jesukrist.
7 Te ja xhchqitz'unal ntzani atqex tuj qanim iktza' jun jq'inomal aj atqex tuj jun uky'il; ikxji n'ok en te qbalor aj b'an nim tzajnaq tuky'i Qtata Dios b'ix nya'tx qetzx.
8 Ikxji anke tidi'chq nya'tx galan nky'ik qi'ja, per at ja' tzan jkolet; b'ix tidi'chq nky'ik qi'ja aj k'onti'l n'el qniky' tistil, per tzunx lo'ik jk'u'j ti'j Qtata Dios.
9 Nqo'ex lajo', per [te Qtata Dios] k'onti'l nqokaj tkola'; b'ix nqoqet wequ', per k'onti'l nqoqet kyitza'.
10 Ja'chq oj qky'ikna, n'ok qenkix twitz xhcho'nal tuj qchi'jel iktza' oky'ik ti'j Jesus, ikxji tzan tok en qi'ja titza' tetz ntzaj tsi' jun qbalor tzan qanq'in tuj qchi'jel.
11 Qetza aj itz'ojo'ni, kob'chaq ch'inky tuq nqokamik tzan tpaj te Jesus, ikxji tzan tok en qi'ja titza' tetz itz'oj tuj qchi'jel aj nponaj.
12 Ikxji ch'inky tuq nqokamik qetza, per ikxji owel te jun galan te etetz tzan etanq'in te jun-ele'x.
13 Qetza wit'lik jk'u'ja iktza' te aj oqet tz'ib'a' [tuj te Tu'jal Dios] ikxjani: “Owokslaj b'ix astilji oxik nyoli' ti'j.”* Ntons ax qetza, ax nqo'okslana, b'ix astilji ax nxik qyoli'na ti'j.
14 Komo qetza qeb'ena te Qtata Dios ojaw tanq'insa' te Qajaw Jesus, ax ikxji oqojawel tanq'insa' tzan qten junch'in tuky'i Jesus, b'ix junx etuky'i'l oqob'ajxe'l tin tuky'i'l.
15 Nky'ik kyaqil ntzani qi'ja tzan tok te jun galan te etetz, b'ix ikxji ky'ila'j xjal ja'chq okyk'amo'tz te nim b'an galan aj ntzaj si' tzan te Qtata Dios anke k'onti'l nqajo', b'ix ikxji mas ky'ila'j xjal oxe'l ksi' pixon te Qtata Dios tzan tqet kyjiq'b'a'.
16 Astilji qetza k'onti'l njaw kab'in jk'u'j, anke te qchi'jela b'an tij ikja'n tok per tuj qanim n'ok mas nim qbalor b'ajq'ij.
17 Komo te aj ch'in xhcho'nal aj n'ok qen twitz ja tx'o'tx'ni nky'ik luwew, per n'oken tzan tok te qetza te jun jiq'b'il b'an nim aj k'onti'l nmankun b'ix aj k'onti'l nb'antik tzan tqet qparejsa' tuky'i junky tidi'.
18 [Astilji] qetza k'onti'l n'ok qsi'na qnab'l ti'j kyaqil tidi'chq aj nxik qen tzani twitz tx'o'tx', sinoke n'ok qsi' qnab'l ti'j te aj k'onti'l nxik qen, tzan tpaj te aj nxik qen nponaj, b'ix te aj k'onti'l nxik qen a te aj n'ok b'eyx te jun-ele'x.

5

Te Pa'k N'el Tq'ajab' Tzan Tpon Tuj Ka'j

1 Komo qetz qeb'enky, cha'oj tponaj te ja qchi'jel* tzani twitz ja tx'o'tx'ni, at junky qchi'jel tuj ka'j tuky'i Qtata Dios, jun aj nya'tx kyk'ulb'en xjal b'ix nten b'eyx te jun-ele'x.
2 Astilji qetz ajna'l tuky'i ja qchi'jel tzani twitz tx'o'tx', b'an'ax nqotx'e'qun b'ix n'el jq'ajab' tzan jk'amon-tal naj te junky qchi'jel tuj ka'j,
3 komo oj stzaj si' junky qchi'jel, nlay qokaj iktza' sqit.
4 Qetz man itz'ojo' tzani twitz tx'o'tx' tuky'i ja qchi'jelni, nqotx'e'qun, n'ok qen twitz nim xhcho'nal, k'on qgana tzan jkaj iktza' sqit sinoke tzan stzaj

* **4:6** Gén 1:3 ‡ **4:6** Ax: oje tz'el chk'atunsa' tuj qanim. § **4:6** Ax: tuj twitz. * **4:13** Sal 116:10
* **5:1** Ax telponx jun jay cha xq'apj xtx'otx'al; ikxji te Pa'k oyolin ti'j qchi'jel iktza' tjay te qxew.

si' junky qchi'jel ak'a'j, ikxji tzan tponaj te aj nmankun b'ix tzan stzaj si' jun qanq'in [te jun-ele'x].
5 B'ix a te Qtata Dios oqet k'ulun te qetz tzan tok qen kyaqil ntzani, b'ix tetz oje tzaj tsi' te Txew te qetz te jun yek'b'il aj telponx b'an'ax te ntzani.
6 Astilji qetz k'onti'l nqob'isuna b'ix qeb'en aj man ato' tuj ja qchi'jelni, k'onti'l aqoqet twitz Qajawil tzan txik qen tuky'i qwitz.
7 Komo qetz nqob'et tzani twitz tx'o'tx' wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix k'onti'l nqob'et cha a'ox tzan tpaj te aj nxik qen.
8 Per wit'lik jk'u'j b'ix qgan-talo tzan tkaj jkola' te ja qchi'jelni tzan qpon najayon tuky'i Qajawil.
9 Astilji qa atoqet tzani twitz tx'o'tx' qatzun atoqet twitz Qtata Dios tuj ka'j, qetz n'ok qsi' qnab'l tzan qten galan tuj twitz te Qajawil.
10 Komo qkyaqil qetz qob'ajky'el twitz te Krist tzan stzaj tq'uma' qa galan te jk'ulb'en, komo qkyaqil junjunchaq oqok'amoyon te aj jkamb'a'tz iktza'x jk'ulb'en aj man tuq itz'ojo' twitz ja tx'o'tx'ni, qa galan qatzun nya'txji.*

A Te Krist Oje K'ulun Tzan Jkaj Galan Tuky'i Te Qtata Dios

11 Komo qeb'enky presis tzan tqet qoksla' te Qajawil, astilji nxik qnimsa'na kyk'u'j kye xjal tuj jun tume'l. Te Qtata Dios teb'en b'an'ax aj nxik jq'uma'ni b'ix ax eteb'enxwit etetz.
12 Nya'tx cha nqoyolina galan qi'jxa, sinoke cha nxik qsi'na lad te etetz tzan echalaj qi'ja. Ikxji tzan tb'antik tzan taj etzaq'b'e' tume'l kye aj cha nqet kyjiq'b'a' kyib' tzan tpaj te aj cha n'ok en tzan kye xjal b'ix nya'tx ti'j te aj at tuj kyanim.
13 Qa [nqoqet yoli' iktza'] lok a'o'na, [a te Qtata Dios e'el tetz tzan tpaj] nqo'aq'unana te tetz; b'ix qa [nqoqet yoli'] kabal a'o'na, cha qgana tzan jk'ulun jun galan te etetz.
14 Komo tzan tpaj titza' nqoqet tgani' te Qajaw Jesukrist, astilji nqok'ulun ikxji; komo qetza qeb'enkyna jun okamik tzan qpaj qkyaqil, astilji qkyaqil okolpjik† [ti'j qchoj].
15 Tetz okamik tzan qpaj qkyaqil tzan k'on qanq'in te qetzx, sinoke tzan qanq'in te tetz aj okamik b'ix ojaw anq'in tzan qpaj.
16 Astilji qetza k'onti'l nqet qb'isu'na ti'j jun xjal iktza' nkyeb'isun kye xjal, anke oqtxi' nqob'isuna tuq ti'j te Krist iktza' tuq nkyeb'isun kye xjal, per ajna'l ya k'onti'l nqob'isuna ti'j ikxji.
17 Astilji qa at ab'l mojb'a' tib' tuky'i Krist, tetz jun xjal ak'a'j, kyaqil tanq'in oqtxi' oje ponaj, ajna'l ti'j tetz kyaqil oje qet k'ulu' ak'a'j.
18 Kyaqil ntzani tk'ulb'en te Qtata Dios aj otk'uluj tzan qten galan tuky'i'l tzan te Krist. B'ix tetz okaj tsi'na tzan txik qpakb'a'na titza' tzan qten galan tuky'i'l.
19 Komo te Qtata Dios atqet tuq tuky'i Krist nk'ulun tuq tzan kyten galan kye xjal tuky'i'l, b'ix ikxji cha oky'ix-oq te kchoj,* b'ix otzaj tq'uma' qetza tzan txik jq'uma' te ja tpakb'alilni.
20 Astilji qetza a'o'na tky'ixel te Krist tzan qyolin etuky'i'l, b'ix ikxji iktza' te Qtata Dios nyolin etuky'i'l. Astilji nxik jq'uma'na etetz tuky'i tb'i Krist tzan etok laq'chet ti'j te Qtata Dios junky'el tzan eten galan tuky'i'l tzan emeltz'jik junky'el te Qtata Dios.
21 Te Krist k'onti'l owok ten twitz te choj, per te Qtata Dios okaj tsi' te qchoj ti'j tzan tok te qky'ixel, ikxji tzan qel qetz galan tuj twitz Qtata Dios.

---

* **5:10** Rom 14:10 † **5:14** Ax: eb'ajkamik. * **5:19** Kya 17:30; Rom 3:25

6

1 Ajna'l waq erman, komo qetza nqo'onen tuky'i [te Qajaw Jesukrist],
qgana tzan txik jq'uma'na ch'in etuky'i'l, tzan k'on qet exq'e'la' te aj nim b'an
galan aj k'onti'l nqajo' aj ntzaj tsi' te Qtata Dios.
2 Iktza' nyolin te aj oqet tz'ib'a' oqtxi' ikxjani: "Aj tpon or wetz owok nsi'
nwi' eti'j; b'ix aj presis tuq tzan ekolet, wetz okxqet nkolo'."* Ntons intok esi'
waq enab'l: Ma'tx pon te or, ajna'l te q'ij aj presis tzan ekolet.

Aj Txik Tq'uma' Te Pa'k Kyaqil Aj Oky'ik Ti'j Tzan Tpaj Tpakb'en

3 Qetza k'onti'l nqet qyek'u'na jun nya'tx galan kywitz txq'anky, tzan k'on
tok jun nya'tx galan ti'j te qaq'un.
4 Qetza nqet qyek'u'na kywitz kye xjal, q'apo' qib' nqo'aq'unan te Qtata
Dios tuky'i nim qpasens oj tok qen tidi'chq, iktza' oj tok qena twitz xhcho'nal,
b'ix oj tpaltin tidi' qetza, b'ix oj tok qena tidi'chq aj b'an kwest, b'ix oj jqet
jub'cha',
5 b'ix oj jqex si' pres,* b'ix oj kyjaw lab'un kye xjal qi'j, b'ix oj qaq'unana
nim, b'ix oj qipana watl, b'ix oj qipana wa'ij.
6 B'ix nqob'etna tuj tume'l galan, n'el qniky' byenech [ti'j te tume'l], at
nim qpasens, b'an galan qonab'lina kyuky'i txq'anky, te Txew Dios [n'onen
quky'i'l], nkyeqet qgani' kye txq'anky tuky'i jun tk'u'jlal,
7 nqoyolina tuky'i tume'l b'an'ax, nqet qyek'u'na tajwalil te Qtata Dios,
[nqok'uluna kyaqil] tuky'i qaq'umb'il aj ntzaj tsi' te Qtata Dios tzan tqet te
nya'tx galan qitza' b'ix tzan tqet jkolo'na qib' tuj tume'l.*
8 Qetza atqet kye xjal nqoqetna kyjiq'b'a' b'ix atqet n'el kyin qky'exawna;
atqet nkyeyolin galan qi'ja b'ix atqet nqoqet yoli'na; atqet n'ok q'uma' qetza
a'o'na la'j anke nqoyolina tume'l;
9 atqet nkyk'ulu' quky'ila iktza' k'onti'l kyotzqimo'na anke b'an
otzqimo'na; atqet nqet kyb'isu' ch'inky jkamikna, per nya'tx, b'ix tzunx
itz'ojo'na; atqet n'ok ksi' xhcho'nal qi'j per k'onti'l nqoqet kykansa';
10 atqet [nqet kyb'isu'] b'an nqob'isuna per nqochalajna tuj qanim; atqet
meb'a' a'o'na per nqok'ulun tzan kyok q'inon txq'anky; atqet ch'inwt tidi'
qetza per ax at tidi'chq nim qetza.
11 Etetz waq erman aj Korint aj ganimix nim, qetza ma'tx xik jq'uma'na
etetz b'an b'an'ax, b'ix kyaqil aj atqex tuj qanim ma'tx tz'ok echa'o'.
12 B'ix etetz k'onti'l nkx'ajnaj ti'j qanima, b'ix nim nkxqet qgani'na, per
yatzun etetz, k'onti'l nkxk'ulun quky'ilana ikxji.
13 Erman waq, wetz nqet nwitz ewitz iktza' jun k'wa'lon kyuky'i tk'wa'al
tzan ek'ulun quky'ila iktza'x qetza nqok'uluna etuky'i'l nkxqet qgani' tuky'i
jun tk'u'jlal.

Qetz A'o' Iktza' Tnajb'il Te Qtata Dios

14 Ntons, etetz k'on tz'ok ejunb'e' etib' kyuky'i kye aj k'onti'l nkye'okslan.*
Komo jun xjal aj nb'et tuj te tume'l nya'tx parej tuky'i jun xjal aj k'onti'l nb'et
tuj te tume'l. ¿Komo titza' oxe'l samet [jun aj] te xhk'atun tuky'i [jun aj] te
qlolj?
15 ¿B'ix titza' tzan kyten dyakwerd te Krist tuky'i te Tajaw Choj?† ¿B'ix titza'
pareje' jun aj n'okslan tuky'i jun aj k'onti'l n'okslan?
16 ¿Titza' parej te jay nab'il Qtata Dios tuky'i jun jay aj ja' ntzaj na'o' titzb'alil
tidi'chq? [¡K'onti'l tidi' parej!] Komo qetz a'o' iktza' te jay nab'il Qtata Dios,

---

* **6:2** Isa 49:8 * **6:5** Kya 16:23 * **6:7** Ax: tuky'i te qmanq'ab' b'ix qsurt. Kye xjal oqtxi' nkyekolon kyib' tuq tuky'i te ksurt b'ix nkyeq'ojin tuq tuky'i te kymanq'ab'. * **6:14** 1Kor 10:6-22,27; 5:9-10; 6:1-8; 7:12-16; Deu 7:1-3; 22:10; Lev 19:19 † **6:15** Ax: Belial.

te Qtata Dios aj at jun tanq'in.* Komo iktza'x tetz otq'umaj ikxjani: “Wetz okyinnajayon tuj kyanim, b'ix okyinqtelten kxol; okyin'okel te Dios aj otzajel kyna'o', b'ix kyetz okye'okel nxjalil.”*

17 B'ix astilji te Qajawil ntq'uma' ikxjani: “Pe'etetz waq kxol kyetz b'ix intel epawa' etib' kyi'j b'ix k'on tz'ok emako' jun tidi' aj nya'tx galan,”* b'ix “ikxji okx'elal galan tuj nwitz

18 b'ix wetz okyin'okel jun k'wa'lon te etetz, b'ix etetz okx'okel nk'wa'al.”* Ikxji ntq'uma' te Qajawil te Qtat aj at mas nim tajwalil twitz kyaqil.

7

1 Ntons waq erman aj b'an ganimix, aj ntzani te galan aj okaj tq'uma' te Qtata Dios qetz. Astilji intkaj qsi' kyaqil te nya'tx galan aj nqok'ulun tuky'i qchi'jel b'ix aj at tuj qanim, ikxji tzan tkaj saq qanim tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj nqet qxjani' te tetz.

Te Pa'k Nyolin Titza' Nchalaj Tzan Tpaj Oje Jaw Kky'ixpu' Kynab'lin Kye Aj Korint

2 Ntons, qotzaj ena'o'na ch'in tuj etanim; komo qetza k'onti'l ma'tx jk'uluj jun nya'tx galan ti'j nijunwt, b'ix k'onti'l ma'tx qet qeq'i' nijunwt, k'onti'l ma'tx qet qelq'a' nijunwt.

3 Wetz k'onti'l nxik nq'uma' etetz ntzani cha tzan exik-wit npoqo'; komo ma'tx xik nq'uma' k'onti'l nkx'ajnaj tuj wanim, okxtel ngani' kixi' tuj jun tume'l tzan nten junch'in etuky'i'l tuj kyaqil, qa tzan qanq'in qatzun tzan jkamik junxji.

4 Wetz wit'lik nk'u'j eti'j b'ix b'an nkyinchalaj eti'j. Etetz ma'tx jaw etin nk'u'j b'ix at nim chalajb'il tuj wanim anke nim xhcho'nal n'ok wen.

5 Komo qetza aj qulna Masedony,* qetza k'onti'l o'ojlana, sinoke tidi'chq b'is owok qen, kye xjal nkyeq'ojin tuq qi'ja b'ix yatzun qetza tuj qanimna b'an nqoxob'na tuq.*

6 Per te Qtata Dios aj njaw tin kyk'u'j kye aj b'is ate', tetz ojaw tin jk'u'jna aj tul te Tit.

7 B'ix nya'tx a'ox tzan tpaj tetz owul sinoke ax tzan tpaj etetz ojaw etin tk'u'j. Tetz otzaj tq'uma' b'an egan tuq tzan qok etena, b'ix titza' b'an nkxb'isun [ti'j te aj oky'ik exol]* b'ix ax b'an nkxb'isun wi'j wetz. B'ix toklen ncha'o' kyaqil ntzani wetz ajna'l b'an nkyinchalaj.

8 Qa tzan tpaj te u'j aj oxik nsama' etetz okxb'isun nim, wetz k'onti'l ntzaj nna'on tetz. B'ix qa tb'aya' otzaj nna'on tetz tzan tpaj owok jun b'is te etetz jun tyemp,

9 ajna'l nkyinchalaj nya'tx tzan tpaj te b'is aj owok eti'j, sinoke tzan tpaj te aj eb'is ojaw eky'ixpu' enab'lin. Komo te Qtata Dios otk'uluj tuj etanim tzan eb'isun [tzan stzaj ena'on tetz], b'ix ikxji te u'j aj oxik qsama'na k'onti'l owok te jun nya'tx galan te etetz.

10 Oj stzaj cho'on qanim iktza' te Qtata Dios tgan, nini [n'ok te jun galan] tzan tjaw qky'ixpu' qnab'lin tzan jkolet, b'ix k'onti'l tidi' b'a'n tzan stzaj qna'on tetz. Per te aj b'is aj nkyeb'isun kye aj k'onti'l nkyexnaq'tzan, [k'onti'l token tzan tpaj k'onti'l njaw kky'ixpu' kynab'lin tzan tpaj nini], ikxji cha nkyeponajkixi'.

---

* **6:16** 1Kor 3:16; 6:19 * **6:16** Lev 26:12; Ezq 37:27 * **6:17** Isa 52:11; 1Kor 6:18; 10:14; 1Tim 6:11; 2Tim 2:22; Chaw 4:7 * **6:18** 2Sa 7:14; 1Cró 17:13 * **7:5** 2Kor 2:13 * **7:5** 2Kor 1:8-9 * **7:7** Telponx ti'j te aj oqet stz'ib'a' tuj te tb'ay u'j aj oxik tsama' kyetz tb'aya'.

11 Per yatzun etetz otzaj cho'on etanim tuj jun tume'l aj owel galan tuj twitz
te Qtata Dios, b'ix ajna'l intok eten titza' owok te jun galan te etetz, komo oqet
ek'ulu' te galan tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix oqet ekolo' [te tume'l galan exol], b'ix
otzaj eq'oj ti'j te nya'tx galan aj nky'ik tuq, b'ix nkxob' tuq [ti'j te aj oky'el tzan
tpaj te aj nky'ik tuq], b'ix egan tuq tzan wok eten, b'ix b'an nkxjoyon tume'l
[tzan ek'ulun galan], b'ix etetz oqet eb'isu' tzan txik esi' jun xhcho'nal ti'j te
aj at tuq tpaj. Ikxji ti'j kyaqil, etetz oqet eyek'u' k'onti'l tuq epaj.
12 Wetz k'onti'l oqet ntz'ib'a' aj u'jji tzan tpaj te aj ok'ulun nya'tx galan, b'ix
ax nya'tx tzan tpaj te aj oqet k'ulu' nya'tx galan ti'j, sinoke tzan tqet eyek'u'
twitz Qtata Dios titza' nkxb'isun qi'ja.
13 Tzan tpaj te ntzani qetza otzaj chewsa' jk'u'jna, b'ix aj tulen te Tit mas
ochalajna tzan tpaj etetz oxik echewsa' tanim.
14 Wetz ojetq tuq xik nq'uma' tuky'i Tit, wetz b'an nkyinchalaj eti'j. B'ix
k'onti'l inkaj mal ti'j nini, komo iktza'x kyaqil qyol etuky'i'l oqtxi' b'an'ax tuq,
ax te aj oxik nq'uma' tuky'i'l eti'j etetz ax ma'tx tz'el b'an'ax.
15 B'ix tetz ajna'l b'an nkxqetb'aj tgani' nim oj etzaj tna'o' ekyaqil etetz oqet
etoksla' b'ix ek'amoj tetz tuky'i jun tume'l tuky'i txob'lal.
16 Wetz nkyinchalaj tzan tpaj b'a'n tzan tok wit'let nk'u'j eti'j ti'j kyaqil.

8

Te Pa'k Nnimsan Kyk'u'j Kye Qerman Tzan Kyonen Kyuky'i Kye Txq'anky

1 Ntons ajna'l waq erman, qgana tzan txik jq'uma'na ch'in etuky'i'l titza' te
Qtata Dios n'onen kxol kye b'uch'uj qerman tuj tkwentil Masedony.
2 Anke kyetz oje tz'ok kyen nim xhcho'nal, per b'an nkyechalaj; b'ix anke
b'an meb'a-e', per iktza' q'inon-e' oxik ksi' kyoyej tzan kyonen kyi'j kye
txq'anky qerman.
3 Wetz web'en, kyetz tuky'i jun tk'u'jlal oxik ksi' kyoyej iktza'x tuq aj at te
kyetz, b'ix anke k'onti'l tuq nim te kyetz, oxik ksi' kyoyej nim.
4 Kyetz oqet kywitz qwitza tzan qtzoqpina te kyetz tzan kyonen kyuky'i
kye qerman.*
5 Kyetz okyk'uluj mas twitz te aj b'isu' tuq qitza'na tb'ay; tb'ay oxik kyq'apo'
kyib' tuj tq'ab' te Qajawil, b'ix yaji quky'ila iktza'x tgan tuq te Qtata Dios.
6 Astilji, komo te Tit ojetq tuq tz'aq'ik tb'aya' tzan tel xhchimo' exol jun
onb'il kye txq'anky qerman, astilji qetza oxik jq'uma'na tetz tzan tb'antik
kyaqil nini.
7 Etetz b'an galan n'el kyaqil exol: B'an jwert atix titza' wit'lik ek'u'j,
byenech nkxyolin, nim etotzqi', b'ix galan nkxk'ulun tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix
nim nqoqet egani'na. Etetz iktza'x galan nkxk'ulun kyaqil nini, ax ikxji a
tgan tzan ek'ulun ti'j ja etonb'ilni.
8 Wetz k'onti'l nkxik nk'ulu' mandad tzan tel echimo' te onb'il, sinoke nxik
nq'uma' tzan tok eten titza' kye txq'anky qerman b'an ajun kye'onen, ikxji
tzan txik nsi' luwar etetz tzan tqet eyek'u' titza' b'an'ax nkyeqet egani' kye
txq'anky.
9 Etetz oje tz'el eniky' ti'j te nim b'an galan aj otzaj tsi' te Qajaw Jesukrist
anke k'onti'l nqajo', b'ix astilji tetz owok b'an meb'a' anke b'an q'inon tuq,
per tzan tmeb'a'ul tetz, etetz b'a'n tuq tzan etok iktza' b'an q'inon.
10 Wetz oxe'l nsi' jun konsej te jun galan te etetz: Jun aq'b'ixi' etetz oqet
eb'isu' tb'ay [kywitz kye txq'anky tzan echimo' jun onb'il] b'ix okx'aq'ik tzan
tqet ek'ulu' ikxji.

---

* **8:4** Rom 15:26

11 Ajna'l waq, intqet ek'ulu' najji iktza'x tuky'i jun tk'u'jlal oqet eb'isu' tb'ay,
ikxji intqet ek'ulu' iktza' aj janik'pon at te etetz.
12 Qa qetz nxik qsi' tuky'i jun tk'u'jlal iktza'x aj at te qetz, ntons n'el galan
te aj nxik qsi'. Te Qtata Dios k'onti'l ntzaj tqani' aj k'onti'l at qetz.
13 Wetz nxik nq'uma' ntzani nya'tx tzan tpaltin te etetz b'ix tzan tok jun
galan a'ox kye txq'anky,
14 sinoke tzan qok parej qkyaqil. Ajna'l etetz at tidi' te etetz b'a'n tzan
etonen tuky'i te aj npaltin kye txq'anky, b'ix jun q'ij kyetz ob'antel tzan
kyonen etuky'i'l, ikxji etetz b'ix kyetz b'a'n tzan etonen etib'x ekyaqil b'ix
parej okxteyon.
15 Iktza'x nyolin [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: “Ab'l te aj ma jaw tin nim, k'onti'l
ma sobrin nim, b'ix te aj k'onti'l ma jaw tin nim, k'onti'l ma paltin.”*
16 Pixon te Qtata Dios, ntk'ulu' tzan tok tuj tanim te Tit tzan tb'isun eti'j
iktza' wetz nkyinb'isun.
17 Tetz oqet toksla' aj oxik nq'uma' tetz, per komo tetz jun xjal aj n'ok tsi'
tk'u'j tzan tel kyaqil tuj tume'l, astilji ajixk tetz oxik etuky'i'l tzan txik q'olb'el
etetz.
18 Junx tuky'i Tit oxik nlajo' jun erman aj b'an otzqi'mj b'ix nqet jiq'b'a'
kxol kyaqil b'uch'uj qerman ja'chq tzan tpaj oje tz'aq'unan b'an galan ti'j te
tpakb'alil titza' tzan jkolet.
19 B'ix nya'tx cha a'ox ja ntzani, sinoke kye b'uch'uj qerman okaj ksi' tzan
txik oneyon quky'ila tzan jk'ulun kyaqil tuj jun tume'l galan ti'j ja onb'ilni,
tzan tel kyaqil ntzani te jun jiq'b'il te Qajawil b'ix ax tzan tok en titza' b'an
qgan tzan qonen kyuky'i kye txq'anky qerman.
20 Ma qet qb'isu'na ikxji tzan k'on jqet yoli'na ti'j titza' nqok'ulun tuky'i te
ja onb'il b'an galanni.
21 Astilji qetza n'ok qsi'na qnab'l tzan tqet jk'ulu'na kyaqil tuj tume'l, nya'tx
a'ox tuj twitz Qtata Dios sinoke ax tuj kywitz xjal.*
22 Junx kyuky'i'l oxik qlajo'na junky qerman aj oje qet tyek'u' tuj ky'ila'j
tume'l titza' tetz b'an n'onen, b'ix pyor ajna'l tzan tpaj b'an lo'ik tk'u'j eti'j.
23 [Qa at ab'l ma tzaj cha'on] ti'j te Tit, intxik eq'uma' wetz tuky'i'l b'an
qamiw qib'a b'ix n'onen wuky'i'l te jun galan te etetz. B'ix kyi'j kye txq'anky
qerman aj ajune' tuky'i'l, kyetz a'e' kylajen kye b'uch'uj qerman b'ix tzan tpaj
kyetz te Krist nqet jiq'b'a'.
24 Ntons astilji inkxik ena'o' te kyetz tzan tel kyniky' kye txq'anky b'uch'uj
qerman etetz b'an'ax nkyeqet egani' iktza'x qetza oje xik jq'uma'na nim
kyuky'i'l eti'j etetz.

9

1 Ti'j te onb'il aj n'el echimo' kye qerman aj pawame' te Qtata Dios, qanq
nya'tx presis tzan tqet ntz'ib'a' etetz ti'j te nini.
2 Komo web'en titza' etetz b'an egan tzan etonen, b'ix nkxqet njiq'b'a'
tuq kxol kye aj Masedony. Wetz oxik nq'uma' kyetz, [etetz] aj Akay b'an
dyakwerd atix tzan etonen atx jun aq'b'ixi'. B'ix tzan tpaj etetz nkxjoyon
tume'l tzan ek'ulun nini, ky'ila'j kxol kyetz oje xik nimsa' kyk'u'j.
3 Per wetz ma kyexik nlajo' kye qerman exol etetzni, tzan k'on tok chagan
kyaqil aj galan aj oje xik nq'uma' eti'j. Ma kyexik nlajo' tzan eten etetz list.
4 Kebal kxik junjun aj Masedony wuky'i'l b'ix okxtzajel kyk'ulb'a' etetz
nya'tx list atikxqet. Ikxji jun ky'exawil te qetza, b'ix pyorx-al te etetz, tzan
tpaj te aj oje xik jq'uma'na eti'j.

---

* **8:15** Exo 16:18 * **8:21** Pro 3:4

5 Astilji oqet nb'isu' tzan kxik nlajo' kye qerman tzan kxik etuky'i'l tb'ay
tzan tok echimo' te ja onb'il aj ojetq tuq xik esi' eyol ti'j. Ikxji tzan tok en n'ok
echimo' ja onb'ilni tzan tpaj a'ixk etetz egan etonen b'ix nya'tx cha tzan tpaj
owel qani' alajwers.
6 Instzaj ena'o' te ntzani: Ab'l te aj n'awan ch'imu's, ax ch'imu's njaw tin,
b'ix ab'l te aj n'awan nim, ax nim njaw tin.
7 Junjunchaq presis tzan txik tsi' iktza'x ma'tx qet tb'isu' tuj tanim, b'ix
nya'tx tuky'i jun b'is b'ix nya'tx tzan tpaj cha lajo'. Komo te Qtata Dios nqet
tgani' te xjal aj nxik tsi' tuky'i jun chalajb'il tuj tanim.
8 B'ix te Qtata Dios at nim tajwalil tzan stzaj tsi' nim b'an galan te etetz, b'ix
ikxji tzan k'on tpaltin jun tidi' aj presis te etetz, b'ix ikxji tzan etonen nim
kyuky'i txq'anky tuky'i tidi'chq b'an galan.
9 Komo [te Tu'jal Dios] nyolin ikxjani: "[Te xjal aj n'okslan te Qajaw], tetz
nqet tsipa' [tidi'chq galan] kxol kye meb'a'; tetz k'onti'l nkaj tsi' tzan tk'ulun
kyaqil tuj tume'l."*
10 Te Qtata Dios aj ntzaj sin te ijaj tzan tqex awet, b'ix te wab'j aj nxik qwa'a',
tetz otzajel tsi' te etijaj b'ix ojawel tky'ib'sa',* b'ix otk'ulu'tz tzan tel nim te
galan ti'j kyaqil aj n'ek'ulu' tuj tume'l.
11 Ikxji k'onti'l tidi' opaltiyon te etetz tzan etonen nim kyuky'i kye txq'anky,
b'ix ikxji tzan tpaj etonb'ilni ky'ila'j xjal oxe'l ksi' jun pixon te Qtata Dios.
12 Komo oj ek'ulun jun tidi' ikxjani, k'onti'l n'ok cha a'ox te jun onb'il ti'j te aj
npaltin kxol kye qerman,* sinoke n'oken tzan txik ksi' ky'ila'j xjal jun pixon
te Qtata Dios.
13 Oj tok kyen te onb'il aj nxik esi' te kyetz, oqtel kyjiq'b'a' te Qtata Dios tzan
tpaj nqet ek'ulu' iktza'x n'eq'uma' nkx'okslan ti'j te Krist, b'ix n'ek'ulu' tuky'i
jun tk'u'jlal te kyetz b'ix ax kye kyaqil.
14 B'ix kyetz nkyexnaq'tzan tuky'i Qtata Dios eti'j etetz tuky'i jun tk'u'jlal
tzan tpaj te Qtat oje tzaj tsi' nim b'an galan te etetz.
15 ¡Pixon te Qtata Dios tzan tpaj te aj ntzaj tsi' qajsik, aj k'onti'l n'oknoj qyol
tzan txik jq'uma' ti'j!

10

Tajwalil Te Pa'k Qtata Dios Swal Tetz

1 Ntons, wetz a'in Pa'k nqet nwitz ewitz tuky'i jun tume'l b'an kyeb'a' b'ix
b'an galan iktza' te Krist nab'lin. Wetz oj nten exol nkyinyolin galan b'ix
kyeb'a', per oj nten laq'chik eti'j k'onti'l nkyinxob' tzan nyolin tuj jun tume'l
iktza'x nyolin wanim.
2 Nqet nwitz ewitz tzan k'on ek'ulun jun tidi' tzan npon etuky'i'l tuky'i
jun tume'l kaw. Komo wetz oje qet nb'isu' tzan npon tuky'i jun tume'l kaw
kyuky'i junjun te etetz tzi aj tuj kynab'l kyetz wetz cha eq'imin iktza' tgan te
nchi'jel iktza' kye xjal nkyek'ulun.*
3 Qetza nqob'etna iktza'kix xjal a'o'na, per nqoq'ojina [ti'j te nya'tx galan]
tuj jun tume'l nya'tx iktza' kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni.
4 Komo te qaq'umb'il tzan jq'ojin ti'j te nya'tx galan, nya'tx xjal k'ulul tetz,
sinoke tuky'i jun qajwalil aj ntzaj tsi' Qtata Dios tzan tponaj te nya'tx galan
aj oje lok'an tzani twitz tx'o'tx', b'ix tzan tponaj tidi'chq aj nya'tx tume'l nqet
kxima' kye xjal,

* **9:9** Sal 112:9 * **9:10** Isa 55:10 * **9:12** Ax: kye aj pawame' a'ox te Qtata Dios. * **10:2** Ax: aj tuj kynab'l kyetz qetza cha nqojoyona te jun galan te qetza.

5 b'ix kyaqil aj nqet kyb'isu' tzan k'on tok kyotzqila' te Qtata Dios, b'ix nkaj
qsi' tuj tq'ab' te Qtata Dios kyaqil aj nqet qb'isu' tzan tqet qoksla' te Krist.
6 B'ix oj etokslan etetz byenech, yaji kyi'j kye txq'anky aj ate' exol aj k'on
kygan okslan, dispwest ato'na tzan jk'uluna kyuky'i'l tzan kyb'isun ti'j te
kyk'ulb'en nya'tx galan.
7 Etetz cha n'ok esi' enab'l ti'j te aj n'ok eten tuky'i ewitz. Qa etetz tuj enab'l
b'an'ax a'ix te Krist, a tgan tzan stzaj ena'o' ax qetza a'o'na te Krist.
8 B'ix wetz, nlay kyinky'ixwik tzan nyolin nim ch'in ti'j te qajwalilna aj otzaj
tsi' te Qajawil, nya'tx tzan tok jun nya'tx galan eti'j sinoke tzan etok jwert
tuky'i'l.
9 Wetz k'on ngan tzan eb'isun qa cha nkx'ok nxob'sa' kyuky'i kye u'j aj nxik
nsama'.
10 Komo junjun nkyq'uma': “Kye aj u'j b'an kaw b'ix nim ili'mj tuj, per ya
oj tul tetz twitzale', tetz nya'tx iktza' jun tlimaqal xjal b'ix titza' nyolin nya'tx
b'an tb'anil.”
11 Kye aj nkyeb'isun ikxji a tgan tzan tok ksi' kynab'l, qetza iktza'x nqoy-
olina kyuj kye qu'uj, ax ikxji nqok'uluna cha'oj qten qwitzale'na exol.
12 Qetza k'onti'l nqet qparejsa' qib'a kyuky'i kye aj cha nqet kyjiq'b'a'
kyib'x. Kyetz, oj tqet kyparejsa' kyib'x, k'onti'l nqet kyb'isu' tuj tume'l.
13 Qetza k'onti'l nqet qjiq'b'a'na qib' ti'j qaq'umb'en mas twitz te aj tume'l,
sinoke cha a'ox ti'j te aj okaj tsi' te Qtata Dios qetza tzan qpona pakb'ayon
kxol kye xjal b'ix max exol etetz.
14 Cha'oj qyolina ti'j qaq'un exol, nqoyolina tume'l. Nya'tx-tal tume'l qa
k'onti'l-wit opakb'ana exol; per komo oje qopon max exol pakb'ayon te
tpakb'alil ti'j Krist, [ntons tume'l te aj nqoyolina].
15 Qetza k'onti'l nqet qjiq'b'a'na qib' ti'j taq'umb'en junky, sinoke lo'ik jk'u'j
tzan etok mas jwert ekyaqil etetz tuky'i Qtata Dios, b'ix ikxji tzan tel mas b'an
galan b'ix nim te qaq'umb'en exol
16 B'ix ikxji tzan txik qpakb'a'na te tpakb'alil titza' tzan jkolet mas laq'chik
aj ja' atikxqet etetz. Per k'on qgana tzan qox aj ja' oje kyepakb'an txq'anky
tb'aya', ikxji tzan k'on tqet qjiq'b'a'na qib' ti'j kyaq'umb'en txq'anky.
17 Qa at ab'l tgan tzan tqet tjiq'b'a' tib', intqet tjiq'b'a' tib' ti'j Qajaw
Jesukrist.*
18 Komo te xjal aj nqet tjiq'b'a' tib', k'onti'l n'el galan [tuj twitz Qtata Dios];
yatzun oj tyolin Qtata Dios galan ti'j jun xjal, [a te aj n'el galan tuj twitz tetz].

11

Te Pa'k Nyolin Tistil Tetz Jun B'an'ax Tky'ixel Jesus Kywitz Kye Aj Cha Nkyq'uma' Qa Tky'ixel Jesus-e'

1 Pe'etipanxwit ch'in aj nkyinyolin wetz iktza' jun lok. B'ix b'an'ax at
epasens wi'j.
2 Komo b'an nkyinb'isun eti'j iktza' te Qtata Dios b'an nb'isun eti'j.* Komo
wetz oje xik nsi' nyol tzan ekaj nq'apo' tzan tok ejunb'e' etib' tuky'i Krist, oje
xik nsi' nyol tzan ekaj nq'apo' tuj tq'ab' ch'inwt nya'tx galan eti'j, iktza' jun
q'opoj aj mina' tok ten twitz ichan [nkaj q'apo' tzan stat tuky'i tichmil].
3 Wetz b'an nkyinb'isun kebal eqet eq'i' [tzan kye aj nya'tx tume'l nkyey-
olin] iktza' te Eba oqet eq'i' tzan te kan aj b'an list tuq,* ax etetz kebal eqet
eq'i' tzan k'on tqet eb'isu' tuky'i jun tume'l b'an b'an'ax ti'j te Krist b'ix tuky'i
jun tk'u'jlal.

---

* **10:17** Jer 9:24 * **11:2** Te Pa'k nb'isun tuq qa nkyeqet eq'i' tzan jun xnaq'tzb'ilj aj nya'tx tume'l; 2Kor 11:3-4,13-15. * **11:3** Gén 3:1-5,13

4 Cha'oj tul jun xjal aj npakb'an chuktky ti'j Jesus aj nya'tx iktza' aj ojetq xik
qpakb'a'na qetza, qatzun etetz oxe'l ek'amo' junky txew aj nya'tx iktza' te aj
oje ek'amoj [tuky'i Qtata Dios], qatzun oxe'l ek'amo' junky tpakb'alil aj nya'tx
iktza' aj oje xik qpakb'a'na etetz, ntons etetz n'ek'amo' tuky'i jun chalajb'il.
5 Wetz k'onti'l nna'o' iktza' k'onti'l-wit wajwalil kywitz kye aj b'an tky'ixel
Jesus [iktza'x nkyq'uma'x kyetz].
6 Anke wetz b'an xk'ab' a'in tzan nyolin, per wetz wotzqi' te tume'l b'an'ax,
b'ix oje qet nyek'u' etetz tuky'i kyaqil aj oje qet nk'ulu' exol etetz.
7 ¿Injoyon choj petzun aj txik npakb'a' te tpakb'alil galan etuky'i'l b'ix k'onti'l
owel npeyu' ch'inwt eti'j, sinoke a'inxk wetz owel win nky'exaw tzan eqet
jiq'b'a' tuq etetz?
8 Wetz nk'amoj† te kyonb'il kye txq'anky b'uch'uj qerman tzan npakb'an
tuq etetz exol.
9 B'ix aj akyinqet tuq wetz exol b'ix qa at tuq jun tidi' aj presis te wetz,
wetz k'onti'l nk'uluj tzan tb'isun jun te etetz wi'j, sinoke kye a'e' aj Masedony
eb'aj'ul b'ix kyetz otzaj ksi' te aj presis tuq te wetz. B'ix wetz owok nsi' nnab'l
tzan k'on tuq wok te jun b'is te etetz, b'ix nlaykix kaj nsi'.*
10 Iktza'x wetz web'en te b'an'ax ti'j te Krist, ax web'en te ja chalajb'il aj
nna'o' tuj wanimni nlay b'antik tzan tel in tzan nijunwt tuj kyaqil tkwentil
Akay.
11 ¿Tistil [wetz nkyinyolin ikxji]? ¿Tzan tpaj wetz k'onti'l nkxqet ngani'? Te
Qtata Dios teb'en wetz nkxqet ngani'.
12 Per wetz nlay kaj nsi' tzan nk'ulun te aj nk'ulu' tzan k'on txik nsi' lad kye
aj cha nkyejoyon jun tume'l tzan tqet kyjiq'b'a' kyib' qa kyetz [at kyajwalil]
iktza' qetza.
13 Komo kyetz nya'tx b'an'ax tky'ixel Krist, cha nkye'eq'in xjal b'ix cha
nkyyoli' kyetz iktze'xtzun a'e' tky'ixel te Krist.
14 Te ntzani nya'tx jun tidi' aj b'an chuktky-wit aj b'an nqolab'an ti'j, komo
te Satanas nqet tk'ulu' tib' iktze'xtzun jun ángel aj b'an galan.
15 Astilji, k'onti'l tzan qlab'an qa kyaqil kye aj nkye'okslan ti'j, nkyeyolin
iktza' nkyek'ulun kyaqil tuj tume'l, per nya'tx b'an'ax kyitza'. Kyetz okye-
mankuyon iktza'x te kyk'ulb'en [aj nya'tx tume'l].
16 Ngan tzan txik nq'uma' junky'el, k'on qet tb'isu' nijunwt qa lok a'in
[tzan tpaj titza' nkyinyolin]. Qa at ab'l ntq'uma' wi'j ikxji, ntons qanq mejor
kyinqet tipa' ch'in tzan nyolin wi'jx wetz tzan tqet njiq'b'a' wib'x.
17 Wetz nlay kyinyolin iktza' te Qajaw nyolin, sinoke ajna'l okyinyoliyon
nim wi'jx iktza' jun lok a'in.
18 Komo iktza'x ate' ky'ila'j xjal nqet kyjiq'b'a' kyib' tzan tpaj aj nkyb'isu' ti'j
kykamb'en kyetzx, ntons ajna'l ax wetz okyinyoliyon ikxji.
19 B'ix komo etetz tuj enab'l b'an list a'ixni, etetz n'ek'amo' tuky'i jun
chalajb'il kye aj pur loke'.
20 Komo etetz mer egan tzan eqetb'aj mosi' tzan junky b'ix tzan eqetb'aj
elq'a' b'ix tzan eqetb'aj eq'i', b'ix [n'ek'amo'] qa at ab'l oqtel tjiq'b'a' tib', b'ix
etetz cha n'etipa' qa at ab'l ma tz'ok tloqi' jun palaj eq'o'tx.
21 Qanq etetz tuj enab'l last a'in tzan tpaj k'onti'l inten exol tuky'i jun
nim wajwalil tzan nk'ulun mandad jwert eti'j. Per iktza'x kye txq'anky nim
nkyeyolin kyi'jx, ntons ajna'l ax wetz oqtel nk'ulu' ikxji anke tz'el tuj ewitz
iktza' tk'ulb'en jun lok.
22 ¿A'e' kyetz qxjalil aj b'a'n kyeyolin tuj yol ebrey? Ax wetz a'in. ¿A'e' kyetz
tijajil Israel? Ax wetz a'in. ¿A'e' kyetz tijajil Abran? Ax wetz a'in.

---

† **11:8** Ax: owel welq'a'. Te Pa'k k'onti'l oqet telq'a' ti'j nijunwt sinoke cha nyakb'en tuq.

* **11:9** Fil 4:15-18

23 ¿Kyetz q'apo' kyib' nkye'aq'unan te Krist? (¡Wetz oj txik nq'uma' ikxjani
nkyinyolin iktza' jun lok!) Wetz kywitz kyetz mas q'apo' wib' nkyin'aq'unan
te tetz, b'ix wetz waq'umb'en mas nim kywitz kyetz, b'ix oje kyin'ok jub'cha'
mas ky'ila'j-el kywitz kyetz,* b'ix oje kyinqex si' tuj pres mas kywitz kyetz,
b'ix ky'ila'j-el ch'inky tuq nkyinkamik.
24 Jweb'-el kye aj [qxjalil] tijajil Israel inqet kyjub'cha' b'eljujlajuj tuj
kawnaq (39) jitx'un.*
25 Oxmaj inqet jitu' tuky'i tze',* b'ix jun-el in'ok xo'o' tuky'i ab'j,* oxmaj kye
bark aj ja' nkyinb'et tuq eb'ajxik mulan tuj a', b'ix jun-el inkaj tuj a' jun q'ij
tuky'i jun aq'b'il.
26 Oje kyinb'et nim b'ix oje kyinky'ik tuj nim a' aj ch'inky tuq nkyinxik tuq
tin, ky'ila'j-el ja' nkyinb'et tuq b'an nkyinb'isun tuq kyi'j kye eleq', b'ix b'an
nkyinb'isun tuq kyi'j kye wijajil [aj nkyeq'ojin tuq wi'j]* b'ix ax kyi'j kye aj
nya'tx wijajil [aj nkyeq'ojin tuq wi'j],* b'ix tuj ky'ila'j amaq' b'ix tuj te ky'ixk'oj
tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon b'ix aj nkyinb'et tuq tuj te nim a' oky'ik tidi'chq
nya'tx galan wi'j, b'ix ax tidi'chq xhcho'nal tzan tpaj kye aj nya'tx b'an'ax
qerman.
27 Ky'ila'j-el nkyin'aq'unan nim tuj junjun aq'unj b'an kwest b'ix nkyinsik-
tik tuq nim, ky'ila'j-el owipaj watl, oje tz'ok wen twitz wa'ij b'ix k'achjel, b'ix
ky'ila'j-el oje kyin'ipan wa'ij, oje kyinlu'lun tuky'i che'w b'ix k'onti'l tuq nim
nq'anaq.
28 B'ix nya'tx a'ox ntzani, sinoke b'ajq'ij nkyinb'isun kyi'j kyaqil kye
b'uch'uj qerman ja'chq.
29 Qa kyetz nkyena'on nya'tx jwert ate', ax wetz nkyinb'isun ti'j te aj nky'ik
kyi'j. B'ix qa kyetz nkyeqet tz'aqik, wetz ntzaj nq'oj kyi'j kye aj nkyek'ulun
tzan kyqet tz'aqik.
30 Qa presis tzan tqet qjiq'b'a' qib', ntons wetz oqtel njiq'b'a' wib' ti'j kyaqil
aj ja' nya'tx jwert atin.
31 Te Qtata Dios aj stat te Qajaw Jesukrist, te aj nqet qna'o'‡ tuj kyaqil tyemp
te jun-ele'x, tetz teb'en wetz nkyinyolin b'an'ax b'ix k'onti'l nkyinnik'on.
32 Aj akyinqet tuq Damask, te gobernador aj n'aq'unan tuq tuky'i te
twitzale' k'ulul mandad aj Aretas tb'i, tetz eqet tsi' xb'uqiyon stzi' te tlamelul
te amaq', tzan tuq njaw ktzyu'.
33 Per kye qerman inqetz kytumb'a' tuj jun chi'l tuj jun tbentanul te pe'on
ti'j te amaq', ikxji wetz inkolpjik tuj kyq'ab' [kye k'ulul mandad].*

12

1 [Ntons qa etetz tuj enab'l presis a tgan tzan] tqet qjiq'b'a' qib', chagan
k'onti'l tidi' njkamb'a', per pe'etzoqpin ch'in tzan tqet njiq'b'a' wib' ti'j te aj
oxik wen, b'ix kyaqil aj otzaj tyek'u' te Qajawil wetz.
2 [Wetz,]* kajlajuj aq'b'ixi' b'ix mojb'a' wib' tuq tuky'i Krist, injaw jotlik
(je'ky qa tuky'i nchi'jelx qatzun nya'txji, a'ox te Qtata Dios e'el tetz), b'ix
[injaw jotlik] tzan txik wen mas jawnaq tuj ka'j [aj ja' nnajan te Qtata Dios].*
3 B'ix wetz web'en, (je'ky qa tuky'i nchi'jelx qatzun nya'txji, a'ox te Qtata
Dios e'el tetz),

* **11:23** Kya 16:23 * **11:24** Deu 25:3 * **11:25** Kya 16:22 * **11:25** Kya 14:19 * **11:26** Kya 9:23
* **11:26** Kya 14:5 ‡ **11:31** Ax: nqet ky'iwla'. * **11:33** Kya 9:23-25 * **12:2** 2Kor 12:7 * **12:2**
Ax: tuj te toxi' txol te ka'j.

4 injaw jotlik, inxik in tuj ka'j, aj ja' oxik ncha'o' wetz tidi'chq aj k'onti'l
nb'antik tzan qyolin ti'j b'ix nijunwt xjal b'a'n tzan tyolin ti'j [tzan tpaj b'an
xjan].
5 Ti'j kyaqil aj owok wenni b'a'n tzan nyolin nim, per nya'tx tzan tqet
njiq'b'a' wib'x sinoke tzan nyolin nim ti'j kyaqil aj n'ok wen twitz aj ja' nna'o'
nya'tx jwert atin.
6 Qa wetz ngan-wit tzan tqet njiq'b'a' wib', te nini nya'tx-tal nkyinyolin ik-
tza' lok a'in, tzan tpaj oxe'lkix-tal nq'uma' te b'an'ax, per k'onti'l nkyink'ulun
ikxji tzan k'on tqet tb'isu' nijunwt wi'j qa mas nim wajwalil twitz te aj nxik
nyoli' qatzun aj n'ok en wi'jji.
7 Astilji tzan k'on tuq tqet njiq'b'a'x wetz wib'x mas nim twitz te aj a'inxkixi'
tzan tpaj stzajlen yek'u' wetz tidi'chq aj b'an tb'anil, otzaj si' jun xhcho'nal tuj
nchi'jel, iktza' jun ky'i'x tuj nchi'jel, iktza' jun tidi' nya'tx galan aj te Satanas
swal tetz.
8 B'ix ti'j te ntzani oxik nqani' oxmaj te Qajawil tzan tuq tel tin te ja
xhcho'nalni.
9 Per te Qajawil otzaj tq'uma' ikxjani: “Te onb'il aj nxik nsi' te yatz kabal
nini. Wetz wajwalil tzan nk'ulun tidi'chq n'ok mas b'an galan tuky'i jun xjal
aj nya'tx jwert.” Ntons, astilji wetz b'an nkyinchalaj tzan tpaj nya'tx jwert
a'in tzan tok b'an jwert te tpoder Krist wuky'i'l.
10 Astilji wetz b'an nkyinchalaj qa nya'tx jwert a'in, b'ix ax oj wok yaso',
b'ix ti'j kyaqil aj npaltin te wetz, b'ix oj njaw lajo', b'ix tidi'chq aj b'an kwest
aj n'ok wi'j tzan tpaj te Krist; komo [wi'jx wetz] nya'tx jwert a'in, per [tuky'i
Krist] jwert atin.

Te Pa'k Nb'isun Kyi'j Kye Aj Korint

11 Wetz nkyinyolin etuky'i'l ajna'l iktza' jun lok, per tzan tpaj etetz egan
ikxji. Komo a'ix tuq etetz b'a'n tzan eyolin galan wi'j, tzan tpaj mas nim
wajwalil kywitz kye aj [nkyq'uma'] a'e' tlimaqal tky'ixel Krist, anke wetz
nya'tx nim wajwalil.
12 Wetz tuky'i jun nim npasens oqet nyek'u' exol etetz aj telponx wetz
jun b'an'ax tky'ixel Krist a'in, oqet nyek'u' exol tuky'i nim yek'b'il aj at tidi'
telponx b'ix tuky'i tidi'chq aj nqolab'an ti'j b'ix tidi'chq aj a'ox nb'antik tuky'i
tajwalil Qtata Dios.
13 ¿Okx'el wik'o' petzun etetz kywitz kye txq'anky b'uch'uj qerman? Komo
wetz k'onti'l inten exol tzan eb'isun-wit wi'j tzan stzaj esi' tidi'chq aj presis te
wetz, iktza' otzaj ksi' kye txq'anky b'uch'uj qerman. ¡Najsajwaq qa te nini jun
nya'tx galan onk'uluj etuky'i'l!
14 Ajna'l wetz list atin tzan nxik q'olb'el etetz toxmajji'n-el, b'ix k'on ngan
tzan eb'isun wi'j tzan tpaj wetz k'onti'l nkyinjoyon aj at te etetz, sinoke cha
ngan q'olb'en te etetz. Komo nya'tx a'e' kye tal k'wa'l aj presis tzan kyk'ulun
kwent te kytat, sinoke a'e' kye k'wa'lon tzan kyk'ulun kwent kye kyk'wa'al.†
15 B'ix wetz nkyinchalaj tzan tqetb'aj nnajsa' kyaqil aj at te wetz, dispwest
atin tzan nnajsan kyaqil te nchi'jel tzan tok te jun galan te etanim. Anke wetz
mas nkxqet ngani', yatzun etetz ¿nlay petzun kyinqet egani' mas?
16 Bwen, qaltetz. Per wetz k'onti'l inten exol etetz tzan eb'isun wi'j, anke
nkyq'uma' junjun qa wetz tuky'i jun nlistul okxqet weq'i'.
17 ¿Ti'tzun, okxqet petzun weq'i' kxiklen nlajo' kye txq'anky exol?
18 Wetz oqet nwitz twitz Tit tzan txik [oneyon etuky'i'l], b'ix oxik nlajo'
tuky'i'l te junky qerman [tzan tonen etuky'i'l]. ¿Ti'tzun, okxqet teq'i' petzun

† **12:14** Ax: nya'tx a'e' kye tal k'wa'al aj presis tzan kchimon tmin te kytat, sinoke a'e' kye k'wa'lon tzan kchimon tmin kye kyk'wa'al.

te Tit? ¿Nya'tx petzun parej nqob'isun qetza tuky'i Tit? ¿Nya'tx petzun parej
nqob'etna tuky'i'l?
19 Qanq etetz tuj enab'l qanq nqoqanina jun najsb'il tuj ewitz etetz, per
nya'tx, sinoke tuj twitz Qtata Dios nqoyolina tuky'i tb'i Krist, b'ix kyaqil aj
nkyinyolinni tzan tok te jun galan te etetz aj ganimix nim witza'.
20 Wetz nkyinb'isun qanq nlay kxtzaj nk'ulb'a' iktza' wetz ngan tzan etzaj
nk'ulb'a', b'ix qanq wetz nlay kyin'el tuj ewitz iktza' tuq etetz egan. Qanq
kebal etetz exol nqet epawa' etib', b'ix n'el egani' aj tidi' te junky, b'ix at eq'oj
ti'j junky, b'ix nkxjaw ilin exolx. Qanq nqet eyoli' txq'anky, b'ix nkxchimon
yol ti'j junky, b'ix qanq k'onti'l nkx'okslan b'ix b'an k'onti'l tumelil exol etetz.
21 Wetz nkyinb'isun qa oj nxik junky'el q'olb'el etetz, qanq okyinna'oyon
b'an nkyinky'ixwik twitz te Qtata Dios tzan epaj etetz, b'ix qanq okyin'oq'el
tzan kypaj kye aj nkyejoyon choj exol b'ix mina'x tjaw kky'ixpu' kynab'lin,
ti'j kyaqil aj ntz'ilan ti'j kyanim, te k'ajajb'ilj b'ix tidi'chq aj tgan te kchi'jel.

13

Te Pa'k Nxik Tq'uma' Kye Qerman Tzan Tkaj Kykola' Kyaqil Te Nya'tx Galan Kxol

1 Ntons ajna'l toxmajji'n-el ntzani okyinxe'l q'olb'el etetz. Kyaqil tidi' aj
presis tzan qyolin ti'j te aj nky'ik exol, oqoyoliyon ti'j tuky'i kab'e' qa ox
testiwji.*
2 Oje xik nq'uma', b'ix ajna'l anke k'onti'l atinqet exol, oxe'l nq'uma'
junky'el iktza'x oxik nq'uma' aj nxwa'q tka'mjji'n-el exol etetz tzi. Oxe'l
nq'uma' nya'tx a'ox kye aj nkyejoyon choj sinoke te ekyaqil etetz: Oj nxik
q'olb'el etetz, wetz nlay kyinpaqlet eti'j.
3 Ikxji etetz owokel eten jun preb akix te Krist te aj ntzaj tq'uma' tzan nyolin
etuky'i'l, b'ix tetz exol nya'tx jun aj k'onti'l-wit tbalor sinoke nqet tyek'u' at
nim tajwalil exol etetz.
4 B'an'ax tetz okamik iktza' jun aj k'onti'l tuq tbalor, per yatzun ajna'l itz'oj
tuky'i nim tajwalil tzan te Qtata Dios. B'ix ax ikxji qetza k'onti'l qbalor iktza'x
tuq tetz tb'ay, per oqoteyon exol junx tuky'i Krist tzan tajwalil te Qtata Dios
tzan jk'uluna kyaqil tuj tume'l exol etetz.
5 Intqet eb'isu' eti'jx etetz, qa b'an'ax tume'l titza' wit'lik ek'u'j ti'j te Qtata
Dios. Intqet eb'isu' eti'jx etetz. ¿K'onti'l petzun eteb'en te Jesukrist atqet exol,
qa b'an'ax nkxb'et tuj tume'l?
6 Wetz lo'ik nk'u'j etetz n'ok eten qi'ja, b'an'ax nqob'etna tuj tume'l.
7 B'ix qetza nqoxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tzan k'on ek'ulun jun nya'tx
galan, nya'tx tzan qel qetza galan tuj kywitz kye xjal, sinoke tzan ek'ulun
etetz te galan anke tuj kynab'l junjun nya'tx galan nqet jk'ulu'na.
8 Komo qetza nlay b'antik tzan jk'ulun jun nya'tx galan ti'j te aj b'an'ax,
sinoke a'ox tzan qyolin galan ti'j te b'an'ax.
9 Astilji nqochalajna qa qetza iktza' nqonumjik b'ix qa b'an'ax etetz jwert
atix, b'ix nqoxnaq'tzana eti'j tzan etok b'an galan.
10 Astilji wetz nqet ntz'ib'a' ja u'j te etetz mina'x tuq npon etuky'i'l. Ikxji
oj npon, nya'tx presis tzan token te wajwalil tzan nk'ulun jun tidi' aj
okxb'isuyon ti'j, sinoke te wajwalil aj otzaj tsi' te Qajawil wetz owokeyon tzan
etok mas jwert b'ix nya'tx tzan tok jun xhcho'nal te etetz.

Te Pa'k Nkawin Kyuky'i Kye Aj Korint

11 Waq erman, ajna'l nkyinkawin tuky'i ja nyol ntzani: Pe'echalaj waq,
pe'etok jwert [tuky'i Qajawil], pe'enimsan waq ek'u'j exol, pe'ena'on tuj

* **13:1** Deu 17:6; 19:15

etanim parej ekyaqil, b'ix pe'eten waq galan exol. B'ix te Qtata Dios aj nk'ulun tzan eten galan exol b'ix nkxqet tgani', tetz oqtelten etuky'i'l.

12 Pe'eliman etetz etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il b'an tume'l* tzan tpaj cha jun te Qtat.

13 Kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios nxik ksama' jun limb'il te etetz.

14 Tzaj si'xwit etajsik jun nim b'an galan tzan te Qajaw Jesukrist, b'ix intokxwit eten titza' te Qtata Dios nkxqet tgani' b'an nim, b'ix instenxwit exol etetz tzi te Txew Dios. Ky'ikxwit ikxji.

* **13:12** Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan.

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Galasy

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k tky'ixel Jesukrist; wetz nya'tx xjal lajol wetz sinoke lajomin
tzan Jesukrist b'ix Qtata Dios aj ojaw anq'insan tetz.
2 Wetz b'ix kye kyaqil qerman aj akyeqet wuky'i'l tzani nxik qsama'na ja
u'jni te etetz ekyaqil aj b'uch'uj qerman ja'chq tuj tkwentil Galasy.
3 Qtata Diosxwit b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit jun nim b'an galan
etajsik etetz, b'ix qet kchewsa'xwit ek'u'j.
4 Te Jesukrist oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan tpaj te qchoj b'ix ikxji tzan
tkolpin qetz ti'j te nya'tx galan kxol kye xjal aj twitz ja tx'o'tx'ni; oqet tk'ulu'
ikxji iktza'x tgan tuq te Qtata Dios aj ntzaj qna'o',
5 aj jiq'b'a' te jun-ele'x. Intky'ikxwit ikxji.

Te Pa'k Nb'isun Tuq Tzan Tpaj Kye Xjal Nkaj Tuq Kykola' Te Tpakb'alil Ti'j Jesukrist

6 Wetz b'an nkyinlab'an tzan tpaj ikja'n naj tkaj ekola' te Qtata Dios, te Qtat
aj okxtzaj tuk'le' tzan tpaj te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' tzan tpaj te Krist
anke k'onti'l nqajo', b'ix ajna'l ikja'n txik etoksla' junky tpakb'alil [aj nya'tx
b'an'ax],
7 nya'tx tzan tpaj at-wit junky tpakb'alil galan sinoke cha ate' xjal aj kygan
tzan tna'non etanim b'ix tzan tjaw kky'ixpu' te tpakb'alil ti'j Krist.
8 Qa jun-wit te qetza qatzun jun ángelji aj tuj ka'j oxe'l tpakb'a' junky
tpakb'alil aj nya'tx iktza' aj oje xik qpakb'a'na etetz, intpon najsa' tzan te
Qtata Dios.
9 Iktza'x oxik jq'uma'na etetz tb'ay b'ix ajna'l oxe'l jq'uma'na junky'el, qa
at-wit junky oxe'l pakb'an junky tpakb'alil nya'tx iktza' te aj oje tz'ok echa'o',
intpon najsa'x tzan te Qtat.
10 Wetz k'onti'l nkyinjoyon tzan wel galan tuj kywitz xjal sinoke tzan wel
galan tuj twitz Qtata Dios. Cha nkyinjoyon-wit tzan wel galan tuj kywitz xjal,
nya'tx-tal a'in q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Krist.

Te Tpakb'alil Aj Ntpakb'a' Tuq Te Pa'k Nya'tx Jun Tidi' Aj Xkonoli'x-wit Titza'

11 Ntons waq erman, wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz, te tpakb'alil aj oxik
npakb'a' etuky'i'l nya'tx jun tidi' aj cha tuj twi' jun xjal.
12 B'ix ax nya'tx jun xjal otzaj q'uman te wetz ja tpakb'alilni b'ix nya'tx jun
xjal otzaj xnaq'tzan te wetz, sinoke axk te Jesukrist otzaj tyek'u' wetz.
13 Etetz oje tz'ok echa'o' titza' tuq kyinnab'lin wetz oqtxi' aj tzunx tuq
eq'i' witza' aj eq'i' kyitza' kye nxjalil aj tijajil Israel. Komo wetz ejaw nlajo'
tuky'i nq'oj kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesukrist b'ix tidi'chq tuq nk'ulu' tzan
kyponaj.*
14 B'ix wetz mas tuq n'ok nsi' nk'u'j kywitz kye txq'anky wamoj aj tijajil
Israel; wetz n'ok tuq nsi' nk'u'j tzan txik kyin kye qxjalil cha a'ox iktza'x
oqtxi'.*
15 Per aj wel tjoyo' te Qtata Dios atx aj man tuq atin tuj nb'o'til, tetz inxik
tuk'le' nya'tx tzan tpaj-wit jun nk'ulb'en galan sinoke tzan tpaj tganx tuq tetz
ikxji.

---

* **1:13** Kya 8:1-3; 22:4-5; 26:9-11 * **1:14** Kya 22:3

16 B'ix tzan tpaj owel galan tuj twitz, otzaj tyek'u' te Tk'wa'al [tzan tok
wotzqila'] tzan txik npakb'a' ti'j Tk'wa'al kxol kye aj nya'tx tijajil Israel.* Wetz
k'onti'l inxwa'q cha'ol jun konsej tuky'i nijunwt
17 b'ix ax k'onti'l inxwa'q* Jerusalen q'olb'el kye aj tky'ixel Jesukrist tb'ay
nwitz wetz, sinoke inxik tkwentil Araby b'ix yaji inmeltz'jikky tuj Damask.
18 Ya ma ky'ik oxe aq'b'i, inxwa'q Jerusalen* q'olb'el Xhpe'y b'ix inkajten
jweb'lajuj q'ij tuky'i'l
19 per k'onti'l e'ok wen kye txq'anky tky'ixel Jesukrist, sinoke a'ox te Chaw
aj titz'in Qajawil.
20 Ti'j kyaqil aj nqet ntz'ib'a' etetzni, Qtata Dios nka'yin wi'j, wetz k'onti'l
nkyinnik'on.
21 Yaji inxik tuj tkwentil te Siry b'ix Silisy,
22 b'ix nya'tx tuq otzqimin tuj tkwentil Judey tzan kye b'uch'uj qerman tzi
aj mojb'a' kyib' tuky'i Krist,
23 a'ox ojetq tuq tz'ok kcha'o' wi'j ikxjani: “Te aj nqojaw tuq tlajo' tb'ay,
ajna'l nxik tpakb'a' te tpakb'alil aj tb'aya' tgan tuq tzan tpon tnajsa'.”
24 Ntons b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata Dios tzan npaj wetz.

2

Aj Txik Kyq'uma' Kye Tijxjal Galan Tuq Aj Ntpakb'a' Te Pa'k

1 Yaji ya ma ky'ik kajlajuj aq'b'i, injakon junky'el Jerusalen junx tuky'i
B'e'ch b'ix ax oxik win Tit wuky'i'l.*
2 Wetz inxik tzan tpaj te Qtata Dios otzaj tyek'u' wetz tzan nxik, b'ix yaji
owok nchimo' wib' nchukel kyuky'i' kye qerman aj at kyajwalil txini b'ix oxik
nq'uma' xtxolil te tpakb'alil galan aj nxik npakb'a' kxol kye aj nya'tx tijajil
Israel. Wetz nk'uluj ikxjani tzan tok ncha'o' qa tume'l qa nya'txji te aj nxik
npakb'a'.
3 Per te Tit aj ajun tuq wuky'i'l, komo tetz jun aj nya'tx tijajil Israel, k'onti'l
owok lajo' tzan tok si' techalul,
4 anke epon qxola junjun xjal aj qerman-e' kyi, per nya'tx tuq b'an'ax
kyitza', kyetz cha tuq nkyecha'on qi'j titza' te Kristo Jesus otkolpij a'o' [b'ix
qa nya'tx tzan te Kawb'il].
5 Cha kygan tuq tzan qaj kymeltz'u' junky'el tzan txik qin junky'el iktza'
oqtxi', per qetza k'onti'l oqtzoqpijna tzan tpaj qgana tuq tzan tel eniky'
byenech ti'j te tume'l b'an'ax ti'j te tpakb'alil titza' nqokolet.
6 Per kye aj otzqi'mj tuky'i nim kyajwalil, (anke wetz k'onti'l woklen titza'
tuq kyetz kyajwalil, komo tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun ab'l mas tb'anil
twitz junky),* kyetz k'onti'l otzaj kyq'uma' qa at tidi' npaltin ti'j te tpakb'alil
aj nxik tuq npakb'a'
7 sinoke owel kyniky', wetz b'an b'an'ax oje tzaj si' wajwalil [tzan txik
npakb'a'] te tpakb'alil galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel,* b'ix yatzun te
Xhpe'y, tetz ojetq tzaj si' tajwalil tzan txik tpakb'a' kxol kye qxjalil aj tijajil
Israel.†
8 Komo axkix te Qtata Dios aj okaj sin te Xhpe'y tzan tok te tky'ixel kxol kye
aj tijajil Israel,‡ axkix te Qtatji inkaj tsi' wetz tzan wok te tky'ixel kxol kye aj
nya'tx tijajil Israel.

---

* **1:16** Kya 9:3-6,15-16; 22:6-10,21; 26:13-18 * **1:17** Ax: injax. * **1:18** Kya 9:26-30 * **2:1** Kya 11:30; 15:2 * **2:6** Deu 10:17 * **2:7** Ax: kye aj k'onti'l atok kyechalul. † **2:7** Ax: kye aj atok kyechalul. ‡ **2:8** Ax: kye aj atok kyechalul.

9 B'ix aj tel kyniky' ti'j te wajwalil aj oje tzaj tsi' te Qtata Dios wetz, yaji te
Chaw, Xhpe'y§ b'ix Wa'nch, komo a'e' kyetz kye aj mas nim kyajwalil, kyetz
oqet kyk'amo'na a'in b'ix te B'e'ch junch'in kyuky'i'l tzan qxikna qetza kxol
kye aj nya'tx tijajil Israel b'ix tzan kxik kyetz kxol kye aj tijajil Israel.*
10 A'ox otzaj kyq'uma' qetza tzan kxik qna'o'na kye meb'a' xjal, b'ix wetz
b'isu'xkix tuq witza' ikxji.

K'on Qob'aj-ok Xmeletz' Ti'j Titza' Nqo'okslan

11 Ntons, yaji aj tpon te Xhpe'y† tuj Antyokiy, wetz inwa'let twitz b'ix oxik
nkawi' tzan tpaj te aj nya'tx tuq tume'l nk'ulun.
12 Komo aj mina' tuq kypon junjun aj lajome' tuq tzan te Chaw, tetz nwa'an
tuq kyuky'i kye aj k'onti'l atok kyechalul,‡ per ya ma kyepon kye aj lajome'
tuq tzan te Chaw, tetz owel tpawa' tib' kyi'j kye aj k'onti'l atok kyechalul tzan
tpaj nxob' tuq kywitz kye aj tzunx nxik kxnaq'tza' tzan tok kyechalul kye
qerman.
13 Ntons ikxji kye txq'anky aj tijajil Israel dyakwerd tuq ate' tuky'i
Xhpe'y ti'j txmeletz'ul, b'ix ax pe' te B'e'ch oxik tsamo' tib' kxol kyetz ti'j te
kxmeletz'ulni.
14 Ya ma tz'ok wen k'onti'l tuq nkyek'ulun iktza' te tume'l iktza' nyolin
te tpakb'alil galan [titza' nqokolet], oxik nq'uma' tuj twitz te Xhpe'y kywitz
kyaqil qerman, “Qa yatz aj a'ich jun aj tijajil Israel, b'ix nxhch'anq'in iktza'
nya'tx a'ich aj tijajil Israel, ¿tistil nkye'ok alajo' kye aj nya'tx tijajil Israel tzan
kyok iktza' tijajil Israel?
15 Qetz a'o' tijajil Israel qitz'jlenx b'ix nya'tx a'o' chimol choj iktza' kye aj
nya'tx tijajil Israel,
16 per qetz qeb'enky te qchoj k'onti'l n'el in cha tzan tpaj tqetlen jk'ulu' aj
ntyoli' te Kawb'il,* sinoke n'el in tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j Kristo Jesus.*
Astilji ax qetz nqo'okslan ti'j Kristo Jesus tzan tel in te qchoj tzan tpaj toklen
wit'let jk'u'j ti'j b'ix nya'tx tzan tpaj tqetlen jk'ulu' aj ntyoli' te Kawb'il. Komo
nijunwt n'el in xhchoj tzan tpaj tqetlen tk'ulu' aj ntyoli' te Kawb'il.
17 Qa qetz nqojoyon tzan tel in qchoj tuj twitz Qtata Dios tzan Krist, b'ix qa
ikxji n'el qniky' qetz a'o' chimol choj [iktza' kye aj nya'tx tijajil Israel], ntons
¿telponx pe' te nini qa tzan tpaj Krist qetz at qchoj? ¡Nya'tx!
18 Qa qetz pon qnajsa'-wit jun tidi' b'ix yaji oqtel jk'ulu' junky'el iktza' tb'ay,
a'o'xk qetz nqoq'uman nya'tx galan ma'tx jk'uluj.”§
19 Ntons, komo tzan tpaj te Kawb'il wetz tuj twitz te Kawb'il iktza' kamnaq
a'in, per tzan wanq'in te Qtata Dios.
20 Junch'in tuky'i Krist wetz inkamik twitz krus, b'ix ajna'l wetz k'onti'l
nkyin'anq'in te wetzx, sinoke nkyin'anq'in tzan tpaj te Krist atqex tuj wanim;
nkyin'anq'in wit'lik nk'u'j ti'j te [Krist aj] Tk'wa'al Dios aj nkyinqet tgani' b'ix
oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan npaj wetz.
21 Wetz k'onti'l n'el wik'o' te aj b'an galan aj k'onti'l nqajo' aj ntzaj tsi'
te Qtata Dios; cha b'a'n-wit tzan tel in te qchoj tzan tpaj tqetlen qoksla' te
Kawb'il, ntons cha-tal gan okamik te Krist.

3

K'onti'l Tzan Tkaj Qsi' Tzan Qb'et Iktza'x Oje Xik Qeq'i'

§ **2:9** Ax: Cefas. * **2:9** Ax: kye aj k'onti'l atok kyechalul. † **2:11** Ax: Cefas. ‡ **2:12** Ax: kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. * **2:16** Sal 143:2; Rom 3:20 * **2:16** Rom 3:22 § **2:18** Telponx qa oje kaj jkola' te Kawb'il tzan qok lapet a'ox ti'j Krist, b'ix yaji qa oxe'l qin junky'elky te Kawb'il, ikxji xmeletz' a'o' tzan tpaj mas qgan te Kawb'il twitz te Krist.

1 ¡Erman aj Galasy, etetz b'an t'a'q a'ix! ¿Ab'l oje qet eq'in etetz? Oje xik
jq'uma'na tuj ewitz titza' te Jesukrist okamik twitz krus.
2 Wetz a'ox ngan tzan tok ncha'o' etuky'i'l ntzani: ¿Ek'amoj pe' etetz te Txew
Dios tzan tpaj tqetlen etoksla' te Kawb'il qatzun tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j
ti'j te tpakb'alil galan aj owok echa'o'ji?
3 ¡Etetz b'an t'a'q a'ix! Tb'ay nkxb'et tuq tuky'i te Txew Dios. ¿Tistil ajna'l
egan tzan tkaj ekola' tzan tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j te ek'ulb'en?
4 ¿Ti'tzun, chagan-alo kyaqil te xhcho'nal aj oje tz'ok eten? ¿Chagan petzun
te nini?
5 Te Qtata Dios oxik tsi' Txew etetz b'ix nk'ulun tidi'chq yek'b'il exol etetz
tuky'i nim tajwalil. ¿Nk'ulun pe' nini tzan tpaj nqet ek'ulu' aj nyolin tuj
te Kawb'il, qatzun tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j te tpakb'alil aj owok
echa'o'ji?

Te Tyol Aj Oxik Tsi' Te Qtata Dios Tuky'i Abran N'oken Kyi'j Kyaqil Xjal

6 Komo ax ikxji te Abran oxik toksla' [tyol] Qtata Dios, b'ix tzan tpaj
tokslb'en owel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj.*
7 Astilji a tgan tzan tel eniky' kye aj b'a'n b'an'ax tijajil Abran a'e' kye aj
wit'lik kyk'u'j ti'j te Qtata Dios [tzan tel in kypaj tuj twitz], a'e' kyetz kye b'an
b'an'ax tijajil Abran.*
8 B'ix komo te Qtata Dios tgan tuq tzan tel tin kchoj kye aj nya'tx tijajil
Israel aj wit'lik kyk'u'j ti'j, astilji oqet tz'ib'a' tuj Tu'jal atx aj b'an oqtxi' aj txik
tq'uma' tuky'i Abran ikxjani: "Kyaqil xjal twitz tx'o'tx' okyeqtel ky'iwla' tzan
tpaj awijajil yatz."*
9 Ikxji kye aj wit'lik kyk'u'j ti'j te Qtata Dios nkyeqet ky'iwla' iktza'x te Abran
oqet ky'iwla' tzan tpaj wit'lik tuq tk'u'j ti'j te Qtat.
10 Ab'l kye aj n'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j kyk'ulb'en tqetlen kyoksla' aj nyolin
te Kawb'il, kyetz ya qanb'enb'aj kyajsik tzan tpaj te Tu'jal nyolin ikxjani:
"Ab'l aj k'onti'l nqet tk'ulu' b'an kyaqil iktza'x aj tz'ib'ankaj tuj ja Kawb'ilni
qanb'enb'aj tajsik."*
11 Ikxji n'el qniky' nijunwt ab'l n'el in xhchoj tzan tpaj nk'ulun iktza'x te
Kawb'il nyolin, komo nyolin ikxjani: "Te aj oje tz'el in xhchoj owanq'iyon
tzan tpaj wit'lik tk'u'j ti'j Qtata Dios."*
12 Yatzun te Kawb'il k'onti'l nyolin tzan tok wit'let jk'u'j ti'jx sinoke nyolin
ikxjani: "Ab'l te aj nk'ulun iktza' nyolin ja Kawb'ilni owanq'iyon."*
13 Te Krist otkolpij a'o' ti'j te aj qanb'enb'aj qajsik tzan te Kawb'il, komo
tzan qpaj qetz otzaj qanb'e' tajsik tetz, iktza'x nyolin te Tu'jal Dios ikxjani:
"Qanb'enb'aj tajsik te xjal aj yob'a' twitz jun tze'."*
14 Ikxji, tzan tpaj Jesukrist kye aj nya'tx tijajil Israel b'a'n tzan kyk'amon te
aj oxik tsi' Dios tyol ti'j tuky'i Abran. B'ix ikxji, ax qetz ajna'l tzan tpaj toklen
wit'let jk'u'j ti'j, b'a'n tzan jk'amon te Txew Dios aj oxik tsi' te Jesukrist tyol
ti'j.
15 Erman, wetz oxe'l nq'uma' etetz ti'j ntzani iktza'x qetz nqoyolin: Jun xjal
oj tb'antik jun strat, oj tqet stz'ib'a' tb'i ti'j te tu'jal, nijunwt ab'l b'a'n tzan tjaw
ky'ixpun tetz.

---

* **3:6** Gén 15:6; Sal 106:31; Rom 4:3,5,9,11,22; Chaw 2:23 * **3:7** Rom 4:16-17 * **3:8** Gén 12:3
* **3:10** Deu 27:26 * **3:11** Hab 2:4 * **3:12** Lev 18:5 * **3:13** Deu 21:22-23

16 [Ax ikxji ti'j] te Qtata Dios oxik tsi' tyol tuky'i Abran b'ix tuky'i tijajil.
K'onti'l nyolin kye ky'ila'j tijajil sinoke ti'j cha jun tijajil nyolin ikxjani:
"Tuky'i awijajil."* B'ix te nini telponx ti'j te Krist.
17 Te aj ngan tzan txik nq'uma' etetz aj ntzani: Tb'ay oxik tsi' Qtata Dios tyol
tuky'i Abran, b'ix tky'iklen kaj oqal tuky'i lajuj tuj kawnaq (430) aq'b'i,* yaji
okaj tq'uma' Qtata Dios te Tkawb'il tuky'i Moisés, per te Kawb'il k'onti'l opon
tnajsa' te tyol aj oxik tsi' tuky'i Abran tb'ay.
18 Qa te aj njk'amo' tuky'i Qtata Dios cha tzan tpaj-wit tqetlen qoksla' te
Kawb'il, ntons k'onti'l-tal njk'amo' cha a'ox tzan tpaj te tyol aj oxik tsi' [tuky'i
Abran]; per te Qtata Dios oxik tsi' te Abran cha a'ox tzan tpaj ojetq tuq xik tsi'
tyol tetz.*

Te Kawb'il Okaj Si' Tzan Tel Qniky' Alkyetz Te Galan B'ix Alkyetz Te Nya'tx Galan

19 Ntons ¿tidi' token te Kawb'il? Te Kawb'il okaj si' tzan tpaj kyaqil aj nya'tx
galan tuq nkyek'ulun kye xjal,* b'ix tzan token tuq maxkix oj tul te tijajil
Abran aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Te Kawb'il oxik q'uma' tzan kye ángel*
tuky'i jun yoliyon.†
20 Per komo te jun yoliyon k'onti'l nyolin cha te jun xjal [sinoke kye
kykab'il], per te Qtata Dios cha jun [ntons axk tetz okaj sin tyol kyuky'i kye
xjal].‡
21 Ntons ¿tzan tpaj petzun nini te Kawb'il, npon tnajsa' te tyol aj oxik tsi' te
Qtata Dios [tuky'i Abran]? K'onti'l. Qa jun Kawb'il nb'antik-wit qanq'in titza',
ntons te aj n'el in te qchoj akix-tal te Kawb'il.
22 Per te Kawb'il nyolin kyaqil xjal tzyume' tzan te choj; b'ix [nyolin ikxji]
tzan tponkix kyuky'i kye aj nkye'okslan te aj oxik tsi' Qtata Dios tyol ti'j, aj
njk'amo' toklen wit'let jk'u'j ti'j Jesukrist.
23 Aj mina' tuq tul te tumelil tzan tok wit'let jk'u'j ti'j Jesukrist, qetz a tgan
tuq tzan tqet qoksla' te Kawb'il b'ix tzan qiyon tuq tzan stzaj si' te tumelil
ak'a'j.
24 Ntons ikxji te Kawb'il n'oken tuq tzan qtzaj txnaq'tza' maxkix tuq oj tul
te Krist, b'ix ikxji tzan tel in te qchoj tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j [ti'j te Krist].
25 Per ya ma tzul te tume'l tzan tok wit'let jk'u'j, ajna'l ya k'onti'l tzan qtzaj
txnaq'tza' te Kawb'il.
26 Astilji ajna'l etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios ekyaqil etetz tzan tpaj toklen
wit'let ek'u'j ti'j Kristo Jesus.
27 Astilji ekyaqil etetz ojaw si' a' ewi' tuky'i tb'i Jesukrist, etetz oje
kxky'ixpjik tzan etok iktza' Krist.
28 Ajna'l k'onti'l pawa' kyib' kye xjal aj tijajil Israel b'ix kye xjal aj nya'tx
tijajil Israel, ax k'onti'l pawa' kyib' kye aj mosime' b'ix kye aj nya'tx mosime',
ax k'onti'l pawa' kyib' kye ichan b'ix kye xuj; ajna'l ekyaqil etetz mojlikix
tuky'i Kristo Jesus.
29 Komo etetz a'ix aj te Krist, astilji ax a'ix tijajil Abran b'ix etetza'tz te aj
oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j [tuky'i Abran].*

---

* **3:16** Gén 12:7 * **3:17** Exo 12:40 * **3:18** Rom 4:14 * **3:19** Ax: te Kawb'il okaj si' tzan tel kyniky' kye xjal alkyetz te nya'tx galan tuq nkyek'ulun b'ix alkyetz te galan aj tgan Dios. * **3:19** Kya 7:53; Ebr 2:2 † **3:19** Te yoliyon a te Moisés, tetz te yoliyon kxol kye xjal b'ix tuky'i Dios. ‡ **3:20** Telponx ke k'onti'l ob'antik jun akwerdo kxol te Qtata Dios kyuky'i kye xjal sinoke te Qtat xhchukel okaj sin tyol; ikxji n'el qniky' ke nqoqet tkolo' nya'tx tzan tpaj nqajo' sinoke tzan tpaj b'an galan nab'lin te Qtata Dios quky'i'l. * **3:29** Gén 17:4-6; 22:17-18; Rom 4:13

4

1 Ax oxe'l nq'uma' [jun yek'b'il] ikxjani: Qa at jun k'wa'alb'aj tuj jun jay
aj owokel tajaw kyaqil, per qa man k'wa'l, tetz parej tuky'i tmos stat anke
owokel tajaw te jay.
2 Per parej tuky'i jun aq'unon tzan tpaj te k'wa'l tzunx atqet tuj kyq'ab' kye
k'ulul kwent tetz b'ix tuj kyq'ab' kye aj e'el aq'unj tuj tjay max oj tpon te q'ij
aj q'umankaj tzan stat.
3 Ax ikxji qi'j qetz, aj mina' tuq jkolet,* qetz tzyumo' tuq tzan tidi'chq aj
nya'tx galan aj te twitz tx'o'tx'.†
4 Per ya ma pon te tyemp aj q'umankaj tuq tzan te Qtata Dios, tetz otzaj
tlajo' te Tk'wa'al b'ix owitz'jik ti'j jun xuj, b'ix ok'ulun kyaqil aj ntq'uma' te
Kawb'il,
5 tzan tel xhchojo' tuq te aj presis [tzan tkolpin] qetz aj tzyumo' tuq tzan te
Kawb'il b'ix ikxji tzan qok qetz tk'wa'al Qtata Dios.
6 B'ix komo ax etetz a'ix Tk'wa'al Dios iktza'x qetza, astilji te Qtata Dios otzaj
tlajo' tuj qanim te Txew Tk'wa'al aj nyolin ikxjani: "Tat,* tat."
7 Ikxji etetz ajna'l ya nya'tx a'ix iktza' jun mosj‡ sinoke a'ix tk'wa'al Qtata
Dios, b'ix komo tk'wa'al a'ix, ax okx'etzayon te aj otzajel tsi'.*

Te Pa'k B'an Nb'isun Tuq Kyi'j Kye Aj Galasy

8 Tb'ay aj mina' tuq tok etotzqila' te Qtata Dios, etetz tzyumix tuq tzan kye
aj nya'tx dios-e', [cha kyitzb'alil tidi'chq qa malspiritji].
9 Per ajna'l etetz etotzqi' te Qtata Dios, o mejor oxe'l nq'uma', te Qtata Dios
oje kx'ok totzqila'. B'ix ¿tistil etetz nkxmeltz'jik tzan ekaj junky'el tuj kyq'ab'
kye malspirit aj k'onti'l kyajwalil b'ix k'onti'l ch'inwt tzan txik ksi' etetz, b'ix
etetz egan tzan ekaj ktzyu' junky'el?
10 Komo etetz tzunx nkyeqet exjani' junjun q'ij, b'ix junjun qya' b'ix kye
tyemp b'ix kye aq'b'i.
11 Wetz nkyinb'isun eti'j qa te waq'un aj oqet nk'ulu' exol qanq chagan.
12 Werman, wetz nqet nwitz ewitz tzan tel etin iktza' a'in iktza'x wetz oje
kyin'ok iktza' a'ix.§ Etetz k'onti'l ma'tx ek'uluj jun nya'tx galan wi'j.
13 Komo etetz eteb'enky tzan tpaj jun nyab'il oxik npakb'a' te tpakb'alil
galan etuky'i'l tb'ay.
14 B'ix te nyab'il owok jun preb te etetz, per k'onti'l in'el etik'o' sinoke
in'ek'amoj iktza' jun ángel tuq a'in qatzun etetz tuj enab'l tuq iktza' Kristo
Jesus a'in.
15 ¿Tistil k'onti'l nkxchalaj ajna'l iktza' tuq jun-el? Wetz web'en, aj akyinqet
tuq exol, cha b'antik-wit tuq tzan tjatz etin te tb'aq' ewitz otzaj-tal esi' te
nwitz.
16 B'ix ajna'l ¿a'in petzun wetz jun etajq'oj tzan tpaj ma'tx xik nq'uma' te
b'an'ax etetz?
17 Kye aj xjal [aj nkyeqet eq'in etetzni] b'an nkxik kyna'o' galan, per cha
nkyek'ulun jun nya'tx galan eti'j; cha kygan tzan etel kypawa' qi'ja b'ix tzan
etok lapet kyi'j.
18 Galankixi' tzan kxik qna'o' galan txq'anky xjal; [iktza' nkxik qna'o'na]
b'ix nya'tx cha a'ox aj atinqet exol.

---

* **4:3** Ax: aj man tuq k'wa'l a'o'. Telponx ti'j jun xjal aj mina' tok totzqila' Dios. † **4:3** Ax: tzan tidi'chq aj otzaj xnaq'tza' qetz b'ix tzan kye malspirit aj at kyajwalil tuj kyaq'iq'. * **4:6** Rom 8:15 ‡ **4:7** Telponx iktza' "tzyumix tzan te choj." * **4:7** Rom 8:15-17 § **4:12** A tgan tuq tzan kyok iktza'x te Pa'k telponx tzan kyk'amon te konsej aj nqet tuq stz'ib'a' te Pa'k te jun onb'il te kyetz, iktza' kyetz tb'ay e'onen tuky'i'l aj b'an yab' tuq.

19 Nk'wa'al, wetz nkyinb'isun eti'j iktza' jun xuj n'ok ten twitz xhcho'nal oj
titz'jik jun tal; b'ix wetz, max oj eten b'an jwert tuky'i Krist, maxji owelal te
nb'is eti'j.
20 Titza'xwit kyinpon exol etetz ajna'l tzan nyolin etuky'i'l tuky'i junky
nwi', per laq'chik atin k'onti'l n'el nniky' ti'j kyaqil aj nkxk'ulunni.

Qetz Ya K'onti'l Atoqet Tuj Tq'ab' Te Kawb'il

21 Instzaj eq'uma' etetz aj egan tzan tqet etoksla' te Kawb'il: ¿Eteb'en pe' tidi'
nyolin te Kawb'il?
22 Komo tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios, te Abran etzaj kab'e' tk'wa'al, jun aj otzaj
ti'j te tmos, [aj Agar], b'ix te junky aj otzaj ti'j te txu'jel, [aj Sar].*
23 Te aj otzaj ti'j te tmos, owitz'jik tuj jun tume'l iktza'xkix jkajlen swa' titza'
n'itz'jik jun jk'wa'al, per yatzun te junky aj owitz'jik ti'j Sar, owitz'jik tzan tpaj
te Qtata Dios oxik tsi' tyol ti'j.
24 Kye ja kab'e' alonni telponx iktza' kab'e' tumelil: Te tb'ay telponx ti'j [te
Kawb'il aj oxik tsi' Qtata Dios te Moisés twi'] te witz Sinayi; ikxnini telponx
ti'j te Agar aj owitz'jik tal tzan tqetkix mosi'.
25 Te Agar [telponx ti'j te Kawb'il aj otzaj tsi' Qtata Dios twi'] te witz Sinayi
tuj tkwentil Araby, b'ix ajna'l telponx ti'j te amaq' Jerusalen tzan tpaj kye aj
nkyenajan tzi tzyume' [tzan te Kawb'il].
26 Per kye aj te Jerusalen aj tuj ka'j nya'tx tzyume' tzan jun tidi', b'ix qetz
a'o' k'wa'alb'aj te aj amaq' [tuj ka'jni].
27 Komo te Tu'jal Dios nyolin, "Pachalaj yatz aj machor a'ich aj k'onti'l awal,
palab'an b'ix intxik apakb'a' yatz aj mina' tok awotzqila' twitz ala'mj; komo
[yatz] aj k'onti'l ach'inal, yatz kyetzajel mas awal twitz junky aj at tichmil."
28 Erman, etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios tzan tpaj te tyol aj otzaj tsi', iktza'x
te Isak [aj tk'ajol Abran] owitz'jik tzan tpaj te tyol aj otzaj tsi' ti'j.
29 Per te junky aj owitz'jik tzan tpaj kykawlb'en kye stat, tetz n'ok tuq
tq'oji' te junky aj owitz'jik tzan tpaj te Txew Dios,* b'ix kyetz kyijajil tzunx
nkyeq'ojin ajna'l.
30 Per ¿titza' nyolin tuj te Tu'jal Dios? Nyolin ikxjani: "Intex alajo' te aj
mosjni tuky'ix tal tzan tpaj te tal te jun mosj nlay b'antik tzan tetzan junch'in
tuky'i tal te txu'jel te ajawilon."*
31 Astilji waq erman, qetz nya'tx a'o' iktza' tijajil te aj mosi' sinoke qetz a'o'
iktza' tijajil te aj nya'tx mosi'.

5

K'on Kaj Ekola' Te Tume'l Titza' Kolpimo'

1 Te Krist okolpin te qetz tzan jkolpjik b'eyx te jun-ele'x. Astilji k'on kaj
ekola' te ja tume'l b'ix k'on xik eq'apo' etib' junky'el, tzan k'on ekaj tzyu' iktza'
tb'ay.
2 Intok esi' exkyin ti'j ntzani: Wetz a'in Pa'k nxik nq'uma' etetz qa etetz
owokel si' etechalul [tzan ekolet], ntons te Krist chagan te etetz.
3 Nxik nq'uma' etetz junky'el: Ab'l te aj n'ok tsi' techalul, a tgan tzan tqet
toksla' kyaqil aj nyolin te Kawb'il.
4 Etetz aj egan tzan tel in echoj tqetlen etoksla' te Kawb'il, etetz oje tz'el
epawa' etib' ti'j Krist, b'ix oje kaj ekola' te aj nim b'an galan aj tk'ulb'en Qtata
Dios tzan ekolet titza'.

* **4:22** Gén 16:15; 21:2-3 * **4:29** Gén 21:9 * **4:30** Gén 21:10

5 Per qetza,* tzan tpaj te Txew Dios aj atqex tuj qanim, cha nqo'iyon wit'lik
jk'u'j tzan tel in te qchoj tzan te Qtata Dios iktza'x lo'ik jk'u'j.
6 Komo qetz aj mojliko' tuky'i Kristo Jesus, qa atok qechalul qatzun
k'onti'lji, te nini k'onti'l tidi' token, per te aj at token aj ntzani: tzan tok
qwit'b'a' jk'u'j ti'j Kristo Jesus b'ix ikxji nkyeqet qgani' kye txq'anky xjal.
7 Etetz nkxb'et tuq galan tuj te tume'l b'an'ax, ¿b'ix ab'l oqet eq'in etetz tzan
k'onky tqet etoksla' te b'an'ax?
8 Te Qtata Dios aj otzaj uk'len te etetz, tetz k'onti'l otq'umaj tzan ek'ulun
ikxnini.
9 [Iktza'x ti'j te malsb'il,] tzan ch'imu's malsb'il tuj te q'otj ntk'ulu' tzan tmal
kyaqil.*
10 Wetz wit'lik nk'u'j ti'j Qtata Dios, etetz nlay kaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j
ti'j Qajawil, per te aj nqet eq'in etetzni oxe'l si' xhcho'nal ti'j, ab'lchaq xjal
tetz.
11 Ntons erman, wetz, cha tzunxwit nxik nxnaq'tza' tzan tok ksi' kyechalul
[tzan kykolet] kye aj nkye'okslan, ntons k'onti'l-tal nkyinjaw lajo', ikxji te
tpakb'alil ti'j te tkamlen Jesus twitz krus k'onti'l-tal nkyejaw q'ojlik ti'j.
12 Per kye aj nkyeqet eq'in etetzni, mejor-tal tzan tetz kyin nya'tx cha a'ox
aj ch'imu'sni sinoke kyaqil-tal aj tidi' kyetz.
13 Etetz erman okxtzaj uk'le' tzan ekolpjik, per nya'tx tzan tpaj kolpimix
ek'ulu'tz tidi'chq nya'tx galan aj tgan te echi'jel sinoke tzan etonen etib' exolx
tzan tpaj nqet egani' etib' exolx.
14 Komo kyaqil aj ntyoli' te Kawb'il telponx ikxjani: “Inkyqet agani' kye
txq'anky iktza'x nqet agani' awib'x.”*
15 Qa etetz nqet elo'x etib'x exolx, ¡intok esi' enab'l! K'on kxk'ulun ikxji tzan
tpaj ikxji opoyon enajsa'x etib'.

Qob'ajk'ulun Waq Aj Tgan Te Txew Dios B'ix Nya'tx Aj Tgan Te Qchi'jel

16 Wetz oxe'l nq'uma' etetz, pe'eb'et iktza'x ntyoli' te Txew Dios b'ix ikxji
nlay xik esi' lad iktza' tgan te echi'jel.
17 Komo te aj tgan te qchi'jel nya'tx iktza' tgan te Txew Dios, b'ix te aj tgan te
Txew Dios nya'tx iktza' tgan te qchi'jel; ikxji k'onti'l nxik kyin kyib' b'ix astilji
nlay b'antik tzan ek'ulun iktza' etetz egan.*
18 Per qa a te Txew Dios eq'il etetz, ntons etetz nya'tx tzyumix tzan te
Kawb'il.
19 Ntons nya'tx kwest tzan tel qniky' tidi' aj tgan te qchi'jel, komo kyaqil
nini iktza' ntzanije': Te qchi'jel tgan tzan jk'ajajin b'ix tidi'chq aj n'ok nya'tx
galan te qchi'jel b'ix aj ntz'ilan tuj qanim, b'ix ax tgan tzan qpak'achin,
20 b'ix ax tgan tzan tok qsi' jk'u'j ti'j jun tidi' aj ntzaj qna'o' mas twitz te
Qtata Dios,* b'ix ax tzan qchmanin, b'ix ax tzan tok qajq'oja' qib', b'ix ax tzan
jq'ojin, b'ix ax tzan tel jq'ajab' ti'j tidi'chq, b'ix ax tzan qjaw q'ojlik, b'ix ax
tzan tok qe'e' ab'l te qetz mas galan twitz junky, b'ix ax tzan tqet qpawa' qib',
b'ix ax tzan jk'ulun tzan kyok lapet kye xjal qi'j,
21 ax tzan qek'awin kyi'j txq'anky,† b'ix ax tzan qxhb'a'jin, b'ix ax tzan
jq'ijlan tuky'i tidi'chq nya'tx galan, b'ix tidi'chq iktza' kyaqil aj nini. Ti'j kyaqil
aj nini wetz nkxik nkawi' iktza'x oje xik nq'uma' etuky'i'l, kye aj nkyek'ulun
ikxji nlay b'antik tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x tuky'i Qtata Dios.

---

* **5:5** Ax: qetz. * **5:9** 1Kor 5:6-8 * **5:14** Lev 19:18 * **5:17** Rom 7:15-23 * **5:20** Efe 5:5; Kol 3:5
† **5:21** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' ikxjani: “Tzan qek'awin kyi'j txq'anky b'ix tzan jkansan xjal.” B'ix k'onti'l oqet ktz'ib'a' cha a'ox ikxjani: “Tzan qek'awin kyi'j txq'anky.”

22 Per te aj nk'ulun te Txew Dios tuj qanim aj ntzanije': Nk'ulun tzan
kyqet qgani' txq'anky, ax tzan qchalaj, ax tzan xhchewsan jk'u'j, ax tzan sten
qpasens, ax tzan qnab'lin galan kyuky'i xjal, ax tzan jk'ulun nim galan, ax
tzan k'on tkaj qsi' tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j te Qtata Dios,
23 ax tzan qyolin tume'l kyeb'a' kyuky'i txq'anky, ax tzan jk'ulun mandad
qib'x te jun galan. Kyaqil te ja ntzani iktza'x tgan te Kawb'il.
24 Per qetz aj te Kristo Jesus a'o' oje pon qnajsa' te tidi'chq nya'tx galan aj
tgan te qchi'jel.‡
25 Qa b'an'ax qetz nqo'anq'in tzan te Txew Dios, a tgan tzan qb'et iktza'x
tgan te Txew Dios.
26 K'on qet qjiq'b'a' qib', b'ix k'on tz'ox qchuku' junky b'ix k'on qo'ek'awin
ti'j junky.

6

A Tgan Tzan Qonen Kyi'j Kye Qerman Aj Nkyeqet Tz'aqik

1 Erman qa etetz owokel echa'o' ti'j jun qerman aj ojetq qet tz'aqik, etetz aj
atix jwert tuky'i Krist a tgan tzan etonen tuky'i'l tzan tjaw eteq'i' tk'u'j [tzan
tok lapet junky'el ti'j Qajawil]. Per oqtel ek'ulu' tuky'i jun tume'l kyeb'a', intok
esi' enab'l tzan k'on eqet tz'aqik etetzky.
2 Pe'etonen waq etib'x exolx oj tok eten twitz jun xhcho'nal b'ix ikxji oqtel
ek'ulu' aj tgan te Krist.*
3 Per qa [nlay qo'onen kyuky'i kye txq'anky tzan tpaj] qetz tuj qnab'l qa
tlimaqal xjal a'o', b'ix nya'tx b'an'ax, ikxji cha nqet qeq'i' qib'x.
4 Intqet qb'isu' byenech ti'j te aj njk'ulu' qetz tzan tok qen qa b'a'n tzan
qchalaj ti'j, b'ix nya'tx tzan tqet qb'isu' qa qetz mas galan a'o' kywitz txq'anky.
5 Komo junjunchaq a tgan tzan tok tsi' tnab'l tidi' ntk'ulu'.
6 Ntons qkyaqil qetz aj nqotzaj xnaq'tza' ti'j te Tu'jal Dios, presis tzan qonen
tuky'i tidi'chq aj at qetz kyuky'i kye aj nkyexnaq'tzan te qetz.
7 K'on qet eteq'i' etib'x; te Qtata Dios nlay b'antik tzan tqet qeq'i'. Komo
iktza'x nqok'ulun ax ikxji ojk'amo'tz.†
8 Ab'l te aj nk'ulun iktza'x tgan te xhchi'jel, opoyon najsa' tzan te xhchi'jelx;
per te aj nk'ulun iktza' tgan te Txew Dios, tzan te Txew Dios otzajel si' jun
tanq'in te jun-ele'x.
9 K'on qob'ajsiktik tzan jk'ulun te galan* tzan tpaj jun q'ij jun tyemp
ojkamb'a'tz jun tb'anil, qa nlay kaj qsi' tzan jk'ulun galan.
10 Astilji ajna'l tzunx at tyemp tzan jk'ulun te galan, a tgan tzan qonen najji
kyuky'i ab'lchaq xjal, b'ix pyor kyuky'i qerman aj wit'lik kyk'u'j ti'j Krist.

Jun Kawb'il

11 Intok esi' enab'l ti'j te ntz'ib'en tuky'i nletr b'an limaq, a'inx wetz nqet
ntz'ib'a' te etetz.
12 Kye aj kygan tzan tok si'let etechalul, kyetz cha kygan tzan kykaj galan
kyuky'i kye xjal b'ix k'on kygan tzan tok kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj
tkamlen te Krist twitz krus.
13 Komo kyetz [eq'i' kyitza' te kostumbr] n'ok ksi' kyechalul [iktza' nyolin
te Kawb'il], per ni kyetz k'onti'l eq'i' kyitza' kyaqil aj nyolin te Kawb'il, per
kygan tzan tok si'let etechalul tzan kyyolin ax etetz nkx'ok lapet kyi'j.
14 Per wetz nlay ntzoqpij tzan tqet njiq'b'a' wib'x, sinoke a'ox ti'j tkamlen te
Qajawil Jesukrist twitz krus. Komo tzan tpaj tkamlen twitz krus, te aj nya'tx

‡ **5:24** Ax: te qanq'in oqtxi' oje tz'ok jklabi' twitz krus; Rom 6:3-14; Gal 2:20. * **6:2** Ax: ikxji oqtel ek'ulu' iktza' Tkawb'il Krist. † **6:7** Ax: iktza'x nqo'awan ax ikxji ojawel qin; Pro 22:8; Os 8:7. * **6:9** 2Tes 3:13

galan aj n'el tgani' tuq te nchi'jel ma'tx ponaj, ya k'onti'l toklen wi'j b'ix wetz
ya k'onti'l woklen ti'j.‡
15 Qa atok qechalul qa k'onti'lji, te nini k'onti'l toklen, sinoke ajna'l a'o' jun
xjal ak'a'j.*
16 Tz'ok si'xwit jun chewsb'il tuj kyanim kkyaqil kye aj nkye'okslan te nini,
b'ix tz'okxwit lo'et tk'u'j te Qtata Dios kyi'j tzan tpaj a'e' te tijajil Israel b'an
b'an'ax aj te Qtat.
17 Ajna'l k'onkyxwit tz'ok junky b'is wi'j tzan nijunwt; wetz oje tz'ok
wen nim ok'ol ti'j nchi'jel tzan tpaj te xhcho'nal aj oje tz'ok wen tzan tpaj
[wokslb'en] ti'j Jesus.
18 Erman waq, tzaj si'xwit tuj etanim jun nim b'an galan tzan tpaj te
Qajawil Jesukrist. Intky'ikxwit ikxji.

‡ **6:14** Tuj yol gryeg nyolin ikxjani: “tzan tpaj tetz n'el tuj nwitz ke kye aj twitz tx'o'tx' oje kye'ok klabi' twitz jun krus, b'ix n'el tuj kywitz ke wetz oje kyin'ok klabi' twitz jun krus.” * **6:15** Jer 4:4; Wnch 3:3-8; Rom 2:28-29; Fil 3:3; Kol 2:11-13; 2Kor 5:17

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Efeso

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj ikxji tgan tuq te Qtata Dios.
Nqet ntz'ib'a' te etetz aj Efeso* aj pawamix te Qtata Dios, etetz aj k'onti'l nkaj
esi' te Kristo Jesus.
2 Te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit te etetz jun nim b'an
galan b'ix qet kchewsa'xwit ek'u'j.

Nqochalaj Ti'j Te Qtata Dios Tzan Tpaj O'el Tjoyo' Tzan Qok Tk'wa'al

3 Intqet jiq'b'a'xwit te [Qtata Dios] aj ntzaj na'o' tzan Tk'wa'al, aj Qajaw
Jesukrist. Tetz ma'tx tzaj tsi' qetz tidi'chq b'an galan tuj ka'j tzan tpaj te Krist.
4 Komo atx aj mina' tuq tqet tk'ulu' te twitz tx'o'tx', oje qo'el tjoyo' tzan tpaj
te Krist, tzan qten pawamo' a'ox te tetz b'ix tzan tok saq qanim tuj twitz.
5 B'ix tzan tpaj nqoqet tgani', b'isu'xkix tuq tzan qok tk'wa'al tzan tpaj te
Jesukrist iktza'x ojetq qet tb'isu' atx b'an oqtxi' iktza'xkix tuq tetz tgan.
6 Ikxji tzan qyolin yol b'an galan te Qtata Dios ti'j te aj nim b'an galan aj
ntzaj tsi' qajsik qetz aj k'onti'l tuq nqajo', b'ix k'onti'l n'oknoj qyol tzan txik
jq'uma' ti'j kyaqil aj b'an galanni aj otzaj tsi' tzan tpaj [te Jesukrist,] te Tk'wa'al
aj gani' nim titza'.
7 Te Tk'wa'al oje tkolpij a'o' tzan tpaj telen xhchiky'el aj tkamik, oqet tnajsa'
qchoj* tzan tpaj tetz nim b'an galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l nqajo',
8 ikxji oqet tyek'u' te qetz tuky'i jun tnab'l b'an tume'l b'ix tzan tqet qb'isu'
byenech tuj tume'l.
9 Ikxji otzaj tyek'u' te aj k'onti'l tuq n'el kyniky' kye xjal ti'j tb'aya', per otzaj
tyek'u' iktza'x tuq tetz tgan te jun galan te qetz iktza'x tuq b'isu' titza' atx b'an
oqtxi'
10 tzan tky'ik oj tpon te q'ij, tzan tok kyaqil tuj tq'ab', kyaqil te twitz ka'j b'ix
kyaqil te twitz tx'o'tx'.
11 B'ix tzan tpaj tetz te Qtat o'el tjoyo' iktza'xkix ojetq tuq qet tb'isu', komo
tetz nk'ulun kyaqil iktza'xkix ojetq qet tb'isu'.
12 Ikxji tzan qok qetz, aj tb'ay okaj lo'et jk'u'j ti'j, tzan qna'on tetz tzan tpaj
nim tajwalil.
13 B'ix yaji ax etetz aj tok echa'o' te tpakb'alil galan ti'j te b'an'ax aj
nkxtkolo', etetz aj etokslan ti'j Krist, okaj te Txew Dios tuj etanim te jun
etecha'l,* te Txew aj te Qajawil okaj tsi' tyol ti'j.
14 Komo te Txew tuj qanim telponx ojk'amo'tz te aj otzajel tsi' [te Qtata
Dios] max oj tkolpin kyaqil kye xjal aj etzame' titza' tzan qna'on te Qtat tzan
tpaj nim tajwalil.

Te Pa'k Nxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios Kyi'j Kye Aj Efeso

15 Astilji wetz, tzan tpaj n'ok ncha'o' titza' etetz b'an wit'lik ek'u'j ti'j te
Qajaw Jesus b'ix b'an nkyeqet egani' kye aj pawame' te Qtata Dios,
16 astilji wetz k'onti'l nkaj nsi' tzan txik nsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz oj
nxnaq'tzan tuky'i'l.
17 [Nxik nqani' tuky'i] te Qtata Dios aj ntzaj na'o' tzan te Qajaw Jesukrist
b'ix aj b'an galan nab'lin quky'i'l, wetz nxik nqani' tuky'i'l tzan stzaj tsi' jun
enab'l b'ix tzan stzaj tyek'u' te aj cha ewj tuq ti'j, tzan tok etotzqila' byenech,

* **1:1** Kya 18:19-21; 19:1 * **1:7** Kol 1:14 * **1:13** 2Kor 1:22

18 b'ix ikxji tzan tel eniky' tidi' lo'ik jk'u'j tzan tpaj qxiklen tuk'le', osey tzan
tel eniky' titza' b'an tb'anil kyaqil te aj qetza'tz junch'in kyuky'i kye txq'anky
aj pawame' titza',
19 b'ix [tzan tel eniky'] titza' tetz tuky'i tajwalil aj mas b'an nim twitz kyaqil,
tetz n'onen quky'i'l qetz aj nqo'okslan ti'j.
20 [B'ix tuky'i aj tajwalilni] ok'ulun tzan tjaw tanq'insa' te Krist b'ix otk'uluj
tzan tqet wit'let tuj tb'anq'ab' tuj ka'j,*
21 b'ix tetz tajwalil mas nim twitz kyaqil k'ulul mandad b'ix kyaqil aj at
kyajwalil tuj kyaq'iq' qa tuj ka'jji b'ix mas nim tajwalil kywitz kyaqil xjal aj
b'an otzqi'mj-e',* b'ix kyi'j kyaqil ajna'l tzani twitz tx'o'tx' b'ix tuj junky tyemp
mas yaj tuj ka'j.
22 Kyaqil okaj tsi' tuj tq'ab' te Krist b'ix okaj tsi' tzan tok te twitzale' ti'j kyaqil
kxol kye aj nkye'okslan ti'j.*
23 Kyetz iktza' xhchi'jel, komo aji tetz atqex tuj kyanim kkyaqil kyetz.†

2

Te Aj Nim B'an Galan Aj Oqet Tk'ulu' Te Qtata Dios Tzan Jqet Tkolo'

1 Tb'aya' etetz kamnaq tuq a'ix tzan tpaj te etil b'ix te echoj.
2 Nqet tuq ek'ulu' iktza'x nkyek'ulun kye xjal aj twitz tx'o'tx' b'ix iktza'x
tgan te twitzale' kyi'j kye malspirit tuj kyaq'iq' aj n'aq'unan tuj kyanim kye
aj k'onti'l nqet kyoksla' te Qtata Dios.
3 Qkyaqil qetz oqtxi' nqob'et tuq iktza'x kyetz, nqok'ulun tuq iktza'x tgan
te qchi'jel b'ix iktza'x tuq te aj njaw kanet tuj qwi'. Astilji te aj nqajo' tuq tzan
stzaj si' jun xhcho'nal qi'j tzan tq'oj Qtata Dios iktza'x nkyajo' kye txq'anky
xjal aj twitz tx'o'tx'.
4 Per te Qtata Dios b'an nim nlo'et tk'u'j qi'j, b'ix tzan tpaj nqoqet tgani' nim,
5 anke kamnaq tuq a'o' tzan tpaj te qchoj, tetz otzaj tsi' jun qanq'in junx
tuky'i Krist.* Astilji okxqet tkolo' etetz tzan tpaj tetz b'an galan nab'lin b'ix
nya'tx tzan tpaj-wit n'etajo'.
6 B'ix junx tuky'i Kristo Jesus te Qtata Dios ojaw tanq'insa' a'o' b'ix oqet
twit'b'a' a'o' junx tuky'i'l tuj ka'j.
7 Oqet tk'ulu' nini tzan tqet tyek'u' kywitz kyaqil kye aj kye'ul mas yaj, titza'
tetz ntzaj tsi' qajsik jun nim b'an galan, iktza'x b'an galan nab'lin quky'i'l tzan
te Kristo Jesus [aj otzaj tlajo' kolol qetz].
8 Tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin etuky'i'l anke k'onti'l n'etajo',
etetz kolomix titza' toklen wit'let ek'u'j ti'j; nya'tx tzan tpaj-wit galan a'ix,
sinoke a te Qtata Dios ntk'ulu' etuky'i'l ikxji cha ekotz,
9 b'ix nya'tx tzan tpaj jun ek'ulb'en galan, ikxji tzan k'on tqet tjiq'b'a' tib'
nijunwt.
10 Komo a'o' tk'ulb'en tetz, aji tetz oqet k'ulun te qetz tzan te Kristo Jesus
tzan jk'ulun jun galan aj b'isu'xkix tuq titza' tzan tqetkix jk'ulu'.
11 Instzaj ena'o', tb'aya' [kye aj tijajil Israel], kye aj at kyechalul, kyetz
n'ok tuq kyq'uma' ikxjani eti'j [etetz aj nya'tx kyijajil a'ix]: “Etetz k'onti'l
etechalul.” Per kyetz kyechalul cha kyk'ulb'en xjal.

---

* **1:20** Sal 110:1 * **1:21** Aj yol tuj kastiy iktza' “todo principado, autoridad, poder, señorío y todo nombre que sea nombrado” b'ix nini telponx ti'j kyaqil aj at. * **1:22** Sal 8:6 † **1:23** Aj yol “iktza' xhchi'jel” telponx kye xjal aj nkye'okslan te Krist, kyetz iktza' xhchi'jel tzan tpaj te Txew Dios nqex tuj kyanim b'ix nnajan tuj kyanim iktza' tjay, osey, kyetz xhchi'jel; Kol 1:18. * **2:5** Kol 2:13

12 Instzaj ena'o', etetz tb'aya' k'onti'l tuq atqet te Krist etuky'i'l, b'ix nya'tx
a'ix tuq aj tijajil Israel, komo k'onti'l tuq etoklen ti'j te aj oxik tsi' te Qtata Dios
tyol ti'j kyuky'i'l, b'ix k'onti'l ja' tuq lo'ik ek'u'j [tzan ekolet], k'onti'l tuq atqet
te Qtata Dios etuky'i'l tzani twitz tx'o'tx'.
13 Per yatzun ajna'l tzan te Kristo Jesus etetz aj laq'chik tuq atix [ti'j Qtata
Dios b'ix kyi'j kye aj etzame' titza'], ajna'l oje kx'ok junch'in* [kyuky'i'l] tzan
tpaj tkamlen† te Krist.
14 Komo aji tetz te aj owul swal jun chewsb'il qxol* qetz qkyaqil, b'ix
otk'uluj tzan qok cha jun b'uch'uj qetz aj kab'e' b'uch'uj xjal a'o' tuq tb'aya',
ikxji owel tin te aj npawan tuq te qetz qxol.
15 Ikxji tzan tpaj tkamlen, owel teq'i' te q'oj‡ b'ix te Kawb'il aj okaj tq'uma'
te aj presis tuq tzan tqet qoksla',* b'ix yaji tzan kyok tjunch'i' kye kykab'il
b'uch'uj xjal tzan qok cha jun b'uch'uj-oq qkyaqil, ikxji ochewsan jk'u'j qetz
qkyaqil.
16 B'ix ax tzan tpaj tkamlen te Krist twitz krus, tetz opon tnajsa' te q'oj qxol
qkyaqil qetz tuky'i Qtata Dios,* ikxji otk'uluj tzan qten cha jun b'uch'uj-oq
xjal te tetz iktza' cha jun xhchi'jel.
17 Te Krist owul swal jun tpakb'alil tzan xhchewsan kyk'u'j kyaqil xjal,
nya'tx a'ox te etetz aj laq'chik tuq atix ti'j Qtata Dios, sinoke ax kye [aj tijajil
Israel] aj qaynin tuq ate' ti'j.*
18 Komo tzan tpaj te Krist, kye kykab'il b'uch'uj xjal aj a'o' tuq, ajna'l qkyaqil
b'a'n tzan qok laq'chet ti'j te Qtat tzan tpaj axkix Txewji te qkyaqil.
19 Astilji etetz ajna'l nya'tx a'ix iktza' laq'chik xjal ni iktza' xjal cha aj
k'onti'l otzqi'mj-e', sinoke ajna'l etetz at etoklen junch'in kyuky'i kyaqil kye
aj pawame' te Qtata Dios, b'ix a'ix aj kxol kye aj tk'wa'al Qtata Dios.
20 Etetz a'ix iktza' jun jay aj wit'b'a' tajsik twit'lel; b'ix te ewit'lel etetz aj
iktza' jay a'ix, axkix [te aj okaj kxnaq'tza'] kye tky'ixel Jesus b'ix kye yolil tyol
Dios, b'ix a te Kristo Jesus iktza' te tb'ay ab'j twit'lel te jay,*
21 b'ix tzan tpaj tetz, qetz qkyaqil junch'in ato', b'ix kyeb'ayle' nqo'ok iktza'
jun nim jay cha a'ox pawa' te Qajawil
22 b'ix ax etetz nkx'ok junch'in kyuky'i kye txq'anky tuky'i Krist tzan etok
iktza' jun nim jay aj ja' nnajan te Txew Dios.*

3

Te Pa'k Te Pakb'on Aj Okaj Si' Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

1 Astilji, wetz akyinqex pres tzan tpaj txiklen npakb'a' te tpakb'alil ti'j
Kristo Jesus te jun galan te etetz aj nya'tx a'ix tijajil Israel.
2 Etetz eteb'enky te Qtata Dios otzaj tsi' wajwalil tzan nxnaq'tzan exol etetz
te tpakb'alil ti'j te nim b'an galan aj ntzaj tsi'.
3 Tetz otzaj tyek'u' wetz te aj k'onti'l tuq n'el qniky' ti'j tb'aya', iktza'x ma'tx
qet ntz'ib'a' ch'in ti'j.
4 Oj tjaw ete'e' te ntzani, b'a'n tzan tel eniky' wetz web'en te aj k'onti'l tuq
n'el qniky' ti'j te Krist tb'aya'.
5 Te aj nini k'onti'l oxik yek'u' kye nijunwt oqtxi', sinoke man ajna'l oje tzaj
yek'u' kye a'e' tky'ixel b'ix kye a'e' aj yolil tyol aj pawame' a'ox te tetz, oje tzaj
yek'u' tzan te Txewx.

---

* **2:13** Ax: laq'chet. † **2:13** Ax: tkyiky'el. * **2:14** Wnch 14:27 ‡ **2:15** Tuj junjun Tu'jal Qtata Dios, ja yol "owel teq'i' te q'oj" nkaj tuj taqan 14, per tuj junjunky nkaj tuj taqan 15. * **2:15** Kol 2:14 * **2:16** Kol 1:20 * **2:17** Isa 57:19 * **2:20** Isa 28:16; Mat 21:42 * **2:22** 1Kor 3:16-17

6 [Te aj k'onti'l owel niky'j ti'j tb'aya' a te ntzani:]* Kye aj nya'tx tijajil Israel,
ax kyetz okyk'amo'tz te aj otzajel tsi' Qtata Dios te qetz; ax kyetz qerman qib'
kyuky'i'l b'ix ax kyetz at kyoklen ti'j te aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j, aj
nponkix ti'j te Kristo Jesus aj otzaj tsi' te tpakb'alil galan.
7 Te Qtata Dios inkaj tsi' tuky'i jun wajb'en tzan npakb'an aj tpakb'alilni,
b'ix inkaj tsi' tuj jun tume'l b'an galan anke k'onti'l nwajo', b'ix inkaj tsi' tuky'i
nim tajwalil tetz.
8 Wetz kywitz kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios, wetz [nna'o'] k'onti'l
nwajo' te ja wajwalilni,* per te Qtata Dios oje tzaj tsi' ja wajwalilni tzan
npakb'an kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, tzan npakb'an te tpakb'alil ti'j te aj
b'an tb'anil aj at tuky'i Krist
9 b'ix tzan txik npakb'a' kye kyaqil xjal titza' tuq atok te tume'l ti'j te aj a'ox
tuq Qtata Dios teb'en tb'ay. Komo aji tetz oqet k'ulun kyaqil
10 tzan tok kcha'o' ajna'l kyaqil kye aj at kyajwalil tuj ka'j b'ix kye aj at
kybalor tuj ka'j, tzan tok kcha'o' ti'j te aj nim ntb'isu' te Qtata Dios b'ix tzan
tok kcha'o' nini tzan kye aj nkye'okslan te tetz.
11 Oqet tk'ulu' ntzani iktza'xkix aj ojetq tuq qet tb'isu' te jun-ele'x atx aj b'an
oqtxi' b'ix tzan tk'ulun ikxji tzan te Qajaw Kristo Jesus.
12 Komo tzan tpaj te Krist, ajna'l k'onti'l nqoxob' b'ix k'onti'l nqoky'ixwik
tzan qok laq'chet ti'j Qtata Dios tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j Krist.
13 Astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan k'on eb'isun ti'j te xhcho'nal
aj n'ok wen twitz tzan epajni, komo te ntzani owokel te jun nim b'an galan te
etetz.

Junky'el Te Pa'k Nxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios Kyi'j Kye Aj Efeso

14 Astilji, wetz nkyinqet mejlet twitz Qtata Dios b'ix nqet nwitz twitz,
15 komo tzan tpaj tetz ate' kye kyaqil aj akyeqet tuj ka'j b'ix kyaqil kyijajil
xjal twitz tx'o'tx'.
16 [Wetz nxik nqani' tuky'i'l] tzan txik tsi' te Txew jun nim ebalor tuj etanim
b'ix tzan txik tsi' iktza'x tetz at nim tidi'chq b'an galan,
17 b'ix nxik nqani' tzan sten te Krist tuj etanim tzan tpaj wit'lik ek'u'j ti'j,
b'ix tzan txik esi' elok'il b'ix tzan eten b'an jwert ti'j titza' tetz nqoqet tgani'.
18 Ikxji tzan tel eniky' junx kyuky'i kye txq'anky aj pawame' te Qtata Dios
janik'pon b'an nim [nqoqet tgani']
19 b'ix tzan tok eten titza' te Krist nkxqet tgani' mas nim twitz te aj b'a'n
tzan tqet qxima', b'ix ikxji tzan tok en b'an byenech te xhchqitz'unal Qtata
Dios eti'j.
20 Ntons, ajna'l ti'j [te Qtata Dios] aj b'a'n tzan tk'ulun mas nim twitz te aj
nxik jqani' b'ix mas nim twitz te aj nqet qxima', iktza'x te qbalor aj ntzaj tsi'
tuj qanim,
21 intqet jiq'b'a'xwit qxol qkyaqil qetz aj nqo'okslan te tetz, intqet
jiq'b'a'xwit qxol tzan te Kristo Jesus te jun-ele'x. Intky'ikxwit ikxji.

4

Junch'i' Qib' Qxolx Tzan Te Txew Qtata Dios

1 Ntons astilji wetz aj akyinqex pres tzan tpaj txiklen npakb'a' ti'j te
Qajawil, wetz nqet nwitz ewitz tzan eb'et tuj jun tume'l galan tzan tpaj oje
kxik uk'le' [tzan te Qtata Dios] tzan eb'et ikxji.

---

* **3:6** Kol 1:26-27 * **3:8** 1Kor 15:9

2 Inkxik ena'o' kye txq'anky tb'ay ewitz etetz b'ix pe'eyolin waq kyeb'a'
kyuky'i txq'anky, b'ix insten epasens exolx tuky'i jun tk'u'jlal b'ix gani' etib'
exolx,*
3 b'ix k'on kaj esi' tzan eten junch'in exolx tuky'i te Txew Dios, komo aji tetz
nchewsan te ek'u'j.
4 A'ox cha jun xhchi'jel [te Krist tzan qkyaqil], b'ix cha junkix te Txew [Dios
te qkyaqil], b'ix axkix parej uk'lemo' qkyaqil tzan tkaj lo'et jk'u'j a'ox ti'j tetz.
5 B'ix a'ox cha jun te Qajawil at, b'ix cha jun tumelil titza' tzan tok wit'let
jk'u'j ti'j, b'ix ax cha jun [tidi' telponx ti'j] te tjawlen si' a' qwi',
6 b'ix cha jun Dios ntzaj qna'o', b'ix a'ox tetz k'wa'lon kyi'j kyaqil, a'ox tetz
at tajwalil kyi'j kyaqil, n'aq'unan kyuky'i kyaqil, atqet kyuky'i kyaqil.
7 Per oje tzaj tsi' te junjunchaq te qetz [jun qajb'en] tzan jk'ulun iktza'x
janik'ponkix ntzaj tsi' te Krist mas galan twitz aj nqajo'.*
8 Astilji te Tu'jal Qtata Dios nyolin ikxjani: “Tetz ojax [tuj ka'j] b'ix exik tin
tuky'i'l jun jitzij kye aj pres tuq ate', b'ix oxik tsi' kyajb'en [te junjunchaq].”*
9 ¿Ntons ti' telponx oj txik q'umlet “ojax tuj ka'j”? Telponx tetz tb'ay okyaqul
tzani twitz tx'o'tx',*
10 b'ix te aj okyaqul tzani twitz tx'o'tx' axkix te aj ojax max tuj ka'j tajsik
kyaqil tzan tk'ulun mandad ti'j kyaqil.
11 B'ix ajixk tetz ekaj tsi' junjun te tky'ixel, b'ix junjunky te aj yolil tyol, b'ix
junjunky te pakb'al te tpakb'alil titza' nqokolet, b'ix junjunky kye qerman
pastor, b'ix junjunky te xnaq'tzon qxol.
12 B'ix kyaqil nini tzan kyb'antik byenech iktza' tetz oqet tb'isu' kyi'j kye aj
pawame' titza' tzan kyonen kyuky'i qerman, tzan kyok jwert kkyaqil kye aj
q'apo' kyib' te Krist.†
13 B'ix te nini tzan qok junch'in qkyaqil ja' wit'lik jk'u'j b'ix tzan tok qotzqila'
byenech te Tk'wa'al Qtata Dios tzan qten b'an jwert tuky'i'l max oj qok mer
iktza' te Krist.
14 Ikxji qetz ya nlay qo'ok iktza' k'wa'l aj kob'chaq njaw kky'ixpu' tzan
kyb'isun b'ix ja'chq nkyexik juk'u' tzan jun xnaq'tzb'ilj b'ix ikxji nkyeqet eq'i'
tzan kye xjal aj cha nkyejoyon tume'l titza' tzan kyqet kyeq'i' txq'anky tzan
kxik kyin tuj jun b'ey aj nya'tx galan.
15 Mejor qob'ajyolin te b'an'ax tzan tpaj nkyeqet qgani' kye qerman, b'ix
ikxji nqo'ok mas iktza' Krist ti'j kyaqil, komo aji tetz te twitzale' kxol kyaqil
aj nkye'okslan ti'j.
16 B'ix komo qetz iktza' xhchi'jel tetz, kabal ato' junch'in qkyaqil qa qkyaqil
qetz nqok'ulun te qaq'un aj okaj tsi' qetz, b'ix ikxji nqo'ok jwert tuky'i jun
tume'l aj nqet qgani' qib'x.*

Te Qanq'in Ak'a'j Aj Ntzaj Tsi' Krist

17 Ntons komo wetz aj te Qajawil a'in, oxe'l nq'uma' te etetz ikxjani: Ya
k'onky kxb'et iktza' nkyeb'et kye aj nya'tx tijajil Israel [aj k'onti'l nkye'okslan
ti'j te Qtata Dios], kyetz nkye'anq'in tuky'i jun kynab'l aj pur nya'tx galan,
18 b'an qlolj tuj kywitz tzan tpaj laq'chik ate' ti'j Qtata Dios, [k'onti'l jun
kyanq'in ak'a'j tuky'i'l] tzan tpaj k'onti'l n'el kyniky' ch'inwt ti'j tetz tzan
ktz'akal.

---

* **4:2** Kol 3:12-13 * **4:7** Rom 12:6; 1Kor 1:7; 7:7 * **4:8** Sal 68:18 * **4:9** Ax: oqex tjaq' tx'o'tx' max aqes. † **4:12** Te yol “edificación” telponx nya'tx cha a'ox tzan qok jwert sinoke ax tzan qpuqun. * **4:16** Kol 2:19

19 Ya k'onti'l nkyeb'isun qa nya'tx galan te kypak'achul b'ix oje xik kyq'apo'
kyib' tzan kyk'ulun tidi'chq aj ntz'ilan tuj kyanim b'ix cha kyk'ulunqet
tidi'chq tzan tel kyetza' te aj n'el kyq'ajab' ti'j.*
20 Per etetz nya'tx ikxji owok etotzqila' te Krist tzan etanq'in ikxji,
21 qa b'an'ax owok echa'o' ti'j tetz b'ix oje kxik xnaq'tza' ti'j tetz, iktza' te
tume'l b'an'ax ti'j tetz.
22 Intkaj ekola' te tume'l titza' nkxk'ulun tuq tb'aya',* komo cha npon
enajsa' etib' tuq tzan tpaj cha nqet tuq eq'i' eti'j tzan te aj nya'tx galan n'el
tuq egani'.
23 Ajna'l a tgan tzan tky'ixpjik titza' nkxb'isun tuj etanim tzan tok kyaqil
ak'a'j,
24 b'ix a tgan tzan txik eteq'i' te tume'l te etanq'in ak'a'j* iktza'x okxkaj tsi'
te Qtata Dios tzan etok iktza' tetz,* tzan eb'et tuj jun tume'l b'an galan b'ix
tzan eten b'an b'an'ax saq etanim tuj twitz.
25 Astilji etetz ya k'onky kxnik'on, sinoke a'ox pe'eyolin te b'an'ax* kyuky'i
qerman‡ tzan tpaj qkyaqil qetz junch'in a'o'.*
26 Qa etetz ma kxjaw q'ojlik, k'on kxjoyon choj, b'ix oj tex q'ij ya k'onky tzan
eq'ojin mas,*
27 k'on xik esi' lad te Tajaw Choj.
28 Te aj n'elq'an tuq tb'aya', ajna'l intkaj tsi' tzan telq'an b'ix intaq'unan
tuky'i jun tume'l galan tzan tonen kyuky'i kye aj presis jun onb'il te kyetz.
29 K'on kxyolin jun yol nya'tx galan sinoke tzan eyolin yol galan aj
owoneyon kyuky'i kye aj nkyecha'on tzan tok jun nim b'an galan te kyetz.
30 K'on ek'uluj tzan tb'isun te Txew Dios, komo tzan tpaj tetz atqex tuj
etanim te jun etecha'l maxkix oj tpon te q'ij oj ekolet.
31 Intkaj esi' te kyaqil q'oj tuj etanim, b'ix intkaj esi' tzan ejaw q'ojlik b'ix
kyaqil te etx'u'jil, b'ix k'on kx'ok xtx'ay, b'ix intkaj esi' te yol nya'tx galan b'ix
kyaqil aj tidi'chq aj nya'tx galan.
32 Pe'etok waq galan kxnab'lin kyuky'i txq'anky, b'ix intok lo'et ek'u'j kyi'j,
b'ix inkyqet enajsa' iktza'x te Qtata Dios okxqet tnajsa' tzan tpaj [tkamlen] te
Krist.*

5

Te Tume'l Titza' Tzan Qb'et Qetz Aj Tk'wa'al Qtata Dios A'o'

1 Ntons astilji, intel etin iktza' te Qtata Dios nab'lin, komo etetz a'ix tk'wa'al
Qtata Dios b'ix ganimix nim titza'.
2 B'ix intqet egani' etib'x exolx iktza'x te Krist nkxqet tgani' b'ix oxik tq'apo'
tib' tzan tok iktza' jun present tzan qpaj qetz, te jun oyej aj n'el b'an galan tuj
twitz Qtata Dios.*
3 Etetz k'on tok te k'ajajb'ilj exol, b'ix te aj tidi'chq aj ntz'ilan tuj etanim, ni
tidi'chq nya'tx galan aj n'el tgani' te echi'jel, k'on eximan ch'inwt ti'j kyaqil
nini tzan tpaj etetz pawamix te Qtata Dios.
4 K'on kxyolin jun yol aj nkyeky'ixwik xjal ti'j, ni jun yol aj k'onti'l token,
pyor jun yol xhch'ajyol, tzan tpaj kyaqil nini nya'tx galan. Mejor pe'ena'on
waq te Qtata Dios tzan txik esi' pixon te tetz.

---

* **4:19** Rom 1:21-25 * **4:22** Kol 3:9 * **4:24** Kol 3:10 * **4:24** Gén 1:26 * **4:25** Zac 8:16 ‡ **4:25** Ax: qbesin. * **4:25** Rom 12:5 * **4:26** Sal 4:4; Chaw 1:19-20 * **4:32** Kol 3:13 * **5:2** Exo 29:18

5 A tgan tzan tel eniky' te ja ntzani: ab'l aj cha tk'ajajinqet, qatzun nk'ulun
nya'tx galan tuky'i xhchi'jel, qatzun tidi'chq nk'ulun tzan tel tetza' te aj n'el
tq'ajab' ti'j, komo ikxnini n'ok tsi' tk'u'j ti'j jun tidi' aj ntzaj tna'o' mas twitz te
Qtata Dios,* ntons te aj xjal nini nlay k'amon jun tanq'in te jun-ele'x tuky'i
Qtata Dios.
6 Intok esi' enab'l tzan k'on eqet eq'i' tuky'i yol aj k'onti'l tidi' token, tzan
tpaj kyaqil nini ntzaj tq'oj te Qtata Dios, oxe'l tsi' xhcho'nal kyi'j kyaqil aj
k'onti'l nqet kyoksla'.
7 Etetz k'on tz'ox esamo' etib' kxol,
8 komo etetz tb'aya' atikxqex tuq tuj qlolj,* per ajna'l atikxqet tuj
xhchk'atunal te Qajawil. Astilji ajna'l pe'eb'et iktza'xkix atikxqet tuj
xhchk'atunal,
9 komo kyaqil aj nb'antik tzan tpaj nqob'et tuj te xhk'atun kyaqil aj b'an
galan, kyaqil aj tume'l b'ix aj b'an b'an'ax;
10 ikxji oqtel eyek'u' aj nqet tuj twitz Qtata Dios.
11 B'ix k'on tz'ox esamo' etib' tuj tidi'chq aj nkyk'ulu' kye aj ateqex tuj qlolj,
te aj nkyk'ulu' k'onti'l n'el te jun galan, sinoke a tgan tzan txik eyoli' nini
nya'tx galan
12 tzan tpaj te aj kyk'ulb'en tuj qlolj† b'an nya'tx galan b'ix nqoky'ixwik tzan
qyolin ti'j.
13 Per oj tel niky'j tzan te chk'atunal kyaqil te aj nya'tx galan, kyaqil nkaj
b'an eb'l tzan tpaj te chk'atunal nk'ulun tzan tkaj eb'l kyaqil.
14 Iktza'x nyolin ikxjani: “Intel awatl yatz aj nchwitan, intel apawa' awib'
kxol kye kamnaq, b'ix te Krist oxe'l tsi' xhchk'atunal tuj awanim.”
15 Astilji intok esi' enab'l tzan eb'et nya'tx iktza' naqe k'omb'a' kxb'isun,
sinoke pe'eb'et waq tuky'i jun enab'l b'an galan tzan eb'isun tuj tume'l,
16 b'ix tzan tok esi' waq ek'u'j tzan token galan etitza' te tyemp* tzan tpaj te
ja tyemp ajna'l aj itz'ojo'ni pur nya'tx galan nky'ik.
17 Astilji k'on kx'ok mok' sinoke intok esi' enab'l tidi' tgan te Qajawil.
18 K'on kxbolin tuky'i te ta'al ub tx'amsa' tzan tpaj okxe'l tin tuj jun b'ey aj
okxpoyon tnajsa'; sinoke tzoqpijwaq tzan tk'ulun mandad te Txew Dios tuj
etanim tuky'i nim tajwalil.
19 Pe'eyolin exolx etetz pur tuky'i b'itz aj Tu'jal Dios b'ix tuky'i b'itz
aj nkxna'on te Qtata Dios b'ix tuky'i tidi'chq b'itz te tetz, pe'eb'itzan b'ix
pe'ena'on tetz tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim.
20 Tuj kyaqil tyemp intxik esi' pixon te Qtata Dios ti'j kyaqil tuky'i tb'i te
Qajaw Jesukrist,*
21 b'ix pe'etonen etib'x exolx tzan tpaj nqet etoksla' te Krist.

Jun Konsej Kye Aj Xujelb'aj-e'

22 Ntons astilji etetz aj xujelb'aj a'ix, pe'etokslan kye etichmil iktza'x
nkx'okslan te Qajawil*
23 tzan tpaj te ichmilb'aj aji te twitzale' ti'j te txu'jel iktza'x te Krist aji te
twitzale' kxol kye aj nkye'okslan ti'j b'ix aji te okoloyon kyi'j kyetz, komo
kyetz a'e' te aj xhchi'jel.
24 Iktza'x qetz aj nqo'okslan ti'j Krist nqet qoksla', ax ikxji kye xujelb'aj a
tgan tzan kyokslan kye kyichmil ti'j kyaqil.

Jun Konsej Kye Aj Ichmilb'aj-e'

---

* **5:5** Kol 3:5; Gal 5:20 * **5:8** Qlolj telponx kyaqil aj nya'tx galan. † **5:12** Ax: kyk'ulb'en ewj.
* **5:16** Kol 4:5 * **5:20** Kol 3:16-17 * **5:22** Kol 3:18; 1Xhp 3:1

25 Etetz ichmilb'aj, inkyqet egani' waq kye exu'jel iktza'x te Krist nkyeqet
tgani' kyaqil kye aj nkye'okslan ti'j b'ix oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan
kypaj*
26 tzan kykaj pawame' a'ox te tetz oj tkaj saq kyanim tzan te Tyol Qtata Dios,
27 b'ix ikxji tzan tk'amon kyetz b'an xhqitz'un ti'j kyanim, k'onti'l tz'il kyi'j
b'ix ch'inwt nya'tx galan kyi'j,* sinoke tzan kyten jun b'uch'uj xjal sjapun tuj
kyanim b'ix ch'inwt nya'tx galan kyi'j.
28 Ax kye ichmilb'aj, a tgan tzan tqet kygani' kye kxu'jel iktza'xkix nqet
kygani' kyib'x. Ab'l te aj nqet tgani' txu'jel axk tetz nqet tgani' tib',
29 komo nijunwt ab'l n'el tik'o' te xhchi'jelx sinoke ntk'ulu' tzan sten galan
b'ix nqet ten tib'. Ikxji te Krist nkyeqet ten kye aj nkye'okslan ti'j,
30 komo qetz a'o' xhchi'jel tetz.
31 “Astilji te ichan okyekajel tsi' stat b'ix tnan tzan tok junan tuky'i txu'jel
b'ix kykab'il kyetz okye'okel iktza' cha jun xjal.”*
32 Te ntzani b'an kwest tzan tel qniky' ti'j, per wetz ajna'l nkyinyolin ti'j te
Krist b'ix kyi'j kye aj nkye'okslan ti'j.
33 Astilji junjunchaq te etetz a tgan tzan tqet egani' te exu'jel iktza'x nqet
egani' etib'x, b'ix yatzun kye xujelb'aj a tgan tzan tqet kyoksla' kye kyichmil.

6

Jun Konsej Kye Aj K'wa'alb'aj-e'

1 Ntons, etetz aj k'wa'alb'aj a'ix, inkyqet etoksla' kye etat tzan tpaj te
Qajawil,* komo te ntzani tume'l.
2 Nyolin tyol Dios ikxjani: “Inkyqet awoksla' te atat b'ix anan.” Aj ntzani te
tb'ay aj okaj q'uma' aj at jun tidi' galan ojk'amo'tz qa oqtel qoksla',
3 [komo nyolin] “tzan tky'ik kyaqil galan awuky'i'l b'ix tzan awanq'in nim
tyemp tzani twitz tx'o'tx'.”*

Jun Konsej Kye Aj K'wa'lon-e'

4 Ntons, ax etetz k'wa'lon, k'on kye'ox echuku' kye ek'wa'al,* sinoke inkxik
ekawi' tuky'i jun tume'l galan iktza'x te Qajawil tgan, inkxik exnaq'tza'
alkyetz te nya'tx galan aj nkyek'ulun b'ix alkyetz te galan aj presis.

Jun Konsej Kye Aj Aq'unon-e'

5 Ntons, etetz aj mosi' a'ix, inkyqet etoksla' kye epatron tzani twitz tx'o'tx'
tuky'i txob'lal tuky'i jun tk'u'jlal tzan tpaj te Krist,
6 nya'tx cha a'ox tzan etok e'e' galan nkx'aq'unan tzan ekaj galan tuj kywitz,
sinoke tzan tpaj nkx'aq'unan te Krist intqet ek'ulu' kyaqil tuky'i jun tk'u'jlal
iktza' tgan te Qtata Dios.*
7 Pe'etaq'unan tuky'i jun tk'u'jlal iktza' nkx'aq'unan te Qajawil b'ix nya'tx
cha a'ox kye xjal,
8 komo etetz eteb'enky, jun xjal otk'amo'tz tuky'i Qajawil iktza'x te galan aj
ma'tx tk'uluj, mosi' qa nya'txji.

Jun Konsej Kye Aj Patron-e'

9 B'ix ax etetz aj a'ix patron, ax pe'ek'ulun ikxji kyuky'i kye etaq'unon, per
nya'tx tuky'i ili'mj. Instzaj ena'o' tuj etanim, etetz iktza'x kyetz ax q'apo' kyib'

---

* **5:25** Kol 3:19; 1Xhp 3:7 * **5:27** 2Kor 11:2; Tmnk 21:2,9 * **5:31** Gén 2:24 * **6:1** Kol 3:20 * **6:3** Exo 20:12; Deu 5:16 * **6:4** Kol 3:21 * **6:6** Kol 3:22-25

tuj tq'ab' Qajawil aj atjax tuj ka'j* b'ix komo tuj twitz tetz k'onti'l jun mas
tb'anil twitz junky.*

Te Qaq'umb'il Aj Ntzaj Tsi' Qtata Dios Tzan Qten Jwert Tuky'i'l

10 Ntons ajna'l waq erman, pe'eten waq jwert tuky'i Qajawil, pe'etok jwert
tuky'i tajwalil tetz aj b'an nim.
11 Intoken etitza' kyaqil te eq'ojb'il aj oje tzaj tsi' te Qtata Dios tzan etipan
kyaqil te aj nya'tx galan aj b'isu' tzan te Tajaw Choj.
12 Komo qetz k'onti'l nqoq'ojin kyuky'i kye aj cha a'ox xjal-e',* sinoke
kyuky'i kye aj nya'tx galan aj at kyajwalil tuj kyaq'iq' b'ix kyuky'i kye aj at
nim kybalor b'ix kyuky'i kye malspirit aj nkyek'ulun tidi'chq tuj qlolj twitz
ja tx'o'tx'ni b'ix kyuky'i kyaqil kye aj nya'tx galan aj nkyeq'ojin tuj kyaq'iq'.†
13 Astilji intoken etitza' kyaqil te eq'ojb'il* aj oje tzaj tsi' te Qtata Dios tzan
etipan cha'oj tul jun nya'tx galan eti'j, b'ix ikxji cha'oj etipan kyaqil, tzunx
okxteyon jwert.
14 Ntons pe'eten waq jwert iktza' ntzani: K'on kaj esi' tzan eb'et tuj te
b'an'ax; nini owokeyon eti'j iktza' tkolb'il jun soldad aj atok twitz tkux.* B'ix
k'on kaj esi' tzan ek'ulun kyaqil tuj tume'l;* nini wokeyon etuky'i'l iktza'
tkolb'il te jun soldad aj atok tpech.
15 Ax a tgan tzan eten list tzan txik epakb'a' te tpakb'alil aj nchewsan jk'u'j;*
nini owokeyon etuky'i'l iktza' tkolb'il te jun soldad aj atok toq.
16 B'ix kyaqil q'ij a tgan tzan tok wit'let ek'u'j ti'j Krist; nini owokeyon
etuky'i'l iktza' tewb'il aj nkolon ti'j jun soldad tzan tponaj‡ kye xhju'y twi' aj
ntilun [aj iktza' kyaqil aj n'ok si'] qi'j tzan te Tajaw Choj.
17 B'ix a tgan tzan stzaj ena'o' kolomix tzan te Krist; nini owokeyon etuky'i'l
iktza' kolb'il twi' te jun soldad.* B'ix ax a tgan tzan token etitza' te tyol Qtata
Dios; nini wokeyon tuj tq'ab' te Txew Dios iktza' jun soldad at jun tmachit aj
tkansb'il.*
18 B'ix kyaqil-el oj exnaq'tzan b'ix oj tqet ewitz twitz te Qtata Dios,
pe'exnaq'tzan* tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i tajwalil te Txew Dios b'ix k'on kaj
esi' tzan tqet ewitz twitz te Qtat kyi'j kyaqil kye aj pawame' titza'.
19 B'ix ax intxik eqani' ch'in wi'j wetz tzan stzaj tsi' te Qtata Dios nyol tzan
txik npakb'a' tuky'i jun nk'u'j te tpakb'alil aj nqokolet titza' per aj k'onti'l owel
niky'j ti'j oqtxi'.
20 Komo tzan tpaj aj tpakb'alilni te Qtata Dios intzaj tlajo' tky'ixel tzan
txik npakb'a' tuky'i jun nk'u'j b'ix tzan tpajji ajna'l wetz atin pres. Astilji
pe'exnaq'tzan ch'in tzan k'on nxob' tzan npakb'an tuky'i jun tk'u'jlal iktza'x
aj presis tzan nk'ulun.

Jun Kawb'il

21 Ntons, te Tíkiko,* jun qerman gani' nim qitza' b'ix aj k'onti'l nkaj tsi' tzan
taq'unan te Qajawil, tetz oxe'l etuky'i'l b'ix oxe'l tq'uma' kyaqil aj nky'ik wi'j
tzani.
22 Astilji tzpon nlajo' etuky'i'l tzan tok echa'o' tidi' nky'ik qi'ja tzani b'ix tzan
tnimsan ek'u'j.*

---

* **6:9** Kol 4:1 * **6:9** Deu 10:17; Kol 3:25 * **6:12** Ax: xjal aj at kkyiky'el b'ix aj at kchi'jel. † **6:12** Ax: tuj ka'j. * **6:13** Rom 13:12 * **6:14** Isa 11:5 * **6:14** Isa 59:17 * **6:15** Isa 52:7 ‡ **6:16** Ax: tzan tqex xtxajsa'. * **6:17** Isa 59:17; 1Tes 5:8 * **6:17** Ebr 4:12 * **6:18** Kol 4:2-4 * **6:21** Kya 20:4; 2Tim 4:12 * **6:22** Kol 4:7-8

23 Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist qet kchewsa'xwit ek'u'j etetz erman,
b'ix etetz intqet egani'xwit etib' exolx tuky'i jun ek'u'j wit'lik ti'j Qtata Dios
b'ix Qajaw Jesukrist.
24 Instzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz aj nqet egani' te
Qajaw Jesukrist tuky'i jun eganb'il aj nlayxwit ky'ixpjik.

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Filipos

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k tuky'i te [qerman] Timotey, qetza q'apo' qib'a nqo'aq'unan
te Kristo Jesus, nqet qtz'ib'a'na te ekyaqil etetz aj amaq' Filipos,* etetz aj
pawamix te Qtata Dios tzan te Kristo Jesus, nqet qtz'ib'a'na te etetz b'ix kye
qerman pastor b'ix kye aj nkye'onen kyuky'i'l.*
2 Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit jun nim b'an galan etajsik
ekyaqil etetz, b'ix qet kchewsa'xwit ek'u'j.

Titza' Nxnaq'tzan Tuq Te Pa'k Kyi'j Kye Aj Filipos

3 Wetz nxik nsi' pixon te Qtata Dios kyaqil-el oj etzaj nna'o'.
4 B'ix kyaqil-el oj wokten xnaq'tzon eti'j ekyaqil etetz, wetz nkyinxnaq'tzan
tuky'i jun chalajb'il
5 tzan tpaj titza' nkx'onen quky'ila tzan txik qpakb'a'na te tpakb'alil galan,
atx aj toklen echa'o' max ajna'l.*
6 Wetz web'en te Qtata Dios oje xik taq'sa' jun taq'un b'an galan tuj etanim,
b'ix nlay kaj tkola' sinoke ob'antel max oj tul te Qajaw Jesukrist.*
7 Komo galan tzan nna'on eti'j ikxnini tzan tpaj nkxtzaj nna'o' ekyaqil
tuj wanim, anke wetz akyinqex pres qatzun akyinqet tzan taj ntzaq'b'e'
kyyol txq'anky qatzun tzan tqet nyek'u' tume'l te tpakb'alil galan kxolji, etetz
ekyaqil junx wuky'i'l njk'amo' te aj ntzaj tsi' te Qtata Dios, aj nim b'an galan
aj k'onti'l nqajo'.
8 Te Qtata Dios teb'en wetz b'an nkxqet ngani' tuky'i jun tume'l iktza' te
Qajaw Jesukrist nkxqet tgani'.
9 Wetz nqet nwitz twitz Qtata Dios, tzan tqet egani' etib' b'ajq'ij exolx tuky'i
jun enab'l b'an tume'l b'ix tzan tel eniky' byenech titza' tzan kyqet egani' kye
txq'anky.
10 Nkyinqanin ikxji tzan tel eniky' alkyetz te galan tzan eb'et tuj tume'l b'ix
ch'inwt nya'tx galan eti'j b'eyx ajna'l max oj tul te Krist b'ix nlay b'antik tzan
eqet yoli' tzan nijunwt,
11 ikxji tzan ek'ulun tidi'chq b'an galan tzan tpaj te Jesukrist [oje tz'el tin
echoj], tzan tqet jiq'b'a' te Qtata Dios b'ix tzan tok te jun chalajb'il te tetz.

B'a'n Tzan Qpakb'an Ti'j Qajaw Anke Ti'chq Nya'tx Galan Nky'ik Qi'j

12 Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz waq erman, kyaqil aj oje ky'ik wi'j, ma
tz'ok te jun galan tzan txik pakb'let mas te tpakb'alil galan.
13 Komo wetz akyinqex pres, ikxji kyaqil kye soldad kyuky'i kyaqil kye
txq'anky xjal tuj tjay te k'ulul mandad, kyetz kyeb'en wetz akyinqex pres
tzan tpaj nkyin'aq'unan te Jesukrist.*
14 B'ix tzan tpaj wetz nqexlenten pres, ky'ila'j qerman mas oje tz'ok
kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Qajawil b'ix mas nxik kypakb'a' te tyol Qtata Dios tuky'i
jun tk'u'jlal b'ix k'onti'l nkyexob'.
15 B'an'ax ate' junjun nkyepakb'an per cha enbidyos-e' wi'j, cha kygan tzan
kyqet jiq'b'a' b'ix cha nkye'ek'awin wi'j, per ax ate' junjunky nkyepakb'an
galan ti'j Krist tuky'i jun tk'u'jlal tume'l galan.

---

* **1:1** Kya 16:12 * **1:1** Ax: tijxjal obispos kyuky'i kye tijxjal diáconos. * **1:5** Fil 4:10-18 * **1:6** Sal 138:8 * **1:13** Kya 28:30

16 Kye aj nkyepakb'an tuky'i jun tk'u'jlalni, kyetz nkyepakb'an tzan tpaj
nqet kygani' te Qajaw Jesukrist, b'ix kyeb'en wetz akyinqex tzani tzan tpaj
nqet nkolo' te tpakb'alil galan ti'j Krist.†
17 Yatzun kye txq'anky nxik kypakb'a' ti'j Krist nya'tx tuj jun tume'l tuky'i
jun kyk'u'j, kyetz cha kygan tzan tok wen mas xhcho'nal twitz te aj n'ok wen
tuj pres.
18 ¿Ntons tidi' nq'uma'tz? Qa nkyepakb'an tuky'i jun kyk'u'j b'an'ax kyitza'
qa nya'txji, axkix te Qajaw nxik kypakb'a', b'ix wetz nkyinchalaj ti'j te nini,
b'ix mas okyinchalajel.
19 Wetz web'en, te aj nky'ik wi'jni owokel te jun galan te wetz tzan nkolpjik
tzan tpaj nkxnaq'tzan wi'j b'ix tzan tpaj nkyintone' te Txew Qajaw Jesukrist.
20 Wetz wit'lik nk'u'j b'ix sewur atin, nlay kyinqet ky'ixwik ti'j ch'inwt,
sinoke tuky'i jun tk'u'jlal okyinyoliyon kywitz kyaqil xjal ajna'l iktza'x
tb'ay, tzan tok e'e' wi'jx wetz te Qajaw Jesukrist at nim tajwalil, nkesey qa
okyinkamel qa okyin'anq'iyonji.
21 Komo wetz qa itz'ojin, itz'ojin te Krist, b'ix te nkamiky owokel mas tb'anil
[tzan tpaj okyinpoyon tuky'i Krist].*
22 Per qa itz'ojin, te aj nwaq'una' n'el te jun b'an galan. Astilji kwest tzan
tel nniky' alkyetz ngan.
23 Ngan tzan npon tuky'i Krist, ja' mas galan te wetz,
24 per mas presis tzan nkaj tzani te jun galan te etetz.
25 Astilji web'en wetz okyinkajel, b'ix okyin'aq'unayon [te jun galan] te
etetz tzan etok mas b'an jwert b'ix tzan echalaj mas ti'j te aj ja' wit'lik ek'u'j.
26 Ikxji etetz okxchalajel nim ti'j Kristo Jesus tzan tpaj wetz atin junky'el
etuky'i'l.

A Tgan Tzan Qb'et Tuj Tume'l Iktza' Te Jesukrist Tgan

27 Ntons, pe'eb'et waq tuj jun tume'l iktza' nyolin te tpakb'alil galan ti'j
Krist. Ikxji oj npon wetz exol tzi qa nlay kyinponji, owokel ncha'o' jun
tpakb'alil galan eti'j qa etetz jwert atix b'ix junch'in nkx'aq'unan exolx tzan
tpaj wit'lik ek'u'j ti'j te tpakb'alil galan.
28 K'on kxob' kywitz kye aj nkyeq'ojin eti'j [tzan tpaj k'onti'l nqet kygani' te
tpakb'alil galan]; ikxji owelal kyniky' okyepoyonaj, per yatzun etetz kolomix
tzan te Qtata Dios.
29 Komo te Qtat oje qet tb'isu' nya'tx cha a'ox tzan etokslan tuj etanim
sinoke ax tzan tok eten twitz xhcho'nal tzan tpaj te Krist,
30 iktza'x te xhcho'nal aj owok wen wetz oqtxi'* b'ix n'ok wen ajna'l.

2

A Tgan Tzan Tel Qin Tzan Qb'isun Iktza' Te Jesukrist Nb'isun

1 Ntons qa* te Krist nnimsan ek'u'j, qa n'ok jun galan tuj etanim tzan tpaj
nkxqet tgani', qa te Txew Dios atqet exol, b'ix qa etetz exol n'ok lo'et ek'u'j ti'j
junky b'ix qa galan kxnab'lin kyuky'i txq'anky
2 ntons k'uluj waq tzan nchalaj ch'in, pe'eb'isun parej exol, intqet egani'
etib' parej exolx, pe'eten junch'in tuky'i jun ek'u'j, b'ix pe'eb'isun parej
ekyaqil [ikxjani]:

---

† **1:16** Txq'an Tu'jal Qtata Dios tz'ib'anqet tuj tb'ay te aj nyolin te taqan 17 b'ix yaji te aj nyolin te taqan 16, per tuj qyol ntumela' iktza' tuj te yol gryeg aj b'an tb'ay. * **1:21** Gal 2:20; Kol 3:4 * **1:30** Kya 16:19-40 * **2:1** Ax: komo.

3 K'on qet ek'ulu' jun tidi' cha tzan tok ete'e' ab'l ok'uluyon mas galan,
b'ix k'on ek'uluj jun tidi' cha tzan tqet ejiq'b'a' etib', sinoke inkxik ena'o' kye
txq'anky tb'ay ewitz etetz,
4 k'on kxb'isun cha a'ox eti'jx etetz sinoke intqet eb'isu' kyi'j kye txq'anky.
5 Pe'eb'isun waq iktza'x ob'isun te Kristo Jesus.
6 Tetz, anke aji tuq iktza' Qtata Dios,* tetz k'onti'l owok tsi' tk'u'j tzan tkolon
tib' iktza' Tk'wa'al Qtata Dios,
7 sinoke axk tetz okaj tsi' te aj at tuq toklen ti'j, b'ix owok iktza' jun xjal aj
mosi' b'ix owitz'jik iktza'xkix jun xjal.*
8 B'ix ya ma tz'ok xjal, axk tetz owel tin tky'exaw,* dispwest tuq tzan
tkamik, oqet toksla'* [Qtata Dios], b'ix ojaw yob'a' twitz krus.
9 Astilji te Qtata Dios oqet tjiq'b'a' nim b'ix owok tq'uma' Tajawil T'ij Kyaqil
b'ix Koloyon, b'ix oxik tsi' jun tajwalil mas nim kywitz kyaqil xjal.*
10 Ikxji tzan kyqet mejlet twitz tetz kyaqil kye aj akyejax tuj ka'j b'ix kye aj
akyeqet twitz tx'o'tx' b'ix kxol kye kamnaq,
11 b'ix tzan txik kyq'uma' kyaqil xjal twitz tx'o'tx' a te Jesukrist Tajawil Ti'j
Kyaqil, b'ix ikxji tzan tqet jiq'b'a' te Qtata Dios.*

Intqet Eyek'u' Jun Tume'l Galan Kywitz Kye Aj K'onti'l Nkye'okslan

12 Ntons etetz waq erman aj ganimix witza', iktza'x etetz aj akyinqet tuq
exol nqet tuq etoksla' te Tyol Qtata Dios, b'ix ajna'l laq'chik atinni, intqet
etoksla' mas tuky'i jun tk'u'jlal. Komo kolomix, intok esi' waq ek'u'j tuky'i
jun txob'lal tzan k'on kaj esi' waq tzan ek'ulun kyaqil galan.
13 Komo a te Qtata Dios nyolin tuj etanim tzan ena'on tidi' tetz tgan b'ix tzan
tonen etuky'i'l tzan tqet ek'ulu' ikxji.
14 Kyaqil aj oqtel ek'ulu', intqet ek'ulu' per nya'tx tuky'i q'ojb'il b'ix nya'tx
nkxwululun ti'j,
15 tzan k'on tok e'e' exol etetz jun tidi' aj nya'tx galan. Pe'eten tk'wa'al Qtata
Dios b'ix k'onti'l jun tidi' nya'tx galan eti'j kxol kye xjal aj cha kyeq'inqet
txq'anky b'ix cha kyb'isunqet nya'tx galan. Pe'enab'lin waq galan kxol kyetz,
pe'eqet en iktza' kye che'w twitz ka'j nkyetxaqtxon tuj qlolj,
16 k'on kaj esi' tzan txik e'e' eti'j etetz titza' nkx'okslan byenech ti'j te
tpakb'alil galan aj nqo'anq'in titza'. B'ix oj tul te Krist, wetz kyinchalajel tzan
tpaj nya'tx chagan woqelb'en b'ix nya'tx chagan waq'umb'en exol etetz.
17 Anke tz'ok wen twitz xhcho'nal iktza' stz'ab'e'l te aj nkxk'ulun iktza' jun
epresent aj nxik esi' te Qtata Dios b'ix jun etaq'un te tetz tzan tpaj toklen
wit'let ek'u'j ti'j, per wetz nkyinchalaj ti'j te ntzani b'ix nkyinchalaj junch'in
etuky'i'l ekyaqil etetz.
18 Ax pe'echalaj waq etetz b'ix pe'echalaj junch'in wuky'i'l.

Te Timotey B'ix Epafrodit Kygan Tuq Kxik Q'olb'el Kye Aj Filipos

19 Wetz lo'ik nk'u'j ti'j Qajaw Jesus tzan txik nlajo' naj te qerman Timotey
etuky'i'l, tzan tok ncha'o' epakb'alil; ikxji okyinchalajel eti'j.
20 Komo k'onti'l junky ab'l atqet wuky'i'l iktza' tetz aj nkx'aj tb'isu' tuky'i
jun tk'u'jlal iktza' wetz nkyinb'isun eti'j.
21 Kyaqil cha kyb'isunqet te jun galan te kyetz per k'onti'l n'ok ksi' kynab'l
ti'j tidi' aj tgan te Kristo Jesus.

---

* **2:6** Wnch 1:1-3; Kol 1:15,19; 2:9 * **2:7** Wnch 1:14 * **2:8** 2Kor 8:9 * **2:8** Mat 26:39; Wnch 10:18; Ebr 5:8 * **2:9** Ebr 2:9; 12:2 * **2:11** Isa 45:23

22 Per etetz oje tz'ok echa'o' ti'j te qerman Timotey titza' nab'lin, komo
tetz n'onen wuky'i'l iktza' jun k'wa'l tuky'i stat, tzan txik qpakb'a' junx te
tpakb'alil galan.
23 Astilji wetz lo'ik nk'u'j cha'oj tok wen qa kyaqil n'el galan tzani wuky'i'l,
ntons oxe'l nlajo' naj etuky'i'l.
24 B'ix ax wetz wit'lik nk'u'j ti'j Qajawil tzan nxik q'olb'el etetz naj.
25 Ax wetz oqet tuj nwitz tzan txik nlajo' exol etetz te qerman Epafrodit.
Tetz werman b'ix n'onen wuky'i'l b'ix jun aj nwake' wuky'i'l [tzan txik
qpakb'a' te tpakb'alil galan]; tetz jun eky'ixel† tzan tonen wuky'i'l ti'j te aj
npaltin tuq te wetz.
26 Tetz b'an tgan tzan txik q'olb'el etetz ekyaqil tzi, b'an nb'isun tuq tzan
tpaj oje tz'ok echan etetz qa oqet yab'tik.
27 B'an'ax tetz oqet yab'tik, ch'inky tuq ma kamik, per te Qtata Dios owok
lo'et tk'u'j ti'j, b'ix nya'tx a'ox ti'j sinoke ax wi'j wetz tzan k'on tok wen twitz
mas xhcho'nal twitz aj oje tz'ok wenni.
28 Astilji b'an ngan tuq tzan txik nlajo' etuky'i'l tzan echalaj oj tok eten b'ix
tzan k'on nb'isun wetz eti'j.
29 Pe'ek'amon waq tetz tuky'i jun pixon te Qajawil b'ix tuky'i jun chalajb'il.
Komo jun xjal aj iktza' tetz a tgan tzan tqet qjiq'b'a'
30 tzan tpaj ch'inky tuq ma kamik tzan tpaj taq'un te Krist; komo dispwest
tuq tetz tzan tkamik tzan tonen wuky'i'l te eky'ixel tzan tb'antik titza' te aj
k'onti'l tuq nb'antik etetz etitza'.

3

Nlay B'antik Tzan Jkolonx Qib' Tuky'i Jk'ulb'en Galan

1 Ajna'l waq erman, a'ox oxe'l nq'uma' etetz ja ntzani: Pe'echalaj waq ti'j
Qajawil. Wetz k'onti'l nkyinsiktik tzan tqet ntz'ib'a' junky'el etetz aj oje qet
ntz'ib'a' jun-elxi', komo nkxtkolo' [ti'j te aj nya'tx b'an'ax].
2 Intok esi' waq enab'l kyi'j kye aj naqe tx'ya'n-e', a'e' aj nkyek'ulun pur
nya'tx galan, b'ix a'e' aj cha nkye'ok'onsan kchi'jel.
3 Per yatzun qetz, at jun qechalul b'an b'an'ax, qetz aj nqet qna'o' Qtata Dios
tzan tpaj te Txew [tuj qanim], qetz nqet qjiq'b'a' te Kristo Jesus, b'ix k'onti'l
wit'lik jk'u'j ti'j te jk'ulb'en tuky'i qchi'jel.*
4 Wetz b'a'n-tal tzan tok wit'let nk'u'j ti'j nk'ulb'en ti'j nchi'jel [iktza' te
wijajil b'ix ja' tzajnaqin]. Qa at ab'l ntb'isu' tzan tok wit'let tk'u'j ti'j tk'ulb'en
ti'j xhchi'jel, per wetz mas at-tal woklen tzan tok wit'let nk'u'j ikxji.
5 Wetz owok si' wechalul ti'j nchi'jel aj man tuq jun samanxi' witz'jlen, wetz
a'in tijajil Israel b'an b'an'ax, komo in'itz'jik txol b'uch'uj tijajil Minch* b'ix
kye ntat ax kyetz aj tijajil Israel, b'ix ti'j te Kawb'il te qamaq' Israel a'in tuq
wetz aj b'uch'uj Parisey,
6 [komo b'an eq'i' witza' tuq te aj eq'i' kyitza' kye nxjalil,] wetz b'an nkyejaw
nlajo' tuq kye aj nkye'okslan tuq ti'j Krist,* b'ix wetz tzan tqet nk'ulu' tuq titza'
tgan te Kawb'il nijunwt ab'l otzaj q'uman te wetz qa nya'tx galan tuq nk'ulu'.
7 Per kyaqil nini aj wetz tuj nnab'l n'oken tuq te jun galan te wetz, ajna'l
n'el tuj nwitz k'onti'l token ch'inwt tzan tpaj te Krist.
8 Oj tqet nparejsa' kyaqil te nk'ulb'en oqtxi' tuky'i te aj tb'anil tzan tpaj
toklen wotzqila' te Wajaw Kristo Jesus, n'el tuj nwitz kyaqil aj nk'ulb'en oqtxi'

---

† **2:25** Oxik lajo' te kky'ixel tzan tpaj laq'chik tuq ate', 1800 kilómetr tuj jun bark. * **3:3** Jer 4:4; Rom 2:28-29; Gal 6:14-15; Kol 2:11-13 * **3:5** Rom 11:1; Kya 23:6; 26:5 * **3:6** Kya 8:3; 22:4; 26:9-11

iktza' ky'is aj k'onti'l token ch'inwt tzan tpaj te aj ngan wetz ajna'l, tzan tok wotzqila' te Krist
9 b'ix tzan nten junch'in tuky'i'l, nya'tx tzan tpaj tqetlen nk'ulu' kyaqil aj ntq'uma' te Kawb'il, sinoke tzan tpaj toklen wit'let nk'u'j ti'j Krist, b'ix ikxji tzan tel in te nchoj tzan te Qtata Dios tzan tpaj toklen wit'let nk'u'j ti'j Krist.
10 Aj tidi' ngan wetz, tzan tok wotzqila' te tetz, b'ix tzan tok wen te tajwalil aj ok'ulun tzan tjaw anq'in, b'ix tzan tok wen twitz xhcho'nal iktza' aj owok ten tetz, b'ix tzan wok iktza' tetz aj tkamik,
11 ikxji tzan njaw anq'in oj kyjaw anq'in kye kamnaq.
12 Wetz k'onti'l nxik nq'uma' etetz qa wetz ma'tx b'antik kyaqil witza' b'ix ajna'l b'an galan a'in. ¡Nya'tx! Wetz tzunx nkyinb'et tuj nb'ey tzan tb'antik wuky'i'l te aj presis aj tzan tpajji in'el joyo' tzan te Kristo Jesus.
13 Wetz k'onti'l nxik nq'uma' etetz waq erman, qa wetz ma'tx nkamb'aj kyaqil aj galanni, sinoke ajna'l k'onti'l n'ok nsi' nk'u'j* ti'j kyaqil aj oje ky'ik, sinoke ajna'l nkyink'ulun kyaqil tzan tpaj nk'amo'tz te aj otzajel si' wetz mas yajx.
14 Wetz k'onti'l nkaj nsi' tzan tok nwit'b'a' nk'u'j ti'j Krist tzan npon tuky'i'l tuj ka'j, komo ikxji tetz nqotuk'le' tzan te Kristo Jesus.
15 Qkyaqil qetz aj oje qo'ok jwert, a tgan tzan qb'isun ikxji, b'ix qa etetz k'onti'l nqet tuj ewitz ikxji, te Qtata Dios oxe'l yek'un te etetz [ja' nkxpaltin].
16 Per k'on kaj qsi' tzan jk'ulun te tume'l b'an'ax aj oje tz'el qniky' ti'j.
17 Ntons etetz waq erman, intel etin waq iktza' wetz nkyink'ulun* b'ix ax intok esi' enab'l kyi'j kye aj nkyeb'et iktza' aj oje qet qyek'u'na qetza ewitz.
18 Komo iktza' wetz oje xik nq'uma' etetz ky'ila'j-el, b'ix ajna'l nxik nq'uma' junky'el etetz jun tidi' aj nkyin'oq' titza' [tzan tpaj ntzaj cho'on wanim titza']: Ate' ky'ila'j nkyek'ulun nya'tx galan tzan k'on kyokslan kye xjal qa te tkamlen te Krist twitz krus [b'a'n tzan tkolon kyi'j].
19 Kyetz okyepoyonaj, kyetz cha atok kyk'u'j ti'j kchi'jelx,† nqet kyjiq'b'a' kyib' ti'j te aj eq'il kky'exaw, kyetz cha n'ok ksi' kynab'l ti'j tidi'chq twitz tx'o'tx'.
20 Yatzun qetz, at jun qnajb'il tuj ka'j b'ix nqo'iyon tzan stzaj txini te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'j.
21 Tetz ojawel tky'ixpu' te qchi'jel aj tzani twitz tx'o'tx' tzan tok iktza' tetz xhchi'jel ak'a'j aj b'an tb'anil, otk'ulu'tz ikxji tzan tpaj at tajwalil tzan tkaj kyaqil tuj tq'ab'.

4

1 Astilji etetz waq erman aj ganimix witza', etetz aj b'an ngan xik q'olb'el etetz, etetz aj b'an nkyinchalaj eti'j b'ix eti'j etetz telponx oje tz'el galan te waq'un exol; ntons etetz aj ganimix witza', wetz ma'tx xik nq'uma' etetz kyaqil ntzani tzan eten b'an jwert tuky'i Qajawil.

Nya'tx Galan Qa Nya'tx Dyakwerd Ato' Qxol Tzan Tpaj Cha Jun Te Qajaw Jesukrist

2 Wetz nxik nkawi' te Ebody b'ix te Síntike, komo [cha jun] te Qajawil, a tgan tzan kyten dyakwerd titza' nkyeb'isun.
3 B'ix ax yatz [Sísigus]* aj k'onti'l nkaj asi' tzan awonen wuky'i'l, nqet nwitz awitz tzan awonen ch'in kye aj qerman xujni. Komo kyetz eb'aj'onen wuky'i'l tzan npakb'an te tpakb'alil galan, b'ix tuky'i Klem b'ix kye txq'anky

* **3:13** Ax: n'aj nnajsa' ti'j nk'u'j. * **3:17** 1Kor 4:16; 11:1 † **3:19** Ax: cha a'ox ntzaj kyna'o' kyk'u'j.
* **4:3** Te yol “wuky'i'l” ax iktza' jun tb'i “Sísigus” tuj yol gryeg.

a'e' aj nkye'onen tuq wuky'i'l, kyetz oje qex tz'ib'a' kyb'i tuj te u'j tuj ka'j aj ja'
nyolin ab'le' kye aj at jun kyanq'in te jun-ele'x.*
4 Pechalaj waq ti'j te Qajawil, k'on kaj esi' tzan echalajsan ti'j. Oxe'l nq'uma'
junky'el: Pe'echalaj waq.*
5 Pe'eyolin waq kyeb'a' kyuky'i kyaqil xjal. Komo te Qajawil atqet qxol.
6 K'on kxb'isun ti'j ch'inwt sinoke pe'exnaq'tzan tuky'i Qtata Dios ti'j kyaqil,
intqet ewitz twitz tetz b'ix intxik esi' pixon tetz.*
7 Ikxji te Qtata Dios otzajel xhchewsa' ek'u'j, per te aj xhchewsb'ilni k'onti'l
n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' kyaqil ti'j, per oqtel tkolo' te etanim b'ix te
enab'l tzan tpaj mojb'a' etib' tuky'i Kristo Jesus.
8 B'ix ajna'l waq erman, qa at jun tidi' aj b'an'ax, b'ix galan tzan tqet qoksla',
b'ix tume'l, b'ix aj ch'inwt nya'tx galan ti'j, b'ix aj n'el galan tuj qwitz, b'ix aj
jiq'b'a'; qa at jun tidi' ikxni'n b'ix b'a'n tzan qchalaj ti'j, intqet eb'isu' waq ti'j.
9 B'ix kyaqil aj owel eteq'i' wi'j b'ix kyaqil aj ek'amoj wuky'i'l, kyaqil aj
owok echa'o' nxik tuq nyoli' b'ix kyaqil aj owok eten nqet tuq nk'ulu', intqet
ek'ulu' etetz ikxji, b'ix te Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j oqtelten etuky'i'l.

Aj Txik Tsi' Pa'k Jun Pixon Kye Aj Filipos

10 Wetz nkyinchalaj tuky'i Qajawil tzan tpaj etetz ma'tx kyintzaj ena'o'
ajna'l. Etetz b'isu' tuq etitza' tb'ay per k'onti'l tuq jun tume'l tzan tb'antik
etitza'.
11 Wetz k'onti'l nxik nq'uma' tzan tpaj tidi'chq-wit npaltin wetz, komo wetz
oje tz'el nniky' titza' tzan wanq'in tuky'i jun tume'l aj nkyinchalaj ti'j aber
titza' atinqet.
12 Wetz web'en titza' tzan wanq'in tuj nmeb'a'ul b'ix qatzun at nim tidi'chq
wetzji; tuj kyaqil aj oje tz'ok wen, oje tz'el nniky' tzan nten tuky'i jun
chalajb'il, qa wa'ij atin qatzun at kyaqil nwe'ji, qa at tidi'chq wetz qatzun
b'an meb'a' a'inji,
13 b'a'n tzan tb'antik kyaqil witza' tzan tpaj te [Krist] aj ntzaj tsi' nbalor.
14 Per etetz ma'tx ek'uluj galan tzan etonen wuky'i'l ti'j kyaqil aj nya'tx
galan aj nky'ik wi'jni.
15 Etetz aj Filipos, etetz eteb'en, aj waq'ik npakb'an te tpakb'alil galan
te Qtata Dios, aj wetz exol etetz tuj tkwentil Masedony, nijunwt b'uch'uj
qerman eb'aj'onen wuky'i'l sinoke a'ox a'ix.
16 B'ix aj akyinqet tuq wetz amaq' Tesalonk,* etetz ky'ila'j-el oxik esama'
etonb'il te wetz tzan tb'antik kyaqil aj presis tuq te wetz.*
17 Wetz k'onti'l nkyinjoyon tzan stzaj oye' ti'chq wetz, sinoke nkyinjoyon
titza' tzan tel te etoyej jun galan te etetzx tuj twitz Qtata Dios.
18 Ajna'l at kyaqil aj presis te wetz b'ix ketant. Ajna'l kabal at te wetz tzan
kyaqil aj otzaj esama' tuky'i Epafrodit, b'ix te etoyej n'el tuj twitz Qtata Dios
naqe jun present b'an tb'anil tk'ok'jal aj tetz nchalaj ti'j.*
19 B'ix te Qtata Dios oxe'l tsi' te etetz kyaqil aj presis aj npaltin te etetz, oxe'l
tsi' iktza'x aj at tidi'chq te tetz tuj ka'j tuky'i Kristo Jesus.
20 Intqet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios tuj kyaqil tyemp b'eyx te jun-ele'x.
Intky'ikxwit ikxji.

Jun Kawb'il

---

* **4:3** Tmnk 3:5; 13:8; 17:8; 20:12,15; 21:27 * **4:4** Neh 8:10; 1Tes 5:16 * **4:6** Kol 4:2-7; 1Tes 5:17-18
* **4:16** Kya 17:1 * **4:16** 2Kor 11:9 * **4:18** Exo 29:18

21 Intxik esi' jun limb'il kye kyaqil tzi aj pawame' te Qtata Dios tzan tpaj
mojb'a' kyib' tuky'i Kristo Jesus. Jun limb'il te etetz tzan kye qerman aj
akyeqet wuky'i'l tzani.
22 B'ix ax jun limb'il te etetz tzan kyaqil kye qerman [tzani] aj pawame' te
Qtata Dios, pyor tzan kye aj tuj tjay te César aj twitzale' k'ulul mandad.
23 Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit tuj etanim te aj nim b'an galan aj k'onti'l
nqajo'. [Intky'ikxwit ikxji.]

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Kolosas

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj ikxji tgan te Qtata Dios, b'ix
wetz tuky'i te qerman Timotey
2 nqet qtz'ib'a'na te etetz waq erman aj amaq' Kolosas, etetz aj pawamix te
Qtata Dios b'ix k'onti'l nkaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j ti'j Kristo Jesus. Tzaj
tsi'xwit te Qtata Dios etajsik etetz jun nim b'an galan mas nim twitz te aj
nqajo' b'ix tzajxwit tsi' jun chewsb'il tuj etanim.

Te Pa'k Nxik Tsi' Pixon Te Qtata Dios Tzan Tpaj Titza' Wit'lik Kyk'u'j Kye Aj Kolosas

3 Qetza oj qxnaq'tzana nxikkix qsi'na pixon te Qtata Dios eti'j etetz, te Qtata
Dios aj Stat te Qajaw Jesukrist.
4 Komo oje tz'ok qcha'o'na titza' wit'lik etetz ek'u'j ti'j te Kristo Jesus b'ix
titza' etetz nkyeqet egani' kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios.
5 Etetz n'ek'ulu' kyaqil nini tzan tpaj lo'ik ek'u'j ti'j te aj ekamb'a'tz tuj ka'j,
komo owel eniky' ti'j toklen echa'o' te tpakb'alil galan ti'j te b'an'ax.
6 Te aj tpakb'alilni owok echa'o' etetz, b'ix ajna'l oje tz'ok cha'o' ja'chq twitz
tx'o'tx'; ja'chq n'ok te jun galan b'ix mas ky'ila'j kye xjal b'ajq'ij nkye'okslan
ti'j. Ikxji oje ky'ik exol etetz taq'len atx aj toklenqet echa'o' b'ix telen eniky'
te tume'l titza' te Qtata Dios b'an galan nab'lin etuky'i'l.
7 Te ntzani mer iktza' oxik xnaq'tza' etetz tzan te qerman Pa'xh* aj b'an
gani' qitza', aj n'aq'unan quky'ila, b'ix aj k'onti'l nkaj tsi' tzan taq'unan te Krist
te jun galan te etetz.
8 B'ix tzan tpaj tetz, owok qcha'o'na te tpakb'alil eti'j, titza' nqet egani' [etib'
exolx] tuky'i jun ek'u'j tuky'i te Txew Dios.

Te Pa'k Nxik Tqani' Tuky'i Qtata Dios Tzan Kyok B'an Jwert Kye Aj Kolosas

9 Ntons, astilji qetza atx aj tok qcha'o'na k'onti'l nkaj qsi'na tzan qxnaq'tzan
eti'j. Nxik jqani'na te Qtata Dios tzan tel eniky' b'an byenech ti'j kyaqil iktza'
tetz tgan etuky'i'l b'ix tzan stzaj tsi' jun enab'l b'an tume'l b'ix tzan tqet eb'isu'
byenech ti'j te tume'l.
10 Ikxji nxik jqani'na tuky'i'l tzan eb'et tuky'i jun tume'l galan ti'j kyaqil
iktza'x aj galan n'el tuj twitz te Qajawil, b'ix ikxji kyaqil aj ek'ulb'en n'el te
jun galan b'ix kyeb'ayle' n'ok etotzqila' b'an byenech te Qtata Dios.
11 B'ix [nxik jqani'na] ikxji tzan etok b'an jwert tuky'i'l iktza'x tetz at tbalor
tzan tpaj mas nim tajwalil kywitz kyaqil. B'ix ikxji b'a'n tzan etipan tidi'chq
b'ix tzan sten epasens tuky'i jun chalajb'il.*
12 B'ix ax ikxji oxe'l esi' pixon te Qtata Dios tuky'i jun chalajb'il tzan tpaj ax
at etoklen tzan ek'amon te aj oxik tsi' tyol ti'j kye kyaqil qetz aj pawamo' te
tetz, qkyaqil qetz aj nqob'et tuj chk'atunal.†
13 Te Qtata Dios ojatz tkolpi' a'o' tuj tq'ab' te aj [nk'ulun mandad] tuj qlolj,‡
b'ix oje qokaj tq'apo' tuj tq'ab' te Tk'wa'al aj gani' nim titza',

---

* **1:7** Kol 4:12; Mnch 23 * **1:11** Atqet aj ja' nyolin "tuky'i jun chalajb'il" nkaj tuj taqan 11, b'ix atqet nkaj tuj taqan 12. † **1:12** Ax: aj pawame' te tetz. ‡ **1:13** Nya'tx jun qlolj iktza' qonik'an sinoke ti'j kyaqil aj nya'tx galan aj ja' nkyeb'et kye xjal; Efe 6:12; 5:8; Wnch 3:19; 12:46; 1Xhp 2:9; Kya 26:18.

14 te Tk'wa'al aj owel xhchojo' tuq te aj presis tzan tkolpin qetz b'ix aj nqet
tnajsa' te qchoj.*

Tzan Tpaj Te Krist Atqet Kyaqil Aj Nxik Qe'e'

15 [Te Tk'wa'al Dios] aj eb'ajil, aji te Qtata Dios aj k'onti'l eb'ajil, b'ix a tetz
te tb'ay§ twitz kyaqil tk'ulb'en.
16 Komo aji tetz oqet k'ulun kyaqil tidi'chq twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx',
kyaqil aj eb'ajil b'ix aj k'onti'l eb'ajil, kyaqil kye aj nkyek'ulun mandad b'ix
kyaqil kye ajawilon qa at kybalor qa kyajwalilji; kyaqil aj at, aji k'ulul tetz
b'ix oqet tk'ulu' te tetz.
17 Tetz atqetkix tuq aj mina' tuq tb'antik kyaqil, b'ix kyaqil aj at, tzan tpaj
tetz tzunx akyeqet.
18 B'ix aji tetz te twitzale' qxol qetz aj nqo'okslan ti'j.* Ti'j tetz owaq'ik
kyaqil, aji tetz te aj ojaw anq'in tb'ay kxol kye kamnaq tzan tkaj tetz tb'ay
twitz kyaqil.
19 Ikxji tume'l tuq tzan tkaj te Krist kyaqil mer iktza'x nab'lin te Stat
20 b'ix ax tzan kykaj konform tuky'i'l kyaqil aj at, b'ix tzan kykaj galan
tuky'i'l kyaqil aj at tzan tpaj tkamlen aj tel xhchiky'el,† b'ix ikxji kyi'j kyaqil
aj at twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at twitz ka'j.
21 Ax etetz, komo oqtxi' laq'chik tuq atix [ti'j te Qtata Dios], b'ix a'ix tuq
tajq'oj [Dios] tuj etanim‡ tzan tpaj te aj nya'tx galan tuq n'ek'ulu',
22 per ajna'l etuky'i'l etetz, [te Krist] otk'uluj tzan ekaj konform tuky'i'l tzan
tpaj tetz b'an'ax okamik te xhchi'jel tzan ekaj tpawa' a'ox te tetz b'ix tzan tok
saq etanim tuj twitz b'ix tzan k'on tyolin nijunwt eti'j.
23 Ikxji owokel en qa etetz nkxkaj b'an jwert b'ix k'onti'l nkaj ekola' titza'
n'ok wit'let ek'u'j, b'ix qa k'onti'l nkaj ekola' titza' lo'ik ek'u'j ti'j te tpakb'alil,
te tpakb'alil galan aj owok echa'o' b'ix nq'umjik tuq ja'chq twitz tx'o'tx' b'ix
nxik npakb'a' wetz ti'j.

Te Pa'k N'aq'unan Tuq Nim Te Jun Galan Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

24 Ntons wetz nkyinchalaj cha'oj tok wen twitz te xhcho'nal tuj nchi'jel
te [jun galan] te etetz b'ix ikxji nky'ik wi'j te aj atx tzan tky'ik qi'j qetz aj
nqo'okslan ti'j Krist.§
25 Te Qtata Dios inkaj tsi' tzan wok wetz jun xnaq'tzon kxol kye qerman,
tzan tqet nk'ulu' aj okaj tq'uma' wetz te jun galan te etetz tzan txik npakb'a'
galan te tyol Qtata Dios,*
26 aj tpakb'alil aj k'onti'l n'el kyniky' kye xjal ti'j atx aj b'an oqtxi', per yatzun
ajna'l oje tzaj yek'u' qetz aj pawamo' te Qtata Dios.
27 Te Qtata Dios otzaj tyek'u' te aj b'an tb'anil ti'j te aj mina' tuq tel kyniky'
nijunwt, otzaj tyek'u' [ajna'l] atqex te Krist tuj etanim etetz aj nya'tx a'ix tijajil
Israel, b'ix ti'j tetz lo'ik ek'u'j tzan tok eten xhchqitz'unal tuj ka'j.
28 Qetza nxik qpakb'a'na ti'j te Krist, nkyexik jkawi' kyaqil xjal, b'ix nkyexik
qxnaq'tza' kkyaqil tuky'i jun qnab'l b'an tume'l, tzan jq'apon te kyetz [tuky'i
Qtata Dios] jwert ate' tuky'i Krist.
29 Tzan tpaj ntzani wetz nkyinjaw nkyinqet tuky'i nbalor aj ntzaj tsi' te
Krist.

---

* **1:14** Efe 1:7 § **1:15** Ax: twitzale'. * **1:18** Ax: te twi' ti'j xhchi'jel, a'e' aj nkye'okslan ti'j; Efe 1:22-23. † **1:20** Ax: tzan tpaj te xhchiky'el aj owel twitz krus; Efe 2:16. ‡ **1:21** Ax: tuj enab'l. § **1:24** Ax: ti'j xhchi'jel Krist tzani twitz tx'o'tx' ajna'l; Mat 5:12; Kya 5:41; 9:4,5; 2Kor 1:5; 1Tes 3:4; Efe 3:13; Kol 2:11-15; Fil 3:10; Ebr 10:34; Tmnk 6:9-11. * **1:25** Efe 3:2

2

1 Wetz ngan tzan tok echa'o' titza' nkyinjaw nkyinqet te jun galan te etetz
b'ix kye aj Lawdisey* b'ix kye aj mina' tok kye'e' nwitz.
2 Komo wetz nkyin'aq'unan nim tzan txik nnimsa' kyk'u'j kyetz aj cha jun-
oq ate' tuj kyanim tzan tqet kygani' kyib'kyib'x kxolx, b'ix tzan k'on tna'non
kyanim b'ix tzan tel kyniky' ti'j te tume'l aj k'ont'l owel kyniky' kye kjal oqtxi'
ti'j te Krist.
3 A'ox tuky'i Krist ntzaj jun qnab'l b'an tume'l ti'j kyaqil aj ntzaj tsi' te Qtata
Dios.
4 Wetz nxik nq'uma' ntzani te etetz, tzan k'on eqet eq'i' tzan kye aj
nkyek'ub'san ek'u'j tuky'i kyyol naqe cha b'an tb'anil per nya'tx.
5 Anke wetz k'onti'l akyinqet nwitzale' exol etetz, per te wanim atqet b'ix
nkyinchalaj n'ok ncha'o' eti'j titza' etetz nkxb'et tuj tume'l b'ix k'onti'l nkaj
ekola' tzan tok wit'let ek'u'j ti'j Krist.

A'ox Te Tume'l B'an'ax B'a'n Tzan Txik Qoksla' Ti'j Jesukrist

6 Astilji, iktza'x ma'tx etokslaj ti'j te Qajaw Kristo Jesus, pe'eb'et waq tuky'i'l,
7 per b'an junch'in tuky'i'l b'ix tzan etok b'an jwert tuky'i'l, b'ix tzan etok
en wit'likok ek'u'j ti'j iktza'x okxik xnaq'tza', b'ix ax intxik esi' pixon te Qtata
Dios b'ajq'ij.
8 Intok waq esi' enab'l, k'on kxqet moyi'* tuky'i jun xnaq'tzb'ilj aj nya'tx
b'an'ax qa tuky'i tidi'chq aj k'onti'l tokenji. Cha nqet kyeq'i' xjal, iktza'x
tidi'chq aj kykostumbr qa iktza'x [aj nkxnaq'tza' kyi'j] kye aj at kyajwalil tuj
kyaq'iq', b'ix nya'tx iktza'x tgan te Krist.*
9 Komo ti'j te Krist nxik qen ti'j kyaqil iktza'xkix te Qtata Dios, b'ix te Krist
b'an'ax at tuq xhchi'jel.
10 B'ix tuky'i'l tetz, etetz kabal a'ix [b'a'n tzan eb'et tuky'i Qtata Dios], komo
a tetz te twitzale' ti'j kkyaqil kye aj at kyajwalil b'ix ti'j kkyaqil kye aj at
kybalor.
11 Tzan tpaj tetz, etetz owok si' jun etechalul, nya'tx jun etechalul k'ulu' ti'j
echi'jel tzan xjal, sinoke jun etechalul jqatzlen kolpi' tuj tq'ab' te qchoj; te
ntzani jun qechalul tzan tpaj te Krist.
12 Oj tjaw si' a' ewi', nini iktza' etetz okxqex muqu' tuky'i'l b'ix ax iktza'
okxjaw anq'in tuky'i'l tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j tajwalil te Qtata Dios
aj otk'uluj tzan tjaw anq'in te Krist kxol kye kamnaq.*
13 Etetz tb'aya' kamnaq tuq a'ix tzan tpaj te echoj b'ix tzan tpaj mina' tuq
tel eq'i' te nya'tx galan [tuj etanim],† per etetz ajna'l te Qtata Dios oje xik tsi'
etanq'in junx tuky'i Krist; tetz oqet tnajsa' kyaqil te echoj.*
14 Te Qtata Dios owel teq'i' kyaqil te qchoj aj tz'ib'a' qi'j* b'ix opon tnajsa' aj
tkamik te Tk'wa'al twitz krus.‡
15 Ikxji tetz eb'ajqet titza' kyaqil kye aj at kyajwalil tuj kyaq'iq' b'ix kye aj at
kybalor tuj kyaq'iq', b'ix owel tin kky'exaw kywitz kyaqil, b'ix eb'ajqet titza'
te jun-ele'x tzan tpaj tkamlen twitz krus.
16 Astilji k'on kxb'isun qa at ab'l ma qet yolin te etetz tzan tpaj k'onti'l
nkxk'ulun iktza' kyetz, qatzun tzan tpaj k'onti'l nkxwa'an aj nxik kywa'a'
kyetz, qatzun tzan tpaj aj nxik kyuk'a'ji, qatzun tzan tpaj k'onti'l nqet exjani'
kye ninq'ij aq'b'ia' qa qya'i'ji qatzun tuj jun q'ij ojla'mj semani'ji.§

---

* **2:1** Kol 4:15-16; Tmnk 3:14-22 * **2:8** Ax: k'on xik esi' lad tzan eqet kyelq'a'. * **2:8** Gal 4:3,9
* **2:12** Rom 6:4 † **2:13** Ax: b'ix tzan tpaj k'onti'l tuq te etechalul aj telponx a'ix te te Qtata Dios.
* **2:13** Efe 2:1-5 * **2:14** Efe 2:15 ‡ **2:14** Ax: okaj tklabi' twitz krus. § **2:16** Ax: tuj ninq'ij qa ti'j te ala'j qya' qatzun tuj te q'ij ojla'mj; Rom 14:1-6.

17 Kyaqil nini cha jun tidi' aj telponx* ti'j te aj oky'el tuq mas yaj [aj oje qet
b'isu' tzan te Qtata Dios], per te b'an b'an'ax ti'jkix te Krist.†
18 K'on kxqet eq'i' tzan xjal aj nkyeyolin nya'tx galan eti'j qa etetz k'onti'l
nxik etin iktza'x kyetz cha kyganx tzan tok kyen twitz xhcho'nal,‡ b'ix tzan
kyna'on kye ángel tuj ka'j, kyetz cha nkye'okslan te aj n'ok joto' tuj kywitz, b'ix
nqet kyjiq'b'a' kyib' tuky'i te aj n'etz kyin tuj kywi'x.
19 Kyetz k'on kygan tzan kykaj konform tuky'i [Krist] te twitzale' aj nk'ulun
tzan qok jwert b'ix tzan qten qkyaqil qetz junch'in tuky'i'l iktza' tgan te Qtata
Dios qi'j qetz aj nqo'okslan ti'j.§
20 Etetz oje kxkamik junx tuky'i Krist, etetz nya'tx tzunx atikxqet tuj kyq'ab'
kye aj at kyajwalil tuj kyaq'iq'. Ntons ¿tistil etetz tzunx nkx'anq'in iktza'
atikxqet tuj kyq'ab'?*
21 [Komo nkxyolin ikxjani:] "¡K'on tz'ok emako' nini! ¡K'on xik ewan nini!
¡K'on jaw etzyu' nini!"
22 Kyaqil aj tume'l nini chagan tzan tpaj cha nyolin ti'j kyaqil tidi'chq aj
nponaj b'ix cha pur kyq'umb'en xjal, cha kxnaq'tzb'en xjal.
23 Kyaqil nini naqe cha tuky'i jun kynab'l b'an tume'l nkyena'on Dios, tzan
tpaj nkyq'uma' a tgan tzan tel qik'o' qib'x, b'ix tzan tok qswa' jun xhcho'nal
ti'j te qchi'jel; per kyaqil nini chagan, k'onti'l token tzan tpon tnajsa' te aj n'el
tgani' te qchi'jel.

3

A Tgan Tzan Qb'isun Mas Ti'j Te Aj At Te Qetz Tuj Ka'j

1 Ntons tzan tpaj etetz oje kxjaw anq'in b'an b'an'ax tzan tpaj te Krist, astilji
intok esi' ek'u'j ti'j kyaqil galan aj at tuj ka'j, aj ja' atqet te Krist wit'lik tk'atzaj
Qtata Dios.*
2 Intqet eb'isu' ti'j kyaqil aj at tuj ka'j b'ix k'on kxb'isun cha a'ox ti'j kyaqil
aj at tzani twitz tx'o'tx'.
3 Komo etetz ajna'l oje kxkamik ti'j te aj at tzani twitz tx'o'tx', b'ix etetz
nkx'anq'in ajna'l per tuky'i Krist tuky'i Qtata Dios.
4 Cha'oj tul tetz junky'el, tetz aj ntzaj sin qanq'in,* ntons ax etetz okx'el en
tuky'i'l oj tk'ulun mandad tuky'i nim tajwalil.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan Tkaj Qsi' Te Nya'tx Galan

5 Ntons, astilji intpon enajsa' kyaqil te nya'tx galan aj tgan te echi'jel aj cha
a'ox te ja twitz tx'o'tx'ni: K'on kxk'ajajin b'ix intkaj esi' tidi'chq aj ntz'ilan tuj
etanim b'ix k'on tz'el eq'ajab' ti'j tidi'chq nya'tx galan aj tgan te echi'jel b'ix
k'on tz'el egani' te aj xjan b'ix k'on tz'el eq'ajab' ti'j tidi' te junky, komo kyaqil
nini iktza' nqona'on titzb'alil jun tidi' b'ix nya'tx ti'j te Qtata Dios.*
6 Tzan tpaj kyaqil nini, te Qtata Dios ntzaj tq'oj [kyi'j kye aj k'onti'l nqet
kyoksla'].*
7 Ax etetz oqtxi' nqet ek'ulu' tuq kyaqil aj ntzani
8 per ajna'l intkaj esi' kyaqil ntzani: Intkaj esi' te etx'u'jil, b'ix intkaj esi'
tzan ejaw q'ojlik, b'ix intkaj esi' tzan tjaw enik'o' kyi'j txq'anky, intkaj esi' tzan

---

* **2:17** Ax: txmojomal. † **2:17** Ax: te xhchi'jel te Krist. ‡ **2:18** Atqet kye xjal kygan tuq tzan tok xhcho'nal kyi'j tzan tok joto' tuj kywitz tidi'chq tzan tpaj te xhcho'nal b'ix tzan kyna'on kywitz ángel kyi. § **2:19** Ax: k'onti'l junch'i' kyib' ti'j te twi' aj nxik tsi' te kyaqil te xhchi'jel b'ix tb'aqil te aj presis tzan tok tjunch'i' b'ix tzan tky'ib' iktza' tgan te Qtata Dios; Efe 1:22; 4:15-16. * **2:20** Rom 6:6-11; Gal 2:19-20 * **3:1** Sal 110:1; Rom 6:4-11; Kol 2:12; Ebr 1:3 * **3:4** Gal 2:20; Fil 1:21 * **3:5** Efe 5:5; Gal 5:20 * **3:6** Efe 2:3

eyolin nya'tx galan ti'j Qtata Dios, intkaj esi' kyaqil aj yol xhch'ajyol qa mal
yolji.
9 K'on kxnik'on exolx, komo etetz oje kaj ekola' te nik'b'il, oje pon enajsa'
kyaqil aj nya'tx galanni aj n'ek'ulu' tuq tb'aya'.*

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan Jk'ulun Te Galan Iktza'x Xjal Aj Oje Jaw Qky'expu' Qnab'lin

10 Komo etetz nkxb'et iktza' xjal aj oje ky'ixpjik kynab'lin; ajna'l a'ix jun xjal
ak'a'j, nkx'ok iktza' [nab'lin] te Qtata Dios aj k'ulul etetz* tzan tok etotzqila'
b'an byenech.
11 Ajna'l k'onti'l n'ok e'elet qa jun xjal tijajil Israel qatzun nya'txji, qa atok
techalul qatzun k'onti'lji, qa laq'chik xjal aj nya'tx galan qatzun a'e' aj k'onti'l
tuq Dios tuj kywitz,* qa jun mosi' qatzun nya'txji, sinoke ajna'l cha a'ox n'ok
e'elet ti'j te Krist tzan tpaj aji tetz atqet kyuky'i kyaqil [kye aj nkye'okslan ti'j].
12 Ntons ajna'l etetz, tzan tpaj joyomix a'ix tzan te Qtata Dios, b'ix pawamix
cha a'ox te tetz b'ix ganimix [titza'], astilji intok lo'et ek'u'j kyi'j kye txq'anky,
b'ix penab'lin waq galan kyuky'i'l, inkxik ena'o' tb'ay ewitz etetz, pe'eyolin
waq kyeb'a' kyuky'i'l, insten epasens,
13 k'on kaj esi' tzan etonen kyuky'i kye txq'anky anke n'ok jun nya'tx galan
eti'j [tzan tpaj nkx'onen kyuky'i'l],* b'ix qa at jun nya'tx galan ma tk'uluj
junky eti'j intqet enajsa' waq iktza'x te Qajaw okxqet tnajsa', b'ix ikxji etetz
pe'enajsan waq exolx.*
14 Per te aj b'an presis tzan tqet egani' etib', tzan tpaj ikxji nqoten b'an eq'i'
qib' tzan qten galan qxol.
15 B'ix tzoqpij waq tzan sten tuj etanim te chewsb'il aj ntzaj tsi' te Krist,
komo okxik uk'le' tzan Qtata Dios tzan eten b'an junch'in ekyaqil. B'ix intxik
esi' pixon te Qtata Dios exolx.
16 Instenxwit nim tuj etanim te tyolb'en Krist tzan txik tsi' jun enab'l b'an
tume'l titza' tzan kxik exnaq'tza' b'ix tzan kxik ekawi' etib'x exolx. Intqet
ek'ulu' waq te nini tuky'i b'itz aj Tu'jal Dios b'ix tuky'i b'itz aj nab'il te Qtata
Dios b'ix tuky'i tidi'chq b'itz te tetz, intxik eb'itza' te tetz b'ix intxik esi' pixon
tetz tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim.*
17 B'ix kyaqil aj oxe'l eq'uma' b'ix aj oqtel ek'ulu', intqet ek'ulu' waq tuky'i
tb'i te Qajaw Jesus iktza' tky'ixel a'ix, b'ix tzan tpaj tetz intxik esi' pixon te
Qtata Dios.
18 Ntons etetz aj xujelb'aj a'ix, etetz inkyqet etoksla' kye etichmil tzan tpaj
ikxji te tume'l tuj twitz Qajawil.*
19 Yatzun etetz waq aj ichmilb'aj a'ix, etetz inkyqet egani' waq kye exu'jel
b'ix intok lo'et ek'u'j kyi'j.*
20 Yatzun etetz aj k'wa'alb'aj a'ix, etetz inkyqet etoksla' kye etat ti'j kyaqil
tzan tpaj te ntzani n'el galan tuj twitz te Qajawil.*
21 Yatzun etetz aj k'wa'alon a'ix, etetz k'on tzaj emeq'tza' kywi' kye ek'wa'al
tzan k'on tqexten jun b'is tuj kyanim.*
22 Yatzun etetz aj mosi' a'ix, etetz inkyqet etoksla' ti'j kyaqil aj otzajel
kyq'uma' kye epatron tzani twitz tx'o'tx', nya'tx a'ox cha'oj kyka'yin eti'j tzan

---

* **3:9** Efe 4:22 * **3:10** Gén 1:26; Efe 4:24 * **3:11** Ax: xjal aj Escita. * **3:13** Efe 4:2 * **3:13** Mat 6:12; Mak 11:25; Efe 4:32 * **3:16** Efe 5:19-20 * **3:18** Efe 5:22; 1Xhp 3:1 * **3:19** Efe 5:25; 1Xhp 3:7 * **3:20** Efe 6:1-3 * **3:21** Efe 6:4

ekaj galan tuj kywitz sinoke intqet ek'ulu' galan tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i
txob'lal ti'j te Qajawil.*
23 B'ix kyaqil aj oqtel ek'ulu' intqet ek'ulu' waq tuky'i jun tk'u'jlal iktza'
nkx'aq'unan te Qajawil b'ix nya'tx cha a'ox kye xjal.*
24 Instzaj ena'o' etetza'tz jun galan tuj tq'ab' te Qajawil* tzan tpaj nqet
etoksla' te tetz, komo a te Qajaw Krist te etajawil.
25 B'ix te aj cha tk'ulunqet pur nya'tx galan, otk'amo'tz jun chojb'il iktza'x
ntk'ulu', komo tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun mas tb'anil twitz junky.*

4

1 Yatzun etetz aj patron a'ix, etetz intqet ek'ulu' tume'l galan kyuky'i kye
emos; instzaj ena'o' ax etetz at jun etajawil aj atjax tuj ka'j.*

K'onti'l Tzan Tkaj Qsi' Tzan Qxnaq'tzan

2 Ntons k'on kaj esi' tzan exnaq'tzan tuky'i Qtata Dios b'ix intok esi' enab'l
intxik esi' pixon tetz.
3 Ax pe'exnaq'tzan qi'ja tzan stzaj tyek'u' te Qajawil jun tume'l titza' tzan
txik qpakb'a' te tpakb'alil ti'j te aj k'onti'l owel niky'j ti'j te Krist. Tzan tpaj te
aj tpakb'alilni, wetz akyinqex pres.*
4 Pe'exnaq'tzan waq tzan txik npakb'a' tumelil te tpakb'alil iktza'x b'an
presis tzan txik nq'uma'.

A Tgan Tzan Qb'et Tuj Tume'l Kxol Kye Aj K'onti'l Nkye'okslan

5 Intqet eb'isu' tuky'i jun enab'l b'an tume'l titza' nkxb'et kxol kye aj k'onti'l
nkye'okslan b'ix tzan token te etyemp galan kxol.*
6 B'ix pe'eyolin waq tuky'i jun eyol b'an tume'l b'ix b'an galan† b'ix tzan taj
etzaq'b'e' tuky'i jun tume'l b'an galan.

Jun Kawb'il

7 Ntons te qerman Tíkiko* oxe'l tq'uma' kyaqil aj nky'ik wi'j tzani. Tetz jun
qerman aj gani' nim qitza' b'ix k'onti'l nkaj tsi' tzan taq'unan te Qajawil b'ix
tetz jun wuky'i'l aj n'aq'unan te Qajawil.
8 Astilji wetz nxik nlajo' etuky'i'l tzan tok etotzqila' etetz kyaqil titza' n'ok
quky'ila* b'ix tzan txik tnimsa' ek'u'j.
9 B'ix ax ajun tuky'i'l, te qerman Onésimo* aj gani' nim qitza' b'ix aj k'onti'l
nkaj tsi' [tzan taq'unan te Qajawil]. Tetz jun exjalil. Ntons, kyetz oxe'l
kyq'uma' etetz tidi' nky'ik tzani.
10 Jun limb'il te etetz tzan te qerman Aristark* aj atqex wuky'i'l tuj pres,‡
b'ix ax tzan te Mak* aj tprim B'e'ch. (Etetz ya eteb'enky ti'j te Mak, qa tetz
oxe'l q'olb'el etetz, pe'ek'amon ch'in tetz tuj jun tume'l galan.)
11 Ax jun limb'il te etetz tzan te Jesus aj n'ok q'uma' Justo. A'ox-e' kyetz
kye aj tijajil Israel§ aj nkye'onen wuky'i'l tzan qonen kxol kye aj nkye'okslan
Qtata Dios, b'ix nkyenimsan nk'u'j.

---

* **3:22** Efe 6:5-6 * **3:23** Efe 6:6-7 * **3:24** Efe 6:8 * **3:25** Deu 10:17; Efe 6:9 * **4:1** Efe 6:9 * **4:3** Ax: k'alo'; Efe 6:18-20; Fil 4:6. * **4:5** Efe 5:16 † **4:6** Ax: tzan eyolin tuky'i ch'in tatz'b'il; Efe 4:29. * **4:7** Kya 20:4; 2Tim 4:12 * **4:8** Efe 6:21-22 * **4:9** Mnch 10-12 * **4:10** Kya 19:29; 27:2; Mnch 24 ‡ **4:10** Ax: Aristark aj ax k'alo' iktza' a'in. * **4:10** Kya 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 2Tim 4:11 § **4:11** Ax: kye aj atok kyechalul.

12 Ax jun limb'il te etetz tzan te Pa'xh,* tetz jun exjalil, b'ix q'apo' tib'
n'aq'unan te Kristo Jesus. Tetz b'an nxnaq'tzan eti'j etetz tzan eten etetz b'an
jwert b'ix tzan eten iktza' te Qtata Dios tgan b'ix tzan tel eniky' b'an byenech
tidi' tgan te Qtata Dios.
13 Wetz oje tz'ok wen, tetz b'an nb'isun eti'j etetz b'ix kyi'j kye aj Lawdisey
b'ix kyi'j kye aj Erápolis.
14 B'ix ax jun limb'il te etetz tzan te qerman Luks, aj q'anon aj gani' nim
qitza', b'ix ax jun limb'il tzan te Démas.*
15 Intxik esi' ch'in jun limb'il kye qerman aj ate' tuj Lawdisey b'ix te qerman
Nínfas b'ix kye qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj tjay.
16 Oj tjaw e'elet exol etetz ja u'jni, yaji intxik esama' kyuky'i kye qerman tuj
Lawdisey* tzan tjaw e'e' kxol, b'ix ax tzan tjaw ete'e' etetz te u'j aj okyk'amoj
kyetz.
17 Intxik eq'uma' te Arkip* ikxjani: “Intok asi' anab'l tzan tqet ak'ulu' te
awopis aj oje kaj tsi' te Qajaw yatz.”
18 Wetz a'in Pa'k aj nqet ntz'ib'a' ja limb'il te etetz tuky'i nq'ab'x. Kyintzaj
ena'o' ch'in, wetz akyinqex tuj pres. Tzaj tsi'xwit te Qtata Dios jun nim b'an
galan etajsik etetz.

---

* **4:12** Kol 1:7; Mnch 23 * **4:14** 2Tim 4:10-11; Mnch 24 * **4:16** Kol 2:1; Tmnk 3:14-22 * **4:17** Mnch 2

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Tesalonk

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k b'ix ajune' wuky'i'l te Silbáno b'ix Timotey. Qetza nqet
qtz'ib'a'na ja u'jni te etetz erman aj Tesalonk,* etetz aj a'ix te Qtata Dios b'ix
te Qajaw Jesukrist. Instzaj tsi'xwit etajsik etetz jun nim b'an galan b'ix qet
xhchewsa'xwit ek'u'j.

Jun Pixon Te Qtata Dios Kyi'j Kye Qerman Aj Tesalonk

2 Qetza k'onti'lkix nkaj qsi'na tzan txik qsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz
b'ix nkxtzajkix qna'o'na oj qxnaq'tzan tuky'i'l.
3 Kob'chaq ntzaj qna'o'na twitz tetz titza' etetz ek'ulb'en tzan tpaj wit'lik
ek'u'j ti'j, b'ix titza' etetz etaq'umb'en tzan tpaj nqet egani' [te Qtat b'ix kye
qerman], ax titza' etetz k'onti'l nkaj ekola' tzan tkaj lo'et ek'u'j ti'j te Qajaw
Jesukrist.
4 Ntzaj qna'o'na ikxji waq erman tzan tpaj qetza qeb'enkyna etetz joyomix
tzan te Qtata Dios b'ix ganimix titza'.
5 Komo te tpakb'alil galan k'onti'l oxik qpakb'a'na exol cha a'ox tuky'i
qyolna, sinoke tuky'i nim tajwalil Txew Dios, b'ix qetza tuky'i jun tk'u'jlal
oxik qpakb'a'na. Komo etetz eteb'en titza' qetza ob'etna exol te jun galan te
etetz.
6 B'ix yatzun etetz, ax owel etin aj tume'l iktza' nqob'et qetza b'ix iktza'
nab'lin te Qajawil. B'ix etetz ek'amoj te tpakb'alil tuky'i jun chalajb'il aj ntzaj
tsi' tuq te Txew Qtata Dios tuj etanim, anke owok eten nim xhcho'nal [tzan
tpaj etokslb'en].*
7 B'ix eti'j etetz owel kyin kye aj nkye'okslan tuj tkwentil Masedony b'ix te
Akay tzan tpaj toklen kcha'o' eti'j etetz titza' tuq nkxb'et.
8 Komo tzan epaj etetz oje tz'ok cha'o' te tpakb'alil ti'j te Qajawil nya'tx
a'ox tuj Masedony b'ix Akay sinoke tuj kyaqil luwar oje tz'ok cha'o' titza'
etetz wit'lik ek'u'j, b'ix astilji ya nya'tx presis tzan txik jq'uma'na qetza titza'
nkxb'et tuj tume'l.
9 Kyaqil nkyeyolin galan titza' etetz oqet ek'amo'na galan exol, b'ix titza'
okaj ekola' tzan ena'on kye kyitzb'alil tidi'chq b'ix tzan tqet etoksla' ajna'l te
Qtata Dios aj b'an'ax Dios b'ix aj at jun tanq'in,
10 b'ix nkx'iyon ti'j Tk'wa'al aj tzajnaq tuj ka'j, te Tk'wa'al aj ojaw anq'in
kxol kye kamnaq, te Jesus aj oje qoqet tkolo' ti'j te xhcho'nal aj otzajel si' mas
yaj.*

2

Titza' Tuq Te Pa'k N'ok Il Nxnaq'tzan Tuq Kxol Kye Aj Tesalonk

1 Komo etetz waq erman, etetz eteb'en k'onti'l owok chagan aj qxwa'qa
q'olb'el etetz,
2 sinoke etetz eteb'en tb'ay owok qena twitz xhcho'nal b'ix o'ok yaso'na tuj
amaq' Filipos.* Per te Qtata Dios otzaj tsi' jun qbalor* tzan txik qpakb'a'na
exol etetz* te tpakb'alil galan anke ate' tuq txq'anky xjal nkyeq'ojin tuq qi'ja.

* **1:1** Kya 17:1 * **1:6** Kya 17:5-10 * **1:10** Efe 5:6; Kol 3:6 * **2:2** Kya 16:12,19-24 * **2:2** Kya 4:29-30 * **2:2** Kya 17:1-9

3 Komo tume'l titza' tuq nkxik jkawi'na nya'tx iktza' k'onti'l-wit tuq qeb'ena
te b'an'ax, b'ix nya'tx tzan tpaj-wit jun nya'tx galan aj nqb'isu', b'ix nya'tx tzan
eqet qeq'i'na,
4 sinoke [nkxik jkawi'na] tzan tpaj owel galan tuj twitz Qtata Dios tzan jkaj
tsi'na tzan txik qpakb'a' te tpakb'alil galan. Nxik jq'uma'na, nya'tx tzan qel
galan tuj kywitz kye xjal, sinoke tzan qel galan tuj twitz Qtata Dios aj ntzaj
tka'yi' kyaqil tuj qanim.*
5 Etetz eteb'en qetza k'onti'l okx'ok qxmoxo'na tuky'i qyol b'an tb'anil, b'ix
k'onti'l okxqet qeq'i'na tzan tel qetza' jun tidi' te etetz aj n'el jq'ajab' ti'j; Qtata
Dios e'el tetz.
6 B'ix k'onti'l oqjoyojna tume'l tzan jqet jiq'b'a'na-wit tzan xjal, ni tzan jqet
ejiq'b'a'na-wit etetz, b'ix ni tzan txq'anky.
7 Komo qetza a'o'na tky'ixel Krist, b'a'n tuq tzan tqet qyek'u'na qajwalil
exol, per nqonab'lina tuq etuky'i'l b'an galan iktza' jun alon aj nkyeqet tk'ulu'
kwent tal.
8 B'an nkxqet qgani'na tuq nim, astilji nqochalajna tuq tzan txik
qpakb'a'na te tpakb'alil galan aj tzajnaq tuky'i Qtata Dios, b'ix dispwest tuq
ato'na tzan qipan tuq xhcho'nal tzan tok jun galan te etetz.
9 Komo etetz waq erman eteb'en titza' tuq qetza nqo'aq'unana b'ix nqo'ok-
ilna tuq tzan qanq'in; b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il nqo'aq'unana tuq tzan k'on
eb'isun etetz qi'ja tzan etonen quky'ila, aj man tuq nqopakb'a'na exol etetz.*
10 Etetz oje tz'ok eten, b'ix ax te Qtata Dios teb'en, qetza nqob'etna tuq exol
etetz iktza' xjal aj pawamo' a'ox te Qtata Dios, b'ix b'an tume'l nqob'etna tuq,
k'onti'l tidi' b'a'n tzan kyyolin kye xjal qi'ja titza' nqob'etna tuq exol etetz aj
nkx'okslan.
11 Etetz eteb'en titza' tuq nqoyolina [kyeb'a'] etuky'i'l kyuky'i junjunchaq
exol ekyaqil, iktza'x jun k'wa'lon tuky'i tk'wa'al, ax ikxji qetza nkxik jkawi'na
tuq b'ix nxik qnimsa'na tuq ek'u'j.
12 Kob'chaq tuq nxik jq'uma'na tzan eb'et tuj tume'l aj nqet tuj twitz Qtata
Dios, te Qtat aj nkxtuk'le' tzan eten tuj tq'ab' b'ix tzan tok eten xhchqitz'unal.
13 Ntons astilji qetza k'onti'l nkaj qsi'na tzan txik qsi' pixon te Dios tzan
tpaj aj tok echa'o' etetz te tpakb'alil te Tyol Qtata Dios aj nxik tuq qpakb'a'na,
etetz ek'amoj, nya'tx iktza' aj cha njaw b'antikxwit tzan xjal, sinoke iktza'xkix
te b'an'ax tq'umb'en Qtata Dios, te tpakb'alil aj nk'ulun jun galan tuj etanim
etetz aj nkx'okslanni.
14 Komo etetz waq erman okx'ok mer iktza'x kye qerman aj tkwentil Judey,
aj a'e' te Qtata Dios tzan te Kristo Jesus; komo owok eten etetz twitz xhcho'nal
tzan tpaj kye exjalil iktza'x kyetz owok kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj kye
[kxjalilx] aj tijajil Israel.*
15 Kye aj tijajil Israelni, kyetz oqet kykansa' te Qajaw Jesus, b'ix ax eb'ajqet
kykansa' kye aj yolil tyol Dios oqtxi', b'ix ax qetza o'etza kylajo'.* Kyetz
k'onti'l nkyeqet tuj twitz Qtata Dios, b'ix nkyeq'ojin kyi'j kyaqil xjal.
16 K'onti'l nktzoqpi' tzan qpakb'an kxol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan
kykolet, b'ix ikxji mas njaw kch'uqi' te kchoj ti'j kyalq. Per ajna'l ikja'n stzaj
kyajsik kyetz te xhcho'nal tzan tq'oj te Qtata Dios.

Aj Tqet Tb'isu' Te Pa'k Tzan Txik Q'olb'el Kye Aj Tesalonk

17 Qetza waq erman, ato'na laq'chik eti'j nya'tx ky'ila'j q'ij, anke k'onti'l tuq
nkx'ok qena per te qanim atqetkix etuky'i'l, qetza nqojoyona tuq tume'l tzan
qxik q'olb'el etetz.

---

* **2:4** Gal 1:10 * **2:9** Kya 18:3; 2Tes 3:8 * **2:14** Kya 17:5 * **2:15** Kya 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12

18 Astilji oqet qb'isu'na tzan qxik q'olb'el etetz, wetz Pa'k oqet nb'isu'
ky'ila'j-el ikxji, per te Satanas tidi'chq oqet tk'ulu' tzan k'on qxikna.
19 Per ¿tidi' qi'j qetza lo'ik jk'u'jna? B'ix ¿tistil nqochalajna? B'ix ¿ab'l qi'j
telponx oje tz'el galan qaq'una? ¿Nya'tx petzun eti'j etetz oqochalajelna cha'oj
tul te Qajaw Jesus b'ix cha'oj qten twitz tetz?
20 B'an'ax eti'j etetz nqet qjiq'b'a'na qib' b'ix nqochalajna.

3

1 Ntons [waq erman], tzan tpaj k'onti'l ma qipajna mas [tzan qten laq'chik
eti'j], ntons ma qet qb'isu'na tzan jkaj qchukelna ax tuj Aténas,*
2 b'ix oxik qlajo'na te Timotey aj qerman aj n'onen quky'i'l tzan txik
qpakb'a'na te tpakb'alil galan ti'j Krist. Oxik qlajo'na tzan txik tnimsa' ek'u'j
tzan etok mas jwert b'ix tzan exik tkawi' tzan eten jwert ti'j ja' wit'lik ek'u'j,
3 tzan k'on eb'isun tzan tpaj aj xhcho'nal n'ok eten ajna'lni. Komo etetz
eteb'en qetxkkix tzan tky'ik qi'j ikxji.
4 Komo aj aqoqetna tuq exol tzi, qetza oxik jq'uma'na etetz, owokel qenkix
tuq twitz xhcho'nal, b'ix ikxji oky'ik iktza'x oje tz'ok eten.
5 Astilji wetz k'onti'lky ma wiyoj mas, oxik nlajo' te qerman [Timotey]
cha'ol qa tzunx tuq wit'lik ek'u'j ti'j Qajawil. Wetz nkyinb'isun tuq kebal
eqet tz'aqik tzan te aj njoyon tume'l tzan jqet tz'aqik, ikxji chagan-tal te
qaq'umb'ena exol.
6 Per ajna'l tulen te Timotey,* otzaj tin jun tpakb'alil galan eti'j etetz, ti'j
titza' etetz wit'lik ek'u'j [byenech] ti'j Qtata Dios b'ix titza' nqet egani' kye
txq'anky, b'ix tzunkix nqotzaj ena'o'na tuky'i jun tk'u'jlal b'ix egan tzan qok
eten iktza'x qetza qgana tzan etok qen.
7 Astilji waq erman, anke nim b'is b'ix nim xhcho'nal n'ok qena tzani, etetz
ma'tx jaw etin jk'u'j toklen qcha'o'na eti'j etetz, b'an jwert atix ti'j ja' wit'lik
ek'u'j.
8 Ajna'l qetza b'a'n tzan qanq'ina tuky'i jun chalajb'il tzan tpaj etetz jwert
atix tuky'i Qajawil.
9 Cha'oj qxnaq'tzan tuky'i te Qtata Dios, qetza b'an nxik qsi'na pixon eti'j
etetz tzan tpaj nqochalajna nim eti'j.
10 Komo nqoxnaq'tzana b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il tzan etok qena tzan exik
qxnaq'tza'na ti'j te aj npaltin tzan tel eniky', tzan eten b'an jwert ti'j te aj ja'
wit'lik ek'u'j.
11 Ntons axk-wit te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist kye'onenxwit quky'ila
tzan qpona etuky'i'l q'olb'el etetz.
12 B'ix Qajawil k'ulunxwit tuj etanim tzan tqet egani' mas etib' exolx, b'ix
tzan tqet egani' kyaqil xjal iktza'x qetza nkxqet qgani'na,
13 tzajxwit tsi' jun ebalor tuj etanim tzan sten etanim b'an'ax saq tuj twitz
Qtata Dios b'ix twitz te Qajaw Jesus oj tul tetz kyuky'i kyaqil kye txq'anky aj
pawame' a'ox te tetz.

4

Te Tume'l Titza' Tzan Qb'et Iktza' Tgan Te Qtata Dios

1 Ntons waq erman, qetza qgan tzan txik jq'uma'na etetz b'ix nqet qwitza
ewitz tuky'i tb'i Qajaw Jesus tzan eb'et tuj tume'l iktza'x oxik qxnaq'tza'na
etetz b'ix tzan xhchalaj te Qtata Dios eti'j; iktza'x n'ek'ulu' ajna'l, pe'ejoyon
tume'l titza' tzan ek'ulun mas b'an galan.

---

* **3:1** Kya 17:15 * **3:6** Kya 18:5

2 Komo etetz eteb'enky te tume'l aj okaj jq'uma'na etetz aj otzaj tsi' te Qajaw
Jesus.
3 Komo te Qtata Dios tgan tzan sten saq qanim, astilji tgan tzan tel epawa'
etib' ti'j te k'ajajb'ilj,
4 ax tzan tel eniky' ekyaqil etetz titza' tzan tqet ejoyo' jun exu'jel tuj jun
tume'l b'an galan tuj twitz Qtata Dios b'ix tzan tqet ete'e' galan,*
5 b'ix nya'tx cha tzan etzeqtikqet kyi'j xuj iktza' kye aj nya'tx tijajil Israel aj
k'onti'l nkye'okslan Qtata Dios.
6 Ti'j kyaqil nini k'onti'l tzan tpaltin nijunwt ti'j junky, b'ix k'on qet eteq'i'
jun qerman. Komo te Qajawil otk'ulu'tz tzan tel xhchojo' te xjal aj nk'ulun
ikxji, iktza'x oje xik jq'uma'na etetz tuky'i jun tk'u'jlal atx jun-el.
7 Te Qtata Dios k'onti'l otzaj tuk'le' a'o' tzan qanq'in tuj jun nya'tx galan
sinoke tzan tel qpawa' qib' ti'j te nya'tx galan.
8 Astilji ab'l aj owelal tik'o' ja xnaq'tzb'iljni, nya'tx tyol xjal te aj owelal tik'o'
sinoke a te Qtata Dios owelal tik'o', te Qtata Dios aj oje xik tsi' etetz te Txewx.
9 Yatzun te tume'l titza' tzan tqet egani' etib' kxol etermanx, nya'tx presis
tzan tqet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj axk te Qtata Dios oje kxik txnaq'tza' titza'
tzan tqet egani' etib'.
10 Ikxji nqet ek'ulu' kyuky'i kyaqil kye qerman aj akyeqet tuj tkwentil
Masedony. Per nxik qnimsa'na ek'u'j waq erman tzan k'on tkaj esi' sinoke
tzan ejoyon tume'l titza' tzan ek'ulun mas b'an galan.
11 Ax intok esi' waq ek'u'j tzan eten galanx exolx, b'ix intok esi' ek'u'j ti'j
etaq'unx, b'ix a'ixk etetz pe'etaq'unan tzan ewa'an ti'j etaq'umb'enx iktza'x
oje xik jq'uma'na;
12 ikxji tzan eqet jiq'b'a' etetz tzan kye aj k'onti'l nkye'okslan b'ix tzan k'on
tpaltin tidi' etetz.

Ikxjani Titza' Owulel Te Qajaw Jesukrist Junky'el

13 Etetz waq erman, qetza qgana tzan tel eniky' kyi'j kye aj oje kyekamik,†
tzan k'on eb'isun iktza' kye aj k'onti'l ja' b'a'n tzan tkaj lo'et kyk'u'j.
14 Komo qetz nqoksla' te Qajaw Jesukrist okamik b'ix ojaw anq'in junky'el,
ax ikxji nqoksla' te Qtata Dios otk'ulu'tz tzan kyjaw anq'in junx tuky'i
Jesukrist kye kamnaq aj nkye'okslan tuq ti'j.‡
15 Astilji qetza oxe'l jq'uma'na etetz iktza'x txnaq'tzb'en te Qajawil: Qkyaqil
qetz aj itz'ojo'x, cha'oj tul tetz junky'el, nlay qoxik tuj ka'j tb'ay kywitz kye aj
oje kyekamik.§
16 Komo te Qajawil axk tetz oqtetz tuj ka'j, tuky'i twi' jun k'ulul mandad,
b'ix oxe'l cha'let twi' te ángel aj twitzale' kxol kyaqil ángel, b'ix tuky'i twi' jun
trompet aj te Qtata Dios, ikxji tetz oqtetz tuj ka'j, b'ix yaji kye kamnaq aj
e'okslan ti'j te Krist okyejawel anq'in tb'aya'.
17 Yaji qetz aj tzunx itz'ojo', qetz aj aqoqet tzani twitz tx'o'tx', oqojawel
jotlik junx kyuky'i'l tuj muj tzan qxik kanol te Qajawil tuj kyaq'iq', ikxji
oqotelten tuky'i'l b'eyx te jun-ele'x.*
18 Ntons pe'enimsan waq ek'u'j exolx tuky'i ja tpakb'alil aj ma'tx xik
nq'uma'ni.

---

* **4:4** Ax telponx ti'j te qchi'jel, tzan token te qchi'jel a'ox te jun galan iktza' tgan te Qtata Dios. † **4:13** Ax: kye aj kamnaqe'. ‡ **4:14** Ax: kye aj eb'ajkamik. § **4:15** Ax: kye aj oje kyekamik. * **4:17** Mat 24:30-31; Mak 13:26-27; 1Kor 15:51-52

5

1 Nya'tx presis tzan tqet qtz'ib'a'na te etetz waq erman tujb'a'n ky'ik kyaqil
nini b'ix alkyetz tyemp oky'el.
2 Etetz eteb'en oj tul te Qajawil, owulel tuj jun tyemp [aj k'onti'l qeb'en]
iktza' [oj tul] jun eleq' qonik'an.*
3 Oj kyq'uman kye xjal, “Ajna'l k'onti'l q'oj, galan ato',” per tanderepent
tzul kyajsik jun xhcho'nal aj opoyon tnajsa' kyaqil, tanderepent iktza' oj stzaj
xhcho'nal ala'mj ti'j jun xuj aj ch'inky tky'ix, ax ikxji tuj aj tyempji, nijunwt
te kyetz okyekoletel.*
4 Per etetz waq erman, etetz k'onti'l tzunx atikxqex tuj qlolj [iktza' kye aj
k'onti'l nkye'okslan], etetz nlay kxjaw sak'pu' oj tul te Qajawil iktza' [oj tul]
jun eleq'.
5 Komo ekyaqil etetz nkxb'et tuj tume'l iktza' xjal aj nkyeb'et tuj xhk'atun
b'ix chijq'ij nkyeb'et. Qetz nya'tx a'o' kxol kye aj akyeqex tuj qlolj.
6 Astilji k'on qob'ajwitan waq iktza' kye txq'anky sinoke intetz qen ch'in
qwitz b'ix intok qsi' qnab'l tzan qb'et tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i Qtata Dios b'ix
tzan k'on cho'on qwi'.
7 Komo kye aj nkyewitan, tuj qlolj nkyewitan, b'ix kye aj nkyebolin, tuj
qlolj* nkyebolin.
8 Per qetz aj nqob'et tuj xhk'atun,† a tgan tzan qtenkix bwenisan. A tgan
tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qajawil b'ix tzan kyqet qgani' kye txq'anky b'ix
tzan tok qen titza' te Qtata Dios nqoqet tgani'. Kyaqil nini nqotkolo' iktza'
tkolb'il te jun soldad aj atok twitz tpech. Ax a tgan tzan tkaj lo'et jk'u'j tuky'i
jun tk'u'jlal te Qajawil oqotkolo'tz; nini n'oken qi'j iktza' jun tkolb'il te jun
soldad aj nkolon twi'.*
9 Komo te Qtata Dios k'onti'l okaj tsi' a'o' tzan qxik tsi' tuj il sinoke tzan jkolet
tzan te Qajaw Jesukrist.
10 Te Qajaw Jesukrist okamik tzan qanq'in tuky'i'l te jun-ele'x, itz'ojo'
qatzun kamnaqo'ji [cha'oj tul], per qo'anq'iyonkix junx tuky'i'l.
11 Astilji pe'enimsan waq ek'u'j b'ix intjaw etin ek'u'j exolx, iktza'x n'ek'ulu'
ajna'l.

Tidi'chq Konsej Kye Qerman

12 Qetza waq erman, nqet qwitza ewitz tzan kyqet eten galan kye aj
nkye'aq'unan exol, a'e' aj nkyek'ulun mandad tuky'i tb'i Qajawil b'ix nkxik
kykawi'.
13 A tgan tzan kyqet eten b'ix tzan kyqet egani' tzan tpaj kyaq'un exol. B'ix
pe'eten waq galan exolx etetz.
14 Ax qgana tzan txik jq'uma'na etetz waq erman tzan kxik ekawi' kye aj
ky'aj, ax tzan txik enimsa' kyk'u'j kye aj nkyeb'isun, ax tzan etonen kyuky'i
kye aj nya'tx jwert ate', b'ix ax insten epasens exolx ekyaqil.
15 Intok esi' waq enab'l qa at ab'l aj ma k'ulun jun nya'tx galan eti'j, k'on
ek'uluj etetz tuky'i'l ikxji, sinoke intok esi' ek'u'j tzan ek'ulun galan exolx
etetz b'ix kxol kyaqil xjal.
16 Pe'echalaj waq b'ajq'ij,*
17 k'on kaj esi' tzan exnaq'tzan,*

---

* **5:2** Mat 24:43; Luks 12:39; 2Xhp 3:10 * **5:3** Isa 13:8 * **5:7** Telponx te b'ey aj ja' nkyeb'et kye xjal aj nkyejoyon choj. † **5:8** Telponx te b'ey aj ja' nkyeb'et kye xjal aj nkye'okslan te Qtata Dios. * **5:8** Isa 59:17; Rom 13:12; Efe 6:13-17 * **5:16** Fil 4:4 * **5:17** Fil 4:6; Kol 4:2

18 intxik esi' pixon te Qtata Dios ti'j kyaqil, komo ikxji tgan tzan tpaj atix
tuky'i Kristo Jesus.
19 K'on tz'el etin gan ti'j te aj nk'ulun te Txew Dios,
20 k'on tz'el etik'o' kyyol kye aj nkyepakb'an jun tpakb'alil aj Txew Dios
swal tetz.
21 Intqet eb'isu' ti'j kyaqil qa galan b'ix a'ox intkaj etin aj galan
22 b'ix intel epawa' etib' ti'j kyaqil aj nya'tx galan.

Jun Kawb'il

23 Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j, k'ulunxwit tzan etel tpawa' ti'j kyaqil te
nya'tx galan; b'ix k'ulunxwit ikxji tzan sten saq etanim,‡ ch'inwt nya'tx galan
eti'j ni ti'j echi'jel, max cha'oj tul te Qajaw Jesukrist.
24 A tetz otzaj uk'len te etetz [tzan eten ikxji], b'ix [komo] tetz jun yolin
[astilji] ok'uluyonkix ikxji.
25 Ntons etetz waq erman, pe'exnaq'tzan ch'in qi'ja.*
26 Pe'eliman etetz etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il b'an tume'l§ tzan tpaj
jun te Qtata Dios.
27 Ntons, wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tuky'i tajwalil te Qajawil tzan
tjaw eten ja u'jni kywitz kyaqil qerman aj pawame' te Qtata Dios.
28 Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit etajsik etetz jun nim b'an galan.

‡ **5:23** Telponx iktza' "espíritu y alma." * **5:25** Kol 4:3-4 § **5:26** Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan.

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Tesalonk

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k b'ix ajune' wuky'i'l te Silbáno b'ix te Timotey. Qetza nqet
qtz'ib'a'na ja u'jni te etetz erman aj amaq' Tesalonk,* etetz aj a'ix te Qtata
Dios b'ix te Qajaw Jesukrist.
2 Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit etajsik etetz jun nim b'an
galan b'ix qetxwit kchewsa' ek'u'j.

Jun Pixon Te Dios Kyi'j Kye Qerman Aj Tesalonk

3 Erman, tume'lkixi' qetza nxik qsi'na pixon te Qtata Dios eti'j etetz b'ajq'ij.
Komo etetz b'ajq'ij mas n'ok wit'let ek'u'j ti'j te Qajawil b'ix mas nqet egani'
etib' exolx b'ix kyuky'i txq'anky xjal.
4 Qetza b'an nqochalajna eti'j cha'oj qyolin eti'j etetz kxol kye txq'anky
b'uch'uj qerman. Komo etetz b'an nim epasens b'ix b'an wit'lik ek'u'j
byenech anke n'ok eten twitz xhcho'nal b'ix b'is, per ipa' etitza'.

Te Qtata Dios Oxe'l Tsi' Te Junjun Iktza'x Ma'tx Kyk'uluj

5 [Erman waq,] tzan tpaj etetz nkx'ipan tuky'i nim epasens te xhcho'nal aj
nky'ik eti'jni, ikxji telponx te Qtata Dios at tkawb'il tuj tq'ab' tzan txik tsi' jun
etanq'in tuj ka'j tzan tpaj n'etajo', komo astilji nkx'ipan b'an b'an'ax jun nim
xhcho'nal.
6 Per yatzun kye aj n'ok sin xhcho'nal eti'j, tume'l tzan txik tsi' te Qtata Dios
xhcho'nal kyi'j.
7 B'ix yatzun etetz aj n'ok eten twitz xhcho'nal, te Qtata Dios okxtel tkolo',
otk'ulu'tz tzan etojlan junx quky'ila cha'oj tul te Qajaw Jesukrist. Tetz otzajel
tuj ka'j junx kyuky'i kye ángel aj nim kyajwalil,
8 tzul tuky'i toq q'aq' tzan txik tsi' jun xhcho'nal kyi'j kye aj k'onti'l kyotzqi'
Qtata Dios, a'e' aj k'onti'l nqet kyoksla' te tpakb'alil galan ti'j Qajaw Jesukrist.
9 Kye aj xjalji owokel kyen jun xhcho'nal aj nlay tz'el kyi'j,* okye'elax in
b'eyx te jun-ele'x twitz Qajaw Jesukrist b'ix nlay tz'ok kyen te aj b'an tb'anil
oj tkaj kyaqil tuj tq'ab' tuky'i jun tajwalil.
10 Ikxji oky'el tuj aj q'ij cha'oj tul tetz tzan tqet jiq'b'a' tzan kye aj pawame'
titza', b'ix tzan kchalaj ti'j tetz kye aj nkye'okslan tetz. B'ix etetz, ax owokel
eten tuj aj q'ijji tzan tpaj oxik etoksla' te tpakb'alil aj oxik qpakb'a'na exol.

Titza' Nxnaq'tzan Tuq Te Pa'k Kyi'j Kye Aj Tesalonk

11 Tzan tpaj nini qetza k'onti'l nkaj qsi'na tzan qxnaq'tzan eti'j. Nqox-
naq'tzana tzan etel galan tuj twitz Qtata Dios b'ix nya'tx chagan okxtzaj
tuk'le', b'ix nqoxnaq'tzana tzan tb'antik tuky'i jun tajwalil kyaqil aj egan
k'ulun te tetz b'ix kyaqil aj nkxk'ulun tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j.
12 Ikxji tzan tqet jiq'b'a' te Qajaw Jesukrist eti'j etetz, b'ix ax tzan eqet jiq'b'a'
etetz ti'j tetz, tzan tpaj kyaqil aj nim b'an galan aj k'onti'l n'etajo' aj ntzaj si'
etajsik tzan te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist.

---

* **1:1** Kya 17:1; 1Tes 1:1 * **1:9** Tuj ja taqanni, te yol "destruir" k'onti'l telponx tzan tpon tnajsa' b'eyx te jun-ele'x sinoke telponx tzan tok jun xhcho'onal ti'j b'eyx te jun-ele'x; Mat 13:41-42; 25:31-46; Mak 9:43-48; Wnch 5:28-29; Tmnk 14:9-11; 20:11-15; 21:8; 22:15.

2

Te Xjal Chimol Choj Tajq'oj Dios

1 Bwen, ajna'l waq erman, qetza qgana tzan txik jq'uma'na etetz titza' oj tul
te Qajaw Jesukrist b'ix titza' oky'el oj qok xhchimo' tuky'i'l.*
2 K'on etzoqpij tzan eqet eq'i' tzan nijunwt, k'on jaw eky'ixpu' titza'
nkxb'isun etetz ti'j nini, b'ix k'on kxob' qa at jun tpakb'alil iktze'xtzun tzan te
Txew Dios per nya'tx, qatzun ek'amo'tz jun u'j iktze'xtzun qtz'ib'ena qetza aj
ja' nyolin ma'tx pon te q'ij tzan tul te Qajaw Jesukrist.
3 K'on kxqet moyi' tzan nijunwt ti'j titza' owulel te Qajawil. Tetz nlay tzul
qa mina' tpon jun tyemp aj b'an ky'ila'j xjal okajel kykola' tzan kyokslan, b'ix
qa mina' tuq tul te Chimol Choj Tajq'oj Qtata Dios, aj okaj si'kix tzan txik tuj
te nim q'aq'.
4 Tetz oq'ojiyon ti'j kyaqil tidi'chq aj n'ok q'uma' dios tzan kye xjal, b'ix oqtel
tjiq'b'a' tib' ti'j kyaqil nini b'ix ti'j kyaqil tidi'chq aj ntzaj kyna'o' kye xjal, b'ix
tetz owokex wit'let tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix otq'uma'tz a tetz Dios.*
5 ¿K'onti'l petzun na'ik etitza' aj txik nq'uma' etetz kyaqil ntzani aj akyinqet
tuq exol tzi?
6 Etetz eteb'en tidi' k'onti'l ntzoqpin tetz ajna'l sinoke max oj tpon or tetz.
7 Oje tz'aq'ik te aj nya'tx galan aj k'onti'l n'el kyniky' kye xjal ti'j, cha a'ox at
jun aj tzunx k'onti'l ntzoqpin tetz ajna'l, sinoke max oj tel in te aj tzyul tetz.
8 Ntons maxji owokel qen te Tajq'oj Qtata Dios, b'ix tetz owokel ten jun
xhcho'nal aj ni nlay ponaj* tzan tpaj cha'oj tul te Qajaw Jesukrist, tetz owokel
tsi' te aj xhcho'nal ti'j cha tuky'i tyol aj oxe'l tq'uma' tuky'i tajwalil b'ix tzan
tpaj te xhchqitz'unal.*
9 Te Tajq'oj Qtata Dios aj tzulni, tetz cha lajo' tzan te Satanas, b'ix tzul tuky'i
nim tajwalil b'ix oqtel tk'ulu' ti'chq yek'b'il aj at tidi' telponx b'ix tidi'chq aj
okyelab'ayon kye xjal ti'j, per te aj oxe'l tyoli' nya'tx b'an'ax.*
10 B'ix oqtel tk'ulu' tidi'chq nya'tx galan tzan kyqet teq'i' kye aj okyepoyonaj
tzan tpaj k'onti'l oqet tuj kywitz tzan tqet kygani' te b'an'ax aj b'a'n tuq tzan
tkolon kyi'j.
11 Astilji te Qtata Dios nstzoqpi' tzan kyqet eq'i' tzan te nya'tx galan b'ix tzan
kyokslan ti'j te aj nya'tx b'an'ax.
12 Ikxji tzan kxik si' tuj il kyaqil kye aj k'onti'l nkye'okslan te b'an'ax sinoke
cha echalaj ti'j te nya'tx galan.
13 Per yatzun eti'j etetz waq erman, qetza k'onti'lkix tzan tkaj qsi' tzan txik
qsi'na pixon te Qtata Dios eti'j etetz aj ganimix nim tzan te Qajawil. Komo
te Qtata Dios okx'el tjoyo' tzan etok etetz kye tb'ay tzan ekolet titza', b'ix
okxkolet titza' tzan tpaj te Txew Dios owel tsjapunsa' ti'j etanim b'ix etetz
owok ewit'b'a' ek'u'j ti'j te tpakb'alil b'an'ax.
14 Tzan tpaj ntzani te Qtata Dios okxtzaj tuk'le' txiklen qpakb'a'na te
tpakb'alil ti'j te tume'l titza' nqokolet, b'ix oqet tk'ulu' ikxji tzan tok eten etetz
te xhchqitz'unal Qajaw Jesukrist.
15 Astilji waq erman, pe'eten waq jwert b'ix k'on tz'aj enajsa' ti'j etanim te
xnaq'tzb'ilj aj oxik qxnaq'tza'na etetz, aj oxik qyoli'na etetz qatzun aj oqet
qtz'ib'a'na te etetzji.*
16 Ntons [nkyinxnaq'tzan] tuky'i Qajaw Jesukrist b'ix tuky'i Qtata Dios aj
nqoqet tgani' b'ix aj oje tzaj tnimsa' jk'u'j te jun-ele'x b'ix aj oje tzaj tsi' ja'
tzan tkaj lo'et jk'u'j tzan tpaj nim b'an galan nab'lin anke k'onti'l nqajo';

* **2:1** 1Tes 4:15-17 * **2:4** Dan 11:36; Ezq 28:2 * **2:8** Intqet awe'e' te aj nyolin ti'j 1:9. * **2:8** Isa 11:4 * **2:9** Mat 24:24 * **2:15** 1Kor 11:2

17 [nkyinxnaq'tzan tuky'i'l tzan] tnimsan ek'u'j b'ix tzan kyk'ulun tzan tel
galan kyaqil aj oxe'l eq'uma' b'ix kyaqil aj oqtel ek'ulu'.

3

A Tgan Tzan Qxnaq'tzan Kyi'j Kye Aj Nkyepakb'an Tyol Qtata Dios Ja'chq

1 Ajna'l waq erman, ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan exnaq'tzan ch'in qi'ja
tzan txik pakb'let te tpakb'alil ti'j Qajaw Jesukrist tuj kyaqil amaq' b'ix tzan
tqet kyjiq'b'a' iktza' oky'ik exol etetz.
2 B'ix pe'exnaq'tzan ch'in qi'ja tzan jkoletna tuj kyq'ab' kye xjal aj nya'tx
galan kyenab'lin b'ix aj pur nya'tx galan nkyb'isu', komo nya'tx kyaqil xjal
n'ok wit'let kyk'u'j ti'j Qtata Dios.
3 Per yatzun te Qtata Dios, tetz jun yolin b'ix otk'ulu'tz tzan eten jwert b'ix
okxtkolo'tz ti'j kyaqil aj nya'tx galan.
4 Qetza wit'lik jk'u'j ti'j Qajawil etetz nlay kaj esi' tzan tqet ek'ulu' kyaqil aj
ma'tx xik jq'uma'na etetzni.
5 Qajaw tz'onenxwit eti'j tzan kyqet egani' txq'anky iktza' te Qtata Dios
nkyeqet tgani', b'ix tzan txik tsi' ebalor tzan etipan te xhcho'nal iktza'x te
Krist otipaj te xhcho'nal.

Nya'tx Galan Tzan Qok Ky'aj

6 Waq erman, qetza qgana tzan txik jq'uma'na etetz iktza' tky'ixel Qajaw
Jesukrist a'o'na, tzan tel epawa' etib' kyi'j kye qerman aj k'on kygan aq'unan
b'ix k'onti'l nkye'aq'unan iktza'x aj oxik qxnaq'tza'na etetz.
7 Etetz eteb'en titza' presis tzan tel etin qi'ja. Komo qetza k'onti'l ob'etna
exol aj cha-wit nqoky'ajina,
8 b'ix k'onti'l oxik qwa'a'na jun qwe' tjay jun aj cha-wit jkotzijna, sinoke
b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il nqo'aq'unana tuq tzan k'on qokna cha te ek'a'chb'e'tz.*
9 B'an'ax qetza at qoklena tzan txik jq'uma'na tuq etetz tzan qokna etone',
per qetza o'aq'unana nim tzan tok eten tuq qi'ja titza' tuq nqo'aq'unan tzan
tel etin tuq etetz ikxji.
10 Aj aqoqet tuq exol nxik jq'uma'na tuq etetz ikxjani. Ab'l aj k'on tgan
aq'unan, ax k'onti'l tzan twa'an.
11 Per ajna'l qchab'enkyna, ate' junjun exol k'onti'l nkye'aq'unan, k'onti'l
nkyek'ulun ch'inwt, cha n'ox ksamo'qet kyib' aj ja' k'onti'l kyoklen.
12 Qetza tuky'i tb'i Qajaw Jesukrist nxik jq'uma'na b'ix nkyexik jkawi'na
kye aj xjal ikxji tzan kyaq'unan galan tzan kywa'an tuky'i kyaq'umb'enx.
13 B'ix etetz waq erman, k'on kxsiktik tzan ek'ulun te tume'l galan.*
14 Qa at ab'l aj k'onti'l nqet toksla' aj nxik jq'uma'na tuj ja u'jni, intok esi'
enab'l ti'j b'ix ya k'onky tz'ok ejunch'i' etib' tuky'i'l tzan tqet ky'ixwik ch'in.
15 Per k'on qet eten iktza' etajq'oj sinoke intxik ekawi' iktza'x jun eterman.

Jun Kawb'il

16 Ntons Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j, qet xhchewsa'xwit etetz ek'u'j
b'ajq'ij ti'j kyaqil. Qajaw qet tenxwit etuky'i'l tzi.
17 Wetz a'in Pa'k nqet ntz'ib'a' ja limb'il etetzni tuky'i nq'ab'x b'ix ntz'ib'enx.
Te ja ntzani telponx b'an'ax a'in nkyinxik saman ja u'jni. Ikxji wetz nqet
ntz'ib'a' tuj kyaqil wu'uj aj nkyexik nsama'.
18 Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit etajsik etetz tzi jun nim b'an galan.

---

* **3:8** Kya 18:3; 1Tes 2:9 * **3:13** Gal 6:9

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Pa'k Te Timotey

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k, tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj inkaj si' tzan te Qtata Dios aj
koloyon qi'j b'ix tzan te Kristo Jesus aj ja' lo'ik jk'u'j.

2 [Nqet ntz'ib'a' ja u'j] te yatz Timotey,* yatz aj [naqe] jun b'an nk'wa'al a'ich
tzan tpaj toklen wit'let ak'u'j ti'j Krist. Qtata Dios b'ix te Qajaw Kristo Jesus
tzaj ksi'xwit awajsik jun nim b'an galan b'ix tz'okxwit lo'et kyk'u'j awi'j b'ix
qet kchewsa'xwit ak'u'j.

A Tgan Tzan Tok Qsi' Qnab'l Ti'j Te Xnaq'tzb'ilj Aj Nya'tx B'an'ax

3 Ntons aj ikja'n tuq nxik tuj Masedony, wetz oxik nq'uma' tzan akaj amaq'
Efeso tzan txik aq'uma' kye junjun xjal tzi tzan k'on txik kxnaq'tza' junky
xnaq'tzb'ilj aj nya'tx b'an'ax.

4 Ax tzan txik aq'uma' tzan k'on tok ksi' kywi' ti'j tidi'chq aj cha nqet kxima'
qatzun ti'j tidi'chq aj cha nkyewululun ti'j qijajil oqtxi'. Tzan tpaj nini cha
mas nkyewululun b'ix k'onti'l n'oken te nini tzan qb'et tuj tume'l wit'lik jk'u'j
ti'j Qtata Dios iktza' tetz tgan.

5 Wetz nxik nq'uma' ntzani tzan tqet kygani' kyib'x tuky'i jun kyanim b'an
saq b'ix k'onti'l tidi' nyolin tuj kyanim, b'ix wit'lik kyk'u'j tuky'i jun tk'u'jlal
b'an b'an'ax ti'j te Qajawil.

6 Junjun oje kaj kykola' tzan kyk'ulun ikxji. Oje kaj kykola' te b'an'ax, cha
nkyewululun ti'j jun tidi' aj k'onti'l token.

7 Kyetz kygan tzan kyok xnaq'tzal te Kawb'il per k'onti'l n'el kyniky' ti'j aj
nxik kyq'uma', ni ti'j aj nxik kxnaq'tza' aj kyetz tuj kynab'l b'an'ax.

8 Komo qetz qeb'enky te Kawb'il galan per qa n'oken iktza'xkix tkajlen
swa'.

9 A tgan tzan stzaj qna'o', te Kawb'il k'onti'l okaj swa' kye xjal aj nkyeb'et
tuj tume'l, sinoke okaj swa' kye xjal aj iktza' ja ntzanije': kye aj k'on kygan
okslan, kye aj tidi'chq nkyek'ulun, kye aj k'onti'l Dios tuj kywitz, kye aj
chimol choj, kye aj k'onti'l nqet kxjani' Dios, kye aj nkyexmayin ti'j Dios, kye
aj nkyekansan kytat b'ix kynan, kye kyaqil aj kansal xjal,

10 kye aj nkyek'ajajin, kye aj xhq'e-e', kye aj nxik kyeq'i' xjal alajwers tzan
kxik kyk'ayi', kye aj cha pur la'j-e', kye aj nxik ksi' kyjurament per nya'tx
b'an'ax kyitza', b'ix kye aj nqet kyyoli' tidi'chq nya'tx galan ti'j te galan aj nxik
qxnaq'tza'.

11 Te qxnaq'tzb'il tzajnaq ti'j te aj b'an tb'anil tpakb'alil galan aj nyolin ti'j
te Qtata Dios aj nqet qna'o' b'ix inkaj si' wetz tzan txik npakb'a' te nini.

Te Pa'k Nxik Tsi' Pixon Te Qtata Dios Tqetlen Kolo'

12 Wetz nxik nsi' pixon te Qajaw Kristo Jesus aj ntzaj tsi' nbalor, b'ix okaj
lo'let tk'u'j wi'j b'ix inkaj tsi' tzan waq'unan te tetz.

13 Anke wetz oqtxi' n'el wik'o' tuq tetz, b'ix e'ok nq'oji' kye aj nkyex-
naq'tzan tuq ti'j b'ix ti'chq nya'tx galan nqet nk'ulu' tuq kyi'j,* anke ikxji tuq
nkyink'ulun, tetz owok lo'et tk'u'j wi'j tzan tpaj k'onti'l tuq web'en aj nk'ulu'
b'ix mina' tuq wokslan ti'j.

14 Per tetz otzaj tsi' wajsik jun nim b'an galan aj k'onti'l nwajo', otzaj tsi'
tzan tok wit'let nk'u'j ti'j, b'ix tzan tok we'e' titza' tetz nim nkyinqet tgani'.

---

* **1:2** Kya 16:1 * **1:13** Kya 8:1-3; 9:1-5

15 Ja yol ntzani b'an'ax b'ix a tgan tzan txik kyoksla' kyaqil xjal ikxjani: “Te
Kristo Jesus owul tzani twitz tx'o'tx' kolol kye chimol choj.” B'ix a'in wetz te
tb'ay aj mas nim nchoj.
16 Astilji owok lo'et tk'u'j wi'j, tzan tyek'un kyaqil tpasens wuky'i'l, komo
a'in wetz te aj b'an pyor kxol kye txq'anky, b'ix ikxji tzan tnimsan kyk'u'j kye
txq'anky aj okye'okslayon ti'j tzan kyanq'in te jun-ele'x.
17 ¡Intqet jiq'b'a'xwit te jun-ele'x! A tetz te twitzale' aj k'onti'l nmankun
tajwalil b'ix aj k'onti'l nkamik, tetz aj k'onti'l eb'ajil, b'ix k'onti'l junky iktza'
tetz. ¡Intqet jiq'b'a'xwit b'ix kyeyolinxwit galan ti'j tajwalil tuj kyaqil tyemp
te jun-ele'x!
18 Nxik nq'uma' yatz ntzani nk'ajol Timotey, parej iktza'xkix aj oxik q'uma'
yatz tzan kye aj yolil tyol Dios. Paq'ojin ti'j te aj nya'tx galan tuky'i jun tume'l
galan tuj twitz te Qtata Dios.
19 K'on kaj asi' tzan tok wit'let ak'u'j ti'j te Qtat, b'ix k'on chk'ulun jun tidi' qa
te awanim ntyoli' nya'tx galan. Komo ate' junjun oje kaj kykola' aj ja' wit'lik
tuq kyk'u'j b'ix ikxji opon kynajsa' aj nkyoksla' tuq.
20 Aj ntzanije' a te Iméneo b'ix te Jant. Wetz cha ekaj ntzoqpi' tuj tq'ab'
Satanas tzan tox tuj kywi' tzan k'on kyk'ulun nya'tx galan ti'j Qtata Dios.

2

Te Tume'l Titza' Tzan Qxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios

1 Ntons [tzan tpaj kyaqil nini], tb'ay wetz ngan tzan txik nq'uma' tzan
qxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios b'ix tzan txik jqani' tuky'i'l b'ix tzan txik qsi'
pixon te tetz, b'ix kyaqil ntzani* kyi'j kyaqil xjal
2 b'ix kyi'j kyaqil kye k'ulul mandad b'ix kyi'j kyaqil kye aj at kyajwalil.
Ikxji tzan qanq'in tuj jun tume'l k'onti'l q'oj b'ix chewsa' qanim, tuj jun tume'l
nqoxjanin Qtata Dios b'ix nqoliman kye xjal.
3 Galan tzan qxnaq'tzan ikxji tzan tpaj nqet tuj twitz Qtata Dios, te Qtata
Dios aj koloyon qi'j.
4 Komo te Qtat tgan tzan kykolet kyaqil xjal b'ix tzan tel kyniky' ti'j te
b'an'ax.
5 Komo cha jun Qtata Dios at, b'ix cha jun te yoliyon qxol qetz tuky'i Qtata
Dios, a te Kristo Jesus aj owok xjal
6 b'ix oxik tq'apo' tib' tzan tkamik te kky'ixel kyaqil xjal tzan kykolet. A te
tpakb'alilni aj oxik pakb'a' aj tponkix te q'ij b'isu' tzan te Qtata Dios.*
7 Astilji wetz otzaj si' wajwalil tzan npakb'an b'ix tzan wok jun tky'ixel
Jesukrist, b'ix otzaj si' wajwalil tzan kxik nxnaq'tza' kye aj nya'tx tijajil Israel,
tzan kxik nxnaq'tza' ja' tzan tok wit'let kyk'u'j b'ix tzan tel kyniky' te b'an'ax.*
(Wetz tuky'i tb'i Qajaw Jesukrist nxik nq'uma' b'an'ax, k'onti'l nkyinnik'on.)
8 Ntons astilji wetz ngan tzan kxnaq'tzan kye xjal tuj kyaqil luwar ja' ate'.
Intjaw kyin kyq'ab' jawnaq te Qtata Dios per tuky'i jun kyanim† b'an a'ox te
tetz b'ix k'onti'l jun q'oj tuj kyanim, b'ix nya'tx tzan tna'non kyanim.
9 Yatzun kye xuj, wetz ngan tzan tok ksi' jun kyq'anaq tuj jun tume'l aj nqet
tuj twitz Dios b'ix tuj kywitz xjal. Ax tzan tqet ktxaku' kyib' tuky'i jun tume'l
galan b'ix nya'tx tzan tqet kyjiq'b'a' kyib' tuky'i kywi' b'an txaku' b'ix tuky'i

---

* **2:1** Telponx tzan qxnaq'tzan tuky'i kyaqil txakl xnaq'tzb'il tuky'i Qtata Dios, b'ix tuj yol kastiy n'el iktza' “peticiones, oraciones, intercesiones, acciones de gracias en pro de todos los hombres.” * **2:6** Mat 20:28; Mak 10:45; Gal 1:4; Tit 2:14 * **2:7** 2Tim 1:11 † **2:8** Ax: tuky'i kyq'ab' b'an saq. Te kyq'ab' telponx ti'j kyaqil aj jk'ulb'en, b'ix te jk'ulb'en njatz tuj qanim.

oro qa tuky'i perlas, qatzun tuky'i kyq'anaq b'an twi' kar iktze'xtzun mas
tb'anile' kywitz kye txq'anky,*
10 sinoke a tgan tzan kyk'ulun galan kyuky'i txq'anky. Komo ikxji a tgan
tzan kyk'ulun kye xuj aj nkyexjanin Qtata Dios tuky'i kyk'ulb'en galan.
11 Kye xuj a tgan tzan tok kcha'o' jun xnaq'tzb'ilj per k'onti'l tzan kywululun
ti'j sinoke tzan tqet kyoksla'.
12 Wetz nlay ntzoqpij tzan kxnaq'tzan kye xuj ni tzan kyk'ulun mandad
kyi'j kye ichan; b'ix k'onti'l tzan kywululun kxol kye qerman.
13 Komo te Qtata Dios a te Adan oqet tk'ulu' tb'ay, nya'tx a te Eba,*
14 b'ix nya'tx a te Adan te aj oqet eq'i' sinoke a te xuj, b'ix ya ma qet eq'i'
oqet tz'aqik tuj choj.*
15 Per b'a'n tzan kykaj galan‡ kye xuj qa [oqtel kyk'ulu' iktza' kykajlen si'x
tzan te Qtata Dios] tzan kyalan, per a'ox qa nlay kaj kykola' tzan tok kywit'b'a'
kyk'u'j ti'j Qtat, b'ix tzan k'on tkaj kykola' titza' nqet kygani' [te tetz b'ix kye
qerman], b'ix tzan kyten pawa' kyib' a'ox te Qtat, b'ix ax tzan kynab'lin galan
[iktza' ma'tx xik nq'uma'ni].

3

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Tijxjal Aj Nim Kyajwalil

1 Ja yol ntzani b'an'ax: Qa at ab'l aj tgan jun topis tzan tok tijxjal aj nim
tajwalil kxol kye qerman, nini jun taq'un galan te aj n'el tgani'ni.
2 Astilji te tume'l titza' nb'et te jun tijxjal aj at tajwalil kxol kye qerman a
tgan ch'inwt nya'tx galan ti'j. Ax a tgan cha jun txu'jel. Ax presis tzan tnab'lin
b'an galan, b'ix tzan tb'et tuj jun tume'l aj b'isu' byenech titza'. A tgan tzan
sten jun xjal aj nk'ulun kyaqil tuky'i jun tumelil, ax galan nab'lin tzan kxik
tna'o' txq'anky aj nkyepon tjay, b'ix b'a'n tzan txik txnaq'tza' kye xjal.
3 B'ix nya'tx jun xjal aj b'a'n tz'uk'an, b'ix joyol q'oj sinoke jun xjal aj b'a'n
tz'onen junky, njoyon tzan sten kyaqil galan, b'ix nya'tx cha tb'isunqet titza'
tzan tok q'inon.
4 B'ix jun xjal aj totzqi' titza' tzan tk'ulun mandad tuj tjay, b'ix kye tk'wa'al
nkye'okslan tetz, b'ix b'a'n kyeliman.
5 Komo jun xjal aj k'onti'l nkawin galan tuj tjay, ¿ntons titza' owokelten
kawiyon kxol kye qerman?
6 Te jun tijxjal nya'tx jun aj man txiklen toksla', komo kebal tzan tqet
tjiq'b'a' tib' b'ix yaji oqtel tz'aqik b'ix oxe'l si' tuj il iktza' te Tajaw Choj.
7 Jun tijxjal, a tgan aj jiq'b'a' tzan kye aj k'onti'l nkye'okslan; ikxji tzan k'on
tel tin tky'exaw b'ix tzan k'on tqet eq'i' tzan te Tajaw Choj.*

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Tijxjal Oneyon K'ulul Kwent Kxol Kye Qerman

8 Ntons ax ikxji kye tijxjal oneyon k'ulul kwent kxol kye qerman.* A tgan
ch'inwt jun tidi' nya'tx galan aj b'a'n tzan kyyolin kye xjal kyi'j, b'ix nya'tx xjal
xpilitx'e', b'ix nya'tx xjal aj ajun kyexhb'a'jin, b'ix nya'tx xjal aj nkyek'ulun
ganar tmin tuky'i jun tume'l aj nya'tx galan,
9 sinoke a tgan tzan tqet kyoksla' te tumelil aj nqoksla' b'ix k'onti'l tzan
tyolin kyanim jun tidi' kyi'j.
10 Tb'ay a tgan tzan kyok te jun preb tzan tok e'elet qa k'onti'l tidi' nya'tx
galan kyi'j; yaji qatzun nkyk'ulu' kyaqil galan, b'a'n tzan kyok tijxjal oneyon
k'ulul kwent kxol kye qerman.†

---

* **2:9** 1Xhp 3:3 * **2:13** Gén 2:7,21-22 * **2:14** Gén 3:1-6 ‡ **2:15** Ax: otkolo'tz tib'. * **3:7** Tit 1:6-9
* **3:8** Ax: diáconos. † **3:10** Ax: diáconos.

11 Ax ikxji kye kxu'jel, a tgan k'onti'l jun tidi' kyi'j aj b'a'n tzan kyqet
yoli' tzan kye xjal, b'ix nya'tx chimol yole', b'ix tzan kyanq'in tuj jun tume'l
b'an galan, b'ix k'onti'l tzan tkaj ksi' tzan kyk'ulun kyaqil aj presis tzan tqet
kyk'ulu'.
12 Kye tijxjal aj nkye'onen k'ulul kwent kxol kye qerman, a tgan cha jun
kxu'jel b'ix aj b'an galan nkyek'ulun mandad kyi'j kyk'wa'al b'ix ax kyi'j
kyaqil aj tuj kyjay.
13 Komo kye aj nkye'onen galan kxol kye qerman, kyetz nkyeqet jiq'b'a'
b'ix mas n'ok nimsa' kyk'u'j tzan kyk'ulun tidi'chq tuky'i jun kyk'u'j wit'lik ti'j
Kristo Jesus.
14 Wetz lo'ik nk'u'j tzan npon naj q'olb'el te yatz, per nqet ntz'ib'a' kyaqil
ntzani te yatz
15 qa nlay kyinpon luwew, ntons aweb'en titza' tzan ab'et tuj tume'l kxol
kye tk'wa'al Qtata Dios, te Qtata Dios aj at jun tanq'in b'ix kye tk'wa'al aj eq'i'
te tpakb'alil b'an'ax kyitza' b'ix nkyekolon ti'j te b'an'ax.
16 B'an'ax b'an tume'l te aj kwest tuq tzan tel niky'j ti'j oqtxi' titza' oqet
tb'isu' te Qtata Dios tzan tkolon qi'j, per yatzun ajna'l oje tzaj tyek'u' qetz,
b'ix ikxjani te tume'l: Tetz xhchi'jel, xhchi'jel xjalkix tuq b'ix tzan te Txew
Dios owok e'e' k'onti'l xhchoj. Owok e'e' tzan kye ángel b'ix oxik pakb'a' kxol
xjal ja'chq.‡ E'okslan ti'j tzani twitz tx'o'tx' b'ix ok'amet tuj ka'j aj ja' at nim
xhchqitz'unal.

4

Jun Tpakb'alil Kyi'j Kye Aj Okajel Kykola' Tzan Kyokslan

1 Te Txew Dios ntq'uma' xtxolil, tuj jun tyemp aj tzul mas yaj, aj ch'inky
tuq tul te Qajawil, txq'an qerman okajel kykola' tzan tok wit'let kyk'u'j ti'j
Qtat. B'ix cha owokel ksi' kywi' kyi'j malspirit aj cha nkye'eq'in xjal, b'ix kyi'j
xnaq'tzb'ilj aj cha malspirit swal tetz;
2 owokel ksi' kywi' kyi'j xjal aj xmeletz'-e' b'ix sq'o'l, xjal aj ya k'onti'l
nkyna'o' tuj kyanim alkyetz te galan b'ix alkyetz te nya'tx galan.
3 Kyetz nlay ktzoqpij tzan kyok junan kye xjal, b'ix nlay ktzoqpij tzan
kywa'an kye xjal ti'chq aj okaj si' tzan Qtata Dios. Komo okaj tsi' tzan jk'amon
nini tuky'i jun pixon te tetz, qetz aj nqo'okslan b'ix aj qotzqi' te tume'l b'an'ax.
4 Komo kyaqil aj oje qet tk'ulu' Qtata Dios jun galan* b'ix k'onti'l tzan tqet
yajlet qa oxe'l qsi' pixon te Qtata Dios ti'j,
5 tzan tpaj oje kaj pawa' a'ox te Qtata Dios tzan te tyol aj oxik tq'uma' b'ix
tzan tpaj nqoxnaq'tzan ti'j.
6 Qa yatz oxe'l axnaq'tza' kyaqil ntzani kxol kye qerman, oxhch'okel jun
xnaq'tzon aj nxnaq'tzan b'an galan ti'j te Kristo Jesus, b'ix ochteyon jwert
tuky'i'l tzan tpaj nxhcha'on tyol te aj ja' wit'lik jk'u'j b'ix tzan tpaj te tumelil
ti'j te xnaq'tzb'ilj galan aj nxik awin.
7 K'on tz'ok asi' awi' ti'j te xnaq'tzb'ilj aj cha tuj kywi'x kye xjal, aj cha naqe
kyyol b'i'xh b'ix nya'tx galan n'el tuj twitz Qtata Dios. Yatz k'on xhch'ok ikxji
sinoke pab'et tuj jun tume'l aj ntxjanin Qtata Dios.
8 Jun tume'l aj njk'ulu' tzan tok jun galan te qchi'jel, nini at token ti'j te
qchi'jel tzani twitz tx'o'tx'; per te tume'l oj qxjanin te Qtata Dios n'oken te
jun galan ti'j kyaqil tzani twitz tx'o'tx' b'ix ax te jun-ele'x tuj ka'j.
9 Aj yol nini b'an'ax, b'ix a tgan tzan kyokslan kyaqil xjal ti'j.
10 Astilji nqo'aq'unan nim, nqo'ok-il ti'j tzan tpaj oje kaj lo'et jk'u'j ti'j Qtata
Dios aj at jun tanq'in b'ix b'a'n tzan tkolon kyi'j kyaqil xjal aj nkye'okslan ti'j.

‡ **3:16** Ax: kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. * **4:4** Gén 1:31

11 Te aj ntzani intxik ak'ulu' mandad kxol b'ix intxik axnaq'tza'.
12 K'on tz'ok en jun tidi' awi'j aj b'a'n tzan aqet yoli' tzan tpaj man k'wa'l
a'ich. Mejor, intqet ayek'u' kye qerman titza' tzan qyolin galan b'ix titza' tzan
qb'et tuj tume'l, titza' tzan kyqet qgani' txq'anky, b'ix titza' tzan tok qwit'b'a'
jk'u'j ti'j Qajawil tuky'i jun qanim b'an saq.
13 Mina' npon wetz, intok asi' ak'u'j tzan tjaw awen te Tu'jal Dios kxol kye
qerman, b'ix intxik animsa' kyk'u'j kye qerman b'ix inkxik axnaq'tza'.
14 K'on kaj asi' te awajb'en aj otzaj tsi' te Qtata Dios yatz aj kyyolin kye
b'uch'uj tijxjal te tpakb'alil aj oxik tswa' Qtat tuj kyanim aj tqet ksi' kyq'ab'
awajsik.
15 Intok asi' ak'u'j tzan tqet ak'ulu' kyaqil ntza'n tzan tok en awi'j yatz tzan
kyaqil xjal, yatz kyeb'ayle' nxhch'ok mas jwert tuj awanim tzan ab'et tuj jun
tume'l galan.
16 Intok asi' anab'l awi'jx titza' nchb'et b'ix titza' nxik axnaq'tza' te tume'l.
K'on kaj akola' tzan txik awin te tume'l. Qa oqtel ak'ulu' ikxji, akolo'tz awib'x
b'ix ax kye aj nkyecha'on awi'j.

5

Te Tume'l Titza' Tzan Qyolin Kxol Kye Qerman

1 K'on chjaw kaw oj txik akawi' jun tij, sinoke intxik akawi' kyeb'a' tuky'i
tume'l, iktze'xtzun tetz atat. B'ix yatzun kye aj man tal-e' iktze'xtzun kyetz
awitz'in-e',
2 b'ix kye b'i'xh iktze'xtzun kyetz anan, b'ix kye xuj aj man tal-e' iktze'xtzun
awitz'in-e', tuky'i jun tume'l b'an galan.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyqet Qen Kye Byud

3 Ntons, inkyok awone' kye xuj aj byud-e' aj k'onti'l ab'l kyi'j.
4 Qa jun byud ate' tal qatzun tb'etx'elji, kye tal qatzun tb'etx'elji kyetz at
nim kyoklen tzan kyk'ulun galan te tetz tzan tpaj tetz jun aj tuj kyjayx. Ikxji
tzan tok kswa' te kytat iktza'x oxik si' kyetz aj man tuq nekit-e'. Te ntzani n'el
galan tuj twitz Qtata Dios.
5 Jun byud b'an b'an'ax, aj oje kaj b'an ch'i xhchukel, tetz lo'ik tk'u'j ti'j Qtata
Dios b'ix k'onti'l nkaj tsi' tzan txnaq'tzan, b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il nqet twitz
twitz Qtata Dios.
6 Per jun byud aj cha nk'ulun kyaqil iktza' kye aj k'onti'l nkye'okslan, tetz
kamnaq anke itz'oj xhchi'jel.
7 Intxik aq'uma' kyetz kyaqil ntzani tzan k'on kyqet yoli' tzan kye xjal.
8 Ab'l aj k'onti'l nxik tsi' aj presis te jun tfamily, b'ix pyor qa te jun aj tuj
tjayx, tetzni'n ikja'n tkaj tkola' aj ja' wit'lik jk'u'j, b'ix tetz mas pyor twitz jun
aj k'onti'l n'okslan te Qtata Dios.
9 Jun byud aj b'an b'an'ax aj otz'ib'letel kxol kye txq'anky byud, a'ox aj oje
jakon oxqal (60) aq'b'i tetz b'ix qa cha jun tichmil owoknoj;
10 b'ix a tgan a'ox jun aj otzqi'mj tzan tpaj tk'ulb'en ti'chq galan, b'ix ejaw
tky'ib'sa' tal galan,* b'ix galan nab'lin kyuky'i kye xjal aj nkyepon tjay, b'ix
nkyexik tna'o' kye txq'anky qerman tb'ay twitz tetz,† b'ix n'onen tuq kyuky'i
kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal ntk'ulu' tuq tidi'chq
galan kye xjal.

---

* **5:10** Ax: qa exik tkawi'-tal galan aj man tuq nekit-e'. † **5:10** Ax: qa owel xtx'ajo' kyok kye aj pawame' tzan Qtata Dios; qxol k'onti'l qotzqi' tzan qtx'ajon kyoq kye aj nkyepon qjay iktza' kyetz nkyk'ulu' tuq, per jun xjal nk'ulun tuq nini cha tboluntadx ntons jun b'an galan xjal tuq.

11 Per k'on kyetz'ib'let kye byud aj man tal-e'x, tzan tpaj kyetz oj tel
kyq'ajab' tzan kyok junan, yaji ya k'onky kygan te Krist sinoke kygan tzan
kyok junan junky'el.
12 Ikxji cha nkyejoyon tzan kxik si' tuj il tzan tpaj nkaj kykola' tzan tok
wit'let kyk'u'j aj ja' ojetq tuq tz'ok kywit'b'a' tb'ay.
13 B'ix nkyenaq'et tzan kxb'ak'an tjay jun tjay jun, b'ix n'ok kky'aj b'ix
nya'tx a'ox ikxji sinoke nkye'ok lo'ol yol, n'ox ksamo' kyib' ja' k'onti'l kyoklen,
b'ix tidi'chq nya'tx galan nkyyoli'.
14 Astilji wetz ngan tzan kyok junan kye byud aj man tal-e'x b'ix inkyalan
b'ix inkyaq'unan galan tuj kyjay, ikxji nlay kyeqet yoli' tzan kye aj n'ok
ajq'ojan kyetz.‡
15 Ate' junjun te kyetz oje tz'el kypawa' kyib' kxol kye qerman tzan kyok
lapet ti'j Satanas.
16 Qa jun qerman xuj at jun byud kxol tfamily, intqet tk'ulu' kwent. Ikxji
nya'tx kye qerman okyeqtel k'ulun kwent tetz, b'ix kye qerman b'a'n tzan
kyonen kyi'j kye txq'anky aj b'an b'an'ax byud aj k'onti'l ab'l kyi'j.

Te Tume'l Tzan Kyk'ulun Kwent Kye Qerman Jun Tijxjal Aj At Tajwalil

17 Kye tijxjal aj at kyajwalil aj nkye'aq'unan galan kxol kye qerman, kyetz
a tgan tzan kyqet jiq'b'a' nim,§ b'ix tzan txik si' aj presis te kyetz, b'ix pyor
kye aj nkyepakb'an b'ix kye aj nkyexnaq'tzan exol.
18 Komo tuj Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "K'on tz'el awin twe' te wakxh aj
n'aq'unan."* B'ix ax nyolin ikxjaniky: "Jun xjal aj n'aq'unan a tgan tzan
tk'amon twi' tk'u'j."*
19 Qa kye xjal nkyeyolin jun tidi' nya'tx galan ti'j jun tijxjal aj at jun tajwalil,
k'on xik awoksla' qa k'onti'l kab'e' qa ox aj oje tz'ok kyen qa b'an'ax aj
nkyyoli'.*
20 Kye aj k'onti'l nkaj kykola' tzan kyjoyon choj, intxik aq'uma' kyetz kywitz
kyaqil kye txq'anky qerman, nya'tx galan aj nkyk'ulu'. Oqtel ak'ulu' ikxji
tzan kxob' ch'in kye txq'anky [tzan k'on kyk'ulun kyetz ikxji].
21 Wetz twitz te Qtata Dios b'ix twitz te Qajaw Kristo Jesus kyuky'i kyaqil
kye ángel aj joyome' titza', wetz oxe'l nq'uma' yatz tzan tqet ak'ulu' aj nxik
nq'uma' yatzni, b'ix k'onti'l tzan ak'ulun jun tidi' qa mina' tok acha'o' byenech
ti'j, k'onti'l tzan akaj alkawet ti'j nijunwt ab'lchaq kyetz.
22 K'on qet asi' aq'ab' tajsik jun ab'l [tzan tk'amon jun tajwalil] qa mina' tqet
ab'isu' byenech; ikxji tzan k'on txik asamo' awib' tuj xhchoj junky. K'on xik
asamo' awib' tuj jun nya'tx galan.
23 Ntons, yatzun yatz, komo kob'chaq nchyab'tik n'ok tyab'il ak'u'j, k'on xik
awuk'a' a'ox a', sinoke intxik awuk'a' ch'in ta'al ub tx'amsa' [tzan ab'antik].†

K'onti'l Tidi' B'a'n Tzan Tkaj Ewj

24 Te kchoj junjun xjal n'el qniky' ti'j b'an byenech anke mina' tuq kxik si'
tuj il b'ix yatzun te kchoj kye junjunky n'el qniky' ti'j yajxi'.
25 B'ix ax ikxji ti'j kyaqil te aj galan njk'ulu', ax n'ok e'elet, b'ix te jk'ulb'en
aj k'onti'l nb'antik tzan tok en luwew, nlay b'antik tzan tkaj ewj b'eyx te jun-
ele'x.

---

‡ **5:14** Ax: nlay kyeqet yoli' tzan kye qajq'oj. § **5:17** Tuj kastiy: doble honor. * **5:18** Ax: k'on tz'ok asi' tbosal te wakxh aj man n'oken tzan tb'ujun triw; Deu 25:4. * **5:18** Mat 10:10; Luks 10:7 * **5:19** Deu 17:6; 19:15 † **5:23** Tzani nyolin ti'j jun kyuk'a' tb'i "vino" aj ta'l lob'j ub tx'amsa'. N'oken tuq te q'anb'il tx'alenk'u'j b'ix cha ch'in alkol tuj, nya'tx jwert iktza' te xhb'a'j; 1Tim 3:3.

6

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Aj At Kyajaw

1 Ntons kyi'j kyaqil kye aj nkye'aq'unan te jun kyajaw, intqet kyoksla'
kyajaw b'ix inkyqet kylíma' galan tzan k'on tqet yoli' te Qtata Dios ni te aj
nxik qxnaq'tza'.
2 B'ix kye aj at kyajaw aj nkye'okslan [ti'j Krist], k'onti'l tzan tkaj ksi' tzan
tqet kyoksla' kyajaw tzan tpaj kyerman kyib', sinoke a tgan tzan kyaq'unan
mas galan tzan tpaj ax kyetz nkye'okslan ti'j Krist b'ix ax qerman-e' aj
ganime' nim qitza'. Intxik axnaq'tza' kyaqil ja ntzani b'ix inkxik akawi'
kyeb'a'.

Alkyetz Te Jq'inomal B'an B'an'ax

3 Qa at jun nxik txnaq'tza' junky tidi' chuktky aj nya'tx parej tuky'i te aj
oxik txnaq'tza' te Qajaw Jesukrist, qa k'onti'l nxik txnaq'tza' iktza' te Qtata
Dios tgan tzan qanq'in,
4 te nini jun xjal aj cha nqet tjiq'b'a' tib'x ti'j aj ntb'isu' b'ix k'onti'l teb'en
ch'inwt. Cha nxik tq'uma' tidi'chq tzan kyna'non kyanim kye txq'anky b'ix
cha twululunqet ti'j tidi'chq, b'ix tzan tpaj nini nkye'ek'awin, b'ix n'ok q'oj
kxol, b'ix nkyeyolin yol nya'tx galan tuj twitz Qtata Dios, b'ix cha kximanqet
qa kye txq'anky xjal nya'tx galan nkyek'ulun,*
5 n'ok kyajq'oja' kyib' tzan tpaj te kywi' b'an ti'chq nya'tx galan ntb'isu',
k'onti'l kyeb'en alkyetz te b'an'ax, b'ix kyetz tuj kynab'l, qa nkye'okslan ti'j
Dios, cha tzan tok nim kytumin.
6 B'an'ax oj qokslan, nim tidi'chq njk'amo', per a'ox qa kontent ato' ti'j
kyaqil aj at qetz.*
7 Komo aj qitz'jik twitz ja tx'o'tx'ni, k'onti'l tidi' owul qin, b'ix ax k'onti'l tidi'
oxe'l qinky oj jkamik.*
8 Qa at qwe' b'ix qa at jq'anaq ntons qob'ajten waq kontent tzan aj nini.
9 Yatzun kye aj n'el kyq'ajab' tzan kyok q'inon, kyetz nkyeqet tz'aqik kyib'x
b'ix nkyekaj tzyu' b'ix tidi'chq n'el kygani' aj nya'tx tume'l, aj cha nk'ulun jun
nya'tx galan kyi'j, b'ix nxik in kyetz tuj il tzan kyponaj.
10 Komo te tlok'il kyaqil te nya'tx galan tzi ntzaj oj tel qgani' te tmin. Ate'
junjun tzan tpaj mer kygan tuq te tmin, okaj kykola' aj ja' tuq wit'lik kyk'u'j
b'ix a'e'xk kyetz oje kyk'uluj tzan tok kyen twitz xhcho'nal.*

Titza' Tzan Qb'et Tuj Tume'l

11 Per yatz, aj q'apo' awib' tuj tq'ab' Qtata Dios, intel apawa' awib' ti'j kyaqil
aj nini. Pab'et tuj tume'l, k'on kaj akola' tzan axjanin Qtata Dios, intok wit'let
ak'u'j ti'j b'ajq'ij, k'on kaj asi' tzan kyqet agani' kye qerman, k'on b'aj apasens,
b'ix payolin kyeb'a' kyuky'i txq'anky.
12 Intok asi' ak'u'j ti'j te aj ja' wit'lik jk'u'j† anke b'an kwest. Komo at jun
awanq'in te jun-ele'x, k'on kaj asi' tzan aten jwert, komo tzan tpajji te Qtata
Dios oxhtzaj tuk'le', b'ix yatz kywitz ky'ila'j qerman oxik aq'uma' aj ja' wit'lik
ak'u'j.
13 Ajna'l nxik nq'uma' te yatz tuky'i tb'i Qtata Dios aj nxik sin tanq'in kyaqil
tidi'chq, b'ix nxik nq'uma' tuky'i tb'i Qajaw Kristo Jesus aj oxik tq'uma' tume'l
twitz te Pónsio Piláto,*
14 nxik nq'uma' te yatz tzan tqet awoksla' te aj nxik nq'uma'ni, b'ix k'uluj
nini tuj tume'l b'ix k'on ak'ulun jun tidi' nya'tx galan aj okyeyoliyon kye xjal

---

* **6:4** Ax: k'onti'l n'ok wit'let kyk'u'j ti'j junky. * **6:6** 1Kor 7:31 * **6:7** Job 1:21; Sal 49:17; Ecl 5:15
* **6:10** Ebr 13:5 † **6:12** Ax: iktza' jun soldad aj n'aq'unan galan. * **6:13** Wnch 18:37

qa nya'tx galan. Intqet ak'ulu' ikxji b'eyx ajna'l max oj tul junky'el te Qajaw
Jesukrist.
15 Tetz otzajel tyek'u' tib' tujb'a'n pon te tyemp. A tetz te aj b'an ky'iwla', a'ox
tetz at tajwalil tajsik kyaqil, a'ox tetz te twitzale' k'ulul mandad kyi'j kyaqil
k'ulul mandad, b'ix a'ox tetz tajawil kyi'j kyaqil kye aj at kyajawil.
16 A'ox tetz te aj k'onti'l nkamik, a tetz nnajan tuj jun chqitz'unal aj nijunwt
b'a'n tzan tox tzi, b'ix nijunwt xjal b'a'n tzan txik en tetz. Intqet jiq'b'a'xwit
tetz te jun-ele'x b'ix instenxwit te tajwalil ti'j kyaqil. Intokxwit ikxji.

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Aj At Kyq'inomal

17 Ntons, kye aj at kyq'inomal twitz ja tx'o'tx'ni, intxik aq'uma' kyetz tzan
k'on tqet kyjiq'b'a' kyib' b'ix k'on kaj lo'et kyk'u'j ti'j kyq'inomal, tzan tpaj te
jq'inomal nya'tx te jun-ele'x. Mejor tzan tkaj lo'et kyk'u'j ti'j Qtata Dios tzan
tpaj a tetz te aj ntzaj sin qetz tidi'chq tzan qchalaj b'ix nya'tx cha ch'imu's-wit
ntzaj tsi'.
18 Intxik aq'uma' kyetz tzan kyk'ulun nim tidi'chq b'an galan, b'ix tzan
kyonen tuky'i jun tk'u'jlal tzan token aj tidi' kyetz te jun galan kye txq'anky
qerman.
19 Ikxji te kyk'ulb'en galan tzani twitz tx'o'tx' owokel te jun galan yajxi',
owokel te jun galan ti'j te kyanq'in b'an b'an'ax b'ix te jun-ele'x.

Jun Kawb'il

20 Yatz Timotey, k'on tz'ajnaj ti'j awanim tzan ak'ulun kyaqil aj ma'tx xik
nq'uma' yatzni. K'on tz'ok asi' axkyin ti'j kyaqil aj nkyq'uma' kye xjal aj
k'onti'l token b'ix k'onti'l nqet tuj twitz te Qtata Dios, kyaqil aj nkyb'isu' kyetz
iktza' b'an'ax per nya'tx.
21 Komo iktza'x junjun nxik kxnaq'tza' iktza' cha tuj kywi'x kyetz, oje kaj
kykola' aj ja' tuq wit'lik kyk'u'j. Bwen ntons, Qtata Dios tzaj sinxwit jun nim
b'an galan awajsik yatz.

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Pa'k Te Timotey

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k aj tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj inkaj si' tzan te Qtata Dios
[tzan npakb'an] ti'j te qanq'in te jun-ele'x tuky'i Kristo Jesus iktza'x okaj tsi'
tyol ti'j.
2 Nqet ntz'ib'a' ja u'j te yatz nk'wa'al Timotey* aj b'an ganimich witza'.
Tzaj si'xwit te yatz tzan te Qtata Dios b'ix te Qajaw Kristo Jesus jun nim b'an
galan aj mas nim twitz te aj nqajo', b'ix tz'okxwit lo'et tk'u'j awi'j b'ix qetxwit
xhchewsa' ak'u'j.

Te Pa'k B'an Nxnaq'tzan Ti'j Timotey

3 Wetz, oj nxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il, nxhstzaj
nna'o' b'ix nxik nsi' nim pixon te Qtat awi'j yatz. Wetz nqet nna'o' te Qtat
iktza'x kye wijajil oqtxi', b'ix k'onti'l nyolin wanim jun tidi' wi'j.
4 Wetz ntzaj nna'o' awo'jb'en b'ix ngan tzan awok wen tzan nchalaj nim
awi'j.
5 Ntzaj nna'o' titza' yatz wit'lik ak'u'j ti'j Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal b'an
b'an'ax iktza'x te ab'i'ixh Loyd b'ix te anan Ewnis [wit'lik tuq kyk'u'j ti'j
Qajawil], b'ix wetz web'en ax yatz ikxji wit'lik ak'u'j ti'j Qajawil.*
6 Astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' yatz tzan k'on tkaj asi' te awajb'en aj
otzaj tsi' te Qtata Dios te yatz, aj tqet nsi' nq'ab' awajsik.
7 Komo te Qtata Dios otzaj tsi' Txew te qetz nya'tx tzan qxob' sinoke tzan
tnimsan jk'u'j, b'ix tzan kyqet qgani' [txq'anky], b'ix tzan tok jun qnab'l tzan
jk'ulun mandad qib'x [iktza' tetz tgan].
8 Astilji k'on chqet ky'ixwik tzan txik apakb'a' ti'j Qajawil, b'ix k'on
chqet ky'ixwik wi'j tzan tpaj akyinqex pres. Komo te Qtata Dios nnimsan
ak'u'j, k'amoj tzan tok awen ch'in twitz aj xhcho'nal aj n'ok qen tzan tpaj
nqopakb'an te tpakb'alil aj nkolon te qetz.
9 Te Qtata Dios oqet tkolo' a'o' b'ix ajna'l aji tetz twitzale' otzaj uk'len te qetz
tzan jkaj pawa' a'ox te tetz, nya'tx tzan tpaj galan-wit a'o', sinoke tzan tpaj
ikxjikix tetz tgan b'ix tetz otzaj tsi' jun nim b'an galan qajsik tzan tpaj Kristo
Jesus anke k'onti'l tuq nqajo', b'ix [oqet tb'isu' ntzani] atx aj mina' tuq tb'antik
te twitz tx'o'tx' kyaqil.
10 B'ix ajna'l oje qet tyek'u' titza' nqoqet tgani' tzan tpaj otzaj tlajo' te Kristo
Jesus aj koloyon qi'j, b'ix ikxji opon tnajsa' te kamikyj b'ix otzaj tq'uma' te
tpakb'alil galan aj nyolin titza' tzan qanq'in te jun-ele'x.
11 Te Qtata Dios okaj sin te wetz tzan txik npakb'a' ja tpakb'alilni, b'ix inkaj
tsi' iktza' jun tky'ixel te Kristo Jesus b'ix tzan kxik nxnaq'tza' txq'anky.*
12 Astilji nky'ik wi'j kyaqil ja xhcho'nalni, per k'onti'l nkyinky'ixwik tzan
tpaj wetz web'en ab'l qi'j oje kyin'okslan, b'ix wetz web'en tetz at tajwalil tzan
tqet tkolo' te aj otzaj tq'uma' wetz, kolomaj titza' ajna'l max oj tul.
13 B'ix yatz, intxik awin te tumelil iktza'x aj oxik nxnaq'tza' yatz, pawanq'in
wit'lik ak'u'j ti'j Kristo Jesus, b'ix inkyqet agani' txq'anky iktza'x tetz nqoqet
tgani',
14 b'ix tzan te Txew Dios aj atqex tuj qanim, intqet akolo' te ja xnaq'tzb'il
galanni.

---

* **1:2** Kya 16:1; 1Tim 1:2 * **1:5** Kya 16:1 * **1:11** 1Tim 2:7

15 Komo yatz aweb'en kyi'j kye aj tzajnaqe' tuj Asy, kyetz oje kyinkaj
kykola', b'ix kxol kyetz ax te Pijel b'ix te Ermójenes.
16 Yatzun ti'j te qerman Onesíforo, tz'ok lo'etxwit tk'u'j te Qtata Dios kyi'j kye
aj tuj tjay, tzan tpaj tetz ky'ila'j-el ojaw teq'i' nk'u'j b'ix k'onti'l oqet ky'ixwik
tzan tpaj akyinqex tuq pres.
17 B'ix aj tpon tetz amaq' Rom, owokten joyol wetz ja' tuq akyinqet, k'onti'l
okaj tsi' tzan tjoyon wi'j max aj nkanet titza'.
18 Tz'okxwit lo'et tk'u'j te Qajawil ti'j tetz tuj aj q'ij aj tzul mas yajni. Yatz
aweb'en titza' tetz owonen galan qi'j tuj Efeso.

2

Titza' Tzan Qipan Oj Tok Qen Twitz Jun Xhcho'nal

1 Yatz nk'ajol, paten jwert tzan tpaj te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' Kristo
Jesus awajsik.
2 Te aj owok acha'o' aj nxik tuq nq'uma' kywitz ky'ila'j xjal, ax yatz intxik
aq'uma' ikxji kyuky'i kye aj k'onti'l nkaj kykola' [tzan kyokslan te Qtata Dios]
b'ix b'a'n tzan txik kxnaq'tza' txq'anky.
3 Ax intxik awin ch'in yatz aj xhcho'nal aj n'ok qena, iktza'x jun soldad
galan [ntipa' tidi'chq xhcho'nal].
4 B'ix jun soldad [galan] k'onti'l n'ox tsamo' tib' tuj tidi'chq kxol kye xjal
tzan tpaj tgan tzan tkaj galan tuj twitz te twitzale' k'ulul mandad ti'j.
5 [B'ix ax ikxji] ti'j jun saqchb'ilon, tzan tkamb'an te aj tgan, presis tzan k'on
tkaj tsi' tzan tsaqchb'ilan tuky'i tume'l.
6 [B'ix ax ikxji] ti'j jun aj nqet taq'una' xtx'o'otx', qa tgan tzan tk'amon twitz
te awalj, a tgan tb'ay tzan taq'unan byenech ti'j.
7 Intqet ab'isu' ti'j aj nxik nq'uma'ni, b'ix te Qajawil oxe'l tsi' jun anab'l tzan
tel aniky' ti'j kyaqil.
8 Instzaj ana'o' te Jesukrist aj tijajil Dawid.* Tetz ojaw anq'in kxol kye
kamnaq, b'ix aj ntza'n te tpakb'alil galan aj nxik npakb'a'.
9 Tzan tpaj te ja tpakb'alilni wetz n'ok wen twitz xhcho'nal, b'ix k'alomin
tuky'i kaden [tuj pres] naqe jun eleq' a'in, per te tyol Qtata Dios nya'tx k'alo'.
10 Astilji wetz nwipa' tidi'chq ja xhcho'nalni tzan kypaj kyaqil kye aj
joyome' tzan Qtata Dios, tzan kykoletky tzan Kristo Jesus tzan tok kyen
xhchqitz'unal te jun-ele'x.
11 Ja yol ntzani b'an'ax: Qa qokamel tuky'i'l, ax oqo'anq'iyon tuky'i'l.
12 Qa qipa'tz twitz xhcho'nal, ax oqok'uluyon mandad oj tkaj kyaqil tuj
tq'ab'.* Qa qetz oxe'l jq'uma' k'onti'l qotzqi' tetz, ax tetz oxe'l tq'uma' k'onti'l
totzqi' a'o'.*
13 Qa qetz okajel jkola' tetz, tetz tzunx jun yolin tzan tpaj k'onti'l njaw
meltz'jik.

Titza' Tzan Tb'et Jun Aq'unon Aj N'el Galan Tuj Twitz Qtata Dios

14 Instzaj ana'o' kxol kye qerman aj nxik nq'uma'ni b'ix inkxik akawi' kyetz
tuky'i tb'i Qtata Dios tzan tkaj ksi' tzan kywululun, tzan tpaj k'onti'l n'oken
b'ix cha n'ok te jun nya'tx galan kye aj nkyecha'on kyi'j.
15 Intok asi' ak'u'j tzan awel galan tuj twitz Qtata Dios iktza' jun aq'unon aj
k'onti'l tidi' qi'j b'a'n tzan tqet ky'ixwik, b'ix nxik txnaq'tza' galan te tpakb'alil
b'an'ax.

---

* **2:8** Ax: Dawid aj twitzale' k'ulul mandad oqtxi'. * **2:12** 1Xhp 5:1 * **2:12** Mat 10:33; Luks 12:9

16 K'on tz'ox asamo' awib' kxol kye aj nkyewululun ti'j tidi'chq aj k'onti'l
token, tzan tpaj kyeb'ayle' cha mas nkyek'ulun te aj k'onti'l nqet tuj twitz
Qtata Dios.
17 Te aj nkyyoli' nxik le'lon tib' naqe jun yab'il aj nxik tq'aysa' qchi'jel.† Xjal
iktza' kyetz a'e' te Iméneo b'ix Pilet,
18 a'e' aj okaj kykola' te b'an'ax. Komo nkyq'uma' oje qojaw anq'in b'ix ikxji
cha nkyek'ulun tzan tkaj kykola' junjun titza' wit'lik kyk'u'j.
19 Per te Qtata Dios oje kaj tsi' jun tume'l aj nlay ky'ixpjik aj ja' tz'ib'ankaj
ikxjani: "Te Qajawil totzqi' kye aj etzame' titza'."* B'ix [ax tuj junky part
nyolin ikxjani]: "Etetz ekyaqil aj nqet etoksla' te Qajawil, intel epawa' etib'
ti'j te aj nya'tx galan."*
20 Tuj jun nim jay, nya'tx a'ox okensb'il xtx'otx'al oro b'ix xtx'otx'al plata
ate', sinoke ax ate' xtx'otx'al tze' b'ix tx'o'tx', b'ix junjun nkye'oken te jun
q'ijb'il b'ix kye txq'anky te qwab'l b'ajq'ij.
21 [Ax ikxji] qa qetz nlay xik qsamo' qib' tuj te nya'tx galan, b'a'n tzan qoken
qetz te jun b'an galan te Qajawil tzan tpaj pawamo' a'ox te tetz iktza'x jun
okensb'il b'a'n tzan token te jun b'an galan, b'ix ax ikxji qi'j qetz, b'a'n tzan
qoken tzan jk'ulun tidi'chq galan aj tgan te Qajawil.
22 Intel apawa' awib' ti'j kyaqil aj nya'tx galan n'el kygani' kye ku'xon,
pab'et tuj tume'l, intok wit'let ak'u'j ti'j Qajawil, inkyqet agani' txq'anky, b'ix
intok awen titza' tzan aten galan kxol kye aj nqet kywitz twitz Qajawil tuky'i
jun kyanim b'an saq.
23 Per k'on tz'ok asi' awi' ti'j tidi' b'an tont aj cha nkywululu' b'ix cha kyyol
aj cha tuj kywi'x n'etz kyin. Yatz aweb'en, tzan tpaj nini njaw q'oj.
24 Jun xjal aj n'aq'unan te Qtata Dios, a tgan nya'tx aj cha twululunqet,
sinoke a tgan galan nab'lin kyuky'i txq'anky xjal, b'ix b'a'n tzan txik tx-
naq'tza' txq'anky, b'ix at tpasens.
25 Ax a tgan tzan tyolin kyeb'a' kyuky'i kye aj k'on kygan okslan. Komo
qanq te Qtata Dios otk'ulu'tz tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin tzan tel kyniky'
alkyetz te b'an'ax,
26 b'ix ikxji tzan kykolpjik tuj tq'ab' te Tajaw Choj, komo ajna'l cha tzyume'
titza' tzan kyk'ulun iktza' tetz tgan.

3

Titza' Okyeb'etel Kye Xjal Mas Yajxi' Ch'inky Tuq Tul Te Qajawil

1 Ntons, ax presis tzan tok acha'o' ntzani: Tuj jun tyemp aj tzul mas yaj, aj
ch'inky tuq tul te Qajawil, owokel e'elet twitz nim xhcho'nal.
2 Kye xjal cha a'ox owokel ksi' kyk'u'j kyi'jx kyetz, cha kyb'isunqet ti'j
kytumin, cha kyjiq'b'anqet kyib', cha kyk'ulunqet iktza' kyetz kygan, cha
kyyolinqet nya'tx galan ti'j Qtata Dios, nlay qet kyoksla' kytat, nlay xik ksi'
pixon te nijunwt, cha kyk'ulunqet nya'tx galan,
3 nlay qet kygani' nijunwt, nlay tz'ok lo'et kyk'u'j ti'j junky, cha ojawel
kynik'o' yol kyi'j xjal, luwew okyejawel q'ojlik, okyek'uluyon kyuky'i
txq'anky iktza' k'onti'l Dios tuj kywitz, owelal kyik'o' kyaqil aj galan,
4 okyejawel meltz'jik ti'j junky, tidi'chq okyek'uluyon b'ix k'onti'l kky'exaw,
tuj kynab'l kyetz b'an galan-e', cha owelal kygani' te aj tgan te kchi'jel b'ix
nlay tz'el kygani' Qtata Dios.

---

† **2:17** Ax: gangrena. * **2:19** Núm 16:5; Wnch 10:14; 1Kor 8:3 * **2:19** Isa 52:11; Ezq 20:30-44; 2Kor 6:16-18

5 Kyetz okye'okel en iktza' xjal aj nkyexjanin Qtata Dios, per nya'tx b'an'ax
kyitza' tzan tpaj k'onti'l okyk'amoj tajwalil Qtata Dios kyi'j. K'on tz'ox asamo'
awib' kxol aj xjal ikxji.
6 Komo kxol kyetz ate' kye aj nkye'ewlaj tzan kyox tuj jun jay kyuky'i xuj aj
nya'tx jwert-e', ikxji tzan kykaj tuj kyq'ab' kyetz, xuj aj cha kyjoyonqet choj
b'ix tidi'chq aj n'el kygani'.
7 Ko'chq nkyexik xnaq'tza' per k'onti'l n'ox tuj kywi' te b'an'ax.
8 Iktza'x te Jans b'ix te Jambrs ejaw q'ojlik ti'j Moisés,* b'ix nkyeyolin tuq
nya'tx galan ti'j te b'an'ax, ax kye aj xjal ajna'l cha pur tidi'chq nya'tx b'an'ax
nkyb'isu', k'onti'l wit'lik kyk'u'j ti'j Qtata Dios b'an b'an'ax.
9 Per nlay kyk'uluj masky, [kyekyinal kyetz qa ikx oxe'l kymañji] tzan tpaj
kyaqil kye xjal okye'okel e'en kyetz b'an mok'-e', iktza'x oky'ik kyi'j kye kab'e'
aj ejaw q'ojlik ti'j Moisés.

K'onti'l Tzan Tkaj Jkola' Te Tume'l Anke Kye Xjal Ti'chq Okyk'ulu'tz

10 Per yatz aweb'en b'ix eq'i' awitza', te aj nxik nxnaq'tza' ti'j Qtata Dios, b'ix
ax te tume'l iktza' nkyinb'et, b'ix iktza' aj ngan wetz, b'ix iktza' wetz wit'lik
nk'u'j, b'ix iktza' wetz npasens, b'ix iktza' wetz nkyeqet ngani' txq'anky, b'ix
iktza' wetz nkyin'ipan xhcho'nal.
11 Ax aweb'en titza' wetz injaw lajo', b'ix titza' tuq te xhcho'nal aj owok wen
tuj Antyokiy* b'ix tuj Ikony* b'ix Listr.* Tidi'chq nya'tx galan aj oje ky'ik wi'j,
per te Qajawil intkoloj ti'j kyaqil.
12 Kyaqil kye aj kygan tzan kyanq'in mojb'a' kyib' tuky'i Kristo Jesus,
okyejawel lajo', owokel kyen twitz xhcho'nal.
13 Per kye xjal aj nkyek'ulun nya'tx galan, b'ix kye aj nkyeqet kyeq'i'
txq'anky, cha masky oqtel kyb'antza' kyib', okyeqtel kyeq'i' txq'anky b'ix ax
kyetz okyeqtel eq'i'.
14 Yatzun yatz k'on kaj akola' tzan txik aweq'i' kyaqil aj otzaj xnaq'tza' yatz
b'ix oxik awoksla', komo aweb'en ab'l otzaj xnaq'tzan te yatz.
15 Komo atx aj man tuq nekitich owok awotzqila' te Tu'jal Dios, te Tu'jal aj
b'a'n tzan txik tsi' jun anab'l tzan tel aniky' titza' tzan jkolet tzan tpaj wit'lik
jk'u'j ti'j Kristo Jesus.
16 Kyaqil te Tu'jal Dios, Diosx otzaj yolin tetz, b'ix at nim token tzan qtzaj
txnaq'tza', b'ix tzan stzaj tq'uma' alkyetz te nya'tx galan aj njk'ulu', b'ix tzan
qtzaj tkawi' alkyetz te galan tzan jk'ulun, b'ix tzan qtzaj txnaq'tza' titza' tzan
qb'et tuj tume'l.
17 Ikxji jun aj n'aq'unan te Qtata Dios, xnaq'tzamaj b'ix oje tzaj si' jun tnab'l
tzan tk'ulun tidi'chq galan.

4

K'onti'l Tzan Tkaj Qsi' Tzan Qpakb'an Te Tpakb'alil Galan

1 Ntons, wetz twitz te Qtata Dios b'ix Qajaw Kristo Jesus aj q'umal kyil kye
aj itz'oje' b'ix kye aj kamnaqe', b'ix tzan tpaj tetz tzul b'ix okajel kyaqil tuj
tq'ab', oxe'l nq'uma' yatz ikxjani:
2 Intxik apakb'a' ch'in te tpakb'alil galan tuj kyaqil tyemp b'isu' qa nya'txji;
intxik akub'sa' kyk'u'j tzan kyokslan, intxik aq'uma' alkyetz te aj nya'tx galan
aj nkyk'ulu', inkxik akawi', b'ix panimsan kyk'u'j [titza' tzan kyanq'in tuj
tume'l], b'ix kyaqil nini tuky'i apasens, b'ix paxnaq'tzan kyetz.

---

* **3:8** Kyekyi oqtxi' Jans b'ix Jambrs kyb'i kye kab'e' chman aj nkye'aq'unan tuq te twitzale' k'ulul mandad tuj amaq' Ejipt, b'ix a'e' kyetz kye aj eq'ojin ti'j Moisés; Exo 7:11. * **3:11** Kya 13:14-52 * **3:11** Kya 14:1-7 * **3:11** Kya 14:8-20

3 Komo tzul jun q'ij kye xjal nlay kyk'amoj te xnaq'tzb'ilj aj b'an tume'l
ti'j te Qtata Dios; sinoke tzan tpaj ktz'akal kyetzx, okyeqtel kyjoyo' ky'ila'j aj
okyexnaq'tzayon kxol, per a'ox aj kygan kyetz cha'on.
4 Kyetz nlay ktzoqpij tzan tok kcha'o' te b'an'ax b'ix owokel ksi' kywi' ti'j
tidi'chq xnaq'tzb'ilj aj nya'tx b'an'ax.
5 Per yatz, intok asi' anab'l byenech, ipaj te kyaqil xhcho'nal, intok asi'
ak'u'j tzan apakb'an te tpakb'alil titza' nqokolet, pak'ulun galan kyaqil te
awaq'un te Qtata Dios.
6 Per yatzun wetz, cha ch'inky nkamik, ch'inky nxik q'apo' iktza' jun oyej
te Qtata Dios.
7 Ma'tx kyin'aq'unan* nim tuj taq'un Qtata Dios, ma'tx kyinpon aj ja' tuq
ngan tzan npon,† b'ix k'onti'l ma'tx kaj nkola' tzan tok wit'let nk'u'j [ti'j Krist].
8 Ajna'l [ch'inky] tzan nk'amon te tb'anil aj otzajel tsi' te Qajawil wetz tzan
tpaj nkyinb'et tuj tume'l, ntons te Qajaw aj pujul il aj at tkawb'il tuj tq'ab', tetz
otzajel tsi' te aj tb'anil wetz oj tul junky'el, b'ix nya'tx a'ox te wetz sinoke ax
kye kyaqil kye aj nkyechalaj tzan tul.

Junjun Tidi' Aj Presis Tuq Tzan Tk'ulun Te Timotey

9 Tzaj asak'so' tzan awul q'olb'el wetz naj.
10 Komo te Démas* owel tgani' mas tidi'chq aj at tzani twitz ja tx'o'tx'ni,
ajna'l ma'tx kyinkaj tka'yi', ma'tx xik amaq' Tesalonk. Te Kresent ma'tx xik
tuj tkwentil Galasy, b'ix te Tit* tuj Dalmasy.
11 A'ox te Luks* atqet wuky'i'l. Intqet ajoyo' te Mak* b'ix instzaj awin
awuky'i'l, komo tetz owoneyon wuky'i'l tzani tuj waq'un te Qtata Dios.
12 Te Tíkiko* ma'tx xik nlajo' tuj amaq' Efeso.
13 Oj atzaj, otzajel awin ch'in te ntxo'w aj okaj nsi' tuj amaq' Troas* tuj tjay
Karp, b'ix ax kye u'j b'ix te aj mas presis kye u'j pergamino.
14 Te Jant* aj n'aq'unan tuky'i k'uxb'il, tetz tidi'chq nya'tx galan ma'tx
tk'uluj wi'j; Qtata Dios xik sinxwit tetz iktza'x aj ma'tx tk'uluj.*
15 Ax yatz intok asi' anab'l ti'j tzan tpaj tetz nim n'aq'unan tzan k'on txik
oksla' te aj nxik qpakb'a'.
16 Aj nxwa'q tb'ay-el [kywitz kye aj at kyajwalil] tzan txik nq'uma' qa at tuq
wil, nijunwt e'onen wi'j, kyaqil inkaj kykola'. K'onxwit kyexik si' tuj il tzan
tpaj nini.
17 Per te Qajawil oqet ten wuky'i'l b'ix otzaj tsi' nbalor tzan txik npakb'a'
kyaqil te tpakb'alil aj nkolon qetz, b'ix ikxji tzan tok kcha'o' kye aj k'onti'l
nkye'okslan. Ikxji te Qajawil in'el tkolo' tuj tq'ab' te nya'tx galan.‡
18 Te Qajawil okyintkolo'tz ti'j kyaqil aj nya'tx galan b'ix okyintkolo'tz tzan
nten tuky'i'l tuj ka'j. Intqetxwit jiq'b'a' tetz te jun-ele'x. Ky'ikxwit ikxji.

Jun Kawb'il

19 Intxik asi' jun limb'il te qerman Akiy b'ix Xhil,* b'ix kye a'e' aj tuj tjay te
Onesíforo.*
20 Te Erast* okaj tuj amaq' Korint, b'ix te Trófimo* yab' tuq, okaj nsi' tuj
amaq' Milet.

---

* **4:7** Ax: ma'tx kyinq'ojin tuj tume'l te b'an'ax. † **4:7** Ax: ma'tx mankun tzan woqelan tuj te "carrera". * **4:10** Kol 4:14; Mnch 24 * **4:10** 2Kor 8:23; Gal 2:3; Tit 1:4 * **4:11** Kol 4:14; Mnch 24 * **4:11** Kya 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; Mnch 24 * **4:12** Kya 20:4; Efe 6:21-22; Kol 4:7-8 * **4:13** Kya 20:6 * **4:14** 1Tim 1:20 * **4:14** Sal 62:12; Rom 2:6 ‡ **4:17** Ax: tuj tq'ab' te leon. * **4:19** Kya 18:2,18,26 * **4:19** 2Tim 1:16-17 * **4:20** Kya 19:22; Rom 16:23 * **4:20** Kya 20:4; 21:29

21 Tzaj asak'so' ch'in tzan awul mina' tuq qok jab'alil. Jun limb'il te yatz
tzan Eubúlos b'ix tzan te Pudénte, b'ix tzan te Lin b'ix ax tzan Claudia b'ix
tzan kyaqil kye a'e' qerman.
22 Qajaw Jesukrist qet tenxwit awuky'i'l b'ix tzaj tsi'xwit te Qtata Dios jun
nim b'an galan awajsik.

Te U'j Stz'ib'en Pa'k Te Tit

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Qtata Dios b'ix a'in jun tky'ixel
Jesukrist. Inxik lajo' kxol kye aj joyome' tzan te Qtata Dios tzan tok kywit'b'a'
kyk'u'j ti'j Jesukrist, b'ix tzan tel kyniky' byenech te tume'l b'an'ax iktza' te
Qtata Dios tgan tzan qanq'in.
2 Te nini n'oken tzan tkaj lo'et jk'u'j ti'j jun qanq'in te jun-ele'x. Te Qtata Dios
k'onti'l nnik'on, b'ix tetz, atx aj mina' tuq tqet tk'ulu' te twitz tx'o'tx', okaj tsi'
tyol ti'j te ja qanq'inni,
3 b'ix yatzun aj tpon tyemp aj b'isu' tuq tetz titza', otk'uluj tzan tok cha'o' te
tpakb'alil, txiklen npakb'a' aj nkaj tsi' wetz tzan nk'ulun iktza'x okaj tq'uma'
te Qtata Dios aj koloyon qi'j.
4 Ntons, wetz nqet ntz'ib'a' ja u'jni te yatz Tit.* Yatz [naqe] jun b'an'ax
nk'wa'al a'ich tzan tpaj wit'lik jk'u'j parej. Tzaj tsi'xwit te Qtata Dios b'ix te
Kristo Jesus aj koloyon qi'j, jun nim b'an galan awajsik b'ix qetxwit chewsa'
ak'u'j.

Te Tume'l Titza' Tzan Tb'et Jun Tijxjal Aj At Tajwalil Kxol Kye Qerman

5 Aj akaj nsi' tuj tkwentil Kret, ochkaj nsi' tzan tqet ak'ulu' te aj npaltin tuq
tuj qaq'un txini, b'ix tzan kykaj asi' tuq tijxjal k'ulul kwent kye qerman ja'chq
tuj kyaqil amaq' tzi, iktza'x txiklen nq'uma' yatz.
6 Ntons, te jun tijxjal aj at tajwalil kxol kye qerman a tgan tzan tb'et tuj
tume'l, b'ix k'onti'l tidi' b'a'n tzan kyyolin ti'j. Ax cha jun txu'jel, b'ix kye
tk'wa'al a tgan nkye'okslan ti'j Qajawil, b'ix okslone', b'ix nya'tx tzan nkyeb'et
tuj tidi'chq nya'tx galan.
7 Jun tijxjal aj at tajwalil kxol kye qerman, tetz n'aq'unan tuj taq'un Qtata
Dios. Astilji a tgan tzan tb'et b'an tume'l, b'ix nya'tx cha tb'isunqet ti'jx, b'ix
ax nya'tx jun xtx'u'j twi', b'ix k'onti'l nxhb'a'jin, b'ix nya'tx jun joyol q'oj, b'ix
nya'tx cha tb'isunqet tzan tk'ulun ganar tmin tuj jun tume'l nya'tx galan.
8 A tgan galan nab'lin tzan kxik tna'o' txq'anky aj nkyepon tjay, b'ix b'an
tgan k'ulun kyaqil tuj tume'l, b'ix n'el tniky' alkyetz te galan, b'ix nk'ulun
tume'l [kyuky'i txq'anky], b'ix jun xjal pawa' tib' a'ox te Qtata Dios, b'ix
nk'ulun mandad tib'x iktza' te Qtata Dios tgan,
9 b'ix b'an tume'l nxnaq'tzan te tpakb'alil b'an'ax aj qetz nxik qxnaq'tza',
b'ix ikxji tzan txik tnimsa' kyk'u'j txq'anky tuky'i te xnaq'tzb'ilj aj b'an
b'an'ax, b'ix ax tzan txik tkawi' kye aj nkyeyolin nya'tx galan ti'j te tpakb'alil.*
10 Komo ate' ky'ila'j kye aj k'onti'l n'ox tuj kywi', nxik kyq'uma' tidi'chq aj
k'onti'l tume'l b'ix cha nqet kyeq'i' xjal, pyor kye aj tzunx nxik kxnaq'tza' tzan
tok kyechalul kye qerman.
11 Kye ja xjalni a tgan tzan tqet elamo' ktzi' tzan tpaj nxik kxnaq'tza' tidi'chq
nya'tx galan tzanja'x tzan tok jun galan te kyetz, b'ix ikxji ky'ila'j jay xjal nkaj
ksi' tzan kyokslan te Tpakb'alil.
12 Jun aj kxol kyetzx, aj n'ok kyq'uma' tuq kyetz iktza' jun aj yolil tyol Dios,
otq'umaj ikxjani: «Kye a'e' ja aj Kretni b'an pur la'j-e', kyetz naqe txkup-e', cha
kxujunqet, b'an ky'aj-e'.»
13 Te nini b'an'ax; astilji inkxik akawi' byenech kye qerman tzan kyten
jwert aj ja' oje tz'ok kywit'b'a' kyk'u'j,

* **1:4** 2Kor 8:23; Gal 2:3; 2Tim 4:10 * **1:9** 1Tim 3:2-7

14 b'ix tzan k'on tok ksi' kywi' ti'j tidi'chq aj nkyq'uma' kye aj tijajil Israel aj
cha tuj kywi'x n'etz kyin, b'ix tzan k'on txik kyoksla' kyyol kye aj n'el kyik'o'
te b'an'ax.
15 Komo kye xjal aj saq kyanim tuj twitz Qtata Dios, kyetz k'onti'l nkyeb'isun nya'tx galan ti'j jun tidi' aj galan. Per yatzun kye aj nya'tx saq
kyanim tuj twitz Qtata Dios, a'e' aj k'onti'l nkye'okslan, kyetz tuj kynab'l
ch'inwt jun tidi' galan; kyaqil te kynab'l nya'tx galan b'ix te aj nyolin kyanim
ax pur nya'tx galan.
16 Kyetz nkyq'uma' kyotzqi' Qtata Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza' tzan tpaj
te aj nqet kyk'ulu' b'an pur nya'tx galan, b'an k'omb'a' kye'okslan, b'an k'onti'l
nb'antik tzan kyk'ulun jun tidi' galan.

2

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye Tij

1 Yatzun yatz, inkxik axnaq'tza' tuky'i te tume'l iktza' nyolin te Tu'jal Dios.
2 [Inkxik axnaq'tza'] kye tij tzan kyk'ulun mandad kyib'x tuky'i jun tume'l
galan, b'ix tzan kyb'et tuj jun tume'l aj b'isu' byenech kyitza', b'ix tzan tqet
kyb'isu' kyeb'a' alkyetz te galan; a tgan tzan kyten jwert titza' wit'lik kyk'u'j
ti'j Qtata Dios, b'ix tzan tqet kygani' txq'anky, b'ix tzan sten kypasens tzan
kyipan tidi'chq.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye B'i'xh

3 B'ix ax kye b'i'xh, a tgan [tzan kxik axnaq'tza'] tzan kyb'et tuj tume'l iktza'
nqet tuj twitz Qtata Dios, b'ix nya'tx tzan tjaw kynik'o' yol kyi'j xjal, b'ix nya'tx
aj tzyume' tzan te xhb'a'j. A tgan tzan txik kxnaq'tza' kye txq'anky alkyetz te
tume'l galan,
4 b'ix tzan txik kxnaq'tza' kye aj man tal-e' titza' tzan tqet kygani' kyichmil
b'ix kyal,
5 b'ix tzan kyb'et tuj tume'l, b'ix tzan k'on tox ksamo' kyib' tuj jun nya'tx
galan, b'ix tzan kyaq'unan txe' kyjay, b'ix tzan kynab'lin galan kyuky'i
txq'anky, b'ix tzan tqet kyoksla' kyichmil. Ikxji nlay qet yoli' te tyol Qtata
Dios tzan kypaj.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye Ku'xon

6 Ntons inkxik akawi' kye ku'xon tzan tel kyniky' alkyetz te galan b'ix tzan
kyk'ulun ikxji.
7 Yatzun yatz, intqet ayek'u' kywitz titza' yatz nchk'ulun kyaqil galan. Ax
tzan txik axnaq'tza' kyetz, intqet ayek'u' jun tume'l b'an'ax aj nxik awin tuky'i
jun ak'u'j.
8 B'ix te ayol aj nxik ayoli' a'ox te b'an'ax tzan k'on tqet yoli' te aj nxik
aq'uma'. Ikxji tzan tqet ky'ixwik te aj k'onti'l nqet tuj twitz te aj nxik ayoli',
tzan tpaj k'onti'l tidi' jun nya'tx galan aj b'a'n tzan tyolin qi'j.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye Aj Nkye'aq'unan Te Junky

9 Ntons, inkxik akawi' kye aj mosime' tzan junky tzan tqet kyoksla' te
kyajaw tuj kyaqil, tzan kyok galan xjal b'ix nya'tx owajel ktzi'a' te kypatron.
10 Ax tzan k'on tqet kyelq'a', sinoke inkyok xjal aj b'a'n tzan tok wit'let tk'u'j
te kypatron kyi'j. Ikxji okyk'ulu'tz tzan tok kyen txq'anky galan te tpakb'alil
Qtata Dios aj koloyon qi'j.
11 Komo oje tz'ok qen titza' te Qtata Dios nkolon xjal ja'chq kyaqil twitz
tx'o'tx', b'ix te nini jun nim b'an galan aj ntzaj tsi' qajsik anke k'onti'l nqajo'.
12 Nqotzaj txnaq'tza' tzan tkaj qsi' te aj nya'tx galan aj nqok'ulun tuq, aj
k'onti'l tuq nqoxjanin te Qtata Dios b'ix aj n'el jq'ajab' tuq ti'j tidi'chq aj twitz
tx'o'tx'. Ajna'l twitz ja tx'o'tx'ni a tgan tzan jk'ulun mandad qib'x tuj tume'l

galan b'ix ax tzan jk'ulun tume'l kyuky'i txq'anky b'ix ax tzan tqet qxjani'
Qtata Dios.
13 B'ix [man nqok'ulun kyaqil nini], nqo'iyon ti'j te aj ja' lo'ik jk'u'j aj ntzaj
tsi' jun chalajb'il tuj qanim, nqo'iyon te Jesukrist tzan tul tuky'i nim tajwalil,
tetz te Dios aj mas nim tajwalil b'ix aj koloyon qi'j.
14 Tetz oxik tq'apo' tib'x tzan tel xhchojo' te qchoj tzan jkolpjik tuj tq'ab'
kyaqil aj nya'tx galan,* tzan tok saq qanim tzan qok te tetz b'ix tzan tqet
jk'ulu' te aj galan tuky'i jun tk'u'jlal.*
15 Kyaqil ntzani a te aj presis tzan txik apakb'a'. Intxik animsa' kyk'u'j kye
qerman b'ix inkxik akawi' tuky'i jun awajwalil b'ix k'on atzoqpij tzan awel
ik'o' tzan nijunwt.

3

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kkyaqil Kye Qerman

1 Intxik aq'uma' kye qerman tzan tqet kyoksla' kye k'ulul mandad tuj
kyamaq' b'ix tzan kyok okslon kyuky'i kye aj at kyajwalil, ax tzan kyten list
tzan kyk'ulun kyaqil aq'unj aj n'el galan tuj twitz Qtata Dios.
2 Ax tzan k'on tok kyyaso' junky, b'ix nya'tx cha kyjoyonqet q'oj. Mejor,
inkyjoyon tume'l titza' tzan kyten galanx kxol txq'anky, b'ix tzan kyyolin
kyeb'a' kyuky'i kyaqil xjal.
3 Komo ax qetz tb'aya' k'onti'l tuq nqet qb'isu' tuj tume'l, k'onti'l tuq nqet
qoksla' Qtata Dios, k'onti'l tuq nqob'et tuj tb'ey Qtata Dios. Qetz tb'aya'
cha nqoxik eq'i' tuq tzan tidi'chq aj n'el tgani' te qchi'jel b'ix tidi'chq aj
nya'tx galan aj nqochalaj tuq ti'j. Cha qanq'inqet tuj pur nya'tx galan, cha
qek'awinqet, b'ix nkye'ok tuq qajq'oja' txq'anky b'ix ax kyetz nkyk'ulu' tuq
ikxji quky'i'l.
4 Per aj stzaj tyek'u' te Qtata Dios aj koloyon qi'j, titza' tetz b'an galan nab'lin
b'ix titza' nkyeqet tgani' kye xjal,
5 tetz otkoloj a'o' nya'tx tzan tpaj-wit tidi'chq galan aj jk'ulb'en sinoke tzan
tpaj owok lo'et tk'u'j qi'j,* b'ix okaj tsjapunsa' te qanim tzan tok ak'a'j tuj
qanim, b'ix tzan te Txew otzaj tsi' jun qanq'in ak'a'j;
6 komo tetz b'an galan tnab'lin, ntzaj tsi' te Txew qajsik tzan tpaj te
Jesukrist aj koloyon qi'j.*
7 Ikxji, tzan tpaj galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l nqajo', tetz owel tin
qchoj, b'ix ikxji o'ok tk'wa'al tzan jk'amon jun qanq'in te jun-ele'x iktza'x qetz
lo'ik jk'u'j.
8 Aj yol nini b'an'ax, b'ix ajna'l ngan tzan txik aq'uma' kye txq'anky tuky'i
jun tk'u'jlal tzan tok ksi' kyk'u'j tzan tqet kyk'ulu' tidi'chq galan, kkyaqil kye
aj oje kye'okslan ti'j Qtata Dios. Kyaqil ntzani b'an galan b'ix n'oken kye
kyaqil xjal.
9 Per k'on tz'ok asi' awi' ti'j te aj nkywululu' kye xjal aj k'onti'l token, b'ix
k'on tz'ok asi' awi' ti'j aj nkywululu' cha ti'j kyijajil b'ix ti'j te Kawb'il. Kyaqil
aj nkywululu'ni, chagan, k'onti'l token.
10 Qa at ab'l nk'ulun tzan tqet kypawa' kyib' kye qerman kxolx, b'ix qa
k'onti'l n'ox tuj twi' tzan jun-el qa ka'mjji oj txik ekawi', ntons intex etin exol.
11 Komo qeb'en jun xjal ikxji cha tk'ulunqet nya'tx galan b'ix cha tjoyonqet
choj; b'ix ajixk nxik tsi' tib' tuj il tzan tpaj aj ntk'ulu'.

Jun Kawb'il

---

* **2:14** Sal 130:8; Mat 20:28; Mak 10:45; Gal 1:4; 1Tim 2:6 * **2:14** Exo 19:5; Deu 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; 1Xhp 2:9 * **3:5** Dan 9:18 * **3:6** Wnch 14:16

12 Oj txik nlajo' awuky'i'l tzi te Artems qatzun te Tíkiko,* patzaj txoktxon
tzan apon wuky'i'l Nicópolis, komo wetz oje qet nb'isu' tzan tky'ik jab'alil wetz
txini.
13 Inkyok awone' aber janik'pon'ixi' te Senas aj nxik tq'uma' xtxolil te
kawb'il, b'ix te Pol,* intxik esi' aj presis tuj kyb'ey tzan k'on tpaltin jun tidi'
kyetz.
14 B'ix kye qerman tzi, a tgan tzan kxnaq'tzan kyib' tzan kyonen kyuky'i
kye aj presis jun onb'il kyetz, tzan tok en jun kyk'ulb'en galan.
15 Kyaqil kye aj akyeqet wuky'i'l tzani nxik ksama' jun limb'il te yatz. Intxik
asi' jun limb'il kye aj b'an ganimo'na kyitza' aj parej wit'lik kyk'u'j iktza'x
qetz. Qtata Dios tzaj sinxwit etajsik etetz ekyaqil jun nim b'an galan.

* **3:12** Kya 20:4; Efe 6:21-22; Kol 4:7-8; 2Tim 4:12

* **3:13** Kya 18:24-28; 1Kor 16:12

Te Stz'ib'en Pa'k Te Mo'nch

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Pa'k akyinqex pres tzan tpaj Kristo Jesus, b'ix atqet tzani
wuky'i'l te qerman Timotey, [nqet qtz'ib'a'na] te yatz Mo'nch* aj ganimich
nim qitza'na, yatz aj nxhch'onen quky'ila.
2 [Jun limb'il te yatz] b'ix ax te qerman xuj Apy b'ix ax te qerman Arkip,
jun quky'ila aj nim n'aq'unan tuj taq'un Jesukrist,† b'ix ax [jun limb'il] kye
a'e' qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj ajay.
3 Instzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik b'ix qet chewsa'xwit ek'u'j tzan
Qtata Dios b'ix tzan te Qajaw Jesukrist.

Te Pa'k B'an Nchalaj Tuq Ti'j Te Mo'nch

4 Nxik nsi' pixon te Qtata Dios‡ awi'j oj nxnaq'tzan
5 tzan tpaj aj n'ok ncha'o' titza' yatz wit'lik ak'u'j ti'j te Qajaw Jesus b'ix titza'
nqet agani' tetz kyuky'i kyaqil kye aj pawame' te tetz.
6 Nxik nqani' tuky'i Qtata Dios awi'j yatz aj wit'lik ak'u'j iktza' qetz, nxik
nqani' tzan tokenxwit b'an galan te aj awit'lb'en ak'u'jni tzan tel aniky'
byenech ti'j kyaqil te aj tb'anil aj oje tzaj tsi' te Krist qetz.
7 Wetz b'an nkyinchalaj tuj wanim b'ix njaw awin nk'u'j tzan tpaj n'ok
ncha'o' nkyeqet agani' kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios b'ix tzan tpaj yatz
erman njaw awin kyk'u'j kkyaqil kyetz.

Te Pa'k Nqet Twitz Twitz Mo'nch Tzan Tk'amon Te Onésimo

8 Astilji anke wetz tzan tpaj Krist at nim woklen tzan axik nk'ulu' mandad
tzan tqet ak'ulu' te aj presis,
9 per tzan tpaj b'an ajb'ila' a'ich witza', astilji wetz nqet nwitz awitz, wetz
a'in Pa'k ya b'an tijky a'in, b'ix pyor ajna'lky pres atin tzan tpaj te [npakb'en
ti'j] Kristo Jesus,
10 nqet nwitz awitz ti'j jun xjal aj naqe nk'wa'al, aj Onésimo, aj nk'wa'lij tuj
pres.
11 [Qanq] tuj jun tyemp k'onti'l tuq token te yatz, per ajna'l at nim token
nya'tx a'ox te yatz sinoke ax te wetz.
12 Ajna'l owajel nlajo' awuky'i'lky tetz aj b'an nim nqet ngani'.
13 Wetz ngan-tal tzan tqet nk'amo' wuky'i'l tzan-tal tonen wuky'i'l te
aky'ixel man akyinqex pres tzan tpaj te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist.
14 Per k'on ngan tuq k'ulun ikxjani qa yatz nya'tx tuq tuky'i jun tk'u'jlal
ma atzoqpij, tzan k'on tok te aj n'ak'ulu' iktza' cha alajwers, sinoke tuky'i
aboluntadx yatz tuky'i jun tk'u'jlal.
15 Qanq tzan tpaj ntzani owex tuj ajay jun tyemp, per tzan tuq ak'amon tetz
b'eyx te jun-ele'x,
16 nya'tx cha a'ox iktza' jun aj mosi' awitza' sinoke mas galan twitz nini,
iktza' jun erman aj b'an gani' qitza', b'ix ajb'ila' nim witza' wetz b'ix pyorx-al
yatz oqtel agani' tzan tpaj jun axjalil b'ix tzan tpaj nxnaq'tzan.
17 Qa yatz tuj anab'l a'in jun awuky'i'l, ntons pak'amon te tetz iktze'xtzun
a'in.

---

* **1:1** Filemón tb'i tuj kastiy. † **1:2** Ax: "Arkip jun quky'ila jun soldad te Jesukrist." ‡ **1:4** Nyolin tuj kastiy "mi Dios" per k'onti'l telponx cha a'ox te Dios aj ntzaj tna'o' tuq te Pa'k sinoke te Dios aj ntzaj tna'o' tuq tetz parej titza' ntzaj tna'o' tuq te Mo'nch.

18 Qatzun at jun tidi' aj otk'uluj nya'tx galan, qatzun at tidi' k'asb'ena' titza'
awuky'i'l, intkaj asi' tuj nq'ab'.
19 Ajna'l wetz a'in Pa'k nqet ntz'ib'a' ntzani tuky'i nq'ab'x, wetz owokel
nchojo', anke at tidi'chq galan aj oje qet nk'ulu' te yatz.
20 Astilji, erman, wetz ngan tzan ab'ek'an ch'in wi'j tzan tpaj te Qajaw.
Intjaw awin ch'in nk'u'j tuky'i Krist.
21 Ma'tx qet ntz'ib'a' te yatz b'ix wit'lik nk'u'j awi'j okyinqtel awoksla'. Wetz
web'en, yatz oqtel ak'ulu' mas twitz te aj nxik nq'uma' yatzni.
22 Intqet ak'ulu' jun nwatb'il tuj ajay tzan tpaj lo'ik nk'u'j okyinpoyon
etuky'i'l tzan tpaj exnaq'tzb'en wi'j.

Jun Kawb'il

23 Ntons, jun limb'il te yatz tzan Pa'xh, jun wuky'i'l tuj ja presni tzan tpaj
[tpakb'en ti'j] Kristo Jesus.
24 Ax jun limb'il tzan te Mak, Aristark, Démas, b'ix Luks, a'e' aj nkye'onen
wuky'i'l.
25 Bwen, Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit tuj etanim jun nim b'an galan.

Jun U'j Aj Oxik Sama' Kye Xjal Ebrey

Te Qajaw Jesukrist A Tetz Te Aj Mas Nim Tajwalil Twitz Kyaqil

1 Oqtxi' te Qtata Dios, ky'ila'j-el b'ix tuj ky'ila'j tume'l otzaj tyoli' kyuky'i kye
qijajil oqtxi' tzan kye aj yolil tyol.
2 Yatzun ajna'l tuj ja tyemp ntzani aj ch'inky tponb'aj te twitz tx'o'tx'ni, tetz
oje tzaj yolin quky'i'l tzan te Tk'wa'al; ojetq tuq kaj tsi' te Tk'wa'al te tajawil
ti'j kyaqil, b'ix tzan te Tk'wa'al ojetq tuq qet tk'ulu' kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix
kyaqil twitz ka'j.*
3 Ti'j te Tk'wa'al nxik qen te tajwalil b'an nim te Qtata Dios, b'ix ti'j tetz
nxik qen titza' te Qtata Dios. B'ix tzan tpaj tajwalil, tetz tuky'i tyol nk'ulun
tzan stenkix kyaqil aj at. B'ix ya ma tz'elb'aj tin kyaqil qchoj, oqet wit'let tuj
tb'anq'ab' te Twitzale' tuj ka'j.
4 Komo oje xik si' mas nim tajwalil kywitz kye ángel, tzan tpaj tetz tb'i
[Tk'wa'al te Twitzale' tuj ka'j], mas b'an tb'anil kywitz kye ángel.*
5 Komo ni jun-el te Qtata Dios oxik tq'uma' te jun ángel: «Yatz a'ich nk'wa'al,
wetz ma'tx xhtzaj nk'wa'li' ajna'l.»* B'ix ax k'onti'l oxik tq'uma' ti'j jun ángel
ikxjani: «Wetz okyin'okel te Stat, b'ix tetz owokel nk'wa'al.»*
6 B'ix junky'el nyolin ikxjani [te Tu'jal Dios] ti'j te Tb'ay Tk'wa'al, nyolin
ikxjani aj stzaj tlajo' tzani twitz tx'o'tx': «Kyaqil kye ángel inkyqet mejlet na'ol
tetz.»
7 Kyi'j kye ángel te tyol Qtata Dios nyolin ikxjani: «Tetz nk'ulun kye ángel
iktza' kyaq'iq', b'ix iktza' toq q'aq' kye [ángel] aj nkye'aq'unan te tetz.»†
8 Per yatzun ti'j te Tk'wa'al, nyolin ikxjani: «Yatz aj Dios a'ich, yatz
ochkajel b'eyx te jun-ele'x tuj awit'lel aj ja' nchk'ulun mandad b'ix tuky'i abar
ochk'uluyon mandad tuj tume'l.
9 Yatz oje tz'el agani' te tume'l galan b'ix oje tz'el awik'o' te aj nya'tx galan;
astilji te Qtata Dios aj ntzaj ana'o', tetz oje chqet tjoyo' b'ix oje tzaj tsi' mas
nim achalajb'il kywitz kye txq'anky awuky'i'l.»*
10 Ax nyolin ikxjani: «Yatz aj a'ich Tajaw ti'j kyaqil, yatz aj oqet ak'ulu'
twit'lel te twitz tx'o'tx' atx aj b'an tb'ay-el, b'ix a'ichx kixi' ochqet k'ulun te
twitz ka'j.
11 Kyaqil nini opoyonaj per yatz atichqet kixi' te jun-ele'x, kyaqil nini
kyeb'ayle' omankuyon naqe jun xq'apj,
12 b'ix iktza' jun xq'apj oqtel apaqo' b'ix iktza' jun xq'apj oky'ixpjel; per
yatzun yatz axkix yatz a'ichji, kye awaq'b'i nlay mankun.»*
13 Yatzun kyi'j kye ángel, te Qtata Dios ni jun-el oxik tq'uma' te nijunwt kyetz
[iktza' oxik tq'uma' te Tk'wa'al ikxjani]: «Paqet wit'let tuj nmanq'ab' max oj
nk'ulun tzan kyok kye awajq'oj te tojb'il awoq.»*
14 Komo kyaqil kye ángel, kyetz k'onti'l eb'ajil-e', kyetz nkye'aq'unan te
Qtata Dios, b'ix nkyetzaj lajo' onel te qetz aj oqokoletel.

---

* **1:2** Wnch 1:1-3; Kol 1:15-17 * **1:4** Ax: otk'amoj tuky'i Stat jun tb'i mas tb'anil twitz kyb'i kye ángel. Owok q'uma' "Nk'wa'al" tzan tpaj a tetz te Tk'wa'al te Twitzale' tuj ka'j, osey Tk'wa'al Qtata Dios. * **1:5** 2Sa 7:14; 1Cró 17:13 * **1:5** Sal 2:7 † **1:7** Telponx kye ángel k'onti'l eb'ajil-e' b'ix b'a'n tzan kxik iktza' kyaq'iq' swal tmandad te Qtata Dios; ax b'a'n tzan tpon kynajsa' tidi'chq iktza' jun q'aq'; Sal 104:4 LXX. * **1:9** Sal 45:6-7 * **1:12** Sal 102:25-27 * **1:13** Sal 110:1

2

A Te Qajaw Jesukrist Owok Ten Twitz Xhcho'nal Te Qky'ixel

1 Astilji presis tzan tok qsi' qwi' ti'j kyaqil aj oje tzaj xnaq'tza' qetz tzan k'on
tkaj jkola' te aj oje xik qin.
2 Komo k'onti'l nky'ixpjik te tpakb'alil* aj okyq'umaj kye ángel oqtxi', b'ix
kyaqil kye aj k'onti'l oqet kyoksla' okyk'amoj jun xhcho'nal aj kyajoj,
3 ntons ¿o' petzun oqokoletel qetz qa nlay tz'ok qsi' qwi' ti'j te tpakb'alil aj
kolb'il qetz aj b'an galan? Axkix te Qajawil otzaj tpakb'a' b'an tb'ay-el te ja
tume'lni, b'ix yaji kye aj e'ok cha'on tetz otzaj kyq'uma' junky'el quky'i'l.
4 B'ix ax te Qtata Dios oqet tyek'u' te aj tpakb'alilni b'an'ax. Komo oqet
tyek'u' tuky'i tidi'chq yek'b'il aj nqolab'an ti'j b'ix tuky'i tidi'chq tk'ulb'en aj
nijunwt ab'l nb'antik titza', b'ix tidi'chq aj nb'antik a'ox tuky'i tajwalil, b'ix te
Txew Dios ntzaj tsi' qajb'en te junjunchaq te qetz iktza'x tetz tgan.
5 Komo te Qtata Dios k'onti'l okaj tsi' tuj kyq'ab' kye ángel te aj oky'el mas
yaj twitz tx'o'tx', aj nqoyolin ti'jni.
6 [Tuj Tu'jal Qtata Dios] at ja' nyolin ikxjani: «¿Tidi' alo'on kyetz kye ja xjalni
tzan ktzaj ana'o'? ¿Tistil nkyetzaj ana'o' b'ix nchb'isun kyi'j?
7 B'ix yatz oqet ak'ulu' kyetz ch'inky tuq npon [kyajwalil] iktza' kye ángel,
oxik asi' jun kyajwalil b'ix eqet ajiq'b'a'.
8 Kyaqil okaj asi' tuj kyq'ab'.»
Ntons, tzan tpaj te aj nyolin, ya ma kaj si' kyaqil tuj kyq'ab', k'onti'l jun
tidi' aj k'onti'l-wit okaj si' tuj kyq'ab'. Per mina' tok qen qa kyaqil atkaj tuj
kyq'ab'.*
9 Enkamby, n'ok qe'e' te Jesus aj owok te'e' twitz te kamikyj, b'ix jun tyemp
nya'tx nim tuj, tetz k'onti'l tuq npon [tajwalil] iktza' kye ángel, per ajna'l oje
kaj si' nim tajwalil b'ix nqet jiq'b'a', b'ix tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan
nab'lin mas nim twitz te aj nqajo', te Jesus owokten twitz te kamikyj te
qky'ixel qkyaqil qetz.
10 Komo kyaqil tidi'chq aj at, oqet k'ulu' [tzan te Qtata Dios] b'ix ajixk oqet
k'ulun tetz. Ntons tzan kxik tin ky'ila'j xjal tuky'i'l tuj ka'j, a tgan tuq tzan
tk'ulun tzan tok ten [te Jesus] twitz xhcho'nal tzan tok en tetz k'onti'l xhchoj,
tetz aj nkolon te qetz.
11 Komo tetz aj nk'ulun tzan kykaj pawa' a'ox te tetz, b'ix kye aj oje kaj pawa'
a'ox te tetz, axkix kytat parej kkyaqil; astilji tetz k'onti'l nqet ky'ixwik tzan
kyok tq'uma' terman.
12 Iktza'x nyolin ikxjani: «Oxe'l npakb'a' awi'j yatz kxol kye werman, b'ix
okyinb'itzayon b'itz te yatz kxol kye aj nkye'okslan awi'j.»*
13 B'ix ax at ja' nyolinky ikxjani: «Ti'j tetz owokel nwit'b'a' nk'u'j.»* B'ix
junky'el oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz akyinqet tzani kyuky'i tk'wa'al Ntat aj
etzaj tsi' wetz.»*
14 Ntons komo iktza'x kye k'wa'alb'aj tuj jun jay kkyaqil kyetz parej
kchiky'el kkyaqil b'ix ax te kchi'jel parej, ax ikxji te Jesus at tuq xhchiky'el
b'ix at tuq jun xhchi'jel ikxji tuky'i tkamiky tetz b'a'n tuq tzan tqet titza' te aj
at tuq tajwalil tzan tkansan, osey te Tajaw Choj.
15 B'ix ikxji nkyejatz tkolpi' kye aj b'ajq'ij nkye'anq'in tzyume' tuq [tzan te
nya'tx galan] tzan tpaj nkyexob' tuq ti'j te kamikyj.
16 Komo tetz k'onti'l owul kolol kye ángel sinoke owul kolol kye aj
[nkye'okslan iktza'] te Abran [n'okslan tuq].†

* **2:2** Ax: Kawb'il. * **2:8** Sal 8:4-6 * **2:12** Sal 22:22 * **2:13** Isa 8:17 * **2:13** Isa 8:18 † **2:16** Ax: tijajil Abran; Rom 4:1-25.

17 Astilji presis tuq tzan tok iktza'xkix kye a'e' terman, tzan tok tetz tuj twitz
Qtata Dios te pal aj mas nim tajwalil kywitz kye txq'anky pal, b'ix n'ok lo'et
tk'u'j qi'j b'ix k'onti'l nkaj tkola' topis twitz Qtata Dios, b'ix ikxji tzan tkamik
tuq tetz te qky'ixel tzan xhchojet te qchoj qetz aj a'o' te tetz.
18 Komo ax tetz owok ten twitz preb aj n'ok ten tuq twitz xhcho'nal, astilji
tetz b'a'n tzan tonen kyi'j kye aj n'ok kyen twitz preb.

3

K'on Kaj Qsi' Tzan Tqet Qoksla' Te Qtata Dios

1 Astilji waq erman, etetz aj pawamix te Qtata Dios, aj oje kxik uk'le' tzan
Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, intqet eb'isu' ch'in ti'j te Kristo Jesus, a tetz te
Tky'ixel Qtata Dios [tzani twitz tx'o'tx'] b'ix a tetz te twitzale' pal aj ja' qetz
n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j.
2 Tetz k'onti'l okaj tkola' te aj otzaj sin [tajwalil], iktza'x te Moisés [k'onti'l
okaj tsi' tzan tk'ulun te topis kxol a'e' aj] tuj tjay Qtata Dios.*
3 Per te Jesus nqet jiq'b'a' mas twitz te Moisés, iktza'x jun k'ulul jay nqet
jiq'b'a' mas twitz te jay aj ma'tx b'antik titza'.
4 Komo kyaqil jay nkyeqet k'ulu' tzan xjal, per akix te Qtata Dios oqet
k'ulun kyaqil tidi'chq aj atqet.
5 Te Moisés kxol kyaqil kye aj nkye'okslan te Qtata Dios, tetz iktza' tuq jun
mosj aj nim tajwalil b'ix aj k'onti'l okaj tsi' tzan taq'unan te Qtata Dios, b'ix te
taq'un tzan tyolin tuq ti'j te aj otzajel tq'uma' [te Qtata Dios] mas yaj.
6 Per yatzun te Krist, tetz aji te k'wa'alb'aj aj k'onti'l okaj tsi' tzan taq'unan
kxol kye aj tuj tjay Qtata Dios, b'ix qetz a'o' aj tuj tjay qa b'eyx te jun-ele'x
okajel qwit'b'a' jk'u'j ti'j b'ix qa k'onti'l nkaj jkola' aj ja' lo'ik jk'u'j aj nqochalaj
ti'j.
7 Astilji iktza'x nyolin te Txew Dios [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: «Etetz ajna'l
intok echa'o' te aj nxik nq'uma'ni,
8 b'ix k'on kx'ok b'an tz'ak iktza' kye aj ejaw meltz'jik wi'j b'ix [okyk'uluj
nya'tx galan] tqetlen kyk'ulu' probar [npasens] tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.
9 Tzi kye etijajil etetz oqet kyk'ulu' probar [npasens] b'ix ojetq tuq tz'ok
kyen tidi'chq nk'ulb'en kawnaq (40) aq'b'i.
10 Astilji wetz injaw q'ojlik kyuky'i'l b'ix oxik nq'uma' ikxjani: “K'onti'lkix
n'ox tuj kywi' b'ix k'on kygan tzan kyokslan te aj nxik nq'uma' tzan kyk'ulun.”
11 Astilji wetz aj njaw q'ojlik kyuky'i'l oxik nq'uma' nyol ikxjani: “Kyetz
nlay kyekamb'an tzan kyojlan.”»*
12 Ntons intok esi' waq enab'l erman, qanq kebal at jun nya'tx galan tuj
kyanim junjun exol etetz tzan tkaj kykola' tzan kyokslan te Qtata Dios aj at
jun tanq'in.†
13 Etetz b'ajq'ij pe'enimsan waq ek'u'j exolx tzi [tzan eb'et tuj tume'l], komo
tzunx atx q'ij atx tyemp, ikxji etetz tzan k'on eqet moyi' tzan te choj, b'ix tzan
k'on tok te etanim b'an tz'ak.
14 Komo qetz qkyaqil junx ato' tuky'i Jesus qa b'an'ax n'ok qsi' qnab'l
tzan qten jwert iktza'x wit'likok jk'u'j tb'ay-el b'ix b'eyx te jun-ele'x max oj
tmankun kyaqil.

---

* **3:2** Núm 12:7 * **3:11** Ax: nlay kye'ox tuj te ojla'mj aj b'a'n tzan txik nsi'. Kyi'j kyetz oqtxi' telponx nlay b'antik tuq tzan kyox tuj te tx'o'tx' aj ja' b'a'n tuq tzan kyojlan; Núm 14:1-35; Sal 95:7-11. † **3:12** Ax: aj b'an'ax itz'oj.

15 Iktza'x nyolin [tuj Tu'jal Dios]: «Etetz ajna'l intok echa'o' te aj nxik
nq'uma', k'on kx'ok b'an tz'ak iktza' kye aj ejaw meltz'jik wi'j b'ix oqet
kyk'ulu' probar [npasens] tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.»*
16 Ntons, komo ¿ab'le' kye aj ejaw meltz'jik ti'j Qtata Dios b'ix ojetq tuq tz'ok
kcha'o' tyol? ¿Nya'tx petzun kyaqil kye aj e'etz tin Moisés tuj te xtx'o'otx' Ejipt?
17 B'ix ¿ab'l quky'i'l ojaw q'ojlik te Qtata Dios kawnaq (40) aq'b'i? ¿Nya'tx
petzun kyuky'i kye aj ejoyon choj b'ix eb'ajkaj kamik tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'?
18 B'ix ¿ab'l quky'i'l oxik tsi' tyol Qtata Dios tzan k'on tuq kykamb'an tzan
kyojlan? ¿Nya'tx petzun kye aj k'onti'l e'okslan tetz?
19 Ikxji n'el qniky', kyetz k'onti'l eb'ajkamb'an tzan kyojlan tzan tpaj k'onti'l
e'okslan.

4

B'a'n Tzan Qojlan Tzan Tpaj Te Jesus

1 Ntons astilji, man tzunx atx tyemp tzan jkamb'an tzan qojlan iktza'x oxik
tsi' Qtata Dios tyol ti'j, ntons intok esi' enab'l waq tzan etox ekyaqil tzan k'on
tpaltin nijunwt tzan tojlan.
2 Komo iktza'x kyetz [oqtxi'], ax qetz ajna'l oje tzaj pakb'a' jun tpakb'alil
galan quky'i'l. Per kyetz chagan owok kcha'o' te tpakb'alil tzan tpaj k'onti'l
owok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j te aj nkyecha'on tuq.
3 Komo a'ox qetz aj nqo'okslan b'a'n tzan qojlan, komo te Qtata Dios oxik
tsi' tyol ikxjani: «B'an'ax iktza'x oxik nsi' nyol aj njaw q'ojlik kyuky'i'l aj oxik
nq'uma', "Kyetz nlay kyekamb'an tzan kyojlan."»* Ikxji oxik tsi' tyol anke
[tetz n'ojlan tzan tpaj] ojetq mankun kyaqil taq'un atx aj tb'antik te twitz
tx'o'tx'.
4 Komo tuj jun part [tuj te Tu'jal Dios] nyolin ti'j te q'ij ojla'mj ikxjani:
"Owojlan te Qtata Dios tuj twuqi' q'ij ti'j kyaqil taq'un."*
5 B'ix ax tuj junky part nyolin ikxjani: "Kyetz nlay kyekamb'an tzan
kyojlan."*
6 Komo ate'x junjunky aj mina' kyojlan, b'ix ax kye aj owok kcha'o' te
tpakb'alil b'an tb'ay k'onti'l e'ojlan tzan tpaj k'onti'l oqet kyoksla'.
7 Astilji junky'el te Qtata Dios oje kaj tsi' junky q'ij aj ntq'uma' tetz: «Ajna'l.»
Komo aj oxik tq'uma' tuj stzi' te Dawid atx b'an oqtxi' iktza'x aj okaj q'uma'
ikxjani: «Ajna'l etetz intok echa'o' te aj ntq'uma' [te Qtata Dios], k'on kx'ok
tz'ak, intox tuj ewi'.»*
8 Komo qa tuj tkwent te Chowe kyetz ob'antik-wit kyojlan, ntons te Qtata
Dios k'onti'l-tal otzaj tq'uma' ti'j junky q'ij.*
9 Astilji [n'el qniky'] tzunx atx junky tume'l tzan qojlan qetz aj tk'wa'al Dios
a'o'.
10 Komo ab'l aj oje tkamb'aj tzan tojlan [iktza' te Qtata Dios oxik tsi' tyol
ti'j], ntons ax tetz oje tz'ojlan ti'j kyaqil taq'un iktza'x te Qtata Dios owojlan
ti'j taq'un.*
11 Ntons intok qsi' jk'u'j najji tzan jkamb'an tzan qojlan ikxji, tzan k'on jqet
tz'aqik qetz iktza'x kye aj k'onti'l e'okslan [oqtxi'].
12 Komo te tyol Qtata Dios b'a'n tzan tyolin tuj qanim b'ix b'a'n tzan tk'ulun
tidi'chq galan, mas nim token twitz jun machit kykab'il palaj te'* tzan tpaj

* **3:15** Núm 14:20-23,29-34; Sal 95:7-9 * **4:3** Sal 95:11 * **4:4** Gén 2:2 * **4:5** Sal 95:11 * **4:7** Sal 95:7-8 * **4:8** Deu 31:7; Jos 22:4 * **4:10** Gén 2:2 * **4:12** Isa 49:2; Efe 6:17

b'a'n tzan tok tmako' kyaqil qanim b'ix kyaqil qchi'jel, b'ix b'a'n tzan tyolin qi'j iktza'xkix jun aj totzqi' kyaqil aj nqb'isu' tuj qwi' b'ix ti'j kyaqil aj nqb'isu' tuj qanim.
13 K'onti'l jun tidi' aj oqet k'ulu' tzan te Qtata Dios b'a'n-wit tzan tkaj ewj twitz, sinoke kyaqil b'an eb'ajil twitz tetz, b'ix twitz tetz oxe'l jq'uma' kyaqil.

A Te Jesus Te Twitzale' Qpal

14 Ntons tzan tpaj a te Jesus te Tk'wa'al Dios b'ix a tetz te twitzale' qpal aj oje tz'ox tuj ka'j [tzan tyolin qi'j qetz tuky'i Qtata Dios], astilji presis tzan k'on tkaj jkola' titza' wit'lik jk'u'j ti'j.
15 Tetz nya'tx jun twitzale' pal aj k'onti'l-wit totzqi' kyaqil aj nky'ik qi'j qetz aj a'o' xjal aj at ja' nqopaltin, sinoke tetz oje tz'ok ten twitz kyaqil preb aj nky'ik qi'j, per k'onti'l ojoyon choj.
16 Astilji waq erman, qo'ok laq'chet najji tuky'i jun tk'u'jlal twitz te Qtata Dios aj atqet tuj twit'lel b'ix ntzaj tsi' qajsik qetz jun nim b'an galan aj k'onti'l nqajo'; qob'aj-ok laq'chet ti'j tzan tok lo'et tk'u'j qi'j b'ix tzan tonen quky'i'l tuky'i jun tume'l b'an galan nab'lin cha'oj tok qen at tidi'chq npaltin qetz.

5

1 Komo kyaqil kye twitzale' pal kxol kye xjal, kyetz nkye'el joyo' tzan kyyolin kyi'j kye xjal twitz Qtata Dios, b'ix tzan txik kyq'apo' kyoyej kye xjal te Qtat b'ix tzan txik kyq'apo' te present tzan tqet najsa' kchoj kye xjal.
2 Jun pal b'a'n tzan tok lo'et tk'u'j kyi'j kye aj nya'tx tume'l nkyek'ulun tzan tpaj k'onti'l kyeb'en, komo ax tetz jun xjal aj b'a'n tzan tqet tz'aqik tzan tpaj tidi'chq nya'tx galan.
3 B'ix tzan tpaj tetz jun xjal, ax presis tzan txik tsi' present ti'j xhchojx tetz b'ix ax ti'j kchoj kye xjal.*
4 Nijunwt ab'l b'a'n tzan tjaw tjalb'e'x tzan tok pal, sinoke a tgan tzan stzaj si' tajwalil tzan Qtata Dios iktza'x te Aron otzaj si' tajwalil.*
5 Ax te Jesus k'onti'l oqet tjiq'b'a'x tib', k'onti'l ojaw tjalb'e'x tzan tok tetz twitzale' pal [sinoke te Qtata Dios otzaj sin tajwalil]. Komo aji tetz otzaj q'uman ikxjani: «Yatz a'ich nk'wa'al, ma'tx xhtzaj nk'wa'li' ajna'l.»*
6 Ax iktza'x nyolin tuj junky part [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: «Yatz a'ich te Pal b'eyx te jun-ele'x, iktza'x te Melkisedek.»*
7 Komo te Jesus aj tnajan tzani twitz tx'o'tx', tetz oxnaq'tzan tuky'i jun twi' nim b'ix tuky'i oq'el nqet tuq twitz twitz Qtata Dios aj b'a'n tuq tzan tkolon tetz ti'j te kamikyj,* b'ix tzan tpaj tetz oqet toksla', astilji te Qtat otzaj tsi' te aj oxik tqani' tetz.
8 Ikxji te Jesus, anke tetz aji tuq te k'wa'alb'aj, tzan tpaj kyaqil te xhcho'nal aj oky'ik ti'j, tetz owel tniky' tidi' telponx oj tqet qoksla' junky.
9 B'ix ya ma qet tyek'u' kyaqil nini tzan tpaj tokslb'en, ikxji owok te koloyon b'eyx te jun-ele'x qi'j qkyaqil qetz aj nqo'okslan ti'j,
10 b'ix te Qtata Dios oxik tsi' tajwalil tzan tok twitzale' pal iktza'x te Melkisedek.

A Tgan Tzan Kxik Qxnaq'tza' Txq'anky Ti'j Aj Oje Tz'el Qniky' Qetz

11 At tidi'chq a tgan tzan qyolin ti'j te ntzani per kwest tzan txik jq'uma' xtxolil tzan tpaj etetz b'an kwest tzan tox tuj ewi'.
12 Etetz oje kx'ok-tal xnaq'tzon ajna'l tzan tpaj ky'ila'j tyempxi' [etokslb'en], per tzunx presis tzan txik xnaq'tza' etetz ti'j te aj oje kaj tq'uma' Qtata Dios

* **5:3** Lev 9:7 * **5:4** Exo 28:1 * **5:5** Sal 2:7 * **5:6** Sal 110:4 * **5:7** Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luks 22:39-46

aj ntzaj xnaq'tza' qetz aj man txiklen qoksla'. Komo ti'j te xnaq'tzb'ilj etetz
oje kx'ok junky'el iktza' k'wa'l aj tzunx presis tzan tqex pilo' esop* b'ix nya'tx
tzan txik ewa'a' wab'j kaw,
13 komo kye aj tzunx nqex pilo' kywe', kyetz man k'wa'l-e', k'onti'l n'el
kyniky' alkyetz te tume'l.*
14 Te wab'j kaw a'ox kye tijxjal tzan tpaj oje tz'ok kaw te kyk'u'j, b'ix ax ikxji
ti'j te xnaq'tzb'ilj, jun tijxjal nqet tb'isu' tuj tume'l b'ix n'el tniky' alkyetz te
galan b'ix alkyetz te aj nya'tx galan.

6

1 Astilji, ya qeb'enky te aj okaj xnaq'tza' ti'j te Krist, ajna'l intok qsi' jk'u'j
tzan tel qniky' mas, nya'tx a'ox qokaj ti'j ch'imu's aj qeb'en, sinoke qob'aj-
ok mas jwert. K'onti'l tzan qyolin cha a'ox ti'j te aj ntzaj xnaq'tza' qetz tb'ay
aj man txiklen qoksla', iktza' ntzani: titza' tzan tjaw qky'ixpu' qnab'lin ti'j
jk'ulb'en oqtxi' aj k'onti'l token, qatzun ti'j titza' tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j
Qtata Dios,
2 qatzun ti'j te tjawlen si' a' qwi',* qatzun ti'j te tqetlen si'let kyq'ab' kye
tijxjal qajsik, qatzun ti'j titza' okyejawel anq'in kye kamnaq, qatzun ti'j titza'
[kye aj k'onti'l nkye'okslan] okyexe'l si' tuj il b'eyx te jun-ele'x.
3 Ntons intok qsi' jk'u'j tzan tox tuj qwi' mas twitz kyaqil aj nini komo ikxji
tgan te Qtata Dios.
4 Komo kye aj otzaj si' jun-el jun chk'atunal tuj kywitz b'ix owok kyen titza'
b'an tb'anil galan nab'lin te Qtata Dios kyuky'i'l b'ix okyk'amoj te Txew Dios
tuj kyanim
5 b'ix owok kyen titza' b'an tb'anil te tyol Qtata Dios, b'ix titza' b'an nim
tajwalil tzan tk'ulun kyaqil aj oky'el mas yaj twitz ja tx'o'tx'ni,
6 qa kyetz okajel kykola' tzan kyokslan, ya nlay b'antik tzan tjaw kky'ixpu'
kynab'lin junky'el, tzan tpaj ikxji iktza' cha n'ok kyklabi' junky'el te Jesus
twitz krus b'ix cha n'el kyin tky'exaw kywitz kye xjal.
7 Komo iktza'x jun tx'o'tx' aj nxik tuk'a' te jab' aj nqet tajsik, b'ix nkaj tsi'
jun tawal galan kye aj nqet aq'unan tetz, ikxji te tx'o'tx' ky'iwla' tzan te Qtata
Dios;
8 yatzun te junky tx'o'tx' aj nswan jun tawal pur ky'i'x b'ix k'onti'l token
ch'inwt, ntzaj qanb'e' tajsik b'ix yaji n'ok si'let tq'aq'al. [Ntons ax ikxji kyi'j
kye aj nkaj ksi' tzan kyokslan.]

K'on Kaj Qsi' Tzan Tok Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Qtata Dios Tzan Jk'amon Te Aj Oje Xik Tsi' Tyol Ti'j

9 Per yatzun eti'j etetz erman, etetz aj ganimix nim witza', wetz tuj nnab'l
owelal kyaqil galan etuky'i'l b'ix web'en etetz kolomix a'ix.
10 Komo te Qtata Dios nlay k'ulun jun nya'tx galan etuky'i'l, nlay tz'ajnaj ti'j
tk'u'j kyaqil aj galan oje qet ek'ulu' tzan tpaj nqet egani' te tetz b'ix titza' oje
kx'onen kyuky'i kye qerman† b'ix titza' tzunx nkx'onen kyuky'i'l ajna'l.
11 Qetza qgana tzan txik jq'uma' etetz ekyaqil tzan k'on kaj esi' tzan eb'et
axkix tuky'i jun tk'u'jlalji, tzan eten b'an sewur atix titza' wit'lik ek'u'j, max
oj tponb'aj kyaqil.
12 Ikxji tzan k'on etok ky'aj sinoke tzan eb'et iktza' kye aj wit'lik kyk'u'j ti'j
te Qtata Dios b'ix at nim kypasens tzan kyk'amon te aj oje xik tsi' tyol te Qtata
Dios ti'j.

---

* **5:12** Ax: etxu'. * **5:13** 1Kor 3:2 * **6:2** Tuj yol gryeg te ja ntzani telponx kyi'j ky'ila'j tume'l titza' njaw tuq si' a' kywi' tuj aj tyemp. † **6:10** Ax: kye aj pawame' a'ox te Qtata Dios.

13 Komo aj txik tsi' tyol te Qtata Dios tuky'i Abran, oxik tsi' tjurament ti'jx
tetz tzan tpaj k'onti'l tuq junky ab'l mas nim tajwalil twitz tetz tzan txik tsi'
tjurament ti'j.
14 Komo oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax wetz ochtel nky'iwla' nim b'ix ax
nk'ulu'tz tzan kypuqun b'an ky'ila'j kye awijajil.»*
15 Ntons, te [Abran] otiyoj tuky'i nim tpasens [ti'j te aj oxik tsi' te Qtata Dios
tyol ti'j], b'ix ikxji otk'amoj te aj ojetq tuq xik q'uma' tetz.
16 Kye xjal oj txik ksi' kyjurament, nxik ksi' ti'j jun xjal aj mas nim tajwalil
kywitz kyetz, b'ix tzan tpaj te kyjurament nlay b'antik tzan kyjaw meltz'jik.
17 Astilji, komo te Qtata Dios tgan tuq tzan tqet tyek'u' byenech kyuky'i kye
aj ja' oxik tsi' tyol, tetz nlay tuq jaw tky'ixpu' ch'inwt ti'j te tyolb'en. Astilji ax
oxik tsi' tjurament,
18 b'ix ikxji, ate' kab'e' tume'l aj telponx nlay b'antik tzan tky'ixpjik tyol b'ix
tetz k'onti'l nnik'on. Ikxji qetz, aj oje kaj jq'apo' qib' tuj tq'ab' tzan tkolon qi'j,
b'a'n tzan tnimsan jk'u'j byenech ti'j te aj ja' oje kaj lo'et jk'u'j aj otzajel si' qetz.
19 Tzan tpaj te nini, k'onti'l nna'non qanim b'ix nswan jun qbalor tuj qanim
iktza' tq'a'el jun bark aj n'oken tzan k'on tyak'un te bark, b'an tzinun atqet;
b'ix ikxji qetz lo'ik jk'u'j ti'j [Jesus aj owox] tujx te pawb'il [aj ja' atqet te Qtata
Dios tuj ka'j].*
20 Aj ja' te Jesus oje tz'ox tb'ay qwitz [tzan qpon qetz tuky'i Qtata Dios], ikxji
tetz owok twitzale' pal b'eyx te jun-ele'x iktza'x tuq te Melkisedek.*

7

Te Qajaw Jesukrist A Te Qpal B'eyx Te Jun-ele'x

1 Komo te Melkisedek tetz te twitzale' k'ulul mandad tuq tuj te amaq'
Salem, b'ix tetz ax Pal aj n'aq'unan tuq te Qtata Dios. Te Abran, aj ojetq
tuq kyeqet titza' txq'an k'ulul mandad,* tetz aj tmeltz'jik tuj tamaq', te
Melkisedek owetz kanol tetz b'ix oqet tky'iwla'.
2 Te Abran tetz oxik toye' te Melkisedek te tlajuji' part ti'j kyaqil aj ojetq
tuq tzaj tkamb'a' tuj te q'oj. Te ja Melkisedekni, tetz tb'i kab'e' telponx; tb'ay
telponx "te twitzale' k'ulul mandad aj nk'ulun kyaqil tuj tume'l," b'ix [komo
tetz tamaq' tb'i Salem aj telponx "ja' k'onti'l q'oj," astilji tetz tb'i ax telponx]
"te twitzale' joyol tume'l tzan tmankun te q'oj."
3 Ti'j tnan b'ix ti'j stat b'ix kyi'j tijajil te Melkisedek, k'onti'l qeb'en ch'inwt,
b'ix ax k'onti'l qeb'en janik'le owitz'jik b'ix janik'le okamik, b'ix ikxji tetz
iktza'x te Tk'wa'al Dios tzan tpaj jun pal aj te jun-ele'x.
4 Intok esi' enab'l ti'j te Melkisedek: Tetz jun xjal nim tajwalil tuq, astilji ax
te Abran aj qijajil, tetz oxik toye' te tlajuji' part ti'j kyaqil aj otzaj tkamb'a'.
5 Iktza'x nyolin te Kawb'il, kye pal aj tijajil Lewi at kyoklen tzan kyk'amon
kyi'j kye xjal te tlajuji' part ti'j kyaqil iktza'x nyolin te Kawb'il,* anke ax kyetz
a'e' tijajil Abran.
6 Per te [Melkisedek], anke tetz nya'tx tuq jun tijajil Lewi, tetz otk'amoj te
jun lajuj part tuky'i Abran b'ix oqet tky'iwla' te Abran, axkix te Abran aj te
Qtata Dios oxik tsi' tyol tuky'i'l.
7 Qetz qeb'enky jun aj nky'iwlan a te mas nim tajwalil twitz te aj nk'amon
te ky'iwlb'il.

---

* **6:14** Gén 22:16-17 * **6:19** Lev 16:2 * **6:20** Sal 110:4 * **7:1** Te Abran oq'ojin kyi'j tzan tkolpin te tsobrin tuj kyq'ab'; Gén 14:11-24. * **7:5** Núm 18:21

8 Ntons tzani twitz ja tx'o'tx'ni kye [pal] aj nkyek'amon te tlajuji' part, kyetz
xjal-e' b'ix nkyekamik, yatzun [ti'j te Melkisedek nya'tx ikxji tzan tpaj] tetz
iktza' tzunx itz'oj ajna'l.
9 Ax b'a'n tzan txik jq'uma', komo te Lewi tzi owel tijajil ti'j te Abran, ntons
aj txik xhchojo' te Abran te tlajuji' part, ax kye tijajil Lewi mas yaj, ax oxik
kchojo' te jun lajuj part aj txik xhchojo' te Abran [tuky'i Melkisedek].
10 Komo te tijajil te Lewi atqet tuq tuj xhchi'jel te xhchman Abran aj tetz te
Melkisedek kanol tetz.
11 Ntons cha tzan kypaj-wit kye pal aj tijajil Lewi b'a'n-wit tzan tkaj saq
qanim b'eyx te jun-ele'x, (komo tuj kykwent kyetz okaj si' te Kawb'il kxol kye
xjal), ikxji nya'tx-tal presis te junky pal aj iktza' te Melkisedek b'ix aj nya'tx
iktza' tijajil Aron [aj tijajil Lewi].
12 Komo oj tky'ixpjik te tumelil kyi'j kye pal, ax presiskix tzan tky'ixpjik te
tumelil ti'j te Kawb'il.
13 B'ix te ja pal aj nqoyolin ti'jni [osey te Jesus], kyaqil oky'ixpjik ti'j tzan
tpaj tetz tijajil junky b'uch'uj xjal [aj nya'tx tijajil Lewi], b'ix kxol kye aj tijajil,
nijunwt kyetz oje kye'ok pal jun-el tzan kyaq'unan twi' te tz'e'sb'il.
14 Qetz qeb'en te Qajaw Jesus tzajnaq ti'j tijajil Juda, b'ix te Kawb'il aj okaj
stz'ib'a' Moisés k'onti'l nyolin ti'j aj b'uch'uj xjalji tzan kyok-wit pal.
15 B'ix n'ok e'e' mas byenech ti'j te ntzani tzan tpaj [te Jesus aj] te junky pal
nya'tx iktza' kye txq'anky pal [aj tijajil Lewi] sinoke iktza' te Melkisedek.
16 B'ix astilji, tetz k'onti'l owok pal cha tzan tpaj-wit te tijajil iktza' nyolin te
Kawb'il, sinoke tzan tpaj jun tanq'in aj k'onti'l nponaj.
17 Komo ti'j tetz nyolin [te Tu'jal Dios] ikxjani: «Yatz a'ich te pal b'eyx te jun-
ele'x iktza'x te Melkisedek.»*
18 Ntons te Kawb'il aj okaj q'uma' tb'aya', tetzji oponaj tzan tpaj ya k'onti'lky
tuq tbalor b'ix ya k'onti'lky tuq token,
19 tzan tpaj k'onti'l ob'antik titza' tzan tkaj saq qanim b'eyx te jun-ele'x twitz
Qtata Dios. Per yatzun ajna'l tzan te junky tume'l ak'a'j b'a'n tzan tkaj lo'et
jk'u'j ti'j Qtata Dios [tzan tkaj saq qanim tuj twitz] b'ix ikxji b'a'n tzan qok
laq'chet ti'j.
20 Te Qtata Dios oxik tsi' tyol tzan stzaj tsi' [te Jesus iktza'] junky qpal, per
yatzun kyi'j kye txq'anky pal k'onti'l oxik tsi' tyol kyi'j ikxji.
21 Komo kye txq'anky pal k'onti'l ekaj si' tuj kyopis tzan tpaj-wit te Qtata
Dios oxik tsi' tyol kyi'j, per yatzun [ti'j te Jesus] nyolin ikxjani: «Oje xik tsi'
te Qtata Dios tyol ikxjani b'ix nlay ky'ixpjik: “Yatz a'ich te pal b'eyx te jun-
ele'x.”»*
22 Astilji tzan tpaj te Jesus opoyonkix kyaqil te tume'l ak'a'j aj mas at token
te qetz [twitz te aj oqtxi'].
23 Kye txq'anky pal tb'aya', kyetz presis tuq b'an ky'ila'j kyb'et tzan tpaj
nkyekamik tuq, k'onti'l ob'antik tzan kykaj pal b'eyx te jun-ele'x.
24 Per yatzun te Jesus tzan tpaj tetz k'onti'l nkamik, te tajwalil iktza' pal
k'onti'l nky'ik te junky.
25 Astilji b'a'n tzan tkolon b'eyx te jun-ele'x qi'j qetz aj nqo'ok laq'chet ti'j te
Qtat tzan tpaj tetz. Komo tetz itz'oj b'eyx te jun-ele'x b'ix nxnaq'tzan twitz te
Qtata Dios qi'j qetz.
26 Ntons te Jesus, aji tetz te twitzale' pal aj presis te qetz. Komo aji pawa'
a'ox te Qtata Dios b'ix k'onti'l xhchoj, b'ix nich'inwt nya'tx galan ti'j, b'ix owel
pawa' kyi'j kye chimol choj b'ix a tetz oqet jiq'b'a' tuj ka'j mas twitz kyaqil.

---

* **7:17** Sal 110:4 * **7:21** Sal 110:4

27 B'ix tetz nya'tx iktza' kye txq'anky pal aj b'ajq'ij presis tuq tzan txik
kyq'apo' kypresent twi' tz'e'sb'il, tb'ay tzan tpaj kyetz kchojx b'ix yaji tzan
tpaj kchoj kye xjal, sinoke axk tetz oxik tq'apo' tib'x te present cha jun-el b'ix
b'eyx te jun-ele'x.*
28 Te Kawb'il aj okaj tsi' te Moisés ntk'ulu' tzan kykaj tsi' kye pal aj mas nim
kyajwalil, per kyetz ax xjal-e' aj at kchoj. Per yatzun te aj oxik tsi' te Qtata Dios
tyol ti'j mas yaj twitz te Kawb'il, tetzji Tk'wa'al Qtata Dios b'ix b'an ch'inwt
nya'tx galan ti'j, b'ix a tetz [te qpal aj mas nim tajwalil twitz kyaqil] b'eyx te
jun-ele'x.

8

Te Tume'l Ti'j Te Jesus Mas Tb'anil Twitz Te Tume'l Kyi'j Kye Pal Oqtxi'

1 Ntons, te aj b'an presis tzan tel eniky' ti'j te aj nqoyolinni, a te ja ntzani:
Qetz at jun qpal ikxji aj mas nim tajwalil kywitz kyaqil, b'ix tetz wit'liqet tuj
twit'lel tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios aj Twitzale' tuj ka'j,*
2 b'ix tetz n'aq'unan [tuj ka'j] tuj aj jay tabernáculo aj ja' atqet b'an'ax
xhchk'atunal te Qtata Dios, aj ajixk tetz k'ulul tetz b'ix nya'tx kyk'ulb'en xjal.
3 Kyaqil kye twitzale' pal [tzani twitz tx'o'tx'] nkyekaj si' tzan txik kyq'apo'
kyoyej kye xjal te Qtata Dios b'ix tzan txik kyq'apo' kye present tzan tqet
najsa' te kchoj kye xjal; astilji ax ikxji te [Jesus] aj qpal, ax tetz presis tzan
txik tq'apo' tidi' te Qtata Dios.
4 Qa tetz tzunxwit atqet tzani twitz tx'o'tx', tetz nya'tx-tal pal tzan tpaj ya
ate' kye pal tzani aj nxik ksi' te oyej te Qtata Dios iktza'x tkajlen q'uma' tzan
te Kawb'il oqtxi'.
5 Ikxji aj ja' kyetz nkye'aq'unan cha iktza' titzb'alil te aj at tuj ka'j. Komo
iktza'x aj oxik q'uma' te Moisés [tzan te Qtata Dios] aj taq'ik tzan tqet tk'ulu'
te jay aj tnajb'il Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx', oxik tq'uma' te Qtata Dios tetz
ikxjani: «Intok asi' anab'l, presis tzan tqet ak'ulu' kyaqil iktza' aj oxik nyek'u'
yatz twi' te witz.»*
6 Per ajna'l te Jesus [aj twitzale' qpal], tetz oje tk'amoj jun topis mas b'an
tb'anil kywitz kye txq'anky pal, tzan tpaj tetz opoyonkix kyaqil ti'j te tume'l
ak'a'j aj mas b'an tb'anil aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Komo te galan aj n'el
ti'j te tume'l ak'a'j mas tb'anil twitz te aj owel ti'j te tume'l oqtxi'.
7 Cha kabal-wit te tume'l aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j tb'ay-el, nya'tx-tal
presis te junky.
8 Komo tzan tpaj owel tuj twitz te Qtata Dios nya'tx galan nkyek'ulun tuq
kye xjal, astilji okaj tz'ib'a' oqtxi' ikxjani: «Te Tajaw Ti'j Kyaqil nxik tq'uma',
"Tzul jun q'ij oxe'l nsi' nyol ti'j junky tume'l ak'a'j kyuky'i kye aj tijajil Israel
b'ix kye aj tijajil Juda.
9 Te tume'l aj okajel nsi' kyuky'i'l nya'tx iktza' te tume'l aj okaj nsi' kyuky'i
kye kyijajil oqtxi' aj kyetz win kyeb'a' tuj te amaq' Ejipt; komo kyetz oqtxi'
okaj kykola' te tume'l aj okaj nsi', astilji wetz ekaj nkola'," kyi te Qajawil
ikxjani.
10 "Astilji, te tume'l ak'a'j aj okajel nsi' kyuky'i kye aj Israel oj tponb'aj aj
tyempji, a te ja ntzani," kyi te Qajawil ikxjani. "Oxe'l nsi' Nkawb'il tuj kywi'
b'ix onk'ulu'tz tzan tkaj tuj kyanim, b'ix wetz okyin'okel te Dios aj otzajel
kyna'o' b'ix kyetz okye'okel kye nxjalil.
11 Ya nlay tz'ok presis tzan txik kxnaq'tza' te junky ab'l kyetz ikxjani: 'Intok
awotzqila' te Qajawil.' Komo kkyaqil okyin'okel kyotzqila', kyaqil kye k'wa'l
b'ix kyaqil kye tijxjal.

---

* **7:27** Lev 9:7 * **8:1** Sal 110:1 * **8:5** Exo 25:40

12 Wetz oqtel nnajsa' kyaqil aj nya'tx galan nkyk'ulu' b'ix nlay tzaj nna'o'
ch'inwt te kchoj,”» kyi te Qajawil ikxjani.*
13 Ntons aj txik tq'uma' te Qtata Dios tzan tkaj ti'j “junky tume'l ak'a'j,” ikxji
te aj tb'ay oje tz'ok q'anq, b'ix ch'inky tponaj.

9

Titza' Tuq Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios Tzani Twitz Tx'o'tx'

1 Ntons te tume'l aj okaj tsi' te Qtata Dios tb'ay-el, te nini at tuq xtxolil titza'
tzan tqet kyna'o' kye xjal te Qtat, b'ix [tuj te jay] tzani twitz tx'o'tx' [aj ja' nqet
kyna'o' kye xjal] te Qtat, at tuq jun tnajb'il pawa' a'ox te tetz.
2 Komo tuj te tb'ay txol aj ja' tuq nkye'ox, tzi k'ulumaj tuq tuky'i jun tume'l
ikxjani: Atqet tuq te tqatel kandel* b'ix te mes,* b'ix twi' te mes kye kab'lajuj
wab'j* aj q'apomaj te Qtata Dios. Te ja ntzani a te txol jay aj n'ok tuq q'uma'
“Te Luwar Aj Xjan.”
3 Yaji cha'oj qox tuj te xq'apj pawb'il tuj tkab'i' txol mas tujx, a te txol jay aj
n'ok tuq q'uma' “Te Luwar Aj Mas B'an Xjan.”*
4 Tzi atqet tuq jun pomb'il* aj pur xtx'otx'al oro, b'ix ax te kaxh* aj pur
xtx'otx'al oro kyaqil ti'j, aj telponx tuq ti'j te yol aj oxik tsi' te Qtata Dios
[kyuky'i kye qijajil oqtxi']. B'ix tzi akyeqex tuq tuj te kaxh, jun xar* pur
xtx'otx'al oro aj ja' tuq atqex te wab'j mana, b'ix ax atqex tuq te txb'aq'en*
te Aron aj otzaj xhchuxul, b'ix ax kye ab'j* aj ja' tuq tz'ib'a' te aj oxik tyoli' te
Qtata Dios kyuky'i kye xjal oqtxi'.
5 B'ix tajsik te kaxh akyejax tuq kyitzb'alil kye kerubins* aj telponx atqet
tuq xhchk'atunal te Qtata Dios tzi, b'ix [tuky'i te kxiky'] nqet tuq kxmojomal
tajsik xtxayil te kaxh aj ja' te Qtata Dios oqet tnajsa' kchoj kye xjal.* Ntons
ikxji tuq, per ajna'l nlay qoyolin titza' atok xtxolil te nini.
6 Ntons, kyaqil atqet tuq ikxji, b'ix tuj te tb'ay txol te jay nkye'ox tuq kye pal
aq'unon b'ajq'ij.*
7 Per yatzun tuj te tkab'i' txol, a'ox n'ox tuq te twitzale' pal, b'ix n'ox tuq cha
jun-el jun aq'b'i, b'ix oj tox, b'an presis tuq tzan txik tin xhchiky'el alo'mj tzan
tkaj tkyito' tzan tpaj tetz xhchojx b'ix tzan tpaj kchoj kye xjal aj nkyk'ulu' tzan
tpaj k'onti'l kyeb'en.*
8 Ikxjani te Txew Dios ntzaj tyek'u' qetz, aj tzunx tuq atqet Te Luwar Aj Mas
B'an Xjan, ntons nya'tx tuq jaqo' tzan kyox kyaqil xjal tzi.
9 Kyaqil ntzani cha jun yek'b'il ti'j te ja tyemp ajna'l, komo kyaqil te oyej
b'ix te present aj nxik kyq'apo' te Qtata Dios, k'onti'l n'oken tzan kykaj b'an
saq tuj kyanim kye aj nkyexik q'apon tetz.
10 Komo te nini cha a'ox ti'j wab'j b'ix ti'j te quk'a', b'ix tidi'chq kostumbr
tzan tel tx'ajo' te qchi'jel, b'ix cha tidi'chq aj q'umankaj oqtxi' ti'j te qchi'jel,
b'ix n'oken tuq cha a'ox max oj stzaj tsi' te Qtata Dios junky tume'l ak'a'j.

Te Qajaw Jesukrist Owok Ten Twitz Tkamiky Te Chojb'il Te Qchoj Qetz

11 Per yatzun ma tzul te Krist iktza' te twitzale' qpal aj otzajel tsi' tidi'chq
aj b'an galan, tetz owox [tuj ka'j] aj ja' nnajan te Qtata Dios tuj te Aj Ja' Mas

* **8:12** Jer 31:31-34 * **9:2** Exo 25:31-39 * **9:2** Exo 25:23-29 * **9:2** Exo 26:30 * **9:3** Exo 26:31-33
* **9:4** Exo 30:1-6 * **9:4** Exo 25:10-15 * **9:4** Exo 16:33 * **9:4** Núm 17:6-10 * **9:4** Exo 25:16;
Deu 10:3-5 * **9:5** Exo 25:18-22 * **9:5** Lev 16:14-15 * **9:6** Núm 18:2-6 * **9:7** Lev 16:2-34

B'an Xjan b'ix aj mas b'an presis b'ix k'onti'l tidi' nya'tx galan tuj b'ix nya'tx
k'ulumaj tzan xjal, nya'tx cha jun tidi' aj k'ulu' tzani twitz tx'o'tx'.
12 B'ix k'onti'l owox txini tuky'i kyik' aj xhchiky'el tal chib qatzun xhchiky'el tal wakxhji, sinoke tuky'i xhchiky'elx tetz owox [tuj ka'j] tuj te Aj
Ja' Mas B'an Xjan, b'ix owox b'eyx te jun-ele'x, tzan tpaj owel xhchojo' kyaqil
te qchoj tzan jkolet b'eyx te jun-ele'x.
13 Komo qa te kchiky'el kye tal chib b'ix kye tor b'ix stza'jul jun tal wakxh,
aj nxik kyito' kyajsik kye aj nya'tx galan ate' tuj twitz Qtata Dios,* qa tzan tpaj
te nini b'a'n tuq tzan kyok laq'chet junky'el ti'j te Qtata Dios,
14 ntons te xhchiky'el Krist mas at tajb'en. Komo tzan tpaj te Txew Dios
aj atqet te jun-ele'x, tetz oxik tq'apo' tib'x te Qtata Dios iktza' jun present aj
k'onti'l tidi' nya'tx galan ti'j. Ikxji otk'uluj tzan tkaj saq qanim ti'j kyaqil te
jk'ulb'en aj nqoxik tin tuq tuj jkamiky, b'ix ajna'l b'a'n tzan tqet qna'o' te Qtata
Dios aj at jun tanq'in.*
15 Astilji a te Jesus te aj nk'ulun tzan tponkix te tume'l ak'a'j aj te Qtata
Dios oxik tsi' tyol ti'j. Ikxji tetz, tzan tpaj tkamiky, owel xhchojo' kyaqil te
qchoj tzan jkolet ti'j kyaqil te jk'ulb'en aj nya'tx galan aj oqet jk'ulu' aj tzunx
tuq n'oken te tume'l oqtxi' aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j tb'ay. Ikxji kye aj
oje kye'el joyo' [tzan te Qtata Dios] okyk'amo'tz te aj oje xik tsi' tyol ti'j tzan
kyk'amon te jun-ele'x.
16 Ntons, tzan token jun testament, a tgan tzan tkamik tb'ay te aj okaj
q'uman tetz.
17 Komo jun yol aj ojetq kaj q'uma' tuj jun testament, k'onti'l token qa mina'
tuq tkamik te aj okaj q'uman tetz, a'ox at token qa ojetq kamik.
18 Astilji ax te tb'ay tyol aj oxik tsi' te Qtata Dios oqtxi', presiskix tuq te kyik'
[te chojb'il choj].
19 Komo te Moisés ya ma xik tq'uma' kye xjal kyaqil aj otyolij te Qtata Dios
tuj te Kawb'il, yaji otzaj tin jun noq'* kyaq teb'l b'ix otzaj tin txq'an txaq isopo
b'ix oqex tmu'u' tuj kchiky'el kye tal tor b'ix kye tal chib, aj samo' tuq tuky'i
a'. B'ix yaji oxik tkyito' tajsik te u'j aj te Kawb'il b'ix ax kyajsik kyaqil kye xjal.
20 B'ix yaji oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Te ja kyik'ni telponx ti'j tyol te
Qtata Dios aj ma'tx kaj tq'uma' quky'i'l.»*
21 Te Moisés ax oqet tkyito' te kyik' ti'j te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet
xhchk'atunal te Qtata Dios b'ix kyi'j kyaqil kye okensb'il aj n'oken tuq tzan
kyna'on te Qtata Dios.
22 Iktza'x nyolin tuj te Kawb'il, ch'inky tuq kyaqil a'ox tuky'i kyik' b'a'n tuq
tzan tkaj saq, b'ix qa k'onti'l te kyik', k'onti'l tuq nqet najsa' te qchoj.*
23 Ntons ikxji presis tuq tzan token kyik' tzan kykaj saq kyaqil tidi' [aj at
tuq tuj te jay najb'il Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx'], aj cha jun titzb'alil tuq te
jay tuj ka'j. Per kyaqil te aj at tuj ka'j nkaj saq tuky'i jun present aj mas galan
twitz te jun present tzani twitz tx'o'tx'.
24 Komo te Aj Ja' Mas B'an Xjan aj ja' owox Krist, te aj jayji nya'tx k'ulu' tzan
xjal, b'ix nya'tx cha jun titzb'alil te b'an'ax aj at tuj ka'j, sinoke owoxkix tuj
ka'j aj ja' atqet tetz ajna'l [nqanin] twitz te Qtata Dios qi'j qetz.
25 Tetz k'onti'l owox txini tzan txik tq'apo' tib'x ky'ila'j-elwit, iktza'
nkyk'ulu' kye twitzale' pal aq'b'ia' nkye'ox tuj te Luwar Aj Mas B'an Xjan
tzani twitz tx'o'tx' q'apol kyik' aj nya'tx tuq kchiky'elx.

---

* **9:13** Lev 16:11-19; Núm 19:1-22 * **9:14** Isa 53 * **9:19** Xtx'otx'al te noq' stzamal karner. * **9:20** Exo 24:6-8; Zac 9:11; Mat 26:28 * **9:22** Lev 17:11

26 Cha ikxji-wit ntons te Jesus presis tuq tzan tkamik ky'ila'j-el atx aj
tb'antlen te twitz tx'o'tx'. Per ajna'l tuj ja tyempni oxik tq'apo' tib' cha jun-
el b'eyx te jun-ele'x, oxik tq'apo' tib' iktza' te jun present tzan tel tin kyaqil te
qchoj.
27 Komo iktza'x q'umankaj kyi'j kyaqil xjal, kyaqil nkyekamik cha jun-el
b'ix yaji oxe'l q'uma' [tzan Qtata Dios] qa at kyil;
28 b'ix ax ikxji te Krist cha jun-el oxik q'apo' tzan tel tin kchoj ky'ila'j xjal
b'ix yaji tzul junky'el tka'mjji'n-el, ya nya'tx tzan tpaj te qchoj sinoke kolol te
qetz aj nqo'iyon ti'j tuky'i jun tk'u'jlal.*

10

Te Jesukrist Oje Tz'el Xhchojo' Kyaqil Te Qchoj B'eyx Te Jun-ele'x

1 Komo te aj nyolin tuq te Kawb'il oqtxi', nya'tx tuq te aj b'an tb'anil aj
otzajel si' tuq mas yaj [tzan tpaj te Krist], sinoke cha oyolin ti'j te aj otzajel
si' [tzan tpaj te Krist]. Astilji, tzan tpaj kye present aj nxik q'apo' tuq aq'b'ia'
tzan kye aj nkyepon [na'ol te Qtata Dios], k'onti'l tuq nb'antik tzan tkaj saq
kyanim b'eyx te jun-ele'x.
2 Qa kye present aj nkyexik tuq q'apo' nkyk'ulu'-wit tzan tkaj saq kyanim
b'eyx te jun-ele'x, ikxji kye xjal okaj-tal ksi' tzan txik kyq'apo' mas kypresent
tzan tpaj k'onti'l nkyna'o' choj tuj kyanim.
3 Per ti'j te aj nxik kyq'apo'ni, aq'b'ia' ntzaj kyna'o' [tzunx at te] kchoj.
4 Komo nlay b'antik tzan tel in te kchoj b'eyx te jun-ele'x cha tzan tpaj a'ox
te xhchiky'el jun tor b'ix xhchiky'el jun chib.
5 Astilji aj tul te Krist tzani twitz tx'o'tx', tetz oxik tq'uma' [tuky'i Qtata Dios]
ikxjani: «Yatz nya'tx agan tzan txik q'apo' te yatz cha a'ox present tuky'i oyej
sinoke yatz ma'tx tzaj asi' jun nchi'jel [tzan txik nq'apo' wib' te present te
najsb'il kchoj].
6 K'onti'l nqet tuj awitz kye present aj nxik kyq'apo' kye xjal te yatz tzan tel
in kchoj.*
7 Astilji oxik nq'uma', "Tzani akyinqet tzan tqet nk'ulu' iktza' yatz agan tat,
iktza'x tz'ib'ankaj wi'j tuj te u'j [aj ja' okaj tz'ib'a' ayol oqtxi']."»*
8 Ntons, oyolin ikxjani: «Kyaqil txakl present aj nxik kyq'apo' te yatz b'ix
kyaqil oyej b'ix kyaqil alo'mj aj nkyeqet tz'e'sa' te yatz tzan tpaj te kchoj kye
xjal, kyaqil nini k'onti'l nqet tuj awitz» (anke te Kawb'il ntq'uma' tzan jk'ulun
ikxji).
9 Yaji ax oxik tq'uma' ikxjani: «Tzani atinqet tzan nk'ulun kyaqil aj yatz
agan.» Ntons, ntzani telponx tetz n'el tin te tume'l aj okaj si' tb'ay oqtxi' tzan
tkaj tsi' junky ak'a'j tky'ixel.
10 Astilji, tzan tpaj ikxji tgan te Qtata Dios, oje qo'el pawa' a'ox te tetz tzan
tpaj te Jesukrist oxik tq'apo' tib' cha jun-el b'ix b'eyx te jun-ele'x oxik tq'apo'
te xhchi'jel te present tzan tel in te qchoj.
11 Kyaqil kye pal b'ajq'ij nkyek'ulun kyopis, nxik kyq'apo' present te Dios,*
nxik ksi' ky'ila'j-el axkix txakl present anke k'onti'l n'el in te qchoj tzan tpaj
kyaqil nini.
12 Per yatzun [te Jesukrist], tetz cha jun-el b'ix b'eyx te jun-ele'x oxik tq'apo'
tib' te present tzan tel xhchojo' te qchoj, b'ix yaji oqet wit'let tuj tb'anq'ab' te
Qtata Dios,

---

* **9:28** Isa 53:12 * **10:6** Ax: te aj nqet tz'e'sa' te yatz b'ix k'onti'l nqet tuj awitz te aj nxik kyq'apo' te yatz. * **10:7** Sal 40:6-8 * **10:11** Exo 29:38

13 b'ix ajna'l cha n'iyon tzan kyqet kye tajq'oj tzan te Qtata Dios b'ix tzan
kykaj si' tjaq' toq.*
14 Komo a tetz oxik tq'apo' tib'x te jun present te Qtata Dios tzan qel b'an
k'onti'l qpaj tuj twitz te Qtat b'eyx te jun-ele'x, qetz aj kyeb'a' mas galan n'ok
te qnab'lin.
15 B'ix ax te Txew Dios, ax ntq'uma' qetz b'an'ax te nini, komo otzaj tq'uma'
ikxjani:
16 “Te tume'l ak'a'j aj okajel nsi' kyuky'i kye aj Israel tuj aj tyempji, aj
ntzani,” kyi te Qajawil. “Oqtel nsi' Nkawb'il tuj kyanim b'ix onk'ulu'tz tzan
tkaj tuj kywi'.”*
17 B'ix, “Ya nlay tzaj nna'o' junky'el te kchoj b'ix kyaqil aj nya'tx galan
kyk'ulb'en.”*
18 Ntons oj tqet najsa' te qchoj [b'eyx te jun-ele'x], yaji nya'tx presis tzan
txik q'apet junky oyej tzan tpaj te qchoj.

K'on Kaj Qsi' Tzan Tok Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Qajaw Jesukrist

19 Ntons astilji waq erman, k'onti'l tidi' n'el in gan qetz tzan qox tuj te
Luwar Aj B'an Xjan [aj ja' atqet te Qtata Dios tuj ka'j] tzan tpaj tkamlen te
Jesus aj tel xhchiky'el.
20 Komo [tetz tkamiky] jun tume'l iktza' jun b'ey ak'a'j b'ix nqoxik teq'i'
tuj jun qanq'in, ntons tzan tpaj tetz xhchi'jel [okamik te present te chojb'il
qchoj], ikxji owel in te pawb'il [tzan qok laq'chet ti'j Qtata Dios].
21 B'ix tzan tpaj a tetz te qpal aj nim tajwalil te twitzale' tuj Tjay Qtata Dios,
22 astilji qob'aj-ok laq'chet waqnajji ti'j Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal b'ix
wit'b'a' jk'u'j ti'j b'an byenech tuky'i jun qanim b'an saq tzan te [kyik'] aj owok
kyito' b'ix te qchi'jel ax saq tjawlen si' a' qwi'.†
23 Qob'ajten waq jwert titza' wit'lik jk'u'j, k'onti'l tzan tna'non qanim titza'
lo'ik jk'u'j, komo jun yolin te [Qtata Dios] aj otzaj tsi' tyol [tzan jqet tkolo'].
24 B'ix intqet qb'isu' titza' tzan qnimsan jk'u'j qib'qib'x qxolx tzan kyqet
qgani' txq'anky b'ix tzan jk'ulun tidi'chq galan kye txq'anky,
25 b'ix k'on kaj jkola' tzan tok qchimo' qib' iktza' nkyk'ulu' junjun, sinoke
qob'ajnimsan jk'u'j qib'qib'x qxolx, pyor ajna'l qeb'enky ch'inky tpon te q'ij
tzan tulky te Qajawil.
26 Per qa qetz nqojoyon choj cha qganx qetz b'ix ojetq tz'ok qcha'o' te tume'l
b'an'ax, ajna'l k'onti'l junky present aj b'a'n tzan tel tin te qchoj
27 sinoke a'ox tzan tok qen twitz jun xhcho'nal aj b'an nqoxob' ti'j, jun
xhcho'nal aj otzajel tsi' te Qtata Dios kyi'j kye tajq'oj, jun b'an nim q'aq' aj
omankuyon lo'on kyetz.*
28 Qa jun xjal k'onti'l ma qet toksla' te Kawb'il aj okaj tsi' [te Qtata Dios
tuky'i] Moisés b'ix qa at kab'e' qatzun ox testiwji, ntons nqet kansa' b'ix
k'onti'l ab'l n'ok lo'et tk'u'j ti'j.*
29 ¿Titza' etetz tuj enab'l, nya'tx petzun mas nim xhcho'nal oxe'l si' kyi'j kye
aj n'el kyik'o'‡ te Tk'wa'al Qtata Dios? Komo n'el kyik'o' iktza' jun nya'tx galan
te tkamiky aj telen xhchiky'el tzan tpon te tyol Qtata Dios,* te tyol aj oxik tsi'
ti'j te tume'l ak'a'j tzan tkaj saq qanim tuj twitz. B'ix cha nkyexmayin ti'j te
Txew Dios aj ntzaj tsi' nim b'an galan qajsik.

---

* **10:13** Sal 110:1 * **10:16** Jer 31:33 * **10:17** Jer 31:34 † **10:22** Ax: tzan tpaj te qchi'jel b'an saq tx'ajo' tuky'i a' aj b'an saq; Lev 8:6,30; Ezq 36:25. * **10:27** Isa 26:11 * **10:28** Deu 17:6; 19:15 ‡ **10:29** Ax: nqet kxajb'e'. * **10:29** Exo 24:8; Ebr 13:20

30 Qetz qeb'enky, te Qtata Dios oje tzaj tq'uma' ikxjani: «A'in wetz oxe'l nsi'
jun xhcho'nal kyi'j, onk'ulu'tz tzan tel kchojo' te kyk'ulb'en nya'tx galan.»*
B'ix ax otzaj tq'uma' ikxjani: «Te Qajawil oxe'l tsi' tuj il kye txjalil aj nya'tx
galan kyk'ulb'en.»*
31 ¡[Qa at qpaj] ntons b'an xob'aljil nim oj jqet tz'aqik tuj tq'ab' te Qtata Dios
aj at jun tanq'in!
32 Per k'on tz'ajnaj tuj etanim, oqtxi' aj man tuq txiklen etoksla' te
tpakb'alil, etetz owok eten twitz nim xhcho'nal b'ix etipaj tidi'chq.
33 Atqet junjun etetz okx'okba'j yaso' b'ix owel in eky'exaw kywitz xjal, b'ix
atqet okx'onen kyuky'i kye aj owok kyen twitz xhcho'nal.
34 Komo etetz owok lo'et ek'u'j kyi'j kye aj pres, b'ix tuky'i jun chalajb'il
etzoqpij tzan tel in kyaqil aj at tuq etetz, komo etetz eteb'en, [tuj ka'j] at mas
b'an tb'anil te etetz b'ix b'eyx te jun-ele'x.
35 Astilji ajna'l etetz k'on kaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j [ti'j Qtata Dios] tzan
tpaj ek'amo'tz jun b'an tb'anil tuky'i'l.
36 Etetz presis tzan sten nim epasens tzan eten jwert tuj aj xhcho'nalni,
tzan ek'ulun iktza' tgan te Qtata Dios, ikxji ek'amo'tz te aj oje xik tsi' tyol ti'j.
37 [Tuj te Tu'jal Dios nyolin ikxjani]: «Ch'inky b'an ch'inky, tul te aj
[tz'ib'ankaj ti'j] tzan tul, b'ix nlay nachq'in masky tzan tul.
38 Te aj nb'et tuj tume'l iktza' wetz ngan, n'anq'in wit'lik tk'u'j wi'j; per qa
okajel tsi' tzan tb'et tuj tume'l, nlay kyinchalaj ti'j.»*
39 Per yatzun qetz nya'tx a'o' iktza' kye aj nkaj ksi' tzan kyb'et tuj tume'l b'ix
ikxji okyepoyonaj, sinoke qetz wit'lik jk'u'j tzan jkolet.

11

Intel Qin Iktza' Kye Aj Owok Kywit'b'a' Kyk'u'j Ti'j Qtata Dios Oqtxi'

1 Ntons, oj tok wit'let jk'u'j telponx sewur ato' ojk'amo'tz te aj lo'ik jk'u'j tzan
jk'amon, b'ix sewur ato' ti'j jun tidi' a mina' tok qen.
2 Kye qijajil oqtxi', kyetz e'el galan tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj kyetz owok
wit'let kyk'u'j ti'j.
3 Tzan tpaj wit'lik jk'u'j ti'j tetz, n'el qniky' kyaqil te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil
te twitz ka'j ob'antik cha a'ox tuky'i tyol Qtata Dios aj oxik tq'uma';* ikxji n'el
qniky' ajna'l kyaqil aj nxik qenni oqet k'ulu' ti'j jun tidi' aj k'onti'l tuq eb'ajil.
4 Te Abel wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji oxik tq'apo' jun tpresent
aj owel mas galan tuj twitz te Qtat twitz te aj oxik tq'apo' te Kain.* Astilji te
Abel owel tuj twitz Qtata Dios jun xjal aj nb'et tuq tuj tume'l b'ix oqet tuj twitz
te Qtat te aj oxik toye'. Anke tetz oqtxi' tkamlen, ajna'l iktza' tzunx nyolin
[titza' tzan tok qwit'b'a' jk'u'j].
5 B'ix te Enok, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji oxik in itz'oj
[tuj ka'j] tzan k'on tuq tok ten twitz tkamiky. "Ya k'onti'l owoknoj tzani twitz
tx'o'tx' tzan tpaj te Qtata Dios oxik in tetz"* b'ix aj mina' tuq txik in, tetz ojetq
tuq tz'el galan tuj twitz Qtata Dios.
6 Komo qa k'onti'l wit'lik jk'u'j ti'j Qtat, nlay b'antik tzan qel galan tuj twitz;
komo tzan qok laq'chet ti'j a tgan tzan qokslan tetz atqet b'ix ntzaj tsi' te aj
nqojoyon tuky'i'l.
7 B'ix te Noe, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix aj txik tq'uma' Qtata
Dios tetz ti'j kyaqil aj oky'el tuq anke mina' tuq tok e'elet, te Noe oqet toksla'

---

* **10:30** Deu 32:35 * **10:30** Deu 32:36 * **10:38** Hab 2:4 * **11:3** Gén 1:1 * **11:4** Gén 4:3-10
* **11:5** Gén 5:21-24

b'ix oqet tk'ulu' te bark tzan kykolet kye aj tuj tjay. Astilji kye xjal exik si' tuj
il, b'ix te Noe, te Qtata Dios oqet tk'ulu' tume'l tuky'i'l iktza'x tuq wit'lik tk'u'j.*
8 B'ix te Abran, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji tetz, aj txik
lajo' tzan te Qtata Dios, tetz oqet toksla', owex tuj tamaq' b'ix oxik tuj te luwar
aj ja' otk'amo'tz tuq te xtx'o'otx', per aj txik k'onti'l tuq teb'en ja' ikja'n tuq
txik.*
9 B'ix tzan tpaj wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, tetz onajan tzi iktza' jun
laq'chik xjal tuj te luwar aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Tzi, tetz onajan tjaq'
sak'ab'te' iktza'x kye a'e' tijajil mas yaj, te Isak b'ix te Jacob, ax kyetz okyiyoj
tzan tponkix tuq te tyol Qtata Dios aj oxik tsi' kyetz.*
10 Komo te Abran lo'ik tuq tk'u'j ti'j te amaq' [tuj ka'j] aj nlay ponaj,* b'ix te
aj b'isul kyaqil b'ix aj k'ulul tetz, a te Qtata Dios.
11 B'ix te Sar, ax tetz tzan tpaj wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'a'n tuq tzan
tok ten tal anke b'an b'i'xhtky tuq. Komo otokslaj te Qtata Dios jun yolin tzan
tk'ulun te aj ojetq tuq xik tsi' tyol ti'j.*
12 Astilji ti'j jun ichan, anke b'an tijky tuq, ti'j tetz etzaj b'an ky'ila'j tijajil
iktza' che'w twitz ka'j [b'an ky'ila'j b'ix iktza' sanik],† k'onti'l nb'antik tzan
kyajlet.*
13 Ntons kyaqil kye ja xjalni, kyetz wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix aj
kykamik, mina' tuq kyk'amon te aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Per
tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j, kyetz sewur tuq ate' ti'j te tyol Qtata Dios aj oje
xik tsi' kyetz b'ix nkyechalaj tuq ti'j. Komo kyeb'en tuq k'onti'l nkyenajan tuj
kyamaq' b'ix cha kab'e' q'ij akyeqet tuq tzani twitz tx'o'tx'.
14 Komo kye aj nkyq'uma' ikxji, n'el qniky' kyi'j kyetz tzunx nkyejoyon jun
luwar ja' tzan kynajan b'eyx te jun-ele'x.
15 Qa kyetz cha nkyeb'isun-wit tuq ti'j te kyamaq' aj ja' eb'aj'etz, b'a'n tuq
tzan kymeltz'jik txini.
16 Per kyetz kygan tuq jun kyamaq' mas tb'anil, te kyamaq' tuj ka'j; astilji
te Qtata Dios k'onti'l nqet ky'ixwik kyi'j tzan tpaj nkyena'on tetz, komo tetz
oje qet tk'ulu' jun luwar te kyetz.
17 B'ix te Abran, aj txik tsi' Qtata Dios tyol tuky'i'l, komo te Abran wit'lik tuq
tk'u'j ti'j Qtat, tetz aj tqet si' tuj preb, oxik tin te Isak aj tk'ajol aj cha jun tuq,
b'ix oxik tq'apo' te jun present te tetz [iktza'x otq'umaj te Qtat tuky'i'l],*
18 anke te Qtat ojetq tuq xik tsi' tyol ikxjani: «Ti'j te ak'ajol Isak okye'elal
kye awijajil.»*
19 Te Abran teb'enky tuq, te Qtata Dios at tajwalil tzan kyjaw anq'in kye
kamnaq titza', b'ix te nini telponx iktza'x oky'ik ti'j [te Isak aj tk'ajol, tzan tpaj]
te Abran dispwest tuq tzan tk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan.*
20 B'ix te Isak, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji oqet tky'iwla'
te Jacob b'ix te Sawu tuky'i jun galan aj oky'el tuq kyi'j mas yaj.*
21 B'ix te Jacob, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji tetz
eqet tky'iwla' kye tk'ajol te Chep b'ix ona'on Qtata Dios qajlik tuq tajsik te
txb'aq'en.*

---

* **11:7** Gén 6:13–7:24 * **11:8** Gén 12:1-5 * **11:9** Gén 35:27 * **11:10** Ax: at jun twit'lel k'ulu' byenech; Ebr 13:14. * **11:11** Gén 17:19; 18:11-14; 21:2; Rom 4:17-22 † **11:12** Ax: iktza' stz'aw stzi' te nim a'. * **11:12** Gén 15:5; 22:17; 32:12 * **11:17** Gén 22:1-14 * **11:18** Gén 21:12 * **11:19** Gén 22:13 * **11:20** Gén 27:27-29,39-40 * **11:21** Gén 47:31–48:22

22 B'ix te Chep, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji, aj ch'inky
tuq tkamik, oxik tq'uma' kye aj tijajil Israel okye'elatzkix tuq tuj te tkwentil
Ejipt, b'ix okaj tyoli' tzan txik tuq kyin ch'in kye tb'aqil oj kyex.*
23 B'ix kye stat te Moisés, ax kyetz wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix
astilji, aj titz'jik te Moisés, kyetz owel kyewa' oxe qya' tzan tpaj jun ne' b'an
tb'anil tuq b'ix k'onti'l eb'ajxob' ti'j aj ojetq xik tk'ulu' mandad te twitzale'
k'ulul mandad tzi [tzan kykanslet tuq kye ne' ichan].*
24 B'ix te Moisés, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji ya ma pon
tijxjal k'onti'l ostzoqpij tzan tok q'uma' qa tetz tnan a te tme'al te twitzale'
k'ulul mandad tuj aj amaq'ji.
25 Tetz oqet tb'isu' mas galan tzan tok ten twitz xhcho'nal junx kyuky'i kye
aj nkyena'on te Qtata Dios b'ix nya'tx tzan sten tuj tidi'chq aj cha n'el tgani' te
xhchi'jel.
26 Ostzaq'b'ej tzan tel in tky'exaw iktza' aj oky'el tuq mas yaj ti'j te Krist,
te nini iktza' jun tq'inomal mas nim twitz kyaqil tidi'chq b'an tb'anil tuj te
amaq' Ejipt; oqet tb'isu' ikxji tzan tpaj tetz lo'ik tuq tk'u'j ti'j te aj b'an galan
otzajel si' tuq te tetz mas yaj.
27 B'ix yaji, komo te Moisés wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, astilji owex tuj
te amaq' Ejipt* b'ix k'onti'l oxob' twitz te k'ulul mandad aj ojetq tuq tzaj nim
tq'oj ti'j. Tetz k'onti'l okaj tsi' titza' wit'lik tk'u'j, iktza' jun xjal aj n'ok ten te
Qtata Dios aj k'onti'l eb'ajil.
28 B'ix tzan tpaj tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, tetz oqet tq'ijla' te ninq'ij
Paskw b'ix owok tkyito' xhchiky'el [jun tal moch ti'j tlamelul kyjay kye xjal]
tzan k'on tok tidi' kyi'j oj tky'ik te ángel aj oqet tkansa' kye tb'ay k'wa'l [kxol
kye aj Ejipt].*
29 B'ix tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, eb'ajky'ix tuj tb'ey a' aj te
A' Kyaq Teb'l tb'i, per eb'ajky'ix b'et iktza' tuj jun b'ey ky'ixk'oj tx'o'tx'. Yatzun
kye aj Ejipt, ya ma kyeky'ik tuq kyetz, eb'ajjaw jeq'b'ik b'ix eb'ajkamik.*
30 B'ix tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, astilji te nim loq' aj pe'on
tuq ti'j te amaq' Jeriko oqet tz'aqik tib'x aj nkyeb'et tuq kye aj Israel wuq q'ij
ti'j.*
31 B'ix te Raáb aj nk'ayin tuq xhchi'jel [tb'aya'], ax tetz owok twit'b'a' tk'u'j
ti'j Qtata Dios; astilji tetz k'onti'l okamik kyuky'i kye aj k'onti'l eb'aj'okslan
tzan tpaj tetz etk'amoj galan kye aj tijajil Israel aj eb'ajxwa'q xhluk'iyon.*
32 ¿Ntons, tidi' mas oxe'l nq'uma'? Nlay-tal kanon tyemp tzan txik nq'uma'
ti'j te Jedyon,* b'ix te Barak,* b'ix te Sanson,* b'ix te Jefte,* b'ix te Dawid,* b'ix
te Samuel,* b'ix kye aj yolil tyol Dios.
33 Kyetz tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, kyetz eb'ajqet ky'ila'j
amaq' kyitza', b'ix oqet kyk'ulu' mandad tuky'i jun kykawb'il tuj kyq'ab', b'ix
okyk'amoj aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j, b'ix b'a'n tuq tzan kykolon
kyib' kyi'j kye leon,*
34 b'ix b'a'n tuq tzan kykolon kyib' ti'j jun nim q'aq',* b'ix eb'ajkolet tzan
k'on kykamik tuky'i te' machit aj kansb'il,* b'ix kye aj k'onti'l kybalor, jwert

* **11:22** Gén 50:24-25; Exo 13:19 * **11:23** Exo 2:1-2 * **11:27** Exo 12:37 * **11:28** Exo 12:3-5,21-30
* **11:29** Exo 14:21-31 * **11:30** Jos 6:12-21 * **11:31** Jos 2:1-21; 6:22-25 * **11:32** Jue 6:11–8:32
* **11:32** Jue 4:6–5:31 * **11:32** Jue 13:2–16:31 * **11:32** Jue 11:1–12:7 * **11:32** 1Sa 16:1–1Re 2:11
* **11:32** 1Sa 1:20; 3:19-21; 12:1-5,18-25; 25:1 * **11:33** Dan 6:1-28 * **11:34** Dan 3:23-27 * **11:34** 1Sa 19:10; 23:14,24-29; 1Re 19:2-8

tuq ate' [tuky'i Qtata Dios],* b'ix b'a'n tuq kyitza' tzan kyoqik kyajq'oj aj tzajnaqe' laq'chik,*
35 b'ix ax ate' junjun xuj aj okyk'amoj junky'el kye kyfamily aj kamnaqe' tuq b'ix eb'ajjaw anq'in junky'el.* Per yatzun txq'anky qerman, kyetz [k'onti'l owel kyuky'i'l ikxji, sinoke] owok kyen twitz xhcho'nal, k'onti'l oktzoqpij tzan kyqet kolo' tzan tpaj sewur tuq ate' tzan kyjaw anq'in junky'elky.
36 B'ix ax ate' tuq junjunky eqet xmayi' b'ix eqet jub'cha' b'ix eqet k'alo' tuky'i kaden b'ix eb'ajqex si' pres.*
37 Eb'ajqet kansa' tuky'i ab'j, b'ix eqet kab'insa', b'ix owok kyen twitz preb, b'ix eqet kansa' tuky'i machit aj kansb'il, b'ix cha ejaw b'et ja'chq b'ix te kyq'anaq cha stz'umal karner b'ix stz'umal chib, b'ix meb'a-e'; kyetz n'ok kyen tuq twitz nim xhcho'nal, b'ix owok k'ulu' tidi'chq nya'tx galan kyi'j tzan txq'anky xjal.*
38 Kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, kyetz nya'tx tuq kymeres tzan kyten kye ja galan xjal kxolni. Kye ja galan xjalni xb'ak'one' tuq ja'chq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' b'ix twiwitz b'ix tuj jul b'ix ja'chq tuj chman jul tjaq' tx'o'tx'.
39 Ntons, kyaqil kye ja xjal ntzanije' e'el galan tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j, per nijunwt te kyetz okyk'amoj aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j.
40 Te Qtata Dios ojetq tuq qet tb'isu' jun galan te qetz b'ix ikxji junx quky'i'l ax kyetz okyekajel galan tuj twitz Qtata Dios.

12

A Tgan Tzan Tel Qin Iktza' Te Jesus

1 Ntons astilji, komo n'ok qen kyi'j ky'ila'j xjal titza' kyetz n'ok wi'let kyk'u'j ti'j Qtata Dios, ax qetz ajna'l intkaj qsi' kyaqil aj n'el in gan te qetz b'ix tidi'chq nya'tx galan aj nqoqet tz'aqik titza', b'ix qob'ajb'etwaq tuky'i jun tk'u'jlal tuj qb'ey aj ja' tgan te Qtata Dios tzan qxik.
2 B'ix atkaj qwitz a'ox ti'j te Jesus, tetz aj n'onen qi'j tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j b'ix tzan qten jwert tuky'i'l. Tetz sewur tuq at ti'j te chalajb'il aj otzajel si' tetz mas yaj, astilji otipaj tzan tok ten twitz xhcho'nal twitz krus, k'onti'l owok tsi' tk'u'j ti'j te kamikyj aj b'an eq'il ky'exawil, b'ix yaji oqet wit'let tuj tb'anq'ab' te twit'lel Qtata Dios aj ja' te Qtat nk'ulun mandad.*
3 Astilji intqet eb'isu' ch'in ti'j titza' te Jesus otipaj xhcho'nal aj owok ten tzan kye aj chimol choj. B'ix ikxji [tzan tjaw etin ek'u'j] tzan k'on esiktik b'ix tzan k'on tkaj esi' tzan eten jwert tuj etanim.
4 Komo etetz mina' tok eten twitz ekamiky oj tel etik'o' te nya'tx galan,
5 b'ix etetz oje tz'ajnaj ti'j ek'u'j oje kxtzaj tkawi' te Qtata Dios iktza' tk'wa'al a'ix, nyolin [tuj Tu'jal] ikxjani: «Nk'wa'al, k'on tz'el awik'o' oj atzaj kawi' tzan te Qajawil, b'ix k'on chb'isun oj stzaj tq'uma' aj n'ak'ulu'.
6 Komo te Qajawil nkyetzaj tkawi' kye aj nkyeqet tgani', b'ix nxik tsi' xhcho'nal kyi'j kye tk'wa'al [qa nkyek'ulun jun nya'tx galan].»*
7 Ntons pe'etipan waq etetz te xhcho'nal aj ntzaj tsi' te Qtata Dios eti'j; ikxji nk'ulun etuky'i'l tzan tpaj tk'wa'al a'ix. ¿At petzun jun k'wa'l aj k'onti'l nxik kawi' tzan stat?
8 Per qa te Qtata Dios k'onti'l-wit nkxik tkawi' iktza' nkyexik tkawi' kyaqil kye tk'wa'al, ntons etetz nya'tx-tal a'ix b'an tk'wa'al.

---

* **11:34** Jue 7:7,12; 1Sa 17:32-50; 1Re 20:27 * **11:34** Jue 7:21; 1Sa 17:51-52 * **11:35** 1Re 17:17-24; 2Re 4:25-37 * **11:36** 1Re 22:26-27; 2Cró 18:25-26; Jer 20:1-2; 37:15; 38:6 * **11:37** 2Cró 24:21; Jer 26:20-24 * **12:2** Fil 2:6-11; Ebr 2:9 * **12:6** Job 5:17; Pro 3:11-12

9 B'ix ax aj man tuq k'wa'l a'o', kye qtat tzani twitz tx'o'tx', kyetz nqotzaj
kykawi' tuq b'ix nkyeqet tuq qoksla'. ¿Tistil nlay qet qoksla' te Qtata Dios aj
atjax tuj ka'j tzan qanq'in te jun-ele'x tuky'i'l?
10 Komo kye qtat, kyetz nqotzaj tuq kykawi' cha kab'e q'ij iktza'x tuq kyetz
kygan; yatzun te Qtata Dios, tetz nqotzaj tkawi' tzan tok te jun galan te qetzx,
tzan tok b'an saq qanim iktza'x tetz.*
11 B'an'ax oj qtzaj kawi', k'onti'l nqochalaj ti'j, sinoke nqob'isun, per qa n'ox
tuj qwi', ntons n'el te jun galan te qetz, ntzaj xhchewsa' jk'u'j tuj tume'l galan.
12 Astilji etetz aj nya'tx jwert atix [tuky'i Qtata Dios], intetz eteb'e' ewitz b'ix
intjaw etin ek'u'j tzan eb'et tuky'i'l.*
13 B'ix pe'eb'et waq tuj tume'l iktza' tuj jun b'ey b'an galan, ikxji tzan k'on
ejoyon jun b'ey aj ja' cha owelal tin ebalor sinoke tzan etok jwert.*
14 Intok esi' waq enab'l tzan eten galan kyuky'i kyaqil b'ix tzan sten b'an
saq etanim tuj twitz te Qajawil, komo qa nya'tx ikxji nlay b'antik tzan tok
qen.
15 Ax intok esi' waq enab'l [tzan tqet ete'e' etib' exolx] tzan k'on kaj tkola'
nijunwt te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios qajsik; ikxji tzan k'on
tok ch'inwt q'oj tuj etanim tzan tpaj te nini kebal tz'ok jun nya'tx galan exol
aj oky'el kyi'j txq'anky.*
16 K'onti'l tzan tk'ajajin nijunwt exol etetz, b'ix k'onti'l tzan tel tik'o' nijunwt
te aj b'an tb'anil ntzaj si' tzan Qtata Dios, iktza' te Sawu aj tzan tpaj jun wab'j
oqet tky'exb'e' kyaqil aj at tuq toklen ti'j tzan tpaj a tetz te tb'ay k'wa'l.*
17 Komo etetz eteb'en, tetz mas yaj, oqet twitz twitz stat tzan tuq tqet
ky'iwla' tzan stat, per k'onti'l oqet ky'iwla', ya k'onti'l ob'antik tzan tjaw
meltz'jik anke oje tz'oq'.*
18 Etetz nya'tx ti'j jun witz ma'tx kx'ok laq'chet [iktza' kye aj Israel oqtxi'
e'ok laq'chet ti'j te witz] aj b'an ntilun tuq b'ix b'an qlolj tuq ti'j b'ix muj b'ix
ajun ray tuky'i jab',*
19 b'ix twi' te trompet b'ix twi' Qtata Dios nyolin, b'ix kye aj oxik cha'on tetz
oqet kywitz twitz tzan k'on tuq stzaj tyoli' mas.
20 Komo k'onti'l tuq nb'antik tzan tok kcha'o' [tzan kxob'al] ti'j te aj otzaj
tq'uma' ikxjani: «Ab'l oqtel tsi' jun toq twi' ja witzni owokel xo'o' tuky'i ab'j
tzan tkamik nkesey jun txkup.»†
21 B'an xob'ajil tuq te aj nxik kyen, astilji te Moisés otq'umaj ikxjani: «Wetz
b'an nkyinlu'lun tzan nxob'al.»*
22 Per yatzun etetz, etetz oje kx'ok laq'chet ti'j te witz Sión, b'ix ti'j te tamaq'
te Qtata Dios aj at jun tanq'in, te tamaq' aj n'ok q'uma' te Jerusalen aj atjax tuj
ka'j, b'ix kyi'j kye b'an ky'ila'j ángel aj chimo' kyib' nkyena'on te Qtata Dios.
23 B'ix [oje kx'ok laq'chet] kyi'j kyaqil kye aj nkyena'on te Qtata Dios, aj
tz'ib'ame' [tuj Tu'jal] tuj ka'j* iktza' kye tb'ay k'wa'alb'aj. B'ix oje kx'ok
laq'chet ti'j Qtata Dios aj oxe'l tq'uma' ab'l te aj at tpaj; b'ix [atikxqet] kywitz
kye aj akyeqet twitz Qtata Dios tuj ka'j aj oje kyekaj saq tuj twitz.‡

---

* **12:10** Deu 8:5; 1Kor 11:31-32 * **12:12** Ax: intok esi' tbalor eq'ab' aj b'an siktnaq b'ix ax kye etoq aj k'onti'l kybalorni intetz eten waq ewitz; Isa 35:3. * **12:13** Pro 4:26 * **12:15** Deu 29:18 * **12:16** Gén 25:29-34 * **12:17** Gén 27:30-40 * **12:18** Exo 19:16-25; 20:18-21; Deu 4:10-13; 5:22-27 † **12:20** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: qatzun tzan kyok tx'iko' tuky'i tze' b'an xhju'y twi'; Exo 19:12-13. * **12:21** Deu 9:19 * **12:23** Dan 12:1; Fil 4:3; Tmnk 3:5; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27 ‡ **12:23** Tuj junjunky Tu'jal Qtata Dios te tkab'i' part te ja taqanni nkaj tuj taqan 24.

24 B'ix [oje kx'ok laq'chet] ti'j Jesus aj nk'ulun tzan tponkix te tume'l ak'a'j aj
oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j. B'ix [oje kx'ok laq'chet] ti'j [tzan tpaj te tkamiky
aj telen] xhchiky'el [aj nk'ulun tzan tkaj saq qanim] b'ix mas nim token twitz
tkamiky Abel.*
25 Astilji, intok esi' enab'l tzan k'on tel etik'o' te Qtata Dios aj nkxtzaj tkawi'.
Komo kye qijajil oqtxi' k'onti'l ob'antik tzan kykolon kyib' ti'j tetz aj ktzaj
tkawi' tzani twitz tx'o'tx', pyorx-al qetz ajna'l nlay b'antik tzan jkolet qa
okajel jkola' te aj ntzaj kawin qetz max tuj ka'j.
26 Tuj aj tyempji te Qtata Dios oyolin b'ix ojaw kyitlik te twitz tx'o'tx', per
yatzun ajna'l oje xik tsi' tyol ikxjani: «Onk'ulu'tz tzan tjaw nkyito' nya'tx a'ox
te twitz tx'o'tx' sinoke ax te twitz ka'j.»*
27 Aj stzaj tq'uma' ikxji telponx kyaqil kye tidi'chq aj at twitz tx'o'tx' ojawel
kyito' b'ix opoyonaj, b'ix ikxji cha a'ox okajel te aj [tuj ka'j] aj nlay b'antik tzan
tponaj.
28 B'ix komo qetz aqoqet tuj tq'ab' te Qtata Dios b'ix k'onti'l titza' tzan qel
in, astilji intxik qsi' pixon tetz, b'ix ikxji tzan tqet qna'o' tuky'i jun tume'l b'an
galan b'ix tzan tqet qxjani' tuj jun tume'l aj nqet tuj twitz.
29 Komo te Qtata Dios [opoyon tnajsa' kyaqil te aj nya'tx galan, iktza'] jun
nim q'aq' npon tnajsa' kyaqil.*

13

Te Aj Telponx Tzan Tqet Qen Txq'anky

1 Ntons waq erman, k'onti'l tzan tkaj esi' tzan tqet egani' etib'x exolx iktza'
eterman etib'.
2 B'ix k'on tz'ajnaj ti'j ek'u'j tzan kxik ena'o' galan kye xjal aj nkyepon ejay,*
komo ate' junjun k'onti'l tuq kyeb'en oxik ksi' kyposad ángel.*
3 Inktzaj ena'o' kye aj pres, [pe'etonen kyuky'i'l] iktze'xtzun etetz ax pres
atix kyuky'i'l. Ax inktzaj ena'o' ch'in kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal tzan
tpaj txq'anky nkyek'ulun nya'tx galan kyi'j; inktzaj ena'o' iktze'xtzun ax etetz
nkxna'on te xhcho'nal tuj echi'jel.*
4 Ekyaqil etetz a tgan tzan tqet eten tuj jun tume'l b'an galan ti'j oj qok
junan, b'ix tzan k'on ek'ajajin. Komo te Qtata Dios okyexe'l tsi' tuj il kye aj
nkyek'ulun nya'tx galan tuky'i kchi'jel b'ix kye aj nkyek'ajajin.
5 K'on tz'el egani' nim te tmin sinoke pe'echalaj waq tuky'i te aj at te etetz,*
tzan tpaj te Qtata Dios oje tzaj tq'uma' ikxjani: "Nlay chkaj nkola' b'ix nlay
chkaj we'e' achukel."*
6 Ikxji b'a'n tzan txik jq'uma' tuky'i jun tk'u'jlal: «A te Qajaw onel wetz b'ix
nlay kyinxob' ti'j te aj owokel kyk'ulu' kye xjal wi'j.»*
7 Instzaj ena'o' waq kye aj exik xnaq'tzan etetz te tyol Qtata Dios. Intqet
eb'isu' titza' kyetz nkyek'ulun tuq exol b'ix intok ewit'b'a' ek'u'j iktza' kyetz.
8 Te Jesukrist [k'onti'l nky'ixpjik], aji kixi' iktza'x iwi, iktza'x ajna'l b'ix
ajikix te jun-ele'x.
9 K'on tz'ok esi' etetz ewi' ti'j jun xnaq'tzb'ilj aj nya'tx b'an'ax b'ix chuktky,
komo mejor tzan tok mas jwert te qanim tuky'i Qtata Dios tzan te nim b'an
galan aj ntzaj tsi', b'ix nya'tx tzan jun xnaq'tzb'ilj ti'j titza' tzan qwa'an. Komo

* **12:24** Gén 4:1-10 * **12:26** Hag 2:6 * **12:29** Deu 4:24; 9:3; Mat 3:12; 2Tes 1:7-8 * **13:2** Rom 12:13; 1Xhp 4:9 * **13:2** Gén 18:1-8; 19:1-3 * **13:3** Mat 25:31-46 * **13:5** 1Tim 6:6-10 * **13:5** Deu 31:6,8; Jos 1:5; Mat 28:20 * **13:6** Sal 56:3-4,9-11; 118:6

jun xnaq'tzb'ilj ikxji k'onti'l n'ok te jun galan kye aj nkyeb'et tuj jun tume'l ikxji.

10 Qetz at ja' tzan tqet najsa' te qchoj,* [jun tume'l ak'a'j] aj ja' kye pal [aj nkye'aq'unan tuj te jay tabernáculo tzani twitz tx'o'tx'], kyetz k'onti'l kyoklen ti'j.†

11 [Tuj te tume'l oqtxi'] te twitzale' pal nxik tin te xhchiky'el kye txkup tuj te Luwar Aj B'an Xjan tzan tel in te kchoj kye xjal, per yaji kye aj txkupni nkyeqet ky'e'sa' ti'jx te amaq'.*

12 Ax ikxji te Jesus owokten twitz tkamiky ti'jx te amaq', oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan tkaj saq qanim tzan tpaj xhchiky'el aj owel.

13 Astilji, qob'aj-ok laq'chet najji ti'j te Jesus [aj okamik] ti'jx te amaq'‡ b'ix intok qen te ky'exawil iktza' tetz owok ten.

14 Komo qetz tzani twitz ja tx'o'tx'ni k'onti'l jun qamaq' aj oqtelten b'eyx te jun-ele'x sinoke qetz ikja'n qxik tuj te amaq' [aj tuj ka'j] aj owokel qen mas yaj.

15 Astilji b'ajq'ij qob'ajchalajsan te Qtata Dios tzan te Jesus, nini te qoyej aj nxik jq'apo' te tetz, osey te aj nxik jq'uma' ti'j tetz tuky'i qtzi'.*

16 K'onti'l tzan tkaj esi' tzan ek'ulun tidi'chq galan exolx b'ix tzan esipan kyuky'i txq'anky aj at te etetz, komo te nini iktza' jun qoyej te Qtata Dios aj n'el galan tuj twitz.

17 Inkyqet etoksla' waq kye qerman aj at kyajwalil exol, pe'etokslan kyetz, tzan tpaj kyetz nkyek'ulun kwent te etetz tzan eten galan tuj etanim, komo otzajel qani' kyetz tzan te Qtata Dios ti'j kyk'ulb'en. Astilji pe'etokslan kyetz tzan kyaq'unan tuky'i jun chalajb'il b'ix nya'tx tuky'i jun b'is, komo qa ikxji nlay tz'ok te jun galan te etetz.

18 Pe'exnaq'tzan waq ch'in qi'ja. Qetza nqna'o'na tuj qanim nqob'etna tuj tume'l, b'ix qgana tzan qb'etna galan tuj kyaqil aj nqok'ulun.

19 Oxe'l nq'uma' ch'in etetz tzan exnaq'tzan wi'j wetz tzan tk'ulun te Qtata Dios tzan wex luwew tzani tzan nten junky'el exol etetz.

Jun Kawb'il

20 Ntons Qtata Diosxwit aj nchewsan qanim b'ix aj ojaw tanq'insa' te Qajaw Jesukrist aj pastor* qi'j qetz aj a'o' iktza' talo', tetz aj owel xhchiky'el [aj tkamik] ti'j te aj oxik tsi' Qtata Dios tyol ti'j b'eyx te jun-ele'x,*

21 ntons tzaj tsi'xwit te etetz te aj presis tzan ek'ulun kyaqil aq'unj galan iktza' tetz tgan; ikxji tzan tk'ulun tetz etuky'i'l tuky'i Jesukrist te aj n'el galan tuj twitz. Intqet jiq'b'a'xwit te Jesukrist tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x. Ky'ikxwit ikxji.

22 Waq erman, nqet nwitz ewitz tzan ek'amon ch'in tuky'i jun tk'u'jlal ja kab'e nyol aj ma'tx qet ntz'ib'a' te jun kawb'il te etetz tzan eb'et tuj tume'l.

23 Intok echa'o', te qerman Timotey oje jatz tzoqpi'; qa tetz owulel luwew tzani, oxe'l weq'i' wuky'i'l oj nxik e'el etetz.

---

* **13:10** Ax: jun tz'e'sb'il. † **13:10** Ax: aj ja' k'onti'l kyoklen tzan kywa'an. Nyolin te ntzani ti'j te kostumbr oqtxi' kye pal b'a'n tuq tzan kywa'an ch'in te chib'j aj nxik ksi' te jun present te Qtata Dios tuj te tz'e'sb'il, per yatzun ti'j te tume'l ak'a'j, kyetz k'onti'l kyoklen ti'j cha tzan tpaj kyopis sinoke a'ox tzan tpaj te Krist. * **13:11** Lev 16:14,15,27 ‡ **13:13** Te txkup aj nqet kykansa' kye pal owex kyin ti'jx te amaq' tzan tpaj ma'tx ky'ik kchoj kye xjal ti'j te txkup; astilji te txkup oje tz'ok nya'tx galan ti'j, okamik te kky'ixel, owel xhchojo' kchoj. B'ix telponx te nini ti'j tkamiky Jesus tzan tpaj owex in ti'jx te amaq', owel in tky'exaw iktza' jun nya'tx galan tuj kywitz kye xjal, b'ix tzi okamik te kky'ixel, b'ix ikxji owel xhchojo' kchoj. * **13:15** Sal 50:14,23; Os 14:2 * **13:20** Isa 40:11; Ezq 34; Luks 15:4-6; Wnch 10:1-16 * **13:20** Exo 24:8; Ebr 10:29

24 Intxik esi' waq jun limb'il kye qerman aj at kyajwalil exol b'ix kye kyaqil
kye txq'anky aj pawame' te Qtata Dios. Kye aj Italy, kyetz ax nxik ksama' jun
limb'il te etetz.
25 Bwen, ntons Qtata Dios tzaj sinxwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil
etetz tzi.

Te U'j Stz'ib'en Chaw

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Chaw,* q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Qtata Dios b'ix te Qajaw
Jesukrist. Jun limb'il te etetz ekab'lajujil b'uch'uj tijajil Israel aj sipa' etib'
ja'chq laq'chik.*

Oj Qipan Jun Xhcho'nal Tuky'i Qpasens N'ok Te Jun Galan Te Qetz

2 Erman, pe'ena'on waq jun nim chalajb'il oj tok eten twitz tidi'chq xh-
cho'nal.
3 Komo etetz eteb'en, oj tok qen twitz xhcho'nal tzan tok en titza' wit'lik
jk'u'j, te nini nk'ulun tzan tok jun qpasens.
4 B'ix [oj qipan tuky'i] qpasens, ikxji nqokaj b'an jwert tuky'i Qtata Dios b'ix
nqotz'aqet.
5 Qa jun exol etetz ntna'o' k'onti'l n'el tniky' alkyetz te tume'l galan, ntons
intxik tqani' tuky'i Qtata Dios b'ix otzajel si' jun tnab'l* tzan tpaj te Qtat ntzaj
tsi' nim kye kyaqil b'ix nlay qet txk'ayi'.
6 B'ix oj txik tqani', a tgan tzan tok twit'b'a' tk'u'j ti'j Qtata Dios b'ix k'onti'l
tzan tna'non tanim.* Komo jun xjal aj nna'non tanim, tetz iktza' te nim a'
njaw kyito' tzan kyaq'iq'.*
7 Jun xjal ikxji k'onti'l tzan tok lo'et tk'u'j ti'j Qajawil tzan tk'amon jun tidi',
8 tzan tpaj tetz kab' tk'u'j tuj kyaqil aj nk'ulun b'ix nya'tx jun yolin.
9 Jun erman meb'a' xjal a tgan tzan xhchalaj tzan tpaj tetz jiq'b'a' tzan Qtata
Dios,
10 b'ix te jun [qerman] q'inon xjal a tgan tzan xhchalaj oj tok ten twitz b'is
tzan tpaj tetz [tq'inomal] iktza' jun txmakal k'ul, k'onti'l nten b'eyx te jun-
ele'x.†
11 Komo iktza'x oj tjakul te q'ij b'ix oj tkyaqan byenech, te k'ul njaw
tz'umjik, te txmakal nqet tz'aqik b'ix te aj tb'anil ti'j cha nponaj;* ax ikxji ti'j
te q'inon xjal, man te taq'un n'el galan, derepent tetz nponaj tuj taq'un.
12 Galanx-alo te xjal aj ntipa' tuky'i tpasens tidi'chq xhcho'nal aj n'ok ti'j
tzan tok ten titza' wit'lik tk'u'j ti'j Qtata Dios. Komo oj tipan te xhcho'nal,
otkamb'a'tz jun tanq'in te jun-ele'x‡ aj okaj tsi' te Qtata Dios tyol ti'j tzan stzaj
tsi' kye aj nkyeqet ganin tetz.
13 Cha'oj tok qen jun tidi' aj b'a'n tzan jqet tz'aqik titza', k'onti'l tzan jq'uman
"a te Qtata Dios nk'ulun tzan jqet tz'aqik." Komo te Qtat nlay b'antik tzan tqet
tz'aqik b'ix k'onti'l njoyon tume'l tzan jqet tz'aqik titza'.
14 Qetz nqoqet tz'aqik tzan tpaj a'o'xk qetz nqtzoqpi' tzan jqet eq'i' tzan te
aj n'el jq'ajab' ti'j,*
15 yaji oj jk'ulun te aj nya'tx galan nqet qb'isu', nqojoyon choj, b'ix tzan tpaj
nini tzul te jkamiky.

---

* **1:1** Ja Chawni a te titz'in Jesus; Mat 13:55; Mak 6:3; Kya 15:13; Gal 1:19. * **1:1** 1Xhp 1:1 * **1:5** 1Re 3:5-12 * **1:6** Mat 7:7-11; 21:21-22; Wnch 16:23-24 * **1:6** Isa 57:20 † **1:10** Jun qerman q'inon xjal k'onti'l tzan tqet tjiq'b'a' tib' ti'j tq'inomal tzan tpaj teb'en cha jun rat atqet tzani twitz tx'o'tx' b'ix mejor jun tq'inomal b'an'ax aj at tuj ka'j; Pro 23:5; 27:24; 1Kor 7:29-31; 1Tim 6:7,9; Mat 6:19; Deu 8:13,14,18; Ecl 5:19; Mak 4:19; Ebr 11:26; Chaw 2:5; 5:3. * **1:11** Isa 40:6-7 ‡ **1:12** Tuj Kastiy nyolin "corona de vida" aj telponx ti'j te tanq'in aj nxik tsi' te Qtata Dios te xjal iktza' tkamb'e'tz. * **1:14** Mat 26:41; Mak 14:38

Kyaqil Aj Tb'anil Aj At Te Qetz, A Te Qtata Dios Ntzaj Sin Tetz

16 Waq erman aj ganimix nim witza', k'on qet eteq'i' etib'x.
17 Kyaqil aj b'an tb'anil b'ix kyaqil tidi' aj b'an galan ntzaj tuj ka'j tuky'i
Qtata Dios, a tetz oqet k'ulun tetz, b'ix ax kyaqil aj nq'analin twitz ka'j, per
tetz k'onti'l nky'ixpjik titza' nab'lin ni ch'inwt.
18 B'ix tzan tpaj tuq tetz tgan tzan qanq'in, astilji otzaj tq'uma' te tpakb'alil
aj tume'l b'an'ax aj ntzaj sin qanq'in, b'ix ikxji tzan qok qetz tb'ay na'omo'
kxol kyaqil aj oje qet tk'ulu'.

A Tgan Tzan Tqet Jk'ulu' Iktza' Nyolin Te Tyol Qtata Dios

19 Ntons waq erman aj nkxqet ngani', pe'etok xjal aj b'a'n kxcha'on b'ix tzan
eyolin kyeb'a' b'ix tzan k'on ejaw q'ojlik b'an luwew.
20 Komo te jq'oj k'onti'l n'oken tzan qb'et tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan.
21 Astilji intkaj esi' kyaqil aj nk'ulun nya'tx galan tuj etanim b'ix kyaqil
tidi'chq aj nya'tx galan twitz tx'o'tx', b'ix tuky'i jun tume'l b'an galan
pe'ek'amon tuj etanim te xnaq'tzb'ilj ti'j te Tyol Qtata Dios aj oje tz'ok echa'o'
b'ix aj b'a'n tzan tkolon te etanim.
22 Pe'ek'ulun iktza'x nyolin te Tyol Qtata Dios, b'ix nya'tx a'ox tzan tok
echa'o' b'ix ikxji tzan tqet-tal eteq'i' etib'x.
23 Ab'l te aj n'ok xhcha'o' te Tyol Qtata Dios b'ix k'onti'l nqet tk'ulu' ikxji, te
nini iktza' jun xjal aj nqex tka'yi' twitz tuj jun despej,
24 b'ix man tqexlen tka'yi'x twitz, ch'intkyqnajji ojetq tz'ajnaj ti'j tk'u'j titza'
tuq ka'yin.
25 Yatzun te xjal aj k'onti'l n'ajnaj ti'j tk'u'j te aj nyolin te kawb'il aj k'onti'l
npaltin b'ix aj nkolpin te qetz, qa k'onti'l nkaj tkola' tzan tk'ulun nini, tetz
nya'tx jun lo'ol ta', sinoke nqet tk'ulu' b'ix yaji oqtel ky'iwla' tzan te Qtata Dios
ti'j te aj ntk'ulu'.
26 Qa at ab'l ntq'uma' tetz nxnaq'tzan per qa k'onti'l nxtxayi' stzi', tetz cha
nqet teq'i' tib'x b'ix chagan nxnaq'tzan.
27 Qa nqoxnaq'tzan b'an tume'l b'ix qa tuj twitz Qtata Dios ch'inwt jun
nya'tx galan ti'j aj tume'lji, ntons a tgan tzan qonen§ kyuky'i kye k'wa'l meb'a'
b'ix kye byud aj n'ok kyen twitz b'is b'ix tzan k'on txik qsamo' qib' tuj te nya'tx
galan twitz ja tx'o'tx'ni.

2

A Tgan Tzan Kyqet Qen Kyaqil Parej

1 Etetz waq erman aj wit'lik ek'u'j ti'j Qajaw Jesukrist aj at nim tajwalil, k'on
tz'ok ete'e' jun xjal mas twitz junky.
2 Ntons qokyi-wit etetz n'ok echimo' etib' b'ix owokex jun xjal b'an q'inon,
ate'ok txmulq'ab' pur xtx'otx'al or b'ix tq'anaq pur tb'anil xq'apj, b'ix yaji
owokex junky xjal ch'i meb'a' xjal b'ix te tq'anaq b'an tz'il.
3 B'ix qokyi-wit etetz a'ox owokel esi' ek'u'j ti'j te q'inon b'ix oxe'l eq'uma'
tetz ikxjani: “Paqet wit'let yatz tzani tuj ja tb'anil wit'leljni,” b'ix te aj ch'i
meb'a' oxe'l eq'uma' tetz ikxjani: “Yatz cha paqet wa'let txini, o mejor paqet
wit'let tzani txe' woq.”*
4 Ntons [qa nkxk'ulun etetz ikxji] ¿k'onti'l petzun n'el etik'o' te jun twitz te
junky? B'ix ikxji n'ok esi' enab'l kyi'j xjal tuky'i jun enab'l nya'tx tume'l.
5 Waq erman aj ganimix witza', instzaj echa'o' te ntzani: ¿K'onti'l petzun e'el
tjoyo' te Qtata Dios kye meb'a' xjal tzani twitz tx'o'tx', tzan kyok kyetz b'an

§ **1:27** Ax: tq'olb'en. * **2:3** Ax: tujlb'il woq.

q'inon titza' wit'lik kyk'u'j ti'j? Komo oje xik tsi' tyol tzan kyk'amon tuky'i'l
jun kyajwalil kyaqil kye aj nkyeqet ganin tetz.
6 B'ix etetz nkye'el etik'o' kye meb'a' xjal. ¿Nya'tx petzun a'e' kye q'inon
aj nkyeqetb'aj k'ulun joder te etetz, b'ix nkyexik eq'in etetz alajwers tuj
despach?
7 ¿Nya'tx petzun a'e' kyetz kye aj nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j te Jesukrist
aj b'an galan nab'lin b'ix tetz Qajawil?
8 Qa etetz b'an'ax nqet etoksla' te Kawb'il aj mas presis iktza'xkix
tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios ikxjani: "Intqet agani' junky ab'l yatz iktza'x nqet
agani' awib'x,"* qa nkxk'ulun ikxji, ntons etetz nkxk'ulun tume'l.
9 Per qa etetz nkye'el etik'o' txq'an kywitz kye txq'anky, ntons nkxjoyon
choj, b'ix axk te Tkawb'il Qtata Dios nyolin eti'j etetz at epaj.
10 Komo qa jun xjal nqet toksla' kyaqil te Kawb'il [aj okaj tq'uma' te Qtata
Dios oqtxi'] b'ix qa npaltin ch'imu's ti'j jun tidi', ikxji at til ti'j kyaqil te Kawb'il.
11 Komo axk te Qtata Dios aj okaj q'uman "k'on chk'ajajin,"* ax okaj tq'uma'
"k'on chkansan."* Ntons qa etetz k'onti'l nkxk'ajajin, per nkxkansan, ikxji
k'onti'l nqet etoksla' te Kawb'il.
12 Ntons etetz a tgan tzan eyolin b'ix tzan eb'et tuj tume'l tzan tpaj kolpimix
tzan te junky kawb'il aj nkolpin qetz.
13 Komo kye aj k'onti'l ma'tx tz'ok lo'et kyk'u'j ti'j junky, ax ikxji okyexe'l
poqo', nlay tz'ok lo'et tk'u'j [te Qtata Dios] kyi'j. Yatzun kye aj n'ok lo'et kyk'u'j
kyi'j txq'anky, kyetz k'onti'l tzan kxob' oj tul te jwisy.

Qa B'an'ax Wit'lik Jk'u'j Ti'j Qtata Dios, Owokel E'elet Jun Jk'ulb'en Galan

14 Ntons waq erman ¿tidi' jun galan n'ok qa jun xjal oxe'l tq'uma', "Wetz
wit'lik nk'u'j ti'j Qtata Dios" okyitel, per qa k'onti'l nqet tyek'u' tuky'i jun
tk'ulb'en galan? ¿O' petzun okoletel tzan tpaj [cha a'ox txiklen tq'uma'] wit'lik
tk'u'j?
15 Qa jun qerman ichan qatzun xujji, b'an ch'i meb'a' xjal k'onti'l tq'anaq
b'ix npaltin twe',
16 b'ix jun te etetz oxe'l tq'uma', "Kyeb'a' txik, na'ojxwit q'uq'l b'ix noj-
naqxwit ak'u'j" okyitel, per qa nlay xik tsi' te aj presis te tetz, ¿tidi' token te
aj nxik tq'uma'? Chagan.
17 Ntons ax ikxji nky'ik tuky'i te tume'l titza' n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j te Qtata
Dios: Qa k'onti'l nqet qyek'u' tuky'i jun jk'ulb'en galan, ikxji k'onti'l token.
18 Qanq at ab'l otzajel tq'uma' ikxjani: "Yatz [nchyolin] wit'lik ak'u'j ti'j
Qtata Dios, yatzun wetz at tidi'chq nk'ulb'en galan. Intqetchaq ayek'u' te
tume'l titza' wit'lik ak'u'j qa k'onti'l jun ak'ulb'en galan n'ak'ulu', b'ix wetz
tuky'i nk'ulb'en galan oqtel nyek'u' titza' wetz wit'lik nk'u'j ti'j Qtata Dios.
19 Yatz nxik awoksla' cha jun te Qtata Dios at. Nini galan per ax kye
malspirit nxik kyoksla' ikxji, b'ix twitz tetz kyetz b'an nkyelu'lun tzan
kxob'al."†
20 Etetz k'on kxch'ok mok'; intox tuj ewi' te tume'l titza' n'ok qwit'b'a' jk'u'j
ti'j te Qtata Dios. Qa k'onti'l n'ok en jun jk'ulb'en galan, ntons chagan titza'
wit'lik jk'u'j.
21 Instzaj ena'o' te qijajil Abran. ¿Nya'tx petzun tzan tpaj te aj oqet tk'ulu'
aj txik tq'apo' te Isak aj tk'ajol twi' te tz'e'sb'il ikxji owel tuj twitz Qtata Dios
iktza' ya k'onti'l xhchoj?*

---

* **2:8** Lev 19:18 * **2:11** Exo 20:14; Deu 5:18 * **2:11** Exo 20:13; Deu 5:17 † **2:19** Ax: nkyelu'lun tzan kxob'al. * **2:21** Gén 22:1-14

22 N'ok eten ajna'l titza' tuq nqet tk'ulu' te Abran, titza' wit'lik tuq tk'u'j ti'j
Qtata Dios b'an parej iktza'x tuq tk'ulb'en; ikxji titza' wit'lik tuq tk'u'j owok
b'an kabal b'ix tume'l tuky'i tk'ulb'en.
23 Ikxji oponkix iktza'x nyolin tuj Tu'jal Dios ikxjani: "Te Abran oxik toksla'
[tyol] Qtata Dios, b'ix tzan tpaj tokslb'en, owel tuj twitz te Qtat iktza' ya k'onti'l
xhchoj,"* b'ix ikxji tetz owok q'uma' jun tajyol te Qtata Dios.*
24 Ntons ajna'l n'el eniky', jun xjal n'el tuj twitz Qtata Dios iktza' ya k'onti'l
xhchoj tzan tpaj nk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan b'ix nya'tx a'ox tzan tpaj
toklen wit'let tk'u'j ti'j.
25 Ax ikxji oky'ik oqtxi' tuky'i te Raáb te aj xuj aj k'ayil tib'. Tetz owel tuj
twitz Qtata Dios iktza' k'onti'l xhchoj tzan tpaj aj otk'uluj, kyqetlen tk'amo' tuj
tjay kye aj xhluk'iyon b'ix exik tlajo' tzan kxik tuj junky b'ey [tzan kykolet].*
26 Ntons ax iktza'x te qchi'jel; qa k'onti'l te qanim, ntons k'onti'l itz'ojo', b'ix
ax ikxji oj tok wit'let jk'u'j ti'j Qtata Dios, qa k'onti'l jun jk'ulb'en galan, ntons
ax k'onti'l token te tume'l titza' wit'lik jk'u'j.

3

Intok Qsi' Qnab'l Byenech Ti'j Te Aj Nxik Qyoli'

1 Erman, k'on kye'ok ky'ila'j exol etetz aj kygan tzan kxnaq'tzan txq'anky,
komo kye aj nxik kxnaq'tza' txq'anky, te Qtata Dios mas owokel tsi' tnab'l kyi'j
titza' nkyeb'et.
2 Komo qkyaqil qetz, tidi'chq nya'tx galan nqok'ulun. Qa at ab'l aj k'onti'l
nyolin jun nya'tx galan, tetz jun xjal b'an galan b'ix nb'antik tzan tk'ulun
mandad ti'jx.
3 Iktza'x oj tox qsi' fren tuj stzi' jun kway, te kway nqoqet toksla', b'ix ikxji
ax b'a'n tzan txik qin ja' qetz qgan.
4 B'ix ax intok esi' enab'l kyi'j kye chman bark aj nkyeb'et tuj te nim a'. Anke
b'an chmanot-e' b'ix tzan jun nim kyaq'iq' b'a'n tzan kxik in, per tzan jun ch'i
tal k'uxb'il b'an ch'i nekit b'a'n tzan kyb'et aj ja' te chofer tgan.
5 Ax ikxji nky'ik tuky'i te qaq'. Te qaq' b'an ch'i nekit per tuky'i qaq' b'a'n
tzan tqet qjiq'b'a' qib' nim, iktza'x tzan jun ch'i tal q'aq' b'a'n tzan tqet tz'e'k
jun nim witz titza'.
6 Te qaq' iktza' jun q'aq' b'ix b'a'n tzan tk'ulun tidi'chq nya'tx galan.* Te
qaq' jun ch'i part te qchi'jel b'an nekit, per b'a'n tzan tk'ulun jun nya'tx galan
qi'j, b'ix nk'ulun jun nya'tx galan ti'j kyaqil qanq'in, komo te qaq' iktza' jun
q'aq' aj ntilun tzan tpaj te nim q'aq' aj ni k'onti'l nqextzaj.
7 Kyaqil txakl txkup b'ix pich' b'ix txkup aj cha nkyexik jilin b'ix txkup tuj
a', b'a'n tzan kyk'ulun mansar kye xjal kyi'j b'ix oje kyeqet k'ulu' mansar tzan
kye xjal.*
8 Per nijunwt xjal b'a'n tzan tqet te taq'x titza'. Te qaq' jun part te qchi'jel
aj nk'ulun tidi'chq nya'tx galan b'ix tuj qtzi' n'etz tidi'chq iktza' jun benen aj
b'a'n tzan tkansan.
9 Tuky'i te qaq' b'a'n tzan qyolin yol b'an galan ti'j te Qajawil b'ix Qtat tuj
ka'j, b'ix ax tuky'i te qaq' ntzaj jqanb'e' nya'tx galan kyajsik txq'anky xjal aj
k'ulume' [tzan te Qtata Dios] tzan kyten iktza'x tetz.
10 Tuj axkix te qtzi' n'etz yol tzan qky'iwlan xjal b'ix n'etz yol tzan jqanb'en
kyajsik txq'anky. Erman, te ja ntzani nya'tx galan.

---

* **2:23** Gén 15:6; Sal 106:31; Rom 4:3,5,9,11,22; Gal 3:6 * **2:23** 2Cró 20:7; Isa 41:8 * **2:25** Jos 2:1-18; Ebr 11:31 * **3:6** Pro 16:27; 18:21 * **3:7** Gén 1:26

11 ¿Tuj jun soch tzun petzun njatz xhb'urb'u'in txq'an saq a' b'ix txq'anky
kaparros a'?
12 B'ix ax ti'j jun wi' igos, ¿tzun petzun ntswa' twitz, twitz aseytunas? B'ix
ax ti'j jun wi' ub, ¿tzun petzun ntswa' twitz, twitz igos? B'ix ax jun soch aj ja'
njatz k'ak'j a' nlay b'antik tzan tjatz saq a' tuj.

Titza' N'ok En Qa Nqob'isun Tuj Jun Tume'l

13 ¿Ab'l jun exol etetz nb'isun tuj tume'l b'ix jun cha'on? Ntons intqet tyek'u'
titza' nb'et tuj tume'l b'ix titza' nk'ulun kyaqil galan kyuky'i kye xjal tuky'i jun
tnab'l b'an galan tzan tpaj b'a'n b'isun tuj tume'l.
14 Per qa n'ok eq'oji' tuj etanim jun ab'l tzan tpaj jun tidi' tetz, b'ix qa n'el
egani' tidi'chq tzan tok te etetz, k'on qet ejiq'b'a' etib' b'ix k'on kxnik'on ti'j
alkyetz te tume'l b'an'ax.
15 Te ja tume'l titza' nkxb'isun, nya'tx tuky'i Qtata Dios ntzaj, sinoke te nini
cha aj twitz tx'o'tx', cha tuj kywi'x kye xjal n'etz, b'ix jun tidi' aj ntzaj tuky'i te
Tajaw Choj.
16 Komo qa at q'oj tuj kyanim kye xjal b'ix qa n'el kygani' tidi'chq tzan tok
te kyetzx, kxol kyetz k'onti'l jun tume'l b'ix tidi'chq nya'tx galan nkyek'ulun.
17 Per [jun xjal aj at] jun tnab'l b'an galan aj ntzaj tuky'i Qtata Dios, te nini
k'onti'l jun nya'tx galan ti'j b'ix k'onti'l njoyon q'oj, galan nab'lin kyuky'i kye
txq'anky, n'ok tsi' twi' ti'j aj nkyyoli' txq'anky, b'an nim n'ok lo'et tk'u'j kyi'j
txq'anky, b'ix nk'ulun tidi'chq galan, b'ix jun yolin b'ix nya'tx xmeletz'.
18 Kye aj nkyejoyon tume'l tzan kyten galan kyaqil kye xjal kxolx, kyetz
kyk'ulb'en n'el te jun galan tuj twitz Qtata Dios.

4

Te Q'oj N'ok Tzan Tpaj Te Nya'tx Galan Aj N'el Qgani'

1 ¿Ja' ntzaj kyaqil te q'oj aj n'ok exol etetz? ¿Tistil nkxluch'un exolx? ¿Nya'tx
petzun tzan tpaj te q'oj aj at tuj etanim tzan tpaj tidi'chq aj n'el eq'ajab' ti'j?
2 Etetz n'el eq'ajab' ti'j tidi'chq b'ix k'onti'l nb'antik tzan toknoj etitza', astilji
nkxkansan* b'ix n'ok eq'oji' junky tzan tpaj tidi' tetz b'ix k'onti'l nb'antik
tzan toknoj etitza'. Astilji nkxluch'un b'ix nkxjoyon q'oj exol. K'onti'l n'oknoj
etitza' te aj egan tzan tpaj k'onti'l nxik eqani' tuky'i Qtata Dios.
3 Qa nxik eqani', k'onti'l ntzaj si' tzan tpaj nya'tx tume'l nxik eqani', tzan
tpaj cha egan tzan tqet exq'e'la' ti'j tidi' aj etetz egan.
4 Atx-al a'ix ikxni'n, ikxji etetz ma'tx kxjaw meltz'jik ti'j Qtata Dios.*
¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en qa qetz n'el qgani' tidi'chq iktza' aj n'el kygani' kye
xjal aj k'onti'l nkye'okslan Dios, ikxji nqo'ok tajq'oj Qtata Dios?*
5 ¿Ti'tzun, nkxb'isun etetz qa nya'tx b'an'ax te Tu'jal Dios aj ja' nyolin ti'j
te ntzani? Komo nyolin ikxjani: "Te Qtata Dios aj oje tzaj tsi' te qanim tuj
qchi'jel, tetz b'an tgan tzan tok te qanim a'ox te tetz."*
6 B'ix tetz n'onen nim quky'i'l, komo ax nyolin ikxjani: "Te Qtata Dios
nq'ojin kyi'j kye xjal aj nqet kyjiq'b'a' kyib', per n'onen b'an nim kyuky'i kye
xjal aj nqet kyoksla' te tetz."*
7 Intqet etoksla' najji te Qtata Dios, b'ix pe'ewa'let tuky'i jun ebalor twitz te
Tajaw Choj, b'ix tetz owoqel ewitz.

---

* **4:2** Chaw 5:6; 1Wnch 3:15 * **4:4** Tuj kyyol kyetz, oj tkaj kykola' Qtata Dios, nkyeyolin iktza' jun xjal nk'ajajin tuky'i junky. * **4:4** Mat 6:24; Luks 16:13 * **4:5** Exo 20:5; 34:14; Deu 4:24; Zac 8:2 * **4:6** Pro 3:34; Sal 18:27; 147:6; 149:4; Isa 2:11,17; Mat 23:12; Wnch 14:21; 1Xhp 5:5; 2Cró 7:14

8 Pe'etok laq'chet ti'j Qtata Dios b'ix tetz owokel laq'chet eti'j. Intkaj esi' tzan
ek'ulun nya'tx galan,† etetz waq aj chimol choj a'ix. Etetz waq aj egan tzan
etok lapet ti'j Qtata Dios b'ix ax n'el egani' te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni,
intkaj ekola' te nya'tx galan tzan tkaj saq te etanim.
9 Pe'eb'isun [ti'j te aj oje ek'uluj], instzaj ena'on tetz b'ix pe'eqet ten oq'el.
Qa tb'ay nkxtze'en tuq [ti'j te nya'tx galan, ajna'l] mejor tzan etoq' [ti'j te nini],
b'ix qa tb'ay nkxchalaj tuq [ti'j te nya'tx galan, ajna'l] mejor tzan eb'isun [ti'j
te nini].
10 Instzaj ena'o' tuj etanim te ek'ulb'en nya'tx galan tuj twitz Qajawil b'ix
tetz otk'ulu'tz tzan tjaw tinky ek'u'j.*
11 Erman, k'on qet eyoli' etib'x. Ab'l aj nqet tyoli' junky qerman, qatzun
nyolin tidi' nya'tx galan nk'ulun junky, ntons cha nyolin nya'tx galan ti'j te
Kawb'il aj otzaj tsi' te Qtata Dios, b'ix ikxji cha nxik tq'uma' nya'tx galan te
Tkawb'il; b'ix qa nxik tq'uma' qa nya'tx galan te Kawb'il, ntons k'onti'l nqet
toksla' sinoke cha nyolin ti'j iktza' mas nim tajwalil tetz twitz te Kawb'il.
12 A'ox cha jun te aj okaj sin te Kawb'il, b'ix a'ox tetz b'a'n tzan tpoqon xjal
b'ix b'a'n tzan tkolon jun xjal, b'ix b'a'n tzan tpon tnajsa'. ¿Per ab'l yatz a'ich
tuj anab'l tzan txik aq'uma' til junky ab'l yatz?
13 Ajna'l instzaj echa'o' etetz waq aj n'eq'uma' ikxjani: “Ajna'l qa nchi'jji,
oqoxe'l tuj junky amaq', b'ix oqoxe'l teyona jun aq'b'i, qoxk'a'mayona tzi b'ix
owokel nim qtumin.”
14 Per etetz k'onti'l eteb'en qa itz'ojix nchi'j. Te etanq'in cha iktza' muj, njaw
kanet cha jun rat b'ix junky rat nqet naj.*
15 Mas tume'l tzan txik eq'uma' ikxjani: «Qa te Qajawil tgan b'ix qa itz'ojo',
oqtel jk'ulu' ntzani qatzun junky tidi'ji.»
16 Per etetz nim nqet ejiq'b'a' etib', b'ix oj tqet qjiq'b'a' qib', nya'tx galan.
17 Ab'l te aj teb'en titza' tzan tk'ulun jun galan b'ix qa k'onti'l nqet tk'ulu'
ikxni'n, njoyon choj.

5

Te Aj Oky'el Kyi'j Kye Q'inon Qa Nlay Kyeb'et Tuj Tume'l

1 Etetz aj q'inon a'ix, instzaj echa'o' ntzani: ¡Pe'etoq', pe'etx'a'yun, instzaj
ena'on tetz tzan tpaj te aj xhcho'nal ma'tx tzul etajsikni!
2 Kyaqil te eq'inomal aj k'u'u' etitza' ma'tx ponaj; b'ix te eq'anaq ma'tx
qetb'aj pok'xik.
3 Te oro b'ix plat aj at tuq te etetz, ya k'onti'l token;* b'ix tzan tpaj te nini
owokel en nya'tx galan a'ix b'ix okxpoyon tnajsa' iktza' tzan jun chman q'aq'.*
Etetz ma'tx qetb'aj echimo' eq'inomal tuj tmankb'il ja tyempni.
4 Kye xjal aj ejaw in twitz te etawal, ajna'l nkyeqanin eti'j, komo k'onti'l
oxik echojo' twi' kyk'u'j, b'ix te Qajawil aj nk'ulun mandad ti'j kyaqil aj at tuj
ka'j, tetz ma'tx xik xhcha'o' kywi' kye xjal aj nkyeqanin eti'j.*
5 Yatzun etetz, ma'tx kx'anq'in tzani twitz tx'o'tx' tuky'i tidi'chq b'an tb'anil
b'ix ma'tx qet ek'ulu' tidi'chq aj n'el tgani' te echi'jel, ma'tx qet ewortinsa'
etib'† iktza' alo'mj aj okyeqtel kansa'.
6 Etetz ma'tx kyexik epoqo' b'ix ma'tx kyeqet ekansa' kye aj k'onti'l tuq kyil
b'ix k'onti'l tuq nkyejaw meltz'jik eti'j.

---

† **4:8** Ax: intel etx'ajo' eq'ab'. * **4:10** Mat 23:12; 1Xhp 5:6 * **4:14** Pro 27:1 * **5:3** Ax: oxidado.
* **5:3** Mat 6:19 * **5:4** Deu 24:14-15 † **5:5** Ax: ma'tx qet ewortinsa' etib' tuj etanim.

A Tgan Tzan Sten Nim Qpasens B'ix Tzan Qxnaq'tzan Wit'lik Jk'u'j Ti'j Qtata Dios

7 Per etetz waq erman, insten epasens maxkix oj tul te Qajawil. Intok esi'
enab'l iktza'x nk'ulun jun xjal aj n'awan tawal. Tetz n'iyon tzan tok ten twitz
tawal, n'iyon tuky'i tpasens tzan tkyaqul te tb'ay toq jab' b'ix yaji tzan tajky
te jab'.
8 Ax ikxji etetz, insten waq epasens b'ix pe'eten waq jwert tuj etanim tzan
tpaj ch'inky tul te Qajawil.
9 Erman, k'on jaw equchi' ewitz ti'j junky tzan k'on exik si' tuj il, komo te
[Qtata Dios] aj q'umal kyil kye xjal, tetz ch'inky tul.
10 Erman, intok esi' waq enab'l kyi'j kye aj yolil tyol Dios oqtxi' aj eyolin
iktza' tky'ixel Qajaw,‡ kyetz owok kyen twitz xhcho'nal b'ix at tuq nim
kypasens.
11 Intok eten, b'an galanx-alo kye aj e'ipan nim xhcho'nal tuky'i kypasens.
Etetz oje tz'ok echa'o' titza' te Job otipaj te xhcho'nal tuky'i tpasens b'ix ax
eteb'en tidi' otk'uluj te Qajawil tuky'i'l mas yaj.* Te Qajawil b'an galan nab'lin
b'ix n'ok lo'et tk'u'j qi'j.*
12 B'ix te aj mas presis waq erman, k'on xik esi' ejurament ti'j te ka'j b'ix ni
ti'j te tx'o'tx', k'on xik esi' ejurament ti'j ch'inwt. Qa a tgan tzan txik eq'uma'
"o'" ti'j jun tidi', ntons intxik eq'uma' a'ox "o'," b'ix qa a tgan tzan txik eq'uma'
"nlay" ti'j jun tidi', ntons intxik eq'uma' a'ox "nlay" [b'ix k'onti'l tzan txik
eq'uma' tuky'i ejurament].* Ikxji tzan k'on exik si' tuj il.
13 Qa at ab'l jun te etetz n'ok ten twitz b'is, intxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios.
B'ix te aj at jun chalajb'il tuj tanim, intb'itzan b'itz te Qtata Dios.
14 Qa at jun yab' exol etetz erman, inktzaj etuk'le' kye tijxjal aj at kyajwalil
exol, b'ix kyetz okyexnaq'tzayon ti'j tuky'i tb'i te Qajawil b'ix oqtel ksi'
ch'imu's aseyt tuj twi'.§
15 Qa nqoxnaq'tzan b'ix wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios [tzan tb'antik te yab'],
ntons ob'antel te yab'; te Qajawil oqtel tq'ana', b'ix qa te yab' at xhchoj, oqtel
najsa'.
16 [Astilji] intjatz eq'uma' te echoj tuky'i junky exolx b'ix pe'exnaq'tzan waq
eti'j exolx tzan eb'antik. Oj txnaq'tzan jun xjal aj nb'et tuj tume'l tuj twitz
Qtata Dios, nky'ik tidi'chq galan.
17 Te Eliys, tetz jun xjal tuq iktza'x a'o', per aj txnaq'tzan nqet tuq twitz twitz
Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal, nqanin tuq tzan k'on stzaj te jab', b'ix k'onti'l
otzaj te jab' oxe aq'b'i tuky'i mey.*
18 Yaji ya ma xnaq'tzan junky'el [tzan stzaj te jab'], otzoqpin junky'el te jab',
b'ix tuj te tx'o'tx' ojatz te awalj junky'el b'ix otswaj twitz.*

A Tgan Tzan Tjaw Qin Kyk'u'j Kye Aj Nkyeqet Tz'aqik

19 Waq erman, qa at jun te etetz okajel tkola' te b'an'ax b'ix qa junky
qerman otk'ulu'tz tzan tmeltz'jik junky'el,
20 intok echa'o', ab'l aj otk'ulu'tz tzan tmeltz'jik jun joyol choj, tetz okoloyon
ti'j tanim te xjal tzan k'on tponaj b'ix ntk'ulu' tzan tqet najsa' xhchoj te xjal
anke nim xhchoj.*

---

‡ **5:10** Ax: tuky'i tb'i Qajaw. * **5:11** Job 1:21-22; 2:10; 42:10-17 * **5:11** Sal 103:8 * **5:12** Mat 5:34-37 § **5:14** Oqtxi' oj tqet ksi' ch'in aseyt tuj twi' jun xjal, telponx tuq iktza' jun techa'l ti'j, q'apomaj te Qajawil (Exo. 28:41; 29:7; 1Re 19:15-16). B'ix te aseyt ax iktza' jun remeyj tuq (Isa 1:6; Luks 10:34). Tuj Chaw 5:13-20, nyolin tzan qxnaq'tzan tzan tpaj a te Qajawil aj nq'anan b'ix nnajsan choj. * **5:17** 1Re 17:1; 18:42-45; Luks 4:25 * **5:18** 1Re 18:1,42-45 * **5:20** Pro 10:12; 1Xhp 4:8

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Xhpe'y

Jun Limb'il

1 Wetz Xhpe'y* aj tky'ixel Qajaw Jesukrist a'in, jun limb'il te etetz aj joyomix
tzan Qtata Dios, aj oje kxik slab'jik ja'chq,* aj cha oqxena' etib' aj nkxnajan
tuj Pont, Galasy, Kapadosy, Asy b'ix Bitiny.
2 Etetz a'ix joyomix tzan tpaj te Qtata Dios oqet tb'isu' ikxji, b'ix te Txew
Dios okxkaj tpawa' a'ox te Qtat, tzan tqet etoksla' te Jesukrist b'ix tzan tkaj
saq etanim tzan te [tkamiky aj telen] xhchiky'el. Tzaj si'xwit etajsik etetz jun
nim b'an galan b'ix qetxwit chewsa' ek'u'j.

Tzan Tpaj Te Jesukrist, B'a'n Tzan Qchalaj Oj Qojaw Lajo'

3 Pixon te Qtata Dios, aj stat te Qajaw Jesukrist, tzan tpaj b'an nim nlo'et
tk'u'j qi'j b'ix tjawlen tanq'insa' te Jesukrist kxol kye kamnaq. Tetz otk'uluj
tzan qitz'jik junky'el tuj qanim* b'ix ikxji tzan tkaj lo'et jk'u'j ti'j tuky'i jun
chalajb'il.
4 Otk'uluj tzan ek'amon jun etanq'in tuj ka'j aj b'isu' titza', aj nlay b'antik
tzan tpon najsa' tzan nijunwt b'ix nlay b'antik tzan tok-wit ch'in tz'il ti'j b'ix
nlay b'antik tzan tponaj kyeb'a', b'ix te ja etanq'inni kolo' te etetz tuj ka'j.
5 Tzan tpaj wit'lik ek'u'j ti'j Qtata Dios, tetz nkxqet tkolo' tuky'i nim tajwalil
tzan ekolet titza' tuj te jwisy, b'ix n'iyon eti'j te aj otzajel tsi' etetz tuj aj q'ijji.
6 Tzan tpaj nini, etetz b'an nkxchalaj, anke ajna'l tuj jun tyemp nya'tx nim
tuj, a tgan tzan tok eten twitz tidi'chq txakl xhcho'nal.
7 Te xhcho'nal n'oken tzan tok en qa b'an'ax wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios.
Komo titza' wit'lik jk'u'j mas nim token twitz te oro aj nponaj anke ojetq
qex txiko' tuj jun q'aq' tzan tok en qa b'an'ax oro. B'ix cha'oj tul te Jesukrist
junky'el, ntons iktza'x ma'tx tz'ok en b'an'ax wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios,
owelal te jun nim chalajsb'il b'ix owokel e'e' jun chqitz'unal Qtata Dios qi'j
b'ix owelal te jun jiq'b'il [qetz tuky'i'l].
8 Etetz nqet egani' nim te tetz anke mina' tok eten, b'ix nkx'okslan ti'j anke
mina' tok eten,* b'ix b'an nkxchalaj nim tuky'i jun chalajb'il aj tzajnaq tuj ka'j
b'ix k'onti'l n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' ti'j.
9 B'ix ikxji te etanim nkolet, aj nini te aj n'ek'amo' tzan tpaj toklen wit'let
ek'u'j ti'j Jesukrist.
10 Atx b'an oqtxi', kye aj yolil tyol Dios nqet tuq kxnaq'tza' b'ix nkyejoyon
nkyeb'isun tuq ti'j ja tume'l titza' nqokoletni, ja nim b'an galan aj ntzaj tsi'
Qtata Dios anke k'onti'l nqajo', b'ix eb'ajpakb'an ti'j te aj otzajel tsi' te Qtata
Dios qetz.
11 Kyetz nkyejoyon ab'l tuq te xjal, b'ix alkyetz tyemp, aj ntq'uma' tuq te
Txew Krist aj nyolin tuq tuj kyanim ti'j te xhcho'nal aj oky'el tuq ti'j Krist,
b'ix titza' otzajel si' jun xhchqitz'unal mas yajx.
12 Per oxik q'uma' te kyetz, k'onti'l nkye'aq'unan tuq te kyetzx tuj aj
tyempji, sinoke te jun galan tuq te qetz ajna'l. [B'ix ajna'l oje ponkixi' kyetz
ktz'ib'en] b'ix ma'tx xik pakb'a' te etetz tzan kye pakb'on aj oxik kypakb'a'
tuky'i tajwalil te Txew Dios aj otzaj lajo' tuj ka'j. Kyaqil ja b'an tb'anilni, ax
kye ángel kygan tzan tok kyen.

A Tgan Tzan K'on Qjoyon Choj

---

* **1:1** Mat 4:18; Mak 1:16; Luks 5:1-11 * **1:1** Chaw 1:1 * **1:3** Wnch 3:3-7; Rom 6:4-13 * **1:8** Wnch 20:29

13 Ntons, astilji pe'eten waq list tuky'i enab'l tuj ewi', pe'ek'ulun mandad
etib'x tzan eb'et tuj tume'l, b'ix intkaj lo'et ek'u'j ti'j te aj nim b'an galan aj
otzajel si' qetz oj tul Jesukrist.
14 Etetz, iktza' k'wa'l okslon a'ix, k'on kx'anq'in tuj te nya'tx galan aj n'el tuq
egani' aj mina' tuq tok etotzqila' [te Qtata Dios],
15 sinoke iktza'x te aj otzaj uk'len te etetz pawa' tib' ti'j te nya'tx galan, ax
intel epawa' etetz etib' ti'j te nya'tx galan tuj kyaqil etanq'in
16 tzan tpaj tz'ib'ankaj [tuj Tyol Dios] ikxjani: "Intel epawa' etetz etib' ti'j te
nya'tx galan tzan tpaj wetz pawa' wib' ti'j te nya'tx galan."*
17 Qa etetz n'ok eq'uma' "Qtat" te Qtata Dios aj nkyexik tpoqo' xjal iktza'x
ojetq kyk'uluj, b'ix k'onti'l nkaj alkawet ti'j nijunwt, ntons intqet exjani' tuj
kyaqil tyemp aj itz'ojix twitz ja tx'o'tx'ni.
18 Komo etetz eteb'en te Qtata Dios okxjatz tkolpi' tuj kyaqil aj nya'tx galan
aj owel etin kyi'j etijajil oqtxi'. B'ix eteb'en te echoj k'onti'l owel xhchojo'
tuky'i tidi'chq aj nmankun, iktza' te oro b'ix te xtx'otx'al plat,
19 sinoke tuky'i [tkamiky aj telen] xhchiky'el te Qajaw Jesukrist aj at nim
token. Komo tetz owok te present naqe jun tal moch [aj nxik q'apo' te jun
present b'ix] nya'tx yajnaq, ch'inwt tidi' nya'tx galan ti'j.
20 Te Qajaw Jesukrist, atx aj mina' tuq tqet k'ulu' te twitz tx'o'tx', tetz
ojetqkix tuq kaj si' tzan token ikxji, per man ajna'l oje tzaj lajo' tzani twitz
tx'o'tx' te jun galan te qetz.
21 Tzan tpaj te Qajaw Jesukrist, etetz nkx'okslan ti'j te Qtata Dios aj ojaw
anq'insan tetz b'ix oqet tjiq'b'a'; astilji n'ok wit'let ek'u'j ti'j Qtata Dios b'ix
nkaj lo'et ek'u'j ti'j.
22 Oje kaj saq etanim tzan tpaj tqetlen etoksla' te tume'l tzan kyqet egani'
b'an'ax kye txq'anky qerman. Ajna'l intqet egani' etib'x exolx per tuky'i jun
tume'l b'an galan tuj etanim.
23 Etetz ajna'l oje kx'itz'jik junky'el tuj etanim,* per nya'tx tzan tpaj jun tidi'
aj opoyonaj-wit sinoke tzan tpaj te tyol Qtata Dios aj nlay ponaj, tetz tyol aj
b'a'n tzan tyolin tuj qanim te jun qanq'in b'ix k'onti'l nponaj.
24 Komo te Tu'jal Qtata Dios nyolin ikxjani: Kyaqil xjal mer iktza' k'ul
b'ix kyaqil aj tidi'chq tb'anil te kyetz mer iktza' txmakal k'ul. Te k'ul njaw
ky'ixwik b'ix te txmakal ntzaj pulan.
25 Per te tyol Qajaw nlay ponaj. B'ix te ja yol ntzani a te tpakb'alil titza' tzan
jkolet b'ix te ntzani aj oje xik pakb'a' te etetz.*

2

1 Astilji intkaj esi' tzan ek'ulun nya'tx galan kyi'j txq'anky. K'on kxnik'on
b'ix k'on kx'ok xmeletz', b'ix k'on tz'ok eq'oji' junky tuj etanim tzan tpaj jun
tidi' tetz, b'ix k'on tz'ok eyaso' junky.
2 Naqe ne' aj man kyitz'jlen nkyejoyon ktxu', ax ikxji etetz [aj a'ix tk'wa'al
Qtata Dios], pe'ejoyon te aj b'an galan aj ntzaj tsi' tzan eten jwert tuky'i'l
eqetlen tkolo',
3 komo oje tz'ok eten b'an galan nab'lin te Qajawil etuky'i'l.*

A Te Jesukrist Te Aj Mas B'an Presis Qxol Qetz Aj Nqoxnaq'tzan

4 Ntons, pe'etok laq'chet ti'j te Qajaw, tetz iktza' jun ab'j te twit'lel jun jay,
per itz'oj, b'ix owel ik'o' tzan kye xjal, per tuj twitz Qtata Dios owel b'an chilan
b'ix nim tbalor.

---

* **1:16** Lev 11:44-45; 19:2 * **1:23** Wnch 3:3-7; Chaw 1:18; 1Xhp 1:3 * **1:25** Isa 40:6-8 * **2:3** Sal 34:8

5 B'ix yatzun etetz naqe ab'j, per itz'ojix, ab'j aj n'oken tzan te Txew Dios te
k'ulb'il tjay Qtata Dios. Tzoqpij waq tzan etoken ikxji titza'. Ikxji tzan etok
pal pawamix a'ox te Qtata Dios tzan txik eq'apo' te tetz, te galan aj nqet tuj
twitz tetz tzan tpaj te Qajaw Jesukrist.
6 Astilji te Tu'jal Dios oqtxi' nyolin ikxjani: "Wetz oqtel nsi' [jun nlajen tuj
Sión b'ix tetz nim token naqe] jun ab'j aj mas b'an presis aj n'oken te eskin te
jun jay, b'an chilan b'ix nim tbalor. Ab'l aj owokslayon ti'j, tetz nlay tz'el in
tky'exaw."*
7 Ntons, te etetz aj nkx'okslan ti'j tetz, tetz at nim tbalor; yatzun kye aj
k'onti'l nkye'okslan, nky'ikkix iktza' ntq'uma' te Tu'jal Qtata Dios ikxjani: "Te
ab'j owel ik'o' tzan kye k'ulul jay, per oje tz'ok jun ab'j aj mas presis te eskin."*
8 B'ix ax nyolin ikxjani: "Tetz iktza' jun ab'j aj ja' okyejawel xpetk'an b'ix
aj ja' okyejawel jilan txq'anky."* Kyetz nkyejaw xpetk'an ti'j tzan tpaj k'onti'l
nqet kyoksla' te tpakb'alil; kyetz ikxji eb'ajkaj si'.

Titza' Tzan Qb'et Tuj Tume'l Kxol Kye Aj K'onti'l Nkyexnaq'tzan

9 Yatzun ekyaqil etetz, joyomix a'ix,* b'ix pal a'ix aj nkx'aq'unan [te Qtata
Dios] aj twitzale' k'ulul mandad ti'j kyaqil. B'ix a'ix jun amaq' pawa' a'ox te
Qtata Dios, b'ix etzamix tzan te Qtata Dios tzan etok txjalil.* Ikxji tzan txik
epakb'a' aj tidi'chq tb'anil oje tk'uluj Qtata Dios, aj okxjatz tin tuj te nya'tx
galan aj ja' tuq nkxb'et iktza' tuj jun qlolj, b'ix tzan etox tuj chk'atunal tetzx
aj b'an tb'anil.
10 Etetz tb'aya' nya'tx tuq a'ix jun amaq', per ajna'l jun amaq' a'ix tzan tpaj
a'ix txjalil Qtata Dios. B'ix tb'aya' k'onti'l tuq ab'l n'ok lo'et tk'u'j eti'j, per ajna'l
te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j eti'j.*
11 Ntons, etetz erman aj ganimix witza', wetz nqet nwitz ewitz iktza' a'ix
xjal aj man atix tuj eb'ey [tzan epon twitz Qtata Dios] b'ix aj cha oqxena' etib'
[tzani twitz tx'o'tx'], wetz nqet nwitz ewitz tzan tkaj esi' kyaqil aj nya'tx galan
aj n'el tgani' te echi'jel, aj njoyon tume'l tzan eqet tz'aqik.
12 Pe'eb'et tuj tume'l galan kxol kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan ti'j Qtata
Dios.† Ikxji anke ajna'l kyetz nkxqet kyyoli' iktze'xtzun etetz a'ix xjal aj pur
joyol choj, kyetz owokel kyen te galan aj n'ek'ulu' b'ix oqtel kyjiq'b'a' te Qtata
Dios oj tul cha'ol ti'j kyaqil jk'ulb'en.
13 Ntons, etetz tzan [tqet jiq'b'a'] te Qajawil [kxol kye xjal], inkyqet etoksla'
etetz kye aj nkyek'ulun mandad exol: tb'ay, te twitzale' k'ulul mandad tzan
tpaj a tetz te aj mas nim tajwalil,
14 b'ix ax kye txq'anky k'ulul mandad aj lajome' titza' tzan txik ksi' xh-
cho'nal kyi'j kye aj nkyek'ulun nya'tx galan b'ix tzan kyqet kyjiq'b'a' kye aj
nkyek'ulun galan.
15 Komo te Qtata Dios tgan tzan ek'ulun etetz te galan tzan k'on toknoj jun
tidi' eti'j tzan eqet yoli' tzan kye aj ma mok' b'ix kye aj k'onti'l n'el kyniky'
ch'inwt.
16 Pe'eb'et waq tuj tume'l iktza'x xjal aj kolpimix ti'j echoj, b'ix nya'tx tzan
tpaj kolomix oqtel ek'ulu' tidi'chq aj nya'tx galan, sinoke pe'eb'et waq iktza'
xjal q'apo' etib' nkx'aq'unan te Qtata Dios.
17 Inkyqet elima' waq kyaqil xjal. Inkyqet egani' kye txq'anky qerman,
intqet exjani' te Qtata Dios, b'ix intqet elima' te twitzale' k'ulul mandad.

Jun Konsej Titza' Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Aq'unon Te Junky

* **2:6** Isa 28:16 * **2:7** Sal 118:22 * **2:8** Isa 8:14-15; Rom 9:32-33; 1Kor 1:23 * **2:9** Ax: etetz etijajil joyomaj. * **2:9** Exo 19:5-6; Deu 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; Isa 9:2; 43:21; Tit 2:14 * **2:10** Os 2:23
† **2:12** Ax: aj nya'tx tijajil Israel.

18 Etetz aj nkx'aq'unan te jun etajaw, inkyqet etoksla' tuky'i jun tk'u'jlal
kye etajaw, nya'tx a'ox kye aj galan kyenab'lin sinoke ax kye aj nya'tx galan
kyenab'lin.
19 Komo qa tzan tpaj etokslb'en ti'j te Qtata Dios n'ok eten twitz xhcho'nal
b'ix k'onti'l epaj, ntons tzan tpaj nini okxtel jiq'b'a' tzan te Qtat.
20 Per qa etetz owokel eten twitz xhcho'nal tzan tpaj ek'ulb'en nya'tx galan,
ntons ¿tidi' qi'j b'a'n tzan tqet ejiq'b'a' etib' qa etipa'tz tuky'i epasens b'ix
at epaj? Per qa etetz n'ok eten twitz xhcho'nal tzan tpaj ek'ulb'en galan,
b'ix n'etipa' tuky'i epasens, te nini n'el galan tuj twitz Qtata Dios b'ix okxtel
tjiq'b'a'.
21 Komo astilji te Qtat okxtzaj tuk'le', b'ix astilji te Krist owok ten twitz
xhcho'nal tzan epaj, b'ix okaj tsi' tzan tel etin iktza'x otk'uluj tetz.
22 Tetz k'onti'l xhchoj ch'inwt, b'ix k'onti'l oqet teq'i' nijunwt tuky'i tyol.*
23 Aj tokb'aj yaso', k'onti'l owaj stzaq'b'e' tuky'i jun yasb'il, b'ix aj tqetb'aj
k'ulu' joder, k'onti'l owaj tq'uma' "Owelalkix achojo' yatz," sinoke cha okaj
tq'apo' tib' tuj tq'ab' Qtata Dios aj nkyexik tpoqo' kye xjal tuky'i tkawb'il tuj
tq'ab'.
24 Axk tetz oxik tin te qchoj tuj xhchi'jel twitz krus, tzan k'on jkaj tuj tq'ab' te
choj‡ b'ix tzan qb'et tuj tume'l. B'ix tzan tpaj te ok'ol aj owok ti'j, etetz okxqet
q'ana'.*
25 Etetz nkxb'et tuq oqtxi' iktza' karner aj ojetq tuq kyekajnaj,* per ajna'l
oje kx'ok lapet ti'j te Qajaw Jesukrist aj nqet k'ulun kwent te etetz naqe jun
pastoriyon b'ix nxik tk'ulu' kwent te etanim.

3

Jun Konsej Kye Xujelb'aj Tzan Kyb'et Tuj Tume'l

1 Ntons, ax exol etetz aj xujelb'aj a'ix, pe'etokslan kye etichmil;* ikxji kye
aj k'onti'l nkye'okslan te tpakb'alil, kyetz b'a'n tzan kyokslan tzan tpaj n'ok
kyen titza' nkxk'ulun etetz kyaqil, b'ix nya'tx tzan tpaj jun eyol,
2 sinoke tzan tpaj n'ok kyen titza' etetz nkxb'et b'an tume'l b'ix b'an okslon
a'ix.
3 Te tb'anil eti'j etetz nya'tx tzan tok a'ox tzan tpaj titza' nqet etxaku' stzamal
ewi', ni a'ox tzan tpaj kye tidi'chq txakb'il etetz aj xtx'otx'al oro, ni a'ox tzan
tpaj eq'anaq b'an tb'anil,*
4 sinoke [te tb'anil te etetz] a tgan instzaj tuj etanim, jun enab'lin b'an galan
b'ix nim epasens; ikxji te tb'anil titza' kxka'yin k'onti'l nponaj. Kyaqil nini n'el
b'an tb'anil tuj twitz Qtata Dios.
5 Ikxjani tuq nqet ktxaku' kyib' kye xuj b'an oqtxi' a'e' aj pawame' te Qtata
Dios. Kyetz lo'ik tuq kyk'u'j ti'j tetz b'ix nkye'okslan tuq kyichmil.
6 Komo ikxji tuq te Sar, tetz nqet tuq toksla' te Abran b'ix n'ok tq'uma' tuq
"Wajawil."* Etetz okx'okel [iktza'] tal Sar qa oqtel ek'ulu' te galan b'ix qa nlay
kxob' ti'j jun tidi'.

Jun Konsej Kye Ichmilb'aj Tzan Tqet Kyen Kxu'jel

7 Ntons, ax ikxji etetz waq ichmilb'aj, intqet eb'isu' byenech titza' tzan
kyqet eten galan kye exu'jel tzan tpaj kyetz mas k'onti'l kybalor ewitz etetz.*
Intxik esi' kyluwar aj nkyajo' tzan tpaj te Qtata Dios otzajel tsi' kyetz junch'in

---

* **2:22** Isa 53:9 ‡ **2:24** Ax: tzan jkamik ti'j te choj. * **2:24** Isa 53:5 * **2:25** Isa 53:6 * **3:1** Efe 5:22; Kol 3:18 * **3:3** Pro 11:22; 1Tim 2:9 * **3:6** Gén 18:12 * **3:7** Ax: iktza' tuky'i jun uk'b'il aj mas k'onti'l tbalor; Efe 5:25; Kol 3:19.

etuky'i'l tzan etanq'in [te jun-ele'x] anke k'onti'l tuq n'etajo'. Pe'ek'ulun waq ikxji tzan stzaj tsi' te Qtata Dios twi' eti'j oj exnaq'tzan.

Jun Konsej Kye Qkyaqil Tzan Qb'et Tuj Tume'l

8 Ntons, ekyaqil etetz waq, pe'etanq'in tuky'i jun enab'l parej ekyaqil, inkyqet eten kye txq'anky galan, intqet egani' etib' exol iktza' b'an eterman etib', intok lo'et ek'u'j kyi'j kye txq'anky, b'ix k'on qet ejiq'b'a' etib'.
9 K'on kxk'ulun jun nya'tx galan ti'j junky tzan tpaj ma'tx tk'uluj jun nya'tx galan eti'j, b'ix k'on tz'aj etzaq'b'e' jun yasb'il tuky'i junky yasb'il, sinoke inkyqet eky'iwla' kye etajq'oj. Komo astilji okxtzaj uk'le' ky'iwlal txq'anky b'ix tzan ek'amon etetz te tky'iwlb'il te Qtata Dios.
10 Komo ab'l te aj b'an tgan tzan tanq'in b'ix tzan tanq'in tuky'i jun chalajb'il, ntons intok tsi' tnab'l tzan k'on tyolin yol aj nya'tx galan b'ix tzan k'on kyqet teq'i' txq'anky tuky'i tyol.
11 Intel tpawa' tib' ti'j te aj nya'tx galan, b'ix intk'ulun te galan, intjoyon tzan sten galan kxol kye txq'anky, b'ix k'on kaj tsi' tzan tk'ulun te galan.
12 Komo te Qajawil nkyeqet ten kye aj nkye'okslan nkyeb'et tuj tume'l, b'ix ax ncha'on ti'j te aj nxik kxnaq'tza' tuky'i'l, per ntzaj tq'oj kyi'j kye aj nya'tx galan nkyek'ulun.*

K'onti'l Tzan Qxob' Kyi'j Kye Aj Nkyek'ulun Nya'tx Galan Qi'j

13 Ntons, ¿ab'l ok'uluyon jun nya'tx galan eti'j qa etetz a'ox atok ek'u'j tzan ek'ulun galan?
14 Qa etetz tzan tpaj nkxb'et tuj tume'l owokel eten twitz xhcho'nal, galanx-alo etetz ikxji.* B'ix kyi'j kye aj nkyeq'ojin eti'j, k'on kxob' b'ix k'on kxb'isun,
15 sinoke tuj etanim intqet exjani' te Krist iktza' etajawil. Pe'etenkix list tzan taj etzaq'b'e' kye aj otzajel kcha'o' etetz ti'j te aj ja' lo'ik ek'u'j.*
16 Per intaj etzaq'b'e' waq tuky'i jun tume'l b'an galan b'ix kyeb'a', tzan k'on tyolin etanim jun nya'tx galan eti'j. Ikxji kye aj nkyeyolin nya'tx galan ti'j te tume'l titza' nkxb'et mojb'a' etib' tuky'i Krist, kyetz okyeqtel ky'ixwik ti'j kyyolb'en.
17 Mas galan tzan tok qen twitz xhcho'nal tzan tpaj jk'ulb'en tume'l, qa ikxji tgan te Qtata Dios, b'ix nya'tx tzan tok qen twitz xhcho'nal tzan tpaj jk'ulb'en aj nya'tx galan.
18 Komo te Jesukrist tzan jun-el okamik tzan tpaj qchoj qetz. Tetz k'onti'l tuq xhchoj b'ix okamik tzan kypaj kye joyol choj; ikxji tzan qxik tin tuky'i Qtata Dios. Tetz owok ten twitz tkamiky tuky'i xhchi'jel, per te tanim oje jaw anq'insa'
19 b'ix ikxji oxik pakb'ayon kxol kye kyanim xjal aj ateqex tuq pres.
20 Kye ja ntzani a'e' kye aj k'onti'l nkye'okslan tuq oqtxi' tuj aj tyemp aj itz'oj tuq te Noe,* b'ix aj te Qtata Dios n'iyon tuq tuky'i nim tpasens aj man tuq nb'antik tuq te bark. Tuj aj barkji ekolet tuj te a' cha junjun xjal, osey wajxaq tzan kkyaqil.
21 Te aj a'ji telponx ti'j oj tjaw si' a' qwi' ajna'l tzan tpaj kolomo'. Oj tjaw si' a' qwi' nya'tx telponx tzan tel qtx'ajo' qchi'jel sinoke tzan txik jqani' te Qtata Dios tzan tel teq'i' te nya'tx galan tuj qanim tzan tpaj tjawlen anq'in te Jesukrist.

---

* **3:12** Sal 34:12-16 * **3:14** Mat 5:10 * **3:15** Kol 4:6; Ebr 3:6 * **3:20** Gén 6–7

22 Tetz ojax tuj ka'j b'ix atqet tuj tb'anq'ab'† Qtata Dios, b'ix oje kyeqet titza' kye ángel [aj nya'tx galan-e'] b'ix kye [malspirit] aj tuj kyaq'iq' b'ix kye aj b'a'n tzan kyk'ulun tidi'chq.

4

1 Astilji, iktza'x te Krist owok ten twitz xhcho'nal tuj xhchi'jel, ax etetz a tgan [tzan eten dispwest] tzan tok eten twitz xhcho'nal. Komo ab'l aj oje tz'ok ten twitz xhcho'nal tuj xhchi'jel, oje kaj tsi' tzan tjoyon choj.

2 Ikxji te tanq'in aj atxk tzani twitz tx'o'tx', ya k'onti'l nk'ulun tidi'chq iktza' kye xjal, sinoke n'anq'in a'ox iktza' te Qtata Dios tgan.

3 Etetz oqtxi' oje enajsaj nim tyemp iktza' nkyek'ulun kye aj k'onti'l nkye'okslan; aj cha pur nkxb'isun tuq tzan epak'achin b'ix tidi'chq ikxji, b'ix nkxk'ulun tuq tidi'chq nya'tx galan aj n'el tuq tgani' te echi'jel, pur xhb'a'j tuq etaq'un b'ix cha nkxpyestinqet nxik tuq etacho' tidi'chq, b'ix nkxna'on tuq kyitzb'alil tidi'chq aj b'an ntzaj tq'oj te Qtata Dios ti'j.

4 B'ix ajna'l kye aj k'onti'l nkye'okslan b'an nkyelab'an eti'j b'ix cha nkyey-olinqet nya'tx galan eti'j tzan tpaj k'onti'l ajunix kyuky'i'l tuj kyaqil aj b'an nya'tx galan aj nxik in tzan kyponaj.

5 Per kyetz [tuj te jwisy] a tgan tzan taj kyq'uma' kyaqil aj otzajel qani' ti'j kyk'ulb'en tzan te [Qtata Dios] aj list at tzan tul poqol kye aj itz'oje' b'ix kye aj kamnaqe'.

6 Komo astilji ax oxik pakb'a' te tpakb'alil galan kxol kye aj kamnaqe'; ikxji anke kyetz tuky'i kchi'jel oje tz'ok kye'e' twitz kamikyj* iktza'x kyaqil xjal, per yaji b'a'n tuq tzan tanq'in te kyanim iktza'x te Qtata Dios tgan.

A Tgan Tzan Jk'ulun Kyuky'i Txq'anky Iktza'x Oje Jk'amoj Tuky'i Qtata Dios

7 Cha ch'inky tpon tmankb'il kyaqil tidi'chq; astilji pe'eten nkxb'isun tuj tume'l b'ix pe'eten bwenisan tzan exnaq'tzan tuky'i te Qtata Dios.

8 Per te aj mas presis, a tgan tzan tqet egani' etib' exolx tuky'i jun tk'u'jlal,* komo oj kyqet qgani' kye txq'anky ikxji npon qnajsa' nim choj.

9 Pe'etok waq galan xjal tzan txik esi' kyposad txq'anky,* per tuky'i jun tk'u'jlal b'ix k'onti'l tzan ejaw ilin.

10 Pe'etonen etib'x exolx tuky'i te etajb'en aj ntzaj tsi' te Qtata Dios te etetz, b'ix pe'etonen tuj jun tume'l iktza' jun aq'unon galan aj n'aq'unan tzan tok en kye ky'ila'j tume'l titza' ntzaj tsi' te Qtata Dios jun nim b'an galan qajsik.

11 Kye aj b'a'n tzan kypakb'an [Tyol Dios], inkyyolin [tuky'i jun tk'u'jlal] tzan tpaj Tyol Qtata Dios; b'ix kye aj nkye'onen kxol kye qerman, inkyonen tuky'i jun kybalor aj ntzaj tsi' te Qtat; ikxji tzan tqet jiq'b'a' te Qtat tzan tpaj Jesukrist. Te Qtata Dios a te aj nqet jiq'b'a' b'ix mas nim tajwalil twitz kyaqil tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x. Ky'ikxwit ikxji.

K'onti'l Tzan Qlab'an Qa N'ok Qen Twitz Xhcho'nal

12 Etetz aj ganimix witza', etetz n'ok eten twitz nim xhcho'nal tzan eqet si' tuj preb, per k'on kxlab'an waq ti'j ntzani iktza'-wit jun tidi' b'an chuktky.

13 Cha'oj tok eten twitz xhcho'nal iktza' te Qajaw Jesukrist owok ten, pe'echalaj waq tzan tpaj okxchalajel nim oj tul junky'elky tuky'i nim tajwalil b'ix nim xhchqitz'unal.*

---

† **3:22** Oqtxi', te aj nqet wit'let tuj te tb'anq'ab' jun xjal, a te mas jiq'b'a' twitz te aj nqet wit'let tuj te tsurt. * **4:6** Ax: oje kyexik si' tuj il. * **4:8** Pro 10:12; 1Kor 13:7 * **4:9** Rom 12:13 * **4:13** Rom 8:17; 1Xhp 4:1

14 Galanx-alo etetz qa at ab'l ma tz'ok yason te etetz tzan tpaj te Qajaw
Jesukrist, galanx-alo etetz tzan tpaj te Txew Qtata Dios aj b'an nim tajwalil,
tetz atqet etajsik.†
15 Nijunwt exol etetz intk'ulun nya'tx galan, ikxji tzan k'on tok ten twitz
xhcho'nal iktza' jun aj nkansan, qatzun aj n'elq'anji, qatzun aj nk'ulun nya'tx
galanji, qatzun aj n'ox tsamo' tib' tuj jun tidi' aj ja' k'onti'l toklenji.
16 Per qa n'ok eten twitz xhcho'nal tzan tpaj nkx'okslan ti'j Jesukrist, ntons
k'on kxqet ky'ixwik sinoke intqet ejiq'b'a' te Qtata Dios tzan tpaj etoklen lapet
ti'j Krist.
17 Komo ma'tx pon or tzan tok qen twitz xhcho'nal, b'ix qa owaq'el quky'i'l
qetz [aj nqo'okslan],* ntons pyor oky'el kyi'j kye aj k'onti'l nqet kyoksla' te
tpakb'alil Qtata Dios.
18 B'ix qa qetz aj nqob'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios pen oqokoletel,
ntons ¿titza' ob'antel kykolon kyib' kye aj nya'tx galan kyenab'lin tuj twitz
Qtata Dios b'ix kye aj joyol choj?*
19 Ntons qa te Qtata Dios nstzoqpi' tzan tok qen twitz xhcho'nal, komo tetz
te k'ulul kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix jun yolin,* ntons intkaj jq'apo' qib' tuj tq'ab'
b'ix k'on kaj qsi' tzan qb'et tuj tume'l.

5

Jun Konsej Kye Tijxjal Titza' Tzan Tqet Kyen Kye Qerman

1 Wetz ngan tzan kxik nkawi' kye aj tijxjal aj at kyajwalil exol etetz. Wetz ax
a'in jun tijxjal iktza'x a'ix, b'ix owok wen te xhcho'nal aj oky'ik ti'j Krist, b'ix
ax wetz iktza'x etetz lo'ik nk'u'j owokel we'e' xhchqitz'unal oj tul junky'elky.*
2 Inkyqet ek'ulu' kwent kye qerman aj oje kyekaj si' tuj ekwent, inkyqet
ek'ulu' kwent nya'tx tzan tpaj lajomix alajwers sinoke tzan tpaj ikxji egan
iktza' tgan te Qtata Dios, b'ix nya'tx tzan tpaj egan jun etumin sinoke inkyqet
ek'ulu' kwent tuky'i jun tk'u'jlal.*
3 B'ix k'on kx'ok iktza' a'ix kyajawil, sinoke intqet eyek'u' kywitz te tume'l
galan.
4 Ikxji cha'oj tul junky'elky te aj Twitzale' K'ulul Kwent kyi'j kye qerman,*
etetz ek'amo'tz tuky'i'l jun jiq'b'il b'an galan te ekanab'† aj k'onti'l nponaj.

Jun Konsej Titza' Tzan Kyb'et Kye Ku'xon B'ix Kye Txq'anky

5 B'ix ax etetz aj ku'xon a'ix, inkyqet etoksla' kye tijxjal exol. B'ix yatzun
etetz ekyaqil, intqet etoksla' jun te jun, pe'ena'on iktza' a'ix aq'unon te junky
tzan tpaj te Qtata Dios k'onti'l nqet tuj twitz kye aj nqet kyjiq'b'a' kyib'; per
yatzun kye aj k'onti'l nqet kyjiq'b'a' kyib', tetz ntzaj tsi' jun nim b'an galan
kyajsik.*
6 Pe'etok najji okslon twitz Qtata Dios aj b'a'n tzan tk'ulun kyaqil, b'ix ikxji
tzan eqet tjiq'b'a' tuj jun tyemp aj b'isu' titza'.*
7 Intkaj esi' tuj tq'ab' tetz kyaqil aj nkxb'isun ti'j, komo tetz nk'ulun kwent
te etetz.*

---

† **4:14** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: B'an'ax kyetz nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j, yatzun etetz nqet ejiq'b'a'. * **4:17** Jer 25:29; Ezq 9:6; Ebr 10:30 * **4:18** Pro 11:31 * **4:19** Exo 19:4; Deu 33:27; 2Cró 16:9; Sal 34:7; 40:17; Isa 41:10; 46:4; Wnch 10:28; 1Kor 10:13; Ebr 6:18; 13:6 * **5:1** Ax: at woklen ti'j chqitz'unal oj tulky. * **5:2** Wnch 21:15-17 * **5:4** Ebr 13:20 † **5:4** Ax: koron. * **5:5** Pro 3:34; Chaw 4:6 * **5:6** Mat 23:12; Luks 14:11; 18:14; Chaw 4:10 * **5:7** Sal 55:22; Mat 6:25-34

8 Pe'ek'ulun mandad etib'x tzan eb'et tuj tume'l b'ix intok esi' enab'l tzan
tpaj te etajq'oj aj Tajaw Choj, tetz njoyon eti'j iktza' jun leon‡ njulin njoyon
aber ab'l oqtel tb'a'o'.
9 Pe'etipan tetz, pe'eten waq jwert, k'on kaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j ti'j te
Qtata Dios. Etetz eteb'enky kyaqil ja'chq twitz tx'o'tx' ate' txq'anky qerman
ax n'ok kyen twitz xhcho'nal iktza'x etetz.
10 Etetz tuj jun tyemp nya'tx nim tuj n'ok eten twitz xhcho'nal; b'ix oj tky'ik
ntzani, yaji te Qtata Dios aj ntzaj sin nim b'an galan te qetz anke k'onti'l
nqajo', komo tetz okxtzaj tuk'le' tzan tok eten tuky'i Krist kyaqil tajwalil
b'ix xhchqitz'unal aj k'onti'l nponaj, ntons tetz otk'ulu'tz tzan tjaw etin etib'
junky'el b'ix tzan eten b'an jwert, b'ix tzan tjaw tin ek'u'jx b'ix tzan ekaj b'an
galan b'eyx te jun-ele'x.
11 A tetz te aj at tajwalil ti'j kyaqil b'eyx te jun-ele'x. ¡Ikxji kixi'!

Jun Kawb'il

12 Ntons, te qerman Silbáno§ n'onen wuky'i'l tzan tqet ntz'ib'a' te ja u'jni,
b'ix tetz jun qerman aj k'onti'l nkaj tsi' tzan tokslan. Ntons tzan tpaj tetz,
ma'tx qet ntz'ib'a' kab'e' nyol tuj ja u'jni tzan nnimsan ek'u'j b'ix tzan txik
nq'uma' te b'an'ax aj web'en ti'j te tume'l b'an'ax titza' te nim b'an galan aj
ntzaj tsi' te Qtata Dios etetz.
13 Kye qerman aj akyeqet tuj Babilony aj e'el joyo' tzan Qtata Dios iktza'x
etetz, kyetz nxik ksama' jun limb'il te etetz. B'ix ax jun limb'il te etetz tzan te
Mak* [aj iktza'] nk'ajol.
14 B'ix pe'eliman etetz etib'x exolx tzi, tuky'i jun limb'il b'an tume'l ik-
tze'xtzun b'an eterman etib'.* Chewsa'xwit ek'u'j etetz ekyaqil tzi, etetz aj
mojb'a' etib' tuky'i Krist.

‡ **5:8** Jun leon jun nim txkup aj b'a'n tzan xhcho'on jun xjal; Núm 23:24; 1Re 20:36. § **5:12** Ax: Sílas; Kya 15:22,40. * **5:13** Kya 12:25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; Mnch 24 * **5:14** Ax: intel etz'ub'a' etib' exolx. Kyetz nkyeliman tuq kxolx ikxji, b'ix telponx tuq b'an kyerman kyib'.

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Xhpe'y

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Simon Xhpe'y,* q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Jesukrist b'ix a'in
jun tky'ixel tetz. Wetz nqet ntz'ib'a' ja u'jni te etetz aj wit'lik ek'u'j iktza' qetza
tzan tpaj tk'ulb'en te Jesukrist, aj Dios ntzaj qna'o' b'ix a tetz te Koloyon qi'j.*
2 Nimxwit b'an galan tzaj si' etajsik etetz b'ix qet chewsa'xwit ek'u'j b'an
byenech tzan tpaj oje tz'ok etotzqila' byenech te Qtata Dios b'ix te Qajaw
Jesukrist.

Tzan Tpaj Te Aj Oje Tzaj Tsi' Te Qtata Dios Qetz, B'a'n Tzan Qb'et Tuj Tume'l

3 Ntons, tzan tpaj tajwalil [te Qtata Dios], oje tzaj tsi' qetz kyaqil aj n'oken
tzan qanq'in b'ix tzan qb'et tuj tume'l tuj twitz, tzan tpaj toklen qotzqila' tetz
aj otzaj uk'len te qetz tzan tpaj xhchqitz'unal b'ix tzan tpaj nb'antik kyaqil
b'an tume'l titza'.
4 Ntons ikxji, oje tzaj tsi' te tyol aj tb'anil b'ix nim token; b'ix ikxji b'a'n tzan
tok qotzqila' b'ix tzan tok qen te tetz, b'ix tzan tkaj jkola' kyaqil te nya'tx galan
twitz ja tx'o'tx'ni iktza' aj n'el kygani' kye xjal.
5 B'ix tzan tpaj te nini, b'ix tzan tpaj ma'tx tz'ok ewit'b'a' ek'u'j [ti'j Jesus],
ax intok esi' ek'u'j tzan eb'et tuj jun tume'l b'an galan kxol kye xjal iktza' nqet
tuj twitz te Qtata Dios. B'ix ti'j te tume'l titza' nkxb'et kxol kye xjal, ax a tgan
tzan tok etotzqila' [mas te Qtata Dios].
6 B'ix ti'j te tume'l titza' n'ok etotzqila' te Qtata Dios, ax a tgan tzan ek'ulun
mandad etib'x tzan k'on ek'ulun aj nya'tx galan iktza' ntqani' te echi'jel.* B'ix
ti'j te tume'l titza' nkxk'ulun mandad etib'x, ax a tgan tzan tok esi' ek'u'j tzan
k'on kaj eswa' tzan ek'ulun galan cha'oj tul te preb.* B'ix ti'j te tume'l titza'
nkx'ipan te preb, ax a tgan tzan eb'et nkxjanin te Qtata Dios.
7 B'ix ti'j te tume'l titza' nkxjanin te Qtata Dios, ax a tgan tzan tqet egani'
etib' exolx iktza' eterman etib'. B'ix ti'j te tume'l titza' nqet egani' etib'x, ax a
tgan tzan kyqet egani' kyaqil kye txq'anky.
8 Qa nkxk'ulun ikxji ajna'l mas twitz oqtxi', ntons nlay kxqet en iktza'
ch'inwt tidi' n'ek'ulu', sinoke okx'okel en nkxk'ulun tidi'chq b'an galan tzan
tpaj toklen etotzqila' byenech te Qajaw Jesukrist.
9 Yatzun ab'l aj k'onti'l nk'ulun ikxji, tetz moy,* k'onti'l n'ok ten te aj oje ky'ik
ti'j, b'ix oje tz'ajnaj ti'j tk'u'j qa owel in te xhchoj tb'ay.
10 Astilji waq erman, intok esi' ek'u'j tzan eten b'an jwert ti'j etzajlen uk'le'
b'ix ti'j etelen joyo'. Komo qa etetz oqtel ek'ulu' kyaqil ntzani, nlay kxqet
tz'aqik,
11 b'ix ikxji te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'j, okxtk'amo'tz tuky'i jun
tk'u'jlal tzan eten tuky'i'l tuj ka'j aj ja' nk'ulun mandad te jun-ele'x.

Te Xhpe'y Nyolin Tistil Oqet Stz'ib'a' Ja U'j Ntzani

12 Astilji, wetz otzajelkix nna'o' tuj etanim kyaqil ntzani, anke etetz ya
eteb'enky b'ix nqet ek'ulu' byenech iktza' aj oje xik xnaq'tza' etetz ti'j te
b'an'ax aj atqex tuj etanim.

---

* **1:1** Mat 4:18; Mak 1:16; Luks 5:1-11 * **1:1** Wnch 1:1,12,29; 2Xhp 1:11; 2:20; 3:2,18 * **1:6** Kya 24:25; 1Kor 7:9; 9:25; Gal 5:23; Tit 1:8 * **1:6** Rom 5:3,4; 1Tim 6:11; 2Tim 3:10; Tit 2:2; Tmnk 2:19 * **1:9** Mat 15:14; Wnch 9:40-41; Tmnk 3:17

13 Man atin twitz ja tx'o'tx'ni,* wetz tuj nnab'l tume'l tzan stzaj nna'o' tuj
etanim ja konsej etetzni.
14 Komo te Qajaw Jesukrist oje tzaj tq'uma' wetz, ch'inky tpon or wetz [tzan
nkamik] tzan tkaj nsi' ja nchi'jelni.
15 Wetz owokel nsi' nk'u'j tzan stzaj nna'o' tuj etanim kyaqil ntzani tzan
k'on taj naj ti'j ek'u'j, b'ix anke ojetq kyinkamik, b'a'n tzan stzaj ena'o'.

Te Tpakb'alil Nya'tx Cha Tuj Qwi'x N'etz

16 Komo te aj oxik qxnaq'tza'na etetz ti'j tajwalil te Qajaw Jesukrist b'ix
ti'j titza' tuq tetz omeltz'jelky, nya'tx cha ojaw b'antik qitza'na tuky'i jun
qlistulna, sinoke b'an'ax tzan tpaj owok qena tuky'i kykab'il qwitz te tajwalil.
17 Komo te Qtata Dios aj mas nim tajwalil kywitz kyaqil, tetz oqet tjiq'b'a'
[te Qajaw Jesukrist] b'ix otzaj tyek'u' xhchqitz'unal aj txik tq'uma' ikxjani:
"Aj ntzani te nk'wa'al aj gani' nim witza' b'ix nkyinchalaj ti'j."
18 Qetza aj aqoqet tuq tuky'i'l twi' te witz aj ja' otzaj yolin te Qtata Dios aj
tuj ka'j,* qetza a'o'xkna oxik cha'on aj stzaj tyoli' ikxji.
19 Astilji ajna'l oje tz'ok e'elet b'an'ax te aj okyq'umaj kye aj yolil tyol Dios
oqtxi'. B'ix a tgan tzan tok esi' ek'u'j ti'j te aj okaj ktz'ib'a' oqtxi', komo te nini
iktza' jun jq'anal swal chk'atunal tuj qlolj, nq'analin max oj stzaj txeka'j b'ix
oj tjaw txaqtxon te nin che'w tuj etanim.†
20 Instzaj ena'o' waq, presis‡ tzan tel eniky' te ntzani: Kyaqil aj tz'ib'ankaj
tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin tidi' oxik kyq'uma' kye aj yolil tyol Dios, nya'tx cha
owetz tuj kywi'x kye xjal.
21 Komo kye aj yolil tyol Dios, kyetz k'onti'l oxik kyq'uma' jun tidi' aj cha
tuj kywi'x-wit, sinoke kyetz eb'ajyolin te aj ntzaj tq'uma' tuq te Txew Dios tuj
kyanim.

2

K'on Qob'ajqet Eq'i' Tzan Kye Aj Nya'tx Tume'l Nkyexnaq'tzan

1 Ate' tuq junjun xjal kxol kye qijajil oqtxi' aj nkyq'uma' tuq qa aj yolil
tyol Dios-e', per nya'tx tuq b'an'ax kyitza'. B'ix ax ikxji ajna'l, okyejawel
kanet junjun xnaq'tzon exol aj nya'tx b'an'ax kyitza', oxe'l kxnaq'tza' jun
xnaq'tzb'ilj ak'a'j b'ix chuktky tzan tpon najsa' [te xnaq'tzb'ilj b'an'ax], b'ix
cha owelal kyik'o' te Qajawil aj owel xhchojo' te qchoj, b'ix ikxji a'e'xk kyetz
nkyejoyon tzan stzaj si' derepent jun nim xhcho'nal kyajsik tzan kyponaj.
2 Ky'ila'j qerman oxe'l kyin [te kxnaq'tzb'e'tz] tzan kypak'achin b'ix tidi'chq
ikxji, b'ix tzan kypaj kyetz, ky'ila'j xjal okyeyoliyon b'an nya'tx galan ti'j te
tume'l b'an'ax.
3 B'ix tzan tpaj te aj n'el kygani' te kyetzx, kyetz okxtel kyeq'i' tuky'i kyyol
pur tb'anil per nya'tx b'an'ax kyitza', sinoke cha tzan eqetb'aj kymosi'. Per
atx b'an oqtxi' oqet k'ulu' listar te xhcho'nal aj kyajo'tz b'ix okyepoyon najsa'
naj.
4 Komo te Qtata Dios k'onti'l oqet tnajsa' kchoj kye ángel aj ek'ulun nya'tx
galan tuj twitz, sinoke eb'ajxik txon tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l
nmankun b'ix b'an qlolj b'an xop,* tzan kykaj txini max oj tul te jwisy.
5 B'ix ax k'onti'l eqet tnajsa' kye xjal oqtxi', sinoke otk'uluj tzan tjaw lib'an
te twitz tx'o'tx' tuky'i a' kyajsik kye xjal aj nya'tx tuq galan kyemodin. Per

* **1:13** Ax: tuj nchi'jelni. * **1:18** Mat 17:1-5; Mak 9:2-7; Luks 9:28-35 † **1:19** Telponx tuj yol gryeg iktza' te aj ntzaj tswa' chk'atunal; ikxji telponx iktza' te Jesukrist aj nswan chk'atunal tuj qwitz. ‡ **1:20** Ax: tb'ay. * **2:4** Ax: ekaj tk'alo' tuky'i kaden tuj qlolj.

oqet tkolo' te Noe, aj npakb'an tuq titza' tzan kyb'et tuj tume'l, b'ix ax ekolet wuqky a'e' aj tuj tjay.*

6 B'ix ax te Qtata Dios eb'ajpon tnajsa' kyaqil tuj Gomor b'ix Sodom, eb'ajqet tky'e'sa', b'an tza'j ekaj tswa',* tzan tok kyen kye txq'anky xjal aj nya'tx galan nkyek'ulun.

7 B'ix tetz oqet tkolo' te Lot kxol, jun xjal aj galan tuq b'ix n'ok ten tuq nim xhcho'nal tzan kypaj kye aj xjal aj pak'ach aj k'onti'l tuq Dios tuj kywitz.*

8 Tetz jun xjal aj nb'et tuq tuj tume'l, b'ix b'ajq'ij nb'isun tuq tzan tpaj kyaqil aj nya'tx galan aj n'ok tuq te'e' b'ix aj n'ok tuq xhcha'o' kyi'j kye xjal aj ja' tuq nnajan, xjal aj k'onti'l tuq tuj kywitz.

9 [Ntons tzan tpaj kyaqil nini, n'el qniky'] te Qajawil b'a'n tzan kyqet tkolo' ti'j jun preb kye aj nkyexjanin te tetz, b'ix nxik tswa' xhcho'nal kyi'j kye aj joyol choj ajna'l b'ix ax oje qet tb'isu' tzan txik tsi' xhcho'nal kyi'j cha'oj tul te jwisy.

10 B'ix pyor oky'el kyi'j kye aj cha kyganinqet iktza' tgan te kchi'jel b'ix n'el kyik'o' kye aj nkyek'ulun mandad, b'an kuch-e' b'ix k'onti'l tuj kywitz tzan tok kyyaso' kye [ángel] aj at nim kyajwalil tuj ka'j.

11 Enkamby kye ángel konser kyetz at mas kyjwers b'ix at mas kyajwalil, kyetz k'onti'l nkyeqanin twitz Qajawil jun xhcho'nal kyi'j kye aj xjal nya'tx galan kyenab'lin.

12 Kye aj xjal ntzani iktza' txkup-e', k'onti'l kywi' tzan kyb'isun, b'ix e'itz'jik cha tzan kykaj tzyu' b'ix tzan kypon najsa' [tzan tpaj te nya'tx galan aj nkyk'ulu']. Nkyeyolin nya'tx galan ti'j tidi'chq aj k'onti'l n'el kyniky' ti'j, per okyepoyon najsa' iktza' nkyeponajsa' kye txkup.

13 Owokel kyen twitz xhcho'nal chojb'il kyaqil aj kyk'ulb'en txiklen ksi' xhcho'nal kyi'j txq'anky. Kyetz nkyechalaj ti'j kyaqil aj nya'tx galan nkyek'ulun b'an chijq'ij. Kyetz eq'il ky'exawil te etetz oj kywa'an junx etuky'i'l, kyetz iktza' tz'il-e' b'ix nkyechalaj tzan eqet kyeq'i'.

14 Kyetz cha kyjoyonqet titza' tzan kyk'ajajin, b'ix k'onti'l nkyesiktik tzan kyjoyon choj. Mer kygan tzan tqet kyeq'i' kye aj nya'tx jwert ate'. Kyetz tuj kyanim cha kyb'isunqet titza' tzan tel kyetza' jun tidi' te junky. Tzan tpaj kyaqil aj tidi'chq nya'tx galan kyk'ulb'en, te Qtata Dios oxe'l tsi' nim xhcho'nal kyajsik.

15 Kyetz oje xik kyin junky b'ey, oje kaj kykola' te b'ey aj galan. Oje xik kyin aj okaj tyek'u' te Balam aj tk'ajol Beor; tetz okaj tkola' te b'ey galan tzan tpaj owel tgani' mas te aj b'a'n tuq tzan tk'amon kyuky'i kye aj nya'tx galan tuq kyenab'lin.

16 Per tetz owok ili' tzan tpaj te xhchoj; jun bur aj k'onti'l stzi' owel stzi' naqexkix jun xjal b'ix k'onti'l ostzoqpij tzan tk'ulun te aj ntk'ulu' nya'tx tuq tume'l.*

17 Kye ja xnaq'tzon aj nkyinyolin kyi'jni, kyetz iktza' soch b'an ky'ixk'oj [tzan tpaj te kyyol k'onti'l n'oken te jun galan], b'ix kyetz iktza' muj ja'chq nxik in tzan jun kyaq'iq' b'an jwert. Per kyetz oje kyexik poqo' tzan kyten te jun-ele'x tuj jun qlolj b'an xop.

18 Kyetz nqet kyjiq'b'a' kyib' tuky'i kyyol aj k'onti'l token, b'ix nkyeqet kyeq'i' kye xjal tuky'i tidi'chq aj n'el tgani' te kchi'jel b'ix ikxji ntzaj ktxoko' kye aj man tuq tkajlen ksi' tzan kyb'et tuj te nya'tx galan.

---

* **2:5** Gén 6–7 * **2:6** Gén 19:24 * **2:7** Gén 19:1-16,29 * **2:16** Núm 22:4–24:25; 31:16; Tmnk 2:14

19 Kyetz nxik ksi' kyyol tzan kyk'ulun kye xjal tidi'chq aj kygan, per a'e'xk
kyetz mosime' tzan te nya'tx galan iktza'x jun xjal aj oje qet tzan junky, tetz
mosi' tzan te aj oqet eq'in te tetz.*
20 Komo kyetz oje tz'ok kyotzqila' te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'j, b'ix oje
kaj kykola' te nya'tx galan aj ntz'ilan tuq ti'j kyanim. B'ix qa oqtel kyk'ulu'
tidi'chq iktza' oqtxi', okyekajel junky'el tuj tq'ab' te nya'tx galan, b'ix ikxji
okyekajel pyor twitz tb'aya'.*
21 Mejor-tal k'onti'l owok kyotzqila' te tume'l, b'ix nya'tx-tal tzan tok
kyotzqila' b'ix yaji tzan tkaj kykola' te aj okaj tsi' te Qtata Dios tzan tqet
qoksla'.
22 Kyi'j kyetz nky'ik iktza' nyolin jun q'umb'enj b'an'ax ikxjani: "Te tx'ya'n
nmeltz'jik junky'el tuj txa'awx, b'ix te kuch aj man telen tx'ajo' ti'j, nqex
xpataq'un junky'el tuj xhchuq'b'enx."*

3

Tzulkix Junky'el Te Jesukrist B'ix A Tgan Tzan Qten List

1 Etetz erman aj ganimix nim witza', aj ntzani te tkab'i' wu'uj aj nqet
ntz'ib'a' te etetzni. Tuj kykab'il wu'uj, wetz nqet ntz'ib'a' junjun konsej te
etetz tzan tqet eb'isu' tuj tume'l.
2 A tgan tzan stzaj ena'o' te aj oje xik xnaq'tza' etetzni tzan kye aj yolil tyol
Dios oqtxi', a'e' aj pawame' a'ox te Qtata Dios, b'ix tzan stzaj ena'o' te aj okaj
tq'uma' te Qajawil aj koloyon qi'j, instzaj ena'o' te tyol aj oxik xnaq'tza' te etetz
tzan kye tky'ixel.
3 Ntons b'an presis* tzan tel eniky' ti'j ja ntzani: Oj tpon tyemp aj ch'inky
tuq tul te Jesukrist junky'el, kye'ul xjal aj xmayiyon-e', aj cha okyexmayiyon
b'ix okyk'ulu'tz iktza'x tgan te kchi'jel.*
4 Okyq'uma'tz ikxjani: "¿Jani qa oje pon najji iktza'x tkajlen tq'uma'? Komo
atx aj kynajlen kye qijajil oqtxi', kyaqil axkix atqetji, iktza'x atx aj tqetlen
k'ulu' te twitz tx'o'tx'."
5 Kyetz k'on kygan tzan tel kyniky' te tume'l, atx oqtxi' te Qtata Dios oxik
tyoli' tzan tqet tk'ulu' te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' cha a'ox tuky'i a' b'ix
tzan [tel tpawa' tib' ti'j te] a'.*
6 B'ix ax [tuky'i tyol te Qtata Dios] opon tnajsa' kyaqil te twitz tx'o'tx' tjaq'
te a'.*
7 B'ix ax te ja twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx' aj at ajna'l, cha kolo' tzan te tyol
Qtata Dios, per tzan tqetb'aj lo' tzan te q'aq' cha'oj tul te jwisy oj kypon najsa'
kyaqil xjal aj k'onti'l nkye'okslan.
8 Per yatzun etetz erman aj ganimix nim witza', k'on tz'aj naj ti'j ek'u'j waq,
jun q'ij tuj twitz te Qajawil iktza' jun mil aq'b'i, b'ix jun mil aq'b'i iktza' jun q'ij
te'en tetz.*
9 Te Qajawil k'onti'l nnachq'in tzan tk'ulun kyaqil aj okaj tyoli', iktza'x
nkyb'isu' junjun qa ma'tx nachq'in, sinoke tetz cha at nim tpasens eti'j. Tetz
k'on tgan tzan tponaj nijunwt xjal, sinoke tgan tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin
kyaqil xjal.*
10 Per tuj te q'ij oj tul te Qajawil, tetz tzul iktza' jun eleq', [k'onti'l ab'l teb'en
tujb'a'n tzul].* Kyaqil te twitz ka'j oqtel xitan tuky'i jun twi' ma trenun, b'ix

* **2:19** Wnch 8:34; Rom 6:6,16 * **2:20** Mat 12:45 * **2:22** Pro 26:11 * **3:3** Ax: tb'ay. * **3:3** 2Tim 3:1-5; Juds 18 * **3:5** Gén 1:6-9; Sal 24:2 * **3:6** Gén 7:11-24 * **3:8** Sal 90:4 * **3:9** Ezq 18:23 * **3:10** Mat 24:43; Luks 12:39; 1Tes 5:2; Tmnk 16:15

kyaqil tidi'chq aj at oqtel naj tzan te q'aq', b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at twitz tx'o'tx', oqtel naj tzan te q'aq'.

11 Ntons tzan tpaj ikxjani opoyonaj kyaqil, a tgan tzan qb'et tuj tume'l b'ix tzan qxjanin Qtata Dios tuj kyaqil aj nqok'ulun.

12 K'on kaj esi' tzan etiyon ti'j Qtata Dios b'ix pe'ek'ulun waq kyaqil tuj tume'l tzan tpon luwew aj q'ijji. Tuj aj q'ijji te twitz ka'j opoyonaj tzan te q'aq' b'ix xtx'otx'al kyaqil tidi'chq aj at oqtel ulan tuj te q'aq'.

13 Per qetz qiyo'tz junky ka'j ak'a'j, b'ix junky twitz tx'o'tx' ak'a'j aj oje kaj tq'uma' te Qtata Dios,* te tzi kyaqil owokel tuj tume'l.

14 Astilji waq erman aj ganimix witza', intok esi' ek'u'j tzan etzaj tk'ulb'a' Qtata Dios nkxb'et tuj jun tume'l b'an galan b'ix ch'inwt etil b'ix galan atix tuky'i'l.

15 B'ix k'on tz'aj naj ti'j etanim, te Qajawil at nim tpasens tzan tpaj tgan tzan jkolet.* Ax te qerman Pa'k aj gani' nim qitza', ax tetz oqet stz'ib'a' te etetz iktza'x ntzani b'ix tuky'i jun tnab'l aj oxik si' tetz tzan Qtata Dios.

16 B'ix ikxji nqet stz'ib'a' tuj kyaqil tu'uj, nyolin ti'j kyaqil ntzani. At junjun tidi' aj nqet stz'ib'a' aj pen n'el qniky' ti'j, b'ix kye aj k'onti'l n'ox tuj kywi' b'ix kye aj k'onti'l wit'lik kyk'u'j byenech tzan kyokslan, kyetz njaw kky'ixpu' tidi' telponx tzan tok chuktky, mer iktza'x nkyek'ulun kyuky'i kye txq'anky u'j tuj Tu'jal Dios, b'ix ikxji cha npon kynajsa' kyib'x.

17 Astilji waq erman aj ganimix witza', etetz ajna'l eteb'en ti'j kyaqil ntzani; astilji intok esi' enab'l tzan k'on exik samo' kxol kye aj k'onti'l Dios tuj kywitz, kebal exik samo' b'ix yaji etetz okxtel tz'aqik.

18 Per intok eten kyeb'a' te aj nim b'an galan aj k'onti'l nqajo' aj ntzaj si' tzan te Qtata Dios, b'ix intel eniky' kyeb'a' ti'j te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'j. ¡Intqetxwit jiq'b'a' ajna'l b'ix tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x! Ky'ikxwit ikxji.

---

* **3:13** Isa 65:17; 66:22; Tmnk 21:1 * **3:15** Rom 2:4

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Wa'nch

Ntzani Jun Tpakb'alil Aj Qeb'en B'an'ax Ti'j Te Aj Owok Qena Tuky'i Kykab'il Qwitz

1 Qetza [nqet qtz'ib'a'na etetz] ti'j te aj atqet tuq b'an tb'ay-el,* b'ix ti'j te aj
owok qcha'o'na, b'ix aj owok qe'e'na tuky'i kykab'il qwitz. Oje tz'ok qena b'ix
owok qmako'na tuky'i jq'ab'. A tetz [Jesukrist]* aj swal qanq'in.*
2 Tetz ob'et twitz ja tx'o'tx'ni b'ix qetza owok qena, b'ix nxik jq'uma'na
b'an'ax ti'j tetz b'ix nxik qpakb'a'na exol etetz, tetz itz'oj te jun-ele'x, atqet
tuq tuky'i Qtata Dios b'ix ajna'l oje tzul tzan tok qen.
3 Kyaqil aj oje tz'ok qcha'o'na b'ix aj oje tz'ok qena ti'j, nxik qpakb'a'na etetz
tzan qokslan ti'j tetz parej qkyaqil, b'ix b'an'ax qotzqi' te Qtata Dios b'ix te
Jesukrist aj Tk'wa'al.
4 Kyaqil ntzani nqet qtz'ib'a'na te etetz tzan qchalaj b'an byenech.*

Te Qtata Dios Ch'inwt Nya'tx Galan Ti'j B'ix B'a'n Tzan Tqet Tnajsa' Qchoj

5 B'ix aj ntzani te tpakb'alil aj owok qcha'o'na tuky'i'l b'ix nxik qpakb'a'na
te etetz ti'j te Qtata Dios: Tetz b'an galan* b'ix ti'j tetz ch'inwt nya'tx galan.†
6 Ntons qetz, qa oxe'l jq'uma' qa galan ato' tuky'i'l, b'ix qa tzunx nqob'et tuj
te nya'tx galan,‡ ikxji cha nqonik'on, nya'tx b'an'ax qitza', b'ix k'onti'l nqet
njk'ulu' iktza' te tume'l b'an'ax.
7 Per qa qetz nqob'et tuj tume'l§ iktza' tetz tuj tume'l nk'ulun kyaqil, ntons
galan ato' qxolx b'ix te [tkamiky aj telen] xhchiky'el te Jesukrist n'el tin kyaqil
qchoj.
8 Qa qetz oxe'l jq'uma' k'onti'l qchoj, ntons a'o'xk qetz nqet qeq'i' qib', b'ix
k'onti'l jun b'an'ax quky'i'l;
9 per yatzun qa ojawetz jq'uma' qchoj, ntons te Qtata Dios jun yolin b'ix
oqtel tk'ulu' tume'l, oqtel tnajsa' te qchoj b'ix owelal tin kyaqil aj nya'tx galan
tuj qanim.
10 Qa qetz oxe'l jq'uma' k'onti'l ma'tx qojoyon choj, ntons ikxji qetz nxik
jq'uma' iktze'xtzun te Qtata Dios jun la'j, b'ix ikxji k'onti'l nqo'okslan te Tyol.*

2

Qa B'an'ax Nqob'et Tuky'i Te Qtata Dios, A Tgan Tzan Qb'et Iktza' Tetz Tgan

1 Nk'wa'al, wetz nqet ntz'ib'a' te etetz ntzani tzan k'on ejoyon choj. Per qa
at jun te etetz ok'uluyon choj, at ab'l nyolin qi'j twitz te Qtat, a te Jesukrist aj
k'onti'l xhchoj.*
2 Te Jesukrist axk tetz oxik tq'apo' tib' te jun present tzan tel in te qchoj, b'ix
nya'tx a'ox qi'j qetz sinoke kyi'j kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx'.*
3 Ikxjani te tume'l titza' n'el qniky' qa oje tz'ok qotzqila' tetz: Nqet qoksla'
aj okaj tq'uma' te Qtata Dios.*

---

* **1:1** Wnch 1:1-2; Ebr 1:10-12; Tmnk 1:8,17 * **1:1** 1Wnch 1:3,7; 2:1,6 * **1:1** Wnch 1:4,12,13; 3:15,16; 4:14; 5:24,26; 6:27-68; 10:10-28; 11:25; 14:6; 20:31 * **1:4** Wnch 15:11; 16:22-24; 17:13 * **1:5** Ax: te Qtata Dios at jun chk'atunal. † **1:5** Ax: tuj tetz k'onti'l qlolj. ‡ **1:6** Ax: qlolj. § **1:7** Ax: chk'atunal. * **1:10** Pro 20:9 * **2:1** Rom 6:11-14 * **2:2** Wnch 3:16; 1Wnch 4:10 * **2:3** Wnch 14:15,21,23

4 Ab'l aj ntq'uma', “Wetz wotzqi' te Qtata Dios,” per qa tetz k'onti'l nqet
toksla' te aj okaj tq'uma', ntons te nini jun xjal la'j b'ix k'onti'l jun b'an'ax
tuky'i'l.
5 Yatzun te xjal aj nqet toksla' te Tyol Qtata Dios, tetz b'an'ax nqet tgani' te
Qtat b'ix kye txq'anky xjal iktza' te Qtat oje qoqet tgani' qetz. Ikxji te tume'l
titza' n'el qniky' qa qetz ato' tuky'i'l.
6 Ab'l aj ntq'uma' galan at tuky'i Qtata Dios, tetz a tgan tzan tb'et tuj tume'l
iktza' ob'et te [Jesukrist].
7 Etetz aj ganimix witza', wetz k'onti'l nqet ntz'ib'a' te etetz junky tume'l
ak'a'j aj nkaj nq'uma', sinoke axkix aj okaj q'uma' etetz tb'ay-el oqtxi'. Te aj
okaj q'uma' oqtxi' a te aj owok echa'o' etetz.
8 Per ajna'l okajel nq'uma' junky'el etetz iktza' jun tidi' man ak'a'j,* b'ix n'ok
qen titza' te ntzani n'el b'an'ax tuky'i te [Jesukrist] b'ix ax etuky'i'l etetz. N'ok
qen nini tzan tpaj te nya'tx galan* ikja'n tky'ik b'ix te tume'l b'an b'an'ax†
ma'tx tz'aq'ik.
9 Ab'l aj ntq'uma' qa tetz nb'et tuj tume'l,‡ per n'ok tq'oji' jun ab'l tetz, ntons
tzunx nb'et tuj te nya'tx galan.§
10 Te aj nqet tgani' jun ab'l tetz, te nini nb'et tuj tume'l, b'ix k'onti'l jun tidi'
ti'j aj b'a'n tzan tqet tz'aqik junky titza'.*
11 Per yatzun te aj n'ok tq'oji' jun ab'l tetz, tetz cha tk'ulunqet nya'tx galan*
b'ix nb'et tuj te nya'tx galan, b'ix k'onti'l teb'en alkyetz tb'ey eq'i' tzan tpaj te
nya'tx galan iktza' te qlolj oje qet yupan tuj twitz.

Te Ja U'j Ntzani Kye Kyaqil K'wa'alb'aj B'ix Kye K'wa'lon

12 Ntons, etetz aj nk'wa'al a'ix, wetz nqet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj te echoj
oje qet najsa' tzan tpaj [te Jesukrist].
13 B'ix etetz aj k'wa'lon a'ix, wetz nqet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj oje tz'ok
etotzqila' te aj atqet tuq b'an tb'ay-el. B'ix etetz aj ku'xon a'ix, wetz nqet
ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj oje qet etitza' te [Tajaw Choj] aj cha tk'ulunqet pur
nya'tx galan.
14 Ntons, etetz aj k'wa'alb'aj a'ix, wetz ma'tx qet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj
oje tz'ok etotzqila' te Qtat. B'ix etetz aj k'wa'lon a'ix, wetz ma'tx qet ntz'ib'a'
te etetz tzan tpaj oje tz'ok etotzqila' te aj atqet tuq b'an tb'ay-el. B'ix etetz
aj ku'xon a'ix, wetz ma'tx qet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj jwert atix b'ix te
Tyol Qtata Dios atqex tuj etanim, b'ix oje qet etitza' te [Tajaw Choj] aj cha
tk'ulunqet pur nya'tx galan.

K'on Tz'el Qgani' Te Tidi'chq Aj At Twitz Tx'o'tx'

15 K'on tz'el egani' te aj nya'tx galan twitz tx'o'tx' b'ix kye tidi'chq aj at twitz
tx'o'tx'. Qa at ab'l n'el tgani' kyaqil nini, ikxji k'onti'l nqet tgani' te Qtata Dios.
16 Komo kyaqil [te nya'tx galan] aj at twitz tx'o'tx', iktza' te aj n'el tgani' te
qchi'jel b'ix te aj n'el tgani' kye tb'aq' qwitz b'ix te aj nqet kyjiq'b'a' kyib' kye
xjal ti'j, te nini nya'tx tuky'i Qtata Dios ntzaj, sinoke cha tzani twitz tx'o'tx'.*
17 Te twitz tx'o'tx' b'ix te aj nya'tx galan aj n'el kygani' kye xjal, kyaqil nini
ch'inky tponaj, yatzun te xjal aj nqet tk'ulu' iktza' tgan te Qtata Dios, tetz
atqetkix b'eyx te jun-ele'x.

Te Tajq'oj Qajaw Jesukrist A Te Aj K'onti'l Ntoksla' Qa Te Jesukrist Tk'wa'al Dios

---

* **2:8** Wnch 13:34 * **2:8** Ax: qlolj. † **2:8** Ax: chk'atunal. ‡ **2:9** Ax: chk'atunal. § **2:9** Ax: qlolj. * **2:10** Rom 13:12-14 * **2:11** Ax: qlolj. * **2:16** Chaw 1:27

18 Nk'wa'al, ajna'l ch'inky tponb'aj te kyaqil aj tzani twitz tx'o'tx'. Etetz oje
tz'ok echa'o' owulel te tajq'oj te Qajaw Jesukrist. Per ajna'l oje kye'ul ky'ila'j
tajq'oj Qajaw Jesukrist. Astilji qeb'en ajna'l ch'inky tponb'aj kyaqil.
19 Tzani qxol qetz eb'aj'ex, per kyetz nya'tx tuq aj qxol; cha a'e'-wit tuq aj
qxol, ntons k'onti'l-tal eb'aj'ex. A tgan tuq tzan kyex tzan tel qniky' nya'tx
kyaqil aj akye'otz tuq qxol b'an'ax nkye'okslan iktza' qetz nqo'okslan.
20 Per yatzun etetz, oje tzaj si' te Txew Dios tuj etanim b'ix ekyaqil oje tz'ox
tuj ewi' te tume'l b'an'ax.*
21 Wetz k'onti'l ma qet ntz'ib'a' ntzani tzan tpaj k'onti'l-wit eteb'en te tume'l
b'an'ax, sinoke eteb'en te b'an'ax b'ix te nik'b'il k'onti'l tzajnaq ti'j te b'an'ax.
22 ¿Ab'l te aj nya'tx b'an'ax titza'? ¿Nya'tx petzun a te aj nyolin qa te Jesus
nya'tx aji tetz te Krist [Aj Joyomajkix Tuq]? Te tajq'oj te Qajaw Jesukrist a te
aj k'onti'l ntoksla' ti'j te Qtata Dios b'ix ti'j te Tk'wa'al.
23 Ab'l aj k'onti'l ntoksla' ti'j te Tk'wa'al Qtata Dios, ax nya'tx galan atqet
tuky'i te Qtat; yatzun te aj ntoksla' te Tk'wa'al, tetz galan atqet tuky'i te Qtat.
24 Per yatzun etetz ajna'l, kyaqil aj owok echa'o' b'an tb'ay, intqex ten tuj
etanim, k'on tz'aj enajsa'. Qa etetz nlay tz'aj enajsa' tuj etanim kyaqil aj owok
echa'o' tb'ay-el, ntons ax etetz okxteyon tuky'i te Tk'wa'al b'ix tuky'i te Qtat.
25 Aj ntzani te aj okaj tsi' tyol ti'j tzan stzaj tsi' qetz: Jun qanq'in te jun-ele'x.
26 Wetz nqet ntz'ib'a' ntzani te etetz tzan kypaj kye aj nkyeqet eq'in te etetz.
27 Per yatzun etetz ajna'l, te Txew Qtata Dios aj otzaj tsi' te Qajaw Jesukrist
etetz, atqex tuj etanim te jun-ele'x. Astilji nya'tx presis tzan etzaj xnaq'tza'
tzan junky. Komo te Txew Qtata Dios nxik txnaq'tza' te etetz kyaqil aj presis,
b'ix kyaqil nini b'an'ax b'ix nya'tx jun nik'b'il. B'ix iktza'x oje xik txnaq'tza' te
etetz, ax etetz k'on kaj ekola' te tetz.
28 Ajna'l waq nk'wa'al, k'on kaj ekola', pe'eten tuky'i'l, ikxji tzan qten tuky'i
jun tk'u'jlal oj tul, b'ix nya'tx tzan jqet ky'ixwik twitz tetz oj tul.
29 Qa etetz eteb'en tetz k'onti'l xhchoj, ntons ax eteb'en jun aj nb'et tuj
tume'l, tetzji oje tz'ok jun tk'wa'al Qtata Dios.

3

K'onti'l Tzan Qjoyon Choj Qetz Aj Lo'ik Jk'u'j Ti'j Qajaw Jesukrist

1 Intok esi' waq enab'l titza' te Qtata Dios b'an nqoqet tgani' tzan qok qetz te
tk'wa'al, b'ix qetz b'an'ax a'o' tk'wa'al.* Astilji kye aj twitz ja tx'o'tx'ni, kyetz
k'onti'l kyotzqimo' tzan tpaj mina' tok kyotzqila' te Qtat.
2 Etetz waq aj ganimix witza', qetz ajna'l a'o' tk'wa'al Qtata Dios, b'ix anke
k'onti'l qeb'en titza' qetz oqob'aj'okel mas yaj, a'ox qeb'en oj tjaw kanet te
Qajaw Jesukrist, oqo'okel iktza' tetz tzan tpaj owokel qen tetz iktza'xkix tetz
ka'yin b'ix iktza'xkix tetz nab'lin.
3 Ab'l aj lo'ik tk'u'j ikxji, ntpawa' tib'x tzan tkaj saq tanim iktza'x te Qajaw
pawa' tib' b'ix saq tanim.
4 Ab'l aj njoyon choj, tetz nya'tx dyakwerd at tuky'i te aj nyolin te Tkawb'il
Qtata Dios, komo oj qjoyon choj k'onti'l nqet qoksla' te Tkawb'il.
5 Etetz eteb'en [te Qajawil] owul tzani twitz tx'o'tx' tzan tel tin te qchoj* b'ix
eteb'en tetz k'onti'l xhchoj ch'inwt.
6 Ab'l te aj k'onti'l nkaj tkola', tetz oje kaj tsi' tzan tjoyon choj. Yatzun te aj
njoyon choj, mina' tok te'e' b'ix mina' tok totzqila'.
7 Etetz nk'wa'al, k'on kxqet eq'i' waq tzan nijunwt. Te aj nk'ulun kyaqil tuj
tume'l, tetzji nb'et tuj tume'l iktza'x te Qajaw nb'et tuj tume'l.

---

* **2:20** 1Kor 2:10-16 * **3:1** Wnch 1:12 * **3:5** Wnch 1:29

8 Per te aj njoyon choj, tetz jun aj te Tajaw Choj, komo te Tajaw Choj jun
chimol choj atx aj b'an tb'ay-el. Astilji owul te tk'wa'al Qtata Dios tzan tponaj
taq'umb'en te Tajaw Choj.*
9 Ab'l aj oje tz'ok jun tk'wa'al Qtata Dios,* ya k'onti'l njoyon choj tzan tpaj
te Qtata Dios atqex tuj tanim, b'ix ya nlay b'antik tzan tjoyon choj tzan tpaj
oje tz'ok tk'wa'al Qtata Dios.
10 Ikxjani n'el qniky' ab'le' kye tk'wa'al Qtata Dios b'ix ab'le' kye tk'wa'al
te Tajaw Choj: Ab'l aj k'onti'l nb'et tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan, ntons
nya'tx tk'wa'al Qtata Dios; b'ix ab'l aj k'onti'l nqet tgani' jun ab'l tetz, ax nya'tx
tk'wa'al Qtata Dios.

A Tgan Tzan Kyqet Qgani' Kye Txq'anky

11 Aj ntzani te tpakb'alil aj owok echa'o' b'an tb'ay-el: A tgan tzan tqet qgani'
qib'x qxolx.*
12 K'onti'l tzan tel qin iktza' te Kain. Tetz q'apo' tib' tuq tuj tq'ab' te Tajaw
Choj b'ix oqet tkansa' te titz'in.* ¿Tistil oqet tkansa'? Tzan tpaj tk'ulb'en te
Kain nya'tx tuq tume'l, b'ix te tk'ulb'en te titz'in b'an tume'l tuq.
13 K'on kxlab'an waq erman qa kye xjal tzani twitz ja tx'o'tx'ni okx'okel
kyajq'oja'.
14 Qetz qeb'enky oje qokolpjik tuj tq'ab' te kamikyj tzan qanq'in [te jun-
ele'x], b'ix qeb'enky nini tzan tpaj nkyeqet qgani' kye qerman. Ab'l aj k'onti'l
nqet tgani' jun ab'l tetz, tetz tzunx atqex tuj tq'ab' te kamikyj.*
15 Ab'l aj n'ok tajq'oja' jun ab'l tetz, te nini jun kansal xjal, b'ix etetz eteb'en
jun kanson k'onti'l jun tanq'in te jun-ele'x.
16 Qetz n'el qniky' titza' atok oj tqet qgani' junky tzan tpaj te Jesukrist. Tetz
oxik tq'apo' tib' tzan tkamik* [tzan tpaj nqoqet tgani']. Astilji ax ikxji qetz a
tgan dispwest a'o' tzan jkamik tzan kypaj kye qerman.
17 Qa at jun xjal aj at tidi' tetz tzani twitz tx'o'tx' b'ix n'ok te'e' jun ab'l tetz
presis jun onb'il ti'j jun tidi' aj npaltin tetz, per qa k'onti'l n'ok lo'et tk'u'j ti'j,
ikxji te aj xjalni k'onti'l nqet tgani' te junky iktza' te Qtata Dios nqet tgani'.
18 Etetz nk'wa'al, k'on qet qgani' jun ab'l qetz a'ox tuky'i qtzi', sinoke intqet
qyek'u' tuky'i jk'ulb'en b'ix tuj jun tume'l b'an'ax.
19 Ikxji owelal qniky' eq'i' te b'an'ax qitza', b'ix oqna'o'tz galan tuj qanim
tuj twitz Qtata Dios,
20 qa derepent te qanim nyolin jun tidi' qi'j, komo te Qtata Dios mas nim
tajwalil twitz te qanim b'ix tetz teb'en kyaqil.
21 Erman aj ganimix witza', qa te qanim k'onti'l nyolin jun tidi' qi'j, ntons
b'a'n tzan qna'on galan ato' tuj twitz Qtata Dios,
22 b'ix ikxji kyaqil aj oxe'l jqani' qetz tuky'i'l otzajel tsi' tzan tpaj nqet
qoksla' te aj okaj tq'uma', b'ix njk'ulu' iktza' tetz tgan.
23 B'ix aj ntzani te aj okaj tq'uma': Tzan qokslan ti'j Jesukrist aj tk'wa'al tetz,
b'ix tzan tqet qgani' qib'x iktza'x okaj tq'uma'.*
24 B'ix te xjal aj nqet toksla' te aj okaj tq'uma', k'onti'l nkaj tkola' te Qtata
Dios, b'ix te Qtata Dios atqet tuky'i'l. B'ix te tume'l titza' n'el qniky' qa tetz
atqet quky'i'l a te ntzani: Tetz oje tzaj tswa' te Txew tuj qanim.

---

* **3:8** Ebr 2:14-15 * **3:9** Ax: ab'l aj oje tzaj si' junky tanq'in ak'a'j tuky'i Qtata Dios. * **3:11** Wnch 13:34; 15:12 * **3:12** Gén 4:8 * **3:14** Wnch 5:24 * **3:16** Wnch 15:13 * **3:23** Wnch 13:34; 15:12,17

4

Te Tume'l Titza' Tzan Tel Qniky' Kyi'j Kye Aj Nya'tx B'an'ax Kyitza'

1 Erman aj ganimix witza', k'on xik etoksla' kyyol kye aj nkyq'uma' qa kyetz
nyolin Qtata Dios kyuky'i'l, sinoke intqet eb'isu' aj nkyyoli' tzan tel eniky' qa a
te Txew Dios atqex tuj kyanim qa nya'txji. Komo twitz ja tx'o'tx'ni ate' ky'ila'j
aj nkyq'uma' qa kyetz aj yolil tyol Dios-e' per nya'tx b'an'ax kyitza'.
2 Ikxjani etetz b'a'n tzan tel eniky' qa b'an'ax a te Txew Dios nyolin: Ab'l aj
ntq'uma' qa te Jesukrist owul tzani twitz tx'o'tx' b'ix tetz xhchi'jel b'an b'an'ax
xhchi'jel xjal tuq, tetzji aj te Qtata Dios.
3 Yatzun ab'l te aj ntq'uma' qa te Jesukrist k'onti'l owul b'ix k'onti'l tuq
xhchi'jel b'an b'an'ax, tetzji nya'tx aj te Qtata Dios, sinoke tetz txew aj te
tajq'oj te Qajaw Jesukrist, te tajq'oj aj oje tz'ok echa'o' owulel b'ix ajna'l oje
tzul, atqet tzani twitz tx'o'tx'.*
4 Nk'wa'al, etetz a'ix aj te Qtata Dios b'ix etetz oje kyeqet etitza' [kye aj la'j-
e'ni], tzan tpaj te [Txew Dios] aj atqet exol etetz mas nim tajwalil twitz te
[Tajaw Choj] aj atqet kxol kye aj te twitz tx'o'tx'.
5 Kyetz q'apo' kyib' tuj tq'ab' te ja twitz tx'o'tx'ni, astilji cha nkyeyolin ti'j
aj nb'aj twitz ja tx'o'tx'ni, b'ix kye txq'anky aj cha twitz ja tx'o'tx'ni, n'ok ksi'
kywi' kyi'j.*
6 Qetz a'o' aj te Qtata Dios, b'ix kye aj kyotzqi' Qtata Dios n'ok ksi' kywi' qi'j,
yatzun kye aj nya'tx a'e' aj te Qtata Dios k'onti'l n'ok ksi' kywi' qi'j.* Ikxji n'el
qniky' [ab'le' kye aj] te tume'l b'an'ax b'ix [ab'le' kye aj] te nya'tx b'an'ax.

Tzan Tpaj Te Qtata Dios, B'a'n Tzan Kyqet Qgani' Kye Txq'anky

7 Erman aj ganimix witza', intqet qgani' qib', tzan tpaj te tume'l titza' tzan
tqet qgani' junky ntzaj tuky'i Qtata Dios. Te aj nqet tgani' junky, tetz jun
tk'wa'al Qtata Dios b'ix tetz oje tok totzqila' Qtata Dios.
8 Te aj k'onti'l nqet tgani' ab'l tetz, tetz mina' tok totzqila' Qtata Dios, komo
te Qtata Dios nkyeqet tgani' kye xjal.
9 Te Qtata Dios oqet tyek'u' titza' tuq tetz b'an nqoqet tgani' stzajlen tlajo'
te Tk'wa'al tzani twitz tx'o'tx', te tk'wa'al aj cha jun tuq, b'ix otzaj tlajo' tzan
qanq'in qetz tzan tpaj tetz.*
10 Ikxjani atok titza' te Qtata Dios nqoqet tgani': Nya'tx tzan tpaj-wit a'o'
qetz tb'ay oqet qgani' te Qtata Dios, sinoke a tetz oqet tgani' a'o' tb'aya' b'ix
otzaj tlajo' te Tk'wa'al tzan tkamik te chojb'il te qchoj.
11 Erman aj ganimix witza', komo te Qtata Dios oqet tgani' a'o' ikxji, ax qetz
presis tzan tqet qgani' qib' qxolx.
12 Nijunwt ab'l oje tz'ok e'en te Qtata Dios,* per qa qetz oqtel qgani' qib'
qxolx, ntons te Qtata Dios atqet qxol, b'ix titza' tetz nqoqet tgani', ax ikxji
nkyeqet qgani' txq'anky.
13 Ikxjani te tume'l titza' n'el qniky' qa nqob'et tuky'i'l b'ix tetz quky'i'l: Tetz
oje tzaj tsi' te Txew tuj qanim.*
14 B'ix a'o'xk qetz oje tz'ok qen b'ix nxik jq'uma' te Qtata Dios oje tzaj tlajo'
te Tk'wa'al te kolol kye xjal twitz tx'o'tx'.*
15 Ab'l aj ntq'uma' qa te Jesus Tk'wa'al Qtata Dios, ntons te Qtata Dios atqex
tuj tanim b'ix tetz atqet tuky'i Qtata Dios.

---

* **4:3** Mat 7:15; 2Wnch 7 * **4:5** Wnch 15:19 * **4:6** Wnch 8:47 * **4:9** Wnch 3:16 * **4:12** Wnch 1:18 * **4:13** Rom 8:9; 1Wnch 3:24 * **4:14** Wnch 3:17

16 B'ix qetz oje tz'el qniky', b'ix nqoksla', te Qtata Dios nqoqet tgani'. Te
Qtata Dios b'a'n ganin xjal. Ab'l aj k'onti'l nkaj tsi' tzan kyqet tgani' txq'anky
ntons nb'et tuky'i Qtata Dios b'ix te Qtata Dios atqex tuj tanim.
17 Ikxji kyeb'ayle' mas nkyeqet qgani' txq'anky, b'ix oj tul te jwisy, wit'lik
jk'u'j ti'j tzan tpaj qetz nqob'et twitz te ja tx'o'tx'ni iktza'x te Jesukrist.
18 Tzan tpaj ganimo' tzan Qtata Dios, k'onti'l nqoxob', komo npon tnajsa'
kyaqil xob'alj tzan tpaj te Qtata Dios nqoqet tgani' b'an b'an'ax; komo te
xob'alj at xhcho'nal eq'i' titza', b'ix ab'l aj nxob' mina' tok totzqila' titza' te
Qtata Dios nqoqet tgani'.
19 Qetz nqet qgani' te Qtata Dios tzan tpaj tetz oqet tgani' a'o' tb'aya'.
20 Qa at ab'l ntq'uma', "Wetz nqet ngani' Qtata Dios," per qa n'ok tajq'oja'
jun ab'l tetz, tetz cha jun la'j. Komo jun xjal aj k'onti'l nqet tgani' jun ab'l tetz
aj n'ok te'e', ax k'onti'l nqet tgani' Qtata Dios aj k'onti'l n'ok te'e'.
21 Iktza'x oje kaj q'uma' te qetz ikxjani: Ab'l aj nqet tgani' Qtata Dios, ax
intqet tgani' jun ab'l tetz.*

5

1 Ab'l aj ntoksla' qa te Jesus ajixk tetz te Krist Aj Joyomajkix Tuq, tetz
jun tk'wa'al Qtata Dios. B'ix ab'l aj nqet tgani' te K'wa'lon, ax nqet tgani' te
Tk'wa'al.
2 Ikxjani te tume'l titza' n'el qniky' qa nkyeqet qgani' kye tk'wa'al Qtata
Dios: Nqet qgani' te Qtata Dios b'ix nqet qoksla' te aj okaj tq'uma'.
3 Komo oj tqet qgani' Qtata Dios telponx tzan tqet qoksla' aj ntzaj tq'uma',
b'ix te aj ntzaj tq'uma' nya'tx jun tidi' aj b'an kwest te qetz.*
4 Komo kyaqil kye aj nkye'ok tk'wa'al Qtata Dios, kyetz nqet te nya'tx galan
kyitza', b'ix qetz tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j Qajawil oje qet te nya'tx galan
qitza'.
5 ¿Ab'l te aj nqet te nya'tx galan titza'? A'ox te aj ntoksla' qa te Jesus Tk'wa'al
Qtata Dios.

Qeb'enky Alkyetz Te B'an'ax Ti'j Te Tk'wa'al Qtata Dios

6 Te ja Jesusni a tetz te aj owul b'ix ojaw si' a' twi' b'ix owel xhchiky'el
aj tkamik, nya'tx a'ox ojaw si' a' twi', sinoke ojaw si' a' twi' b'ix ax owel
xhchiky'el aj tkamik. Te Txew Dios a tetz te aj nyolin te b'an'ax ti'j ntzani
[tuj qanim], tzan tpaj te Txew Dios nyolin tume'l.
7 Komo ate' ox kye aj nkyeyolin te b'an'ax ti'j:*
8 Jun, te Txew Dios, b'ix yaji aj tjawlen si' a' twi', b'ix te junky aj telen
xhchiky'el aj tkamik, b'ix kyoxil parej nkyeyolin.
9 Qa galan tzan qokslan aj nkyq'uma' kye xjal, ntons mas nim toklen te
aj ntq'uma' te Qtata Dios twitz kyyol kye xjal, b'ix te Qtata Dios oje yolin te
tume'l ti'j te Tk'wa'al.*
10 Ab'l te aj n'okslan ti'j te Tk'wa'al Qtata Dios, tuj tanimx nyolin b'an'ax
ikxji. Per yatzun te aj k'onti'l n'okslan ti'j Qtata Dios, tetzji ntq'uma' ik-
tze'xtzun te Qtata Dios jun la'j, tzan tpaj k'onti'l nxik toksla' aj oje tzaj tq'uma'
Qtata Dios ti'j te Tk'wa'al.
11 Aj ntzani te aj oje tzaj tq'uma': Tetz oje tzaj tsi' jun qanq'in te jun-ele'x,
b'ix te ja qanq'inni tzajnaq tuky'i te Tk'wa'al.

---

* **4:21** Mat 5:44-45; Mak 12:29-31 * **5:3** Deu 30:11; Mat 11:30; Wnch 14:15; 2Wnch 6 * **5:7** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Komo ate' ox kye aj nkyeyolin te b'an'ax tuj ka'j ti'j Jesukrist: te Qtat, te Tyol, b'ix te Txew, b'ix kye ja ox ntzani cha jun-e'. B'ix twitz tx'o'tx' ax ate' oxtky kye aj nkyeyolin ti'j. * **5:9** Wnch 5:32-37; 8:18

12 Ab'l aj galan atqet tuky'i te Tk'wa'al Dios, at jun tanq'in; yatzun te aj
nya'tx galan atqet tuky'i te Tk'wa'al Qtata Dios, k'onti'l jun tanq'in.*
13 Wetz nqet ntz'ib'a' kyaqil ntzani te etetz aj nkx'okslan ti'j Tk'wa'al Qtata
Dios, tzan tok echa'o' at jun etanq'in te jun-ele'x.*
14 B'ix qetz b'an wit'lik jk'u'j, qa oxe'l jqani' jun tidi' tuky'i'l iktza'x tetz tgan,
tetz ntzaj tsi' twi' qi'j, oqotzajel xhcha'o'.
15 B'ix qa qeb'en tetz ntzaj xhcha'o' aj ma'tx xik jqani' tuky'i'l, ntons ax
qeb'en ma'tx stzaj tsi' qetz te aj ma'tx xik jqani' tuky'i'l.*
16 Qa at ab'l n'ok ten jun qerman njoyon choj iktza' choj aj k'onti'l nqoxik
tin tuj jkamiky, a tgan tzan txnaq'tzan ti'j aj qermanji, b'ix ikxji te Qtata Dios
otzajel tsi' tanq'in te qerman. Ax at choj aj nqoxik tin tuj jkamiky, per wetz
k'onti'l nxik nq'uma' tzan qxnaq'tzan ti'j jun aj nk'ulun te nini.
17 Kyaqil jk'ulb'en aj nya'tx galan, te nini choj, per ax at choj aj k'onti'l
nqoxik tin tuj jkamiky.
18 Ax qeb'enky ab'l aj n'ok jun tk'wa'al Qtata Dios, ya k'onti'l njoyon choj,
tzan tpaj te Tk'wa'al Qtata Dios nk'ulun kwent tetz, b'ix te Tajaw Choj k'onti'l
jun tidi' b'a'n tzan tok tk'ulu' ti'j.
19 Qetz aj a'o' te Qtata Dios, qetz qeb'enky kyaqil kye xjal aj twitz tx'o'tx'
akyeqet tuj tq'ab' te Tajaw Choj.
20 B'ix ax qeb'enky te Tk'wa'al Qtata Dios oje tzul b'ix oje tzaj tsi' jun
qnab'l tzan tok qotzqila' te [Qtata Dios aj] b'an'ax, b'ix qetz mojb'a' qib' tuky'i
Tk'wa'al tetz, aj Jesukrist. A tetz te Dios b'an b'an'ax b'ix a tetz te aj ntzaj swan
qanq'in te jun-ele'x.*
21 Etetz nk'wa'al, intok esi' enab'l kyi'j kye aj nya'tx dios b'an b'an'ax.

* **5:12** Wnch 3:36 * **5:13** Wnch 20:31 * **5:15** Mat 7:7-11; Luks 11:9-13; Wnch 15:7,16; 16:23-24; 1Wnch 3:21-22 * **5:20** Wnch 17:3

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Wa'nch

Jun Limb'il

1 Wetz aj tijxjal a'in [aj at wajwalil kxol kye qerman], wetz nqet ntz'ib'a' ja
u'jni te yatz nan,* yatz aj joyomich [tzan Qtata Dios], b'ix ax nqet ntz'ib'a' kye
awal. Wetz nkxqet ngani' b'an b'an'ax, b'ix nya'tx a'ox wetz sinoke ax nkxqet
kygani' kyaqil kye aj oje tz'ok kyotzqila' te tume'l b'an'ax.
2 Nkxqet qgani'na tzan tpaj te tume'l b'an'ax aj atqex tuj qanim b'eyx te jun
ele'x.
3 Te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist aj Tk'wa'al, otzajel ksi' jun nim b'an
galan qajsik, b'ix owokel lo'et kyk'u'j qi'j, b'ix oqtel kchewsa' jk'u'j, b'ix oqtel
kyk'ulu' te ntzani tuj tume'l b'an'ax b'ix iktza'x nqoqet kygani'.

A Tgan Tzan Tqet Qgani' Qib' Qxolx

4 Wetz b'an nkyinchalaj kyoklen we'e' junjun kxol kye awal nkyeb'et tuj
tume'l iktza'x okaj tq'uma' te Qtata Dios qetz.*
5 Ajna'l nan, ngan tzan tqet nwitz awitz, per te aj oqtel ntz'ib'a' nya'tx jun
yol aj mina' tok acha'o', sinoke axkix aj ojk'amoj b'an tb'ay-el ikxjani: Intqet
qgani' qib' qxolx.*
6 B'ix ikxjani titza' tzan tqet qgani' qib': A tgan tzan qb'et tuj tume'l iktza'
okaj tq'uma' [te Qtata Dios]. Aj ntzani te aj okaj tq'uma' iktza'x owok echa'o'
atx b'an oqtxi' tzan eb'et tuj tume'l ikxji.*

K'onti'l Tzan Tkaj Jkola' Txnaq'tzb'en Jesukrist

7 [Nxik nq'uma' ntzani tzan tpaj] oje kye'ex [qxol] ky'ila'j xjal aj nkye'eq'in
txq'anky xjal, kyetz k'onti'l nkyoksla' qa te Jesukrist owul iktza'x jun xjal b'an
b'an'ax. Jun xjal ikxji, tetz cha jun eq'il xjal b'ix jun tajq'oj te Qajaw Jesukrist.*
8 Intok esi' waq enab'l tzan k'on tponaj exol etetz kyaqil te galan aj owok
exol tzan tpaj qaq'umb'en, sinoke tzan ek'amon kyaqil te aj b'an galan.
9 Ab'l aj nkaj tkola' te tume'l b'an b'an'ax b'ix ya k'onti'l nqet toksla' te
txnaq'tzb'en Krist, tetz k'onti'l nb'et tuky'i Qtata Dios; per yatzun te aj k'onti'l
nkaj tkola' te txnaq'tzb'en Krist, te nini nb'et tuky'i Qtata Dios b'ix tuky'i
Tk'wa'al [aj Jesukrist].*
10 Qa at ab'l tzpon exol b'ix nxnaq'tzan junky tidi' aj nya'tx tume'l iktza'x
ja xnaq'tzb'enni, k'on ek'amoj tuj ejay b'ix k'on kxliman tetz [iktza' jun
qerman],
11 komo ab'l aj owokel liman tetz [iktza' jun qerman], ntons ax tetz nxik
tsamo' tib' tuky'i te aj nya'tx galan ntk'ulu'.

Jun Kawb'il

12 Wetz at tidi'chq tzan txik nq'uma' etetz, per k'on ngan tzan txik nq'uma'
cha tuj u'j. Wetz lo'ik nk'u'j tzan npon e'el etetz b'ix ngan yolin nwitzale'
etuky'i'l,* ikxji tzan qchalaj b'an byenech.

---

* **1:1** Ax: te yatz b'i'xh. Oqtxi' atqet nxik ksama' tuq u'j te jun b'uch'uj qerman b'ix tuj te u'j cha nyolin tuq iktza' te u'j te jun "b'i'xh" tzan txik ksama' jun tpakb'alil ewj kyi'j kye kyajq'oj. B'ix tuj te u'j cha nyolin tuq kyi'j kye qerman iktza' tal te b'i'xh. * **1:4** 3Wnch 3 * **1:5** Wnch 13:34; 15:12,17 * **1:6** Wnch 14:15,23-24; 1Wnch 5:3 * **1:7** Mat 7:15; 1Wnch 2:18; 4:1-3 * **1:9** 1Wnch 2:22-23; 4:15 * **1:12** 3Wnch 13-14

13 [B'ix yatz nan], jun limb'il te yatz tzan kye tal awerman aj joyo' [tzan Qtata Dios].

Te Toxi' U'j Stz'ib'en Wa'nch

Jun Limb'il

1 Wetz aj tijxjal a'in [aj at wajwalil kxol kye qerman], wetz nqet ntz'ib'a' ja
u'jni te yatz wamiw Gay* aj b'an b'an'ax ajb'ila' a'ich witza'.
2 Yatz erman aj b'an ganimich, wetz nkyinxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tzan
tel galan kyaqil awuky'i'l iktza'x te galan n'ok tuj awanim, b'ix tzaj tsi'xwit
jun axwinqlal.
3 Wetz nim nkyinchalaj tuq aj kyul txq'an qerman b'ix otzaj kyq'uma'
kyaqil titza' yatz nchb'et, qa yatz k'onti'l nkaj asi' tzan ab'et tuj te tume'l
b'an'ax.*
4 Wetz k'onti'l junky tidi' aj mas nkyinchalaj ti'j sinoke oj tok ncha'o' qa kye
nk'wa'al* nkyeb'et tuj te b'an'ax.

Qo'onen Kyuky'i Kye Qerman Laq'chik Xjal Aj Nkye'ul Pakb'on Qxol

5 Yatz erman aj ganimich, galan nchk'ulun tzan k'on kaj asi' tzan awonen
kxol kye qerman b'ix mas kyuky'i kye aj [laq'chik xjal aj nkyepon exol b'ix]
nya'tx otzqi'mj-e'.
6 Kyetz oje xik kyq'uma' kywitz kkyaqil kye qerman titza' yatz nkyeqet
agani'. Galan qa yatz nlay kaj asi' tzan awonen kyuky'i'l tuky'i te aj presis
te kyetz, iktza' te Qtata Dios tgan, b'ix ikxji b'a'n tzan kxik galan tuj kyb'ey.
7 Komo kyetz e'ex [tuj kyamaq' tzan kypakb'an] tzan tpaj nqet kygani'
[te Qajawil], b'ix k'onti'l ma'tx ktzoqpij tzan kyok one' tzan kye aj k'onti'l
nkye'okslan.
8 Astilji a'o' qetz presis tzan jk'amon kye qerman aj iktza' kyetz, tzan qonen
kyuky'i'l tzan kypakb'an te b'an'ax.

K'onti'l Tzan Tel Qin Kyi'j Txq'anky Te Aj Nya'tx Galan Nkyk'ulu'

9 Wetz oje xik nsama' jun u'j kye kyaqil qerman tzi, per te Diótrefes aj mer
tgan tzan tok tetz tb'ay kxol kye qerman, tetz k'onti'l nqoqet toksla'.
10 Astilji qa okyinpoyon wetz tzi, okyinyoliyon kyuky'i kye qerman titza'
tetz tidi'chq yol njaw b'antik titza', tidi'chq njaw tnik'o' qi'ja. B'ix pyor twitz
nini, tetz k'onti'l nkyeqet tk'amo' kye qerman aj nkyepon, b'ix kye qerman
tzi aj kygan tzan kyqet kyk'amo', tetz k'onti'l nstzoqpi' tzan kyk'ulun ikxji, qa
kyetz nkyek'ulun ikxji ntons nkye'ex tlajo' kxol.
11 Yatz erman aj ganimich, k'on tz'el awin yatz aj nya'tx galan nqet yek'u'
awitz, sinoke a'ox aj galan. Ab'l aj nk'ulun tume'l, te nini nb'et tuky'i Qtata
Dios; yatzun te aj nk'ulun nya'tx galan, te nini k'onti'l totzqi' Qtata Dios.*
12 Kyaqil nkyeyolin galan ti'j te Met, b'ix tetz nk'ulun ikxtza'x te Tyol Qtata
Dios nyolin. Ax qetza ax nqoyolin galan ti'j tetz, b'ix yatz aweb'en tume'l
nqoyolin.

Jun Kawb'il

13 Wetz at tidi'chq tzan txik nq'uma' yatz per k'on ngan tzan txik nq'uma'
cha tuj u'j
14 tzan tpaj lo'ik nk'u'j nlay kyinnachq'in tzan npon e'el yatz b'ix ngan yolin
nwitzale' awuky'i'l.*

---

* **1:1** Kya 19:29; Rom 16:23; 1Kor 1:14 * **1:3** 2Wnch 4 * **1:4** “K'wa'al” tuj ja taqanni telponx kye aj oxik nxnaq'tza' te tpakb'alil ti'j te Qajaw Jesus kyetz. * **1:11** 1Wnch 2:29; 3:6-10 * **1:14** 2Wnch 12

15 Qet chewsa'xwit ak'u'j. Kye tal awanab' nkyesaman jun limb'il te yatz.

Te U'j Stz'ib'en Juds

Jun Limb'il

1 Wetz a'in Juds, q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Jesukrist b'ix a'in titz'in te
Chaw,* wetz nqet ntz'ib'a' ja u'j ntzani te etetz aj uk'lemix b'ix ganimix nim
tzan te Qtata Dios b'ix kolomix tzan te Qajaw Jesukrist.
2 Tz'okxwit lo'et tk'u'j Qtata Dios eti'j b'ix qetxwit xhchewsa' ek'u'j b'ix
kxqetxwit tgani' nim.

Ikxjani Titza' Tzan Tel Qniky' Kyi'j Kye Aj Nya'tx Tume'l Nkyexnaq'tzan

3 Etetz waq erman aj b'an ganimix tzan Qtata Dios, wetz ngan tuq tzan
tqet ntz'ib'a' te etetz ti'j te tume'l titza' nqokolet parej qkyaqil. Per ajna'l n'ok
wen b'an presis tzan tqet ntz'ib'a' tzan nnimsan ek'u'j ch'in tzan tqet ekolo'
tuky'i jun tk'u'jlal te tume'l aj ja' wit'lik jk'u'j, te tume'l aj otzaj q'apo' qetz aj
pawamo' te Qtata Dios.
4 Komo ate' junjun xjal oje tz'ox ksamo' kyib' qxol cha la'j-e', a'e' aj atx b'an
oqtxi' eb'ajkaj swa' tzan kxik si' tuj il. Kye ja xjal aj k'onti'l Dios tuj kywitzni,
te galan aj nk'ulun te Qtata Dios qxol n'oken kyitza' cha tzan kyk'ulun tidi'chq
nya'tx galan, b'ix n'el kyik'o' te Qajaw Jesukrist aj a'ox tetz at nim tajwalil ti'j
kyaqil.
5 Anke etetz eteb'en kyaqil ntzani, wetz ngan tzan stzaj nna'o' te etetz te ja
ntzani: Te Qajaw aj kyetz teq'i' kye qijajil Israel tuj Ejipt, aj kyqet tkolo' kyi'j
kye xjal txini,* otk'uluj tzan kyponaj kye [qijajil] aj k'onti'l eb'aj'okslan ti'j.*
6 B'ix ax ikxji otk'uluj kyuky'i kye ángel aj k'onti'l eb'ajqet ten tuj kyluwar
ja' ojetq kykaj si' sinoke okaj kykola' kyluwar, b'ix astilji te Qtat oje kyekaj tsi'
te jun-ele'x tuj jun luwar aj b'an xop max oj tul te jwisy.
7 B'ix ax ikxji oky'ik kyi'j kye aj Sodom b'ix Gomor b'ix kye txq'anky amaq'
qaynin tzi aj ja' kye xjal cha nkyek'ajajin tuq b'ix pur xhq'e-e' tuq.* Astilji
owok kyen twitz xhcho'nal tzan kyten iktza' jun yek'b'il kyi'j kye aj owokel
kyen twitz te nim q'aq' aj k'onti'l nqextzaj.
8 B'ix anke oje ky'ik kyaqil nini, yatzun kye ja xjal ajna'lni cha nkyeximan,
tidi'chq nya'tx galan nkyk'ulu' tuky'i kchi'jel, n'el kyik'o' kyaqil aj at kya-
jwalil, b'ix nkyeyolin b'an nya'tx galan kyi'j kye [ángel] aj at nim kyajwalil
tuj ka'j.
9 Yatzun te Migel, aj ángel aj mas nim tajwalil, tetz aj nq'ojin tuq* tuky'i te
Tajaw Choj ti'j te xhchi'jel Moisés,* tetz k'onti'l oxik tpoqo', sinoke cha oxik
tq'uma' ikxjani: "Qajawxwit xik poqon te yatz."*
10 Per ajna'l kye ja xjal ntzani, kyetz nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j kyaqil
tidi'chq aj k'onti'l n'el kyniky' ti'j, b'ix te aj nkyek'ulun k'onti'l nqet kyb'isu'
ti'j, iktza' pur txkup-e', b'ix tzan tpaj nini npon kynajsa' kyib'x.
11 Last-alo kyetz, tzan tpaj oje xik kyin aj owok kyen ti'j Kain.* Oje xik
kyin junky b'ey tzan kykamb'an jun twi' kyk'u'j iktza'x te nya'tx galan aj
oqet tk'ulu' te Balam,* b'ix iktza'x te Korey, ax ikxji kyetz okyekamel tzan
ktz'akal.*

---

* **1:1** Mat 13:55; Mak 6:3; Kya 15:13; Gal 1:19 * **1:5** Exo 12:51 * **1:5** Núm 14:21-23,29-30; 32:10-13 * **1:7** Gén 19:1-24 * **1:9** Dan 10:13,21; 12:1; Tmnk 12:7 * **1:9** Deu 34:5-6 * **1:9** Zac 3:2 * **1:11** Gén 4:3-9; Ebr 11:4; 1Wnch 3:12 * **1:11** Núm 22:1-35; Tmnk 2:14 * **1:11** Núm 16:1-35

12 Oj ewa'an tzan ena'on tkamlen te Qajawil, kyetz ateqet exol per k'onti'l
eb'ajil te kyla'jul tuj kyanim.* Nkyewa'an etuky'i'l per k'onti'l Dios tuj kywitz;
cha nkyeb'isun ti'j kyk'u'jx; kyetz iktza' muj aj ch'inwt jab' eq'i' titza', cha nxik
eq'i' ja'chq tzan kyaq'iq'; kyetz iktza' tze' aj k'onti'l nkyewitzan, oje kyejatz
tx'oqo', b'an kamnaqe';
13 kyetz cha iktza' te nim a' aj npununun, nxik xtoloq'in,* njaw potx tajsik
iktza' te aj n'el kyeq'i' kky'exaw; kyetz naqe che'w aj cha nkyesutin twitz ka'j
b'ix cha okyekajel tuj qlolj te jun-ele'x.
14 Te Enok,* aj twuqi' chmanb'aj atx aj taq'len ti'j te Adan, tetz otyolij tyol
Qtata Dios kyi'j kyetz ikxjani:
15 "Wetz oxik wen te Qajawil ikja'n tuq stzaj kxol ky'ila'j mil kye aj pawame'
a'ox te tetz,* ikja'n tuq stzaj q'umal ab'l at kypaj kxol kyaqil xjal, b'ix tzan kxik
tsi' tuj il kye aj k'onti'l tuq Dios tuj kywitz tzan tpaj kyaqil kyk'ulb'en aj b'an
nya'tx galan b'ix tzan tpaj kyaqil aj yol nya'tx galan oxik kyq'uma' ti'j tetz."
16 Ntons kye aj xjalji cha kyyolinqet nya'tx galan ti'j jun tidi' qa galan
qatzun nya'txji, cha kswanqet tpaj junky, cha nkyejoyon tzan kyk'ulun iktza'
kyetzx kygan, cha kyyolinqet nim b'an galan kyi'jx, b'ix nkyeyolin galan kyi'j
xjal cha tzan kyk'amon jun tidi' galan te kyetz kyuky'i'l.
17 Per etetz waq erman aj b'an ganimix, instzaj ena'o' te aj oxik kyq'uma'
kye tky'ixel te Qajaw Jesukrist etetz,
18 komo oxik kyq'uma' etetz ikxjani: "Aj ch'inky tponb'aj kyaqil twitz
tx'o'tx', kye'ul xjal aj xmayiyon-e', b'ix okyek'uluyon tidi'chq aj nya'tx galan
iktza'x kyetz kygan."*
19 A'e' kyetz nkyek'ulun tzan kyqet kypawa' kyib' kye qerman, cha
nkyek'ulun aj n'el kygani' te kchi'jel, b'ix kyetz k'onti'l Txew Dios tuj kyanim.

Ntzani Titza' Tzan Qb'et Cha'oj Kyul Kye Aj Xmayiyon-e'

20 Yatzun etetz waq erman aj ganimix, pe'eten jwert tuky'i Qtata Dios aj ja'
wit'lik ek'u'j, pe'exnaq'tzan waq tuky'i Txew Dios,
21 k'on tz'aj naj ti'j etanim titza' te Qtata Dios nkxqet tgani', b'ix pe'etiyon
ti'j te Qajaw Jesukrist tzan tpaj n'ok lo'et tk'u'j eti'j b'ix oxe'l tsi' jun etanq'in
te jun-ele'x.
22 Intok lo'et ch'in ek'u'j kyi'j kye aj tzunx nna'non ch'in kyanim,
23 b'ix kyi'j kye txq'anky a tgan tzan kykolet etitza' tzan k'on kxik tuj te
nim q'aq'. Yatzun kyi'j kye txq'anky, intok lo'et ch'in ek'u'j kyi'j, per intok esi'
enab'l, intel etik'o' te nya'tx galan aj nkyk'ulu' tzan k'on tel etin etetz ikxji.†
24 Ntons te Qtata Dios aj nkxqet tk'ulu' kwent, tetz b'a'n tzan tk'ulun tzan
k'on eqet tz'aqik, b'ix tzan exik teq'i' tzan epon twitz tetz aj ja' atqet tuky'i nim
xhchqitz'unal, b'ix tzan epon tuky'i'l tuky'i nim chalajsb'il b'ix saq etanim.
25 A'ox tetz te Qtata Dios aj koloyon qi'j tzan tpaj te Qajaw Jesukrist.
Intqetxwit jiq'b'a', instenxwit tetz te twitzale' ti'j kyaqil, instenxwit tetz te
k'ulul mandad ti'j kyaqil, instenxwit tetz tajwalil mas nim twitz kyaqil. Ikxji
atx aj mina' tuq tb'antik te twitz tx'o'tx', b'ix instenxwit ikxji ajna'l b'ix tuj
kyaqil tyemp te jun-ele'x. Ikxji kixi'.

---

* **1:12** Ax: kyetz iktza' "escollos ocultos" aj telponx jun ab'j tuj te nim a' aj b'a'n tzan tpon tnajsa' jun nim bark, ikxji kye aj xjalji tzan tpaj b'a'n tzan kyk'ulun nya'tx galan kxol kye qerman. * **1:13** Isa 57:20 * **1:14** Gén 5:18,21-24 * **1:15** Mat 25:16-46 * **1:18** 2Tim 3:1-5; 2Xhp 3:3 † **1:23** Ax: intel etik'o' te kyq'anaq aj xhb'akla' tzan te kchi'jel.

Te Aj Owok Joto' Tuj Twitz Te Wa'nch

Aj Tok Joto' Jesus Tuj Twitz Wa'nch

1 Bwen, te ja ntzani jun tpakb'alil aj oxik tyek'u' te Qtata Dios te Jesukrist ti'j
te aj oky'el naj, tzan txik tq'uma' tetz kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan te tetz.
Yatzunji tetz otzaj tlajo' jun ángel tzan stzaj tq'uma' te ntzani tuky'i Wa'nch aj
q'apo' tib' n'aq'unan te Qtata Dios.
2 B'ix yaji, te Wa'nch oxik tq'uma' tume'l ti'j te tyol Qtata Dios b'ix ti'j
Jesukrist b'ix kyaqil aj owok joto' tuj twitz.
3 Galanx-alo te aj njaw te'e' te ja tyolb'en Qtata Diosni b'ix galanx-alo kye
aj nkyecha'on ti'j b'ix nqet kyoksla' te aj tz'ib'ankajni, komo ch'inky tpon or
[tzan tpon kyaqil ntzani].
4 Bwen, wetz a'in Wa'nch nqet ntz'ib'a' te etetz aj wuq* b'uch'uj qerman
a'ix aj atikxqet tuj tkwentil Asy. Tzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik b'ix
qetxwit chewsa' ek'u'j tzan Qtata Dios aj atqet kixi' b'ix aj atqet tuq tb'aya'
b'ix tzul junky'el,* tetz kyuky'i kye wuq txew aj akyeqet twitz twit'lel aj ja'
nk'ulun mandad.
5 B'ix ax te Jesukrist ntzaj tsi' ja tpakb'alilni te etetz, tetz aj k'onti'l nkaj tsi'
tzan tyolin b'an'ax. A tetz te tb'ay aj ojaw anq'in kxol kye kamnaq,* b'ix mas
nim tajwalil kywitz kye kywitzale' k'ulul mandad tzani twitz tx'o'tx'.* Tetz
nqoqet tgani' nim b'ix otkolpij a'o' ti'j qchoj telen xhchiky'el [aj tkamik],
6 b'ix otk'uluj tzan jkaj tuj tq'ab' b'ix tzan qox twitz Qtata Dios na'ol tetz,* aj
Stat tetz. Intqetxwit jiq'b'a', b'ix instenxwit tetz te k'ulul mandad ti'j kyaqil
te jun-ele'x. Intky'ikxwit ikxji.
7 Intok esi' enab'l ti'j te ja ntzani: Tetz tzul tuj muj* b'ix oxe'l e'e' tzan kyaqil
xjal b'ix tzan kye aj eqet kansan tetz,* b'ix kyaqil kyijajil xjal twitz tx'o'tx'
okye'oq'el b'ix oxe'l kyanim tuj b'is.* Ikxji oky'el.
8 Te Qajaw oje tq'umaj ikxjani:* «Wetz a'in te tb'ay b'ix a'in te tmankb'il;†
(a'in wetz nkyin'aq'san kyaqil b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil;)‡ wetz
akyinqet [ajna'l] b'ix akyinqet tuq tb'aya' b'ix kyin'ul junky'el [tzani twitz
tx'o'tx'],* a'in wetz aj mas nim wajwalil twitz kyaqil.»

Aj Tjaw Kanet Jesukrist Tuj Twitz Te Wa'nch Tuj Pátmos

9 Wetz a'in Wa'nch, wetz a'in jun eterman b'ix jun etuky'i'l ti'j te xhcho'nal
aj n'ok qen, b'ix junch'in aqoqet tuj tq'ab' te Qajawil b'ix junx qkyaqil
nqo'ipan tidi'chq tuky'i qpasens. Wetz akyinqet tuq Pátmos, aj tx'o'tx' tuj te
nim a'. Akyinqex tuq [pres] tzi tzan tpaj [npakb'en ti'j] te tyol Qtata Dios b'ix
te b'an'ax ti'j te Jesus.
10 Wetz tuj jun q'ij aj q'ij tzan qna'on Qajawil, oqet te Txew Dios wajsik b'ix
oxik ncha'o' wi'ajx jun xjal nq'olb'en tuq kongan iktza' twi' jun trompet.

---

* **1:4** Ate' tuq txq'anky b'uch'uj qerman tuj Asy, per ja u'jni a'ox nyolin kyi'j wuq; Kol 1:2; 4:13; Kya 20:5; 2Kor 2:12. * **1:4** Exo 3:14 * **1:5** Kya 26:23; Kol 1:18 * **1:5** Sal 89:27 * **1:6** Exo 19:6; 1Xhp 2:5,9; Tmnk 5:10; 20:6 * **1:7** Dan 7:13; Mat 24:30; Mak 13:26; Luks 21:27; 1Tes 4:17 * **1:7** Zac 12:10; Wnch 19:34,37 * **1:7** Zac 12:10-14; Mat 24:30 * **1:8** Tmnk 21:6; 22:13 † **1:8** Ax: te Alfa b'ix te Omega. Alfa tb'i te tb'ay letr kxol kyaqil kye letr tuj yol gryeg, b'ix Omega tb'i te tmankb'il letr. ‡ **1:8** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin ikxjani b'ix atqet k'onti'l. * **1:8** Tmnk 1:4; 4:8; 11:17

11 Ntyoli' tuq ikxjani:§ «Intqet atz'ib'a' tuj jun u'j kyaqil aj nxik awenni, b'ix
intxik asama' kye wuq b'uch'uj qerman: kye aj Efeso, b'ix kye aj Esmirn, b'ix
kye aj Pérgamo, b'ix kye aj Tyatir, b'ix kye aj Sárdis, b'ix kye aj Piladelpy, b'ix
kye aj Lawdisey.»
12 Ntons in'aj meltz'jik tzan txik wen ab'l tuq te aj nyolin wuky'i'l. B'ix ya
ma kyin'aj meltz'jik, oxik wen wuq tqatel kandel xtx'otx'al oro.
13 B'ix kxol kye aj wuq tqatel kandelni, oxik wen jun mer iktza' xjal.*
Atok tuq tq'anaq xluj, nkyaqon tuq max txetoq, b'ix atok tuq jun tk'alel nqet
twitz.*
14 Te stzamal twi' b'an txame'y b'an saq iktza' saqsb'aqon,* b'ix kye tb'aq'
twitz [nkyetxaqtxon] naqe toq q'aq'.
15 Kye toq iktza' k'uxb'il brons b'an nswoye' iktza' pateme', b'ix titza' nyolin
iktza' twi' jun nim a' tib'x nxojin.*
16 Tuj tb'anq'ab' akyeqet tuq wuq che'w, b'ix tuj stzi' n'etz tuq jun machit
kansb'il* b'ix kykab'il palaj at te', b'ix tetz twitz iktza' q'ij b'an xhqitz'un.
17 Ya ma xik wen, b'eyx inqet mejlet naj txe' toq b'ix wetz iktza' inkamik
[tzan nxob'al]. Per tetz oqet tsi' tb'anq'ab' wajsik, otzaj tq'uma' wetz ikxjani:
«K'on txob'. Wetz akyinqet tuq atx aj b'an tb'ay oqtxi', b'ix akyinqet te jun-
ele'x,*
18 b'ix itz'ojin te jun-ele'x; jun-el inkamik per ajna'l itz'ojin te jun-ele'x.
Wetz at wajwalil ti'j te kamikyj b'ix ti'j aj ja' akyeqet kyanim kye kamnaq.*
19 Intqet atz'ib'a' najji te aj ma tz'ok awen, b'ix ti'j te aj at, b'ix ti'j te aj oky'el
mas yaj oj tky'ik kyaqil ntzani.
20 Ntons te ntzani telponx te aj k'onti'l n'el aniky' kyi'j kye wuq che'w aj ma
kyexik awen tuj nb'anq'ab', b'ix kyi'j kye wuq tqatel kandel pur xtx'otx'al
oro: Kye wuq che'w telponx kye ángel aj kye wuq b'uch'uj qerman tuj
tkwentil Asy, b'ix kye tqatel kandel telponx kye wuq b'uch'uj qerman txini.»

2

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Efeso

1 «Ntons, intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad* aj atqet kxol
kye qerman aj Efeso: “Wetz a'in aj akyeqet wuq che'w tuj nb'anq'ab' b'ix
nkyinb'et kxol kye wuq tqatel kandel pur xtx'otx'al oro, b'ix nxik nq'uma'
ikxjani:
2 Wetz web'en te aj etaq'umb'en b'ix te aj nkxk'ulun, b'ix nkx'ipan tuky'i
nim epasens b'ix k'onti'l n'etzoqpi' exol etetz xjal nya'tx galan, b'ix ma'tx
qet eb'isu' tb'aya' kyi'j kye aj nkyq'uma' qa kyetz a'e' nky'ixel per nya'tx, b'ix
ma'tx tz'ok eten cha la'j-e'.
3 Ma'tx etipaj twitz xhcho'nal tuky'i nim epasens b'ix kyaqil nini tzan tpaj
etokslb'en wi'j, b'ix k'onti'l nkxsiktik [tzan etokslan wi'j].
4 Per at jun etil, ajna'l k'onti'l nkyinqet egani' iktza' tuq tb'aya'.
5 Astilji instzaj ena'o' tuj etanim titza' nkxk'ulun tuq tb'aya', b'ix intjaw
eky'ixpu' enab'lin b'ix intqet ek'ulu' iktza' tuq nqet ek'ulu' tb'aya'. Qa nlay

§ **1:11** Junjun u'j Tu'jal Dios b'an oqtxi' ax nyolin ikxjani: Wetz a'in te tb'ay b'ix a'in te tmankb'il, a'in wetz nkyin'aq'san kyaqil b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil. * **1:13** Dan 7:13 * **1:13** Dan 10:5 * **1:14** Dan 7:9; 10:6 * **1:15** Ezq 1:24; Dan 10:6 * **1:16** Tmnk 2:16 * **1:17** Isa 44:6; 48:12; Tmnk 1:8; 2:8; 22:13 * **1:18** Ax: wetz at tal te lamel ti'j te chman q'aq' b'ix ti'j te kamikyj. * **2:1** Ax: ángel.

ntons kyinpon eti'j, b'ix owelal win tuj tluwar te aj tqatel ekandel qa mina' tuq tjaw eky'ixpu' enab'lin.†

6 Per at jun galan aj n'ek'ulu': Etetz n'el etik'o' te aj nqet kyk'ulu' kye aj te b'uch'uj Nicolaítas, kye aj nkye'el wik'o' wetzky.

7 Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan. Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', oxe'l nsi' tzan kylo'on twitz te tze'* aj ntzaj tsi' qanq'in tuj ka'j aj ja' atqet te Qtata Dios.”‡

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Esmirn

8 Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad§ aj atqet kxol kye qerman aj Esmirn: “Wetz akyinqet tuq atx aj b'an tb'ay oqtxi' b'ix akyinqet te jun-ele'x. Wetz inkamik b'ix injaw anq'in junky'el,* b'ix nxik nq'uma' ikxjani:

9 Wetz web'en kyaqil aj nya'tx galan nky'ik eti'j, b'ix kyaqil te emeb'a'ul (per etetz q'inon a'ix [wuky'i'l]), b'ix web'en ti'j kyaqil aj b'an nya'tx galan nkyyoli' kye aj nkyq'uma' qa kyetz a'e' aj tijajil Israel per nya'tx b'an'ax sinoke a'e' aj ate' tuj tq'ab' Satanas.

10 K'on kxob' ti'j te aj oky'el eti'j. Oxe'l nq'uma' b'an'ax, te Tajaw Choj ch'inky kyqex tsi' junjun te etetz tuj pres tzan eqet k'ulu' probar, b'ix owokel eten twitz xhcho'nal lajuj q'ij.* K'on kaj esi' tzan etokslan max oj ekamik, b'ix wetz oxe'l nsi' etanq'in te jun-ele'x iktza' jun ekanab'.

11 Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan. Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', kyetz nlay tz'ok kyen twitz te tkab'i' kamikyj.”*

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Pérgamo

12 Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad† aj atqet kxol kye qerman aj Pérgamo: “Wetz a'in te aj at te nmachit kansb'il, b'a'n xhju'y b'ix kykab'il palaj at te'.* B'ix nxik nq'uma' ikxjani:

13 Wetz web'en nkxnajan aj ja' atqet twit'lel te Satanas aj ja' nk'ulun mandad, b'ix web'en etetz k'onti'l nkxky'ixwik wi'j, k'onti'l nkaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j wi'j, ni aj tkamik te [qerman] Antipas exol, aj b'an k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan tyolin b'an'ax wi'j, b'ix yaji oqet kansa' exol [tuj etamaq'] aj ja' nnajan te Tajaw Choj.

14 Per at junjun etil aj ngan tzan txik nq'uma' tzan tpaj tzunx akyeqet exol kye aj eq'i' kyitza' te txnaq'tzb'en Balam, aj oxik xnaq'tza' tzan te Balak tzan kyqet teq'i' kye aj tijajil Israel, tzan txik kywan tuq te aj ojetq xik kyq'apo' kye kyitzb'alil tidi'chq, b'ix tzan kyk'ajajin.*

15 B'ix [junky tidi' aj k'onti'l nqet tuj nwitz] ax tzunx nkyeqet ek'amo' kye aj eq'i' kyitza' te kxnaq'tzb'en kye aj te b'uch'uj Nicolaítas.

16 Intjaw eky'ixpu' enab'lin najji; qa nlay, kyin'ul luwew eti'j b'ix oky-inq'ojiyon kyi'j junjun exol aj eq'i' kyitza' te nini, okyinq'ojiyon tuky'i nyol aj naqe jun nmachit kansb'il.*

17 Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan. Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', oxe'l

---

† **2:5** Tqatel kandel telponx kyi'j kye qerman (Tmnk. 1:20); b'ix aj tq'umaj te Qtata Dios “owelal win te aj tqatel ekandel” telponx otk'ulu'tz tuq tzan tmankun tzan tok kchimo' kyib'. * **2:7** Gén 2:9; Tmnk 22:2 ‡ **2:7** Ax: paraíso de Dios. § **2:8** Ax: ángel. * **2:8** Isa 44:6; 48:12; Tmnk 1:17; 22:13 * **2:10** Lajuj q'ij telponx iktza' nya'tx b'an ky'ila'j q'ij b'ix ja ch'inky omankuyon. * **2:11** Tmnk 20:6,14; 21:8 † **2:12** Ax: ángel. * **2:12** Tmnk 1:16 * **2:14** Núm 25:1-3; 31:16 * **2:16** Tmnk 1:16

nsi' te wab'j mana aj k'u'u' witza'.* B'ix oxe'l nsi' te junjun kyetz jun ch'i tal
ab'j saq b'ix ti'j te ab'j tz'ib'an-ok jun tb'i ak'a'j* aj k'onti'l ab'l otzqilal tetz
sinoke a'ox te aj ok'amoyon tetz.”

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Tyatir

18 Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad‡ aj atqet kxol kye
qerman aj Tyatir: “Wetz a'in te Tk'wa'al Qtata Dios, b'ix wetz aj naqe q'aq'
kye tb'aq' nwitz§ b'ix kye woq naqe k'uxb'il brons b'an nswoye'.* B'ix nxik
nq'uma' ikxjani:
19 Wetz web'en te aj n'ek'ulu' b'ix titza' nkyinqet egani' b'ix titza' nkyeqet
egani' kye txq'anky, b'ix titza' n'ok wit'let ek'u'j wi'j, b'ix web'en titza'
nkx'aq'unan tzan kyten jwert kye qerman exol, b'ix n'etipa' twitz xhcho'nal
tuky'i nim epasens, b'ix te etaq'un aj nqet ek'ulu' mas tb'anil twitz te aj oje
qet ek'ulu' tb'aya'.
20 Per ax at jun etil aj ngan tzan txik nq'uma': N'etzoqpi' tzan txnaq'tzan
kye txq'anky te aj xuj Jesabel.* Tetz aj ntq'uma' qa aji jun yolil tyol Dios,
b'ix tzan tpaj txnaq'tzb'en nkyeqet tz'aqik kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan te
wetz, nkyek'ajajin b'ix nkyewa'an tidi'chq aj q'apomaj kye kyitzb'alil ti'chq.
21 B'ix oje xik nsi' tyemp tetz tzan tjaw tky'ixpu' tnab'lin, per k'on tgan tzan
tkaj tsi' tzan tk'ajajin.
22 Ajna'l wetz oqtel nxon tuj twatub', b'ix yatzun kye aj n'ok kyjunb'e' kyib'†
tuky'i'l, kyetz owokel kyen jun nim xhcho'nal qa nlay jaw kky'ixpu' kynab'lin
ti'j te aj ntk'ulu' te [Jesabel kyuky'i'l].
23 B'ix kye aj nkye'ok lapet ti'j,‡ okyeqtel nkansa'. Ikxji kyaqil kye aj
nkye'okslan wi'j owokel kchan, wetz n'el nniky' kyaqil te aj nkyb'isu' kye xjal
tuj kywi' b'ix tuj kyanim, b'ix oxe'l nsi' te junjun iktza'x kyk'ulb'en.*
24 Yatzun etetz aj atix tuj Tyatir, etetz aj k'onti'l eq'i' etitza' te aj xnaq'tzb'ilj
nya'tx tume'l, etetz aj k'onti'l nkxk'amon te aj nim xnaq'tzb'ilj ti'j te Satanas,
oxe'l nq'uma' etetz ya nlay xik nsi' junky tidi' tzan tqet ek'ulu'.
25 Per te aj eq'i' etitza' ajna'l, intxik etin max oj wul wetz.
26 Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza' max cha'oj tpon te
tmankb'il b'ix oqtel kyk'ulu' te aj nxik nk'ulu' mandad, wetz oxe'l nsi' jun
kyajwalil tzan kyk'ulun mandad kyajsik kyaqil amaq'§
27 tuky'i jun kytortol k'uxb'il [tzan k'on kykaj alkawet ti'j nijunwt] iktza'
oj tqet b'uchi' jun bas tx'o'tx' [tzan te tz'aqol].* B'ix [oxe'l nsi' jun kyajwalil]
iktza'x te Ntat oje tzaj tsi' wajwalil wetz,
28 b'ix oxe'l nsi' kyetz te che'w aj njakul oj stzaj txeka'j.*
29 Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te
etetz aj nkx'okslan.”

3

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Sárdis

---

* **2:17** Exo 16:14-15 * **2:17** Isa 62:2; 65:15 ‡ **2:18** Ax: ángel. § **2:18** Telponx b'a'n tzan txik ten kyaqil tzan k'on tkaj ewj jun tidi'; Tmnk 1:14. * **2:18** Telponx at nim tbalor; Tmnk 1:15. * **2:20** 1Re 16:31; 19:2; 2Re 9:22 † **2:22** Ax: kye aj nkyek'ajajin tuky'i'l. ‡ **2:23** Ax: kye tal. * **2:23** Sal 7:9; 62:12; 139:1-4; Jer 17:10 § **2:26** Ax: naciones. * **2:27** Sal 2:8-9; Isa 30:14; Tmnk 19:15 * **2:28** Telponx ti'j Jesukrist iktza' tuj 22:16. Oj tmankun kyaqil, axkix tetz ojawel kanet kywitz tzan sten kyuky'i'l tuky'i xhchqitz'unal.

1 Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad* aj atqet kxol kye
qerman aj Sárdis: “Wetz a'in te aj [nkyink'ulun mandad kyi'j kye] wuq txew*
aj nkye'aq'unan te Qtata Dios, b'ix a'in wetz te aj eq'i' wuq che'w tuj nq'ab'.*
B'ix nxik nq'uma' ikxjani:
Wetz web'en te aj nqet ek'ulu', etetz nkx'ok q'uma' itz'ojix per wetz web'en
etetz kamnaqix.†
2 Intetz eteb'e' ewitz b'ix intok esi' ek'u'j tzan tok mas b'an jwert exol te [aj
galan] aj tzunx eq'i' etitza' per ch'inky tponaj tzan tpaj te aj n'ek'ulu' k'onti'l
nqet tuj twitz Ntat.
3 Instzaj ena'o' aj oje xik xnaq'tza' etetz b'ix oje tz'ok echa'o'. Intqet ek'ulu'
ikxji b'ix intjaw eky'ixpu' enab'lin. Qa nlay tz'ok esi' enab'l ti'j te nini,
kyinpon eti'j iktza' jun eleq', b'ix k'onti'l eteb'en janik'b'a'n kyinpon eti'j.*
4 Per tzunx ate' junjun xjal exol etetz aj mina' tox ksamo' kyib' tuj te nya'tx
galan. Kyetz okyeb'etel wuky'i'l tuky'i kyq'anaq saq‡ tzan tpaj kyetz nkyajo'.
5 Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', okyeb'etel wuky'i'l
tuky'i kyq'anaq saq,* b'ix nlay jatz win kyb'i tuj te u'j aj nyolin ab'le' kye aj
okye'anq'iyon te jun-ele'x,* b'ix oxe'l nq'uma' galan kyi'j kyetz tuky'i te Ntat
b'ix kywitz kye ángel tuj ka'j.*
6 Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz
aj nkx'okslan.”

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Piladelpy

7 Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad§ aj atqet kxol kye
qerman aj Piladelpy: “Wetz a'in te aj b'an k'onti'l nchoj b'ix [nxik nq'uma'] te
b'an'ax. Wetz at wajwalil iktza' te Dawid aj nk'ulun mandad tuq oqtxi'.* Wetz
b'a'n tzan njaqon jun lamel b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan tlamon tetz, b'ix b'a'n
tzan nlamon tetz b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan tjaqon tetz.* B'ix nxik nq'uma'
ikxjani:
8 Wetz web'en te aj n'ek'ulu', b'ix ma'tx qet nsi' ajna'l jun lamel cha jaqo'
b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan tlamon tetz. Anke etetz nya'tx jwert a'ix, per ma'tx
qet etoksla' nyol b'ix k'onti'l oqet etewa' qa etotzqimin.
9 Kye aj ate' tuj tq'ab' Satanas, kye aj nkyq'uma' kyetz tijajil Israel per
nya'tx, wetz ajna'l oqtel nk'ulu' tzan kyqet mejlet ewitz* etetz, b'ix onk'ulu'tz
tzan tok kyen etetz ganimix witza'.
10 Komo etetz ma'tx qet etoksla' tuky'i nim epasens te aj oxik nq'uma', wetz
okxtel nkolo' ti'j te aj nya'tx galan aj tzul kyajsik kyaqil xjal twitz tx'o'tx' k'ulul
probar kyetz.*
11 Wetz kyinpon luwew; k'on kaj esi' aj n'etoksla' tzan k'on txik in te ekanab'
tzan junky.

---

* **3:1** Ax: ángel. * **3:1** Tmnk 1:4; 4:5; 5:6 * **3:1** Tmnk 1:16,20; 2:1 † **3:1** Telponx kyetz tuj kynab'l nkye'okslan tuq te Qtat, per nya'tx tuq b'an'ax kyitza'. * **3:3** Mat 24:43-44; Luks 12:39-40; Tmnk 16:15 ‡ **3:4** Ax: mina' txik kch'akla' kyq'anaq. Telponx saq kyanim; Tmnk 6:11; 7:9,13; 19:8. * **3:5** Tmnk 19:8 * **3:5** Exo 32:32-33; Sal 69:28; Tmnk 20:12 * **3:5** Mat 10:32; Luks 12:8 § **3:7** Ax: ángel. * **3:7** Ax: “eq'il te tyabul Dawid.” Ti'j te tyab telponx tajwalil, b'ix ti'j Dawid telponx tetz tijajil aj q'umankaj oqtxi' tzan tok te Koloyon kyi'j kye xjal, osey te Mesías; 1Re 9:5; 1Cró 17:14; 22:10; 28:7; 2Cró 13:5; 2Sa 7:13-17; Isa 9:7; Jer 23:5; Mat 1:1; 15:22; 21:9; Mak 10:48; 12:35; Wnch 7:42; Rom 1:3; 2Tim 2:8; Tmnk 5:5. * **3:7** Isa 22:22 * **3:9** Isa 60:14 * **3:10** Deu 13:3; Sal 7:9; 2Kor 8:2,8,24; 1Tes 2:4; Chaw 1:3; 1Xhp 1:7; 4:12; Tmnk 1:9; 2:10; 7:14

12 Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', wetz onk'ulu'tz tzan
kyok jwert† tuj te jay aj nab'il Qtata Dios. Kyetz akyeqet txini b'eyx te jun-
ele'x, b'ix oqtel ntz'ib'a' tb'i te Qtata Dios kyi'j kyetz [tzan kyok en a'e' te tetz],
b'ix tb'i te amaq' aj ja' nk'ulun mandad te Qtata Dios, te amaq' aj nqetz tuj
ka'j,* b'ix te nb'i ak'a'j ax oqtel ntz'ib'a' kyi'j.
13 Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te
etetz aj nkx'okslan."

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Lawdisey

14 Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad‡ aj atqet kxol
kye qerman aj Lawdisey: "Wi'j wetz opoyonkix kyaqil aj tq'umb'en te Qtata
Dios.§ Wetz k'onti'l nkaj nsi' tzan nyolin b'an'ax, b'ix wetz a'in akyinqet tuq
tb'ay twitz kyaqil tk'ulb'en Qtata Dios.* B'ix nxik nq'uma' ikxjani:
15 Wetz web'en te aj n'ek'ulu' b'ix k'onti'l nkyin'el etik'o'. Per ax nya'tx tuky'i
jun tk'u'jlal nkxk'ulun jun tidi' te wetz; mejor-tal tzan wel etik'o' qatzun tzan
ek'ulun galan te wetz tuky'i jun tk'u'jlalji.*
16 Per tzan tpaj etetz k'onti'l jun tumelil etuky'i'l, ni tuky'i jun tk'u'jlal ni
k'onti'l nkyin'el etik'o', astilji okx'elax nxo'o' tuj ky'is naqe xa'awj.†
17 Etetz n'eq'uma': 'Qetz b'an q'inon a'o', oje qo'ok b'an q'inon b'ix k'onti'l
tidi' npaltin qetz.' Per etetz k'onti'l n'el eniky', k'onti'l jun chewsb'il tuj
etanim, b'ek'b'ajil ewitz, k'onti'l tidi' etetz, moy a'ix, b'ix sqitlikix.
18 Wetz oxe'l nsi' jun konsej etetz tzan eloq'on wuky'i'l jun oro aj txikomaj
aj n'oken tzan etok b'an'ax q'inon, b'ix pe'eloq'on wuky'i'l eq'anaq saq tzan
k'on eky'ixwik tzan k'on etok en sqitlikix, b'ix pe'eloq'on wuky'i'l jun eremey
te ewitz tzan eka'yin.
19 Kkyaqil kye aj nkyeqet ngani', wetz nxik nyoli' te kyetz te aj nya'tx galan
nkyk'ulu', b'ix nkyexik nkawi'.* [Astilji nxik nq'uma' etetz], pe'etokslan
tuky'i jun ek'u'j b'ix intjaw eky'ixpu' titza' nkxb'et.
20 Intok esi' enab'l, wetz nkyinq'olb'en eti'j; qa at ab'l ma tzaj xhcha'o' nwi'
b'ix okyintk'amo'tz, okyin'okex tuky'i'l b'ix qo'okelna qajyol qib'.‡
21 Kye aj okyipa'tz iktza'x wetz owipaj, b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza',
oxe'l nsi' te kyetz tzan kywit'let junch'in wuky'i'l tuj nwit'lel ja' nkyink'ulun
mandad, iktza'x wetz oqet te nya'tx galan witza' b'ix ma'tx kyinqet wit'let
tuky'i ntat tuj twit'lel.
22 Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te
etetz aj nkx'okslan."»

4

Titza' Ntzaj Kyna'o' Te Qajaw Tuj Ka'j

1 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, oxik wen twitz ka'j jaqo' tuq jun lamel, b'ix
oxik ncha'o' junky'el twi' te xjal aj oxik nchan tb'ay. Tetz twi' iktza' trompet,
nyolin tuq wuky'i'l, otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Pajatz tzani, b'ix wetz oxe'l
nyek'u' yatz te aj oky'el mas yaj.»

---

† **3:12** Ax: tzan kyok iktza' toqtzal Tjay Dios. Jun xjal iktza' toqtzal telponx jun aj b'an jwert tuky'i Qtata Dios. * **3:12** Tmnk 21:2 ‡ **3:14** Ax: ángel. § **3:14** Ax: wetz a'in te Amen. * **3:14** Pro 8:22; Wnch 1:1-3,10; Kol 1:15 * **3:15** Ax: wetz web'en te aj n'ek'ulu', b'ix nya'tx tz'e'k a'ix ni che'w, galan-wit qa che'w qa tz'e'kji. † **3:16** Ax: per tzan tpaj cha q'ulq'uj a'ix b'ix nya'tx che'w ni b'an tz'e'k, okx'elax nxa'we' tuj ntzi'. * **3:19** Pro 3:12; Ebr 12:5-11 ‡ **3:20** Ax: intok esi' enab'l, wa'lkin stzi' lamel b'ix n'ok nsk'onk'a'; qa at ab'l ma tzaj xhcha'o' nwi' b'ix owokex tjaqo' te lamel, okyin'okex tuky'i'l b'ix kyinwa'ayon tuky'i'l b'ix tetz wuky'i'l.

2 B'eyxnajji oqet te Txew Dios wajsik b'ix oxik wen tuj ka'j jun wit'lelj te jun
k'ulul mandad, b'ix tuj te wit'lelj wit'lik tuq jun xjal.
3 Ka'yin te aj wit'lik tuq tuj te twit'lel [nspoq'e'] iktza' ab'j jasp b'ix kornalin,
b'ix pe'oni' tuq ti'j te twit'lel tuky'i jun kyaqmaljab' b'an ntxaqtxon tuq iktza'
ab'j esmeralt.*
4 B'ix akyeqet tuq ti'j te wit'lelj sipa' kyib' kaj tuj kawnaq (24) wit'lelj b'ix
oxik wen kyuj kye wit'lelj kaj tuj kawnaq (24) tijxjal, atok tuq kyq'anaq saq
b'ix atjax kykoron pur xtx'otx'al oro.
5 B'ix tuj te wit'lelj [nink'ajchaq] n'etz tuq xhliky'lika'j, b'ix oxik ncha'o'
txini naqe kywi' xjal tuky'i ray nkyetrenun tuq,* b'ix twitz te wit'lelj
[nink'ajchaq] txaqome' wuq q'analb'ilj* aj telponx kyi'j kye wuq txew aj
nkye'aq'unan te Qtata Dios.*
6 B'ix twitzky te wit'lelj, b'an chq'aj b'ix nim twitz b'ix xtx'otx'al iktza' bidrio
qatzun xtx'otx'al kristalji.* B'ix sipa' kyib' ti'j te wit'lelj akyeqet tuq kaj txkup
[aj nxik kyna'o' tuq te Qtata Dios] b'ix ajun tb'aq' kywitz kyi'jx kyaqil.*
7 Te tb'ay txkup iktza' jun leon, b'ix te tkab'i' iktza' jun tor, b'ix te toxi' te
twitz iktza' twitz jun xjal, b'ix te tkaji' iktza' jun yoq'on nlipan.
8 B'ix kye kykajil txkup at tuq waqaq kxiky',* b'ix nojnaq kyi'j b'ix kyujx
ajun tb'aq' kywitz.* B'ix b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il k'onti'l tuq nkaj ksi' tzan
kyq'uman ikxjani: «B'an ch'inwt xhchoj, b'an ch'inwt xhchoj, b'an ch'inwt
xhchoj te Qajaw Dios. Tetz mas nim tajwalil twitz kyaqil. Tetz atqet tuq b'ix
atqet ajna'l b'ix tzul junky'el.»
9 B'ix oj txik kyq'uma' kye txkup te Qtata Dios mas nim tajwalil twitz kyaqil,
b'ix oj tqet kyjiq'b'a' b'ix oj txik ksi' pixon te tetz te aj wit'lik tuj twit'lel b'ix
itz'oj te jun-ele'x,
10 yaji kye aj kaj tuj kawnaq (24) tijxjal nkyeqet mejlet twitz te aj wit'lik tuj
twit'lel b'ix itz'oj te jun-ele'x, b'ix nkyena'on tetz b'ix te kykoron aj telponx
ti'j kyajwalil, nqet ksi' twitz, b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani:
11 «Qajaw, Qtata Dios aj nxhstzaj qna'o', yatz at awoklen ti'j jun awajwalil
b'an nim, b'ix at awoklen tzan aqet jiq'b'a' b'ix tzan sten kyaqil tuj aq'ab',
tzan tpaj yatz oqet ak'ulu' kyaqil aj at, tzan tpaj ikxji yatz agan tuq b'ix ikxji
oqet ak'ulu'.»

5

A'ox Te Qajawil At Toklen Tzan Tjaw Tjaqo' Te U'j

1 Ntons tuj tb'anq'ab' te aj wit'lik tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad, oxik
wen jun u'j b'ochq'i' b'ix tz'ib'a' tuq kykab'il palaj, b'ix lamo' tuq tuky'i wuq
lak'b'il.
2 B'ix oxik wen jun ángel nim tbalor nxik tuq tq'uma' kongan ikxjani: «¿Ab'l
at toklen tzan tjaw tjaqo' te u'j b'ix tzan kyel tlok'pi' kye wuq lak'b'ilni?»
3 Per nijunwt tuj ka'j ni twitz tx'o'tx' ni tjaq' tx'o'tx', nijunwt at tuq toklen
tzan tjaw tjaqo' te u'j ni tzan tjaw ten-wit ch'in.
4 Wetz b'an nkyin'oq' tuq tzan tpaj k'onti'l ab'l at tuq toklen tzan tjaw tjaqo'
te u'j, ni tzan tjaw ten-wit ch'in.
5 Yaji jun tijxjal [kxol kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal] otzaj tq'uma' wetz
ikxjani: «K'on xhch'oq'. [Te aj n'ok q'uma'] "Te Leon Aj Juda," aj tijajil Dawid,

* **4:3** Ezq 1:26-28; 10:1 * **4:5** Exo 19:16; Tmnk 8:5; 11:19; 16:18 * **4:5** Ezq 1:13 * **4:5** Tmnk 1:4
* **4:6** Ezq 1:22 * **4:6** Ezq 1:5-10; 10:14 * **4:8** Isa 6:2-3 * **4:8** Ezq 1:18; 10:12

tetz ma'tx kamb'an, b'ix at toklen tzan tjaw tjaqo' te u'j b'ix tzan kyel tlok'pi' kye wuq lak'b'il.»*
6 Yaji oxik wen tuj te wit'lelj b'ix kxol kye kaj txkup, b'ix kxol kye tijxjal, oxik wen jun tal moch* misb'il, aj ojetq qet kansa' tb'ay per ajna'l itz'oj b'ix wa'lqet tuq. At tuq wuq tkach† b'ix wuq tb'aq' twitz; te nini telponx kye wuq txew aj [nkye'aq'unan] te Qtata Dios b'ix etzaj sama' twitz tx'o'tx'.
7 Yaji tzaj tetz, oky'ik tk'amo' te u'j aj atqet tuq tuj tq'ab' te aj wit'lik tuq tuj twit'lel.
8 Ya ma ky'ik tk'amo' te u'j, kye kykajil txkup b'ix kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal eqet mejlet twitz te tal moch. Kkyaqil eq'i' tuq kyarp b'ix jun pomb'il pur xtx'otx'al oro nojnaq tuq tuky'i pom, b'ix te nini telponx aj nxik kxnaq'tza' [kyaqil] qerman aj pawame' te Qtata Dios.*
9 B'ix nxik kyb'itza' tuq jun b'itz ak'a'j ikxjani: «Yatz at awoklen tzan tjaw awin te u'j b'ix tzan kyel alok'pi' kye lak'b'il, tzan tpaj ochqet kansa' b'ix ikxji tuky'i achiky'el owel achojo' kchoj ky'ila'j xjal tzan kyok te Qtata Dios kxol kyaqil kyijajil xjal ja'chq, kyaqil yol, kyaqil amaq', kyaqil nasyon.
10 B'ix ma'tx ak'uluj tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix tzan kyten na'ol tetz kyaqil tyemp te jun-ele'x,* b'ix okyek'uluyon mandad [kyi'j kye xjal] twitz tx'o'tx'.»
11 Yaji oxik wen b'ix oxik ncha'o' kywi' ky'ila'j ángel sipa' kyib' ti'j te wit'lelj b'ix kye kykajil txkup b'ix kye tijxjal, b'ix b'an ky'ila'j mil tuq kyb'et, k'onti'l ob'antik kyajlet.*
12 Nxik tuq kyq'uma' b'an kongan ikxjani: «Te Tal Moch aj okamik, tetz at toklen ti'j tzan sten kyaqil tuj tq'ab', b'ix nim tq'inomal; at jun tnab'l tzan tb'isun tuj tume'l b'ix at jun tbalor; at toklen tzan tqet jiq'b'a' b'ix at nim xhchqitz'unal; tetz at toklen tzan kyyolin kyaqil galan ti'j.»*
13 B'ix ax oxik wen kyaqil a'e' aj at kyanq'in, kyaqil aj tk'ulb'en Qtata Dios twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx', tjaq' tx'o'tx', b'ix tuj te nim a' b'ix kyaqil tidi'chq aj at tuj, oxik ncha'o' nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te aj wit'lik tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad, aj n'ok q'uma' Te Tal Moch, inkyyolinxwit kyaqil galan ti'j, intqetxwit jiq'b'a', instenxwit tetz tajwalil mas nim twitz kyaqil, intokxwit kyaqil tuj tq'ab', intky'ikxwit ikxji tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x.»
14 Ntons yaji kye kykajil txkup nkyq'uma' tuq ikxjani: «Ikxjikixi'.» B'ix kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal eqet mejlet, b'ix ena'on te aj itz'oj te jun-ele'x.

6

Te Aj Oky'ik Aj Kyel Lok'pi' Waqaq Lak'b'il Ti'j Te U'j

1 Ntons, wetz oxik we'e', b'ix owel tlok'pi' Te Tal Moch te tb'ay lak'b'il ti'j te u'j, b'ix oxik ncha'o' jun kxol kye aj kykajil txkup, oxik tq'uma' tuky'i jun twi' iktza' twi' ray ikxjani: «Qalan.»
2 Yaji oxik wen jun kway saqti'j,* b'ix te aj iqa' tuq titza' at tuq jun xob'il flech tuj tq'ab', b'ix oxik si' jun tkoron aj telponx ti'j tajwalil, b'ix nkyeqet tuq tajq'oj titza' b'ix owex tzan tq'ojin kyi'j tzan kyqet.
3 Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tkab'i' lak'b'il, oxik ncha'o' te tkab'i' txkup oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.»

---

* **5:5** Te leon b'ix te tijajil Dawid b'ix te tal moch, kyoxil telponx ti'j te Jesukrist; Gén 49:9-10; Isa 11:1,10; Jer 23:5; Tmnk 22:16. * **5:6** Isa 53:7 † **5:6** Te kach telponx nim tbalor. Ky'ila'j kach telponx tetz mas b'an nim tbalor twitz kyaqil. * **5:8** Sal 141:2 * **5:10** Exo 19:6; 1Xhp 2:9; Tmnk 1:6 * **5:11** Dan 7:10 * **5:12** Tmnk 7:12 * **6:2** Zac 1:8; 6:1-3

4 B'ix owetz junky kway, per kyaqti'j, b'ix te aj iqa' tuq titza' oxik si' tajwalil
tzan k'onky txik kyin kyib' kye xjal twitz tx'o'tx' tzan kykansan kyib'kyib'x,
b'ix oxik si' jun nim tmachit kansb'il.

5 Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te toxi' lak'b'il, oxik nchan te toxi'
txkup oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.» Yaji oxik wen jun kway q'eqti'j b'ix te aj
iqa' tuq titza' eq'i' tuq jun libr malb'il* tuj tq'ab'.

6 B'ix oxik nchan twi' jun xjal aj nyolin tuq kxol kye kaj txkup, nxik tq'uma'
tuq ikxjani: «A tgan twi' tk'u'j jun xjal te jun q'ij† tzan stzaj loq'o' kab'e' libr
triw, b'ix twi' tk'u'j jun xjal te jun q'ij tzan stzaj loq'o' waqaq libr brisk, per
k'on tz'ok ak'ulu' jun nya'tx galan ti'j te aseyt b'ix te ta'l ub.»

7 Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tkaji' lak'b'il, oxik nchan te tkaji'
txkup oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.»

8 Oxik wen jun kway txa'x spaj b'ix te aj iqa' tuq titza', Kamikyj tb'i, b'ix
te aj lapik tuq ti'j, tetz tb'i Aj Ja' Akyeqet Kyanim Kye Kamnaq, b'ix oxik si'
kyajwalil kyi'j tkaji' part kye xjal twitz tx'o'tx' tzan kykansan kyetz tuky'i
machit aj te q'ojb'il, b'ix tuky'i wa'ij b'ix yab'il b'ix tzan txkup aj nya'tx alo'mj-
e'.*

9 Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tjweb'i' lak'b'il, oxik wen tjaq'
te pomb'il te Qtata Dios, [tzi nkye'iyon tuq] kyanim kye aj ojetq tuq kyeqet
kansa' tzan tpaj [nkyepakb'an tuq] tyol Qtata Dios b'ix tzan tpaj te tume'l aj
nqet tuq kyyek'u'.

10 B'ix oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «Qajaw, yatz b'an ch'inwt achoj b'ix
jun chyolin. ¿Janik'b'a'n ak'uluj tuky'i akawb'il tuj aq'ab' tzan tel kchojo' kye
aj nkyenajan twitz tx'o'tx' tzan tpaj jqetlen kykansa'na?»‡

11 Ntons oxik si'let kyq'anaq saq, b'ix oxik q'uma' kyetz tzan kyojlan ch'inky
max oj tjakon te kyajlal, oj kykamik txq'anky kyerman aj nkye'aq'unan te
Qtata Dios b'ix aj okyeqtel kansa' iktza' kyetz.

12 Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tqaqi' lak'b'il, yaji otzaj jun nim
kab'junab', b'ix te q'ij owok q'eqmuqin naqe teb'l q'anq sak pit, b'ix te qya'
owok [kyaq twitz] naqe kyik'.*

13 B'ix kye che'w twitz ka'j eb'ajtzaj tz'aqik twitz tx'o'tx', naqe twitz jun wi'
igos oj tjaw kyito' tzan jun nim kyaq'iq' [ntzaj tilan kyaqil].

14 B'ix te twitz ka'j oqetnaj iktza' jun tidi' n'el in [oj tmankun token],§ b'ix
kyaqil kye witz b'ix kye tx'o'tx' tuj nim a' ejaw in tuj kyluwar.*

15 B'ix kye kywitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx', b'ix kye aj b'an nim
kyajwalil, b'ix kye a'e' k'ulul mandad kxol kye soldad, b'ix kye q'inon, b'ix
kye aj at nim kybalor, b'ix kye aj mosime' b'ix kye aj ya nya'tx mosime', kyaqil
kyetz oqex kyewa' kyib' tuj jul b'ix tuj peky twiwitz.*

16 B'ix nxik tuq kyq'uma' kye witz b'ix kye peky ikxjani: «Pe'eqet xitan
qajsikna* b'ix qoqet etewa'na twitz te aj wit'lik tuj twit'lel b'ix ti'j tq'oj Te Tal
Moch.

17 Ma'tx pon te q'ij tzan tjatz tq'oj b'ix ¿ab'l otipa'tz kyaqil ntzani?»*

---

* **6:5** Telponx jun xjal kabal malon, osey at tkawb'il tuj tq'ab'. † **6:6** Ax: jun denarius. * **6:8** Jer 15:3; Ezq 5:12,17; 14:21 ‡ **6:10** Ax: qchiky'el. * **6:12** Isa 13:10; Ezq 32:7-8; Joel 2:31; 3:15; Mat 24:29; Mak 13:24-25; Luks 21:25-26 § **6:14** Ax: iktza' jun txaq u'j aj n'ok b'ochq'i'; Isa 34:4. * **6:14** Tmnk 16:20 * **6:15** Isa 2:10 * **6:16** Os 10:8; Luks 23:30 * **6:17** Joel 2:11; Mal 3:2

7

Kye Jun Oqal Tuky'i Kaj Tuj Oxqal Mil (144,000) Xjal Kxol Kye Aj Israel Aj Pawame' Te Qtata Dios

1 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, oxik wen kaj ángel wa'lke' tuq tuj kykajil palaj te twitz tx'o'tx', nqet kymaqo' tuq te kykajil palaj ja' ntzaj te kyaq'iq' twitz tx'o'tx'* tzan k'on stzaj ch'inwt kyaq'iq' twitz tx'o'tx', ni tajsik te nim a' ni kxol kye tze'.

2 B'ix oxik wen junky ángel ikja'n tjatz tuq tumelil aj ja' njakul te q'ij. Eq'i' tuq titza' jun tidi' tzan tok si'let techa'l [kyi'j kye xjal aj telponx q'apome' kyib'] te Qtata Dios, te Qtat aj at jun tanq'in. B'ix oxik tq'uma' tuky'i jun twi' b'an kongan kyuky'i kye kykajil ángel aj ojetq tuq xik si' kyajwalil tzan txik ksi' jun nya'tx galan ti'j te twitz tx'o'tx' b'ix ti'j te nim a', oxik tq'uma' ikxjani:

3 «K'on tz'ok ek'ulu' jun tidi' ti'j te twitz tx'o'tx' ni ti'j te nim a' ni kyi'j kye tze' max oj tokb'aj qsi' jun techa'l tajsik kywitz kye aj q'apo' kyib' te Qtata Dios.»

4 B'ix oxik nchan jateb' tuq kyb'et kye aj owok si' jun kyecha'l, oxik ncha'o' oqal tuky'i kaj tuj oxqal mil (144,000) kyb'et tuq tzan kyaqil kxol kyaqil b'uch'uj tijajil Israel.

5 Te b'uch'uj aj tijajil Juda, kab'lajuj mil tuq (12,000) kye aj atok jun kyecha'l; te b'uch'uj aj tijajil Ruben, ax kab'lajuj mil tuqky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Gad, ax kab'lajuj milky (12,000);

6 b'ix te b'uch'uj aj tijajil Aser, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Nep, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Manases, ax kab'lajuj milky (12,000);

7 b'ix te b'uch'uj aj tijajil Simeón, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Lewi, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Isakar, ax kab'lajuj milky (12,000);

8 b'ix te b'uch'uj aj tijajil Sabulon, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Chep, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Minch, ax kab'lajuj milky (12,000).

Kye Xjal Aj Ja'chq Tzajnaqe' Akyeqet Twitz Qajawil

9 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik wen jun nim b'uch'uj xjal k'onti'l tuq nb'antik kyajlet, ja'chq tzajnaqe' tuj kyaqil nasyon b'ix ti'j kyaqil kyijajil xjal, b'ix tzajnaqe' tuj kyaqil amaq' b'ix tuj kyaqil yol; b'ix wa'lke' tuq twitz te twit'lel te aj nk'ulun mandad b'ix twitz [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch, b'ix saq tuq kyq'anaq b'ix eq'i' tuq txaq rams kyitza'.

10 B'ix nxik tuq kyq'uma' kongan ikxjani: «Te aj ma qet kolon te qetz a te Qtata Dios aj wit'lik tuj twit'lel b'ix Te Tal Moch.»

11 B'ix kyaqil kye ángel sipa' kyib' ti'j twit'lel, b'ix kye tijxjal b'ix kye kaj txkup, kkyaqil kyetz eqet mejlet twitz te Qtata Dios tzan kyna'on tetz.

12 Nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «¡B'an'ax ikxji! Inkyyolinxwit kyaqil galan ti'j tetz, instenxwit b'an nim tajwalil, b'ix at jun tnab'l tzan tb'isun tuj tume'l. Intxikxwit si' pixon tetz, b'ix intqetxwit jiq'b'a'. Instenxwit kyaqil tuj tq'ab', b'ix instenxwit tbalor. Intqetxwit na'o' te Qtata Dios te jun-ele'x. ¡Ikxji kixi'!»*

13 Ntons jun tijxjal otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Wen, kye aj atok kyq'anaq saqni, ¿ab'le'tzun? B'ix ¿ja' tzajnaqe'?»

14 Wetz oxik nq'uma' tetz: «Tat, yatz aweb'en.» Yaji tetz owajtz stzaq'b'e' wetzky ikxjani: «Kye aj ntzanije' a'e' kye aj oje tz'ok kyen twitz te b'an nim

* **7:1** Dan 7:2; 11:4; Zac 2:6; 6:5 * **7:12** Tmnk 5:12

xhcho'nal.* Kyetz oje kaj saq kyi'j tzan tpaj owel xhchiky'el* [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch aj tkamik.†
15 Astilji akyeqet twitz te Qtata Dios aj ja' wit'lik tuj twit'lel nk'ulun mandad, b'ix nkyena'on te tetz b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il tuj tjay, b'ix tetz okyeqtel tkolo'.‡
16 Ya nlay tz'ok kyen twitz wa'ij ni twitz tzakjel, b'ix te q'ij ya nlay qet kyajsik b'ix nlay tz'ok kyen twitz kyaq.*
17 Komo Te Tal Moch aj atqet tuj te wit'lelj oqtel tk'ulu' kwent§ te kyetz, b'ix oxe'l tyek'u' kyetz ja' at te a' aj ntzaj tsi' te qanq'in [te jun-ele'x], b'ix te Qtata Dios otky'ixwinsa'tz kyaqil ta'al kywitz.»

8

Aj Oky'ik Aj Tjaw Jaqo' Te Twuqi' Lak'b'il

1 Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te twuqi' lak'b'il ti'j te u'j, owok jun rat b'an takun tuj ka'j qanq mey or.
2 Ntons, yaji exik wen wuq ángel wa'lke' twitz Qtata Dios, b'ix oxik si' kyetz wuq trompet.
3 B'ix otzaj junky ángel, oqet wa'let twitz te pomb'il te Qtata Dios, te tz'e'sb'il aj pur xtx'otx'al oro aj atqet twitz te twit'lel [Qtat], b'ix te ángel eq'i' tuq titza' jun tqatel pom pur xtx'otx'al oro, b'ix oxik si' nim pom tetz tzan txik tq'apo' twi' te tz'e'sb'il junx tuky'i te kxnaq'tzb'en kkyaqil kye aj pawame' a'ox te tetz.
4 Tuj [te tqatel pom tuj] tq'ab' te ángel, ojax twitz Qtata Dios te tb'uqinal te pom tuky'i te kxnaq'tzb'en kye aj pawame' te Qtat.
5 Yaji te ángel ojaw stzyu' te pomb'il, oqex tnojsa' tuky'i txanq'a'l aj atqet tuq tuj te tz'e'sb'il,* b'ix otzaj txon twitz tx'o'tx', b'ix ajun ray otzaj, oxik ncha'o' tidi'chq b'an ntrenun, b'ix ajun xhliky'lika'j b'ix ajun kab'junab' otzaj.

Kye Xhcho'nal Aj Otzaj Aj Kyok Oq'sa' Kye Tb'ay Waqaq Trompet

6 Ntons yatzun kye wuq ángel aj eq'i' tuq kye trompet kyitza', oqet kyk'ulu' listar kyib' tzan tok kyoq'sa'.
7 Te tb'ay ángel owok toq'sa' te strompet b'ix yaji otzaj xon twitz tx'o'tx' saqsb'aqon samo' tuky'i q'aq'* b'ix samo' tuky'i kyik', b'ix te toxi' part te twitz tx'o'tx' otz'e'sjik, b'ix te toxi' part kye tze' twitz tx'o'tx' etz'e'sjik, b'ix kyaqil te k'ul ax oqet tz'e'k.
8 Yaji te tkab'i' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji jun tidi' iktza' jun witz ntilun tuq oxik xon tuj te nim a' b'ix te toxi' pedas te nim a' owok pur kyik',
9 b'ix eb'ajkamik te toxi' part kye txkup tuj te nim a', b'ix te toxi' part kye bark eb'ajponaj.
10 Yaji te toxi' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji otzaj tz'aqik twitz ka'j jun nim che'w ntilun iktza' jun q'aq',* b'ix oqet tz'aqik tajsik toxi' part kye a' b'ix kyajsik kye soch.
11 B'ix te che'w K'ay K'ul tuq tb'i, b'ix te toxi' part kye a' owok b'an k'ay, b'ix ky'ila'j xjal eb'ajkamik tzan tpaj te aj a' aj owok b'an k'ay.

---

* **7:14** Dan 12:1; Mat 24:21; Mak 13:19; Luks 21:23 * **7:14** Ax: kyik'. † **7:14** Ax: kye aj oje tz'el ktx'ajo' te kyq'anaq b'ix oje kaj ksjapunsa' tuky'i xhchiky'el te Tal Moch. ‡ **7:15** Ax: tetz okyeqtel tsi' tuj tjay. * **7:16** Isa 49:10 § **7:17** Ax: okyeqtel tpastori'; Sal 23:1; Ezq 34:23; Wnch 10:1-16. * **8:5** Exo 30:1; Lev 16:12; Isa 6:6 * **8:7** Exo 9:23-25; Ezq 10:2 * **8:10** Ax: jq'anal; Tmnk 9:1.

12 Yaji te tkaji' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji oyab'tik te toxi' part te q'ij b'ix toxi' part te qya' b'ix toxi' part kye che'w twitz ka'j, te toxi' part te kyetz ya k'onti'l tuq nq'analin; ikxji k'onti'l owok xhk'atun te toxi' part te aq'b'il b'ix toxi' part te q'ij.*
13 Ntons, yaji oxik wen b'ix oxik ncha'o' jun yoq'on nlipan tuq twitz ka'j, nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Laste', laste', laste' kye aj nkyenajan twitz tx'o'tx' tzan tpaj owokel kyoq'sa' naj kye oxky ángel kye kytrompetni.»

9

1 Yaji te tjweb'i' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji oxik wen [jun ángel naqe] jun che'w ojetq stzaj lank'an twitz tx'o'tx', b'ix oxik si' tetz tal te lamel jaqb'il te jul aj k'onti'l txe'.
2 B'ix ojaw tjaqo' te jul aj k'onti'l txe', b'ix ojatz jun chman sib' tuj naqe sib' tuj jun chman jorn, b'ix oqloljxb'ik twitz te q'ij b'ix kyaqil tuj kyaq'iq' tzan te sib' aj ojatz tuj te jul.
3 B'ix tuj te sib' ejatz xkuchi', exik twitz tx'o'tx' b'ix oxik si' ktx'ab'l* iktza' ktx'ab'l kye alakran twitz tx'o'tx'.
4 B'ix oxik k'ulu' mandad tzan k'on kyk'ulun nya'tx galan ti'j awalj ni ti'j k'ul ni ti'j tze', sinoke a'ox kyi'j xjal aj k'onti'l atok jun kyecha'l aj owok si' tajsik kywitz aj telponx a'e' aj te Qtata Dios.*
5 B'ix exik k'ulu' mandad tzan k'on kyqet kykansa' sinoke cha a'ox tzan kyel ktx'a'o', tzan tok kyen kye xjal twitz nim xhcho'nal jweb' qya', b'ix te ktx'ab'l iktza' ktx'ab'l alakran oj tel tx'a'o' jun xjal.
6 Tuj aj tyempji kye xjal kygani'tz-tal tzan kykamik, per nlay kyekamik, b'ix okyjoyo'tz tume'l titza' tzan kykamik per nlay tz'oknoj tume'l titza' tzan kykamik.
7 B'ix kye xkuchi' iktza' tuq kway aj list-e' tzan kxik in q'ojiyon, b'ix tuj kywi' at tuq jun naqe kykoron xtx'otx'al oro, b'ix te kywitz naqe kywitz xjal.*
8 B'ix at tuq stzamal kywi' iktza' stzamal kywi' xuj, b'ix te twitz kye' iktza' twitz te' jun leon.
9 B'ix at tuq txayb'il kypech iktza' xtx'otx'al k'uxb'il, b'ix te kxiky' b'an nxumin tuq iktza' b'an ky'ila'j karret juk'u' tzan kway b'an nkyexumin ikja'n kxik q'ojiyon kyi'j kyajq'oj.†
10 B'ix te kyje' iktza' tuq tje' alakran, b'ix ax at tuq ktx'ab'l. B'ix oxik si' jun permis te kyetz tzan tok ksi' xhcho'nal kyi'j xjal tuky'i kyje', jweb' qya'.
11 B'ix te k'ulul mandad kyetz, a te ángel ti'j te jul aj k'onti'l txe',* b'ix tetz tb'i tuj te yol ebrey “Abadon” b'ix tuj te yol gryeg “Apolión” [aj telponx Xitul Kyaqil].
12 Te tb'ay nim xhcho'nal ma'tx ky'ik, per yaji oky'el kab'e'ky mas nim xhcho'nal twitz ntza'n.
13 Yaji te tqaqi' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji tuj te pomb'il aj xtx'otx'al oro aj atqet tuq twitz Qtata Dios, oxik nchan ntzaj yolin twi' jun xjal nink'ajchaq kye kykajil kach tajsik te tz'e'sb'il.
14 Nxik tuq tq'uma' tuky'i te tqaqi' ángel aj eq'i' tuq te trompet titza', kyi ikxjani: «Inkyel atzoqpi' kye kaj ángel aj tzyume' stzi' te chman a' aj tb'i Eufrátes.»

---

* **8:12** Exo 10:22-23; Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:10 * **9:3** Ax: kyajwalil. * **9:4** Ezq 9:4; Tmnk 7:3 * **9:7** Joel 1:6; 2:4-5 † **9:9** Ax: kar juk'ume' tzan kway tzan kxik q'ojiyon; Joel 2:4-5. * **9:11** Tmnk 9:1

15 Ntons yatzun kye kaj ángel aj ojetq tuq kyeqet k'ulu' preparar te aj orji
b'ix te aj q'ijji b'ix te aj qya'ji b'ix te aj aq'b'iji, exik tzoqpi' tzan tqet kykansa'
te toxi' part kye xjal [twitz tx'o'tx'].
16 Ntons oxik wen b'an ky'ila'j soldad tajsik kway, kab'e' oqal miyon
(200,000,000) tuq kyb'et; komo wetz oxik ncha'o' jateb' tuq kyb'et.
17 Ikxji oxik wen te aj owok joto' tuj nwitz, b'ix kye xjal tajsik kykway, atok
tuq jun txayb'il kypech [kyaq] teb'l naqe q'aq' b'ix tuky'i teb'l [b'an txa'x]
naqe ab'j jasint b'ix ax tuky'i teb'l [q'an q'eqmuqin] naqe asupr. B'ix kye
kway, kyetz kywi' iktza' twi' jun leon b'ix tuj ktzi' n'etz tuq q'aq', sib' b'ix
asupr.
18 Tzan tpaj ja ox xhcho'nal ntzani, eb'ajkamik te toxi' part kye xjal twitz
tx'o'tx' tzan te q'aq' b'ix te sib' b'ix te asupr aj n'etz tuq tuj ktzi'.‡
19 Komo kye kway b'a'n tuq tzan kykansan tzan tpaj te aj n'etz tuq tuj
ktzi' b'ix tzan tpaj te kyje', komo te kyje' iktza' jun kan, at tuq kywi' b'ix
nkye'ok'onsan tuq kye xjal.
20 B'ix yatzun kye txq'anky xjal aj k'onti'l eb'ajkamik tzan kye ja xh-
cho'nalni, tzan tpaj nini ni k'onti'l okaj kykola' tzan kyk'ulun nya'tx galan,
b'ix k'onti'l okaj ksi' tzan kyna'on kye malspirit ni kywitz kyitzb'alil tidi'chq
xtx'otx'al oro, plat, brons qatzun tidi' aj k'ulu' tuky'i ab'j qatzun tuky'i tze'ji,
aj k'onti'l nb'antik kye'en b'ix ni tzan kcha'on b'ix ni tzan kyb'et.*
21 B'ix k'onti'l ojaw kky'ixpu' kynab'lin, k'onti'l okaj kykola' tzan kykansan
ni tzan kchmanin ni tzan kyk'ajajin ni tzan kyelq'an.

10

Aj Tyolin Te Angel Aj Eq'i' Te Tal U'j Titza'

1 Ntons yaji, oxik wen junky ángel b'an nim tbalor ikja'n tuq tqetz tuj ka'j
b'ix b'alq'i' tuq ti'j tuky'i muj, b'ix at tuq jun kyaqmaljab' tuj twi',* b'ix te twitz
[ntxaqtxon tuq] naqe q'ij* b'ix kye toq iktza' pur q'aq'.
2 Atox tuq tuj tq'ab' jun ch'i tal u'j jaqo' tuq. B'ix te ángel wa'lqet tuky'i toq
aj tb'anq'ab' tuj te nim a', b'ix te toq aj tsurt twitz tx'o'tx'.
3 B'ix oxik tk'ulu' mandad b'an kongan iktza' oj tjulin jun leon, b'ix ya ma
jaw siky'in te ángel, yaji oxik ncha'o' wuq ray nkyetrenun nkyeyolin.
4 Ya ma kye'el te kxlink'ub' kye wuq ray, wetz oqet tuq ntz'ib'a', per oxik
nchan twi' jun xjal otzaj q'olb'en wi'j tuj ka'j, otzaj tq'uma' ikxjani: «Cha intqet
awewa' te aj ma'tx kyq'umaj kye wuq rayni b'ix k'on qet atz'ib'a'.»
5 Ntons te ángel aj oxik wen wa'lk tuj te nim a' b'ix twitz tx'o'tx', ojaw tin te
tb'anq'ab' jawnaq twitz ka'j
6 b'ix oxik tsi' tjurament ti'j [Qtata Dios] aj itz'oj te jun-ele'x, aj oqet k'ulun
te twitz ka'j b'ix kyaqil aj at tzi b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at tzi b'ix te
nim a' b'ix kyaqil aj at tzi; oxik tsi' tjurament tzan tponkix naj luwew kyaqil
aj presis tuq tzan tky'ik.
7 B'ix yatzun oj tok oq'sa' te junky trompet tzan te twuqi' ángel, opoyonkix
naj luwew te aj b'isu' tzan te Qtata Dios, iktza'x oxik tq'uma' kye aj yolil tyol.*
8 Yaji, te aj oxik nchan tuj ka'j intzaj tq'olb'e' junky'el ikxjani: «Pax eq'il te
u'j aj jaqo' tuj tq'ab' te ángel aj wa'lqet tuj te nim a' b'ix twitz te tx'o'tx'ni.»

‡ **9:18** Asupr jun mína aj at jun txewal, b'ix cha'oj tqet tz'e'sa' yaji te txewal n'ok mas b'an nya'tx galan.
* **9:20** Sal 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:4 * **10:1** Ezq 1:28 * **10:1** Mat 17:2 * **10:7** Dan 12:7; Am 3:7

9 Inxwa'q tuky'i te ángel, oxik nq'uma' tzan stzaj tsi' tuq te tal u'j. Yatzun
tetz otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Ntzani, b'ix intxik awa'a'. Owokel b'an k'ay
tuj ak'u'j titza', per tuj atzi' owokel b'an kyi' iktza' ta'l tze'.»
10 Ntons owel win te tal u'j tuj tq'ab' b'ix oxik nwa'a'; owok b'an kyi' tuj ntzi'
naqe ta'l tze' per ya ma kyaqon tuj nk'u'j owok b'an k'ay.*
11 Yaji tetz otzaj tq'uma'ky wetz ikxjani: «Presis tzan txik ayoli' nyol junky'el
kyi'j ky'ila'j amaq', b'ix kyi'j ky'ila'j nasyon, b'ix kyi'j xjal aj nkyeyolin tuj
ky'ila'j txq'anky yol, b'ix kyi'j ky'ila'j k'ulul mandad twitz tx'o'tx'.»

11

Aj Okyk'ulu'tz Kye Kab'e' Yolil Tyol Dios Tuj Jerusalen

1 Yaji otzaj si' wetz jun tal tze' malb'il,* b'ix otzaj q'uma' wetz ikxjani: «Qalan
b'ix intqet amalo' te jay aj te nab'il Qtata Dios b'ix te pomb'il, b'ix intjaw awin
kyajlal kye aj nkyena'on Qtata Dios tzi.
2 Per k'on qet amalo' te tzijay aj ti'jx te jay aj te nab'il Qtata Dios; k'on xik
asi' tkwentil tzan tpaj te nini oje xik q'apo' kye aj k'onti'l nkye'okslan, b'ix
te amaq' aj pawa' te Qtata Dios nlay qet kxjani', oqtelb'aj kywab'e' oxe aq'b'i
tuky'i mey.*
3 B'ix okyexe'l nlajo' kab'e' yolil nyol, b'ix oxe aq'b'i tuky'i mey† okyepakb'ayon nyol. Kyetz owokel ksi' kyq'anaq naqe kyq'anaq aj b'is ate'.‡
4 Kye ja yolil nyol, kyetz iktza' kye kab'e' wi' olib b'ix kye kab'e' tqatel
kandel aj akyeqet twitz te Qajawil aj tajaw kyaqil twitz tx'o'tx'.*
5 Qatzun at ab'l tgan k'ulun jun nya'tx galan kyi'j, [kyetz oxe'l kyq'uma'
kyyol]§ tzan kyqetb'aj tz'e'sa' kyaqil kyajq'oj, ikxji okamel te aj tgan k'ulun
jun nya'tx galan kyi'j.
6 Kyetz at kyajwalil tzan kylamon twitz ka'j tzan k'on stzaj jab' tuj kyaqil
q'ij aj nkyeyolin nyol,* b'ix ax at kyajwalil tzan tok te a' pur kyik' kyitza'* b'ix
tzan stzaj ksama' ky'ila'j yab'il twitz tx'o'tx' iktza'x kyetz kygan.
7 Per ya oj tmankun kypakb'an kyaqil, yaji jun naqe txkup* aj tzajnaq† tuj
te jul aj k'onti'l txe',* oq'ojiyon kyi'j, b'ix okyeqtel titza' b'ix okyeqtel tkansa'.*
8 B'ix ya kye kxlimal okyekajel tanlet tuj tkayul te aj amaq'ji, aj chman
amaq' aj ja' oqet kansa' te Kyajawil twitz krus, b'ix tzan tpajji n'ok q'uma'
iktza' Sodom* b'ix Ejipt.
9 B'ix kye kyaqil xjal tuj kyaqil amaq' b'ix kyaqil kyijajil xjal b'ix tuj kyaqil
yol b'ix ja'chq tzajnaqe' tuj kyaqil nasyon, oxe'l kye'e' te kxlimal oxe q'ij tuky'i
mey, b'ix nlay ktzoqpij tzan kyqex muqu'.
10 B'ix kyaqil kye aj nkyenajan twitz tx'o'tx' okyechalajel, oqtel kyq'ijla',
okyesipayon kyoyej kxolx, okyechalajel tzan tpaj ojetq kyekamik kye yolil
nyol aj nkyeyolin tuq te kyk'ulb'en kye xjal twitz tx'o'tx' nya'tx galan.»
11 Per yaji, ya ma ky'ik te oxe q'ij tuky'i mey, yaji te Txew Qtata Dios aj ntzaj
tsi' qanq'in, ejaw tanq'insa', b'ix kyaqil aj e'ok e'en kyetz eb'ajxob' nim.

---

* **10:10** Ezq 2:8–3:3 * **11:1** Ezq 40:3 * **11:2** Ax: 42 qya'. Te nini parej iktza' 1260 q'ij b'ix iktza' oxe aq'b'i tuky'i mey; Luks 21:24. † **11:3** Ax: 1260 q'ij. Te nini parej iktza' 42 qya' b'ix iktza' oxe aq'b'i tuky'i mey. ‡ **11:3** Ax: kyq'anaq xtx'otx'al sak pit. Owok ksi' ntzani tzan kyb'is. * **11:4** Zac 4:1-14 § **11:5** Ax: owelatz jun q'aq' tuj ktzi'. * **11:6** 1Re 17:1 * **11:6** Exo 7:17-19 * **11:7** Satanas; Tmnk 12:3,9 † **11:7** Ax: njatz. * **11:7** Tmnk 9:1,2,11; 17:8; 20:1,3 * **11:7** Dan 7:21-22 * **11:8** Gén 19:4-28

12 B'ix kye pakb'on oxik kchan tuj ka'j twi' jun xjal otzaj tq'uma' kongan
ikxjani: «Pe'ejatz tzani.» Ntons ejax tuj ka'j tuj muj b'ix kyaqil kye kyajq'oj
e'ok e'en tetz.
13 B'eyxnajji otzaj jun kab'junab' b'an jwert,* b'ix te tlajuji' part te amaq'
oqet tilan, b'ix tzan tpaj te kab'junab' eb'ajkamik wuq mil (7000) xjal, b'ix
yatzun kye aj k'onti'l ekamik, eb'ajxob' b'ix eb'ajna'on te Qtata Dios aj atjax
tuj ka'j.
14 A te tkab'i' nim xhcho'nal ma'tx ky'ikni per tzulnaj te toxi'.

Te Aj Oky'ik Aj Tok Oq'sa' Te Twuqi' Trompet

15 Yaji te twuqi' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji oxik ncha'o' kywi'
ky'ila'j xjal nkyeyolin kongan tuj ka'j ikxjani: «Ajna'l a te Qtata Dios b'ix te
Koloyon aj Joyomaj titza' ok'uluyon mandad ti'j te twitz tx'o'tx' kyaqil, b'ix
ok'uluyon mandad b'eyx te jun-ele'x ti'j kyaqil.»*
16 Ya kye aj kaj tuj kawnaq (24) tijxjal aj wit'like' tuq tuj kywit'lel twitz Qtata
Dios, eb'ajqet mejlet tuky'i tajsik kywitz max twitz tx'o'tx' b'ix ena'on tetz.
17 Nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Pixon te yatz Tata Dios, yatz aj mas nim
awajwalil twitz kyaqil, yatz aj [b'eyx] atichqet ajna'l b'ix atichqetkix tuq.
Yatz ma'tx kaj kyaqil tuj aq'ab' tuky'i awajwalil b'ix ajna'l ma'tx chk'ulun
mandad tuky'i awajwalil ti'j kyaqil.
18 Kye xjal eb'ajjaw q'ojlik awi'j, per ajna'l yatz ma'tx tzaj aq'oj kyi'j, ma'tx
pon or tzan aq'uman kyil kye kamnaq. Ajna'l ma'tx pon or tzan txik asi'
kykanab' kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan te yatz, kye aj yolil ayol b'ix kye
txq'anky aj pawame' awitza', a'e' aj nchqet tuq kxjani', qa nim kyajwalil
qatzun nya'txji.* B'ix ma'tx pon or tzan kypon anajsa' kye aj cha nkyek'ulun
nya'tx galan twitz tx'o'tx'.»
19 B'ix yaji, te jay aj tuj ka'j aj nab'il Qtata Dios ojaqet b'ix tuj te jay eb'ajil
tuq te kaxh aj telponx ti'j te yol aj oxik tsi' te Qtata Dios oqtxi'. B'ix ajun
xhliky'lika'j tuq, b'ix ajun kywi' xjal txik cha'on tuq, b'ix ajun ray nim tuq,
b'ix otzaj jun nim kab'junab', b'ix oqet tz'aqik nim saqsb'aqon.*

12

Aj Oky'ik Ti'j Te Xuj Aj Ch'inky Tuq Tky'ix

1 Yaji, ojaw kanet twitz ka'j jun seny b'an chuktky ikxjani: Jun xuj ntx-
aqtxon tuq iktza' q'ij,* b'ix te qya' atqet tuq tjaq' toq, b'ix tuj twi' atjax tuq
jun tkoron akye'ok tuq kab'lajuj che'w ti'j.
2 Te xuj ch'inky tuq tky'ix b'ix b'an nqawun tuq tzan xhcho'nal te ala'mj
tzan tpaj ma'tx pon styemp tuq tzan tky'ix.*
3 Yaji ojaw kanet twitz ka'j junky seny b'an chuktky, jun nim txkup per naqe
jun matij semejante kan, kyaqti'j, b'ix ate' tuq wuq twi' b'ix lajuj tkach,* b'ix
tuj junjunchaq kye wuq twi' atjax jun tal tkoron.
4 B'ix tuky'i tje' e'el tky'isu' te toxi' part kye che'w twitz ka'j b'ix etzaj txo'o'
twitz tx'o'tx'.* B'ix te aj matij semejante kanni owa'let twitz te xuj aj n'alan
tuq, tzan txik xhcho' tuq te tal oj titz'jik.
5 Te xuj otalaj jun tal ichan aj ok'uluyon kwent kyaqil xjal twitz tx'o'tx'
tuky'i nim tajwalil.† Per te k'wa'l ojaw eq'i' b'ix ojax in tuj ka'j tuky'i Qtata
Dios tzan sten tuky'i'l tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad.

---

* **11:13** Tmnk 6:12; 16:18-19 * **11:15** Dan 7:14,27 * **11:18** Isa 24:1-3 * **11:19** Tmnk 8:5; 16:18
* **12:1** Ax: jun xuj atok tuq te q'ij ti'j iktza' tq'anaq. * **12:2** Miq 4:10 * **12:3** Dan 7:7 * **12:4** Dan 8:10 † **12:5** Ax: tuky'i jun stortol pur k'uxb'il; Sal 2:9.

6 Yatzun te xuj owoqik max tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, aj
ja' at tuq jun tewb'il k'ulumaj tzan Qtata Dios tzan tuq tqet k'ulu' kwent txini
oxe aq'b'i tuky'i mey.‡
7 Ntons yaji owaq'ik jun q'oj tuj ka'j. Te Migel* b'ix kye txq'anky ángel
tuky'i'l, kyetz nkyeq'ojin tuq tuky'i te aj matij semejante kan. Te kan nq'ojin
tuq b'ix n'ok tuq one' tzan txq'anky ángel a'e' aj tuky'i'l,
8 per k'onti'l okyipaj, b'ix k'onti'l tuq jun luwar te kyetz tuj ka'j.
9 Owetz in te aj matij semejante kan kyaqti'j, aj kan b'an oqtxi' tijky,* aj tb'i
"Tajaw Choj" b'ix ax "Satanas"* tb'i, aj nkyeqet teq'i' kyaqil xjal twitz tx'o'tx',
b'ix tetz kyuky'i kye ángel etzaj xon twitz tx'o'tx'.
10 Ntons oxik nchan tuj ka'j twi' jun xjal nyolin tuq kongan ikxjani: «Ajna'l
ma'tx tzul te Koloyon tuky'i nim tajwalil, b'ix ikxji tzan tk'ulun mandad te
Qtata Dios ti'j kyaqil, ma'tx tzul te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi' tzan te Qtata
Dios b'ix at toklen tzan tk'ulun mandad. Komo ma'tx tz'ex xon te aj npoqon
tuq kye qerman, aj nxik tuq poqon te kyetz b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il twitz Qtata
Dios.*
11 Per ma'tx qet kyitza' tzan tpaj toklen wit'let kyk'u'j ti'j xhchiky'el Te Tal
Moch aj owel aj tkamik, b'ix ax tzan tpaj nxik tuq kyq'uma' kye txq'anky te
b'an'ax aj kyeb'en tuq ti'j tetz, b'ix k'onti'l eb'ajxob' tzan kykamik [tzan tpaj
kyokslb'en ti'j Te Tal Moch].
12 Tzan tpaj nini, pe'echalaj waq etetz aj tuj ka'j. Yatzun etetz aj nkxnajan
twitz tx'o'tx' qatzun tuj te nim a', last a'ix tzan tpaj te Tajaw Choj ma'tx qex
exol tuky'i tq'oj, komo teb'enky nya'tx nimky tuj tq'ij.»
13 Ntons, ya ma tz'ok ten te matij semejante kan ojetq tzaj xon twitz tx'o'tx',
ntons owok lapet ti'j te xuj aj ojetq tuq talan te tal ichan, owok lapet ti'j tzan
tjaw tlajo'.
14 Per yatzun te xuj, etzaj si' kab'e' txiky' iktza' txiky' jun chman yoq'on,
tzan tuq txik lipan tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon aj ja' tuq oqtel
k'ulu' kwent oxe aq'b'i tuky'i mey,§ b'ix laq'chik ti'j te matij semejante kan.
15 Per tuj stzi' te matij semejante kan owetz jun chman a' tzan tuq tkanon
ti'j te xuj, tzan txik iqa' tuq tzan te a'.
16 Per te tx'o'tx' owonen ti'j te xuj, te tx'o'tx' oxikb'aj tuk'a' te a' aj owetz tuj
stzi' te matij semejante kan.
17 Ntons te matij semejante kan masky ojakul tq'oj ti'j te xuj, astilji tzan
tjatz tq'oj oxwa'q q'ojiyon kyi'j kye txq'anky tijajil te xuj, a'e' aj nqet kyoksla'
te Qtata Dios b'ix nxik tuq kyq'uma' kye txq'anky te b'an'ax aj kyeb'en tuq ti'j
Jesukrist.
18 B'ix yaji te matij semejante kan okaj wa'let stzi' te nim a'.

13

Aj Tok Si' Jun Kyecha'l Kye Xjal Tzan Kye Matij Txkup

1 Ntons yaji oxik wen jun naqe jun matij txkup tuj te nim a' ikja'n tuq tjatz.
Ate' tuq lajuj tkach b'ix wuq twi', b'ix tuj junjunchaq kye lajuj tkach atjax jun
tal tkoron, b'ix tz'ib'a' kyi'j kye twi' pur tuq yol b'an nya'tx galan nyolin ti'j te
Qtata Dios.*

---

‡ **12:6** Ax: 1260 q'ij; te nini parej iktza' 42 qya' b'ix iktza' oxe aq'b'i tuky'i mey. * **12:7** Dan 10:13,21; 12:1 * **12:9** Gén 3:1-7 * **12:9** Job 1:6-12; Mat 4:10; Mak 1:13; Kya 26:18; Rom 16:20; 2Kor 2:11; 11:14 * **12:10** Job 1:9-11; 2:1-7; Zac 3:1 § **12:14** Parej iktza' 1260 q'ij tuj Tmnk 12:6; Dan 7:25; 12:7. * **13:1** Dan 7:8; Tmnk 17:3,7-12

2 Te aj txkupni aj oxik wen, mer iktza' jun [nim txkup aj tuj k'ul] leopardo
tb'i, anke kye toq [b'an nim] naqe toq jun os b'ix te stzi' [ax b'an nim] iktza'
stzi' jun leon.* B'ix yaji te matij semejante kan oxik tsi' jun tbalor te aj junky,
b'ix jun twit'lel aj ja' b'a'n tzan tk'ulun mandad, b'ix oxik tsi' nim tajwalil
[tzan tyolin te tky'ixel].
3 Jun twi' te txkup at tuq jun ok'ol ti'j b'ix okamel tuq, per yaji te ok'ol
ob'antikky. Astilji kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx' eb'ajlab'an ti'j, e'okslan ti'j.
4 Ntons ena'on ti'j te matij semejante kan tzan tpaj oxik tsi' tajwalil te aj
junky naqe txkup, b'ix ax ena'on ti'j te aj naqe txkup ikxjani: «¿Ab'l opoyon
iktza' ja ntzani? ¿Ab'l otnimsa'tz tk'u'j tzan tq'ojin tuky'i'l?»
5 B'ix ax oxik tzoqpi' tzan tjiq'b'an tib' b'ix tzan tyolin yol b'an nya'tx galan
ti'j Qtata Dios, b'ix otzoqpjik tzan tk'ulun iktza'x tgan oxe aq'b'i tuky'i mey.*
6 Ntons owaq'ik tzan tyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios b'ix ti'chq
yol b'an nya'tx galan ti'j te tjay Qtata Dios b'ix kyi'j kyaqil aj akyejax tuj ka'j.*
7 B'ix ax oxik tzoqpi' tzan tq'ojin kyi'j kyaqil kye aj pawame' a'ox te Qtata
Dios, b'ix oxik tzoqpi' tzan kyqet titza',* b'ix oxik si' tajwalil kyajsik kyaqil
kyijajil xjal b'ix kyajsik kyaqil amaq' b'ix kxol xjal aj nkyeyolin kyaqil yol
b'ix kyajsik kyaqil nasyon.
8 Kyaqil xjal twitz tx'o'tx' okyena'oyon ti'j te aj naqe matij txkup. A'e'
kyetz kye aj k'onti'l tz'ib'anqex kyb'i tuj te u'j aj nyolin ab'le' kye aj at jun
kyanq'in tzan tpaj Te Tal Moch, te Tal Moch aj atx aj tqet k'ulu' te twitz tx'o'tx'
[q'umankaj tuq] tzan tkamik [tzan kyanq'in kye aj nkye'okslan ti'j].
9 Qa at jun ab'l aj ate'ok txkyin, instzaj xhcha'o' kyaqil ntzani:
10 Ab'lchaq aj okyexe'l pres [tzan tpaj te Qtata Dios ostzoqpi'tz tzan tky'ik
ikxji], kyetz okyexe'l in pres. Yatzun kye aj kansal xjal tuky'i machit kansb'il,
ax kyetz okyekamelkix tuky'i machit kansb'il.* Ti'j kyaqil ntzani, a tgan nim
kypasens kye aj pawame' te Qtata Dios b'ix a tgan tzan tok wit'let kyk'u'j ti'j.
11 Ntons, yaji oxik wen junky naqe txkup ikja'n tuq tjatz twitz tx'o'tx', b'ix
ate' tuq kab'e' tkach naqe tkach moch. Per nyolin tuq [b'an kaw] iktza' jun
matij semejante kan.
12 B'ix at tuq tajwalil tzan tk'ulun twitz te junky matij txkup iktza' te aj
junky tgan, b'ix ntk'ulu' tuq tzan tqet xob'le' tzan kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix tzan
kyqet mejlet kyaqil xjal na'ol te matij txkup aj ob'antik te ok'ol ti'j twi'.
13 B'ix nqet tuq tk'ulu' ti'chq yek'b'il aj b'an nkyelab'an kye xjal ti'j, komo
nb'antik tuq tzan tqetz tin q'aq' twitz ka'j kywitz kyaqil xjal.
14 B'ix tzan tpaj kyaqil aj yek'b'ilni aj nb'antik tuq tuky'i nim tajwalil
tzan tok ten te junky, ikxji eqet teq'i' kyaqil xjal twitz tx'o'tx' b'ix oxik
tk'ulu' mandad kyetz tzan tqet kyk'ulu' jun titzb'alil te aj tb'ay txkup aj oqet
ok'onsa'† b'ix ob'antikky.
15 Oxik si' tajwalil tzan txik tsi' tanq'in‡ te titzb'alil te tb'ay aj naqe txkupni,
tzan tyolin te aj titzb'alilni, b'ix tzan tkansan kyaqil aj nlay kyeqet mejlet
na'ol tetz.
16 B'ix ax otk'uluj tzan tok si' jun techa'l ti'j kyb'anq'ab' qatzun tajsik kywitz
kyaqil xjal —kyaqil kye aj at nim kyajwalil b'ix kye aj nya'tx nim kyajwalil,*
b'ix kyaqil kye aj q'inon-e' b'ix kye aj meb'a', b'ix kye aj mosime' b'ix kye aj
nya'tx mosime'— [otk'uluj tzan tok si' te techa'l kyi'j]

---

* **13:2** Dan 7:4-6 * **13:5** Ax: 42 qya'; te nini parej iktza' 1260 q'ij b'ix iktza' oxe aq'b'i tuky'i mey.
* **13:6** Dan 7:8,26; 11:36 * **13:7** Dan 7:21 * **13:10** Jer 15:2 † **13:14** Ax: owok ok'onsa' tuky'i machit aj q'ojb'il. ‡ **13:15** Ax: tzan txik tsi' txew. * **13:16** Isa 24:1-3

17 b'ix nijunwt tuq b'a'n tzan tk'ayin ni tzan tloq'on qa k'onti'l atok te techa'l
aj telponx ti'j tb'i te [tb'ay] matij txkup qatzun te tajlal ti'j tb'iji.
18 Ntons a tgan tzan tqet qb'isu' tuj tume'l ti'j ntzani. Ab'lchaq kye aj b'a'n
tzan tqet kyb'isu' ti'j ntzani, intjaw kyajla' alkyetz tajlal te aj matij txkupni,
komo te nini tajlal jun xjal, b'ix te ja tajlalni qaq oqal tuky'i qaqlajuj tuj mutx'
(666).

14

Te Kyb'itz Kye Aj Oqal Tuky'i Kaj Tuj Oxqal Mil (144,000) Xjal Aj Tijajil Israel

1 Ntons oxik we'e' Te Tal Moch wa'lqet tuq twi' te witz aj Sión [tb'i], b'ix
akyeqet tuq oqal mil tuky'i kaj tuj oxqal mil (144,000) xjal tuky'i'l, b'ix tajsik
kywitz nyolin tb'i tetz b'ix tb'i Stat.*
2 B'ix oxik ncha'o' nkyeyolin tuq tuj ka'j, b'ix kywi' iktza' twi' jun nim a' tib'x
nxojin, iktza' jun ray b'an jwert, b'ix iktza' kywi' txq'an aj nkyeb'itzan tuky'i
arp.
3 B'ix kye aj nkyexik ncha'o', nxik tuq kyb'itza' jun b'itz ak'a'j twitz te twit'lel
aj ja' nk'ulun mandad te [Qtata Dios] b'ix kywitz kye kaj txkup [aj na'oyon te
Qtata Dios] b'ix kywitz kye [kaj tuj kawnaq (24)] tijxjal. A'ox kye aj oqal tuky'i
kaj tuj oxqal mil (144,000) xjal aj ekolet* kxol kye aj akyeqet twitz tx'o'tx', a'ox
kyetz b'a'n tuq tzan tel kyniky' ti'j te b'itz.
4 Kye ja ntzanije' a'e' kye aj k'onti'l ejoyon choj tuky'i xuj, kyetz tume'l
nkyeb'et, b'ix a'e' kye ja ntzanije' aj lapike' ti'j Te Tal Moch ja'chq aj ja' nky'ik.
Kye ja ntzanije' a'e' kye aj b'an tb'ay eb'ajkolet kxol kye xjal, tzan kyok te
Qtata Dios b'ix Te Tal Moch.
5 B'ix kyetz, k'onti'l owetz jun nik'b'il tuj ktzi', kyetz k'onti'l jun tidi' nya'tx
galan kyi'j.*

Te Tpakb'alil Aj Eq'i' Tzan Kye Ox Angel Tzan Txik Kypakb'a' Kxol Kyaqil Xjal Twitz Tx'o'tx'

6 Yaji oxik wen junky ángel nlipan twitz ka'j b'ix eq'i' tuq titza' te tpakb'alil
galan aj k'onti'l nponaj b'ix tetz tmandad tzan txik tswa' te tpakb'alil kye
kyaqil xjal twitz tx'o'tx', kye kyaqil nasyon b'ix kye kyaqil kyijajil xjal b'ix
tuj kyaqil kyyolx, b'ix tuj kyaqil amaq'.
7 Nxik tuq tpakb'a' kongan ikxjani: «Intqet exob'le' te Qtata Dios b'ix intqet
ejiq'b'a' tzan tpaj ma'tx pon te q'ij tzan txik tsi' xhcho'nal kyi'j kye aj at kyil.
Pe'eqet mejlet na'ol tetz, te aj oqet k'ulun te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix
te nim a' b'ix kyaqil kye soch.»
8 Yaji junky ángel owok lapetky ti'j, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx qet,
ma'tx qet te nim amaq' Babilony,* aj ma'tx tk'uluj tzan kyniky'b'en kyaqil
amaq' te kyk'ajajb'en aj nkyetzeqtik ti'j iktza' ti'j te xhb'a'j.»†
9 Ntons yaji at tuq junky toxi' ángel, owok lapet kyi'j kye tb'ay, b'ix ntyoli'
tuq ikxjani: «Qa at ab'l aj oqtel tna'o' te matij txkup b'ix ti'j titzb'alil, qatzun
ma stzoqpij tzan tok si' te techa'l tajsik twitz qatzun ti'j tq'ab'ji,
10 tetz ax owokel te'e' tq'oj Qtata Dios,‡ oxe'l si' jun nim xhcho'nal ti'j tuky'i
q'aq' tuky'i asupr,* oxe'l si' xhcho'nal ti'j twitz Te Tal Moch b'ix kywitz kye
ángel aj pawame' a'ox te Qtata Dios.

---

* **14:1** Ezq 9:4; Tmnk 7:3 * **14:3** Ax: xjal aj eloq'et. * **14:5** Sof 3:13 * **14:8** Isa 21:9; Tmnk 18:2
† **14:8** Kastiy: hacer beber del vino del furor de su fornicación. ‡ **14:10** Ax: otniky'b'e'tz te xhb'a'j aj telponx te xhcho'nal aj otzajel tsi' Qtata Dios; Sal 75:8; Isa 51:17; Tmnk 16:19. * **14:10** Gén 19:24

11 Te jun-ele'x te tsib'al te xhcho'nal ojawel, b'ix nlay kye'ojlan ni chijq'ij ni
qonik'an kyaqil kye aj nkyena'on te matij txkup b'ix te titzb'alil, b'ix kyaqil
kye aj atok te techa'l kyi'j.»*
12 Ntons, te ja ntzani a tgan tzan kyipan tuky'i nim kypasens kye aj
pawame' te Qtata Dios, kye aj nqet kyoksla' Qtata Dios b'ix k'onti'l nkaj ksi'
tzan tok wit'let kyk'u'j ti'j Jesus.
13 B'ix oxik nchan tuj ka'j, ntzaj tuq q'uma' wetz ikxjani: «Intqet atz'ib'a'
ntzani: Ajna'l galanx-alo kye aj okyekamel aj nkye'okslan ti'j Qajaw.» B'ix
kyi te Txew Dios ikxjani: «B'an'ax ikxji, tzan kyojlan ti'j kyaqil kyaq'umb'en,
komo te kyk'ulb'en telponx titza' wit'lik kyk'u'j ti'j Qtata Dios.»

Te Xjal Aj Eq'i' Tjob'il Triw Tuj Tq'ab'

14 Ntons, yaji wetz oxik wen jun muj b'an sjapun b'ix tajsik te muj wit'lik
tuq jun xjal mer iktza' tijajil xjal* b'ix atjax tuq tuj twi' jun tkoron pur
xtx'otx'al oro, b'ix tuj tq'ab' jun job'il triw ajun te'.
15 Ntons owetz junky ángel tuj te jay aj nab'il Qtata Dios b'ix oxik tq'uma'
kongan te aj atjax tuq tajsik muj, oxik tq'uma' ikxjani: «Intjaw awin te ajob'il
b'ix pajo'on tzan tpaj ma'tx tz'ok ky'ixk'oj te awalj twitz tx'o'tx', b'ix ma'tx pon
tyemp tzan tjaw.»*
16 Ya te aj wit'lik tuq tajsik te muj, ojaw tin te tjob'il b'ix oky'ik tin tajsik te
tx'o'tx', b'ix ojaw tk'upu' te awalj.

Te Angel Aj Eq'i' Jun K'upb'il Lob'j Ub Tuj Tq'ab'

17 Ntons yaji, junky ángel owetz tuj te jay tuj ka'j aj nab'il Qtata Dios, b'ix ax
eq'i' tuq titza' jun tk'upb'il ajun te'.
18 B'ix tuj te pomb'il [tuj te jay aj nab'il Qtata Dios], owetz junky ángel aj at
tuq tajwalil ti'j te q'aq'. Tetz oxik tq'olb'e' te aj eq'i' tuq te tk'upb'il aj ajun te',
oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Intky'ik awin te ak'upb'il tuj te awalj, b'ix inkyel
ak'upu' kyaqil te resim lob'j ub twitz tx'o'tx' tzan tpaj ma'tx q'anxik.»
19 Ntons te ángel oky'ik tin te tk'upb'il twitz tx'o'tx' b'ix owel tk'upu' kyaqil
te resim lob'j ub, b'ix oqex tsi' tuj jun nim tqatel tzan tuq tetz yitz'let. [Te
ntzani telponx] owokel kyen xhcho'nal tuj tq'ab' Qtata Dios kye aj k'onti'l
nkye'okslan.
20 Te resim lob'j ub owetz yitz'o' tuj te tqatel ti'jx te amaq', b'ix tuj te tqatel
owetz pur kyik',* ojakon max tjaq' ktzi' kway, b'ix nxik tb'ete' tuq ox oqal
(300) kilómetr.§

15

Kye Wuq Angel Aj Eq'i' Kye Laq Kyitza'

1 Ntons owok joto' tuj nwitz junky seny tuj ka'j, b'an nim b'ix chuktky,
aj b'an nqolab'an ti'j. Oxik wen wuq ángel, b'ix eq'i' tuq kyitza' wuq txakl
xhcho'nal b'an nim, b'ix a'ox kye ja txakl xhcho'nal ntzani aj oky'el masky
b'ix tuky'i te ntzani ojawetz tq'oj Qtata Dios.
2 B'ix ax oxik wen jun chq'aj iktza' xtx'otx'al pur kristal samo' tuky'i q'aq',
b'ix wa'lke' tuq tzi kye aj oqet kyitza' te matij txkup, a'e' aj k'onti'l ena'on te
titzb'alil b'ix k'onti'l okyk'amoj tzan tok si' kyi'j te tajlal te tb'i, b'ix eq'i' tuq
kyarp aj ojetq tuq xik si' kyetz tzan Qtata Dios.

---

* **14:11** Isa 34:10 * **14:14** Dan 7:13 * **14:15** Joel 3:13 * **14:20** Isa 63:3; Tmnk 19:15 § **14:20** Ax: jun mil tuky'i qaq oqal stadión.

3 Kyetz nxik tuq kyb'itza' jun b'itz aj oqet stz'ib'a' Moisés,* te Moisés aj q'apo'
tuq tib' n'aq'unan tuq te Qtata Dios. Nxik tuq kyb'itza' ikxjani tzan kyna'on
[te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch: «Tata Dios. Yatz at mas nim awajwalil twitz
kyaqil, kyaqil aj nqet ak'ulu' b'an nim b'ix nqolab'an ti'j. Kyaqil aj nchk'ulun
tume'l b'ix b'an'ax. Yatz a'ich te twitzale' k'ulul mandad kyi'j kyaqil amaq'.
4 ¿Ab'l nlay qet xob'len te yatz? ¿Ab'l nlay qet jiq'b'an te yatz? Komo a'ox
yatz a'ich b'an k'onti'l achoj. B'ix kyaqil xjal twitz tx'o'tx' okye'ulel awitz tzan
kyqet mejlet na'ol te yatz.* B'ix ma'tx tz'ok en kyaqil aj ma'tx qet ak'ulu' tuky'i
akawb'il tuj aq'ab'.»
5 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik wen tuj ka'j b'ix ojaqet te jay tuj
ka'j aj nab'il Qtata Dios, te jay tabernaculo [aj telponx tetz atqet kxol txjalil].*
6 B'ix e'etz tuj te jay wuq ángel aj eq'i' tuq wuq txakl xhcho'nal kyitza', atok
tuq kyq'anaq xtx'otx'al lino, b'ix b'an sjapun b'ix b'an xhqitz'un, b'ix atok tuq
twitz kypech jun kyk'alel pur xtx'otx'al oro [aj telponx ti'j kyajwalil].
7 Jun te kykajil aj txkup [aj na'oyon te Qtata Dios] oxik tsi' wuq uk'b'il kye
wuq ángel. Per kye uk'b'il nojnaq tuq tuj pur tuky'i xhcho'nal aj oxe'l tsi' te
Qtata Dios tzan tq'oj [kyi'j kye aj tajq'oj], te Qtata Dios aj itz'oj te jun-ele'x.
8 B'ix ajun sib' onoj tuj te jay tzan tpaj xhchqitz'unal b'ix b'an nim tajwalil,
b'ix nijunwt xjal b'a'n tuq tzan tox txini* max oj tmankun kye wuq xhcho'nal
aj ntzaj si' tuq tzan kye wuq ángel.

16

1 Ntons yaji oxik nchan tuj te jay aj nab'il Qtata Dios tuj ka'j nxik tuq q'uma'
kyuky'i kye wuq ángel ikxjani: «Pex waq qo'ol kye wuq uk'b'il kyajsik [kye
xjal] twitz tx'o'tx' aj telponx owokel esi' kyi'j kye wuq xhcho'nal b'an nim tzan
tpaj tq'oj Qtata Dios.»*
2 Ntons yaji oxik te tb'ay ángel b'ix oxik tswa' te tb'ay xhcho'nal b'an nim
kyajsik [kye xjal] twitz tx'o'tx',† b'ix owok kyi'j kye aj atok tuq kyi'j te techa'l
te matij txkup, a'e' aj nkyeqet mejlet na'ol te titzb'alil, ojaw kanet tx'a'k kyi'j,*
b'ix k'onti'l tuq tremeyul b'ix ajun taq'ikal.
3 Ntons yaji te tkab'i' ángel oxik tswa' te tkab'i' xhcho'nal b'an nim tzan tok
te nim a' pur kyik', per naqe xhchiky'el jun kamnaq, b'ix eb'ajkamik kyaqil
tidi'chq aj nkye'anq'in tzi.
4 Ntons yaji te toxi' ángel oxik tswa' te toxi' xhcho'nal b'an nim tzan kyok
kye a' b'ix kye soch pur kyik'.*
5 Yaji oxik nchan te ángel aj [n'e'en] kye a' twitz tx'o'tx', ntyoli' tuq ikxjani:
«Yatz aj b'an k'onti'l achoj, yatz aj atichqet kixi' b'ix atichqet tuq, yatz at
akawb'il tuj aq'ab' tzan tpaj ma'tx kyexik asi' tuj il [kye aj xjalni].
6 Komo kyetz eb'ajqet kykansa' kye aj pawame' tuq te yatz b'ix kye aj yolil
ayol, per ajna'l ma'tx xik asi' kyik' te kyuk'a', b'ix te nini nkyajo'.»
7 B'ix oxik nchan twi' junky otzaj yolin tuj te pomb'il ikxjani: «B'an'ax
ikxji Tat, yatz mas nim awajwalil twitz kyaqil, yatz tuky'i tume'l b'ix tuky'i
akawb'il tuj aq'ab' [nkyexik apoqo' kye aj at kchoj].»
8 Ntons yaji te tkaji' ángel oxik tswa' twitz te q'ij te tkaji' xhcho'nal b'an nim,
b'ix [te Qtata Dios otk'uluj] tzan kyqet tz'e'sa' kye xjal tzan te q'ij.‡

---

* **15:3** Exo 15:1-18 * **15:4** Sal 86:9 * **15:5** Exo 38:21 * **15:8** Exo 40:32-35; 1Re 8:10-11; 2Cró 5:13-14; Isa 6:4 * **16:1** Ax: «Pex waq tuj kyaqil twitz munt qo'ol kye wuq kop aj nojnaq tuky'i tq'oj Qtata Diosni.» † **16:2** Ax: oqet tqo' te tkop. Ax ikxji kyi'j ja' nyolin "oxik tswa' xhcho'nal" tuj Tmnk 16:3,4,8,10,12,17. * **16:2** Exo 9:10 * **16:4** Exo 7:17-21 ‡ **16:8** Ax: q'aq'.

9 B'ix kye xjal eqetb'aj xuli', b'ix eyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios
aj at tajwalil ti'j kyaqil ja xhcho'nalni, b'ix k'onti'l ojaw kky'ixpu' kynab'lin
tzan tqet kyjiq'b'a' te tetz.
10 Ntons yaji te tjweb'i' ángel oxik tswa' te tjweb'i' xhcho'nal b'an nim tajsik
te aj matij txkup tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad. Yaji tuj kyaqil tkwentil aj
ja' nk'ulun mandad tuq owok b'an qlolj.* Kye xjal nqet tuq b'aj ktx'a'o' kyaq'
tzan xhcho'nal,
11 b'ix eyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios aj tuj ka'j tzan tpaj te
xhcho'nal aj n'ok kyen tuq b'ix tzan tpaj te ktx'a'ak kyi'j, b'ix k'onti'l ojaw
kky'ixpu' kynab'lin.
12 Ntons yaji te tqaqi' ángel oxik tswa' te tqaqi' xhcho'nal b'an nim tzan tqex
ky'ixwik te chman a' aj tb'i Eufrátes,* tzan kky'ik kye twitzale' k'ulul mandad
[kyuky'i kye ksoldad], a'e' aj tzajnaqe' tuq aj ja' njakul q'ij.
13 Yaji oxik wen e'etz tuj stzi' te matij semejante kan, b'ix tuj stzi' te matij
txkup, b'ix tuj stzi' te junky naqe txkup aj nya'tx b'an'ax yolin, e'etz tuj ktzi'
kyetz ox malspirit naqe kyeka'yin xtx'o'.
14 Komo kye ntzani malspirit aj b'a'n tuq tzan kyk'ulun seny tuky'i nim
kyajwalil, ikja'n kxik chimol kyaqil kye twitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx'
[kyuky'i kye ksoldad] tzan kyq'ojin ti'j Qtata Dios tuj aj q'ij aj okyexe'l tsi' tuj
il te Qtata Dios kye xjal aj nya'tx galan, per te Qtata Dios mas nim tajwalil
twitz kyaqil.
15 («Tzaj eten» [ntq'uma' te Qajaw]. «Wetz kyinpon iktza' jun eleq'.* Galanx-
alo te aj atok tnab'l, b'ix atok tq'anaq tzan k'on tex sqit b'ix tzan k'on tqet
ky'ixwik oj tky'ik kyaqil ntzani.»)
16 B'ix [kye aj ox malspiritni] e'ok kchimo' kyaqil kye twitzale' k'ulul man-
dad [kyuky'i kye ksoldad] tuj te luwar aj tb'i tuj te yol ebrey "Armagedon."§
17 Ntons yaji te twuqi' ángel oxik tswa' te twuqi' xhcho'nal aj b'an nim tuj
kyaq'iq'. B'ix yaji tuj te jay aj nab'il Qtata Dios, mer tuj te twit'lel Qtat aj ja'
nk'ulun mandad, oxik nchan twi' [te Qtata Dios] otzaj tyoli' ikxjani: «Ajna'l
ma'tx b'antik.»*
18 Ntons ajun xhliky'lika'j otzaj, b'ix ajun kywi' xjal txik cha'on tuq, b'ix
ajun ray tuq, b'ix otzaj jun kab'junab' mas b'an jwert twitz kye txq'anky
kab'junab' aj oje ky'ik atx aj kyten kye xjal twitz tx'o'tx'.*
19 Te nim amaq' oqet pax, owel oxe pedas, b'ix kye amaq' tuj kyaqil twitz
tx'o'tx' eb'ajqet xitan. Yatzun te Qtata Dios k'onti'l owajnaj ti'j tk'u'j te nim
amaq' aj Babilony, otzaj nim tq'oj ti'j b'ix oxik tsi' jun xhcho'nal b'an nim.*
20 Kyaqil tx'o'tx' tuj te nim a' b'ix kyaqil witz eb'ajqetnaj,*
21 b'ix otzaj twitz ka'j kyajsik kye xjal jun saqsb'aqon jun kintalchaq talal.
B'ix kye xjal eb'ajyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios tzan tpaj te aj
saqsb'aqonni jun xhcho'nal b'an nim.*

17

Aj Txik Si' Tuj Il Te Amaq' Babilony

---

* **16:10** Exo 10:21 * **16:12** Isa 11:15-16 * **16:15** Mat 24:43-44; Luks 12:39-40; Tmnk 3:3 § **16:16** Te Armagedon ax n'ok tuq q'uma' Armegid oqtxi' b'ix ax n'ok q'uma' Megid; Jue 5:19; 2Re 23:29; 2Cró 35:22. * **16:17** Tmnk 21:6 * **16:18** Tmnk 8:5; 11:13,19 * **16:19** Ax: tzan tuk'an te tuk'a' te xhcho'nal; Sal 75:8; Isa 51:17; Tmnk 14:10. * **16:20** Tmnk 6:14 * **16:21** Exo 9:23-24; Tmnk 11:19

1 Ntons jun kxol kye wuq ángel aj eq'i' tuq kyitza' kye wuq uk'b'il,* otzaj
tyoli' wetz ikxjani: «Qalan tzani. Oxe'l nyek'u' titza' oxe'l si' tuj il te xuj aj
nkyeqet teq'i' xjal,* te xuj [aj telponx ti'j jun amaq']* aj atqet ja' ate' ky'ila'j
a'.
2 Kyaqil kye kywitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' oxik ksamo' kyib'
tuky'i'l,† b'ix ax kyaqil xjal twitz tx'o'tx' okyniky'b'ej [te aj nxik tsuqu'
kyuky'i'l] aj iktza' jun xhb'a'j aj ncho'on kywi' titza'.»‡
3 Yaji inxik tin* te Txew Dios tuj jun luwar b'an ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l
najayon. B'ix oxik wen jun xuj wit'lijax tajsik jun txkup kyaqti'j, b'ix ti'j te
txkup tz'ib'a' tuq ti'j pur yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios, b'ix ate' tuq wuq
twi' b'ix lajuj tkach.*
4 Te xuj atok tuq tq'anaq morad teb'l b'ix kyaq, b'ix b'an txaku' tuq tuky'i
oro b'ix tuky'i tal ab'j b'an tb'anil b'ix uwj perla b'an tb'anil. B'ix eq'i' tuq tuj
tq'ab' jun uk'b'il xtx'otx'al oro b'ix te aj atqex tuq tuj telponx te tk'ajajb'en b'ix
kyaqil tk'ulb'en aj ajq'oja' twitz tzan Qtata Dios.
5 B'ix tz'ib'a' tuq tajsik twitz jun tb'i chuktky, b'ix nyolin ikxjani: Babilony
Aj Nim [Amaq'], Kyamaq' Kye Aj Nkyexnaq'tzan Te K'ajajb'ilj B'ix Kyaqil Aj
Ajq'oja' Twitz Tzan Qtata Dios.
6 B'ix te xuj k'onti'l ntnab'e tuq tib' tzan tpaj tkansb'en§ ky'ila'j xjal aj
pawame' te Qtata Dios b'ix nkyepakb'an tuq ti'j Jesus. B'ix wetz b'an
nkyinlab'an tuq nim ti'j kyaqil ntzani.
7 Ntons yaji, te ángel otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «¿Tistil b'an nchlab'an?
Wetz oxe'l nq'uma' tidi' telponx ti'j te xuj b'ix ti'j te aj matij txkup iqal tetz,
aj wuq twi'ni b'ix lajuj tkach.
8 Te aj txkup ma'tx xik awenni, tetznini [jun xjal] aj atqet tuq per ya k'onti'l
sinoke ikja'n tjatz tuj te jul aj k'onti'l txe' b'ix cha swal tkamiky tzul.* B'ix
kye aj nkyenajan twitz tx'o'tx' aj k'onti'l tz'ib'anqex kyb'i tuj te u'j te qanq'in*
atx aj tkajlen k'ulu' te twitz tx'o'tx', kyetz okyelab'ayon oj tok kyen te aj naqe
txkup aj atqet tuq b'ix ajna'l ya k'onti'l per tzul junky'elky.
9 Ti'j te ntzani a tgan tzan qb'isun tuj tume'l. Kye aj wuq twi'ni telponx
kyi'j wuq witz aj ja' wit'lik te xujni, b'ix ax telponx kyi'j wuq twitzale' k'ulul
mandad.
10 B'ix jweb' kxol kye ja twitzale' k'ulul mandadni oje kyekamik, b'ix jun
nk'ulun mandad ajna'l, b'ix te junky mina' tjakon tuj twit'lel ja' ok'uluyon
mandad, per ya oj tjakon te aj tmankb'il, nlay ten nim tuj.
11 Yatzun te aj naqe txkup aj atqet tuq oqtxi' per ajna'l k'onti'l, a tetz owokel
te twajxaqi' [twitzale' k'ulul mandad]; tetz jun te kywuqil b'ix ikja'n txik tzan
tponajsa' b'eyx te jun-ele'x.
12 Yatzun kye aj lajuj kachni, telponx lajuj twitzale' k'ulul mandad aj mina'
kyk'amon kyajwalil tzan kyk'ulun mandad, per okyk'amo'tz kyajwalil cha
jun rat junx tuky'i te aj txkupni.*
13 Kye ja lajuj k'ulul mandadni, kyetz dyakwerd ate' tzan tkaj ksi' kyaqil
kyajwalil tuj tq'ab' te [xjal aj naqe jun] matij txkup, b'ix ax kyaqil aj ja'
nkyek'ulun mandad tuq.

---

* **17:1** Tmnk 15:7; 16:1 * **17:1** Ax: te xuj aj nk'ajajinqet. Te yol "k'ajajin" tuj Tyol Dios atqet telponx oj stzaj qna'o' junky dios; Exo 34:15; Jue 2:17; 8:27; 1Cró 5:25; Sal 106:39; Ezq 6:9; 20:30; 23:35-37; Os 4:12; 5:4; 9:1; 1Tim 1:19; 4:1; 2Tim 4:4; Ebr 3:12; 2Xhp 3:17; Tmnk 17:5. * **17:1** Tmnk 18:2,10,21
† **17:2** Ax: eb'aj k'ajajin tuky'i'l. ‡ **17:2** Kastiy: se han embriagado con el vino de su fornicación; Jer 51:7. * **17:3** Tmnk 4:2; 21:10 * **17:3** Tmnk 13:1 § **17:6** Ax: kyik'. * **17:8** Tmnk 11:7 * **17:8** Sal 69:28 * **17:12** Dan 7:24

14 Okyeq'ojiyon ti'j [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch per okyeqtel titza' tzan
tpaj tetz aji te Kyajawil Kyi'j Kyaqil Kye Aj At Nim Kyajwalil, b'ix ax a tetz te
Twitzale' K'ulul Mandad Kyi'j Kyaqil Kywitzale' K'ulul Mandad.* B'ix kye aj
ajune' tuky'i'l, kyetz a'e' kye aj uk'leme' titza', b'ix joyome' titza' b'ix k'onti'l
nkaj ksi' tzan kyokslan ti'j.»
15 B'ix te ángel otzaj tq'uma' junky'el wetz ikxjani: «Kye ky'ila'j a' aj ma
xik awen aj ja' wit'liqet te xuj aj nkyeqet teq'i' kye amaq', kye aj ky'ila'j
a'ni telponx kye [kyaqil] amaq' b'ix b'uch'uj xjal b'ix nasyon b'ix [xjal aj
nkyeyolin kyaqil] yol.
16 B'ix kye lajuj twitzale' k'ulul mandad b'ix te matij txkupni, owokel
kyajq'oja' te xuj [aj telponx ti'j te amaq' Babilony] aj nkyeqet teq'i' txq'anky,
b'ix okajel ksi' b'an takun, owelal kyin kyaqil tidi' tzi b'ix okajelb'aj kxitu' b'ix
owokel ksi' tq'aq'b'el.*
17 Komo te Qtata Dios oqex tsi' tuj kyanim aj tgan tetz tzan kyk'ulun, tzan
kyten dyakwerd tzan txik kyq'apo' kyajwalil tuj tq'ab' te aj matij txkup, max
cha'oj tkanonkix iktza' ma'tx tq'umaj Qtata Dios.
18 Te xuj aj ma'tx xik awenni, telponx te aj matij amaq' aj nk'ulun mandad
kyi'j kye twitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx'.»

18

Aj Tponaj Te Amaq' Babilony

1 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik wen junky ángel ikja'n tuq tqetz
tuj ka'j b'ix nim tuq tajwalil, b'ix kyaqil te twitz tx'o'tx' okaj b'an xhk'atun
tzan tpaj xhchqitz'unal.
2 B'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Ma'tx ponaj, ma'tx ponaj te aj nim
amaq' Babilony, b'ix ma'tx tz'ok kyjay malspirit, ma'tx tz'ok kyjay kyaqil
txakl malspirit, b'ix kyjay kyaqil txakl pich' aj nya'tx galan-e' b'ix b'an
qusquje'.*
3 Komo kyaqil nasyon twitz tx'o'tx' ma'tx kyniky'b'ej te kyk'ajajb'en kye aj
amaq'ni, te kyk'ajajb'en aj nkyetzeqtik ti'j iktza' ti'j te xhb'a'j.* B'ix kyaqil
kye twitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' ma'tx xik ksamo' kyib' kyuky'i'l,†
b'ix kyaqil kye xk'a'mon twitz tx'o'tx' ma'tx kye'ok q'inon tzan tpaj titza' kye
aj amaq'ji nkyetzeqtik ti'j kyq'inomal.»
4 Ntons oxik nchan twi' jun xjal nyolin tuq tuj ka'j ikxjani: «Etetz waq aj a'ix
nxjalil, pe'etetz waq kxol kye aj amaq' ni'n* tzan k'on txik esamo' etib' kxol
tuj aj kchojni, tzan k'on tky'ik eti'j aj xhcho'nal b'an nim aj oky'el kyi'j kyetz.
5 Komo ma'tx ch'uqjik kchoj, ma'tx jakon max twitz ka'j,* b'ix Qtata Dios
ma'tx qet tb'isu' ti'j kyaqil aj nya'tx galan ma'tx kyk'uluj.
6 Intqet k'ulu' kyuky'i'l iktza'x ma'tx kyk'uluj kyetz kyuky'i txq'anky. Intel
kchojo' kab'e'-el iktza'x ma'tx kyk'uluj.* Intel kchojo' kab'e'-el mas nim
xhcho'nal twitz te aj oxik ksi' kyetz kye txq'anky.‡
7 Intxik si' jun nim xhcho'nal kyi'j b'ix intok kyen twitz oq'el b'an nim
iktza'x kyetz ma'tx qet kyjiq'b'a' kyib' b'ix iktza'x kyaqil aj ma'tx tz'el kygani'.

---

* **17:14** Tmnk 19:16 * **17:16** Ax: kye lajuj kach b'ix te matij txkup, owokel kyq'oji' te xuj, b'ix owelal kyin kyaqil tidi' tetz b'ix okajel ksqitb'a', b'ix te xhchi'jel oxe'l kchi' b'ix oqtel ktz'e'sa'. * **18:2** Isa 13:21-22; 21:9; Jer 50:39-40; Tmnk 14:8 * **18:3** Ax: ma'tx kyniky'b'ej te xhb'a'j aj nk'ulun tzan stzeqtik tzan tk'ajajin. Tmnk 17:1; Jer 51:7. † **18:3** Ax: ek'ajajin tuky'i'l. * **18:4** Isa 48:20; Jer 50:8 * **18:5** Jer 51:9 * **18:6** Sal 28:4; 137:8; Jer 50:29 ‡ **18:6** Ax: intxik esamo' kab'e'el mas jwert tuj te uk'b'il aj ja' tetz oxik tsamo'.

Komo nkyq'uma' tuq tuj kyanim ikxjani: “Qetz galan ato', nqok'ulun mandad
tuky'i nim qajwalil, qetz nya'tx iktza' byud a'o', nlay tz'ok qen twitz oq'el.”
8 Astilji b'eyx cha tuj jun q'ij, oqtel kyajsik kyetz tidi'chq xhcho'nal b'ix
kamikyj b'ix b'is b'ix wa'ij, b'ix owokel si' kyq'aq'b'el tzan tpaj te Qtata Dios
at tajwalil tuj tq'ab' tzan txik tpoqo' kyetz.»*
9 Ntons kye kywitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' aj oxik ksamo' kyib'
[kyuky'i kye aj amaq' Babilony],§ b'ix aj e'ok q'inon tzan tpaj aj amaq'ji, kyetz
owokel jun b'is tuj kyanim b'ix okye'oq'el oj txik kyen tsib'al oj tok tq'aq'b'el.
10 Cha okyekajel ka'yin laq'chik tzan kxob'al ti'j te aj xhcho'nal. Oxe'l
kyq'uma' ikxjani: «¡Last! ¡Last te nim amaq' Babilony! Per cha tuj jun rat*
stzaj jun nim xhcho'nal tajsik.»*
11 B'ix ax kye xk'a'mon twitz tx'o'tx' ax okye'oq'el b'ix owokel jun b'is tuj
kyanim, tzan tpaj ya k'onti'l ab'l oloq'oyon te kyk'ayjel,
12 te kyk'ayjel aj oro, plata, tal ab'j aj b'an tb'anil txik ka'yin b'ix kar, b'ix
perla, xq'apj lino [aj b'an tz'u'in], xq'apj [kar] aj púrpura teb'l, xq'apj seda
[aj b'an tb'anil], xq'apj [kar] aj kyaq teb'l, b'ix kyaqil [tb'anil] tz'alam aj at
tk'ok'jal, b'ix ti'chq [b'an tb'anil] aj xtx'otx'al marfil, b'ix ti'chq k'ulumaj tuky'i
tz'alam [aj kar], b'ix tuky'i brons, b'ix tuky'i k'uxb'il, b'ix tuky'i mármol,
13 ax kyk'ayjel canela, b'ix ti'chq tk'ok'jal wab'j, b'ix te pom, remeyj,
b'ix ti'chq tk'ok'jal, b'ix ta'al ub, b'ix aseyt, arin, triw, b'ix alo'mj, karner,
kway, karret, b'ix ax nxik kyk'ayi' xjal aj mosime' kyitza', qa kchi'jel qatzun
kyanimji
14 [B'ix kyekyitel ti'j te nim amaq' ikxjani]: «Ajna'l b'eyx te jun-ele'x ma'tx
ponaj te kyq'inomal kye aj amaq'ni b'ix kyaqil aj n'el tuq kygani', ya nlay tz'ok
ikxji junky'elky.»
15 B'ix ax kye aj nkyexk'a'man tuky'i tidi'chq, kyetz aj e'ok q'inon tzan tpaj
aj amaq'ji, kyetz cha okyekajel ka'yin laq'chik tzan kxob'al ti'j te xhcho'nal
aj nky'ik tuj te amaq', okye'oq'el b'ix owokel jun b'is tuj kyanim b'ix oxe'l
kyq'uma' ikxjani:
16 «¡Last! ¡Last! Te aj nim amaq'ni, b'an nxmakalin tuq b'ix txini pur xq'apj
xtx'otx'al lino [b'an tz'u'in], xq'apj [kar] aj púrpura [teb'l], xq'apj aj kyaq teb'l,
b'ix b'an txaku' tuq tuky'i xtx'otx'al oro, b'ix tuky'i tal ab'j aj b'an tb'anil txik
ka'yin b'ix kar, b'ix tuky'i perlas.
17 Per cha tuj jun rat ma'tx mankun kyaqil te kyq'inomal kyetz txini.» B'ix
ntons ax kyaqil chofer kye bark b'ix kyaqil kye aj nkyeb'et tuj a', b'ix kye
aq'unon tuj bark b'ix kyaqil kye aj at kyaq'un tzan tpaj te nim a', kyaqil kyetz
cha eb'ajkaj ka'yin laq'chik.
18 B'ix aj txik kye'e' te tsib'al aj n'ok tuq tq'aq'b'el te amaq', nkyewayun
tuq, nxik kyq'uma' tuq ikxjani: «¿Alkyetz junky amaq' iktza' tuq ja chman
amaq'ni?»
19 Ntons [tzan tpaj kyb'is] njax tuq kypuqu' quq tuj kywi', b'ix nkye'oq'
b'ix ntzaj tuq kyna'on tetz, nxik kyq'uma' tuq ikxjani kongan: «¡Last! Last
te ja nim amaq'ni, komo tzan tpaj kyaqil kyq'inomal kyetz txini, e'ok q'inon
kyaqil kye tajaw bark. ¡B'ix cha tuj jun rat ma'tx kaj takun, ma'tx ponaj!
20 Yatzun etetz aj atikxjax tuj ka'j b'ix etetz aj pawamix te Qtata Dios b'ix
etetz aj tky'ixel Jesus a'ix b'ix etetz aj yolil tyol Dios a'ix, pe'echalaj ti'j ja
amaq'ni tzan tpaj te Qtata Dios ma'tx tk'uluj tume'l etuky'i'l aj xtxik tsi' tuj
il ja amaq'ni.»*

---

* **18:8** Isa 47:8-9 § **18:9** Ax: ek'ajajin tuky'i'l. * **18:10** Ax: cha jun or. * **18:10** Ezq 26:16-18
* **18:20** Jer 51:48-49

21 Ntons yaji jun ángel b'an nim tbalor ojaw tin jun chman ab'j naqe jun
semejante ka'. Oxik txon tuky'i nim tq'oj tuj te nim a', b'ix oxik tq'uma'
ikxjani: «Ikxjani oxe'l xon kongan tjaq' a' te nim amaq' Babilony, b'ix ya nlay
tz'ok e'e'tky junky'el.*
22 B'ix ya nlay tz'ok cha'o' txini twi' arp ni twi' xux ni twi' trompet,* ya nlay
kye'oknoj txini aq'unon aj b'a'n kyek'ulun tidi'chq tb'anil, b'ix ya nlay xik
cha'o' twi' jun ka' kyeb'il triw.
23 Ya nlay q'analin jun q'analb'il txini, b'ix ya nlay xik cha'o' jun pyest tzan
tpaj ma'tx tz'ok junan jun ab'l.* Anke kye aj nkyexk'a'man tuq tuj ja amaq'ni
a'e' tuq kye aj at nim kyajwalil b'ix nim kyq'inomal, per tzan tpaj te chmanb'il
tuj aj amaq'ni, eqet eq'i' kyaqil nasyon twitz tx'o'tx'.
24 Kye xjal aj ja amaq'ni eqet kykansa'† kye aj yolil tyol Dios b'ix kye
[txq'anky] aj pawame' te Qtata Dios b'ix kyaqil aj oje kyeqet kansa' twitz
tx'o'tx'.»*

19

Oj Kyq'ijlan Ky'ila'j Xjal Tuj Ka'j

1 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik ncha'o' kywi' ky'ila'j xjal nkyey-
olin tuq tuj ka'j kongan ikxjani: «¡Qkyaqil qob'ajna'on te Qtata Dios!* A tetz te
Koloyon qi'j, a tetz te b'an nim tajwalil, a tetz te aj atqet kyaqil tuj tq'ab'.
2 Komo tetz at tkawb'il tuj tq'ab' b'ix tuj tume'l nkyexik tsi' tuj il, b'ix ma'tx
xik tpoqo' kye a'e' aj amaq'* aj nqet kyeq'i' kyaqil xjal twitz tx'o'tx' tzan tox
ksamo' kyib' kyuky'i'l.† B'ix ma'tx tk'uluj te Qtata Dios tzan telb'aj kchojo'
kykamiky‡ kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan tuq te tetz.»
3 Yaji oxik kyq'uma' junky'el ikxjani: «¡Qkyaqil qob'ajna'on te Qtata Dios!
¡Te tsib'al aj amaq'ni nlay kaj tzan xhch'uqin!»*
4 Kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal b'ix kye kaj txkup [aj na'oyon te Qtata Dios]
eqet mejlet tuky'i tajsik kywitz twitz tx'o'tx' b'ix ena'on ti'j Qtata Dios aj wit'lik
tuq tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad, nkyq'uma' tuq ikxjani: «Intky'ikxwit
ikxji. ¡Qkyaqil qob'ajna'on Qtata Dios!»§
5 Ntons tuj twit'lel oxik cha'o' twi' jun xjal aj ntq'uma' tuq ikxjani: «Pe'ena'on
waq te Qtata Dios, ekyaqil etetz aj q'apo' etib' nkx'aq'unan te tetz, b'ix nqet
etoksla', ekyaqil etetz qa k'onti'l etajwalil qatzun aj at nim etajwalilji.»*
6 B'ix oxik nchan junky'el kywi' ky'ila'j xjal aj nkyeyolin iktza' jun nim a'
nxojin ntrenun b'ix iktza' ray b'an jwert ntrenun.* Nkyq'uma' tuq ikxjani:
«¡Qkyaqil qob'ajna'on te Qtata Dios!* Te Qajaw a te Qtata Dios aj nk'ulun
mandad per tuky'i mas nim tajwalil kywitz kyaqil.
7 Qob'ajchalaj waq, b'ix qob'ajchalajsan b'ix intqet qjiq'b'a' te Qtata Dios
b'ix tzan tpaj ma'tx pon or tzan qten junx tuky'i [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch
qetz a'o' iktza' te "Txu'jel" b'ix list ato'.
8 Ma'tx stz'ok si' jun jq'anaq xtx'otx'al lino b'an tz'u'in b'ix b'an sjapun.»
(Komo te aj lino telponx kye kyk'ulb'en tuj tume'l kye aj pawame' te Qtata
Dios.)

---

* **18:21** Jer 51:63-64; Ezq 26:21 * **18:22** Ezq 26:13 * **18:23** Jer 25:10 † **18:24** Ax: kyik'. * **18:24** Jer 51:49 * **19:1** Ax: ¡Aleluya! * **19:2** Tmnk 17:18 † **19:2** Ax: kyk'ajajb'en. Intqet awen ja' nyolin ti'j 17:1. ‡ **19:2** Ax: kchiky'el. Deu 32:43; Isa 34:6. * **19:3** Isa 34:10 § **19:4** Ax: ¡Aleluya! * **19:5** Isa 24:1-3 * **19:6** Ezq 1:24 * **19:6** Ax: ¡Aleluya!

9 Te ángel otzaj tq'uma' junky'el wetz ikxjani: «Intqet atz'ib'a' ikxjani:
Galanx-alo kye aj ma'tx kyetzaj uk'le' tzan kyq'ijlan oj tok junan [te aj n'ok
q'uma'] Te Tal Moch.» B'ix oxik tq'uma'ky ikxjani: «Te ja ntzani b'an'ax Tyol
Qtata Dios.»
10 Ntons inqet mejlet tuq txe' toq tzan nna'on tetz, per tetz otzaj tq'uma'
wetz ikxjani: «K'on ak'uluj ikxji. Wetz a'in ax q'apo' wib' nkyin'aq'unan te
Qtata Dios iktza' yatz b'ix iktza' kye txq'anky awerman aj k'onti'l nkaj ksi'
tzan txik kypakb'a' te b'an'ax ti'j Jesus. A'ox Qtata Dios b'a'n tzan ana'on.
Komo te Txew tgan tzan qpakb'an te b'an'ax ti'j Jesus.»*

Aj Kyqet Tzan Te Qajaw Kye Tajq'oj

11 B'ix yaji oxik wenky te ka'j jaqo', b'ix oxik wen jun kway saqti'j b'ix te aj
iqa' tuq titza' n'ok q'uma' "Te Aj K'onti'l Nkaj Tsi' Te Galan" b'ix ax n'ok q'uma'
"Te Aj Jun Yolin," b'ix tetz tuky'i tkawb'il tuj tq'ab' nkyexik tpoqo' kye xjal, b'ix
ax tuky'i tkawb'il tuj tq'ab' nq'ojin kyi'j kye tajq'oj.
12 Kye tb'aq' twitz naqe toq q'aq',* b'ix akyejax tuj twi' ky'ila'j tal tkoron,
b'ix tz'ib'an-ok tuq jun tb'i aj nijunwt n'el tniky' ti'j sinoke a'ox tetz,
13 b'ix atok tuq tq'anaq b'an ajun tuq kyik' ti'j, b'ix tetz tb'i "Te Tyol Qtata
Dios,"
14 b'ix lapike' tuq ti'j kye q'ojiyon aj tuj ka'j, b'ix atok kyq'anaq xtx'otx'al
lino b'an tz'u'in, saq teb'l b'ix b'an sjapun,* b'ix iqame' tuq tzan kway pur
saqti'j.
15 Nyolin tuky'i yol naqe nq'ojin tuky'i jun tmachit aj tq'ojb'il, b'an ajun
te', b'ix okyetok'onsa'tz kyaqil nasyon twitz tx'o'tx' tuky'i te tyol. Okyeqtel
tk'ulu' mandad tuky'i stortol k'uxb'il [aj telponx okyeqtel tk'ulu' mandad
tuky'i tkawb'il tuj tq'ab', nlay kaj alkawet ti'j nijunwt].* A tetz te aj nxajon
nyitz'on te ub [aj telponx] nxik tsi' xhcho'nal kyi'j kye xjal tzan tpaj b'an nim
tq'oj Qtata Dios aj mas nim tajwalil twitz kyaqil.*
16 B'ix ti'j te tq'anaq b'ix ti'j toq tz'ib'an-ok ikxjani: Te Twitzale' K'ulul
Mandad Kyi'j Kyaqil Kywitzale' K'ulul Mandad. B'ix ax tz'ib'an-ok ti'j ikxjani:
Te Kyajawil Kyi'j Kyaqil Kye Aj At Nim Kyajwalil.*
17 B'ix oxik wen jun ángel wa'lqet tuq twitz† te q'ij, nq'olb'en tuq kyi'j kyaqil
pich' twitz ka'j, nxik tuq tq'uma' kongan ikxjani: «Pe'etzaj waq, intok echimo'
etib' tzan tpaj te Qtata Dios oqtel tsi' jun nim ewe'.
18 Pe'etzaj tzan txik echi' kchi'jel kywitzale' k'ulul mandad* b'ix kchi'jel
k'ulul mandad soldad b'ix kchi'jel xjal aj nim kybalor, b'ix kchi'jel kway b'ix
kchi'jel aj akyejax kyajsikji, kchi'jel kye aj mosime' b'ix kye aj nya'tx mosime',
b'ix kchi'jel kye aj nya'tx nim kyajwalil b'ix kye aj at nim kyajwalil.»*
19 Oxik wen te [xjal aj naqe jun] matij txkup b'ix kye k'ulul mandad twitz
tx'o'tx' tuky'i ksoldad ojetq tz'ok kchimo' kyib' tzan kyq'ojin tuky'i te aj iqa'
tzan te saqti'j kway b'ix kyuky'i tsoldad tetz.
20 Ntons etzyet te [xjal aj naqe jun] matij txkup b'ix te pakb'on aj nya'tx
b'an'ax titza'. A te aj nk'ulun tuq ti'chq yek'b'il tuky'i nim tajwalil twitz te
txkup b'ix aj eqet eq'in kye aj okyk'amoj te techa'l te matij txkup kyi'j b'ix
ena'on ti'j te titzb'alil.* Ntons etzyet b'ix itz'oje'x eb'ajxik xo'o' kykab'il tuj te
nim q'aq' aj nbranun tuky'i asupr.‡

---

* **19:10** Ebr 1:1-8 * **19:12** Dan 10:6 * **19:14** Tmnk 3:5; 7:14; 19:8 * **19:15** Tmnk 2:27; Sal 2:9 * **19:15** Isa 63:3; Joel 3:13; Tmnk 14:19-20 * **19:16** Tmnk 17:14 † **19:17** Ax: tuj te q'ij. * **19:18** Ezq 39:17-20 * **19:18** Isa 24:1-3 * **19:20** Tmnk 13:1-18 ‡ **19:20** Cha'oj tqet tz'e'sa' te asupr, n'ok jun kyaq b'an jwert b'ix ax n'el jun txewal.

21 Ya kye txq'anky eb'ajqet kansa' tzan te aj iqa' tajsik te kway tzan te tyol aj
n'etz tuq tuj stzi' naqe jun tmachit kansb'il, b'ix ikxji kyaqil kye pich' eb'ajnoj
[tzan kchi'jel kye tajq'oj Qtata Dios].

20

Aj Tkaj K'alo' Te Ma Chman Txkup Jun Mil Aq'b'i

1 Ntons yaji oxik wen jun ángel ikja'n tuq tqetz tzajnaq tuq tuj ka'j, b'ix eq'i'
tuq tyabul jaqb'il te jul aj k'onti'l txe', b'ix eq'i' tuq tuj tq'ab' jun chman kaden.
2 B'ix te ángel oqet tk'alo' te matij semejante kan, b'ix okaj tk'alo' jun mil
aq'b'i. Te aj matij semejante kan ax n'ok q'uma' te "aj matij kan oqtxi',"* aj
tb'i te "Tajaw Choj" b'ix ax n'ok q'uma' "Satanas."
3 Ntons oqex txon te ángel te matij kan tuj te jul aj k'onti'l txe', b'ix okaj
tlamo' b'ix oqet tsi' tal te tlamelul te jul, tzan tkaj txini jun mil aq'b'i tzan
k'on kyqet teq'i'ky kye xjal.* B'ix max cha'oj tky'ik te jun mil aq'b'i, yaji oxe'l
tzoqpi' junky'el per cha jun rat.
4 Ntons, ax oxik wen ky'ila'j wit'lelj b'ix kye aj wit'like' tzi a'e' kye aj oxik si'
kyajwalil tzan kyk'ulun mandad.* B'ix [exik wen] kyanim kye aj eqet kansa'†
tzan tpaj kypakb'en te b'an'ax ti'j Jesus b'ix tzan tpaj kypakb'en te b'an'ax ti'j
tyol Qtata Dios,* b'ix kyaqil kyanim kye aj k'onti'l ena'on ti'j te [xjal aj naqe
jun] matij txkup ni ti'j te titzb'alil, b'ix k'onti'l okytzoqpij tzan tok si' techa'l
tajsik kywitz qa ti'j kyq'ab'ji, b'ix [owe'ej] ejaw anq'in junky'el b'ix ek'ulun
mandad junx tuky'i Krist jun mil aq'b'i.‡
5 Te ntzani a te tb'ay b'uch'uj xjal aj okyejawel anq'in b'ix kye txq'anky xjal
aj ojetq kyekamik, nlay kyejaw anq'in max oj tky'ik te jun mil aq'b'i.
6 Galanx-alo b'ix pawame' te Qtata Dios kye aj okyejawel anq'in tb'ay. Nlay
tz'ok kyen te tkab'i' kamikyj,* sinoke okyeqtelten na'ol Qtata Dios tuky'i Krist
b'ix okyek'uluyon mandad jun mil aq'b'i junx tuky'i Krist.

Te Aj Oky'el Oj Txik Tzoqpi' Te Twitzale' Joyol Q'oj Oj Tmankun Te Tyemp Jun Mil Aq'b'i

7 Ntons, ya oj tky'ik te jun mil aq'b'i, te Satanas ojawetz tzoqpi',
8 b'ix okyeqtel teq'i' kye xjal§ tuj kyaqil part twitz tx'o'tx' b'ix kye aj Gog*
b'ix Magog. Okye'okel xhchimo' tzan kyq'ojin b'ix kye tsoldad okye'okel naqe
sanik.*
9 [Owok joto' tuj nwitz], eb'ajnoj txini,† b'ix ejaw xtx'u'k te amaq', cha
owok-oq kymaqo' te kyamaq' kye aj pawame' te Qtata Dios, aj amaq' aj nqet
tuq gani' nim tzan Qtata Dios. Per yatzun kyi'j kye kyajq'oj, oqetz jun q'aq'
tuj ka'j kyi'j b'ix eb'ajmankun kyaqil.
10 Te Tajaw Choj aj ojetq tuq qet eq'in kyetz, oqex xon tuj te nim q'aq' aj
nbranun tuky'i asupr,‡ aj ja' eqex xon te [xjal aj naqe jun] matij txkup b'ix
te yolil tyol aj nya'tx b'an'ax titza'. Tzi owokel kyen xhcho'nal b'ajq'ij b'ix
b'ajaq'b'il b'eyx te jun-ele'x.

---

* **20:2** Gén 3:1 * **20:3** Ax: naciones. * **20:4** Dan 7:9-10,22; Mat 19:28; Luks 22:30 † **20:4** Ax: kye aj owel in kywi'. * **20:4** Tmnk 6:9 ‡ **20:4** Kyi'j kye aj oqet kyitza' te nya'tx galan: 1Kor 15:51-58; 1Tes 4:13-18; Tmnk 2:26-28; 3:12,21; 5:8-14; 6:9-11; 19:5-9. * **20:6** Tmnk 2:11; 20:14; 21:8 § **20:8** Ax: naciones. * **20:8** Ezq 38:2–39:16 * **20:8** Ax: iktza' aren stzi' te nim a'. † **20:9** Qanq telponx tkwentil Israel. ‡ **20:10** Intqet awe'e' tidi' nyolin ti'j asupr tuj 19:10.

11 B'ix oxik wen jun xjal wit'lik tuq tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad b'ix te
twit'lel b'an nim b'ix saq tuq, b'ix oxik wen twitz tetz eqet naj te twitz ka'j b'ix
te twitz tx'o'tx', ya k'onti'l tuq kyoken.§
12 B'ix exik wen kye aj ojetq tuq kyekamik, kye aj nim tuq kyajwalil b'ix
kye aj nya'tx nim tuq kyajwalil,* wa'lke' tuq twitz te wit'lelj, b'ix txq'an u'j
ejaw jaqo', b'ix ax ojaw jaqo' junky u'j aj nyolin ab'le' kye aj okye'anq'iyon
te jun-ele'x, b'ix otzaj q'uma' kyaqil kchoj kye kamnaq iktza'x kyk'ulb'en aj
tz'ib'ankaj kyuj kye u'j.*
13 Komo kyaqil kye aj oje kyekamik ejaw anq'in junky'el, kye aj ekamik
tuj te nim a' b'ix kye txq'anky kamnaq,* kyaqil ejaw anq'in tzan txik q'uma'
kchoj iktza'x tuq te kyk'ulb'en.
14 Oponaj te kamikyj b'ix ax oponaj ja' nkyexik kyanim kye xjal aj
nkyekamik,† kykab'il eponaj tuj te nim q'aq'.‡ Te ja nim q'aq'ni a te tkab'i'
kamikyjji.
15 B'ix kyaqil kye xjal aj k'onti'l tuq tz'ib'anqex kyb'i tuj te u'j aj nyolin ab'le'
kye aj okye'anq'iyon te jun-ele'x, yaji kyetz exik xon tuj te nim q'aq'.

21

Owokel Junky Tx'o'tx' Ak'a'j B'ix Junky Ka'j Ak'a'j

1 Yaji oxik wen junky twitz ka'j ak'a'j b'ix junky twitz tx'o'tx' ak'a'j tzan tpaj
te tb'ay twitz ka'j b'ix te tb'ay twitz tx'o'tx' eqet naj b'ix ya k'onti'l te nim a'.*
2 B'ix oxik wen te Jerusalen ak'a'j,* te amaq' aj pawa' te Qtata Dios b'ix
ch'inwt nya'tx galan tuj, ikja'n tuq tqetz tuj ka'j, tzajnaq tuky'i Qtata Dios.
B'an txakumaj tuq iktza' jun xuj aj b'an nxmakalin owokel junan tuky'i
tichmil.*
3 B'ix oxik nchan twi' jun xjal nyolin tuq kongan tuj te wit'lelj ikxjani:
«Ajna'l te Qtata Dios nnajan kxol kye xjal. Te Qtata Dios onajayon kxol b'ix
kyetz okye'okel txjalil. Te Qtata Dios axk tetz oqtelten kyuky'i'l te jun-ele'x,*
4 b'ix tetz okye'okel tb'ek'a'.* B'ix ya k'onti'l te kamikyj, ya k'onti'l te b'is, ya
k'onti'l te oq'el, b'ix ya k'onti'l te xhcho'nal, tzan tpaj kyaqil aj at tuq tb'aya'
oje ponaj.»*
5 Ntons, te aj nk'ulun mandad aj wit'liqet tuj twit'lel otzaj tq'uma' ikxjani:
«Wetz ajna'l nqet nk'ulu' kyaqil ak'a'j.» B'ix ax otzaj tq'uma' ikxjani: «Intqet
atz'ib'a' tzan tpaj te aj nxik nq'uma'ni, b'an'ax b'ix b'a'n tzan twit'let ek'u'j
ti'j.»
6 B'ix ax otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Ma'tx b'antik kyaqil. Wetz a'in te tb'ay
b'ix a'in te tmankb'il, [kyaqil tyemp akyinqet], a'in wetz nkyin'aq'san kyaqil
b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil. Ab'l aj nk'achjik, wetz oxe'l nsi' tuk'a'
tzan tanq'in te jun-ele'x b'ix cha tkotz.†
7 Kye aj okyipa'tz, okykotzi'tz kyaqil ntzani, b'ix wetz okyin'okel Dios te
kyetz, b'ix kyetz okye'okel nk'wa'al.*

---

§ **20:11** Ax: k'onti'l ja' tuq tzan kyten; 2Xhp 3:10-12. * **20:12** Isa 24:1-3 * **20:12** Dan 7:9-10 * **20:13** Ax: Ades. † **20:14** Ax: Ades. ‡ **20:14** Ax: te kamikyj b'ix te Ades exik xo'o' tuj te chman q'aq' aj b'an nim naqe jun nim a'; Tmnk 2:11; 20:6; 21:8. * **21:1** Isa 65:17; 66:22; 2Xhp 3:13 * **21:2** Tmnk 3:12 * **21:2** Isa 52:1; 61:10 * **21:3** Ezq 37:27 * **21:4** Ax: owelal tsu'u' ta'al kywitz kyetz. * **21:4** Isa 25:8; 65:19 † **21:6** Aj ja' nyolin tuj kastiy ti'j jun soch telponx ti'j te Qtata Dios aj ntzaj tsi' qanq'in, nya'tx ti'j jun soch cha a'ox a'; Isa 55:1. * **21:7** 2Sa 7:14; 1Cró 17:13

8 Per kye aj nkyexob', b'ix kye aj k'onti'l nkye'okslan, kye aj b'an tz'il
kyanim, kye aj kansal xjal, kye aj cha kyk'ajajin qet, kye aj nkyechmanin,
kye aj nkyena'on ti'j titzb'alil jun tidi', kyaqil kye la'j-e', kyaqil kyetz okyexe'l
tuj te nim q'aq' aj nbranun tuky'i asupr; te ntzani te tkab'i' kamikyj.»*
9 Yaji tzaj te jun ángel kxol kye kywuqil aj eq'ime' tuq kyitza' kye wuq uk'b'il
aj ja' akyeqex tuq kye kymankb'il wuq txakl xhcho'nal aj otzajel si'. Otzaj
tq'uma' te ángel wetz ikxjani: «Qalan, oxe'l nyek'u' yatz te aj owokel junan
tuky'i [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch.»
10 Ntons ma tz'ok joto' tuj nwitz tzan te Txew [Dios], te ángel ma kyinxik tin
twi' jun matij witz, b'ix ma tzaj tyek'u' wetz te amaq' [Jerusalen] aj pawa' te
Qtata Dios, tzajnaq tuky'i Qtata Dios ikja'n tqetz tuq tuj ka'j.
11 Te amaq' b'an ntxaqtxon tuq tzan xhchqitz'unal Qtata Dios, b'an nxh-
potz'e' tuq iktza' jun ab'j aj nim tbalor, iktza' jun ab'j jaspe b'an xhlinun naqe
kristal.
12 B'ix te amaq' pe'oni' tuky'i jun pe'on nim twitz b'ix nim twa'lkal, ate'
kab'lajuj tlamelul, b'ix tuj junjun lamel atqet jun ángel, b'ix kyi'j kye lamel
tz'ib'an-ok tuq kyb'i kye kykab'lajujil b'uch'uj tijajil Israel.
13 [At kaj palaj tetz b'ix ox tlamelul junjunchaq palaj], ox tlamelul nkaj
twitz oriente, oxky twitz norte, oxky twitz sur, oxky twitz occidente.*
14 B'ix twit'lel te pe'on kab'lajuj chman ab'j, tz'ib'an-ok tuq kyi'j kye ab'j
kyb'i kye kykab'lajujil tky'ixel [Jesus, aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch.
15 Te ángel aj nyolin tuq wuky'i'l eq'i' tuq jun tmalb'il pur xtx'otx'al oro, te
malb'il te amaq' kyuky'i kye lamel b'ix kye tpe'onil.*
16 Te amaq' kwagrad, te tq'e'lkal parej tuq tuky'i twitz, te ángel oqet tmalo'
te amaq' tuky'i tmalb'il, b'ix kab'lajuj mil (12,000) stadión tq'e'lkal [osey
kab'e' mil tuky'i kab'e' oqal (2200) kilómetr], b'ix te twitz b'ix te twa'lkal parej
tuq.
17 Yaji oqet tmalo' te tpe'onil tuky'i jun malb'il iktza'x nkyemalon kye xjal,
b'ix owel jun oqal tuky'i kaj tuj oxqal (144) kúbitos [osey qaq tuj mutx' (66)
metr].
18 Te tpe'onil k'ulumaj tuq tuky'i pur ab'j jaspe tb'i, b'ix te amaq' k'ulu' tuq
tuky'i pur xtx'otx'al oro xhchukeltib' b'an saq naqe kristal n'ex qeb'l tuj.
19 Kye ab'j aj akyeqet tuq te twit'lel te tpe'onil, b'an txaku' tuq tuky'i ti'chq
txakl tb'anil ab'j. Te tb'ay ab'j aj te twit'lel jasp [tb'i] tuq, b'ix te tkab'i' sapir,
b'ix te toxi' agat,‡ te tkaji' esmeralt,
20 te tjweb'i' sardons,§ te tqaqi' sardy, te twuqi' krisolit, te twajxaqi' beril,
te tb'eljuji' topasy, te tlajuji' krisopras, te tjunlajuji' jasint, b'ix te tkab'lajuji'
amatist.*
21 Kye kykab'lajujil tlamelul, k'ulumaj tuky'i kab'lajuj perla, jun perla
junjunchaq. B'ix kye tb'eyil te amaq' pur xtx'otx'al oro xhchukeltib', b'ix b'an
xhqitz'un naqe kristal tuq.
22 B'ix k'onti'l oxik wen tuj te amaq' jun jay aj nab'il Qtata Dios tzan tpaj
[k'onti'l nkyena'on tetz apart tuj jun jay sinoke] akyeqet twitzx tetz [aj n'ok
q'uma'] Te Tal Moch, b'ix twitz te Qajaw Dios aj mas nim tajwalil twitz kyaqil.
23 B'ix nya'tx presis tzan kyq'analin ni te q'ij ni te qya' tuj te amaq' tzan tpaj
xhchqitz'unal Qtata Dios nq'analin te amaq' b'ix a Te Tal Moch te tq'analb'il.*

---

* **21:8** Tmnk 2:11; 20:6,14 * **21:13** Ezq 48:30-34 * **21:15** Ezq 40:5 ‡ **21:19** Ax: calcedonia.
§ **21:20** Ax: sardónice. * **21:20** Isa 54:11-12 * **21:23** Isa 60:19-20

24 Kye xjal okyeb'etel tuj chk'atunal tetz, b'ix kye twitzale' k'ulul mandad
twitz tx'o'tx' oxe'l kyq'apo' kyaqil aj b'an tb'anil aj at te kyetz.*
25 Kye tlamelul nlay lamet* tzan tpaj pur chijq'ij, nlay qoqet yupan.
26 Kye xjal okye'oqex tzi tuky'i te aj b'an tb'anil aj at te kyetz,† b'ix oqtel
kyjiq'b'a' [te Qajawil].
27 B'ix nlay tz'ox txini ch'inwt aj nya'tx galan, b'ix k'onti'l-e' xjal aj
nkyek'ulun te aj ajq'oja' twitz tzan Qtata Dios ni kye aj k'onti'l nkyeyolin te
b'an'ax.* A'ox okye'okex aj tz'ib'anqex kyb'i tuj te u'j aj nyolin ab'le' kye aj
okye'anq'iyon te jun-ele'x tzan tpaj Te Tal Moch.

22

1 Yaji [aj man tuq n'ok joto' tuj nwitz], te ángel otzaj tyek'u' wetz jun nim a'
aj ntzaj tsi' qanq'in te jun-ele'x, jun a' aj b'an xhqitz'un iktza' kristal, b'ix njatz
kanet tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad te Qtata Dios b'ix [te aj n'ok q'uma']
Te Tal Moch.*
2 Nky'ik te a' nink'ajchaq te tb'eyul te amaq', b'ix tuj kykab'il palaj te a' atqet
tuq tzi te tze' aj ntzaj tsi' qanq'in,* b'ix qya'i'chaq nkaj tuq twitz, kab'lajuj-el
jun aq'b'i. B'ix txaq te tze' n'oken tuq q'anb'il kyaqil kyijajil xjal.*
3 B'ix te tzi, ch'inwt te aj ajq'oja' tzan Qtata Dios.* B'ix te twit'lel aj ja'
nk'ulun mandad te Qtata Dios b'ix [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch oqtelten
tuj te amaq', b'ix kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan te tetz okyena'oyon tetz,
4 owokel kyen twitz, b'ix atok tb'i tajsik kywitz.
5 Tzi ya nlay qoqet yupan, b'ix kye aj nkyenajan tzi nya'tx presis jun kandil
te kyq'analb'il ni te toq q'ij, tzan tpaj te Qajawil Dios otxaqtxoyon kxol,* b'ix
okyek'uluyon mandad [twitz te tx'o'tx' ak'a'j]* b'eyx te jun-ele'x.*

Te Qajaw Ch'inky Tul

6 Te ángel otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Te aj nxik nq'uma'ni b'an'ax b'ix b'a'n
tzan twit'let ek'u'j ti'j. Te Qtata Dios, a tetz nyolin tuj kyanim kye aj yolil tyol,
b'ix ajixk tetz ma kyintzaj tlajo' q'umal kye aj q'apo' kyib' tuj tq'ab' tzan tel
kyniky' kyaqil aj oky'el naj.»
7 [Ntons, kyi te Jesus]: «Tzaj eten, wetz kyinpon naj. Galanx-alo te aj oqtel
toksla' te tpakb'alil aj tz'ib'ankaj tuj ja u'jni.»
8 Ntons, wetz a'in Wa'nch oxik wen b'ix oxik ncha'o' kyaqil aj ntzani. Ya
ma xikb'aj wen kyaqil, inqet mejlet twitz te ángel aj otzaj tyek'u' te ja ntzani,
inqet mejlet twitz tzan tuq nna'on tetz.
9 Per tetz otzaj tq'uma' wetz: «K'on ak'uluj ikxji tzan tpaj ax wetz a'in q'apo'
wib' nkyin'aq'unan te Qtata Dios iktza'x yatz a'ich b'ix iktza'x kye awerman
a'e' aj yolil tyol Dios b'ix iktza'x kye aj nqet kyoksla' te tpakb'alil tuj ja u'jni.
Paqet mejlet na'ol a'ox te Qtata Dios.»
10 B'ix ax otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «K'on qet awewa' te tpakb'alil aj
tz'ib'ankaj tuj ja u'jni tzan tpaj ch'inky tpon or tzan tkanon kyaqil ntzani.
11 Te aj nk'ulun nya'tx tume'l, intok ten [qa tgan] tzan tk'ulun nya'tx tume'l;
b'ix te aj pur nya'tx galan tuj tanim, intok ten [qa tgan] tzan stenkix ikxji; b'ix
te xjal aj nb'et tuj tume'l, k'on kaj tsi' tzan tb'et ikxji; b'ix te aj oje tz'el galan

---

* **21:24** Ax: traer su gloria. * **21:25** Isa 60:11 † **21:26** Ax: traer su glory; Isa 66:12; Jer 2:11. * **21:27** Isa 52:1 * **22:1** Ezq 47:1; Zac 14:8 * **22:2** Gén 2:9 * **22:2** Ax: naciones. * **22:3** Zac 14:11 * **22:5** Isa 60:19 * **22:5** Tmnk 21:1 * **22:5** Dan 7:18

tuj twitz Qtata Dios, intkaj ikxji, k'on stzoqpij tzan tok jun tidi' nya'tx galan
tuj tanim.»*
12 [Ntons, otzaj tq'uma' Jesus wetz ikxjani]: «B'an'ax wetz kyinpon naj, b'ix
otzajel win te junjunchaq te aj kykamb'a'tz iktza'x kyk'ulb'en.*
13 Wetz a'in te tb'ay b'ix a'in te tmankb'il, [kyaqil tyemp akyinqet], aky-
inqet tuq atx aj b'an tb'ay oqtxi' b'ix akyinqet te jun-ele'x, b'ix a'in wetz
nkyin'aq'san kyaqil b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil.»*
14 Galanx-alo kye aj ma'tx kyk'uluj tzan tnajslet kchoj,† ikxji kyetz at
kyoklen tzan kypon ti'j te tze' aj ntzaj tsi' qanq'in* b'ix tzan kyox tuj tlamelul
te amaq'.
15 Per nlay kye'ox kye aj k'onti'l nkyek'ulun galan,‡ ni kye aj nkyechmanin,
ni kye aj nkyek'ajajin, ni kye aj nkyekansan xjal, ni kye aj nkyena'on ti'j
titzb'alil jun tidi', ni kyaqil kye aj b'an kygan tqet kyeq'i' xjal.
16 «Wetz a'in Jesus, ma'tx xik nlajo' te ángel q'umal ntzani kxol kye qerman.
Wetz a'in xhchuxul tijajil Dawid,§ b'ix a'in wetz iktza' te nin che'w aj
ntxaqtxon oj stzaj txeka'j.»*
17 Ntons te Txew Dios b'ix kye aj nkye'okslan Te Tal Moch, kyetz
nkyeq'uman: «Pawul.» B'ix kye aj nkyecha'on ntzani, inkyq'uman: «Pawul.»
B'ix te aj at k'achjel tuj [tanim], instzaj b'ix intuk'an te a' cha tkotz aj ntzaj tsi'
qanq'in.*
18 Oxe'l nq'uma' b'an'ax, kye aj n'ok kcha'o' kyaqil aj tz'ib'ankaj tuj ja u'jni,
qa at ab'l owokel stz'aqsa' ti'j titza' nyolin ja u'jni, ax oxe'l si' tetz tzan Qtata
Dios jun xhcho'nal ti'j iktza'x nyolin tuj ja u'jni.
19 B'ix qa at ab'l owelal tin ch'in ti'j te tpakb'alil aj nyolin tuj ja u'jni, te Qtata
Dios owelal tin toklen tzan tpon ti'j te tze' aj ntzaj tsi' qanq'in, b'ix owelal tin
toklen tzan tox tuj te amaq' aj pawa' te Qtata Dios, iktza'x tz'ib'anqex tuj ja
u'jni.*
20 Te [Jesus] aj nyolin qa te ntzani b'an'ax, ntq'uma' ikxjani: «B'an'ax,
kyinpon luwew.» [B'ix wetz n'aj ntzaq'b'e':] «¡Intky'ikxwit ikxji! Intul Qajaw
Jesus.»
21 Bwen, ntons, tzaj si'xwit etajsik ekyaqil etetz jun nim b'an galan tzan te
Qajaw Jesus. ¡Intky'ikxwit ikxji!

---

* **22:11** Dan 12:10 * **22:12** Sal 28:4; Jer 17:10; Tmnk 6:10; 19:2 * **22:13** Isa 44:6; 48:12; Tmnk 1:8,17; 2:8 † **22:14** Ax: kye aj sjapunsa' kyq'anaq; Tmnk 3:4-5; 6:11; 7:9,13,14; Ebr 9:14; 1Wnch 1:7. * **22:14** Gén 2:9; 3:22 ‡ **22:15** Ax: tx'ya'n. § **22:16** Isa 11:10; Tmnk 5:5; aj ja' nyolin ti'j tijajil Isaí b'ix ti'j tijajil Dawid, axkix te Jesusji. * **22:16** Te nin che'w aj ntxaqtxon oj stzaj txeka'j, telponx tzul junky q'ij ak'a'j; b'ix ax ikxji ti'j Jesus, oj tul junky'el kyaqil owokel ak'a'j; Núm 24:17; Wnch 9:5; 12:46; 1Wnch 2:8. * **22:17** Isa 49:10; Wnch 4:13-14; Tmnk 21:6 * **22:19** Deu 4:2; 12:32; 2Xhp 1:19-21